

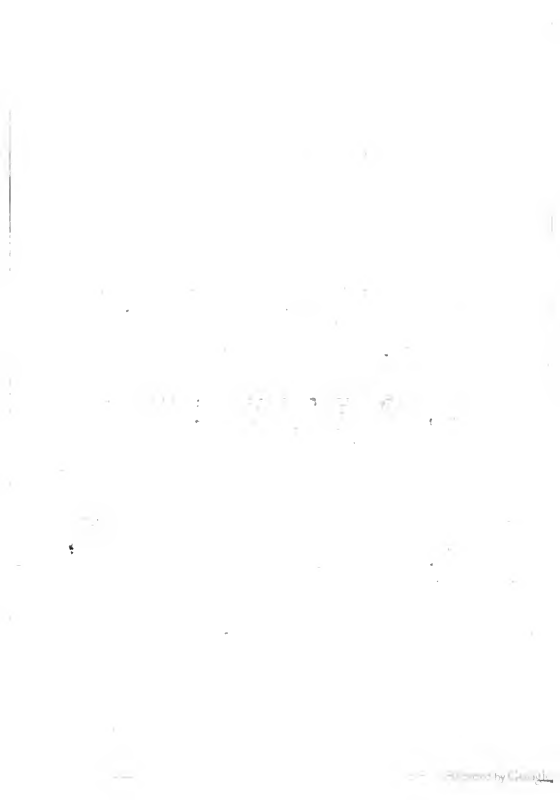

- MAG 4575

VIII.

~~691~~ R XLE

ANIMADVERSIONES
IN REGULAS ET USUM
CRITICES.

ANIMADVERSIONES IN REGULAS ET USUM CRITICES.

SPECTANTES

Ad Historiam Ecclesiæ, Opera Patrum, Acta antiquorum
Martyrum, Gesta Sanctorum; atque ad rationem inter-
pretandi Sacras Litteras, traditam a Scriptore quodam,
tanquam omnium, quotquot hæcenus prodierunt, ac-
curatissimam.

ACCEDUNT NOTATIONES HISTORICÆ, CRONOLOGICÆ,
ET CRITICÆ.

A U T O R E

R. P. HONORATO A S. MARIA,

CARMELITA DISCALCEATO EX PROVINCIA AQUITANIÆ;

INTERPRETE E GALLICIS

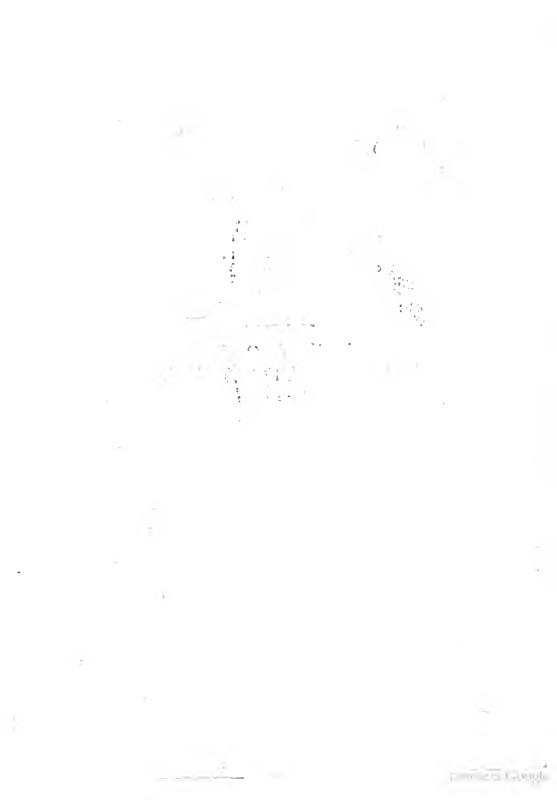
Viro Religioso ejusdem Familiæ ex Provincia Veneta.

TOMUS PRIMUS.

VENETIIS, C1808XXXVIII.

EXCUDERAT FRANCISCUS PITTERI,
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO

Eminentissimo & Reverendissimo PRINCIPI,
ANGELO MARIÆ,
S. R. E. CARDINALI
QUIRINO,
Ejusdem S. R. E. a Bibliotheca,
EPISCOPO BRIXIENSI.

F. MARCUS A S. FRANCISCO,
Carmelita Discalceatus F.

I dixero, PRINCEPS EMINENTISSIME, stetit mibi, Animadversiones istas in Regular, & Usus Critices V. Cl. Honorati a S. Maria nomine tuo auspiciatissimo ornare non tam propter amplissimam dignitatem tuam, quam propter virtutem & sapientiam singularem; rem plane dixero non satis splendidam aut vulgo probabilem, sed cum tibi, cordatisque Viris omnibus
ac-

acceptam, tum moribus etiam, vitæque tuæ consuetudine commendatam. Qui nanque dignitatem ad virtutem fovendam, colendamque sapientiam refert, non virtutis sapientiaque famam ex dignitatis accessione conquiris; idem facile quæ ad illas spectant, probaturus es, quæ vero ad istam, minus æquis auribus auditurus. Ego sane, ut de me fatear, homo nullo numero ætatis, generis, rerumque gestarum ratione, quo summorum Virorum dignitate absterveri soleo; ne propius accedam; eo sapientia allici mihi videor, & confirmari, ut me coram illis fistam animose: ratus, quos honoris fastigium longe distrahit, eosdem Litterarum amorem conciliare. Et vero enim qui fieri potuisset, ut rudem hanc præclari Operis Interpretationem, primum lucubrationum mearum specimen, **PRINCIPI ECCLESIAE EMINENTISSIMO** nuncuparem; nisi sermone omnino perecrebnuisset, te iis artibus a puero eruditum, quibus ingenia ad magnæ formæ cultum excitantur; Italice, Latine, & Græce cumulate scientem; deque Litterarum splendore & copia mirifice sollicitum, eos peramanter amplecti, quos vides sive de Republica Litteraria optime meruisse, sive in spem merendi aliquid omni conatu succrescere. Cujus ardentissimæ tuæ in studia quælibet, eorumque studiosos homines voluntatis argumento sunt, S. Ephræm Syri Editio nitidissima, quam retractatam, ad MSS. Codices Vaticanos Græcos & Syriacos exactam, animadversionibus insuper & Dissertationibus illustratam procurasti; alia novissima, prioræ præterquam annis nihilo minor, quam Sanctorum Ecclesiæ tuæ Brixienfis quatuor Decessorum ingenti Volumine adornas; Euclides, quem peritus Geometra ad Algorithmi leges redegeisti; Seminarium Clericorum Vangadicenſe, quod adolescentibus tibi, illius Ecclesiæ Abbati, conceditis, atque disciplinis humanioribus & gravioribus imbuendis, ære tuo construere pergis; Bibliotheca Vaticana, quam pretiosa copiosaque Librorum tuorum suppellectili, ut Præfectus illius es publicæ utilitatis amantissimus, locupletasti: eandemque testantur Corcyrenses ipsi, in quibus Archiepiscopus non vigilantissimus modo, sed doctissimus etiam, politioris Litteraturæ defectum vehementer accendisti; ii demum quotquot vel.

Florentiæ ad te de naturæ & Fidei arcanis rebus disputantem consue-
bant, vel huc de implexis difficultatibus in dies consultum veniunt; te-
que admirantur, assiduus licet dissentum negotiis, quibus distinentur qui
ad Ecclesiæ gubernacula instar tui vigilias exercent; tantum tamen otii
nancisci, tanta ingenii vi pollere, ut diu lucuenterque de recondita
quaque facultate perinde ex tempore colloquaris, ac si paratus esses
& meditatus. Quorsum vero hæc audeo longius exequi dicendo, quibus
non Ephemeridum modo Scriptores illustre sæpius testimonium dedere;
sed cum Sacra Congregatio Legum Tridentinarum vindex, tum ipsi
Pontifices summi Benedictus XIII. & Clemens XII. datis ad te offi-
ciosis Epistolis, eadem non semel celebrarunt? Quanquam omnia tua
silentio prætereunda forent, si qua Viri præstantissimi de te prædicant,
animus esses intacta relinquere. Porro non is ego sum, qui gravem
adeo veritati injuriam inferam; & malo res non exæquare verbis,
quam rebus verba utcunque subtrahere. Novi etenim te magna non
postulare nisi a te ipso, atque ad ea potissimum oculos animumque con-
vertere, quæ prostrata & abjecta manum tuam exposcunt, quam ad
ea, quæ erecta & absoluta inanes duntaxat plausus excipiunt. Quæ si
ad gratiam dicerem, non suspiceret mehercule Brixia augustissimum
Templum suum, jandiu a sæculo mole sua incredibili laborans, atque
in ipsis misere jacens incaptis amplissimi Edificii, assurgere extemplo
præter omnium opinionem, atque urgeri contentione tanta, partim
sumtibus tuis effusus, partim alienis per te coactis, quæ elegantissimis
hortationibus, quæ cogitatis ingeniosissimis, ut octavo, postquam id
consilium iniissi, anno vertente, ad eam creverit magnitudinem, quæ
Divina in eo diebus paullo ante elapsis Pontificis ritu peracta commode
susciperet. Opus profecto immortalæ, divinum, quod cum movissi &
insistis, etsi ab eo omnium fugeret & reformidaret animus, tum ab
omnibus extorques, ut fateantur, majora a te geri posse, quam quæ
ab aliis animo concipiuntur: idque Brixienfes in Antislite egregio ex-
perimento didicerunt, quod Artaxerxes de Datame Imperatore summo,
ut est apud Nepotem, intelligebat: sibi nimirum cum Viro forti &
fre-

strenuo negotium esse, qui cum cogitasset, facere auderet, & prius cogitare, quam conari consueisset. *Quemadmodum etenim facinus tantum praesensione quadam voluebas animo, uti ex te accepi, dum agebas calo alio; ita demum, ubi in rem presentem venisti, opere impleres; atque utinam transigas, ut omnibus in terris Divinae Majestatis, Urbis Brixienfis, tuique nominis gloria latius versetur, ad quas Templi hujus fama manabit; tamen juxta Horatianum illud*: Responsum tuo nunquam est par fama labori. Neque vero accersitum in te dixerim, aut temporarium hoc magnifici animi monumentum; cum innata tanta virtutis semina ex primo satum a procreatoribus tuis QUIRINIS, ad maxima quaque obeunda domi, forisque; sive Ecclesiae, sive Reipublicae emolumento a natura factis & institutis, tecum adoleverint aetate ipsa; & diu conclusa intra Religiosae Familiae fines, cum primum honorificentissimo Pontificis Decreto erumpere datum est illis, tum Corcyra, tum Roma, tum Brixia, tum demum in asperiore Diaecesi tuae parte lustranda, altas ubique beneficentiae liberalis radices egerint. An non omnium oculis obversantur Romae S. Marci Tituli tui Aedes, exquisito plane cultu, impensisque gravissimis ad omnem elegantiam, Principe Ecclesiastico dignam composita? Aedes pariter Episcoporum, quas Brixia incolis, maiore ex parte edivurno situ, quo neglecta inforduerant, repurgatae, & nova omnino ditissimi ornatus specie restituta? insignis marmoreus Fornix praeforis illarum in sublime elatus? Arae Sacrae peregrinis lapidibus contexta, & miro artificio elaboratae; quarum alteram S. Gregorii de Urbe Monachis, alteram Oratorii Brixienfis Patribus, tertiam denique Templo tuo Maximo es clargitus? Quod si tanti fuit opera tua decori Domus Domini augendo; quanti futura erat inopiae pauperum levanda? Id certe paucis admodum compertum esset, quippe qui ostentationem averfariis; nisi si te proderent ii, apud quos, dum iter ageres, diversatus, eosdem amplissimis muneribus donasti; Urbani pauperes, quibus per publicos eorum Curatores singulis annis antipondus non leve suff-*

* Libro II, Satyra VIII,

cis ; *Sacra tandem Virgines Salesii filiae, re familiari laborantes, in*
quarum subsidium universos Camunia Vallis reditus, te superflite,
transulisti. Quae de re mirentur, per me licet, alii indolis tuae sum-
nam in benefaciendo positam, cunctisque hominum Ordinibus te ma-
gnificentissimum exhibendo, quibuscunque rebus potes, potes autem
plurimis: id ego prae aliis mirari non desinam, te magnificum aliis,
modicum tibi parce ita vivere, parumque adeo tuis commodis indulge-
re; ut scinti nemo te magis emax est, nemo magis aedificator, ita
nemo sit lautus minus, nemo minus conviviorum amator: nullusque
tibi pecuniae usus videatur esse, nisi in deprecandis tum Ecclesiae, tum
Populi tui aut periculis, aut incommodis. Mira haec Virtutum genere
disiunctarum in te Societas commendatur incredibili quadam facultate
dicendi, cogitandi, atque in animorum latebras recessusque perua-
dendi, quod cum alias saepe, tum praesertim re intellectum est, ubi
acerrima consilii dexteritate publicis Reipublicae nostrae Minister te dis-
ficillimis illis fluctibus handudum Romae commissisti, quibus tranquil-
latis, gratiam utrique parti operam navaveris, tibi prae caeteris prudentissimi
hominis celebritatem acquisiveris. Honestatur praeterea fronte explica-
tissima, benevolentiam veluti ex corde intimo effundente; ore ipso,
insigne quoddam ad decus & gloriam adeo gerente, ut non semel ma-
gni concursus ad te videndum fierent, atque aspectu uno cum Graecis,
tum Italis tui admirationem injiceret. Perficitur extremo loco facilita-
te illa, qua prostas omnibus, audisque singulos; sique exaudiendi sunt,
ita comiter non sine severitate, si contra non exaudiendi, ita severe
non sine comitate id facit, & nativo quodam sermonis lepore, gratia-
que non adscita rem lenis, ut utrosque tibi addictissimos aequae dimittas.
Quae universa Virtutum tuarum ornamenta animo excelso & fid. nti nos
esse iubent, ne te Duce nos in viam dare vertamur, qui pro Sapientia
tua Honorati Animadversiones istas suffragio probabis & pro Magnifi-
centia tua jejuna Versionis errata in Auspiciis auctoritate delitescere fa-
cies; pro Humanitate tandem tua Interpretem ipsum in tuam fidem
& clientelam accipies. Neque enim eo me diligo & circumspectio, ut non

sentiam, in quos me laqueos induerim, primum iudicii publici periculum facturum; nisi oris huius Operis mei successus prosperos a Viro, partibus omnibus concinentibus, praestantissimo compararem. Quam ut abs te gratiam me initurum esse confidam, praeter ea, quae resuli, non parum facit testatissima tua erga Religiosam Familiam nostram voluntatis significatio, qua nos omni semper officiorum genere obstrinxisti, nihilque omittis, ut nobis gratificeris: quo sane nomine quantum tibi hoc praesertim tempore debeamus, abs te non esset exemplo longe omnium maximo palam facere; nisi tu non vota, sed facta in laudis loco poneret; & severior Virtutis aestimator Cicrone ipso, qui quae * ab hac proficiuntur, susceptione prima, non perfectione re-cta iudicanda esse censebat, tu contra quae ad beneficia in alios tua pertinent, non susceptione prima, sed perfectione aestimanda esse arbitraveris. His itaque in aliud tempus dilatis: Ecce tibi, PRINCEPS EMINENTISSIME, Critice confecta magistrorum vulneribus, quae recentes cicatrices aperit ante te plurimas, easque tum alterius Magistri celeberrimi, tum Patroni Sapientissimi ope obducere nititur. Faxit Deus, ut tanti Auctoris Animadversiones, tantique Principis Auspicia eo proficiant; ut sublato demum partium studio, constitutis temperatissimae Critices germana Legibus, stent aliquando Litterae omnes eius documentis servandis, & quasi vestigiis persequendis. Auctor jandiu vita functus, hoc unum, ut auguror, in optatis habere potest: Interpretes praeter id, validissimum insuper Patrocinium tuum enixe flagitat; & quodcunque erit officium in omni vita reliquum, Nomini tuo spondet & vovet. Quod si vota nostra aequi bonique feceris, me satis rebus meis consuluisse pro viribus iudicabo: Te vero iam solum consulere tuis pro dignitate; si ita te imposterum compares, ut eodem, quo hactenus, virtutis habitu nunquam finem altius te efferendi facias, nisi eo pervenias, quo tibi aut sistere necesse sit, aut ulterius tendenti, Superos ipsos amulari. Vale.

* 3 de Fin. c. 9.

PROŒMIUM

*Ad Animadversiones in Regulas & Usus Critices,
In fronte Editionis Parisiensis
Ab Autore collocatum.*

Titulus hujus Operis, quamlibet simplex, satis planum facit, id me animo intendisse, ut addiscerem potius, quam ut majorem Librorum partem, quibus a pluribus Sæculis locupletata est Respublica Litteraria, in judicium vocarem. Investigatio veritatis, studiis meis unice proposita, me adduxit; ut nonnullas Animadversiones emitterem in Regulas & usum Critices, cum quod attinet ad Historiam Ecclesiasticam, Opera Patrum, Acta antiquorum Martyrum, & Vitas Sanctorum; tum quod spectat ad rationem a quodam Scriptore divulgatam, Sacrorum Librorum Interpretationi omnibus ad hanc diem editis accuratiori perficiendæ.

Hujusmodi Animadversiones argumento erunt, fatendum omnino esse, quantumvis magnificam & liberalem temporibus nostris Critices speciem sibi effinxerint homines, egregiæ tamen Artis hujus Magistros, omnium ferme Scriptorum Autores, in quibus seite adeo & commode adhibita esse creditur, de eadem Historia, de eodem Facto, de eodem Opere judicia penitus discrepantia pronunciasse. Legimus sæpe numero nonnullos inter vera factum aliquod recensere, quod ceteri ad fabulas amandant. Sunt qui aperto multorum Antiquorum ducti testimonio pro legitimo habent Opus idem, quod ab aliis tamquam suppositum rejicitur. Modo a cujusdam Scriptoris Ecclesiastici autoritate validissimas confici probationes putant; modo vero in eandem rem, vel aliam eidem simillimam, nullius momenti est hæc ipsa autoritas. Eadem effata usurpantur, atque eadem ratione accommodantur ad ostendendam, hanc Historiam veram esse, illam autem Apocryphis annumerandam. Hoc loci ex conjecturæ asseruntur, & ea responsa redduntur, quæ solida & rationi consentanea, alibi vero futilia & minime probanda existimantur. Hic alienus adulterini Libri fidem appellat Criticus; ut inde certissima judicio suo colligat argumenta; ibi autem eundem Librum, utpote falsum, nihil evincere, nullius esse ponderis testatur. Quædam Historia a Scriptore multis, postquam gesta est, sæculis narrata in falsis & calumniæ suspensionem venit; quædam vero sincera & constans habetur,

ij P R O Æ M I U M.

licet ab Autore nihilo majoris existimationis, aut illius origini nihil propinquiore referatur.

Hoc sane est, sumtis ab iisdem Scriptoribus, ab iisdem causis, ab iisdem rationibus, ab iisdem conjecturis, testimonis, diversa plane utratione: quæ porro varietas, cuiusque demum vitio vertenda sit, sive Critices Regulis, sive earum per Sapientes exercitationi, id certe apertissime confirmat, eximiam hanc Artem eo æquitatis & acurationis adhuc non pervenisse, quo illam ætate hac evectam fuisse nonnulli sibi blandiuntur. Hinc quoscumque tandem postremis sæculis progressus fecerint Disciplinæ atque humanæ Litteræ: non ead æliorem perfectionis gradum ascendent, & in clariori luce versabuntur, si vias omnes & modos persecuti fuerimus, quibus Criticæ Leges dilucidius explicari possint, atque earum usus sit exquisitior, magisque ipse sibi constet.

Quid magnorum ingeniorum sæculi nostri eruditione & perspicacitate dignius, quid Litterarum Reipublicæ utilius quam consilium hoc perficere? Equidem has Animadversiones emissurus, præclarissimum consilium hoc mihi ante oculos proposuissim; si pares difficili ac spinoso muneri vires respondiissent. Nunc vero me perbeatam prædicabo, ubi qualiscumque hæc opera mea præstantioribus Scriptoribus aditum aliquem patefaciat, vel saltem ardorem ingerat ad tantum facinus incundum atque exequendum. Quod mea interest, tribus efficiendis institutum meum circumscribere putavi: primo quidem ut ostendam, Criticentiam nunc satis vitiosam & minus tutam esse, si de illius perfectione iudicium ferendum sit ex iis, quæ apud probatissimos recentiores huiusce Artis Magistros leguntur. Secundo, viriorum istorum fontes aperiam. Tertio, generales quasdam præscriptiones iudicabo, quibus ad restituendam Criticentiam uti quis possit.

Antequam de his omnibus agere aggrediar, libuit communem Criticis notionem informare, diversas illius regulas atque usus recensere, quam sit gravioribus disciplinis & liberalibus artibus perficiendis necessaria, monere: specimen deinde exhibeo lectissimorum fructuum ab ea proxime elapsis sæculis perceptorum; atque ipsius origine & institutione paucis ob oculos positis, primæ Dissertationi, quæ Prolusionis cuiusdam loco haberi potest, finem faciam simul ac ostendo, cur exiguo Clarissimorum Criticorum numero, quos ex aliis omnibus selegi, meas Animadversiones concluderim. Sunt autem *Tillemontius*, *Bailletus*, *Ruinartius*, *Simonius*, *Dupin*, & *P. Alexander*. Horum itaque sex illustrium Scriptorum iccirco delectum habui, eosque ceteris prætuli, quod nimirum omnium confessione de præcipuis ad Criticis Ecclesiasticæ usum spectantibus rebus accurate disputaverint, quod.

quodque singuli, non ejusdem forte gradus, profunda eruditione, perfecta Criticarum Regularum intelligentia, summo in iis usurpandis studio, atque ingenuo veritatis amore præditi sint: quæ sane omnia eximii Critici ingenium effingunt. Non omitto nihilominus Animadversiones meas aliquando ad aliorum Sapientum Opera pro re nata traducere.

Cum Autoritas & Conjectura duo tamquam fundamenta sint Critices, multas illico considerationes propono, pertinentes ad argumenta deducta ab autoritate Operum legitimorum, sive Suppositorum; manu descriptorum; sive typis editorum; Autorum Ecclesiasticorum; eorum, qui aliquibus sæculis posteriores sunt factis, quæ memorant; atque eorum, qui minore sunt in existimatione. Transito deinde facio ad Conjecturas, quæ infinitam argumentorum copiam Criticis suppeditant. De istarum, cum seorsim, tum simul sumtarum soliditate quid dubitem, quidve de *Principe*; ut vocant, Critices Regula, quæ adeo firma & rata mihi non videretur esse, ut nobis persuasum esse vellent, in medium adducam.

Nihil post Scripturas & Conciliorum Canones majore observantia colendum in Ecclesia est, atque antiquorum Martyrum Acta: propterea maximi interesset fundamenta jicere inconcussa, quibus rectum Monumentorum istorum discrimen fieret, & vera a falsis secernerentur. Id muneris multis Sapientibus cordi fuit: a nobis autem super hæc re objectæ difficultates testatum plane facient, eos Leges satis ambiguas condidisse, atque eadem inconstantia laborantes, ac illæ, quæ sanxit Simonius ad perficiendam Bibliorum Sacrorum Versionem, omnibus ad hanc diem editis accuratiorem. Si enim a ratione minime abhorrent quæcumque ipsis oppono, fieri nullo modo poterit, ut viam suam tucantur, quin sua ipsorum principia subvertant, neque constituta præcepta doctrinæ suæ conciliabunt.

Dubitationibus meis in hæc omnia Regularum genera propositis, deinceps expendo, quisnam fuerit earum apud Criticos usus. Causa profecto erit cur obstupeamus, ubi observaverimus, ex eorundem præceptorum tractatione, quoad Historiam & Scripta, res confirmari inter se penitus adversas; nec non factum aliquod, iisdem comitantibus adjunctis, simul veri, falsi, certi, dubii, vero similis, & fabulosi imaginem inducere: neque scio, utrum ex aliquibus meis in quædam historica facta animadversionibus ii, qui nullis ad judicandum præjudiciis feruntur, collecturi sint, Criticos Ecclesiasticæ Historiæ crassiores sæpius tenebras offudisse, quam eam majorem in lucem vocasse.

Quidquid II. III. IV. V. & VI. Dissertationes, de Regulis istis, atque earum Usu disceptantes, complectuntur, totum probationibus nititur ab Operibus celebriorum inter recentiores Criticorum petitis, atque adeo

totum ex eorum principiis pender. Hinc me tenet spes, fore, ut planum omnibus fiat, Criticem, prout in præstantium Scriptorum libris continetur, cum quoad Regulas, tum quoad illarum usum, minus ad hanc diem accuratam esse.

Alterum officii mei pensum est, altius rimari, atque e latebris eruere originem tot infirmarum rationum, quibus conspersa sunt Criticorum Operum plurima; tot inutilium controversiarum, & opinionum de eodem facto sive scripto invicem oppositarum; usus parum adeo sibi constantis quoad eadem præcepta, cum auctoritatem, tum conjecturas attingentia; tot denique mendorum, quæ sine gravi incorrupti iudicii injuria purgari non possunt. Præter Definitiones quibusdam ambiguis vocibus in Critices usu passim obviis, uniuscujusque arbitrata impositas, perspicuum erit, veros errorum fontes, e quibus adhuc non emerit prorsus, ab Doctoribus artis erupisse. Nonne ad ipsos attinebat statuere, quatenus in Scriptorum testimoniis progredi debeat auctoritas, tum quæ a germanis eorum libris mucuatur, tum quæ ab iis, qui falso ipsis tribuuntur? quando plus deferendum sit auctoritati, quam conjecturæ, quando vero huic plus quam illi? quonam pacto Autores Ecclesiastici inter se conciliari queant, ubi videntur discrepare? Qui memorem responsa dictis Patrum per Criticos perperam reddita, circuitiones & anfractus ad ea extenuanda adhibitos, sensa ipsis injuste afficta; eorum textus in pravos usus detortos? Nonne eandem ipsorum erat, nos instituere, quænam in conjecturis desiderentur, ut probabiles sint, quive eas integre concipiendi modus? His omnibus manifesto convincitur, in Critices operibus vitia animadverti, & notari; quæ quidem per totum licet volumen diffusa sint, visum tamen est ea in quadam Sepcimæ Dissertationis parte collecta seponere; ut uno veluti aspectu universa circumspiciantur. Verum satis nequaquam est, Critices errata palam fecisse, atque eorum nos causas persecutos fuisse: operæ pretium esset, in id conniti, ut tot ejus incommodis aliqua ratione provideremus. Quo in munere illius equidem Regulas & Usus absolute corrigendos non suscipio; contentus plane generales vias tradidisse, quarum ducta facultas hæc tutior, ejus præscripta minus incerta, Usus æquabilior, atque argumenta solidiora redderentur. Occurrent pariter nonnulla principia ad Historiam Ecclesiasticam illustrandam, ad lites non paucas dirimendas, ad diversas de compluribus factis opiniones componendas utilissima.

Nulla ferme alia fundamenta posuit Critice præter Auctoritatem & Conjecturam: at hæc duo capita probationes aliquando suppeditare nequeunt in quædam facta, præsertim testibus minime munita. Abs re itaque non esset, duobus istis principiis alia duo, quæ unum recipiunt, ad-

P R O Æ M I U M. v

adjungere . Traditionem scilicet , & Testimonium Ecclesiæ . Nomine autem Traditionis eas haud intelligo populares & futiles , quæ plerumque commentitiæ sunt , aut certe dubiæ semper fidei ; sed Traditionem rationi consentaneam , iisque conditionibus præditam , per quas *CRITICÆ TRADITIONIS* vocabulum ipsi congruat . Cumque similiter inter Critices principia Ecclesiæ testimonium refero , non hic accipias velim Ecclesiam , Fidei dogmata declarantem , sed enarrantem nobis historica tantummodo facta , eaque præcipue , quæ qualitatibus afficiuntur , *Criticæ & prudenti Traditioni* necessariis .

Novorum Principiorum necessitate extra aleam posita , generales regulas exhibeo , 1. ut cognoscamus , quantum autoritatis tribui possimus Scriptorum testimonio , tum quoad fontes , unde facta duxerunt , tum quoad alios Autores , aut ipsorum proprias affectiones ; 2. ut enucleentur ea , quæ conjecturam credibilem efficere possunt , æque ac probationes ab aliis conjecturis comparatas , quarum plurimæ , utpote nimium vagæ , in ancipiti semper versari videbuntur , nisi moderatione temperentur . Normam itaque sequendam designo ; ut a mendacibus & incertis Traditiones Ecclesiasticas scernamus . Ecce tibi communes vias , quibus si insistas , lumen fortasse aliquod aspicient Criticæ Regulæ , earumdemque usus utilior , constantior , & sibi similior evadet .

Quæ cum dixi , totiusque Operis formam , & consilii mei rationem sperui , æqua suboritur formido , ne Lector Sapientum illorum , in quos cadunt Animadversiones meæ , favore præoccupatus , facinori mæo non mediocris audaciæ notam inurat . Candide fateor , iudicium hoc optime videri constitutum : eum tamen oro obtestorque , ne quicquam pronunciet , priusquam reputaverit , nonnullos ex iis , qui observationibus meis materiem subministrant , mihi in huiusmodi labore animos addidisse . Non est cur , ajunt isti , vituperemus libertatem detegendi doctorum hominum lapsus ; multo vero minus , si in eorum Opera dubitationes tantummodo proponantur . Uni illi redarguendi sunt , qui ficta in Scriptores crimina constant , quique illos durius appellant , atque acerbo stylo insectantur ; sive ut de ipsorum fama detrahant , sive ut illorum gloriam imminuant . Ceterum ii , quorum castigatissimæ censuræ modestiam undique redolent ; quique ad scribendum accedunt , ut sibi ipsis clariorem lucem acquirant , laudibus potius celebrandi sunt , quam reprehensionibus exagitandi . Tantum abest , ut Litteratorum istorum existimationem violare cogitaverim ; ut ingenua fide profitear , me , si qua in bonis litteris valeo intelligentia , hanc totam eorum exquisito iudicio & singulari eruditioni debere : cum Opus meum nihil aliud , quam Operum illorum summa dicendum sit ; & quidquid cum in con-

textu sermonis, tum in notationibus digessi, totum pene ab eorum scriptis decerpserim: ita ut si quilibet, quod suum est, jure repeteret, de meo supersessent pauculæ tantum Animadversiones, quas etiam ut inter-fererem, ab iisdem Viris occasionem nactus sum. Quæ omnia testatissimo erunt argumento observantix summæ, qua proficor, quæcumque ab eis conscripta sunt.

Ad scribendi modum quod attinet, egregia illa effata servavi, quæ ex Eruditis istis nonnulli enunciarunt; ut vim & robur ab acrimonia & arrogantia distinguerent. Hæc nos docent, ut eorum, quæ partim veritati, partim justitiæ, partim amicitix & reverentiæ tribuenda sunt, rationem habeamus. Ego sane dum Criticorum Opera expendi, veritati uni-ce consului; at veritas nullo modo iis morem gerere cogit, quæ recta non sunt, neque scrupulos suffocare, qui de Autorum Scriptis oriri pos-sunt. Quantum ad Justitiæ partes, injustas vias perpetuo abjeci, Veri-tatis licet causæ non parum prefuturæ viderentur; cum plane sint hone-sto homine indignæ, qui alio non spectat, quam ut semetipsum eru-diat, & veritatis recessus pervadat. De Sapientibus tandem istis ea cum dignitate & circumspèctione verba facio, ut nihil magis; imo aliorum de ipsis dicta recitans, studiose curavi, ut quæ minus liberaliter prola-ta erant, supprimerem: quod si me imprudens, excidit vel minima vo-cula adversus hæc Justitiæ & Honestatis officia, eam jam nunc revoco. Facta, in Opere hoc universo frequenter obvia, quanta fieri potuit in-tegritate retuli: Autorum, quos cito, mentem assequi studui, atque ab eorum sensis oblique detorquendis longe abhorruï. Hæc consilii mei dispositio non potest non ab omnibus maxime commendari; exploratum-que habeo fore, ut æquis & bonis Viris arrideat, quibus toto hoc Vo-lumine nihil occurret; præterquam ingenuum desiderium aliquid in com-mune emolumentum conferendi, prout Operis hujus natura ferebat, nulla-que adversus quempiam anticipatione movente.

Hæc sunt, quæ præfanda esse existimavi, ut Lectoris animum com-pararem ad ferendam de Opere isto sententiam: mihi-que blandiri au-deo, cum hæc inter Animadversiones incorruptæ Criticæ regulas & pronunciata reperturum; illasque velut Artis ejusdam genus habitu-rum, cujus præcepta traduntur exemplis in ea comprehensis, quod non modo utilitas, verum etiam voluptati erit. Ceterum si quid inest bon-æ frugis, id totum iis acceptum refero, qui mihi subiectum differen-di argumentum præbuerunt: si quæ autem loca sunt, in quibus offen-di, quæque reprehensionem mereantur, me paratissimum spondeo ad Palinodiam: dummodo mihi ostendant, ratiocinationes meas, neque ita accusatas esse, neque rem ita consicere, atque mihi visum est.

Ad

Ad Ecclesiasticæ & incorruptæ Critices Studiosos

INTERPRETIS

EPISTOLA.

Ecclesiastica doctrina communi disciplinarum omnium casu jampridem dejecta, crassissimis tenebris involuta, atque extremas pene calamitates perpeſſa, ex quo quinto ab hinc sæculo propitium Literis sydus exortum denuo eſt, vix dici poteſt, quot deinceps Criticorum hominum induſtriam exercuerit; ut ſe a ſqualore & ſordibus ad priſtinum ſplendorem & integritatem revocarent. Hæc etenim præſtantia ſui plurimum in ſe ſtudia converterit, ſive gravioribus, quam ceteræ, incommodis aſſicta, vehementiorem ceteris opem ſtagitaret, ſive demum quod in aliarum curam diverſi Sapientum Ordines ſigillatim incumbant, a Religionis autem & pietatis cauſa nemo alienus eſſe videatur; infinita certe vis exiit Eruditorum, qui de illa inſtauranda mirifice ſolliciti, collatis viribus & conſiliis præclariffimum facinus obierunt. Non omnes tamen una eademque via. Nonnulli ſiquidem Linguarum Orientalium non neglectos & obſtruſtos modo, ſed ſuſpectos etiam & luvioſos antea fontes immani labore adeuntes, ſacris Bibliis magnifico lumine illuſtrandis, atque adverſus cum Judæos tum Heterodoxos muniendis inſiſterunt. Quibuſdam arcana Fidei & Theologiæ Dogmata, nec non Moralem Eccleſiæ diſciplinam, vel nulla, vel arida plane & ſtrigofa ratione ad eam diem exculcas & puriſſimis Conciliorum Decretis, Canonum Sanctionibus, Patrum teſtimoniis, & Pontificum ſuffragiis altius haurire placuit. Plures autem illorum conatus ſuos eo contulerunt, ut Eccleſiæ Hiſtoriam turpiſſime deformatam, & innumeris fabulis conſarcinatam abſtergerent; atque ad antiquam veritatem, qua vetuſtis Codicibus conſulendis, qua Bibliothecarum angulis pertentandis, & Autographis MSS. e diurno ſitu & oblivione vindicandis, qua denique Geographicis & Chronologicis facultatibus accuratius colendis traducerent. Horum omnium, ceterorumque, quos prætereo, muneribus rite & caſte explendis præerat Domina potens & moderatrix ſuprema Ars Critica, leges ſingulorum inſtitutis accommodatas condebat, ab aliis latas ſuffragio ſuo aut irritas aut ratas faciebat: ipſius erat frænos iſti injicere, illi habenas laxare; quidquid incideret in quaſtionem, ad ſuum Tribunal trahere; ibi diligentiffime appoſitis veri & falſi, ſuſpicioſi & certi, germani & adulterini, probabiliſ & incredibiliſ notis, uniufcuſque autoritati ſtatutis finibus, & conjecturæ ponderibus examinatis, de quolibet opere & facto cum mature & caute, tum ampliffime decernere: ne multis; omnia ad arbitrium ejus conferebantur. Liberale hoc, & ad hominum ingenium apte cadens judicandi officium, mirum eſt quam citiſſime ſeholas pene univerſas occuparit, quotque ardentiffimos ſui ſectatores brevi ſe conſecutum: mirum tamen magis quam multæ magnæque utilitates rei Chriſtianæ hinc promanarint; & qua luce, quo decore & copia auctæ & propagatæ in poſterum ſint Eccleſiaſticæ Literæ. Verum tot Clariffimorum Virorum aſſiduitate & acuminis ad illud demum altiffimum fa-

Tom. I.

c

ſti.

stigium evecta est Critice; ut jam, quod usuvenit, in præcipiti stare, & mole sua laborare visa sit. Cum etenim non paucos alicuo tantum ingenio sapere pueret, & nova in dies emendandi, poliendi, & exco- gitandi ardore flagrarent; sensim pro summistantæ Artis virtutibus via illis finitima, & propinquitate fallentia subreperunt. Quod malum licet per aliquorum impudentiam in Sacras Litteras, ceterasque Fidem attingentes disciplinas, pedem inferre caperit; religio plane fecit, ne id apud Catholicos boni nominis longius serperet: Historia autem Ecclesiastica, utpote Sanctitatis præsidio non aequè munita, atque ab istan- rummodo, quæ gesta sunt, pendens, larius, immo impune, paruit morbo isti; & Scriptores hac in re insolenti euidam expurgandi gloriolæ li- berius indulserunt. Porro quorsum ista evaserit tandem, mea non interest in præsentia explicare, idque Autoris nostri vel capita summa legent! perspicuum fiet: illud unum monere non desino, quemadmodum Li- gna, si magis, quam par est, ascia dolentur & levigentur, ex solidis gravibusque corporibus in minuta & vilia segmenta rediguntur; & ser- rum, quo magis acuitur cote, eo magis consumitur: non multo secus, qui intemperavit Critice utentes, detrahendis, minuendis, aut in suspici- onem utcumque adducendis Historiæ Ecclesiasticæ factis & derisus se totos dederunt, vastum & stabile ipsius corpus adeo extenuasse; ut, abjectis veluti resegmentibus, quæ vel per eos, vel potissimum ex eor- um principis ficta, commentitia, corrupta, interpolata, & suspi- ciosa sunt, reliquæ intactæ partes, & subtili hæc corrigendi cote mi- nime efficiant. Non detulerunt sane Sa- pientum plurimi, qui incommoda hæc probe animadverterent, de iis sape & multum quærentur; interdum etiam pro re ipsis nata nonnul- lis reparandis studium suum egregie navarent: qui autem universis tol- lendis; eorumque fontibus aperiendis prospexerit, remque totam ex in- stituto enucleandam susceperit, extitit, quod noverim, plane nullus. Immo Abbas Rochettius Doctor Sorbonicus in hujus Libri censura affirmare non dubitavit, tria tantum hominum genera adhuc contra Criticos po- tius inaniter clamasse, quam bellum excitasse; piorum sed rudium ho- minum turbam, qui suas, quas ipso pene cum lacte suxerunt, narra- tiunculas sine impietatis crimine explodi posse negant; Litteratos antiquo more, qui conoquere nequeunt, multa alios scire, quæ ipsi ignorent; *Vel quia*, uti arbitratus est Flaccus,

Libro 2. Ep. 1.

*Nil rectum, nisi quod placuit tibi, ducunt;
Vel quia turpe putant parere minoribus, & quæ
Imberbes didicere, senes perdenda fateri.*

eos demum, quibus cum quæstuosi fabulis istis negotium aliquod est, nec palam fieri patiuntur, quin tumultuentur, illarum inventores, an- tesignanos suos, facili populorum fide pessime abusus fuisse. In rem ita- que erat, ut Criticus homo & Criticorum castris veluti transfuga, eorundemque armis instructissimus, ea ad ipsorum non perniciem sed cor- rectionem converteret; & vacuo penitus omnibus præjudicis animo, si qua peccarunt, admoneret. Quod hujusmodi onus tibi impulerit nos- ter HONORATUS A SANCTA MARIA, vel ex ipsa Libri hujus Epigraphæ manifesto colligitur: quod vero illud summa integritate, ex- quisita diligentia, vi acerrima, & moderatione prope singulari sustine- rit, citius cognosci legendo potest, quam laudando significari. Cujus veritatis illud non leve, licet exterius petrum, indicium est, quod Mona- chus e Sacris Carmeli latebris in clarissimam Galliarum lucem erumpens;

lxx

sex præcipuos rei Criticæ arbitros, aliquo etiam ex eis ad eam diem superstitæ, in quaestionem postulans; atque eorum apertam non semel inconstantiam, levitatem, repugnantiam, & si fas est dicere, fraudem redarguens, non modo non omnium impetu in eum facto, obrutus fuerit; sed semel & iterum alex plenum Opus typis Parisiensibus dederit, & singulorum obstruxerit ora, ne sive sua, sive Magistrorum suorum violata jura tuerentur. Hæbimus in eo Gallum hominem stantem adversus suos, nihil pervagatis opinionibus, nihil Nationis famæ, nihil magnis nominibus deferentem, unius veritatis assertorem & vindicem, qui complura, apud Transalpinos præsertim, expuncta Ecclesiasticæ Historiæ capita loco & sede pristina reposuit; nonnullos Scriptores, innumerasque Criticæ leges, in quas temere jurabant docti indoctique, partim inanes esse, partim se se invicem destruere ostendit. Illius ope Sanctæ de Christo ejusque Mytheriis Traditiones, quæ desperatæ per Criticæ defensionis habebantur, adseverissimam illius normam exiitæ & propugnatae sunt; expilata pene Ecclesiæ Historia in possessionem suppellectilis suæ restituta est: paucis complector omnia, a Viris Litteratis illis, qui ad nonnullorum Institutatantum ad saxum adhærescunt, quædam veluti caligo discussa est, ut cererent, multa, eaque gravissima in causâ fuisse, quare omnium istorum, præter unius, volumina, famæ celebritate minus eautis imponentia, a Romana Curia proficerentur. Quæ cum dico, nolim me aliquis tantis Viris infensorem, quam meus fuerit Autor, existimet; eum nihil, perinde & ille, de illorum Sapientiæ opinione detractum velim; atque immortales in ipsis virtutes nunquam satis laudibus efferendas suspiciam. Immo vero si per argumenta ab ipsis comparata longius, quam illi. in Criticis contemplationem aciem intendit HONORATUS, hoc ad illorum fructum & gloriam uberius redundare arbitror: fuit enim instar parvuli supra Gigantes positi; quo mirum non est, ut illorum proceritate adjunctus altiora attigerit. At enim, inquiunt, hæc omnia vera sunt de priore Animadversionum Criticarum volumine, de posterioribus non item: consequentia nanque anteedentibus minime respondent. Excellit HONORATUS in adversariis evertendis, in suis confirmandis deficit; & magnopere desiderandum esset, ut obtemperaret ipse sibi, & a Decretis suis non deflueret. His similia effutire potius, quam obicere non ultimi subsesti Sapientes interdum accepi. Nihilominus tandiu ista cordatos Viros non movebunt, quandiu minime indicent articulatim loca illa, in quibus præceptorum suorum oblitus sit; quænam placita pravo Tibicine sulserit, ubi nam fundamenta jecerit nutantia, leves adhibuerit conjecturas; aut quæ ab aliis in primo Tomo requirit, ipse in altero & tertio officianter impleverit. Atqui non meo, qui nullus homo sum, sed celeberrimorum Virorum judicio in promptu ratio est, eum apud aliquos omni cum plausu exceptus fuerit priorem Operis sui partem emittens Honoratus, offenderit deinceps insequentibus. Cum enim in ea nullam de industria probeat aut improbet Criticorum peculiarem sententiam; sed eorum tantummodo principia, regulas, usum, & inde ductas consecutiones æqua lance suspendat, non erat unde negotium facesseret, nisi iis, quos edito nomine petebat: contra vero cum in reliquis duabus mentem suam de præcipuis Historiæ Ecclesiasticæ capitibus aperiat, & quæ jam continebant, aut dignæ vix anicularum lucubratione habebantur Traditiones, omnibus argumentorum copiis ad Criticam amussim adequare satagat: male propterea audit apud eos, qui oppositis, quas anrea adamaverant, opinionibus quasi addicti & consecrati, non facile ad illos calculos re-

vertuntur, quos tum abjecerant; adeoque Autorem minus apte & conclusivè de re dicere caussantur, in qua ipsi propter offusas animo præjudiciorum tenebras hallucinati sunt. Nemo fortasse est, qui ita e Marci Tullii dicto * & *refellere sine pertinacia, & refelli sine iracundia paratus sit*, ac HONORATUS A S. MARIA, modo id rite fiat legitimis argumentationibus, non tumultuariis querelis; modo quemadmodum plurimum in faciendo doctum interest & rudem, ita interit etiam plurimum in iudicando; modo tandem ne in eos incidat, quibus nihil factum ad unguem est, quibusque, ut monet Flaccus, ** nil admirari prope res est una, quæ beatos læcere & servare possit: Verum cum universæ criminationes istæ ad alia Volumina pertineant, eas fusius & explicatius in alterius Tomi procæmio depellere curabimus.

De Opere itaque, & de Autore satis. Quid de Interprete? paucissima: multa etenim de me homine infirmissimo polliceri non asum. Si quis petat, quare ad Opera ista Latine reddenda sum aggressus; apertum est, me iis potissimum morem gerere voluisse, qui Gallicæ Lingux imperiti, Ecclesiasticam tamen eruditionem non aspernantur. Atque utinam, cum primumolvebam animo, id perficere per tempora & aliorum voluntatem licuisset. Diutius namque, quam voluerim, tanta vis ingenii & doctrinæ absumit ab oculis Italiæ, atque uni vel alteri ex nostris Litterato Viro magnos sed privatos attulit usus. Qua cogitatione præterea persuasum mihi fuit, ut cetera quoque ipsius cum Editæ tum non Editæ Scripta tribus Animadversionum Voluminibus essent adicienda. Male etenim, opinor, cum illo, immo cum Italia ageretur, si iis omnibus, quæ ad rem Criticam pertineant, in Latium importatis, cetera, quæ de re Theologica & Historica a Viro Cl. lucubrata fuerunt, minore in pretio habere videremur, atque illis Latinos homines defraudaremus. Porro quanti æstimanda sint; quamque de facultatibus illis optime meritis sit HONORATUS, cum ex Operum Tabula in vulgus scorsim emissæ, tum maxime ex Tractatuum singulorum lectione liquido patebit. Nunc abs re non erit aliqua de Interpretationis nostræ ratione subijcere. Primum sit, me quæcunque Autorum Latinorum testimonia Gallicè conversa pro Gentis consuetudine recitat: non meis verbis protulisse, sed ex Scriptoribus ipsis deprompta reddidisse. Alterum, nihil a me fuisse alienum magis, quam in hæc Opera Censoris personam impudenter inducere, qui minus liberaliter Interpretis sustineo; & Versionis orbe veluti conclusum, abhorruisse longe a noendis vitiis illis, sive Historicis, sive Chronologicis, in quibus Autor, aliud agens, humanitus lapsus est. Unum tamen tacitus præterire nequeo; ne videar hinc officium istud, qualecunque est, splendidissimo Clericorum Regularium Ordini subtrahere; illinc autem non obesse, cum possim, quominus Posteritas aliquando de Cardinalis amplissimi, ejusdemque piissimæ religiose Familiae excuset suspicionem. Cum legis igitur pag. 10. Thomæ Oratorii Presbyteris adscriptum, non subeat animum dubitatio, illum unquam Congregationi S. Philippi dedisse nomen, sed id vitio vertè scribentis nescio cui, de quo divinari non licet; simulque pro certo habe, neminem posse citra fraudis aut imprudentiæ notam Virum hunc singulari doctrina & Sanctitate præstantem a Theatinis divellere. Alia item in hunc censum venirent, ut cum pag. 127. Eusebium dicta Monothelitis faventia protulisse memorat, qui de Iconoclastis intelligendus est: cumque pagina huic proxima, S. Hieronymum, ait, testari, Evangelium S. Matthæi extitisse ætate sua in Bibliotheca Ale-

* Quæst. Tusc. 2. c. 5.

** Epist. 1. l. 1. ep. 6. ad Numicum.

xandrina, quod tamen in Cæsarensi servabatur: porro ista in ealc Voluminis inter mendosa locum habent. Ceterum quo cognitio mei fecit, ut intra cuticulam cohiberer, ne Autoris errata significarem; eo præstat, ut ingenue de me loquar, ne mea, quotquot sunt peccata, dissimulem. Qua de re fateor ultro, me aliquando dormitalle, non quidem, (nisi si me fugit, aut vana spe fallor) sensuum intelligentia; sed partim sermonis contextu alicubi non admodum simplici & aperto, partim nimia veluti superstitione vitandi quasdam voces, si minus Latinas, at certe rebus Artium & Disciplinarum explicandis accommodatiores. Si cui tamen venia concedenda est, illi sane dixerim, qui diligentia excelsit modum, non defecit. Non est autem cur magnopere laborem, ut de singulis admoneam, quæ ab Autoris mente non ablundunt, præter illud unum de verbo *Authenticum*, quod respui tota Dissertatione 4., atque in ejus locum suffeci *Autographum*, licet non inepte, strictiore certe significatione; multa nanque Acta *authentica sunt*, nimirum auctoritatem habent, quæ *autographa* non sunt, sed tantummodo exempla ab *Autographis* descripta. Deinceps vero, re animadversa, *authenticum* posui, quoties sub stylum venit, ut ambiguitatem tollerem. Tertio denique notum facio, me, cum de optimo Interpretandi genere Viros doctos inter se digladiari comperissem, nihil tanto in negotio movendum putasse, inconsultis Artis hujus celeberrimis Magistris. Præ aliis Autorem nostrum adivi, & præcepta, quæ in Capite de Interpretationum fructibus ex Lestangio ad vertendos Gallicos Libros tradit, mihi ante oculos posui: plane ratus, nihil ipsi accidere gratius posse, quam si Interpres iis legibus secum agat, quas ipse Interpretibus omnibus commendavit. Si libet, consule illas pagina hujus Voluminis 81. Has autem eo non appello, quo Sapientum judicium, aut reprehensionem declinem, quam si, Tullii monito, *vitare nullo modo potest, nisi qui nihil omnino scribit*, multo minus, qui optima non optime vertit: sed quo mihi per tot præsidia a nonnullis fastidii delicatissimi hominibus cautum sit, qui specioso fidelitatis nomine, servilem quandam Interpretandi modum affectant: piaculum esse perhibent, non eodem verbo ambitu contineri; asperum eorum concursum emollire, insuavem & sterilem eorundem repetitionem fugere verentur; & dissoluta pro Gallicæ Lingux indole Orationis membra connectere non audent; qua de mum religione sit, ut Gallicam dictionem undique redolentes, *serpant humi, nimium tuti, timidique procella*. Contra ego cum ab istorum angustiis longe recedere, cum priorum Institutionibus, quantum in me fuit, formari studii, & curam omnem inter sententiarum vim, & Lingux ingenium ita temperare, ut neque animorum judiciis, neque aurium satietate scriptio nostra repudiaretur. Et vero, si Autor ipse, eadem Latine Scripturus, in diverso longe Orationis genere versatus fuisset, & nativam Romani sermonis indolem exprimere contendisset; non est cur ab hac elegantia cavendum Interpreti sit, qui utpote Autoris vices gerens, eo incumbere debet, ut illius mentem assequatur, & pro viribus accuratissime imitetur. Num hæc cuncta præstiterim, viderint alii: ego sane in desperatus pene habeo; quanquam voluntas & conatus non defuerunt, neque defuturos unquam esse easse integreque spondeo: quibus Deus Opt. Max., a quo omnia, & inquam omnia, vitam & bonam valetudinem addat, ut inceptum hoc urgere pro virili, & ad umbilicum tandem perducere possim. Propositum nanque nobis est, sexto quoque mente Volumen novum in lucem edere; ut licet sero manus Operi admove-

* In initio l. 2. Tule, Quest.

** Hor. de Arte Poetica.

amus, naviter tamen instantes illi, Biantis effatum attendisse videamur: *Aggredere tarde agenda, sed aggressus age constanter.* Te etiam atque etiam obtestor, ECCLESIASTICÆ ET INCORRUPTÆ CRITICES STUDIOSE, ut hosce in tui commodum susceptos labores liberali humanitate amplectaris, & quæcunque, me imprudente & invito, per Operarum nunquam satis detestandam ineuriam vitiose exciderunt, in Interpretem non rigeras, & comiter emendes. Id etenim genus hominum est, ut vel diligentissimos ludant, nisi ipsi diligentissimi sint. Hos, qui pauci sunt, tot inter negligentissimos seligere, mea non fuit; sed potius in illos incidere, qui non syllabarum modo, sed vocum etiam detractiōe, adjēctiōe, & immutatione non semel mihi sribhignes affingerent. De insignioribus in calce monbo, de levioribus deprecor benevolentiam tuam. Quorum vero ista? Æquis hominibus nimis multa sunt; acerbis & morosis nihil est satis. Apud istos de fama dimicandum est. Illorum autem unicuique postremo loco Horatianos versiculos, cum Autoris nostri senibus, & meis mirifice concinentes, recitandos esse censeo.

* *Vive, vale: si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti: si non, his utere mecum.*

* L. 1. Epist. 6.

T A B U L A

DISSERTATIONUM

DE REGULIS ET USU CRITICES,

Quas complectitur prior Tomus.

DISSERTATIO PRIMA.

De Critice in Univerſum.

ART. I. DE natura Critices.	pag. 1.
ART. II. De Regulis Critices.	6.
§. 1. De Critices regulis in MSS., Scripturam Sanctam, Concilia, & Patrum Opera.	7.
§. 2. De Critices regulis in Historiam Ecclesiasticam, Acta antiquorum Martyrum, aliorumque Sanctorum.	13.
ART. III. De necessitate Critices.	16.
§. 1. De conditione Textus Sacri quoad Vetus & Novum Testamentum extremis hujus seculis; & de necessitate Critices ad illum restituendum.	ibid.
§. 2. Acta Martyrum, atque Historia Sanctorum misere adeo ante decimum septimum seculum jacebant; ut non nisi Critices ope instaurari possent.	19.
§. 3. Historia Ecclesiastica implicata adeo, & involuta erat ante præteritum seculum; ut extricari & restitui nullo modo posset sine Critices adiumento.	25.
§. 4. Perturbatio, in qua versabantur Veterum Opera, nec non Dogmatica Theologia, satis planum facit, quantam habeat Critice necessitatem ad comparandam Scriptorum Ecclesiasticorum optimam Bibliothecam, & elaboratum Theologiae Cursum conficiendum.	31.
§. 5. Humana Littera & liberales Artes graviter ante postrema secula deciderant, & nullius præter Criticem esse poterat eas restituere.	36.
ART. IV. De Critice fructibus.	39.
De Manuscriptis.	ibid.
De Scripturis Sanctis.	40.
De Conciliis.	45.
De Autoribus Ecclesiasticis.	48.
De Ephemeridum Scriptoribus.	51.
De Historia Ecclesiastica.	54.
De Historia Sanctorum.	60.
De Theologia Dogmatica, Scholastica, & Mystica.	63.
De Ritibus Superstitiosis.	70.
ART. V. Alii Critices fructus.	71.
De humanis Litteris.	72.

<i>De Academicis.</i>	73 ⁱ
<i>De Eloquentia sacra & forensi.</i>	76.
<i>De Operum lucubratione.</i>	78.
<i>De Librorum Interpretatione.</i>	81.
<i>De Diplomatis, Numismatibus, & Inscriptionibus.</i>	82.
<i>De Philologia.</i>	84.
<i>De Artibus liberalibus.</i>	86.
<i>De præiudicatis, quas excussumus, opinionibus.</i>	88.
ART. VI. <i>Historia Critices, ejusque instaurationis.</i>	89.
ART. VII. <i>De Sapientibus Criticis singillatim, in quorum opera nonnullas animadversiones excitabimus.</i>	99.

D I S S E R T A T I O I I

Animadversiones in Regulas Critices, quod attinet ad Historiam Ecclesiæ, Opera Patrum, & Dogmaticen: constitutas in Veterum Testimoniis, sumtis ab illorum Operibus, cum veris, tum supposititiis. 108.

P A R S P R I M A.

R E G U L Æ C R I T I C E S,

Quæ ad Veterum Testimonium spectant, ab illorum germanis Operibus depromptæ. 109.

ART. I. *Summus honor autoribus Ecclesiasticis antiquis deferendus est, eorumque testimonium magna cum observantia excipiendum.* 109.

ART. II. *Nefas est, a Veterum testimonio recedere, præterquam firmis urgentibus rationibus; multo vero minus nulla intercedente.* 117.

ART. III. *Non licet Antiquorum testimonium responsis non satis, ut videtur, solidis elevare.* 123.

ART. IV. *Quotiescumque nos premis, nobisque officit Antiquorum testimonium, haud licet circuitionibus & anfractibus uti, illius illudendi, aut imminuendi causa.* 132.

ART. V. *In idem argumentum, Modi alii, qui in more sunt Criticorum ad imminuendum Veterum testimonium.* 137.

ART. VI. *Vitium est, Ecclesiasticorum Patrum deferere auctoritatem, atque Hæreticorum de re Historica sequi vestigia, præcipue cum ad Religionis negotium referri potest.* 143.

ART. VII. *Postulat fides, ne Autoribus Ecclesiasticis sensa ab ipsis aliena asseramus.* 150.

ART. VIII. *Accurata Critices regulis contrarium est, veras Autorum sententias dissimulare.* 160.

ART. IX. *Aequum non est immodicis laudibus antiquum Scriptorem, qui nobis suffragatur, celebrare; alterius vero, qui refragatur, auctoritatem aspernari.* 165.

ART. X. *Minus accuratum institutum est, eadem prisorum Scriptorum verba aliquando probare, deinceps improbare.* 171.

ART. XI. *Speciem præferunt aliquando Critici ævi nostri doctissimi, quasi de uberiore, quam veteres, doctrina sibi blandiantur.* 174.

P A R S

DISSERTATIONUM. xv

PARS ALTERA.

De probationibus a Librorum suppositorum, apocryphorum, atque ab Autorum, qui minoris momenti passim habentur, testimonio petitis. 177.

ART. I. DE testimonio deducto a Libris, Veterum nomine vulgaris, licet & idem Auctores nequaquam agnoscant. 178.

§. 1. De Constitutionibus Apostolicis, Recognitionibus S. Clementi Pontifici tributis, & falso Abdia. ibid.

§. 2. De Martyrologio, S. Hieronymo tributo, & de Pontificali, Damasi nomen ferente. 180.

§. 3. De nonnullis Operibus, Sanctis Ambrosio, Joanni Chrysostomo, Augustino, & Ven. Bedae iniuria adiudicatis. 183.

ART. II. De Testimonio ab aliquibus operibus depromto, quorum auctores latent in occulto. 188.

§. 1. De Menais Græcorum. ibid.

§. 2. De Chronico Alexandrino, & Prædestinato P. Sirmondi. 191.

§. 3. De cautione: qua adhibita, putant eruditi Critici nostri integrum esse sibi, monumentis uti suspiciosis, aut veteribus Scriptoribus perperam appositis. 194.

ART. III. De Testimonio, a Libris apocryphis, dubiis, sive suspiciosis comparato, ex quibus videntur Patres in Opera sua nonnullas Historicarum narrationes derivasse. 200.

§. 1. Utrum S. S. Clementis Alexandrini, Gregorii Nysseni, Epiphani, Gregorii Turonensis, Joannis Damasceni, aliorumque testimonio, minore in pretio de quibusdam argumentis habendo, iustam causam præterant, qui dicunt eos, quæ tradunt, ab Apocryphis accepisse. ibid.

§. 2. In idem argumentum. 204.

§. 3. Critici, quo Veterum testimonium extenuent, utuntur non semel his loquendi modis: metucendum est, est cur dubitemus, id ex Apocryphis depromtum fuisse. 210.

ART. IV. De Metaphrasis testimonio. 213.

§. 1. Aut nullo aut minime loco habent eruditi Græci huius Scriptoris auctoritatem. ibid.

§. 2. Eruditi Critici complura a Metaphraste traduxerunt. 215.

§. 3. Investigatio rationum, quibus integrum esse sibi putant Critici, Metaphrasten ne in iis laudare quidem, quæ ex ipsius penu in medium proferunt. 218.

§. 4. Contendunt Critici, Metaphrasis adulterationes & Paraphrases eum in contemptum adduxisse. 221.

§. 5. Metaphrasis consilium tanta non est reprehensione dignum, ut nobis persuasum vellent. 224.

§. 6. Exemplum Paraphrasum Bailleti, nibilo Metaphrasis Paraphrasis minorum. 227.

ART. V. De argumento quod nanciscimur ab Autoribus, qui Sanctis, quorum Historia instrunt, sæculo plus sunt recentiores. 239.

ART. VI. Regula Critica de argumento, ab Autorum testimonio quoad eorum intimas conditiones comparato. 246.

ART. VII. De Testimonio a Codicibus MSS. petito. 248.

D I S S E R T A T I O III.

Animadversiones in Regulas Critices, ad Historiam Ecclesiasticam, & Veterum Opera spectantes; a conjecturis depromptas. 118.

- ART. I. **D**E pluribus Critices praeceptis, rem Conjecturarum attingentibus. 119.
- ART. II. De argumento ex Antiquorum silentio petito; sive de eo, quod Argumentum negans appellant. 126.
- §. 1. Regula Critica Dupini de Veterum silentio 128.
- §. 2. Sapientibus Criticis familiare est e Veterum silentio decerptum argumentum: cum tamen ab aliis obicitur ipsis, momenta non facis solida ad illud elevandum identidem assuunt. 170.
- §. 3. Critici vicissim exprobrant sibi, quod a Veterum silentio argumenta ducant: illius exiguae firmitatis excipia: praecepta pro certo usi. 174.
- ART. III. De Argumento a rerum convenientia; ab iis, quae fieri potuerunt; quaeque similia vero sunt, collecto. 178.
- ART. IV. De conjectura ducta ab iis Scriptis, quae fabulis respersa sunt, rebusque minus probabilibus, & a veritatis specie remotis. 181.
- ART. V. De conjectura capta a Titulis, Inscriptionibus, & tempore Litteris mendose adscripto, quod a falsis & monumentis, de quibus agitur, discrepat. 184.
- ART. VI. De conjectura temporis, quo Lucubrata sunt Opera, aut falsa conigerunt: deque additionibus, quae in Veteribus Monumentis conspiciuntur. 190.
- ART. VII. De conjectura, quam affert Scriptoris stylus. 191.
- ART. VIII. De conjectura ducta ex operibus Dogmata tradentibus, quae prodita tantum sunt post Veterum interitum, quibus adjudicari solent. 198.
- ART. IX. De conjectura, quam percipimus a Veterum, quibus Libri respersi sunt, citationibus. 303.
- ART. X. De praecipuis Critica Artis regulis in unum collatis ad aperientiam Operis alicuius falsitatem. 306.
- ART. XI. Anne conjectura multa in unum redacta factum aliquod historicum coarctare possint falsitatis. 310.
- ART. XII. De principe Critices Regula. 314.

D I S S E R T A T I O IV.

Animadversiones in Regulas Critices, de Actis antiquorum Martyrum. 318.

P A R S P R I O R.

De actis sineiris & Selectis antiquorum Martyrum, a Theodorico Ruinartio collectis. 319.

- ART. I. **A**Cta primorum Martyrum in plura genera tribuntur, non eadem autoritate praestantia. 319.
- ART. II. Multa primorum Martyrum monumenta, quae ab Aetorum sin-
cerorum & selectarum collectione exclusa sunt, in ea fortasse collocari
possent. 324.
- ART. 324.

DISSERTATIONUM. xvij

- ART. III. *Quadam in Ruinartii Collectione locum habent monumenta, quæ Criticis Viris minus rata & firma sunt.* 327.
 ART. IV. *Considerantur Bailletianæ Regulas dubium suboriri forte possent, num oporteret, Actorum partem a Ruinartii Collectione summovere.* 330.
 ART. V. *Pauca sunt Collectionis Ruinartianæ Acta Selecta, in quibus, ad Tillemontii documenta revocatis, leves interdum macula, imo suppositionis nota non appareant.* 334.

P A R S A L T E R A.

Regulæ Criticæ Tillemontii & Bailleti ad Actorum Veterum Martyrum, cum mendacium, tum germanorum, discrimen habendum. 338.

- ART. I. *Acta Martyrum, quo breviora & simpliciora, eo semper meliora iudicata sunt.* 338.
 ART. II. *Virtutibus compluribus perficiatur necesse est simplicitas illa, quæ in Actis Veterum Martyrum intima est sinceritatis nota.* 341.
 ART. III. *Acta sincera Veterum Martyrum pauca Mira & Prodigia continent.* 343.
 ART. IV. *De nonnullis Criticis regulis, quas tradunt Sapientes super miris rebus, in Actis Veterum Martyrum occurrentibus.* 348.
 ART. V. *Bailleti Regula de miraculis.* 353.
 ART. VI. *Acta Sanctorum autographa paucos sermones aut conciones in sese continent.* 358.
 ART. VII. *Acta primorum Martyrum sincera non multis exquisitis cruciatibus constant.* 363.
 ART. VIII. *Verba contumeliosa in Actis nonnullorum Martyrum reperta, sunt quoddam argumenti genus, ut ipsorum fraus aut vitium deprehendatur.* 370.
 ART. IX. *Acta, in quibus Martyribus, fidem abdicantibus, munera pollicentur, aut fraudis aut suspicionis notam subire necesse est.* 375.
 ART. X. *Si quæ Acta Editorum mentionem habent, ab Imperatoribus Traiano, Antonino, & M. Aurelio, qui nulla promulgarunt, latorum adversus Christianos, id vitii & fraudis indicium esto.* 377.
 ART. XI. *Alia suppositionis indicia in Actis Veterum Martyrum.* 384.
 §. 1. *Acta, in quibus Persecutiones Decii & Valeriani coniunguntur, aut mendacii crimen subeunt, aut summam afferunt dubitationem: ibidem.*
 §. 2. *De quadam Voce cœlesti.* 386.
 §. 3. *De titulo Episcopi Episcoporum.* 387.
 §. 4. *De voce Παππας.* ibidem.
 §. 5. *De verbo Trinitatis.* 388.
 ART. XII. *De præcipuis Criticis documentis, iunctis una ad redarguenda mendacii vetusta Martyrum Acta.* 389.
 ART. XIII. *De ratione a Criticis habita ad regulas constituendas, quibus Acta sincera a mendacibus dispiciantur.* 395.
 ART. XIV. *Eius viæ & rationis collatio instituitur, quæ ad Actorum Veterum Martyrum delectum habendum adhiberi solet, cum ea, quæ de Tabulis vetustis tradita est.* 401.

D I S S E R T A T I O V.

Animadversiones in Regulas Critices, a Simonio excogitatas ad con-
ficiendam Interpretationem S.S. Bibliorum, iis omnibus, quæ hæcenus
prodierunt, accuratorem. 405.

ART. I. *Simonii consilium videtur esse, Veteris Testamenti Interpretatio-
nem parare quoad sensu & cogitata perfectiorem.* ibid.

ART. II. *Regula Criticæ Simonii ad novam suam interpretationem elabo-
randam.* 408.

Regula I. ibidem.

Regula II. 409.

Regula III. 410.

ART. III. *Num intersit, instituentam Versionem ad Textum Hebraicum
accommodare.* 411.

ART. IV. *De Textu Hebraico a Mose ad nos usque.* 416.

§. 1. *Textus Hebraicus sub ea ratione, qua cum ante, tum post captivi-
tatem erat, ineptus est, qui ad novam Versionem Archetypi loco adhi-
beatur.* ibid.

§. 2. *Non video, qui possit aliquis, curandam versionem ex Hebraico
Textu, qualis erat primis Christianæ Religionis sæculis, depromere.* 420.

§. 3. *Huiusmodi est Textus Hebraicus a quinto Ecclesiæ Sæculo ad nos usque,
ut integrum non sit, illo ad novam Interpretationem faciendam uti.* 423.

ART. V. *De Regulis Criticis, ut Versionum antiquarum ope Textus He-
braicus instauratur.* 427.

ART. VI. *Regula Criticæ Simonii, quibus ad veritatem Versio Septuaginta
Interpretum adducatur.* 430.

ART. VII. *Regule de Punctis Vocalibus, & Accentibus.* 434.

ART. VIII. *Regule de Vocibus Hebraicis ambignis.* 438.

ART. IX. *Regula Criticæ ad Linguam Hebraicam spectantes.* 442.

§. 1. *Ad bonam Litterarum Sanctarum Versionem faciendam, sufficit Hebrai-
ca Lingua ea ratione incubuisse, qua in Scholis communiter tradi solet.* ibid.

§. 2. *Argumenta Simonii, quibus ostendit necessitatem studendi Lingua He-
braicæ aliter ac sit in Scholis, rem nequaquam concludere videntur.* 445.

§. 3. *Criticæ Simonii præceptiones ad perfectam Hebraicæ Lingua intelli-
gentiam non sunt undequaque accuratæ.* 447.

ART. X. *De aliis novæ huius viæ regulis. In quam rem Spanhemii locus
recitatur.* 450.

ART. XI. *Non apparet, Simonium in nova Interpretandi ratione, ullum
auctoritatis Traditionis locum dare.* 453.

ART. XII. *Præcepta Criticæ Simonii de Versionibus authenticis.* 460.

ART. XIII. *Animadversiones in Versionem Novi Testamenti a Simonio
confectam.* 470.

D I S S E R T A T I O VI.

Animadversiones in Regulas Critices. De Usu Critices, quoad Histo-
riam Ecclesiæ, & Opera Scriptorum Ecclesiasticorum. 475.

ART. I. *DE malo Usu Critices.* ibid.

§. 1. *Nonnulli Critici magna ipsorum Arte ad invadendam
Reli-*

DISSERTATIONUM. xix

- Religionem usi sunt.* 475.
 §. 1. *Malus Critices Usus in Rebus, quæ Religionem non attingunt.* 479.
ART. II. Usu Criticarum Regularum, adhibitisque Sapientum initiis
Opera omnium opinione supposititia, ab ea nominis fama vindicari pos-
sunt; aliæque explore legitima falsitatis argui. 484.
 §. 1. *Ex Usu eorundem Legum, quibus Ignatianas Epistolas authenticas*
esse statuit Dupinus, posset quis efficere, cum Carmina Sibyllarum, tum
Epistolas Abgarî & Jesu Christi apocryphas esse. ibidem.
 §. 2. *Si Criticarum præceptionum exercitatio ita Alexandrum afficit, ut*
Carmina Sibyllis tributa certam præferre auctoritatem arbitretur; illum
item afficere debet, ut Pimandrum, nomen Mercurii Trismegisti geren-
tem, minime explodendum existimet. 490.
 §. 3. *Eiusdem Regula Criticæ præscriptione Dupinus & Alexander duo*
falsa maxime contraria tuentur. Quanam incommoda viam hanc ratio-
nemque consequantur. 494.
 §. 4. *Si nonnullas Critices Dupini regulas adhibeas, fieri fortasse poteris,*
ut elegantiora Antiquitatis Christiana monumenta in suspensionem addu-
cas. 500.
ART. III. Criticarum Regularum usu Historia magis confirmata dubia aut
nullius fidei esse possunt: alia vero, quæ falsis aut incertis accenseri so-
lent, evadere possunt similes veri. 504.
 §. 1. *Si audias Regulas Criticas Tillemontii, Historia Martyrii S. Justinî,*
quæ per ipsum testatissima est, falsitatis suspensione perstringi posset. 504.
 §. 2. *Adhibenti Regulas Criticas Tillemontii facile erit, Historiis perspicue*
falsis aut fabulosis veritatis imaginem, & aliquam probabilitatis speciem
adiungere. 507.
ART. IV. Ex usu Critices factum idem, iisdem comitantibus adiunctis vi-
deri simul potest verum, sincerum, authenticum, & dubium; falsum,
haud probabile, & fabulosum. 514.
ART. V. Videntur Critici magnæ illorum Artis Usu obumbrasse magis &
implicasse pleraque graviora Historia Ecclesiastica facta, quam ea illu-
straverint, & explicaverint. 524.
 §. 1. *Ratio Prima. Omnem, quem possunt maximam, existimationis fa-*
mam iis parere, qui secundum se dicunt, ipsorumque menda purgare;
de adversariis autem per contentum loqui, eorumque vitia ostentare. 526.
 §. 2. *Ratio Altera. Opera nonnulla admittere tanquam bona, legitima,*
& argumenti loco futura, cum favent rei suæ; eadem vero repudiare
veluti corrupta, supposititia, nulliusque auctoritatis, si quando ipsis no-
cent. 530.
 §. 3. *Ratio Tertia. Improbant Arcopagitici argumenta omnia Gregoricensi-*
bus probata; hi vero illis par referunt pro pari: tum ab auctoritate tum
a conjectura sumantur hæc utriusque partis momenta. Disquiritur unde
multa hæc oppositio oriri possit. 532.
 §. 4. *Ratio Quarta. Implicare se aut propugnandis aut oppugnandis fa-*
ctis innumeris & vetustis monumentis, quæ aliqua cognatio est cum
facto præcipuo. 536.
 §. 5. *Alia, quibus utuntur Critici, Rationes.* 541.
ART. VI. Regula Criticæ, quibus huic factis expendendo uti quis posset.
 542.
 I. *Regula. Factum perspicue aperire.* ibidem.
 II. *Regula. Factum Scriptorum testimoniis probare.* 543.
 III. *Regula. Necessum est, haud de veterum testimonia ab Operibus*
supposititiis, dubiis, suspiciosis, quæque aut lucis aut sensus utroque tra-
hi

<i>hi possint :</i>	§46.
IV. Regula. <i>Sint loca Veterum clara, apta, & absoluta.</i>	§48.
V. Regula. <i>Falsa rationibus & coniecturis confirmare.</i>	§52.
VI. Regula. <i>Quidquid in adversum est, firmiter diluere.</i>	§53.
<i>Animadversiones ad Factum istud, aliasque similia dijudicanda, necessariae.</i>	
<i>ibidem.</i>	

D I S S E R T A T I O VII. & Ultima.

Animadversiones in Regulas Critices, de Vitiis, in quæ Regularum Criticarum Usu delabi possumus, & quibus uti rationibus, ut ea declinemus.

§60.

ART. I. In Criticorum operibus non apparet notio satis accurata plerarumque vocum, rerumque his vocibus signatarum

§61.

§. 1. De voce Apocryphum.

§62.

§. 2. De Verbo Canonicum.

§65.

§. 3. Verba alia, quæ claritatem desiderant.

§67.

ART. II. Non designantur autoritatis pondus, quod est Veterum testimonio tribuendum.

§69.

ART. III. Nulla via se prodit in Libris Criticis, quam ingredi possimus, ut ea argumenta secernamus, quibus cogimur ab antiquis deficere, utque compertum sit, quando ne coniectura, quando vero autoritas præstare debeat.

§71.

ART. IV. De Vitiis aliis quoad Veterum testimonia, in Critice exercenda passim obviis.

§75.

ART. V. Critices usus alio quoque vitio contaminatur super Veterum testimoniiis, a quo alia pleraque manare solent.

§78.

ART. VI. Coniecturarum usus, quarum est apud Criticos exercitatio, vitiis non vacat.

§85.

ART. VII. Vitia coniecturae capta a Silentio Scripturarum.

§90.

ART. VIII. Documenta in universum, quibus uti possemus ad instaurandas Regulas, Usunque Critices.

§93.

§. 1. Testimonio & Coniectura, quæ duo sunt Critices Principia, duo alia superstruere opus est: nimirum Traditionem, & Consuetudinem, sive consensum Ecclesiarum.

§94.

§. 2. Argumenta pro duobus istis Principiis.

§97.

§. 3. Ea, quæ in hac duo Principia obici possunt, argumenta diluuntur.

604.

ART. IX. & Ultimus. Regula pro commoda exercitatione quatuor Principiorum Criticorum, quæ sunt Autoritas; Coniectura; Traditio; & Consuetudo sive Consensus Ecclesiarum.

610.

§. 1. Regula de Autorum testimonio, quod est primum Critices Principium.

ibidem.

§. 2. Regula de Coniectura, altero Critices Principio.

ibidem.

§. 3. Regula de Traditione, & Usibus, sive consensu Ecclesiarum, tertio & quarto Critices Principiis.

618.

F I N I S.

F A.

FACULTAS ORDINIS.

F. Isidorus a Cruce, Vicarius Generalis Carmelitarum Discalceatorum, Congregationis S. Elia, Ordinis Beatissima Virginis Maria de Monte Carmelo.

Cum juxta Apostolicas, nostrique Ordinis Constitutiones a duobus Theologis Congregationis nostræ revisus, & approbatus jam fuerit primus Tomus Operum adm. R. P. F. Honorati a S. Maria, Carmelitæ Discalceati, Provinciæ nostræ Aquitanix, cui Titulus: *Animadversiones in Regulas, & Usus Critices &c. Autore R. P. F. Honorato a S. Maria, Carmelita Discalceato, ex Provincia Aquitania; Interprete vero e Gallicis, Viro Religioso ejusdem Familix, ex Provincia Veneta*: Nos R. P. F. Marco a S. Francisco, Provinciæ nostræ Venetæ Sacerdoti Professo licentiam, tenore præsentium, impartimur, ut præfatum Tomum; sicuti cæteros, quos erit, Deo dante, impressurus, facta prius revisione, & approbatione, typis mandare possit, & valeat. Datum Romæ in Conventu nostro S.S. Theresiæ, & Joannis a Cruce, die 11. Augusti 1736.

F. ISIDORUS A CRUCE VICARIUS GENERALIS.

Locus + Sigilli.

F. Pompejus a S. Bernardo Secretarius.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

A Vendo veduto per la fede di Revisione, ed Approbazione del P. F. Tommaso M. Gennari Inquisitore, nel Libro intitolato: *Animadversiones in Regulas, & Usus Critices in Historia Ecclesiastica &c. cum notis Historicis, Chronologicis, & Criticis*; Autore R. P. Honorato a S. Maria Carmelita Discalceato, non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi; concediamo Licenza a Francesco Pitteri Stampatore, che possa esser stampato, osservando gl'Ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. 29. Dicembre 1733.

{ Gio: Francesco Morosini Kav. Rif.
{ Pietro Grimani Kav. Proc. Rif.

Agostino Gadaldini Segretario.

1733. 15. Genaro.
Registrato nel Magist. Eccell. della Bestemmia.

Angelo Legrenzi Segretario.

ANIM.

ANIMADVERSIONES IN REGULAS, ET USUM CRITICES.

—————

DISSERTATIO PRIMA.

DE CRITICE IN UNIVERSUM.

ARTICULUS PRIMUS.

De Natura Critices.

I quis Critices naturam absolute explicare, atque una Definitione qualibet ipsius diversa munera complecti velit, eam tradere potest, Artem esse iudicii serendi de factis Historiam constituentibus, de Operibus ingenio partis, de eorum variis lectionibus obvis, de sensu, stylo, & autoribus. Hæc omnia sunt rei Criticæ: quo fit egregium Protestantem, * qui certo quodam proposito doctrinæ ordine, facultatis hujus principia & regulas circumscribere conatus est, non satis ejus indolem assecutum fuisse, cum dixit, eam

* Clericus hoc pacto Criticem definivit. Criticem vocamus artem intelligendorum veterum scriptorum sive numeris adstricta, sive soluta oratione utentium; & dignoscendi, quamnam eorum genuina scripta sint, quæ spuria. Joann. Cler. de Arte Crit. in Præf. Præles Cousin in sua Ephemeride Gall. 14. Maii 1699. id tantum, ait, Criticem expendere, num vera aut sal-

sa sint, quæ Autores retulerunt. Eruditus alius credit ad ipsam spectare, Autores penitus excutere, germanos ab adulterinis secernere, atque in illis animadvertere, quæ ab iisdem revera edita sunt, quæve Exscriptorum, aut imitatorum injuria irrepleverunt. God. Hist. Eccles. l. 2. ad annum 1799. pag. 333. Gallice.

TOM. I.

A

artem

ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

artem esse funditus intelligendorum veterum Scriptorum, & vera ipsorum opera a suppositis internoscendi. Neque enim de veteribus duntaxat, verum de recentibus etiam monumentis, & de libris similiter, atque de factis pronunciat Critice.

*Lauter, Traill.
de Abusu Crit.
ou Prof. p. J.
Gallies.*

Hinc notiois hujus habita ratione, statuit optime Scriptor quidam, qui parvo ab hinc tempore in rem hanc volumen publici juris fecit, in eo positum esse Critices emolumentum, quod in litterarum semita animum dirigat, quod clarissimo lumine illustret, quidquid ideas nostras circa tempora, loca, personas, dictiones, textus, & autorum classes obumbrare potest; quodque ejus studium eo demum tendat, ut incultas litterarum Reipublicæ terras exerceat, reconditos omnes Bibliothecarum angulos pertentet, atque ad detegendas antiquitatis oblivione, ut ita dicam, amissas regiones infatigabili cursu feratur.

*In Epist. Cuvier.
si Epist. A. Gallies.*

Ajo igitur primo loco, *Criticen artem esse judicii ferendi*. Ejus nomen a Græcis mutuatum latine judicium significat; atque ideo in Critico id præsertim desideratur, quod nos *rectam intelligentiam* nuncupamus. Multiplici præterea lectione instruaturn oportet, memoria valde polleat, magna cognitione & subtili mentis acie præditus sit: sed in primis necesse est, ut sagaciter discernat, solide judicet, & exquisitè sapiat, ejusque judicium, ut Abbas Bellegardus monet, recta & sana ratio, remoto quocumque animi corporisque affectu, moderetur. Hæc quamdam constituunt Critices naturalis speciem, quæ si artis ope, adhibitisque in ea, quæ natura præstat, animadversionibus fulciatur, de quibusdam rebus decernit incorrupte, quarum veritas aut falsitas, bonitas aut pravitas facili dignoscuntur: verum sæpenumero, ut de multis pronunciemus, accurata circumspexio adhibenda est, qua verum a falso internoscatur; requiruntur principia, ex quibus consecutiones eliciantur; leges tandem, quæ animum in suis ratiocinationibus dirigant. Ex his gignitur ars & scientia; quando vero de libris aut factis Historicis sermo est, *Critice* appellatur.

Sive quod homines ad invidiam natura ipsa compositi reprehendere citius ament, quam approbare; sive quod inter ingeniorum Opera plura censura, quam laude digna reperiantur: lecirco Critici ad vituperandum magis quam ad commendandum incubuerunt; & paullo levius, quam Satyrarum Scriptores, odium in se concitarunt. Tametsi enim morosum aliquorum genus & pessimi modi omnes in aliquam simultatis hujus partem deduxerint: cum tamen ex instituto ad quamplurimos errores in apertum producidos implicentur, eorum ars minime apta videtur, ut ipsis multitudinis benevolentiam conciliet: immo istorum nomen injuriæ nota inustum acerbi lividique ingenii hominibus designa-

agnatum est, qui erimantur omnia, ignoscunt nemini, & studiose quaerunt, & voluptatis loco ponunt invenisse, quæ innocentioribus obiciant. Nihilominus in Republica litteraria modo infamia tanta non laborat Critice; immo ea ingenuitate & moderatione exercetur, ut in honoris titulum evaserit; neque sibi proponat solum ea, quæ recta non sunt, erigere, verum ea, quæ sunt, statuere, meritisque laudibus honestare.

Exposuimus secundo loco Criticen artem esse iudicii ferendi *de factis Historiam constituentibus*. Mirum profecto quot eorum falsa sint, quot vera adjunctorum mutatione corrupta, quot tandem, licet caste & religiose, non una tamen eademque via ad nos usque descenderint; sed partim ab hoc partim ab alio scriptore narrata sint. Hic eorum, quæ refert, tempus non indicat, quem porro mendacii redarguere nequiveris, nisi aliorum gestorum aliunde testatorum collatione habita. Ille circumstantiæ alicujus obliviscitur, ejus præmissio vero minus singlem reddit narrationem, quamque reperire non erit, nisi apud Auctorem aliquem, cui casu dumtaxat & fortuito excidit. Non raro etiam Scriptores sive de re ipsa, sive de comitantibus rei invicem dissident. Quare verum a fallaci, certum ab ancipiti inter ista facta distinguere, diversorum Auctorum testimonia conciliare, expendere, atque inde fidelem perfectam, & prout res tulerit, certiorum factorum expositionem conficere, Critices alterum munus esto.

Tertio Critices ope *de Operibus ingenio partis* judicamus; quod fieri potest vel sensuum perceptione, vel causarum vi. Pauci admodum ii sunt, qui in ædificio pulchritudinem non deprehendant, licet nihil de Architecturæ legibus, nihil de elegantis fabricæ notis audierint: hoc autem est sensuum perceptione & veluti sapore judicare. Verum qui regulas callet re, artis mysteria tenet, & venustatis illius, unicuique perspectæ rationem reddit, hunc vocamus causarum vi sententiam dicere. Idem pronunciato de Operibus ingenio partis. Non desunt pluri, qui voluminis, sive sermonis alicujus præstantiam veluti odorantur; unde autem odoris suavitas fluat, explicare nequeunt. Longius pergit Criticus. Eandem animadvertit excellentiam; at omnia illius, ut ita dicam, lineamenta perspicit; ac proinde non sensuum tantum, sed scientiæ quoque suæ consulto de ipsa deliberat.

Accurata præterea disquisitione scrutatur Critice *varias lectiones in Antiquorum monumentis obvias*. Quæ una ipsis suppetebat ad volumina æternitati committenda facultas, erat manibus illa describere: exploratum porro est scriptorem omnimode cavere non potuisse, quin verbum frequenter pro verbo sumeret, præsertim cum significatio, sonus, & literæ

teræ consentiebant ; ut nunc plane duo invicem nulla re dissidentia exemplaria producere , negotii plenum opus esset . Inter præstantiora itaque Critices de litteraria Republica merita habendum est , eam varias lectiones collegisse , quæ autorum sensibus assequendis emolumento sunt , & nulla plane alia ratione , quam veterum Opera vicissim conferendo , tot ætate nostra absolutissimæ Veterum editiones prodierunt . Ceterum quo utilius est dissimilem hujus vel illius textus legendi modum præsto habere , eo difficilior , quoniam ex iis perfectior sit , tute definire . Vetustas etenim MSS. , characterum elegantia , Orthographiæ sedulitas satis non sunt , ut omnem errandi suspensionem depellamus ; eum scriptor quamlibet antiquus accuratus & peritus hallucinari potuerit iis in locis exscribendis , in quibus alius recentior , minusque doctus & diligens a veritate non aberravit . Nihil magis deferendum est magno similibus MSS. numero , eum omnia ab eodem corrupto exemplari forte profecta esse possint , a quo easdem quoque maculas conceperint . Intelligentia quidem & contextus sermonis argumento esse poterunt ad verba Autoris ab Amanuensis verbis discernenda : attamen hæc ipsa sæpissime indisciplatiōnem cadunt . Nos manet alibi ostendere , quomodo in hujusmodi discrimine habendo se gesserint Critici nostri : in rem præsentem satis erit animadvertisse , varias istas Lectiones ad rei Criticæ partem spectare ; atque illas sive studiose congerere , sive prudenter discutere , facinus esse cum incredibili utilitate commendandum , tum summis difficultatibus impeditum .

Non puto inter Critices munera ultimo loco recensendum illud , quod intimum Operum sensum penetrare , stylumque a stylo distinguere satagit . Quæ etenim de Opere illo pronunciabis , ejus rudi & manca noticia informaris ? Attentio , qua sunt a Criticis autores volutandi , eos aliis omnibus paratiores facis , ut eorum mentem probe assequantur : alias non desunt in opere aliquo loquendi modi , quos non erit unde , ut par est , percipias ; nisi eos cum aliis similibus ab autoribus ejusdem ætatis , aut regionis adhibitis compares ; quod munus non nisi Critices studiosus præstare commode potest . Verum eam dixerim eorum instituti partem magis exquisitam , & majori cautione dignam , quæ de stylo scilicet Operum apte judicat . Cum etenim tot dictiones reperiantur genere differre , quot sunt autores , atque hujusce discriminis ratio difficillimos pariat explicatus ; ne errore fallamur , non minori opus est in discernendo perspicacitate , quam in legendis Autoribus familiaritate . Qua de re nescio , utrum nec ne offenderint sæpius Critici celebriores , eximia licet ingenii vi & copia præditi ; illud certe mihi dubium est , ipsorum judicia invicem non raro dissentire , ejus rei licet aliqua interdum animi

animi occupatio in causa esse possit, pierumque tamen id oriri arbitror, quod nimirum arduum plane præstantioribus etiam opus sit, super hac re non aliquando decipi.

De Autoribus tandem pronunciat Critice. Perpetua in Veteres observantia factum est, ut scripta ab ipsis aliena ipsis adjudicarentur. Recitant nonnulla argumenta Critici, cur id fraudis hominibus placuerit. Verum quacumque ducti fuerint ratione, hujusmodi labes gravissima Ecclesie intulit detrimenta. Siquidem calumniatoris mendacia, vulgaris scriptoris dicta, sive umbratici hominis exercitationes veluti Patrum Oracula habita sunt. Criticorum itaque industria, de qua uberius alias disputaturi sumus, antiquitatem vindicavit, & nonnulla opera ipsis indigna Veteribus tribuenda non esse demonstravit.

Ecece tibi Critices notio. Nihil nisi optimum complectitur; sique conguitiones, quibus constat, non semper firmæ & ratæ sint, id vitio vertendum est propositæ sibi materiæ, quæ pro conditione sua certissima esse non sustinet. Verum, si rationem, qua excolitur, in ea investigemus, aliquando prudentem accuratam & moderatam esse, aliquando autem acerbam contumeliosam molestam & nutantem conperiemus. Quo fit, ut non modo recta, verum perversa etiam Critice extet. Pestilens morbus ista est, cujus venenum, corrupta prius ejus, in quem primo se effudit iudicii sanitate, per scripta quoque & personas dispergitur; pessimam fidem undique redolet, Autoribus nocendi livore ducitur, ad libros expendendos aggreditur, ut carpat omnia, deque ambiguis textibus triumphum canat, curas omni studio, ut illustriorum Scriptorum sensa detorqueat, & in sinistro lumine colloquet.*

Nullo modo vitia illa, quæ pessimam Criticem perpetuo comitantur, immoderata scilicet in iudicando celeritas, puerilis docendi ardor, sive *Pedagogia*, quæque ipsis gravior & turpior est, rixandi libido, improbitas, arque averfatio ab iis, de quorum scriptis iudicandum est, invidia & simulatio, amor & odium, quæ ad rectum & liberum Operum iudicium edendum impedimento sunt; ingenita denique erga vos ipsos propensio, qua duce non semel magis in Critici, quam in scriptoris mentem & dispositionem ingredimur: hæc inquam vitia nullo modo

*Dup. in Præf. 2.
part. p. 29. & seq.
Clericus de art.
Cris. tom. 2. sect.
2. p. 402.*

*LaBie Patrum
p. 2. c. 7. Gale
lib.*

*Bail. in Judicio
Sap. l. c. 14. p.
91. & seq. Gale
lib.*

* Fecit opinio, Voetii censuram in Carrethii Philosophiam omnibus istis culpis infectam esse, uti ipse queritur. *Gilbertus Voetius non contentus me erroris & ignorantia infimulare; sed etiam atrocia crimina mihi affingit; utique obliquis suam in me*

maledicentiam exercet. Palam exinde facit callidas artes hujus Protestantis, cujus injuriosa Critice ad deiciendam de gradu Methodum suam contendebat. Epist. Renati Cartesii ad Gilb. Voet. Amstel. 1643.

6 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

egregiæ arti isti adscribenda sunt, sed iis, qui eam, ut doctos & honestos homines decet, exercere nesciunt.

Contra vero recta & prudens Criticæ nunquam non stipatur veritatis amore, charitate, suavitate, sapientia, humanitate, & inviolata fide.

*videtur in Hist.
Eccles. Rom. 1. 10
prof. Gall.*

„ Et profecto, inquit cruditus Præful, quo inuisor illa est, eo ista a-
„ mabilior iis ipsis, quos in quæstionem accersit; si tamen veri Scripto-
„ res Ecclesiastici sint, quorum peculiare esse debet, animi moderatio-
„ nem præferre. Hanc merito appellare poteris beneficium quoddam lu-
men, quod corpus, unde effunditur, perficiens, res quoque & personas,
super quas aspergitur, illustrat, accensam veluti facem, cujus ope inter
caliginosos antiquitatis calles tuto gressu progredimur, verum a falso, hi-
storiam a fabula, vetustatem a novitate segregamus. Hæc omnia præ-
clarum Criticum efficiunt, publica existimatione dignum, immortale sa-
culi nostri ornamentum, quod non parvum sapientium numerum protu-
lit, quorum Criticæ recensitis conditionibus decoratur. * Hinc demum
colligere quis potest, nihil isto Criticis genere opportunius esse ad exqui-
sitam intelligentiam comparandam, ** ad coercendum æquitate inge-
nium, ad dispicienda Autorum Opera, ad difficultates enucleandas, ad
pronunciandum de factis, atque ad omnes egregios fructus producendos,
quorum mentionem imposterum faciemus.

A R T I C U L U S II.

De Regulis Criticis.

*Fleurbaey de
Meth. Bud. p.
25. & seq. Dna-
cangus Giffar.
in prof. Gallice
utique.*

SI præteritorum seculorum barbaricam ignorantiam atque hebetudi-
nem a capite suo altius repetamus, constabit plane, Scientiarum de-

* Complures Sapientes Fabrum
Ludovici XIII. præceptorem expres-
sam veluti perfecti & revera Orto-
doxi Critici imaginem nobis in con-
spectu ponunt. Miro quodam nexu
Virtutem & Sapientiam in se uno
vincere potuit, ut illam doctis, hanc
viris piis amabilem reddiderit. Men-
te valebat exporrecta, profunda,
sublimi, & iudicio lectissimo. Bi-
bliothecam animantem eum censu-
ses, historica eruditione, Concilio-
rum, ceterarumque antiquitatum
notitia refertam, Quod tamen mi-

rum in modum summi istius hominis
Criticæ efferebat, id suavitati illi,
modestitiæ, comitati, accuratiioni,
humilitati, atque integritati, qui-
bus afficiebatur, tribuendum duco. Ba-
ron. M. a S. Martha. Sirmondus, Scio-
pius, Lipseus cæterique. Vide Baill. in
Jud. Sap. t. 2. p. 2. art. 454. p. 344.

** Auctor Artis cogitandi 3. p. c. 18.
& 19. excellentes enumerat regulas,
quibus a disortis ratiocinationibus
exquisitam discretionem, rectamque
intelligentiam contumpeantibus abili-
necamus.

diina.

clinationem, præter exterarum Nationum colluvicem, Imperii Occidentis casum, jacta a populis Septentrionalibus fundamenta, Nortmannorum incurSIONES, singularia & diuturna bella, pessimamque temporum illorum quoad Literas propensionem, non modo præcipuis in causis habuisse immanes difficultates studiis tunc operam navandi, cum librorum tot inter turbulentissimas tempestates inopia, tum quod ipsis multa penitus necessaria adjumenta deessent; verum etiam potissimum, quod ratas & firmas regulas in promptu non haberent ad acquirendam in politioribus disciplinis perfectionem. Qua de re posterioris ætatis Sapientibus persuasum fuit, nullum tutius suscipi posse ad restituendas litteras, & in eo, in quo nunc sistunt, gradu firmandas consilium, quam leges aliquas condere; ut earum ductu in quolibet cognitionum genere progredieremur, expedirentur nobis semitæ, occurrentes evaderemus scopulos, quosdam statueremus limites, quos transilire nemo impune auderet, quin pluribus in veritatis & mendacii secreto no erroribus pateret.

Absolutis iis, quæ ad Critices naturam ejusque dispares usus attinent, operæ pretium est, insigniores regulas brevi oratione describere, quæ mea interfunt, & fundamenti loco ponuntur: quod præstabo, nonnullas late & diffuse in hoc articulo recensendo, cæterarum autem sive fontes, unde hauriantur, sive loca, in quibus apud nos sedem habent, indicando.

§. I.

*De Critices Regulis in Manuscripta, Scripturam Sanctam, Concilia,
& Patrum Opera.*

FIERI non potest, ut quis Autoribus funditus evolvendis incumbat, quin ad Manuscriptorum fidem confugiat: cum autem studium hujusmodi maximis difficultatibus obstruatur, tum in seligendis optimis, proboque judicio muniendis, tum etiam in mendorum innumerabilium origine detegenda, tum denique in iisdem castigandis, atque invicem conferendis, sapientes non fugit; ut universæ rei satis accommodata Critices præcepta promulgarent.

Quod erratorum in MSS. occurrentium causas attingit, præter libellum Henrici Stephani de origine mendorum, & tradita multa in rem hanc ab Autore Lectionis Patrum, ac Mabillonio per me consulendis; Clericus supra dimidiam secundi Tomi partem Tractatus sui de Arte Critica occupavit in vestigandis corruptorum MSS. principiis. Vitorum istorum partem ad eos refert, qui dictabant, sive quia verba non expri-

*Leit. PP. p. 2.
c. 15. Gall. Mabillon, de Stud. Monast. p. 2. c. 16.
Gall. Joann. Cler. in Arte Crit. t. 2. sect. 1.
p. 1. & seq.*

8 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

exprimerent articulate, litteram unam vice alterius usurparent, aut alij
cujus litteræ aut verbi obliviscerentur; sive quia contextui miscerent ea,
quæ in ora libri seposita erant. Exscriptores pariter ad multiplicandas
MSS. labes plurimum contulerunt, modo oscitanter iis, quæ dictaban-
tur, aures admoventes, modo litteras, phrasas quandoque, periodosque
non semel integras omittentes, mutantes, addentes, vel invertentes, modo ni-
hil distinguentes, & puncta vel nulla, vel de arbitrio appingentes. Men-
da illa præterea quæ a corruptoribus inducæ sunt, aut a Criticis ip-
sis, qui specioso corrigendi nomine MSS. frequenter adulterarunt.

Joann. Clericib.
c. 16, p. 115. &
seq.

Porro idem Auctor ad illa instauranda sequentes regulas posuit.

Prima Regula. Si quid mutetur, mutationem reipsa, orationisve se-
ries, stylusque scriptoris postulato.

II. Omnis emendatio linguæ ingenio, aut scriptoris stylo consentanea esto.

III. Ratio depravationis, si fieri potest, redditor.

IV. Ne ulla emendatio, a lectione veterum Codicum nimium recedito.

V. MSS. Codd. veterum citationes, ac veteres translationes, adhibitis cer-
tis cautionibus, sunt.

VI. MSS. Codd. suspectiis præferuntur.

VII. De omnibus in Notis monere licet; at nulla nisi manifesta, aut
ex MSS. Codd. hausta lectio, in contextum orationis infertur.

Mabillon. in An-
d. Monast. p. 2. c.
12, p. 244. Gall.

Mabillonius, qui non modicam vitæ suæ partem in Codicibus scriptis
pervoluandis contrivit, idemque institutum in doctissima Congregatione
sua radices agere curavit; unde tum Ecclesia, tum Respublica Literaria
fructus uberrimos collegerunt, non omisit hic normam aliquam desi-
gnare, ut inter edita & exarata volumina collatio sicret; cujus moni-
tum primum atque præcipuum est, distinctas Veterum Orthographas,
litterarum mutationes, vocum & syllabarum multiplices contractions
penitus callere. Præter ea, quæ nos hæc de re Sapiens hic Benedictinus
docuit, in sua Diplomatica, quæque legere est apud Sigonium, Justum
Lipsium, Vigenarium, & Bollandi successores, adeas velim *Postellum*
*de duodecim Linguis; Duerum de Linguis & characteribus omnium Lingua-
rum; Tabulas Alphabeticas variorum characterum*, impressas Francofur-
ti anno 1596., & septuaginta litterarum elementarum series Romæ
1616., ab Autore Lectionis Patrum memoratas.

L. 2. p. 2. c. 17.
p. 216. Gall.

Sacrarum Scripturarum Interpretes tot nobis ad studium illud sancte
utiliterque colendum Critices præscriptiones reliquerunt; ut immensum
sucresceret opus, si de illis huc recipiendis cogitarem. Qui maluerit, a-
deat Alphonsum Salmeronum, Serrarium, Menochium, Ludovicum de
Tena, Tirinum, Cornelium a Lapide, Maldonatam, &c. Nonnullas
insuper dedit Joannes Martianus, ipso judice, ad naturalem. Auctorum
Saero-

Martianus
traç. 3. de ca-
nonis expli-
catis. David.
Gall.

Sacrorum, & textuum obscurorum & difficilium intelligentiam acquirendam aptissimas, tribus propofitis syntaxibus, quas *propriam*, *figuratam*, & *harmonicam* nuncupat. Unicuique istarum plures e Critice petitas regulas distribuit: *proprie* septem generales, sexque peculiare, *figurate*, & *harmonice* item sex pro singulis.

Me præterit, qui fieri posset, ut contextui Bibliorum emendando excellentiores Artis nostræ regulæ excogitari possent iis, quibus usi sunt Pontifices Sixtus V., & Clemens VIII. ad Vulgatæ correctionem, & re-
 tententur in Bulla Sixti V. sub anno 1589. Qui vero iussu Urbani VIII. in recentem Græcam Novi Testamenti Editionem operam contulerunt, ut ipsis prospere cederet correctio ista, quinque peculiaribus innixi sunt, quas pro re nata subiiciemus.

*Prof. collat. e in
 tex. Græc. cum
 22. Codd. MSS.
 Roma 1673.*

Neminem latet, Simonium in Historia Critica Veteris Testamenti aliquas regulas exhibendas suscepisse ad parandam Scripturæ interpretationem omnium absolutissimam, quæ in præsens usque prodierunt: verumtamen, cum istarum titulo mihi nascatur dissertationis cuiusdam argumentum, nihil ulterius de his; quemadmodum neque de illis, quas commemorat in Proæmio ad Novum Testamentum Trevoltii excusum.

Sacrarum Scripturarum studio necessitate secundum est studium Conciliorum, in quod præterea utilissima digesserunt præcepta Critici nostri. Trium meminit Mabillonius.

*De Stud. mon.
 p. 2. c. 5 pag. 197*

Sit primum, inquit, informare animo universalem eorum ideam, quæ occurrant in Conciliis animadversione digna.

Alterum, diligentissime cujuslibet Concilii historiam tenere: scilicet, quidnam causæ fuerit, cur celebrarentur, quænam hæreses ab ipsis damnarentur, quinam interfuerint illustres Viri, quinam demum exitus illis consecutus sit.

Tertium, in ea, quæ complectitur Concilium quoad Dogmata & Disciplinam, opportunas notationes describere.

Nullum sane extat litterarum genus, de cuius legibus rogandis adeo solliciti essent Sapientes, atque de illis, quæ ad Scriptorum Ecclesiasticorum opera pertinent. Autor Læctionis Patrum ex editione 1697., ubi in priori illius Tractatus parte de ipsorum autoritate sermonem instituit, in secunda animadvertit complura desiderari, quæ fructuosæ illorum læctioni antecedant; videlicet cultiorum linguarum peritiam, Criticæ, Philosophiæ, Ethnicæ eruditionis, Scripturæ sanctæ, atque Historiæ doctrinam, aliaque multa, quæ cum istis ferme necessario connectuntur. In tertia rursus de recto ordine illos utiliter legendi; in quarta postremo de usu atque exercitatione ipsorum plures regulas enumerat.

Ceterum Mabillonius, qui in libro de studiis Monasticis has pene omnes collegit, eas in novem classes partitus est, quæ SS. Patrum studiosum dirigere possunt, ut tuto ac dilucide eorum commentationes eum in Divinas litteras, tum in Theologiæ Dogmata, in Moralem, atque in Ecclesiasticam disciplinam mediteretur.

I. Antequam alicujus Patris lectionem exordiaris, in rem erit gestorum ejus narrationem percurrere; ut inde illius ingenium, mores, acta, & tempus, quo vixit, deprehendas.

II. Legitima ipsius Opera summo studio ab incertis, aut suppositis fecernas.

III. Opus item est tempora distinguere, quibus singula eorum opera lucubrata fuerunt.

IV. Si quis ex Patribus dissimiliter de eadem re locutus est, postremæ citius, quam priori sententiæ subscribas.

V. De doctrina Patris alicujus sententiam seras ex illis locis, in quibus data opera rem excussit, non vero ex iis, in quibus obiter mentem suam significavit.

VI. Ne hæreas ita omnibus iis, quæ Pater unus aut alter enuncia- vit; ut omnibus, nullo delectu habito, assentiaris.

VII. Cum Pater aliquis in opinionem descendit, reliquorum placitis minime respondentem, ne illi fidem omnem adicias; nisi si arrideat illi Ecclesiæ mens. Quotiescumque tamen a Clarissimorum Virorum istorum vestigiis discedendum est, religio sit, id summa animi circumspectio & moderatione non præstare.

VIII. In Operibus Polemicis instituto potissimum, quod sibi proposuerunt, advertas animum; neque usque eo sectandos putes, quo interdum disputandi æstu rapci ratiocinationes suas perduxerunt.

IX. Commodum erit tractatum, quos scripserunt Patres, Analysin conficere.

Pater Thomasius Oratorii Præbyter in eandem rem quatuor prudentissimas animadversiones ante oculos ponit. Prima sit, eam vim & significationem Patres dedisse verbis, in qua a Divinis Autoribus usurpata sunt. Altera vero, ipsos imperitorum æque ac doctorum hominum gratia scribentes, usitatas vulgo loquendi formulas adhibuisse, neque summa distinctione intimam vocum vim & potestatem quæsitivisse. Tertia, Patrum quamplurimos in Platonis Philosophia educatos, Platoniorum locutiones adoptasse. Quarta demum, Patrum lectioni vacaturis partium studia, & scholarum præjudicia abiicienda esse, ut germana ipsorum sensa tantummodo aucupentur.

Eo intenderunt ante omnia Sapientes, ut artis suæ instituta sancirent ad

ad incorruptum discrimen habendum inter Patrum opera, quæ vera & enucleata sunt ab iis, quæ ficta & suspiciosa. Hæc apud aliquos decimum numerum attingunt, apud alios septimum; sunt etiam qui ad quatuor præcipua redigant, quæ cætera omnia complectuntur. Ea nos alibi discutiemus.

Patrum similiter editiones, cum non æque castigatæ & sinceræ sint, certas ad puriores seligendas regulas desiderabant. Nemo, quod novimus, ante Guilielmum Cave, de his nos erudire aggressus est; & propterea in animo est ejus cogitata recitare.

*Hist. Litt. in
Proleg. sect. 5.
pag. 15.*

I. Regula. Editiones SS. Patrum, quo sunt vetustiores, eo sunt, ut plurimum, fideliores. *

II. Opera SS. Patrum, quæ ex Roberti Stephani officina prodierunt Græce, cæteras editiones emendationis cura, & typorum nitore facile vincunt.

III. Patrum Latinorum editiones Frobenianæ jure merito magni æstimauntur.

IV. SS. Patrum Opera, quæ Græce & Latine Parisienses in lucem emisserunt, aliis in suo genere palmam præripiunt.

V. In discernendis SS. Patrum editionibus plurimum refert scire, quis editionis curam in se suscepit.

VI. Præcipue cavendæ sunt editiones SS. Patrum, quæ in his locis prodeunt, in quibus S. Inquisitionis viget officium. * *

Alia quædam in promptu sunt documenta non minus certa atque ingeniosa, quibus selectiora typorum genera a pessimis & mediocribus dispiciamus. In hæc fere recidunt.

*Leß. Patrum p.
2, c. 16, Gall.*

I. Præcipue tibi curæ sit investigare, anne Patrum Editiones sapientum prudentum & navorum hominum industria elaboratæ sint, maxime vero ab omni Hæreseos suspitione alienorum. Est enim, quod istis, tum quando similia negotia fuscipiunt, fidem omnem denegemus.

II. Scitu dignum erit e cujus formis in lucem emissæ sint: quo enim plus minusve capacitate integritate ac religione excellunt Excussores, eo plus minusve publica ipsis utilitas cordi est.

III. Providendum est, ejus Prototypi consulto recognitæ atque emendatæ fuerint.

IV. Principem locum iis dabimus, quæ castigatissimæ cum sint, eruditæ atque acutis præterea adnotationibus, scholiis, explicationibusque illustrantur.

* Autor Lectionis Patrum p. 4. c. | p. 129. hujusmodi regulam Socci fa-
7. pag. 53., & Laubrußellus in tra- | ciunt.
ctatu de malo usu Critices tom. 1, | * * Cave Hæreticus est.

Hucusque traditæ regulæ ad primum veluti corticem Operum Patrum tantummodo spectant: porro non desunt, quæ doctrinæ quasi viscera introspectant tum omnium Autorum Ecclesiasticorum in universum, tum sigillatim alicujus Dogmatis, tum denique, ut unuscujusque Patris sensa & perfectam intelligentiam assequamur.

*Leitio patrum
p. 3. c. 13. Gall.*

Amas Scriptorum Ecclesiasticorum in aliquod Dogma, quodcumque illud sit, mentem scrutari? Ab his ne flectas.

Ubi certior, eris librum illum ab eo Autore exaratum fuisse, cujus nomen præscert, attendito

I. Num Autor ille ob egregium aliquod inter ceteros facinus Ecclesiæ fuerit commendatus.

II. Si de antiquitatis momento aliquo controvertitur, æquum est veterum opinionem recentioribus anteferre, atque ad ipsos rei fontes ascendere.

III. Quoties doctrinæ caput in quæstionem vocatur, audiendi præ aliis ii Patres sunt, qui magis Theologos, quam Philosophos aut Oratores egerunt.

IV. Cum de Patrum electione animi pender, his citius faveas, qui perpetuo fidem Catholicam professi sunt, quam his, qui in illa fluctuarent, vel ab illa fallaciter defecerunt.

V. In quibuslibet controversiis quæstionis statum radicitus disquiras, adjuncta & partes omnes consideres, nec non accurate disputantium rationes studia & præjudicia sciscitare.

VI. Præ oculis habebuntur tempora & loca, in quibus excitata atque jactata quæstio est, itemque Philosophicæ sectæ, quibus addicti de Fidei dogmatibus Patres verba fecerunt.

Defensio perpetuitatis fidei l. 7. Gall.

*Petavi. t. 2. l. 8.
c. 8. de Incarn.
l. 4. c. 16. t. 2.
in 2. c. 4.*

Qui istarum observationum similia, adeo Ecclesiasticorum Patrum intelligentiæ necessaria desiderat, ad Autorem Perpetuitatis Fidei se confert, qui eas eruditione tanta persecutus est, ut præclariora inter egregia illius voluminis capita merito numerentur. Clarissimus pariter Petavius in sua Dogmatica Theologia optima nonnulla Critices monita statuit, sine quorum adjumento ægre admodum Patrum sensa funditus perciperemus, atque objectas inter difficultates nullum aliquando exitum reperiremus, quod interest præsertim Mysteriorum SS. Trinitatis, Incarnationis, & Gratix. Denique omnes ferme postremorum sæculorum Litterati Viri, qui Autorum Ecclesiasticorum novas Editiones adornarunt, in Proæmiis, Dissertationibus, Scholiis, Commentationibus &c. sciverunt multa, ad enodandam Patrum, quibus operam navarunt, doctrinam accommodata.

§. II.

De Critices regulis in Historiam Ecclesiasticam, Acta antiquorum Martyrum, aliorumque Sanctorum.

Libellus quidam Gallicus, cui titulus: De usu historię, typis Parisiensibus editus an. 1671. egregie explicavit dispositiones illas, quę veluti leges quędam Criticę ad Historiam assequendam habendę sunt, finemque ostendit, quo illius studium referendum est. Melchior vero Canus tres vulgavit regulas, quibus bonos historicos a ceteris internoscamus.

*Melch. Can. de
hoc. Theol. I. II.
c. 6.*

Prima est, expendere, si ea probitate atque integritate Historici præditi sint, ut hominibus imponere velle nequiverint; dum aliqua vel ipsi se vidisse, vel ab iis, qui viderunt, accepisse testantur.

Secunda, eos Historicos reliquis anteferre, qui ingenii severitati prudentiam quamdam adjunxerunt ad eligendum & judicandum.

Tertia. Si cui Historico auctoritatem Ecclesia tribuit, hic dubio procul dignus est, cui nos etiam Auctoritatem adjungamus. Contra vero cui Ecclesia derogavit fidem, quemadmodum Autoribus in Gelasii Decreto enumeratis, ei quoque nos fidem jure ac merito derogabimus.

Porro alii etiam præcepta nobis tradiderunt, ut commode Historię Ecclesiasticę daremus operam, neque in eos errores rapcremur, qui Historicos legentibus communes sunt.

Habita rudi quadam notione præcipuarum Epocharum *, & delectu adhibito alicujus optimi Ecclesiasticę Historię compendii, exempli causa Spondani, Brietii, Pagii, ejus etiam Fasti Consulares a Norisio emendati magno erunt usui in rem hanc. Item Gręcis, ** & Latinis Historicis evolutis, *** se Baronio ejusque sc̃clatoribus dedat, quorum Annales absolutam Historię Ecclesiasticę seriem complectuntur.

Ut autem ejusmodi studium emolumento sit, sequentia Critices monita religiose tenenda sunt. Ante omnia, cum ad Historicos originarios

*Dionysii, Cæsar.
Alexandri,
Mabillonii,
De patrum san-
cto.*

* Videlicet Periodi Julianę, Creationis mundi, Diluvii, Olympiadum, Urbis conditę, Pugnę Pharalicę, Conceptionis Jesu Christi, Erę Hispanicę, Baptismi Constantini, Primi Concilii Niceni, Regni Francorum, Hegirę Arabum sive Mahumetanorum, atque Imperii a Carolo Magno in Occidente constituti.

** Sunt autem ferme isti: nimirum Eusebius, Socrates, Sozomenus:

Theodoretus, Theodorus Lector, Philostorgius, Theophanes, atque Autores Historię Byzantinę.

*** Inter eos locum tenent Gregorius Turonensis, Beda, Annales Bertinii, S. Eulogius Cordubensis, Flodoardus, Luitprandus, Lambertus Scafnaburgensis, Hugo Flaviniacensis, Sigebertus, Odericus Vitalis, Guilielmus Maldunensis, Matthęus Parisius, &c.

legem.

legendos accedet quis, de singulorum ingenio, facultate, religione, moribus, & negotiis investigabit. Secundo quam hic vel ille in Ecclesiasticis rebus partem habuerit, quo sæculo, qua ratione, quo animo scripserit; sique iis aut personis, aut rebus, de quibus agit, synchronus sit. Tercio num speculator privatus fuerit, aut Reipublicæ administrator; num fons aliorum, sive exscriptor, aut compositor. An tandem si opiniones amet singulares, vel potius in vulgaribus acquiescat, si nominis celebritate clarus sit; ipsique vel suffragio faveat, vel iudicio suo Ecclesia adversetur.

Ceterum præter istas non defunt aliæ eodem in pretio habendæ leges. Tametsi gravissimi Historici minutis aliis longe sint anteferendi; non committas tamen, ut hossemper in infimum locum detruas, cum aliquando inter illos cum dignitate stare possint: neque item æquum est ob unam Orationis fæditatem nonnullos abicere, quibus id vitium est, ut optima pessime scribant. Excederet quoque, si quis Historicam fidem detraheret; quod ea referat, de quibus apud contemporaneos Scriptores silentium est, sive quod ab aliorum sententiis declinet, sive quod aliquando errasse deprehensus fuerit. Similiter nefas est inique semper de Scriptoribus Aulicis judicare, cum inter eos etiam ingenui & bonæ fidei homines reperiri possint. Moneant demum illustres Critici eam esse Græcorum indolem, ut ad mentiendum, atque ad commentitias fabulas testatissimarum historiarum loco venditandas facile natura ipsa ducantur: Latinos vero nimia quadam credulitate abreptos Ecclesiasticam Historiam popularibus opinionibus, & non satis tutis traditionibus referuisse.

Alias inter ad historiam spectantes præscriptiones principem locum obtinent illæ, quæ ad germana facta a supposititiis segreganda conducunt. Earum quædam generales sunt, quædam vero peculiare; utraq; autem cum auctoritate, tum conjectura ductæ. De prioribus, quarum est unumquodque historicarum narrationum genus in universum dirigere, nihil in præsens; cum enim uberiorem animadversionibus nostris materiam præbeant, sæpius illarum mentio a nobis fiet. Secundæ autem, quas peculiare voco, nihil aliud exhibent præter nonnulla principia ad singulares res gestas illustrandas ab Scriptoribus quibusdam fundamenti loco posita, quæ adeo istis accommodantur, ut incommode aliis eventis congruere possint; quæque statuere cuilibet Autori liberum est, siquidem recto iudicio & experientia muniantur.

Apud Talem.
1. juxta fin. a.
edid. Gall.

In rem hanc præsto sunt exempla partim in Dissertatione Arnaldi super ea, quæ recitat Hegesippus de S. Jacobo Episcopo Hierosolymitano, partim in *Problemate Sapienibus exposito de Autore Operum, quæ Sancti Dio-*

Dionysii Areopagita nomine circumferuntur, ubi sex regulæ traduntur non ineptæ ad conficiendum, scripta illa Sancto Dionysio supposita fuisse; in postrema denique voluminis hujus Dissertatione, in qua nonnullas subii- ciemus, ut gravissima de primorum Episcoporum in Gallias adventu quæstio dissolvatur, quæ Virorum litteratorum ingenia in diversas sen- tentias adduxit.

Si quicumque antiquorum Martyrum acta collegerunt, sive Sancto- rum gesta descripserunt, tunc nobis fabulas germanarum historiarum loco obtulerunt, id propterea contigit, quod ipsis deficerent regulæ, quibus compertum haberent, hoc a prudenti traditione, illud ab incerta fama in vulgus dissipata descendere; quænam vera essent Martyrum acta, quænam fidei excogitata, possentque genuinas historias ab iis extricare, quæ nimia dantaxat credendi facilitate adoptatæ fuerant. Launoj Criti- ces regulas debemus, ut videtur, accuratissimas, ne nobis fucum fa- ciant Traditiones. Do illas.

Prima est, ut de eo, quod in Traditione positum dicitur, diversis & temporibus & locis scriptum sit a pluribus explorata fidei viris, qui pro- ducantur in testes.

*Laun. Dissert.
de Sulp. Sev. l.
16. p. 86. Sim.
Hyl. Crit. l. 2.*

Secunda, ut Scriptores illi nisi verbis omnibus, at certo sensu convenient in testimonio, quod de re, quæ accepta per traditionem creditur, perhibent.

Tertia, ut iidem scriptores ad rei gesta originem, quæ veritatis caput est, continua serie reducantur.

Critices præcepta, quæ ad discernenda Acta Martyrum sincera, & Vi- tas Sanctorum Theodoricus Ruinartius, Tillemontius, & Bailletus indixe- runt, in hujus Operis consecutione sedem habebunt. Hæ tamen omnes nequaquam sunt Critices regulæ a Sapientibus constitutæ, cum non pau- cæ supersint in quodlibet studiorum genus. Satis autem sit earum memi- nisse, quæ attinent ad MSS., Scripturam Sanctam, Concilia, Patrum Opera, Historiam Ecclesiasticam, Martyrum acta, & gesta Sanctorum, quibus innituntur dissertationes nostræ, & sub stylum frequentissime ve- nient. Aliz porro, quæ Dogmaticam, Scholasticam, & Mysticam Theo- logiam, nec non humanas litteras, & liberales artes proxime attingunt, inter Critices fructus collocabuntur.

ARTICULUS III.

De necessitate Critices.

NUllum sane constantius asserri potest argumentum ad necessitatem Critices extra aleam ponendam; quam deteriorem statum sub aspectum subicere, in quem præteritis sæculis ceciderant Sacer Textus, antiquorum Martyrum & aliorum Sanctorum Acta, Historia Ecclesiastica, Patrum Opera, Theologia ipsa, humanæ litteræ & liberales artes, præsertim post Romani Imperii casum, atque antequam nicipissima Criticæ Artis dies meridiana luce claresceret. Egregios Criticos nostros super hac re audiamus, quorum non modo sensa integre, verum ipsa quoque sermone verba, aut illis similia accurate transferibam; ut inde facile futurum sit concludere, quam fuerint non literaræ modo Reipublicæ, sed Ecclesiæ & Religioni etiam Criticæ disquisitiones necessariæ.

§. I.

De conditione Textus Sacri quoad vetus & novum Testamentum extremis hujus sæculis; & de necessitate Critices ad illum restituendum.

*Hist. Crit. l. 2.
Gall.*

CUM hominum fidelè crediti fuerint Sacri Códices, neque prima Archetypa ad nos usque pervenerint; fieri non poterat, quin partim temporis, quod intercessit, diuturnitate, partim librariorum desidia multas vicissitudines non subirent. Hoc est quod operis sui primo in limine nobis insinuare nititur Simonius: ordinem nimirum cum veteris tum novi Testamenti non leviter aut raro immutatum esse; in ea verborum translationes, & repetitiones, diversas lectiones, crebra additamenta, ac varietates irrepsisse, quæ vitio vertendæ sunt sive scribarum negligentia, sive, ut monent nonnulli Patres, Judæorum perversitati, sive Hæreticorum fraudi, qui sacras litteras corrigentes aut polientes frequenter pervertērunt, atque interdum commentitia quædam volumina sub Apostolorum nomine divulgant; ut majorem deliris inventis suis auctoritatem compararent.

Ibidem.

Quod si tot mutationibus obnoxius fuit Sacer Scripturarum Textus, non sit credibile, subdit Simonius, ejus versiones tum Septuaginta, tum Vulgatam antiquam, tum recentem a D. Hieronymo emendatam hujusmodi labe non contraxisse; quin nostra quoque per Tridentinum Concilium ap-

approbata excipiantur, cujus censores Sixti V. & Clementis VIII. iussu exhibiti non intenderunt; ut universa, quibus scatebat, menda corrigerent:

Præterea si placet a Bibliorum Textu & Versionibus animum convertere ad explicationes in Patrum Homiliis, atque Commentariis, nec non cæterorum Autorum, qui hac in re hæcenus elaborarunt, operibus exaratas, constabit plane utrique, utpote veras Critices regulas ignorantibus, errata complura exeidisse.

Primus est inter Patres Origenes, qui se totum ad Divinorum Librorum studia contulcrit; neque aliam reperies, qui vehementiorem ipso industriam pro Textus tum correctione, tum interpretatione exercuerit: videtur nihilominus a simplici Scripturarum stylo plus æquo defecisse.

*Sim. Hist. Crit.
l. 3. c. 2. p. 191.*

Hunc Sapiaientia facile sequitur Divus Hieronymus, de quo ob singularem Hebraicarum, Chaldaicarum, Græcarum, & Latinarum Linguarum peritiam, fateri possumus, iis omnibus supra alios instructum fuisse, quibus ad Sacram Scripturam optime exponendam instrui necesse est. „ Accuratus tamen semper nequaquam fuit, cum non satis, quæ scripturus erat, meditaretur, neque semper, quæ par erat, moderatione Criticæ suam cohiberet. Cæterum hoc non obstat, quominus inter eos principem locum teneat, qui Criticam Sacra Biblia explicandi rationem calluerunt; tametsi multis offendant, quæ in ipsam profecto referenda sunt. „

Ibid. p. 191.

Origenem, atque Hieronymum, sequitur Simonius, excipere debet Augustinus. „ Eius in Scripturam commentaria minus aliquando accurate confecta sunt; præterquamquod leviter erat in hoc Studiorum genere versatus, cum primum de iis scribere cepit; cumque vel minimum Græce sciret, nihilque admodum Hebraice, opus illius in Germaniam adversus Manichæos non æquam forte viribus ejus materiam dicerem, eo vel maxime, quod Criticis adjumentis non adeo instructus erat, ut ipsorum Objectis opportuna redderet responsa, & legentibus

Ibid. p. 197.

* Non modo a nostris, verum ab Hæreticis quoque redarguitur impudens Simonii censura, quæ in Patres invehit. „ Accepi a quibusdam Doctoribus Catholicis Romanis, ait Hæreticis nescio quis, non offendisse tantum Simonium propter ea, quæ de Sanctis Hieronymo & Augustino scripsit, verum etiam quod Ambrosii indolem pessime expresscrit, cum dixit, eum identidem a proposito divertere. „ *Resp.*

P. Ambrorum ad Hist. Crit. Gall. Alius ex Heterodoxis de tristi Historiæ Criticæ exitu sermonem instituens, nec non de rationibus, cur vix in vulgus emissa explosa statim fuerit. „ Me, „ later, inquit, nam in hoc magis contulerit argumenti ab ipso habita de veteribus Ecclesiæ Patribus, an de recentioribus Latine Doctoribus Criticæ Epistolæ Spanhemii pag. 566, Gall.

18 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

„ probata . Laborabat sexpenumero quibusdam a Philosophia & Theologia petitis præjudiciis, quæ undique Operibus suis admiscebat . Non sane multos temporibus istis mihi dabis, qui methodum ab ipso in Psalmorum interpretatione servatam imitari velint ejus Commentaria digressionibus, & inutilibus ingenii acuminibus redundant ; * nonnumquam Scripturam sensus suis accommodat, cum potius ad Scripturæ intellectum sensu illius essent dirigenda „ . **

*Ind. sup. 10.
p. 106.*

„ Nihil ferme aliud præstitit Ambrosius, verba sunt Simonii, ejus textum adhuc rectavi, quam Origenis libros, & S. Basilii Homilias, inverso duntaxat verborum ordine, transcribere ; postremi tamen hujus ratione potissimum usus est, & digressionibus ac eruditione, ne fecundus fuit „ . Pergit porro Criticus iste cæterorum Patrum & præcipuorum Scriptorum, qui in Scripturis enodandis elaborarunt, errata animadvertere ; atque conficit, neutros, quod ad Litteræ sensum attinet, satis accuratos fuisse, cum Critices luminibus minime illustrarentur : quæ optime a se inter præfandum dictis consonant ; ita namque habent.

*H. B. Crit. in
Eras.*

„ Perfectum tandem habui neminem ad hanc diem Sacrarum Litterarum Criticem penitus introspectisse . Quilibet de illis juxta præjudicatas opiniones suas frequentius judicium tulit . Judei exempli causa nullum præter suos autorem consuluerunt, mancas nimirum de illis notiones habuerunt, & admirari sustinebant ea, quæ intelligendo non assequabantur . Quod spectat ad Christianos, plures ex Patribus adeo anticipavit versionum antiquarum Ecclesiæ æstimatio ; ut Textum Hebraicum omnino negligenter : tum vero ipsos ea defecerunt adjuvamenta, quibus expenduntur funditus, quæcunque Bibliorum Critices interfunt . Non vacat deinceps de nostræ ætatis Scriptoribus tum Catholicis tum Hæreticis disputare ; neminem enim illorum reperi, qui a præjudiciis undequaque immunis sit. „

* Excet eruditum Proœmium in limine 3. Vol. Op. Augustini postremæ Editionis, in quo a recentiorum Critice tuetur Autor Patrem istum de modo Sacras Litteras exponendi ab illis rejecto : quod nimirum uni aliquando studuerit Allegoriæ, quod quædam specie tenus parum utiles consideraciones de numeris aut similibus rebus sectatus fuerit, cum tamen id pietatis, & præsertim instruendi populi gratia fecerit.

** Nos docet quidam hujus ætatis

Autor, in eo prætipue Simonii Criticem reprobari, quod de Divo Augustino parum modeste loquatur „ ut cum asserit illum, utpote non satis in Librorum Sacrorum exertatione veriatum, citius aliquando Scripturas sensus suis accommodasse, quam ad Scripturarum mentem sensu sua referret. „ *Resp. ad Epist. Spanhem. Gall.* Hæc Epistola Simonio adjudicatur : quod si ita est, facile apparet, eum revocare voluisse, quæ de S. Augustino dixerat.

Qui.

Quibus positis nemo non videt, eam maximo subsidio & Ecclesiæ ap-
prime necessario futuram artem, si facultas aliqua excogitari posset, qua
omnes Interpretum, Commentatorum, & Ecclesiæ Patrum errores tol-
lerentur, expurgaretur Textus facer tot mutationibus ob Scribarum so-
cordiam, sive Judæorum & Hæreticorum pravitatem in eum inductis,
& Versio Scripturarum omnibus hætenus editis perfectior Ecclesiæ com-
pararetur.

Porro egregia ars ista eadem plane est ac Critice novissima. Jactat
itaque Simonius, se istius disciplinæ lucæ Bibliæ Textum & antiquas Ver-
siones restitutum, aliamque accuratorem & Archetypo similiorem ex-
hibiturum. O beatos Ecclesiæ Patres, exterisque præteritorum sæculo-
rum Sapientes, si placitum Simonii Critice fuisset; ut ipsorum tempo-
ribus affulgeret.

*Hist. Crit. l. 1. c. 2.
p. 15 notum l. 3.
c. 1.*

§. I I.

*Affa Martyrum, atque Historia Sanctorum misere adeo ante decimum
septimum Sæculum jacebant; ut nonnisi Critices ope
instaurari possint.*

Quidam peritus Criticus, ut tristem Historiæ Sanctorum condi-
tionem nobis in conspectu poneret, antequam ingenia crudire inci-
peret Critice, longam atque doctam Orationem in Operis sui
fronte locavit, * In qua nobis persuadere nititur, ab Ecclesiæ exordio
usque ad clapsum sæculum nihil in rem hanc omnibus numeris absolu-
tum ad nos pervenisse; atque omnes Historiæ Sanctorum Scriptores, si
Eusebium excipias, nihil nobis reliquisse, quod ferri possit; eum selectis
monumentis, & partibus ad tantum facinus necessariis carerent. **

*Baillet, Orat. p. 2.
Vir. Sanct. l. 1. c.
Gall.*

Animadvertit statim, Historiam Jesu Christi ab Evangelistis descri-

Ibid. n. 2.

* Animadvertit P. Laubrußellus,
Bailletum hoc in Proœmio Operis sui
existimationi nocuisse plurimum, &
fundamenta nonnulla evertisse, super
quæ illud extruxit. *De Abusu Crit.*
r. 1. p. 16. Gall.

** Cum tot præstantes ediderit le-
ges Bailletus, ut nobis cautum esset
ab erroribus in titulis, Præfationi-
bus, aliisque perficiendo operi adju-
ctis irrepetibis; non tamen inter
Præfationum peccata eorum Metho-
dum collocaverit, cui non levem ista-
rum partem tradueunt ad ostenden-
dum, exteris, qui eadem de re

egerunt, propositum non successisse,
neque soliditate multa argumentum
tractasse; nemini in mentem venit
methodum hanc, præsertim Simonii,
Bailleti, pariterque Godavii,
Dupini, aliorumque celebriorum Cri-
ticorum exemplo confirmatam, de
æquitate postulare. Nihilominus ti-
medum sane est hanc originem ducere
a quadam in nosmetipsos animi
propensione & facilitate, quam ne-
queunt Critici, monente ipso Bail-
leto, *Jud. Sap. r. 1. p. 1. c. 12. §. 6.*
æque ac reliqui homines, nisi eum
corpore, deponere.

C 2 ptam,

ptam, ipsis vivencibus, ab Ebionitis & Nazarxis corruptam fuisse: post interitum autem Apostolorum Ecclesiam primitivam falsis Evangeliiis sub Apostolorum nomine vulgaris inundari visam esse.

*Mid. num. 3.
Fillein. Dupin.
Aluand.*

Quod si mendacii & calumiae vis, sequitur Bailletus, Historiae Jesu Christi insidiari non est veritas; qui putabitur incredibile, eandem Beatæ Virginis, Apostolorum, Martyrum, aliorumque Sanctorum. Historiis minime pepercisse? Priorum sæculorum calumniatores nonnulla puerilibus fabulis eodem modo scatentia volumina in lucem protulerunt de Sanctissimæ Virginis nativitate, genere, infantia, actis, postremis annis, & obitu, necnon falsas innumeras Apostolorum Historias confinxerunt. Neque tamen quis cogitet, Hæreticos tantum hujusmodi fallaciæ reos esse potuisse: quandoquidem Catholici interdum pravo Religionis zelo ducti mendacia & somnia factis & dictis miscuerunt, quæ Hominiibus Apostolicis tribuebant.

Mid. n. 4.

Mid. n. 7.

Vera & falsa præsertim Martyrum Acta copiose in Ecclesia multiplicata sunt, donec immanis Diocletiani persecutio surere cepit. Tunc etenim ex Principis hujus Edicto sub anno 303., quo Biblia Sacra & cætera Religionis nostræ monumenta sanxit, ut igne absumerentur, ipsa quoque ferme omnia eandem fortunam subierunt. Certum nihilominus est Eusebium Cæsareensem, reddita sub Constantino Magno Ecclesiæ pacis, iustum volumen germanorum Actorum veterum Martyrum consecisse, quotquot ipsius diligentiam non fugerunt; sive quia illustris Martyris S. Pamphili Cæsareæ in Palestina Presbyteri industria aliorum factum evaserint, qui magnum eorum numerum colligere studuit; sive quod illa ex Bibliotheca S. Alexandri Hierosolymitani Historicus iste depromserit. Hujus tamen Operis, quod frustra D. Gregorius Magnus Romæ, Alexandria, & alibi perquiri mandavit, nonnisi compendium ali-quod ad hanc diem superest. Et vero alium Historiæ Martyrum librum posteritati tradidit Eusebius: hic autem eorum tantum Gesta complectitur, qui illius temporibus vitam in Palestina profuderunt, ab eo descripta ex iis, quæ cum aspectu pereceperat, tum sando audierat.

*Mid. n. 8.
Florus. Hist. Eccl.
Euseb. num. 1. p. 10.
Prof. Gall.*

Ecclesiæ quoque peculiare in vestigio Eusebii insistentes, ut suorum Martyrum Acta redimerent, contenderunt: paucissima tamen istorum vel ex furore persecutorum Paganorum, vel ex posterioribus Babarum incurisionibus & cadibus elapsa sunt.

Mid. num. 9.

Deinde studium eo contulerunt, ut Martyrum Acta, quæ Intereiderant, restituerent. Levis tamen negotii opus non fuit, vera & germana rescire eorum loco, quæ deperdita fuerant; cum in rem tantam nullum aliud præter vivorum memoriam & vulgi Traditiones suppeteret adjumentum. Non modo autem capite isto falsa Martyrum Acta pro legitimis

mis

mis substituta sunt ; verum Ecclesiæ quoque calamitate factum est , ut ipsa certa & enucleata adulterarentur , adscito illa poliendi titulo , & supplendi quæcumque in iis desiderari existimabant .

Plurimi fabularum & prodigiorum amantiores , quam veritatis , de temporum & locorum Epochis observandis minus solliciti fuerunt ; quod necessum fuisset , ut ipsorum consilia verosimilia redderentur . Anonymis Sanctis nomina designarunt , novas ut gererent personas fecerunt , insignes crudelitatis sive artificii notas in Judiciis macchinati sunt , Dialogos & sermones sæpe minus conclusos , Visa & Mira quamplurima , aut similes inusitatos eventus incerto populorum ore vulgatos , & Sanctis Martyribus pene inutiles , excogitarunt .

Secundum hæc , addit Bailletus , qui Martyrum Acta colligenda suscepunt , ob intelligentiæ & accuratæ Critices vitium , minori defectu habito , tanto munere perfuncti sunt . Sanctus Gregorius Turonensis , editis libris de Gloria Martyrum & Confessorum , in quibus eorum Acta omnibus nota esse pro certo ponit , omnem curam suam recensendis miraculis , quæ omissa fuerant , definivit . Sanctus Ceraunius , qui sæculo septimo incunte vivebat , nullum lapidem non movit , ut Actorum per multas Galliarum Ecclesias disperforum exempla nonnulla exararentur : verum ii , quos ad id operis adhibuit , non eadem , ac ipse , integritate spectabiles erant . Sanctus Pricius , qui anno post D. Ceraunium quinquagesimo floruit , Actorum antiquorum collectione contentus non erat ; sed non semel in novorum lucubratione exercebatur . Quod attinet ad Sanctum Aldhelmum , qui anno circiter 709. diem obiit , ex quadam ab illo confecta Actorum nonnullorum Martyrum Epitome perspicuum illico fit , commentitia Sanctorum Monumenta a remotioribus Asiæ Provinciis in Angliam usque trajecta fuisse . Nono sæculo Anastasius Bibliothecarius , eique benevolentia conjunctus Joannes Diaconus Romæ in congerendis Martyrum Actis elaborarunt , ipsis tamen improspere consilium cessit , & universe adeo corrupta erant Historiæ Sanctorum Monumenta ; ut cum aliunde a pravo sæculi illius ingenio setueri non possent , singulare aliquod veritati subsidium comparandi facultas ipsis ademta est .

Sæculum hoc gloriari utique poterat , in sui decursu impudentem Historias Sanctorum violandi & fingendi licentiam ad eam crevisse magnitudinem , ut nihil posset esse supra : ex quo usus invaluerat eorum corpora crucendi , in membra dividendi , vel amplioris honoris causa huc illucque deportandj . *

* Hæc omnia in more posita erant | que infinita ferme exempla in Historia Ecclesiastica occurrunt ; immo

Uti-

Baillet, t. 6, p. 11.
Hicory, lib. 2.

Utinam pro re veritatis & dignitate Ecclesiæ factum esset, ut Monachorum studium, in quorum custodiam plurima Sanctorum Corpora tradita erant, quique ferme uni tunc temporis litterarum laude florebant, fines sibi præscriperint in exarandis Sanctorum Actis sive genuinis sive spuris, quæ apud eos extabant; quin discrimen subirent nova cudendi pro iis, quorum non legebantur, & quorum frequenter nullam perceperant antea notitiam. * Hinc querelas illorum manasse crediderim, qui Monachos insimulant, veluti quamplurimum fallaciarum, atque errorum in huiusmodi narrationibus subreptotum reos. ** Prostantes autem in Monachos immisericordes propterea illos fraudibus constare totos prædicarunt, *** non reputantes in hujus rei crimen vo-

lupurata passim fuerant Sæculis IV. & V. Nemo ignorat, quæ de Capitis Sancti Joannis Baptiste translatione feruntur, ejusque Reliquias in varias regiones delatas fuisse. *Tillemont, t. 1, art. 8. 9. & 10. in D. Joann. Bapt.* Non modo SS. Lucæ & Timothei corpora Constantinopolim an. 356. translata sunt, sed eorum partes alio circumvehæ. *Pauli Carm. 26. Heron. in Chron. 2. & de Viris Illust.* Anastasius Imperator, referente Theodoro Lectore, (l. 2. Hist.) cum Daras Mesopotamiæ Urbem ædificasset, in ea S. Bartholomæi Apostoli reliquias locari fecit. Meminit Theodoretus Translationis Reliquiarum Sancti Joannis Crysolomi an. 438. *Hist. Eccl. l. 5, c. 36.* Duo memoria digna eo tempore acciderunt, quo S. Saturnini Tolosani corpus jussu Sancti Exuperii ad Ecclesiam ejus nomini per Sylvium extructam traductum est. *Ruin. Hist. select. pag. 113.* Primam nimirum, quod Sanctus Exuperius reverentiæ causâ in novam Ecclesiam Corpus inferre non audens in fœnnis admonitus est: nullam fieri vel d. minutione cinerum, vel commotione membrorum spiritibus injuriam. *Ibid.* Secundum est ex iisdem Actis excerptum, hanc Translationem Exuperium fecisse Imperatorum permisso: tantum enim erat Romanorum Imperatorum leges, ne quis, iustis funeri solutus, Mortuorum corpora attingeret. Videtur Decretum hoc per id temporis recentissime rogatum; si modo idem sit, ac Theodosii Magni Edictum. *Cod. Theod. lib. ult. de viol. sepulch.* in rem hanc latum, quod nominatim

Martyrum corpora complectitur. Porro Lex ista non magnopere observata est, quod constat quinto & sexto Sæculo multa Sanctorum Corpora e terræ visceribus fossa, in membra discerpta, atque in varias regiones translata fuisse.

* Merito conqueritur Melchior Canus cum iis, qui criminantur Monachos, turpis quæstus nomine fabulas concinnasse. *In Monachorum, ait, imperitia insultare, quasi fabulas huiusmodi ventris causâ rudi vulgo inserviant & instruant: hac non potest equidem hominis ingenui esse, qui ad bonitatem fuerit a natura compositus; nedum ejus, quem Christus simplicem sicut Columbam ad legem Evangelii formaverit.* *De Loc. Theol. l. 11, c. 5. in resp. ad 13. arg.*

** Launojus, Naudæus, Contingius, aliique, ut Monachos tanti flagitii convincerent, viginti exempla congesse runt: accusationes tamen dissipavit eruditissimus Mabilonius, & argumentorum levitatem ostendit. Intererat quidem, nisi fallor, Bailleti, ubi de huiusmodi culpis cum Monachis expoſtular, boni nominis sponſores appellare; alioquin in eum urgeret Mabilonii responsio: *Atque ne absque ullo veterum testimonio id in totius Ordinis Monastici probum affirmare licet? Na illa tam atrox accusatio non caret præcipiti censura.* *Mabil. de re Diplom. l. 3, c. 3. pag. 226. Item l. 1, c. 6. pag. 24.*

*** Si Bailletum non piguisset, quædam sigillatim enumerare capira, quæ a Monachis vitari esse, ut refert, obiciunt Hæretici, non multi fuisset

CAN-

candos esse Hæreticos eorum decessores; Monachos vero in eo peccasse tantum, quod non exorto adhuc Critices splendore, fatali necessitate cogerentur mendacia sequi exemplaria, cum eos lateret, qua via declinanda essent. *

Opinatur præterea idem Autor superius allatus, fingendi artem tantum habitam, & magno usui visam sæculis illis fuisse; ut operæ pretium ducerent ad illam comparandam aliquam rationem intire. Qua de re præcepta quædam tradidit Metaphrastes; tum inde ad Græcorum Imperii occasum complures Sanctorum Historici hujus laudis palmam præripere conati sunt, & satis apte Metaphrastis ingenium & scribendi rationem expresserunt.

Nihilo, quam Metaphrastes, præstantiores fuerunt Latini omnes a decimo sæculo deinceps; & nemo illorum extitit, qui majorem accuratorem adhibuerit, aut levioribus maculis Sanctorum vitas reppererit. Gossolini Monachi, qui undecimo sæculo prodijt, in Sanctorum

operis, eos de his omnibus purgare, ac Martiane non fuit de duabus illis reprehensionibus, quas in illos Simonius intentavit, atque de tertia, quæ ejus personam attingit. Prima circa exemplaria versatur Canonis Hebræi, quibus ad edendam Bibliothecam divinam Sancti Hieronymi usus est Martianeus. Altera ad opus spectat Divi Augustini, cui titulus *Speculum*. Postrema tandem excutit antiquam & germanam lectionem verbi *Carou*. Exploratum est apud omnes Martianeum objecta hæc invidis rationibus diluise, & potissimum tertium, in medium allatis probatissimis titulis in Simonium ipsum retoruisse. *Ephem. Sap. 9. Julii 1703. Marian. Suite des Entret. sur la Vérité, & la cons. de l'Ecriture. Item p. 2. pag. 41. & seq.*

* Nisi me brevis animadversionis fines cohererent, nullo ferme negotio innumeris exemplis confirmare possem, ex ipsa ætate, in qua barbaries turbulentius grassabatur, non adeo Critices subditiis imparatos fuisse Monachos, ac nobis persuadere nititur Bailletus. Tria satis crunt. Ante alios nominò † Lantfrancum Monachum ex Sancti Benedicti familia, deinde Archiepiscopum Cantuariensem anno 1088. extinctum, cujus vi-

tae Autor editæ Parisiis anno 1648. loquitur in hæc verba: *Quia Scriptura scripturum xii. e. erant nimium corrupta, omnes eam Veteris, quam Novi Testamenti libros, nec non etiam Scripta Sanctorum Patrum secundum Orthodoxam fidem studuit corrigere*. Accedit Secundo loco Sanctus Stephanus Tertius Abbas Cisterciensis, qui ut Sacra Biblia castigarentur, curavit, quorum Autographum exemplar Cistercii ad hanc diem servatur. *Mabill. de Stud. Monast. p. 1. cap. 10. pag. 38.* Idem Mabillonius in calce 1. Tomi Operum S. Bernardi Editionis anni 1690. quandam apponi voluit anno 1109. confectam censuram Scripturæ Latinæ ad exemplar Hebræum Cisterciensium Monachorum opera redactæ. Tertium tandem ab eisdem Cisterciensibus peto, quos veluti Criticos cum Archiepiscopo Lugdunensis consulisset, qui Christi Domini Passionem per eos recensitam flagitabat, ipsi Abbatem quemdam designarunt, ut super hac re Cluniacensium & Lugdunensium Monachorum sententiam intelligeret. Decretum hoc anno 1200. datum Mabillonius typis commisit, & Simonius in Præfatione Hist. Crit. Versionum Novi Testamenti retulit. Hæc omnia argumento sunt, ut credamus ætatis illius Monachos Critices doctrina præstantes fuisse.

Ge.

24 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

Gesta studium non mediocriter ejus nominis famam celebravit : non est tamen cur Operum istorum pene omnium jacturam acerbius feramus. Casarii Cisterciensis collectio dicenda potius est coagmentatio omnium pene fabularum, quæ in vulgus quo ad aliqua Miracula Sanctis tributa suo tempore increbuerant. Pius atque ingenuus homo utique erat, verum imperitus simplex & mirum in modum credulus. Quidquid hac de re composuit Vincentius Bellovacensis, totum Helinandi Cisterciensis Chronico debet, Viri ingenio sane & doctrina præclari; nisi in seculum incidisset Criticæ Artis luminibus minime illustratum.

et d. n. ja. &
seq.

† Vives :

Mens est aliquorum, Bailleti sensa referre pergo, *Legendam Auream* celeberrimi Jacobi de Voragine Sæculi XIII. Scriptoris non potuisse nisi a ferrei oris & plumbei † cordis homine lucubri; & mutato nomine mendaciorum ferro immixtam, non autem veritatis auro contextam *Legendam* nuncupandam esse. * Carteri item Autores, qui in Volumen redigendis tum universæ Ecclesiæ, tum alicujus Regni aut Provinciæ, tum alicujus peculiaris Ordinis Sanctorum Historiis se dederunt; uti Petrus de Natalibus, Boninus, Mombrius, Petrus Calo, Bernardus Guidonus, Aloisius Lipomanus, Laurentius Surius, Jacobus Mosamborius, &c. in pluribus offenderunt, alii diligentia, nonnulli ingenuitatis, quidam fidelitatis, multi politici & limati judicii vitio, omnes certe germanarum Criticæ, quibus destituebantur, regularum impedimento.

Ecce itaque, si fides Bailletto est, quam magna & sane mira in conversione rerum & perturbatione versatur Historia Sanctorum. Immane mehercule Ecclesiæ fatum, ut nullum tot antea factis sæculis Historicum procreaverit, qui super hac re nisi laudabile aliquid, tolerandum salutem posteritati committere posset! Quibus positis extra controversiam est Criticæ facultatis necessitas. Ipsi etenim claritate offusæ præteritis ætatibus teuebræ dispelli possunt, & nitidus veritatis aperiri dies, quam nimium simplices, minus sinceri, aut illustres homines servitutis iugo hæcenus oppresserunt. Hujus unius ope nobis ipsi blandimur fieri posse, ut rerum fontes hauriamus, ad autographa exemplaria Actorum Martyrum & Historiæ Sanctorum confugiamus, quæcumque in *Legendaris* istis vitiosa sunt, restituamus, eorumque opera expurgemus a fabulis & popularibus traditionibus, quibus turpiter deformata apud Literatos Viros despiciantur habentur, Fidei pietati non admodum pro-

Tillem.
Floury.

* Animadvertit Tillemontius T. 2. p. 517. col. 2. Claudium Despancium Facultatis Parisiensis iussu fragio damnatum fuisse, quod adversus *Legen-*

dam Auream concionem habuerit : addit vero Thuanus, eundem hoc capite Romanam Purpuram, ipsi jamdiu præstitutam, non obtinuisse.

sunt

sunt, atque ab Hæreticis risu & cachinis excipiuntur. Hac una tandem, concludit Bailletus, instrui & parari Ecclesiæ potest Vitæ Sanctorum Collectio ita partibus suis absoluta, ut liberum est post innumeras pene vicissitudines, quibus per tot infidas manus traducta obnoxia fuit.

Habetis, ut opinor, quæ eruditus Autor noster, a quo omnia sermo hæcenus dicta mutuavi, his conceptis verbis nobis polliceri videtur.
 „ Hujus negotii exitus in perditis ac desperatis habendus nequaquam est, *Diss. n. 66.*
 „ ex quo Criticæ una cum veritatis notitia lectissimam quoque studio.
 „ rum rationem revocavit Tametsi paucissima in rem hanc Christi-
 „ stianæ antiquitatis probata monumenta nobis supersint, compertum
 „ erit, ea nihilominus solatio & eruditioni nostræ facis futura; si modo
 „ juxta Criticæ discipline regulas iis uti noverimus. Quapropter summa
 „ muneris nostri in eo consistit, ut tot laboriosorum hominum, & il-
 „ lustrum Criticorum Institutionibus proficiamus, & libertatem ipsorum
 „ industria nobis recuperatam in optimos usus convertamus, quos cer-
 „ te quidem Divini Numinis providentia excitatos crediderim ad redi-
 „ mendam e servitute indoctorum hominum veritatem.

§. III.

*Historia Ecclesiastica implicata adeo, & involuta erat ante præteritum
 sæculum; ut extricari & restitui nullo modo posset sine
 Critices adiumento.*

Criticæ lumina æque item necessario ad Historiam Ecclesiasticam exquisitæ & accurate texendam desiderari videntur: sive confusio- nem, qua præteritis temporibus permiscebatur, attendas; sive originem persequaris, unde rerum gestarum cognitio deducenda est, ne fallamur; sive demum difficultates spectes, quæ ex proposita materia suboriri solent. Ejus pariter consulto haud intercedente, non video qua ratione emergere quis posset ex omnibus, quæ passim occurrunt, intricatissimis quæstionibus, quæque partim ob nativam obscuritatem hujusmodi sunt; partim propter nonnullas præoccupatas opiniones, atque aliquorum negotiis accommodatas, qui detestabile piaculum, & fugiendas novitates proclamant, de quibusdam factis summa licet cum verecundia atque observantia dubitare.

Ita se habebat elapso sæculo Historia Ecclesiastica, ut monet Sapien- tissimus Godayus, qui illius hanc nobis speciem ob oculos ponit. Ad Historiam trium præsertim priorum sæculorum, quæ inter puriora col- locanda sunt, nullum habemus, qui tutum se nobis duccem præbeat, & a quo scitu omnino necessaria cognoscamus. Evangelistæ siquidem pau-

*Hist. Eccl. t. v. in
 Præfatus, Gall.*

ca tantum Divini Verbi gesta memorant. S. Lucas in Actis Apostolicis meminit duntaxat Sanctorum Petri & Pauli, neque tamen omnia ab ipsis patrata describit. Porro hæc novisse opus esset ad multa Ecclesiasticæ Historiæ capita constituenda.

Historicos Sacros egregio in rem hanc studio consecuti sunt Eusebius, Rufinus, Socrates, Sozomenus, Theodoretus, alique: pudet enim istorum numero accensere tot antiquiores libros nonnisi putidis fabulis & apocryphis narrationibus confarcinatos, quos protulit sive impietas aut stupiditas priorum Hæreticorum, sive quorundam Christianorum perversa sollicitudo.

*Godan ibidem.
Euseb. l. 1. c. 10
Proemio.*

Majori cum dignitate excipienda est Eusebii Historia, sine cujus luce in summa rerum Ecclesiasticarum ignoratione versaremur. * Dissimulandum tamen non est cum quoque aliquando de re Historica falsitatis argui, atque tum in Chronico, ** tum in Historia, tum denique in Voluminibus de Constantini Vita fide non semel nutasse; aliquibus locis nimium in Arrianos favorem redolere; Constantinum interdum palpare, & semetipsum magnifice jactare. Accusari ibidem solet, quod parum conclusæ loquatur, rerum gestarum tempora minus sedule distinguat, & non semper ad accuratam Criticæ exigat cum ea, quæ suo, tum quæ aliorum testimonio producit. ***

*Dupin. t. 3. p. 1.
p. 450.*

Duo Rufini de Historia Ecclesiastica libri, quos Eusebii interpretationi adiecit, & in quibus Ecclesiæ Historiam usque ad Theodosii Imperatoris obitum exequitur, satis eleganter conscripti sunt, non autem pluribus culpis vacant. ****

* Complectitur Eusebii Historia quidquid melioris notæ tria priora sæcula protulerunt. In ea legere est primas Ecclesiæ constitutas sedes, & Episcoporum in eis successorum ordinem, celebriorum imaginem hominum adumbratam, qui vel sapientiae laude claruerunt, vel impietatis fama laborarunt, Tyrannorum persecutiones, Martyrum certamina, & victorias, quas de infidelitate atque erroribus reortarunt.

** Josephus Scaliger supina multa Chronologiæ menda Eusebii exprobat. De emend. temporum in Proleg. Item l. 6. pag. 516. & seq.

*** Licet in Eusebio ab Arrianismi nota, atque a nonnullis aliis accusationibus vindicando operam omnem impenderit Cousinus, dissiteri tamen non potuit, eum errasse, cum Atriciani ductus autoritate Herodem obscuris natalibus ortum fuisse narrat, ubi ex Hegesippo Sanctum Ja-

cobum Hierosolymorum Episcopum e Templi pinna præcipitem actum testatur, & Herodem juniori in Vienne in exilium pulsum: quod Cypriano attribuat, eum primo de Hæreticis iterum baptizandis sententiam propugnasse; revera namque id in consuetudinem venerat apud Atricanos, & Capradoces; immo ante Sanctum Cyprianum Concilii Cartaginensis per Agrippinum coacti decreto sancitum erat: quod demum Novatum a Novatiano non distinguat, &c.

**** Initio quidem Socrates Rufini fidei se committens duos priores Historiæ suæ libros composuerat. Cum autem in evolvendis S. Athanasii operibus deprehendisset, Historicum hunc fugisse, quod Sanctus Pater Treviros exulaverit, præcipua tantæ persecutionis adjuncta omisisse, atque in illius Sancti gestis describendis temporum ordinem invertisse, eosdem duos priores libros denuo lucubravit,

Nc.

Nemo Historiam ornatus aut sapientius contraxit Sulpitio Severo, qui merito Sallustius Ecclesiæ nuncupari potest. Conveniat id tamen necesse est, cum nimium, quam par erat, res in angustum redegisset; ipsius Chronologiam neque satis accuratam esse, neque tutam; in lapsus complures adversus Ecclesiæ Historiam incidisse, illum Miraculis fidem plus æquo adungere, atque innumera vëterum deliramenta confirmare.

Quamvis acri adeo judicio & accurate in scribendo usus sit Socrates, ut operosum esset, majori diligentia conatu Historiam conficere; nihil certe profecit cura tanta, quominus multis capitibus deciperetur, graviter interdum non laboretur, & facta veritati minime consentanea nequaquam asseveraret. Hic in Commentaria sua, quæ incipiunt anno 309., quo desinunt Eusebiana, retulit datum a Constantino Christianæ Religionis nomen; ipsius studia ad Ecclesiæ tranquillitatem conversa; tumultus centum quadraginta annorum spatio excitatos ab Arrianis, Novatianis, Macedonianis, Apollinaristis, aliisque Hæreticis; eorum Patrocinium a multis Principibus susceptum. Juliani Apostatæ impietatem ac eruditatem; diversas Ecclesiæ persecutiones; multorum Conciliorum Acta, verbo dicam, quidquid contigit ab anno, quo Constantinus Imperator est renunciatus, ad illum, quo Theodosius Consulatum decima septima vice gerebat.*

Quamquam ita in Socratis vestigiis steterit Sozomenus, ut eodem tempore Historiam suam exordiat & absolvat; non tamen ipsi superflitione tanta adhaesit, quominus eam multis eidem sive ignotis, sive memoria excisis, sive neglectis monumentis locupletaret. Hic in eisdem pene scopulos, atque Socrates, immo in asperiores etiam aliquando impiegit; ut affirmare quis possit, Historicum istum cum Socrate sequendo, tum deferendo, non semel a veritatis semita declinasse. **

* Socrates Maximianum a Maximo non internoscit; Nicenam Synodum damnaſſe perhibet quinque Episcopos negantes doctrinam a Patribus traditam, & *Consubstantialis* vocem approbare; etsi Epistola Concilii aperte nunciet, neminem præter Theonam, & Secundum subscribere renuisse; immo addit ob id a Constantino exilio multatos fuisse. Tres Sirmienſes formulas eidem Concilio tribuit, quæ a tribus confectæ fuerunt. Prodit memoria Valentinianum Imperatorem Iustinam Iusti filiam in uxorem duxisse, quin Severæ nunciū remitteret; & ne impudicitia notam subiret, lege publica potesta-

tem fecisse duas simul sēminas regnendi. Alibi quoque multoties fallitur Socrates; & præsertim rudi adeo Novatianorum Schismatis notione imbutus apparet; ut, quemadmodum Autores superius citati animadvertunt, nullus ferme reliquus locus sit ea tuendi, quæ super hac re litteris mandavit.

** Manifeste capitur Sozomenus affirmans, Julium Pontificem, cum pro summa senectute Niceno Concilio interesse nequiverit, Vitoonium & Vincentium illuc ablegasse: certo enim certius est Concilium hoc, regnante Sylvestro celebratum fuisse. Pariter Gregorii in Patriarcam Alexandri-

Dupin. *ibid.* p. 488. *Gall. Alex. Hist.* v. 2. *ſec. 1. Dissert.* 23. *reſponſ.* ad 2. *argum.* *Grægorius ubi ſupra.*

Valeſius, *Conſtit.* *Dapnatus* *Grægorius*, *Alexander*, *Euphem.* *Sapientum* 13. *Armen.* 1676. *Gall. Baronius.*

Dupin. t. 3. p. 2.
pag. 227.

Invicem digladiantur Sapientes, quo nimirum anno ad Historiam suam aggressus sit Theodoretus, simul etiam quo ipsi fastigium imposuerit.

* Supplementi ejusdem speciem habet ista ad Socratis & Sozomeni Historiam: Achanasii gesta clarius digessit; plurima ad Ecclesiam Orientalem spectantia facta ab Autoribus illis prætermissa e tenebris, in quibus perpetuo jacuissent, memoriz tradidit; saluberrimo labore archetypa nonnulla, uti Synodorum, Imperatorum, Episcoporum, &c. Epistolas collegit, atque in Historiz suæ censum transtulit; denique amborum illorum errata non pauca emendavit. Nihilominus, diligentissimus licet Scriptor videatur, falsa multa ipse quoque narravit, quor

Dupin. t. 3. p. 2.
pag. 227.

rum præcipua enumerat Dupinus.

Evagrius nomine *Scholasticus* sex Ecclesiasticæ Historiz librorum autor est, qui initium capiunt, unde expliciunt Socrates, Sozomenus, & Theodoretus, † & desinunt in annum 594. Satis late patet Historia hæc & peculiaris accurationis laudem consecrata est **: Ceterum molestis quandoque digressionibus & narrationibus extra causam sit subobscura: præterquamquod veritatem ita sectatus non est, ut aliquando in errores non raperetur, de quibus jure reprehenditur.

Sæculo XIV. ex Eusebii, Socratis, Sozomeni, Theodoreti, Evagrii,

num consecrationem cum Georgio, quem præpores Arriani intruserant, confundit. Julii Pontificatum ad vicessim quintum producit annum, qui decimum quintum non excedit. Narra quoque, Secundum Ptolemaidis Episcopum Niceni Concilii Canones obsignasse, repugnantibus illius Synodi literis. Sunt qui illum deceptum putant, dum Saracenos a *Sarac* latine *latronibus* petendum est: populi quippe illi latrocinii & excursionibus vivebant. Nonnulla alia mendose dicta in Voisini interpretatione enumerantur. Consule hac de re, si libet, Dupinum t. 3. p. 2. pag. 189, & Ephrem. Sapientum sub 11. *Mssj* 1678. Gall.

* Opinatur Pagius, se questionem hanc ex iis regulis dirimere, quas statuit in Dissertatione de Romanorum Imperatorum Decennialibus. Ecce tibi quo pacto ratiocinatur. Cum in fine Historiz suæ nos moneat Theodoretus, se 105. annorum acta descripsisse, quæ orsus est ab Arrii Hæ-

resi, & cum Theodori Mopsuesteni, tum alterius Theodori Antiocheni Episcoporum morte conclusit; indicat aperte illum operis sui initium atque exitum hujusmodi ceremoniis desinivisse: quinque etenim supra centum anni duodeviginti Quinquennialium numerum expleant. Conficitur inde præterea quam certissime, illum Opus hoc ab anno 325. Constantin Magni Vicennialibus dicato movisse, extremas vero illi manus admovisse sub anno 430., quo Theodosius junior Mensis januarii egit Tricennialia sua; qua de hæc silentio præterit Theodoretus. *Ephem. Sap. 3. Julii 1684. Gall.*

** Photii de Historia & stylo Evagrii judicium ita habet Cod. 19. *Stylus huic non ingratus, tametsi interdum redundare quodammodo videatur: certe in doctrina veritate ceteris Historicis accuratior est. Qua quidem laus, subdit Cave Hist. litter. pag. 355. col. 2., etsi ei non sit deneganda, siquidem patet, eum in pluribus factis recensendis nimium fuisse credulum, & in fabulas præterire.*

atque

atque aliorum Ecclesie Historieorum commentariis continentem Historie seriem continnavit Nicephorus Callixtus: hanc autem tot tantisque incoertis & fabulosis, quas veris immiscevit, narrationibus corruptit, ut laborem suum in contentum adduxerit, suspiciosus pene in omnibus sit, caute tantum & pedetentim cum sequi possimus, atque de Historia ista pronunciaverit Casaubonus: *Non plaris, quam folia farfaris, faciendam esse.*

Godan. *Histor. Eccles. in Pref. Gall. Cave Hist. litter. in App. prod. p. 22. col. 1.*

Jam vero ad Historicos Ecclesiasticos propiores nobis descendamus. Cardinalis Baronius absolutam duodecim seculorum Historiam excentus est, ejus opus immanis sane laboris, peregrinose investigationis, & recondite eruditionis opus esse fatendum necessario est: * Apud Sapientes tamen cum Protestantes, tum etiam Catholicos male audit; quod supposititios, quibus usus est, libros non semper cognoverit; ** in Romana antiquitate & Chronologia *** versanda nobis non raro fucum fecerit; ut ex confusione Epochæ Dionysii Exigui cum legitimo Nativitatis Jesu Christi anno tempora usque ad Diocletianum fallaciter partitum fuisse compertum est; quod longius a proposito divertat, atque immodice in aliqua facta propendeat, quæ proinde quolibet argumentorum genere tueatur, quin satis ea, quæ controversa sunt, quæque omnibus probata distinguat.

Godan. *ibidem.*

Bzovius & Spondanus ad prosequenda Baronii Annalia se contulerunt. Vapulat tamen primus, quod sui Ordinis potius, quam Ecclesie gesta collegerit; de secundo autem passim traditur, eum in Tornello contrahendo, quam in Baronii Historia prosequenda feliciorum fuisse.

Godan. *ibidem.*

Addi possunt istis Ecclesie antiqui Patres, qui in consultationem vocari queunt; eum e re nata temporum suorum eventus, aut Ecclesie ad se spectantia negotia leviter attigerint. Immo etiam profani Autores de Vitis Imperatorum, aut de Arte Politica scribentes adjumentum

Godan. *ibidem.*

* Fertur Sirmondum Annalibus parandis plurimum utilitatis Baronio attulisse: immo autumant non pauci, referente Bailletto, quidquid in opere isto ex antiquitate, ex humanis litteris, atque ex Critice sumtum est, id pene totum Sirmondo vindicandum esse. *Ibid. Sup. 1. 2. p. 2. art. 512. p. 440 Gall.*

** Schellstratus in Opere, cui Titulus: *Antiquitas illustrata circa Gentium Generalia Antuerpia 1678.* sapienter animadvertit, licet Baronii Annales optime de Ecclesia meriti sint, atque ad illam magnos usus attulerint; nihilo secius post celeberrimi hujus Cardinalis interitum ad-

modum multa vetustatis monumenta in publicum producta fuisse, quæ ipsi ignota fuerant, quæque ad elucidandas quæstiones complures ætate hac inter Litteratos excitatas magnopere conducunt. *Ephem. Sep. 2. Maii 1678.*

*** Benedictinum nescio quem se iactasse perhibent, quod ad duo errorum millia in Baronio notaverit; alter vero Criticus, contumeliam gravius intorquens, se in eodem sex mille insignes lapsus deprehendisse gloriatus est. *Lectio Patrum p. 2. cap. 7. p. 150.*

afferre

30 ANIMADVERSIONES IN REGULAS;

afferre possunt aliquod Ecclesiasticæ Historiæ: reputet tamen unusquisque, quam parum istis fidendum, quam aridi, quam impliciti, quam invicem non raro pugnantes sint: illos autem in Dogmata citius, quam in Historiam curam omnem desigentes, non semper adamussim res, ut contigerant, enarrasse.

*Godau, ibidem.
Scaliger de emend.
Temporum in Prolegomenis.*

Chronologia, quæ inter præcipuas Historiæ Ecclesiasticæ partes recensenda est, nihilo minus spinosiores complectitur difficultates. Principes Epochæ, uti Exordii Assyriorum Imperii, Napolassar, Romæ conditiæ, &c. dissimiliter ab Historicis accipiuntur; unde eorum quam longissime disunctæ Chronologiæ manarunt. Hi Abrahamum 75. Thares anno natum arbitrantur, centesimo tricesimo alii. Græci inter Arphaxad & Sale Cainan recensent, de quo apud Hebræum Codicem, & Lucam Evangelistam altum silentium est. Olympiades ipsæ, a quibus tutogressu incedere cœpit Historia, disputationibus non vacant; & quoad illarum initium in varias sententias Autores distrahuntur. Non convenit pariter de Hebræorum annorum ratione ante diluvium; sique modo sapientes Periodum Julianam usurpant, quæ tres Solis, Lunæ, & Indictionis Romanæ Cyclos constituit, id non prohibet, quominus de Julianis annis, in quos nonnulla facta ceciderunt, quæstiones moveant. Misso facio Nativitatis & mortis Jesu Christi dies, * tempus, quo Antiochenæ Ecclesiæ Petrus præfuit, ipsius Romam adventum, adjuncta mortis ejus, & id genus alia, quæ cum æque in ancipiti posita sint ac Ecclesiasticæ Chronologiæ fundamenta, & cætera Historiæ capita aliquo nexu isti conjuncta, non possunt non incerta esse atque involuta.

Godau, ibidem.

Cæterum Historici est, quin Artis suæ legi summæ & cum Religione perpetuo servandæ injuriam inferat, nimirum enunciandi veritatem, & nulli istius fraude gratificandi; triplicis tamen hominum generis rationem habere: Primo Semidoctorum nonnullorum, qui certa & ad normam exacta legere postulant, nec fallere nec falli volunt. Secundo indoctorum & levium hominum, quæ magis arident antiquæ fabulæ, quibus assueverunt, quam testatissimæ veritates, modo novitatem redolere videantur. Postremo clarissimorum Lectorum, ac ultra modum superstitionis, quibus nihil potest esse satis; cum de re historica demonstrationes flagitent, atque de Problemate Geometrico. Immanes difficultates istæ Critices necessitatem evincunt ad parandam Ecclesiasticam Historiam hæcenus editis accuratiorem. Nisi etenim acuta polleas ingenii fa-

* Hamelius Bibliæ suæ apposuit opinionum illustriorum Chronologorum indicem, a quo nimirum mundi anno *Æræ Christianæ* calculus ineun-

das sit. Enumerat hic nonaginta duas. Sententia, propius Creationi Orbis accedens, illam collocat anno 3740., longius recedens anno 6984. cul-

cultatē, singulari iudicii vi præditus, secretioris eruditionis locuples sis, perfectā demum eorum omnium, quæ Critici juris sunt, intelligentiā præstēs; fieri nullo modo poterit, ut tot scopulos declines, tot superes difficultates, tot facta expēdias, tot auctores emendes, tot errores depellas, tot involuta vela pandas, tot secernas adeo intricata, ut verum a falso, sive a verosimili vix dignoscatur; tot diversa negotia in-corrupte transigas, tot denique concepta præjudicia deponas.

Ne multis, ei, qui diligentem & integram Historiam instruere a-
mat, cordi sit, acerrima consideratione intimum Principum & popu-
lorum ingenium & consilia scrutari, nosse mendacium a veritate, dispe-
re quod nisi simile est ab eo, quod non item; aptum esse ad digno-
scendos effectus, qui fortuito, a natura, vel animi dispositione fluunt;
ab iis, quos prudens ratio, aut Religionis & pietatis femina pariunt;
secernere solida a futilibus, quæ usu ab iis, quæ contemplatione con-
tinentur, quæ divinando veluti & conjectura alicui sunt ab iis, quæ
autoritate ducta, & a certæ autoritatis monumentis deprompta. Hinc
perspicue sit, Critices lumina tot tantisque evadendis difficultatibus ef-
ficē necessaria, quam quod maxime.

*Leſſis Patrum
p. 2, cap. 11. p. 8.
207.*

§. IV.

*Perturbatio, in qua versabantur Veterum Opera, nec non Dogmatica Theo-
logia, satis planum facit, quantam habeat Critice necessitatem ad
comparandam Scriptorum Ecclesiasticorum optimam Bibliothecam, & elab-
oratum Theologiæ cursum conficiendum.*

INTER Sæcræ Litteraturæ studiosos non pauci extiterunt, qui de co-
gendis Auctorum Ecclesiasticorum indicibus, & Bibliothecis solliciti
fuerint: * ex vetustioribus Eusebius, Sanctus Hieronymus, Gennadius
Masiliensis, Ilidorus Hispalensis, Ildephonsus Toletanus, Honorius Epi-
scopus Augustodunensis, Sigebertus Gemblacensis, Henricus Gandaven-
sis; ex recentioribus Sixtus Senensis, Cardinalis Baronius, & Bellarmi-
nus, Possevinus, & quamplures alii cum Catholicis, tum Hæretici.

*Dopius, p. 1, in
Præf. p. 1. pag. 7.
Cave Hist. Lit.
ter. præf. lib. 6.
p. 25.*

* Ecclesiastici Scriptores in qua-
tuor classes dividuntur. Primo loco
statuendi sunt, qui Sanctis Bibliis
elucidandis insudarunt; altero, qui
de Fidei articulis disputarunt; ter-
tio, qui cum Judæis, Paganis, atque
Hæreticis congressi sunt; ultimo
Historici Ecclesiastici, quo nomine
rite appellamus eos, qui copiose aut
summatim in Ecclesiæ gesta litteris

prodiderunt. Hæc pariter voce illos
comprehendimus, qui Hæresum &
Hæreticorum Indicem, Martyrum,
Sanctorum, Virorumque pietate & do-
ctrina præstantium Historias divul-
garunt. Chronographorum autem vo-
cabulo accipimus tribuentes, quæ
narrant, in singulos annos, & cer-
tis quibuldam temporum Epochis at-
tigentes.

Quam-

Dupin. *ibidem*
p. 124. & seq.

Quamvis major istorum pars sinceræ Criticæ disciplinæ, tantopere huic muneri obeundo necessariæ, regulas non jejune perspectas haberent; fas est tamen profiteri, in eis confusa adhuc multa deprehendi, multa quoque desiderari: sive quod perfectæ, ut nunc est, Criticæ acquirendæ animus non attenderint, sive quod ars illa tot instrumenta per idem tempus alumnis suis non suppeditaret, quot recentes instruit.

Cave *ibidem*
ed. 2. p. 10.

Hujusmodi homines nominum similitudine, aut titulorum & materiarum consensione decepti, Autores Autoribus, atque opera operibus commutarunt: interdum aliquibus eos adjudicant Tractatus, qui ab illis longe absunt; interdum alios, ab ipsis revera partos, ipsis adjudicant: modo ut supposita quædam reiiciunt scripta, licet nequaquam sint; modo ut legitima alia amplectuntur, de quorum fraude constans opinio est. Specimen exhibent Scriptorum parum ipsis accommodatum, neque satis fideliter tempora designant, rerum consecutiones, atque afinitatem, funditus percipiendis Veterum Scripturis apprime necessarias. De iis item queruntur Sapientes, quod operum Analysin vel aliquando negligant, vel sine delectu componant; quod sæpe fusiùs nonnulla persequantur, quæ satius fuisset leviter adumbrare, nonnulla e converso perquam breviter perstringant, quæ sive elegantia, sive Dogmatum, sive disciplinæ, sive rerum, sive locorum, quæ commentantur, gratia, degustanda essent. Paucis omnia. Singuli ferme Catalogi isti quoad Autorem & Operum numerum, quoad rerum discussarum ordinem, & tempora, quibus vixerunt, mutili & vitiosi dicendi sunt.

Dupin. t. 1. in
Præf.

Tot itaque tantosque lapsus a Dupino in superioribus Bibliothecarum compositoribus memoratos cum probe animadvertissent postremi Sæculi Sapientes, & quanti intercesser egregiis Autorum suorum Bibliothecis Ecclesiam augere, studio incensi sunt, & consilium inierunt, ut Critices præsidio aliquid in rem hanc perfectius, rectius, atque utilius conarentur. Revera nunquam adeo bene & feliciter, ut proxime elapso sæculo, in Scriptores præsertim Ecclesiasticos labor impensus est.

Cave, Dupin.

Iniciari itaque non possumus, Critices opus esse, ut antiquorum Autorum Bibliotheca hæcenus confectis amplior & perfectior habeatur. Quoniam si in hac acie palmam referre volenti Scriptorum, quos in manibus habet, vita conscribenda est, callenda patria, indoles atque ingenium exprimendum, detegendæ circumstantiæ, quæ ad ipsorum ætatis vel Operum Historiam referri possunt, vel illorum perspicuitati prodesse, aut scribendi rationem, occasionem, & propositum ob oculos ponere; si eidem insuper palam facere incumbit, quo tempore, & qua animi propensione ad lucubrandum accesserit unusquisque scriptor, quas Hæreses exagitaverit, quæ dogmata firmare curaverit, qua conditione fuerit: di-

ver-

verum siquidem, exempli causa, exercet styli Episcopus ac Laicus, Africanus ac Asiaticus, vexatus homo, atque vitam tranquillam ducens: quous, amabo quisque erit, qui hæc omnia absque solertissima atque eruditissima Critices industria in clarissimam veritatis lucem præferat? *Dupin. in Prof. P. 1. pag. 12.*

Non est tamen satis tenere, quo tempore & anno Opera sua scripserit Autor: insistendum ulterius est, ut peritæ Critices subsidio eorum ordinem & consecutionem consi deres, nec non Chronologiam tradas, petitam nimirum, siue ab Imperatorum annis, Consulum nominibus, & id genus Epochis; aut a personis, quarum mentio sit, tum ab aliorum Autorum, tum etiam ab ejusdem Autoris Operibus laudatis, tum denique a conjecturis, ex Operis dictione, vel ex rebus, quæ discutiuntur, deductis. *Cave, Dupin.*

Quibus peractis, omnes adhuc numeros non habet Ecclesiastica Bibliotheca. Istorum insuper Autorum texas necesse est Operum Elenchum, qui, cum magnam & diligentem Critici sedulitatem requirat, complecti debet tum quæ ad hanc diem extant scripta, tum quæ temporum injuria interciderunt, & quorum inscriptio sola a Veteribus servata est: in eo simul enumerandi sunt Tractatus singuli, fragmenta aliquorum, quæ supersunt asserenda, & loca atque Autores, apud quos leguntur, indicanda: oportet pariter Operum existentium Synopsin adiacere; ita se gerere, ut nihil effugiat animadversione dignum de doctrina, de moribus, aut de disciplina; ex nonnullis Operibus illustriores textus, & insigniora loca decerpere, vera a mendacibus segregare, & meliores demum Editiones significare. *Dupin & Cave. ibidem. sub. 4. & 5.*

Ceteras tamen inter Bibliothecæ Ecclesiasticæ partes ea, quæ de Scriptorum stylo ingenio & scientia decernit, intensiores acuminis æquitatis judicii & sapientiæ nervos a Critico postulat. Hoc sane est omnium confessione alex & periculi plenum munus; neque satis cavere omnia potest, qui alios, maxime vero in existimatione habitos, & non minori observantia colendos in judicium vocat. Quare absit longe a Critico pro more suo ex opinione, vel libidine, nulla adhibita regula pronunciare; sed postquam Autorem aliquem diligentissime evolverit, ejus opus diuturna meditatione pensaverit, atque intimos illius recessus pervaserit, justitiæ tunc prudentiæ & moderationis consulto dirigatur, ut nativam inde operum speciem assequatur & explicet. *Dupin ibidem. pag. 25.*

Eadem quoque momenta habet Artis Criticæ institutio ad Scriptores Ecclesiasticos typis optimis emittendos. In rem hujusmodi profecto multum est, antiquos & incorruptos Codices præsto habere, invicem omnes expendere & conserre, errorum notas apposuisse, variasque lectiones collegisse: verum his omnibus res adhuc confecta non est, nisi per absolutam *Cave, Dupin. ibidem. Litter. Pædagog. Mobilis. n. 1.*

eum Idiomatis, doctrinæ & dictionis, tum sæculi, quo floruit Autor, intelligentiam correctionem correctioni, lectionem lectioni, ubi opus fuerit, præferas. Qui namque ista funditus minime calleat, Autorem adversus mentem suam loquentem inducet, universamque illius Theologiam ab imo turbabit. Non omittas tandem ipsius textum qua Tabulis Chronologicis, qua Proæmiis, qua compendiis, qua animadversionibus, &c. illustrare. Hæc autem non præstabis, nisi exquisitissima & perspicax Critice subsidio veniat: priores similiter Patrum Editiones nihil aliud esse putas, quam rudes veluti earum formas, quæ a sæculo circiter emanarunt, cum ad summum perfectionis fastigium evecta est Critice.

Fleurbaey Traité de Judio, Gall.

Operæ pretium non videtur esse, hic diutius immorari, & multis contendere, quantam Critice necessitatem asserat, ut Theologia humi depressa erigatur, in nova luce collocetur, atque ut perfectus Theologus effigatur. Satis sit monere, eam turpiter adeo deformatam fuisse, ut ne lincamentis quidem suis cognosceretur, antequam sibi Critices splendorem societate quadam copularet. „Scholastici, Sapientis Præfulis sensa recto, æmulandi, ne dixerim superandi D. Thomæ studio abrepti, veritates, quas elucidandas susceperunt, magis magisque implicarunt; Scripturarum, Patrum, & Conciliorum studia deiecerunt; ingenia dissiparunt, & sensim arido illo explicandi genere pietatis ardorem in hominum animis extinxerunt.”

Mat. Disp. Orat. in Præf. Encl. Parisiæ anno 1520.

Theologiæ Scholasticæ imaginem atris coloribus Professor quidam Lovanienfis expressit; ea saltem ratione, qua tempore suo exercebatur, quæque ab hodierna ratione non admodum differt, nisi eam recta Critice fulciat. Luisse nos operam putamus, inquit, nisi Theologos omnes volutemus, & decem annorum spatio rebus frugis omnis expertibus insudando, tempus teramus. Deinde quæstiones, quæ in Theologorum scholis habebantur, & disputandi modum his verbis describit. *Cur omnem ætatem quæstionibus de lana caprina, & ipsam Asini umbram superantibus perdimus? Cur sophistarum captionum nullus est neque modus neque finis; sed perpetua quædam argutandi, pleiandi, & replicandi libido, & titillantis quidem, sed bene nimio constaturæ veritatis inanis oblectatio?*

Alex. Hist. Eccl. fac. 1. 10. p. 15. Melch. Canus de Inc. Trinitate lib. 1. 1.

Quod si jacebat in squalore & sordibus Theologia, qualis dicendus erit Theologus Scholasticus, qui Historiam & Antiquitatem vix primoribus labiis degustavit, atque in Critica facultate se prodit pene hospitem & peregrinum? *Vix dimidiatum esse Theologum concesserim Ecclesiæ & literariæ Reipublicæ prorsus inutilem, pronunciat Pater Alexander; cui consentiens Melchior Canus, rudes omnino Theologos illos esse ait, in quorum luestrationibus Historia muta est.*

Eandem sententiam suffragio suo roborat superius a me laudatus Præful,

sal, nimirum sine factorum cognitione perniciosi erroribus obnoxium esse quemlibet. „ Est hoc quotidie in quampluribus Scholasticis comper-
 „ tum, qui ob Dogmaticæ & Historiæ ignorantem iis erroribus capiti
 „ sunt; unde ansam adversarii nostri arripuerunt, ut eos vel inficitæ,
 „ vel pravi fidei redarguerent. „ Propterea Hæreticus quidam quatuor
 „ ad perfectum efformandum Theologum desiderat. 1. Cumulatissimam
 „ locorum Theologicorum intelligentiam. 2. Assiduum divinarum littera-
 „ rum studium. 3. Idem quoque Patrum. 4. Historiæ scientiam. * Priora
 „ duo ex Sculteto absolute necessaria Theologo sunt, posteriora vero pe-
 „ rutilia.

*God. Hist. Eccl.
 Tomo 1. in
 Pref. Gall.*

*Abrahamus
 Scultetus de
 fructuosa Pa-
 trum lectura
 initio.*

Ecce tibi quibus idem negotium ponderibus examinet doctus Autor. „
 „ Obversantur, inquit, oculis nostris satis manifestæ infirmitatis notæ
 „ illustrium aliquorum sæculi nostri Theologorum, quos veraces Criti-
 „ ces regulæ latebant. Ideo eorum viam & rationem, addit, sectatus
 „ non sum, quod non admodum tuta mihi visa sit. ** Ego sane in
 „ id multum operis industriæque pono, ut nihil producam, quod opti-
 „ mis Actis non innitatur; eum Scholastica Theologia e contratio de re-
 „ bus certissimis non semel nobis inniciat dubitationem. Quandoquidem
 „ Sacrorum Religio rebus præcipue ad facta spectantibus continetur, acu-
 „ mina Theologorum istorum, antiquitatem penitus ignorantium, facta
 „ ista e tenebris erucere nequeunt; immo nihil efficiunt aliud, nisi ut
 „ ingenia involvant, & perversa doceant objecta adversus Religionis
 „ mysteria componere. Ex quibus conficit Pater Lamyus fore, ut Fi-
 „ dei Dogmata, Scripturarum scientia, & Traditionis doctrina splendi-
 „ dius niterent; si Theologi omnes Critices præceptis obtemperarent. „

*Simon. Historia
 Crit. Nisi Te-
 ram. Pref. Gall.*

*P. Lamy. Resp.
 ad Epistolam
 Telleri. art. 7.
 Gall.*

* *Enim scripta Veterum didicimus in
 docendo, & confirmando copiosum,
 in doctrina, in refutando argutum,
 in exponendo explicando interpretando
 quo præsertim, Historia denique in illu-
 strando admirabilem efficiunt. Abra-
 ham. Scultetus ibidem.*

** „ Meminerit Lector, ait Hæ-
 „ reticus quidam, Simonium suo ip-
 „ sius testimonio Criticum agere,
 „ non Theologum. . . . Quid quod,

„ si non nemo secum reputet, fide-
 „ lem Scripturarum Interpretem,
 „ ut de illis intime sententiam fe-
 „ rat, non modo exquisita Criti-
 „ ce, sed sana etiam Theologia im-
 „ bui oportere; atque alterutram ab
 „ alia divulsam magnis aberrationi-
 „ bus subjectam esse. „ Spanhemius
 in Epistola ad Amicum de Histor. Criti-
 ca pag. 610. Gall.

§. V.

*Humana Littera & liberales Artes graviter ante postrema sæcula decide-
rant, & nullius præter Criticem esse poterat
cas restituere.*

*Fleurus Tract.
de Stud. p. 10.
Gall.*

Grammaticæ, Rethoricæ, & Philosophicæ disciplinæ a Græcis pro-
ficiscuntur; cum apud Athenienses recta eloquentiæ & bonarum
artium intelligentia diutius, quam apud alios, domicilium collocave-
rit, quæ a Græcis tandem ad Romanos, a Romanis ad nos usque com-
migrarunt. Isti Græco primum sermone eruditi, rem Grammaticam il-
li addiderunt; deinde se ad latinam linguam expoliendam dediderunt,
quæ per id temporis radices egit, tantoque splendore aucta est, & stu-
dio culta, perinde ac ceteræ humanæ litteræ, & liberales artes; ut
nunquam excellentius, quam Augusto imperante, claruerint. Sed alte-
ro jam sæculo labente, ad eam denuo formam redactæ sunt Romanæ lit-
teræ, quam a Græcia Latio importaverant; immo usque ad Caroli Ma-
gni tempora semper in deterius versæ sunt.

*Ducangius
Gloss. t. 1. in
Præf. Gall.*

*Fleurus ibid.
pag. 10. Gall.*

Immortalis hic Princeps nullum non movit lapidem, ut studia omnia
pristinæ dignitati restitueret: accivit undique Viros doctissimos; in cla-
rioribus Imperii sui Civitatibus Gymnasia aperuit; * hac de re complu-
ra egregie moderatus est; innumeros Codices, qui universis Provinciis
suis late dispergerentur, exscribendos curavit; nihil demum ad bona-
rum Artium progressus intentatum reliquit. Sed concusso turbulentissi-
ma illa post homines natos tempestate Imperii statu, litteræ quoque ipsæ
subito intercidunt; insuper partim ob Normannorum cædes, partim
ob librorum inopiam captu difficillimæ factæ sunt. Ex eotempore, quo
Autoritas Regia vires fumebat, studia rursus excutiebantur; atque post
Philippi I. Regnum anno circiter 1060. sapientia probati & spectati
homines apparuerunt; non tamen politiores disciplinas magnos progres-
sus fecisse constat: contra vero nulla unquam ætate perspicuum est latius
dominatam barbariem fuisse, quam sæculis illis, quæ facultatum istarum
istauracionem præcesserunt.

* Infedit aliquibus opinio, Caro-
lum Magnum Parisiis anno 800. quan-
dam Universitatem crexisse, eoque
ducebantur argumento, quod a Con-
cilio Carisiacensi ad Oesiam fluvium
anno circiter 858. celebrato *Domus
Regis Schola* dicta fuit; quodque Hen-

ricus Antiiodorensis in Epistola Ca-
rolo Calvo nuncupata *Palatium Scho-
lam merito vocet*. Fleurus autem Uni-
versitatis Parisiensis primordia vel cer-
te ad annum circiter 1200. censet re-
vocanda. *Tract. de Stud. pag. 51.*

Incum-

Incumbebant potissimum id temporis Theologiæ, * Jurisprudentiæ, Medicinæ, & Artibus capeſſendis, quarum nomine Grammaticam, Humanitatem, Mathematicam, atque Philosophiam designabant. Nihil minus quam de Latinitate ipsis cura erat, plebejo dicendi & scribendi genere contentis, nitidæ locutionis nequaquam sollicitis. Neminem pudebat lutea identidem verba immiscere, dictionis syntaxin ex vernaculis linguis depromere; & *Rustica Romana lingua*, quo pacto ætatis illius sermonem Patres tertii Concilii Turonensis appellant, incondita & strigosa quædam erat loquendi ratio. Satis erat ipsis casus, numeros, genera, conjugationes, & præcipuas Syntaxeos leges fervare, atque hoc veluti orbe universam rei Grammaticæ doctrinam concluderebant.

Poeticæ sita erat in callendis Carminum Latinorum metro & Syllabarum quantitate; neque quisquam ulterius ad Operum naturam, & styli discrimen scrutandum tendebat. Innumeris quæstionibus acutis magis quam solidis Theologiam & Philosophiam onerantur; & nemini in mentem venerat, eas aliquibus ornamentis & Orationis figuris indigere. Nullum tamen Scientiarum genus eo tempore, quo primum Universitates institutæ sunt, imperfectum magis & rude erat, ac Physicæ, ejusque tunc vocabulo comprehensa Medicinæ; quæ in volutandis libris, & ratiocinationibus congerendis positæ, omnem experimentorum observationem negligebant.

Eandem demum indignissimam fortunam subierunt cum Linguarum, ** & Historiæ, tum Artium omnium studia, quarum satum jactura quoque multorum, quæ jamdiu detecta fuerant, est consecuta. Unum

* Trifariam dividuntur Theologiæ genera. Primum est Patrum, qui ipsi Bibliorum fonti operam dabant, ut inde necessariam ad Christi-fideles erudiendos, & Hæreticos confutandos scientiam expromerent: hic porro modus invaluit usque ad sæculum circiter VIII. Secundum a Bedæ, Rabano, aliisque ejusdem ætatis usurpatum fuit, qui in compendiis Patrum digerendis, necnon in Scripturarum Scholiis, & commentariis conficiendis exercebantur, quæ Theologiæ ratio scholas usque ad sæculum circiter XII. occupavit. Equidem non inficior, post VII. sæculum Tayonem Cæsaraugustanum Episcopum Theologicam exarasse *Summam* ex operibus partim S. Gregorii, partim S. Augustini coactam, atque sequenti sæculo D. Joannem Damascenum di-

stinctius aliquid in rem hanc conatum fuisse, quod sub titulo: *De Fide Orthodoxa* in publicum edidit, & quatuor voluminibus distribuit. Inventum hoc viam Scholasticis stravit ad tertium Theologiæ genus amplectendum sæculo circiter XII.

** Sæculo duntaxat incurre XIV. animadversum est, Linguarum peritiam Religionis studio necessariam esse. Huic animæ advertentes Vienneſis Concilii Patres anno 1319. Decretum habuerunt de Græci, Arabi, & Hebraici Idiomatum Professoribus instituendis; quod tamen nonnisi multis post annis impletum est. Quippe Græca Lingua XV. sæculi exitu, Hebræa XVI. initio, Araba vero, elapſo tantum ævocoli exceptæ sunt. *Plurimus Traët. de Stud. pag. 41. Læſſi Patrum, Gall.*

revera Ecclesiasticum Jus adeo misere corruptum non est, & Canōnum usus non obsolevit; licet morum disciplina sensim deservesceret.

Quod si abjectæ ita erant Humanæ literæ & Artes, nihilo majori in pretio habiti sunt caractères ad eas scriptis mandandas accommodati; etque eo præsertim tempore dici potest, ut facile probatu est, caractèris Sæculorum ingenium secutos fuisse, eoque rectius aut distortius effictos, quo Litterarum splendor vel augebatur vel minuebatur. Fertur ante Cæsarum * Principatum Romanos caractèribus simplicissimis usos, & quasi uniuersimodi; ab Augusto vero ad Antoninos quadratis, & peræque proportionis: at quacumque re cum Imperio ipso ad occasum vergente, pristinam elegantie speciem formas quoque Romanas amisisse, ** in obliquis statim evasisse, deinde in longos apices productas esse, tandem in rudem quandam rationem defluentes, Gothicas prorsus apparuisse.

*Stallm. De re
Engl. l. 3.*

Hanc caractèrem depravationem non modo alibi, sed apud Gallos etiam observare licet; neque ulla Scriptura ex prima Regum nostrorum stirpe reperitur, quæ Romanis & barbaris litteris non sit permixta. Verum quidem est sub Regno Caroli Magni, & Ludovici Pii scribendi artem ita florere visam esse, ut ad Augusti ætatem maxime accesserit; sed non multo post irruit in Scriptionem secundo, æque ac in Scientias & bonas artes, excussa barbaries eo exitu, ut quinque vel sex sæculorum intervallo solæ Gothorum formæ in MSS. omnibus legerentur.

Tamet si exquisitus politionum litterarum gustus Critices studium excitaverit, nemini tamen dubium erit, Criticen illarum stabilitati & profectui subsidia plurima contulisse; neque ad eam assurgere potuisse, qua modo fulgent, dignitatem, nisi istius ope & auxilio. Si etenim tantæ Humanæ Scientiæ & Optimæ Artes proficiebant, quanto egregia ars nostra ad summum fastigium properabat; plane sit, ut Critice minime revocata, ejdem luto hæssissent, atque antea hærebant; immo in eo lutulentius demersæ fuissent, ut multorum Sæculorum exemplo testatum erat.

* Extant Numismata sub Fabii Vestri Consulatu excusa, ducentis quinquaginta circiter ante Augustum annis, quæ melius, quam antiquiores, insculpta sunt. *Ephem. Sap. 31. Januarii 1684.*

** Quanto magis ad extrema Imperii Tempora descendimus, tanto corruptiora apparent Numismata, & Inscriptiones. Multo pejus efflor-

mata sunt, quæ Diocletiani & Maximiani, quam quæ Antoninorum temporibus tribuuntur: pessime autem Justinis & Justinianis regnantibus incisa. Hæc omnia peripicua sicut Numismata consulant, quæ Historiæ suæ de Litterarum Romanarum origine & instauratione P. Moulinetius affinxit.

ARTICULUS IV.

De Critices fructibus.

OPUS moverem magnitudinē suā prope immensū, atque ab instituto nostro prorsus alienum, si in animo esset, singulos in Republica litteraria temporibus hīce a Critice partos fructus articulatim recensere. Præcipuorum itaque meminisse sufficiat.

De Manuscriptis.

Emolumentum primum, & forte ceterorum fundamentum, quæ ab studio Critices in publicum bonum redundarunt, illud profecto est, quod ipſius lumine a diuturno pulvere & obscuritate viudicata sunt antiqua Textus cum Veteris, tum Novi Testamenti, Versionum Græcarum & Latinarum Manuscripta, quibus Religio universa, & Autores non modo Ecclesiastici, sed profani etiam super re qualibet innituntur.

Hujus veluti præeunte face illustria fiunt non pauca inter impressos libros, & manu exarata exemplaria discrimina: manifeste deprehenditur, exemplaria hæc non modo quo ad voces tantum, verum quo ad integras Periodos, & non exiguas partes innumeris locis interpolata fuisse: edocemur item, non semper uno antiquitatis nomine vetera recentioribus Manuscriptis esse anteferenda. Hujus artificio Sapientes nos monitos voluerunt, eas esse optimorum MSS. notas; ut scilicet vetusta sint, emendatissima, & nisi Autographa, ab Autographorum ætate saltem non admodum disjuncta: distinguenda esse characterum & eorundem MSS. structura, neque omnia formis quadratis componi. Quanam denique ratione de Monumentorum veterum istorum ætate, qualitatibus, veritate, aut falsitate, deque variantium Lectionum antiquitate, & diversitate pronuntiandum sit.

Quæcumque redundant ab studio MSS. commoda, omnia accepta referimus. Erasmo, Valesio, Cotelero, Allatio, Holstenio, Vvetſtenio, Lambecio, Huetio, Balusio; Patribus Possævino, Garnerio, Sirmondo, Labbeo, aliisque celeberrimis e Societate Jesu; Patri Combessio; Patribus item Aclerio, Mabillonio, Montfauconio, Ruinartio, Martiano, Nourryo, aliisque non paucis e Congregatione S. Mauri, qui vigilias suas in prætentandis Bibliothecis collocarunt; ut infinitum pene Monumentorum nume-

Critices Regule de Manuscriptis.

Mabillon. de Stud. Monach. p. 2 pag. 47.

Sapientes, qui in MSS. elaborant.

numerum ad vitam veluti revocarent, quæ in pulveris gremio neglectæ erant atque sepulta.

Bibliothecæ
MSS.

Erutis itaque, & publicæ utilitati commendatis tot derelictis & ignotis MSS., nonnullæ etiam istorum collectiones Bibliothecis similes congregatæ sunt; ut, re postulante, eos possent Sapientes consulere, & aliquo saltem pacto vulgare. Possessus inter primos fuit, qui in hanc Messen falcem immitteret, appositis in fine *Apparatus Sacri* aliquibus Catalogis Græcorum MSS., quæ in Vaticana, Sforziensi, Taurinensi, Medicea, aliisque multis Bibliothecis servantur. Labbeus nobis MSS. collectionem dedit sub titulo: *Specimen novæ Bibliotheca Manuscriptorum*, in qua Regiæ quoque Bibliothecæ MSS. numerantur. Lambecius Hamburgensis Elenchum MSS. Bibliothecæ Imperatoris Vindobonensis in octo Volumina digessit. Alexander Barvoetius Jesuita Bibliothecæ Scorialensis, Antonius Sanderus Canonicus Tornacensis Belgii, alique plures præcipuarum Europæ Bibliothecarum Manuscriptos Codices in Indicem contraxerunt; uti apud Bailletum & Caviu[m] videre licet.

Baill. Judic.
Sup. t. 1. part. 1.
pag. 240. &c.
Cave luter. in
Præleg. pag. 25.

De Scripturis Sanctis.

De Textu Sa-
cro, atque
Versionibus.

II. Quandoquidem Divina Biblia locupletiora & pretiosiora sunt Ecclesiæ monumenta, certum est, lumina sua usquam utilius Criticen incendisse; quam cum summa se contulit diligentia ad tot divini Verbi Archetypos Textus edendos; omnesque veteres Versiones non modo scorsim parandas, verum in *Polyglottis* Bibliis recipiendas, quæ ita appellatæ sunt, quod Autographos Textus, & hujus in alia Idiomata interpretationes complectantur.

Polyglotta.

Primus omnium hoc immanis revera ponderis onus, excellentiorem revera fructum, & extremum acerrimæ Critices conatum humeris suis sustinuit Augustinus Justinianus *. Nobilis Januensis, a quotamen Psalmos duntaxat accepimus Origenis Octaplorum instar ** per totidem columnas dispositos.

Alter est Cardinalis Ximentus, qui Editionem procuravit Complu-

* Hic Prædicatorum familiæ nomen dedit anno 1487. A Leone X. ad Nebbensem in Corsica Episcopatum assumptus, Galliam petiit tempore Francisci I. In Corsicæ Insulam remans submersus est anno circiter 1536.

** Quamlibet paginam in octo sectiones partitus est Justinianus. In prima Textum Hebraicum locavit,

in secunda Latinam istius Textus Versionem, in tertia Vulgatam, in quarta Versionem Græcam, in quinta Arabicam Interpretationem, in sexta Paraphrasin Chaldaicam Hebraicis caracteribus conscriptam, in septima Latinam istius Paraphrasæ Versionem, in postrema tandem brevissimas adnotationes Judæorum potissimum errores resistentes.

tensis

tēsis Bibliæ, Hebraico textu, & Septuaginta, Chaldaicæ & Latine Versionibus constantis. Hæc primo lucem aspexit anno 1517. Aliam vero Philippi II. jussu adornatam anno 1573. Antuerpiæ Plantinus excudit. Jajus Polyglottæ suæ imprimendæ Parisiis studuit anno 1645. * Anglica in publicum prodit aliquibus post annis, nimirum 1660. ** : cui adicias Magnam Bibliam de la Haye V. Voluminibus in fol. comprehensam; & ejusdem aliam in undeviginti Tomos distributam sub Epigraphæ *Biblia Maxima*, quam Prolegomenis, triginta pene Versionibus, nec non Nicolai de Lyra, Estii, Tirini, & Meusonii commentationibus illustravit.

Missa facio tot alia Biblia vernaculis sermonibus, & præcipue Gallico nostro reddita, *** quorum utilitatem ab accuratissima Critice manasse nemo ambiget.

Biblia popularibus Linguis reddita.

Fructus tamen per Criticæ divinis Scripturis partes ostendunt præsertim numerus Commentariorum, Dissertationum, Animadversionum, Adnotationum, aliarumque similium numerus, quæ in universam Scri-

Commentaria, Adnotationes, & cetera hujusmodi in Scripturam.

* Calamitas, in quam incidit egregium Opus hoc, non tollit, quominus omnibus numeris absolutum habeatur, in quo cum characterum majestate & novitate, tum singulari Vitæ sedulitate ultimos virium suarum limites attingit Typographia.

** Non injuria de Waltonio conqueritur Jajus, quod in fronte amplius hujus Collectionis nomen suum posuerit, ac si ipsius esset compositor: *Ex Mss. antiquis undique conquisitis, optimisque exemplaribus impressis maxima fide collatis edidit Brianus Walton.* Inscrībenda citius erat *Novæ Editionis Bibliorum Parisiensium*, &c. minimi etenim momenti sunt ab Anglis addita vel mutata. Nihilominus fateri necesse est, ob Sextum Volumen Anglicæ Bibliæ additum, quodque diversas Lectiones, & Criticæ animadversiones cum in utroque Hebraicæ textus, tum in antiquas Versiones continet, Polyglottam istam Parisiensi non parum præstare. Memoriz Trevolt. Martii & Aprilis 1701. pag. 175.

*** Usque ad XIII. Sæculum nemo Testamentum novum Gallice vertit. Suseptum primum est sub Caroli V. Regno hujusmodi consilium; prima tamen interpretatio non ma-

gnopere quaesita est. Tempore autem Francisci I. Scripturæ Sanctæ Interpretationes per eos, qui *Reformationem* Ecclesiæ sibi nomen arrant, ad hominum existimationem diminarunt; ut Autor sit Erasmus, incredibilem Versum Novi Testamenti numerum venisse. Clerus Gallicanus anno 1635. ad perficiendam diligentiorum Scripturarum Conversionem Amelotium Oratorii Presbyterum designavit, cujus vestigia secuti sunt bene multi. Ephem. Sap. 26. April. 1666. Gall. P. Le Longus in Bibliotheca Sacra c. 15. narrat Guartium de Moulins S. Petri Athenis Decanum anno 1294. Gallicæ Linguæ communem fecisse Scripturam, quæ typis vulgata est anno duntaxat 1487. Extat adhuc quatuor Evangelistarum Paraphrasis per Otfridum Minnachum Wissemburgensem in Alsatia præfco Gallorum Idiomate condita, & Carminum legibus nobilitata. Hic Rabbini Mauri Auditor Sæculo Nono vivebat; ejusque opus primo editum est 8., Basileæ, anno 1571. *Flacci Illirici Opera*. Cum verni quamplurimis maculis scateat Editio ista, emendationem nobis sperndet Diedericus de Serada. IX. Ephem. Sap. ad 3. Martii 1710. Gall.

pturam, vel peculiarem ipsius partem consecræ sunt. Immodicò augetur volumen, si quis hujus generis Tractationum Indicem texere vellet: dixisse itaque satis erit, in istarum censum venire Polyglottam anno 1599. eruditis Varabli explanationibus, & Lyrani *Glossa* ditatam; *Glossam* ordinariam Antuerpianæ Editionis anno 1617., & Duacensis 1634., complures Catenas, quas inter a Corderio compactam in infimum locum detrudendam non esse. His adde duo non prætereunda Opera, Angelorum cura disposita, & publici juris facta. Primum, cui nomen impositum *Criticorum Sacrorum* ad decem non modica Volumina fol. assurgit. Alterum *Synopsis*, sive Criticorum Epitome nuncupatum quinque fol. non excedit. In his studiose conservatæ sunt Scriptorum Animadversiones, qui Litteræ sensum enucleare elaborarunt; & coque sunt artificio dispositæ, ut ad quodcumque caput, immo versiculum Veteris & Novi Testamenti brevissima Scholia, Scripturæ verba, Hebraïsmos, &c. explicantia reperiantur. Placuit ipsis duos ejusdem molis & formæ Tomos instar veluti supplementi cujusdam ad *Critica Sacra* adungere, qui nonnulla Theologorum *Confessionis Augustanæ* Scripta * exhibent, in quibus nonaginta circiter & ducentæ Criticæ Dissertationes leguntur, complura Veteris & Novi Testamenti abstrusa loca enodantes.

Bibliotheca
Bibliorum.

Si quis tamen certior esse amat singillatim, quam uberes fructus a Critice perceperint Biblia Sacra, adeat præclarissimum P. Lelongi Congregationis Oratorii Opus, cui titulus: *Bibliotheca Sacra, seu syllabus omnium fere Sacræ Scripturæ Editionum ac Versionum, &c.* Parisiis, 1709. 2. Vol. 8. Ex hujus nimirum eruditi Viri Catalogo Editionum Textuum Scripturæ Archetyporum, atque Versionum, quot quot in Linguas ab Europæ incolis nunc usurpatas, & modo obsoletas effectæ sunt; ex Autorum enumeratione, qui proximis præsertim sæculis *Concordias* & *Harmonias Evangeliorum*, *Biblorum Concordantias*, Variarum Lectionum collectiones lucubrarunt; sive alia via de Sacris Litteris bene meriti sunt, erit judicandi locus, Criticæ nunquam tot aliorum Studiorum, æque ac istius commodis providisse, neque nos provisuram magis sperare potuisse.

* Hujus Operis titulus est, *Thesaurus Theologicæ Philologicæ, &c.* Scriptorum Monumentorum Trevolricenium mensibus Januarii & Februarii 1701. art. X. complura animadverterunt in priorem Tomum Ultrajecti eodem anno excusum; videlicet de istarum Dissertationum stylo, de exaggerata plus æquo Hebraicæ Linguae necessitate, de eo, quod ajunt, inter Ec-

clesiæ Patres Origenem, Epiphanium, & Hieronymum tantummodo Scripturæ intellectum assequi potuisse; de Consilio demum, quod sibi Doctores isti proposuerunt, &c. Eadem Trevolricotia monumenta adnotationes in istius Tomi proœmium adjece-
runt, Theologosque istos in pluribus excessisse concludere redarguunt.

Quem-

Quemadmodum qui ad ceteras disciplinas capeffendas, nullis antecorpiis rudimentis, aggrediretur, idem discrimen subiret, atque ille, qui Maria trajecturus, navim nullo munitam gubernaculo confcenderet; ita hoc de divinarum Studio Litterarum sentiendum eo magis erit, quo istud aliis omnibus humanis est dignitate præstantius, utilitate salubrius, difficultate operosius. Hac sane in re graviorem Litterariæ Reipublicæ operam Critice navavit; cum non modo acie sua tot ornatas Textus Sacri, & Versionum Editiones, non modo tot ad litteram aperiendam, sensusque explicandos volumina nobis suppeditavit; verum etiam rem auxit publicam copiosis Tractatibus, ad expediendam Divinæ hujus Sapientiæ viam peropportunis, quæ a Scholastica facultate per ea tempora Scholarum præpotenti Domina de gradu dejecta fuerat.

At ex quo flagrare rursus visum est Sacra Biblia investigandi desiderium: ecce præsidio Critices typis commissæ *Claves*, *Introductiones*, *Prolegomena*, *Proæmia*, *Disquisitiones*, *Exercitationes Criticæ*, *Apparatus*, aliæque id genus scripta, Tyronum profectui super hac re, ut nihil magis, consentanea.

Ne morer in commemorandis Sixto Semnenfi, Arria Montano, Salmerone, Serrario, Bonfrerio, Andrea Masio, Joanne Despierræo, Patre Morino, Simeone Muisio, Sanctæ Pagnino, Ludovico Tena, aliisque pluribus, qui propter doctissimos in rem hanc libros nomina sua celebraverunt; paucis ab hinc annis prodiisse compertum habemus de eodem argumento egregia multa: uti *Demonstrationem Evangelicam* Huettii; *Simonii Historiam Criticam Veteris Testamenti*, omnesque alios ejusdem librorum; P. Fraffenii *Disquisitiones Biblicas*. *Apparatum* Lamii; *Institutiones Biblicas* Hamelii; *Dissertationes Historicas & Criticas de Scriptura Sacra* Petit-didieri; Dupini *Prolegomena ad Vetus & Novum Testamentum*; *Bibliothecam Critices Sacræ* P. Cherubini Carmellæ Excalceati & *Prolegomena*, quorum non ita pridem quintum edidit Volumen, aliæque brevi editurus est, uti fidem suam publice obligavit; *Dissertationes* a Calmeto Operi suo de sensu Scripturarum litterali affixas, quibus addas Huræi *Novum Testamentum regulis illustratum*; seu *Canones Scripturæ Sacræ certa methodo digestos*, ad Novi Testamenti intelligentiam potissimum accommodatos. 1696. & ejusdem *Grammaticam Sacram*, sive præcepta ad percipiendum in Scripturis litteræ sensum 1707.

Protestantes quoque hujus generis Operibus insisterunt, eorumque labores magnis usibus esse possunt. Eorum quod attinet ad hæc, post revocatam Criticam excellentiores haberi possunt Flacius Illyricus, Sixtinus Amama, Vittaherius, Schikardus Hostingerius, Buxtorff, Ludovicus

vicius Capella, Usserius, Vossii; & Cl. Waltonus, cujus ad Bibliam Prolegomena Opus sunt inter absolutiora, quæ hæc de re supersint, merito recensendum.*

Neque vero istis tantummodo beneficiis divinatorum Librorum studium foventibus per Criticem lætamur. Cum Archetypus antiqui Testamenti Textus Hebraice scriptus fuerit, Novi autem Græce, si Evangelium Matthæi, & Epistolam ad Hebræos exceipias, quæ Siriaeo sermone exarata ereduntur; priores denique Versiones Orientis Linguis confectæ fuerint, istas cognoscere opus erat illi, qui Scripturæ Litteram comprehendere amabat: idque eo magis, quo cum ex Hebraici & Græci corruptione coaluerint fortassis Lingux istæ, sive a populis Hebraicæ & Græcæ genti finitimis usurpatæ fuerint, non poterat nou illarum cognitio ab istarum noticia pendere.

Grammaticæ
aliaque Opera
pro Linguis
sanctis.

Atqui id quoque subsidii in promptu est temporibus nostris. Cum etenim Criticæ politum & limatum judicium in Litteratorum animis rursus inseruisset, Linguarum amor illico oriri cœpit, quibus comparandis ut aditus pateret, innumera ferme Opera elaboranda curavit: E. G. *Grammaticas, Thesavros Grammatices, Rudimenta, Compendia Linguae sanctæ, Dictionaria, Lexica, Concordantias*, & similia his.

Ephem. Sep. 23.
April. 1702.
Gall.

Buxtorfius Pater felicitate tanta Hebraicæ lingux dedit operam; ut quicumque post eum in eandem arenam descendit, nihil præstitit aliud, quam ipsius librum, qui revera Thesaurus est, vel exscribere, vel contrahere. Idem Buxtorfius ejusdemque filius nonnulla ad Chaldaicam, & Syriacam Linguas documenta statuerunt: hanc vero Georgius Amira & Ludovicus de Deo ad fastigium deduxerunt. A. P. Motino Oratorii Præbytero Sammariticam Grammaticam primo accepimus, a Christophoro Cellario deinceps, aliisque paucis; Arabicam ab Erpenio, Wasmuthio, Georgio Mayro, & Thoma Fourio ex Congregatione Sancti Mauri; Æthiopiam a Ludolpho; a P. Angelo Carmelita Discalceato Persicam tandem, cui anno 1684. Lexicon copulavit sub titulo *Gazophylacii Lingux Persarum*. Magno item in pretio habentur Com-

* Licet in hujus operis gloriam venerit Waltonus, ipsi tamen revera illorum compilatio nullo modo tribuenda est, sed Pearlsono, Castello, & nonnullis aliis eruditis Anglorum *Prestantibus*, quos *Episcopales* vocant. Id tantum enixus est Waltonus, ut scilicet in unum redigeret, quæ a Sapientibus Anglis illis lucubrata fuerant, apponenda in limine ipsorum

Polyglottæ, sive potius Jazanæ ab his rursus impressæ. Mem. Trevolt. Maii, & Aprilis 1701. pag. 174. Non desunt qui asserunt Waltonii Prolegomena plurimos Articulos a Catholicis, immo Jesuitis, excerptos complecti; atque in hæc, quamvis nomenominetur quidem, Tirini sensa de *Jalutis* Lingux Hebraicæ ad verbum translata fuisse.

pendium & Thesaurus Linguae Sanctae Sanctes Pagnini : Tractatus Contractionum Hebraicarum Joannis Buxtorffii ; ejusdem Dictionarium Hebraico-Chaldaicum , Liber de Vocalibus & Accentibus Hebraeorum , aliaque in idem argumentum ab eo vulgata Opuscula . Minoris non sunt *Lexicon Pentaglotton* , Typis Francofordiensibus 1612. , *Concordantiae* Hebraicae Buxtorffii ; Graecae Roberti Stephani ; Graecae & Latinae Novi Testamenti Genevae excusae anno 1624. : postremo Methodus addiscendi & docendi Grammaticam , aut Linguas ad Scripturam Sacram pertinentes eo pacto , ut quaelibet ad Hebraicam revocetur , Autore P. Thomassino . 2. Vol. 8. Parisiis 1690. Quae quidem omnia maximo videntur esse adjumento iis , qui Sanctisimbui Linguis amant , quae ante ameniorum Litterarum instaurationem negligebantur , & quarum exquisitum studium Critices luminibustribuendum est.

Tametsi odiosa ostentatione jactent frequentius *Protestantes* , se hujus Litteraturae generis primos Magistros extitisse ; atque illud a Catholicis segnius praetermissum , ipsorum praesertim cura eo usque processisse , quod elatum in praesens est : nullius tamen negotii esset ostendere , hujusmodi honorem Orthodoxis legitime deferendum esse.

Cui profecto non liquet , Nicolaum de Lyra , Raymundum Martyrem , Porkerum Salvagum , Paulum de Burgos , Augustinum Justinianum , alioque Theologos ad Complutensem *Polyglottam* emendam a Ximeno Cardinali adhibitos , nec non Haeresi Lutherana antiquiores , Linguarum tamen Orientalium peritissimos fuisse ? Quem praeterit , Picum Comitem Mirandulanum in Italia , & Joannem Capnionem , sive Reuchlinum in Germania aetate praecessisse Calvinum ab Ecclesia defectionem ? Conradus certe Pellicanus Zuinglii sectator , & Sebastianus Munsterus non prius ab Haeticis Hebraicae Critices Doctores habiti sunt , quam S. Francisci familiae & Ecclesiae Romanae transfugae essent : immo ante eos non pauci ex Sancti Dominici familia in Hebraici Sermonis studio versati erant , quod ut credamus , *Pugio Fidei* Raymundi Martini firmissimo est argumento . Denique nullam Polyglottam reperire erit , ne illam quidem Londinensem ad Parisiensis normam exactam , praeter Waltoni Prolegomena ; de qua Catholici optime meriti non sunt.

Protestantes minime sunt primi Linguarum Sacrarum Magistri.

Simon in ref. p. 504 ad nonnull. Theologos Batavos. 2. Gall. Læzio Patrum pag. 119. Gall.

Monumenta Trevol. Menhu- bus Jan. & Feb. 1771. art. 11.

De Conciliis.

III. Cum Conciliorum Canones tamquam firmæ ratæque Fidei & Moralis disciplinae leges semper sint habiti ; nullum majus poterant Critici homines officium Ecclesiae persolvere , quam illustri Artis suae splendore pretiosis Monumentorum istorum Collectionibus insudare , eisdemque

46 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

que notationibus & animadversionibus explanare: quod sane feliciter præstiterunt; nobisque elegantes Conciliorum, Canonum Apostolicorum, Epistolarum Pontificum, Episcoporum, & Principum, ad Synodicam Historiam spectantium, Editiones comparant, iis omnibus accuratiores & ampliores, quæ cum in Ecclesia Græca, * tum Latina ** ante typorum usum congregatæ fuerant.

Conciliorum
Collectiones.

Longius abirem, quam par est, si de commemorandis singulis a Critice partis in rem Conciliorum egregiis emolumentis cogitarem. Tantum igitur dicam, Merlinum natione Gallum primam Conciliorum Editionem duobus Voluminibus *in fol.* comprehensam Parisiis anno 1524. dedisse. Crabbius Franciscanus, inventis quinquaginta plus Conciliorum MSS, aliam Merliniana ampliorem collegit, & Colonæ tribus Vol *in fol.* anno 1538. vulgavit, quam deinde anno 1551. pluribus magni momenti additionibus auxit.

Surius anno 1567. 4. Vol. *in fol.* Crabbianam Collectionem multorum MSS. fide castigatam, multisque rebus ditatam Colonæ recudendam curavit. Porro Venetæ hanc Surii Editionem sibi in exemplar proposuerunt anno 1585. & non paucis locupletarunt. Collectio Græco-Latina Conciliorum Generalium a quibusdam Eruditis Romanis emissæ anno 1608. 4. Vol. *in fol.* quamplura Græca Monumenta tunc primum edita complectitur; & quamvis Editio hæc nova omnibus aliis retractatorum habeatur; dolent tamen vehementer Critici, ipsius compositores veterum Latinarum Interpretationum ordinem & Textum pene undique subvertisse; atque eorum, a quibus peractæ fuerant, peculiare animadversiones fuisse.

* Quatuor extant veteres Græcæ Conciliorum Collectiones. Prima lucem aspexit anno circiter 385., quam aliqui Stephano Ephesino Episcopo; alii Sabino Episcopo Heracleensi ex Macedonianæ Sæclæ Coryphæis ascribunt; quidam vero ipsius Autorem incertum esse censent. Altera prodit hoc titulo: Codex *Canonum Ecclesiæ universæ* non multo post Calcedonense Concilium anno 451. coactum. Tertia Trullensis Synodi Decreto confecta est anno 692. Quarta *Nomocanon* appellata Photium Patriarcam Constantinopolitanum Autorem præfert, ab eoque anno circiter 880. conscripta est.

** Quatuor pariter sunt præcipuæ Ecclesiæ Latine Collectiones. S. Leo

Concilii Calcedonensis ætate æqualis in animum induxit, ut Latinam Collectionem perficiendam curaret. Cum autem ad illam diem Nicenos tantum Canones Ecclesiæ recognoverit, Dionysius Exiguus secundæ incubuit. Tertiam S. Isidoro Hispalensi acceptam referimus, qui præcipuis Africæ, Galliarum, Hispaniæ, immo Romæ in unum redactis Conciliis, ea ceteris antea editis addidit. Quarta tandem ejusdem S. Isidori, sive *Isidori Mercatoris* opus est. Non defuerunt aliæ quædam ante Typographiæ inventum Conciliorum Collectiones; uti *Ferrandi* Diaconi Carthaginensis, S. Martini Episcopi Braccarensis in Hispania, Crisconii Episcopi Africani, &c.

De.

Decem elapsis annis, Binius ad illius Romanæ calculos revocavit Editionem illam, quæ Colonix quinque Vol. *in fol.* per illum emanaverat. Hæc autem ob amplitudinem suam cunctis exinde aliis prælata est; & Colonix apparuit Græcæ & Latine anno quidem 1618. in novem, anno vero 1636. in decem Tomos *fol.* distributa. Cæterum Luparensis Editio Voluminum multitudine ad tricesimum septimum crevit numerum; quique illi navarunt operam, a Binii typo non recedentes, ab eo nihilominus non paucos navos detraxerunt. Hujus Editionis excellentia non obsuit quominus in Litteratorum manibus Binienfis versaretur, quo factum est, ut exemplaribus pene omnibus brevi absumtis, novam Conciliorum Collectionem suscepit Labbeus. Antequam decederet anno nempe ineunte 1667. octo priores Tomos publica luce donaverat; in ejus laborem succensus Cossartius immane opus duodeviginti voluminibus *in fol.* constans, si Jacobatii Tractatus decimum Octavum implentes comprehendas, anno 1672. ad umbilicum perduxit.

Novam Conciliorum Collectionem in animum induxerat Baluzius, cui muneri perficiendo plurima seposita habebat monumenta, partita decessoribus suis omnino ignota, partim ad illam diem nunquam edita, partim etiam aliis Collectionibus non inserta. Primum hujus Operis Tomum dedit anno 1683. nuncupatum: *Nova Collectio Conciliorum*. In præfentiarum autem novissima alia ab Harduino elaborata, & scholiis insignita sub prælo est Luparensi, & processit longius.

Abs re non est mentionem facere Collectionis Conciliorum Generalium a P. Lupo, appositis adnotationibus, in quinque Tomos tributæ; & primum Lovanii anno 1665., deinde Bruxellis anno 1673. editæ; Conciliorum Hispaniæ a Garfia animadversionibus insignitæ unius vol. ambitu *in fol.* anno 1593., Conciliorum Galliæ a Patre Sirmondo elaboratæ anno 1629. tribus vol. *in fol.*, atque aliarum Multarum Nationum, nec non Provinciarum, quarum synodos eruditi Viri coegerunt. Nos manet itaque unum aut alterum verbum subicere de Criticorum studiis in Apostolorum Canones, & Pontificum *Decretalia* collatis.

Anno 1550. formæ Parisienses unico Vol. in 4. Græcam Canonum Apostolicorum Collectionem protulerunt; anno vero 1618. iidem Canones a Joanne Zonara illustrati alio volumine *in fol.* prodierunt. Extant elegans Dissertatio *Posside tribus Symbolis*. Amstelodami 1642. & 1662. in 4. *Usserii Diatriba de Romana Ecclesia Symbolo Apostolico veteri, aliisque Fidei formulis*. Londini 1647. & Oxoniæ 1660. in 4. Gillesii Seanchii *Historia Symboli Apostolorum Wirtembergæ* 1668. in 4. *Collectio Decretalium Pontificum*. Romæ 3. Vol. anno 1591. Collectio tandem Antonii Augustini in duos majoris molis Tomos par-

Canones Apo-
stolorum.

partita, & in sese continens Apostolorum Canones. Concilia Generalia Ecclesiæ Græcæ probata, cum Scholiis Balzamonii, Zonaræ, & Aristeni; Epistolas Canonicas Patrum Græcorum, & Collectionem Blastareni sem, adjectis universo huic operi egregiis Beveregii observationibus.

De Autoribus Ecclesiasticis.

IV. Si nobis licet in hoc gloriari, quod ætate nostra omnia ferme Auctorum Ecclesiasticorum Opera possideamus, tot accuratis nitidisque typis vulgata; atque a tot mendis, * quæ Librariorum olim infecit, aut oscitantia, & Hæreticorum fraude contraxerant, purgata: si tot exquisitæ Critices regulæ constitutæ sunt ad vera, & falsa ipsorum scripta discernenda: si solerter atque prudenter discursum est de Scripturarum stylo, doctrina, & citationibus; de Materiei propositæ tractatione; de temporum, locorum, personarum, negotiorum & peculiarium factorum adjunctis: Si Opera a nonnullis Autoribus subrepta, & alienis supposita deprehendimus, eaque legitimis Dominis reddidimus: si postremo præcipuorum Scriptorum Ecclesiasticorum monumenta eruditis animadversionibus, Proemiis, declarationibus, & Dissertationibus ditata legimus, atque Græcorum Patrum in Latinam, Græcorum & Latinorum in Gallicam Linguam versa: hoc totum quantum est commodi Criticæ posteriorum Sæculorum facultati debemus.

Editiones
Græcorum
Patrum.

Rem porro ita se habere luculentissime confirmant Editio Epistolarum Divi Ignatii ab Usserio & Vossio confecta; earundem Epistolarum defensione a Pearsono suscepta; Collectio Græco-Latina Patrum Priorum Sæculorum a Cottelerio instructa; Commentaria Origenis ab Huetio, Historia Eusebii, Socratis, Sozomeni, Theodoret, Theodori Lectoris, Philostorgii, & Evagrii, nec non Eusebii Libri de Præparatione & Demonstratione Evangelica a Valesio in lucem educti; Chronica Scaligeri; Epiphanius, Cyrillus Hierosolymitanus, & Synesius Petavii; S. Ioannes Crisosthomus Frontoni Ducis, & Savillii; *Palladius* de Vita S. Joannis Crisosthomi Bigotii; S. Dionysius nomine *Arcopagita* Corderii e Societate Jesu; Theodoretus Sirmondi, & Garnerii supplementum; Sanctus Maximus Combefisii; S. Ioannes Damascenus a P. Le-Quieno Dominicano recens emissus; Eustachius Græco-Latinus Allatii; & S. Ephrem pariter

* Decus amplissimum Erasmo est quod omnium primus periculum fecerit, Patrum Ecclesiasticorum Opera Critices lance suspendendi, atque ab eorum exemplaribus infinitas maculas abstergendi. Baill. Judic. Sap. t. 2. p. 2.

art. 3. pag. 130. Autor Lectionis Patrum multa esse argumenta ait, cur fidem nostram derogemus Erasmi Editionibus, ad annum circiter 1516: inceptis: conjecturæ enim suæ plus factis detulit. Parte 4. c. 7. pag. 540.

Græ-

Græco-Latinus Gerardi Vossii. Hæ omnes tot vigiliarum & laborum impensis comparatæ Editiones, ut illustria fierent Patrum Græcorum Opera, satis superque consuevit, id verum esse, quod a nobis superius dictum est.

Non minoribus autem beneficiorum vinculis Critice obstricti sumus, quod ad Latinos Patres attinet. Nonne per ipsam accepimus Tertullianum Regaudi & Renani; S. Cyprianum novissime Editionis Anglicanæ; S. Optatum Aubepini, & Dupini; *Commonitorium* Vincentii Lirinensis, Salvianum Massiliensem, Agobardum Lugdunensem, Cæsarium Arelatensem Baluzii; Marium Mercatorem Garnerii; S. Leonem Quesnellii; S. Fulgentium Theophili Raynaudi; Sydonium Apollinarem Savaroni, & Sirmondi; æque ac plures alios Ecclesiæ Scriptores a Cl. hoc *Jesuita* explicatos; S. Paulinum, & S. Fulgentium Chiffletii; Marculphum Bignonii doctis notationibus auctum; Petrum tandem Bleccensem Goussenvillii?

Editiones Patrum Latinorum.

In hunc censum referre possem *Venantium Fortunatum* Brovverii; S. Isidorum Hispalensem Margariti de la Bigne; Epistolas Gerberti, Papyrii Massoni; S. Anselmum P. Gerberoni, Epistolas Stephani Tornacensis, P. Molinetti Canonici Regularis Sanctæ Geneviève; atque id genus opera plurima per hos vel alios Autores monumentis publicis consignata; atque ipsorum industria, eruditione & Critice in clariori luce collocata. Quandoquidem id nunquam mihi onus imposui; ut quæcumque Ecclesiasticorum Scriptorum Operibus illustrandis præstita sunt singillatim diligenter a Patribus Poussinesio, & Labbeo, ab Holstenio Homburgensi, a P. Radero, a Joanne Bussæo Noviomagensi ex Societate Jesu, pluribusque aliis. Prætermittendum non est quiddam Patres Benedictini ex Congregatione Santi Mauri contenderunt, ut pulcherrimis celebriorum Patrum Editionibus Ecclesiam locupletarent. Istorum assiduitate & cura in nostras manus venerunt Sancti Ireneus, Athanasius, Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius Magnus, Gregorius Turonensis, Cassiodorus, Lanfrancus, S. Benedictus Anianensis, S. Bernardus; quin aliorum multorum calculum subducamus, quos e Bibliothecarum tenebris in lucem vocarunt hujus Congregationis Monachi.

Suo quodam jure sibi assumit Critice tot Patrum Scripta in Gallicam Linguam conversa. Circumferuntur nonnulli Tertulliani & S. Cypriani Tractatus. Alium *de Morte Persecutorum* Lactantio tributum interpretatus est Macroixius; S. Basilii Moralem doctrinam, & complura S. Joannis Crisostomi, & S. Augustini Opera Hermannus; omissiſque non paucis, Hieronymi Epistolæ, Vincentii Lirinensis *Commonitorium*, Cassianus, S. Joannes Climacus, S. Gregorii Magni Dialogi & Morales Libri, nonnulla tandem D. Bernardi Opuscula Gallice reddita sunt.

Interpretationes Patrum in Gallicam Linguam.

Collectiones
Operum Pa-
trum.

Non modo Autorum Ecclesiasticorum Opera seorsim impressa, verum etiam in unum Corpus redacta Critices luminibus referenda sunt. Prima quæ hæc de re typis commissa Collectio est, nomen tulit *Orthodoxographia* anno 1555. Basilæ, unico Vol. in fol. quæ deinceps diversis Operibus aucta, octo Voluminibus in fol. comprehensa, & Margariti de la Bigne Doctoris Sorbonici studio Parisiis excusa anno 1576. *Bibliotheca Patrum* appellata est. Huic anno 1579. Nonum Volumen; anno vero 1610. Decimum & Undecimum adjuncta sunt. Eadem Collectio sub titulo *Magna Bibliotheca Veterum Patrum* Coloniae primum 15. Tomis anno 1612.; Parisiis deinde duodecim Tomis Græcæ & Latine promulgata est, cui trium Voluminum *Athnarium* Combefisus adiecit. Demum Compositio hæc Lugduni anno 1677. prodit sequenti Epigraphe: *Maxima Bibliotheca Veterum Patrum & antiquorum Scriptorum Ecclesiasticorum*, 27. Vol. in fol. Ex eo tempore P. Nicolaus Nourrius ex familia S. Benedicti Congregationis Maurinæ Opus pollicitus est, ut Bibliotheca Lugdunensi viam veluti sterueret, quod inscripsit hoc pacto: *Apparatus ad Bibliothecam Maximam Veterum Patrum, & antiquorum Scriptorum Ecclesiasticorum Lugduni editam; in quo quidquid ad coram Scripta & doctrinam variisque scribendi & docendi modos pertinet, Dissertationibus Criticis examinatur & illustratur*. Prior tomus, in quo de Patribus duorum primorum Saeculorum, atque de Universis S. Clementis Alexandrini Operibus instituitur disputatio, typis impressus est anno 1703. Hic sequentium mover expectationem, qui certe ad Ecclesiasticam doctrinam plurimas habebunt opportunitates.

Inter Collectiones similiter Operum Patrum sedem occupare possunt tredecim Volumina *Spicilegii* Cl. Patris Dacherii, *Analecæ* celebris P. Mabillonii, & Docti Baluzii *Miscellanea*.

Bibliotheca
Autorum Ec-
clesiasticorum.

Neque vero hucusque tantum Litterariæ Reipublicæ commodis, quod attinet ad Ecclesiasticos Scriptores, consuluit Critice: excellentiorem adhuc rationem excogitavit. Si quidem cum difficile admodum factum sit, Autoris alicujus mentem probe tenere, quin intimas ejus condiciones assequaris, indolem, scribendi modum, institutum vitæ, negotia administrata, illorum temporum Historiam, germana, suspiciosa, aut falsa ejus Opera, quæ ætatem tulerint, quæ autem minime, ejus denique castigatores Editiones: opus sane erat subsidia multa eaque gravissima comparare, quibus ad illorum cum perfectam intelligentiam semita expediretur, tum facilem exercitationem. Huic necessitati obviam ivit postremorum seculorum docta & accurata Critice, compluribus Scriptorum Ecclesiasticorum in publicum propositis Bibliothecis, unde tot redundant emolumenta.

Indi-

Indicibus itaque hujusmodi consiciendis incubuerunt Eusebius, Hieronymus, Gennadius Massiliensis, Isidorus Hispalensis, Ildephonsus Toleranus, Sigebertus Gemblacensis, Honoratus Augustodunensis, & Henricus Gandavensis, quos collegit Aubertus Miræus, atque Antuerpiæ anno 1639. prelo dedit. Ceterum longe minoris faciendi sunt istorum labores, quam ii, quos, evecta jamdudum ad sublimiorem gradum Critica facultate, eruditi homines subierunt.

Ut Abbatis Trithemii Catalogum præteream, Sixti Senensis *Bibliothecam Sactam*, Conradi Gesnerii *Bibliothecam & Pandectas*, nec non quidquid præstiterunt ii, qui ipsum secuti sunt, quique contraxerunt: exploratum est ab ineunte sæculo elapso multas hujus generis Bibliothecas omnibus, quotquot prodierant, elaboratiores & accuratiores in vulgus emanasse. Hujus Classis sunt P. Possevini *Bibliotheca selecta*, & *Apparatus Sacer*; Cardinalis Bellarmini Tractatus de Scriptoribus Ecclesiasticis; Index Universalis Fabiani Justiniani Januensis ex Congregatione Oratorii; Labbei Jesuitæ *Dissertatio Philologica & Historica*; Sculteti in quatuor priorum Sæculorum Patres Opus; Rivetii sex priorum Ecclesiæ sæculorum *Critica Sacra*; Guillelmi Cave Historia Litteraria Scriptorum Ecclesiasticorum Editionis præsertim anni 1705. priorii copia & correctione præstantis. Dupini tandem Bibliotheca istis omnibus, sicuti ætate posterior, ita plurimis Autoribus, ab aliis ne indicatis quidem, uberior. Aliunde tamen tum Historiæ integritate, tum Scriptorum Analysis accuratior, tum Criticæ acumine, tum judicii soliditate, tum denique rerum amplitudine, omnium absolutissima passim existimatur: quamvis non inficias iverim eum in hoc vastissimo decurrendo stadio aliquando temere incurrisse, aut lapsum esse, quod a Criticis non semel animadvertum est.

Fieri nullo modo potest, ut quicumque Autorum sive totius Ecclesiæ, sive singularis Nationis aut Ordinis Elenchos exquisitæ Criticæ præsidio dederunt, huc traducantur. Si cui tamen placeat, ipsorum nomina cognoscere, ea in *Bibliotheca Bibliothecarum* Labbei reperire erit.

De Ephemeridum Scriptoribus.

V. Illud Operum genus, quæ in manibus Litteratorum versantur sub titulo *Ephemeridum Sapientum*, *Reipublicæ Litterariæ*, *Bibliothecæ Universalis*, *Historiæ Operum Eruditorum*, *Monumentorum* &c., id peculiare præ aliis habet, quod intra Scriptorum Ecclesiasticorum fines non coercetur, sed ad excutiendos severiori Criticæ omnes Scientiarum, Artium, aut factorum libros late vagatur.

Tametsi immortale hoc facinus ex Nobilioribus magnæ Artis Nostræ fructibus, immo extremus revera Critices conatus sit: ejus nihilominus dignitatis gratia fateri necesse est, ipsum ad illam perficiendam plurimum contulisse. Selectæ namque Epitomæ, quas complectuntur hujusmodi Libri, saluberrima monita identidem tradita, rectæ Critices regulæ ubique aspersæ, graves tandem & plane docentes considerationes, quas undique redolent: hæc omnia Litterarum felicitatem in melius quotidie provehunt. Ii etenim, qui volumen aliquod publico judicio committuri sunt; rati, quod istorum Criticorum scrulæ se suæque non subducent in rerum suarum perfectione sectanda nervos omnes contendunt, præclarissima accuratæ lucubrationis sibi ob oculos posita exemplaria imitari satagunt; atque Operum istorum lectione politam quandam ac limatam sentiendi vim animo informent, quæ deinceps cuilibet scribendi argumento facile accommodatur.

Origo Ephemeridum Sapientum.
Ephem. Sup. 30.
Martii 1664.

Tanti Operis inventor ac Princeps fuit præclarissimus Dionysius de Sallo; * cujus primam veluti adumbrationem appellatam maluit anno 1664. ** *Ephemerides Sapientum*: sequentis vero anni initio ejusdem specimen obtulit, supposito Domini de Hedouville nomine; consilio ductus, ne suum præferret. Hinc ipsi causa gaudendi fuit; quod institutum suum, eodem vertente anno, compluribus Europæ partibus acceptum & usurpatum; immo opus suum in diversas Linguas conversum viderit.

Prof. Ephem.
Sup. 4. Januarii
1666. Gall.

Ab ipso anno primo vehementer homines de præpotenti libertate conquesti sunt, qua in cujuscumque generis libros sententia ferebatur. Hac de re propositum mutavit Abbas Galloixius, anno 1666. successor Sallii, qui ultra Ephemeridem XIII. non processit; adeoque deinceps Librorum synopsis persecutus est, quin aliquam ipsis censoriam notam inureret. Galloixium, anno 1674. exeunte, Abbas Rochensis, atque hunc pariter Præfex Cousinus excepit.

Ephemeridum
Sapientum in-
sauratio.

Sub initium hujus sæculi Regis Cancellarius, non minus de Scientia-

† en la Grand
Chambre.

* Dionysius de Sallo Courteriacensis Dominus natus est Parisiis anno 1616. generosa & perverula Pistavienum stirpe protectus, & inter quinque filios Jacobi de Sallo in Aula Magna † a consiliis primogenitus. Anno 1652. Parisiensis Parlamenti Consiliarius renunciatus, tamquam Legum Oraculum ab omnibus suspiciebatur. Nonnullis editis Translationibus de Legatis, de Nominibus, de Sigillis, diem obiit Parisiis anno 1669. prope quinquagenarius.

** Inventi hujus in gloriam venale Photius, si Junckero, & Constantino Wolfio fides est. Ille opinionis suæ propugnandæ gratia latinam Dissertationem prodidit, cui titulus; *Constantinus Vocatus de Photii Ephemeridum Eruditorum inventore*. Vvrttembergæ. 1689. in 4. Animadvertit tamen, neque injuria, Monumentorum Trevolicensium Auctor, doctos Germanos istos nimium Photio concedere; cum ejus Bibliotheca ab Ephemeridum natura longe differat.

rum

rum ac Humaniorum Litterarum profectu, quam de Regni administratione & Legum observantia sollicitus, Litteratorum hominum societatem instituit, * qui ad urgendum opus enixe contenderent. Abbas autem Bignonus ita in disciplinas omnes bene animatus, ac Cancellarius Avunculus ejus, hunc Studioforum Conventum semel in Hebdomada domi suae convocare curavit; ut ante oculos suos egregium Opus cresceret, & documentis suis perficeretur. Prima hujus illustris & Sapientis Societatis Ephemeris vulgata est die Lunæ Mensis Januarii 1702. Gall.

Ceterum cogitatum hoc totius Regni plausibus, atque exterorum etiam populorum suffragiis exceptum est. Nonnulli illud Latino, Italico, & Germano sermoni commune fecerunt: alii autem quidpiam simile exprimere moliti sunt. Inter eas, quæ in Sallii vestigiis instituerunt, eminent Ephemerides Anglicæ, Italicæ, Germanicæ, Batavæ, & Trevoltenses. ** Anglica constituta est anno 1665., nomenque adepta *Philosophicarum Transactionum*; eo quod nihil aliud pensi habeat præter nova Philosophic detecta arcana. Incepit Romana anno 1668. Abbatis Nazarii operis, & Cardinalis Maximi auspiciis. Lipsiensis jacta sunt fundamenta anno 1682. autore Sapientissimo Menchenio in eadem Academia Moralis disciplinæ Professore. Batavensis, cui viam stravit Baylius, apparuit primo Mense Martii anni 1684. modicis voluminibus in 12. comprehensa, & inscripta: *Narrationes Reipublicæ Litterariæ*; quam a Baylio in exitu Februarii 1687. intermissam, ex ejus amicis nonnulli ad Aprilem 1689. perduxerunt. Tum vero penitus dimissa est usque ad annum 1699., quo incipiente, Bernardus rem ad manus revocavit, & in incepto stetit usque ad annum 1710.: deinceps perpetuo sive. Duo item apud Batavos Ephemerides editæ sunt, quo tempore cessavit Baylius. Prioris autor fuit Basuagnus, nomenque ipsi imposuit *Historia Operum Sapientium*: alterius Clericus; eodemque anno primum *Bibliotheca sua Uni-*

Ephemerides
aliorum
Nationum.

Ephem. Sep. 10.
Martii 1685.

† Scribatur
autor noster
anno 1710.

* Præfex Cousinus, qui antehac, nemine adjuvante, tantum operis sustinuerat, omnium veluti Moderator electus est. Dupinus Theologiæ; Vertotius Abbas Historiæ; Andryus Medicinæ; Pouchartius Humanitatis; Rassicodius Jurisprudentiæ præfati sunt. In præsentia autem Theologicis rebus incumbit Abbas Ragueus; Juris prudentiæ Terrassonus; Medicis vero Andryus & Burretus.

** Sexto Capite supplementi ad *Introductionem de Librorum intelligentia, atque eorum omnium, quæ ad humanas Litteras spectant, jenzæ impressi, au-*

no 1710. recitatur *Historia Ephemeridum* editarum juxta Gallicum exemplar; in qua Stravius Autor amplius triginta enumerat Gallico, Anglico, Italico; Latino, Flandrobelgico, & Germano Sermone exaratas. Verum hæc omnes diversis nomenclaturis notatæ, in ortu pene ipso interierunt, in quibus de Philosophic experimentis, sive de Mathematicis & Medicis Observationibus unice differebatur. Nonnullæ certis Librorum quorundam generibus se continuerunt: aliæ non nisi peritura quædam Adversaria collegerunt.

54 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

versalis & Historiæ Tomum in publicum proposuit, quam initio anni 1693. quinto supra viciesimum volumine auxerat. Interjecto posthac decem annorum intervallo, rursus institit operi; atque ad hanc diem viginti Tomos in 12. *Bibliothecam Selectam* nuncupatos, in ore hominum protulit.

Trevoltienſes Ephemerides, quæ simul cum sæculo nostro exortæ sunt, vocantur *Monumenta ad Historiam Scientiarum & bonarum Artium*. Iuſſu Ducis Cenomanenſis collectæ sunt, qui ad hoc explendum consilium Patres Collegii Parisiensis e societate Jesu selegit. Sæpe mutari sunt monumentorum istorum Autores, neque quisquam fuit præter Patres Tourneminum, Germonum, & Marcharium qui assiduam huic muneri operam suam præberent. Letellerius Regis nutu a Conſessionibus aliquorum annorum spacio eidem se dedit.

De Historia Ecclesiastica.

VI. Complectitur Historia Ecclesiastica, si extremos illius fines merſi velis, quidquid animadversione dignum tulerunt tempora a mundi exordio usque ad Verbi divini *Incarnationem*, & deinceps usque ad nos. In priori parte nos docet Orbis terrarum & primi Parentis creationem, istius innocentis prosperitatem, peccatoris ærumnas, ipsius Nepotes, & quæcumque ante Diluvium gesta sunt. Inde omnia haurire est, quæ filios Noe proxime attingunt, eorumque per universam tertiam dispersionem; Abrahami, Isaaci, & Jacobi usque ad Moſen notitiam, Judæica facta sub Josue, Judicibus, Regibus, & Prophetis, nec non gentis hujus regimen, donec *Messias* natus est.

Persequitur pars altera Jesu Christi adventum, Vitam, & Mortem propter omnium hominum salutem appetitam; Legis novæ constitutionem; Apostolorum vocatum; Fidei ubique terrarum acceptæ prædicationem; Judæos & Gentiles ad optimam frugem converſos; Ecclesias institutas; insigniora cum Græcæ tum Latine Ecclesiæ eventa; Conciliorum Acta; Pontificum & Episcoporum Vitas, qui ipsius gubernacula tractarunt, vel Illustrium Virorum, qui doctrinæ vi eam fartam rectam custodierunt; hostium, quibus exagitata est, vexationes; Martyrum Acta, qui effuso sanguine ipsius causam egerunt; Sanctorum Gesta, qui eam virtutibus cohonestarunt. Hæreticorum, sive Schismaticorum, qui eam labefactare aut discerpere conati sunt, errores & præcipua tandem facta, quæ ad immensum corpus hoc vel partes ejus pertinent, narrat Ecclesiastica Historia, eaque luminibus suis Criticæ illustrat cumulate.

Pri-

Primum dixerim Critices in rem, de qua agimus, studium fuisse, tempora & loca cognoscere, in quibus actum est, quidquid antiquitas protulit consideratione dignius. Sublatis ab Historia, amobus veluti ipsius oculis, Geographia videlicet & Chronologia, tenebris circumfusa sunt omnia. Dimidiatam solummodo tenes rem; nisi ubi & quando contigerit, calleas; atque istius negligentiae vitio vertendum est, quod rudj adeo & manca Historiae Ecclesiasticae notione imbuti fuerint superiorum saeculorum Scriptores: quemadmodum eidem diligentiae tribuendum, quod aetate nostra accuratam ita atque exploratam reddidimus Historiam; ut ejus natura patitur.

Nemo egregia P. Petavii de Chronologia Volumina ignorat, inter quae praecipuum de *Doctrina temporum* inscriptum, formis Parisiensibus excudit anno 1627. duobus Vol. in fol., cui accessit *Rationarium temporum*, primo quidem unico Vol. in 8., deinde multoties in 12. emissum. Tractatus de *Emendatione temporum* Josephi Scaligeri, Editionis praefertim anni 1598. magni nominis est apud Eruditos. Ab Joanne Baptista Ricciolio accepimus Opus de *Chronologia reformata*, Bononiae in Italia anno 1669. in fol. impressum. Prostant sapientum usui Labbei *Concordia Chronologia*, *Chronologia*, & *Methodus Chronologica*, tribus Tomis distinctae; Henrici Philippi ex eadem Societate *Quaestiones Chronologicae*, Coloniae 1630., ne ulterius memorem *Tabulas Chronologicas* Tillemontii, Criticen Pagli, Chronologiam * Bibliæ Duhamelii additam a P. Tournemino Jesuita; atque Cardinalis Norisii Opera, Chronologiae difficultatibus enodandis apprime utilia.

Equidem sum nescius, qui fieri possit, ut acutius in rem Chronologicam oculos inferat Critice, quam cum duo maximi sane momenti consilia suscipere cogitavit. Primum nactus est Menardus Dominus Ilerensis, & Praetor Caesarodunensis, qui quatuor principia, velut fundamenta jecit, quibus intendit, celeberrimi hujus Paradoxi veritatem evincere: quod scilicet *Chronologi omnes idem prorsus sentiant*; tutissimamque, atque ad hanc diem ignotam aperire viam; ut nullo labore inter Auctorum opiniones specie tenus discrepantes conveniat.

Sunt autem haec. I. Quod quilibet Aera, sive ratio tempora subducendi, ab alijs Epochae dicta, pluribus hypothesibus modo longioribus, modo brevioribus innititur.

II. Quod novae Aerae supra veteres constituuntur secundum diversas hypotheses.

Chronologia
& Geographia
ad Historiam
Ecclesiasticam
necessaria.

Chronologia

Regulae ad
Chronologos
conciliandos.

Nova Tempora
sunt, seu
generalis ratio
inter se Chrono-
logos concilian-
do. P. Petavii. 12.
1675. Galli.

* Prohibet accuratio, & proba- | Menochii, ejus prelis jamdudum
tionibus confirmata ex Typographia | supposita est.

III. Quod diversæ temporum notæ , a diversis hypothesibus pendentes , idem tempus significant .

IV. Quod tandem tempus sive annus facti illius , a quo unaquæque Epochæ nomen invenit , apud omnes Autores certum , atque extra Controversiam est .

Ad facilem expeditumque horum Principiorum usum sex regulas tradit , quarum occasione , quidquid de Hebræorum , Græcorum , Romanorum , Babyloniorum , & Persarum Chronologia interest scire , congerit atque exponit .

Regulæ de
Romanorum
Imperatorum
Decennialibus
& Consulati-
bus .

Alterum consilium spectat ad *Decennalia* , & *Consulatus Imperatorum Romanorum* . Onuphrius , Ducangius , & Norisius *Decennalium* meminerunt ; & nonnulla Numismata explicaverunt , eusâ annis illis , in quibus celebrata sunt . Attamen ante Pagium nemo unus absolutam huius rei tractationem assumpsit ; neque commoda inde Chronologiæ manantia palam fecit , neque leges aliquas condidit in hoc studio servandas . Quare hanc sibi gloriam vendicat Pagius , eorum primum fuisse , qui ad recte signanda Decennalia , & Consulatus Imperatorum Romanorum Critices regulas præferberet . *

*Alta Erud. Li-
pha 1. Junii .
1683.*

Geographia .

Quicumque Geographica instrui amat doctrina , referat se ad Aubertum Miræum in *Notitia Episcopatum Orbis Christiani cum Notis* . Parisiis anno 1610. in 8. , ad *Geographiam antiquam modernam & Historicam cum Tabulis* . 2. Vol. in 4. Parisiis , annis 1690. & 1691. , ad *perfectum Geographiam Coequii* ; ad Spanemium in *Introductione ad Geographiam Sacram & Ecclesiasticam* . Fit autem plurimi *Geographia Sacra* , seu *notitia antiqua Episcopatum Ecclesiæ Universæ* , Parisiis 1641. in fol. Autore R. P. Carolo a Sancto Paulo Abbate Fuliensi , qui eidem Tabulas Geographicas addidit . Ne super hac re diutius immorer , consulere unusquisque poterit Josephi Canteli Jesuitæ *Metropolitanarum Urbium Historiam Ecclesiasticam & Civilem* . Parisiis 1684. in 4. , quam verbis amplissimis effert Ephemeridum Sapientum Scriptor ad diem 31. Ju-

* In Dissertatione Hypatica , seu de Consulibus Cæsareis animadvertit Pagiæ , Imperatores Romanos , & Cæsares sex tantum occasionibus Consulatum ingressos fuisse 1. Imperii initio . 2. Annis ad *Quinquennalia* , & *Decennalia* , atque huiusmodi Festa constitutis , quæ celebrare non omitebant , quinto quoque , aut decimo Imperii anno . 3. Cum alios Imperatores Collegas sibi adungebant , aut Filios suos Cæsares proclamabant ;

4. Cum gravissimum aliquod bellum suscipiendum erat . 5. Annis , in quibus de Hostibus triumphum agebant . 6. Atque iis , in quibus Ludos Seculares celebrabant . Quibus factis fundamentis tot de Imperatorum Consulatibus regulas condidit : addit præterea , nemini in mentem venisse , ut observaret , advenientibus Decennialibus moris fuisse , in Christianos persecutiones excitare , Apologias ostendere , & Libros nuncupare .

līi 1684. Demum unius Critices documentis Geographiam ante multa secula neglectam ad pristinam dignitatem evexit Ortelius; eandem via & ratione digesserunt Ger. Mercator & Cluverius; absolutionemque & perfectionem, quam modo habet, dederunt ipsi Ferrarius, Samsonius, Duvalius, Baudrandus, P. Lubinus, & Christophorus Cellarius. Adas licet his omnibus *Dictionarium universale Geographicum & Historicum, complectens descriptionem Regnorum, Imperiorum, &c.* a Cornelio Gallico Academico tribus Vol. in fol. non ita pridem vulgatum; atque a Trevoltiensibus Monumentis Mensis Aprilis anni 1709. brevi hoc Elogio decoratum. Nullum amplius aut elaboratius *Dictionarium Geographicum hactenus prodiit.*

Quatuor præcipua, quæ Critice peperit, Opera, (neque enim de Josepho hic sermo est) veteris Testamenti Historiam textentia sunt: primum Augustini Tornielli Barnabæ; alterum magis late patens Saliani Jesuitæ; tertium Spondani, quod non est solummodo dicendum priorum duorum collectio, ut idem fatetur ipse: *Sunt pleraque ex Torniello, multa ex Saliano, nec pauca ex aliis; quedam etiam ex nostris Observationibus minime aliis tacta.* Postremum P. Alexandri, cui titulus: *Selecta Historia veteris Testamenti capita.* A tribus aliis longe differt Historia hæc: si namque Pater iste religione tanta, atque illi, Chronologiam minime confectatus est; complures nihilominus in difficiliora Historiæ Sanctæ argumenta Dissertationes Criticas attextuit. Tametsi veteris Testamenti Historia ab Arnaldo Andeliacensi confecta iisdem integritatis diligentæ elegantæ & iudicii dotibus commendetur, est tamen ab aliis, quas retulimus, ingenio dissimilima.

Historia Veteris Testamenti.

In Præfatione ad Annos Sacros.

Omnium, quæ extant, Historiarum amplissimæ, & absolutissimæ habendæ sunt Centuriæ Magdeburgenses, & Baronii Annales; cum nulum ferme caput omittant eorum, de quibus in huiusmodi Operibus agere usuvenit. Ceterum hæc duæ Historiæ Ecclesiasticæ diversa longe ratione a Critice profectæ sunt.

Historia Ecclesiastica novi Testamenti.

Si de prima ex his duabus instituendus sit sermo: cum Protestantes, quorum studiis lucubrata est, ante omnes ad laboriosum hoc munus obeundum aggressi sint, sancta æmulatione conflagrarunt Catholici, ut eos imitantes, veritatem mendacio opponerent; atque ab imperitorum animis errores extorquerent, quos a Centuriatoribus fortassis hauserant, neque tantum habebant virium, ut calumnias & fraudes, quibus Historiam suam refererant, deprehenderent.

Impudentis atque impij Operis huius falsa Critice sulci primordia incidunt in medium circiter sæculum XVI., a quatuor Ministris ducta,

Centuriæ Magdeburgenses.

& *Centuria Magdeburgenses* nuncupata. * Trancovvius, magis tamen *Matthiae Flacci Illyrici* * * vocabulo notus, ut Protestantes Concilio Tridentino præmuniret, adfuit sibi in socios Joanne Vigando Manusfeldensi, Matthæo Judice; & Basilio Fabro, putant alii quoque, Nicolao Gallo, operis rudimenta posuit. Istud in tredecim Centurias, sive sæcula distribuerunt; atque exorti sunt quatuor priores edendo anno 1579. sub auspiciis Elisabethæ Anglorum Regina: reliquæ deinceps consecutæ sunt ea sæcunditate, ut Mendacissimum opus ad sex vol. in fol. magnitudinem creverit Basileæ anno 1634.

Licet Ministri isti illustrium Criticorum famam adepti sint, contemptissimum est eos in pluribus peccasse, & sæpiissime supinam prorsus Criticæ adhibuisse. *** Primi Centuriarum Autores ab ipsis Lutheranis exilio multati sunt, quod eos pati nequirent; immo Schluselburgius Lutheranorum celebris Scriptor suo Hæreticorum Indici adscribit Centuriarum Principem Matthiam Flaccum Illyricum; utpote manifestum Manichearum, & Arrianarum blasphemiarum reum.

Cave Hist. Liter. Præf. pag. 22, item pag. 30.

Annales Baronii.

Ephrem. Sapientium dict. 27. Maji 1608.

Lucas Osiander Vvitembergenfis Centurias has in compendium rediguit, persecutus est ad annum 1601., ediditque ab anno 1601., ad annum 1603.

Ad refellendum itaque hujusmodi opus Annales Ecclesiasticos confecit Cardinalis Baronius. Animadvertit tamen Sallius, præstantissimum Cardinalem istum, etsi causa ipsi Annales scribendi fuerit Hæresum & fallaciarum Centuriarum Magdeburgensium confutatio, ab illis tamen aperto Marte impugnandis abstinuisse; sed pure & simpliciter Historiam suam perfecisse; quin eos nisi communi Hæreticorum & Novatorum nomine appellaret. Hæc autem ratione se gessit, quod putaverit melius fore, vel minimum verbum quidem de illis reticere; ne periculi

* Nos docet Cave, quod ut res facilius cederet, missi sunt in diversas Europæ Provincias, qui puterulentos Bibliothecarum angulos excuterent, codicesque manu exaratos transcriberent: immo ipse Flaccus, assumpto Monachi habitu & persona, celebrioribus aliquot in Germania Monasteriorum Bibliothecas pertrastavit, & quæ commode posset, historicis clam forum abstulit. Hist. Liter. in Præf. pag. 30.

** Illyricus dictus est, quia Albom in Illyrico claris parentibus progenitus fuerat. Studiorum curriculum Venetiis confecit. Decem & septem annos natus Basileam concessit, ut Theologici incumbere, Oc-

cubuit Francofordiæ sexagenario quinque annis minor. Vehementis ingenii homo a Thuanio vocatur, & re vera pravitate opinionum, quibus inficiebatur, multos in Protestantiam Ecclesiis tumultus excitavit. Teiflerius Elogiorum t. 1. pag. 415. Editionis Ultrajectinæ. 1697. Gall.

*** Ineffa labor & navis, multa ommissa, pecunia multa, deprehendi etiam quandoque in ipso conditoribus nimiam affectum indulgentiam, nec negari posse, nec dissimulari. Hac censura in Magdeburgenses animadvertit Guillelmus Cave, Historia Litter. in Præf. pag. 30.

plena curiositas suboriretur, pareretque desiderium libros illos cognoscendi; quorum lectio nonnisi exitiosa esse cuiuscumque potest.

Primum ex duodecim vol. *Annalium Ecclesiasticorum* * Cl. hujus Patris editum Romæ est anno 1588. annis vero insequentibus alia Venetiis, Antuerpiæ, Coloniae, &c. Duodecim Tomi isti narrant nobis quidquid Ecclesia protulit ab Jesu Christi ortu ad annum 1198. In *Annalibus Baronii* pergere curarunt Bzovius Polonus ex familia Sancti Dominici, & Rainaldus ex Congregatione Oratorii: Epitomen autem eorum dedit Spondanus aliique bene multi; Casaubonus demum, nonnullique alii Criticen in Baronii Historiam exercuerunt.

Non est hic commemorandi locus Historias omnes Pontificum, Cardinalium, Præfulum Ecclesiarum peculiarium, Hæresum, aliorumque factorum Historiam Ecclesiasticam attingentium; quos omnes peperit fructus postremorum sæculorum Critice: præsertim vero Historiam Byantinam 29. vol. in folio ** comprehensam. In hoc numero reponuntur *Chronicon Paschale*, seu *Alexandrinum*; duo volumina Zonaræ; Editionis Ducangii; *Familie Byzantine*, Villeharduinus, & Vita Sancti Ludovici a Joanvillæo exarata, atque a Ducangio eodem typis commissa.

Tandem a Critices fructibus arcendæ non sunt multæ Ecclesiasticæ Historiæ Gallico sermone vulgatæ. Godavius Episcopus Grinnicensis in Provincia cogitationem suscepit Universam Ecclesiæ Historiam Gallicis litteris mandandi, quam usque ad X. produxit sæculum 3. vol. in fol. Hujusmodi porro Opus accuratum plane atque elegans summa laudis significatione ab Eruditis exceptum est: Joannes Sudorius Ecclesiæ, Firmitatis Ancol, quam *Reformatam* falso dicunt, Minister aliam edidit a litteratis hominibus magni factam; cui accedunt Bossueti Episcopi Meldensis sermones de Historia Universalis; Historia Ecclesiastica Abbatis Choissii; Interpretationes Gallicæ Eusebii, Socratis, Sozomeni, Theodoretii, Theodori Lectoris, Philostorgii, & Evagrii a Cousino confectæ; Historia Sacra Sulpicii Severi a Gudio *Parlementi* Patrono conversa; præ cete-

Historia Ecclesiastica, Gallica Lingua descripta.

* Baronius Soræ Urbe Episcopali terræ Laboris in Regno Neapolitano, natus est 30. Octobris anni 1538. ætatem agens 18. sive 20. annorum S. Philippo Nerio Oratorii institutori adhæsit. A Clemente VIII. S. R. E. Cardinalis renunciatus anno 1598. decessit 30. Junii 1607. prope septuagenarius.

** Ut præclara Historia hæc colligeretur, Sapientes ii Critici dele-

ti sunt, qui feliciter in unoquoque ejusdem Autore elaborarunt. Nisi me ingens numerus detineret, hac singulorum nomina referre possem. Verum, præterquamquod hæc in fronte Operum, quibus incubuerunt, posita loquuntur, eadem quisvis reperiet, non secus atque Opera ab ipsis parta apud Bailletum In *Judicio Sap. t. 2. p. 2. pag. 577.*

60 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

ris autem duæ Historiæ Ecclesiasticæ ingenio satis dissimiles, quas in publicum emitte re pergunt hinc Tillemontius, illinc Abbas Fleurius.

Sibi constituerat primus veritatem investigare, aliisque aperire; Acta sincera a fallacibus dignoscere; quælibet monumenta Ecclesiastica, quæ supersunt, excutere; Opera Patrum sex priorum sæculorum diligenter scrutari, æque ac Autores profanos de Christianis differentes colligere: deum quidquid commodum esse posset absolutæ efficiendæ Historiæ veteris Ecclesiæ.

Quamvis utatur Fleurius, quantum in ipso est, verbis Autographorum Gallicæ redditorum, stylium tamen adhibet continentem, & perpetua narratione constantem. Certis & præcipuis factis duntaxat insistit; quæ instituto suo non profutura existimat, omittit; Ecclesiæ doctrinam, disciplinam, & mores, ut idem ipse monet, declarare satagit; negligitque minoris momenti facta, quæ neque inter se, neque cum præcipuo Historiæ proposito neantur. Eo in Opere ne requiras Criticas Dissertationes, aut discussiones; abhorrer pariter a quæstionibus Chronologicis; aliquando autem tanrummodo narrationi suæ, præsertim in prioribus Tomis, compendia Librorum Patrum intermiscet ad doctrinam, disciplinam & mores pertinentia; inferuitque summatim formulas Fidei, Canones Conciliorum, & Acta Martyrum. Ecce tibi super quæ constructa sit Abbatis Fleurii Ecclesiastica Historia.

De Historia Sanctorum.

VII. Quemadmodum inter antiqua Monumenta nullum extat, quod pejus a præteritorum sæculorum barbarie corruptoque judicio acceptum fuerit ac divexatum, quam Acta primorum Martyrum, & Historia Sanctorum; ira nullum fortassis est argumentorum genus, in quod majorem Critice operam Ecclesiæ præstiterit. Ipsi quippe luminis gratia factum est ut optimum triticum a lolio separaremus; puros fontes & Autographa adiremus, tot inde vetera Monumenta educturi, emendaturi, & defæcaturi; verbo, ut sincera & firmæ autoritaris Acta majoris primorum Martyrum numeri præsto haberemus; tot insuper excellentes Collectiones; tot Vitz & cultus Sanctorum Historias, accuratori, quam antea, ordine digestas; quæ omnia ab una Critice, eaque amplissima & prædentissima proficisci possunt.

Acta sincera
antiquorum
Martyrum.

Ex omnibus Latinis Operibus hac de re compositis duorum tantum meminerò. Primum de auctis Martyribus duntaxat disputans, inscribitur. *Acta primorum Martyrum sincera & selecta*; quæ sane præclara, Parisiis anno 1689. impressa, a R. P. Dom. Theodorico Ruinartio Benedicti-

dictino Congregationis Sancti Mauri se accepisse refert Respublica Literaria. Opus hoc completi dixerim quidquid carius & pretiosius Ecclesia possidet secundum Scripturam; porro nos loco suo nonnulla in hanc Collectionem animadvertemus.

Alterum immaniosius est supra modum magnitudinis; comprehenditque cujuscumque temporis, regionis, generis, aut Ordinis Acta omnia Martyrum & Sanctorum. Una profecto erat, quæ tantum Munus susciperet atque persolveret, Societas Jesu; Societas, inquam, amplitudinis summæ, atque Sapientiæ, ardentissimoque incensa studio nos ad ea instituendi, pro quibus æterna præmia promeriti sunt Sancti, quæque nos item consequemur; modo ne pigeat eos imitari, non secus ac ipsi Christum sunt imitati.

Initio Sæculi antecedentis P. Heribertus Rosvveidus Ultrajectinus e Societate Jesu consilium cepit redintegrandi Vitas omnes Sanctorum jampridem viciatas; idque duodeviginti voluminibus præstandi: verum mortem obiit anno 1607., cum primi folius Tomi Editionem expleverat.

Vita Sancto-
rum Bollandi
ejusque suc-
cessorum.

Bollandus in Diocesi Limburgensi anno 1596, natus, ejusdemque familiar Religiosus Vir, delectus est, qui in illius locum sufficeretur. Verum non contentus Rosvveidi institutum prosequi, aliud plane difficilius adorsus est. Anno 1635. ipsi comes additus P. Godefridus Henschenius, cujus subsidio Mensem Januarii edidit anno 1643. duobus vol. in folio., quæ appellare maluit: *Acta Sanctorum quotquot toto orbe solvuntur, vel a Scriptoribus Catholicis celebrantur*°. Mensis Februarius prodit anno 1658. trium voluminum ambitu. Dum autem sequentia urgeret, quodam Apoplexis genere correptus supremum diem egit anno 1665.

Pater Henschenius, addita opera P. Danielis Papebrochii, Mensem Martium tribus aliis Tomis foras dedit anno 1668., in quorum prima fronte Vitam celebris Bollandi collocavit: processit deinde Mensis Aprilis eodem librorum numero anno 1675. Tria priora Volumina, sex primorum dierum Masi Sanctos exhibentia, in vulgus edita sunt anno 1680., adjutore P. Conrada Janningo. Legimus an. 1685. quartum & quintum volumen Mensis Maji, sextum & septimum 1688., primum Mensis Junii 1695., secundum & tertium 1699. in quo spondent duo vel tria volumina ejusdem, quæ deinceps dependerunt; accedente Papebrochii studiis industria quoque Patrum Baertii, Nicolai Raii, & Solietii. Pervagatum est, eruditos Historicos istos complura supplementi loco volumina in promptu habere pro Mensibus Januarii Februarii, & reliquis.

Recondita atque amplissima eruditio, perspicax intelligentia, labor assiduus horum illustrium Jesuitarum: perspicua satis sunt consideranti, ipsos in diuturno hoc molestoque opere factorum in uniuscujusque Sancti Vita

Acta Erud.
publicata L. ipsius
1. Januarii
1603.

Vita relatorum veritatem ad trutinam revocasse, obscuros Textus eruditius adnotationibus explanasse, difficultates Chronologicas expeditivisse, pluraque alia perficiendo huic operi necessaria addidisse. Quantum denique in Critice accuratioris esse potest, tantum ipsi ad vera & falsa monumenta internoscenda traduxerunt. Miraberis in eo exquisitam, quoad infinitos pene, de quibus loquuntur, Sanctos, temporum regionum, & factorum inquisitionem multa minutatim narrata, quæ ante hæc apud Historicos compendio tantum legebantur; habitam mentionem complurium Principum, Episcoporum, Provinciarum, Urbium, & Monasteriorum, quæ nunquam fando pene audita fuerunt; cum neque hæcenus editæ fuerint non pauca hujus Collectionis Vitæ. Apponuntur tandem multæ Tabulæ Alphabeticæ, quarum aliquæ ad Historiam, & Geographiam, aliæ vero ad nomina propria resque pertinent. Ex quibus in universum licet conicias, Acta Sanctorum eodem tempore absolutam Ecclesiæ omniumque fere Regnorum Orbis notam Historiam completi.

In fronte ejusque Tomi nonnulla opuscula reperies & Tractationes seu & animadversione dignas, neque antea typis commissas: uti Initio secundi voluminis Mensis Maji *Martyrologium germanum Bedæ* cum Flori commentariis, quod ex Latinis Martyrologiis unum adhuc desiderabatur: Initio quoque tertii Tomi positæ sunt Dissertationes duæ, in quarum prima crebris locis expenditur & corrigitur Theophanes Chronographia; in altera vero de prioris Regum nostrorum stirpis Genealogia disseritur.

Vitæ Sanctorum Gallicæ scriptæ.

Iis pariter, qui Sanctorum Vitas Christianis fidelibus tradiderunt, non mediocri tantorum hominum Opus fuit utilitati, per quod tandem commentitias narrationes, Romanenses fabellas pcutis olentes, de populorum manibus extorserunt. P. Simon Martinus ex Minorum Parisiensium familia Vitas Sanctorum adornare incepit majori aliquanto accurate, quam quæ ad ea usque tempora adhibita fuerat; ejusque liber a Patribus ejusdem Ordinis Girio, & Joanne Baptista de Sancto Lo retractatus valde auctusque est; quod si ea confectus non fuit, quæ in votis esse poterat, diligentia, fovendæ tamen in Christianis pietati aptissimus est. Quo in munere eminet quoque Opus R. M. Joannæ de Blemur, * Sancti Sacramenti Monialis; quamvis in Criticæ usu nonnihil deficiat.

Habemus ab Arnaldo Andeliacensi *Vitas illustrium Sanctorum multorum*

* Jacqueline Bovettia de Blemur ortum habuit Parisiis anno 1618. Scripta multa posteritati commendavit; idest Annum Benedictinum, Elogia Virorum illustrium ex familia Sancti Benedicti, *Menologium Historicum, Legendæ Sanctorum*, & de Digni-

tate Matris Dei. Celebris Autor Libri inscripti: *Origines Civitatis Cadomensis*, Rothomagi 1702. *Sanctimoniam* hæc laudibus effert æque ac præclaros alios Scriptores, de quibus eo in Opere.

saeculorum sub anno 1664., a Tillemontio Monumenta in Sanctos primorum Saeculorum; atque a Fleurio in Historia Ecclesiastica, quae non longe ab Historia Sanctorum distat, plurium ex istis Vitas. Prætereo populares nonnullorum Scriptorum Historias; E. G. S. Basilii, S. Gregorii Nazianzeni, S. Joannis Chrysostomi, & S. Ambrosii ab Hermanno conscriptas; S. Bernardi a Magistro; S. Ludovici a Chaizio; quibus accedat Theodosii Magni a Flechierio, exaratas.

Opus Bailleti cui titulus: *Vita Sanctorum*, omnibus perfectius, elaboratius, atque utilius haberi posset, quotquot unquam hac de re prodierunt; si Critice uteretur aliquanto minus severa & audaci; non admodum arida esset in eo Moralis disciplina; frequentius pias animadversiones interjiceret; & fortassis etiam nisi si illud immodice Historia Ecclesiastica referensset; quæ multitudinis sane captui non respondet, neque infinitis pene hominibus prodest, qui salutarem tantummodo flagitant lectionem.

De Theologia Dogmatica, Scholastica, & Mystica.

VIII. Trifarim passim dividitur Theologia; in eam scilicet, quæ Dogmatica; in aliam, quæ Scholastica; atque in tertiam, quæ Mystica nuncupatur. Multæ Theologiae genera. Eo differunt Theologiae istæ, quæ natura idem sunt prorsus: quod Dogmatica a Scripturis duntaxat, & Conciliorum Patrumque Traditione pendet; Scholastica, latiore excurrens campum, rationis humanæ, Philosophiæ, aliarumque Scientiarum opem non respuit: Mystica vero de Spirituali Vita speciatim disputans; utpote quæ incipientium, proficientium, & perfectorum Status edisserit; Theologia, inquam, quæ cordis & Spiritus in Deum elatio est; ut infinitum illud menti objectum agnoscat, amet, ipsique copuletur; ejusdem divinas perfectiones suspiciat, atque silentio contempletur: hæc itaque Mystica Theologia vi notionis suæ peculiaris scientia est, quæ in Spiritus argumentis, veluti subiecta materie, versatur, propositum Contemplationi objectum, munus, principia, effectus, & proprietates enucleat, discrimina patefacit, in quæ incidunt huic se committentes viæ; quæ cavenda sunt, ne aberrarent, monet; deque iis omnibus tandem agit, quæ præstare opus est, ut cum Deo intime & secreto aliquando jungamur.

Firmum porro & constans est, Theologiæ prioris renovationem, * al-

* Alerico Rhénanus plurimum nos Erasmo debere propterea quod ipse quoque contulerit ex parte ad Theologiam Dogmaticam restituendam, quæ Scholasticæ vi exulaverat, aut jacebat; tantumque industria con-

tendisse sua, ut Patres, extremis temporibus per scholarum lites minorum in pretio habiti, rursus in manus fumerentur. *Baillet, Judic. Sup. t. 2. p. 2, pag. 131.*

terius instaurationem, & tertiz illustrationem, nobis quoad omnes ipsius intellectus comparatam, inter Critices fructus enumerandas esse: plurimos etenim libros nobis suppeditavit; quibus primæ studium redintegraremus, secundam rectis finibus circumscriberemus: discrevit etiam ipsa, quænam genuina esset Spiritus probitas, quænam vero fallax; ejus ductu Tractatus plurimi ad nos hac de re instituendos editi sunt; legesque accuratissimæ sancitæ, ne a superstitionis usibus raperemur, qui non alio quam Magnæ Artis hujus præsidio excussi sunt.

Theologia
Dogmatica.

Duas elicit argumentationes Theologia Dogmatica; aliquas a vero in Sacris Litteris & Traditionibus revelato; alias autem, quæ posito illo & pro certo habito, in humana ratione & Philosophia congruas perquirunt causas, unde verum hoc illustre fiat magis atque credibile. Non est sane hic rationis usus tum repudiandus, cum terminos suos non egreditur: videlicet cum humana ratio Fidem e vestigio comitatur, & semetipsam Dogmatum Fidei intelligentia definit. Efferantur quoque necesse est argumentationes istæ sublimi quodam & splendido modo, suavi item & servido, atque ad Eloquentiæ Christianæ regulas compositæ; non autem arido penitus, & fastidii pleno. Maximo nonnisi esse potest emolumento hujuscemodi rationis usus; neque alia plane est, quam adhibuerunt cum vetres Patres ad persuadendum Paganis Religionem, aut eandem adversus adversarios tuendam, tum primi Christianæ Apologiæ Scriptores, & veritatis Catholicæ propugnatores.

Mabillon. de
Prod. Mon. p. 2.
c. 6. pag. 208.

Theologia
Dogmatica
Opera;

Secundum regulas istas curavit præterito Sæculo Critice, ut non pauca Dogmaticæ Opera cuderentur; in quibus nitidam sui speciem præbet Theologia. Primi sese statim offerunt, quos memorem; *Loci Theologici Melchioris Cani*; deinde quinque volumina Dogmatum Theologicorum Cl. P. Petavii, ejusdemque Dissertationes Ecclesiasticæ, atque interpretationes Concilii Tridentini, & Doctrinæ Sancti Augustini. Adjungere quis possit *Dogmata Theologica* P. Thomassini, ipsiusque tres Tomos de Disciplina Ecclesiastica; Monumenta de Grægia; diversosque Tractatus Dogmaticos & Historicos de Jejunii, de Festis, de Ecclesiæ Unitate, & Patrum Lectione. Istius classis sunt Tractatus de probationibus & perjudiciis Religionis Christianæ & Catholicæ a Dirojo, & Monumenta ad Religionem spectantia a Choisulio Tornanensi Episcopo lucubrata; *Apologia* Scrivenerii pro Sanctis Patribus adversus Ministrum Dalæum; Dissertatio Theologica Havermani de Patrum Autoritate; *Origo Patriarcharum*; atque Opera de *Penitentia*, & *Ordine Morinii*; Dissertationes Domini de Marca cum adnotationibus Baluzii; *Concordia Ecclesiarum Orientis & Occidentis quoad Sacramentorum administrationem & Purgatorium*; dux Dissertationes Holstenii de Sacramento Confirmatio-

tionis Græcorum ? de Sacramentis Confirmationis , & Extremæ Unctionis adversus Ministrum Dallæum Domini de Sainte Beuve , Historia , publicæ Pœnitentiæ Sirmondi , ejusdemque de Azymis Quæstio ; Tractatus de Eucharistia , & Matrimonii clandestinis Claudij Despancii ; Sacramentum Extremæ Unctionis , & de Potestate Regia in Matrimonio Launoii ; magnusque similium Operum numerus ab exquisitissima profecto Criticæ partorum ; quemadmodum multa alia ad Religionis negotium adversus Hæreticos eustodiendum in medium prolata.

Non desunt etiam nobis super hac re Libri Galatini , Thomæ Stapletonii , Thomæ Vvaldensis , Alphonsi a Castro , celeberrimi P. Bellarmini , aliorumque multorum de Controversiis disceptantium . Prelo quoque submissa sunt Gallicæ hujusmodi Opera ; quorum Autores ea florentis ætate , qua vel perfici cœperat , vel perfecta numeris omnibus erat Criticæ , Controversias diremerunt peculiari quadam ratione , & vi , cui *Protestantes* obistere nequiverunt . Habeto hujus generis Tractatus Controversiarum Perronii , Cœstetavii , Cardinalis Richelii , *Variationes* Hæreticorum , aliaque plura in id argumentum Bossueti Meldenis Episcopi Opera ; Moralem Jesu Christi ab Hæreticis eversam ; Perpetuitatem Fidei ; Ecclesiæ Græcæ fidem quoad *Transubstantiationem* adversus Claudium Ministrum ; Tractatus de Unitate Ecclesiæ ; de legitimis præjudiciis adversus Calvinistas , & de Calvinistis Schismatis convictis ; Animadversiones in Religionis dissidia ; & similes his.

Tractatus de
Controversiis.

Præter istos adversus Heterodoxos libros , alii nobis per Criticem suppetunt redarguentes Impios , atque Atheos , qui ante postrema sæcula neque in Galliis , neque in Italia caput erexerant . Sæculo XVI. Opus Ludovici Vives de vera Religione Christiana ; postmodum vero Libellus Grotii in rem eandem ; Cogitata Paschalis ; Demonstratio Evangelica Huetii antiqui Episcopi Abrincensis ; duo Tomi de vera Religione Abbadii ; Tractatus de Religione adversus Atheos , *Deistas* , & novos Pyrrhonianos : hæc omnia communem Autoribus suis nominis famam pepererunt .

Scripta adver-
sus Atheos.

Denique supra has Dogmaticas Tractationes , quæ invicem pene omnes disjunctæ sunt , immortalis est P. Alexandro honor , quod primus omnium universas in unum Theologiæ Corpus redegerit omnibus suis partibus absolutum . Hunc præfert titulum : *Selecta Historia Ecclesiastica capita ; & in loca ejusdem insignia Dissertationes Historica , Chronologica , Critica , Dogmatica* . Cum Doctor iste satis lautam reconditæ eruditionis , cumulatæ antiquitatis Christianæ notitiæ , eorumque omnium , quæ Fidei sunt , aut morum , aut Ecclesiasticæ cunctorum Sæculorum disciplinæ , supellestem ob oculos ponat ; laus & dignitas , quibus a

Theologia
Dogmatica P.
Alexandri.

Litteraria Republica exceptus est ipſius labor, teſtatiſſimo ipſi erit argumento, quantum inde ipſa perceperit emolumentum.

Omnium iſtorum Dogmatices Operum numerum expleat Liber R. P. Petri Annati, Generalis Doctrinæ Chriſtianæ, cui nomen impoſuit: *Methodicus ad Poſitivam Theologiam Apparatus*, &c. Summæ Autoris iſtius laudis loco dictum ſit: nihil forte hujus generis conatum quemquam fuiſſe, quod publicam magis exiſtimationem promeritum fuerit. Quemadmodum id unum erat docti hujus Generalis conſilium, ut novitios Theologos ad Dogmaticen addiſcendam inſtitueret; nihil certe prætermiſit eorum, quæ huc pertinere arbitrabatur: Editio anni 1708., pluris, quam antecedentes facienda eſt; opus etenim crebris locis inculcatum & reſectum eſt, multiſque in priori Editione omiſſis rebus locupletatum.

Theologia
Scholaſtica
ejuſque ante
Criticeſ con-
dicio.
ſimonius Epiſt.
40 pag. 146.

Nolo equidem rurfus memoriam uſurpare miſerandæ illius conditionis ſuperius a nobis commemoratæ, ad quam perducta erat Scholaſtica facultas, antequam Critice ſtudioſe coli cœpta eſſet. In animum revocariſc ſufficiat, priuſquam Græcæ & Hebraicæ Litteræ attingerentur; & typorum uſu creſcerent in immenſum libri, majorem Scholaſticorum Theologorum partem neminem præter Decretum Gratiani, alioſque minus accuratos Collectores volutare conſueviſſe. Hoc erat temporum illorum ſtudio, quibus Libri *Flores Patrum* appellati, maximo perpendebantur. Ignotum pene erat, quid rei eſſet, Patres & Scriptores antiquos e fontibus haurire ſuis: poſtquam vero ad artem redacta Theologia eſt, cœptumque hujus Scientiæ naturam inſpuitis, iſſque vanis in rationationibus ſermo conſtituere, Archetypa minus quam antea conſuluerunt.*

Theologia
Scholaſtica
inſtauratio.

Enim vero, opem ſcrente Criticæ, puriorem ducere aerem invenit nobilis hæc Scientia, a ſe rubiginem, in quam inciderat, elimare; atque majori, quam alias cum dignitate exerceri. Theologia Scholaſtica iuharet modo diligentius Scripturis, Traditioni, Conciliorum & Patrum ſtudio, & ſactorum Hiſtoricorum cognitioni, quam inauibus meditationibus, & innumeris quaſtionibus inutilibus, quæ totas ſcholaſticorum

* Licet Pontifices Gregorius IX. & Joannes XXII. Scholaſticam Theologiam Religionis utiliſſimam eſſe judicaverint; non deſtiterunt tamen malos uſus, qui in eam irreperant, improbare. Sanctus Antonius, Melchior Canus, &c. cum laude de Scholaſtica locuti ſunt, & quorundam tantum Scholaſticorum errores criminati. Contra Jauſcoius Ypreuſis

Episcopos, Erasmus, B. Renanus, Rodolphus Agricola, atque ex Calvinistis & Lutheranis pene innu-meri ejuſdem honoris loco poſue- runt Scholaſtices nomen denigrare: verum ipſius timore percuſſi loque- bantur; quodque non ignorent, quanta in Eccleſiam ex ea redundent emolumenta.

mentes occupabant; antequam pedem in hanc possessionem Critici intulissent. Jam nunc publicam lucem subire vidimus complura ad hanc normam exacta Theologiæ Volumina, quorum summam conficere, nimis in longum sermonem protraheret. Satis itaque erit ostendisse, quibus certis terminis Scholasticen definiverit Critice; ut minori fastidio, & majori esset Litterariæ Reipublicæ utilitati. Inficiari etenim nequaquam possumus commoda multa per Scholasticen comparari; quamvis vitis non careat, quæ ipsi exprobrantur, quæque in causa sunt, cur eidem Dogmaticen undique studeant anteferre.

Decretum itaque unicuique sit, qui Scholasticæ utiliter operam dare, eamque cupit reddere tolerabiliorem, limine in ipso se ad Locos Theologicos Melchioris Cani instituere, quibus discat ratione non admodum barbara Scholæ quæstiones expendere, uti apud nostrorum Sæculorum Scholasticos moris erat: curet insuper necesse est generalem informare animo Historiæ Ecclesiasticæ, Conciliorum, & germanorum Patrum Operum notionem; futiles quæstiones de medio tollere; rem non asserere, nisi quatenus certam esse comperit; nullamque opinionem veluti fidei caput intrudere, de qua minime pronunciavit Ecclesia. Opus etiam erit, dissensiones effugere, & quosdam animi impetus, quibus nimium studiose inter disputandum emicere nitimur; a disceptationibus etiam necessariis lites omnes amovere, quarum difficultas in dubiis sæpe vocibus sita est; a novis vocabulis abhorreere, illisque duntaxat uti, quos Ecclesia Theologicæ Catholici adhibentes consecrarunt. Postremo quamvis improbandum nullo modo sit, res discutere proposita argumentandi forma, utpote faciliiori; & incipientibus commodiori; nihilominus alius Dogmaticæ Theologiæ modus nobilior est, pulchrior, atque expeditior.

Tamet si jucundior sit, minusque senticosa Dogmatica disciplina; Scholasticam tamen præire postulat ante se. Eum oportet in Scholarum acuminibus versatum esse, atque illa funditus percipere, qui ad aliquod Dogma ponderibus suis examinandum aggreditur; quique artes, versutiasque Hæreticorum deprehendere, easque strenue impugnare, atque refellere contendit. Rarum plane est atque insolens, eos, qui Scholæ Theologiam stoece fecerunt, distinctione, & cogitandi æquitate pollere tanta, quanta opus est ad quædam Dogmata penetranda, & mendacium a vero internoscendum.

Cum elapsi sæculi *Quietismus* nihil sit aliud, quem fallacis Spiritus sanctæ ab omnibus præcedentium Sæculorum Pseudo-Mythicis indicatæ instauratio: * Theologiam Mysticam natura sua contemnendam, exercita-

* In Pseudo-Mysticorum veterum | Ientini, Manichæi, Novatiani, | numerum referuntur Gnostici, Va- | sive Cathari, Menalini, Evagrius

Regula ad
Theologiam
Scholasticam
addiscendam.
Mabill. de Stud.
Mon. p. 2. c. 6.
pag. 215.
Dupin. Tract.
de Doctrina
Cristiana. 20.
Item Tabula
Univ. T. 1.
Dissert. de Stud.
Theol. 5. 7. Gallo

Theologia My-
stica.

Quiescentis de-
monibus.

tione autem lubricam reddiderat. Propterea nihil requiri magis videbatur, ne serperet longius pestilentis hujus Spiritus perfectionis venenum, quam Romanæ Inquisitionis Decretum anno 1687. editum, quo Hæresis ista, Libri Autoris de Molinos, multique alii Tractatus iisdem erroribus affecti damnati sunt; quodque Innocentii XI. Bulla consecuta est, statutam per Decretum damnationem confirmans, atque nonnullas penas huic Hispano Presbytero solvendas adiciens.

Criticos ne-
cessitas ad di-
gnoscentiam
mendacem
pietatis ratio-
nem.

Non erit itaque abs re dicere, ut prima tanti mali capita explorari possent, necessum fuisse, tot hujus generis librorum, præter alios a Congregatione reprobatos, incorruptum judicium & delectum habere; venenum sub utrisque latens detegere; adversum fictam pietatem istam fideles præfulcire, tutas tandem monstrare semitas, ne in diversis vitæ interioris statibus aberraremus.

Non dissimulo Scientiam Ecclesiasticam integerrimæ innixam Theologiæ satis ad hæc omnia superque fuisse; nemo tamen arbitror, repugnabit Criticen quoque non contemnendam tanto muneri operam dedisse.

Decreta Gallo-
rum Præsu-
lum in Quie-
scentibus.

Qui revera absque præstantis hujus artis luminibus amplissima & ornatissima Decreta, expugnandi *Quiescentium* animo, interposuissent, & instructiones Pastorales divulgassent &c. tot eruditi Galliarum Præfules; multique Scriptores alii tot in rem hanc solida Opera edidissent? Conjice tantum oculos in Decretum Archiepiscopi Parisiensis decimo Septimo Kal. Novembris 1694. in aliud Bossueti Meldensis Episcopi decimo sexto Kal. Majas 1695., in illud Episcopi Catalunici, nunc Cardinalis & Archiepiscopi Parisiensis, sexto Kal. Majas 1695., in illud Episcopi Noviodunensis octavo Idus Majas 1697., atque in illud Episcopi Carnutensis: persuasumque tibi erit, quam esset prudentissima Critice necessaria; ut accurate, quod omnes præstiterunt, recitarentur saltem Mysticorum universi errores; discretio ipsorum fieret; distinctione summa *Quiescentium* Dogmata, Moralis, & consecutiones horribiles significarentur; fallacium Mysticorum dicta a proborum dictis segregarentur; diligenter loca indicarentur, in quibus virus hoc diffusum est; multi palam fierent pessimi libri, de quibus in Romanæ Inquisitionis decreto silentium est; scita inconcussa ad tuendam mentis Orationem, ejusque usum fidelibus insinuandum conderentur; & singillatim memorarentur spirituales Libri a

Ponticus, Hetibertus, & Lisojus Clerici Aurellanenses, qui Sæculo XI. proximi fuerunt; Margarita Porceda flammis tradita Parisiis circiter annum 1210; Beguardi & Reguinæ sequenti sæculo orti; Joannes Mercurius, qui miram spiritus doctrinam

nam docuit sæculo XIV. Berengarius Verucanus; & Echardus Theologus Germanus ab Joanne XXII. Pontifice damnatus; *Illuminati* tandem Hispaniæ Guerinus S. Georgii Rodienfis Parochus, Simon Morinus Albamalen- sis, pluresque alii fanatici homines.

Viris pietati addictis extra illusionis periculum legendi. Quonam denum pacto, non emicante Critices splendore, digitum; pene dixerim, intendissent ad quinque ipsi obvius sensui characteres; unde deprehendantur ii, qui inter loquendum extraordinarias elationes, atque inter orandum se fallaciter sublime ferri simulant?

Si Patres unquam multorum Conciliorum, uti a nobis inferius testatum fiet, ad Criticem confugerunt; asserere licet, Autorestriginta quatuor Articulorum Illii, domi nimirum Seminarii S. Sulpicii, factorum, eam minime tunc neglexisse. * Hi etenim triginta quatuor Articuli dici queunt totidem effata & praecriptiones, quibus non omnes tantum *Quietismi* errores funditus tolluntur; verum etiam Vitae Spirituales germanaeque Orationis constantissima principia ponuntur.

Articuli d' Illii
in *Quietismo*.

Novi equidem Scripturam, Traditionem & Theologiam Articulorum istorum animam velut esse, & fulcimentum; nihilo secius ambigendi locus non est, illis solertissimam quoque Criticem adjumento fuisse, cum in eis rectum miremur in extricandis *Quietismi*, quem damnant, erroribus discrimen; eumque oporteret in istius damnatione optima, quibus abuti poterant, tenere pronunciata; malosque usus & adulterinas consecrationes, inde duci faciles, praevertere: quod sane est Articulorum istorum institutum.

A Critices item fructibus areenda non sunt egregia Opera multa, cum ad oppugnandos *Quietismi* errores, tum ad veram Spiritus rationem statuendam lucubrata. Principem inter hae locum dabimus Instructioni Pastoralis Eminentissimi Archiepiscopi Parisensis Sexto Kal. Novembrii 1697. in vulgus editae de *Perfectione Christiana, & Vita Interiori*: in qua Sacrae Scripturae sensus, Patrum Doctrina, & utriusque Scholasticae & Mysticae Theologiae principii cuncta *Quietismi* errata ita coarguit; ut Scriptum hoc Ecclesiasticae doctrinae in rem hanc Summa merito vocari possit. Neminem latet, quanti habitus ab omnibus sit Bossueti Episcopi Meldensis liber nuncupatus: *Instruction de Orationis statibus*; non secus ac cetera ab eodem sapientissimo Praefule hujus argumenti conscripta Opuscula. Anno 1690. prodit ex Italica in Gallicam Linguam conversus, Liber cui titulus: *Quietismus; sive illusiones novae Quietis Orationis*; exquisitè admodum elaboratus. Adde Nicolii aliam adversus *Quietismum* Tractatum de Oratione docti P. Massulii ex Praedicatorum familia adversus eisdem errores; quatuor Dialogos posthumos Flechierii Episcopi

Opera, in quibus Pseudo Mystici reclusi sunt.

* Consilium, cur in colloquium venerint Illii anno 1694. Bossuetus Episcopus Meldensis; Archiepiscopus Parisensis; Abbas Fenelonus, in pra-

sens Archiepiscopus Cameracensis; & Tronsonus, illud fuit, ut doctrinam & Libros Mulieris Gujon ad trutinam revocarent.

Nemaufensis revera excellentes, & novissime prelo, subductos inter varia illustis hujus Episcopi Opera.

Scripta de
guina Spiritu-
lis vita ratio-
ne.

Dum autem præclari atque eruditi Præfules & Scriptores isti ad subvertendam novam Spiritus rationem animum adjicerent; non defuerunt, qui ad jacienda veri Amoris Dei, & Optimæ Orationis fundamenta se conferrent. Pervagati sunt Tractatus de *Amore Dei* P. Massulii, & Libellus Cordemii inscriptus: *Desideria cæli*. Accedant, si libet, Tractatio anonyma de *Amore Summi boni*. Parisiis 1699., *Norma vera Orationis*, R. P. Grangii Prioris Villiers le Bel eximia moderatione & accurazione exarata; *Inquisitio viarum interiorum*, Raymundi Chaponellii Canonici Regularis Sanctæ Geneviève; absque eo quod prætereamus aureum librum de *Spirituum discretione*, Cardinali Bona autore, anno vero 1701. Gallice redditum, in quo pulcherrimæ proponuntur regulæ ne pietati ex Orandi Studio dediti homines a viis, manifestationibus, aliisque similibus extraordinariis operationibus illudantur. Extat etiam Opus hujus nominis. *Traditio Patrum, & Autorum Ecclesiasticorum de Contemplatione*; quod Sanctum exercitium hoc omnium sæculorum Traditione confirmat, & certas pro vera Oratione regulas edicit. Nonnullas pariter adiecit Scriptor ad Theologorum Mysticorum autoritatem pertinentes, sive generatim, sive ipsorum collatione habita inter se, aut cum Theologis Scholasticis, aut cum Patribus item Ecclesiæ quoad res Mysticas. Tum multas fert de Librorum Asceticorum delectu; sexdecim, ut ucliter, & citra errorem legantur hujusmodi Scripta; undecim demum de Mysticorum Autorum intelligentia, atque de ipsorum doctrinæ judicio.

Tom. 2. *disser-*
9. pag. 589. &
seq.

Celtrices regu-
laris de Libris
Asceticis.

Tot itaque Operibus, Critices præsidio fultis, Mystica Theologia, Scientia nimirum de rebus Animæ disputans, (atque heu nimium præteritis temporibus contenta!) adeo perfecta est, certis septa cancellis, claris firmisque aucta principiis atque in novo lumine collocata.

De Ritibus Superstitiosis.

Ritus supersti-
tiosi res sacras
antigenæ.

IX. Industria quoque Critices effectum est, ut abicerent fideles ritus quosdam ipsorum Christianorum autoritate firmatos; quamquam Lege divina damnati, a Patribus proscripti, rectoque essent adversi judicio. Eo usque processerant Superstitutiones istæ ut per res sanctiores susce, Vasa Sacra, Sacerdotum vestes, externas Missam celebrandi dispositiones occuparent, ne exceptis quidem Sacramentis; quin persequar infinitas pene de aliis generibus superstitutiones.

Ufus Supersti-
tiosi Virgæ di-
vinantis.

Præter istos superstitiosos usus invaluerunt non pauci magno populo-
rum

rum plausu nostris temporibus excepi. Hujusmodi sunt, qui ad Virgam divinantem spectant, qua pervestigari putant fontes, metalla, agrorum fines, fures, atque homicidas. Ab his non longe distat aquæ frigidae ad veneficos deprehendendos experimentum. Idco autem magnos & frequentes usus habuit Virga superstitiosa, quod patronos ex Eruditorum quoque numero repererit; qui id totum Physicis causis, virtutisque naturali; nihil superstitiosum per ipsos præsententi, tribuerent. Princeps super hac materia Opus Abbatis est Vallemonti hoc titulo: *Physica occulta*, sive *Tractatus de Virga divinante*; in quo nullam Autoritatis, rationis, & experientie vim intentatam reliquit; ut Virgæ effectus a superstitione alienos esse evinceret.

Verum penitatis omnibus istis Ritibus ante Tribunal Critices, sincera Theologia & accurata Physice ipsi adstipulantibus, emerit levitas & superstitio. *Tractatus de Superstitionibus* a Thierio 4. Vol. in 12. publici juris factus ad mores superstitiosos ab hominum animis extirpandos non parum contulit. *Historia* deinde *Critica de ritibus Superstitionis* docti prudentisque P. Bruni Oratorii Præbyteri invictis rationibus diligentissimæ Critices regulis munitis planum fecit; Virgæ consuetudinem sine ulla controversia superstitione imbutam esse, quidquid in adversam partem congerant ingenia, quæ se robusta venditant, aut credulus & rudis populus. Inter Dissertationes a Ducangio in *Glossario* comprehensas non paucæ de vulgaribus disserunt purgationibus: uti pro singulari certamine aqua frigida adhibebatur vel calida, ferrum candens, Eucharistia, Crux, Evangelium, frustum panis, jejunium, & id genus alia, communi vocabulo *Judicia Dei* nuncupata.

A R T I C U L U S V.

Alii Critices fructus.

QUandoquidem animadversiones meas excitavi in regulas tantum & usum Critices quoad ad Scripturam Sanctam, Autorum Ecclesiasticorum Opera, Ecclesiæ & Sanctorum Historiam, nec non Theologiam; abs re futurum videbatur, aliorum Critices fructuum mentionem facere, quam eorum, quos de illis studiorum generibus protulit. Nihil tamen minus cûm Dissertationis hujus argumentum sit Critice in Universum; visum est in hac iis quoque locum dare, qui alias facultates proxime attingunt. Sunt autem uberes adeo, ut lectissimos percipiamus

mus ex quavis cognitione, cui lucem affert suam, quocumque tandem nomine, aut *Humanarum Litterarum*, aut *Philologia*, * aut *Liberalium Artium* appelles.

De Humanis Litteris.

X. Signatum est verbis istis studium veterum Autorum profanorum; cum Oratorum, tum Historicorum, & Poetarum; nec non Operum Lectio ab Eruditis confectorum, qui in eo elaborarunt, ut profanos scriptores castigarent, exponerent, novisque typis emitterent. Quo plane sensu certum est, humanas Litteras Critice debere plurimum; siquidem minimum præstantis Artis hujus emolumentum nequaquam est, eas sumorum ævi nostri Criticorum assiduitate nunc temporis maxime florere.

Quæ profecto humanis Litteris officia non persolverunt Turnebii, Budæi, Politiani, Erasmi, Scaligeri, Saumaisii, Justi Lipsii, Grotii, totque alii, qui in hoc Litteraturæ genere tantum operæ studique, favente Critices exquisitæ lumine, posuerunt?

Atqui istorum quamquam illustrium Criticorum in humanas Litteras Opera minime penes nos essent; aut careremus diversis Lectionibus Petri Victorii, & Mureti; animadversionibus Scioppij in Linguam Latinam, Cardinalis Hadriani, P. Vavasorii, qui præterito sæculo unus inter Europæ homines fuit, qui Latinæ Linguae structuram & venustates melius intellexerit, eamque ab Augusti sæculo purius & elegantius omnibus usurpaverit: quantas habent opportunitates Interpretes, seu Scholiasæ ad usum Delphini; ** quorum extant quinquaginta Volumina in 4. Editionis Parisiensis, sive octoginta in 8. Editionis Batavorum, triginta veteres Auctores complectentia Textum illico protulerunt optimorum MSS. fide emendatissimum; tum inde interpretationem Paraphrasis ritu, qua dilucide facile, & brevi, Scriptorum explicatus reddere studuerunt; accessione facta etuditarum adnotationum pro locorum intelligentia ad Historiam & antiquitatem spectantium: quod sane nonnisi a prudentissima Critice, atque a recondita illorum eruditione, qui hæc omnia contenderunt, proficisci potuit. ***

* *Philologia* quodam Scientiæ genus notat, quod ex Rhetorice, Poetice, Antiquitatibus, Historia, Philosophia, aliquando Mathesi, Medicina, & Jurisprudentia componitur. Baill. Jud. Sap. t. 2. p. 2. pag. 5.

** Hi sunt, qui Gallorum Regis imperio in interpretandis illustran-

disque multis antiquis Autoribus, usui Delphini futuris, plurimum laborarunt sub regimine Ducis Montauserii, extincti Episcopi Meldensis, & Abbatis Huetii, deinceps Episcopi Abrincensis consulo.

*** Hac ratione accepimus a Danelo *Phædrum*; a Crespino *Salustium*; a

Veterum Auctorum studium, a Critice perfectum, optimum Eloquentiæ, Poeticæ, Philosophiæ, Mathematicæ, & omnium universæ liberalium Artium sensum rursus excitavit. Quod si propter inventa multa ad excelsum perfectionis gradum disciplinæ hæc omnes ascenderunt; hujusmodi commodum sibi vendicat Critice; quæ politum & limatum judicium mentibus iterum hominum inferuit.

De Academiis.

XI. Ea sunt præcipua, quæ ab humanarum Litterarum studio comoda hauriuntur, ut recte loqui, accurate pronuntiare, caste integreque scribere addiscas. Inde etiam expolitur ingenium, roboratur atque perficitur ratio, optimus sensus judiciumque in omne Litteraturæ genus comparantur: quæ universa ab una manant Critice. Quocirca perspectum habemus, ubicumque, sive in Galliis, sive in Italia, sive in aliis Europæ partibus, in quibus constitutæ Academiæ sunt, impensam suis se studiosissime humanis Litteris, Scientiis, cunctisque generatim liberalibus Artibus operam, quæ maximum semper fuit istarum Societatum institutum, quas nullum ante nostrum sæculum ita florere conspexit.

Cum autem horum membra augustorum Conventuum humanis Litteris exornandis assidue vigilent, sintque naturales aliqua ratione Judices, & communes omnium politioris Litteraturæ Librorum Censores; non est cur miremur, præstanti merito, intelligentia exquisita, accurata Critice, & recondita eruditione homines (neque enim sine virtutibus istis in tantorum Cætum album efferuntur) adeo egregia bona, quoad ea, quæ ipsius rei sunt, Litterariæ Reipublicæ peperisse.

Non est plane compertum tempus, in quod incidat Academiarum origo. Non longe tamen aberit a vero quicumque illarum institium, quam tardissime, ante medium XV. sæculum statuet; cum Joannes Baptista Guarinus, qui anno 1460. decessit, inter Romanos, Florentinos, Venetos, Parmenses & Ferrarienses Academicos cooptatus fuerit. Sunt por-

Camo Terentium; a Courtino Cornelium Nepotem; a Riguetto ex Societate Jesu Vell. Paternulum; a P. de la Rue Virgilium; a Baunio Jesuita Panagiotem Veterum; a Cantelo ejusdem Societatis Justinum, & Valerium Maximum; a Tellerio ejusdem familiæ Quintum Curtium. Plantam edidit Leuzæus; Manilium cum Huetii notationibus Fayus; Juvenalem & Persum Desprez; Claudianum Ryronius; Mor-

talem Collasianus; Titum Livium Doujatius; Florum, Aurelium Viliam, Diogenem Cretensem, & Eutropium Feureus; Verrium Flaccum in Epitomen a Pompejo Festo redactum Dacierus; Catullum, Tibullum, & Propertium Du-Bois; Svetonium Barellonius. Meruvillii demum Jesuitæ studio Orationes Ciceronis; Pichonii Tacitus; Harduini Plinius, Rodellii ex eadem Societate Horatius prodierunt.

ro suæ sermæ omnibus Italix Urbibus Academix satis lepidis nominibus insignitæ. * Gallica vero illa, quæ *Academia Gallica* nomine proprio inscribitur, etiamsi non sit nisi ad duo sæcula post Italas exorta; nihilo tamen minus per id temporis ducitur esse Europæ celeberrima.

Academia Gallica.

Hujus fundamenta jecit Rex Ludovicus XIII, qui a Cardinali Richelio rogatus Litteris patentibus anni 1635. eam ad Societatis formam composuit; licet ejusdem rudimenta prima paullo sint antiquiora. ** Academicorum numerus in quadragesimo sistit; neque ab his Religionis negotia geruntur: quod si Theologicum aliquando Opus revocent ad examen; ad voces tantummodo & Operis structuram judicium vertitur. Quod primum illustis hujus Societatis nomen tulit, opinio fuit ab ipsis de Cid allata, atque labente anno 1637. hoc titulo in publicum producta: *Sensu Academia Gallica de Tragicomedia Cid*.

Mense Decembri 1637. in cogitationem venerunt Lexicon conficere, eo consilio; ut Gallicam Linguam statuerent, atque ad fastidium perducerent. Lexicon istud post non pauca laboris intervalla a typographorum tandem manibus exivit anno 1694. in cujus fronte Academicorum omnium ab Academix institutione textur Catalogus.

Aliz Academia.

Aliis rursus Academiis decoratur Gallia. Parisius sedem locavit *Academia Regia Scientiarum*, cœtus nimirum Eruditorum partim Physicorum, partim Mathematicorum a Colberro 1666. sociatus; at dissimili longe con-

* Extat Florentiæ Academia sub nomine *della Crusca*, quæ in Italia Lingua perficienda tota est. Academici Senenses vocabulo appellantur *degl' Incarnati*. Sunt Romæ *gl' Umoristi*, i Lincei, i Fantastici, *gl' Insecundi* i Pellegrini; Bononiæ *gl' Ouzi*; Januæ *gl' Addermantati*; Patavii i *Ricovrati*, e *gl' Oralti*; Vicentiæ *gl' Olumici*; Parmæ *gl' Inseminati*; Mediolani i *Nascefi*; Neapoli *gl' Ardenti*; Mantuæ *gl' Inuaghiati*; Papiæ *gl' affidati*; Cælenzæ *gl' Offuscati*; Fabriani i *Disfuntati*; Faventiæ i *Filoponi*; Anconæ i *Caliginosi*; Arimini *gl' Adagiati*; Tiberini *gl' Afforditi*; Perulæ *gl' Insefati*; Firmi i *Raffrenati*; Maceratæ i *Catenati*; Viterbi *gl' Ostinati*; Alexandriæ Staciellorum *gl' Immobili*. Brixiz *gl' Oculiti*; Tarvisii i *Perseveranti*; Veronæ i *Filarmenici*; Cortonæ *gl' Umoristi*; Lucæ *gl' Oscari*. Joannes Baptista Alberti de Academiis.

** Ad annum 1629. privati nonnulli Litterarum amatores & singu-

laris meriti homines, qui diversa Parisiorum loca incolebant, apud illorum quempiam quodam per singulas hebdomadas die convenire decreverunt. Erant autem Godavius nondum Ecclesiæ addictus, deinde Episcopus Grinnicensis; Gombaudus; Conrartus; Gyrius; Habertus Tormentis bellicis Præfatus. Abbas Cerisy, frater ejus; Serisæus, & Mallevillæus, qui domum Conrarti cogeantur. Acad. Gallicæ Historia. Virorum istorum studiis exorta est Gallica Academia; cum etenim novem illis alii subinde fine mora adenderent, unus horum Boisrobertius fuit, qui pro summa, quam inierat ab Richelio gratia, Cardinalem de his omnibus, quæ in hoc agebantur Conventiculo certior fecit, adeoque Membrorum ejus merita amplificavit; ut deliberationem comperit ipsius patrocinium fuscipiendi, illudque Regis autoritate muniendi. Edicto anni 1635.

dicio.

ditione * ab ea, ad quam adductus est, nova adhibita moderatione jussu Regis 26. Januarii 1699. quam ipsi exorarunt auspicio Pontificatrii tunc Ministri & Regni ab Epistolis, nunc Galliarum Cancellarii; & Abbatibus Bignonii ejus Nepotis benevolentia. Academia Regia Inscriptionum Societas alia est, ** isti ætate pene æqualis; quique in eam recipiuntur, Historiæ veteri & recenti, præsertim Galliæ, Numismatibus, Inscriptionibus, aliisque antiquis monumentis indulgent. Academia Picturæ, & Sculpturæ, institutore Colberto anno 1676., in his Artibus excellentiores comprehendit. Anno vero 1671. initium fecit Academia Regia Architecturæ.

Academia nomen accomodare etiam possumus Societati Regiæ Londinensi, quæ naturæ investigandæ cunctis incumbit. Id ipsi decori est, quod ab Anglico Rege condita sit, atque ab Eboracensi Duce, & Principe Roberto exulta; quo fit, ut in sese contineat summos tantummodo Viros, cum meritis suis commendatos, tum secretiorum naturæ arcanorum, & elegantiorum Artium omnium documentorum notione admodum peculiari spectandos.

Germania quoque sæculo isto pluribus Eruditorum Societatibus ornatur; in quarum numero recensetas Lipsiensem a quodam Anhaltinæ Domus Principe sub titulo *Societatis frugiferæ* constitutam; aliamque Berolini ab Electore Brandenburgensi incunte circiter sæculo isto, quamanimodisciplinæ, Historiam, humanas Litteras, & Germanicam Linguam excolendi concivit. Leibnitius in Epistola Pinsoni Patrono per id temporis data, se novæ hujus Societatis consilio contulisse fatetur. Memoriz Trevolt, Mensibus Jan., & Febr. 1701. pag. 178.

Quod si cunctæ istæ Academiæ, nonnullæque aliæ Humanarum Litterarum, Artiumque profectui & perfectioni adjumenta non pauca attulerunt; universa hæc Criticæ facultatis luminibus, & polito postremorum temporum judicio tribuamus.

De Eloquentia Sacra & Forensi.

XII. Nemo sane unus repugnabit Eloquentiam Sacram Criticis cognitionibus adstrictam esse plurimum; cum istarum auxilio infinitas macu-

* Academia Regia Scientiarum septemdecim Academicis conflavit, quoad Regulam anni 1699. septuaginta locum dedit, videlicet decem honoris titulo auctis, vulgo *Honoraires*, viginti personam exigentibus, viginti Sociatis, & viginti Assumptis. Aedium Luparensum partem Rex ip-

sis segregavit, inquam diebus Mercurii & Sabbathi convocatur.

** Academia Regia Inscriptionum primo novem tantum Academicos complectebatur, donec per Regulam 16. Julii 1701. sancitum est, ut ad quadraginta ascenderet. Luparam hi pariter cõgregantur diebus Martis & Veneris.

las deterferit ſæculorum barbarorum vitio contractas, quas revera ante præteritū ævi exitum minime delevit, quasque nobis festive ob oculos poſuit Abbas Villerius Poeta in *Arte concionandi ad Abbatem*.

• Eadem magna nobis ſubſidia comparavit ad Oratores egregios effingendos; quæ in multis Operibus hac de re vulgatis diſperſa ſunt, inter quæ collocanda ſunt *Eloquentia Suggeſti & Fori*, Abbatis Brettevilleii; *Rethorica Richesurcii*; *Liber Effatorum de Miniſterio Suggeſti*, Pariſiis editus an. 1711, in quo excellentes tradit Autor regulas pro Concionibus, cum dicit v.g.

„ Quicumque ingenio, pietati, ſtudioque ſagranti ſolertiam addit,
 „ limatum iudicium, acrem intelligentiam, memoriam fidelem, tempe-
 „ ratam audaciam, ſuavem aſpectum, ſedatum geſtum, clarum vocis ſo-
 „ num & vim, quæ ſelect animum, moveatque: ille proſecto ſe Sacri
 „ Oratoris dotibus ornat & locupletat. „ Si cui autem in rem videatur
 præclara exempla præſto habere, quæ ſibi ad imitandum proponat; non
 deſuit Critice huius generis quoque ſuppeditare *Speculum Concionatorum*
 a Viro Religioſo Congregationis Sancti Mauri pervulgatum; Sermones
 Biroati; Panegyricos P. Senaulti; Sermones Fromenterii Epifcopi Adu-
 renſis; Sermones Morales; Specimen Sermonum Abbatis Brettevilleii;
 idem Opus P. Bourdaluvii, Flechierii Epifcopi Nemaufenſis, aliorum-
 que multorum. Aures etiam præbemus hodierna die celeberrimis Ora-
 toribus, qui Sacram Eloquentiam videntur ad eam perduxiffe perfectio-
 nem, ut nihil poſſit eſſe ſupra.

Si Moralis Chriſtianorum Lex nos docet, cavendum eſſe omnibus, ne
 ſe ipſi in Verbi divini adminiſtrationem ultro inferant & intrudent; ſed
 præſtolandam eſſe divinam vocem, qui juſſa ſua per Superiores Eccleſia-
 ſticos comperta facit, quos ad procurandam Eccleſiam Summi Numinis
 Providentia delegit: ſique nemo munus iſtud, niſi timide & pedeten-
 tim obire debet; veritus ne illo abutatur, & peſſime tractando ſterile
 reddat: ſi demum Sacro Oratori Sermones ſuos lucubrant non mi-
 nus cor, quam ingenium ſuum eſt conſulendum: non ſecus Conciona-
 toribus tradit Critice Chriſtiana, neceſſum fore, ut lautam & magni-
 ficam ſupplectilem a Scripturis Sanctis, & Patrum Lectione parent, uti
 Sanctorum Joannis Cryſoſtomi, Auguſtini, Gregorii, & Bernardi qui
 quatuor veluti Oratorum Sacrorum Doctores habendi ſunt. Eoſdem
 inſtituit etiam, ut aliquod nanciſcantur a Morali doctrina petitum argu-
 mentum ſatis explicatum apteque propoſitum; neque ingenioſa cogitata,
 anticheſes & acuto quodam mentis jocis, unde nihil frugis, aucupentur;
 ipſorumque eſſe Orationes ſuas Auditorum diſpoſitioni & viribus accom-
 modare, & quantum intererit, ut intelligantur, deprimere; quin tam-
 en Verbi divini dignitas vel minimum diminuat.

Quam

Quam plurimas hujusmodi animadversiones, simul atque perfecta exemplaria intuemur, cum in Autoribus superius citatis, tum in tertio Tomo Speciminis Moralis, & in continuatione ejusdem Speciminis, in Evangelium die Martis quartæ Hebdomadæ Quadragesimæ recitatum. Præter viginti Volumina Sermonum, quos R. P. Houdrius e Societate Jesu typis commisit; anno 1702. posteris commendavit Volumen, cujus inscriptio habet: *Modus imitandi optimos Concionatores, cum Tabulis &c.* in quo egregia tradit præscripta in prædicatione servanda; quidque perficere opus sit, ut bonos Oratores imitemur, neque nos a malis depravari patiamur. Critices tandem curæ fuit multa Sacris Oratoribus eximia Opera comparare, quæ ipsis plurimas suppeditent exquisitas propositiones in quodlibet argumentum Moralis Christianæ, rationem illas adhibendi, & materiem ad easdem locupletandas. Huc pertinet *Scientia generalis Suggerit*, sive *Lexicon Morale*. Parisiis 1700. 5. Vol. in 8., cui addas *Bibliothecam Concionatorum*. Hujus Operis Autor quameumque ad perorandum subjunctam rem sex implet Paragraphis. Prima complectitur nonnullas Assumptiones; secunda copiosum subministrat Autorum ea de re disputantium Indicem; tertia & quarta persequuntur quidquid haurire possumus e Theologia; postrema Epitomen continet Melliorum ætatis nostræ Concionatorum, qui Sacris Oratoribus sive exemplo esse, sive segetem præbere queant. Constabit Opus hoc 8. Voluminibus in 4. Lugduni 1712. quorum duo priora lucem jam publicam subierunt, reliqua subitura sunt.

Si vero ab Eloquentia Sacra ad Forensē convertendus sit sermo, maximum statim a Critice in eam importatam deprehendemus emolumentum: Non etenim alii, quam recto sensui per ipsam inducto vindicare possumus moderationem & honestatem illam in locum mordacis & incitati cujusdam styli fuisse, qui maledicendi artem nonnihil redolebat.

Visum sane est pravum Græcorum & Latinorum exemplum, quorum Eloquentiam pessimæ sapientie in adversam partem animi affectiones vitabant, ad Gallicos Patronos & Oratores propagatum, fuisse, & vitium hujusmodi sensim in forum irrepsisse; cum eam nonnulli abjecerint temperantiam, quæ dirigendis Actionis motibus, & Judiciis persuadendis est tanquam necessaria. Verum in præsens ex hoc pudendo morbo undique ferme recreati sumus; ex quo Critice sanam de rebus judicandi vim ab omnibus culpis istis quam longissime abhorrentem restituit.*

* P. Rapinus, animadvertente Baillet, gloriam deserti Prædici Lamignonis, quod Forum his injuriarum generibus, & plebeis formulis

expurgaverit, quæ usurpatum in triviis & compitis loquendi morem capiunt. Sap. tom. 1. p. 2. c. 2. pag. 162.

De Operum lucubratione.

XIII. Non modo nos Critice recte loquendi, verum libros quoque recte lucubrandi disciplina erudit; sique per hæc tempora adeo polite Autores scribunt, atque Opera conficiunt, in quibus accuratio & diligentia cum scientia & eruditione certant, hoc est Critices luminibus referendum, cum si ad ea attendas, quæ præstanda sunt quando primo fuscipis scribendi consilium, tum ad ea, quæ ad titulum & proximum pertinent, tum etiam ad rationem propositum hoc perficiendi, tum denique ad probam Sententiam de libri alicujus bonitate enunciandam.

Critices Regula de recta scribendi ratione.
Aghem. Sap. 7.
Januarii 1706.
in Epistole Disser. P. Garmen.
Lectio Patrum parte 4. c. 7.
c. 16.
Spanheim. Epistola ad Amicum in Histor. Critic.
Mabillonius de Stud. Monach. 2. c. 15.
Bailletus in Judicio Sap. 2. p. 2. c. 13.
de Cognitione.

Exquisita Intelligentia homines nos monent e germanæ Critices præscripto: cavendum esse omnibus in scribendi cogitatione versari, antequam plurima pro rebus in universum, & pro peculiari, quam sibi ad scribendum subsicere intendit, materia seposuerit: æquum viribus sumendum esse argumentum; quod ut fiat, optimum fore, Virum aliquem strenuum, nostræque facultatis peritum consulere: neque Ignorandum dictionis rei tractandæ accomodatoris delectum habere: diverso namque opus esse ad Eloquentiæ Scriptum stylo, alio ad Historiam, atque ad Dissertationes & Animadversiones plane dissimili: præ oculis denique statuendum esse exemplar egregium, quod in officio ingenium contineat, ejusdem regat motus, mentisque impetum moderetur atque cohibeat.

Hujus Artis præceptores monitos nos quoque volunt, in rem esse, ut Libri titulus ipse sit veluti compendium: ejusque indolem absolute, quoad fieri potest, exprimat: Libri sortem, Autorisque famam ex eo maxime pendere, quod inscriptio accurata sit, simplex, a natura fluens, ab obscuritate remota, a dubiis aliena, neque speciem quamdam præferens rudem, acrem, & inflati animi notam: & legendum non raro, dum Opus conficitur, titulum esse, providendumque, ne ab eo flectas, aliud præ manibus habendo, quod non ipse indicaverit.

Tamen si Proximum minimum rei esse videatur, nihilo secius, si recte sit institutum, Lectorem in intima Autoris cognitionem ducit, cui janua veluti est atque vestibulum. Verum cum multi operis sit, rem tantam cedere prospere; clarissimi Critici nostri nonnulla illustrium Operum Proemia in exemplar nobis proposuerunt: scilicet Præfationes novissimarum Editionum S. Ambrosii, S. Augustini, S. Hilarii, S. Bernardi, Marii Mercatoris, Opusculorum P. Sirmondi, &c.

Ut autem ad compositionem Operum descendamus; Critices certe luminibus debemus prudentem rerum agendarum delectum, naturalem ordinem, quo sunt collocandæ, atque elaboratam easdem explicandi ratio-

tio-

tionem : ab ea etenim didicimus operæ pretium esse, ita res disponere, ut modus afferat jucunditatem; stylumque adhibere nitidum, purum, apertum, castigatum, & nullatenus impeditum. Per eam novimus argumentum probe meditari, exquisitam totius Operis structuram componere, res omnes multo ante parare, nihil desiderandum omittere; nunquam se Lectoris oculis veluti subducere, aut a proposito divertere: perspectum item habere semper, quam personam sustineamus, quid rei agamus, quibus tandem hominibus Opus illud dirigamus. *

Critice demum optime de nobis merita est, quod nos imbuerit, ut ab Operibus amandaremus inutiles digressiones, vanas, atque molestas; eruditionem sive extra locum, sive longe petitam; Græcos & Latinos Textus coacervatos, & sæpissimæ citra discrimen & judicium; confusionem, repetitiones, studium nimis quæsitum, obscuritatem, resque minus necessarias, quæ Lectorem morantur, tædioque afficiunt; ** verba contumeliosa, dicta elationem indicantia, aut aliorum contemptum, audaciam, acerbicatem, amarum animum, affectionemve aliam, & falsas ante omnia ratiocinationes. Postulant sapientes, ut argumenta intelligentia comprehendere possint, recta sint, atque conclusa. „ Immisericordes certe erimus, ait quidam e nostris Criticis Eruditis, in damnando quolibet, ingeniosissime licet excogitato, Opere; si modo rem propositam minime conficiat. „ Præcepta quoque tradit Critice præfereendi claritatem, nitorem, eruditionem, discrimen, rerum convenientiam, modestiam, honestatem, suavitatem, summum candorem, atque inviolabilem in omnibus fidelitatem. Animadvertit postremo, quam nimium poliendo extenuare Opus non præstet, errata tamen corrigenda esse, redundantia amputanda, & lacunas explendas.

*Fantanello Dis-
gressio in Anti-
quos.*

* Autor Ephemeridum Sapientum sub die Lunæ 7. Jan. 1704. in compendium redigens Dissertationem P. Germoni Jesuitæ *De veteribus Regum Francorum Diplomatum*; hæc habet: „ Quod ad rationem attinet, qua descripta est hujusmodi P. Germoni Dissertatio, egregia plane est, „ omnibusque, qui scribendi fuscipiunt onus, exemplo esse potest. „ Res ad disputandum subiectæ eo sunt ordine digestæ, ut voluptatem legentibus ingerant, nitidus stylus est, purus, clarus, castus, gatus, & nullo involutus impedito. Patris hujus differendi modus dulcis est, limatus, atque al-

„ liciens; & moderatio in eo summa, ma resplendet, nec non incredibilis eorum quoque habita ratio, „ in quos invehitur. „ ** Si Thierio adhibenda fides est, *Flagellantium* historia omnibus istis ferme erroribus affecta est. Animadvertit ejus titulum ineptum esse, obscuram dictionem & strigolam, descriptiones obscenas, dicta multa censura digna, nutantia principia, male deductas conclusiones, pessime perceptos Autores, Anachronismos, & mendaces citationes continere. Memor. Trevolt. Mensis Junii, anni 1703. art. 98, pag. 976.

Diglantur Sapientes in virtutibus alicujus Operis asserendis, ut inter bona recenseri possit. *

Sunt qui nihil flagitant supra optimum judicium, & rei executiendæ intelligentiam. Quatuor exposcunt alii; prudentiam nimirum, aut discretionem, soliditatem, nitorem aut ordinem, & brevitatem. Non desunt, qui satis esse putent scientiam, accuratorem, eumque congruentem rerum usum, qui harmoniam & proportionem efficit Operum. Accedat itaque Critices fructibus, eam nos informasse, ferendum esse de Librorum bonitate aut pravitate judicium, cum ex materie, in qua versantur, tum ex forma, quam in illos Auctores inducunt: Libri boni nomine donandum non esse eum, qui talis omni capite sit, sed qui minimis urgetur vitiis: illum quoque bonum Librum dicendum, in quo quid boni reperiatur, ita tamen, ut mediocri & malo bonum antecellat: neque aliquem infra malos detrudendum esse, in quo mediocriore dominetur: malum autem & bonum æqualem gerant principatum.

*Ani. Cogitandi
p. 3. c. 39. p. 163.
Hall. Judic.
Sup. T. 2. p. 1. d.
9.*

Fert etiam opinio, Opus illud, quod dictionis causa confectum non est, aliquando bonitatem suam non amittere quoad materiam; quamvis ipsius stylus nullo sit in pretio: ex. gr. quandiu Historicus fidelis erit, prudens, probeque eruditus. Philosophus in ratiocinationibus suis rectus, solidisque fundamentis superstruat: Theologus autem fidei consentiens sit, neque unquam a Scripturis & Traditione deflectat; tandiu Scriptores isti ab incorrupti judicii hominibus Historici boni, boni Philosophi, bonique Theologi habebuntur.

*Posterior in
Bibliotheca Se-
cula l. 1. de
cultu ingen. c.
49.*

*Supplementum
ad Introduc. de
Cognitione Lib-
rorum c. 3.*

Non paucas exhibet Regulas Struvius, ad pronuntiandum de Libri alicujus excellentia, cogitatas, quarum præcipuæ hæc sunt. 1. Libro illi potissimum advertas animum, qui ab Autore magni propter celebrata Opera sua nominis profectus est. 2. Autorem, qui egregia instructus est Bibliotheca, illi præferas, qui hujusmodi caret subsidio. 3. Tempus, quo se ad Librum exarandum dedit, potest pro Autore momentum aliquod asserere. 4. Attendat Autoris ætati & Patriæ, quicumque de ipsius Libro decernere statuit. Verum Scriptores Monumentorum Trevoltientium merito queruntur, hæc Struvii Regulas neque exquisitas esse, neque ineoncessas. Expediitior, addunt, ad judicandum de quolibet Libro via est, ipsum legere, si intelligentia valeas; si secus, ad intelligentes judicium deferre.

*Mon. Trevolt.
Februarii 1713.
art. 17.*

* Ostendit Despravius quænam sint alicujus præstantis ingenii Operis venustates & sales. „ Cogitata, in-
„ quit, vera, & apta verba. Mens
„ siquidem hominis natura ipsa innu-
„ meris veri ideis referta est, atque
„ turbata, quas sæpe numero dimi-

„ dia ex parte concipit, nihilque
„ propterea gratius ipsi potest acci-
„ dere, quam cum aliqua ex his for-
„ mis satis illustrata, atque in per-
„ spicuo lumine collocata ante ipsius
„ oculos proponitur; In Prefat. Op.
„ div. „

De Librorum Interpretatione.

XIV. Ars Interpretandi Libros ad illud spectat sine controversia studiorum genus, quod Humanæ Literæ vocatur, immo ex præcipuis ipsius partibus una est. Si autem certum est, quam quod in dubium revocari possit, Scriptores, alios interpretando, accommodam & elegantem addiscere elocutionem; pulcherimarum hoc pacto figurarum veluti Thesaurum congerere, facultatem assequi prorsus singularem exprimenti sensu sua; & Magnos Autores describentes, semetipsos aliqua ratione magnos efficere: sique labore isto factum est, ut postremorum Sæculorum Scriptores ad id elegantix & mundici pervenerint, cujus ne vestigium quidem pene ante ipsos apparebat, nemo inficiabitur, innumeras fere in unoquoque Librorum genere Interpretationes, ut excellentiora per Criticem parta emolumenta recognoscere. Hæc eadem Leges condidit, quibus optimi Interpretis condiciones dispiciuntur, viamque tradit, qua ipse Autographum suum fideliter referat.

Utilitas Interpretationum.

Tot sunt egregii posteriorum Sæculorum Interpretes, totque Opera ex una in aliam Linguam conversa; ut nullo ea modo consequi numerando possim: sique monuisse satis, Bailletum per dimidio majorem Tertii Tomi Judicii Sapientum partem in illorum enumeratione versari.

Quod Operum est, quæ nobis ad optimos informandos Interpretes Critice comparavit, nullibi excellentiores de Græcis Autoribus vertendis Regulas reperies, quam in *Thesauri Linguae Græcæ* ab Henrico Stephano quatuor Voluminibus in fol. digesto. Addere licet Observationes Sacras Jacobi de Billy; æque ac libellum alium ejusdem Abbatis, *Græcarum Locutionum Volumen* nuncupatum. At nihil ad Græcorum Patrum Interpretationem prodiit utilius Thesauri Ecclesiastici Joannis Gaspari Sviceri, Amstelodami duobus Tomis in fol. anno 1682. impresso.

Interpretationes Patrum Græcorum.

Bailletus & Mabillonius summis laudibus efferunt Huetii antiqui Episcopi Abrincensis Opus *de Optimo genere Interpretandi*; in quo eruditus hic Præful qualitates optimo Interpreti necessarias, & firmiores, magisque ad bene Interpretandum custodiendas præscriptiones Criticas collegit. Nonnullas quoque legere est huc illucque in tertio Tomo Judicii Sapientum a Bailletto dispersas, non secus atque in Autore Læctionis Patrum.

Alie Interpretationes.

Baillet. t. 3. pag. 107. de sup. Gal. LaBbe Patrum p. 4. c. 10. Gall.

Qui Critices præcepta pro Gallicis Interpretationibus servanda tenere desiderat, evolvat necesse est Librum a Lestangio super hac re editum Parisiis anno 1660.

Sunt autem novem; Primum, Utramque Linguam funditus cognoscito. *Lestang in Pref.*

Tom. I.

I.

II. Non

II. Non modo Autoris sensa, verum eadem verba etiam, cum interest rei, diligentissime vertere studeto.

III. In Autoris ingenio atque indole servandis diligentiam adhibeto.

IV. Quoscunque more suo loquentes usitatis vocibus, & rerum naturæ respondentibus inducito.

V. Cum Autori lepores & figuræ exprimi nequeunt, alias iis, quam maxime fieri potest, similes reddito.

VI. A longo verborum circuitu studiose caveto; nisi si claritatis aut elegantix causa usurpetur.

VII. In purum & electum Orationis genus semper intendito; & propterea, ubi res postulat, Periodi unius complexionem in membra divdito.

VIII. Pariter qui Autorem contractiori stylo utentem interpretaris, breviores Periodos una complexione devincito.

IX. Non tantum optima verba, & mundam dictionem aucupare; sed Interpretationem tuam veneribus & figuris, non semel latentibus, quæ nonnisi sedulitate summa percipiuntur, illustrato.

X. Cl. Mabillonius decimam addidit regulam: nimirum omnia Auto-
Mabillon. de
Stud. Monach.
2. v. 25. p. 7.
322.
 verbis non hærças.

De Diplomatis, Numismatibus, & Inscriptionibus.

XV. Tabularum antiquarum, Numismatum, & Inscriptionum scientia ad Humanarum Litterarum studium referri solet. Quicunque his omnibus vel leviter imbutus sit, deprehendet manifesto, regulas pro Diplomatis constitutas usus habere nunc temporis optimos ad germanas Tabulas a fallacibus aut suspiciosissimis internoscendas: potens eas esse adversus falsariorum calumnias antidotum: per eas quidquid in Historicis mendosum est, restitui non semel posse: Antiquitatum Numismatum, & Numorum doctrinam multas habere opportunitates ad diversos veterum characteres cognoscendos, atque ad Chronologiam & Historiam expurgandas: in cognitionem ducere quamplurimum veterum Imperatorum memorabilium factorum, quæ in averfa Numismatum parte sculpta sunt: ad statuendas Urbium & Rerum publicarum Originis Epo-

* Illud est præcipuum, quod a Numismatibus ad Historiam præstoleris emolumentum: ut nimirum antiquorum Historicorum negligentie occurrant, quod ad gestarum re-

rum Epochas pertinet. Ceterum mendaces sunt veritatis vades, ipsique fidere, non secus esset, ac adulationi assentationique ipsi credere, *Mém. Trevel, Sept. 1709.*

chas conducere : antiquarum Inscriptionum notitiæ lucem afferre plurimam, quæ sane prima veluti rudimenta sunt, & Historicæ facultatis fontes ; Atqui hoc quidquid lucis est, Criticæ nobis peperit ; ut abs re non sit dicere, nullam reperiri Humanarum Litterarum partem, in qua tanti opus sit, quanti his omnibus expediendis, acutissimam & prudentissimam Criticam adhibere.

Incidet alias sermo de Legibus à Mabillonio in Diplomatica quoad antiquas Tabulas conditis ; atque de Operibus ultro citroque hac de re editis. Scriptum est a multis de Numismatum doctrina uti à P. Norisio, à Patino filio, Vaillantio, P. Harduino, Moulineto aliisque non paucis Antiquariis. Prostant in Monumentis Trevoltiensibus Mensis Aprilis & Junii anni 1709. complures Epistolæ de Veterum Numismatum usu ; In quarum prima & secunda duo præscribit Autor Numismatibus explicandis accommodata. Primum est, numquam a veritate deficere : alterum nihil in medium proferre quod a consuetudine omni tempore in Inscriptionibus & Numismatibus servata abhorreat : Enodat Epistola tertia antiquorum Numismatum circumscriptionis loca : quarta Numismatum Imperii Græci : quinta Numismatum Consularium notas : postrema circumscriptionum usum.

Nicolaus V. Pontifex, * qui de Scientiarum Instauratione optime præ aliis meritis est, in id quoque Litteraturæ genus suam contulit sollicitudinem, quod spectat ad Inscriptiones Cyriacæ Anconitanæ operæ usus est pro antiquis Inscriptionibus consulendis & exscribendis, ejus tamen collectio publicam lucem non subivit. In crimen vocant Antiquarium istum, quod liberali Domini sui curiositati pessime aliquando responderit. Eodem cesserunt Joannis Marca-nova, Andreæ Mantegna, Joannis Jucundi Veronenfis Ordinis Prædicatorum, Petri Sabini, Francisci Philippi Pedemontani, Andreæ Alciati in rem hanc studia ; lique duntaxat profuerunt, in quorum manus hæc MSS. inciderunt.

Omnium primus fuit Andreas Fulvius, qui hujus generis Opusemiteret nomine Jacobi Mazochi Bibliopolæ Romani. Ipsi vestigia apud Italos persecuti sunt Thomassinus, Onuphrius Panvinus, & Scardeonius ; apud Germanos vero Amantius, & Apianus. Tametsi contemnendus minime sit Scriptorum istorum labor, nihilominus Martino Smetio pro-

* Diem extremum clausit Nicolaus V. anno 1455. Eo Ecclesiam administram, quæ plurium sæculorum intervallo sepultæ jacuerant humanæ Litteræ, caput magnifice erexerunt: non modo enim sapiens erat Pontifex hic, verum Sapientum etiam Pa-

tronus. Ipsi jussu per omnes Orbis partes pulchriora Græcæ & Latine MSS. conquesta sunt, & Græci Tractus interpretati; immo quinque Numorum argenteorum millia ei imposuerat, qui Hebraice scriptum D. Matthei Evangelium ad ipsum deferret.

84 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

gressus suos debet Inscriptionum disciplina: cum autem Autor hic suus spensus fuerit Bruxellis; eas MSS. mercatus est in Anglia Doula Cl. Batavus, illudque edendum curavit anno 1588., quod adnotationibus locupletavit Lipsius Editioni præfectus.

In animum induxit Scaliger ut ampliorem Inscriptionum collectionem divulgaret, in cujus consilii partem venerunt Velferius, & Gruterus, qui gravior Operis onus in suum pensum transtulit.*

Viginti quatuor Tabulæ Scaligerianæ præclarissimum hac de re opus passim habentur. Editioni Gruteri sui navi sunt: nova autem anno 1707. Amstelodami adornata nimium quoad labes adhæsit Archetypo suo; est quidem formis elegantior, & locupletior figuris scite cæfatis, at magis quam in veteri editione mendosis. Thomas Reinesius ampliorem Gruteriana Inscriptionum collectionem disposuit; adnotationibus & Commentariis auxit; & *Sintagma Inscriptionum Roma veteris* nominavit; verum nonnisi post Autoris fatum anno 1682. in fol. prelis Lugdonensibus supposita est. Aliud Supplementum Operi Gruteri addidit Sponus Medicinæ Doctor, titulo: *Miscellanea erudita antiquitatis; sive Supplementum Gruterianum*, & Lugduni anni 1679. & 1683. in fol. impressit. Ducangius quoque in suo Latino *Glossario* de Inscriptionibus agit; similesque Collectiones moliti sunt sapientes multi, uti Seldenus, doctus Fabretus, alique qui id genus collectionum optimis animadversionibus illustrarunt.

De Philologia:

XVI. Ut majorem excellentium fructuum partem, quos aliquibus Philologiæ partibus attulit Critice, atque ut quos identidem finxit præstantes homines, sub uno aspectu ponamus; satis superque erit præclarissimi & prudentis Despravii verba recitare; cui non admodum dubium est, quin asserat, præteritum sæculum eos assurgere Literatos in-spexisse, qui in omnibus ferme humanis disciplinis celebriores Aevi Augusti Scriptores superaverint. „ Quod attinet ad summam doctrinam, „ & cognitionum copiam Varrones & Plinii, doctiores inter Latinos, „ mediocres videntur esse Sapientes præ nostris Bignonibus, Scaligeris, „ Saumaisis, Sirmondis, & Petaviis. Fidenter equidem confirmarem neminem fore, qui apud Latinos, ne productio quidem longissimo tem- „ pore intervallo a Cicerone ad Cornelium Tacitum usque Augusti Sæ- „ culo, Philosophum unum reperiat, quem de Physicis rebuscum Car-

*Fontanella Dis-
gr. de anti-
quis. Gall.*

*Bull. Despra-
vii Tom. 2.
Epist. ad Perr.
p. 103. Edit.
Amstel. 1702.
Gall.*

* Autor Ephemeridum Lipsiæ Opus & incomparabile, 1. April. 1682.
Gruteri nuncupat *Vasum, æternum*, |

tesio, aut Gassendo conferat, &c. „ Huius testimonio alia quoque addere illustrium Scriptorum liberum esset.

Præter Logices, Metaphisices, & Philosophiæ Opera: ex. gr. Artem cogitandi, De inquirenda Veritate P. Malebranchii; Philosophias Hamelii, Rohaltii, Regis, P. Maignani ex Minimorum familia, & P. Fabri; Scripta P. Kirkerii, P. Schiotti, & nonnullorum aliorum, multa inventa sunt elapsis sæculis prorsus ignota; quemadmodum sanguinis circuitus & transfusio; Liquorum æquilibras; pondus aeris a Paschali manifestatum; quibus accessionem faciant Telescopia, oculorum Vitra, Microscopia, Thermometra, Hygrometra, Barometra, Tubæ loquentes, & infinita Physices experimenta de Motu e loco ad locum, de lumine, de coloribus, de Phosphoris; ut mittamus tot inventa ad Mare, Terram, Meteora, animalia, plantas, & res metallicas pertinentia. Hæc universa cum in Monumentis Academiæ Scientiarum, tum in Gallicis, & aliarum Europæ Nationum Ephemeridibus reperiuntur, quæ rara nobis atque extraordinaria Phenomena antea Cæcis Sæculis non discussa firme adeo & feliciter exponunt, ut Autores Ephemeridum sapientum sine metu fraudis asseverare non dubitaverint: „ ab initio XVII. sæculi plura in „ Physicis inventa esse, quam bis mille ante annis præstitum fuerit „

*Ephem. Sep. 72.
Decembris
1678. Gall.*

„ Constat certe Despravius, deesse nobis Poetas Heroicos, atque Oratores, quos possimus Virgiliis, & Ciceronibus comparare: veteres quoque excelluisse nobis in Satyræ, & Elegiæ, quamquam admirabiles plane supersint Regnieri Satyræ; & Voiture, Sarrazini, & Comitæ Segusinæ summa confectæ suavitatē Elegiæ. Præterquamquod tuetur ipse „ Gallicos Poetas, * non habita aliarum Gentium mentione, antiquis Poetis in Tragedia, & rebus Comicis eminere: quod vero ad Odes attinet, licet neminem habeamus Horatio Latinorum Poetarum Lyrico singulari parem; suppetunt tamen complures sermonis elegantia & sensuum integritate „ quam ipse, non inferiores.

Despr. 16. 172.

*Fontanella Dig-
gr. de Antiquip
Gall.*

Jam vero aliud animadversione dignum emolumentum Poeticæ per Criticem illatum est; cum Poetis moderationem & verecundiam, quæ sane veterum indoles nequaquam erat, insinuavit. Si namque id non est affectu Criticæ, ut Parnassum funditus mundaret, sanctasque Musas redderet, ex quo inita ratio est postremis hæc sæculis veterum studium revocandi, primas eorum curas,

* Inter Poetas, qui publicam laudem sunt consecuti, locum habent Malherbæ, Racani, Maynardi, Voiture, a Fonte, Corneli, Racini, Despravi: Comedias item Moliæri admiratus est Orbis universus.

Aliorum præclarissimorum Poetarum ex Gallia meminit Mervilius in sua Historia Gallicæ Poësis anno 1706. impressa, apud quem ejusdem ortus progressus & perfectio legi queunt.

quos

*Baillet Jugie,
Sup. t. 4. Pro-
fat. in Poetis.*

quos Numinis providentia ad constituendas Sapientis Critices regulas designavit, eo intendisse, ut a Poeticis finibus nugas & obfoenitates exterminarent. * Nemo adverbificatur illos egregio muneri isti perutilem navasse operam; totque hujus rei invito esse poterant argumento, quot a Petrarchæ temporibus ad nostra usque extiterunt amplissimi Poetæ: quamvis fateri necesse sit, illos contentione summâ tantum non valuisse, quantum sat fuisset ad cuncta Artis hujus vitia radicitus extirpanda.

Si Geometria, Astronomia, Prospektiva, aliaque Mathematicum partes eo absolutionis devenerunt, quo illas esse miramur: non video cui sit hoc vendicandum, quam ætatis nobis propioris sanæ intelligentiæ, adeoque Critices lumina, quorum ductu ad magnæ Artis hujus leges omnia Eruditi direxerunt; quod non minus ipsis instaurandis contulit, atque multis detexendis leviori negotio, in quorum ignorance superiora secula versabantur.

De Artibus Liberalibus.

XVII. Non est magnopere elaborandum, ut ostendamus, pingendi, fabricandi, sculpendi, navigandi, & excudendi Artes maxima sibi adjunxisse Critices auxilia; cui tribuendum duxerim, eas ad illud præstantiæ fastigium provectas fuisse, quod, simul ac ipsius sunt adjunctæ splendore, tenuerunt. Persuasum hoc ita Despravio erat, paullo ante a nobis memorato, ut non vereretur veteres provocare, ut unum duntaxat in medium proponerent egregium Pictorem, unum duntaxat egregium Sculptorem, unum duntaxat egregium Architectum, recentioribus nostris æqualem; tametsi Augusti ætate, ut fert opinio, cunctæ facultates istæ omnibus numeris essent absolutæ. » Cum contra, subdit Cl. & » Sapiens Criticus, hic undique fama celebrata sint, atque propagata » nostrorum Poussinorum, Brunorum, Girardoniorum, atque Man- » fardorum Opera ». Exploratum est, nunquam diligenter adeo quoad tres præcipuas ipsius partes excultam fuisse Navigationem: videlicet, quoad Architecturam *Navalem* docentem navigia facere, ad eos usus, ad quos construantur, accommodata: 2. quoad eam, quam *Operariam* vocant, traditque modum agendæ Navis quoquoeversum apta est eieri, idque opportune: 3. quoad *Navigacionem*, artem nimirum ex uno in alium locum Naves traducendi. Anno 1707. Bouguerius Regius Hydrographiæ Professor suum de Navigatione Tractatum rursus eudendum

*Despr. ut supra
p. 46. 1794.*

* Despravio laudi datur, quod Satyræ pudorem atque modestiam reliquerit, quam cum libertate ab ejus generis Operibus petita componi nime posse ex Gallis Poetis nonnulli exilimaverant.

curavit, in quo Nauticam artem Nautis utilissimam magisque necessariam tradit cumulate.

Ars imprimendi non modo contulit ad propulsandam præteritorum sæculorum barbariem, atque humanarum Litterarum inflationi subigendo venit: verum ipsi quoque eo in dies accessio major facta est, quo exquisitum studiorum genus & Critice proficiebant.

Facultate Libros imprimendi formis dimidium versus sæculi XV. a Germanis inventa, * cœptum statim est eas fingere simillimas litteris, quæ apud regiones illas in usu erant, quæque Gothicas proxime imitabantur; studiumque omne in MSS. exprimendis collocatum est: at liberalibus Artibus politius ope Critices atque elegantius coli incipientibus, notæ quoque verborum in hujus utilitatis partem vocatæ sunt, rursusque invaluit consuetudo rotundas litteras, ** atque Gothicis longe dissimiles adhibendi. Ex eo tempore quotidie magis ac magis perpolitæ est Ars hujusmodi ab Stephanis cum Patissensibus, tum Genevensibus, a Vekeris, Colinis, Vascosanis, Patissoniis, Turnebis, Plantinis, Moretis, Nivellis, Cramoisis, Camusatis, Saureviis, & Petitis ad Antonium Vitream usque, cujus industria omnium sententia ad summam dignitatem atque elegantiam perducta est. ***

* Pervagatum est excudendi artem ab anno 1420. ad annum 1450., inventam fuisse: at multi operis est verum Inventorem definire. Sunt qui hunc opinentur esse Joannem Faustum Civem Moguntinum; nonnulli hujus inventionis gloriam vendicant Joanni Guttembergio Nobili Germano Argentoratensi; quidam autem Joanni Mentelo ejusdem Urbis Civi. Testantur Batavi admirandi istius arcani Inventorem primum Laurentium Costerium fuisse Harlemitanum in Hollandiæ Comitatu. Porro Struvius in eam descendit opinionem, ut crederet, multis ante sæculis Chineses quandam imprimendi Artem tenuisse; sed comperit eos incidere potius, quam typis edere.

** Apud Italos incepit Characterum rotundorum usus; illique primo impressi sunt Libri D. Augustini de Civitate Dei, atque Epistolæ D. Hieronymi, in quarum Præfatione Paulo Tertio Pontifici Maximo nuncupata duo sunt animadvertenda; Primo: Artem hanc inventam in Ger-

mania fuisse; secundo, id circiter anno 1450. contigisse. Jodocus Badius Ascensius ad annum 1500. ab Italia morem hunc in Galliam detulit: omnes etenim Libri antehac Gothicis elementis efformati emittebantur; eum a Germanis, nulla alia adhuc utentibus formarum ratione, elegans hoc inventum acceperint Galli.

*** In duobus offendunt Vitrei Editiones; primo, quod ipsius minutus Character non satis conclusus sit; secundo quod inter consonantem & vocalem litterarum j, & v. non distinguat. Typographiæ omnes recentiores hujusmodi labes sustulerunt, præsertim vero Typographia Regia, e qua Editiones prodierunt dignæ fane, quæ optimum Artis hujus in exemplum proponantur. Hoc numero inter ceteras sit Collectio Numismatum de præcipuis præclari Regni Ludovici Magni eventis, quorum Historia characteribus edita est novæ planæ rationis, multorum annorum spatio excogitatæ atque perfectæ mandato & studiis accuratissimi Abbatis Bignoni.

De præjudicatis, quas excussimus, opinionibus:

XVIII. Non eos dixerim tantum certiores Critices fractus, & quorum jam nunc capimur voluptate, quod exulaverint barbaries, depravatusque Litterarum sensus, fabularum & mendacii amor, nimia extraordinariis rebus, sive falsis, sive vero parum similibus credulitas, inordinatus honoris Sanctorum ardor, atque innumere populares incertæ vel suppositæ Traditiones: verum quod revixerit, revocatumque fuerit exquisitum judicium simul cum veritatis cognitione, quæ eo in dies progreditur uberius, quo complures factorum inveterati errores evanescent, quibus post Imperii præsertim casum ab impericia & præjudiciis hominum animi infecti erant.

Rejecimus itaque hodie, ajunt Cl. Critici nostri, narrationulas omnes, quæ olim de Beatæ Virginis genere, ortu, vita, atque obitu recitabantur: perspectum in præsentem est, eam non Jerusalem, sed Ephesi ocebuisse; pariterque Sanctam Mariam Magdalenam, illamque, quæ Virgo fuit, aliam potius esse a Maria *Peccatrice*, & Maria *Marthæ* sorore. * Ad fabulas amandamus duarum fororum istarum, fratrisque Lazari in Galliam adventum, non secus atque illum S. Jacobi in Hispaniam, & Septem Episcoporum in Gallias ante annum 150. Decio Imperante.

Nemo ferme Criticorum alicuius nominis unus est, cui probatum non sit commentitia esse Opera S. Lino, Clementi Papæ, & Dionysio Arcopagitæ tributa; ** Carmina Sybillarum nomen præferentia; Libri,

*Tallem. l. 3. not.
20. l. 1. 1. 14. 15.
in R. Virg.
R. 15. An-
gust. Gall.*

* Cum dixerit Simonius in Epistola XXXI. 1. Julii 1685. Doctores Parisienses Jacobum Fabium damnasse; propterea quod opinionem communem, tres feminas ab Evangelistis revera secretas, haud internotentem vituperaret: Autor Notationum in eas Epistolas hæc animadvertit: „ Quod tunc sanxerunt Doctores Parisienses, ut pote Sacris Litteris & Traditioni respondens, nunc a Sapientibus velut Sacris Litteris adversum repudiatur. Non pauci Episcopi Gallicani *Breviarium* suum super hac re castigarunt, pronunciantes Facultatis Parisiensis decisionem errorem manifestum in sese continere. „ *Not. 79. pag. 161.* Multa indicia esse videntur, quod inter omnes de hujusmodi Censura non conveniet.

** Autor Ephemeridum Erudito-

rum ad diem 6. Maii 1709. postquam compend. o dedit Opus inscriptum: *Problema Sapientibus propositum de Libris S. Dionysii Arcopagitæ tributis*, subdit. „ Poterit unusquisque universos Libros in id argumentum habere, æneus lucubratos deponere: hic etenim satis superque est; sive placeat Arcopagiticis impugnare, sive propagare. „ Monumenta autem Trevoltienſia, ejusdem voluminis exhibita Epitome, concludunt. „ Simulacque æquis ponderibus examinatz fuerint omnes utriusque partis rationes in hoc Problemate descriptæ, negotium faceret cuique, quid tandem conſilii capiat. „ Verbis istarum Ephemeridum conſeſci posset, opinionem Opera S. Dionysio tributa, eidem adjudicantem ab omni prioris probabilitate non abhorreſcere.

quo-

quorum Autores reputati sunt Trimegistus, Aristas, alique: Collectio demum Decretalium, quam sanctus Isidorus primorum Pontificum nomine divulgavit.

Historia a S. Joanne Damasceno scriptis mandata de Trajani anima, quam putat ipse a mortuis excitatam, atque a S. Gregorio Magno Baptismate ablutam; Constantini lepra, & Baptisma ipsi a S. Sylvestro collatum; S. Marcellini Papæ lapsus, ejusque in adducta Sinuessa Synodo damnatio, modo, si fides est Eruditis Criticis nostris, extra controversiam posita sunt, quemadmodum plura alia ejus generis facta, per hæc tempora Critices luminibus & Sapientum nostrorum curis, ut putant, cumulatissime illustrata.

ARTICULUS VI.

Historia Critices, ejusque instaurationis.

SI Sapientes, qui postremis hæc temporibus floruerunt, Criticen procreasse dicendi non sunt; neque tamen honorem ipsis denegabimus, quod eam videlicet instauraverint, atque in altissimo perfectionis, quem hæcenus nunquam tenuerat, gradu collocaverint. Fatendum siquidem est, vetustissimam esse excellentis Artis hujus exercitationem, & quaecumque ætatem præstantissimos Criticos protulisse; quod reputans Scriptor quidam: Ingenium Criticum, dixit, omnium Sæculorum & populorum ingenium esse.

Apud Dionem Crysostrum principem inter Criticos locum obtinet Aristoteles, eumque uti magnæ illorum Artis Autorem veneratur. *Aristoteles, a quo ajunt Criticam & Grammaticam initium capisse.* Sed quamquam Philosophus iste primus fortasse non fuerit, qui utilem adeo Critices artem usurpaverit; diffiteri tamen nequaquam possumus, teste Vossio, facultatem hanc celebris istius Philosophi temporibus eminere coepisse.

Critice, ut ab ipsius ordiamur origine, solis continuo Grammatices disquisitionibus circumscripta fuit. Referente namque Euthatio, qui amplissimum in Homerum Commentarium nobis reliquit, ii Criticorum nomine donabantur, qui ad Grammatices normam Carmina revocare sciebant; lidemque aliquando etiam *accurati Grammatici* vocabantur *ἀκριβοῦς γραμματικοί*. Initio quidem nulla alia fundamenta tantæ Artis jaciebant præter quoddam optimam judicium lectione excultum, & ordine

Tom. I.

M

ad

Aut. Ingeni
huius Sæculi in
Prof. Gall.

Dis. Crisost.
Orat. 3. de Ho-
mone.

Vossius in Ari-
st. l. 1. c. 6.

ad discutienda Poëticae Opera accomodatum; & cum magnos progressus fecisset Critice studio atque assiduitate Aristarchi, * Varronis, ** Dionysii Halycarnassii, *** Longini, **** aliorumque multorum Paganorum, qui totius antiquitatis celeberrimi Critici existimantur; traducta est ad perpendenda quæcumque Opera ingenio parta, atque ad solidum iudicium de iis omnibus ferendum. Deinde cum ad Patres Ecclesiæ devenisset Critice, jus, ut ita dicam, obtinuit de re qualibet decernendi: deque ipso aliqua ratione sanctorum Bibliorum Textu; quatenus (quod ad rem pertinet Grammaticam) universa scientiam Ecclesiasticam attinentia ad suum Tribunal vocavit.

Non est itaque de Autorum Ecclesiasticorum gloria detrahendum, quod prioribus sæculis florentes, Critica disciplina minime præstiterint; si statuamus id ex Operibus, quæ in Textum Sacrum posteritati commendarunt, atque ex præceptis, quæ tradiderunt, ut de Libris in Ecclesiasticam Historiam confectis sapienter disceretur.

Quatuor revera Tractationum Criticarum genera quoad Sacras Litteras apud Patres reperimus. Quædam ad Bibliæ totius lectionem Introductionis loco sunt: sicuti *Philocalia* Origenis, in qua de autoritate, stylo, & Scripturarum Interpretatione disseritur; Libri de Doctrina Christiana Sancti Augustini, ubi plurimas Critices regulas complectitur sen-

* Aristarchus acutissimorum & excellentissimorum totius antiquitatis Criticorum unus fuit: ex quo factum est, ut iis qui se alienis corrigendis scriptis implicant, *Aristarchum* nomen impositum est. Novem hic scripsit libros de Iliadis, & Odysseæ Homeri emendatione. Samosatenus erat, & litterarum laude centesimo ante Christum natum anno conspicuus.

** Marcus Terentius Varro Romagorum habitus doctissimus ortus est anno 638, ab Urbe condita. Animum præcipue Criticis studiis applicuit. ejusque doctrinæ in quodlibet Litteraturæ genus amplitudo jam in Proverbiis consuetudinem venit, uti Ciceronis eloquentia, atque Aristotelis ratiocinatio; ita ut, si quem velimus designare universa eruditione spectandum virum, eum sæculi sui, aut regionis suæ Varronem appellemus. Julii Cæsaris temporibus enituit.

*** Dionysius Halycarnassæus, sublati ab Augusto feliciter Civili-

bus Bellis, Romam venit. Fragmenta, quæ ipsius nomine supersunt, illorum aperce demonstrant omnium exemplar esse, quotquot huic scribendi rationi se dedunt: immo fertur passim hunc acri & prudenti Critice cunctis antiquitatis Criticis prævisse, posteritatis vero magistrum extitisse.

**** Dionysius Cassius Longinus sapiens Sophista, nec non Criticus præstantissimus summam nomini suoptamam sæculo tercio collegit. Despravius in Proœmio ipsius operibus affixo testatur, Porphyrium Philoophum Longini olim auditorem, ejus tamquam prodigii culscidam meminisse. Si eundem audiamus, ejus iudicium optimi judicii nota erat; Decisiones vero de Operibus quasi Principum decreta colebantur. Anno 773. Imperator Aurelianus illum morte multavit, quod Autorem crediderit impudentis Epistolæ ad se Syriacæ Lingua a Zenobia Palmyræorum Regina datæ.

sui Litteræ Bibliorum percipiendo utilissimas; & Synopsis S. Athanasii nomine insignita. Aliæ Proœmia veluti totidem sunt in unumquemque ipsorum librum. Hujusmodi sunt Epistola Hieronymi ad Paulinum, altera Epistola Præfationis more in Versionem Pentateuchi, & multæ Præfationes ad majorem divinorum Librorum partem: Præfationes Theodoretæ in Scripturam universam; Tractatus S. Gregorii Nysseni de Psalmorum Inscriptionibus; Epistola S. Athanasii ad Marcellinum ejusdem argumenti; & complura S. Augustini Opera. Tertium genus ad verborum S. Scripturæ difficiliorum explicationem attinet: quemadmodum non pauca S. Hieronymi Epistolæ, 130. 137. 138. 142. 143. 145. & quibus addas licet a Sancto Epiphanio de Nummis, & mensuris conscripta. Postremæ institutæ sunt ad quamplures difficultates Biblicas enodandas, & de Theologicis Philosophicis Chronologicis &c. rebus quæstionem ponunt. Consule super hac re Hieronymi ad Damasci Papæ Quæstiones, in Genesim responsa Evagrii missa, aliosque multos Patrum Tractatus, ex quibus deprehendere nos jubent, tantum abesse, ut illi germanas Critices præscriptiones ignorarēt, ut eisdem citius sapienter usi fuerint.

Quanam sane ratione potuissent Hesychius, Lucianus Martyr, & Origines Bibliorum Editiones, sive potius correctiones suas Ecclesiis pariter suis adhibendas præbere sine prudentis Critices subsidio? Nonne constat Serapionem Antiochenum Episcopum pulchras duas Artis hujus regulas usurpasse; ut ostenderet, Evangelium, quod S. Petri titulo Rosensis Ecclesia legebat, Opus esse ab Hæreticis Docitis suppositum, uti animadvertit Eusebius: Præterea ad Critici conditionem accedit Autor Commentarii in Epistolam ad Romanos D. Ambrosio tributi, qui Græcorum & Latinorum exemplorum discrimen ingeniose specularur, cumque vetera Latina Autographa Græcis prætulisset, hanc Critices legem edidit, qua Lectionum varietas dignosceretur. Hoc verum arbitror, *quando & ratio, & Historia, & auctoritas observantur.*

Istud in Sacra Biblia Critices genus usque eo primis erat sæculis usitatum, ut Simonii testimonio plures quoque Nobiles scæminæ enixam illi operam darent. „D. Hieronymus, inquit, distentus frequenter erat sol., vendis difficultatibus quas illæ proponebant; nihilque in rem hanc erudi- tius habemus, quam Patris istius responsum Sunniæ & Fretellæ, *

* Martianeus in Commentationibus huic Epistolæ appositis animadvertit, non modo antiquam Venetam ejus Editionem, verum MSS. quoque multa titulum præferre *Dilectissimi fratris Sunniæ & Fretellæ*. Ex Epistolæ contextu conicitur,

Sunniam & Fretellam duos milites Getas fuisse. *Dudum*, ait Hieronymus, *callosa tenendo capulum manus, & digiti tractandis sagittis aptiores, ad stylum calamumque mollescent, & bellilicæ pectera veniuntur in manuum utudinem Christianam* T. 2. Oper. S. Hier. pag. 665.

Euseb. Hist. l. 6. c. 12.

In Ep. ad Rom. c. 5. v. 14.

Sim. Hist. Crit. Vet. Test. l. 1. c. 1. p. 1. col. 2. Gall.

„ quæ a Germaniæ finibus Epistolam ad eum conscripserant; unde ap-
 „ paret, eas non minus Græci & Hebraici, ac Latini sermonis fuisse
 „ peritissimas. Non desunt item Gallicæ Matronæ Sacrorum Bibliorum
 „ Criticæ ex eo tempore incumbentes * „

*Exph. Hæd. Re-
 dact. l. 7. c. 29.*

Me fugit extare alibi Criticæ regulas pro Librorum suppositione dijudicanda æquiores & accuratiores illis, quas nobis indicavit Sanctus Dionysius Alexandrinus, & posteritati servare studuit Eusebius: nosque in sequentibus planum faciemus, excellentiores Criticæ Leges de legitimum Librorum a suppositiciis secretionem, aut de factorum Historicorum a fabulis delectu Sanctos Hieronymum & Augustinum minime præterisse. Non equidem putarem quemquam futurum, qui ab officio Critici inter antiquos præstantis alienum ducat Eusebium; ut missos faciam Tertullianum, Cyprianum, Athanasium, aliosque Ecclesiasticos Scriptores. Lique etiam Concilia ** multa diversis temporibus celebrata Criticis lumina non neglexisse, ubi in quæstionem inciderant de suspitionis Operibus vel dubiis Historiis expendendis. Extra aleam est, illustrem Romanam Scholam ad Sanctum Pontificem Gregorium usque maximi factam, ut Agatho Papa facetur, VI. circiter sæculo decidisse: immo ante illa tempora optimum humanarum Litterarum & Criticæ sensum paullatim desinere cœpisse; atque eo serpere Barbaricam & propagari, quo declinabat Imperium Græcum; tunc etenim desperatæ ferme curationis morbus visus est.

* Theodulphus Episcopus Aurelianensis extirpare fecit a Gisla uxore Caroli magni duplex Palæstrum Hieronymi induase columnas distributum, quarum prima Latinam veterem Editionem ad Græcum Septuaginta exemplar retractatam compledebatur; altera autem Textus Hebraici versionem proxime ab eodem Sancto Doctore adornatam: de quibus nos monent Theodulphi ad Religionem istam Principem carmina. *Manus. Truvæ. Mense Jan. & Februar. 1201. art. 11. pag. 107.*

** Sum nefcius, cui potius tribuendum sit, quam solertissime Criticæ luminibus celeberrimum Gelasii Papæ in Concilio Romano Decretum de Libris Sacris, de Patrum, aliorumque Autorum Operibus, Subveniente quoque Critice factum est ut Christiani ad Colloquium anno 531. Constantinopoli habitum evocati infæta suppositos rejicerent Libros a Se-

verianis S. Dionysii Areopagitæ nomine recitatos; & Patres VI. Synodi Generalis fallaces esse declararent quasdam Epistolas, V. Concilio Oecumenico assutas, atque ad Pontificem Vigilium, & Mennam Constantinopolitanum missas. Si Patres Concilii Francofordienfis improbitatem cognoverunt Elipandii Episcopi Toletani, qui ut confirmaret errores suos, auctoritatemque ipsis adjungeret uti intendebat nonnullis locis Divis Hieronymo & Augustino falso adscriptis: sique Rudericus Episcopus Toletanus in Concilio Lateranensi eorum Innocentio III. Pontifice vanas Episcopi Compostellani postulationes dissipavit, commentitius traditionibus & vulgi rumoribus quoad adventum S. Jacobi in Hispaniam innixas: hæc omnia evineunt, ante postrema sæcula Criticam disciplinam non fuisse neglectam.

Id tamen nihil obfuit, quominus per illud temporum intervallum egregius aliquis Criticus identidem prodiret, & litteræ colerentur. Ineunte circiter sæculo septimo Augustinus Monachus, ceterique a S. Gregorio ad prædicandam Angliæ fidem ablegati, scholam ibi crexerunt, quæ studia fovit, quamdiu vires eorum in Europa univerfa frangebantur: in Italia propter Longobardorum cades, in Hispania ob Saracenorum incurfionem, in Galliis Bellorum Civillium cauffa. Exiit inde S. Bonifacius Germanorum Apostolus, & Gymnafii Moguntini conditor; & ab Anglia deinceps Cl. Alcuinum accepit Gallia, qui præclariffimos in Schola Cæfarodunenfis instituit difcipulos, postmodum vero in Gymnafio Aulae Caroli Magni, & Rhemenfi, nec non in compluribus Monasteriis magiftros.

*Flour. H. B. Eccl.
def. t. 12. in
Prof. Gall.*

Litterarum & Critices studia non modo non in Germania, & Galliarum Monasteriis perierunt, fed neque in Græcia, fi celeberrimi Photii eruditionem fpectare velimus. Nullum fiquidem Respublica Litteraria fortassis fortita est Judicem aut Cenforem, qui perfpicacior, aptior, liberior, atque a præjudiciis omniibus remotior effe vifus fit, ac fummus vir ifte, in Critice, quam in ducentorum octoginta Autorum Opera exercuit.

*Photius in Bi
blot.*

Non longe a vero diftare videtur, ab Octavo ad XII. Sæculum non tam abiectas Litteras & Criticen fuiſſe, ut nobis aliqui perſuaſum effe volunt: hoc nimirum annorum ſpatio Carolus Magnus, ejuſque Succeſſores, nonnullique Epifcopi & Abbates in Gallia, Germania, Italia, Anglia, & Hispania amplius quinquaginta illuſtres Academies conſtruxerunt, e quibus Sapientes plurimi prodierunt; utque ceteras Scholas prætermittamus, Pariſienſis una poſt VIII. Sæculum, ſcilicet poſt annum 790. ad 1100. uſque e ſinu veluti ſuo protulit Viros ſupra ducentos Litterarum laude ſpectatos, & quorum plures non pauca in Sacra Volumina, in Theologiam, & Philoſophiam, immo in humanas etiam Litteras immortalitati tradiderunt. Porro difficile admodum erit, ut mihi perſuadeant, tot inter Sapientes extitiſſe neminem, qui de Critices facultate ſollicitus fuerit.

*Leunovius lib. de
ſcholis æccl. 90
uſque ad 60.*

*Buland. Hiſt.
Univ. Pariſienſ.
t. 2. pag. 542. ad
649. Gall.*

Et certe firmum & conſtans eſt, Monachos Sæculo undecimo Critices & politiciorum diſciplinarum, quæ præcedentium Sæculorum tenebris pens obrutæ erant, inſtaurationem fuiſſe. Gerbertus Monachus Auriacenſis, Abbo Abbas Floriacenſis, Fulbertus Epifcopus Carnotenſis, & Notgerus Ecodenſis ceteris diligentiſſis huic reſtituendæ laborarunt, atque ipſorum diſciplina non pauca ad Sapientiam informavit. Patet etiam Sæphianum III. Abbatem Ciftertiienſem non potuiſſe non Criticæ poltere plurimum doctrinam, æque ac multi Monachi in hoc Monasterio ab initio XI. Sæculi ad annum uſque 1200. degentes.

*Epilom. Sup.
9. Jan. 1704
Gall.*

Fateri quoque necesse est Joannem Salisburysensem Anglum, * Eustatium Episcopum Theſſaloniceſem, ** Iſaacum & Joannem Tzetzeſios *** fratres Sæculo XII. florentes, germanos Criticos fuiſſe acutiſſimarum animadverſionum teſtimonio, quibus ipſorum Opera reſerta ſunt.

*Luc. Brug. not.
in c. 3. lib. 1. de
c. 10. lib. 10
Præf.*

Lucas Brugenſis meminit correccionis cujuſdam Latine Bibliæ, impetrante S. Ludovico, ad normam alterius Caroli Magni a Patribus Dominicanis redactæ; cujus Archetypum extat in hodiernam diem, ſervaturque in magno ipſorum Monafterio Pariſienſi cum Criticis notationibus a Textu Hebraico, a Verſione Septuaginta, atque a Libris Origenis & Hieronymi excerptis: quæ omnia nos certiores faciunt Sæculi XIII. homines Criticam ſcientiam deſpicatui non penitus habuiſſe. Omitto Libros inſcriptos, *Correctoria*, in quibus aſſeruntur Lectiones Hebraici Textus, additis, ubicumque diſſerunt, Græca, Septuaginta, & veteri Latina Editionibus. Huiusmodi exemplaria, quorum unum memorat Robertus Stephanus titulo *Correctorii Sorbonici*, per id temporis compoſita, ut legitiſſima Critices Opera ſunt exiſtimanda.

Ceterum, quamquam minori Sapientum duorum vel trium Sæculorum iſtorum aſſiduitate non admodum Ars noſtra ſingularis, atque elegantiores Litteræ profeerint, ipſi tamen accerrimo ingenio præditi erant; quacumque etenim ætate oriuntur homines intelligentia recta, accurato iudicio, & cogitatione ſeſie: verum denſa caligo ſæculis illis oſuſa pravæ educationis vitio vertenda eſt, cum meliora ingenia infantie præjudicia & populares opiniones facile ſectantia, corruptum tandem imbibant rerum ſenſum, & recte ratiocinandi conſuetudinem amittant, præſertim ſi deficiat exercitatio, & peſſima exemplaria ipſis ante oculos proponantur: ex quo apparet, Critices & humanarum Litterarum inſtaurationis, proſectus, & perfectionis gloriam fuiſſe poſterioribus ætatibus reſervatam. Enim vero Ingenia exulta ſunt, vulgi errores ablati, & exquisita ſtudioſorum ratio revocata eſt, ob quam comparandam, optiſſimorum magiſtrorum imitatione ipſamet exercebatur.

Sæculo itaque XIV. complurium ſummarum Virorum ſtudiis, præcipue vero tribus Italis in id eximio nominis ſplendore nitentibus, cepe-

* Joannes Salisburgenſis Litteris operam dedit Pariſiis, ibique Doctore Laureæ donatus eſt; cumque aliquandiu Præceptoris munere functus fuiſſet, Episcopos Carnotenſis renunciatus eſt. Interfuit Concilio Lateranenſi anno 1179. obiitque 1181. vel 1182.

** Episcopos hic Sæculo XII. flo-

rebat tempore Emanuelis, Alexii, & Andronici Comneni. Probatiffima in Homerum, & Dionyſium Geographum ſcriptis commentaria.

*** Prior ſapienter Lycophronum commentatus eſt, alter eruditæ in Heſiodum Scholia reliquit; amboque Sæculo XII. exeunte vixerunt.

runt humanæ Litteræ sese e tot laqueis expedire. Primus horum fuit Dantes Aligerius ex clarioribus sui temporis ingeniis vir, magnus Poeta, bonusque Philosophus; alter Petrarcha, & tertius Boccacius. * Præ aliis vero Petrarcha horribilem barbariem a præcedentium Sæculorum perturbationibus inductam omnium prior superavit; eoque humanas Litteras exitu perpolivit, ut meritum ejus admiratione non pauci ad illum imitandum allicerentur. Ipsi exemplo Veteres evolvere cœperunt, eorumque indolem assequi; at dum legebant, vias omnes persequabantur, ut eos intelligerent: unusquisque certatim contendeat, quo sibi emendatiora exempla pararet, singulorum styli dispiciebant, & venustates omnes odorabantur, quæ cuncta primus veluti gradus fuerunt, per quem ad legitimorum Operum delectum ascenderent, ab iisque fecernerent, quæ inconsculto sub eorum nomine vulgabantur.

Eadem Antiquorum lectio innumera pariter superioribus ætatibus signorata facta in apertum emisit; nec pauciores narratiunculas, quæ propter crassissimas, lateque dominantes tenebras disseminatæ fuerant, fallaces esse ostendit. Hoc itaque pacto amplissimi homines isti Litterarum studium rursus excitaverunt, unde Critices efformata est, quæ radices agere cœpit. Verum tamen quancumque tandem animi contentionem ad hæc studiorum genera instauranda Dantes, Petrarcha, & Boccacius adhibuerint, non nimis certe adhuc processerant, una excepta Itala Lingua, tot per ipsos elegantibus dicendi formulis, atque ornamentis ditata atque expolita; ut nihil quicquam addi imposterum posse persuasum sit.

Quocirca statuenda est medio circiter decimo quinto sæculo renovatio ista; * statimque infinita vis prodiiit Litteratorum apud Italos primo, ** deinde apud Gallos, & Europam universam; quorum multi ad vo-

* Papyrius Massonius trium istorum illustrium Italarum Historiam hoc titulo exaravit: *Vita trium Horum: Procerum, Dantis, Petrarchæ, Boccacii*, Tomo 2. Elegior. pag. 15. & seq. Complures alii Scriptores de tantis viris summa cum laude locuti sunt.

** Duo instaurationis hujus in causa fuerunt. Primum Constantinopolis per Turcas anno 1453. occupatio; qua Urbe Græcarum principe capta, non pauci illius Nationis Eruditi in Occidentis partes, præsertim autem in Italiam commigrantes, ibi inter Litterarum studiosos æmulationem excitaverunt. Tum sane alia initia studia sunt, quam Theologia Scholastica. Alterum fuit Typorum usus: Du-

plici fere id causa acceptum referri debet, capta a Turcis Constantinopoli, & inventa Arsi Typographica. Hear. Warton Append. ad Historiam Litterar. Guill. Cave pag. 67.

*** In eorum numerum, qui ante alios disciplinis perficiendis labores suos impenderunt, referri possunt Leonardus Bruni a Patria Civitate Aretinus dictus: Joannes Franciscus Poggius. Bracciolinus Florentiæ ortus; Laurentius Valla Romanus, Canonicus Lateranensis; Joannes Baptista Guarinus Ferrariensis; Georgius Merula ex Alexandria Statiellorum; Domitius Calderinus Calderiæ natus, quæ prope Veronam viculus est; Andreas Bællus Politianus, nomine a

Intandos, quotquot prae manibus habere poterant, Antiquorum Codices, ad Latine scribendum, quantum in ipsis erat, elegantissime; atque ad Graecos Autores interpretandos incredibili ardore se contulerunt.

Arts Typographiae pro magna Librorum praefertim castigatorem inopia non exiguo subsidio fuit. Hinc quamplures operam suam in parandis, meliorum MSS. fide, bonorum Scriptorum praeclaris Editionibus collocarunt. Verustiora MSS. conquesta sunt, & cum recentioribus secundum Criticas praescriptiones collata. Nonnulli Lexica, & Grammatices accuratissimas lucubrarunt, alii vero ad explanandam Auctorum intelligentiam Commentaria: quidam peculiare de eodem argumento Tractationes sibi assumere, partim de fabula, partim de Veterum Religionibus, regimine, & militia; minutissimas morum suorum, vestium, ciborum, & solatiorum noticias scrutati sunt; nihilque praetermissum est, quod pertinere videretur ad absolutam eorum omnium hauriendam cognitionem, quae tanto annorum intervallo de antiquis Graecis & Latinis Libris superesse potuerunt.

Eventa plurima animadversione digna hanc renovationis humanarum Litterarum & Critices Epocham celeberrimam reddiderunt. Vivida quaedam ex Aula Florentina ingenia acutissima Litteraturae Criticorum famam adeptae sunt; at impietatis vitio laborabant; quam nominis existimationem illorum aliqui adeo operibus & scriptis suis confirmarunt, ut Litterarum instaurationis Epocham immoderatam quoque licentiae renovationem recte designet. Quo forte adductus est nuperas quidam Scriptor, ut diceret: *neque in Gallia ante Franciscum I., neque in Italia ante captam Constantinopolim Aethem quempiam reperiri.* *

*Clavius a S.
Honor. de delat.
du & non lib.
fist. pag. 112.
Gallie.*

Monte Politiano parva Haeruriae Urbe desumpto &c. quia medio circiter XV. Saeculo ad finem usque floruerunt.

* Non levis negotii opus esset, huiusmodi factum tueri. Protagoras Abderites Sophista, & Democriti discipulus a Lactantio Atheorum assignatus habitus est. *Protagoras*, inquit Pater iste, *primus omnium exiit, qui sibi diceret non liquere, utrum esset aliqua Divinitas nec ne. Quamobrem Athenienses suis finibus eum expulerunt.* Lib. de Ira Dei c. 9. Nonagerius decessit, ad annum 338. ab Urbe condita; multosque Auditores suos Atheismi Magistros post se reliquit, uti Theodorus, Critias, Clitomarus, Diagoras, de quo legitur illud Athanasii Orat. pro Christo: *Diagora est aperte*

*promulgata sententia nullum plane extra-
re Deum.* Animadvertit tamen Valsorius in suo Tractatu de vera Religione, licet ante falsam Reformationem non defuerit Atheismus, & Fidei contemptus, eum rudi magis minusque peripicaci ratione prognatum fuisse. Spinosa quidem praeterito Saeculo Atheismum in integrum restituit; cujus sententia, unicam tantummodo fas est naturam universam agnoscere a qualibet natura, naturarumque collectione indistinctam; naturam autem libertate, providentia, consilio sine, delectu, & electione carentem, & ad quaeque praestanda caeca & inevitabili necessitate compulsum.
„ Equidem existimo, inquit perdo-
„ aus Pater Lami Benedictinus in
„ Tractatu Novi Atheismi eversis. Gall.

Ha-

Habemus a Fleurio Bezam ulterius tendere, cum dicit, falsæ Reformationis Autores non modo hujusmodi studia spectasse veluti necessarias ad instaurandam Ecclesiam vias; verum etiam restitutas humanas disciplinas, Criticenque tamquam primum divinæ super hac re voluntatis indicium venditare voluisse. Videbatur ipsis hanc Linguarum & Historiæ assiduo labore partam intelligentiam extraordinariæ cujusdam Missionis notam certissimam esse: quinimmo contendit Bayleus, „ eo tempore, quo clara ingenia, & eruditi Humanitatis Professores in Italiani-
„ tentes prostratæ Religionis ignominia afficiebantur, emicantem rursus
„ Linguarum doctarum & politicioris Litteraturæ splendorem Reformato-
„ bus semitam stravisse „

*Fleur. de Delai
En Académie
pag. 78. & 80.
Gallies.*

*Bayleus in Mi-
sion. Criticis,
verbo Taxis-
dis. Gallies.*

Humanarum Litterarum felicitatem aliud quoque victum consecutum est, quod hisce verbis describit Simonius. „ Simul ut liberaliora studia
„ in Europa vigere perspeximus, statim qui Græco Latinoque sermone
„ imbuti nonnihil erant, antiquum Ecclesiæ Interpretem in contemptum
„ adducere cæperunt, præsertim Itali, qui politissimam in litteris ele-
„ gantiam præ omnibus arrogabant. „ Quamobrem Laurentius Humfredus, Hæreticus licet, non potuit abstinere, quin Italos redargueret nimis libertatis, cum Sacros Scriptores Ciceronis Lingua loquentes induxerunt.

*Simon. Hist.
Cris. Verf. h.
T. 1. c. 4. pag.
236.*

*Humfr. de reb.
Europ. l. 1. in
Pref.*

Nos monet Gassendus contendisse Sapientes multos, ut celebrem Epicurum pristinae dignitati restituerent, de qua antea cæcis sæculis turpiter dejectus fuerat: vix tamen Libros humaniores, excusso pulvere, rediisse in manus ante duo fere sæcula, cum omnes pene Eruditi symbolum, pro eo, Epicuro contulerunt. Persequitur deinde nobiliorum Scriptorum nomina, qui se Epicuro favere testati sunt.

*Gassendus in
Vita Epicuri l.
7. c. 7.*

Quantumvis autem Critice XV. sæculo ad amplissimam creverit magnitudinem, in nihilum ferme evadunt tot incrementa, si cum XVI. sæculi incrementis conferantur. Ejus ætatis sapientes, præsidis & luminibus, quæ ipsis industrii superioris Ævi Critici suppeditaverant, novos conatus addiderunt, ut non horridas solum Litterariæ Reipublicæ terras decessoribus suis ignotas colerent; verum ut perpolirent quoque, atque explerent quæcumque ab illis acceperant. Honoris loco habuerunt, ne quidpiam eorum aciem fugeret; omnes Bibliothecarum angulos, ut nova eruerent MSS., præsentarunt; invicem illa contulerunt; Historica facta Textibus castigandis, & statuendo tempori Epistolis adscripto opportuna digesserunt; institutumque est, minime de Librorum intellectu

„ pag. 33. nihil supra ad efformandum
„ Atheismum desiderari; vehementerque assensior cuidam egregio Sc-

Tom. I.

„ culi hujus ingenio dicenti, nullum
„ unquam, nisi explicata superior
„ ratione, Atheum extitisse „

N

ante

ante maturam inquisitionem pronunciare, ne fallerent, aut fallerentur.

Satis Eruditis nequaquam fuit, uti elapso Sæculo fuerat, Criticen ad Ecclesiasticos & Profanos Scriptores examinandos accommodare; sed mentis oculos longius intendentes, studia sua ad Græcos & Latinos Patres converterunt, ut eorum doctrinam medullitus tenerent; multumque operæ in Historia Ecclesiastica, Conciliis, & antiquis Canonibus posuerunt: Traditionum fontes adire; Sanctorum Historias corruptissimas, & infinitis fabulis confarcinatas ad trutinam revocare, incomptamque doctrinam a primo capite repetere; Divini verbi explicatus Linguarum & Critices ope investigare: in quod plane studium satis leviter antecedentis Sæculi Scriptores incubuerant: pulcherrimas denique Leges condere, ut Critices usus invaleretur, quæ ad Artem redacta, non intermisso labore exornata, & sequenti ætate ad altissimum perfectionis fastigium erecta est, ipsis familiare fuit.

Convenit inter omnes, Criticen XVII. Sæculo omnes virtutis numeros habuisse, tum si attendamus animo ad Operum hac de re editorum multitudinem, & magnæ Artis hujus regulas cumulatis ad omne Litteraturæ genus illustratas; tum si perspiciam, soliditatem, & diligentiam; tum denique si præcellentes fructus in Republica Litteraria a Sæculo deinceps partos spectare velimus. Quæ forte cogitatio Dupinum adduxit, ut postremam suæ Autorum Ecclesiasticorum Bibliothecæ partem exordiretur ab Elogio XVII. Sæculi, quod merito ceteris omnibus Linguarum pericla; Theologiæ & Philosophiæ tractandæ ratione, Critices præstantia, Historiæ & disciplinæ Ecclesiasticæ scientia, exquisita Concionandi facultate, & piorum Librorum delectu anteponebat: addere sane potuisset strenuus Autor iste, humanarum Litterarum, liberalium Artium, & Bibliorum Sanctorum cognitionem, quæ tocidem Critices emolumenta sunt, quibus tantam splendoris accessionem asserere nequiverit, nisi ipsa omnibus partibus suis fuisset expleta.

Nihilominus non admodum a veritate distat, eam huc non pervenisse, præterquam sub sæculi XVII. finem; si Bailletum audiamus disserentem de consilio, quod ceperat Magister † Sanctorum gloriæ scilicet operam navandi: „Existimavit, inquit, puram de Gestis Sanctorum Historiam molendum Opus non esse, donec nulla alia subsidio venirent adjumenta; Criticenque tanto muneri necessariam adhuc absolutam ita nequaquam esse, ut in præsentem perspicuum est. „

Postulaverit fortasse Lector, ut Indicem atque Elogium Sapientum illorum consecissem, qui ab exacto Sæculi XV. dimidio enituerunt, adeoque de Republica Litteraria optime meriti sunt. Verum præterquamquod

mca

*Dupin in Bib.
lith. 17. Sæcu-
lo, tom 1, Gall.*

† Hinc migravit
vir anno 1638.

*Baillet. Dissert.
in Vitas Sancto-
rum pag. 103.
Gall.*

mea non interest factus hoc; neque longius quam par sit, protraheret, (neque enim paucae solis ipsorum nominibus recitandis paginae sufficerent,) Bailletus tribus prioribus de Judicio Sapientum Voluminibus habita a Scriptoribus de ipsis Elogia, & quidquid de eisdem memoriae prodiderunt, collegit; Thuanus * pariter amplius quadringentorum mentionem fecit, quemadmodum alii plures, qui eorum merita celebrare non sunt obliti; ante omnes autem Ephemeridum Scriptores, qui ab Operis Institutione officio isti non defuerunt. Denique, quod majus perfolvi poterat, praestitum ipsis est in tot Libris, sive viventibus illis, sive post illorum obitum lucubrat; quare opus non est id hoc loco suscipi; eoque magis, quo studiū diligenter illorum saltem praecipuos hoc in Opere citare, immo plures habitos acceptosque Tractatus oblata occasione significare.

ARTICULUS VII.

De Sapientibus Criticis singillatim, in quorum Opera nonnullas animadversiones excitabimus.

IN immensum abire vellet, quicumque aggrediretur ad omnes, quae de Criticorum nostri temporis doctrina suboriri possunt, dubitationes in medium producendas, & singula ipsorum Opera in iudicium vocanda. Operae itaque pretium esse duxi, me sequentibus Criticis circumscribere; videlicet Simonio, Tillemontio, Dupino, P. Alexandro, Bailleto, & D. Theodorico Ruinartio: quod tamen non oberit, quominus per opportunitatem animadversiones aliquando nostras ad aliorum posterioris Aevi Criticorum sensa convertamus.

Nemini autem mirum videbitur, me hos praeferre, vel citius seligere, si modo reputet; 1. Sex istos Scriptores accurate nisi de omnibus, de praecipuis certe argumentis disputasse, quae Critice Ecclesiasticae magnos usus asserre possunt; 2. videri eruditos Autores istos materiam sibi subjectam exhaurisse: nihil etenim praeteritit Simonius eorum, quae ad Scripturarum Textus Criticen, regulasque optima Versioni pa-

* Teissierius 2. Vol. in 12. Littoratorum hominum Elogia congregavit, quorum meminit Thuanus in Historia sua, istaeque additamenta ap-
posuit notations maxime digna,

praefertim in altera Editione Trajectina anno 1697, ex qua novissima alia constructa est, & tertio Volumine aucta Berolii anno 1704.

randæ necessarias pertinent: Tillemontius Ecclesiasticam primorum Sæculorum Historiam funditus evolvit: Bailletus, nisi fallor, in Sanctorum Vitas Criticem transegit: Theodoricus Ruinartius firmioris auctoritatis Acta primorum Martyrum in ora hominum eduxit: Dupino nihil excidit ad Autores Ecclesiasticos attingens: Patrisque Alexandri Opus ab omnibus suspicatur veluti Dogmatica Theologia hæcenus editis perfectior. 3. Operosam fore aliquam Critices quæstionem indicare, quæ Virorum istorum luminibus se subduxerit. 4. Ipsos in Operibus suis eundem Criticæ Artis præscriptiones comprehendisse, earumdemque usum; quæ conducere possunt objectis illustrandis, quæ de rebus superius memoratis urgeri queunt; mihi quæ persuasum esse, perpaucas repertum iri, quæ in Sapientum istorum Scriptis non contineantur, aut eodem non recedant, quo per ipsos nobis traditæ, & usurpatæ.

Ecce tibi rationes, quibus compulsus sum, ut me exiguo hoc præ omnibus aliis Cl. Criticorum numero definirem. Ne præstoleris, me illorum doctrinam oppugnare, placita refellere, aut perpendere, utrum capiantur, nec ne, ubi factum aliquod sive probant, sive improbant; cum id nullo modo sit Operis hujus institutum; illud vero tantum, ut nosmetipsos, propostis in Critices regulas ab ipsis exhibitas & adhibitatas dubitationibus, erudiamus.

Ceterum cogitari nequit observantia atque existimatio iis majores, quas erga celeberrimos Scriptores istos, eorumque sapientiam harum Animadversionum Autor proficitur. Ingenue siquidem testatur, eos quatuor egregiis dotibus non mediocriter exornari: 1. recondita eruditione, absolutissima scientia, solido judicio; immo dixerim, singulos rem, de qua disputant, superasse: 2. perfectâ omnium germanæ Critices Legum cognitione: 3. quod vero maxime consentaneum sit, eos admodum nihil in Operibus suis protulisse, quod ad severioris Critices normam exactum non fuerit. Demum Autores isti conceptis verbis ratum nobis esse volunt, unum veritatis amorem laboribus & decisionibus suis præfuisse: præjudicia autem, privata negotia, animi affectiones, propriumque commodum longe summota esse a ferendis sententiis illis, quas suffragio suo comprobant.

Is profecto Tillemontii vim amplissimam ingenii minime complectetur, * cui satis esset dixisse, eum opera sua ab Autographorum Scri-

* Ludovicus Sebastianus Nanus Tillemontius Parisiis ortus pridie Kalendas Decembris anni 1637. Patrem habuit Joannem Nanum supplicibus Libellis Præfectum. Sacris initiatus est anno 1676, Confectudine erat

suavi simplici humili modesta & gravi: tempore Quadragesimæ jejunium post solis occasum protrahere, foliis leguminibus vescabatur, a voluptatibus etiam castissimis abstinebat, & nonnullis asperitatibus deditus

ptorum visceribus excerptisse, quorum non semel eadem usurpat verba; eorundem sensa integerrime reddere, & ordine, consensu, & distinctione tanta collocare; ut mirari subeat eos, qui experimento norunt, quot labores in hæc studiorum genera impendantur. Ne id quidem sufficeret addere, ex ejus nimirum copioso fonte, ipso adhuc in vivis agente, hausisse plurima Autores Gestorum Tertulliani, & Origenis, S.S. Basilii, Gregorii Nazianzeni, Joannis Chrysostomi, Ambrosii, & Ludovici: ad Tillemontii Monumenta confugisse Sapientes illos, qui novas posteritati propagarunt Editiones S. Cypriani, S. Hilarii, S. Ambrosii, S. Augustini, S. Paulini, S. Fulgentii, aliorumque multorum, tum quoad Historiam de Gestis Sanctorum istorum, tum etiam quoad Operum suorum delectum, & Chronologiam: Bailletum insuper tanti Viri assiduitati non pauca ex iis debere, quæ memoriæ prodidit de Martyrum Actis, & Sanctorum quatuor prioribus sæculis viventium Gestis. Tot eximie Cl. Abbatis hujus virtutes summa animi demissionē, & singulari prorsus moderatione commendabantur, quæ miram cum tanta ingenii luce copia & eruditione societatem coeherunt.

*Specimen Vita
& ingenii Tillemontii art. 6.
& 27. Gall.*

Doctissimus quidam Abbas Tillemontii Sapientiam & accuratorem tanti fecit; ut Historiam Ecclesiasticam † scripturus libere profiteatur, † primum volumen impressum est Parisiis anno 1703. Chosius Histor. Eccles. in ad- monition. pag. 6. Gall. se ab hoc uberrimo fonte non modicos rivulos deduxisse. » Scriptura » Sancta, inquit Abbas Choisyus, totius ædificii basis erit, materia » partem suggeret nobis in sua de Imperatoribus Historia, & in » Historiam Ecclesiasticam Monumentis Tillemontius, de quibus examinandis non laborabo; cum ejus ingenium de ipsius intelligentia nos in tuto ponat, ejusque virtus pro ipsius bona fide nobis spondeat. » Aperte pronuncio, me nihil dicturum, nisi ex eorum fide, quos » paullo ante memoravi, præcipue vero Tillemontii, qui pro me, » proque anni posteritate Archetypa scrutatus est.

Ibid. pag. 8.

Universi, quævis consuetudo aliqua cum Bailleta * intercedebat, in ipso Bailletus.

erat. *In specim. Vita & Ingenii Tillemontii. art. 35.* Qui Magni hujus hominis Volumina versant, eum in verbis suis moderatum, in alienis adducendis rectum, in decisionibus cautum, atque in animadversionibus sagacissimum agnoscunt. Diem clausit 4. Idus januarii 1698. Sexagenario aliquanto major. *Dupin. Biblioth. 17. Sæculo parte 4.*

* Adrianus Bailletus in lucem prodit Idibus Junii 1649. Novævillæ, juxta Bellovacum vico, Patre Prædiali cuiusdam, quod ad ipsum a majoribus suis venerat, propriis ma-

nibus cultore. Apud Fratres Minores vico illi proximos educatus est; deinde in Collegio Urbis Bellovacensis studiorum suorum curriculum confecit, atque ibidem Humanarum Artium moderator fuit anno 1676. Ad Sacerdotium promotus, cuidam Diocesis Bellovacensis Parocho aliquandiu operam suam locavit: anno vero 1680. Bibliothecæ Lamoignonii Patroni Generalis præfatus est, quo in munere ad mortem usque perseveravit, illamque oppetiit Parisiis circiter 37. ætatis lxx anno 1706. Duodecimo Kal. Febrarii.

per-

perspicacissimum & amplissimum ingenium, miram ad veritatem ab eo internoscentiam quod illius speciem duntaxat habet, facilitatem, solidum iudicium, acrem Criticem, & certum de quibuscumque ingenio partis Operibus sensum suspiciebant. Hæc omnia consequebantur inexplicabilis scientiarum ardor, immensa & recondita lectio, assiduus & immanis labor, & magna Librorum & Autorum in quolibet Litteraturæ genus, cognitio: Quod additum tot præstantissimis Libris publicæ utilitati mandatis Dupinum adduxit, ut testatum relinqueret: *admirationi locum esse, quod ipse tot legere potuerit, cum tot scripserit, totque scribere, cum tot legerit.*

*Ephem. Sup. in
supplem. Mensis
Jan. 1707 Gall.
Dupin in Biblioth.
de A. & Eccl. Sc.
Sæculi 17 parte
4. pag. 384. Gall.
Mercurius scilicet
novi (Gallus)
Galant Mensis
Februarii 1706.
Gallus.*

Flagrans hoc disciplinarum studium alia quæque in Bailletto restinxerat, & parum adeo illum Officia, dignitates, Ecclesiastica Beneficia, ambitio, fortuna, & gradus alliciebant, ut nihil minus: tamen quod ad laboriosissimi hujus Scriptoris personam attinet, convicte esset longe omnium optimo, lepidus, jucundus, in hominum conventibus elegans, & moribus irreprehensibilis. Annos exegit suos legendo & scribendo, nullum nactus laxamentum aut oblectationem, vitam ducens Christiano homine dignissimam, sui que perpetuo similem, misericors, beneficus, atque a quacumque redundantia abhorrens. Virtutis tandem & penitentiae exemplum erat, a vino temperans, humi cubans, sibi que constanter voluptates omnes interdicens & vitæ comoda, quam, mundi licet frequentia media, ab hominum semper turba aspectuque remotus traduxit.

D. Theodorici
Ruinartii.

D. Theodorici Ruinartii Opera, * quæ in manibus sunt Litteratorum omnium; totidem dicunt ejus meriti ingenique testimonia. Eminent exquisito iudicio, prudenti Critice, accuratatione singulari, nitido & castigatissimo stylo, assiduitate in Bibliorum Sacrorum, Operum Ecclesiæ Patrum, & Antiquitatis Ecclesiasticæ studiis non vulgari, cum primis vero indole quadam suavitatis simplicitatis integritatis & Modestæ, Babillonium plane, cujus alumnus dignus erat, referente. Immanes labores a Ruinartio diuturno annorum spatio exantlati, Religiosæ disciplinæ ardorem, aut illius status officii observantiam non restinxerunt, quinimmo non minus fuit inter Religiosos viros virtutum omnium exercitatione, quam fuerit recondita eruditione inter Sæculi nostri Litteratos insignis.

*Ephem. Sup. 1.
Mortui 1710.
Dupin Biblioth.
ca 17. Sæculi p.
6. pag. 267. p.
fig.*

* D. Theodoricus Ruinartius
Rhemi honesta stirpe profectus,
Congregationi S. Mauri se addixit
vicesimo ætatis suæ anno, quam
professus est decimo quarto Kal.

Novembris 1675. In Monasterio de
Hautvilliers evasit e vita 29. Se-
ptembris 1709. tribus annis major
quingagenario.

Studiosorum Reipublicæ perfectissima sunt præclara eruditio ingenium. *Simonius.*
 que Simonii, * quæ in quibuscumque Operum ab ipso editorum paginis ap-
 parent. Quamobrem perdoctus quidam Hereticus ipsius Historiæ Criti-
 cæ oppugnator pro veritatis causa sibi reticendum non esse arbitratu est,
 quod de illo conficit, Elogium. „ Nihil, inquit, hoc P. Simonii Opere
 „ absolutius reperiri potest, & quicumque ad illud volutandum accedet,
 „ inventa multa cum jucunda tum nova discere poterit. Non desunt
 „ ipsi limarum judicium, acerrima intelligentia, eruditio, probitas, per-
 „ spicacia, & rerum consensio. Rectam suæ Critices rationem inivit, cu-
 „ jus materiam jamdiu paraverat; nihil ferme desiderandum reliquit; &
 „ studiosissimi cujusque lectoris curiositatem aliquo saltem pacto explevit.
 „ Ipsius Liber multorum voluminum compendium est, siue potius ple-
 „ na Bibliotheca. „ Autor Ephemeridis Lipsiensis duobus verbis Simonii
 Historiam Criticam effert, cum eam nuncupat *Opus in genere curiosum &*
summæ eruditionis.

Spanhemius in
Epist. ad Amos-
eum de Hist.
Crit. Gall.

Acta Erudit.
Epist. t. Aprilis
1662. pag. 26.
R. P. Alexan-
der.

Ubertima doctrina, quam redolent R. P. Alexandri scripta; ** com-
 munis omnium Eruditorum plausus, publica existimatio atque appro-
 batio satis legitimam singularis meriti magni hujus Ordinis Sancti Domi-
 nici splendoris asserunt conjecturam. Amplissimum ipsum ejus Historiæ
 Ecclesiasticæ consilium, quod complectitur quidquid majoris momenti
 a mundi exordio usque adhuc de Religione contigit, hujus vasta men-
 te ingenioque admirando Doctoris vires minime fregit; tametsi per-
 agendæ res multorum Sapientum exhauriendæ doctrinæ consumendisque
 laboribus abunde sufficerent. Ad ipsius pertinet dignitatem, quod om-
 nium primus tantum non modo propositum animo informaverit, ve-
 rum opere quoque perfecit. Memoria repete quidquid in divinis cum
 veteris tum novi Testamenti Libris sublimius est, infimum magis, mi-
 nisterisque sanctius; quidquid in Ecclesiastica & profana Historia spino-
 sius, difficilior, aut amœnior, nihil in istis disquisitionibus ejus perspi-
 cacitati se subduxit. Religionis Controversiæ, quæ clariora ingenia oc-
 cuparunt, immo in eas subinde impegerunt; quæcumque asperiora ad-

* Riccardus Simonius Deppenſis
 Oratorii Congregationem adiit, in
 qua non Theologiæ modo, verum
 Linguæ, & Bibliorum Criticæ dedit
 operam. Postquam anno 1678. suam
 in Vetus Testamentum Criticam in
 publicum produxit, Oratorio se ab-
 dicavit.

** Pater Natalis Alexander or-
 tum habuit Rhotomagi quarto Idus
 Januarii 1639, Studiorum suorum

stadium emensus est apud Patres Præ-
 dicatores, quibus se in ejusdem Ci-
 vitatis Conventu sociavit anno 1653.
 sequenti vero eorum institutum pro-
 fessus est. Parisiorum Magnum Con-
 ventum studiorum causa petiit, ibi-
 que Philosophiam & Theologiam duo-
 decim annorum spatio docuit. In
 Parisiensi Facultate Theologiæ Do-
 ctoris Laureæ decoratus est 21. Fe-
 bruarii 1675.

huc objecta sunt de quatuor summis Orbis Imperiis, de Pontificibus; de Imperatoribus, de Persecutionibus, de Conciliis, de Hæresibus, aliisque omnibus majori consideratione dignis cum Historiam Ecclesiasticam componentibus, tum ipsi cognatione aliqua adjunctis, quoad tempora, loca, facta, doctrinam, personas, & varia Decreta, & hæc omnia expeditissima sunt, & magna luce circumfusa in Dissertationibus Historicis, Chronologicis, Criticis, & Dogmaticis ejus Historiæ Ecclesiasticæ. Ingentum, Sapientia, politumque judicium, quæ in hoc Opere, nedum in aliis doctissimi hujus Dominicali Tractatibus, late dominantur; prudens acuta atque integerrima Critica, quam in Patrum, Autorum Ecclesiasticorum & profanorum scripta exercuit; naturalis demum ordo, mira rerum copia, easque tractandi robur, eam ipsi famam communemque existimationem compararunt, quæ tandiu stabunt, quandiu ejus Ingenii fœtus in Litteratorum manibus versabuntur. Licet itaque præter erroris suspensionem asserere, nullum unquam aptius Elogium confectum fuisse, quam ab Doctoribus illis, qui pro Ecclesiastica celeberrimi hominis istius Historia suffragium tulerunt, cum ipsis eam appellare placuit *Fontem purum & perennem, ex quo non tyrones modo, sed & eruditi quique reconditiorem Sapientia aquam haurire possunt.*

*Approb. Hist.
Eccles. Tom. 1.*

Dupinus.

Si quis esset, cui in mentem venire posset de Dupini * recondita Sapientia & beatissimo ingenio dubitare, quod quidem iis omnibus etiam majus est, quæ de prioribus Bibliothecæ suæ Voluminibus Censores testati sunt, remittendus hic ad idem opus esset, in quo præsto ipsi erit, unde semetipsum aspectu ipso redarguat: non esse scilicet nisi Maximorum hominum maxima suscipere, atque ad exitum perducere. Hujus Operis titulo, quantumvis simplici, cujusdam consilii amplii & difficilis in ejus mente species insideret; & profiteri eogeretur,

*Appr. Biblioth.
Aut. Eccles. 3.
Gall.*

* Autore ipso Dupino didicimus, eum Parisiis ortum decimo quinto Kal. Julii 1657. filium fuisse Ludovici Ellies Nobilis, Domini Dupini, ex illustri & vetusta Normanicæ familia profecti, & Mariæ Vitarticæ ex Campana. Subdit deinde, se a Patre & Magistris Grammatices elementis imbutum, ut decennis hujusmodi fuerit, qui in Collegium Hartcourtienſe, tertia classe, recipere. Confecto Philosophiæ curriculo, Artium magister est appellatus anno 1672. Dehinc Sorbonicos Professoris consueti trium annorum spatio

audivit, atque anno 1680. *Baccalanus* gradum ascendit. Tum Rudis surſus institit: publicæ disputationis discrimen de more subivit, quæ in subſectis primis locum occupavit. Doctoris insignia retulit Kalendis Julii 1684. moxque Bibliothecæ Autorum Ecclesiasticorum se totum dedit. Quantumvis autem longum operosumque in primis Opus esset, non omisit, quin ad alia quoque animum adiceret, atque identidem in vulgus emitteret, quod etiam nunc facere pergit non improſpere. *Dupinus Biblioth. 17, sæculo; Tomo 6. pag. 1. & seq.*

ad illud ex dignitate absolvendum eruditione opus esse sæcula omnia complectente, exquisita intelligentia, ne errore caperetur, aut aliorum credulitati fucum faceret, opera denique assidua cui nullum moram inferat impedimentum, aut illam opprimat. In eo deprehenderet Scientiam patentem ita, ut sese ad omnia argumentorum genera longe lateque diffundat; vim intelligendi subtilem adeo, ut ne intricatissimæ quidem res ipsi obistere possint; eam ingenii æquitatem, veritatisque sensum, quæ neque in fraudem impellat, neque impellatur; Criticen postremo; quæ luce, prudentia, & probitate semper affecta, certa a fabulosis & suspiciosiis secernit. Assensionem nunquam suam temere præcipitat: conjectura, veluti invicta ratione, non ducitur: tantam cuique rei, quanta in ipsa est, tribuit auctoritatem; ut inecorruptas veritati aures præbeat, præjudicia procul amandat; in veritatis disquisitione nulli præter ipsam prospicit; nihilque damnari sustinet, nisi sublata quacumque illud purgandi via. Hinc consecutionem intulit quidam egregius Scriptor, „Bibliothecam Autorum Ecclesiasticorum Opus esse indole quadam sua, & plane singulari, quod a turba subducit Autorem suum, illumque inter ceteros ejusdem rei Scriptores non mediocriter commendat.“ Nostri item illustres Critici reconditæ huic eruditioni perfectam omnium germanæ Critices Legem scientiam addiderunt.

*Peritididius in
Animadu.
in Bibliothecam
Tom. I. Praef.
Gall.*

Universum Simonii Opus omnibus Regulis istis contextum est, quæ sane frequentiores in eo sunt, quam in ceteris Bibliorum Interpretibus & explanatoribus, tum ad emendandam Litteram, tum ad veteres Versiones restituendas, tum ad novam edendam aliis quibuscumque hæcenus confectis per ipsam, absoluteiorem, tum ad acquirendam S.S. Patrum Scripturas interpretantium intelligentiam, tum denique ad errata designanda, sive ea animadvertenda, quæ melioris notæ sunt in Libris Interpretum Verbi Divini, sive ad hoc commentationibus aut scholiis elucidandum.

Hist. Crit. Veteris & Novi Testamenti, Gall.

Dupinas secunda parte Proëmii ad primum suæ Bibliothecæ Tomum, & capite vicissimo Tractatus de Doctrina Christiana omnia collegit Critices præcepta, Autorum Opera attingentia, & Historiæ Ecclesiasticæ factis utilissima. Theodorico Ruinartio in Tractatu de Actis selectis, & Baillieto in Sermonibus de Gestis Sanctorum non exciderunt animo quæcumque ad Martyrum Acta, & Vitas Sanctorum spectant; siquæ de Critices Monitis aperte Tillemontius & Alexander minime differuerunt, iis nihilominus plena sunt, & undique respersa eorum Opera. Quocirca inficias ire nemo poterit, secundam a nobis Sapientibus Scriptoribus istis adscriptam dotem in ipsis nequaquam desiderari, non secus atque certiam. Ipsorum accuratio, prudentia, judicium limatum, & generalis

ipsorum Operibus ab Eruditis excitatus plausus, argumento esse debent; nihil eos scriptis tradidisse, quod æqua religiosioris Critices lance diligenter non suspenderint: eorundemque fama, veritatis amor, & acies publica, quam non latet quidpiam, quæquæ hujusmodi peccatis non ignoscit, vades nobis erunt, eos omnia præstitisse, ut ipsi nemo exprobraret, quæ jure solent in hoc eruditionis genere claudicantibus exprobrari.

Nimium quidem judicio deferimus, quod de summis Viris istis Sapientes pronunciarunt, ut ipsorum verbis fidem derogemus, cum declarant, eos veritati Scriptis suis illustrandæ, non vero uniuscujusque præjudiciis sectandis intendisse, quam quartam ponimus excellentis Critici proprietatem.

*Hist. Crit. in
Pref.*

„ Deprehendi, inquit Simonius, neminem adhuc satis in Critices Li-
„ brorum Sanctorum latebras altius mentis oculos conjecisse, cunctosque
„ cum Judæos, tum antiquos & recentes Christianos ex præjudicatis sin-
„ gulorum opinionibus de illa disputasse Ita ut dici possit, pau-
„ cos admodum esse illos, qui medium quoddam tenere valeant assequen-
„ dæ veritati necessarium. „ In hoc itaque, quantum in me fuit, nervos
„ omnes contendere; neque aut Græco, aut Latino, aut Hebraico Textui
„ pertinaciter adhæsi, sed studiose, & secundum communes Critices Le-
„ ges expendi, &c. „

*Tillem. l. 1. in
Pref. pag. 8. 9.
c. 10.*

Tillemontius de se ipso loquens. Monumentorum istorum Autor, ait,
nequaquam se Ecclesiæ prorsus inutilem fore putabit, si simplicissi-
mam veritatem effingere, eamque pro viribus suis constituere pote-
rit Satis sibi esse ducit factorum veritatem rimari, & quando-
quidem eam inveniat, non veretur, ne ad pravos usus detorquea-
tur Cum Opus hoc ad Historiæ veritatem investigandam insti-
tutum sit, &c. „

*Paull. Vita San-
ctorum in Admon-
itione 1. 1.*

Dupinus millies enunciat manifeste, se coniti, ut veritati lumen as-
ferat, eamque a servitute, qua opprimebatur, vindicet in libertatem.
Bailletus Admonitionem de sua Gestorum Sanctorum Historia his verbis
concludit: „ Coram summa veritate profiteor, me illi duntaxat ex
„ animo inservire; meque obstrictum esse, ut illam usque ad minimo-
„ rum factorum medullas persequer. Quod si non satis prospere ces-
„ sit, ut in eam sæpe numero offenderem, illam certe dilexi semper,
„ quacunque tandem sui parte latitaret, paratusque omni tempore fui,
„ eandem amplecti, cum primum emergeret. Non absimilia exprimit sen-
„ sa R. P. Alexander, & pro certo ponit, veritatis amorem non raro il-
„ lum coegisse, doctissimorum Virorum opiniones deponere. *Quamquam*,
ait, *mibi blandiri nolim, quod veritatem sim in omnibus affectus; sed*
quod

*Alexander in
Hist. Eccles. 2.
Generis Pref.*

quod ipsam animo sincero semper quaesierim, & illas amplexus sim opiniones, quas *aut* veras, aut certe veritati viciniores existimavi; hoc porro est, de quo mihi ipsi gratulari possim. Ruinartius in eadem sententia est, uti luculenter in Actorum Selectorum Praefatione testatur.

Ecce præstantes virtutes, quæ peculiare doctorum Criticorum, quos in quaestionem postulo, ingenium effingunt: hæc quoque opus esse credimus, omnibus ferme peræqua portione Criticis accommodare, quorum in hoc Opere meminero; Siquidem non video, qui potuissent ad Critices perfectionem & disciplinarum instaurationem tot conferre, quot passim jactari solent; si eos adjumenta ista defecissent. Enim vero nemo probus Criticus erit, qui non sit præclaro judicio & recondita instructus eruditione; qui veræ institutiones Critices non calcet perfecte, istæque non utatur eatenus, ut condita sunt: quamvis non dubitemus, nonnullos illas pessime traduxisse; quod nimirum præjudiciis suis, non autem rationis luminibus ducerentur. Ratum itaque & firmum sit, eum non esse perfecti Critici nomine honestandum, cui ex istis conditionibus desit aliqua.

Nobis adeo persuasum est, eas omnes habere Criticos nostros, licet forte non eodem in singulis numero; ut id pronuntiatum ejusdem loco statuamus, atque ex præcipuis sit quarumcumque nostrarum Animadversionum fundamentis, ut jam inde a Proœmio admonuimus.

DISSERTATIO II.

ANIMADVERSIONES IN REGULAS CRITICES,

QUOD ATTINET AD HISTORIAM ECCLESIE,

OPERA PATRUM, ET DOGMATICEN:

*Constitutæ in Veterum Testimoniis sumtis ab illorum Operibus
eum veris, tum supposititiis.*

INNIUNTUR Critici Autoritati & Conjecturæ. Autoritati quidem cum Auctores in medium producant, aut ipsorum sensa conceptis verbis referentes, aut saltem ea, ex quibus necessaria consecutione confici possint: Conjecturæ vero, eum de factis a Veteribus traditis disputantes, sit ipsis vero simile hoc aut illo modo res contigisse; tametsi aliter revera se habere potuerint. Hæc duæ semitæ, * quarum prima tutior est, altera periculosior, nulliusque pene fidei, in veritatis cognitionem ducere possunt: at alea summa inest illis sectandis; neque enim vera semper sunt, quæ Auctores scribunt; & Conjecturæ, quæ vel a veris illorum narrationibus ducuntur, maxime versantur in incipiti; quapropter Regulas præsto esse oportet, quibus erandi periculum, quo cingimur, pro facultate nostra subterfugiamus. Huiusmodi multas sibi præstiterunt Critici, a quibus utinam non declinasse unquam, non enim toties in lubrico pedes posuissent. Mittamus alio, quæ ad Conjecturam pertinent, & sermonem de Autoritate insti-

* *Primum enim ad corrigendum, si* | *et tunc: lubrica altera.* Just. Lips. Sa-
bri, & conjectura. Prima via satis certa | *tyr. Menipp.*

tuamus, eaque tantummodo ab Historia Ecclesiastica, Patrum Operibus, & Dogmatica Theologia petita. Quæ scripturam Sanctam & Martyrum Acta attingunt, inferius seorsim claritatis græcia discutietur, cum satis superque ab iis differant, quæ sunt Historiæ, aut Operum Antiquorum.

Secunda hæc Dissertatio bipartitur: in priori parte pensabimus præcipuas Critices regulas de Scriptorum Ecclesiasticorum testimoniis excogitatas; verum quoniam simplicissimæ sunt, ejusque rationis, ut nemo sanæ mentis eas in dubium revocare possit, minus mihi negotii facesset illas statuere, quam diligenter inquirere, num ipsis satis accurate Critici nostri obtemperaverint: in altera hujus Dissertationis parte nonnulla animadvertimus in momenta, quæ colligi possunt a Libris suppositiciis, suspiciosis & apocryphis; a quorundam Autorum testimonio, quod non admodum grave pondus asferre videtur; atque ab iis, qui factis, quorum meminerunt, sæculo amplius sunt recentiores. Accedunt his quædam animadversiones in argumenta a Manuscriptis comparata.

P R I M A P A R S. R E G U L Æ C R I T I C E S.

Quæ ad Veterum testimonium spectant ab illorum
germanis Operibus depromptum.

A R T I C U L U S P R I M U S.

*Summus honor Autoribus Ecclesiasticis antiquis deferendus est;
eorumque testimonium magna cum observantia
excipiendum.*

INTER nostri temporis Criticos, vix unum reperies, qui majorem Tillemontio erga veteres Scriptores cultum & reverentiam adhibeat. Non modo ipsius Opus verborum illorum textura quadam est, verum etiam ab ipsa sua admonitione hoc egregium principium fundamenti loco jecit; se in universo Opere autoritatem citius, quam rationem consuluisse, & compluribus exemplis perspectum habuisse, ea ipsa, quæ maxime apparent improbabilia, nonnunquam vera esse &

*Admon. pag. 14.
Gall.*

„ ger.

„ germana . . . multa quoque facie prima aperte pugnantia, conciliari nihilominus facile admodum, cum rei adjuncta cognoscuntur. Quo factum est, ut propositis mihi rebus, veterum alicujus nominis Scriptorum autoritate fultis, qui ab Ecclesiae filiis honorifice suscipi debent; visum non est ab iis esse recedendum, nisi invictissimis rationibus suadentibus: tamen non dissimulem, id a celeberrimorum atque huius Criticorum sententia longe abesse.

Pulcherrimae Legis hujus praescripto non pauca a plurimis Criticis repudiata nobilis Criticus iste veluti genuina minimeque fucata recipit sive Scripta sive facta: uti Epistolas Jesu Christi ad Abgarum, & Abgarum ad Jesum Christum, earumque Historiam ab Eusebio, & sancto Ephrem narratam, tamquam e Civitatis Edessae tabulario depromptam; Hege-sippi narrationem de Martyrio S. Jacobi Episcopi Hierosolymitani per eundem Eusebium nobis servatam, Historiam mortis Magni Panos, * ab Eusebio item ex Plutarcho traditam, quae nonnullis Protestantibus fabulam redolet, quamque Godavius alique Catholici bene multi propugnare negant. Cum autem Tillemontius Eruditorum de Historiis proxime relatis rationibus se urgeri intelligit, ad suam regulam confugit. „ In

Tillem. l. 3. art. 27. an Jesu Christi pag. 49.

God. Hist. Eccl. l. 3. pag. 158.

Tillem. ibidem notat. 7. in S. Thomam p. 5. 463. ed. 1. in f. 102. Ibidem notat. 13. in S. Iacobi pag. 477. col. 1. insipit.

„ spem inducor, inquit, prudentes homines nobis veniam daturus, si Legi nostrae nolumus derogare, ne quidpiam antiquitate satis munitum abjiciamus, praeterquam firmissimis obstantibus momentis: „ Aut ad istam a P. Petavio deductam: „ praestat magis scrutari, quare id factum sit, quam probati Autoris testimonium rejicere.

Post hujusmodi sensa Veterum auctoritati adeo obsequentia, me praeterit quomodo Tillemontius de Sancti Zachariae Patri S. Joannis Baptiste verba faciens, non acquiescat Origini, S. Basilio, Sancto Gregorio Nysseno, Sancto Cyrillo Alexandrino aliisque non obscure serentibus, in Templo Hierosolymitano locum inter Templum & Altare fuisse Virginibus destinatum: Deiparam etiam post Jesu Christi nativitatem eo concedere voluisse; eumque propterea murmur subortum esset, eamque inde pellere cogitarent, Zachariam tum Sacerdotis munere fungentem, respondisse; necessum fore, ut ibi maneret, quod nimirum adhuc Virgo esset, idque in causa fuisse, cur eum populus eodem loco interimeret, „ Traditio haec

* Plutarchus in quodam Opusculo Cleombrotum narrantem inducit, testatum fuisse Epithersem, quod cum in Italiam navigaret, & prope Paxas devenisset, ex Echinadis Insulis unam, in Corinthii sinus ingressu, repente vocem auditam fuisse, qua navis gubernator Thramnus nominac vo-

cabatur, eoque respondente, exclamasse vocem: Cum juxta Paludem fuisset, annuncia tunc Pana magnam esse mortuum. Pana autem quidam erat ex praecipuis Paganorum Diis; hancque Historiam perhibens Mortis Domini nostri tempore contigisse. *Apud Enf. de Prop. l. 5. c. 9.*

sub.

subdit Doctus noster Criticus, maxima est consideratione digna ob illorum qui ipsi subscribere, dignitatem; eterum non apparet nobis, eam Sanctæ Virginis moderationi congruere. »

Notat. 3. in S. Joann. Bapt. pag. 110. col. 1. in iura.

Nonne eadem in rem hanc Tillemontio respondere possemus, quæ ille, ut Abgari & Jesu Christi Epistolas tueatur, respondet : » videri » scilicet, invictis demonstrationibus opus esse ad rejiciendam narrationem multorum tanti momenti Virorum autoritate roboratam? » sive adversus eum ipsas Leges suas retorquere; præsertim illam : » præstat magis scrutari, cur id factum sit, quam simplici conjectura tot celebriorum Patrum testimonium rejicere?

Notat. 7. in S. Thomam pag. 662. col. 1. in medio.

Ostendit etiam se a prudentis Critices legibus discessisse, cum reputavit, num S. Jacobus Sanctum Sanctorum ingrederetur. » S. Hieronymus, ait, & Rufinus, vertentes Hegesippi verba ab Eusebio recitata, » pro Sancta scripserunt Sancta Sanctorum: idem habet Epiphanius. . . » verum commodius est id profiteri, quod fati exploratum est, neque Hieronymum neque Rufinum, maximis alias præditos virtutibus, accurationis tamen dono fuisse commendatos, adeoque locum Sanctum a Sanctuario non internoscere potuisse. » Secundum Tillemontii principia aptius forte fuisset subjicere: quod, cum Patres *τῶν ἀγίων* legerint, consequens sit potius ea verba in Eusebiano Textu reperiri, quam inde, uti facit, colligere, istos, quantumvis summæ doctrinæ Patres, locum Sanctum a Sanctuario non internoscere potuisse. Imposterum non pauca facta ob oculos ponam, in quibus levissima conjectura ductus Tillemontius Veterum opinionibus refragatur.

T. 1. notat. 10. in S. Jacob. Minorum 2. Edit.

Eandem erga antiquos reverentiæ legem sibi præcepisse indicat Dupinus. Id ex eo efficitur, quod de Sancti Barnabæ Epistola loquitur, ab ipso fide Veterum Apostolo isti adjudicata. Ubi namque cuncta perfectus est, quæ de illius Suppositione afferri solent, ea labefactat in hunc modum : » Quæcumque Epistolæ huic vizio vertuntur, non obsuerunt, » quominus eam Sanctus Clemens, Origenes Eusebius, & Sanctus Hieronymus Apostolo Barnabæ* tribuerent. Turpis profecto, mea sententia, » addit Doctor iste, imprudentia foret, nos Magnis antiquitatis Criticis

Dupinus B. Minobæcæ Tomo 1. pag. 18.

* Sunt, qui credunt, nonnullos Judæos Alexandriæ, imperante Adriano, Epistolam hanc exarasse. Moveatur his. 1. Epistola ista Allegoriis redundat, quod est Alexandrinorum ingenium. 2. In more positum habent, ut summis Viris libros ab ipsis compositos vendicent. 3. Scripturarum citationes magis MSS. A-

lexandrino, quam Bibliis Septuaginta respondeat. 4. Fabulosa lexus in Hyenæ cooversio apud Ægyptios præsertim percrebruerat. 5. Alexandrini erant Veteres, qui mentionem hujus Epistolæ fecerunt. 6. Formulas exprimit loquendi Alexandriæ usitatas. Animad. Tenze'si in Librum S. Hieronymi de Scrip. Ecclæ.

per-

III ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

„ perspicaciores arbitrari. Magis ipsi quidem temporibus Apostolicis erant
 „ proximi, præ manibus innumeros fere habebant ab ipsorum discipulis lu-
 „ cubratos Libros, quorum jacturam fecimus, & propterea felicius,
 „ quam nos, Apostolorum, eorum sociorum, & discipulorum styllum
 „ & scribendi rationem dispicere poterant. Si itaque existimarunt ipsi al-
 „ legorias, Mysticas explicationes, fabulasque, quibus referta est S. Bar-
 „ nabæ Epistola, ab ipso describi potuisse quo jure in præsentiarum id
 „ possumus inficiari? „

Idem in Patres obsequium significat Dupinus, cum illorum testimo-
 nio legitima esse & nullatenus conficta docet Librum Pastoris, Hærmæ
 nomen præferentem; primam S. Clementis ad Corinthios Epistolam; &
 secundæ, quod superest, fragmentum; septem S. Ignatii Epistolas, qua-
 rum meminit Eusebius, atque alia multa Opera. Disputans vero de E-
 pistola, quæ S. Polycarpi titulo circumfertur, hæc habet verba digna
 animadversione: „ Non dubito, quin contendam, summæ genus esse
 „ impudentiæ, illam infra suppositas detrudere, quod Blondellus & Dal-
 „ leus faciunt. A quo demum etenim eam Polycarpi nequaquam esse
 „ didicerunt? Quæ ipsis super hac re præsto sunt argumenta? Anne San-
 „ cti Polycarpi dictionem acutius Irenæo ejus discipulo dignoscunt? An
 „ vero eruditiores hujus rei sunt, quam Eusebius, Hieronymus & Pho-
 „ tius? „

Leçtor hercle sanctam venit in existimationem tanti in Dupino erga
 Veteres studii, tantæque reverentiæ; at studium hoc, hæc reverentia
 non satis diu permanent in proposito. Cum de octo Libris disquirat Car-
 mina Sibyllina continetibus, alia sibi præscribit superioribus quam maxime
 Ibidem pag. 173. repugnantia. „ Nemini mirum sit, inquit, nos tanquam suppositos ex-
 „ plodere Libros aliquos ab Antiquis habitos pro germanis; neque pro-
 „ pterea suspicandum est, nos Patrum Autoritatem flocci facere, aut in-
 „ juriæ inferre veritati. Contra potius injuria afficeretur, si eam falsis
 „ probationibus munire auderemus, tum maxime, cum de illarum frau-
 „ de constat Et quidem nihil mirari subit Patres trutina Cri-
 „ ticos hos (Sibyllarum) Libros minime examinasse. Novimus enim, il-
 „ los tunc temporis gravioribus negotiis distentos fuisse, hisque totum in-
 „ tendisse animum; immo haud raro quoad profanas Historias hallucina-
 „ tos fuisse, & commentitios Libros in medium protulisse. „

Dupinus certe, ut species est, secum ipse non consentit. Ex duobus
 præcedentibus locis „ imprudentiæ summæ turpisque imprudentiæ erat,
 „ semetipfos Patribus perspicaciores arbitrari „ & veluti spurios Libros
 repudiare, in quibus omnes ipsi veritatis notas agnoscebant: ex proximo
 „ autem textu Sapientis Critici nostri, „ nemini mirum esse debet, nos
 „ tan-

tanquam suppositos explodere Libros aliquos ab Antiquis habitos pro germanis? „ Illic Patres Magni Antiquitatis Critici appellantur: hic „ Libros Critices trutina minime examinarunt. Illic cum innumeros fere „ præ manibus Libros, quorum jacturam fecimus, haberent, felicius, quam nos, Veterum stylum & scribendi rationem dispicere poterant; „ sique existimarunt ipsi fabulas ab Apostolis quasdam potuisse describi, „ quo jure id in præsentiarum possumus inficiari? „ Hic autem: „ novimus illos haud raro quoad profanas Historias hallucinatos fuisse, & „ commentitios Libros in medium protulisse; „ & nostri Sæculi Doctores his illustribus Antiquitatis luminibus perspicaciores esse, facultatemque „ habere, ut ratum faciant, plura facta a Patribus, tanquam genuina, „ proposita inter fabulas recensenda esse, cum de illorum fraude constat „. Sicine Criticus se subducat? at vana fuga est, ipsique nullo negotio intercludenda, uti sequenti articulo planum fiet.

Alterius hujus principii ductu non assentitur Dupinus Jacobi in Hispaniam itineri, nec sibi persuadere potest, Symbolum Apostolorum ab ipsis revera digestum esse, quod tamen tradunt Irenæus, Tertullianus, Lucifer Calaritanus, & Sanctus Hieronymus dicentes, Symbolum regulam Fidei esse ab Apostolis ad Ecclesiam derivatam: idemque animadvertit Ambrosius, Ecclesiam Romanam Apostolorum Symbolum integerrime nullis additis aut demtis servasse; & S. Augustinus, Rufinus; S. Leo, Maximus Taurinensis, Fortunatus, S. Petrus Chrysologus alique innumeri Auctores pro certo & enucleato ponunt Symbolum in quodam Apostolorum conventu constructum fuisse. Dupinus de tot quoad Symbolum Patrum testimoniis non admodum repugnat. „ Impudentiæ, subjungit, speciem habet, de eo dubitare, de quo convenit inter Catholicos: hæsitare autem audent Hæretici tantum, aut Hæreticos suspicio- „ ne laborantes. Attamen sine temeritatis nota, sequitur, in dubitationem adducere possumus: utrum Symboli edendi causa congregati sint, „ nec ne Ceterum novum non est in re Critica commu- „ nem opinionem excutere, atque in aliam descendere aliquibus doctis „ hominibus, suspectis etiam, probatam. „ Fieri ne potest, ut aliquam Dupinus inierit rationem, hunc morem suum, & reverentiam, ex priori ipsius regula, Veteribus debitam, Inter se conciliandi? Asserere tamen per eum liceat, nos penitus latere, quænam hæc esse possit.

Nunc videamus, an P. Alexander, doctissimus ille Dominicanus, cujus eruditionem & micra celebravimus, a suis aliquando Critices regulis deficiat: neque enim questio est num ipse errer; veram duntaxat, num de Legibus suis, earumque usu sibi cohareat, quod ad morem Patribus gerendum pertinet.

114 ANIMADVERSIONES IN REGULAS;

*Hist. Sacula 1.
Tomo 1. Differt.
2. pag. 166.*

Ibidem.

*Ibidem cap. 12.
art. 12-13-14.
236.*

*Ibidem art. 3.
146-151.*

*Hist. Vet. Test.
Tomo 6. Differt.
8. prop. 1. pag.
280.*

*Hist. Eccl. fac.
2. T. 2. Differt.
16. pag. 48. &c.*

*Ibidem Differt.
17. prop. 1. &c.*

*Ibidem Tomo 1.
Differt. 4. pag.
256. Ibidem 1.
21. art. 6 pag.
98. Ibidem art.
23. pag. 144.*

Magnificat Autor hic quam sapissime in Historia sua maximam etga Patres, eorumque placita venerationem. Hujus gratia inconcussa regula loco firmat *Hanc esse legitimi Operis notam, si Antiqui laudent illud Opus sub nomine illius Autoris, cui inscriptum est.* Item Sybillina carmina a Patribus memorata primorum Christianorum inventum non fuisse recognoscit: septem Epistolas Ignatii nomine inscriptas illustri Martyri illi concedit: Libros S. Dionysio Areopagitæ nomine insignitos, legitimos esse hujus S. Pauli discipuli fœtus; & Epistolas, quæ extant Senecæ & Sancti Pauli veras censet & genuinas. * *Ut id asseram, inquit de postremis istis Epistolis, adducor autoritate Sanctorum Doctorum Hieronymi, & Augustini, cui majorem opponet hac in parte nemo.*

Non minori verecundia in Historia sua Veteris Testamenti Patrum sententia de re Critica gratificatur. Ibi, ipsis faventibus, contendit, antiquam Versionem Græcam Veteris Testamenti, quam Septuaginta Versionem appellant, illorum revera esse, a quibus nomenclaturam accepit. Declarat, verbis sane Doctore dignis, se *Veteres in antiquitatis notitia duces sequi malle, quam recentiores quosdam, qui coniecturis inanibus antiquam Traditionem, seu opinionem in Ecclesia ab Apostolicis temporibus receptam impugnant, ut Critica eruditionis famam auferantur.*

Ex hujus certe excellentis regulæ præscripto aggressus est ad propagandum pro adventu S. Mariæ Magdalene, S. Marthæ, Lazari, & sociorum in Galliam, pro illorum appulsu ad Littora Provinciæ, in iisque incolatu: certo probatum esse asserit, Sanctum Dionysium Areopagitam, S. Martialem aliosque Episcopos in Gallias Evangelii lumen intulisse, primo seculo, quo a Sancto Clemente Pontifice Maximo ablegati fuerant; & digladiatur pro compluribus similibus antiquis Traditionibus, quæ majori Criticorum nostri temporis parti non sapiunt.

Pulcherrima Lege ista optime accommodata, erit fortassis eur miremur, navum Doctorem istum ad Suppositicios Libros ablegare Epistolas Abgari, & Jesu Christi; Epistolam S. Barnabæ a tot illustribus Patribus ipsi tributam; Librum *Pimandri* Mercurii Trimegisti vocabulo notum; & aliæque his similia ab Antiquitate honorifice excepta; & plane ignoro, an Critici, adversus quos armatulus, responso acquiescerent, quod reddit testimonio S. Justini, Lactantii, S. Augustini, S. Cyrilli Alexandrini, aliorumque Patrum, qui *Pimandri* Librum sub nomine Mer-

* Mendaces Senecæ ad Paulum Epistolæ anam præbuerunt ad Paganum Philosophum istum inter Scriptores Ecclesiasticos enumerandum. Non est tamen simile vero ea Sapientia Criticum, qua pollebat Hiero-

nymus, supino hoc errore capi potuisse. Leonellus Ferrariz & Mutinæ Princeps ante omnes injuriam tanto Patri illatam fuisse præsentit. *Tenzelius Animado, in Libr. S. Hieronymi de Script. Eccl. Gall.*

civis Trismegisti adducunt, ipsique adjudicant: Respondeo; Patres illum hoc nomine citasse, quia illum Mercurio Gentiles tribuebant, illumque magno habebant in pretio Ceterum au Mercurii revera esset, nec ne, Patres non expenderunt, maiora in studia incumbentes.

Bib. Sac. l. 1. Tomo
1. art. 15. pag.
298.

Quid reponeret doctus iste Criticus, si quis eundem in modum obviam iet Patrum Textibus, quibus fudit ipse veritatem Autorum Versionis septuaginta Interpretum, Oraclorum Sibyllinorum, & Epistolarum S. Pauli & Senecæ? Nihil eo facilius est quam ipsi secundam suam Legem opponere: tunc autem nescio, an ipse quoque non deprehenderet, quam parum hæc cum priori consentiret.

Non erit multi operis huiuscemodi dubitationes de celebri Simonii Operibus movere. Dlu multumque queruntur homines, Autorem istum non satis venerandæ Antiquitati obscurum esse; idque ajunt ejus Praefationis verbis sequentibus nimis perspicue indicari. „ Inter nos versantur sapientes ætate hac, qui satis sibi esse ducunt, in unum redigere, quidquid apud Sanctos Patres de scripturis legunt: quasi vero felicius Patribus quam aliis Interpretibus labor cesset. Qui veritatis vestigia, ejus duntaxat studio, summotisque affectibus, persequuntur, hominum nominibus & vetustate non impediuntur, præsertim cum de Fidei dogmatibus sermo non est. Enim vero compertum habemus omnia Patres adjumenta necessaria in promptu non habuisse, neque satis temporis nactus fuisse, ut graviores difficultates in divinis Litteris occurrentes enuclearent. Quare novorum Interpretum commentaria priscorum Commentariis non paucis locis sunt antecederenda. „

Prof. Hist. Crit.
Vol. 1. lib.
1. cap. 1.

Aliorum sit pro libito in hæc Simonii verba animadvertere, quæ multis obnoxia sunt meditationibus. Ego quidem a proposito non declino. Si huic principio stare velimus, quod totius Historiæ Criticæ fundamentum videtur esse, multa sane ejusdem Libri loca vehementer extenuantur, cum illis eorum autoritatis pondus asserendi sibi facultatem adimere videatur, quibus non ita prospere cessit labor, atque recentibus Bibliorum Interpretibus. Cum autem restituendæ Versioni Septuaginta hanc ipse regulam præfiniet. „ Necessum fore antiqua exemplaria Græca consulere, hisque addere Patrum Opera „; sive quando hæc eadem Opera in medium proferret, atque ad Priscorum testimonia appellabit; liberum ne erit propriam ipsi legem objicere, eundemque interpellare? Quorsum Patrum Libros adducere? Nam forte, „ quod felicius ipsis labor cesset, rit, quam posterioribus Bibliorum Interpretibus, qui veritatis vestigia, ejus duntaxat studio, summotisque affectibus, persequuntur, hominum nominibus & vetustate non impediuntur? Nonne compertum habemus omnia Patres adjumenta necessaria in promptu non

Hist. Crit. l. 1.
cap. 2. pag. 116.

„habuisse, neque satis temporis nactus fuisse, ut graviore difficultate in divinis Litteris occurrentes enuclearent? „Hinc nullius pe-
Epist. Cyrilli ad Nestorem, c. 3.
 „ne frugis erit, inquiet quis, „Patrum Opera Græcis exemplaribus addere, sive ad restituendam Septuaginta Versionem, „vel ad vim aliquam Simonii dictis afferendam; propterea quod „novorum Interpretum Commentaria Præcorum Commentariis juvat anteposere. „Aut demum adversus eum sua ipsius verba statuemus: „Primi Patres, „qui contra Paganos vel Judæos scripserunt, in disputationibus suis „aliisque etiam Voluminibus Rhetorum institutum tenebant, qui probationibus specie tenus tantummodo veris utuntur, Actisque dubiis, „ad quorum normam haud expedit semper nos dirigere. „

Eruditus Oratorii Præbyter Lamius ita persuasum sibi ostendit, priscos Scriptores testes esse summa cum dignitate audiendos, ut decernat velut inconcussum pronunciatum, quod deinde sapissime repetit in Operibus suis, maximopere faciendam Patrum auctoritatem, non de rebus modo ad Fidem atque optimos mores spectantibus, sed de Factis etiam Critices, circa quæ integrum est unicuique eam sequi opinionem, quam probabiliorem judicabit. Huic adhærescit pronunciatum, eum descendit, ex commodiori Evangelistarum intellectu *peccatricem*, Mariam Magdalenam, & Mariam Lazari sororem eandem feminam esse, quod scilicet sensus hic plures habeat Autorum Ecclesiasticorum ad stipulatores. A Veteribus quoque præjudicium petit, * ut ostendat, Christum Dominum in extrema Cena, mortis suæ pervigilio celebrata, Agnum Paschalem non manducasse; & Mensam illam, quæ Jesus Christus Eucharistiæ Sacramentum instituit, nihil habuisse eum hac Legis solemnitate commune; At tum ii qui contra Lamium super hac questione disputant, ipsi ante oculos ponunt, quæ Origenes, S. Ananias, S. Hieronymus, S. Epiphanius, S. Ambrosius, S. Augustinus, S. Joannes Chrysostomus, alique priorum Sæculorum Patres de ipsius sententia scriptis commendarunt, quorum quidem auctoritas majoris momenti est, quam eorum, quos recitat Lamius suæ causæ Patronos; præclarus Criticus iste omnium Patrum istorum colendo testimonio se putat fecisse satis, cum respondet: „eos factum istud habuisse pro rato, nullisque rationibus confirmandum curasse: Patres „huic materię studium non impendisse, & propterea teneri neminem,

*Tractatus de
Falsitate a parte
et. S. Gall.*

* Autores, quos pro se stare docet Criticus iste, non sunt alii a Cedreno, duobus anonymis Scriptoribus, Præfatione ad Chronicon Paschale, S. Petro Alexandrino falso tributa; Philopono, Hyppolito Por-

tuensi, Apollinari Hierapollitano, & S. Clemente Alexandrino, verum horum postremorum Scriptorum Textus aperti non sunt, alios vero minimi nominis esse existimat Tillemontius.

ipsi

„ ipsi in hujuscemodi quæstione suffragari . „ Est ne , subdit alibi , in- *Lamius addit,
6. ad Tractatum
Historiarum de
Paschate, Galii*
„ commodo consecutio , si fateri cogimur , hac in quæstione , quemad-
„ modum in alis pluribus alienis a negotio Religionis , ipsos quoque Pa-
„ tres offendisse ? Nam repugnat ipsos in rei Historicæ , uti nostra est ,
„ errore aliquando versari ? „ Verum quo responsum hoc non magno
Patres habet in honore , quemadmodum in Epistola ad celebrem hunc
Oratorii Præbyterum data animadvertit Tillemontius , eo videtur jacto
in Operibus suis de Præcorum autoritate fundamento , ab imis sub-
verti.

ARTICULUS II.

*Nefas est a Veterum testimonio recedere , præterquam
primis urgentibus rationibus , multo vero
minus nulla intercedente .*

Si doctissimos Criticos nostros audiamus , ipsi accuratissime hujusmo-
di præcepto obtemperant . „ Propositis mihi rebus veterum alicu- *Tillem. in Pref.
pag. 16.*
„ jus nominis Scriptorum autoritate fultis , qui ab Ecclesiæ filiis hono-
„ rifice suscipi debent , visum non est ab iis esse recedendum , nisi invi-
„ tissimis rationibus suadentibus . „ Hoc animo ad Opus suum luctu-
brandum Tillemontius accessit . Dupinus item , P. Alexander , * alique
Critici pronunciant , se in sententias a Patribus constitutas ituros , mo-
do ne de factorum ab ipsis relatorum fallacia argumentis constantibus
convincantur.

Præstantissima sane Regula , cui si adhæreant Sapientes Critici nostri ,
nullus erit eos insimulandi locus , quod nimirum omnem Patribus mo-
rem minime gesserint . Veritas namque quacumque demum est autorita-
te ipsi opposita honorabilior : Immo ex obsequio Patribus deferendo de-
traheret , qui pro illis tum suffragium ferret , cum in hoc serendo cul-
pa vacare nequiret . At enim numquid de Lege ista sapientes nostri de-
rogant ? Impulsi ne testatissimis probationibus sunt , quotiescumque
Antiquos abjecerunt & oppugnaverunt ? An vero id non semel ab ipsis
temere factum est ? Nonnullas gravissimas Historias super hac re excutia-
mus .

Confessa res est Tillemontio de itinere Sancti Pauli in Hispaniam dis-

* *Farebimur namque nos ab antiquis
discedere non levibus duclis rationibus .* | Alexander Hist. Eccles. sæc. 1. tomo 1.
pag. 185.

Idem, 47. in D.
Paulum pag.
715. item annot.
71. in D. Pau-
lum pag. 609.
col. 1.

ferenti, Sanctum Epiphanium, Sanctum Joannem Crysoctomum, Sanctum Hieronymum, Theodoretum, Sanctum Gregorium Magnum, multosque alios profectum S. Paulum dixisse, ut Hispanos Christi praeceptis imbueret: nihilominus iter hoc habet incertum. Verumtamen, ambigendi locus est, num rationes illas probaturi sint docti homines, quibus adductus est, ut a regula sua in praesens defisceret. Spoponderat Patribus non obfistere nisi invictissimis rationibus suadentibus. Habeto priorem, quae illum prohibuit, ne cunctis paulo ante a nobis laudatis super hoc facto acquiesceret.

Idem.

„ Omnem veri speciem refert, ait, quod Patres hujus itineris meminerint „ ex iis solum, quae ad Romanos idem Paulus significavit, videlicet, se „ illuc proficiscendi consilium suscepisse. „ Si invictissima appellari po- „ rest ratio ista, & hujusmodi, ut doctissimum hominem hunc Patres cogeret repudiare, pauca admodum facta narrabunt, quibus descendis invictis- „ simae rationes non suppetant. Alterum hujus nobilis Critici argumentum in haec verba effertur. „ Res est certe animadversione digna, nullum „ nisi levissimum hujus in Hispania praedicationis S. Pauli extare vesti- „ gium. „ Ecce quidquid Tillemontium adegit ut monitis suis adverfa- „ retur. Articulo praecedenti retulimus, cum tenuissimae conjecturae suasio- „ ne patrum sensa de Sancti Zachariae Martyrio non amplexum fuisse; & „ nullo labore alia congerere facta possemus, quorum occasione sibi libe- „ rum esse credidit Leges suas infringere, licet solidioribus rationibus meo „ iudicio non premeretur. At sermonem ad alios Criticos convertere ju- „ vat.

Idem.

Vales. Not. in cap.
25 lib. 2. Hist.
Eusebio pag. 13.
col. 1.

Vehementer miror Valesium, eximium illum venerandae antiquitatis cultorem, fabulis, ut videtur, Simonis Magi volatum & lapsum, sive ex ejus verbis *karismum illum Simonis interitum*, adnumerare: tamen si Historia haec a Cl. quampluribus Graecae & Latinae Ecclesiae Patribus tradi- ta sit. Neque mihi persuado Eusebii & Irenaei haec de re silentium, non magis atque hujus egregii Interpretis conjecturam, (scilicet quod sa- „ ctum hoc labefactaret aliud de Simulaero post Simonis Magi obitum ere- „ ctum,) Arnobii, S. Cyrilli Hierosolymitani, Sancti Ambrosii, & Sancti Augustini aliorumque non paucorum Patrum, eventum hoc confirman- „ tium, fidei praestare posse.

Dup. tom. 1. pag.
216.

Cum Dupinus in suum Textum transfulisset Eusebii & Sancti Hiero- nymi sensa de invento apud Indos a Sancto Pantano Evangelio Sancti Matthaei Hebraicis litteris conscripto, * quod populis illis Divus Bartho- lomaeus reliquerat, in haec ferme verba loquitur, sua in hunc articulum

* Animadvertit Sanctus Hierony- mus Evangelium Sancti Matthaei He- braica Lingua compositum extitisse | etate sua in celebri Bibliotheca Cae- sarcenti a S. Pamphilo Martyre con- gregata, *de Catal.*

annotatione. „Egre admodum fidem adhibeo Historiæ huic; potius vero ad erendum induceret, fuisse istud Evangelium secundum Hebræos a Nazaranis admittum, quod vulgo S. Matthæi Evangelium habebatur. Quo etenim consilio D. Bartholomæus librum Hebraice exaratum Indis reliquisset? Intererat tamen, aut ego fallor, validiora momenta præsto esse illi, qui factum huiusmodi, duorum Patrum auctoritate interposita, ab omnibus receptum, de gradu deiceret. In integrum ne cuipiam esset Dupinus interrogare? Quo consilio Evangelicum Nazaranorum Indis reliquit Bartholomæus; quandoquidem ipsum pariter, non secus ac illud Sancti Matthæi, Hebraico sermone legebatur, uti Doctor iste nos monitos facit?

*Ibidem pag. 2.
39. Valerius Hüb.
in l. 5. c. 10.
Hübneri Euseb.*

*Dupinus ibidem
pag. 7.*

Nemo est, qui nesciat, cum in priori Epistola se illam Babylone dedisse narrat Sanctus Petrus, ea esse opinione Eusebium, S. Hieronymum, Rufinum, Bedam, aliosque plures, ut credant, Babylonis nomine Romam per obscuram quandam Catachresin significasse, ne, quem locum incolebat, appareret. Verum Dupinus, quacumque ratione prætermissa, brevi rem expedit. „Interpretatio hæc falsitatis notam habet, & congruit magis asserere, Sanctum Petrum Epistolam hanc Babylone dictasse. „

*Dupinus Dissert.
Fratim. p. 5. 193.*

Eadem prope responsione occurrit Dupinus testimonio Hegeſippi, quo, referente Eusebio, prodit, Domitianum ex genere Davidico ortos, Nepotes Judæ fratris Domini perquirendos jussisse, nihilque mali adversus eos decrevisse, quod nimirum pauperrimos illos, atque a re ulla adversus Imperium molienda quam longissime remotos comperisset. „Non facile erit, ut mihi persuadeam, inquit doctus Criticus, „ster, hæc narrationem veram esse. „*

*Euseb. Hist. l. 3.
c. 21.*

Videtur etiam, concoquere nullo modo posse Dupinus, quod D. Hieronymus, rejecto non semel tanquam Apocrypho Libro Judithæ, fateatur nihilominus Nicænam Synodum in Divinorum Voluminum numerum illum retulisse. „Fas est dicere, inquit nobilis hic Criticus, Historiam „hanc ab Hieronymo aliorum fide monumentis consignatam: nullum „etenim in ea veritatis vestigium apparet. „Nihilo fecius conceptis

*Dupinus Dissert.
Fratim. p. 194.*

* Eusebius undecimo ejusdem Libri capite *Vespasianum*, tradit, post *castrationem Hierosolymorum* mandasse, ut omnes ex Davidic genere prognati diligenter conquirerentur, quo nemo apud Judæos ex illa Regia stirpe omnino in posterum superesset. Capite autem ejusdem Libri tertii

viceſimo sexto subjungit, novam Trajanum eorum inquisitionem fecisse, qui Davidico sanguine progeniti erant; quod argumento fuit, ut inſectaretur familia hæc, & S. Simon Hierosolymitanus martyrio coronaretur.

Hieron. Pref. in verbis ait Hieronymus : *Hunc Librum Synodus Nicæna in numero sanctarum*
Librorum Judicavit. *Harum Scripturarum legitur computasse.*

In medium producta a Dupino trina in Baptismate immersione, Canonum Apostolicorum Lege sancita, ut Canones istos Apostolis auferret, cum ipsi objecisset Petrididierus, Tertullianum, & Sanctum Basilium, quæ addere potuisset S. Hieronymum, S. Ambrosium, & Sanctum Augustinum, plane significare, Ritum hunc omnibus comprobaturum, veluti Traditionem ab Apostolis ad nos traditam, fuisse : hoc pacto Dupinus apertum Patrum * istorum testimonium enervat. „ Ego videre mihi videor, cum
„ nimis credulum esse oportere, qui talia sentiat. Numquid enim veri
„ specimen habet, Apostolos, innumeram hominum multitudinem continenter abluentes, unumquemque eorum ter in aquam immerdise ?
„ An vero tale aliquid enunciat Scriptura ?

Hieron. l. 1. contra Iovinianum Animadverte Sanctus Hieronymus adversus Iovinianum disputans, *Item Tom. 2. in Pref. p. 54.* Deum Sibyllis, Virginitatis merito, Prophetiæ donum contulisse. „ Futilis est iudicio meo, inquit Dupinus, meditatio, asserere cum Hieronymo, Sibyllas Prophetiæ donum Virginitatis merito accepisse „
Dupin. Biblioth. Tom. 5. in Resp. ad animad. pag. 202. „ Alibi deceptum Hieronymum, ait, quod doceat, Magnam Sancti Justiniani Apologiam quarto Antonini anno oblatam fuisse. Sanctus Epiphanius „ tradit Severum ante Tatianum fuisse, verum tota errat via „. Ita habet Dupinus. Idem Sanctus Epiphanius, Dupino teste, sæpius Constitutionum Libros laudavit, quod esse inditio posset, licet ii, qui modo extant, vitiati & suppositi sint, alios extare tunc potuissent : integros atque legitimos, quod Doctor noster solvit in hunc modum : „ D. Epiphanius fortasse opus hoc non satis expendit; fortasse memoriter, aut aliorum fide recitabat. „ Si cui tanti videntur esse rationes istæ, ut ex iis effici possit, Veteres lapsos fuisse; adeoque non adstringi quemquam illorum sententiis res definire, poterit hic Dupino concedere, illum ab Antiquis defecisse numquam nisi cum, ut sibi præscripserat, exploratam haberet illorum argumentorum imbecillitatem.

Non videtur S. Hieronymus, scribit Simonius, Eusebii mentem assecutus, cum dicit in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, Pantænum Alexandria remigrantem secum detulisse S. Matthei Evangelium Hebraicis litteris confectum : cur autem id neget, reticuit.

Inveteravit opinio apud multos, sequitur Autor idem, Psalmos, Proverbia, Ecclesiasten, & Jobi Librum adstricta numeris Oratione reve-

Sacrosancti Hyst. Crit. in Nov. Test. et. 4. p. 410.

* *Ters. lib. de Corona c. 3. Item l. logo adv. Lucifer. Ambros. l. 2. de Sacram. contra Praxeam. S. Basilii de Spiritu Sancto, cap. 26. S. Hieronymus in Dia-*

ra fuisse descriptos : * Josephus & Sanctus Hieronymus * * ejus insuper metrum signare studuerunt ; „ ac non satis accuratum ad judicium rem „ hujusmodi revocarunt , ubi horum , quæ existimabant , Carminum „ cum Græcis & Latinis collationem instituerunt. * * * „

Simonius Hist. Critic. Var. T. 1. l. 1. c. 8. pag. 57. col. 2.

Inconsulto item aspernatur factum illud , quod de Archetypo Sancti Joannis Evangelii Ephesi servato posteris commendavit Divus Petrus Alexandrinus . Secundum hæc , cum Isaacus Vossius S. Clementis Alexandrini Textum ad Sibyllina Oracula spectantem usurpasset : ecce tibi quæ reponat Simonius , ut Patris istius , aliorumque veterum Ecclesiæ Doctorum autoritatem de gradu deiiciat . Norunt , qui aliquam rerum Ec-
clasticarum cognitionem habent , quam vix præstiterint illi Patres , atque in primis Clemens Alexandrinus , cum Judæis ac Gentilibus disputaverint .

Hist. Crit. Novi Test. c. 9. p. 42.

Hæc Simonii consuetudo ab eruditi Patris Mabillonii moderatione longe admodum abhorret . „ Cum res , inquit , tulerit , ut a summorum „ Virorum discrepes sententia , id observantia & provisione singulari fiat : „ sique ad extrema descendendum esset , mallet citius modum excede- „ re , quemadmodum nos instituit simili de re Quintilianus , cuncta , „ quæ proferunt , temere accipiendo , quam acriorem Criticen in eos intentando : „ *Sineesse est in alteram errare partem ; omnia eorum legentibus placere , quam multa displicere maluerim .*

Sim. Castig. ad Opuſc. Vossii de Orac. Sibyll.

Mab. d. Stud. Mon. p. 1. c. 3. pag. 185.

Quint. lib. 10. c. 1.

Non solum Simonius , ut hætenus visum est , nulla urgente ratione digreditur a Patribus , eosque flocci facere videtur ; verum ita refellit quandam Historiam Anthimi Episcopi , Cyprienſis Insulæ Metropolitæ . Increbuit , Præfulem huic in somnis admonitum de loco fuisse , quo humatum fuerat Sancti Barnabæ Corpus , ibi revera ad annum 488. inventum , gerens in pectore Librum , Evangelium nempe Sancti Matthæi , ejusdem Barnabæ littera descriptum . Augustum exemplar hoc continuo

* P. Menestrier in Tractatu de Musicis Repræsentationibus testatum facit , Jobi Librum Opus quoddam Drammaticum esse ; Lamius Oratorii Presbyter censet Psalmos germanam Poësin . Lib. 3. cap. 14. Rhetorices : Bailletus tandem Canticum Deutoronomii , & Librum Jobi Poeticis formulis reſerta putat . Jud. Sap. Tomo 4. De Poetis .

** Non dubitat Josephus L. 2. Antiq. cap. ult. & l. 17. c. 12. , quin asserat , Cantica Moſis Heroicis Versibus fuisse , & cum eo faciunt Eusebius de Præp. l. 11. cap. 3. , & Origenes . Hieronymus autem observat ,

Psalterium Versibus Iambicis , Alcaicis , & Sapphicis ritu Pindari & Horatii ; Cantica Deutoronomii , & Isaïæ ; Libros Jobi , & Salomonis Hexametris & Pentametris digesta fuisse .

*** Sanctus Hieronymus in Libro Davidis Lyra inscripto intendit palam facere , Sacrorum Voluminum carmina Græcis & Latinis esse similia . Totus est exinde in condendis hujus Poësis Legibus , statuendis pedibus , & Carminum istorum diversis generibus recensendis . Consule Patrem Calmerum Dissertatione de Poësi Hebræorum , Tomo 1. Comm. Litt. Dissert. 2.

*Theod. Callist.
lib. 2.*

ad Zenonem Imperatorem missum, a quo Sacri, magnique pretil, Mō-
numenti loco habitum est, & deinceps ipsi semel in singulos annos Evan-
gelium legendi mos invaluit. Factum hoc a quampluribus Autoribus
memoratur. Theodorus Lector, Nicephorus, Cedrenus, alique Scri-
ptores Græci non pauci hujus S. Matthæi Evangelii Barnabæ manu scripti
meminerunt. Baronius indubiam facit Historiam hanc, & Tillemontius
ipse super Articulum de Sancto Barnaba illam textui suo inferendam pu-
tavit. Nihil tamen minus Historiam hanc Simonius fabulosam enunciat,
non vero probat. Contendit siquidem fictum ab Episcopo somnium il-
lud, eundemque, ut omnem fraudis suspensionem tolleret, in manibus
Sancti Barnabæ Evangelium locasse Sancti Matthæi, idque ad suum com-
modum ea occasione convertisse, ut Cyprienſis Ecclesiæ jura tueretur,
quæ, Petri Fouloni postulatis, Concilii Ephesini Decretis adversantibus,
in Antiochenæ suæ ditione & potestate erat. Quod si vitium est accur-
tæ Critices præceptis oppositum, Veterum testimonia sine formarum pro-
bationum atque optimarum Conjecturarum præsidio respuere, licebit sa-
ne dicere probe moralis Disciplinae institutis alienum, sine idoneis argu-
menti hujusmodi calumniam Episcopo censuræ.

Cl. Pater Alexander utitur quandoque formulis istis: *Epiphanius de-
ceptus est Severo suspitio non est fides adhibenda Gre-
gorius Turonensis erravit facile errat*; in easdem crebro incidit
Valeſius in Eusebii Commentariis, cum quoad ipsum, tum quo ad al-
ios Patres; & complures alii Critici, qui expedita hac faciliq; via in-
commodam Opinionibus suis Antiquorum autoritatem imminuere sat-
agunt. At enim rationes istæ & dicendi formæ adhibendæ ne sunt rectæ
elaboratæque Critices præscripto? Super hac re sententiam Tillemontii
verbis seramus: „ Tamenſi ætate nostra, qua latius dominatur Cri-
„ tice, permiffum fit, aliquanto eſſe liberioſorem diſciſi iſtiſ; neceſſe ta-
„ men eſt piæ fidei terminis coerceri, cum noſ Patribuſ noſtriſ perſpi-
„ cacioſe jaſtare nequeamus. „

*Tillem. T. 8. no-
tat. 14. in 5. pag.
pag. 475. ſec.
l. 4. d. 4.*

Novimus Patres tanto munere donatos minime fuiſſe, ut ſcilicet er-
rarent nunquam, cum ſola ſacta privati Doctores ob oculos ponunt:
videtur nihilominus ipſorum Sanctitas, doctrina, atque vetuſtaſ a præ-
ſtantiffimiſ Criticiſ noſtriſ ſagitare, ne illoſ deſererent, antequam con-
ſilii ſui redderent rationem, atque omniſ ſacerent exploratum, ſe piam
illam a Tillemontio petitam fidem Patribuſ adjungere: quod ſi ab An-
tiquitatiſ Doctoriſ iſtiſ recedunt, id ab eiſ ſolidas rationeſ extorque-
re, aut certe vi quadam coactos eſſe ab eorum mente, reverentia ta-
men, quanta ipſiſ debetur, maxima diſcedere, quam validiſſimæ oppu-
gnant conjecturæ.

„ Quin

„Quin oportet, excellenti hoc Balzacji monito, minutas Virorum
 „Antiquitatis Principum labes omni studio & conatu dissimulare, lar- *Balzacr. Exercit.
XI, pag. 199. &
200, Gall.*
 „va quadam veluti obducere, & tegere; publice saltem, ut bono fi-
 „mus ceteri exemplo . . . Cum autem res videtur postulare, ut ab
 „illorum opinionibus abeamus, nobis curæ sit, objecta nostra auro ve-
 „luti oblinire, & odore quodam imbuere suavi. Integrum quidem eui.
 „que est a Magistris sejungi, eum pro veritate sectanda alio trahimur;
 „at expedit abeundi facultatem officio se petere, & perpetuam impo-
 „sterum fidelitatem profiteri..”

Nisi hæc præcaveantur, verendum est, ne exceptione, quam dare so-
 lent Sapientes Critici nostri suæ erga Veteres observantiæ, quantumvis
 æqua & iusta videatur, causam prætexant, unde venerandæ Antiqui-
 tatis cludant testimonia. Plerumque etenim firmæ istæ conclusæque ra-
 tiones, quibus ad Veteres non audiendos compelluntur, desinunt tan-
 dem in levissimam quandam veri similitudinem, aut longe tenuem con-
 jecturam. Cumque nulla sit Historia constans adeo, in qua facile ad-
 modum non sit, hæc aut his similia assequi conjiciendo, nulla item est,
 de qua putent interdictum sibi autoritate Majorum, ne in controver-
 siam vocetur; adeoque ex quoecumque evadent iudicio; ubi responde-
 bunt, firmissimas rationes in causa fuisse, eæ ea non moverentur.

A R T I C U L U S I I I.

*Non licet Antiquorum testimonium responsis non satis, ut
 videtur, solidis elevare.*

Quotiescumque perdoctis Criticis nostris veterum Ecclesiæ Docto-
 rum obicitur Autoritas, quam illorum opinioni adversari certis
 adeo exploratisque Textibus constat; ut ne minimus quidem reliquus sit
 de ipsorum mente dubitandi locus: toties argumenta hæc extenuare, se-
 que ab iis expedire conantur responsis huiusmodi, quæ serupulum nobis
 aliquem injiciunt, neque fortassis omnibus æquis hominibus arridebunt.

Veteres plurimi Nicolaum ex septem primis Diaconis unum autorem
 faciunt Hæreticorum, quibus *Nicolaitis* nomen, idque evincunt S. Ire-
 næi, Tertulliani, S. Epiphani, S. Hilarii, S. Hieronymi, Philastrii, S.
 Augustini, S. Isidori Hispalensis, aliorumque multorum autoritate. Pa-
 ter Alexander, qui sentit contra, respondet, verba S. Irenæi: *Nicolaitæ* *Item. l. i. c. 27.*
Magistrum habent Nicolaum, unum ex septem, qui primi ad Diaconatum

ab Apostolis ordinati sunt; negotium majus sibi facessere, quam quæ ab aliis Patribus afferuntur: revera enim nihil apertius hæc de re dici potest. Nihilominus, subjungit Theologus hic; *Irenæus solum significat, Nicolaitas Magistrum agnoscere, id est iactare Nicolaum. Nihil enim cogit, ut alio sensu Sancti Irenæi verba accipiamus.*

Alex. Hist. Eccl.
et Soc. 1. Dissert.
9.

S. Hieronymus de Sancto Barnaba sermonem in Libro de Viris Illustribus instituens, tradit: *Barnabam unam ad adificationem Ecclesiæ pertinentem Epistolam composuisse. Nemo Theologorum est, qui verbis istis præcise adeo perspicueque pronunciatis minime acquiescat. Alexander tamen, cui placuit hanc supposititiis accensere, isto modo S. Hieronymi explicat testimonium. Cum S. Hieronymus hanc Epistolam compositam dicat a Sancto Barnaba, titulum spectat Epistola, non rei veritatem. Quando autem S. Hieronymus eodem loco subdit: Ignatius scripsit unam Epistolam ad Ephesios, alteram ad Magnesianos, tertiam &c., additque propterea: Polycarpus scripsit ad Philippenses valde utilem Epistolam: æqui ne & boni faceret Alexander, qui genuinas has esse ducit, si quis postremis Hieronymi verbis responsonem primis adhibitam accommodaret, Cum Hieronymus has Epistolas dicat compositas a Sancto Ignatio, & a Sancto Polycarpo, titulum spectat Epistolarum, non rei veritatem?*

Hist. Eccl. Soc.
2. et 3. et 4.

Tillemontius optimis ductus rationibus, atque Eusebii, S. Ephrem Diaconi Edesseni, Darii Comitis, Evagrii, S. Joannis Damasceni, Theodori Studitæ Innixus testimoniis opinatur, Epistolas Jesu Christi ad Abgarum, atque Abgari ad Jesum Christum non esse nota falsitatis inurendas: At Pater Alexander, qui in adversam concessit opinionem, cuncta Patrum istorum dicta distinctione unica de medio tollit. *Si Autores illi hujusmodi Monumentorum fidem expenderint, concedo; si minus expenderint, & in eorum censura sint decepti, nego. Porro, sequitur illustris Criticus, Eusebius, Sanctus Ephrem, & alii qui ipsos secuti sunt scriptores, illas Epistolas, & Annales Ecclesiæ Edessæ tanta cum accuratone & diligentia non expenderunt, ac Gelasius, & LXX. Synodi Romana Patres, qui hoc de illis Epistolis iudicium tulerunt: Epistola Jesu ad Abgarum Regem apocrypha. Epistola Abgari ad Jesum apocrypha. Unde nulla nobis debet esse religio illos deferre, ut Gelasii, Synodique illius Decreto adhæreamus. Nam in iis, quæ Librorum deletum & censuram spectant, potior est Ecclesiæ autoritas privatorum Historicorum, vel Patrum suffragiis.*

Alex. Soc. 1.
Tomo 2. Dissert.
1. pag. 270.

Nihil profecto de vi, quam huic afferunt responso, aut de amplitudine, quam habere potest, detractum volo: verumtamen si totus hæret in hæc regula sapiens iste Doctor, reliquum nobis est dubitare; num per eum liceret, non abfimiliter Irenæum, Clementem Alexandrinum, Origenem, Eusebium, Athanasium, Hieronymum, Rufinum, aliosque resel-

refellere, ex quibus colligit ipse Pastoris Librum spurium non esse; sed revera ab Herma lucubratum: Si illi Auctores huius Libri fidem expendunt, concedo, si minus expendunt, vel in illius censura sunt decepti, nego. Porro universi Patres isti tanta cum accurate & diligentia Pastoris Librum non expendunt, ac Gelasius, & LXX. Synodi Romana Patres, qui illum Apocryphis annumerant. Liber, qui appellatur Pastoris Apocryphus. Unde non erit quidem Patrum istorum dignitati derogare, ubi ipsorum testimonium Ecclesie testimonio postponamus. Nam in iis, quæ Librorum delectum spectant, potior est Ecclesia auctoritas privatorum Historicorum, vel Patrum suffragiis.

*Ibid. cap. VII.
art. 9. pag. 103.*

Tillemontius, ceterique Scriptores, qui pro Epistolis istis pugnant, nonne duo possent Alexandro, respondere? 1. Eadem esse prorsus Decreti verba, quibus ambæ istæ Epistolæ, & Pastoris Liber Apocryphis ascribuntur. 2. Concedere ultro Criticos istos eadem esse ratione Apocrypham Epistolam Jesu Christi, qua Pastoris Librum Apocryphum asserit Alexander, videlicet non esse Canonicam; qua de re docti hujus Dominicani responsio æque suam petit de Pastoris volumine, ac aliorum de Jesu Christi & Abgari Epistolis sententiam.

Discutit exinde idem Autor primorum Pontificum Epistolas Decretales, quarum fraude probata, opponit ipse sibi: Illæ Epistolæ genuinæ sunt, quas ut genuinas agnoverunt Concilia, Conciliorum & Canonum Collectores alique Doctores gravissimi; atque &c. Tot autem habenda sunt testimonia sufficit ipsi abunde unica distinctio: Agnoverunt illas Epistolas Concilia &c. & hæc Concilia, alique Collectores & Doctores posteriores sunt nono sæculo nec Epistolas illas ad severiores Criticæ regulas expendunt; concedo; & nono sæculo antiquiores sunt, & illas Epistolas revocarunt ad examinem, nego. Quæ distinctio tanti apud ipsum est ponderis, ut ea quoque ad Sancti Martialis explodendas Epistolas utatur; atque ad eandem Lanojus, Simonius, Dupinus, alique Critici sæpe confugiant.

*Sæc. 1. Tomo 2.
Differt. 20. pag.
221. fin.*

Ibidem pag. 223.

*Tomus 1. Sæc. 1.
art. 9. cap. XL.*

Atqui illud nobis incommode cadit, non animadvertisse Alexandrum, se distinctione illa Actorum Sancti Andreae veritatem subruere funditus, quæ vult LIX. Jesu Christi anno, Neronis Imperatoris VI. a Presbyteris & Diaconis Ecclesiarum Achæzæ conscripta, fidem habens verbis Etheerii Uxamenis Episcopi, & Beati Presbyteri, qui sæculo VIII. exeunte scripserunt; Remigii Monachi sub finem IX. florentis; S. Petri Damiani, aliorumque recentiorum. Protestantes etenim, adversus quos Alexander ista facta testis defendit, ut Autorum istorum auctoritatem exterminet, nihil ulterius laborabunt; quam in eodem ipsius responso afferendo: Et omnes illi Auctores sunt sæculo septimo, aut octavo posteriores, nec ista illa ad severiores Criticæ regulas expendunt, concedo; & septi-

*Ibid. art. 1. pag.
226.*

*Gail. Cap. Hist.
Lit. Script. Eccl.
ælef. pag. 17. col.
2.*

septimo aut octavo saculo antiquiores fuerunt, & illa Acta revocarunt ad examen, nego. In illum etiam retorqueri possent, quoad S. Andreæ Acta, responsiones ab ipso pro tuenda distinctione sua redditæ adversus Epistolas Decretales: Si Acta Sancti Andreæ primi sæculi genuini factus essent, harum Autores Ecclesiastici octo priorum sæculorum interdum meminissent; has citassent interdum Concilia, aut Pontifices, Eusebius, Hieronymus, aliive; atque nullus Acta illa ante octavum sæculum vel nominavit quidem etc. Quamobrem omisiss rationibus ceteris adversus Epistolas Decretales exponi solitis, perspicuum fit, si firma & rata sit responsio hæc, sicut Conciliorum, aliorumque Autorum a Decretalium istarum causa stantium auctoritatem frangat; eandem similiter Sancti Andreæ Acta fuisseque vertere.

*Alex. Sacr. Tr.
mo 1. Diss. 14.
p. 74.*

*Alex. ibid. pag.
802. fine.*

Ex præcipuis momentis unum, quod usurpat celeberrimus hic Dominicanus, ut Sancti Maximini Monachos in Reliquiarum S. Mariæ Magdalenz possessione retineat, a novem sive decem summorum Pontificum ducitur Diplomatis. Cum autem quardam ex his similibus pro se interpretatus fuerit Launojus, ut ostenderet, S. Mariæ Magdalenz Reliquias noni sæculi exitu Vezeliacum translatas, ad omnia hæc Pontificia Diplomata se responsurum proficetur Alexander, *que respondet Launojus ad ea, quæ pro Magdalena Sammaximianensi proferuntur.* Hæc utriusque Doctoris verba sunt. *Hæc mera facti, non dogmatis questio est, ex hominum testimoniis pendens, in quo potest quisque Sanctissimus ac doctissimus fidei orthodoxæ Professor aliquando falli.* Quid prohibet nos ab ambobus Doctoribus istis suscitari: Aut vobis responsio hæc exquisita videatur, quæque sanæ mentis hominibus placere possit; aut persuasum vobis est; illam rectam non satis esse atque constantem: Si secundum, cur ab iis contrariorum dissolutionibus Critici eruditissimi præsidium petitis, in quibus nec vos ipsi acquiescitis? Si vero justam atque honestam responsionem judicatis, quare illam adhibendi vicissim vobis adimitis facultatem? Nonne revera Launojus ex. gr. a Diplomatis pro Vezeliacensis datis otiose colligit argumenta; si liquet ipsi Pontificum pro retinenda S. Maximini possessione diplomata rem non conficere, aut nullam eorum habendam esse rationem, quod nimirum *in facti questione potest quisque Sanctissimus ac doctissimus aliquando falli?*

Contentens Valefius Eusebium de eo purgare, quod ipsam VII Concilium Œcumenicum illorum principem appelleret, qui adversus Sanctam Nicænam Synodum arma verteret, hanc in eum animadversionem ita declinat: *Non agebatur de Eusebii fide in illa Synodo, sed de imaginum cultu, ad quem subvertendum cum adversarii paulo ante in Urbe regia congregati, testimonium ex Eusebii ad Constantiam Epistola protulissent, eoque maxi-*

*Valef. de Vita
Eusebii Pro-
f. H. B. Ecc. 45.*

maxime niterentur, Patres VII. Synodi ad elevandam huius testimonii auctoritatem acclamarunt Eusebium Arrianum esse. Verum id obiter tantum, ex occasione & odio illius Epistola ab eis factum est, non autem data opera, aut causâ prius cognita.

En paucis verbis coagmentata responsa multa: at satis ne solida ad frangendam Concilii Generalis auctoritatem? Inquit primo: *Non agebatur de Eusebii fide in illa Synodo, sed de Imaginis cultu.* Quorsum spectant ista? ut indicet, negotium, cuius gratia coactum est II. Nicænum Concilium, non fuisse Eusebianæ doctrinæ disceptationem? Cui vero istuc notissimum incognitum est? quidve de facto a nobis hic controverſo colligi inde potest? Num inquit, Concilium minime Eusebii Epistolam abjecisse, quod Autor hic, utpote Arrianus, fidem non mereretur, cum illa pro Monothelitis in medium producta fuerit? Mendacium esset sola Actorum huius Concilii lectioe redarguendum, si cui suboriri dubium posset. Sequitur secundo: *Patres septimæ Synodi ad elevandam tantummodo cuiusdam Eusebii Epistolæ auctoritatem, ipsi Arrianismum exprobraut.* Fieri ne potuit, ut hoc pacto se gereret Concilium illud? Non est quidem ausus Valeſius id enunciare. An vero, quamquam optime constituta fuerit Concilii adversus Eusebium de Arrianismo intentata accusatio, tanti tamen non erit, ut de Scriptoris huius testimonio robor omne detrahat, quod alias habuisset? Quid porro istud rei esset, nisi eadem in Veterum Hæreticorum, atque Ecclesiæ Patrum verbis momenta ponere? Addit tertio: *Concilium Nicænum doctrinæ Eusebianæ causam non cognovisse, atque obiter tantum ex occasione locutum fuisse.* Num reddunt hæc, falsum esse præceptum iudicium a Synodo commissum? Unde autem id confirmas, quamve tanta cum dignitate suscipiendæ Concilii Generalis auctoritati demonstrationem opponis? Præterea nonne illas ante deliberationem suam probationes constituerunt, quæ argumento essent, illos pronunciaſſe nihil, quin autotis huius scripta maturis ponderibus examinassent? *

* Recitata est Actioe V. longa Analysis Epistolæ Eusebii ad Euphraticum Episcopum Balanensem in Syria, quæ scatebat blasphemis, & purissimum Arrianismi virus evomebat. Dehinc sexta Actioe, postquam aliud ejusdem Epistolæ fragmentum retulit Epiphanius Diaconus, exclamavit: *Quis fidelium ignorat, Eusebium Pamphili in reprobum sensum tradidit ejusdem sententia, & consentientem cum illis, qui Arrii Dogma*

sequuntur? In omnibus quippe Historicis suis libris creaturam filium, & rationem Dei vocat, & Ministrum, & secundum adorabilem. Adducitur item in eodem Concilio non modica pars Epistolæ Eusebii ad sanctum Alexandrum, & sancti Alexandri adversus Arrium. Addit tandem Concilium sæpius ejdem sancto Viro Eusebium Epistolâ dedisse pro Arrio, blasphemiarum refertissimas,

Frustra quoque subiungit Valeſius, nullum agnoviſſe diſcrimen Synodum inter Libros, quos ante, atque eos, quos poſt Nicænum primum Concilium deſcripſerat Euſebius; *quod omnino fieri debuerat, ut de Euſebii fide certum ac legitimum iudicium promeretur.* Reipſa autem hunc ne delectum Synodus prætermiſit? * Hæ ſunt ambages, in quas abeunt illuſtres Critici noſtri, ut clariora eludant teſtimonia, quæ cum præjudiciis ſuis minime conſentiunt: accommodata ſane ad firmius unumquodque Hiſtoriæ monumentum ſubruendum via.

Tameſi nunquam ſatis laudibus cumulare Tillemontii poſſimus accuſationem, diſſimulandum tamen non eſt, ei aliquando reſponſiones ex-
cidiffe, quæ fortaiſſe non plane omnibus arridebunt. Eorum Sapiens iſte Criticus improbens opinionem, qui Euſebio aſſentiantur de Barnabæ Epistoſta referenti; tradit, quo Hiſtorici iſtius autoritati vim auferat, id Euſebium in quaſtionem non vocaſſe, num eſſet illa Barnabæ Epistoſta nec ne? ſive quod illam non expenderit, ſive quod Operæ præ-
tium non putaverit, iudicium ſuum ea de re interponere. Nihilomi-
nus nullus eſt ambiendi locus, Euſebium mentem ſuam dilucide ape-
ruiſſe.

Obſervat quoque idem Euſebius, S. Iguatium ad Sanctum Polycar-
pum ſcribentem, eidem Antiochenæ Eccleſiæ curam & diligentiam com-
mendare: vetum cum id in Sancti Ignatii Epistoſta non legamus, atque
hoc in illa fallaciæ ſuſpicionem commovere poſſet, Tillemontius omnia
tentatus, ut Euſebianum textum explicaret, concludit his verbis: „Fa-
teri tamen neceſſe eſt, hæc notioni animis noſtris ab Euſebio iſtuc
„minime respondere, qui eo loci labi memoria, aut accuratione po-
„tuit. „ Si quis alius Criticus huiusmodi reſponſum redderet Tille-
montio, putas ne futura, ut ipſe reponeret nihil; quemadmodum
P. Halloixio ſimili occasione repoſuit, qui, eum dixiſſet, fieri poſuiſſe,
ut Euſebio videre viſum fuerit in Libro de Monarchia Santo Iuſtino tri-
buto, ea Sacrorum Bibliorum ſenſa, quæ nullo modo complectebatur,
hanc Tillemontii cenſuram tulit: „ Ab eo majores autoritate ſua pro-
„bationes flagitamus, ut adeo minus æque de Veteribus docernat. „
Certiffimum eſt, teſtem eſſe S. Hieronymum, quod Hebraicum S.
Matthæi Evangelium ætate ſua in Alexandrina Bibliotheca ſervabatur.
Dupinus, cui diſplicet factum hoc, ita excipit apertum Sancti huius

Tillem. Tom. I
Notat. de S.
Bern. 6. pag.
689. col. 2. med.
Euſeb. Hiſt. l. 3.
c. 73.

Tillem. l. 2. an-
not. 6. in S. Igu-
nat. pag. 622. col. 2.
med.

Tillem. Tom. 2.
annot. 7. in S.
Iuſt. pag. 610.
col. 2. ſine.

* Si qui, habet Concilium adio-
ne eadem, eum defendentes, dicant
ſubſcripiſſe eum in Synodo, demus ea
eſſe: & veritatem laus honoravit, ani-
mus vero longe ab eo aberat, ut oſten-

dunt ſcripta ejus & Epistoſta omnes. De-
nique Concilii Patres non paucas o-
ptimas rationes adneſcunt; ex qui-
bus fit maniſeſto, Euſebii ſubſcri-
ptionem ipſi nullatenus ſuffragari.

Do-

Doctores testimonium. „ Accidit sæpenumero, ut Auctores ipsi coarcti id
 „ genus rerum narrent, quæ ab aliis audierunt, neque iudicio certo pon-
 „ derant. Vulgo fortassis percrebuit Evangelium secundum Nazareos
 „ Autographum fuisse S. Matthæi, ex quo certior fieri potuit Hierony-
 „ mus, illud in Bibliotheca eadem custodiri. „ Convenit inter omnes
 Criticarum Legum, quæ ad facta Historica statuenda lata sunt, came-
 se solidissimam, quæ ab ejusdem ævi Autorum testimonio depromitur,
 præsertim cum nihil est in antiquitate tota, quod factio illi repugnet:
 Porro si alicujus momenti est Dupini responsum, argumentum hoc ab
 Autoribus contemporaneis petitum vanum reddit atque inane: ipsis enim
 rem narrantibus actam temporibus suis, occurrere erit cum Dupino.
 Accidit sæpenumero, ut Auctores ipsi coarcti id rerum genus narrent, quæ
 ab aliis audierunt, neque iudicio certo ponderarunt &c. Quare, dum au-
 tumat Autor iste Hieronymi auctoritatem infringere, sibi facultatem erip-
 pit, argumenta ab æqualium Scriptorum testimonio colligendi; aut cer-
 te ratio inde deducta tandiu non admodum firma videbitur & rata; quan-
 diu stabit responsum istud.

Dupini Bibliot.
 tom. 6, in Resp.
 ad Anomad. pag.
 424

Fert communis opinio, quod asserere non dubitaverit S. Clemens Ale-
 xandrinus, Divum Paulum Carmina Sibyllis adjudicata laudasse. Cum
 autem Patris hujus testimonium persuadere posset, Libros, gentilium
 istarum Vatum nomine insignes, primo Ecclesiæ sæculo notos fuisse;
 quod refragatur Dupino, opinanti, eos secundo sæculo suppositos; Cl-
 Criticus hic sese S. Clementis auctoritate nullo negotio liberat verbis
 istis: „ Exploratum est, S. Paulum nunquam Sibyllinos Libros laudasse;
 „ ideoque capite manifesto Clemens Alexandrinus, si tamen id pro-
 „ ferat. „

Tellam. Revoc.
 Falsit. dicit. Du-
 pin. &c.

Dupin ibidem
 pag. 107.

Quamquam certissimum sit, falli Clementem, cum Paulum Sibyllam
 laudasse scribit, si modo constet, illam a Paulo minime laudatam; vi-
 detur nihilominus futurum accommodatius inferre, S. Paulum Sibyllam
 revera citasse, propterea quod id scriptis Clemens mandavit. Nulla et-
 enim inter Criticas leges est rationi magis consentanea, aut Sapientum
 usu magis recepta; quam quæ sanxit: Factum illud habendum pro enu-
 cleato, quod ab Antiquo Scriptore posteritati commissum est; dummo-
 do incredibile nihil præferat, aut fabulosum, sive ab aliis item vete-
 ribus Scriptoribus non reprehendatur. Atqui fidem non superat, Pau-
 lum Sibyllinos versus in medium producere potuisse, cum alia Opera
 testatoris, quam Sibyllina Carmina, falsitatis † nominaverit; neque
 extet Autor quispiam, illumque certe non crederem a Dupino repertum
 iri, qui Paulum Sibyllæ meminisse aut inficias iverit, aut in controver-
 siam vocaverit.

† Quædam ho-
 rum exempla
 deinceps subis-
 cimus.

Dupinus ipse ad hanc regulam sæpius appellat. Quot Historias tanquam indubias aut saltem maximæ probabilitatis in publicum edidit, unius duntaxat Autoris suffragio, uti ipsius quoque S. Clementis Alexandrini, Eusebii, Hieronymi, Photii, &c. Nonne ex quodam Clementis Alexandrini textu animadvertit: *liberum cuique in aliquibus Ecclesiis fuisse, ad sanctam Mensam accedere, ibique Eucharistiam sumere*?

Dupinus ibidem
Pag. 69.

S. Clem. l. 1.
Stromat.
pag. 271.

Dupinus ibidem
pag. 119.

Nonne contendit idem Doctor, ut eentum alia haud absimilia facta præteream, ubi in sermonem incidit de contentione, quæ intercessit inter Sanctum Victorem, & Episcopos Asiæ de Paschate: Pontificem istum adductum fuisse, ut Polycratem, ceterosque Asiæ Episcopos a communi unitate Ecclesiæ amputaret; & propterea secundum Eusebium, per Litteras in eos irruisse, & prosus a Communione secludendos edixisse? Probaret ne Dupinus, si quis, ad infirmendam Patrum istorum fidem in hæc duo facta, quæ majus longe discrimen ab Antiquis & recentibus subierunt, * atque illud Divi Pauli, responso isto uteretur, & circa rationem omnem pronunciaret: Exploratum est, liberum non fuisse cuique ad Sanctam Mensam accedere, ibique Divinam Eucharistiam sumere: exploratum etiam est, Victorem Pontificem Asiaticos a communionem secludendos edixisse; ideoque capiuntur manifesto Sanctus Clemens Alexandrinus & Eusebius, si tamen id protulerunt? Quenam Historia, quantumvis Antiquorum testimonio probe munita, hujus vi ratiocinationis minime corrueret? Itaque licet in eo, quod de Sancto Paulo memoriæ prodidit, deceptus fuerit Clemens Alexandrinus; nihilo tamen minus non satis recta & accurata videtur Dupini responsio.

Eusebii Hist. l.
5. cap. 24.

Liquet pariter, Dupinum non semel, quoties veteris alicujus Scriptoris testimonio in angustias compellitur, ea illud ratione declinare, quæ tanti Viri luminibus nullo modo congruit. Quodam loco fititur ultro, Antiquis de Pauli adventu in Hispaniam opinionem insedisse: in annotatione vero ad eundem locum, ut omnium Patrum istorum fidei detraxat, satis esse ducit, si dixerit: „cuncti Autores isti sæculo tertio sunt „posteriores, nullumque extat ante hæc ejus rei monumentum. „ Tamen ne præclarus iste Criticus, hujusmodi esse responsum hoc, ut in ip

Differt. prol. pag.
381.

Ibidem pag. 19.
not. 2. & 1012.

* Quod attinet ad primam Eucharistiæ Historiam, fatetur Dupinus, nullum extare moris hujus in tota retro antiquitate vestigium, neque sibi notum esse quemquam, qui de illa mentionem fecerit. Valesius, Petrididierus, Alexander, alique bene multi Irenæum, Hieronymum, Photium &c. secuti, censent, Patrem Victorem minis tantum separa-

tionis metum Ecclesiis Asiæ inieciisse, neque turbatam tunc fuisse Ecclesiæ pacem; quemadmodum non obscure tradit Firmilianus primus Cappadociæ Antistes super hac Controversia ad Sanctum Cypranum scribens: *Nec tamen propter hoc ab Ecclesiæ Catholice pace, argue unitate aliquando discessum est*. Famil. Epist. inter Cypr.

fo acquiescere possimus? Credibile sane est, eam non fore contentum, si quis similiter occurreret & ipsi, cum, Epiphano & Hieronymo autoribus, docet, Matthæum paullo post Jesu Christi mortem Hierosolymis Evangelium suum propter eos, qui ex circumcisione crediderant, descripsisse; cumque, Eusebio & Hieronymo testibus, Sanctum Ignatium in Antiochenæ Ecclesiæ regimine Evodio ad annum ortus Christi septuagesimum successisse memorat. Quid si toc evadendis difficultatibus Dupino responderemus: „ cuncti Autores isti sæculo tertio sunt posteriores, nullumque ex-
„ tat ante hac horum monumentum „?

Baronius anno 48. de Sanctæ Mariæ Virginis obitu disserens, his Eusebii utitur verbis: *ad Filium in calum assumitur*, ut corporum Deiparæ ad vitam reditum demonstraret. Hoc Eusebii dictum, quod momentum aliquod opinioni illi contrariæ, in quam venit Tillemontius, asserre videtur, Critici hujus animum non flectit, illudque putat a se nervose refutatam ubi adjecit. „ Apparet significare hic intendisse corporis Deiparæ resurrectionem, de qua tamen sæculo IV. quispiam nondum loquebatur. „ Placet etiam aliquando eadem responsio Natali Alexandro, Launojo, aliis que Criticis, quod nobis ansam dedit ad duo animadvertenda.

Primum est a Dupino mutuatum. Quando urgent Doctorem istum, discrimen inter Episcopos & Presbyteros, quod In Ignatii Epistolis dignoscitur, esse posse illarum falsitatis notam, cum hujusmodi distinctio sæculo duntaxat III. constituta sit; audi quid opponat: „ Quamvis deesse-
„ sent nobis rationes aliæ, ex quibus efficeretur, habitum fuisse secun-
„ do sæculo Episcoporum & Presbyterorum delectum, in rem essent
„ abunde S. Ignatii Epistolæ, ne id in dubium verteremus: & tantum
„ abest, ut eas esse suppositas colligatur, quod id in illis legitur, ut
„ maxime colligendum esset, eos Divi Ignatii ætate distingui consuevis-
„ se, quod nimirum hoc in ipsius Epistolis reperitur. „ Jam vero quid
„ verat, ne Tillemontium & Dupinum alloquamur in hunc modum? *Quamvis des-
„ sent nobis rationes aliæ, ex quibus efficeretur, sæculo Quarto
„ Deiparæ corporis resurrectionem, & S. Pauli in Hispaniam iter agniti
„ fuisse, in rem essent abunde Eusebii aliorumque Patrum sensa, ne id in
„ dubium verteremus; & tantum abest, ut horum memoriam sæculo IV. non
„ extitisse colligatur, ut maxime colligendum esset, factam eorum sæculis III.
„ & IV. mentionem fuisse, quod nimirum id Patres isti nobis tradiderunt.*

Altera animadversio est; si quid valet Sapientum nostrorum Criticorum responsum, usque eo funditus everti majorem Ecclesiasticæ Historiæ partem, ut nihil ferme integrum supersit. Otiose nanque tertii, quarti, quinti, & sequentium Sæculorum Scriptorem adducemus, qui rem ante ævum suum gestam litteris consignaverit; ipsorum etenim vio-

*Ibidem pag. 177.
& 178.*

*Tomus I. pag. 313.
& 147.*

*Tillem. Tomo 7.
annot. 3 de Vir-
gine Mariæ pag.
491. col. 2. Mss
da.*

*Dupin. T. 2.
pag. 140.*

lando testimonio non opus erit majori eniti opera, nisi ut cum Duplino respondeamus: nullum extat ante hac ejus rei monumentum; aut cum Tillemontio, & P. Alexandro: de hac re saeculo illo quispiam nondum loquebatur. Non secus quandocumque Critici nostri facta quamplurima primo & secundo saeculo gesta a Patribus tertii, quarti, & posteriorum saeculorum hauriente, ne illorum autoritate proficiant, satis erit dixisse: nullum extabat ante hac ejus rei monumentum; de re hac saeculo illo nondum loquebatur quispiam.

ARTICULUS IV.

Quotiescunque nos premit, nobisque officit Antiquorum testimonium, haud licet circuituionibus uti; illius eludendi, aut imminuendi causa.

HOC & proxime sequenti articulo multiplieem complectar modum, quem adhibent Critici nostri celeberrimi, ut Autorum Ecclesiasticorum ipsis adversantium autoritati aut fucum faciant, aut robur detrahant. Hujus generis esset, asserere: Antiquum scriptorem aliquem sibi noxium atque incommodum aliis in rebus falli; ipsius Opera fabulis atque erratis conferta esse; minus accuratum, nimis credulum, aut suspicioso doctrinae hominem deprehendi; eumque instar magis laudatoris, vel Poetae, quam Historici res narrare.

Cum animadvertisset Tillemontius, ex Augustini mente communem opinionem ferre, Spiritum Sanctum die Dominico descendisse, subdit: „verum id quamvis Augustinus aperte adeo protulisset, quemadmodum falsus est, Jesum Christum die Martii vicesima quinta duobus Geminis Consulibus interisse, non majoris esset ipsius testimonium altera, „utra ex parte momenti. „Eadem ferme ratione alibi quoque sententiam aperit suam de eo, quod Rufino, & Zosimo Pontifici persuasum fuit, S. Clementem Pontificem martyrio affectum fuisse. Cum hujusmodi opinio Cl. Critico nostro non arrideat, eurat diligenter, ut eam oppugnet. Habeto autem, quo se gerat modo: „Rufinus, inquit, „minori pollebat ingenii acuratione atque perspicacia; quandoquidem „is fuit, qui *Recognitionum* fabulis fidem adiungeret, tempusque in illis „is vertendis contereret; perspectumque nobis est ex iis, quae ad Celsium & Patroclum Arelatensem pertinent, Zosimum fuisse ad retinenda illa, quae ipsi obtrudebantur, natura comparatum. „

Non

Tillem. tome 7.
annet. de Sando
Ferre pag. 517.
col. 1.

Tillem. tome 7.
ad S. Clem. ann.
not. 12 pag. 608.
col. 1.

Non satis commode conciliare regulam istam quis poterit, cum alia ab eodem Critico lata annotatione quadam in D. Jacobum . „ Diffici-
 „ le, ut opinor est ab Hegesippo non deficiere referente, concessam
 „ fuisse S. Jacobo duntaxat ingrediendi Sancta Sanctorum facultatem
 „ Erit hic Hegesippi error ; at , ut mihi quidem videtur ,
 „ levis & excusatione dignus , neque enim quod est rei caput , inver-
 „ tic & propterea tanti non erit , ut auctoritatem ceteris narrationi-
 „ bus suis auferre possit ; cum nemo Scriptorum sit testatissimus & di-
 „ ligentissimus , qui nævis hujusmodi opus suum non respererit . „ Si
 Tillemontii confessione, neminem Scriptorum reperias , qui interdam non labatur, non est itaque consequens, offendisse in reliquis Augustinum, Rufinum, Zosimum &c. ex quo aliquando offenderint. Quamquam etenim non disteatur, Hegesippum in sua de Morte S. Jacobi Historia pluribus locis deceptum fuisse, non patitur tamen inde concludi posse, eum futurum in universa Historia mendacem .

Tillem. Tom. V.
 annot. 10.
 ad S. Jac. pag.
 674. col. 1. in
 fine.

Deficit in Chronico Eusebius per Tillemontium, cum tradit, expositionem Mortis & in vitam reditus Jesu Christi a Pilato Romam annu-
 tricesimi sexti Consulibus missam fuisse. Actamen licet hic peccaverit Eusebius, elici ne consecutio posset, ut elicuit de Sancto Augustino, quod etiamsi aperte adeo proelisset Eusebius Pilatum ad Tiberium non nisi tricesimo sexto anno scripsisse, quemadmodum alia plura falsus est eodem spectantia ; non majoris esse Eusebii testimonium alterutra ex parte momenti ?

Hieron. notat. 16.
 in S. Petrum pag.
 551. col. 1.

Hid. art. 19. in
 S. Petrum pag.
 251. 152.

Proferetur idem Tillemontius, Eusebium falso annum, quo Christiana Religione initiatum est Abgarus, assignasse. Epiphanium erroris red-
 arguit Dupinus, quod S. Justinus obitum Adriani Imperatoris tempore contigisse eredit . S. Joannes-Crisostomus, si Tillemontium interroga-
 mus, Christum Dominum ad cœlos ascendisse die Sabbathi existimavit ; & Sanctus Gregorius Nazianzenus, quæ Sancti Cypriani Episcopi in Oriente sunt, Sancto Cypriano Cartaginensi Episcopo attribuit . Inte-
 grum ne esset ex his colligere. Quamvis Eusebius aperte adeo proelisset quidquid de Epistolis Jesu Christi ad Abgarum memoriæ prodidit, quem-
 admodum falsus est, Abgarum Christo nomen dedisse quadrigentesimo tricesimo Edessenorum Anno : Quamvis S. Epiphanius aperte adeo proel-
 lisset S. Justinum jussu Rustici Romæ Præfecti capite plexum, quemadmo-
 dum falsus est Adriano imperante acquievisse : quamvis S. Joannes Cryso-
 stomus, & Gregorius Nazianzenus de aliis rebus aperte adeo loqueren-
 tur, quemadmodum de factis proxime memoratis loquuntur, non essent
 majoris istorum Patrum testimonia alterutra ex parte momenti ?

Dupinus Tomo
 pag. 284. col. 1.

Dupin. T. 1. p. 9.

† Rustor est.
 cum a Fiquio
 Doctore Juris
 alio compo-
 situm fuisse.

Autoe Animadversionis, † in testimonium, quod pro Christo dixit

Euse-

Simon. Biblioth.
Cruc. cap. 2. pag.
35.

Dupin Tom. 5. in
Resp. ad
Animad. pag.
202.

Eusebius in Antiquitatibus Judaicis, ab eodem responso auxilium petit, ut Eusebio fidem derogat, qui primus omnium Iudæi hujus Historici locum reitavit. Inquit, "Eusebium ipsum mendose & temere Josephum citasse de vocibus in Hierosolymitano Templo exclamare auditis: *Exeamus hinc*. Obiicientibus Dupino, Tertullianum, & Sanctum Basilium non obscure propugnasse, trinæ in Baptismate immersionis ritum ab Apostolis derivatum; attende qua ratione autor iste respondeat. "Non repugno, ait; Tertullianum & Sanctum Basilium, consuetudinis hujus, tamquam vetustæ traditionis, verba fecisse: ac Patres isti mores quosdam eodem loco pro vetustissimis habent Traditionibus, quos nemo sane ab Apostolis institutos esse contendere vellet."

Si nobilium Criticorum istorum responsionibus standum esset, numquid non in summum discrimen adduceremur, omnem Ecclesiasticæ Historiæ veritatem, quæ a Veterum testimonio pendet, concutiendi? Cum etenim unusquisque fallatur aliquando, & Apocryphos Libros in medium producat; licet semper inferre, non esse magis adhibendam fidem, cum rem, quantumvis certam & exploratam exhibent, quam cum suspiciosas, aut manifeste fallaces. His autem admittis, quid, amabo, supererit, quod factis deferamus in Sapientum istorum Operibus recensitis? Vix unum reperiēs, quod hujusmodi responsionum usu in dubium revocare nequeas. De ulero atque concedo, summos hosce Viros nihil literis commendare Priscorum testimonio non confirmatum. Prisci isti plurimis ne locis, immo non semel, aliqua ejusdem facti circumstantia in fraudem deducti sunt? Liberum itaque erit cum Criticis nostris argumētari: Esto antiquus hic Autor eadem perspicuitate istud, atque illud affereret, *maioris non esset ipsius testimonium alterutra ex parte momenti*.

Quapropter, quando Critici, assumpta Sulpicii severi, & Sancti Gregorii Turonensis autoritate, septem Episcoporum in Gallias adventum ad tertium circiter medium sæculum protrahunt; quando Petrum & Paulum Romam concessisse volunt; & Constantinum vitæ suæ duntaxat extremo aqua Baptismatis cinctum fuisse, aliasque id genus historias ab Eusebio, Irenæo, Athanasio, ceterisque Scriptoribus Ecclesiasticis depromunt, fas erit, ajo, ut Scriptorum tantorum suffragia, atque rationes inde quæstæ de medio tollantur, Criticorum nostrorum semitam tenere: *At vero quavis* Sulpicius Severus, Gregorius Turonensis plane dicerent; Dionisium, Marcianum, Trophimum, aliosque Galliam nonnisi ætate Decli petiisse, non secus ac primus Neronem Antichristum fuisse plane nunciat, & alter S. Saturninum in Galliam a S. Clemente Pontifice ablegatum affirmat: quamvis Eusebius, Hieronymus, alique Patres revera adeo mentem suam de factis dudum relatis aperirent, sicu-

sicu-

sicuti de non paucis aliis Historiis aperiunt, *maioris non esset ipsorum testimonium alterutra ex parte momenti*. Sive satius esset respondere: Patres isti in multa alia facta impegerunt, quæ nemo defendere auderet. Si inter Criticos nostros de his consecutionibus conveniet, ipsorum responsa lubent animo probabimus.

Verum non omnes hæcenus persecuti sumus modos, qui ad attenuandam Doctorum Ecclesiasticorum auctoritatem Sapientibus istis scriptoribus suppetunt. Præsto sunt alii, qui nos nihil minus torquent, quam præcedentes. Cum Tillemontio acceptum id non sit, quod apud sanctum Aldhelmum, & Ven. Bedam de Sanctæ Agathæ Martyrio legitur, studeat, ut verbis istis illorum existimationem infirmet: „ Sanctus Aldhelmus quamplurimis Historiis incertis, & palam fabulosis redundat; „ eoque devenit, ut Baptismati a Sancto Sylvestro Constantino collato „ assentiretur, neque pluris faciendus est Beda, qui non paucas item corrupeas Historias in suum censum transtulit. „ Cum Tillemontio consentit Bailletus, qui postquam animadvertit, Palladii testimonium non satis ad intelligentiam, & exploratam Historiæ S. Joannis Crisostomi veritatem esse, illique Socratem, Sozomenum, & Theodoretum addendos putat, subjungit: „ Socrates in iis, que ipsius sunt, parum est exactus; alique duo interdum hallucinantur. „ Idem Autor, que possit Actis S.S. Cyri, & Joannis Martyrum, a Sophronio Hierosolymitano Episcopo descriptis, vim & robur demere, Sophronium facilitatis, simplicitatis, & credulitatis insinuat; & sæpissime similes his responsiones errantes atque vagas amplectitur; quoties Gestorum Sanctorum Scriptores ea perhibent, quibus non sapit palatus ejus. Ex gr. Anastasium Bibliothecarium levioris testimonii pondus habere arbitratur, ipsius negligentia & facilitatis vitio. Leoncius Neapolitanus Episcopus, septimi sæculi Scriptor erat probus atque Sapiens, ejusque Opera tantquam Orthodoxa a secundi Concilii Niceni Patribus celebrata sunt; se tamen plus æquo bonum & credulum præbebat: Jampridem, inquit alibi Bailletus, Joannes Mochus *Prati Spiritalis* Autor nominis sui famam amittit; atque in hæc verba loquitur de quampluribus vetustis Scriptoribus, qui nonnullas sanctorum Vitas lucubrarunt, sive illorum mentionem fecerunt; quinimmo de amplissimis quibuslibet Ecclesiæ Patribus.

At enim quæstio non est, inquit aliquis, num veteres Scriptores isti nimia credulitate, bonitate, & facilitate peccaverint; num Libros suos mendis, Historiisque fabulosis, aut minus elaboratis referferint; verum num reipsa locis iis, quos citamus, nobis imposuerint. Si ita res habuit, ipsorum errata notanda essent, ut sibi ipsi provide cavere pos-

*Tillemontius 1.
annot. 1. ad St.
Agat. pag. 119.
col. a.*

*Baill. in Tab.
Crit. 27. Jan.
pag. 63.
Ibid. 31. Jan. pag.
70.*

*Baill. 27. Junii
in Vita S. Sylvestri.*

*Tabul. Crit. 2.
Jussu in Vita S.
Socrati. Gall.
Ibidem 1. p. 50.
pauca pag. 52. in
Vita S. Eusebii.*

possent Lectores; sin minus, quare illos afficere infamia tanta? Pergratum quoque mihi esset, fieri certior: utrum verba hæc communia tendant horum, ut universam Scriptorum istorum auctoritatem exterminent, videlicet, utrum illa nullo numero sit, neque ex ea momenti quicquam ad Historiam comparari possit: quod si ita est: quid hercle dicendum, cum ipsi eosdem Autores passim adducant, atque ab illis factorum multorum testimonia petant, ut non ægre in Operibus eorum deprehendere possumus? si autem censoriarum formularum istarum generales inpeculiare, quæ præ manibus sunt, Historias animadvertunt; unde sit Monumenta eos Ecclesiastica, & Sanctorum Viras tot Historiis ejusmodi nota inultis cumulasse; ut compertum erit cuicumque, loca a nobis superius recitata consulenti?

Frustra quidem causaretur quis, se id genus communia dicta usurpare, ut cautum Lectori sit, ne semper Scriptorum istorum testimonio negotium transigat, dum facta ob oculos ponunt, quæ sæpius errore, aut erroris periculo non vacant. Verum enim vero quorsum verba illa splendidissima quæ in Operum suorum limine collocant, & quorum memoriam identidem refricant præstantes Critici, se Historias suas ex iis, quæ majoris & firmioris sunt in tota antiquitate fidei, digessisse? Nonne nobis egregia multa monumenta Ecclesia suppeditat, quibus fidelium hominum pietatem alamus, quin eos incertis, dubiis, immo fortasse fabulosis dapibus obrueremus? Si a Scriptorum nostrorum voluminibus sublata essent, quæcumque per eos in suspensionem vocantur, quam lacunosa multa apparerent? Quamobrem spero equidem futurum, ut Litterati viri has omnes Veterum testimoniis redditas responsiones vitio vertant necessitati, qua premuntur Eruditi Scriptores nostri, Antiquorum nomen debilitandi, quoties ab eorum mente longe distant, eaque memoriæ produnt, quæ ipsis quadrare nullo modo possunt: idque propterea, quod eorundem auctoritatem suscipiant, ubicumque suis opinionibus consentaneam agnoscunt.

ARTICULUS V.

IN IDEM ARGUMENTUM.

Modi alii, qui in more sunt Criticorum, ad imminuendum Veterum testimonium.

Neminem latet, omnem movisse lapidem Bailletum & Tillemontium, ut ostenderent, Deiparam Virginem Ephesi occubuisse, ejusque corpus tempore tertii Concilii Generalis anno 431. coacti ibi fuisse. In rem satis non erat, Historiæ huic, quanta fieri poterat major, similitudinem veri accommodare: operæ quidem pretium erat, Lectorem adversus Juvenalem Hierosolymitanum Patriarcham antevertere, qui contendebat, se in ea Urbe Sepulchrum Beatæ Virginis reperiisse: quod nocere poterat iis, qui eam Ephesi requiescere existimabant. Operæ inquam pretium erat, sinistram exprimere Præfulis hujus imaginem, quo in suspicionem aut dubitationem incideret ejus hæc de re testimonium. „ Quam-
 „ quam constans esset, id Juvenalem dixisse, inquit Tillemontius, quod
 „ ipsi affigit Euthimius, interest scire, Juvenalem hominem fuisse, cu-
 „ jus ambitionem abominatus est Sanctus Cyrillus, qui male meritus est,
 „ ut de gradu suo deiceretur, eo quod Dioseori violentiæ in falso Con-
 „ cilio Ephesino venerit in societatem; quemque fraudis redarguit S. Leo,
 „ quasi monumenta quadam adulteraverit, animo providendi novæ suæ
 „ Patriarchæ Hierosolymitani dignitati: hic porro æque idoneus erat,
 „ qui fallaces Historias supponeret; ut se se penitus in Marciani Impe-
 „ ratoris benevolentiam insinueret, cujus patrocinium ipsi tum erat ma-
 „ gnopere necessarium.

Tillem. Tomo 1.
 annot. 1. in Alex-
 andriam Virg. pag.
 494. col. 2.

Bailletus, qui ferme nunquam dissidet a Tillemontio, his similia sensa usurpat. „ Tametsi verum esset, nihilque Juvenali super hac re impone-
 „ retur; non gravem inferret, ut videtur, Præfuli huic injuriam suspi-
 „ cari, cum versasse animo, hujusmodi negotium per simulationem at-
 „ que artificium ad sui questum lucrumque revocare. Quæ etenim eom-
 „ mittere nequeat homo, ob explendam immoderatam honorum cupidi-
 „ tatem, assuetus prodere causam veritatis; ut argumento sunt Sancti
 „ Cyrilli Alexandrini querelæ; atque ob principem locum supra fratres
 „ suos obtinendum, assuetus adulterinas tabulas componere; ut ipsi ex-
 „ prubat Sanctus Leo Pontifex Maximus? „ Ecce qua ratione utrique

Baillet. 15. Augu-
 sti de Assumpt.
 Disp. Virg. pag.
 422. dist. 1.

Sapientes Viri de Patriarchæ hujus autoritate detrachere conentur, quod ad Deiparæ tumuli locum attinet. Si de hoc Episcopo pronuntiandum esset secundum ipsius speciem a duobus Criticis istis nobis propositam, erquis sane hujus ingenii Præfuli fidem posset adjungere?

Nihilo tamen minus quicumque in animum induceret pro Juvenale arma capere, illumque hoc capite purgandum suscipere, nonne duo Tillemontio & Bailleto commode regerere posset? Primum quidem, non investigari ea in quæstione, num Juvenalis homo fuerit, cujus ambitionem abominatus sit Sanctus Cyrillus, & quem redarguat fraudis Sanctus Leo; neque utrum idoneus fuerit, qui fallaces Historias supponeret, sed momenta desiderari, quibus efficiatur, cum reapse præsentem Historiam temere cudisse. Opus quoque esset, aut ego fallor, solidas proferre rationes a Bailletii ipsius regulis * petitas, quæ planum facerent, Episcopum istum rem a se excogitatam divulgasse. Neque enim sufficit, ut Juvenalis testimonium explodatur, dicere, eum ad hanc meditantam Historiam idoneum fuisse; sed incumbit ostendere, eum opere ipso illam constasse.

Tillemont. *Temo secundæ annot. 2. d. Clem. pag. 577 col. 1.*

Alterum responsum est, eum de hac eadem controversia Judices libenter constituere Bailletum & Tillemontium. Hic fassus se velle primorum Pontificum ordinem ad Siricium usque ab Eusebio depromere, addit: „Ultero nobis in consensu est, Eusebium multis in rebus aberrasse, se, ex quo haud ægre colligitur eum fortassis aliis in pluribus deceptum: est hic non instituitur de Fide & moribus disputatio, quæ regulas flagitat inconcussas, cum æternitatis summa ex iis pendeat „ Bailletus autem non dubitat, Philostorgio autore, producere: Sanctum Lucianum Antiochenum paulo ante Martyrium supra stomachum suum, veluti super altare, species consecrandas collocari jussisse; atque hoc pacto sacrificium obtulisse. „ Hujus Historiæ Scriptor „ subjungit Criticus iste „ Hæresis nota affectus est: verum non erat cur id „ in sectæ suæ studium machinaretur. „

Baillet. *Janin. Vita S. Lucæ. p. 278.*

Fundamenta habes, quibus opinantur ambo isti Critici, non esse spectandos optimos mores, Fidique integritatem, ubi de solis factis est di-

* Nonnulli forte arbitrabuntur, quoties mendax aliquis erroris propugnator larius disseminat vitium suum, quia industrii, sinceri, prohibique hominis existimationem consecutus est, utile in primis fore, eum hujusmodi fama spoliare: verum id nullo modo licet, nisi si accusatio nem suam publicis, certis, & enu-

cleatis probationibus roborare possis. Quapropter, quantumvis id optimo consilio fiat, nefas est in rem hanc inconsultis suspitionibus, atque judiciis, ab eo, quod sub imo pectore hominum latet, deducis, locum dare. *Bailletus in Judicio Sap. tome 1. p. 2. c. 8. pag. 377.*

scriptio. Nisi etenim hoc per eos provisum esset, multa profecto ab Operibus Criticorum istorum essent amputanda, qui haud raro eorum, quæ tradunt, Hæreticos tantum sponsores appellant.

Enim vero, quo animo ferrent nobiles hi Critici, si quis, ut in Eusebium suspicionem commoveret de pluribus Historicis, ejus duntaxat testimonio probatis, hanc ipsis obliiceret argumentationem? „ Quamvis „ constans esset id vere dixisse Eusebium; quem præterit cum id homi- „ nis fuisse, quem neque ab incredibilis superbix, neque ab abjectissimæ „ Constantino assentionis culpa liberabis; quem Hieronymus apertum „ impietatis Arrii defensorem, atque Arrianæ Sectæ Signiferum nuncu- „ pavit; qui a non paucis Fidei capitibus deflexit; & cujus poenitentia „ non est incerta minus, quam certus sit lapsus: hominem denique, de „ quo Athanasius, Theodoretus, Photius, multaque Concilia haud „ æquiores Hieronymo sententiam pronunciarunt? „

Hieron. Theod.
Synod. VII. & c.
apud Valer. in
Præf. de vet. At-
hem. contra
Euseb.

Equidem mihi videor videre, non probaturos Criticos nostros, crimina hæc omnia in Eusebium intentata, ejusdem de rebus Historicis testimonio inlicere suspicionem posse. Quare itaque persuasum nobis vellet, Juvenalis delicta, quibus male meritis est, ut de gradu suo deiceretur, eo quod Dioscori violentia in falso Concilio Ephesino venerit in societatem: delicta, inquam, minoris, quam Eusebii delicta, momenti, satis esse ad fidem omnem Juvenali abrogandam, cumque dubium omnino & suspiciosum judicandum?

Tametsi multum asserat ponderis S. Leonis adversus Juvenalem accusatio, nihilo secius non levi conjectura assequi possumus, Juvenalem tum fuisse, cum id contigit, in veterem tanti Pontificis gratiam restitutum; & pessimum sui exemplum, quod in Ecclesiam monumentorum fraude invexerat, sustulisse. Non esset multi operis id nonnullis S. Leonis Epistolis confirmare. *

Multo vero minus simile vero est, Patriarcham istum fraudulentas Historias excogitare voluisse, ut pro rato ponunt, quo sese penitus in Marciani Imperatoris benevolentiam insinaret, cujus patrocinium ipsi tunc erat magnopere necessarium. Quoniam per id tempus in pristi-

* Epistola S. Leonis nonagesima nona continet gratias ab hoc Pontifice Marciano Imperatori actas, quod nimirum Juvenalem Episcopum Hierosolymitanum in primum honoris locum revocasset. In centesima ad Julianum missa gaudio perfunditur Leo de recuperata ab Hierosolymitano Juvenale dignitate. In centesi-

ma decima eidem Juvenali nuncupata, gratulatur hic Pontifex, quod Eutiche execrato, sede pristina donatus fuerit Juvenalis, eumque hortatur, ut pro Ecclesiæ de incarnatione Fide strenus decerneret, cujus Loca Sancta in ditionis suæ finibus sita testatissimo sunt argumento.

nam Imperatoris amicitiam receptus jam fuerat ; neque propter controversias suas ejus Patrocinio indigebat , cum omnes essent penitus disrinctæ.

Postremo meminisse oportet , Historiam inventi Deiparæ Virginis tumuli recitasse Juvenalem coram Marciano Imperatore , Pulcheria Imperatrice , atque Episcopis Palæstinis , qui tum Constantinopolim convenierant , & deinceps Chalcedonenſi Concilio anno 451. interfuerunt . Porro , sit admodum credibile , non paucos ex his Episcopis Ephesiæ Synodo adfuisse , cui præfens item fuerat Juvenalis , atque in ea alterum locum occupaverat . Episcoporum autem istorum plurimi , qui ignorare nullo modo poterant , quæcumque in Ephesiæ Conventu de Mariæ Virginis sepulchro gesta fuerant , mendacii Juvenalem redarguere potuissent , cum Sanctissimæ Dei Matris tumulum Hierosolymis reperiunt profitebatur ; nihilque ipsis respondendum fuisset , quam , declarasse Concilii Ephesini Patres , Deiparæ Corpus in Principe Urbis illius Templo jacere . Non crediderim sane impudentiorem Juvenale quemquam extitisse , si modo Historia ab illo coram augustissimo Cœtu , & in conspectu eorum recitata , qui Oratorem falsitatis convincere poterant , publicæ non fuisset famæ & veritatis .

Ab hac quoque Ecclesiasticos Autores labefactandi via minime recepta Natalis Alexander . Postquam Sapiens hic Dominicanus Patrum textus congescit , quibus placet , Petrum ex animo a Paulo reprehensum fuisse ; opponit ipse sibi nonnullorum veterum Doctorum testimonia , contendentium id ex compacto factum & simulate ; uti Origenis , Hieronymi , Didymi , Apollinaris Laodicensi , Alexandri , Eusebii Emisleni , & S. Joannis Crystostomi . Ut obiectum solvat argumentum , totque se suffragiorum laqueis subducatur , satis ducit respondisse : *Origenem , Apollinarem , Didymum , & Alexandrum ab ipso Hieronymo fuisse nomine Hæreseos notatos* . Si responsum hoc non parum videtur Doctori huic roboris habere atque nervorum , moleste ne ferre debet quoties ad infirmendam eorundem Scriptorum autoritatem dum ab eo laudantur , ut modo sit in rebus factionis suæ causam nullatenus spectantibus reponeret quis : istos ab ipso Hieronymo fuisse nomine Hæreseos notatos ? Probaret ne , nos responsum illam rei præsentis accommodare , quam adhibet cuidam Cardinalis Baronii momento , qui , ut Eusebii mentem de Constantini Baptismate prope mortem ipsi collato eludat , in hujus effati fidem se recipit : audiendum non esse super hac re Eusebium , quod *Arrianorum signifer extiterit* ! Hoc autem constat Alexander his verbis : *Eusebio derogare fidem in rebus Historicis , Arrianorum causam nullatenus spectantibus , nec irruantibus , quia Arrianus fuit , ineptum & incurdum est* . Verumtamen ,

Alex. Temo 1.
fœcto Dissert.
20. pag 463.

Alex. fac.
Dissert. 22. pag.
359. Temo 2.

Temo 2. fac.
Dissert. 18. pag.
207. & alia.

men, quasi ipsi exciderit animo Sapiens responsum istud; aliud frequenter reddit usquequaque diversum.

Novis etiam capitibus minori est apud Criticos nostros in honore Auditorum Ecclesiasticorum testimonium: ajunt enim, eos Laudatorum more res gestas commemorare. Hanc tenet semitam Simonius, ut irritum faciat, quod scriptis commendavit Alexander Monachus de Reliquiarum S. Barnabæ invento, cujus superius memini: ab eadem non recedunt quam sæpissime Tillemontius & Bailletus, ubi Patrum dicta aliqua afficere macula eos juvat. Nos autem alibi ostendimus, si vis insit ulla huic responso, illud majoris Monumentorum autoritatis de Historiis Sanctorum existimationem non mediocriter violaturum, quæ ad nostram ducta alia via non sunt, quam in Homiliis, Poematibus, aut Hymnis nonnullorum Ecclesiæ Patrum: operibus siquidem, quæ Oratoriis & Poeticis ornamentis redundant.

Sim. Hist. Crit. 2. Test. c. 4. pag. 43.

Tillem. ann. 3. in S. Barn. pag. 684. col. 2. Baillet. 1. p. Jan. 21. Januarii. 10. Augusti.

Recentiorum Criticorum plurimi, ut suspicionibus suis pretium aliquod comparent, atque in easdem caillide Lectores adducant, indulgent sibi, in congerendis adversus primos Christianos vagis accusationibus, iisque notandis tamquam flagitiosis & calumniatoribus; quippe qui Religionis suæ studio non pauca adulterina monumenta in publicum proponere non horruerunt. Usitata hæc est illorum industria, qui autoritate Patrum veterumque Scriptorum, minus opinionum illarum, quas inferere vellent, novitati faventium, implicentur. Cum enim eos optime rationes deficiant extricandis difficultatibus, quæ possent nomine illo adversus ipsos moveri, & quarum vim omnem facis perspectam habent, istarum suppositionum atque inductarum fraudum titulo eas lectu uno concidunt.

Lam. Sim. Tillem. Baile. Pet. d. d. d. Dupont. Alexander, &c.

Interesse tamen rei, ut opinor, eos fieri in primis Fidelibus super his criminandis aliquanto cautiore, quorum virtus singularis, & mendacii fraudisque horror, præsertim super negotio Religionis, eos in tuto ponere deberent. Idque eo magis, quo criminaciones suas non aliis sepiunt probationibus, quam exemplo Librorum Mercurii Trismegisti, & Sybillarum, Textus Eusebii, aliorumque similium exiguo numero Opusculorum, perinde ac si, quod ex illis Patres laudaverunt, sine ulla controversia fucatum sit, atque hujusmodi a sapientibus omnibus habitum, cum id tamen non liqueat, saltem quoad Scriptorum illorum aliqua: aut si liqueret, demonstrare utique possent, id Fidelibus potius, quam Judæis Hellenistis, aut ætatis illius Hæreticis crimini dandum. Neque enim hæc, quas magnificant, suppositiones tam exploratas reddiderunt, cum urgent tertio quoque verbo, quendam Asiæ Presbyterum, cujus meminerunt Tertullianus, atque

que

*Ter. de Baptis-
mo. Hieron. de
Gerap. Eccles.*

que Hieronymus, pia commenta nescio quæ de S. Pauli & S. Theclæ itineribus, ejusdem Apostoli amore, extruxissæ, atque ob id ruperit loco excidisse. Etenim præterquamquod unicum fortassis est exemplum istud, quod in minus rectam primorum Christianorum fidem asseri possit, adeoque levissimum argumentum, ut eos hujusmodi doli in universum auctores habeamus; ex eo etiam conficitur, nullam producere posse Criticos firmiorem pro adversa parte rationem; cum hæc Asiatici Presbyteri Historia nos plane doceat, primæva Ecclesiæ ætate, fuisse Episcopos in id genus fallacis detegendis perspicaces, atque accuratos in reiicendis; quandoquidem gravissimo supplicio errarum vindicarent, simplicitate citius atque ignorantia, quam improbitate commissum.

*Sirm. Tomo 4.
Dissert. de duobus
Dionysio
c. 4.
Tomo 1. Cæc.
Gall. pag. 183.
Epist. 91.*

Præterire hic non licet mihi modum alium a Sirmondo usurpatum, ut vim debilitet eorum, quæ tradit Hincmarus, Hilduinum securus, de Missione S. Dionysii Arcopagitæ in Galliam. „Primus omnium Hincmarus, inquit Sapiens hic Jesuita, memoriæ prodidit, Clodoveum „Regem in pervigilio Paschæ baptizatum fuisse. „ Traditio hæc Rhemensis istius Episcopi munica testimonio perseveravit ad id usque tempus, quo ex Aviti Viennensis ad Clodoveum ipsum Epistola deprehensum est eam falsam esse: in ipsa nanque de Principis hujus baptismate gratulatur, ejus pompam atque utilitatem describit, „ atque Natalis Domini „ die sacris undis ablutum ostendit. „ *Ut hoc exemplo liqueat falli, & fallere Hincmarum quam proclivius sit.* Quare quemadmodum, subdit Doctus iste Criticus, *de Clodovei baptismo, quod falso ab Hincmaro literis est proditum, Hincmarus præstare non potest, ut verum sit: sic in Dionysii questione nunquam efficiet Hilduinus ut fabula non sit, quæ ante Hilduinum fabula fuit, eo quod ipse pro vetusta traditione eam vendideret.*

Si flocci faciendum est super Sancti Dionysii questione Hincmari testimonium, eo quod labitur, cum Clodoveum in Paschatis pervigilio Baptismate ablutum asserit; argumentatione hac concludi videtur, integrum Sirmondo nequaquam fuisse, Traditionem, Dionysium Athenarum Episcopum a Dionysio Parisiorum Episcopo distinguentem, auctoritate constituere Sulpicii Severi, & Gregorii Turonensis, qui de re Historica vehementius erraverunt, ac de Clodovei Baptismate erraverit Hincmarus.

Non dubito, quin tantus Criticus integritate, atque acuratione sua improbatum esset illius Critici consilium, qui ut evinceret, in errore versatum fuisse Sanctum Avitum, proindeque ipsius suffragium de Clodoveo, Baptismatis aqua tincto in Nativitatis Domini pervigilio, levissimum esse, in hunc modum disputaret. Sanctus Avitus in Epistola secunda ad Gondebaudum Burgundionum Regem data, Nestorij atque

Euti-

Eutichetis Hæreses confutat: verum rudis adeo in Historia erat, ut huic prioris dogmata attribuat. Idem non satis rebus illis imbutus apparet, quæ per ea tempora in Oriente gerebantur: in Epistola namque tertiam Episcopum carpit Constantinopolitanum, quod anno superiore a Trisagio deleverit verba illa *Qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis*, atque hanc formulam tamquam vetustissimam propugnat. Constat tamen, voces illas a Petro Fulono paullo ante Trisagio additas; & Constantinopolitanus Episcopus, tantum abest, ut eas abraferit, ut potius huic additamento subscripserit, Trisagiumque iis auctum cani imperaverit. Quæ de re subortus erat in Constantinopolitana Ecclesia tumultus ab Avito memoratus, qui capitur, dum perturbationis illius in causa ponit verborum illorum lituram, quibus e converso adjectis excitata fuerat.

Hæc præhabita ratiocinatione, liceret ne colligere, *Ut ex his exemplis liqueat, falli & fallere Avitum, quam proclive sit?* Quare quemadmodum nemo præstare posset, quod veræ essent huiusmodi Historiæ, quia eas, ut veras litteris prodiderit Avitus: sic nunquam efficiet Avitus testimonio suo, ut fabula non sit Baptismus natalicia Christi nocte Clodoveo collatus, qui ante Avitum fabula fuit.

Si libitum cuique foret, ad eos confugere modos, quos duobus hisce postremis articulis persecuti sumus, atque iis uti anfractibus, qui apud Criticos moris sunt, ut Patrum autoritatem proiciant: subrueretur funditus Ecclesiastica Historia, & nutaret quodcumque demum venerabilius colendæ antiquitatis monumentum.

ARTICULUS VI.

Vitium est Ecclesiasticorum Patrum deferere autoritatem, atque Hæreticorum de re Historica sequi vestigia, præcipue cum ad Religionis negotium referri potest.

INstæ animis nostris adversus Protestantium Opera prænotiones non obsunt, quominus illis, quod æquum est, vendicemus, ante omnia, quod ad Criticam pertinet, in qua creberrime excellerunt, & cujus luminibus plurimas veritates, ad optimos usus per nos traductas, nobis aperuerunt. „ In quæstionibus namque, quæ autoritate non dijudicantur, ait Tillemontius, sed factis & probationibus duntaxat humanis, liberum est Hæreticis aures præbere; sique recte procedant, „ investigare. „ Non dissimulat pariter Dupius, in Critica disciplina

acri-

*Tillem. memo 3.
annot. 4. in S.
Dionysium
Areg. 367. col.
1.*

Dupin, in *Prof.*
Tom. 2, pag. 10.

Croftus *Hist.*
Ecclesiast. addm.
pag. 6. Gall.

Alex. Hist. Ec-
clesiast. Sac. 1. Dis-
sert. 2. Tom. 1.
pag. 261.

Mabill. Tract.
de Stud. Mona-
st. p. 2. c. 2. pag.
255.

Hieron. Ep. 65.
Pamphilus, &
Oriens.

Tillem. Tom. 2.
Epist. P. Lam.
art. 61. pag. 49.
col. 2.

acrioris longe aciei nonnunquam fuisse Hæreticos, quam Catholicos; ea-
que in ipsorum Operibus reperiri, quæ recognoscere atque probare ne-
cesse est. Quapropter palam edixit Abbas quidam Historix Ecclesiasticæ
Scriptor, se Religioni non habuisse, Opera etiam *Protestantium* in suam
censum referre, „ quæ solidissimas veritates non semel complectuntur,
„ quoties eos non abripit libido contra Ecclesiam Catholicam declaman-
„ di. „ Alexander item non ambigit pronunciare: *amandam esse etiam*
in Hæreticis veritatem, cum eam detegunt; nosque nunc plura, ut Apo-
crypha reiicere, qua legitimos inter Auctorum Ecclesiasticorum fatus conse-
bantur; antequam Viri Hæretici doctissimi Critica Opera emisissent.

Asseverat tandem Mabillonius, non esse ferendum inique, se aliquan-
do res ad Heterodoxos revocare; postquam D. Augustinus, quo nobis
Sacris Bibliis intelligendis viam serueret faciliorem, septem Tichonii
Donatistæ regulas servandas proposuit:

Ipsi quoque Patres ab hoc instituto non abhorruerunt, & passim vide-
re est, eos fide Ecclesiæ suspecta Auctores in Operibus suis citasse. Apud
Divum Hieronymum non exigua loca legimus a Didymo, ab Origene,
atque Apollinari petita. Vetus quoddam Commentarium, in Evange-
lia a Lambecio relatum, Severum Antiochenum Hæreticum manifestum
cum Sanctis Patribus permixtum exhibet. Sanctus Cyrillus Alexandri-
nus in Epistola ad Eulogium multo magis ab hac consuetudine fuit: non
omnia, quæ proferunt Hæretici, Hæretica censenda esse, nosque quid-
quid bonæ frugis in se continent, laudibus efferre posse, absque eo
quod ipsorum erroribus favemus. Si *Origenem aliquando laudaverim*, in-
quit Hieronymus, nimirum *in Prefatione ad Damasum in Hymnas*
Cantici Canticorum, & Prologo in Librum Hebraicorum nominum, in Epi-
stola ad Magnum, & alibi; *laudavi Interpretem, non Dogmatistam, inge-*
nium, non fidem.

Si porro in potestate est uniuscujusque, optimis Hæreticorum cogni-
tionibus proficere, licebit ne ipsorum testimonium Veteribus aliis con-
stantibus Fidei Orthodoxæ sectatoribus anteferre? Hic sane mos Patrum
exemplo minime roborabitur: neque enim reperire erit, eos antiquioris,
aut ejusdem ætatis Patrum sensa duxisse despiciatui, ut sapientum no-
stri sæculi Criticorum ritu, Hæreticorum placitis adharerent.

Hoc recentiorum Criticorum vitium tacitus prætereire nullo modo po-
tuit Tillemontius, quamquam fateatur, uti paullo superius monuimus,
„ in questionibus, quæ autoritate non dijudicantur, sed probationibus
„ duntaxat humanis, liberum esse illis aures præbere. „ Etenim in Epi-
stola, ad Patrem Lamium in ejus de veteri Hebræorum Paschate Tra-
ctationem missa, hæc habet verba memoranda. „ Novi equidem senti-

„ re

re præstantes ingenio atque eruditione Viros, alteram tui Operis partem anam præbere posse ad reverentiam Patribus debitam imminuendam, quod perincommode accideret sæculo nostro, quo calamitosa patet hominibus celebriores Ecclesiæ Patres in contemptum adducendi licentia, & quo Religione nulla a Fidei nostræ Patribus, Deique amicis non pauci transgunt, ut haud raro ad utriusque hostes insensissimos devolent.

Enim vero quorsum tenuissimas ab Ecclesiæ inimicis flammulas mutuari, quod illustris quidam e nostris Criticis facit, ut lumine suo prodant, non esse extra omnem altam, Græcam Veteris Testamenti Versionem a Septuaginta lucubratam fuisse; ut aliquas inician dubitationes de Actorum S. Andræ ab Achæz Presbyteris conscriptorum veritate; de Pilati Epistola quoad Jesu Christi portenta ad Tiberium data; de celeberrimo Josephi, quod Servatoris nostri Divinitatem attingit, testimonio, deque aliis id generis monumentis, quæ Religionis interesse plurimum Patres existimarunt? Quorsum Marca & Dupinus levissimis Scaligeri, aliorumque Protestantium ducuntur conjecturis, ut adversus magnam Patrum vim tueantur, D. Petrum in priori Epistola sua *Babylonis* vocabulo Romanam Urbem non designasse? Præstat, inquit Tillæmontius, Patrum momentis, quam vanis nullo numero hominum conjecturis hæc pendere. Dupinus quoque quare cum iis consentit, in quibus suspicio subest, de modo, quo Apostoli Symbolum ipsorum nomine insignitum composuerunt; cum major SS. Patrum numerus super his duobus factis sententiam suam liquido pronuntiaverit? Quare demum Arnaldus & Dupinus elegerunt citius captiosas argumentationes adoptare Josephi Scaligeri, cui fabulam olet Martyrium S. Jacobi Apostoli ab Hegesippo recitatum, atque in Eusebiana Historia comprehensum; quam Antiquorum judicium, illud pro rato habentium, amplecti, immo ipsius Ecclesiæ, a qua dignum existimatum est, ut in *Breviario* ab ipsa probato collocaretur?

Eodem spectat, Simonium, adversantibus licet Jesu Christo, Apostolis, & omni retro antiquitate, autoritati rationibusque parere Rabbini eujusdam, Hobbesii, Percyæ, & Spinozæ, qui Pentateucum a Mose exaratum negant: eundem maluisse Aaronis ex Caraitarum disciplina interpretationem recipere, atque perdocto hule Judæo assentiri dicenti: Uxorem Lothi immobilem hæsisse, velut statuam Salis; † quam cum Ecclesiæ Patribus miraculum istud secundum litteræ sensum intelligere: ipsi denique placuisse disputanti de Linguarum confusione a Deo immissa, ut eorum, qui Turrim Babyloniam edificabant, superbiam recunderet, potius cum Clerico propugnare: opus fuisse in celebri hujusce Turris

Tom. I.

T

con.

Dupin. Dissert. *Prælim.* pag. 160.

Dupin. *Tomo 1.* pag. 52.

Ibidem pag. 33.

Ibidem pag. 70.

73.

Marca c. 1. l. 2. Concord. 4. 40. Dupinus *Dissert. prælim.* pag. 165. Gall.

Tillæmont. *Tomo 1.* annot. 31. in *De Petr.* pag. 510. col. 1.

Dup. *Tomo 1.* pag. 33. & seq.

Arnald. *Dissert. de Martyr. S. Jacobi.* Gall. apud Tillæmont. *Tomo 1.* 2. Edit. Gall. Dupinus *Tomo 1.* pag. 165.

Scaliger. *animadv.* in *Euseb.* pag. 178.

Simon. *Hist. Crit. Var. Test.* in *Præf.* Item l. 1. c. 1. In *Præf. Vetus. Novi Test.* Edit. Tresselt.

† Simonius apposuit hic *fo* sium aliud *vis* uosum l eo sub *nitendum*.

Simon. *Hist. Crit. Var. Test.* l. 1. c. 15.

construptione nova eudere verba, & propterea nihil videri mirum, quod perturbatio tanta commota sit; cum plurima ipsis obversarentur, nominibus suis nondum signata, quæ quisque pro facultate suæ efferebat, quam prodigium istud, ut littera docet, & unanims Doctorum Consensus, interpretari.

*Alc. x. Hist. sac.
Tomo 1. Dissert.
2. g. 2. cunctis.
Pag. 284.*

*Idem. sec. 1.
Tomo 2. Dissert.
27. pag. 150.*

*Valef. in notat.
ad cap. 11. l. 2.
Hist. Euseb. pag.
37. col. 2.
Salm. annot. in
Euseb.*

Undenam oritur Alexandrum etiam a sapientum omnium Ævi nostri Criticorum, cunctorumque Ecclesiæ Patrum mente discessisse, ut Philopono * astipularetur, qui vult Jesum Christum tricesimo septimo ætatis suæ anno mortem oppetiisse **: & Ministro Dallæo dedisse manus, ut tutaretur, Canones, Apostolicos nuncupatos, falsum ipsorum nomen præferre, novos esse, & labente circiter quinto Ecclesiæ Sæculo coagmentatos; quam in doctissimorum Criticorum sententiam adduci, ex qua majus in Religionem emolumentum redundat?

In aperto quoque est, Valesium Salmasio credidisse, & probasse deceptum Sanctum Justinum de Simulacro Romæ Simoni Mago, tamquam Numini cuidam erecto, velut is, qui inter Simonem Magum, & *Simonem Sargum* *** discrimen non agnoverit: cum in rem fuisset Sancti hujus Martyris narrationi, **** gravissimorum multorum & veterum Patrum fultæ suffragiis, fidem deserre.

* Philoponus eruditus grammaticus Alexandrinus adversus Severum, & Proclum Platicum Philolophum scripsit. At dum errorem unum infestabatur, in alium Tritheitarum impigit. Librum adversus Mortuorum Resurrectionem, aliumque in Concilium Chalcedonenſe consecit, quorum mentio apud Photium Cod. LV. A Sexta Synodo A.D. XL, quæ illum vocat *inaniter seu inepto Latrantem*, Hæresis Anathemate percussus est. Constantinopoli ad annum 535. vitam degebat.

** Accipimus a Godavio, recensere Augulium illorum errorem, qui triginta sex annos natum Christum decessisse putabant. Tertullianus ad tricesimum retrahit; verum hanc Epocham ante ipsum meditatus fuerat Hæresiarcha Valentinus. Epiphanius Christum passum tricesimo tertio anno arbitratus est, cui tres menses addunt scriptores non pauci, quibuscum consentit Baronii Chronologia, eandemque confirmat Ecclesiæ Romanæ mentem esse. Juniores tandem aliqui cum tricesimum quin-

tum attingisse autumant. Godav. Hist. Eccles. l. 2. pag. 161. Gall.

*** Cardinalis Baronii ætate effusus est lapis in Insula Tiberina hac inscriptione notatus, quæ ab alia, a S. Justino signibcata, non admodum distat.

*Simoni Sango Deo Fidio Sacrum.
Sex. Pompeius S. P. F. Col.
Mussianus Quinquennalis
Decur. Bidentalis donum dedit.*

Ex hac Inscriptione animos subite dubitare, num nominis similitudine lapsus sit Justinus. Verum eruditus hic Cardinalis hanc opinionem solide refutat, contenditque fidem omnem superare, gravissimum Patrem, & Gentilium Mythologia apprimè excultum, nec non ad Romanum Imperatorem atque Senatuum scribentem; summa ridicule adeo de re testatissima peccasse, de qua a minuto quopiam artifice redargui poterat. Bar. ad ann. 44. n. 55.

**** S. Justinus duobus magnæ suæ ad Imperatores, Senatuum, & universum populum Romanum, Apologiae

Me

Me latet insuper, quanam ratione cum Erasmo, Centuriatoribus, *Baill. Tab. Crit.* aliisque recentibus ex eodem familia hominibus persuadere nitarur Bailletus, S. Hieronymum exereendi styli gratia S. Pauli primi Eremitæ Historiam excogitasse. *2. Jan.*

Similiter non video, cur Tillemontius * & Bailletus in sententiam iverint Casauboni super quæstione de Bove & Asino, quos in Christi nascentis stabulo jacuisse ferunt, & communem Ecclesiæ Traditionem, jam inde a prioribus Christianissimi sæculis derivatam, repudiaverint. **

Præterea mirari subit, Launojum, Dupinum, Bailletum &c. Blondelli prius opinionem aucupatos fuisse, cui insedit animo, Stephanum Pontificem in errorem S. Cypriano adversum incidisse de Baptismate Hæreticorum; quam aliam mentibus suis comprehenderent Eusebio, Augustino, Vincentio Lirinensi, Facundo aliisque Veteribus acceptam, qui pro certo ponunt, Sanctum illum Pontificem ea de re pro germana & vetusta Ecclesiæ doctrina decertasse.

Quamquam primi omnium Possëvinus & Castalis Carminum Sibyllis tributorum veritatem in dubitationem aliquam adduxerint, nihilo

locis hujus Simulacri incidit in mentionem, ejusdemque sermonem habet in Dialogo adversus Triphonem. S. Irenæus l. 1. c. 10. hanc vocat communem opinionem, quam memorant Tertullianus, Eusebius, Cyrillus Hierosolymitanus, & Theodoretus. Inquit Iulianus *Statuam hanc in Anno Tiberi inter duas Pontes videlicet in Insula Tiberina, erectam fuisse, Latinam hanc habentem Inscriptionem: Simoni Deo Sancto. Barona ubi supra. Tillem. Tomo 2. annot. 1. in Simonem Magum pag. 521. & seq.*

* Dilata est annis pluribus facultas imprimendi primum Tomum Historiæ Ecclesiasticæ Tillemontii, quod Censor huic expendendo Opera præfatus ab eo petebat, ut locum deleret, quo probabile ipsi videbatur, nullo modo Bovem & Asinum in stabulo Christi nascentis existuisse; Magos non accessisse Christum adoraturus, nisi fortasse post Purificationem; Mariam Cleopha uxorem veram fuisse, ut videtur, Deiparae Virginis sororem &c. Re demum ad Cancellarium Bucheratum devoluta, novum ipse data

Opera Censorem delegit, atque Opus nulla adhibita mutatione probatum est. *Adnot. in art. 10. specimenis. Vita atque ingenii Tillemontii.*

Oblata hujus animæ versionis occasione additum velim, cum Autor quidam Typis committere inceperit Gallice Opus nuncupatum *Monumenta adversus Tillemontii monumenta*, immo edicturus esset quantocius aliud titulo hoc: *Explicatio duorum primorum Ecclesiæ sæculorum*, utraque Scripta, amicorum Tillemontii fama, interdicta fuisse.

** Initium ducit Traditio ista a Versione Septuaginta, quæ habet: *In medio duorum Animalium cognoscitur. Abac. 3. 2.* a loco quodam Gregorii Nazianzeni Orat. 18. Sancti Paulini, aliorumque: imprimis autem a verbis illis Hieronymi ad Eustochium de Sancta Paula: *Ado Bethleem ingressa, in speluncam Salvatoris introiens, postquam vidit Sacrum Virginis divorforium, & stabulum, in quo cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, ut illud impleret, quod in eodem Propheta scriptum est: Beatus qui seminat super aqua ubi boves & asinus calcant.* &c. Vide Bar. ad annum 1. §. 3.

Tillem. Tomo 2. annot. 1. in fess. Christoph. pag. 427. Baill. 25. Decembris. 2. num. 3. in Bar. num.

apud Alex. Tomo 1. fac. 3. Def. fess. 14 pag. 110.

fecius si Sapientum plurimi, invitis multis veteribus Patribus, ætate nostra ad suppositicia monumenta detrudunt huiusmodi carmina, ejus res in causa est, quod Blondelli Critice animum adhucuerint, qui ante omnes illam veluti spuria, explosit; quia nimirum Protestantium erroribus incommoda multa continent.

Quantacumque demum acuratione & circumspectione spectatus sit Abbas Commanvillæus in *Novissima Sanctorum Historia pro singulis anni diebus*, quam publica luce donavit, & formis Rothomagensibus cudit sæculi hujus exordio, admiratione tamen dignum est, eum, causatum se maluisse citius fidelibus exhibere quod imitarentur, quam quod suspicerent tantum, sibi indixisse legem amovendi ab Historiis Sanctorum mira facta omnia præter illa, quæ in Sacris Bibliis commemorantur: verum superstitiosior hæc Commanvillæi Critice accomodatur magis præjudicatis quorundam Hæreticorum opinionibus, * quam Cypriani, Athanasii, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Gregorii, aliorumque multorum Patrum consuetudini, qui miracula prudentiæ judicio credibilia recensere non dubitarunt.

Est etiam cur obstupeamus, Fontanellam a totius antiquitatis mense abhorruisse, quod attinet ad Paganorum Oracula, ** atque audacis & temerariæ Criticæ Antonii Vandali Anabaptistæ Harlemitani luminibus illustrari voluisse, quo Sapientiam suam egregiam eruditus hic Academicus ad Oraculorum Historiam texendam conferret, suaderetque, illo Medico duce, non fuisse instinctu Dæmonum fusa; & Patrum turbæ, dixerim, refragaretur, qui ea Christi Nativitate cessasse prodiderunt.

Si cuncti ferme celeberrimi Critici nostri Libros Sancti Dionysii Areopagitæ nomine vulgatos infra incerta & Apocrypha reiciunt, id plane eos docuit Laurentius Valla, qui primus contra Libros illos postremis sæculis bellum intulit, secutus deinde ab Erasmo, Luthero, (qui propte-

* Guillelmus Fleetwoodus Hæreticus Anglus Dissertationem de Miraculis confecit: ea duntaxat admittit, quorum mentio in Scriptura sit. *Museum, Trevole, Mensis nov., 1703. arr. 189.*

** Baltus Professor Biblicus in Academia Strasburgensi Opus edidit inscriptum: *Responsum ad Historiam Oraculorum Fontanellæ Galli Academici &c. Strasburgi 1707.* Non insinit tantumodo doctus hic Jesuita in responsione ad Historiam eruditi hujus Academici, aut in confutatione Vandaliæ sententiæ de Paganorum O-

raculis, de causis & tempore illorum silentii, sed pergit ulterius asserere super idem argumentum Ecclesiasticorum Patrum sensa, adversariorum errata plura aperire, atque in conspectu ponere rationum, quas Patribus affingunt, fraudem, & momentorum suorum levitatem. Aliud idem scriptor Opus adornavit, quo objecta argumenta refellit XIII. Bibliothecæ selectæ Tomo, & XI. articulo Reipublicæ Litterariæ Mensis Junii 1707. Inserta, Patrumque sententiam de Paganorum Oraculis novis momentis confirmat.

rea facultatis Parisiensis nota iniustus est,) a Centuriatoribus, Sculteto, Riveto &c. Immo, si cuidam juniori fides est, Morinus, Launojus, Dupinus, alique non alia via Voluminum istorum veritatem oppugnant, quam collectis ab Heterodoxis argumentis. In confesso demum est, Lamium plurimorum Autorum Ecclesiasticorum, atque ipsius Ecclesie placitum de Paschatis extremi quaestione repudiasse, ut ignotum, suppositorum, immo Hæreticorum Dogma complecteretur.*

Actus Dissert. de S. Dionysio pag. 109. &c. Gall.

Quæ cum ita sint, mirari quis desinat, strenuos hosce Criticos mendacia Protestantium præjudicia imbibisse super omnibus Historiis istis, superque innumeris aliis, quas persequi numerando possem; Veterumque testimonium, immo Ecclesie aliquando, nonnulla nobis proponentis, auctoritatem dereliquisse: licet simplicium factorum fines non egrediantur, nec quicquam Fidei negotium attingant? neque enim Cl. Critici nostri nesciri esse poterant, probationes, quæ universas hæc Historias SS. Patribus agnitas atque perspectas a veritate esse demonstrant, idem saltem robur in se continere, atque eas, quas in medium proferunt Protestantes, ut illas aut in dubium revocent, aut oppugnent. Morem hunc appellat Præsul quidam eruditissimus „perniciosum postremorum Criticorum inventum, qui hac ratione, non secus ac pluribus aliis, „comites se Hæreticis præbentes, non verentur hoc ipsis adversus Ecclesiam commodum suppeditare.“

Eschatus Opus. deid. Infrat. 2. de interpret. Bib. et Testamenti Teroctiensis. Gall.

Quod vero admirandum aliquibus videri poterit, sapientes isti Critici consuetudinem hanc in aliis improbant, quam ipsi tamen tenere nondominunt. Dictum a nobis superius est, hanc Tillemontium *infelitem libertatem* nuncupare. Pronunciat Alexander: *in rebus, quæ Christianam spectant Religionem, Versionem Scripturarum, vel miracula, quæ Deus in sui populi gratiam edidit, maiorem adhibendam fidem esse Scriptoris Ecclesiasticis, quam profanis & Ethnicis.*

Alex. Hist. Lat. 2. Dissert. XI. quasi. 2. pag. 243. Tomo 2.

Insinuat Simonium Dupinus, quod postposita antiquitate tota, Spinosa, & Libri Præadamitarum Scriptoris opinioni de Pentateuchi Autore subscripserit: contra autem exprobat Dupino Simonius, cum altere parte Dissert. Prælimin., in qua de Librorum Veteris Testamenti Ca-

Dupinus Dissert. Prælim. pag. 77. col. 2. Simon. in Epist. Gall. ad Arou. de assuetudine ad Sacros Libros scrib. pag. 40. &c.

* Opinio est Hæreticum Marcionem primum omnium inficias ivisse Pascha a Christo Domino celebratum: aut eversa a Sanctis Patribus ipsius sententia, oblivione deletam fuisse, donec ineunte sæculo septimo eam Philoponus Hæreticus instauravit: eandem sententiam tempore Photii habitam tamquam Ecclesie Catholice repugnantem; Leonis vero Noni

etate tanquam fatuam: sæculo quoque nostro Romæ visam flammis dignam; in Gallis autem & Hispania Hærelim, sive Hæresi proximam iudicatum. De his omnibus monemur a Witassio Doctore Sorbonico in Epistola quadam Patri Lamio respondente, quam in Ephemeride Sapientum anni 1696. collocandam curavit.

150 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

nunc disputationem habet, Protestantium Opera exscribere, eorundemque opinionibus favere.

*Tert. de Presb.
cap. 12.*

Sapientum Criticorum nostrorum sit, æquis ponderibus examinare, utrum huiusmodi institutum congruat nec ne egregiæ Tertulliani præceptioni, ejus hæc sunt verba: *Nobis, etsi querendum esset adhuc & semper, ubi tamen queri oportet? Apud Hæreticos; ubi omnia extranea & adversaria nostra veritati, ad quos vetamur accedere? Quis servus cibaria ab extraneo, ne dicam ab inimico Domini sui sperat? Quis miles ab infederatis, ne dicam hostibus Regibus, donativum ac stipendium capiat, nisi plane desertor, & transfuga, & rebellis? Etiam anus illa intra te-ctum suum drachmam requirebat: etiam pulsator ille vicini januam tunde-bat; etiam vidua illa non inimicum, licet durum Judicem interpellabat. Nemo indestrui potest, unde destruitur: nemo ab eo illuminatur, a quo con-senebratur. Quæramus ergo in nostro, & a nostris, & de nostro.*

A R T I C U L U S VII.

*Postulat fides, ne Autoribus Ecclesiasticis sensa ab
ipsis aliena affingamus.*

PAUCA admodum in promptu nobis sunt Critices Decreta iis utilio-ra, quæ sapientes Critici sanciverunt, ut absolutam Autorum in-telligentiam assequeremur, neque nobismetipsis illos legendo fucum fa-ceremus. Clericum, qui tot de Critica disciplina commentaria scri-ptis mandavit, non fugit in hoc quoque argumentum condere leges ali-quas, quorum præcipuas habeto: Continuo ponit in exploratis, opus esse cuilibet optime callere Linguam illam, qua usus est Autor evolgen-dus. „ Optime autem, inquit, callere Linguam appello, ea esse facul-tate præditum, ut possit eandem legendo animo notiones informare, „ quas Autor scribendo subiecerat verbis suis, „ Quo id præstes, interest primo Grammaticas illius, quam præ mani-bus habet, Linguarum regulas omnino tenere.

*Clericus Bibliot.
univ. & Hist.
ann. 1688. Tomo
X. pag. 309. &
eq. Gallice.*

II. Enitendum est, ut cujusque Autoris loquendi modos perci-pias.

III. Species quædam adumbranda est styli cum Autoris, tum ejus, qui temporibus illis erat usitatus.

IV. Erudiaris oportet tum opinionum illarum noticia, quæ ætate illa dominabantur, tum illarum, quas Autor præ ceteris adamavit.

V. Ca-

V. Cavē, ne tibi facile persuadeas, celebrem atque industrium Scriptorem eadem pollere in quolibet studiorum genere doctrinā vi, neque quicquam, nisi exquisitum, litteris prodidisse.

VI. Diligenter attendas, si cum quid asserit, id revera animo rei, de qua loquitur, addiſſo faciat, sive ab Ævi sui sententiis discedat.

VII. Summa demum animi provisione animadvertendum est, ne Autoribus tribuas cogitata illa, quæ eloqui ipsi debuissent, non quæ reapse elocuti sint; neve ipsorum verba accomodes menti tuæ, cum potius mens tua ipsorum verbis sit accommodanda.

His positis mirum non est, secundi subfellii Criticos, multosque Scholasticos Theologos, aliqua Veterum ceterorumque Scriptorum loca mutilasse, aut illis sensus apposuisse a genuina interpretatione longe remotos. Autores, sive potius Compositores isti minus de Operum bonitate, quam de Voluminum mole solliciti, Criticarum Legum, quas modo retulimus, fortassis ignari, intelligentia destituti, aut non satis otii nacti, ea in Autoribus haud raro legunt, quæ apud ipsos non reperiuntur, aut eadem legunt in Interpretibus, sive in aliis Scriptoris monumenta illa recitantibus, quos ipsi putant in hac lectione versatos. Fieri itaque nulla ferme ratione potest, ut non aliquando ea in medium producant veluti Autorum germana sensa, quæ ipsi ne cogitatione quidem perceperunt. At oblivio, qua obruuntur hujus notæ Autorum Opera, tollit, quominus hæc errata detrimenta gravissima consequantur. Ita tamen quoad Autores alicujus nominis res non se habet. Lector ipsorum fama præoccupatus, verbis, quæ perhibent, adjungit fidem; & veluti Patrum doctrinam amplectitur, quidquid assererent isti, ipsorum niti testimonio. Quo fit, ut si quando Cl. Scriptores isti Patribus ea imponunt dicta, quæ nunquam protulerunt, ceteris omnibus errandi periculum creant, atque imprudenter in Sententias eundi a veneranda antiquitate discrepantes.

Liberum ne esset in nobilissimos sæculi nostri Criticos hujusmodi culpam conferre? Pater Morinus Duodecim Scriptores Ecclesiasticos in medium proponit, ut probet Sanctos Patres de corrupto studiose sacrorum Bibliorum Autographo Judæos arguisse. Verum investigemus, num eo pacto loquantur, quo loqui inducuntur Autores isti. Principem locum obtinet Justinus loco quodam ab ipsius Dialogo adversus Triphonem excerpto. Atqui Sanctus Martyr ibi de Versione Septuaginta tantummodo sermonem habet, neque de Textu Hebraico verbum ullum facit. Id quidem animadvertat Morinus ipse, siquidem argumentatur, ex quo Judæi Septuaginta Versionem orbe toto vulgarissimam vitiaverint, speciem habere veritatis, eos Hebraicum exemplar majori Christianorum

*Morin. Exort.
Bibl. l. i. Exort.
c. 3. pag. 30.
&c.*

nume-

Idem pag. 32. numero prorsus ignotum depravare potuisse : *Quanto magis Codices suos falsare poterunt?* Quamobrem Justinus non ait, Judæos Bibliorum Textum adulterasse, neque ex quo Versionem Septuaginta vulgo notio-riorem vitaverint, eos quoque Hebraicum Archetypum vitare potuisse : sed consecutio hæc simplici elieitur conjectura ; nihilque admodum verborum Justinij intellectum reddit.

S. Justino subiicit Morinus Irenæi auctoritatem : hic tamen Ecclesiæ Doctor allato loco nihil habet ulterius, quam profiteri, si præsensissent Judæi futurum fuisse, ut Scripturarum testimonia adversus se retorquerent Christiani, eas igne absumentes : *non dubitassent comburere Scripturas*. Quo perspicue efficitur, nihil dixisse minus Irenæum, quam Judæos Sacras Litteras immutasse.

Morinus ibidem. Tertius Autor a Morino memoratus est Tertullianus : ac priscus hic Pater cum Judæis expostulat, quod in Canonicorum Librorum numero Enochi Librum non collocaverint, atque a sanctarum Scripturarum Canone plura subtraxerint volumina Christi Jesu mentionem facientia. Tertullianus itaque commemorat eo loci Libros a Judæis suppressos, non autem Textus mutilos aut depravatos, ut contendit Morinus.

His succedit Eusebius : legat porro Eusebii sensa, quicumque certior fieri amat, Historicum istum Justinij tantummodo verba super hoc capite centies recitare, quin utri parti calculum suum adjiciat. Quod si Eusebio adjudicandæ essent eorum enunciationes, quorum plurimas exhibet ; non pauca sane eum locutum fuisse arbitreremur, quæ ne animo quidem agitavit ; immo si ultro conveniret inter nos, eum pro Justino stetisse, consequens inde esset duntaxat, de Versionis Septuaginta, non vero de Textus Hebraei corruptione fore intelligendum. Idem dicito de Nicephoro, qui narrat nobis Triphonem a Justino reprehensum, quod a Septuaginta Versione nonnulla Messie adventui faventia testimonia Judæi sustulerint.

Non negarim equidem Autorem Sinopseos S. Athanasij nomen gerentis præbro dare Judæis, quod ipsorum negligentia perierint multi Scripturarum Libri, quorum tituli tantum in aliis Canoniceis ætatem evaserunt : ceterum longe abest, ut vel unicum de Codicis Hebraei vicio verbum fundat. Euthimius & Theophilus, qui hos sequuntur, eodem plaue-
cidunt, atque Sinopseos Autor : videlicet culpæ vertendum esse Judæorum sine negligentia, sive fraudi, eum aliqui Libri in divinis Volumi-
nibus nominati ad nos usque minime pervenerint.

Jam vero sacendum est, Paleologi Textum edicere non obscure, con-
taminatam ab Judæis fuisse Scripturam Sanctam, æque ac primum ex
duobus locis a S. Ioanne Crisostomo depromtis ; quod enim est alio-
rum

rum

rdm duorum vel trium ab eodem Patre sumtorum, qui non parum sane sunt involuti, unam Judæis objiciunt in servandis Bibliis focordiam.

Item inficiari nequaquam possumus, Origenem sæpius Judæos in idem crimen vocasse: at enim nonne ipso Morino adstipulatore, constans est, eundem Scriptorem in Commentariis super Prophetas creberrime Judæos ab injuria in ipsos jacta liberare, cum accusantur tantum admisisse delicti, ut divinas Litteras supponerent? adeoque nihil ex Origenis autoritate contra prove Judæis colligi commode potest. Ecce tibi testimonia, quibus sibi persuadet Morinus quandam Veterum Traditionem constituere super Hebraici Textus Judæorum ausu corruptione. *Illam* *Morinus ibidem pag. 10.*
Patres antiqui, quotquot fere de hac materia scripsere, docuerunt.

Paucissimi ii sunt ætate nostra litterarum laude florentes, qui Metaphrasten profigata fama hominem nequaquam judicent. Tot iste locis deceptus est, & supinis adeo scætet erroribus; ut mirum videatur, Bailletum, quo ipsius nomen penitus extingueret, novos alios in eum intentasse, quorum fortassis integer est.

Metaphrasten arguit Criticus iste, quod rogaverit Leges aliquas ad fabulosas Historias excogitandas: Gravissima sane accusatio, & plane digna, quæ ad exquisitum judicium revocetur. Excusiamus quæso singillatim, quæ protulit Bailletus, quæque Metaphrastes; ut inde compertum fiat, num firma & constans sit adversus vetustum Scriptorem hunc data delatio.

Postquam animadvertit Bailletus, sæculo circiter decimo, pravam studiorum ratione adeo eorum ingenium, qui describendis Sanctorum Actis vacabant, contaminasse; ut Historiæ omnes in eorum, a quibus tractabantur, manibus ad fabulas vergerent; atque ipsi Religio, flores muneris suo deficere existimarent, nisi mendacium ipsam veritati devoverent, & pias hæc calumnias ad majorem Dei gloriam propagandam traducerent. „Fingendi ars, prosequitur, tanti habita, & magno usui visa est sæculis illis; ut operæ pretium duxerint ad illam comparandam aliquam inire rationem. Qua de re præcepta quædam tradidit Metaphrastes, perinde quasi a mendaciis congerendis exterminare vellet impudentiam, & stupiditatem, moderationem & veritatis speciem introducere. „Necessum est, inquit, magnus hic præceptor in fallaci Sanctæ Marinæ Historia, quam nos Sanctam Margaritam volumus appellatam, materiam ita seligere & aptare, ut narratio probabile efficiat, quidquid de Martyrum magnanimitate, & persequentium crudelitate Lectioribus prodinus. Servandum etiam diligentissime dicorum, hominumque ingenium; & cavendum accurate, ne animum, aut aures offendamus.

Tom. L

V

five

*Baillet sermo de
Hist. Vite Sancti.
Pag. 27.*

*Metaphr. apud
Suo die 20. Ju-
lii pag. 246.*

Baill. ibid. pag.
28.

siue aliquid mirum, naturamque superans inducamus; nisi si gratia illud, & Jesu Christi potestas praestiterit. „ Audire porro tibi videreris magistrum „ Poetices dictatum reddentem; at ea sunt, quae tradebat Metaphra- „ stes, & voluebat animo Historiis suis accommodare, cum deprava- „ to mentis suae judicio persuasum ipsi fuerit, satis esse, ut veri simili- „ tudo veritatis genuinae locum obtineret. „

Baill. ibidem.

„ In hanc se descendisse sententiam affirmabat, ne tot fraudulenta Martyrum Acta sequi cogeretur; quae, ipso teste, iam inde ab initio siue a Paganis, siue ab Haereticis, siue a profanis hominibus, aliisve demum veritatis hostibus inquinata fuerant; quaeque sordibus tantum nugisque opple- „ ta, nihil praeter diabolicas doctrinas, sacrilegasque calumnias complecteban- „ tur, ad Jesus Christi, & Sanctorum contumeliam inventas, & verissimas quaeque Historias in suspicionem vocantes. Quod si hinc, subjungit Bailletus, „ pia Romanenses Metaphrastis, aliorumque Graecorum fabulae, quas „ Latini non melioris iudicii homines sectati sunt, castiores atque re- „ ctiores erant, quam calumniae Haereticorum; illine certe periculoso- „ res eas dixerim, & dolis consueudis accommodatiores; propterea quod „ veritatem melius imitari scirent, seque legendas exhiberent tano ma- „ jori voluptate, quanto in alios horrore afficiebantur. „ Hae sunt ex- „ pressa Bailleti verba, inter quae, caracteribus Italici efformata per ip- „ sum Metaphrastis sensa sunt.

Idem apud Su-
pium.

In praesenti autem operæ pretium est huc transferre hujus Graeci Auto- ris verba e sede a Bailletto laudata. Audiamus itaque Metaphrasten: Nihil aequè lætificat, & exhilarat animam bonam & fidelem ut quod vi- „ floria potitorum athletarum legitur Martyrium: & eo magis delectat Au- „ ditorem, quo meliorem habuerit compositionem, aptamque & probabilem narrationem, & ea recensentem, qua & persecutoris improbitati, & eo- „ rum, qui decertabant, animi magnitudini, quin etiam ejus quoque, qui una decertabat, Christi potentia apta sunt & convenientia. Sit namque oportet omni ex parte ejusmodi, ut & nihil habeat offensionis, & rem rectis auri- „ bus ostendat credibilem.

Etenim scire oportet, non paucas ex iis, qua Martyrum res gestas conti- „ nent, narrationibus ab initio fuisse adulteratas: ut quae a Gentilibus forte, „ aut ab Haereticis, & veritatis intelligentia privatis viris corruptae, & aut „ nugis & vanissimis ineptiis sordidata ac conspurgata, & evidentissimis Da- „ moniorum doctrinis, pravaeque ac sceleratae mentis execrandis figmentis pro- „ fanata, & ad Christi & Sanctorum ejus contumeliam composita fuerint; „ & ideo fidem de cetero adeo labefaciunt, & tantum ei detrimenti afferunt, „ ut propterea ne verissimis quidem assentiatur; sed aut omnino ea reiciat ac „ repndiet, aut ut quae sunt dubia despiciat, & ea minoris faciat. His addit Mc-

Metaphrastes, sanctæ Marinæ vitam fucatam olim fuisse; se vero fabulas inde omnes detracturum, nihilque tum verborum ejus, tum rerum gestarum in medium allaturum, quod verissimum non sit.

Si libitum nobis esset, aliquid præjudicii deferre, locus sane dubitandi foret, ea Bailletto non futura nimis secunda. * Ceterum, ne Lectorem sive pro Metaphraste sive adversus eum præoccupare videar, nullam ulterius in duo modo recitata loca animadversionem excitabo. Aliorum itaque sic dispicere recte nec ne Metaphrastis epitomen a Surio relata Gallice verterit Bailletus; num ejus intelligentiam probe sic assecutus; num in ea Leges, atque ars fingendi tradantur; an vero Græci hujus mentem aliquanto distorserit. Si namque ejus sensa integre reddidit Bailletus, excusari nequit Metaphrastes, eum artis fingendi rationem iniisse, ut illum appellat egregius Criticus noster, & consilium suscepisse aliquas in rem hanc regulas edendi. Contra vero si criminis hujus reus non est Metaphrastes, æquitatem Bailletianæ censuræ cognoscat Sapientum Respublica: quod ad me attinet, duo animadvertam. Primo non admodum facile hanc conciliari posse cum laudibus, quibus Adriani ** VI. moderationem extollit idem Bailletus. Secundo, etiam si revera Metaphrastes in errore, de quo redarguitur, versatus fuerit, eximi eum a culpa posse, ratione quadam per eundem Bailletum excogitata.

Postquam etenim de Assumptionis Festo orationem habuit Criticus iste, Baillet 19. Aug. de Assumpt. 4. 30. pag. 405 & seq. disserit luculenter de Beatissimæ Virginis exuviis, videlicet de ipsius vestibus, tunica, zona, velo, subuculis, anulo, calceis, &c. Quidquid

* Abbas Roquius synopsis conficiens quatuor priorum voluminum Bailleti de *Judicio Sapientum*, animadvertit, plura habere Criticos, quæ de muneris sui functione hujus obiciant Autori. Deinceps propositis hujus rei nonnullis exemplis, subjicit., Et excidisse animo promissum suum, quo spondit, se nihil Marte proprio dicturum, neque felicius urbanitati, quam erga Literatos jactat aliunde, morem gestisse. Ut autem eos præteream, qui nimium in illo pro quibusdam Scriptoris studium reprehendant . . . non desunt alii eundem criminantes, quod Autotes inducat, judicium de Operibus pronuntiantes, in lucem editis non nisi multis post annis, quam ea, in quibus contendit habitam illorum fuisse ab iisdem Autoribus

mentionem. Ephem. Sap. 12. Nov. 1685.
** De eo potissimum, inquit Bailletus, commendari solet Adrianus Pontifex, quod Lovanienfis Academiæ jam tum Decanus, censoriam in libros facultatem exerceret facilitate atque indulgentia ad prudentiam tantam composita; & studeret semper dicta specie tenus aspera atque incommoda in mitiorem flectere partem; ambiguis rebus meliores explicatus accommodare; pauca dammare, pleraque vero excusatione agere: verbo complectar omnia: ut ostenderet post veritatis negotium, nulli alio postponendum; nihil magis sibi cordi fuisse, quam uniuscujusque Autoris dignitatem tueri. Baillet. *Jud. Sap. Tomo I. p. 1. cap. 13. §. 4. p. 89.*

horum vulgatum est, ad fabulas amandat Criticus noster, ne ipso excepto sepulchro, quod Octavo circiter sæculo Hierosolymis adhuc existere crebatur. » Hæc omnia, concludit navus hic Criticus, satis mihi argu-
 » mento non sunt, ut credam, illud reipsa fuisse Deiparæ sepul-
 » chrum. »

Bailh. ibidem
 pag. 423.

E quibus deinceps hanc elicit regulam generalem. » Hæc autem nos
 » docent, omnia tandem adjumento nobis esse, ut Sanctorum suorum
 » causâ Deum colamus; nihilque officere, quod monumentum aliquod
 » sit adulterinum; cum institutum sit, ut eandem sensibus nostris in-
 » ferat speciem, quam Archetypum ipsum immitteret. » Liberum ne
 ergo esset ex hujus doctrinæ præscripto Fidelibus venerandum proponere,
 immo supponere Sanguinem Jesu Christi, ejus Coronæ Spinas, Sanctæ
 Crucis Lignum, Beatæ Virginis Lac, Sanctorum Reliquias, ipsorum
 Martyrii, aut pœnitentiæ instrumenta, sub obtentu Christianorum pie-
 tatem & reverentiam excitandi: *quia nihil afficit, monumentum aliquod
 esse adulterinum; cum institutum sit, ut eandem sensibus nostris inferat spe-
 ciem, quam Archetypum ipsum immitteret.*

Equidem ignoro, quid præstet demum, aut falsas Reliquias imitari,
 aut falsas Historias excogitare: utrumque meo judicio æque veritati no-
 cet; sique pie species, quas mentibus ingerunt falsæ S.S. Reliquiæ,
 purgando primo fraudis generi sufficiunt; cur alteri quoque minime suf-
 ficiant?

Bailh. Vir. sanct.
 6. Jan. 1588.
 ad arch. Mag. pag.
 336.

Examinatis a Bailletto nonnullis difficultatibus ad Magos, qui Christum
 in stabulo adoraverunt, spectantibus, subdit: » Opiniones istæ de regio-
 » nibus, nobilitate, instituto, & numero Magorum cum sero admodum
 » in Ecclesia exortæ sint, & vulgo Traditionum veluti more servatæ,
 » &c. » In ora vero paginæ describit Baronium ad ann. 1. num. 159. &
 Casaubonum Exercit. 2. in Baron. Atqui Baronius diversâ Patrum, a qui-
 bus pendent Traditiones istæ, sensa referens, easque probabiles, non au-
 tem certas & inconcussas existimans, tantum abest, ut asserat, eas in
 Ecclesia admodum sero exortas fuisse; ut potius intenderit eas verustissi-
 mas demonstrare.

Non dissimulo, Casaubonî sententiâ, Traditionem Magis nomina Mel-
 chioris, Gasparis, & Balthasaris imponentem ex parum antiqua & pa-
 rum certa origine proficisci. Quæ de re Baronium celebrat, qui eam ta-
 citus præterivit. Non apparet autem, Casaubonum scripsisse: *opiniones de
 Regionibus, conditione, instituto, & numero Magorum admodum sero in
 Ecclesia exortas fuisse*, immo contrarium ex hujus Protestantis doctrinâ
 concludi potest, quem non latebat, hujusmodi Traditiones fundamenta
 locare aliqua in antiquioribus Ecclesiasticis & profanis scriptoribus, quo-
 rum

rum

rum placita persequitur. Non improbat quoque Traditionem Magis circum regum concedentem, (quæ tamen gravioribus, quam ceteræ, premittitur difficultatibus) modo fas cuique sit, quod magis libuerit, sentire; cum super hac re altum in Scripturis silentium sit, Patresque vicissim non consentiant. „Non est, ait, toleranda eorum tyrannis in Ecclesia Dei viventis, qui aliter opinantes ferre non possunt: & melius etiam ipse Baronius, qui præcise nihil definit, ut rem probabilem tueretur. Igitur neque Baronius, neque Casaubonus ea scriptis reliquerunt quæ ipsis tribuit Bailletus.

Casaub. Exerc. de
in Bar. pag. 184.
ed. 2.

Tillemontius de Libris disputans, quos S. Dionysii Areopagitæ nomine legimus, eum tradit divinæ Gratiæ nullatenus meminisse, ipsiusque principia ducere ad exhibendum nobis Deum in qualibet natura eodem modo operantem, ita tamen ut quæ voluntate prædictæ sunt, vi sua constent, vel ad eum accedere, vel ab eo recedere: quod ægre a Pelagianis, nisi labe liberari potest. „Asseruat insuper Tillemontius idem, prælucente Bollandi & Morini suffragio, se in illo quædam Apollinaristarum, & Eutychianorum vestigia deprehendere, qui non satis duas in Christo Jesu naturas distinguunt. Sunt tamen, qui multis evincant, celebres hosce Criticos Scriptori huic sensa non modo non sua, verum a principiis etiam suis discrepantia vendicare.

Tillemontius de
libris. 4. in S.
Dion. pag. 574.
ed. 2.

Pro re nata istorum Librorum, in rem futurum arbitror, observationem quandam his non reticere, cui cognatio aliqua cum regula, quam modo excutimus, intercedit. Cum summam S. Dionysii Areopagitæ Gestis collegisset Tillemontius, ad quæstionem de Libris, ab isto S. Pauli discipulo nuncupatis, transitum facit. „Nihil tamen, inquit, apparet, addendum nobis esse his, quæ Motinus, Sismondus, alique tempor-

Ante Dissert.
de S. Dion. Areop.
pag. 319. &
seq.

Tillemontius de
libris. 4. in S.
Dion. pag. 574.
ed. 2.

* Docet hominem propter crimen originis in peccati captivitate incidisse, a qua ut illum redimeret, Filium Dei humanam naturam assumisse: Deum boni totius fontem esse; ejusque virtute vocari, quicumque vocantur, & salutem consequi, quicumque consequantur, lapsos erigi, atque imaginem divinam in his instaurari, qui eam culpis deleverant. Continet pariter caput 2. & 3. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, & cap. 2. de divinis nominibus alia plura non magis Pelagianorum erroribus respondentia. S. Maximus in Schol. ad cap. 5. Hierarch. Eccl. habet hæc verba: Eutychianos, & Apollinaristas, & Acephalos, profernis; quicum

consentit Dupinus in hunc modum. „Perspicue rejicit falsa Nestorianorum, Eutychianorum, & Anthropolatriarum dogmata. „Bibliotheca 1. pag. 104. immo fateatur Tillemontius consonans Bollandi, nullam esse Scriptoris hujus partem, quæ Catholicum explicatum nequeat admittere: Quæ tamen opiniones Catholice interpretari quis possit, fortassis & debet. Boll. Mense Maji pag. 45. Si potest quis, immo etiam debet, Autoris hujus dictis Orthodoxam interpretationem accommodare; sique ipsius principia atque doctrina ab erroribus ipsi impositis distant quam longissime, cur pro rato habent eum illos docuisse?

*Sym. Tenu q.
pag. 157. Edit.
1696.*

bus nostris posteritati propagarunt, ut planum facerent, eos ante VI. seculum lucubratos minime fuisse, quo a nonnullis Eutichianis usurpari ceperunt. Sirmondus edidit, quidem Opusculum inscriptum: *Dissertatio, in qua Dionysii Parisiensis, & Dionysii Areopagita discrimen ostenditur*: atque in eo probat, Areopagitam ad Gallias non adventasse; verum neque in hoc tractatu, neque in aliis Operibus sententiam suam aperit de Voluminibus S. Dionysio tributis. Quocirca verendum est, Tillemontii accuratorem tum defecisse, cum Sirmondum hac de re scripsisse testatus est.

*Font. Hist. Orac.
Gall.*

Consilium inivit Fontanella, quod nemo ignorat, ut nimirum suaderet, celeberrima antiquitatis Oracula, tanto habita apud Paganos in honore, signata fuisse & pingua præstigia Sacerdotum Idolorum, vulgi credulitati imponentium, nihilque prorsus eorum in Demones referendum esse. Cum Paradoxum hoc toti recto Christianæ antiquitati adverteretur, immo etiam Philosophorum Paganorum, atque Idolatrarum populorum fidei, necessum erat, quo insolens hæc & inaudita sententia veritatis adumbrationem quandam acquireret, & communi oppugnandæ opinioni minus esset inepta, ad quorundam Criticorum institutum confugere, sensa primis Christianis addicere, quæ ipsi ne cogitando quidem perceperunt, atque rationes supponere ab iis toto cælo diversas, quibus adducti sunt, ut Gentilium Oracula Demonibus adjudicarent.

Mid. cap. 3. pag. 17.

Tres itaque designat doctus hic Academicus, quæ Patres ad hanc amplectendam opinionem compulerunt. Prima petita est ab Historiis admirandis, quæ de Oraculis, & Geniis percerebuerant. Qua super re Plutarchi memorat Historiam de Thamū Navis gubernatore, deque Magni Panos interitu ipsi nunciato; uti superius in quadam Adnotatione observavimus. In medium deinde profert quoddam Oraculum, Autore Suida, quod a Deo Serapide Thuli Ægyptiorum Regi editum putat; alia item tria ab Eusebio, ut perhibet, in Porphyrii acerrimi Christianorum hostis Scriptis reperta: celeberrimum denique Augusto redditum de puero Hebræo ab Oraculo Delphico responsum. Altera ratio, qua Veteres permoti sunt, ut Oracula fundi crederent a Demonibus, ducitur ex opinionis hujus cum Christianorum dogmate consensu.

Mid. cap. 3. pag. 18.

„Cum etenim
„Demones exstare constanti fide a Christianis teneatur, naturali qua-
„dam consecratione factum est, ut officia ipsis quam maxime multa
„mandarent, nullaque in re ipsis parcerent, quoad Oracula & porten-
„ta Paganorum, quæ hujusmodi interpretatione indigere videbantur.
Ex eo demum succrescit tertia ratio, quod nimirum Platonicæ Philosophiæ congruat ista sententia. „Platonis disciplina, quæ in honorem
„Christianæ Religionis vertebatur, quotiescumque ipsi faveret, tota
Dz.

Mid. cap. 3. pag. 20.

„ Dæmonibus redundat ; unde ipsi ad Christianorum de Oraculis commentum nullo ferme negotio propagati sunt . „ Ecce momenta prioribus Ecclesiæ Patribus a Fontanella tributa , quibus additi Oracula Dæmonum afflatu fundi censuerunt .

Si quæ veterum Christianorum nomine vulgantur rationes , & refelluntur , eadem revera essent , quibus id habuissent persuasum ; multi esset operis & laboris excusationem ipsis asserre , eorumque minorem in ratiocinando diligentiam non habere perspectam . At certum est , primorum Patrum haud esse rationes istas ipsis adscriptas ; & non modo in illorum Operibus desiderari , verum plures aliis præsto esse eorum loco , apprimè diversas , & iis aliquanto solidiores , quæ ipsis assuntur . *

Exemplis itaque istis comperimus , nisi Sapientes Critici nostri Veteres ea , quæ nunquam locuti sunt , loquentes induxissent ; nisi ad eos sensa , quæ nunquam expresserunt , retulissent , & nisi pro certo posuissent , eos aliter , atque medicati sunt , meditados fuisse ; Magnam Critices Artem sterilitate frequenter laboraturam , & futurum , ut tot vanæ inter Litteratos lites brevi dirimerentur , cessarent innumeræ , quas perpetuo in se hac de causâ vicissim jaciunt , querelæ , mosque gereretur Veterum & recentiorum famæ , cui non satis aliquando obsequuntur , cum ipsis , aut falsa , aut a germanis suis quam maxime discrepantia inferunt cogitata . Fortassis etiam lacunosa multa in ipsorum voluminibus apparent , si fas esset summovere inde loca omnia , in quibus de Scriptorum opinionibus capel sunt Critici nostri ; & quam plurimorum , aut ego fallor , Librorum onere pressa non fuisset Respublica Litteraria , qui ex parte saltem opinionibus duntaxat innituntur procul a Scriptorum genuina mente remotis .

* Verbi divini autoritas , asserentis Paganorum Numina esse Dæmonia , in Christianorum animis fundamenta prima jecit , ut Oraculorum autores Dæmones haberent . Altera ratio idem conciens , atque hausta similiter a Sanctis Bibliis , erat , ipsos ab Oraculis , atque ab hominibus Oraculorum effata reddentibus Dæmones expellere , & Christianos etiam , invocato Jesu Christi nomine ,

nequam spiritus cogere , ut coram Paganis ipsis confiterentur , se deceptores Spiritus esse . Prætorum denique Christianorum stetit animo Dæmones Oraculorum Autores judicare ; quod nimirum homines ad quorumcumque Criminum genera , & execrandas abominationes inducerent . *Autv Responsi ad Historiam de Oraculis 1. part. pag. 22. & seq.*

ARTICULUS VIII.

Accurata Critices regulis contrarium est, veras Autem sententias dissimulare.

NISI Lectorem molestia afficere vereretur, magnam huc exemplorum vim coacervare possem, ut constaret, eruditos sæculi nostri Criticos non satis studiose Legi huic semper parere. Pauca itaque congeram duntaxat, quæ mihi scrupulum aliquem injiciunt. Dupinus, ubi sermonem habet de S. Paulo, Veteres, inquit, nonnulli opinati sunt, eum in Hispaniam perexisse: hoc autem in ancipiti positum est; imo contra sentire, majorem videtur habere cum vero similitudinem. In annotatione loci hujus Patres recenset hujus itineris propugnatores, uti S. Athanasium, Cyrillum, Epiphanium, Joannem Chrysostomum, Theodoretum, Hieronymum, S. Gregorium Pontificem, & Ven. Bedam, nonnullosque alios. Hæc tamen Patrum turba Criticum nostrum nullatenus implicat, qui sibi persuadet, se commodè cunctorum Patrum istorum testimonio obviam ivisse, ubi veram ipsorum intelligentiam occultravit, addiditque: *id eos non veluti certum factum, sed tamquam conjecturam retulisse*. Nihil nobis reliquum est in præsentiarum, quam aliqua Patrum eorundem loca de S. Pauli itinere in medium producere, ut integrum unicuique sit adjudicare, num Dupini interpretatio Doctorum veterum istorum menti responderit, ipsique iter istud non veluti certum factum, sed tamquam conjecturam retulerint.

Silentio prætereo S. Athanasii in Epistola ad Dracontium, & Sancti Cyrilli Hierosolymitani Cathedesi decima septima Textus, quod adeo perspicui non sint; atque aliorum Patrum sensa. Primum itaque a S. Epiphanio repeto, qui conceptis verbis ait: *Paulus in Hispaniam profectus est*. S. Joannes Chrysostomus nihil obscurius loquitur: *Cum igitur biennium Rome exegisset, (de Sancto Paulo sermonem habet) tandem dimissus est; deinde in Hispaniam profectus*. Eodem recidit Theodoretus: *Profectus est in Hispaniam*. Non absimiliter Hieronymus: *In Hispaniam alienigenarum portatus est navibus*. Paulus, inquit Sanctus Gregorius Papa, cum nunc Judæam, nunc Corinthum, nunc Ephesum, nunc Romam, nunc Hispaniam peteret.

Respondebit ne quispiam, ex his Patrum verbis non aperte colligi, eos S. Pauli in Hispaniam iter pro certo habuisse? Ille si admittamus, quæ-

Dupin. Dissert.
prol. pag. 183.

Ibidem pag. 197.
col. 1.

Ibid. col. 2.

Chrysost. Hom.
76. in Matt.

Theod. in 1. Ep.
ad Philop. cap. 1.
Hieron. in cap.
11. Joas.
Greg. l. 3. Mor.
cap. 22.

quænam erit nota, ut dispiciamus Historias ab Ecclesiæ Patribus ree-
tatas firmas & ratas esse judicandas? Enimvero Sancti Doctores isti de
Pauli in Hispaniam adventu plane & conclusæ differunt; neque illa
utuntur ratione, qua solent ii, qui perspectum esse volunt, se hæsitante
ea, quæ deunt, in vulgus emittere; & iceirco, mea quidem sen-
tentia, id eis in dubio fuisse perhibet Dupinus; ne videatur absolute opi-
nioni refragari, quam Veteres habuerint compertam.

Legere est apud Bailletum, in mentem venisse Sancto Ceraunio, qui
Sæculi VII. initio vivebat, ut Martyrum Acta colligeret, nullaque in
re sibi peperceisset, ut eorum, quæ in multis Galliæ Ecclesiis reperiri po-
terant, exempla describerentur: „ Verum, addit Criticus iste, ii quos
„ ad id operis adhibuit, non eadem, nec ipse, integritate specialiter
„ erant. Documento nobis est modus, quo se gessit Warnaharius
„ Ingonensis Ecclesiæ Presbyter, cui se, ut trium Geminorum Acta re-
„ ciperet, commendavit. Hic pro eo, quod ad ipsum legitima & ve-
„ rusta mitteret, quæ illuc e Cappadocia cum eorundem Sanctorum cor-
„ poribus facile translata fuerant, aut fateretur ea penes se nequaquam
„ esse, maluit nova quædam coagmentare, quæ ad ipsum cum Actis
„ Sancti Desiderii Viennensis deferenda curavit. „ Ut liqueat, an Bail-
letus nec ne Textum Warnaharii id enarrantis nonnihil distraxerit,
Presbyteri hujus veram mentem involverit, immo ipsi de confictis novis
Actis calumniam conflaverit; satis erit huc propria Warnaharianæ Epi-
stolæ verba traducere, quam ante Acta trium Geminorum ad Sanctum
Ceraunium missa collocauit. Audi, qua id efferat oratione: *Gesta San-
ctorum Geminorum, quæ in suburbio Lingonica Civitatis sicut de-
votionis studio imperastis, ita desiderantissima simulationis obedientia descri-
pisse cognoscatis*. Ait itaque Warnaharius, se horum Sanctorum Histo-
rias descripsisse quidem, non autem composuisse. Theodoricus certe Ruy-
nartius manifeste prodit, Vwarnaharium SS. istorum *Gesta imperante
Ceraunio descripsisse*. Tillemontius quoque de iisdem disputans, ea Sæ-
culo VII. verustiora existimat: Et profecto nihil aliud in rem hanc con-
tulit Vwarnaharius, quam, ut ex ejus Proœmio conjicere licet, illorum
exemplum ad Sanctum Ceraunium mittere.

Si Launoii curæ & cogitationes tantum in Antiquorum testimoniis as-
ferendis, quantum in iisdem multiplicandis, laboraverint, non paucas
Criticeorum super hac re exprobrationes declinasset. Ecce duo minoris in-
tegritatis argumenta, quæ ipsi vitio vertit Menardus. Disputans nam-
que Launojus de Sulpicii Severi Epochæ ad Gallorum Martyres perti-
nente, duo Orosii loca his verbis recitat: *Hinc apud Orosium Libro VII.
Historia edicit Nero, ut per diversas Imperii Provincias, &c.* Et paulo

Tom. I.

X

post:

*Serm. de Vir.
Sanct. pag. 22.
Gall.*

*Apud Sabinum
die 17. Jan. Tho-
mas 1. pag. 302.*

*Ruyart. Pref.
in Alta Selesia
pag. 9.
Tillem. annal. p.
in S. Brüg. pag.
603. col. 2.*

*Launoii deus
Dion. cap. 1. §.
2. pag. 4.*

Thl. 1. 4. 1.

post : Orofius non ante Aurelium & Antoninum Verum, sed sub ipsis damnatur Christianos in Gallia discrete afflitos fuisse testatur. Porro exploratum est, quod ad priorem Textum attinet, Orofium scripsisse per omnes Provincias, non vero per diversas, ut Launolii ore loquitur. Sustinet etiam idem Doctor ab altero Textu vocem Asia, ipsique sensum accommodavit ab Autore abhorrentem, cujus verba hæc sunt. *Desunt Lucio Vero, M. Antoninus solus Reipublica presuit; sed in diebus Parthici belli persecutiones Christianorum in Asia, & Gallia graves eius precepto fuerunt.* Quas mutationes maximi hoc loco faciendas esse, & longe aliter, ac Quas intendit, explicari ipsius dicta probat Menardus.

Menard. Dissert. de Usur. Divinis c. 2. pag. 12. & 13. Alex. Hist. T. 1. c. 1. Sac. 1. cap. XI. art. 6. pag. 99. Euseb. l. 3. Hist. c. 19. Ed. Joann. Christopherson.

Eusebii autoritate utitur Alexander, ut tueatur, Epistolam, quæ S. Barnabæ nomine circumfertur, falso hunc Apostolum Autorem jactare. Inter Scripturas autem, inquit Eusebius, quæ falso inscriptæ, minimeque germane dicuntur, Pauli Acta numerantur, & liber qui vocatur Pastor, & Epistola nomine Barnabæ edita, & quæ dicitur doctrina Apostolorum. Porro extra aliam est, Eusebium verbis illis propositum non habuisse, Epistolam illam Sancto Barnabæ abjudicandi, ut sibi blanditur Alexander.

Eusebius siquidem capite illo de Sacrae Scripturae libris sermonem instituit, quos multifariam partitur. Primo ponit eos, qui omnium asseveratione constanter approbantur, quosque Protocanonicos appellant. Secundo locat Epistolas Jacobi, & Judæ, secundam Petri, secundam, & tertiam Joannis, quæ in dubitationem, inquit, vocantur. Tertiam sedem obtinent ab Alexandro memorati; quæ adde, si videtur, Joannis Apocalypsis ex Eusebio, Libros istos latissima quadam specie appellante. Idem subjicit, atque hi sunt Libri, qui in dubium revocantur. Atque certe istorum Librorum enumerationem necessario fecimus, uti cum Scripturas, quæ secundum Ecclesie Traditionem vera germana, & omnium sententia manifeste confirmata sunt, perspicua quadam nota ab aliis, quæ non sunt ejusdem autoritatis, sed sunt posita quidem in controversia, a plerisque tamen Ecclesiasticis Viris evoluta & pertracta, distinxerimus. Meminit tandem Eusebius Librorum ab Hæreticis Apostolorum nomine suppositorum, quos tamen nemo ex Scripturibus Ecclesiasticis, usquam in suis scriptis in memoriam redigere dignatus est.

Quamobrem licet Eusebius Barnabæ Epistolam Apocrypham, idest non Canonicam, enunciet; longe tamen abest, ut eam veluti falso huic Apostolo tributam rejiciat: alioquin colligendum esset, ipsum quoque Pastoris Librum, quod insiciantur Eusebio, & Alexander, fore suppositum; cum Eusebius eadem in classe Hermæ Librum, & S. Barnabæ Epistolam statuat. Alexander vero ad confirmandam Pastoris Libri veritatem hoc Eusebii testimonium adhibeat.

Alex. lib. 4. art. 7. pag. 104.

Tillæ.

Tillemontius, ubi in disputationem incidit de Sanctæ Mariæ Virgini Assumptione, tradit, Ufuardum, & Adonem maximam super hac re loquendi circumspectionem postulare. Deinde sequenti pagina Baronium, addit, hanc Ufuardi, & Adonis moderationem non improbare, quod his Baronii verbis evincit: *laudanda forte modestia*. Incommodatamen cadit, ipsi animo excedisse integrum Magni hujus Cardinalis locum exequi: *laudanda forte modestia; nisi esset labefactata mendacio*.

Tillem. Tome 7.
annus. 15. in 3.
Verg. pag. 998.
col. 2.
Bar. ad ann. 98.

Tillemontius idem, & Bailletus quendam Christianorum in Oriente ritum memoriæ produnt. „ Fertur, inquit prior, ea die (sexta nimirum Januarii) Christianos Orientales Flumen quoddam solemniter benedicere, in quod delnceps, quasi Baptisma instaurantes, se immergunt, atque illius aquæ partem ad domos suas deferunt „. Eisdem pene verbis eandem consuetudinem narrat Bailletus: uterque vero facti hujus sponso-rem P. Thomasinum appellat, cumque citat pag. 244. Tractatus sui de Festorum celebratione. Equidem novi, Thomasinum hujusmodi Historiam persequi non absimiliter loco a Criticis nostris designato: nihilominus obliti sunt ambo duorum verborum, quibus Eruditus iste Criticus narrationem suam absolvit. *Huius rei*, subdit, *neque testis sum neque sponsor*. Hæc duo sane posteriora exempla Antiquorum veritatem debilitatem non ostenderunt; ast dissimulationes istæ, quibus in duos juniores & pervagatos Autores uruntur, quales sunt Baronius & Thomassinus, in causâ esse possunt, cur timeamus, ab id genus aliis in vetustioribus, minusque notos scriptores non abstinuisse.

Tillem. Tome 7.
art. 6. de Jesu
Christo pag. 15.

Baillet. 6. Jan. in
Fests Regum.
pag. 158.

Tomess. l. 2. cap.
7. num. 9. pag.
244.

Contendit Autor Historiæ *Flagellantium* pag. 188. & 189. nullam fieri in Vita S. Romualdi a B. Petro Damiano conscripta *de Disciplinis voluntariis* mentionem. Verumtamen in illa monemur: *cum ipsi quoque pœcudum custodes jejunarent, silentium tenerent, disciplinas inter se facerent*. Boilavius animadvertit pag. 235. & 236. Beatum Guilgonem Superiorem Charrusianorum, qui ante omnes Ordinis sui instituta litteris eradidit, ne verbo quidem *Disciplinas voluntarias* commemorare. At illas commemorat luculenter, cum de iis sine Superioris permisso faciendis interdicit. *Abstinentias & disciplinas nulli nostrum, nisi Priore sciente & favente, facere licet*. Tum etiam capite *de Disciplinis Fratrum*, Decretum exteat verbis istis. *In adventu & Quadragesima per singulas Hebdomadas singuli singulas accipiant disciplinas. Quod si domi non fuerint, septies pro disciplina Pater Noster dicant*. Observatum denique a Thierrio est, cum in Præfatione, tum aliis suæ Critices in hanc *Flagellantium* Historiam locis, Autorem istam eorum, quos laudat, scriptorum sensa reticere, & tertia quoque pagina mendosa loca deprehendi, in quibus mala fide Autorum Textus afferuntur.

Cap. 15. num. 2.
Statutum.

Ibidem cap. 45.

Crit. Hist. Fla-
gell. in Præf. c.
3. q. 1. & 2. Baillet.

Nonne Theologi ex hac Sapientum Criticorum istorum negligentia emolumentum sibi aliquod comparare possent? Nonne jure eorum effect, æternas, quas in illos jactant, aliqua ex parte rependere exprobrationes: quod nimirum alienis tantum oculis Ecclesie Patres voluaverint, paucissimos illorum textus, eosque mutilos & incompósitos in medium adduxerint, & nunquam res e fontibus hauserint? Si ad excutienda Criticorum istorum Opera paulo diligentius se conferant, nonne deprehendent ipsi quoque quamplures fallaciter citatos Textus, diminutos, distrahctos, & extranea interpretatione usurpatos, ut vicissim sibi perpetuo objiciant? * An non occurrent Veterum sensa eadem ad disparata confirmanda traducta? ** Verum quidem est, hoc uno differre Theologos Scholasticos, & præstantes Criticos; quod omium constans erit

* Magnum Patrum numerum cogit Vossius, ut probet, Hebraicum Codicem ab Judæis depravatum. Contra proclamant Simonius majorem eorum partem, qui Patres in rem hanc attulerunt, eos minus intellexisse. Si Dupinum audiamus, Priscorum verba, quibus fides Simonius sententiam de scribis publicis, adversus eam maxime faciunt. Simonius hinc Dupinum de quodam Aben-Esra Textu redarguit, quasi Judæum hunc ea proferentem inducat, quæ ne animo quidem unquam agitavit. Matthæus Petididierus in Proœmio secundi Vol. Animadv. in Biblioth. Dupini sect. 2. 3. 4. conqueritur cum Dupino, eum sibi respondentem, longe aliter ac senserit, dicta sua interpretarum fuisse, & dissimulatione atque anfractibus usum, ut sese ex laqueis expediret, in quos eum induxerat animadversionibus suis bene multis. Alia ex parte Petididierum urget passim Dupinus in responsione ad ipsius animadversiones, posita in calce Tomi 5. Bibliothecæ, quod fabi, quæ nunquam dixerit, appinpat. Refutata a Thierrio Launoii Dissertatione pro Argumento negativo, novum opus cudit Launojus, inscripserique: *Appendix ad præcedentem Dissertationem*, in qua Thierrii perfidiam fidem, vitiumque aut involuntarii regendi sensa sua, aut aliena sibi imponendi, usquequaque criminatur: Thierrius ex adverso Launojum

calumnix & fraudis accusat; quodque præpostere sumserit argumenta sua, ut ea in pravo lumine collocaret. In *Defens. adv. Joann. de Launoy Append.*

** Drusius capite 47. Libri 1. *Quæstionum Biblicarum Josephi Ben-gorionis* autoritate conlittere putat, Hassidæos, in Machabæorum Libris memoratos, eosdem prorsus esse ac Phariseos. Serrarius vero in Commentariis ad Machabæos, eadem autoritate, inter Hassidæos & Essenios nihil interesse convincit. Dupinus ad confirmandam, & Alexander ad elevandam Epistolæ Sancti Barnabæ veritatem eadem adhibent verba Hieronymi dicentis. *Inter Apocryphas legitur*. Exillimat idem Dupinus, quamquam falsæ *Decretales* primis Pontificibus tribuæ, Sancti Isidori nomen præferant, hanc ramen collectionem a Magno Isidoro Hispalensi Archiepiscopo componi non potuisse Biblioth. tom. 1. pag. 663. Argumento ipsi est (in Annot. illius loci) S. Isidorum Hispalensem e vivis migrasse anno 646., Autorem autem *Decretalium* verba quædam a duobus Conciliis Toleranensibus, altero quidem anno 675. altero vero anno 681. celebratis decerpisse. Nihil secius Cardinali de Sacens Aguirio visum est, ea in his duobus Toleranensibus Synodis contineri, quibus constat, Isidorum Hispalensem *Decretalia* collegisse Tomo 1. *Diff. 1. Appar. ad Collect. Max. Concilio non omnium Hispalensia* 1673. 1693.

sententia, illorum errores ab antiquitatis ignoracione, istorum autem attentionis vitio, au certe propugnandæ opinionis necessitate proficisci.

A R T I C U L U S I X.

Æquum non est, immodicis laudibus antiquum Scriptorem, qui nobis suffragatur, celebrare; alterius vero, qui refragatur, auctoritatem aspernari.

Nemo Scriptorum unus est, qui non aliquando, præsertim de re Historica capiatur: immo egregius quidam Theologus eo tendit effato isto, ut asseveret: nullum inter veteres Patres esse, *quantumvis eruditum & sanctum, qui non interdum hallucinetur.* Qua de re ita persuasum erat Patribus ipsis; ut profiterentur, se falli nonnumquam posse; * neque testimonio suo esse cuiquam acquiescendum, nisi optimis rationibus fulciretur. Inde fit, ut mirum non sit, Criticos eruditissimos haud semper Patrum auctoritati sese dedere: illud certe permirum erit, eos Vetres sibi faventes nimis efferre præconiis, nocentes vero in contemtionem adducere. Qui ita agunt, duas lances atque mensuras habere significant; citiusque anticipatione ducl, quam veritatis amore, Patrumque reverentia. Ecce quædam exempla, quibus perspicuum fiat, quam parum studii posuerint Critici, ut justam hanc a se suspensionem propulsarent.

Videtur P. Alexander Historiam Veteris Testamenti describens totus esse in celeberrimi Josephi Judæorum Historici accuracione negligentia notanda. Eum innumeris locis carpit; non semel ipsi duntaxat propositum est Auctoris hujus errata in unum redigere; ut aliquando duobus capitibus amplius quinquaginta comprehendat, (iis omisiss, que ad Regum Juda Chronologiam pertinent satis apud ipsum implicatam) & alterum ex illis concludat verbis his: *alia Josephi errata Historica & Chronologica prætereo, passim in hujus ætatis (scilicet) Historia occurrentia.*

* S. Augustinus, postquam ostendit hominem decipi sæpe numero, subdit, sibi tantum non arrogare, ut quispiam ei credat: *nisi docenti, & rationem dicenti.* Lib. 2. contra Donat. c. 3. Propterea incertam suam non semel Patres agnoscunt, uti Hieronymus in cap. 2. Mich. item in cap.

Xerxhel, & ajuntque, se, cum primum errores suos animadvertent, illos emendaturos, aut revocatu-
ros, quod præstitit Augustinus in Xerxhel. Libr. aliquando etiam aperte declarant, se aliorum judicio opera sua committere. Ita Gregorius Nazianzenus Opusce. contra Arrianos.

Malch. Camus de Luc. Theolog. l. 7. c. 3.

Apoc. Hist. V. Test. Tomo 5. c. 2. pag. 109. & seq. Tomo 6. c. 2. pag. 177. & seq.

ibid. pag. 215.

*Alou. Hist. Eccl.
Ioseph. fac. 1. Tomo
1. Differt. 2.
Ioseph. 1. pag.
14. et c.*

Crederet ne quis, doctissimum hunc Dominicanum, tantis cum Iosepho susceptis inimicitiis, cum tamen quæstio suboritur de anno Nativitatis Jesu Christi, omnium Ecclesiæ Patrum, & quorumcumque Sapientum Epochas prætermittere, unique super hæc re Iosephi Cronologiæ & Historiæ adherere?

*Levis citatis in
Tomo 1. & 2.
Hist. vet. Test.
Ser. 1. Tomo 1.
Differt. 2.*

*Hist. Vet. Test.
Tomo 6. pag.
224.*

*Hist. Eccl. Tomo
2. fac. 1. Differt.
2. pag. 213.*

*Ibidem cap. 2.
pag. 124.*

In Historia Veteris Testamenti cum ob oculos ponit Historicum haud raro fabularum narratorem, supinis erroribus scatentem, & minori cum diligentia scribentem. In Historia vero Ecclesiastica Autor inducitur sapientissimus, integerrimus, atque accuratissimus. Ibi Iosephus res producit sine testibus: hic omnia ex optimis monumentis depromit. Ibi Iosephus impune mentitus est, eum scripsit, Herodem Templum Hierosolymitanum rursus a fundamentis crexisse; nullum enim metuebat, qui eum impudentissimi mendacii coargueret; quod Judæorum quisquilia, quæ supererant, illius scripta recognoscere, aut examinare negligerent, aut etiam Græcæ scribentem intelligere non possent: hic Judaica gentis Proceres, quos utique res Herodis omnium sermonibus celebrata in Judæa, latere non poterant, Iosephi in conscribendis rebus Herodis veracitati attestati sunt.

Visus est Sane Alexander præfuisse, modum, quo ipse de Iosepho in Dissertationibus ad Historiam Veteris Testamenti loquitur, non modicæ Lectoribus admirationi futurum; immo futurum etiam ut ipse Scriptoris hujus auctoritatis in posterum indigeret. Obiicit fortasse quispiam, nos in toto hoc Opere Iosephum intemperantius reprehendisse. Fide dignum Iosephum fateor, sed quatenus Sacris Litteris non repugnat. Neque indignum esse perhibet, cui fides habeatur, nisi cum Sacræ Scripturæ contradicit. Hoc tamen tanti non est, ut speciem iniquam Iosephi, quam animo nostro Criticus hic informavit, dispellat. De re historica nanque & Chronologica vitiorum ejus cognitionem agit; tamen capiebat istis non longius a Sanctis Bibliis dissentiat.

Ibidem.

Animadvertit eruditus hic Prædicatorum alumnus in Historia Veteris Testamenti, Iosephum „ præstantissimum fuisse Romanorum judicio; „ Titum Imperatorem ejus Historiam manu sua subscripam publicari „ præcepisse: Regem vero Agrippam duas & sexaginta ad eum Epistolas „ scripsisse, quibus veritatem ab illo expositam fuisse testatur „ At ho-

* In tria errorum genera lapsus fuisse Iosephum existimat Alexander; 1. ea narrando, quæ in Divinis Voluminibus nequaquam existant, 2. quæ cum iisdem Libris pugnant, 3. quæ Chronologiam, & Historiam attingunt. Quantumcumque studii in Alexandri verbis ponamus, liquido

apparebit, majorem culpam partem ab eo in Iosephi Scriptis reprehensarum ad facultates Historicas & Chronologicas pertinere, adeoque in illis non videri ipsius judicio fuisse deceptum; cum fide dignum Iosephum fateatur, quatenus sacris Litteris non repugnat.

more,

notes, quibus a Romanis ornatus est, per Alexandrum, Historiam duntaxat Belli Judaici, non vero Judaicas antiquitates spectant. Porro cum idem Doctor nos docet in Ecclesiastica Historia, Josepho fidem conciliasse suffragia Imperatorum Titi & Vespasiani, a quibus & Statua Romæ donatus est: attestatum fuisse Regem Agrippam, qui sexaginta duas Epistolas ad Josephum dedit, veritatis narratæ testes in conferendis rebus Herodis. hæc plane intelligenda sunt de Antiquitatum Libris; illarum enim eo loci in dubium vertitur fides: alioquin irritum faceret universum illud de Historici hujus integritate & accurate præconium, cum ipsius momenta ad Christi Nativitatis annum definiendum ab Antiquitatum Libris potissimum truantur.

In Historia item Veteris Testamenti opinatur egregius iste Criticus, aberrare Josephum Regum Juda Chronologiam exequentem; scribentemque de Artaxerse, Machabæis, Antiochi obitu, Magno Sacerdote Onia, Joanne Hircano, Pompejo in Templum ingrediente, de Moribus & morte Antipatri Herodis filii, deque Templo Hierosolymitano ab Herode iterum constructo. Cum vero designare juvat Christi nascentis annum, tum summam præstat Josephus, Alexandro Judice, fidem in his omnibus, quæ memoriæ prodit de Antigoni interitu, de Herodiani Regni intervallo, illius morte, aliisque factis, quibus fretus Epocham suam moderatur.

Eodem ferme modo alibi Doctor hic argumentari consuevit. Incumbit ne ipsi suadere, Septuaginta Græcam Vet. Testamenti versionem, quæ ipsi tribuitur, adornasse? Josephum statim appellat, qui sane, inquit, in suæ gentis Historia haud ita iudis fuit, ut Versionem a Septuaginta senioribus factam afferuisset: nisi communis hæc fuisset Judæorum persuasio, Majorumque traditio, atque ex publicis etiam monumentis Historia substantiam didicisset. Ceterum cum tradit Josephus, Herodem novum Templum idque maius & magnificentius, quam illud Zorobabelis a fundamentis crexisse, tunc Judæus hic in Historicum convertitur integritate, diligentia, atque optimis Monumentis deficiente. En profecto mirum, qui fiat, ut de re famæ recentissimæ, quæque paullo antequam nasceretur, contigerat, fallatur Josephus ille, qui aliunde in his accuratissimus est atque integerrimus, quæ dicit de Septuaginta Versione, trecentis forte, priusquam in lucem ederetur, annis confecta; & cujus Historiam hauserat a suppositio falsi Aristæ, ut ipse fateatur, volumine.

Propositum ne est sibi ratum facere, S. Crescentem primo nominis Christiani sæculo in Gallias venisse, & Viennensem Ecclesiam fundasse? in suffragium vocat Adonem ejusdem Urbis Episcopum, cui certe notus

Hist. Eccl. sac.
Tome 1. Dissert.
ser. 2.

Hist. Vet. T. B.
Tome 6. 2. 2. pag.
217. &c.

Hist. Eccl. sac. 7.
Tome 1. Dissert.
2. pag. 24.

Hist. Vet. T. B.
Tome 6. Dissert.
2. pag. 1. pag.
760.

Ibid. cap. 1. pag.
130 &c.

Hist. Vet. T. B.
Tome 6. pag.
779.

Hist. Eccl. sac. 8.
Tome 2. Dissert.
13. pag. 17.

Ibid. Dissert. 26. pag. 74. erat Ecclesia sua census & origo. E contrario autem, objicientibus Erudito huic Dominicano Adonis silentium de S. Mariz Magdalene, & lociorum in Gallias appulsu, responder: *Nonne ipse* (scilicet is, qui de rebus ad Ecclesiam suam spectantibus uberrime fuerat institutus) *nonne ipse domesticos Ecclesia sua Sanctos silentio prateriit?* Unde colligit; quid mirum si B. Magdalena in Provinciam appulsam &c. taceret?

Hist. Eccl. sac. 4. Tomo 2. Dissert. 22. pag. 100. Ibid. pag. 106. Idem P. Alexander Gelasium * Cyzicenum identidem in testem accersit. Hunc usurpat probaturus, Osium Cordubensem Episcopum Nicænz Synodo præfuisse; ejusque sententiæ primas dat, potius quam Hieronymo & Ildoro asserentibus, Arrianum Episcopum Constantinum Magnum undis Baptismatis abluisse. Non fugit pariter Alexandrum, Historici istius verba referre, quando Eusebii in Ecclesiastica Historia probitatem eximii laudibus ornavit: at ubicumque ea persequitur Gelasius Cyzicenus, quibus irretiri facile potest Criticus noster, tunc coactis undique permultis Gelasii vitiis, concludit: *levissimi igitur ponderis est Gelasii Cyziceni auctoritas.* Si Gelasius Eusebium ab Arrianismi labe purgat; Alexander, apud quem tanti criminis reus est, *Gelasii Cyziceni testimonium exsufflandum esse, ait; cum sit autor nequaquam accuratus, rursusque culparum ejus novum indicem texit: In loco mox laudato crassissimi & putidissimi notantur errores.* Porro te monitum volo, locum hic ab Alexandro reprehensum, sedem habere capite primo Libri secundi Historiæ Gelasianæ, ex quo decerpserat Autor noster, quæ pro Eusebio profert Gelasius, ad celebrandam Eusebii in Historia Ecclesiastica fidelitatem.

Ibid. pag. 128. Non dissimili admodum ratione in Ufuardum & Adonem se gerit Tillemontius. Enunciant ne hi quædam ipsius opinionibus ablutentia? illorum testimonium rerunt facit. Propterea, si illi convertas animum, *22* auctoritas *Martyrologiorum* Ufuardi & Adonis, quæ D. Paulum altero post Ascensionem Domini anno Christianis mysteriis iuliatum perhibent, minoris momenti est. Constitutiones, inquit alibi, quæ, quan-

Ibid. pag. 132. * Pervagatum est, Gelasium Cyzicenum Celæzæ Pæstiniæ Episcopum fuisse; Cyzici orrum, atque ex eadem Urbe Presbyteri filium. Cave Hist. Litt. pag. 293. col. 2. Huic eorum Historiam tribuunt, quæ gesta sunt in primo Concilio Generali Nicæno. Ejus Opus in tres Libros partitur; priores duo Historiam Concilii complectuntur, tertius quædam Imperatoris Constantini Epistolæ in se se continet; editique Pari-

sis fuisse anno 1595. Typis Roberti Balthori. Photius codice 88. in hæc verba de illo pronunciat: *ipsa distia ad humilem viliemque sylum plus aquo vergere animadvertitur.* Dupinus etiam Tomo 4. p. 2. pag. 675. sentit, Historicum hunc nullum in narratione sua ordinem fervare, ejusque opus neque animadversionum accommodatione, neque rerum electu, neque limato judicio commendari.

„ti deſum habendæ ſunt, majoris certe, quam Ado & Uſuardus,
„ſunt exiſtimandæ, docent, Oneſimum Philemonis Epiſcopum Berthoen-
„ſem in Macedonia fuiſſe renunciatum „. Miſſa facio plura alia loca,
„in quibus nullo ipſi in pretio ſunt utrumque Autorum iſtorum testi-
„monia. Verum opus ipſi ſit aliquando illorum autoritatis: calculum illico
„reducit. „Ado, tum inquit, Sanctorum honore in Romano *Martyrolo-*
„*gio* decimo ſeptimo Kal. Januarii donatus, atque Uſuardus poſtulant,
„ut ſumma cum circumſpectione de Aſſumptionis negotio loquamur.
„Et vero Uſuardi testimonium eo magis eſt ſuſpicendum, quo ipſius
„*Martyrologium* Romæ atque apud quamplures Eccleſias probatum eſt.

Alibi quoque ab eadem conſuetudine non deſecit Tillemontius.
Nihil quicquam addi poteſt laudibus, quibus Epiphanium cumulat,
quoties opinionibus ſuis adſtipulatur. „S. Epiphanius, eruditiffimus vi-
„delicet ſæculi IV. Pater, ait, de Virginis Deiparæ Aſſumptione diſpu-
„tans, ſe definire poſſe negat, utrum mortua fuerit, an immortalita-
„tem conſecuta. „Quod noſtra intereſt, ſcribit alio loco, malamus
„eum Baronio illuſtrem atque antiquum Autorem, qualis eſt S. Epi-
„phanus, ſequi; & pro certo habere, S. Clementem, Romanum Epi-
„ſcopum a S. Petro conſtitutum, tantam dignitatem Sanctis Lino &
„Anacleto ceſſiſſe. „Immo hæcenus Criticus iſte Patris hujus testi-
„monio deſert, ut una duntaxat illius autoritate, Eusebianæ quoque prela-
„ta, anno 66. Petrum & Paulum extremum vitæ diem conſeciſſe putet.
„Huic opinioni ſubdit, nihil eſt, quod repugnet, & Sancti Epiphani
„Scriptoris gravis & vetuſti autoritate ſuſcitatur. „

Preſſus demum neceſſitate, utendi Epiphani testimonio, quo Sancti
Juſtini Acta, quæ Bollando diſpicient, vera & legitima eſſe defendere
poſſit, Patris illius verba tranſcribit: *Hic Juſtinus pro Chriſto Martyrium*
ſubiit ſub Romanis, Adriano Rege, cum annorum triginta eſſet, in matura
& conſiſtente ætate. Quandoquidem bis peccat turpiter eo loci Epipa-
phanus: certum namque eſt, Juſtinum tum annorum triginta ætatem
exceſſiſſe, eum mortem oppetiit; tum etiam eam non Adriano imperan-
te, ſed extremis ad ſummum Antonini temporibus contigiſſe; viribus
omnibus quam maxime poteſt, agit, ut amborum errorum excuſationem
Epiphanio quærat. „Fidem ſuperat, Sanctum Epiphanium in huiusmo-
„di vitia incidiſſe; neque ullam ſpeciem habet veritatis, abſurda omnia,
„quæ inde conſequuntur, in S. Epiphanium conſerre. „

Si quando tamen incommodum ipſi fuerit Patris hujus testimonium,
tunc: „Non eſt plane novum, Epiphanium in re Hiſtorica cæcitate:
„plus æquo levis Hiſtoris adoptandis indulget, pluraque ab Apocry-
„phis libris decerpit; accurrationis dono affectus non eſt, res miſcere ac per-

Tom. I.

Y

„tur-

Nid. l. i. c. 1. a.

Nid. l. 1. c. 1. a.

Tillem. art. 7. in S. Virg. pag. 73.

Tillem. Tom. 2. num. 2. in S. Clem. pag. 51. c. 1. a.

Tillem. annot. 40. in S. Petrum pag. 517. c. 1. a.

Tillem. Tom. 2. notat. 1. in S. Juſt. pag. 603. c. 1. a.

Tillem. c. 1. a.

Tillem. Tom. 2. in S. Joann. pag. 61. a.

170 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

„turbare novit; ejusque tandem autoritas tanti non valet, ut facti ali-
„cujus veritatem faciat exploratam. „

Sui similis est in Eusebio asserendo, pro quo non exiguum existimatio-
nis significationem saepius protendit. Certe cum de primorum Pontificum
serie & ordine disserit, ita pro historici hujus dignitate decernat : „

Tillem. Tome 2.
in S. Clem. pag.
395. et 1.

„Quoniam omnium, quibus assentiri possemus, vetustissimus & celeberrimus est Eusebius, cumque Graeci & Latini omnes a suis ad nostra usque tempora secuti sunt, nos pariter ab illius Chronologia Pontificum non recedemus. „ Nihilo tamen minus in Historia Imperatorum,

Tillem. annot.
21. in Euseb.
Jud. pag. 633. et 1.
2. Edit. 2.

„ubi de Judaeorum excidio sermonem instituit. „ Oporteret quidem, inquit Tillemontius, ex Eusebii sententia, Festi mortem anno antecedente collocare; nihil tamen persuadet, excipiendum a nobis Euse-

Tillem. Tome 2.
annot. 48. in D.
Petrum pag.
531. et 1. Edit.
2.

„bium esse, qui in Chronologia claudicat plerumque Si standum esse duimus, inquit alibi, vigintiquinque annorum, mensis unius, novemque dierum numero, reliquum erit colligere, Eusebium S. Petri Romam adventum in annum distulisse; quod illi familiare sit a veritate desciscere Nullo negotio fateamur, subjungit etiam annot. secunda in Sanctum Clementem, pluribus Eusebium falli. „

Cum Eutychius * Patriarcha Alexandrinus in Annalibus suis testatum reliquerit, Sanctum Marcum duodecim Presbyteros creasse, qui cum Patriarcha commorarentur; ut, eo defuncto, ex illorum numero deligerent, quem consecratum, manibusque impositis, in Patriarchae Cathedram sufficerent; Tillemontius, cui non arridet hujusmodi Historia, sententiam hoc pacto aperit suam. „ Nostrium non est, factum istud in controversiam vocare: satis erit dixisse, cum ultro circumveniri, qui sibi in animum inducit, rem aliquam una Eutychii autoritate definire, non modo, quia X. Saeculi Scriptor est, verum quia mendis undique inficitur, teste ipso Pocockio, ipsius Interprete, atque totius Operis editore. „ Recensitis demum aliquibus Eutychii erroribus, insert eruditus Criticus noster. „ Equidem non diffiteor, Eutychianam auctoritatem minimi momenti esse, ut factum istud mihi imponere queat. „

Tillem. Tome 2.
annot. 10. in S.
Marc. pag. 550.
et 2.

Id. pag. 552.
et 1.

Quis sane sibi persuaderet, Tillemontium alibi diversa plane ratione loqui? Quotiescumque rationibus suis conducit Eutychii testimonium,

* Eutychius natione Aegyptius, ex Civitate Fostat oriundus, medicus insignis, & ab anno 935. Patriarcha Alexandrinus, Sedem tenuit annos decem & septem, mensis sex, atque obiit anno 950. Scripsit Annales ab Orbe condito ad annum usque 940. In his oc-

currunt plura notatu dignissima: certe plurima anilibus fabulis simillima. Integri Annales cum Seldeni Praefatione. Not. quae arabice & latina in interpretibus doctissimis Pocockius Oxonii anno 1659. Carius Hist. Litter. ad annum 933. pag. 498.

desint esse Autor fabulis redundans, minimæque autoritatis; atque in Historicum evadit, cujus sententiam de S. Marci in Ægyptum ablegationis anno Eusebii & S. Hieronymi dictis anteferat, altero enim ex his ad annum 42. altero vero ad 43. eam referentibus, ipse Eutychio duce, ad 49. protrahit; & perinde quasi hac ipse supputatione reperisset, in quo firmiter confisteret, subjungit, se compelli ad Eusebium derelinquendum; Eutychiumque, & Chronicon Orientale amplectendum.

Eodem de Sancto Marco articulo sexies, aut septies Eutychium in medium producit. Bailletus quoque plurima ab eodem mutuatus est in Vita Sancti Marci, & Sancti Anniani primi ab ipso Alexandrinorum Episcopi. Itaque his omnibus perspicuum est, apud Criticos istos Eutychium opinionum eorum oppugnatorem fabulis redundare, minimæque autoritatis esse; assertorem vero, omnibus culpis istis omnino vacare.

Nihilo æquabilior est in Veteribus afferendis Dupinus. Hoc tantummodo exempli loco sit, quod cum ambigerent nonnulli, utrum S. Cypriani Vita ab illius Diacono Pontio conscripta genuinum opus esset nec ne: „Non dissimulo, inquit Dupinus, eam exquisita adeo eloquentia lucubraram fuisse, ut in falsitatis suspicionem cadere posset, nisi in eadem veritatis notas Hieronymus deprehendisset. At post tanti Patris testimonium non puto quempiam adhuc animi pendere posse. „Ubi tamen sequenti articulo de Sancti Cornelli Papæ Epistolis rem habet doctus iste Criticus, paucis questionem dirimit. „S. Hieronymus quatuor Pontificis hujus Epistolas censet; sed capitur. „

Alia quidem præbere possem cum ab his, tum ab aliis Criticis petita documenta; verum hæc nos certiores commode faciunt, illos veterum testimonium enervare, immo non admodum officiose dimittere si noceat; si profit autem, cum laude atque amplitudine nominare:

ARTICULUS X.

*Minus accuratum institutum est, eadem priscorum Scriptorum
verba aliquando probare, deinceps
improbare.*

Collocandum ne in Privilegiis, aut pravis Critices usibus erit Jus illud, quod sibi vendicant magnæ Artis hujus Magistri; ut cum ipsis emolumenti est Antiqui alicujus testimonium, illud suscipiant, cum autem detrimento futurum videatur, idem rejiciant, aut cavillando de-

torqueant? Verum id tamen in doctissimorum Criticorum est moribus; quod exemplis firmabo.

Reg. Vet. Trif.
Tomo 6. cap. 2.
pag. 129.

Josephus l. XI.
Antiq. 4.

Primum occurrit nobis ab Alexandro petatum, qui in Josephi errata de sexta mundi ætate pro more suo animadvertens, cum offendisse vult, cum *Edifici a Dario Hyflaspis dati de Templi adificatione impetrationem tribuit eloquentia & sapientia Zorobabelis, qui inter tres Cubicularios Regis de Quæstione illa, quam res sit omnium potentissima, optime differnisset, palmamque dedisset veritati. Immo ipsum Regem voto obstrictum fuisse, ait, ad instaurationem Templi.* Cur autem in hoc offenderit, existimat eruditus hic Dominicanus fuisse, quod Historiam hanc ex libro 3. Esdræ Apocrypho c. 3. & 4. acceperit. Nihil fecius, cum alibi instituat adversus Scaligerum ostendere, non fuisse *Darium Noëbum, sed Darium Hyflaspis, cuius anno sexto Templi instauratio absoluta est, in promptu ipsi non fuit dilucidior, aut fortior ratio, quam locus Josephi ab eodem capite quarto Libri XI. Antiquitatum Judaicarum excerptus, quem superius exploserat, uti ab Apocrypho nullius autoritatis libro depromtum.*

Altr. ibidem
Difscr. 5. pag.
553.

Dupin. Tomo 8.
pag. 100.

Ea est Dupinus opinione, ut credat, S. Dionysium Areopagitam primum Gallici Regni Apostolum non fuisse, atque hanc quæstionem per hæc tempora tot monumentis illustratam putat; ut vix deploratæ fidei hominem super his hærentem invenias. „Tertium, inquit, monumentum suppeditat nobis S. Gregorius Turonensis ex vetusto quodam *Passio- nis S. Saturnini* Scriptore narrante, Sanctum Dionysium & socios Galliarum Apostolos illuc adventasse Imperatoris Decii ætate, ad annum circiter 250., regiones illas Jesu Christi præceptis imbuedi gratia. „

Idem 120.
Greg. Turon. l. 7.
cap. 6. 30.

Launojus intendens animo aliquas injicere dubitationes Epistolæ 66. a S. Cypriano ad Stephanum Pontificem datæ, nactus est argumentum ab Historia S. Trophymi, qui, si fides adhibenda est Autori Vitæ S. Saturnini a Gregorio Turonensi memoratæ, Arelaten dumtaxat venit, cujus Urbis ætate Decii Episcopus erat, quatuor aut quinque annis ante tempus, quo S. Cypriani Epistola scripta fuit. Ex hac tamen Epistola apparet, Marcianum per id temporis, non autem Trophymum Arelatensem Episcopum fuisse, & jamdiu in eadem Urbe constitutam Christianam Religionem. „ Magna quidem difficultas, inquit Dupinus, respondeas

Tomo 1. pag. 547.

tamen licet, a Sulpicii Severi Epochâ nunquam recedens, Trophymum illum ante Decium se contulisse; neque enim Autor Vitæ S. Saturnini, sed Gregorius Turonensis, ex quo scriptum reliquerit ille, Saturninum imperante Decio Tolosanum Episcopatum gessisse, alios addidit septem Galliarum Episcopos, inter quos Trophymus. „ Ecce igitur refert, per Dupinum, S. Gregorius Turonensis ex vetusto quo-

dam

dam *Passionis* Sancti Saturnini Scriptore, Sanctum Dionysium & socios ad Gallias adventasse anno circiter 150. Verum si quando textu eodem in laqueos sese inducit Criticus noster, confestim non ex Autore Vitæ Sancti Saturnini tradit Gregorius Turonensis, Dionysium ejusque socios Decii Imperatoris temporibus Gallias petiisse; sed ex iis, quæ scriptis reliquit Autor Vitæ Sancti Saturnini, alios ipse addidit septem Galliarum Episcopos.

Ita plane disputat Bailletus super Gestis S. Pauli Narbonensis Episcopi: cum etenim dixerit, asserere Gregorium Turonensem, D. Paulum Evangelii nunciandi causa Narbonam eodem tempore missum, quo Tolosæ idem officium perolvebat S. Saturninus, videlicet medio circiter tertio seculo, subjungit inferius: Fateri necesse est, Epocham septem Episcopis assignatam, uni revera S. Saturnino Tolosano tribuendam esse, in cujus eam Actis invenit. Quocirca Bailletus Sanctum Gregorium Turonensem inducit scribentem, Sanctum Paulum Saturnini temporibus Narbonam legatum fuisse: cum vero id ipsi non expedit, eundem Gregorium Turonensem de Saturnino, non autem de ceteris interpretatur.

Baillet. 22. Martii
in Vita S. Pauli
Narb. pag. 189.
Gregor. Turon.
ubi supra.

Baillet. ibid. pag.
186.

Legimus, inquit Tillemontius, in Libro de divinis Nominibus a S. Dionysio Areopagita nuncupato, hunc aliosque multos Christianos con-
venisse, ut Beatæ Virginis corpus insuerentur . . . at falsum hunc
Areopagiticum Dionysii simulatorem arbitrandum est qualibet alia, quæ
recitat, facta excogitasse. Idem tamen præclarus Criticus expendens ali-
bi, uter S. S. Petri & Andreæ natu major esset, ait: Cassianus Joan-
nem Chrysostomum securus nos monitos facit, Petrum cum dignitate,
tum etiam ætate ceteros Apostolos antecivisse, quicum consensus Autor
de Divinis Nominibus, ubi Sanctum Petrum tradit, ὁ Κεφαλὴ καὶ
ἀρχιεπίσκοπος τῶν ἀποστόλων ἀπὸ τῆς . . . Super quæ verba duo animadvertenda
sunt: primo illa Tillemontium defumisse ex eodem Textu, quem antea
repudiaverit, tanquam Autoris, de quo arbitrandum est, omnia, quæ
recitat, facta excogitasse. Secundo non liquere, quemadmodum de Petri
ætate explicari possint, cum videatur, ea nonnisi de ipsius supra alios
Apostolos excellencia sensum gignere. Accipe universum testimonium.
Cum & nos, ut nosti & ipse, plurimique sanctorum Fratrum nostrorum,
ad corpus illud, quod dedit principium vitæ, Deumque suscepit, conven-
tum venissemus: aderat autem & Frater Domini Jacobus, & Petrus præ-
rema ista, atque antiquissima summitas Theologorum.

Tillem. annot.
24. in Sanctam
Virginem pag.
495. col. 1.

Tillem. ibidem
annot. 1. in S.
Petrum pag. 532.
col. 1.

Dion. de Div.
Nominibus.

ARTICULUS XI.

*Speciem præferunt aliquando Critici Aevi nostri doctissimi,
quasi de uberiori, quam Veteres, doctrina sibi
blandiantur.*

Nemini mirum videbitur, Sapientes aliquos Criticos non semel ad conjecturam suam citius, quam ad Antiquorum auctoritatem animum intendisse, tum maxime, cum optimis rationibus inniti existimabant; si modo reputet duo: primum, ipsis aliquando fortasse persuasum fuisse, Veteres non semper facta Critica lance suspendisse; se totos alijs gravioris momenti negotiis dedidisse, ipsosque tempus, & adjumenta plurima defecisse. * Alterum, specie tenus jactare Criticos se egregie Artis hujus ope majora, quam Veteres, compendia fecisse, tantamque eruditionem, ab hac veluti face individuum, ea præstare posse, quæ Patribus defuerunt, quæque nobis defunt, non autem illis. **

Insolens plane & novum non est, *** Heterodoxos Sanctam, & venerandam antiquitatem contemptui habere. Hoc uno productum olim fuit & jam nunc alitur eorum Schisma, quod eam in rebus etiam majori honore prosequendis nihili faciant. Quamobrem neminem moveat, quoties eos dicentes audit, Veterum Opera minus ordine, eruditione, recto judicio, & accuratatione, quam recentiorum Criticorum, esse spectanda, neque eos præsidia necessaria habuisse parata, aut ad optimos

*Clar. Ep. q. item
de Avo Critica
tam a pag. 82.
C. 1. 1. 1.*

* Antiquis ea præsto fuerunt subsidia, quæ a nobis desiderantur, videlicet quamplurimum Autorum Opera, quæ injuriam temporum passa sunt. Consultare poterant non paucos Historicos Ægyptios, Tyrios, & Babylonios, multorum Philosophorum & Patrum scripta; unde amplissimam Bibliorum Historiæ & Chronologiæ, nec non Religionis statuendæ cognitionem haurirent. Porro hæc omnia sunt nobis sublatæ. Joann. Cl. Epist. Crit. Epist. 4. pag. 129. 130.

** Quædam sunt præcis & junioribus communia, nimirum ea, quæ ab ingenio pendent, judicium, communis intelligentia, exquisita rerum

existimatio, positum artificium, & perspicacia. Si hæc æqua ratione in utriusque suspiciamus, primas Veteribus concedere debemus, quas ipsis ortu præcedentibus detulit natura. Baill. in Jud. Sap. Tomo 1. p. 2. c. 1. pag. 140.

*** Clericus minorem erga Sanctam antiquitatem venerationem præbuit, de quo eum redarguit Cavius in Dissertatione de Eusebio Arrianismo, adversus hunc Batavum Protestantem vulgata. *Viderur omnem, quæ Patribus debetur, reverentiam excutere, indeque de eorum Scriptis sinistra & duriori censura judicare.* Append. Dissert. 3. p. 193.

usus accommodare nescivisse, * Quid si Critici quoque Catholici eodem pene ore loquantur, atque in ejusmodi vitium delabantur? Id scientiæ, quæ inflat, peculiare est; & cum primum a quopiam, Critici more, de omnibus, iisdemque Veteribus pronunciandi susceptrum est institutum, uno tantum abest gradu, quin se aliis, immo Veteribus anteferat.

Dupinus Pastoris Librum Hermæ tributum Critices trutinâ pensitans, fatetur statim, paucissimos Vetrum extitisse, qui Volumen hoc non fecerint magni, illudque tanquam eximie auctoritatis Opus non usurpaverint: His addit; „ Apud recentiores tamen tanti non sit, & paucissimi sunt, qui de eo impræsentiarum cum dignitate loquantur, atque eodem, ac Veteres, in pretio habeant. „ Ita plane sentit de Hieremæ stylo; postquam enim dixit, eum, si rem ad Hieronymum deferamus, eloquio simplicem esse, & sententiis gravem: nihilominus, „ subdit, hæc verborum simplicitas nobis in præsens non apparet: immo apparet contra cum sensus, tum elocutionis genere, loquendique formulis quam maxime sublimis. „

Dup. Tunc 1.
pag. 81.

Dupin. Dissert.
præf. pag. 46.

Dolendum sane est, Irenæum, Origenem, Eusebium, Hieronymum, quos Dupinus inter principes Antiquitatis Criticos collocat; Athanasium, Rufinum, Cassianum, Prosperum, Maximum tanta ingenii vi & eruditione præditos nequaquam fuisse; ut de Libro Hermæ judicium ferrent, perinde, atque Critici nostri Sapientes, accuratum: & Sanctum Hieronymum non satis, ac Dupinus, mentis acie valuisse, ut de Hieremæ stylo solide decerneret.

Nemo, quod noverim, Simonio exprobravit, immodicum, erga Patres Ecclesiasticos studium, neque dijudicare velim, utrum hæc nimis arrogantia, propriæque existimationis sint verba: „ Facile adeo uni Sanctorum Patrum auctoritati adjungenda fides non est, cum de rei Criticæ tantum factis disputatur. „ Alibi autem magnificis Litteratos,

Sim. Hist. C. 2.
Vet. Test. 1. 2. c. 2.
pag. 188.
Ibidem l. 1. c. 9.
pag. 191.

* Antiqui pluribus, recentiores superant. 1. his omnibus, quæ posteris propagarant, ut ratiocinandi vim acquirerent, elocutionem exercent, idiomatis integritatem atque ornamenta servarent, quæque attinent ad hominis affectiones, & naturæ corruptæ conditiones exprimendas: 2. in politicorum Litterarum studio, cujus absolutam nemo cognitionem se assecuturum speret, nisi cum Veteribus vixerit.

Ut in disciplinis adipiscendis proficiat quis, interest rei, singularem

quemdam pro elegantiori & saniori antiquitate sensum fovere; & nemini dubium erit, Veterum Opera fontes purissimos esse, unde divitiarum Thesaurusque hauriamus, quibus politum judicium, & recta verum æstimatio comparantur, quibusque utimur ad verum & salum internoscendum in Naturæ venustatibus, ad quam adhærescere debemus, ut Artibus venustates sagacissime odorari possimus. Baill. Jud. Sap. Tomo 1. p. 2, pag. 118. 139.

& for.

& forte semetipsum verbis offerens: „Major, subiecit, S.S. Patrum numerus quoddam sacris Bibliis funditus pereipiendis apprime necessarium Critices studium non adhibebant; & per ipsorum munera intergrum ipsis non erat in rem hanc acutius introspicere. „ Quod procul dubio eruditissimis magistris nostris reservatum fuerat.

Prof. ad H. G. Ver. T. 70. mentis,

„ Mirum non est, inquit alio loco, eos Critice operam non dedisse sæculis illis, in quibus Barbaries in Europa late dominabatur; propterea quod subsidiis carerent, quibus nos affluimus, quæque summam habent ad perfectam Theologiam nanciscendam necessitatem.

„ Tillemontius; cujus aliunde moderationem nunquam satis celebrabimus, levibus istis recentiorum supra Veteres emolumentis motus aliquantulum est; verum intellexit pariter, quominus nobis parum illis utendum foret.

In Epist. ad P. Lamium art. 70. pag. 16. col. 2.

„ In Judæorum, Romanorumque Historia, atque Astrologia frequens fuisti; (hæc ad P. Lamium scribit,) Porro Patres, qui longe majorem nobis navabant operam Divinis Litteris, summa revera fidei & morum integritatis disciplina; parum quidem ceteris omnibus incumbabant. Quamobrem minus, quam nos, exiguis hisce rebus, non autem haud satis, illos instructos dixerim, aut exemplum tuo id non dixerim, nisi si excederet me invito. *

Alex. Hist. Eccl. 1. 6. c. 2. Dissert. 20. pag. 222.

Non dubito futurum, ut illustres Critici singularem P. Alexandro gratiam profiteantur, quod ipsis notum fecerit, præclaram Critices Artem aliquod etiam in Concilia Sapientibus arbitrium conferre; atque illius gaudii in partem veniant, quo, cum occurrerit testimonio Concilii Aquigranensis, aliorumque multorum, uti Colonienfis, Moguntini, Triburiensis, Metensis, Rhemensis &c., quæ *Decretalium* primorum Pontificum meminerunt, hæc verba juniorum Criticorum solatio pronunciat.

Ibidem pag. 224.

Si enim posteriora Concilia ius habent corrigendi priora, cum aliquo experimento aperitur, quod clausum erat, & innotescit, quod latebat, ut ait Aug. l. 2. de Bapt. c. 3. non mirum, quod Concilia, & eruditos Auctores, qui post octavum sæculum vixerunt, viri huius sæculi doctissimi emendent in rebus Criticis, quarum media ætas rudis erat.

Sed fato quodam accidit, quod sane de Cl. huius Dominicani lætitiæ delibabit quidquam, ut omnes ratiocinationis ejus vim percepturi non sint; nisi si velit, Sapientum in Concilia de re Critica jurisdictionem, posteriorum Conciliorum in priora de rebus ad ipsa spectantibus jurisdi-

* Studiorum genera, in quæ longius intenderunt Veteribus recentiores, sunt præcipue scientiæ, quibus tempus omnia effingens, & ad maturitatem perducens; atque experientia indultriæ fructus, magnam

amplitudinis accessionem fecerant: videlicet Physicæ, Medicina, Astronomia, Chronologia, Geographia, pluresque aliæ Mathematicarum, quæ Mixtas vocantur partes, rudis satis Minerva ab Antiquis excultæ.

ctio-

tionem respondere. Hæc plane videtur esse eruditi hujus Viri consecutio. Si Concilia, inquit, posteriora jus habent corrigendi priora; non mirum quod Concilia Viri hujus sæculi doctissimi emendent in rebus Criticis. Quantumvis consecrarium hoc doctissimo P. Alexandro rectum videatur, sum nescius, utrum de illo inter omnes conveniet.

At satis non erat præclaris Criticis nostris, semetipsos Veteribus, & Conciliis ipsis de re Critica eruditiores ostendere; nisi sibi cognitionem quoque aliquam Apostolis ignotam vendicassent. Hoc fundamento ductus eruditus P. Lamyus difficultatibus respondet adversus opinionis suæ de postremo Jesu Christi Paschate novitatem allatis. „Apostoli, ait, Critica objecta non prospexerunt.“. Quod tamen responsum asperius appellare non prætermisit Tillemontius, Epistola ad Lamyum data, quæ ad calcem exstat alterius Tomi suorum Monumentorum Ecclesiasticorum.

Lamyus Traj. de Veteris Paschate pag. 300.

Tillem. art. 89. pag. 19. col. 2.

P A R S A L T E R A.

De Probationibus a Librorum Suppositorum, apocryphorum, atque ab Autorum, qui minoris momenti passim habentur, testimonio petitis.

Quotiescumque nonnullorum Scriptorum egregiis Criticis nostris objicitur autoritas, responsio in promptu est, eorum scilicet Autorum Opera suppositicia esse, Apocrypha, aut falso eorundem nomen præferencia: ipsos a corruptis fontibus rivulos deduxisse; perditum nominis esse; atque ætate nimium ab Historicis, quas persequuntur, remota vixisse. Tamen quamplurima sunt hujus generis Opera, mei tamen non interest consilii, nisi quasdam duntaxat in ea animadversiones excitare, quæ frequentius pro Ecclesiastica Historia recitari solent. Ceterum succrescet his articulus de probatione a MSS. comparata propter argumenti, quod præ manibus habemus, affinitatem.

ARTICULUS PRIMUS.

*De testimonio deducto a Libris, Veterum nomine vulgatis;
sicut eosdem Autores nequaquam agnoscant.*

§. I.

*De constitutionibus Apostolicis, Recognitionibus S. Clementi
Pontifici tributis, & falso Abdia.*

Nemo est temporibus nostris, qui ambigat, etiam hæc volumina nullam præferre notam veritatis. „ Autor *Constitutionum*, inquit
Dupin. *Tome 2.* „ Dupinus, calumniator est, qui se Clementem Apostolorum discipulum
Pag. 44. „ ubique vendicat, illique in universum, & unicuique sigillatim eas
„ præceptiones, quæ ab ipsis longissime absunt, adscribit. Rufinus opus
„ quoddam *Recognitionum Clementis* titulo notum vertit, quod nuncu-
Dupin. *ibidem* „ pantetiam *Itinera*, *Itinerarium*, sive *Alia S. Petri*; Gelasius adapo-
Pag. 90. *Adia.* „ crypha rejicit; & Photius absurda atque errata multa complecti tra-
fac. 2. *Tome 1.* „ dit. Et revera Scriptum hoc confarcinatum est fabulis, erroribus,
cap. XI. *art. XI.* „ exercitationibus, & disputationibus ridiculis Inter Sanctum Petrum &
Pag. 126. *Cave* „ Simonem Magum de industria confectis. „
Hof. *Letter pag.* „
29. *col. 2.* *Bail-* „
letius.

Ab eadem sententia non discrepat Tillemontius. Cum enim quandam
Constitutionum Apostolicarum locum contulerit Baronius ad ostendendum
Spiritus Sanctum super Apostolos die Dominico descendisse: ecce qua-
nam Autoris hujus testimonium ratione refellat Tillemontius. „ Verum
Tillem. *annat.* „ licet *Constitutiones*, illæ nimirum, quæ immerito Apostolorum nomi-
v. in *D. Petrum* „ ne insignitæ sunt, quæque docent, quinquagesimo a Paschatis Domini-
Pag. 336. *col. 2.* „ co die celebrandum esse Festum Pentecostes, quo Spiritum Sanctum
„ misit Jesus Christus, aperte traderent eum die Dominico misisse, con-
„ stat, Librum hunc parvi pendendum. „ Item habeto, quæ alibi pro-
Tillem. *art. 40.* „ ferat in rem eandem. „ Possem equidem plura de Sancto Petro a *Con-*
in *S. Petrum* „ stitutionibus & *Recognitionibus S. Clementis* huc transferre: sed hi om-
Pag. 199. „ nes Libri non magnopere sunt, tamquam commentitij aut deprava-
„ ti. „ Immo in Tabula rerum scriptum est: *Constitutiones Apostolicæ*,
„ nullius prorsus autoritatis Liber.

Tillem. *Tome 2.* „ Clarius tamen mentem suam de *Recognitionibus* aperit Criticus iste.
art. 6. in *S.* „ *Recognitionum* Liber fabulosis Historiis confectus est, & ne specie quidem ve-
Clem. *pag. 177.* „
Item *Tome 2.* „

ris,

ris, immo Hæresibus aliquando non vacat. Expunctum fuit a Gelasio, & generatim ab omnibus nullo pretio aut utilitate Opus.

Hoc habito iudicio visum sane cuique esset; nunquam *Constitutiones*, & *Recognitiones* a Criticis istis citatum iri; ut factum aliquod, quodcumque tandem esset, probarent, aut majori autoritate roborarent. Nihilofcius iis non semel usus est Tillemontius. Annotatione namque 42. in Jesum Christum probaturus defecisse Joannem Chrysostomum, cum Servatorem nostrum ad cælos ascendisse Sabbathi die testatus est: „Dicendum, his loquitur verbis, id Jovis die contigisse, quo mysterium istud recolit Ecclesia, uti nos monent *Constitutiones Apostolicae*“. Eisdem pariter laudat super hac re in contextu articuli 24. de Jesu Christo.

Similiter in quadam annotatione ad S. Petrum spectante recognoscit, Hieronymum Diaconis bonorum Ecclesiasticorum administrationem tribuisse. „Et quidem, subdit, fas est credere, hunc in Oriente morem aliquando obtinuisse; cum *Constitutionum Apostolicarum* Decreto cautum sit Diaconis, ut quidpiam, inconsulto Episcopo, distribuunt. „Ad eas demum confugit, ut efficiat, Apostolos operam Evangelio simul, & Arti pristinæ dedisse. Integrum certe esset quam plurima alia loca memorare, in quibus non Tillemontius modo, verum Launojus etiam, Valesius, Dupinus, Bailletus, Petit-Didierus, Alexander alique Critici a *Constitutionibus Apostolicis* præsidium sibi asciscunt: at molestus esset, atque inanis labor. Id unum subiciam, eos nimirum, qui Mariam Magdalenam a Maria Sorore Lazari, & Maria peccatrice distinguunt, Tillemontium, Anquetinum, Launojum, &c. inter Veterum testimonia, quæ pro hujusmodi distinctione stare contendunt, Apostolorum *Constitutiones* non præterisse. Pati tamen nullo modo possunt, ex illis Criticos alios vel minimum quæstus eomparare.

Recognitiones autem usurpant Tillemontius & Bailletus, ut conjetant, Jesum Christum septuaginta duos discipulos ad Moysi normam delegisse; & rursus Tillemontius quodam *Recognitionum* Textu S. Thomæ Apostolum Evangelicæ legatione apud Parthos functum fuisse declarat.

Nemo unus persuasum non habet, Librum qui Abdiæ vocabulo adhuc superest, Historiis fabulosis & supposititiis confectum esse. „Cautioris opus est, inquit Dupinus, qui se fraudulenter Christi Discipulum prædicat Falsus Abdiæ, sequitur Tillemontius, mendacissimus scriptor est; quodque apud ipsum tantum reperitur, perinde haberi debet, ac si nusquam reperiretur. Propterea supervacaneum du- xi, tempus in universo evolvendo contere; si quæ etenim vera professus rat, ea a fabulis & narrationeulis internoscere non potuissim.

Quæ cum ita sint, non intelligo, qui Cl. Critici hujus diligentiam

annot. in S. Barn. 617. col. 2.

Tillem. Tome 2. pag. 420. col. 2.

Ibid. annot. 23. in S. Petrum pag. 539. col. 2.

Art. 28. in S. Petrum pag. 570. Ibidem art. 27. 31. &c.

Tillem. Tome 2. annot. 1. in S. Mariam Magd. col. 2. pag. 513. Anquetinus Dissert. edita anno 1699.

Tillem. annot. 24. in Jes. Christo pag. 460. col. 2. Baillet. 25. Julis Hist. 72. Discipulorum.

Tillem. art. de S. Thoma pag. 395.

Dupinus Tome 2. pag. 51.

Alex. Soc. 2. Tome 2. cap. 11.

art. 5. Cave Hist. Letter. pag. 126.

Bailletus.

Tillem. annot. 3. in S. Jacobum Majorem pag. 629. col. 1.

fugerit, calumniatorem istum plurimis locis testem adhibere; Articulo si-
Tillem. Toms 1.
pag. 146. quidem S. Simonis Apostoli, quo de SS. Simonis & Judæ martyrio dis-
serit. serit, eum laudat in hæc verba: „Prodit Abdias, illos, Sacerdotum
 „Idolorum tumultu in eos facto, trucidatos fuisse. „Ejus etiam men-
Baill. n. 1. Ser-
monis, in Vita S.
deant. pag. 529. tionem facit S. Matthæi articulo, atque alibi, cujus hac ex parte vesti-
 gliis insitit Bailletus.

Nunquid non ea doctis Criticis istis reponere possemus, quæ Tille-
 montius, occasione cujusdam loci, in quo videtur deceptus S. Joannes
Tillem. annot.
42. in Jof. Chri-
stum pag. 480.
col. 2. Crysolomus, quandoque animadvertit? „Nihil nos manet dicere, ni-
 si cum hominem fuisse, & non secus atque nos, obnoxium iis, quæ præ
 ceteris callebat, animo non advertendo.

Quo plane modo Sapientes hi Critici veritatis, quæ alte ipsis infederat,
 oblitæ sunt: videlicet *Constitutiones Apostolicas*, & *recogniciones*, Opera
 esse fabulis redundantia, autoritate carentia, & Abdiam putissimum ca-
 lumniatorem? Quamobrem nihil nos manet dicere, nisi eos homines fuisse, &
 non secus atque Scriptores alii, (in quos, si quando his offendant, severita-
 te tanta feruntur,) obnoxios iis nominumque, quæ præ ceteris callent, ani-
 mo non advertendo.

§. II.

De Martyrologio S. Hieronymo tributo, & de Pontificali Damasci
 nomen ferente.

Venerabilis Bedæ recitans, quæ de Sancti Simeonis Martyrio perv-
 gata erant, observat, Historiam hanc Martyrologi Eusebiani, a
Tillem. art. de
Santo Simeone
per. 120. S. Hieronymo conversi, autoritate firmari. * „Hoc, ut videtur, in-
 „quit Tillemontius, Martyrologium est a Florentinio † publica luce do-

* Nobili Lu-
 centio anno
 1673 defuncto.

* Duo exstant exemplorum hujus
 Martyrologii genera, quorum unum
 absolutum Opus est, alterum Epito-
 me. Quod est exemplorum absolutio-
 rum, tria in vulgus edita sunt. Pri-
 mum Estrenacense an. 718. a Lauren-
 tio Monacho conscriptum jussu S.
 Vilbrodi primi Trajectini Episcopi.
 Alterum Corbientense a D. Luca Da-
 cherio quarto *Spitilgii* sui Volumine
 emissum. Tertium est S. Vvandril-
 li nonnullis Sanctis locupletatum,
 atque a Florentinio publici juris fa-
 ctum, titulo *Veteris Martyrologii Ec-*
clesiæ Occidentalis cum Adnotationi-
 bus, quibus addidit Exemplaria
 Estrenacense, & Corbientense, omni-

bus suis partibus absoluta. Quod ve-
 ro spectat ad Epitomen, a Dache-
 rio accepimus illam S. Guiselmi a
 Deserto, quinto *Spitilgii* Volumine
 insertam. Aliarum duarum mentio
 est apud Abbatem Chastellanium in
 Admonitione, Martyrologio Romano
 Gallice reddito præfixa. Item
 Baill. serm. de Gest. Sanctorum pag.
 40. & 41.

Valesius Opusculo, quarto, quod
 adnotationibus suis in Eusebium ap-
 posuit, suadere studet, exemplum
 a Rosveido anno 1613. cum Scho-
 liis titulo *Veteris Martyrologii Romanæ*
 excusum, non in Ecclesiâ Romana
 tantum ulum habuisse.

natum hac Epigraphe: *Nota in Vetus Martyrologium S. Hieronymi*.
 „Istud quidem majorem omnibus, quæ exstant, redolet antiquitatem;
 „quamquam vitiiis quampluribus immune non sit, neque Eusebio, ne-
 „que Hieronymo, uti in præsentia legitur, adjudicandum. . . Alibi
 quoque idem flocci facit, & levissimæ autoritatis Opus censet.

Nihil tamen obstantibus his quam sæpissime a Tillemontio & Bailletto
 in medium producit. A primo quidem, ut de Festi trium Regum celo-
 bratione primorum Sæculorum consuetudinem Ecclesiasticam ostendat;
 tum annot. 6. in Jesum Christum; Articulo 1. de S. Joanne Baptista pag.
 88., & annot. 2. pag. 507. Uno de S. Thoma Apostolo Articulo sexies
 usque illius meminit pag. 394. multo vero magis in annot. ad Sanctam
 Virginem Florentiniam appellat; Annotatione quinta, ut planum faciat.
 Deiparam e mortuis non surrexisse, neque de hac Resurrectione Antiquis
 liquido constasse; atque alibi creberrime, quemadmodum Bailletus, in
 opinionum suarum suffragium. Si tamen in hoc Martyrologio quid of-
 fendat sibi incommodum, non desunt illud, tanquam pluribus vitiiis
 haud immune, & levissimæ autoritatis repudiare.

Exstat vetustum *Pontificale*, sive Pontificum Index a Bucherio Jesuita
 Atrebatensi, anno 1634., in Opere de Cyclo Paschali Victoriano divul-
 gatum. Criticorum fert sententia, hoc idem prorsus esse; ac *Librum*,
 seu *Pontificale Damasi* * a quam pluribus nuncupatum. Tillemontius
 longe admodum non abest, ut credat, hunc a Damaso, cum adhuc
 Diaconus esset, exaratum; adeoque tanti pendet, ut profiteatur, se il-
 lum in Pontificum serie ducem secuturum, atque Eusebio antepositurum
 ad annum usque 554. quo digestus creditur. Bailletus pariter eum ve-
 tustissimum, quod ad nos pervenerit, Calendarium vocat, cujusque au-
 toritas maximum ponderis habeat apud Criticos; qua de re illud idem-
 idem habet in manibus, atque ab illo non paucos Sanctos depromit.

Tillemotio non placet modo ipsius parere autoritati in Pontificum post
 S. Pontianum Chronologia, verum etiam in Articulis 27. & 28., atque
 in annotationibus ad S. Petrum. Quadragesima nanque Catalogi hujus

Tillem. art. 3. in
 Jesum Christum
 pag. 8.
 Bail. 15. An-
 glos.

Bail. 27. De-
 centius in Vita
 S. Thoma. pag.
 542.

Tillem. Tomo 2.
 annot. 2. in S.
 Clem. pag. 192.
 6. 1.
 Tillem. videtur
 pag. 193. col. 2.

Bail. Serm. pag.
 38. Item 4.
 Mart. in Vita.
 S. Loris. 2.
 Aug. in Vita S.
 Stephani Pont.
 2. Aug. in Vita
 S. Cypriani etc.
 Tillem. Tomo 1.
 pag. 158. col. 1.

* Schellstratus in *Antiquitate illus-*
trata considerat, nihil habere nos,
 quod de *Pontificali Romani*, aut de Hi-
 storiarum Gestorum Pontificum octo prio-
 rum Sæculorum Scriptore liqueat; at-
 que in aperto ponit nihil aliud esse
 Librum hunc, præter compendium
 trium Catalogorum Pontificum, quo-
 rum alter quarti sæculi, alter sexti,
 tertius denique Octavi Pontifices com-

plectitur, adjecit Anastasi Biblio-
 thecarii, hujus Epitomes Autoris,
 continuatione.

Existimat Bailletus Calendarium
 hoc, sive Indicem, medio circiter
 IV. Sæculo, regnante Liberio, com-
 positum. Chastelanius vero loco su-
 perius allato, S. Julii Papæ anno
 336. renunciati, temporibus exa-
 tum putat.

Serm. de Gess.
 Smith. pag. 38.

suffragio munit opinionem suam de SS. Apostolorum Petri & Pauli interitu tertio Kal. Julii. „ Quod unum officere posset, ait, a Fastis sumeretur *Polemi* cujusdam *Silvii*, quos Romæ lucubratos voluit anno 449, habentque octavo Kal. Martias: *Depositio SS. Petri & Pauli*; tertio autem Kal. Julii nullum de illis verbum faciunt. Verum, necesse propterea esset, eunctis Ecclesiæ Monumentis adversari, quorum tamen aliqua Silvio sunt vetustiora; Catalogus enim Bucherianus notat tertio kal. Julii Festum S. Petri ad Catacumbas, & S. Pauli via Ostiensis; octavo autem kal. Martias: *Natale S. Petri de Cathedra*. Legitur quoque apud eundem Indicem, Petrum & Paulum tertio kal. Julii morti datos. „

Tillemontius itaque Indice hoc ad diem obitus Apostolorum constituendum opus habens, illum non sine laude nominat; sed cum idem ab ejus opinione dissentiat de anno exitus Apostolorum, quem Tillemontius in annum 66, Bucherius in 65, incidisse tradunt. „ Tum parum refert, subjicit, quid Index hic narret, tenere. Totus enim in errore ad Athcrum usque versatur.

Tillem. Tomo 7, annot. 40, in D. Petrum pag. 561. col. 1.

Baron. ad annum 334. §. 4. & 5.

Tom. 7, annot. 75, in beatam Virginem pag. 492 col. 1. Tillem. Tomo 7, annot. 1, in 3. Callistum pag. 479, col. 1.

Baronius hujus *Damasi Pontificalis* autoritate confirmare nititur, Callistum Pontificem Ædem Beatæ Virginis trans Tiberim construxisse. At Tillemontius veritus, ne id sententiæ suæ de Mariæ Virgine Ephesi quiescente detrimento esset, cujus non levius momentum est, ibi fuisse Templum Deiparæ consecratum, quod unum per ea tempora ipsius nomen præferret; hoc pacto calendarii hujus accipit testimonium. „ Res tanta minuta adeo autoritate, qualis est *Pontificalis Damasi* autoritas, fulciri non debet. Nec magis honorifice de eo loquitur Bailletus.

Quenam tandem erit disparati hujus de iisdem Operibus judicii causa? Num forte, quod Sanctus Hieronymus, cui Martyrologium vindicant, & Damasus *Pontificalis* autor a veritate non desciscant locis ab eruditissimis Criticis nostris recitatis, fucum vero nobis faciant aliis, ab iisdem non probatis? Ast quanto demumque in pretio Criticorum istorum accuratorem, & dignoscendi vim habeamus, non crediderim tamen fore, ut de his citra gravissimas rationes inter omnes conveniat.

§. III.

*De nonnullis Operibus Sanctis Ambrosio, Joanni Crisostomo,
Augustino, & Ven. Bedæ injuria adjudicatis.*

REm profecto videretur longius producere, quam par esset, Lectorumque dicendo fatigare, si quis aggredi vellet ad ea omnia colligenda loca, in quibus perdocti Critici nostri Opera Scriptoris Ecclesiasticis perperam tributa, atque ab ipsis aliena in suffragium vocant. Satis itaque nobis erit dubitationes quasdam proposuisse de nonnullis Tractatibus, quatuor aut quinque Patribus fallaciter adscriptis; unde facile sit cognoscere, utrum nec ne jure agant Cl. isti Critici, qui perpetuo insurgunt adversus Scriptores, hujusmodi Volumina in medium adducen-
centes.

Cum quidam Sanctorum Historici rati sint, se posse quinquagesima tertia ex Epistolis, quæ inter Ambrosianas censentur, uti ad Vitas edendas SS. Vitalis, Ursicini, Valerix, aliorumque; generalis responsi sui non obliviscantur Tillemontius & Bailletus; ajuntque, supposititiam esse Epistolam hanc, quod eam Patres Benedictini in postrema Sancti Ambrosii Editione de sede sua detractam, ad Appendicem, res nothas complectentem, detruscrint, & propterea nulla autoritate præstare, aut fide dignam esse. Baronius ex cujusdam Sermonis textu, S. Ambrosii nomen ferentis, nos certiores facit, Divi Pauli caput securi percussum lacte pro sanguine manasse. „Generatim notum est, respondet Tillemontius, inter Sermones Ambrosii vocabulo nuncupatos quamplures ipsi falso adscribi, satisque apparet ejus rationis esse istum, qui in veteribus Editionibus sexagesimum octavum obtinet, locum.

Æquo ne animo serrent Viri isti Doctissimi, nos eadem ipsis reponere, quociens Sermonem aliquem ejusdem Patris habitum, atque ab eon non secus ac duo paulo ante memorati abhorrentem usurpant? Existimavimus, hæc sunt vera Tillemontii verba, nobis satis esse debere, ad Historiam Gestorum SS. Nazarii & Celsi ea, quæ nos docent Evodius, † & Sermo quidam Ambrosii nomine a nobis laudatus, atque in ejusdem Operibus insertus. Quamvis duo hæc monumenta tantæ non sint autoritatis, quantæ res postulare; haud tamen dixerim ea nullius omnino esse. A Monachis certe S. Benedicti, novissimis S. Ambrosii Editionibus collocatus est numero quinquagesimus quintus eorum, qui ad Patrem istum referri nullo modo possunt. Putavi itaque abs re non futurum, hoc Sermonem uti, eundemque Ambrosiano vocabulo insignire;

„quo,

*Tillem. Temo 2.
annot. 2. in S.
Gero & Prot.
pag. 540.
Bail. 19. Junii
& 28. Aprilis.*

Baron. ad annum 69.

*Tillem. annot.
80. in D. Pauli
pag. 613.
col. 2.*

*Tillem. Temo 2.
op. de SS. Nazarii & Celsi
pag. 93. & pag.
94. col. 2.
† Episcopus
Papientis sub
Anem V. S.
culi Florenti.
Bail. 28. Julii
in Vita SS. Nazarii & Celsi.*

„ quoniam in ipsius Operibus reperitur, & nemo Autorum est, cui
„ illum ratione aliqua assignes. „

Verum enim vero si eruditus Criticis istis persuasum fuit, illorum Mart-
tyrum Vitas Operi manifeste spurio inniti posse; quare non licebit Baro-
nio aliisque Sanctorum Historicis opiniones suas Epistola quinquagesima
tertia, & Sermone sexagesimo octavo, etsi commentitiis, confirmare? Si-
que Sermo quinquagesimus quintus, quamvis non genuinus, momen-
tum aliquod habet & autoritatem; quare nullum habebunt Epistola quin-
quagesima tertia, & Sermo Sexagesimus octavus; eum tamen quicquid
pro Sermone quinquagesimo quinto congerit Tillemontius, æque Epi-
stolæ quinquagesimæ tertiæ, & Sermoni sexagesimo octavo accommodari
possit? hæc nanque duo Opuscula in Appendice novissimæ S. Ambrosii
Editionis reperiuntur, & nemo Autorum est, cui illa ratione aliqua assi-
gnes. Immo hoc intercedit non leve discrimen inter Sermonem sexagesi-
mum octavum, a Baronio memoratum, & quinquagesimum quintum
a Sapientibus Criticis nostris adductum; quod postremus hic, Tillemon-
tii ipsius confessione, quampluribus rebus minime probabilibus referri-
tur, quæ de illius autoritate nonnihil detrahunt, aliisque etiam per se
ipsis parum credibilibus; contra vero sexagesimus octavus omnia simi-
lia vix continet, quæque propugnari possunt.

Non satis tamen mirari queas, Cl. istos Criticos ab adulterinis Opus-
culis testimonium sumere iisdem locis, in quibus eorum fraudem ape-
riunt. Testantur Tillemontius & Bailletus, Acta S. Schastiani, a Bol-
lando nomine Ambrosii in publicum emissæ, mendose Patris hujus Ope-
ribus accenseri. Nihilominus Sancti hujus Historiæ ab Actis iisdem do-
cumenta ceperunt. Unanimes quoque recognoscunt, Sermones duos, qui
S. Ambrosii nomenclaturam sortiti sunt, eam fraudulenter sibi arrogas-
se, & S. Benedicti Monachos illos Ambrosio denegare: hoc tamen non pro-
hibuit, quominus ab illis excerpterint plura ad conficiendam S. Laurentii
Historiam opportuna; quemadmodum ab alio Sermone, S. Fulgentio
afficto, quem veluti fucatum in Appendice extremæ Operum ejus
Editionis apposuerunt.

Habemus etiam, Bailletum in Vita S. Dionysii Episcopi Mediolanensis
petere præsidium veritatis a Sermone vitiose Ambrosii titulum gerente;
dum cogitatum narrat, quo errorem sustulit Dionysius, in quem im-
pulsus fuerat, ut Athanasii damnationi subscriberet: atque in Historia
SS. Martyrum Aquilejensium Cantii &c. alio pariter S. Ambrosii fallaci
Sermonem ut qui in Appendice quadragesimus est; nonnullique Sancto
Maximo Taurinensi tribuere solet.

Cum meminerit Baronius Sermonis S. Augustini 154. de Tempore,

COII-

Tillem. tome 4.
pag. 518. art. de
S. Schast & au-
tor. a pag. 741.
vol. 2.

Baillet. 20. Je-
n-arum Vita S.
Schastiani.

Tillem. tome 4.
pag. 38. art. de
S. Laurentio
Baillet. 10. Au-
gustin in Tabula
Critica de S.
Laure.

Baillet. 21. Mai
in Vita S. Dio-
nysii pag. 804.

Baillet. 17. Mai
de M. M. Cont.
pag. 950.

Baron. ad 499.
14. p. 239.

confirmandi gratia, Spiritum Sanctum e Caelo in Apostolos Dominico die delapsum fuisse, Tillemontius, ut vim auferat huic argumento, comune Criticis responsum reddit. „ Sermonem hunc Lovanienfes in dubium vocarunt, quique impostero studiofius Augustini Opera meditati sunt, eum ab Augustino diftare longe arbitrantur . „

Tillem. *anno 71*
anon. 2. in D.
Petrus pag.
136. col. 1.

Sermones item *ad Fratres in Erema* omnium confensu Augustinum auctorem non agnoscunt. Illorum tamen vicesimus quintus Tillemontio argumenta suppeditavit ad ostendendum; Pervigilium S. Joannis ab Ethnolicis quoque solemniter celebratum fuisse, & noctem illam consuevisse eos in conventibus suis transigere. Subjicit deinceps: „ Opinor equidem, hujus Sermonis autorem tanti esse, ut nobis fidem faciat, id moris attate sua falsum omnino non fuisse. „ Ecce igitur supposititia Opuscula aliquando alicujus, aliquando nullius autoritatis, ut eruditus Criticis nostris libitum est.

Tillem. *anon.*
4. in S. Joanne.
Baptistam pag.
509. col. 1.

Idem Bailletus & Tillemontius hauserunt plura ad Historiam SS. Perpetuae & Felicitatis attinentia a Sermone quodam D. Augustini, per Maurinos Monachos incerto. Tum in Historia S. Laurentii interserunt quidam ab ejusdem Doctoris Sermonibus octogesimo septimo, & centesimo decimo sexto ad Appendicem rejeitis, deprompta. Denique, tametsi extra controversiam suppositus sit, atque hujusmodi in Appendice agnitus a Benedictinis Sermo Augustini trecentessimus decimus septimus; hoc nihilo fecius non impedit, quominus inde eruant non pauci pro Historia Martyrum a *Massa candida* nuneupatorum.

Till. *anno 3.*
pag. 116. Art.
de Perp. &
Felic.
Bail. 7. Martii
in Vita SS.
Perpetuae & Fe-
lic.

Tillem. *anno 4.*
art. 38. de S.
Laurentio.
Tillem. anno 4.
Art. 67. de S.
Cypriano pag.
175.
Bail. 24. An-
geli.

Exstant VI. Operum S. Joannis Crysofomi Volumine Parisiis impresso anno 1636. septuaginta tres Sermones, Frontoni Dueis judicio in S. Patris illius germanos fortis subrepti, quicquid consentiunt Savilius, alique Critici; immo Tillemontius crebro fatetur, Tomum hunc signum esse Opusculis a Crysofomo alienis compactum.

Tillem. *anon. 1.*
in D. Pauli pag.
349. col. 1.

Post apertam adeo Sermonum istorum fallaciae confessionem quid cogitem nescio, cum reputo Tillemontium eundem eos in censum suum multis constituendis factis transferre. Articulo nanque 36. de D. Petro tricesimum citat, ut planum faciat, Petrum clavibus Crucis suffixum; Articulo item 1. de S. Paulo pag. 201. & 169. , ut ostendat Apostolum hunc ad annum aetatis octavum & sexagesimum vixisse. „ Verum quidem est, addit, nos Homiliam hanc magnopere non pendere: eam tamen usurpamus, simul quia nihil reperire est, quod majoris momenti sit, atque item nihil, quod ei videatur esse conerarium. „ Qua de re mirari aliqua ex parte subit, Tillemontium Baronio hanc eandem tricesimam Orationem afferenti, quo evinceret ex obruncato Pauli capite lac loco sanguinis disfluxisse, eundemque triginta quinque annorum

pag. 190.

Baron. anno 69.
Item anno 36.

Tillem. annot. 60. in D. Paul. pag. 613. spatlo servitutem Jesu Christo servivisse, respondere, hanc S. Joannis; Chrysostomi Orationem ejus non esse, „ præterquamquod subjungit, id „ genus narrationum rem concludere nunquam definiunt, cum raro admo- „ dum accuratæ sint.

Item annot. 50. in D. Paul. pag. 371. col. 2. At enim unde quæso conjicit Tillemontius, intendisse Baronium ex hac Homilia concludere facta hujusmodi definire? Potius quidem species est, cum æque ac Tillemontium, *Homiliam istam magnopere non pendere: usurpare tamen, si nullo quia nihil repererit, quod majoris momenti esset, atque item nihil, quod ei videretur esse contrarium.* Neque enim doctissimum hunc Cardinalem latebat Orationis hujus suppositio.

pag. 331.

Tillem. tomo 2. art. de S. Thecla pag. 66. & 67. Ibidem pag. 329. col. 1.

Tillemontius rursus Articulo de S. Andrea testem profert Homiliam vice- simam primam; articulo de Sancto Thoma quater tricesimam secun- dam; majoremque aliarum partem ubicunque demum res flagitat. In Vita S. Theclæ aures præbet duobus Opusculis constanter falsis: quorum primum est fragmentum Panegyrici Sanctæ Theclæ; alterum Oratio 72. quæ ad S. Joannem *Jejunatorem* Patriarcham Constantinopolitanum per- tinet Sæculi VI. exeuntis Scriptorem: ambæ autem Homiliæ habentur Tomo primo Operum S. Joannis Chrysostomi.

Dupin, Alex- ander, Cæsar.

Tillem. annot. 50. in Jesum Chri- stum pag. 449. col. 1.

Communis fere opinio Criticorum ætate nostra Tractatus de *Locis San- ctis*, qui tertio Bedæ Tomo assutus fuit, veritatem non recipit; cum- que ex eo textum sumserit Baronius, ubi ait, tempore, quo Virgo eni- cha est, e rupe Speluncæ imminente, fontem mirum in modum erupif- se; Tillemontio non arridet factum istud, atque subdit. „ Videtur id. Baronius a Beda de *Locis Sanctis* mutuari, qui tamen hæc non profert: præterquamquod non pauca congerit eo in Opere aut minus probabilia, aut explorate mendacia. „

pag. 57.

Beda de Locis Sanctis Tomo 3. c. 7. pag. 366.

A veritate fauce non abhorret, maluisse sagacem Criticum istum asse- rere, Librum hunc aut *minus probabilia, aut explorate mendacia* com- plecti, quam commentitium Opus fateri; neque enim id ignorabat, sed verebatur, ne id in damnum vergeret pluribus contextus sui locis, in quibus ejusdem Libri testimonio res narrat tam prodigiosas, quam quas in Baronio refellebat. Articulo siquidem 24. de Jesu Christo hujus de *Locis Sanctis* Libri autoritate argumentatur, extructo Sanctæ Helenæ ius- su Templo *Ascensionis*, partem eam, qua Servator noster in cælum ascen- dit, sive secundum Bedam *interiorem domum* camerari & regi non potuif- se. Hierosolymis hoc *Ascensionis* festum celebrabatur Octavo sæculo lu- cernis, tota illa nocte ardentibus in Ecclesiâ, ut, enarrante Beda, *arde- re mons & supposita loca viderentur*, quin eodem die *per annos singulos Missa peracta, validi flaminis procellam venire consuevisse, & omnes, qui in Ecclesiâ fuerint, terra prosternere.*

Alia

Alla complura inde etiam expromit Tillemontius; præcipue vero de Virginis Deiparæ Resurrectione. „Dici potest, ista habet, Bedam adversus illam stetit; quamquam nosset, quod ejus sepulchrum Hierosolymis ostendebatur, atque ipsius corpus neque ibi, neque alibi locorum notorum quiescebat. „ Si persuasum non est Tillemontio, Opus istud subrepticium esse, liceat per eum, imminuendi gratia hujus testimonii, nos adversus illum responsum suum retorquere: *Certum est non pauca eo in opere Bedam congerere, aut minus probabilia, aut explorate mendacia.* Alias non ægre serat, Baronium quoque Tractationis illius auctoritatem ad suos usus adungere.

*Tillem. annor.
2. in S. Virg.
nem pag. 497.
vol. 2.
Beda de Incir
Sanctis cap. 6.
pag. 365o*

Ceterum non inficiamur, posse quemque loco uno Scriptoris alicujus dictis adherere, alio vero ab eodem recedere, quando nimirum evidens est, illam errasse; idque licere etiam credimus in supposititilis operibus, in quibus bona mixta malis esse possunt: illud unum æquitatem habere negamus, immodicis laudibus opus afficere, quod nobis faveat, aspernari autem, si noceat; aut infenso quodam Operum auctoritatem exterminandi studio, hinc universè erroribus plenum, fallacem, fabulosum, suppositum tandem Librum clamare; illine vero, si urgeat res, eundem in medium producere.

Pereuntamur ergo Criticos istos Sapientissimos, quodnam sit ipsorum judicium, de *Constitutum Apostolicum*, & *Recognitionem* Libris, de *Abdia*, de *Martyrologio* S. Hieronymi, de *Damasi Pontificali*, de *Tractatu de Locis Sanctis*, de *Sermonibus*, de *Homiliis*, deque aliis hucusque memoratis Operibus aduiterinis, aut falso Patribus iisdem, aliisque Veteribus tributis? Scire ab eis velim, utrum ipsorum sententia alicui vel levi monumentis ista esse possint argumento; an ne nullius ponderis aut frugis Historiis constituendis futura sint? Si ipsorum testimonium futile videretur, & nulla omnino fide dignum; quorum eo utantur Critici nostri? Critici inquam præstantes adeo, ut ubique jactare soleant, se nihil penitus recituros, quod e rerum fontibus in Opera sua non derivaverint, & solidis monumentis non innitatur? Contra vero si existimant, Opuscula ista, apocrypha licet, alicui compendio fore, & probationem saltem exiguum suppeditare, sive quod ad antiquitatem eorum attinet, aut doctrinæ firmitatem, perspicaciam, exquisitum sensum, & accuratorem in iis deprehensam; sive quod ad Autores spectat, quibus aliqua veri similitudine referri possunt: cur accipiant graviter, Scriptores alios ad ea nonnunquam confugere? cur succensent veteris illa laudentibus, nullosque numero & auctoritate effestantur?

ARTICULUS II.

*De Testimonio ab aliquibus Operibus depresso, quorum
Auctores latent in occulto.*

§. I.

De Menais Græcorum.

IN *Menais* Græcorum, * quæ Latinorum *Breviariis* proxime accedunt, fas est fecernere Festorum celebritatem, habitum Sanctis honorem, & de Gestis illorum Historiam. Quod est cultus Sanctorum ea ratione, qua in Ecclesia Græca adhibitus fuit a primæva Festorum institutione & deinceps, non ambigunt Critici, id genus Operum testimonio locum dare: quod autem est Historiæ Sanctorum, & eventuum cognatione aliquum illorum Gestis junctorum, nullam putant Scriptores eruditi tribuendam esse *Menais* quidpiam narrantibus auctoritatem. Tillemontius & Bailletus super ea re sententiam suam enucleate aperuerunt.

Tillem. *tom. 2.*
Erast. pag. 2111.

» Non credidimus, inquit prior, eundem gerendum esse morem Græcorum *Menais*, ... aut aliis Autoribus recens exortis, ætate scilicet, qua Historiæ veritas popularibus Traditionibus, & haud raro fîgmentis de industria compactis turbata erat: non credidimus, inquam ullum gerendum esse talibus Historiis morem; non quod sinceri nihil in sese contineant: sed quod sincerum istud anceps semper & incertum erit, neque a simulatis rebus dispici poterit. Id ipsum alibi significat. » *Menais* quidem peculiare multas Historiæ Sancti Andree notitias persequuntur, quas tamen in penum nostrum transferre non ausi sumus, propter exiguum monumentorum illorum apud Historicos auctoritatem. »

Tillem. *tom. 2.*
annot. 2. in D.
Andream pag.
623. col. 2.

Baillet. *Orat. de*
Vit. Sauti. pag.
55.

Majoris non facit Historias hæc Bailletus. En quemadmodum lequa-

* *Menais* immensum sunt Opus, in duodecim Menses, totidemque volumina distusum; in quo Sauti omnes, quorum memoria ex Mense colitur, ad proprias dies revocari recensentur; singulorum Officium una cum Rubricis minutis Litteris expressis, Missis, Canonibus, Lectionibus alijsque recitandis sub-

notitur. Vita & res gesta compendè-descripta plerumque exhibentur; quæque dogmæ & imagines præfiguntur. Editum est vastum hoc *Menais* Opus Venetijs diversis annis. Cave Hist. Litt. dissert. 2. de Offic. Græc. in App. pag. 187. col. 1.

tur.

tur. » *Meneas & Menologia* * ad depravatissimam normam redacta sunt, quod attinet ad Vitas Sanctorum. Fabulæ magis exsuecæ nullo delectu & moderatione collocatæ sunt, quo efficitur, ut illis fidendum non sit, quoties ea, quæ referunt, alibi non reperiuntur. Legimus etiam in illis nonnulla cum bonis moribus, & Religionis integritate & sanctitate pugnantia: nec non dubia verba & mendacia Sanctis Viris afficta plus quam satis argumento sunt, in ipsis dominari latius Græcorum indolem, quam studium veritatis. » Quo sine controversia factum est, ut palam ediceret Criticus hic, se non audere, factum Historiæ Sanctorum ullum ex *Meneis* & *Menologiis* traducere. Et vero enim cautum hoc Criticorum istorum de *Meneis* consilium omnibus sanæ mentis acceptum & ratum esse debet: constat siquidem tot in Opera ista errores irrepsisse; ut difficile sit, plane sibi de facti alicujus veritate persuadere, quod ab his tantummodo pendeat,

Nihilo secius *Meneas Græcorum* in manus expiissime sumunt Critici nostri, & multi operis non videtur esse eos cum illis conciliare. Tillemontius, his, quas modo audivimus, obtestationibus incassum reclamantibus, non dubitat contextum Operum suorum *Meneorum* testimoniis reficere. Bailletus, qui paullo ante in eos severitate tanta invenerat, plura non modo de Fectorum celebratione, & Sanctorum cultu, verum de Factis Historicis etiam ex illis collegit: idque uterque facti nihil eorum præcaveantes, quæ consueverunt in suspiciosis aut constanter adumbratis Operibus commemorandis providere. Nulla igitur adhibita cautione, *Meneorum* dictis paret Tillemontius, cum tradit, Joannem cognomento Marcum, Discipulum & Consobrinum Barnabæ, tantam Evangeliei muneris defunctione apud Deum gratiam inivisse, ut una ipsius corporis umbra miram sanandi vim consecutus esset. Compertum item habemus, Bailletum a Græcorum *Menologiis*, nullo alio interposito vade, Vitam S. Marini, senis nuncupati, & Martyris deduxisse.

Nos fugit pariter, altunde, quam e *Meneis*, hausisse utrosque eruditos Criticos istos S. Mariæ Magdalene Ephesi mortem & tumulum. Jacobat illa sane, inquit, in Æde ipsius monini consecrata supra unum ex montibus Ephesum cingentibus, cui vocabulum *Quileon*; adduntque, eam Græcos Apostolis æqualem nuncupare. A *Meneis* didicerunt, Sancti Thimothæi sepulchrum prope illud S. Joannis supra montem, *Libatam* appellatum, sicut esse: Gesta S. Gelasii, sive Gelasii ex Histrione Mar-

In Admonit.
pag. XIV.
Tillem. *Trouv.
2. art. de S. Joanne
Marc pag.
109.*

Baillet, *Tab. Crit.
3. Aug. pag.
XVII.*

Tillem. *art. de
Sainte Magdel.
Tome 2. pag. 33.
Baillet, 2a. J. J. J.
Vie S. Maria
Magd. pag. 444.*

Tillem. *ibidem.
art. de S. Timotheo
pag. 160.*

Baillet, 24. Jan.
pag. 598.

Tillem. *Tome 4.
art. de S. Ge-
las pag. 424.*

* *Menologia* diversum plane Opus a *Meneis*, ut pote in quo ad instar Martyrologii Latinorum, *Acta*, vel *Passiones* Sanctorum qualiter cunctis mensis die-

summarium exponuntur; servis saltem eorum commemoratio habetur. Cave ubi supra col. 2.

Baill. op. Te-
bruarii pag. 68a.
Ruinart. Acta
Mart. pag. 279.
Tillem. Tome 4.
Art. de S. S. pag.
276.
Baill. 21. Aug.
Tab. Crit. de S. S.

tyris, aliaque id genus multa, quæ molestum esset hic coacervare. U-
 num tantum subijciam, Criticos istos, quamvis suppetant nobis Acta
 Proconsularia S. S. Martyrum Claudii, Neomis, & Asterii, multatamen
 ex *Mendis* ad Historias istas spectantia, quæque in hujusmodi Actis
 desiderantur, comparasse. „Etsi Græci in suis *Mendis* Historiam vetu-
 „stam adeo ingenuamque minime texant, atque nostra est; nihilominus
 „eos non abjiciemus; ut lumen afferamus iis, quæ in Baronii Historia
 „minus enucleata sunt. „Alibi profitetur, se Historiæ S. Basilici additu-
 rum ea, quæ de S. S. Eutropio & Cleonice Martyribus scribunt Græ-
 corum *Mendæ*. Demum, ut finem faciam, articulo 18. de D. Petro pag.
 170. maximi momenti factum quoddam *Mendaciorum* auctoritati committit.

Tillem. Tome 5.
Art. de S. Basilico
pag. 170.

Jam vero nactus *Mendaciorum* occasionem, & eorum, quæ de recentio-
 ribus Græcis pronunciat Tillemontius in Proœmii sui Textu superius al-
 lato; quemadmodum etiam eorum, quæ sæpius cudit & recudit Bail-
 letus; animadvertam, hos Autores Græcos in universum a Criticis no-
 stris pro singularibus fabularum amatoribus, minus accuratis, & judi-
 cii ac intelligentiæ expertibus haberi. Tillemontius singulatim de S. Joanne
 Damasceno sermonem instituens: „ejus, inquit, ad quasunque
 adoptandas Historias facilitas, ipsius auctoritatem non mediocriter mi-
 nuit. Paulo ante dixerat, „Euthimium, & Andream Cretensem Auto-
 „res non esse suadendis Historiis accommodatos. „Missa faciemus Nice-
 phori, & Synopsis Dorothei testimonia, veluti minoris momenti, qui-
 buscunque tandem ponderibus examinentur Quod interest

Tillem. annot.
14. in S. Joannem
pag. 454. col. 1.

Ibid. pag. 492.
col. 1.
Tillem. annot.
181. in D. Pau-
lum pag. 615.
col. 1.
Baillet. in form.

„Evagrii, & nuperorum Græcorum, nimium fabularum studiosi sunt,
 „& plus satis avide pios populorum ritus arripiunt: solidi sint nec ne. „
 Nihil magis propitius est Græcis istis Bailletus. Speciem veritatis habet,
 Tillemontium & Bailletum, acumine ingenii & eruditione tanta Viros,
 diligentissime germana a mendacibus secevisse in Autoribus istis, toties
 in textum & annotationes prioris, atque in sanctorum Vitas alterius
 translatis, ut per se se, nulloque insuper adjecto testimonio, res Hi-
 storicas roborarent. Verum quoniam verendum est, ne quilibet docili-
 tate tanta ad credendum non inducatur, ipsis prospere admodum hanc
 discretionem cessasse; nonne ipsorum fuisset, eas nobis regulas aperire,
 quarum ductu hujusmodi negotium transgerint? Sic regulas porro
 istas, earumque usum dijudicare potuissimus; perspectumque habere,
 Criticos illos non sine causa Historica aliquando facta talibus Operibus
 munivisse, quæ neque ipsi summa cum dignitate excipiendi censue-
 rant.

§. II.

De Chronico Alexandrino, & Prædestinato P. Sirmondi.

CHRONICON Paschale, sive Alexandrinum * nulla autoritate floret; si fides est Tillemontio & Baillet. Prior ad Lamyum scribens su- Tallm. Tom. 2. pag. 12. col. 2.
per ejus Tractatu de veteri Judæorum Paschate. „Do ultro tibi; at-
que concedo, inquit, Chronicon Alexandrinum, idemque cum Phi-
loponno de vetustate contendere; non tamen judicio magnum tibi
aliquid concedere: injuriam siquidem in te inferrem, si crederem, te
velle ridiculas, ut Dueangii verbis utar, res in eo contentas propu-
gnare. . . . Annotatione vero in Nazaræos addit: „Quod at- Hid. pag. 119. col. 1. & 2.
tinet ad Chronicon Alexandrinum, testimonium non est, cui acquie-
scere quis possit. . . . Annotatione item prima in Nicolaitas, nullum
factum, scribit, ratum haberi posse Chronologiæ hujus testimonio, atque
alibi eam supinis erroribus constare totam. „Nihilo majori cum dignita-
te de ea loquitur Bailletus. „Chronicon Paschale, alias Alexandrinum,
„*Rhapsodia* Chronologia est ** multorum diversa ingenii facultate Scri-
ptorum. „

Nihilominus, quantumvis contemnendum, vitiisque infectum sit hu-
jusmodi Chronicon, non prætermiserunt tamen ambo isti Critici ab eo-
dem adjumenta multa comparare. Tillemontius tum cum ipsius senten-
tiis responderet Chronicon istud, non contentus plane fassum fuisse, in
eo quamplura non abjicienda comprehendere, illud, addito elogio, ei-
tat annot. 19. in S. Joannem Baptistam. „Autoritas, inquit, Chroniei

* Opus hoc, quod *Fastes Sicules*, sive *Chronicon Alexandrinum* nuncupant, complectitur mundi tempora per omne ævum usque ad annum Christi 628. Alexandrinum ideo dictum, quod in Frontispicio MSS. Codicis Petrus Alexandrinus, nota apposita, illud commendarat. Chronicon istud in vetusta quadam Siciliæ Bibliotheca primus reperit Hieronymus Surita, & huc illucque sæpius traductum a Calaubono demum trecentis prope annis em-
ptum est. Sæpe editum Opus est, maximo tamen in pretio habetur Editio Græco-Latina Radæi Jesuitæ Monachii 1615. 4.º Aliam dein-
de adornavit Ducangius typis Lu-
parentibus in folio. Nonnulli id tri-

bunt Georgio Pisidio Diacono, Ta-
bularii eustode, & Referendario Eccle-
siæ Constantinopolitanæ, qui anno
circiter 640. claruit. Alii vero ad-
scribunt Georgio Alexandrino, qui
Crisostomi vitam scripsit. Cave Hist.
Litt. pag. 381. col. 1.

** Dodor Cavius hanc de Chrono-
logia ista censuram edidit. *Autor certe
non est contemnendus; qui non modo con-
tinuam Consulum seriem exhibet; sed &
plures molioris purpura pannos operi suo
intexuit; veneranda antiquitatis monu-
menta, quæ frustra alibi reperiantur.*
Cavius Hist. Litter. pag. 381. col. 1.
Id plane ab sententia Bailleti discre-
pat toto cæco.

Ale-

Alexandrini animadversione digna est: „ S. Marci Evangelistæ Vitam augeat non paucis ab eodem Chronico petitis, pariterque S. Pulcheriæ Virginis Imperatricis Historiam. Quod vero mirum univulgo videbitur; univulgam S. Domitii Solicarii & Martyris in Syria Vitam exscripsit Bailletus ex Opere, quod *Rhapsodiam Chronologicam* appellat: porro mos hic Historiam ejus de Gestis Sanctorum in existimationis discrimen adducet, cum tot corruptissimis ejus judicio monumentis illam coagmentaverit.

Fertur, Autorem, cujus Editionem curavit Sirmondus anno 1643. nomine *Prædestinati*, * ad medium sæculum quintum vixisse; qui tamen a Criticis flocci fit. Dupinus de trium primorum Sæculorum Conciliis differens, postquam monuit, Autorem a Sirmondo *Prædestinati* vocabulo emissum nonnullorum Concilliorum adversus præcos Hæreticos meminisse, subjungit: „ Verum recens Autor est, atque indignus..... cui credamus. Tillemontius quoque talem censet, ut nihil ad illum deferendum sit; atque ita sentit articulo de Hæresiarcha Menandro: „ satis erit, inquit, si, dixisse semel, nullo nomine Opus esse, cum ignotum habeamus, „ a quo, & quando lucubratum sit, erratque multis & imperitia sum- „ ma notetur. „ Tum etiam alibi: „ Pingues lapsus, in quos incidit „ de rebus, quas cognoscere facile est, nos movent, ut ipsi fidem ad- „ jungere non audeamus, si pro re aliqua solus spondeat. „ Tum denique. „ Is non est Autor hic, ut soli quidpiam narranti credamus; „ atque in Indice prioris Tomi verbo *Prædestinatus* legitur: *Prædestinatus Opus nullius autoritatis*; in Indice vero alterius Voluminis: *Prædestinatus P. Sirmondi, ineptus Autor ad faciendam fidem*. Eundem pariter Bailletus vulgari fama Scriptorem pronunciat. Animus non est Criticorum istorum judicio Sirmondi judicium opponere, qui tam videtur *Prædesti-*

Baill. 10. Septem-
bris.

5. Julii Tab. Crit.
item in Vita S. S.
pag. 161.

Dupin. tome 1.
pag. 661. col. 2.

Tillem. tome 2.
pag. 41.

Ibidem pag. 125.

Baill. XI. Junii
in Vita S. Sirmon-
di.

* Sirmondus Operi huic simplici quadam notione *Prædestinati* nomen imposuit veluti per *Antiphrasin*; propterea quod Autor iste *Prædestinarianus* Hæreticis sui sæculi annumeret, neque alio hanc Hæresim Collectionem fecisse, aut citius Augustinum descripsisse videatur, nisi ut hoc adderet. Baill. in Jud. Sap. Tomo 1. p. 2. c. 13. pag. 521. Nonnulli id Operis Primasii attribuant Episcopo Adrumentino V. Synodi tempore, autoritate ducti ejusdem Collectionis hujus MSS. in Germania a Patribus Mabillonio & Germano reperti. Hollænius quoque Roma ad Sirmondum Epistolam dedit,

in qua illum facit certior, quod in Bibliotheca Barberina exstaret Operis hujus MSS. Primasii nomen præferens. Quamvis hoc licet dirimere videatur, Dupinus tamen perfractæ negat id esse posse, si paulisper attendatur, quod de Primasii Libro testatur reliquit Ildorus, cujus argumentum longissime abest ab argumento *Prædestinati*; præterquamquod *Prædestinati* Autor Hæresis Eutyehianæ ortus antecessit, Primasius autem centum annorum intervallo subsequens est. Dup. Biblioth. Tomo 4. p. 189. Idem Bibl. 17. Sæculo p. 2. pag. 196. Cave Hist. Littæ. ad an. 350. pag. 340. col. 1.

natum, pendere, quam isti despiciunt: erat enim cur Sirmondus, Ope-
ris, quod in amplissimam Litterarum lucem emittebat, dignitati consu-
leret; atque est cur Critici super hac re ipsius opinioni nihil conce-
dant. Animadversum tamen velim, non apparere, quosnam alios ad
multas Historias hujus Autoris præsidio munitas Tillemontius sponsores
adhibeat. Sufficiant exempla duo. Primum præbet nobis Articulus trice-
simus quintus de S. Petro his verbis. „ Narrat *Prædestinatus*, anno cir- Tillem. tom. 2.
pag. 188.
„ citer trecentesimo nonagesimo secundo, quendam e Tertullianistarum
„ secta Presbyterum in possessionem loci ejus irruiſſe, in quo prope
„ Romam tumulata erant S. S. Fratrum Martyrum Processi & Marti-
„ niani corpora, & quo eos colendi gratia Fideles consuebant; quod
„ nimirum Phryges illos fuisse diceret, & propterea eadem, ac Tertul-
„ lianus, religione. Quam citissime ejectus inde fuit Hæreticus, & lo-
„ cus Catholicis restitutus. „ Eandem Historiam recitat Bailletus in Vi- Baillet. a. Julii
pag. 17.
Sirmondiani testimonio.

Alterum suppetit ex articulo Marcosensium, & Arconticorum. „ Tillem. tom. 2.
pag. 183.
„ Nonnulli putant (in ora vero Libri *Prædestinatum* notat) Arconticos
„ initia posuisse in Insula Cretenſi, ubi confutati atque damnati sunt
„ a Dioscoro, sive Diodoro Gortyniaco Episcopo Insulæ totius Metropo-
„ lita; quem, sermo est, Secundinos quoque Valentinianorum germina
„ anathemate confixisse, revocatis in Ecclesiæ sinum iis, qui veritati,
„ quam prædicabat, se dederant, ceteris autem ab Ecclesiæ complexu
„ in perpetuum abstractis.

Ecce duo facta, de quibus nulla sponſio, ut videtur, sit, nisi *Præ-*
destinati fide; neque sive in Textu, sive in ora Libri, sive in adnotatio-
nibus particulam reperimus, qua in dubium illa verti possint. Pluribus Tillem. tom. 2.
ars. de Marc. pag.
319.
aliis Textus sui locis, in quo nihil nisi amplectendum se collocasse glo-
riatur, idem Opus usurpat Cl. hic Criticus, alibi tamen ipsius memo-
riam mali & nullius autoritatis scriptoris titulis exepit; cujus hæret
vestigiis Bailletus. Porro hæc Judiciorum discrepantia majus negotium
facessere potest: Cum laude nanque Autorem nominare nobiscum sen-
tientem, eundem vero dissentientem aut alio nomine in contemptum ad-
ducere, ad accuratæ Critices Regulas nullo modo dirigitur.

§. III.

De cautione, qua adhibita, putant eruditi Critici nostri integrum esse sibi monumentis uti suspiciosi, aut veteribus Scriptoribus perperam apposis.

*Tall. Baill. form.
de Vir. Sancto
enim.*

QUantumlibet summis & splendidissimis promissis in se recipiant Critici nostri fore, ut nihil Operibus suis admisceant, quod ex his depromptum non sit, quæ superfunt nobis in Scriptorum Ecclesiasticorum, atque in Historicorum Operibus certa & indubitata; nihilo secius cum incorrupti isti fontes tot perenniis aquis non disfluant, quot singulis factis, atque universis Historiæ capitibus alluendis sufficerent, Scriptorum plurimi, ne exceptis quidem sapientibus Criticis, de quibus disputatio est, necessitate cogente canosos rivulos, ut inde non pauca haurirent, quamvisissime consecrati sunt, videlicet ad suspiciosos, undique maculis aspersos, interpolatos, sive suppositos Auctores confugerunt.

Id tamen discriminis interesse cognoscimus inter vulgares Scriptores, atque hosce præstantes Criticos; quod nimirum hi, absque eo quod falsa hæc, aut incerta Opuscula expendere; ipsorum saltem perperetam haberent, aut attingerent suspicione, & Lectorem exiguarum monumentorum istorum fidei præmunirent; ea omnia fidenter asserunt, cum in ipsorum fronte magnum aliquod nomen legunt: contra vero isti id genus Operum nunquam ferme in medium adducunt, quin moderationem aliquam & antidotum adhibeant, quibus planum legenti fiat, ea dubia esse, aut suppositicia, adeoque non magnopere pendenda.

Additis hisce provisionibus, habent Cl. Critici nostri persuasum, fas esse sibi, libros suos monumentis controversis, mendacibus, adulterinis, erroribus, & fabulis quandoque oppletis referre. Putant enim se Literariæ Reipublicæ scisse satis, ubi hæc remedia compararunt: *Libri Disputationum inter Sanctum Petrum & Appionem, Recognitionum & Constitutionum Apostolicarum, qui S. Clementis Papæ nomen immerito præferunt; Tractatus de divinis nominibus, & de Cælesti & Ecclesiastica Hierarchia, mendose D. Dionysio Areopagita tributi; Autor Synopsis Scriptura Sanctæ Athanasio adjudicata; Epistolæ ad Zenam & Serenum, quas voluit Justinum dedisse; Scriptum de Cibis Judaicis, quod nomine venditant Tertulliani; Revelatio Capituli S. Joannis Baptista, quæ creditur injuria a S. Cypriano descripta; Homilia de S. S. Petro & Paulo, de S. Joanne Evangelistæ, de S. Thoma, quæ inter afficta S. Joanni Crisostomo Opuscula sedem*

habent; Sermones ad Fratres de Eremito, qui in Augustini exstant Appendice, &c.

Habes emendationes & formulas, quibus utuntur amplissimi Critici nostri, ut de allatis doctis aut fallacibus opusculis exprobrationem propulserint. Tillemontius, Bailletus, & Natalis Alexander, quo se accuratos atque integerrimos homines significarent, Criticam ex his legem sanxerunt; rati ipsorum fuisse, Lectorem monitum facere, ne deciperetur, quoties in loca ab his excerpta libris incideret. „ Forte studiosissimis, *Tillem. tome 7. Pref. pag. XII.*
„ inquit Tillemontius, veritatis amatoribus placuisset, ne quicquam,
„ nisi ab exploratissimis monumentis acceptum, in hunc censum veni-
„ ret. Nihilominus non dissimulem, me his tantummodo finibus haud
„ contineri, aliisque aliquando locum dare, licet non firmæ omnino
„ certæque auctoritatis. Pias tamen res, Sanctisque dignas complectun-
„ tur, quoddam antiquitatis specimen redolentes, ut arbitrari possimus;
„ fundamenta saltem eorum ab Autographis manasse. Ceterum hæc cu-
„ ravimus ab illis scernere; & si in Orationis contextu, si in ad-
„ notationibus iudicium de illis ferendum indicare; ne dum Fidelium
„ pietatem fovere satagimus, eos in fraudem impelleremus. „

Dare mihi, quæso, faciles veniam hanc, ut obiter cogitatum quod-
dam aperiam super eo, quod profitetur Tillemontius, se monumentis
aliquando locum dare, *licet non firmæ omnino certæque auctoritatis*. Si-
gnificat ne verbis istis, monumenta hæc omnimodis corrupta non esse,
mediumque veluti tenere locum inter monumenta certæ veritatis, atque
alia certæ falsitatis? Verum quamcumque demum subjecerit verbis illis
sententiam, nemo sane inficias ibit, eum crebro contextui & adnotatio-
nibus suis opera interjecisse, de quorum fraude dubitat nemo, fabulis
immo fallacisque redundantia, nullaque auctoritate & fide digna: ut in-
numeris exemplis ostendere nobis promptissimum esset; sed uno dunta-
taxat hoc loci contenti erimus. Profecto si huiusmodi monumenta sunt
Tillemontio *non omnino firmæ certæque auctoritatis*; Ipse fidem suam pu-
blice datam præstare cumulate.

Idem quoque a Baillet præcautum atque provisum est de minoris
auctoritatis monumentis, quibus niteatur aliquando. „ Non laboro, in- *Encl. in adnotat. pag. 77.*
„ quit, in asserenda Historiarum vanitate, nisi si perspicua omnino non
„ sit, aut ex iis vitium aliquod consequi possit. Si in aliis Sanctorum
„ Historiis habitis pro genulis, quid occurrat affectum nota suspicio-
„ nis, illud uti anceps exhibeo, quoties commodius visum non est illud
„ suppressere. . . . quod vero ad ea spectat, quæ novis ponderibus
„ examinata, quibus abstinere neque potui, neque ausus sum, menda-
„ cia apparuerunt, mecum ipse constitui, de his nunquam, nisi dubi-
„ tanter, sermonem inducere. „

Alexander quoque reputans, quod redargui non semel posset de his certis immo supposititiis etiam Scriptis ad res probandas assumtis, operæ pretium duxit super hoc ab ipsa Præfatione Lectorem antevertere. Fatetur itaque ultro, se interdum notæ falsitatis monumenta producere: *Quoniam*, ait, *interdum Opera sub Autorum laudo nominibus, quibus a Viris plerisque eruditis tribuuntur, licet eorum genuina non esse propugno posse, cum criticum de illis examen infliquo.* Addere item potuisset doctus hic Dominici filius, ipsum non semel in testes vocare Scriptores, quorum Opera ipsis manifesto assuta sunt, quæque non a Viris plerisque eruditis modo, sed ab omnibus univérse exploduntur, quemadmodum exemplis conficere suscipimus.

Post apertam adeo Sapientum Criticorum nostrorum confessionem non equidem existimo, eos jure adversum nos insurgere posse, & nobiscum expostulare, perinde ac ipsis imponeremus, cum eos dicimus Scriptori- bus autoritatis expertibus testimonium dare: neque enim de hoc in præfens laboramus, sed de quodam scrupulo super antidotis, quæ adhibent Critici nostri, æquivolum aliquod seu adulterinum opus allaturi. Contendunt ne, cautiones illas alicujus momenti accessionem facere testimonio, quod ex hujusmodi Operibus capiunt; aut hæc majorem aliquam meriti fidem, quod in eorum manus inciderint: Ab æquissimis, ut revera sunt, hominibus alienum puto id sibi arrogare. Nihil itaque, inquires, consilii habent nisi ut hæc providentes; Lectores aucupari, & circumvenire devitent; cum certarum & evidentium probationum vitio, iis uti coguntur, quæ demum cumque factis dilucidandis præsto sunt. Non repugnat interim autem hoc ambiguum aut mendacium operum testimonium vim ingerit, augeat & cumulat argumenta, & Lector vetusti Autoris, ejus nomen præfert, fama hallucinatur. Nonnulla exempla subi- ciamus.

Probaturus Alexander, Patris sustinuisse assensionem suam de excitato e mortuis Deiparæ corpore, & Ecclesiam super hac re caute & pedetentim se gessisse, primum haurit momentum ex D. Epiphanio Hæresi 78., quæ revera germanus est Patris hujus sermo, at Alexandri propositum non evincit: visum enim Epiphanio est, Deiparæ Virginis obitum in suspensio relinquere propter silentium Scripturarum. „ Nemo non videret, ait Tillemontius, quam levis sit Sancti hujus ratio; & propterea nobis later, qui ad eam animum converterit. „ Altero loco recitat Sermonem de Assumptione B. Virginis adscriptum fraudulenter Hieronymo, „ licet, eodem Alexandro judice, *Hieronymi non sit*; eumque Sapientes uno ore rejiciant. Tertium argumentum sumit ex S. Ildephonso Archiepiscopo Toletano: verum præterquamquod sunt qui putent, locum hunc

Alex. Hist. sac. 1.
anno 1. in Præf.

Mss. Easl. tom.
1. fac. 2. cap. 9.
art. 1. pag. 83.

advoc. 16. in 5.
Pag. 205. 500 col.
2.

Hinc ab Epistola S. Hieronymi ad Paulam & Eustochium, de Assumptione Mariæ Virg. huc traductum fuisse, (quæ sine post Concilium Chalcedonenſe exarata eſt;) ſextus ſermo, in quo hæc verba ab Alexandro laudata reperias, itemque alii quinque S. Ildephoni titulo inferipti, Patri huic ſuppoſiti ſunt, & cuidam Aſberto Abbati Fontanellenſi attribuenti: quæ etiam fortaſſe de cauſa cenſoriam virgam in Archiepiſcopi huius Opera expediens perdoctus hic Prædicatorum alumnus, Sermonum iſtorum ne verbum quidem facere eſt auſus.

Tillem. annal.
24. in Mar. Ph.
pag. 49 & col. 12.
Dupin.
Cæſari.

Locus quidam ex Tractatu *de locis Sanctis* decerptus, qui Bedæ nomine circumfertur, quarto eſt argumento: ac ſuperius compertam habuimus Libelli huius fallaciam, quod convenit etiam per Natalem Alexandrum, ut hoc eodem loco conſtat. Quinto: Uſuardi, Sexto Adoniſ, ſeptimo Nockeri verbis id ratum facit. Sed nemo ignorat Uſuardum, quæcunque tradit, a mendosa S. Hieronymi Epistola mutuaviſſe, quod conſtat Baroniſ ad annum 48. Ado autem Alexandri ipſius iudicio *Uſuardi verba exſcripſit*. * Poſtremo Nockeri Martyrologium Epitome conſeſſendum eſt Adoniſ, quæque de Virginis Reſurrectione Litteris conſignavit, pluriſ non ſunt, quam quæ conſignarunt Uſuardus & Ado, qui eundem ſontem contaminatum adjerunt, ſpuriam nimirum Hieronymi ad Paulam & Eustochium Epistolam. Atque his omnibus efficere autumat ſtrenuus hic Dominici aſſecta, eos quos *Sanctos Patres*, & *autores antiquos in Eccleſia ſpectatiſſimos* nuncupat, de revocato ad vitam Virginis corpore dubitaſſe.

Dupin.
Alexandre
Cæſari.

Eandem quæſtionem in manibus habens Tillemontius, nonnullos quoque ex his adhibet Scriptores: ſcilicet Autorem Tractationis *de Locis Sanctis* Bedam exiſtimatum vulgo; S. Ildephonſum; atque Uſuardi, & Adoniſ Martyrologia. Non abſimiliter Launojus inſtituens firma & conſinienti Traditione palam ſacere, S. Creſcentem Pauli diſcipulum nunquam in Gallias ſe contuliſſe, collocat in fronte huius Traditionis teſtimonium a ſeptimo Conſtitutionum Apoſtolicarum Libro petiit, ac locum Synopſis Dorothei, quorum ſimulatio ipſi Launojo perſpecta erat. Neque tandem adduci poſſum, ut credam, multorum Operum, uti Præſationis S. Petro Alexandrino tributa, aliorumque circumſcriptionem ignoraſſe Lamium, quæ pro ſua de poſtremo Paſchate ſententia pugnare docet.

Lam. Diſſert. de
Sulp. ſermonibus.
pag. 70.

Cum Cæſari huiusmodi ſuppoſitiſ Operibus res Hiſtoricas identidem ſulciunt; anne perſuaſum habere poſſunt, bonas & conſtantes eſſe probationes iſtas, atque in meliorem naturam evaſiſſe, ex quo eas ipſi, uten-

* Opinio eſt aliquorum, Adonem iſt, Uſuardus Adonem in compendium ante Uſuardum ſcripſiſſe: quod ſi ita redegit.

do, veluti consecrarunt; has illis sanationes compararunt; Lectorémque admonuerunt, quod tamen semper nequaquam præstant, multum eas non habere gravitatis, & fucatas omnino esse? Quemadmodum non sit simile vero, eos id animo versasse; propterea necessum erat, ut ex tribus hisce consiliis unum caperent; sive defendi a Commentariis suis momenta ab istis scriptis deducta; aut æqui & boni faciendi, cum ab aliis Autoribus usurpantur; aut demum regulas aliquas condendi, quibus dispiceremus, quandonam liberum esset, ad ea se conferre, quando vero non; & quanto in pretio habenda forent. Ego vero non facile crediderim, eos primum suscepturos: plurima nanque ex eorum Operibus amovere oporteret, & plus satis in illis emergeret lacunarum. Quare eum tertium non inierint, illud consequens videtur esse, ut moleste non ferant, alios quoque Scriptores æquo, atque ipsos, jure agere super hac re. Quid ni autem agerent, si eadem, quæ ipsi præcavent, præcaverent?

Atqui eruditi Critici nostri sibi potestatem faciunt falsa & supposita monumenta adhibendi, dummodo tritas illas animi provisiones non præmittant; & muneris sui partes explevisse arbitrantur, quoties altas hasce correctionis particulas adjungant; *Nihil melioris nota suppetit in idem argumentum; hæc monumenta non incommode tueri possunt; præclaram sui speciem exhibent, peculiare quasdam præferunt notitias, alibi frustra investigandas; visum non est, ea penitus abiicere, &c.* Cum tamen deprehendunt, eadem sibi Criticos alios facultatem vendicare, conclamant illico, ea nullius veritatis, nullius ponderis, aut fidei monumenta esse. Non possum, quin exemplum subijciam; cujus tamen rei satis multa congerere liberum esset.

Interiit Florentinus Martyrologio suo Historiam certaminis S.S. Petri & Pauli cum Simone Mago; non secus ac interitum cum Simonis, tum Apostolorum. Adscripta est hujusmodi Historia Marcello cuidam S. Petri discipulo, & eorum, quæ narrat, testimonio præsentī. Cum Florentinus super hac Historia anceps hæere videatur, ejus judicium ad alios deferat, contentus plause se dixisse, eam, ut videtur sibi, vera multa complecti; & firmum ac constans habere, repudiandam omnino non esse. ;, At nulla, inquit Tillemontius, media via est: Vir, qui se Petri discipulum jactat, nihilque se referre testatur, quod oculis non usurpaverit; aut testis est omni exceptione major, aut falsarius, calumniator, omni prorsus fide indignus. Quamobrem non audens eum propugnare Florentinus, oppugnat absolute. Quicumque amant argumenta singillatim percipere, quibus illam explodant, ad eam legendam se conferant. Meo quidem judicio in numero collocanda est Scriptorum S. Lini, & Recognitionum, in quibus si quid inest veri, disci-

Tillem. tom. 7.
annot. 49. in S.
Petrum pag. 561.
& 4.

spici nequit ab eo, quod non item; ita ut operam per me ludat, quicumque illis legendis atque excutiendis distinctur.

S. Timothei Vitam ex Actis a Bo'tardo vulgatis concinnavit Tillemontius: cum autem probe nosset, non pauca in iis reperiri impedimenta, quæ Historiæ huic fucum facerent, in hæc verba loquitur: „

„Tameñ inconvulsam Acta ista non afferant auctoritatem; abs re pu-

„tavi, ipsi fidem penitus derogare; quod inepta non sint pluribus

„S. S. Joannis, & Timothei gestorum capitibus elucidandis, super quæ

„meliora desunt nobis monumenta. Magnifici, quibus Ephesinam Ec-

„clesiam ornat, tituli indicio sunt, hunc Ecclesiasticum ejusdem Urbis

„Virum fuisse, adeoque Traditionis Ecclesiæ suæ quinto aut. sexto sæ-

„culo testem.” Nunquid non integrum esset eadem adversus

Tillemontium uti responsione; quæ ille adversus Florentinum usus est?

At nulla prioris media via est. Qui se Episcopum iactat, atque testatur,

se nihil, nisi quod ab iis, qui Timotheum allocuti sunt, acceperit, di-

cturum; aut testis est omni exceptione maior, aut falsarius & calumniator

nolla fide dignus. Quapropter dum Opus hoc propugnare aperte non audeat

Tillemontius, illud oppugnat manifesto. Quicumque amant argumenta sin-

gillatim percipere, quibus illud explodant, ad idem legendum se conferant;

atque in eo menda plurima deprehendent. Narrat Tillemontius, Acto-

rum istorum Scriptorem Ecclesiasticum fuisse Ephesinæ Ecclesiæ Virum

quinto aut sexto sæculo natum. Nihilominus sibi Polycratis nomen im-

ponit; † atque Acta hujusmodi omnibus Presbyteris sive Episcopis Asiæ

& Ponti mittit Collegis suis; palamque facit, se quicquid de Sancto Ti-

motheo litteris tradit, ab iis, qui cum illo conversati fuerant, didicisse.

Ita habent Acta: Martyrium Timothei, discipuli quidem S. Pauli Aposto-

li, primi autem Patriarchæ constituti, Ephesiorum Metropolis Asiæ &

Phrygiæ, Pamphiliæ, Ponti, & Galatiæ; atque omnibus in Catholica fide

degentibus presbyteris, ego omnino vestrum minimus Polycrates, sicut i-

psi, qui viderunt, & nobis tradiderunt, & nos statim secuti suscep-

imus &c.

Audistis, quæ facis Tillemontio vise sint emendationes, sive antidota,

ut excogitati hujus Polycratis Actis uteretur. Tamen cum Florentinius

falsi Marcelli fide Simonis Magi & Sancti Petri concertationes exequitur,

eadem quamvis provideat, & paret remedia, ac sapiens iste Criticus, in-

ficiabuntur, cum illo in testimonio idem compendium facere posse, quod

in supposititiis Polycratis Actis fecit Tillemontius.

tema 2. annu. 5.
in S. Tom. pag.
585. c. 2.

† Existit Vi-
doris Papæ
tempore qui-
dam Polycrates
Episcopus E-
phesinus, al-
tero sæculo ad
occasum ven-
iente.
- Apud Bell. c. 10
2. Jan. ad d. 10
24. pag. 166. c. 2.

ARTICULUS III.

*De Testimonio a Libris apocryphis, dubiis, sive suspiciosis;
comparato, ex quibus videntur Patres in Opera
sua nonnullas Historicas narrationes
derivasse.*

Multiplices, quas adhibent eruditi Critici ad Scriptorum Ecclesiasticorum auctoritatem infirmendam viæ, non eo definiuntur numero, quem adhuc complexi sumus: superfunt enim nonnullæ aliæ, ad quas animadversiones nostras convertamus; quæ licet omnibus Ecclesiæ Patribus communes revera sint, usum tamen præcipuum habere solent in quinque aut sex duntaxat, quorum aliquibus Tractationibus ægre admodum fidem deferunt, causando, eos, quæ proferunt, facta ex Apocryphis hausisse Libris, dubitantescque, ne a contaminatis fontibus manaverint, aut ab incertæ & ancipitis veritatis monumentis, aut a mendacibus & vulgaribus Traditionibus descenderint. Reliquum itaque nobis est, dubitationes aliquas super hæc quoque subjicere; cum intersit disquirere, num hæc conjecturæ ratio integerrimæ & accuratæ Critice queat accommodari.

§. I.

Utrum S. S. Clementis Alexandrini, Gregorii Nysseni, Epiphaniï, Gregorii Turonensis, Joannis Damasceni, aliorumque testimonio minori in pretio de quibusdam argumentis habendo iustam causam prætexant, qui dicunt, eos, quæ tradunt, ab Apocryphis accepisse.

Multi sane operis nequaquam est, Criticorum nostrorum consilium tenere, cum Patrum istorum super nonnullis de Jesu Christi, ejusque Virginijs Matris capitibus testimonium in suspicionem adducere student, si modo ea reputemus, quæ ab exordio Orationis suæ de Gestis Sanctorum scribit Bailletus. Attende qui loquatur. „ Sunt inter „ Veteres Patres ii, quibus e falsis Evangeliiis non pauca Servatoris nominis facta depromere placuit, uti S. Clemens Alexandrinus alique; Non desuerunt deinceps S. S. Gregorius Nyssenus, & Epiphanius, qui adule-

,, ri-

rinis Genealogiis imbui non dubitaverint super iis, quæ de Mariæ Virginis genere atque infantia posteris commendarunt, & in sequentibus sæculis exorti sunt Gregorii Turonensis, & Joannis Damasceni similes, quibus commentitia de Virginis Transitu Historia adjuncta mortis ejus, quæ nobis obtulerunt, suppeditavit.

Nihilo majori cum observantia eorum meminisse Tillemontius. » *Clementis Alexandrini*, inquit, plura a Libris Apocryphis minusque tutis defumit. » Atque ad multas in Deiparam Virginem adnotationes contendit suadere nobis, Gregorium Nyssenum, & Epiphanium a confectis & Apocryphis Judæorum, Hæreticorum videlicet Nazaræorum, Historiis ea, quæ de Virginis parentibus, ortu, aliisque Vitæ ipsius circumstantiis memorant, decerpisse: demum persuasum habet, Gregorium Turonensem a falso Melitone, sive ab Apocrypho de *Transitu Virginis* scripto ejus Resurrectionis historiam didicisse; & tempus, quo claruit Joannes Damascenus, ejusque ad omne Historiarum genus imbibendum promotionem, ejusdem testimonii auctoritati nocuisse.

Si Clementi Alexandrino fides esset, quæ feruntur, eum falsa Evangelia, & Apocrypha volumina usurpasse, per se ruerent: edicit enim aperte, id unum tantum sibi ante oculos posuisse institutum; ut ab oblivione vindicaret ea, quæ acceperat a Panthæno aliisque præceptoribus suis, ipsique a S.S. Apostolis Petro, Joanne, Jacobo, & Paulo oretenus audierant. *Vera imago, inquit, & adumbratio evidentium & animatarum Oratorum, quas dignus habitus sum, qui audirem. . . . Est enim hæc descriptio animæ desiderantis, beatam ita conservare traditionem, ut non possit ef-*

fugere.

Hi sunt fontes, unde nonnulla de Jesu Christi gestis capica deduxisse fatetur Pater iste, non autem ab Evangelis supposititiis: Quid ni ejus fidei tantum tribuemus, ut ei dicenti acquiescamus?

Tillemontius & Baillerus hæsitacione nulla id amplectuntur, quod de miris rebus S. Felicis Nolani testatur Paulinus; quod de S. Mauriti Martirio memoria prodidit Eucherius Lugdunensis; quodque de Sancta Magdalena scriptum reliquit S. Modestus Archiepiscopus Constantinopolitanus; multis licet post annis vixerint, quam ii, de quibus sermonem habent, nullumque super his prædica dederint; si Modestum excipias, qui una voce fertur, quicquid sexto post sæculo de Magdalena Martyrio Libris suis consignavit, fulcire arbitratus est. Quæ cum ita sint, qui negabunt S. Clementi Alexandrino assentiri, eum enunciat aperte, se ab Apostolorum Discipulis audivisse, quæcumque de Christo Jesu ad posteros propagavit?

Ac enim, inquit aliquis, nunquam ne Evangelium secundum Egyptios,

Art. 22. de S. Paulo pag. 250.

Annot. 2. in Sanctam Virgo

Mid. annot. 2. p. 13.

Lit. 1. Stru-

prios, & secundum Hebræos laudavit Clemens Alexandrinus? Non repugno citasse aliquando, verum bis, aut ter, ut maxime; quodque sæpius id fecerit, operosum esset ostendere. Porro si tanti hoc est, ut in ejus de Christo Jesu testimonium inferat suspensionem, quousquisque Auctorum Ecclesiasticorum erit, cui certam aliis in rebus auctoritatem adjungamus? Cur non fuisset integrum illis eos in medium producere; quando nostri quoque Critici unaquaque Operum suorum pagina alios nihilo his præstantiores producant?

Falsæ istæ Genealogiæ, e quibus ajunt ea profluxisse, quæ Sancti Gregorius Nyssenus & Epiphanius de Virginis Deiparæ familia atque infantia protulerunt, nihil aliud per Tillemontium dicendæ sunt, quam nonnullæ Judæorum, idest Nazæorum Hæreticorum Traditiones, quæ in Apocryphis voluminibus, & fabulis undique refertis servabantur. Nihilominus quæ de Maria persequuntur Patres isti, alter quidem Tractatum de *Christi Nativitate*, alter vero Hæresibus 78. & 79. in *Ægyptiorum*, & Nazæorum Evangeliiis, atque in S. Jacobi Proto-Evangelio desiderantur: quantumvis narratunculis, & fabulosis de Sanctæ Dei Genetricis ortu, infantia, Vita, & partu, historici redundant.

Quamobrem contendere, eos narrationes suas sive ab infantia Jesu Christi libro, sive ab alio de Mariæ genere atque ortu, viciose S. Jacobo Hierosolymitano, vel Cyrillo Alexandrino tributo, a Patribus rejecto, atque ad Apocrypha a Gelasio Pontifice amandato, traduxisse nonne divinare erit; cum monumentorum neutrum istorum ad nos usque pervenerit? Res profecto possere videbatur, ut aliquam eorum, quæ narrant, nobis Critici redderent rationem, & monerent, qui sciant, quibusque innituntur, cum Patres ad hæc fraudulenta Volumina se contulisse docent in iis, quæ Virginis Deiparæ fuerunt: neque enim æquum est, Magnos Patres istos suspensione perstringere, & temere ac generatim eos ab Apocryphis Libris, & ementicis Judæorum Traditionibus multa exscripsisse pronuciare, nullo, quod rem faciat, adhibito argumento: præsertim vero ejus ingenii Scriptores, qui sustinere nullo modo possunt alios quidpiam referre Auctoris alicujus præsidio destitutum.

At enim, urgent rursus, insicari ne poterit quis, in Patrum istorum Operibus desperatæ defensionis plura contineri? Esto: verum omnia hæc neque credenda, neque propugnanda ab Apocryphis, quæ erant, monumentis minime proficiuntur: aliunde autem duorum vel trium numerum non excedunt, quorum gravissimum illud est, quod dicitur. Beatam Annam Sanctæ Sanctorum, sive *Sanctuariorum* ingressam fuisse, ut a Deo fecunditatis gratiam exoraret. Atqui nonne hujus generis plura æque minus propugnanda in Hegesippi de S. Jacobi Minoris Martyrio

Hi.

Historia reperis, quæ tamen a Criticis nostris explosa omnino non est? Nunquid non in ea legas, Jacobo Sancta Sanctorum introcundi facultatem fuisse? Quid ni autem liberum esset, expediendis difficultatibus in Gregorio & Epiphanio obvis, Tillemontii responsum usurpare, quod super exigua Hegeſippi narrationis cum vero similitudine dedit. „ Vitium hoc Hegeſippi erit, inquit Tillemontius, nos vero dicamus: „ Vitium hoc Gregorii Nysseni erit, quod scripserit, Jacobum, & An-

*Annos. 70. in
S. Jac. pag. 639.
col. 2. & 638.
col. 2. Edit.*

nam in Sancta Sanctorum pedes intulisse, meo quidem iudicio le-
ve atque excusatione dignum, eum rei summum caput non invertat;
& propterea ejus momenti non sit, ut de ceteris aliis ipsius autorita-
tem exterminet; nemo etenim Autorum est constantis adeo accura-
tæque veritatis, qui in hujusmodi lapsus aliquando non incidat. „
Postremo, nisi queant in firmis & ratis habere, quæ Gregorius Nis-
senus, & Epiphanius de præcis Hebræorum in Deiparam Traditionibus
recitant, quod siquidem Autores præferant vel ignotos, vel satis no-
tos, ut eis facta colligentibus, adjunctis minimum saltem probabilibus
permixta, fidem præbeamus: quid est, quod sagaces isti Critici non
pauca ex Tractatu de Christi nativitate, atque ex Hæresibus 78. & 79.

*Tillem. in Vita
Dep. atque in
Annos.
Edd. 15. Aug.
in Festo Assum-
pti.*

congruerunt, quoties ipsorum putant interesse? Anne loca ab ipsis memo-
rata non ab iisdem fontibus hausta sunt? aut nequaquam aliis interjecta,
quæ vocant illi, neque defendenda, neque probanda?
Liquet per Gregorium Turonensem, opinionem de Virginis advitam
reditu Sæculo VI. in Occidente obtinuisse: id tamen videtur, subdit Til-
lemontius, falsi Melitonis autoritate manasse. „ Sanctus Gregorius Tu-
ronensis, ait Bailletus quoque, inter primos fuit, qui hanc imbuert;
• ac non alio argumento, quemadmodum ceteri, nisi fabulose cujusdam
de Virginis transitu Historiæ autoritate, ab occulti nominis autore lucu-
bratæ sub specioso S. Melitonis vocabulo, deinceps a Gelasio & Conci-
lio Romano damnatæ. „

*Till. annos. 152.
in S. Virg. pag.
697. col. 2.
Baillet. 15. Aug.
in Festo Assum-
pti.*

Item sentit Criticus iste, S. Joannem Damascenum ab eadem origine,
quæ de Matris Dei interitu exaravit, deduxisse. Nihilofecius levis adeo
negotii opus non esset id ostendere, quod tamen ipsi haud satis gravi
momento nixi pronunciant; præsertim si animum diligenter ad eam loquen-
di rationem converteremus, quæ utuntur tum Patres isti, tum fallax

* Habemus a Gregorio Turonensi, ipsum aliquando Sacri hujus Festi [Assumptionis] pervigilium celebra-
tum ivisse ad Saecellum Marcianense in Alvernia, ubi Mariæ Virginis Re-
liquiæ custodiebantur, Baillet. 15. Aug.
152. de Festo Assumpti. Contextus hic

allatus a Bailletto ex libro de Gler.
Mariæ capite argumento esse potest,
sententiam de Mariæ Virginis Resur-
rectione ante Gregorium Turonensem
invaluisse, illumque non a falso Me-
licione, sed aliunde eam traduxis-
se,

204 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

Melito super Deipara Resurrectione: dissident enim non parum inter se. Sati-
us forte esset coniecere, S. Joannem Damascenum ab Autore de divinis No-
minibus, quem revera laudat, sensa sua mutuarum fuisse. Quod au-
tem autumant, Bedam dicentem, *Nonnullos novi prefato volumini Me-
litionis incauta temeritate assensum præbere*, Gregorium Turonensem indi-
care voluisse, veluti illum, qui nimia facilitate suppositi Melitonis Li-
bro crediderat; *sacite notatus*: Critica id conjectura profecto est aliquan-
to plus æquo subtilius.

*Alleg. Hist. Ec-
clesiæ, sec. 2. tom.
2. pag. 70.
T. item. annot.
25. in For. pag.
187. not. 2.*

§. II.

In idem argumentum.

Quoties sapientes Critici nostri in eo laborant, ut quinque Patrum
istorum, sive aliorum auctoritatem imminuant, perinde ac si falsa vo-
luerint Evangelia, & plurima ab Apocryphis & adulterinis Libris in
suum censum transtulerint; interpretandi ne sunt, Patrum istorum Ope-
ra, in quibus hujusmodi monumenta locum habent ex. gr. Librum de
Christi Nativitate S. Gregorii Nysseni, *Hæreses* 78. & 79. S. Epiphani-
i per eos nullo numero & dignitate esse, aut citius ea duntaxat, quæ ab
impuris fontibus illis eruperunt, falsa, suppositicia, aut suspiciosa ju-
dicanda? vel tandem Patres ipsos, Historias aliquas in Apocryphorum
voluminibus investigantes, suspectos haberi necessum fore, saltem ea de
re, in qua tum versantur?

Si contendant, Opera similibus testimoniis conferta, nullum pondus
habere auctoritatis, quorsus evadent non pauci Libri Canonici, atque
excellentiora antiquitatis monumenta? Oportebit itaque, Epistolas S. Pau-
li ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, nihili faciendas existimare;
* Idemque judicium ferre de S. Judæ Epistola, in qua locus ab Henochi
Libro transcriptus legitur, & testimonium S. Michaelis Archangeli, cum
Satana de Moïse corpore disputantis, in Libro de Moïse Assumptione re-
peritur; quæ omnia ab Ecclesiæ Patribus Opera proscripta sunt.

Denique Daillæ concedere ultro opus erit, Epistolas Sancti Ignatii fu-
catas esse, quod ab Apocryphis ipsarum Autor petat testimonia: ** pri-

* Opinantur Origenes, Syncellus,
aliique, hæc Apostoli sensa: *Nec ocu-
lus vidit, neque auris audiit, nec in cor
hominis ascendit: unde, quæ preparavit
Deus diligentibus se: Circumcisio nihil
est, &c. Exurge, qui dormis, &c.* orige-
ninem ducere a Libro inscripto:
Assumptio Apocalypsis, sive secreta Eliæ;
atque ab alio scripto mendose Hie-

remæ tributo; quæ omnia suppositi-
cia sunt, ut nihil magis.

** S. Ignatius in Epistola ad Smyr-
nenses plura de Jesu Christo tradit,
quæ ipsi Evangelium secundum He-
bræos suppeditaverat, in qua ait Hie-
ronymus, *& de Evangelio, quod a me
nuper translatus est, super persona Chri-
sti penes testimonium.* De scripto. Eccle-
mam

mam

nam S. Clementis Papæ ad Corinthios Epistolam, Papæ & Pastoris Libros atque universa fere præstantiora vetustatis Opera futilia, & fide, atque autoritate laborare; quia videlicet ad falsas Scripturas, Evangelia commentitia, & Apocryphos Libros appellant.

Si vero Criticis istis persuasum sit, res a Monumentis corruptis depromtas propter illud unum falsas esse, quod e venenatis rivulis illis disfluxerint, quis erit exitus quamplurimorum Ecclesiasticæ Historiæ factorum; atque adeo Monumentorum Tillemontii, & Historiæ Sanctorum Bailleti? Delenda confestim ab Ecclesiasticis Fastis erunt, veluti excoGITATA signenta; quæcunque de Septuaginta Versiõne posteritati commendarunt Justinus Martyr, Irenæus, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Cyrillus Hierosolymitanus, Eusebius, Hilarius, Epiphanius, Joannes Crysostrmus, Augustinus, alique nonnulli; nihil etenim hac de re produnt, quod a Philone & Josepho Judæis non pereperint; quodque isti ab Aristea, & Aristobulo, notæ fraudis scriptoribus, non protulerint.

Supprimenda erunt, quæ Origenes, Basilius, Gregorius Nyssenus, Cyrillus Alexandrinus, alique bene multi de Zachariæ Patris S. Joannis Baptiste interitu censuerunt, qui fuit inter Templum & Altare interemtus; cum Hieronymi judicio quibusdam Apocryphorum somniis compacta sit, neque humanius accipienda ab Hieronymo eodem super hæc re narrata, utpote quæ Apocryphum Nazaræorum Evangelium autorem agnoscunt. Accedant licet Augustinus, Arator, Photius, alique de die & anno Mortis Apostolorum Petri & Pauli differentes; siquidem Concilium Romanum sub Gelasio statuit, hæc omnia factus esse a Scriptis partos, Hæreticorum dolo vel confectis, vel depravatis.

Demum, ne exemplis, quæ in immensum succrescerent, Lectorem tædio afficiamus, de medio tollere oporteret, quæ supersunt nobis ab Arnobio, Cyrillo Hierosolymitano, Legatis Liberij Pontificis, Ambrosio, Augustino, Isidoro Pelusiota, Theodoro, aliisque multis, quoad SS. Petri & Pauli adversus Simonem Magum certamen, & illustrem victoriam ab ipsis reportatam: cuncta namque hæc attentia a Patribus memorata Constitutiones Apostolicæ, sive falsi Marcelli S. Petri Discipuli Historia primo docuerunt; de quarum falsitate nemo unus dubitat.

At fieri ne poterit, ut notam aliquam inurere velint eruditi Critici nostri Autoribus ipsis qui ex cœnosis istis lacunis libaverunt, eorumque testimonium fortasse in suspensionem vocare? Si ita est: cedo, quisnam Ecclesiæ Patrum, quisnam veterum & Ecclesiasticorum Scriptorum aberit a reprehensione? Immo non video, quomodo Critici nostri, eruditione tanta licet præstantes, unum in medium producerent, qui Apocryphos

Libros non consulat aliquando; cuiusque scireo auctoritati nomine isto excidium non impendat. Quamvis etiam non pateret, Veteres hucusque recitatos sacra a mendacibus Libris petita collegisse; est ne abnuendi locus, Origenem, Eusebium, Athanasium, Epiphanium, Hieronymum, Autorem in Mattheum S. Joanni Crisostomo adscriptum, Rufinum, aliosque multos sæpius *Recognitiones Clementis* in ore habuisse, quæ alias *Itinerarium*, sive *Acta S. Petri* appellantur, atque a Gelasio Pontifice Apocryphis annumeratæ sunt?

Quem præterit, Irenæum, Clementem Alexandrinum, Tertullianum, Origenem, Athenagoram, Hieronymum, nonnullosque alios Patres nominasse Henochi Librum, apud antiquos percelebrem, etsi citra controversiam Apocryphum? Tandem nonne compertum est, Epiphanium ex Voluminibus nuncupatis: *Generationes*, & *Creatio*, Adamo tribuitis, atque ex ejusdem revelatione plura in Opus suum recepisse? Cassianum Tractatus cujusdam de Magia mentionem habere, qui Chami nomine vulgatus erat? Autorem Synopsis Scripturæ, Athanasii vocabulum jactantem, de quodam Assumptionis Abrahami scripto locutum fuisse? Hermam, ex vetustioribus Christianorum Scriptoris unum, de Prophetiis Adad & Medad sermonem secisse? Ambrosium Jannis & Mambri Magorum Pharaonis meminisse: quæ totidem Opera sunt fabulis redundantia, adulterina, & pro majori parte a Gelasio infra Apocrypha ablegata? Missos facio Gregorium Magnum, Avitum, & Ven. Bedam in eundem lapidem frequenter impingentes. Nam cum plurimi Librorum istorum apud antiquos exstarent, quos partim Judæi, id genus fabularum amatores, partim Hæretici erroribus suis venditandis composuerant, mirum non est, eorum aliquando fragmenta Operibus suis Patres inseruisse.

Verum enim vero gloriari ne possunt docti Critici, qui superstitionem adeo hac de re ostentant religionem, se nunquam in hujusmodi fabulas incidisse? Anne Tillemontius a Hieronymi sententia de Zachariæ Patris S. Joannis Baptiste interitu non recedit; neque pronunciat, eum ad Apocrypha animum convertisse, & tanti Doctoris momentum non obesse sibi, quominus aliquo cum honore adversam opinionem S. Petro Alexandrino probatam excipiat? Et tamen quæcumque fatur Petrus Alexandrinus: *ex apocryphis accepta noscuntur*; monet Baronius.

Si Dupinum audio, *Confessio*, vel *Penitentia* S. Cypriani ipsi suppositum Opus est: Gelasius certe ad Apocrypha rejecit, & Baillerus proficitur, eam pluribus locis fidem omnem superare: nihilominus cum ipse, tum Tillemontius quasdam Tractatus istius, quantumvis Apocryphi, particulas Vitis S. Cypriani Episcopi Anxioceni, & S. Justine Virginis

*Annal. 4. in 8.
Joannis Baptiste
suum pag. 599.
vol. 2.*

*ad annum 7. 6.
51.
Dupin. tom. 2.
pag. 531. &
705.
Baill. Tab. Crd.
pag. LIV. 26.
sept. & in hujus
sancti Vita.
Tillem. tom. 9.
pag. 122. & 720.
6. 721.*

ginis & Martyris Nicomedienſis admifcuerunt; æque alia plurima Patrum ſenſa & facta, complexi ſunt, quæ a principiis ſimiliter corruptis ortum ducebant, uti ſuperius non paucis exemplis confirmavimus, quæ alia multa ſuperſtruemus, cum ad trutinam revocabimus, utrum nec ne iſti Critici aliqua enunciarent ex nihilo purioribus fontibus manantia.

Quare cum omnes ferme Eccleſiaſtici Scriptores, & præcipue vetuſtiores, in hoc offenderint, ut Libros Apocryphos interdum citarent; non eſt cur miremur, Clementem Alexandrinum, Gregorium Nyſſenum, Epiphanium, Gregorium Turonenſem, & Joannem Damascenum huiusmodi culpa non vacaſſe. Ceterum antequam inde nomihil proficiant, tria ſibi noverint præſtanda Critici noſtri. Primum optimis argumentis conſicere, hoſce quinq; Patres ſuper aliquibus capitibus de Jeſu Chriſto & Mariæ Geſtis falſa & Apocrypha adiiſſe Monumenta; neque enim communibus dicendi formulis, ſed peculiaribus probationibus acquieſcimus: ipſi autem æqui & boni facient, nos ab eis eadem poſtulare, quæ ipſi ab aliis flagitare præcaverunt.

Alterum, poſtquam nos de his fecerint certiores, ipſorum erit, luculenter oſtendere, omnia, quæ in ſeſe continent Apocryphi Libri, Apocrypha eſſe, omneſque Hiſtorias, inde ab his quinq; Patribus mutuo acceptas, eſſe fallaces. Porro id eſt, quod eos haud præſtituros putamus; immo oppoſitum nullo negotio concludere poſſe conſidimus: quia, primo exploratum ſit, ab Apoſtoliſ Paulo & Juda ex his Libris decerpta, non modo falſa nequaquam eſſe, verum divinx & canonicæ veritatis: ſecundo, quia alias id vitium conſequeretur, in fabularum ſcilicet, & conſictarum Hiſtoriarum ordine collocanda eſſe, quotquot a Voluminibus iſtis Eccleſiæ Patres compararunt. Denique quia cæta & inconcuſſa eſſe poſſunt facta hæc a Patribus recitata, vitioſa licet origine deſcenderint. Præſto ſit exemplum. „Cave ne, inquit Simonius, addita tamenta omnia in Hebraicum Nazaræorum Evangelium intruſa putas, ſas putas fabulas exiſtumes. Papias etenim illorum unum aſſert, quod Apoſtolica Traditione propagatum fuerat, uti illud mulieris Adultere

Hist. Crit. novæ
T. I. c. 7. pag.
17.

* Res aliqua duplici nomine canonica eſſe poſeſt, ſive *per ſe*, ſive *ex accidenti*. Quidquid Prophetæ & Apoſtoli Spiritu Sancti aſſatu ediderunt, Canonicum dicimus priori ſignificatione: quidquid autem ſcripſerunt homines, tamquam verum, eoque Prophetæ & Apoſtoli uſi ſunt, id Canonicam induit veritatem altero ſenſu. Iſta, *occeſſione autoritatis Prophetica, ſunt divina & authentica*,

Propterea quæ SS. Apoſtoli Paulus & Judas e Libris Apocryphis deprompta fecerunt ſua, in Canonica pariter evaleſcunt. Quidquid ſit, ait P. Morinus, de Librorum ejuſmodi autoritate, ſententias aut hiſtorias, hinc ab Apoſtoliſ excerptas & approbatas veritatis eſſe authentica, nemo Chriſtianus opinor dubitavit. Morinus Exercit. Bibl. I. 1. Exerc. cap. 12. pag. 196.

208 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

» 12; quod de aliis quoque non omnino incommode dici poterit : »
Tamen ex Apocrypho Libro ad nos hæc Historia pervenerit, sentiunt nihilominus eruditorum Interpretum aliqui, eam non inferiori gaudere Canonica dignitate. * Istud consulto exemplum ex fucato Nazæorum Evangelio petiitum sclegi, quo perspicuum fiat, cum etiam quando S. Clemens Alexandrinus alique Patres inde factum aliquod in Opera sua derivaverint, æquo id non esse argumento, ut illa in dubium revocemus.

Jam vero quanquam nobis persuadere possent Critici nostri, omnia falsa esse atque afficta, quæ fontibus istis exiliunt, nova superesset adhuc, quam evaderent, difficultas, & non secus ac duæ priores implicata. Incumberet namque ipsis concludere demonstrare, Patres, Historias hujusmodi, quæ in Apocryphis Libris occurrunt, excitantes, illas e purioribus fontibus non hausisse, perque alios Canales ad eos non confluisse. Perspectum etenim re ipsa habemus, mulieris adulteræ Historiam in Hebraico Nazæorum Evangelio comprehensam, aliunde Papiæ notam fuisse : sed quod eam Papias a suo Doctore audierit.

Itaque esto planum facerent, cuncta de Vita Domini nostri, ejusque Matris historica facta, a Clemente Alexandrino, aliisque quatuor Patribus narrata in commentitiis voluminibus reperta fuisse vera, immo ad hodiernam quoque diem reperiri, cur dicere non liceret, eos alia plane via hæc accepisse, quandoquidem id Tillemontius ipse fatetur ?

Act. 22. in D.
Paulum pag.
250.

» Auctor est, inquit, S. Clemens Alexandrinus, consulere consuevisse
» Apostolum Paulum, ut Paganorum libros, quos inter Sybillinos, atque
» Hystaspsis, versaremur. Ejus super hac re Orationem recitat, ex ali-
» qua fortasse ad populum hortatione deductam, quæ litteris non qui-
» dem tradita, sed in animis Christianorum vi Traditionis fuerit con-
» signata. »

Clemente Alex.
l. 6. Strom. pag.
956.

Enim vero communis hæc erat, quam Veteres Patres sequebantur »
via ; ut multa de Jesu Christi, Mariæ Virginis & Apostolorum Gestis
adjuncta cognoscerent. Id enim apud primorum Sæculorum Christi as-
secras moris erat, ut diligenter de iis inquirerent, de quibus Apostolo-
rum discipuli a Magistris suis fuerant instituti ; ut efficeretur exemplo Pa-
piæ, Hermæ, qui Pastoris Opus lucubravit, Clementis Alexandrini,
aliorum antiquorum, præcipue vero Hegesippi. » Hoc autem ait Tillemont-

* Ex quibus pater, (ait Janfenius Epi-
scopus Gandavenfis), hæc Historiam
non imprimis missa ab Evangelistis hoc lo-
co descriptam ; sed vel apocrypha illo
Evangelio additam, quatenus auctorita-
tem obtinuerit, non quod in Apocryphis

scripserit fuerit, sed quod eam Papias a
suo Doctore audierit, quodque hæc Ec-
clesia consensus, ut Evangelio dignam
comprobaris. Janfenius in Commenta-
niis ad Concord. Evangel. c. 76.

» tius,

„tius, ipsius testimonii auctoritatem amplificat, quod in omnibus Ec-
 „clesiis accuratissime scrutabatur, quænam ad eas traditionis ore delata
 „fuissent: quamvis id etiam conveniat, eum propter aliquorum sim-
 „plicitatem nonnihil ultra, quam satis esset, progressum hac de re fuis-
 „se. „ Quamobrem quoties in priorum seculorum Scriptoribus facta le-
 „gas, quæ item complectantur apocryphi Libri, æquitatem non habet, hinc
 „statim conficere, ea ex impuris his exemplaribus Patres descripsisse: mul-
 „to vero minus illos culparum istarum infimulare, quod nimirum Histo-
 „ria hujusmodi non sapiant palato nostro, quin animadvertamus, eandem
 „in suppositiis, quæ extant, monumentis servari; neque haud satis gra-
 „vi de causa pia hæc latrocinia in ipsos imponere, quamvis aliunde potue-
 „rint in Historiarum istarum cognitionem incidere.

Hæc omnia scrupulum nobis injiciunt, utrum nec ne Criticorum isto-
 rum Leges aliquando ferantur longius, quam par sit? Quicumque verbo-
 tenus eas acciperet, quas pro S. Clemente Alexandrino, aliisque Pa-
 tribus, de quibus modo, rogaverunt; magnam Ecclesiasticæ Historiæ
 partem excutere, nonnihil forte de Canonicorum Librorum dignitate detra-
 heret, Autorum Ecclesiasticorum testimonium in suspensionem adduceret: illud
 nanque in universum dicere sufficeret, quod de quinque Patribus istis pro-
 ferunt Critici: *Hic ex prisca est Patribus, qui nonnullorum mendacium*
Evangeliorum, falsarum Genealogiarum, & Librorum Apocryphorum au-
toritatem susceperunt; cum etenim nullus ferme sit Scriptorum Ecclesia-
 sticorum, qui in penum suam aliquando similium monumentorum
 fragmenta non intulerit, possent quidem hinc Historiarum, quas ab iis
 accepimus, existimationem violare, deque illis suspensionem commovere,
 quod profecto Ecclesiasticam Historiam non mediocriter perturbaret. Il-
 lud interea Origenis & Hieronymi suffragio firmum & constans sit, quod
 si Henochi liber in Judæ Epistola memoratus, tum Canonici istius vo-
 lumini auctoritatem non minuit, tum illius Apocryphi momentum non
 auget: haud absimiliter Clementis Alexandrini, aliorumque Patrum te-
 stimonium, nothorum Operum usu, neque elevatur, neque iis ipsis
 spuris monumentis ulla propterea sit accessio veritatis.

*Till. Ann. r.
 ann. 10, in S.
 Jac. Minorem
 pag. 674. col. 21*

§. III.

Critici, quo Veterum testimonium extenuent, utantur non semel his loquendi modis: metuendum est, est cur dubitemus, id ex Apocryphis depromptum fuisse.

EXquisita adeo accuratioris vi præstant Critici nostri, ut nihil in apertum producere assueti, quod e purissimis antiquitatis fontibus non manaverit; concoquere nullo modo possunt, alios pro re historica a commentitiis & Apocryphis monumentis præsidium adfiscere. Hæc autem religio eo demum fertur; ut non rejiciant modo, quæ inde certo fluunt; verum una suspicio, an factum quodpiam ex his ortum duxerit, satis superque sit, quæ eos ab id genus Operibus admittendis deterreat. Subjiciunt enim: *Metuendum est, est cur dubitemus, id origine prava descendere, aut ex Apocryphis depromptum fuisse.* Quam est responsum hoc ad apertissima quæque Scriptorum sensa evadenda breve atque expeditum, tam est in Criticorum nostrorum voluminibus frequentissimum.

Si Blondelus in suo de Sibyllis Opere S. Clementis Alexandrini testimonium afferat, quo ait, Paulum de Sibyllis legendis consilium dedisse:

*annot. 26. in D.
Paulum pag.
462. col. 2.*

„ Clemens Alexandrinus, respondet Tillemontius, nimium est ad Apocryphos libros citandos compositus: ut propterea *metuendum sit*, ne „ non, quod de S. Paulo scripsit, hujusmodi sit. „ Annotatione pariter 49. in D. Petrum. „ Non putavimus, subdit, interesse nostra, „ iis quæ de Sancto Petro litteris tradidit Hegeſippus, in Orationis nostræ contextu locum dare; quamvis etenim vixisset ipse sæculo V., *metuendum* tamen est, ne non dicta sua ex adulterinorum Librorum alii „ quo, qui per ea tempora in omnium manibus versabantur, decerpserit. „

*Tillem. ib. pag.
567. col. 2.*

Nos docent Sancti Eucherius & Nilus, omni disciplinarum genere, & ingenuarum Litterarum facultate præditum fuisse Sanctum Clementem Pontificem. „ At non apparet, inquit Tillemontius, qui nam boni „ ni Autores Sanctos hosce duos, aliosque paucos magnam politioris Litteraturæ vim & copiam S. Clementi tribuentes, de illa certiores facere potuerint; & *metuendum est*, ne non super his Recognitionum fabulas sint scætiati. „

*Tillem. tom. 2.
art. de S. Clemente
pag. 162.*

Articulo denique de Sancto Andrea eum retulisset singularem de Apostoli hujus obitu notitiam aperiri nobis ab Epistola quadam Presbyteris & Diaconis Achazæ adjudicatâ, subjungit: „ Non audemus tamen, co-

*Tillem. tom. 2.
art. de S. Andrea
pag. 338.*

rum

rum quicquam in dictionem nostram inferre : *cum metuen-
dum sit*, ne non Opusculum sit, ex Historia a Veteribus damnata, atque ab Hec-
rodoto concinnata deductum. „ Dicendum sane, hanc Phrasim *me-
tuendum est* aptissime cadere ingenio Tillemontii : cum eam ter quaterve
annotatione secunda in S. Andream iteraverit.

Eadem quoque *metuendum est* formula utitur sæpius Bailletus ; sæpiissi-
me autem alia huic respondente : *est maxime cur dubitemus*. In medium

Baillet. XI. Jan. II
in Vita S. Bar-
tholæ.

namque productis illis quæ de Sanctæ Dorotheæ Virg. & Martyris Vita S.
Aldhelmi scriptis mandaverat sibi non probatis. „ Non videntur, ait,

Baillet. 9. Fe-
bruarii in Vita
S. Dorotheæ pag.
272.

„ Acta ista, quorum vestigiis insitit Aldhelmus, novissime tum con-

„ secta, cum de S. Dorothea Cappadocæ loquebatur ; immo *est maxime*

„ *cur dubitemus*, nam ætate illa perditissima collecta sunt, qua fabula-

„ rum & prodigiorum studium majorem Historiæ Martyrum partem vi-

„ tiaverat. „ Quapropter veritus hic S. hujus Episcopi testimonium aper-

„ te in dubium revocare super D. Dorotheæ gestis, ejus infirmam gratia,

„ satis esse putavit, dixisse : *est maxime, cur dubitemus* ; non reputans,

„ responsum istud eulæque demum quatuor priorum, ac præcipue In-

„ sequentium sæculorum Patri accommodari posse. Ecce tibi breves fa-

„ cilescque responsiones ; ut de quocumque magis libuerit, controversis,

„ quantumvis certum sit, atque exploratum. Super quibus nonnulla ani-

„ madvertamus.

Primum erit. Nihil attinet scire utrum *metuendum sit*, ne non Pa-
tres nuper memorati eorum quidpiam, quæ narrant, ab Apocryphis Li-
bris depromerint ; verum utrum scapsit id commiserint, ut deproma-
rent. At enim, inquit, vox hæc *metuendum* nihil signat ultra, quam
de se nos animi pendere, non autem eam esse ratam & firmam. Si ita
plane est, nihil habeo, quod redarguam. Nihilominus hi loquendi mo-
di Criticis istis tantopere familiares nonnihil supra, quam simplicem du-
bitationem præferunt, ut compertum esse poterit exemplis superius al-
latis, quibus apponitur ingeniosum illud antidotum *metuendum est ; est
cur dubitemus*.

Alterum : Apocrypha Scripta in ore hominum prodire cœperunt, Tille-
montio teste, ante quartum sæculum, qui ait, „ provifum diligentissi-

Tillem. art. de
S. Thoma pag.
272.

„ me ab Eusebio fuisse, ne quicquam tot mendacium Librorum, qui

„ longe lateque tum dispersi erant, in rem suam verteret. „ Cum ita-

„ que nemo ferme unus Scriptorum Ecclesiasticorum sex prioribus sæculis

„ extiterit, qui ad Apocrypha non aliquando confugerit, ne excepto qui-

„ dem Eusebio, quicquid contra senserit Tillemontius ; quoties proposi-

„ tum erit, ipsorum testimonium de re aliqua violare, negotium con-

„ sistent, dicendo : *metuendum est*, ne non historiam istam ex Apocry-

phis, qui tum pervagati erant, deduxerit, non secus ac alia quædam deduxit.

Tertium: Velim considères, quod cum fabularum studium, ut Sapien-
tum nostrorum verbis utar, Historiam corruerit a Sexto præferti-
culo deinceps, nullum erit historicum insequentis ævi caput, quod non
suspiciosum futurum sit, ubi dixeris: *At est maxime cur dubitemus,*
utrum Alia hæc, Historiam dicito, ætate illa perditissima collecta sint,
qua fabularum & prodigiorum Studium Historiam vitiaverat. Quod re-
vera responsum usurpat creberrime Bailletus, quoties aliqua ipsi narratio
non arridet, nullum licet urgeat momentum, nullius etenim meminit,
ut ambigat de illa præter ambigendi voluntatem.

Alia quoque præsto est animadversio in hanc Eruditorum nostrorum
Critices rationem excitanda: videlicet paratissimam eos nobis viam ster-
nere, qua Historias omnes in ipsorum Operibus exaratas habeamus am-
biguas, neque una pene superfit, cui aliqua saltem de causâ integrum
nequaquam sit subicere: *At metuendum est, sive est maxime, cur dubi-*
temus &c. Cum etenim Autores, quibus adherent, alia quædam ex Apo-
eryphis hauserint, atque illo ævo vixerint, quo *fabularum Studium Hi-*
storiam vitiaverat, eodem, quo Critici nostri, jure respondere poterim-
us: *at metuendum est; est maxime, cur dubitemus.*

Demum pro certo habemus, moleste laturos Criticos nostros, sinar-
rationibus suis hoc pacto obviam iremus; neque multum a vero abest so-
re, ut laqueis irriterentur Tillemontius & Bailletus; si magnum Scripto-
rum numerum ipsis congerentibus reponeremus: *at metuendum est; sive*
est cur maxime dubitemus. Concludamus igitur, ambiguas hæc & va-
gas responsiones, ad infirmandum Veterum testimonium cogitatas, ab
accurata & recta Critice esse longe exterminandas.

ARTICULUS IV.

De Metaphrastis testimonio.

§. I.

*Aut nullo aut minimo loco habent Eruditi Græci huius Scriptoris
autoritatem.*

Metaphrastes nihilo magis Gestorum Sanctorum Collectione, * quam exigua scribendi accuratione notus, usque eo in præfentiarum perditum apud nonnullos nominis autor est; ut Historiam aliquam ipsius fide recitare idem prorsus sit, atque illam ad fabulas detrudere. Vi quoque & potestate nominis ** ipse secum videtur suam ferre damnationem, atque in eo sapientes nescio quid injucundi deprehendunt; quod non modo eis interdicit, quominus Autoris huius suffragio aliquid muniant; verum tanta illos religione obstringit, ut ne in operibus suis appellent quidem, quin nomen horreant, atque averfentur.

Tillemontius de Patrum Ecclesiasticorum testimonio disserens: „Non credimus, inquit, eundem gerendum esse morem Græcorum Menæis, aut Metaphrastis Actis, sive aliis autoribus recens exortis; ætate scilicet, qua Historiæ veritas popularibus Traditionibus, & haud raro figmentis de industria compactis turbata erat: non credimus, inquam ullum gerendum esse talibus Historiis morem. „ Annotatione pariter tertia in Papiam, qua de S. Abercii Actis sermonem habet. „ Opus hoc,

*In Additione
pag. XIII.*

*Tillem. tom. 26
pag. 663. col. 20*

* Latec in occulto, quo signanter tempore claruerit Metaphrastes. Vulgata opinio fert, eum Litterarum laude florere cepisse sub exitum Sæculi IX. & sub initium sequentis; primis Imperii muneribus functum fuisse; omnibus Imperatoris Aulae & domus Officiis præfectum, ad extremum *Logothetam* idest Cancellarium. Anno circiter 912. Imperatoris Porphyrogeniti hortatu, ad operam suam Gestis Sanctorum navandam aggressus est.

** Bailletus in Oratione de Vit. SS. pag. 58. conjicit, additum ipsi fuisse cognomen illud, quod nimirum

ditionem atque ordinem in Actis Sanctorum immutaverit. Subjungit annotatione in hunc locum: *Metaphrasis* aliquid amplius significat quam *Paraphrasis*, & interpretatio. Vox hæc ambas alias complectitur; ideoque Metaphrastes eadem notat significatione *Interpretem*, *Glossatorem*, & *Interpolatorem*. Nihilominus *Μεταφράσις* juxta hanc significationem nihil aliud est, nisi *mutatio in aliud genus Orationis*, interpretatio, translatio. *Μεταφράσις*, qui *metaphrasi* utitur, *interpres*: neque apparet, unde nomen hoc *Interpolatorem* significet.

„ in:

214 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

inquit, Metaphrasis esse compertum fuit; nec quicquam apparet, un-
 de majori illud in pretio habere cogamur, ac cetera, quae inde pro-
 ficiscuntur. Suppetunt nobis, inquit alibi doctus iste Criticus, S.
 Ignatii Acta, quae in Metaphrasie leguntur: aut Auctor ipsa prodit ma-
 nifeste, quam parum apta sint ad fidem faciendam. »
 Bailletus nihilo honorificentius Metaphrasis suscipit testimonium.
 Testari, inquit, aperte possumus, propterea quod nimium exquisite
 mentendi artem teneret, Autorem istam a nonnullis Haereticis calu-
 mniatoris & falsarii loco habitum fuisse, ad monstra parienda a natu-
 ra compositum, & licentiores iis omnibus fabulis, quas pro Diis
 suis Graecia gentilis innoxie. » Casaubonum exinde dicentem inducit,
 se in Metaphrasie vanitatis plurimum, iudicii quae minimum deprehende-
 re, atque in eo omnes Poetarum & Declamatorum errores animadver-
 tere, hoc uno immoderato fingendi, & veritatem fabulis obruendi stu-
 dio. » Hinc allata nonnullorum Protestantium sententia, non reticeat
 mentem ostendere quamplurimum Catholicorum, ab ejus adulterationibus
 & infidelitatibus abhorrentium.

Tennis adeo atque odiosa videtur esse Bailletto Scriptoris hujus auto-
 ritas, ut in religionem ipsi venerit, non cum laudare modo, verum
 in Libris suis nominare, de quo operae pretium duxit Lectorem moni-
 tum facere verbis his: » Abstini quoque diligenter Autorem adeo
 perditorum usu, atque ipsa appellatione, uti sunt, inter Graecos Me-
 taphrastes & Nicephorus. » A Metaphrasie demum fastidio tanto &
 satietate alienantur Bailletus & Tillemontius; ut quoties indicare volunt
 historiam aliquam fallacem esse, aut fabulosam, sufficit ipsis dixisse;
Per manus Metaphrasticas traditam esse, aut Metaphrasti stylus olere.

Quantumvis omnes aequitatis habere videatur huiusmodi cen-
 sura, nihilominus Litteratorum omnium suffragio probata non est; mul-
 tique fuerunt ii, quibus maximo in honore est habitus Metaphrastes,
 qui ipsius laborem, atque officia Ecclesiae praestita laudibus honestarunt,
 immo patrocinium susceperunt. ** Cum autem id e re nostra non sit,

* Iudicium, quod Cavius de Me-
 taphrasie, ejusque Opererunt, lon-
 ge multum ab aliorum Haereticorum
 iudicio differt. Vir. ait, ad bonas
 litteras infelici saeculo promouendas na-
 tus, isse praestanti ingenio, omnique vo-
 luntati interitura ornatus. Suben-
 to Constantino Augusto Vitas Sanctorum
 ante sua tempora scriptas antiqua con-
 quirit, conquirit recensuit; elegantia-
 res tanquam Litterarum conspectu dignas

calculo suo approbavit, neque VLLA
 IN RE MUTATAS DIVULGAVIT
 quasdam etiam ex superiorum
 traditionibus acceptas proprio Marte ipse
 condidit, Cavius Hist. Litt. pag. 493.
 col. 1.

** Ea sunt, quae de Metaphrasie
 Graeci ediderunt Elogia, ut nihil
 possit esse supra. Michael Plessus ele-
 gantissimam habuit de illius Laudibus
 Orationem, Apud Surium ad

incumbat iis, qui utrinque habitas rationes expendendi munus obire amant, pronunciare, recte ne sint an inique adversus Metaphrasten jactare querela.

Itaque quod nostra interest, ea, quæ de Metaphraste perhibent Tillemontius & Bailletus, paulisper discutiamus; constat enim, nunquam hujus mentionem facere Scriptores istos, quin aliquam illius culpam retegant, & censoria ferula cadant; neque, dentis quatuor aut quinque locis, uspiam reperies productum fuisse illum; aut facti alicujus confirmandi, aut Sancti alicujus, qui extra regionem, atque ante ipsius tempora vixerit, Historiæ enarrandæ gratia.

Bollandi supra;

§. I L

Eruditi Critici complura a Metaphraste traduxerunt.

NEMO inficias iverit futurum, ut in Collectione Vitarum S.S. Arnaldi Andilliacensis, in Actis sinceris & selectis Thierii Ruinartii, in Monumentis Tillemontii, in Vitis Sanctorum Bailleti, atque in aliorum Sapientum Operibus, qui id argumenti tractandum susceperunt, & Metaphrasten adeo flocci faciunt, lacunosa multa apparerent, si delenda ex iis essent ea omnia, quæ ab Autore isto originem ducunt: altius enim repetenti primos multorum Actorum Martyrum, & S.S. Gestorum fontes perspicuum fiet, maximum Monumentorum istorum numerum a Metaphraste sive compositum fuisse, aut saltem emendatum, retractatum, atque Ecclesiæ asservatum; quo sane meritis est, aut ego fallor, ut certe semel citaretur, & jus ipsi suum tribueretur.

Si quis petisset ab Arnaldo Andilliacensi, unde nam complurium S.S. Historias hauserit, quæ integræ leguntur in ipsius Libro edito Parisiis anno 1664. atque in hunc modum inscripto. *Vita Mulierum S.S. ex variis seculis. Gallice*; ex. gr. Vita S. Porphyrii Gazæ in Palæstina Episcopi; S. Joannis Calybitæ; S. Auxentii Abbatis; S. Theodosii Monasterio in Palæstina præfecti; S. Sabbæ plurium in Palæstina Monasteriorum institutoris; S. Joannis Silenciarii nuncupati, Episcopi Colonienfis, de in-

pag. 41.
pag. 105.
pag. 110.
pag. 161.
pag. 212.
pag. 215.

diem 27. Novembris. Theodorus Balsamonius ejus Vitarum S.S. seriem verbis amplissimis ornavit in VI. Synodo Constantinopolitana, Canone 63. Contendit Leo Allatius, Metaphrasten integerrima fide hominem fuisse; atque in eum ideo Hæreticos insurrexisse, quod nimirum veritatem & justiciam nimirum sectare.

tur. *De Simacorum Scriptis.* Bollandus ex clarioribus præcedentis sæculi Criticis ejus Apologiam adversus Bellarminum adornavit, & multis demonstrare studet, Metaphrastis crimina tantæ non esse, ut serunt, immanitatis, ejusque in S.S. Vitis recensendis rationem tueri. Boll. Tomo 1. in Prat. pag. 18. col. 2.

de

216 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

de Abbatis Lauræ Sancti Sabbæ; S. Eutychii Patriarchæ Constantinopolitani; S. Theodori Abbatis monasterii, & Episcopi Anastasopolitani in Galatia; Tractatum de exilio, & Reliquiarum translatione S. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani; S. Nicetæ Abbatis, & fortasse alias: si quis inquam a Viro præclarissimo petiisset, unde nam Vitas hæc omnes hauserit, ipse quidem sine controversia responderet, eas Surium & Bollandum recitare: Porro si quis ex Surio & Bollandis seiscitatus fuisset monumentorum istorum capita prima, falsus esset uterque a Metaphraste Manasse, qui ea vel lucubravir, vel custodivit, *Auctore Simeone Metaphraste, sive, ex Metaphraste, inquit Surius.*

Quamquam multa sint ex Thyetii Ruinartii collectione Martyrum Acta, quæ intacta reliquit, immo ne agnovit quidem Metaphrastes; alia tamen non desunt, quæ nobis ipse servavit, quæque ipsi debemus. Hinc accipimus Acta S. Justinii Philosophi, teste Tillemontio; Sanctæ Agapæ, Sanctæ Chionæ, & Irenes Sororum, aliarumque sociarum Martyrum; S. S. Didymi, & Theodoræ Virginis, & Martyrum; Sanctæ Pherbutæ aut Tarbulæ Virg. & Mart., aliorumque Martyrum Persarum sub Sapore; S. Sabbæ Gothi, Martyris; S. Sadoebii Episcopi Seleuciensis, & Cresiphontis Persæ Martyris; & S. Bademi Abbatis in Perside, & Martyris. Hæc omnia aliaque plura Acta, a Surio Metaphrastæ tributa, in Actis Selectis Ruinartii sedem habent. Tillemontius autem omnium Sanctorum istorum, quos Acta ei sincera Ruinartii, adeoque Metaphrastes suppeditarunt, gesta digessit; neque tamen alia mihi ab eodem rivulo scaturientia decissent, quibus monumenta sua confarcinavit.

A proposito item nostro longe abest persequi numerando, quot a Metaphraste Bailletus in Opere de Vitis S. S. decerpserit: longius enim, quam par est, succresceret Oratio. Satis itaque erit instituto meo, animadvertisse, illum omnia ab Arnaldo superius e Metaphraste deprompta descripsisse; quibus accedant quæcumque, uti monuimus, inde comparavit Ruinartius. Verum hæc non sunt sane omnes Metaphrastæ Historiæ, quas adoptaverit Bailletus: alias habeto plures, quæ prolixè in Scriptore isto Græco leguntur, nisi sex & ad summum septem excipias, quorum non tenues particulas in epitomen redegit. Hujusmodi sunt Vita S. Marci Constantiniopolitani; S. Joannis Eleemosinarii; S. S. Cyri & Joannis Martyrum in Ægypto; S. Policuæ Martyris; S. Theophanis cognomento *Confessoris*; S. Carpæ Episcopi Thyatiræ in Asia, & sociorum ejus; Sanctæ Marinæ Virginis solitariae; S. Arsenii præceptoris, atque educatoris Arcadii Imperatoris, deinde Solitarii in Ægypto; S. Pantaleonis Medici Martyris, & sociorum ejus; Sanctarum Fidel, Spei, & Charitatis Sororum Virginum Martyrum, & Sophiæ Matris earum; Sanctæ

Ana.

pag. 274.
pag. 412.
pag. 419.
pag. 415.

Acta Sancta
Mart. pag. 91.

pag. 421.

pag. 427.
l. 5. 630.

pag. 674.
pag. 682.
l. 6. 680.

Baillet. Vita Sancti.
10. Januarii, 25.
31.
23. Februarii
22. Martii.
21. Aprilis.
27. Julii.
26. Julii.
27. Julii.
2. Augusti.

Anastasiæ Viduæ, Antistitæ Timienfis in Græcia; S. Andreæ Tribuni, Martyris & sociorum ejus; S. Cyriaci, aut Quiriaci Anachoretæ in Palestina; S. Arææ, & sociorum ejus Martyrum in Arabia; S. Joannici Heremite Abbatis in Bithynia; S. Theodori Amaseni in Ponto, Martyris; S. Mennæ Martyris in Phrygia; S. Nicolai Episcopi Miræ in Syria; S. Danielis, Stylitæ nuncupati, solitarii; aliorumque multorum, quos mitro, ne longus sim.

Meminerit tamen unusquisque, cum dicimus, Arnaldum, Tillemontium, & Bailletum nonnullas, Metaphrastis adjudicatas, prolixè retulisse Sanctorum Vitas, id efferre, eos Historiæ summam servasse, nihilque succidisse, præter quædam mira facta, & prodigia, quibus non sapiunt, sive levia quædam adjuncta, quæ visum est ipsis præterire. Ceterum, quod est Actorum Martyrum, Autore Metaphraste, quæque in suam collectionem Ruinartius recepit, jacent ibi intacta prorsus, atque ejusmodi ut ea invenit primo in MSS. & impressis Codicibus; quamvis etenim Acta ista per Metaphrastis alveum defluerint, nihil inde tamen cœnosæ sorditatis contraxerunt.

Quibus positis, inter nos de duobus, siquid mei judicii est, convenire oporteret: Primum, sapientes Criticos nostros ab hoc Græco S. S. Historico non pauca mutuatos fuisse: licet Tillemontius palam edixerit, non credidisse eundem, atque aliis, sibi gerendum esse morem Metaphrastis Actis; & Bailletum fidem publicam dederit: se abstinuisse diligenter autorum adeo perditorum usum, atque ipsa appellatione, uti est Metaphrastes. Alterum, persuasum esse ipsis, hujus Scriptoris nomen nullo numero esse ad faciendam de iis fidem, quæ ipsius testimonio committunt, atque ad augendam eorum Operum dignitatem. Qua de re cautum est illis, ne hunc eitent aliquando; immo in iis quoque, quæ ab eo descendunt, se illius mentionem faciendi lege solutos esse, putant: & revera sufficit ipsis adnotasse, Historiam illam apud Lipomanum, Nombrium, Surium, Baronium, Bollandum reperiri, quin Metaphrastis verbum ullum interferant. Ac consule, si lubet Historicos istos: eos tantummodo exscriptores esse cognosces, & sua omnia Metaphraستي vendicare: Autore Simone Metaphraste, sive, ex Metaphraste, ut centies profitentur Surius, Bollandus, aliique.

Me lateet, utrum satis accurata visa sit eruditæ Criticis istis hæc citandi ratio; satis tamen veri speciem habet, eos non probaturos, siquis Gallie conversæ Martyrum Lugdunensium Historia, in ejus fronte Surius rursus J. A. collocaret, atque a Surio enarratam fuisse tantum moneret. Quamvis etenim verum sit, doctum hunc Chartusianorum alumnum in Collectione sua Epistolis Ecclesiarum Lugdunensium & Viennensium de Martyribus

118 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

ribus earum dedisse locum; cum autem ipsius confessione liqueat, Monumentum hoc Eusebii industria, subductum injuriis temporum fuisse, communis tamen eitandi ordo postulare videtur, ut vertentes Epistolam hanc in ora libri annotationis instar seponerent: *apud Eusebium*, non vero, *apud Surium*, quod reipsa præstant Critici nostri. Quid ni autem eodem jure agendum erit cum Metaphraste?

§. III

Investigatio rationum, quibus integrum esse sibi putant Critici, Metaphrastem ne in iis laudare quidem, quæ ex ipsius penu in medium proferunt.

Paill Orat. pag. 6.

Quamquam magnus suppetat nobis, inquit fortasse Critici nostri, Vitarum Sanctorum, Metaphrastis nomen præferentium, numerus: habito tamen a Leone Aflatio earum defectu, quæ ad hunc Scriptorem spectant, atque earum, quæ ab ipso remotæ sunt, centum viginti duas ab eo conscriptas, quingentas vero triginta novem cum Vitas, tum laudationes, Orationesve Historicæ ipsi affictas agnovit. Nonne profecto S. Porphyrii Gazæ Episcopi Vita exarata fuit a Marco ipsius discipulo; S. Auxentii ab Autore contemporaneo; S. Sabæ multis in Palæstina Monasteriis præfecti, & S. Joannis *Silentiaris* a Cyrillo Viro Religioso ex S. ejusdem Sabæ familia? Cui non est compertum Eustathium Presbyterum S. Eutychii Patriarchæ Constantinopolitani Gesta mandasse litteris; Georgium Eleusum S. Theodori Abbatis; Ignatium Episcopum Nicenum S. Tarasii Patriarchæ Constantinopolitani; Theophanem Presbyterum Tractationem de exilio, & Reliquiarum translatione S. Nicephori; Theostericum denique S. Nicetæ Abbatis sui? Nemo item ambigit, subjungent iidem Critici, Vitas omnes, quæ supersunt, Sanctorum Græce scriptas alienas esse a Metaphraste, ejus elassis sunt Historia S. S. Joannis Calybitæ, & Elemonarii, nec non Sanctæ Xenæ, si-ve Eusebiæ, quorum solemnes dies recolit Ecclesia decimo octavo, decimo, & nono Kalendas Februarias, aliasque non paucas, quas huc afferre supervacaneum esset.

Ad hæc responderent insuper sapientes isti: etiam si aliquos habemus dictionis Metaphrasticæ Sanctorum Vitas, plures vero ipsius manibus ad nos devenissent; nomen ipsi duntaxat concedendum esset Glossatoris, aut Interpolatoris, si autem malit illud *Autoris*, esto, ac ineptissimi Autoris, ejus collectio eodem mereatur excipi eum onore, quo a duobus amplissimis Cardinalibus excepta est *Legenda aurea*. * Prior sit Car-

* Jacobus a Voragine ex Religio- | autor, prodiit in lucem Urbecula
a S. Dominiaci familia hujus Operis | Littoris Liguriensis inter Genuam &
di.

dinalis Bellarminius, qui ejus scriptorem tanti non fecit, ut vel semel illius memoriam usurparet; Baronius autem, qui secundo loco est, veritus, ne suarum in Martyrologium Romanum adnotationum pretium jaceret, si modo in iis nomen appareret, quod monstrosæ *Legenda aurea* fictiones dehonestaverant, maluit alium minus notum appellare, qui novam ejus Editionem curavit. * Male adeo audivit Metaphrastes intemperantia, fraudibus, & mendaciis suis; ut omne, quam ipsi promeriti fuissent labores ejus, existimationem eo usque amiserit, ut ad eum in Operibus suis memorandum teneri nulla se Lege credant, ne illum pretium immiruant, & Lectori stomachum moveant, ubi in nomen incurrerit, *quod monstrosa Legenda aurea fictiones dehonestaverant*. Quocirca Surium, Baronium Bollandum producere malunt, nonnullarum ex his S. S. Historiis compositores, licet ab eodem corrupto fonte manaverint.

*Baill. Orat. de
Jean S. S. pag. 271.*

Si quis Metaphrasis rebus & famæ consultum vellet, nonne Criticorum istorum argumentationibus reponere posset; Cur in iis saltem, quæ ipsius juris sunt, interpellarent, eum reticere? Cur Lectorem minime certiorum facere, has vel illas ejus studio compactas aut lucubratas fuisse?

*Bollandus Tunc
h. Januarius in Præf.
pag. 18. col. 2a*

** uti S. Marciani Constantinopolitani, S. Polieucti Martyris S. Joannis Eleemosynarii, S. Theodosii Cænobiarchæ, S. S. Joannis & Cyri Martyrum Ægyptiorum, a Surio huic Historico tributas: *Autore Simeone Metaphraste*? Quare eas non indicare, quas ipse plurimas castigavit, & retractavit: Ex. caussa Vitas S. Simeonis Scythiæ, S. Auxentii Abbatis, S. Sabæ, S. Joannis Silentiarii, S. Tarasii, S. Nicephori, Patriarchæ Byzanthini, S. Nicetæ, cunctasque fere, quæ in ejus manus inciderunt? Nemo etenim repugnabit, hæc illum circumloquendo recitasse & pluribus amplificasse. Quare demum non monere de his, quas servavit nobis inviolatas, & primæva integritate constantes? Hujusmodi sunt Acta Martyrii S. Justinii, non secus atque S. Agapæ, Sanctæ Chionis, atque Irænes Sororum Martyrum, S. Sabæ, Natione Gothi, Martyris; S. Didymi, & S. Theodoræ Virginis Martyrum; Sanctæ Pherbutæ Virginis & Martyris, aliaque nonnulla, quæ castissime ad nos traduxit; quæque au-

Savonam. Vives inquit, auream Legendam scribi non potuisse, nisi ab homine ferrei oris, & plumbei cordis. Depanfus Legendam vocat *mendaciorum ferre immixtam*, Contra Bollandus ejus patrocinium adversus † Wicelium & Vives suscepit. Januenses autem, & Dominicani *Beatum* appellant Jacobum a Voragine,

* Claudius a Rota Dominicanus Lugdunensis, qui Legendam auream refecit, auxitque, claruit Ludovico XII., & Francisco I. Gallorum Regibus.

** Tripartitæ sunt Sanctorum Vitæ a Metaphraste vulgatæ. Alias nanque composuit, alias emendavit, alias servavit tantum.

† *Baill. in
Orat. pag. 271.*

toritate tanta pollere existimavit Ruinartius, ut inter Acta Selecta loco & sede donaverit?

Porro mirari subit, Bailletum, ne dicam Arnaldum Andyliacensem; Tillemontium, & Thierrium, cum monumentis his, aliisque pluribus ad tria ista genera spectantibus Opus suum refererit, nunquam tamen versasse animo, ut Metaphrasti ullam rependeret gratiam; quamquam etenim libentes daremus ipsis, non mediocres ab illo sumsisse partes, aut S. S. Vitas enarrasse ab eodem per sese cufas; apparet tamen non exiguam eum Ecclesie navasse operam, tot ipsi vetusta monumenta a temporum vicissitudinibus vindicando, quibus citra ejus industriam careret; ut propterea mereretur, ne ipsi gloriam tanto labori æquissime debitam subtraherent.

Nunquam Eusebium Cæsareensem laudare obliviscuntur, cum Historiam persequuntur S. Jacobi primi Hierosolymorum Episcopi; S. Simeonis, S. Ptolemæi, S. Luciani, S. S. Leonidis, Plutarchi, & sociorum; S. Potamieuz Virginis Alexandrinæ, cujus meminit Dionysius ejusdem Urbis Episcopus in Epistola ad Fabianum; S. Marini Militis, aliorumque multorum: licet Actorum istorum Autor nequaquam sit, sed quarundam eorum summarum recitator, & Ecclesie usul conservator: neque putarent festas & æquum Eusebio fecisse, si Martyrum istorum mentionem habentes, Musculum tantummodo, Rufinum, Christophorfenem, aut Valecium citarent, illius Historici Interpretes, sive qui in Opera sua quædam Scriptorum ejus fragmenta contulerunt. Non secus idem urget, aut me fallit animus, argumentum, iniquum esse, narrantem alienius Sancti Historiam ex iis præsertim, quæ pro certis & ratis censeri possunt, quasque nobis servavit Metaphrastes; Lipomanum, Surium, Bæxonium, Bollandum Latinos Interpretes asserre, penitus omisso, quo illi profecerunt, Metaphraste.

Tandem, quo illi laborant in Metaphrastis fallaciis retegendis, eundemque habendo calumniatoris & falsarii loco, ad monstra parienda a natura compositum, & iis omnibus licentiores fabulis, quas pro Diis suis Græcia Gentilis invenit; eo Litteratos omnes admiratione afficiunt, qui fieri poterit, ut Clarissimi Autores, quique fidem suam publice obligaverant, se nihil producturos, quod e purissimis antiquitatis fontibus non manaverit, tot a Scriptore perditissimi nominis Acta, & Vitas Sanctorum, eorundem non contemnendas Epitomas acciperent, maximumque factorum numerum exigue adeo autoritatis testimonio concederent. Quæcumvis enim artibus omnibus contendant, nonnullorum origines, atque aliquorum canales eorum nominibus obstruere, qui Metaphrastis Collectiones consecrunt; verum nihilominus semper erit, & solidum, quam-

quamp plurima ipsum Acta Martyrum, nec pauciores Sanctorum Vitas temporum oblivioni sustulisse, quorum ne vestigium quidem apparet alibi, neque editum aut MSS. volumen reperire erit, quod istorum ante Metaphrastem verbum ullum fecerit. Quamobrem quicumque deinceps consuevit sunt, per hunc veluti Actorum ductum illa omnia derivarunt.

§. IV.

Contendunt Critici, Metaphrastis adulterationes & Paraphrases eum in contemptum adduxisse.

Quoniam itaque pacto, insurgunt rursus eruditi Critici nostri, Metaphrastis nomen opere in aliquo producere, cujus vicia tot sapientissimis Viris perspecta sunt? Quem fugit, Baronium ejus adulterationes improbasse, & fabulas averlatam quam maxime fuisse; Albertum Miræum illius infidelitates indicasse; Jacobum Loppinum ipsius priscis Sanctorum Vitis additiones, & novarum cudendarum libertatem reprehendisse; saceri Theodoricum Ruinartium, futurum fuisse melius, si veteres ea, qua in autographo conscriptæ erant, ratione reliquisset; & Tillemontium, nihili ducenda esse, quæ in ipso laudibus celebrari usuvenit, existimasse; Bailletus denum his effert verbis Bellarmini Cardinalis de Metaphraste judicium: „*Illud autem est observandum, ab eo scriptas fuisse Historias de Vitis Sanctorum, multis additis ex proprio ingenio, non ut res gesta fuerunt, sed ut geri potuerunt. Addis enim Metaphrastes multa colloquia, sive Dialogos Martyrum cum persecutoribus, aliquas etiam conversiones Paganorum in tanto numero, ut incredibiles videantur: denique miracula plurima & maxima in eversione Templorum & Idolorum, & in eversione persecutorum, quorum nulla mentio apud veteres Historicos est.*”

His omnibus liquido fit, eadem ratione abhorrendum ipsis fuisse ab omnibus iis, quæ peperit Metaphrastes, atque ab nomine ipsius abhorruerunt. Nihilo secius quem alium, quæso, Lipomant Surii & Bollandi nominibus nisi Metaphrastem citant, nisi Metaphrastem adoptant; Recte ne & ordine faceret Autor ille, qui declamatus vehementer adversus Prochorum, cujus vocabulo S. Joannis Vitam legimus; adversus Sycophantem illum, qui abdidit se Sancti Lini nomine, ut duos de S. S. Petri & Pauli passione Libros venditaret; adversus falsum Abdiam, qui de Gestis Apostolorum Librum in os hominum protulit; qui despiciat, inquam, se ducere testatus magnopere hæc omnes fabulis & narrationibus redundantibus Historias, in cogitationem tamen descenderet, hinc facta nonnulla promendi & earum absolutas Epitomas consiciendi; plane ratus, se fecisse satis, ubi sublati Autorum istorum nominibus, in eorum

Jo-

Baillet, in Orat.
176. 60.

Bellarm. ad am-
mum 810. de
Script. Eccles.

locum Orthodoxographorum & Bibliothecæ Patrum nomina substituisse?

*Beil. Tomi 1. Jus.
pag. 18. col. 2.*

Culpæ omnes, quas in Metaphrasæ Sapientes deprehendunt, ad additiones tandem, & Autographorum Paraphrases referuntur. Verum enim vero unde nam constat, inquit Bollandus, hunc Sanctorum Historicum præficus Monumentis mordicus non adhæsisse, & pro arbitratu suo Martyres & Tyrannos abloquentes induxisse? Intereffet sane Archetypa præsto habere, ut cum exemplis, quæ apud Metaphrasten exstant, conferri possent. Porro major illorum pars ad nos usque perducta non fuit, quod in causa est, cur hoc iudicium committi nequeat. Præterquamquod unde nam didicerunt Critici, cunctas Historias istas, novo verborum circuitu redditas, a Metaphrasæ proficisci? Nonne compertum est omnibus, quingentas triginta novem ex his, in quarum fronte Scriptoris huius titulus apparet, fraudulentè Metaphrastæ adjudicari? *

Fieri itaque potuit, ut vel ejus non essent; vel illis scribarum, quorum opera utebatur, ** aut posteriorum Scriptorum manibustraductis, adeoque interpolatis, id vitium Metaphrastæ crimini daretur, cujus ipse integer & purus erat. Hoc est quidquid effici rite potest, quoad nonnullas Sanctorum Vitas, quarum MSS. Græco isto Scriptore vetustius est, aut aliunde provenientes ab illo in Collectione sua auctæ & emulatæ sunt.

Exploratus, quod suppetat, & magnificaverint Critici, atque ad probandas Metaphrastis adulterationes adhibuerint, exemplum, petitur a Vita Sancti Eupli Diaconi & Martyris in Sicilia, cujus Festus dies pridie Idus Augusti celebratur. Bollandus collationem instituit germanorum San-

*Beil. Tomi 2.
Fol. pag. 598. d.
fol.*

* *Vitarum, quas conscripsit Metaphrasæ, numerus in immensum cumulum posterierum negligentia auctus est; obscuriorum cuiusvis Anonymi auctoris narrationum Simeoni Metaphrasæ max adscripta. Guill. Cavius Hill. Litter. pag. 492. col. 2.*

** Perdoctus quidam e Societate Jesu Scriptor his verbis Metaphrastis erroribus excusationem asserere laborat: *Serio putem; quod nunc primum occurrit; (dum illas Metaphrastæ laudes a Felle compositas attentius lege) quodam, qua minus suspicant, Vitis Sanctorum inspersa fuisse, per illam ingeniem Scribarum Simeonis multitudinem, vel voluntate, vel casu. Tradit enim Felleus, ternas Amanuensium Classes a Simeone additatas fuisse, & primum qui-*

dem Scribarum orbem Litterarum nois excepisse dictata: Scribas vero secundos ex auctoritate priorum nova transcripsisse exemplaria: ac denique tertios Scribas Censorum personas induisse; atque emula, qua correctione digna viderentur, mutasse: ad hæc, tantam horum Simeonis lubricariorum multitudinem extitisse, ut ipse studiosius paulo recolori non potuerit. Unde jam nihil mirandum, quod in Vitis a Metaphrasæ conscriptas quadam minus apta irrepsisse videantur: non enim omnia sphalmata auctor tam occupatus advertere potuit, a Librarianum vel ruditate, vel casu presteffa: Wangnevekius in Proleg. ad Librum, quem Pietatem Marianam Græcorum inscripuit Num. 18,

At hujus Actorum cum Metaphrastis, ut minus æquam hujus fidem ostenderet. Confule, si lubet in *Monumentis Ecclesiæ*, quæ Cocelerius edidit, Opusculum istud; cujus exemplar Ruinartius quoque, Bollandi testimonio, attulit inter adnotationes in Vitam S. Eupli. Bailectus autem, qui omnem ad reprehendendum Metaphrastem ansam arripit, hanc pariter non prætermisit. „ Quæcumque, ait, supersunt legitimorum S. Eupli Actorum Græcæ & Latinæ Editiones, optimæ sunt; si modo iis a Metaphra-

ad. Solert. pag. 917.

Ball. Tab. Crit. Iovius pag. 22.

Tome 1. ann. 2 in S. Euplium p. 65. col. 1.

ste recensitam Paraphrasin non annumeres, quia eas ex arbitrio corrumpit, atque ad ingenium suum accommodavit. Tillemontius item eo est animo, ut sentiat, Acta hæc Metaphraستي tributa testatissimo esse ad probandum argumento, quorum ipse fidem & simplicitatem populorum fecerit. „ atque huic duntaxat, inquit, usui secundum Bollandum esse possunt.

Et vero si quis genuina Sancti Eupli Acta cum iis comparet, in quibus versata est Metaphrastis opera; sententiam utique pro iis dicit Criticis, qui Scriptorem illum redarguunt; quod vetusta monumenta vi-

Ball. ubi supra pag. 199. col. 1.

Quam Sapientissimi Jesuitæ opinionem imbiberunt, exinde eruditi omnes.

Ceterum si postremi isti Bollandi verba attentius explorassent, futurum fortasse fuisset, ut aliquem super his Metaphraستي morem gererent. Audiamus quomodo doctus Pater hic, antequam Actorum S. Eupli Synopsin exhibeat, loquatur. *Dandum est, inquit, exemplar sic interpolatorum sive ab ipso Metaphraستي, sive ab eius Amanuensibus, legitimorum Actorum Græcæ & sequenti columna discens de Sanctæ Agathæ Actis: An non idem, ait, in Sanctæ Agathæ Gestis suspicari possumus factum ab eodem Metaphraستي, ejusve Amanuensibus? Ex quo facile est cognoscere, Bollandum Actorum S. Eupli depravationem non omnimode Metaphraستي dedisse vitio, qui proficetur ab alio quopiam induci potuisse. Verum etiam*

Ball. ibidem pag. 596. col. 1.

si in

224 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

si in Metaphrasten unum regeret eo loci Bollandus omnes Actorum S. Eupli immutationes, constans tamen est, eruditos Patres illos, qui eidem Operi post Bollandum insisterunt, collata rursus S. Martyris hujus Historia, deprehendisse, a Metaphraste abhorreere longe Actorum S. Eupli, quam in Lipomano & Surio legimus, Editionem; & Tillmontium, cui perspectus fuerat locus hic, siquidem eiat, non ausum fuisse illa Metaphrastæ accensere, sed dixisse tantum: *quicumque demum eorum sit autor &c.* Quæ si probe animadvertissent Scriptores ceteri, sit verosimile, hoc eos exemplum non fuisse sumturos, ut adulterationes, quas in Metaphrasten jactant, exaggerarent. Equidem nimis multa verba super his fecisse videor: at operæ pretium duxi planum facere, quam facile possit esse, Scriptorem hunc in eorum crimen vocare, a quibus, est remotissimus.

*Tom. 1. de Mait.
pag. 17. col. 2.*

*Tom. 1. de Mait.
in S. Euplium
pag. 19. col. 1.*

§. V.

Metaphrastis consilium tanta non est reprehensione dignum; ut nobis persuasum vellent.

UT de fraudibus atque adulterationibus Metaphrastis constaret nobis, necessum foret, solidis principiis pendere conjecturas; antiqua, quæ in hodiernam diem supersunt, monumenta, accurate dispicere, & cum iis, quæ ab ipso sunt, & enucleata sunt, exemplis conferre: quibus præhabitis, pro rato habere possemus, gravissimas esse Metaphrastis Paraphrases; quandoquidem aliena manu confectæ non fuerint. Quæ omnia expendere nullo negotio possumus in S. Simeonis Stylitæ Vita, quæ in Theodoretæ Historia reperitur, *Philotea, sive de Vita Monastica*, nuncupata; in Vita S. Nicephori Martyris, a Bollandò recitata, in alia Sanctæ Euphrosinæ Virginis, ejus Latina interpretatio alteri, a Metaphraste compositæ, ætate antecellit, nec non in nonnullis, quæ exstant, aliis. Perspicuum etenim fiet, exaggeratas adeo Paraphrases complecti demum nonnulla duntaxat verba, sive ad necessitas Periodos, sive ad Lectoris attentionem conciliandam apposita, *adjunctis temporibus & locis*. At certe illud omnem extra controversiam est, Acta Martyrum a Ruinartio in Collectione sua collocata, atque a Metaphraste deprompta per istius manus, ne verbo quidem adjecto transivisse.

*Fide. Tom. 2.
pag. 41. & 117.*

Idem. ibidem.

Quid quod, si propugnare utique placeret, Historicum hunc muneris sui fines prætergressum fuisse, & verba quædam a se coagmentata Judicibus & Sanctis accommodasse; vel ut suaviorem, utilioremque narrationem efficere, sive ut eximium Martyrum Magnanimitaris, Tyrannorum.

ran.

rannorum crudelitatis, aliorumque Sanctorum virtutis & pietatis specimen præberet: si de his omnibus, inquam, conveniret, proptereane crimen illico in Scriptorem istum conflatum esset?

Paullo diligentius evolvantur Sermones Sancti Gregorii Nysseni de Sancto Theodoro Amaseno Martyre; S. Basilii de Sancto Barlaamo Martyre, de Sanctis item Gordiano Martyre, & Julita; S. Joannis Crystostomi de Sancto Luciano Presbytero Antiocheno, & de S. Pelagia Martyre; & S. Ambrosii de Sancta Agnete: intendamus aciem in Homiliis & Panegyricis ab aliis Patribus Sanctos colendi gratia conscriptos; & comperiemus, nihil aliud frequenter præstitisse Metaphrasten, quam Patrum istorum scribendi rationem pluribus imitari, qui omnia eloquentia ornamenta congesserunt, ut argumento suo splendorem adderent, & dignitatem. Quibus Orationis anfractibus non utuntur ipsi, quo gratiorem rebus speciem effingant, Lectoris animum ad se convertant, pietatem excitent, atque in amplissimo lumine Martyrum constantiam vere Christianam, & persequentium immanitatem collocarent? Neglexerunt ne Sermones suos descriptionibus admirabilibus, disertissimis conjectionibus illustrare, & sublimia cogitata, quæ nunquam, ut apprimè videtur, elocuti sunt, Sanctis Martyribus apponere?

In promptu est exemplum ab egregia illa Legionis Thebanæ Oratione petitum, quam coram Maximino tum habuerunt, cum, interemto secundo decimo quoque eorum Viro, Diis litare constanter negarunt. *Milites sumus, Imperator, aiebant, tui, sed tamen servi, quod libere confitemur, Dei. Tibi militiam debemus, illi innocentiam; a te stipendium laboris accepimus, ab illo Vita exordium sumus. Sequi te Imperatorem in hoc nequaquam possumus, ut autorem negemus Deum, utique autorem nostrum Dominum, autorem, velis nolis, & tuum. Si non ad tam funesta compellimur, ut hunc offendamus, tibi ut fecimus hætenus, adhuc parebimus: sin aliter, illi parebimus potius quam tibi. . . . Pugnavimus pro fide quam quo pacto conservabimus tibi, si hanc Deo nostro non exhibemus? Juravimus primum in Sacramenta Divina, deinde in Sacramenta Regia: nihil nobis de secundis credas necesse est, si prima perurrimus. Christianos ad pœnas per nos requiri jubes: Jam tibi ex hoc alii requirendi non sunt: habes hic nos consentes Deum Patrem autorem omnium, & filium ejus Jesum Christum Deum credimus. Vidimus laborum, periculorumque nostrorum Socios, nobis quoque eorum sanguine aspersis, trucidari ferro: & tamen Sanctissimorum Consimilitionum mortes, & fratrum funera non flevimus, non doluimus, sed potius laudavimus, & gaudio persecuti sumus, quia digni habiti essent pati pro Domino Deo eorum. Et nunc non nos vel hac ultima Vita necessitas in rebellionem coegit: non nos adversum te, Imperator, armavit ipsa saltem,*

Tom. I.

F f

quæ

*Greg. Nyss. Orat.
de S. Theodoro.
Basilii Tomo 1.
Hom. 18., & 19.
Ibidem Orat. 5.
Cryst. Tomo 1.
Hom. 46. item
Hom. 40.
Ambros. l. 1. de
Virg. cap. 2.*

*Ruinart Abb
Selecta p. 292.
ex S. Euch.*

qua fortissima est in periculis, desperatio. Tenemus ecce arma, & non resistimus, quia mori quam occidere satis malumus, & innocentes interire, quam noxii vivere peroptamus. Si quid in nos ultra statueris, si quid iusseris, si quid admoveris, ignes, tormenta, ferrum subire parati sumus. Christianos nos fatemur, persequi Christianos non possumus.

Aliquanto prolixius persecutus sum Orationem hanc magnanimam, sapientissimam, & vere dignam, quæ a Martyribus emitteretur; ut palam fiat, ægre admodum credi posse, S. Eucherium Lugdunensem illius Autorem, nihil ex ingenio suo in eam contulisse, & Paraphrasis more non vertisse. Si quid simile occurreret in Metaphrasæ, elamarent illico: *id figmentum ipsius esse, & Sanctos pro instituto suo loquentes inducere.* Interim non putaverim exitisse quempiam, qui de Sancto Eucherio redarguendo cogitaret, propterea quod ea verba & cogitata inclutis illis Militibus accommodaverit: quamquam etenim liqueret, eos revera sentia illa tum, medio Gentilium Exercitu, protulisse; multi tamen esset Operis constituere, a quo nam singulæ voces illæ colligi potuerint, & ducentorum circiter annorum intervallo in memoria hominum insidere, unde eas comparavit Eucherius; uti nos docet Tillemontius, qui historiam huiusmodi magnificis effert laudibus, & magno Eucherio Lugdunensi dignam existimat. Quantumvis igitur persuasum fuerit omnibus, Patris hujus fuisse Opus concionem istam; id tamen nihil obsuit, quominus eam in Selectorum Actorum numero recenseret Ruinartius, non secus atque alias plures, in quibus apparet manifestò, Autores istos haud raro Martyres & Tyrannos rogantes invicem & respondentes exhibere.

At enim, inquit, notum est, Patres in Homiliis & Panegyricis, Sanctorum celebrandorum causa habitis, Oratorum more perorasse: Metaphrastes autem his non se finibus continuit; quod nanque in eo ulterius deestantur, est, multa Historiis addidisse de suo, resque non ita enarrasse, uti contigerunt, sed uti contingere proterant; quod vere Tillemontius pari nullo modo potest, tum etiam quando proficitur, se totidem verbis reddere Autores suos, illos interpolare, & pro libidine differentes proponere.

Gravissima quidem exprobratio: at univerforum sit pronunciare; num Sacer Historicus, qui Archetypo suo nonnulla adjunxit, quibus acceptius atque utilius efficeretur, majori sit reprehensione dignus, quam ille, qui plurima detraxerit, ad augendum Meritorum Sanctorum & divinæ Gratiae splendorem pertinentia; præsertim cum sinceræ sunt, firmæ autoritatis, & autographæ Sanctorum Historiæ; tunc etenim nihil præciserunt, quod pium non sit, aut prætermittendum. Porro fortasse

con-

contendere quis posset, si Metaphrastes in vitium illud iniegit, in hoc Arnaldum Andyliacensem, Tillemontium, & Bailletum incurrisse. Reponunt tamen, id inter Autores istos & Metaphrastes discriminis interesse; quod hic instituit verba e verbis Archetypi describere, illi autem iisdem terminis Opus suum non circumseripsit. „ Diligenter prospice, xi, ait Andyliacensis, ne quidpiam adderem Vitis istis; nonnulla tamen loca compendio dedi, quorum longitudo cum vana fuisset, tum fastidio Lectores affecisset; aliaque sustuli omnino otiosa, cujusmodi sunt mira & portenta multa. „ Ita plane se gesserunt Tillemontius & Bailletus, jure sane optimo, quippe qui fidem ab ipsis datam castissime solverunt, interea dum præstitutum sibi modum prætergressus est Metaphrastes. Hoc autem est, de quo purgari nequit, ubi in fraudem compulsus fuit. Nihilominus illud non habet dubitationem, plura in Theodorici Collectione archetypa Acta reperiri, in quibus perspicitur, Metaphrasten fidem in se receptam præstitisse.

In Vitis Multa
Sancti Admon-
tunt.

Verum, quantum demumcumque velis, dignus sit Metaphrastes, qui reprehendatur; nihil ne erit, quod ipsi faciles indulgeamus? Si nanque liberum est eruditis Criticis, diversa Historiarum, quas afferunt, loca in summam redigere, ne vanitate simul & satietate repudientur; numquid non largiri quoque Metaphrasti possent libertatis, ut religiose servatis omnibus rei capitibus, minuta quædam adjuncta, commodioris aut juveniendoris narrationis gratia, superstrueret, quod item ipsi pro re nata committere non negligunt? Quandoquidem illustres Critici nostri, ut sæculi hujus ingenio obsequantur, censuerunt tollenda esse aliqua facta omnino otiosa, cuiusmodi sunt mira & portenta multa; eum diem dicimus Metaphrasti, quod ævi sui ingenio obsecutus sit, in quo supervacanea non arbitrabantur homines miracula, sed non contemnenda Historiæ Sanctorum ornamenta; quodque universa recitaverit, quæ in Monumentis suis exstabant? Quamquam etenim summa præstent vi & copia eruditionis Critici nostri, difficillimum forte ipsis erit, ostendere, Metaphrasten in Vitarum Sanctorum collectione nova Miracula commentum fuisse.

..2

§. VI.

Exemplum Paraphrasum Bailleti, nibilo Metaphrastis Paraphrasibus minorum.

Esto autem Græco huic Historico nonnihil concedere velimus, atque aliquam ipsi pravo sæculi judicio, & Nationis ingenio executionem parare, sateri tamen necesse est, eum sibi nimium arrogasse,

ejus adulterationes & infidelitates nulla purgari ratione posse, quæque
 ipsi vitia a Sapientibus objiciuntur, jure ac meritoobjici; præcipue quæ
 in *Orat. pag. 60.* a Tillemontio, „ cui, teste Bailletto, infederat animo, nihil ducenda
 „ esse, quæ in ipso laudibus celebrari usuvenit, cum pessime adeo ve-
 „ ritatis partes in reliquis expleverit; ipsumque concoquere ante om-
 „ nia nequire, quod Metaphrastes profiteretur, se totidem verbis red-
 „ dere autores suos, tum quando eos interpolat, & pro libidine disse-
 „ rentes propontic. „ In ora Libri notat Bailletus paginam §28. prioris
 Tomi Monumentorum Tillemontii. Eo autem loci, annotatione nimi-
 rum 20. in S. Joannem Baptistam inscripta: *Addimenta* Metaphrastis,
 doctus iste Criticus insigne dolosarum Autoris hujus Paraphrasum exem-
 plum ante oculos ponit: „ Nos monet Historia trium Translationum
 „ Capitis S. Joannis Baptiste, ab Allatio Metaphrasti adjudicata, San-
 „ ctum illud Caput suavem odorem efflasse, & miro emicuisse splendo-
 „ re, tum cum Hierosolymis inventum est, tum etiam cum illud trans-
 „ laturus, cereis adhibitis, Uranius accessit. Ecce Metaphrastis in-
 „ genium, qui non aliter res evenisse tradit, atque ipse cogitatione com-
 „ prehendit. Nullum etenim horum vestigium apparet, neque in vetu-
 „ sta primæ inventionis Historia, neque in altera Marcelli, quam plu-
 „ ribus invertit locis Metaphrastes, etsi eam ipsius nomine producat, &
 „ falsus sit, se illius verba e verbis efferre. *ἡ ἀληθεύει*. „ Secundum
 hæc pronunciare ne quis poterit, injuriam cum Metaphrasti inferre, qui
 in *Baillet. ibidem.* testatus fuerit, propterea quod nimium exquisitæ mentiendi artem teneret,
Autorem istum a nonnullis Hæreticis calumniatoris & falsarii loco habitum
fuisse, ad monstra parienda a natura compositum, & licentiorum iis omni-
bus fabulis, quas pro Diis suis Græcia gentilis invexit? qui ejus figmen-
 ta & Paraphrases aversetur: Sapientescque modum excedere, qui eum
 abjecto adeo numero habent; ut ne ipsius quidem nomen chartis suis
 promerere patiantur?

Quorum vero, urgebit nescio quis, tot tantarum adversus Metaphra-
 stis in hac Historia additiones querelæ? Præterquamquod enim culpa li-
 berari utique possent, nonne quandoque his similes occurrunt in Eru-
 ditum Criticorum nostrorum Operibus, qui longe & multum Meta-
 phrasti accuratione, polito judicio, & eruditione antecellunt?

Litteratorum sit, sententiam dicere, num Bailletus in texenda Vita
 Cyrilli pueri Martyris Casareæ in Cappadocia, Decio, aut Valeriano
 Ecclesiam insectantibus; Metaphrasticum morem servaverit necne? Quo
 autem rectius id cognoscatur, universam huc traduco Sancti illius pue-
 ri Historiam, ita plane, ut legitur apud Bailletum, addito Autographo,
 cui se adhæsisse fatetur. Signabo igitur in Contextu Bailleti italicis ca-
 racte-

raſteribus quæcunque addidit Autor ille: in Latino vero exemplo Romanæ formæ ea indicabunt, quæ detraxit peritus iſte Criticus, id eſt, loca, quæ interpretatus non eſt.

BAILLETUS.

29. Maii, pag. 911. &
ſequentibus.

Post pauca, quæ exigui Proœmii viſem gerunt, in hæc verba loquitur de Sancto Cyrillo. In ore ſemper Jeſum Chriſtum habebat, & propter ipſum ſe omnibus cum faciendis, tum ſuſtinendis paratum eſſe profitebatur. Quo factum eſt, ut non modo minas, aliis quibufquam perterrendis aptiſſimas, verum tormenta quoque, quorum vi homines aliquando ſuccubuerant robuſtiores, mira conſtantia pertulerit.

Fidei ſua hoſtem & inſeſſatorem Patrem ipſum habebat, qui cum ad exitum perducere non poſſet; ut filius voluntatem ſuam divinæ, cui famulabatur, anteferret, ei nuntium remiſit, oſtium occluſit domus, & vitæ neceſſaria quælibet ipſi denegavit.

Non poterat fieri, quin inaudita adeo Patris ſervitia reprehenderetur. Cyrillus autem in divinis laudibus totus erat, quem ſibi verum magis fore Patrem exiſtimabat, quam eum, quem acceperat a natura, & a quo dure adeo deſerebatur. Abſque eo quod reverentiam Patri debitam excuſaret, æquo animo omnium, quibus illum ſpoliabat, commodorum amiſſionem ferebat, propoſitis ſibi ante oculos a Fide æternis bonis.

Martyrium Cyrilli Pueri, ex Tomo 7. Maii Bollandi apud Ruynart, in Actis Seſſætiſ pag. 253.

Omitto Præſtatunculam, quæ Acta iſta anteire ſolet, acque exordium ducō ab iis, quibus Bailletus Latinæ verſioni reſpondet.

Etenim omni tempore Chriſtum nominans erat Cyrillus, & ſemperipſum inde eſſe motum fatebatur: & plagis confixus, & verbis territus, neque verborum ruinam, neque afflictiōis injuriā computavit, ſed ſuſtinuit hæc quidem libentiſſime: promte autem & aliud aliquid majus malum expectabat. Cum autem creſcerent animi, qui ſunt erga bonam fidem, & æmulatores haberet multos, qui ſimiles erant ejus ætati.

Abdicat quidem eum Pater, domum ei claudens, & quæ in ea erant proſus abnegabat ei.

Quidam autem in his laudabant Patrem, & valde mirabantur. (ipſe vero quaſi nihilum reputabat abdicari a Patre): & quod parva auferens ei, majora & utiliora ei provideret fides, quæ in Domino erat, dicebat.

xiimo

Homo hic, qui in se comprobatus Jesu Christi vaticinium, quo dixerat; futurum, ut parentes filios proderent, & Judicibus traderent propter nomen suum, apud Magistratus de filio suo conquestus est, a Patre & Diis defecit.

Magistratus ad comprehendendum *Hæc agens in iram provocabat Cæsarem Judicem, & vocans eum per ministrationem militum, & terrens simul de Judiciis; videbat quidem in principio eum non terri, (sed) omni momento ab omni trepidatione securum (adstare), modica omnia contra Fidem computantem.* En indulgeo tibi, inquit Juxta, o puer, delicta: Dimittit tibi & Pater offensam, in domum suscipit te. Licet tibi frui bona Patris, si sobrius sis, si tibi metipsum des cogitatum.

Cyrillum milites misit, quo coram se constituto, operam dedit, ut illum in Patris voluntatem reduceret, & propterea minas in eum gravissimas, quibus terretur, jactavit. Videns autem Cyrillum nihil moveri, rationem dicendi mutavit, aitque, veniam se illi de præteritis daturum, si modo recte sciret, Patremque contumaciam ejus oblivione deleturum, & quæcumque ipsi molestæ dederat argumenta; in domum rursus eum suscepturum; quidquid amiserat redditurum; atque in hæreditatis partem, qua deturbatus fuerat, revocaturum.

Respondit Cyrillus, se gaudere, *Beatissimus vero Cyrillus, gaudentes, quibus ipsi blandiebantur, deo, dixit, cum pro his militi increpationibus & minis, quibus vexabatur: se gestire læticia, quod Patris domo expulsus esset, spe natus, se in divinam receptum iri; ultro se pauperem esse, ut divitiis æternis in cælo exultaret; ceterum se nihil penitus mortem formidare; quod vitam deinceps præstolaretur ea feliciorem, quam ipsi adimere tentabant.*

Magnanimo hoc responso in admirationem traductus Juxta, eum vinciri præcepit, atque ad supplicii locum, veluti eo afficiendum, pertrahit jubens simul clam Tortoribus, ut omnia in eum periclitarentur, citra mortis ictum: cum extremum hoc adhibere remedium formidinis statuisset, ut ipse constanciam frangeret, atque ad prævendum Patris voluntati obfringeret.

Quibus porro mandaverat Juxta, ut ad se deferrent, quoniam Tortoratorum aspectu se timeret modo, ii retulerunt, Quando autem neque lacrymatus puer nunciabatur, neque ignem metuens, in quem injicere hunc ne

ne lacrymulam quidem ex eiri ipsi potuisse; dumque in ignem eum projicere simulabant, non retulisse pedem, non clamasse, non palluisse; & ensē, quo obtruncaretur, distringentibus fortiter adeo cervicem dedisse, ut esset plane, cur ipse carnifex contremisceret. *Judex stupore atque admiratione correptus, sisti rursus ante se Cyrillum jussit, & indulgentiam in eum suam magnificans, hortatus est, ut se revocaret, & gratia, qua exceptus fuerat, non abuteretur.*

Respondit puer: tantum abest, ut me flammis & gladiis subducens, mihi gratificatus sis, ut potius injuriam feceris. *Non est sane, quam in me exercuisti, indulgentia sed servitia.* Aliam domum & divitias præstolor, quam paternas. Sperabam quidem me illuc quantocius iturum, tu vero mihi hanc voluptatem distulisti: Ne itaque tantam mihi felicitatem diutius invideas.

Eorum, qui aderant plurimi adolescentis hujus æque sermonem atque constantiam admirantes, temperare a lacrymis nequiverunt. Porro Cyrillus eos de his redarguere non dubitavit. Ridendum vobis esset, aiebat, atque gaudendum, ubi huc metraductum videtis.

Postquam autem mortis sententiam in eum Judex pronuntiavit, aliorum fletus invaluit. At Cyrillus ea voce, quæ amplum eius & excelsum animum solidamque lætitiā indicaret, dixit illis: Si pereperetis, quam Deo fidam, quove pergam; profecto hortaremini citius me pati fortiter, quam super his conqueri & lugere. Ceterum hominum stimulis non indigebat; qui ejus, pro quo certabat, & a quo corona donandus erat, auxilio confirmabatur.

minabantur, sed patientissime ad mortem pergentem:

Iterum vocat hunc Judex, docere animatus, & verbo suadere secundum solitum sibi morem. *Vidisti o puer, (inquit,) ignem, vidisti juvenis gladium? sobrius esto, ut iterum habeas patris domum & fortunam.*

Qui respondit: nocuisti Tyranni, me revocans, nocuisti, & pessime gessisti: frustra succendisti ignem, sine causa gladium acuisi. Multo major (est) domus, quam habitare scilicet, multo divitiarum præstantiores. Has accipere a Domino accelexo; celerius me consumma, ut celerius fruam,

Et hæc audientes adstantes lacrymabantur: puer autem lacrymas eorum inculpabat: & debetis, inquit, ridere, debetis delectari, debetis (me) producere gaudentes ad patiendum. Nescitis quam civitatem habitabo: nescitis quam fiduciam habeo. Concedite sic expendere vitam. *Hæc dicens ibat mori.*

Splendidus autem & spectabilis erat non solum ei, qui recipit ejus animam, sed & aliis, qui Cæsareæ habitabant, ipsum adjuvante, qui regnat in Sæcula Sæculorum. Amen.

In aperto est ex his, quæ recitavimus, judicare, multa Bailletum Autographo addidisse, præterisse multa, ut quædam loca mittam a germana exemplaris interpretatione distorta. Non me quidem latet, ipsum Archeotypum videri minus accuratum, & aliquanto mendosum, sive id sit Interpretis, sive Amanuensis negligentia probo dandum, item contrariiori Actorum Latinorum stylo adaptum fuisse, circuitu aliquando uti; & nonnulla supplere, ut ad Gallicæ Linguæ ingenium revocaret. Quod si hæc omnia Interpretationem Bailletianam a vitiis non satis vindicarent, nolumus eam propterea infirmari, quod Autographo addiderit, ut eorum, quæ acciderant, intelligentiam explanaret: cum apud Sanctos Patres & Historicos passim emicent Eloquentiæ lumina, & intacta res summa, Oratoria ornamenta aucupentur. Illud autem hoc exemplo efficitur, non fuisse semper Bailletum, cur ad Patrum auctoritatem infirmandam, causaretur: eos in editis S. S. Vitis Oratorum potius, quam Historicorum more locutos fuisse; neque satis æquos esse Metaphrastis illos, qui acriter adeo in ejus Paraphrases invehuntur; Quare etenim iis uti huic erit criminis loco, Criticis vero laudis argumento?

Tom. 1. pag.
283.

Alba. Seleba.
pag. 215.

Baillet. IX. Fe-
bruarii pag. XV.

Tom. 4. ann.
8. in Persecutione
Valeriani
pag. 590. col. 2.

Inter celebriora Metaphrasticarum Paraphrasum, quibus offendit; exempla illud est, quod a Sancti Nicephori Martyris Antiocheni vita defumitur. Exstat hæc apud Bollandum quinto Idus Februarii, qui a Metaphraste interpolata, ut vocat, loca italicis Litteris designat. Theodoricus vero Ruinartius a Bollandi vulgaram fuisse tradit, *adjunctis altero charactere Metaphrastis additionibus*. „ Bailletus demum eam, uti a Ruinartio producta fuit, integerrimam censet, atque illis *Glossis* & amplificationibus immunem, quas in Acta vetusta Metaphrastes, alique „ nonnulli Latini intulerant. „ Nihilominus conferenti additiones, a Metaphraste in S. Nicephori Vitam illatas, cum iis, quæ in S. Cyrilli Historia a Bailletto exarata leguntur, facile erit constituere, Criticum istum magis, quam Metaphrastes, Paraphrasibus indulgisse, minusque Archeotypi vestigils instituisse. Acta namque Nicephori, a Metaphraste enarrata, per Tillæmontiam quoque, dissident ab exemplari paucis duntaxat, liisque non multæ frugis vocibus, cum ex adverso gravissimæ notæ adjuncta, quæque in Arche typo desiderantur, apposuerit Bailletus, totidemque detraxerit: quamquam ter Acta S. Nicephori brevitate superent, quæ a Metaphraste interpolata contendunt. Quo vero commodius hæc dignoscantur, in fine hujus Paragraphi integram S. Nicephori Vitam colloabo, Metaphrastis mutationibus, distinctionis gratia, italico charactere excusis.

Historia pariter trium Capituli S. Joannis Baptistæ Translationum, quæ in Metaphrasis infidelitatis exemplum afferri solet, minori reddita est

cir-

circumlocutionum & additionum numero, quam S. Pueri Cyrilli Martyrium. Neque consequens inde est, factam eiduorum Miraculorum accessionem fuisse, quorum meminit Metaphrastes; quia illorum tum in prisca, tum etiam in Marcelli Relatione silentium sit. Nanquid cum alia de his Metaphrasten monumenta docere potuerunt? An ideo aliquid rei adjunctum falsum est, quod qui universam mandarant Litteris Historiam, nullam illius fecerint mentionem? Si ita res se habeat, paucissimæ supererunt ingenuæ & germanæ narrationes.

Quid si duo hæc mira facta, nihil aliunde, quod incredibile sit, continentia adjunxerit Metaphrastes, immo ex ingenio suo, quæcumque de Uranto dixit, ad transferendum Caput Sanctum cum Coreis accedente, depromerit? his tandem ad tria ascenderet in prolixa ad modum narratione additamenta: verum quot in Bailletiana licet brevissima enumerantur?

At insistant in eo potissimum: Tillemontio ceterisque Sapientibus displicuit Metaphrastes, quod tum etiam quando proficitur se totidem verbis reddere Autores suos, illos interpolare, & pro libidine differentes proponere non desinat; multa Historiis de suo addat; resque non ita enarret, uti contigerunt, sed ut contingere poterant. In his sane querelis omnibus ad Metaphrastis condemnationem momenta sunt maxima: sed nonne, responderet quis, videntur demum cunctæ in Bailletum ipsum recidere? An non fidem obligavit suam Criticus hic ab Actorum S. Cyrilli Autographo non recedendi, quemadmodum illud Bollandus quarto Kalendas Junias, & Theodoricus Ruinartius, ab ipso cum in Tabula Critica, tum in S. hujus pueri Vita citati retulerunt?

Esto tamen legitimis amborum istorum Scriptorum Autographis non se obstrinxerit Bailletus, nonne ipsum intererat monere, unde nam tot additiones decerpserit?

Quamobrem cum fontes alios non indicaverit, immo nequiverit indicare, æquum est inde colligere, eum S. Cyrilli Vitam Paraphrasin ritu convertisse, huius Historia Scriptorem pro libidine differentem proposuisse; multa de suo addidisse, & pro libito detraxisse; immo adjuncta quædam non satis congrua ratione interpretatum fuisse; Sanctis hujus Pueri Martyrium enarrasse non uti consigit, sed uti contingere potuit; pluribus denique rem comitantibus, quæ defunt in Archetypo, monumentum illud illustrasse. Non est autem hæc sola, quam Bailletus addendo & demendo reddiderit, narratio: aliz plures nullo negotio præsto essent non minori animadversione dignæ, in quibus æque sibi, atque in Cyrilli Gestis, indulgit Bailletus: hanc vero præ aliis ipsius insigni brevitate ducti se legimus.

Hinc manifestum est, artem interpretandi latius non fuisse adeo Metaphrasti peculiarē, ut usus plurimos non attulerit etiam Autoribus illis, qui apta rerum confessione, & diligentia emicare putarunt: tametsi adversus Græci hujus Scriptoris intemperantiam quam sepiissime vehementius ferantur, & illius testimonium nullius esse ad factum aliquod statuendum ponderis esse velint, nomenque penitus expungant, ipsius quamvis labore proficiant.

Licet duo, ut ita dicam, additionum genera in germanas Sanctorum Historias receperit Tillemontius, non crediderim tamen eas accusationis vitio laborare. Cum aliquid sit ipsi obvium, quod extraneum rei suæ, aut splendorem ipsi afferat aut claritatem, tum, si Autor apertus est ad faciendam fidem, non dubitat ea, quæ depromsit, narrationi suæ, esse autographæ, inserere; tamen adhibita cautione, ut a genuino Oratoris contextu, quod ascriptum est, seceruat, & in ora libri Scriptoris, quo utitur, nomen seponat. Haud raro etiam nonnulla ingenio suo compacta Historiis attexit doctus iste Criticus: verum cum id interjectione claudat, animadvertit Lector ea ad monumenti illius partes non pertinere: quæ de re interpolationes recte vocari nequeunt.

Non defuerunt præstantes Critici, qui crederent, majorem Metaphrasticarum additionum partem hujusmodi esse *; sique eadem, ac Tillemontius providisset, ambigo, utrum audacter adeo adversus ipsius Paraphrases conclamassent. Illud est sane constans, addimenta multa, quæ Historico huic crimini dantur, uti quæ ad S. Nicephori Vitam, & Capitis S. Joannis Baptiste translationem spectant, non esse graviora iis, a quibus aliquando non abhorruit Tillemontius: neque enim præter hæc duo, alia nobis Critici obijciunt in hoc Græco Autore infidelitatis exempla.

VITA S. NICEPHORI MARTYRIS,
e MSS. Regiæ Bibliothecæ depromta, & cum ea, quam
edidit Metaphrastes, collata.

*Additiones a Metaphrasæ interposita Italicis notis
describuntur.*

*Apud Bell., tom.
III. Febr. dec.
IX. Habetur
etiam apud Rui-
nart in Atlas
Selectis Graec.
& Lat. pag.
244. Gr.*

In illo tempore erat quidam Presbyter in magna Antiochia Syria, nomine Sappiricius. Erat autem quidam quoque alius, qui appellabatur quidem Nicephorus, erat vero ordine Laicus, & admodum germanus

* *Pauculis ad attentionem concilian-*
dam, aptiusve connectendas periodos, | *interjectis.* Boll, Tomo 1, jan. Præf.
pag. 18, col. 1.

acti-

amicus ejusdem Presbyteri : seque ambo sic mutuo diligebant , ut existimarentur esse fratres germani , nati ex uno utero ; adeo ut esset excellens amor eorum mutuus . Cum autem longo tempore vixissent in hac affectione , bono & honesto infestus & sceleratissimus humani generis inimicus , eis invidens , talem inter eos peperit dissensionem ; ut nec in platea vellent sibi invicem occurrere , ex dæmoniaco odio , quod inter se invicem conceperant .

Cum facis vero longo tempore ita fuissent affecti , ad se rediens Nicephorus , & cognoscens odium esse diabolicum ; rogavit amicos quosdam , ut irent ad Presbyterum Sapricium , & rogarent eum pro Nicephoro , ut ei culpam condonaret , & eum penitentia ductum acciperet *propter Dominum* . Ille autem noluit ei condonare . Is vero rursus misit alios amicos , ut ei reconciliaretur . Presbyter autem Sapricius nec eos quidem rogantes audire sustinuit . Rursus vero Nicephorus rogavit alios quosdam amicos , & misit ad ipsum , ut ei dignaretur sui delicti veniam concedere : ut *convenienter divino eloquio* in ore duorum vel trium testium staret omne verbum .

Ille autem eum esset duro corde atque implacabilis , & oblitus esset Dominum nostrum Jesu Christum , qui dicit : Remittite & remittere vobis , & rursus ; *Si offeras munus tuum ad altare , & recordatus fueris , quod habes aliquid adversus fratrem tuum , dimitte id , & vadens reconciliare fratri tuo* , & rursus ; nisi remiseritis hominibus delicta eorum , nec pater vester cælestis remittet vobis delicta vestra ; omnibus eum rogantibus & petentibus , non condonavit fratri & amico suo . Non enim habebat in se *charitatem , & misericordiam ; quamobrem iure fuit privatus regno celorum* .

In primis autem pius & fidelis Nicephorus , eum vidit Sapricium despicisse communes amicos , qui pro eo petentes veniam non acceperunt , ipse currens ad ædes Saprii , se proleat ad pedes ejus , dicens : condona mihi Pater propter Dominum : Ille vero noluit ei reconciliari , ut amico , & maxime eum rogaretur : & *maxime* eum deberet , etiam si non fuisset rogatus , a prima extusatione eum accipere , ut Christianus & Presbyter , & qui professus erat servire Deo .

Cum autem hæc sic fierent , repente existit persecutio & magna afflictio in Antiochia Civitate , ubi ambo habitabant , & apprehenditur Sapricius , *ut Christianus* , & traditur Præsidi : & stetit ante ipsum , & dixit ei Præses : Quod est nomen tuum ? Ille autem dixit : Vocor Sapricius . Dixit Præses : Cujusdam es generis ? Dixit Sapricius : sum Christianus . Præses dixit : Es Clericus ? Dixit Sapricius : locum teneo Presbyteri . Dixit Præses : Augusti nostri & Domini hujus regionis , & finium Roma-

† Gallienus.

norum, Valerianus & Gallus † iusserunt, ut qui se dicunt esse Christianos, sacrificent Diis immortalibus. Si quis vero despiciens, respuit hoc Edictum, sciat se diversis tormentis & suppliciis plectendum, & sic gravissima morte esse condemnandum. Sapricius autem adstans dixit Præsidi: Nos Christiani, o Præsides, Christum Deum habemus Regem; quoniam ipse est solus verus Deus, & creator cæli & terræ & maris, & omnium, quæ sunt in eis. Omnes vero Dii Gentium, Dæmonia; & percant a facie universæ terræ, qui non possunt alicui opem ferre, aut aliquem lædere, aut impedire, cum sint opera manuum hominum.

Tunc iratus Præsides, iussit eum projici in Cochleam, iubens eum vehementer vexari. Cum is ergo adeo acerbè & inhumane torqueretur, dixit Sapricius Præsidi: carnis meæ habes potestatem; animæ autem meæ potestatem non habes, sed Dominus Jesu Christus, qui eam creavit. Longo vero tempore tortus sustinuit tormenta. Cum vidisset autem *improbis & malitiosus* Judex eum non persuaderi, tulit in eum sententiam, dicens; Sapricium Presbyterum, qui Edicta contemnit Imperatorum, & non paruit, nec Diis immortalibus voluit sacrificare, ut quia spe Christianorum noluerit excidere; jubemus tradi supplicio capitis.

Cum ergo ipse esset egressus, accepta Martyrii sententia, & festinaret ad cœlestem coronam; audivisset autem S. Nicephorus, currens processit ei obviam, & se proiecit ad pedes ejus, dicens: Martyr Christi ignosce mihi, quoniam peccavi in te. Ille autem nihil ei respondit: *excacatum enim fuerat cor ejus a malo Dæmone*. S. Nicephorus eum rursus prævenit per aliam viam, & ei occurrit, priusquam egrederetur e Civitate, & rogavit eum dicens: Martyr Christi condona mihi hæc, quæ peccavi in te, ut homo. Ecce enim, data est tibi Corona a Christo, quem non negasti sed confessus es nomen ejus sanctum coram multis testibus. Ille autem *durus & implacabilis*, odio cor habens excacatum, neque ei dedit veniam, neque ei verbum voluit respondere; adeo ut ipsi Lictores dicerent S. Nicephoro: tam stultum hominem nunquam vidimus: Vadit ad supplicium capitis, & quomodo petis veniam ab eo, qui jam est moriturus? Dicit eis Sanctus Nicephorus: Nescitis quid petam a Confessore Christi: Deus autem scit.

Et cum venisset ad locum, in quo erat interimendus Sapricius, rursus ei dixit Nicephorus: *Rogo te Martyr Christi, ignosce mihi, siquid peccavi, ut homo*: Scriptum est enim, petite & dabitur vobis. Sed eo hæc dicente, & quæ sunt his similia, non audivit lævus & durus amicus, nec flexus est sodalis asperimus, nec fuit mollis totus inflexibilis. Non enim *audivit illud: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut te ipsum*. Sed clausit aures cordis sui & corporis, ut aspis

furda & clauda; quæ non exaudivit vocem incantantium. Propterea *qui personam non respicit*, & verax est Dominus qui dixit: si non remiseritis hominibus delicta eorum, *neque Pater vester cœlestis remittet vobis delicta vestra: & in qua mensura metieris fratri tuo, in ea remetietur tibi.*

Dominus cum vidisset eum nulla tangi proximi misericordia, jure eum privavit Regno suo cœlesti: immo vero ille seipsum alienavit a gratia cœlesti, & ab æternis Dei bonis, propter injuriæ a fratre acceptæ recordationem: & maxime quod in germanum & veterem amicum fuisset animo crudeli immani & irreconciliabili. Tunc dicunt Lictores Sapricio: Flecte genua tua, ut caput tibi amputetur. Dicit autem eis Sapricius: Quare? Dicunt ei Lictores: Quoniam noluisti Diis sacrificare, sed contempsisti Edictum Imperatorum propter hominem, qui dicitur Christus. Hæc cum audisset miser Sapricius, respondit Licitoribus *hanc miseram & tristem vocem* dicens: nolite me ferire: facio enim quæ jusserunt Imperatores, & Diis sacrifico. Sic eum excæcavit odium, & ab eo abduxit Dei gratiam. Qui enim per ejusmodi tormenta non negavit Dominum nostrum Jesum Christum, cum venisset ad finem mortis, & esset accepturus præmium & coronam gloriæ *& spei*, negavit vitam æternam, & fuit apostata.

Hæc cum audisset S. Nicephorus, rogavit Sapricium *cum lacrimis* dicens: Noli, o frater, noli transgredi, & negare Dominum nostrum Jesum Christum: Noli omnino, rogo te, ab eo deficere, & perdere cœlestem coronam, quam per multa acquisisti tormenta & afflictiones. Ille autem noluit eum omnino audire, sed contendit abire ad interitum *& ad tenebras ultimæ mortis & ad ignem, qui non potest extinguï.* Qui tanti præti gloriâ in momento unius horæ ictus gladii perdidit, reversus fuit miser, excæcatus ab odio.

Non enim audivit Dominum nostrum Jesum Christum, dicentem in Sancto Evangelio, si offeras munus tuum ad altare, & recorderis, quod frater tuus habet aliquid adversus te; dimitte munus tuum ante altare, & vade primum, & reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum. Et rursus Petro Principi Apostolorum, cum rogasset Dominum, Quoties, si peccaverit in me frater meus, dimittam ei? Septies? Respondit Dominus: Non dico tibi septies, sed septuagies septies. Ille autem miser ne semel quidem voluit condonare fratri suo, & maxime penitenti veniam & roganti. Et Dominus quidem noster & Deus jussit ex animo condonare unicuique, & dimisso munere, quod Deo est offerendum, currere ad reconciliationem. Ille vero ne summis quidem labris condonavit ei, quem penitebat, nec in animum induxit, ut ei roganti remitteret, sed clausit viscera sua a fratre suo; propterea recessit ab eo gratia divi-

divini & vivifici Spiritus, & perdidit *magnam pretiosam*, & gloriosam Coronam Martyrii. Quamobrem, o dilecti, nos quoque diligenter caveamus ab hac diabolica operatione odii, inquam, & injuriae acceptae recordatione; ut nostrorum quoque peccatorum detur nobis remissio a Domino Jesu Christo, convenienter ei quod dicitur: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, fidelis est enim, qui promissit.

Beatus autem Nicephorus, postquam vidit, transgressum esse Sapricium, *magna voce* dicit Licitoribus: Ego sum Christianus, & credo in Nomen Domini nostri Jesu Christi, quem iste negavit. Me ergo jam pro ipso ferite. Lictores vero non sunt ausi eum ferire absque jussu Praesidis: mirati sunt autem omnes, quod se ita ad mortem tradiderit. Libere enim dicebat: sum Christianus, & Diis vestris non sacrifico. Unus autem ex Licitoribus currens renuntiavit Praesidi, dicens: Sapricius quidem pollicetur se Diis sacrificaturum; est vero illic quidam alius, qui vult mori propter eum, qui dicitur Christus, clamans & dicens libere: Christianus sum, & Diis vestris non sacrifico, nec obedio Edictis Imperatorum.

Postquam audivit Praeses, in eum tulit sententiam, dicens: Si non sacrificat Diis immortalibus, prout jusserunt Imperatores, jubeo eum mori gladio: *Sapricium vero finite abire*. Tunc accipientes Sanctum Nicephorum, eum capite truncarunt, ut Praeses jusserat *nono Mensis Februarii*, & sic consummatus fuit in Christo Sanctus Martyr Christi Nicephorus, & ascendit in caelos coronatus per fidem in Christum, charitatemque, & humilitatem. Quoniam enim propensus fuit ad charitatem & humilitatem, ideo fuit redimitus Corona Martyrii, & dignatus est referri in numerum Martyrum, ad laudem & gloriam magni Dei, & Servatoris nostri Jesu Christi, cui gloria & potentia nunc & semper, & in Saecula Saeculorum. Amen.

Habes Vitam S. Nicephori Martyris a Metaphraste amplificatam, ex qua ruum erit, Lector, judicare, num tanti sint ponderis additiones illae, ut eruditos Criticos ad vehementer adeo exaggerandas Graeci hujus Historici adalterationes cogere possent: cum tamen nullam hac S. Nicephori Historia aptius, quo illas magnificarent, exemplum repererint; immo difficillimum esset, eos aliud reperire, ut querelas suas aliqua adumbrarent specie veritatis. Praterquamquod conferat, qui velit, Metaphrasticas Actorum istorum additiones, cum ea, quam accepimus a Bailletto hujus Sancti Vita; & plane cognoscat, Criticum hunc, quamquam institutum susceperit Actorum Autographum incorrupte exhibendi, adjuncta tamen ab eo aliena, neque Metaphrasticis leviora ipsi apposuisse: ne plura ea recenscam, quae pratermisit, aut sede mutavit. Quae cum dico, no-

Lim

lim Icelreo Bailleti in hac Historia consilium reprehendi, siue in aliis, in quibus idem præstitit; cum ita se gerant, ut plurimum, quicumque his operam navant, & Patres ipsi non absumiliter se gesserint. Illud certe confici potest inde, hanc Metaphrasti libertatem satis non esse, ut despiciatui ducatur Autor hic, si de concidat apud omnes, in ore Litteratorum, ut calumniator & falsarius versetur, ad monstrum pariendo a natura compositus, & iis omnibus fabulis licentior, quas pro Diis suis Græcia gentilis intrexit, eum in hanc quoque diem illustres Autores existant, qui eadem sibi licere arbitrantur.

ARTICULUS V.

*De argumento, quod nanciscimur ab Autoribus, qui Sanctis,
quorum Historiam instrunt, sæculo plus sunt
recentiores.*

CUM Ecclesiastica Historia pene tota in Autorum testimonio sit constituta; quo Scriptores de rebus testantur, aut parum aut longe ab illorum ætate remotis, eo majoris aut minoris momenti probationem suppeditant. Testis oculatus, vel contemporaneus audiendus sane præ alio est; qui aliquibus duntaxat post factum, quod persequitur, sæculis floruit. Quo præjacto veluti fundamento, hanc superstruxerunt egregiam regulam. Critici, nostri quam Tillemontius edixit in Epistola ad Lamyum. „ Iis omnibus, quæ de temporum suorum moribus perhibent cum Græci tum Romani, fidem adjungimus: si vero ea nullis rationibus confirmata, prodant litteris, quæ non dixerim mille, sed ducentis aut trecentis ante ipsos annis evenisse compertum est, fidem ipsis derogamus, præsertim Græcis, non secus ac Judæi, ad excogitandas & hauriendas fabulas mirifice factis. Hæc eadem sentia habet Bailletus. „ Elapso, inquit, sæculo ab alicujus Sancti Viri interitu, quod ad tertiam aut ad summum quartam progeniem protrahitur, consuevi per sepe, nullum quod attinet ad Vitæ Historiam, Scriptorem in medium producere, nisi si desint alii propioris temporis & firmioris autoritatis. „ Consulam super his Sapientissimum Mabillonium. „ Cum neque Autores coævum, nec alii his unius aut duorum Sæculorum intervallo succedentes, de re aliqua reticuerunt, de qua recentior nulla ductus autoritate testimonium dicit, nihil ipsi deferendum est: alias quibuscunque errorum & mendaciorum generibus pateret aditus. „ Launojus, qui ad hanc

Tome 2. v. 7. p. 40. col. 1.

Baillet in addit. pag. XLV.

De Stud. Mon. n. 1. p. 2. c. 1. pag. 211.

hanc regulam veluti ad unum ex præcipuis Criticæ suæ fundamentis creberrime appellat, hujusmodi tempus ad duo circiter sæcula protendit, *Ducentorum plus minusve annorum æstimari potest. Quam conjecturam tum Doctor hic, cum alii Critici hoc Cardinalis Baronii principio fulcivere. Quod a recentiori autore de rebus antiquis sine alicujus vetustioris auctoritate profertur, contemnitur.*

Hujus itaque pronunciati vi Tillemontius Macrobio non acquiescit testanti, Herodis quoque filium in eorum numero fuisse, qui Regis illius imperio paullo post Jesu Christi ortum trucidati sunt. „Scriptor inquit „quinto ab eo evenu sæculo florens, tantam non habet, ut rem adeo „incredibilem persuadeat, auctoritatem. „Eodem usu effati Baronium carpit, quod monachum Alexandrum Sæculi V. Autorem in Vita S. Barnabæ laudaverit. „Si quidem verum sit, ait Tillemontius, Zenonistemonioribus æqualem fuisse Monachum Alexandrum, levissimum profecto „esset ipsius testimonium ad res ætatis Apostolicæ confirmandas. „Aliubi etiam, ubi de Maria Ephesi occumbente quæstionem movet: „Andreas Creteusis, habet, Deiparam summa consuetudine fuisse censeri; „verum VII. aut VIII. sæculi Scriptor est, propterea rei adeo vetustæ „probandæ minus ob ætatem idoneus. „Sunt, qui Aponio erellant asserenti, S. Justinum veneno sublatum fuisse. Tillemontius, qui eum capite obruncatum tradit, ab hac lege præsidium petit, ut Scriptoris illius auctoritati fucum faciat. „Ut Paucis rem transigam, inquit, Aponius sæculo septimo labente clarus, is non est, qui nobis factum in „gerat nullibi memoratum. „Obicientibus Dupino, Autorem Quæstionum, S. Justini nomen præferentium, ad Quæstionem 74. respondentem, animadvertisse, S. Clementem Epistola ad Corinthios falsum esse, non in Prophetarum & Apostolorum duntaxat, verum in Sibyllarum etiam scriptis de mundi exitu, summoque Judicio fieri mentionem; reponit Doctor hic; illarum Quæstionum Autorem, utpote Sæculi V., rerum, ut hæc sunt, vetustissimarum testem non esse fide dignum. Eandem præscriptionem frequenter adhibet Bailletus, cum placet ipsi factum aliquod respuere; totque locis ex ea agunt Lannojus & Alexander, ut non vacet singula recensere.

Si itaque servanda est præscriptio hæc Sapientum nostrorum, quisnam erit exitus magno Historiarum, & Gestorum Sanctorum numero, quæ Scriptorum testimonio pendent pluribus posterioribus sæculis viventium quam quæ Litteris commendarunt; nec minus certa sunt, aut magis credibilia, quam quæ retulimus superius, nec tandem aliis Autoribus innituntur? Repudiandus itaque confestim erit, aut certe in dubium revocandus S. Zachæi Publicani Episcopatus, de quo assensit S. Petrus Cry-

Lannojus de au-
tor. origan. et
gum.

annot. 23. in 79.
Christum pag. 156.
col. 1.

annot. 3. in 5.
Baron. pag. 686.
col. 2.
annot. 13. in 5.
Vig. pag. 492.
col. 2.

Tomo 2. annot.
13. in 5. 79.
pag. 701. col. 1.

Dupin. Resp. ad
Animadv. pag.
206. Gallice.

Baillet. Tab. Crit.
in Vita S. Naza-
rii pag. XLV.

annot. 25. in 79.
Christum pag.
46. col. 1.

Cryfologo æquum duxit Tillemontius; licet rei hujus nullum ante ipſum veſtigium appareat, niſi ſi in Monumentis Apocryphis appareret. Ergo a Tillemontii Memorii, & Bailleti Sanctorum Vitis delendum eſt, quidquid ex Actis Bollandi de S. Marco Evangeliſta nos docent; conſcripta nanque ſunt ab ignoti nominis Autore IV. aut V. ſæculi. Opus i-
pſum erratis, rebusque fidem omnem, eodem Tillemontio teſte, ſuperan-
tibus ſcatet; viſis & miraculis uberius, quam piis ad exemplum narra-
tionibus redundat; atque de eo ambigitur, utrum facile perſuaſum erit
omnibus, Chriſtum ſalutem Marco dicentem, cum *Evangelium ſuum*
nuncupaſſe. Exemplar item Latinum ſert, Marcum, ubi in Alexandrinæ
Urbis ingreſſu calceos ſuos contractos eſſe deprehendit; dixiſſe: *verenum*
iter meum expeditum eſt. Hæc omnia ſatis fabulam olent; veruntamen
ab egregio Opere iſto multa Critici, ad S. Marci Vitam ſpectantia,
depromferunt.

Intererit etiam ab Eruditorum Operibus, qui partim ſaſtinent inter
Episcopos Dionyſios cum Athenienſem tum Pariſienſem diſtinctionem,
ea detrahere, quæ recitant de poſtremi hujus Geſtis; cum plurima illo-
rum originem ducant a S. Dionyſii Vita per Boſquetium vulgata, quin-
to Hiſtoriæ Eccleſiæ Gallicanæ libro, cujus Autor VII. aut VIII. ſæcu-
li, eam, ut fatetur Tillemontius, citius publicis rumoribus tum de S.
Dionyſio percrebescentibus, quam vetuſto aliquo exſtante Monumento,
concinnavit: ſive ut loquitur Bailletus: Acta iſta vulgi tantum Tradi-
tionibus & fama compacta ſunt. Quorſum evadent, quæ colligunt Til-
lemontius & Bailletus de S. Timotheo, ejuſque præſertim interitu, pro
quibus unus ſpondet obſcurus VI. ſæculi Scriptor? Ea denique, quot-
quot litteris conſignarunt S. Mariæ Magdalænæ iter Ephreſum, & S.
Mauricii & ſociorum Martyrium attingentia, eodem plane recidunt;
nemo etenim præter S. Modeſtum VII. ſæculi Scriptorem, ſingularem
aliquam Mariæ Magdalænæ notiſſimam nobis aperuit: Monachus vero, qui
quadringentis ab illius obitu annis S. Mauricii Vitam texuit, in hominum
ignoratione, æque ac ſponſores ejus, verſatur.

Nonne autem, inquiet aliquis, Sapientes ſuper hiſ ſatis dilucide conſi-
lium ſuum enunciant: ſe illa uti legitimæ autoritatis, aut certæ verita-
tis monumenta minime habere, immo fateri, omnem ipsis non eſſe ad-
jungendam fidem, ſed probabiles tantum, & alicujus cum vero ſimilitu-
dinis Hiſtorias exiſtandas; demum Autores illos, quamquam longo
adeo temporum intervallo diſſent ab Hiſtoriis ſine ullo vade recitatis; po-
uiſſe tamen, ut videtur, eadem ex antiquis quibuſdam monumentis, quæ
ceteros Scriptores laterent, mutuari?

De hiſ omnibus nullo negotio conveniet, dummodo inter Criticos no-

Tom. I.

H h

ſtros

Tillem. tome 2.
pag. 97.
Baillet. 2. April.
pag. 491.

Tillem. tome 2.
annot. 1. in S.
Marc. pag. 506.
et. 1.

Tillem. tome 4.
art. 2. in S. Dio-
nys. pag. 444.

Bail. Tab. Crit.
p. 62. pag.
22.

Tillem. Tome 2.
Art. de S. Tima-
thee pag. 160.
Bail. ap. Iano.
pag. 591.

Tillem. Tome 2.
art. de S. Maria
Magd. pag. 11.
Bail. 22. Julii
pag. 643.

Tillem. Tome 4.
art. de S. Mon-
vicio pag. 431.
Bail. 22. Sept.
pag. 515.

stros conveniat id etiam, quod æquissimum est; eos scilicet, qui ex Macrobio, Monacho Alexandro, Andrea Cretensi, & Aponio a nobis paulo ante commemorata indicarunt, non illa ut inconcussa, & explorata, veritatis, sed ut similia vero, & probabilia prodidisse. Cur etenim minime licebit eodem, quo Critici nostri, momento, asserere, non videri, Autores istos hujusmodi facta euidisse, sed ea a prisca Monumentis, quæ in eorum manus inciderant, accepisse?

Perspectum sane est, præclaram hanc regulam Lydium veluti lapidem esse, quo discrimen fiat inter germanas Historias, multasque Sanctorum Vitas, atque eas, quæ sine ulla controversia falsæ sunt & supposititiæ, quæque citra testimonium a Sanctorum Historicis invehuntur fiducia tanta, perinde ac si ab oculatis & contemporaneis testibus ea didicissent, cum revera multis post sæculis vixerint. Hic est omnium ferme, quas hujusmodi Historici venditant, fabularum fons & origo. Sanctorum non paucis ante sæculis defunctorum Vitam non quidem certis & antiquis monumentis, sed confusa populorum traditione describunt, quæ cum infinitis semper narratiunculis permixta sit, inde comparata nihil nisi puram *rapsondiam* conficiunt, in qua nullo pacto verum a mendaci poteris internoscerre. Quare hac lege non intercedente, omne fabularum genus aut persuaderent nobis, aut animose saltem obtruderent.

Fatemur ultro, Historiæ alicujus veritatem satis incorrupte ad tertiam usque vel quartam progeniem propagari posse: at deinceps sive reipsa, sive rei adjunctis facta subeunt mutationem; ut quodcumque non eodem, quo contigit, ævo scriptis mandatum erit ab ingenioso & accurato viro, nonnisi summa animi provisione amplectendum sit, quantumvis fide præstet Scriptor ille; dummodo optimos eorum, quæ narrat, vades non producat.

Hujus moniti doctrina Tillemontius & Bailletus ad dubia, vel falsa & Apocrypha amandarunt plura S.S. Acta, utpote communibus veritatibus notis minime affecta, quæque alioqui sponsores non habent, quorum fide indubitate admitti possint, sive Scriptorum autoritatis vitio: sive diuturniori, quod ab Historia illa effluxit, temporis spatio. Nunquam igitur, ut par est laudibus Sapientum Criticorum istorum intelligentiam celebrabimus, qua infra res minus audiendas ablegarunt, quæ seruntur de Sanctis Gervasio & Protasio, Celso, Nazario, & Perpetua hujus Matre; de Sancto Auxibio in Insula Cypro Soli Episcopo; de S.S. Apollinari, & Marco Atinate Episcopo in Campania felici; de S. Victorino fratre S. Severini Episcopi Neapolitani; de S. S. Syro, Pompejo, & Juvenio Episcopis Papiensibus; de S.S. Hyacintho, Eudocia, Romulo, Sophia, Eleutherio, aliisque Sanctis numeris; tum quod modis insectæ sint

Hi-

Historiz istæ, tum etiam quia ab Autoribus descendant, multis ab istorum Martyrum obitu sæculis viventibus, neque monentibus, unde nam hauserint ea, quæ in vulgus emittunt.

Non est porro mirum, hos Sanctorum nimium credulos, minusque accuratos Historicos Opera sua Sanctorum Vitis tanto post eorum interitum exaratis referuisse; illud profecto mirari subit; Bailletum, cum nimirum, qui Rempubicam Litterariam in spem induxerat fore, ut elapso ab alicujus Sancti interitu sæculo, quod ad tertiam, aut ad summum quartam progeniem protrahitur, nullum plerumque quod attinet ad *Vita Historiam Scriptorem in medium produceret*: hunc inquam maximum Vitarum Sanctorum numerum exhibere, quæ tribus, quatuor, pariterque quinque aut sex post eorum mortem Sæculis collectæ sunt. Vitas S. S. Cyri, & Joannis Martyrum a S. Sophronio desumpsit, qui eas trecentis, postquam affecti Martyrio sunt, annis coegit: S. Antonini Abbatis, S. Mederici; S. Genebaldi Episcopi Laudunensis; & S. Barontii Hæremitæ Gesta tribus item sæculis, ac Sancti isti, recentiora sunt; alia Sanctæ Gudulæ trecentis quinquaginta annis. Acta Sancti Fridolini Abbatis quadringentos ab illius suprema die annos numerant, non secus atque Sancti Pauli Episcopi Legionis; Humberti; Maricolenfis, S. Amatoris; S. Theodartii; S. Maugilii Solitarii in Picardia; S. Adelmi Episcopi Schireburgensis in Anglia, S. Bernoni Episcopi Misniensis in Saxonia; S. Juventii Episcopi Papiensis, & S. Desibodii Abbatis. Acta Sanctæ Lindræ Virginis quingentis annis; S. Diæ Episcopi Noviodunensis sexcentis; & S. Amabilis * Presbyteri Ricomagenfis octingentis annis posteriora sunt; ut plurima alia præteream, quorum molesta esset enumeratio. Qui omnes Scriptores plerumque neminem in testem appellant, tunc ad nos ea derivaverint; atque Bailletus ipse non dissimulat, Vitæ S. Humberti Maricolenfis Autorem nullum, quo eam in tuto ponat, titulum producere; quamvis minorem trecentis annis ætatem serat; æque ac Monachum, qui S. Maugilii Gesta coagmentavit, ea nonnisi ex Monasterii sui & vicinorum populorum traditione composuisse. Verum quidem est, hanc Legem contraxisse Bailletum, cum dixit: *plerumque se*

* Abbas Faydit secunda ad Turgotium Arvernæ Præfectum Epistola anno 1709. data, non vero edita, mordicus tuetur, Bailletum S. Amabilis Vitam die prima Novembris a MSS. decerpisse, cujus autographum exstat in Sacario veteris Ecclesiæ Ricomagenfis. Historia hæc ab Autore 12. aut 13. Sæculi lucu-

brata fabulis nundique corrupta est; ut cum narrat, radium Solis ipsius chirothecas; & pallium suffulisse, quo veluti umbella, dum Romam pergeret, ad arcendum calorem utebatur; quo cum pervenisset, ab Angelo unius Sanctarum Reliquiarum arcam munere donatus est.

non producturum Autores elapso ab Interitu Sanctorum saeculo; nisi se defini alii propriis temporis, & firmioris autoritatis. Verum neque inter vulgares Sanctorum Historicos crediderim, multos repertum iri, qui, cum suppetrent ipsis ejusdem temporis & firmissimæ autoritatis Scriptores, ad alios multo inferioris ævi confugerent.

Arnaldus An-
delvacensis,
Resignatus,
Florinus Com-
manvillensis,
Christus, Tel-
lensis, Basil-
ianus, P.
P. Mahellenius,
&c.
† Id vocant
Critici Vitæ
Sanctorum e-
mendatioris
græciæ.

Illud etiam tenemus, Autores de Vitis Sanctorum non prius hujusmodi monumentis in collectionibus suis dedisse locum, quam ex iis ea detraherent, quæ negotium facessere poterant: Mira præsertim & prodigia; † de iis ancipiti quadam ratione locutos fuisse, & non semel illorum falsitatem & minimam probabilitatem animadvertendo: proindeque cum tot per eos cauta & provisæ fuerint, putasse licere sibi Opera sua Historiis hujusmodi amplificare.

At monumenta hæc plus ne gravitatis & ponderis consecuta sunt, ex quo ab iis detractum est, quod scrupulum aliquem; & servatum, quod pietatis sensum injicere poterat: si ita est, non videretur reprehendus ille Sanctorum Historicus, qui emendationibus hisdem adhibitis, quibus usi sunt Critici nostri, Vitarum Sanctorum Collectionem a Metaphrasæ & *Legendæ Aureæ* depromptam institueret. Quot ne præsto sunt apud Metaphrasen & Jacobum de Voragine Sanctorum Vitæ, quarum summa capita eadem & nonnunquam majori auctoritate munita sunt, ac illarum plurimæ, quas usurpavimus superius, atque in suis Operibus Critici collocarunt? Quamobrem ablatis ab Historicis Sanctorum iis, quibus non sapit Criticorum nostrorum palatus, evaderet inde Sanctorum Vita æque ferenda ac plures ab illis publici juris factæ; quamquam fastidii delicatissimi videantur esse super multis, quibus innituntur vulgares Historici, monumentis, eaque sine ulla hæsitacione rejiciant. Quidquod plura supersunt adhuc, quæ nobis hac de re ingerant dubitationem?

Nunquid non metuendum est, ne Legi huic mordicus adherentes, cogantur ab Autorum Ecclesiasticorum Operibus delere, atque ad fabulosa & Apocrypha relegare magnam factorum Historicorum numerum, quæ de Jesu Christo, Sancta Virgine Maria, Beato Josepho, aliisque Viris Apostolicis Patres IV. aut V. Sæculi tradiderunt, de quibus cum in sacris Literis, tum apud alios II. & III. Sæculi Patres altissimum silentium est? Quod idem argumentum pro rata parte Scriptoris VI. VII. & Insequentium sæculorum quoad facta ducentis circiter annis vastiora accommodari potest? Nuperi etenim Autores isti, cum per semetipsos ea nequiverint, quæ duobus ante sæculis contigerant, facta callere, neque ab antiquioribus Autoribus cognoverint; consequens est, illa confinxisse, adeoque fallacia, aut saltem incerta fore.

Ceterum quamvis Launojus, Tillemontius, Bailletus, Mabillonius, alique eos omnes possent scopulos declinare, in quos ferri videtur ipsum institutum; esset adhuc, quam vinceret, difficultas: nimirum, ut consilium suum aliorum Sapientum sententiis conciliaret. Melchior Canus, & Dupinus Critices præcepta ad trutinam exigentes; quæ ex prudentiæ documento accuratissime tenenda sunt, ut germanas Historias a narrationibus de industria compactis secernamus, præ aliis constituunt: aspernandum esse, quidquid profert junior aliquis; quin præsci Scriptoris, aut rei æqualis, aut proximi testimonio roboretur. „Thierius vexo, Hadrianum Valesium securus, propugnat, veterum omnium Scriptorum silentium non posse in eventum aliquod suspensionem conferre; si modo adversus præcedentium Sæculorum silentium urgeat Autoris gravis, docti, accurati atque ingeniosi, quantumvis novissimi, testimonium. Quando ipsius conclusioni vel minus gravis, docti, accurati & ingeniosi Scriptoris, quantumvis novitii, quantumvis neoterici, adversabitur auctoritas.

Melch. Canus de
Locu l. vi. Dup.
Traité de Doctrina
Chrétienne cap.
80, pag. 639. &
441.
Valesius Dissert.
de Bibliocap. 6.
Thierius Exer-
cit. ad v.
Dissert. Launo-
jus de aut. argant. &
argumentis. 170
9. 1.

Postremum tandem objectum nostrum est, nullam viam & rationem apparere nobis, qua claros hosce Criticos non aliis modo, verum ne sibi ipsis quidem constare sciamus. Si nanque oculos in Dupini Opera conjicias, quod aliis etiam commune esse potest, eidem Legi obtemperantibus, quot eorum facta observabuntur, quæ veritatis exploratæ hic Autor esse censet; tamen eorum memoriam prosequantur ejusmodi duntaxat Scriptores, sub quorum profecto aspectum non ceciderunt, neque edocti ab aliis sunt, qui ab ipsis non longe admodum, immo ne ducentis quidem post annis vixissent? Nihilominus a vero non abhorret futurum, ut Critici nostri præstent hæc omnia; inter consecutiones istas & præceptionis suæ usum incantent societatem; eam nullis adhibitis præcautionibus tueantur, neque ullam se propterea metuant Ecclesiæ maculam inurere: aut contra ad multas, quas populares nuncupant, Traditiones amplectendas compellantur. Nisi hæc clarius efferant, æqui & prudentes Viri in animum satis inducent, ut credant, egregiæ hujus regulæ usum Rempublicam hæctenus litterariam a pluribus vetustis Traditionibus eo usque non vindicasse; ut omni sublati sit ad jus rursus provocandi locus.

ARTICULUS VI.

Regula Critica de argumento, ab Autorum testimonio, quoad eorum intimas conditiones comparato.

UT de facto quopiam ex Autoris alicujus liqueat testimonio, non est satis Opus esse citra omnem controversiam genuinum, nec illi suppositum; immo neque narrantem Scriptorem eodem, ac Historia contigit, vel saltem viciniore tempore floruisse: illud etiam necesse est, ut quibusdam emineat propriis virtutibus, quarum fulgore dignoscamus, prudentis & limati judicii esse, ad ejus verba animum mentemque convertere. Cum vero & plurimæ sint & invicem dissimiles hujusmodi conditiones, cum quod ad Scriptores, tum quod ad eventus allatos pertinet, operosum esset maxime, unamquamque singillatim certis ponderibus examinare. Eapropter scita nonnulla & mandata Critica condiderunt Eruditi, quibus integerrimum Historicorum illorum, quos audire præstat, ab iis, quos rejicere, discrimen institueremus.

*Malch. Canonicus de Lucii Thesi, l. II. c. 6.
Dupin Traité de Doctrin. Critiq. §. 20.*

Prima lex ex hominum probitate integritateque sumetur. Quæ omnino res locum habet, cum quæ narrant Historici; ea vel ipsi se vidisse testantur, vel ab his, qui viderunt, accepisse. Quemadmodum etenim sagacissime animadvertit Dupinus; si fabulis conflandis Autor sit assuetus; atque in dubiis aut mendacibus narrationibus colligendis sibi placet, eave ne fidem adjicias nisi iis, quæ alterius Scriptoris auctoritate confirmat: Mendaci etenim vera dicenti non creditur. Quare moniti hujus præscripto Sapientes postremorum Sæculorum Critici constanter explodunt, aut certe circumspetto admodum judicio quamplurima Historica Gesta recipiunt, de quibus non alii, præterquam nonnulli, vel lætæ Imperii, Autores Græci, aut quidam etiam Historiei Latini asseverant.

Quo alteram regulam in amplissimo lumine statuamus, duo factorum genera distinguenda sunt; alia publica, atque omnibus perspecta; alia peculiaria, & paucis, interdum etiam uni duxat nota. In priorum summis capitibus nequit fieri ut Autor aliquis offenderit, licet adjunctorum errore capi potuerit: & facis explorata esse videntur, cum ab Historicis aliis, qui ea perspexerunt & cognoverunt, æqualibus recitantur. Secundi generis facta ab ingenua vel eorum qui tradunt, vel eorum, qui dedicerunt, fide pendunt.

Tertiæ admonitionis loco sit, oportere eum, qui fidem promereatur Hi-

Historicum ab omni cupiditatis & partium studio remotum esse. Cui nanque amor, aut odium, affectiones, aut commodum sensa in ore ponunt, is ad res exaggerandas, & sive in bonam sive in malam partem, ut animus tulerit, vertendas propendet. Astus etiam disputationis eum non semel abripit extra rem.

Præcipiunt quarto: illud factum omnes veritatis notas habere, quod memorant tanquam certum plures ejusdem ætatis Scriptores; non item illud, quod probant aliqui, improbant alii. Expedi tum alterutrum scilicet, vel Testium conditione, atque in illius sententiam concedere, qui fertur passim rerum illarum instructissimus, vel Temporum illorum Historia, cujus ratio factum illud vero magis minusve simile demonstrat.

Lex vero (postrema) in Historia judicio sancitur; ut eos Historicos (nimirum credulis, & audita omnia sine delectu colligentibus) anteferamus, qui ingenii severitati quandam prudentiam adjunxerunt ad eligendum & ad judicandum.

*Metc. Com
idem.*

Ad probum Historicum informandum tria postulat Bailletus: sinceritatem, diligentiam, & ejusdemque utilitatis oblivionem. At trium istarum virtutum nexus, quas animi affectiones appellat Criticus hic, non est æque Historicis omnibus communis, atque est necessarius. „ Auto-
„ res, inquit, rerum calcentissimi, non semper fuerunt item integerrimi. Argumento sunt in Actorum S. S. Collectionibus non pauci illorum Vitæ ab amicis, parentibus, discipulis, Magistris, institutoribus, immo a Sacris Confessionibus, aliisque ipsis contemporaneis exarata: qui universi luculentius quidem quam extranei ipsorum Gen-
„ stis imbuti sunt, at omnes, si id vel animo versare licet, propter easdem, quæ illos Sanctis copulabant, veritatemque propius aperiebant, narrationes, suspitione aliqua laborantes. Aliunde, pergit dicere, Scriptores integerrimi non semper sunt rerum calcentissimi, aut accuratissimi, aut prudentissimi, aut perspicacissimi. Omnia quandoque videntur ad eos decipiendos consentire, vel ipsa ad cavendas hallucinationes instrumenta parata, & aptiores ministri. Testes, tempora, iidem ipsi oculi primi aliquando sunt, quibus in errorem inducantur, deceptores. „ Historici demum, qui integritate & accurate pol-
„ lent, non semper sunt ab studio partium satis alieni ob diversas relationes, statum, regiones, aliasque causas, quæ maximo solent esse veritati Historice impedimento.

*Bail. Orat. de
Hist. Vir. Sanct.
art. LXXI.*

Si porro Historici nonnulli inficitia, aut errore, aut prava animi affectione in deteriorem usum, Sanctarum veritatis Legum detrimento, ea commoda converterunt, quæ ipsis comparabant parentum, amico-
rum

rum, discipulorum, æqualium, aliæque similes conditiones; piaculum est nunquam facis vituperandum, adeoque nulla ratione imitandum.

A R T I C U L U S VII.

De Testimonio a Codicibus MSS. petito.

Opera Typis edita haud raro facta præferunt, MSS. Codicibus non admodum respondentia; sive quod iis, qui ea in publicam lucem emisserunt, inecorrupta exemplaria decissent, sive quod eadem ipsa per se se corrumpere. Propterea ad Autographa sæpius se conferunt Critici, ut impressa volumina redintegrent, rebusque plurimis afferant claritatem. * Qua de re gratum ipsis animum profitemur, neque inficari volumus, eos excellenti labore isto multa Veterum Scriptorum loca ad pristinam integritatem revocasse. Porro si exquisitissimas hauriunt cogitationes, qui ad rerum fontes ascendunt, & consulunt MSS., non negamus etiam, frequentiore esse & justiore, quam adhibeant, Critici nostri responsonem; cum aliquis ipsis Antiquorum locus objicitur, aut ejusdam Operis veritas controversitur, rem ad MSS. deferre. Quod multifariam efficiunt.

Primo: cum integer Tractatus, vel unicuique illius contextus abest a MSS. & solum in editis codicibus legitur; putant Critici juris esse, Tractatum aut locum illum, veluti adulterinum expungere. Hinc Dupinus Opusculorum falso tributorum S. Cypriano accenset numero Tractationem *adversus spectacula*, & *Librum de Pudicitia*; quoniam hæc monu-

Dupin. Tomo 1.
pag. 519.

* Sapientes Viri paullatim in eam opinionem descendebant, quæ *Quæstiones in Vetus & Novum Testamentum* tribuit Hilario Diacono temporibus Papæ Damasi viventi, origine Sardo, & Sectæ Luciferiano. Cum autem Quæstiones 44., & 115., quæ huic sententiæ fundamenta ponunt, conjecturalque de Scriptoris ætate & Patria suppeditant, non reperiuntur nisi in quibusdam MSS. quæ 127. Quæstiones duntaxat complectuntur, in aliis vero desunt, quæ 151. continent, reliquus est conjiciendi locus, hanc Quæstionum collectionem non ab eodem Autore proficisci,

sed acervum quandam anonymorum Opusculorum esse, quæ sub Augustini nomine venditata sunt. Tomo 3. nov. Edit. S. Aug. Præf. 1. part. Ephem. Sap. 26. Aug. 1680. Adjumento etiam quinque aut sex benorum MSS., & suffragantibus firmissimis conjecturis perspectum habuerunt Eruditi, hunc S. Leonis de Jejunio Quadragesimæ sensum: *Secunda igitur, & quarta, & Sexta feria jejunemus; sabbato autem apud B. Petrum Apostolum Vigilias celebremus*, hunc inquam sensum Sancti hujus Pontificis non esse, ut animadversum est a P. Quinelio in ejus Editione 1676.

Dupin. Biblioth.
Tomo 3. pag. 409.
Cave Hist. Litter.
ad annum 159.
pag. 136. col. 2.

men-

mentā sufficiunt Typis vulgata exemplaria, manu vero descripta non exhibent.

Præsidium quoque comparat sibi a MSS. Tillemontius, ubi intendit animo conficere Polycratis ab Eusebio relati testimonio S. Philippum Apostolum filias habuisse; eorumque opinionem refutare, qui eas S. Philippo Diacono adjudicant. Hac ratione ductus animadvertit, aperte Valesium edicere, nullo in MSS. legi aliter, quam *Unum ex duodecim Apostolis*. annot. 4. in S. Philipp. pag. 648. col. 2.

Et si id certum exploratumque sit, Opus aliquod non esse illius Autoris scetum, in ejus MSS. omnino non recipitur; idem tamen non est consequens de quadam contextus sejuncta particula, quæ libri alicujus partem efficere potest, quin in omnibus universe MSS. veteribus extet. In quibusvis Græcorum nostri Temporis Lectionaris, *Ἀὐτὸς ἐλάλει* * dictis, atque in Latinis Exemplaribus habetur hæc verba: *Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in cælo Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt*. Joannis 1. 3.

» Sancti Patres, qui graves adeo concertationes cum Arrianis injerunt, nunquam, ait Simonius, loci hujus ** autoritate sunt usi, qui tamen erat ad eos coarguendos accommodatissimus: immo difficilissimus est, addit, apud Græcos MSS. exemplaria indicare, in quibus deprehendatur. *** Quantumvis, subdit, Bibliothecæ Regiam & Colbertianam diligentissime scrutatus sim, quæ quidem optimis Codicibus manu exaratis conspicuæ sunt, nunquam in exemplum aliquod incurri, in quo locus hic comprehenderetur. In Regis Bibliotheca Septem eorum volutavi, quorum aliqua Scholiis aucta sunt: nullus tamen Scholiastes de illo verbum fecit. Quinque pariter Colbertianæ Bi-

* Hoc fortitus est nomen liber hic, quod nimirum ipsius Lectiones ab Epistolis Canonicis Apostolorum, præsertim D. Pauli, hauriantur. Cum initiatur Sacris Lectionem aliquem, in ejus manibus Episcopus deponit *τὸν Ἀποστόλον*.

** Versiculi hujus meminit S. Cyprianus. Eundem in quadam Fidei Professione citant quadringenti Episcopi, Carolici V. Sæculi, qui eam adversus Arrianos ediderunt, & recitatur a Victore de Vite in Libro de Persecutione Vandalica: Usurpat S. Fulgentius tribus diversis Operibus in Arrianos confectis; Vigilius Tapsensis; Autor Præfationis in Epistolis Canonicis S. Hieronymo tribu-

it; Falsæ Decretales, & quidam 8. Sæculi Autor. *Scriptor Ed. 1. N. Trif. cum annot. Hist. & Crit. 2. Vol. 24. 1703.*

*** Idem hic Editionis novi Testamenti Autor observat eodem loco, non pauca Græca exemplaria his Sancti Joannis verbis non carere. 1. MS. Anglicum vetustissimum, quod addidit Erasimus: 2. cuncta, quæ Cardinalis Ximenius ad Polyglottam edendam in deliberationem vocavit: 3. novem ex sexdecim, quibus usus est Robertus Stephanus: 4. illud etiam quod usus attulit Grotius. Non negandum tamen, in Syriacæ & Arabicæ Versione desicere.

„ bibliothecæ investigavi eodem exitu : itemque alia plura . „ Illi ipsi, qui Urbano VIII. Pontifice Novum Testamentum Græcum instaurarunt, se nullibi proficentur sensa illa conspexisse : * nihilominus solidis ductos momentis ea in S. Joannis contextu servare operæ pretium existimasse.

Omnibus probatum & acceptum est, quoties unum vel duo exemplaria MSS. caput aliquod efferunt dissimiliter a multis aliis inter se consentientibus, eam Lectionem, ut plurimum, antecederendam esse, quam plura MSS. confirmant, aliamque unico sultam MSS. deferendam. Hinc fit, ut celeberrimum Novi Testamenti Græco-Latinum exemplum, quod Cantabrigiæ asservatur, & *Beza exemplar* ** vulgo dicitur, innumeras pene Lectiones continet, quæ a Sapientibus Viris Criticis repudiantur : v. gr., quæ de Jesu Christi perhibet Genealogia, cum non eodem, atque in aliis MSS., ordine digesta sit . *** Quanta demumcunque veritate munita sit hujusmodi lex, non video, utrum, ei parentes Docti Critici nostri, S. Saturnini Episcopi Tolosani Acta facta recta defenderent, quæ ipsi invictissimum argumentum sufficiunt, ut adventum Septem Episcoporum in Gallias ad Decium usque retrahant, quod per Tillæmontium *num est ex gravissimis Historia Ecclesiæ Gallicanæ capitulis*.

Interest itaque scire, horum ne Actorum Scriptor ea quinquaginta post S. Saturnini Martyrium annis confecerit: si namque medio circiter V. Sæ-

* Critici, qui Operi huic insudarunt, eruditissimi, evolutis octo Græcia scriptis Codicibus, in illis verba ista non invenerunt: Verumtamen in rem esse arbitrati sunt, ea non omittere; quod crediderint, S. Cyprianum ante Arianismi semina prima, & S. Athanasium, hac Hæresi dominante, eadem, qua illa describunt vulgata, & peræque Editiones, ratione legisse. *Seciro*, ajunt, *versus integer in textu Græco relictus est, juxta veritatem Vulgata Editionis, & impressæ etiam Codicis Græci*. Simonius ibidem.

** Vetustum hoc MSS., quod Evangelia & Apostolorum Acta comprehendit, prior est alterius Codicis pars, qui cunctas S. Pauli Epistolas continet, atque habetur in Regia Bibliotheca. Ambo æquales sunt cum voluminis forma, tum altitudine & latitudine paginarum, tum denique caracterum conformatione. Idem Cantabrigiense MS. a Latino quopiam ad vetustioris exemplum exaratum est, atque in eo majoris per-

fectionis obtentu addita multa non levia sunt. Simon. Epist. Crit. Tomo 2. Ep. 26. Inventum fuit in quodam Monasterio Lugdunensi *Quatuor Evangeliorum, & Aliorum Apostolicorum Græco-Latinum exemplar ex S. Iræno Canonicis Lugdunensi ante aliquot annos natis*. & Beza Epistola ad Acad. Cantabrig.

*** Apud S. Lucam cap. 3. Domini nostri Genealogia eodem textur ordine, quo in aliis Græcis & Latinis exemplaribus; videlicet ascendendo. Verum in MS. Cantabrigiensi iidem, qui apud Mattheum descendunt a Davide usque ad Josephum, apud Lucam ascendunt a Josepho usque da Davidem. Aliud magis peculiare præstitit hujus MSS. Autor: nimirum, cum Mattheus tres Reges Ochosiā, Joas, & Amasiam præterierit, hos a Regum Libris decerptos, aliis in S. Luca interpolavit, ascendentium serie; pluraque alia mutavit. Arn. Dissert. Crit. de MSS. Græcis, & de Bezae exemplari. Simonius Hist. Crit. Novi Test. c. 30.

culo

eulo tantum collecta sunt, aut fortasse serius, id eorum autoritati non medioeriter noceret. Theodoricus Ruinartius octo diversa S. Saturnini MSS. in medium profert, quorum unum monet, Autorem quinquaginta ab obitu S. Saturnini annis vixisse; ante annos *L. sicut Actis publicis &c.*, reliqua vero septem habent ante annos satis plurimos, vel, ante annos plures; quod apertissimo indicio est, Bailletto quoque & Tillemontio testibus, hæc nimirum Acta plusquam quinquaginta annorum ætatem tulisse. Quare secundum legem proxime rogatam, Septem MSS. Actorum tempus ultra annos quinquaginta producentia majoris longe momenti sunt, quam unicum, Autoris hujus Epocham quinquagesimo Mortis S. illius Martyris anno designans.

Non absimiliter argumentari possumus de Translatione S. Saturnini, quæ in S. Exuperii Episcopi Tolosani tempora incidit; afferentes, ab eodem Actorum Scriptore lucubratam fuisse. Sex etenim MSS., nullo interjecto spatio, Translationis Historiam Actis adnectunt; unicum vero quandam apponit conclusionis formulam hoc pacto; *Gratias Deo omnipotenti &c.* quæ tamen non significat, cetera perfecto Operi accessisse, neque posse continentem Orationem efficere. * Aliud tandem solum, postquam de Sancti Viri Sepultura Sermo habitus est, præfigit tituli loco: *De ejus Translatione*, adnotandi gratia, quæ consequuntur deinceps, Actorum esse additamentum. Prudentis Lectoris sit judicium ferre, an ne Septem MSS., in quibus Actis statim connectitur Translatio, tanti non sint, ut nobis fidem faciant, Acta & Translationis Historiam ab eodem proficisci? quod sane nihil affert commodi legitimæ Actorum istorum veritati; si nanque Autor quinquaginta post S. Saturninum claruit annis, qui Translationem ejus litteris mandare potuit; cum ducentis circiter annis posterior sit.

Tertia quod attinet ad testimonium a MSS. petitur Critices regula videtur esse Doctoribus istis Litteratissimis: si tria vel quatuor suppetant MSS., quæ Tractatus aut loci alicujus meminerint, de quibus in pluribus aliis Operum illius Auctoris Codicibus descriptis vestigium nullum appareat; Tractatum vel locum illum supposititium aut suspiciosissimum esse judicandum. Hoc constituto principio, Tillemontius ab Eusebii mente recedit, qui in Cronico Antiochenum S. Petri Episcoporum anno Jesu Christi

* Pluribus id Epistolarum S. Pauli exemplis roboratur: uti cap. 15. Epistolæ ad Romanos, in quo quædam absolvendi sermonis nota est: capite item 3. ad Ephesios his verbis: *Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Jesu in omnes generationes sæculi sæculorum.*

Amen. Tum alia conspicitur in exita primæ partis Epistolæ S. Polycarpi. Porro extra omnem disceptationem est, cetera, quæ has concludendi rationes deinceps sequuntur, ad ea, quæ antecedunt, pertinere, eorumque continuationem esse.

fiti 37. Tiberii postremo, collocat: caussatus, quamplurima MSS. facti hujus nullum verbum facere: licet nonnulla illius memoriam Tiberii Mortis anno prosequantur,

Enim vero hac condita Lege, quid pronunciandum de Epistola 67. Sancti Cypriani in Marcianum Arelatensem? Tillemontius, Dupinus, Alexander, alique magnifice quidem jactabant eam sine ulla controversia ab hoc Sancto Episcopo partam fuisse, quod ipsius dictionem & cogitandi modum redolet, quandiu autem MSS. argumentum excutietur, Lexque, de qua in praesens, pra oculis habebitur, quamquam Epistolam hanc non respuant tria vetusta exemplaria, quod post Rigaltium observavit Dupinus, tandiu tamen vitiosi monumenti famam obtrinebit; cum Launojo asserente, frustra in antiquis & excellentissimis MSS. requiratur; quemadmodum in Vaticano, in Regiae Bibliothecae codice, & secundum Anglicam Editionem in amplius viginti.

Ad haec, ex Regulae istius praescripto subducendi ab Evangelio Marci, tanquam adulterini, essent duodecim postremi versiculi, quibus carent multa exemplaria Graeca MSS.* Hieronymus certe, apud quem magnus horum numerus exstabat, asseverat, paucissima aetate sua in promptu fuisse exemplaria Graeca, in quibus hi locum haberent, omnia ferme vero eos abjecisse: *Hoc Marci testimonium in raris fertur Evangeliiis, omnibus Graeciae libris pene hoc Capitulum non habentibus.*

Idem dicendum esset de aliis duodecim versiculis, quorum ambitu multis adulterae Historia continetur, & incipiunt sub finem Capituli 7. vers. 53., desinuntque in vers. 11. insequentis capituli Evangelii S. Joannis: Declarat nanque Maldonatus. ** qui horum Voluminum descriptorum multos Graecos viderat Codices, in uno duntaxat eam deprehendisse. *Consului veteres Graecorum codices multos, nullus ex Manuscriptis habebat, praeter unum.* ***

Monitum quartum esse posset: quoties locus cujusdam Autoris aliquis

* Tametsi caput hoc in Graecis Codicibus deesset, illud nihilominus exemplaria Latina, Arabica Syriaca, & D. Iraneus complexi sunt.

** Non habebat antiquissimus ille Vaticanus codex, quem saepe nominavimus, non Graeca Catena, in qua cum tres & viginti Auctores sunt, nemoque meminit. Habemus Graecos impressos multos, Origenem, Clementem Alexandrinum, Chrysostomum, Nonnum, Theophylactum; namque eorum legi, cum Chrysostomus & Theophylactus scripserint in totum Joannem. Addit Maldonatus idem inter

omnes, qui S. Joannem commentationibus suis illustrarunt, unum fuisse Euthymium, qui hanc mulieris adulterae Historiam explanavit. Fatur demum emendatiora eam MSS. non suscipere.

*** Etio Historia haec in Versione Syriaca, atque in pluribus Graecis & Latinis exemplaribus desideretur; nihil secius eam admittit Ecclesia, citant Ammonius & Tatianus Origene vetustiores; atque in antiqua Latina Editione, uti ab Hieronymo monemur, sedem suam habebat.

absit

Hierony. Ep. ad
Abel. p. 1.

Comment. in S.
Joannem.

adest a decem MSS., atque ab aliis totidem ad eandem omnino amissum redactis recipitur, utramque sententiam, eum eorum, qui decem exhibentium MSS. fide ab eo stant, tum eorum, qui decem aliorum expungentium testimonio adversus illum pugnant, eisdem probabiliteris numeros habere, atque utrinque tueri posse. Quapropter dum ejus judicium ad MSS. delatum erit, interea neuter factum eo loco recitarum certi aut incerti, veri aut falsi censura inurere poterit; eum utriusque partis exempla satis eam probabilem efficiant. Hoc pronunciatum intercedente, quod ineluctabile videtur futurum Sapientum etiam suffragio, constat Resurrectionem Corporis Sanctissimæ Virginis eandem veritatis speciem habere, quam refragantem opinionem; si modo ad Eusebii MSS. attendamus. Baronius agentem partem sustinet hoc Eusebii dicto: *Ad Filium in Cælum assumitur*, quibus verbis videtur Eusebius, Tillemontii ipsius confessione, Virginem e mortuis excitatam indicare voluisse. Idem non dissimulat, sensum illum in veteribus Eusebii Editionibus reperiri, quamvis recentes eum non præferant; atque in plurimis MSS. exaratum esse: ita ut pari MSS. numero huic Eusebii contextui tum faventem tum nocentem, qui voluerit hoc momentorum genus in rem istam adhibere, iisdem ponderibus probabiles inveniat ambas de Virginis Resurrectione sententias.

annot. 1. j. in 3.
Pag. 145. 402.
col. 2.

Non absimiliter de S. Crescentis in Gallias itinere disputato. S. Paulus, data anno 65, altera ad Thimotheum Epistola, eum inter cetera certiorum facit: S. Crescentium ivisse *in Galatias*. Qui propugnant S. Crescentem Gallias petiisse, exponunt, Eusebii mentem esse S. Paulum eo loci significare intendisse, se in Gallias Crescentem ablegasse *in Galatias*, non autem *in Galatias*. Qui vero contra sentiunt, numquam Pauli iussu illuc migrasse S. Crescentem, communi fidunt responso: videlicet multa legi MSS., quæ Galatiam Asiæ minoris Provinciam, non Gallias ostendunt: at alia non desunt, quæ Gallias scripserint non Galatiam. Quamobrem MSS. auctoritatem æqua lance suspendentibus utraque opinio æque probabilis erit: quidquid demum plerique Critici urgeant, qui facto huic, non secus atque antecedenti, nolunt assentiri.

Commodum etiam erit definire quinto: eo esse firmitus MSS. testimonium, quo illa sunt vetustiora. Scitum hoc Theodorico Ruinartio persuasisse, ut decerneret, Autorem Actuum S. Saturnini quinquagesimum ab Episcopi hujus interitu annum non excessisse, fidem habens cuidam MSS., quod *Codicem Fossat* nuncupavit, & non gentorum annorum fere ætatem; adeoque septem aliis aliquanto minus antiquis antecederendum. Atqui non admodum tuta videtur esse regula ista; propterea quod MSS. Cantabrigiense, quod ante S. Hieronymi tempora creditur fuisse confectum; & MS. Versionis Græcæ Bibliorum, quod in Vaticano servatur,

immo

immo etiam Alexandrinum *, quæ Cantabrigiense, ceterisque, quæ supersunt Scripturarum Manuscriptis Verustiora censentur: tria, inquam hæc exemplaria mendis & additionibus redundant, & multo minus, quam alia recentiora sunt emendata. Quibus inductus est Simonius, ut diceret, non ideo accuratiora existimanda esse Vulgatæ MSS., quia verustiora. Nihilominus hæc eadem regula nobis genuina proponit Acta S. Eudociæ Samaritanæ (quam perhibent a perdito & profligato vivendi genere ad asperitatem & poenitentem tractam sanguinem tandem pro Christo fuisse Trajano Imperatore Heliopolis in Phœnicia) quantumvis ea, veluti corruptum monumentum, rejiciat Tillæmontius; quandoquidem, Bollandio Autore, descendit Historia ista ex Vaticano MSS. mille amplius annorum antiquissimo.

*Mss. Crit. Vet.
Toph. i. cap. 19.
pag. 111. col. 2.*

*Tomo 1. annot.
9. in Trajanum
pag. 61. col. 2.*

*Dupinus: Tomo
2. pag. 300.*

Postremam pono ad MSS. disciplinam institutionem; cavere, ne semper constantissimum facti alicujus veritatis argumentum habeamus, illud in multis, immo in omnibus MSS. Codicibus reperiri. Aliquando etenim usque eo possumus assequi conjecturis, ut illis MSS. ipsa de autoritate concedant. Propterea contendit Dupinus, Privilegium quoddam, quod autumant latum de Xenodochio Augustodunensis Ecclesiæ, extracto sumptibus Reginæ Brunehildis, & Siagrii ejusdem Urbis Episcopi, mendax & supposititium esse: licet in S. Gregorii Epistolarum libro undecimo numerum venerit, & in nullo MSS. omnium deficiat: id autem, inquit peritus Criticus, quia gravissimæ suppetunt rationes, cur Privilegium hujusmodi non audiamus.

Tamet si Critici sapientes sibi blandiantur, præstare se magnopere Autoribus illis, qui hoc Litteraturæ genus minimæ excoluerunt; nosque creberrime ad veterum MSS. fidem provocent, cum ut id, quod in medium adducunt, tucantur; tum ut illud, quod obiectum ipsis est, de medio tollant: non possumus tamen, quin dolore simul & admiratione quondam animadvertamus quot tam demum effratis modis dissimilibus opiniones suas, cum MSS. Codicum premuntur testimonio.

Hæc miræ varietas prodit primum annotatione quondam in D. Andream, ubi Tillæmontius nititur ostendere Actorum Sancti hujus Apostoli falsitatem.

*Tomo 7. annot.
2. in D. Andream
pag. 622.
col. 2.*

* MSS. Alexandrinum elaboratum fuit ad tempus prioris Concilii Nicæni a femina Ægyptia Thecla nomine. Cyrillus Lucarius ex Alexandrino Constantinopolitanus Patriarcha illud Alexandria detulit. Anglico Nuncio venditum est, qui Regi suo Carolo I. dono dedit. Sunt qui coniciant, MSS. hoc non tam esse vetustum, quam vulgo fertur. Helongus Oratoriæ Presby-

ter Biblioth. sacra p. 1. c. 3. Testis est Dupinus, (Dissert. Prælim. in Bibl. Tomo 1. cap. 6. pag. 633. Gall.) illud nihil esse duobus aliis emendatius. Quamquam autem plurimi fiat priscus hic Codex, longe est tamen Vaticano inferior, qui simplicior: cum sit, diligentius vetera exemplaria Græca Versionis Septuaginta referre. Sim. Bibl. Crit. Tomo 1. c. 19. pag. 280.

ccm;

tē; quod scilicet formula Græca ibidem sonans. *Spiritus Sanctum procedere a Patre, & manere in Filio*; primis Ecclesiæ temporibus consentanea non sit. Baronius Actorum istorum propugnator animadvertit, ea verba in veteribus exemplaribus non apparere; a qua responsione habeto qui sese expediat Tillemontius. „ Si commodum fuit Græcis illa „ Autographo adjungere, percommodum fuit etiam Latinis eadem detra-
 „ here. „ Non dissimili utitur responso Dupinus. „ Novi, ait, eos es-
 „ se, qui putent, voces illas a MSS. quibusdam abesse; at positum est
 „ in ancipiti, utrum citius ab aliquibus deletæ sint, an vero aliis additæ. „

Tomo 1. pag. 12.

Alia incedit via P. Alexander, quo MSS. testimonium eludat. In eo laboravit Eruditus hic Dominici alumnus, ut autoritate Epistolæ 67. S. Cypriani ad Stephanum Pontificem missæ consecreret, Fidem Christianam in Gallias ante Sæculum tertium prædicatam fuisse. Respondet Launojus Cypriano mendose ascribi Epistolam hanc, quæ in optimis Epistolarum Patris hujus MSS. non recensetur. Cui Alexander *Certe si alicujus ponderis est hæc præscribendi ratio, sequitur, multas alias ejusdem Patris Epistolas, de quibus nulla controversia est, illius non esse; quia pauci sunt Codices MSS., in quibus omnes exaratae sint.*

Hist. Eccl. Sec.
2. Tomo 2. Dis-
sert. 25. p. 4.

Novum excogitavit consilium Dupinus, ut MSS. autoritati fucum faceret. Cum etenim Huetius antiquus Episcopus Abrincensis adnotasset Origenem, Theodoretum, & Photium multa conspexisse MSS. in quibus celebris & magnificus de Jesu Christi laudibus Josephi locus Judæorum opera deletus erat: „ Hoc reponsum, inquit Dupinus, loci hujus au-
 „ toritatem rursus imminuit; si namque non defuerunt vetusti Codices,
 „ in quibus non legebatur, id majorem ad dubitandum de illo ansam
 „ dabit. „ Martianeus sapientissime MSS. momenti, præsertim qua-
 „ tuor octingentorum circiter annorum ætatem attingentibus convincit,
 „ veritatis Hebraicæ Canonem fuisse revera S. Hieronymi Archetypum. Ad probationem hanc elevandam necessum esset, aut Versionem his MSS. comprehensam, atque ab erudito hoc Benedictino in vulgus emis-
 „ sam ab alia S. Hieronymi curis lucubrata dissimilem firmis rationibus osten-
 „ dere; aut MSS. istorum antiquitatem oppugnare. Neutrum præstat Si-
 „ monius, cui placet in adversam partem opinari; & satis esse putat dixisse, vitiata esse ea MSS., nec tantum facinus alio confirmat argumento præter istud, quod videlicet *per impuras Monachorum manus* transierint. Si germanæ Critices instituto congruit probatio hæc; cui nam MSS. repudiando eandem causam prætexere non poterimus?

Libro 1. Antiqu.
64.
Dup. Tomo 1. pag.
75.

Pro certo habemus, si per Criticos liceret Scriptoribus aliis, paribus in eos urgere responsis, futurum, ut argumentum a vetustis Codicibus petitum, quod cutissimum Historicorum argumentorum est, levissimi

pon-

Ponderis fieret, ne dicam ulterius. Vix etenim priscum ullum monumentum reperire erit, cujus exempla manu exarata satis multa vicissim non discrepent, sive quod eadem facta diversa unumquodque ratione producat, sive quod nonnulla adjuncta persequatur hæc, quæ aliud silentio præterivit, ut ii nos imbuunt, qui huic Litteraturæ generi se dedunt. Tum itaque, cum alicujus MSS. vi nos in angustias compellent, sufficere respondere: *At si commodum fuit his, id Autographo adjungere, per commodum fuit etiam aliis eadem detrabere:* aut in aliarum responsionum fidem se recipere.

*Simon. Dissert.
Crit. in MSS.
Nevi Testam. p.
77.*

Disputationi huic finem imponat solertissima, ut videtur, Simonticonsideratio. „ In rem est observare, ait doctus Criticus, in MSS. negotio „ cautius non esse semper, majori fidere eorum numero, quia unum dumtaxat resectum & castigatum, sive potius interpolatum, facile & brevi „ per universam aliquam Provinciam exemplorum multorum beneficio propagatum erit. Unus Monachus dictabat pluribus; sicque multa ejusdem libri exemplaria omnino similia, nisi forte Orthographia non responderet, habebantur. „ Hac animadversione planum fit, non semper probationem, a MSS. pro Veterum Operibus depromptam, ipsorum firmiori auctoritati favere; quoties Sapientes Critici diversos ejusdem Auctoris consulunt Codices, aut Theodoricus Ruinartius eorundem Actorum Martyrum, quæ inseruit Collectioni suæ, plura exempla commemoratur. Fieri etiam ex adverso potest, hos Tractatus, Acta ista minus rata & legitima habenda esse, quo magis respondent invicem, & cum rei summa, tum rem comitantibus consentiunt. Argumentari quidem inde poterit quis, hæc MSS. eodem hausta fonte fuisse; adeoque, quotquot demum sint, unius auctoritatem non excedere. Idem de corruptis Codicibus dicito.

Optime quidem de Litteraria Republica mererentur Critici nostri, si id oneris in se susceperent, ut ad rite adhibendam MSS. auctoritatem certas nobis traderent præceptiones; cum studuerimus demonstrare, non satis esse solidas, quæ hætenus tradiderunt. Oporteret profecto eos aperire, ut res patitur, tempus & loca, in quibus lucubrata sunt; & caracterum, atque orthographiæ specimen aliquod præbere. Res denique flagitaret, ut nos instituerent, quandonam sive uno, sive pluribus MSS. primas deferre præster, potius quam majori aliorum Exemplorum *

* Quamquam Eruditissimus Mabillonius sciverit Leges aliquas Criticas de Manuscriptis, non videntur tamen eas satis, quæ super hac re excitari solent, difficultates illu-

stare; neque satis distinguere, quatenus progredi possit a MSS. ducta persuasio. En celeberrimi hujus Benedictini, quæ huc attinent, regulæ.
1. Antiquiora MSS. plerumque item

nu-

numero. Quandiu etenim MSS. laudabunt, quin Monumentorum illorum explicent qualitates; tandiu nullius pene frugis erunt inde comparata argumenta, quibus explodendis operæ pretium faciet, qui ad Tillemontii, Simonii, Dupini, Alexandri, quæ modo retulimus, responsa confugiet.

meliora sunt. 2. MSS. antiquitas a characterum, & MSS. ejusdem forma dispicitur. Non omnia vetusta quadrata utuntur figura; existant enim Tabellæ Consulares oblongæ; sed pleraque veterum MSS. quadrata sunt; 3. Vetustas sola MSS. alicujus non semper de quodam Seriptoris contextu suspicioso dirimit quæstionem. Non desunt etenim ex vetustis MSS. viciosissima. 4. Etsi unius MSS. autoritas possit aliquando loco alicujus Autoris corrigendo sufficere; tutius tamen est plura consulere. 5. MSS. Autoris alicujus, quæ in ejusdem Provinciæ Abbatibus servantur, sæpe sunt simillima; eoque magis, quo eodem fortasse tempore, æque ab eodem pluribus Librariis dictata sunt Lectore; vel aliud ex alio de-

scriptum, tunc pro unico duntaxat habenda sunt. 6. Conjecturas illas, quæ nullo MSS. innituntur, summa moderatione & animi circumspectione adhibere studeamus; neque iis utamur, nisi quando perspicuæ sint adeo, ut de illis non liceat jure dubitare. 7. Quod primum mente eos tenere oportet, qui MSS. eum editis Exemplis conferunt, sit, diversas Veterum Orthographias, elementorum mutationes, & varios verba & syllabas contrahendi modos internoscere. His omnibus accedunt quatuor aliæ Leges, propter eos, qui comparandis invicem exaratis & impressis voluminibus dant operam, ab egregio isto Monacho constitutæ. De Stud. Mon. 2, parte c. 12, pag. 285. &c.

DISSERTATIO III.

ANIMADVERSIONES
IN REGULAS CRITICES,

AD HISTORIAM ECCLESIASTICAM,

*et Veterum Opera spectantes ; a Conjecturis
depromtas .*

ETERUM auctoritati, quæ primum est Criticæ disciplinæ fundamentum, accedant necesse est Conjecturæ, quæ vices gerunt alterius. Veterum testimonio nonnullæ emanant conjecturæ, quæ deinceps ad Veterum eorundem auctoritatem confirmandam regrediuntur : geminæ veluti facis instar, quarum alterutra alteri lumen suum impartit, cujus claritate judicandi tribuat facultatem : utrum caput aliquod Historicum, aut Scriptoris alicujus opus amplectendum sit, an vero repudiandum . Propositis itaque nonnullis dubitationibus in argumenta a Veterum testimonio, a supposititiis, sive suspiciosis Libris, atque a MSS. petita ; instat Regulas expendere a conjecturis depromtas ; cum prius in antecessum easdem regulas super his traditas paucis complexi erimus.

ARTICULUS PRIMUS.

*De pluribus Critices præceptis, rem conjecturarum
attingentibus.*

Hujusmodi præcepta, quæ plurima sunt, vel ad Scriptores atti-
nent, vel ad Historias; itemque alia eorum generalia serun-
tur, alia peculiaria. De singulis perspicuitatis gratia seorsim disputa-
bimus.

Cum Sixtus Senensis fontes indicaverit, unde tot scriptoribus supposi-
ta Opera profluxerunt; tres sanxitle Leges, quibus ea, quæ legitima sunt,
ab iis, quæ non item, secernere quisque possit. *Inscriptiones veras a
falsis, germanas a fictitiis tria præ ceteris distinguunt; tempus, dogmata, stylus.* Abrahamus Scultetus in Aphorismis de fructuosa Patrum lectione,
tres quoque jubet, quæ eodem recidunt: *stylus, materia subiecta, &
tempus.* Quamvis Legum istarum numerus Criticorum industria non
modice creverit, omnes pene hæc tres referunt, nimirum tempus, do-
gmata, stylum.

Quatuor, inquit Mabillonius, viæ sunt, ut operis alicujus falsitatem
dignoscamus: 1. Manuscripta: 2. Dictionis consensio, aut discrepantia:
3. Testimonium Autorum, qui de illo Opere meminerunt: 4. Facta in
eodem allata. Guillelmus Cave septem condidit. 1. In quocumque Opere
verum, personarumve, scriptoris, cuius nomen præfert liber, ætate re-
centiorum occurrit mentio, certissimum est falsitatis indicium. 2. Voca-
bula nova, vel novate significationis, & quæ manifesto sunt sequioris æta-
tis, Libri, quo repèriuntur videtur liquido ostendunt. 3. Fabula vana.
nugæque ineptissima, ab ævi Apostolici vel scriptoris alicujus antiqui inge-
nio & gravitate abhorrentes, librum, quo continentur, cuiuscunque tandem
nomen ferat, suppositum esse clamant; saltem iustam de eo dubitandi ratio-
nem exhibent. 4. Stylus, totiusque Orationis contextus longe diversus ab eo
dicendi caractere, quo in genuinis suis usus est autor, manifestum præbet sup-
positionis argumentum. 5. Merito videtur damnatur liber, quo reperiu-
tur dogmata, iis plane contraria, quæ in genuinis & indubitatis Operibus
Autor tradidit. 6. Si in aliquo Opere Autorem Græcum sibi vendicantem,
occurrat Latinorum vocabulorum censura & explicatio, meritissimam falsi-
tatis vel fraudis suspicionem iniicit. 7. Quæcumque Opuscula pro spuris da-
mnarunt Veteres, ægre admodum, nec nisi clarissimis ac validissimis argu-

Sixt. Sen. Hist.
Sancta libro 4.

Mabillon, de
Stud. Monast. p.
æ. c. 13. p. 15. 158.

Cave Hist. 1. Pro-
leg. Hist. Literæ.

260 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

mentis admitti debent: præsertim si accedant eorum suffragia, quorum interest, ut pro genuinis haberentur.

Andreas Rivetius in Tractatu de Patrum autoritate cap. 14. undecim signa apponit judicaturis de Scripti alicujus adulteratione, quæ ab Andrea Hyperio se accepisse fatetur. Illæ autem regulæ, quas concessit Dupinus altera parte Proœmii ad suam Autorum Ecclesiasticorum Bibliothecam, &c. 20. Tractatus de Doctrina Christiana non alia tradunt monita præter ea, quæ undecim ab his duobus Scriptoribus constitutæ complectuntur. Porro cum ingeniosissimæ videantur; atque omnia ferme præferant, quæ hæc de re Critici hætenus docuerunt; visum est, futurum Lectoribus acceptum: consilium nostrum, eas huc in compendium redactas traducendi. Qui eas copiosissime expensas maluerit, adeat Tractationes Hyperii, Rivetii, & Dupini; sive ad Clerici Artem Criticam se conferat, qui hæc omnes decimo numero finitas uberrime explicavit. Sunt autem.

Joann. Cler. de
Arts Crit. tom.
2. p. 518. 3. a. a.
3. 4. 5. & 6. pag.
431. 61.

I. *Supposititii Libri indicium est, si in Veteribus Codicibus alii tribuantur, cum nulla ratio est, cur eius habeatur, cujus nomen in Editionibus præfert, interpolari vero, si sit in Veteribus Codicibus sine additamento.*

II. *Si quæ a Veteribus ex Libro quopiam olim prolata sunt, ea nunc in Libro, eadem inscriptione insignito, desiderantur, aut alius est, aut mutilus. Si aliter legantur, suspectus sit oportet: si omnia inveniantur sine mutatione, genuinus est; nisi alia sint suspicandi rationes.*

III. *Scripta, quorum nulla mentio in priscais Catalogis, quæ nec memorata sunt ab ullo Scriptore sequentium proxime seculorum, ut plurimum aut fæta iudicanda sunt, aut minimum suspecta habenda.*

IV. *Quæ diserte sunt rejecta, aut in dubium revocata ab antiquioribus, ea vix propter recentiorum auctoritatem admitti queunt.*

V. *Liber, in quo Dogmata leguntur iis contraria, quæ Scriptor, cujus nomen præfert, constanter defendit, non videtur ejus esse; si præsertim Dogmata sint alicujus momenti: aut interpolatus est.*

VI. *Liber, in quo memorantur res aut personæ Scriptoris cujus nomen præfert, recentiores, aut ejus non est, aut ab alio est auctus.*

VII. *Liber indoctus, aut imperitiae refertus non potest ulla ex parte, aut saltem totus Viro docto tribui; nec fabulis scatens Viro non inepto, quem constat veri amantem fuisse, assargi: quamvis in Vetus Cod. Eorum nomina præferat.*

VIII. *Libro, in quo tractantur aut rejiciuntur Controversiæ natæ post tempora Scriptoris cui tribuitur, aut in quo deprehenditur Scriptoris illo recentioris imitatio, ejus non est, cujus nomen præfert, aut est interpolatus.*

IX. *Si stylus sit diversus a votq aut sæculi aut Scriptoris stylo, ejus non est;*

est; quamvis nomen eius præferat: si sit idem ac stylus alius Scriptoris, huius liber censeri debet, si modo nihil obstat.

X. Vocabula sequioris Aevi indicant Scriptorem recentiorem: in translatione vero, si quid sit, quod non conveniat Lingua, qua scripsisse constat Auctorem, cui liber tribuitur; aut non est translata, aut est interpolata.

Præter istas in universum latas regulas, quas usu venit Criticis adhibere, ut cuiusvis generis Operum veritatem aut falsitatem arquis ponderibus examinent, alie præsto sunt peculiares, quæ aliquibus certis Operibus accommodatæ sunt, neque facile ad alia transferri possunt. Ea propter quidam Scriptor, Tractatum S. Dionysii tributorem fraudem demonstraturus, generalibus illis Legibus, quibus utitur in rem suam, quinque novas adjunxit, ad Opera illa singillatim excutienda, & fallacia insinulanda aptissimas. Ecce illas.

Problema Sapientibus propositum anno 1708, de Autore Operum, quæ S. Dionysii Alogographi nominis aversantur. Sait. p. 62. pag. 162a Gualac.

I. Quoties Liber aliquis cuidam Autori monumentorum ineptorum aut aperte mendacium fide tribuitur, id est pene invictum ipsius suppositionis argumentum. II. Nisi possis Librum illum Autori, de quo ambigitur, accensere; quin magna vitia consequantur; hanc puta probabilem esse falsitatis notam, certam autem morali ratione, si in unum vitia hæc universa cogantur. III. Cum inter Libri alicujus *Apologias* non convenit, & invicem tum summis capitibus, tum aliis adjunctis de Libro & Autore adversantur, dissidium hoc aliud exhibet adulterini Operis indicium. IV. Si nulla prodierit in publicum Apologia, quæ scorsim accepta, & collata cum aliis, mediocri pro Libro, quem propugnat, probabilitate animos nostros percutiat, malum quoque specimen inde capiemus. V. Si ex quacunque Apologia, propugnatorum ipsorum omnium delectu, excerptis iis, quæ ipsis ad unam tantummodo componendam magis apposita videbuntur, non elicient nisi viam quandam & rationem Librum aliquem defendendi, quæ Autoris Chronologia congruere nequeat, manifesto id erit certioris suppositionis documento.

Qui Autorum Ecclesiasticorum Operibus nuper in lucem edendis studium suum contulerunt, obliti non sunt in Proœmiis, Admonitionibus, Adnotationibus &c. quædam ob oculos ponere, singularia veluti Autorum suorum insignia, quæque ad sectanda germana & fucata ipsorum Opera totidem peculiaria Criticæ facultatis leges censenda sint.

Quamvis autem ex istis plures, præsertim quæ attinent ad tempora & Dogmata, easdem, quas ad Operum, ad rectendam quoque Historiam fallaciam, habeant opportunitates: nihilo secius Sapientibus cordi fuit, signa aliqua præstitueret, quibus explorare licitum esset, nam factum aliquid confectum fuerit; aut revera comigerit. Ajunt itaque primo, flocci faciendum esse eventum illud, quod a nupero Scriptore memoratum,

vete-

veteris alicujus, qui eodem, aut propiori vixerit ævo, autoritate non confirmetur: Id vero persecuti sumus articulo V. antecedentis Dissertationis.

Docent altero loco, eam Historiam falsitate, aut certe falsitatis suspitione laborare, quæ veluti a fonte primo, a suppositis vel Apocryphis Libris descendit: persuasum etenim omnibus esse debet, absurdum fore, eas pro legitimis Historias recognoscere, quæ lutulenta & corrupta origine manarunt. Propterea fabulam sapit Eruditus Constantini Baptismus Romæ celebratus; quod nimirum Acta S. Sylvestri, Pontificis Liberii, & Concilium Romanum ab eodem Sylvestro anno 314. coactum, quibus Bionius alique fulciunt historiam hanc, monumenta sunt nullius apud Criticos gravitatis.

Tertia conjectura, Viris doctissimis ad Historiam aliquam vanitatis redarguendam familiarissima, sita est in fabulosis rebus, quibus illa conferta esse deprehenditur. Innumera pene sunt hujus generis exempla apud Tillemontium in Monumentis, Bailletum in Tabulis Criticis, Dupium, Alexandrum, Caviu, qui regulam inde Criticam promulgarunt, tam factis Historicis, quam Autorum Operibus consentaneam.

Quantum suppositionis insigne In eo tum esse Historico capite existimant, cum repugnat Chronologiæ, rebusque constet, temporibus, locis, hominibus, de quibus mentio fit, aliisque certissimis factis non congruentibus. Fieri quidem nonnunquam potest, ut adjunctis tantum quibusdam claudicat Historia; quin summa rei veritatis splendorem amittat: si tamen præcipuum, quod in ea est, tueri nequeas, illam explodere necesse est: alioquin risum moveret quicunque hujusmodi facta obfirmato animo propugnaret.

Jam vero miuimam non dixerim falsitatis Historiæ conjecturam; si digladiantur inter se, & factum idem aliter exponant ipsius narratores. Quo spectant præsertim Heterodoxi, ut planum faciant, nunquam S. Petrum Romanum Episcopum fuisse: Autores, Inquiunt, qui de Apostoli hujus Romam adventu verba faciunt, de anno varias habent, & inter se dissidentes opiniones. *

Secundum hæc Critica de rebus Historicis monita, alia quoque tradi solent, factis tantum peculiaribus utilia, parumque ad aliorum normam composita. Hujusmodi sunt, quæ proposuit Arnaldus; ut Historiam Martirii S. Jacobi ab Hegesippo descriptam mendacii redargueret. Quæ proin-

*Ann. Dissert.
de Hegesippo
apud Tillem.
Tome 1. Edit. 2.
Galignet.*

* Afirmat Orosius Romam adventasse Petrum jam ab initio Claudii Imperatoris: Hieronymus altero ipsius Imperii anno id concessisse fert,

quarto non pauci, alii septimo, quidam 13., nonnulli demum Imperium ineunte Nerone.

de

de licet multum firmamenti & roboris habere videantur, ubi adversus Tillemontii, Historiæ hujus Patroni, principia & responsa virtutem suam experiuntur, deficerent tamen fortasse viribus, ubi ad alias narrationes Historicas admoverentur. Exemplar itaque præbere poterunt, ad cuius speciem alia similia efficiantur; cum res tulerit, singulare quoddam eventum oppugnandi, & inira spuria rationum vi detrudendi. Ita habent Arnaldi leges.

I. Quoties integrum non est de facto aliquo dubitare, sive quid in Sacris Litteris recensatur, sive usque eo firmis testimoniis munitum sit, ut non leve sufficiant ejus veritatis argumentum; tunc fas est non admodum moveri objectis adversariorum, & in responsionibus probabilibus & possibilibus sistere; quin solliciti simus ostendere ea, quæ referunt responsa nostra, ita se habere.

II. Hoc tamen non valet, cum locus non est existimandi, certum & firmum esse factum illud: Tunc etenim interest apposite his, quæ in contrariam partem allata sunt, respondere, ut in aperto sit eorum futilitas. Neque audiendus esset is, qui hujusmodi rei asserendæ gratia proferret in medium: plura esse non controversæ veritatis, quæ petuntur momentis difficillimi explicatus.

III. Cautum sit, ne Juris præjudicia cum veritate confundamus. Illa tum mihi favent, cum id enuncio, quod majorem exhibet speciem veritatis, quam oppositum. Non tamen ea satis sunt, ut veritatem a me stare demonstrent. Id unum commodi ex eis comparo, ut adversarius teneatur, quæ in adversum protulit, confirmare.

IV. Quando idem factum memorant Autor contemporaneus, sive alius eorum duntaxat annis a re distans, præsumptio æquali Scriptori suffragatur: gravissimæque necessum foret rationes præsto esse ei, qui alteri citius fidem adjungeret.

V. *Solis Scripturarum Libris, qui Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum Autorem scribendo aliquid errasse firmissime credam. Alios autem ita lego, ut quantalibet Sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quod ipsi ita senserunt.* Aug. Ep. 122. ad Hier.

VI. Cum sententia aliqua nova est, extraordinaria, minus credibilis, atque ab unico Autore pronunciata eo loco, quo labitur manifeste, ad eos spectat, qui asserunt, non vero qui negant, optimis illam momentis roborare.

VII. Fidem omnem transgreditur, homines propriis commodis officere, atque adversus præcipuam affectionem suam agere iniqua adeo ratione, qua nemo, quempiam, nisi totius rationis expertem egisse, exemplis confirmabit. Itaque si factum aliquod hæc nota affectum cognoscet, vim

vim sane maximam menti tuæ inferre oportebit, ne illud fabulosum suscipieris.

Launojus etiam quorundam factorum veritatem Critica lance suspendens, aliquas sibi leges inponere non prætermisit, quarum jussu eventa in questione posita definiret. Hujus vestigia secuti sunt Critici bene multi; ipseque P. Alexander idem iter ingressus est ea in disceptatione, utrum Trajanus ab inferorum cruciatibus fuerit liberatus, quod Dissertatione sexta fusiùs prosequemur.

Habes generales Criticæ Artis regulas, quæ attinent ad Conjecturas, quarum præscripto poteris cum rerum Historicarum, tum Veterum Operum veritatem deprehendere: Cum autem infinitum aliquid conaretur, quicumque de illis singillatim in judicium vocandis cogitaret; dubitationes meas præcipuis tantummodo circumscribam.

Animadvertas tamen vclim, Conjecturas hæcæ plerumque, immo fere semper illud suppeditare argumentorum genus, quod probabilis aut similibus vero finis non excedat. Nihilò scilicet nullo negotio alia tradi documenta possunt, quæ de factò quopiam historico, si jungantur una, ita nos certos & confirmatos efficere queant, ut nullus reliquus sit de illis dubitandi locus. Accipe.

I. Necessè est, facta ista comperta esse, sensibus patere, & de quibus aures atque oculi ipsi judicium ferre possint. II. Publica item sint, quæque in Orbis totius conspectum venerint. III. Existant eorum monumenta publica, & cæremoniæ ad posteritatis memoriam institutæ sint. * IV.

* Eorum monumentorum, quæ Historiæ ului esse possunt, prima sunt Fessorum institutiones. Ut enim in hominum memoria perpetuo insisteret mundi creatio, Deus Israelitis diem Sabbathi festum celebrandum præcepit. Pascha item atque alia Judæorum Festa iccirco decretæ sunt, ut beneficia, divina liberalitate ipsis collata, animo recolere. Gentiles quoque in rerum memorabilium monumentum Festa & Ludos celebrare consueverunt. Festa denique Christianorum universa Religione coli cæpta sunt ob memoriam Mysteriorum Jesu Christi, aut mortis, gestorum, & virtutum Martyrum, aliorumque Sanctorum. Alter modus memoriam de præclaris factis retinendi est monumentorum solidorum usus. Verusissima sunt columnæ, quas ab initio nulla intercriptione ornatas ponebant, deinceps vero ima-

ginibus, litteris, inscriptionibus exsculptis loquentes veluti effectæ sunt. Ædificia publica, uti Urbes, Tempia, Altaria nomina & memoriam custodiunt Fundatorum eorum, quibus nuncupata sunt; quique illa ritu solemnè dedicarunt. Sepulchra, Tumuli, Mausolæa monumenta familiarum sunt; Trophæa Victoriarum; & Simulacra Heroum & Ducum facinora designant. Anuli & sigilla impressa Historiæ emolumenta inepta non erunt: multo vero magis apta Numismata. Rerum pariter præteritarum Historia vivæ vocis Traditione posteritati commendari potest: quæ tamen, si humana tantummodo sit, patet non paucis vicissitudinibus. Certissimus omnium modus esset divinus afflatus, si Deus hominibus res præteritas revelaret. Aliquid denique hominum menti consignari potest Canticorum exercita-

Opor.

Oportet denique hæc monumenta atque hæc ceremonias tum inde, cum res accidit, exordium duxisse.

Quamvis ad demonstrandam miraculorum, de quibus Scriptura meminit, veritatem, quatuor istas regulas ediderit Carolus Leshius; * nihil tamen obest, quominus eas ad quorundam factorum historicorum naturam examinandam traducamus. Neque etenim controversia esse potest, factum aliquid quatuor hisce notis affectum citra omnem fraudis suspicionem æquo homini futurum. Ostendunt duæ priores, non posse quemquam tum hominibus imponere, ipsisque confictas Historias obtrudere, cum eas accidisse pro certo ponimus; atque Operosissimum esse usque eo sensibus illudere. Igitur liquet, propriores duas nos a qualibet calumnia pro eo tempore vindicare, in quod res incidisse traditur. Posteriores vero pro illis spondere possunt, qui a rebus plus sæculo remoti sunt, ne eorum scilicet dolo in errorem inducantur, qui fabulosas narrationes venditant pro germanis. Perspicienti nanque erecta monumenta, & ceremonias constanter jam tum servatas subibit cogitare, huiusmodi factum illusioni & deceptioni obnoxium non esse. Exemplum fit.

Anno 174. Marcus Aurelius, aciem adversus Quados & Marcomannos instruens, eas in angustias quodam die a Barbaris compulsum fuit, ut summum huiusmodi exitium exercitui, quod ingenti siti opprimebatur, & æstu ardentissimo servebat. Hac necessitate pressi Gentiles incautum fulgura numina deprecari sunt. † At Christiani Legionem integram componentes, ** fusi in preces, a Deo rem admirabilem impetrarunt, quæ ex gravissimo periculo cum Imperator, tum milites erepti sunt. Si quis tamen mirum hoc factum ad fabulas ablegare vellet, hic, accommodatis instituto nostro quatuor Legibus, de quibus in præfens, convincendus esset.

Euseb. Hist. l. 5. c. 5.

† *Paganorum quidam eventum hoc Mercurio aut Marti Aurelii precibus tribuebant.*

1. Factum hoc sensibus obvium & exploratum fuit; auribus oculisque percipi poterat. Visum enim est unicuique, leuem pluviam in Castra Romanorum decidere, quæ milites recreavit, contra vero in hostes fulgura & fulmina descendere, quibus effusi sunt, & in fugam conversi, 2. Por-

tione, Monumentis, Actisque publicis, Titulis, & Scriptis Monumentorum veterum fide transactas res commentando; præsentis autem, quæ ob oculos nostros versatæ sunt, vel fidei testibus confirmatæ, scribendo.

* Angli huius eruditi Opus, in quo optimos usus habent Legesistæ, inscribitur: *Brevis & expedita ratio, quæ ex miraculis in Sacris Voluminibus*

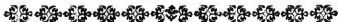
recitatis asseritur Christiana Religio. Londini 1697. in 8. Gall.

** Legio, quæ tale miraculum impetravit, cum prius *Mætinæ* diccretur, exinde *Falminæ* nomen consecuta est, quod cum vocabulo XII. Legionis Augusti congruit. Porro Valesius ibidem, & Theodoricus Ruinartius A. G. Selectis Præf. pag. 41. & 42. contendunt super huius nomine Legionis Eulebium captum fuisse.

*Tert. Apolog. c.
5. apud Euseb.
ibidem.*

tentum hoc nocte aut etiam non accidit: sed clarissima luce, & eorum utroque Exercitu amplissimo. 3. Inter monumenta hujus Prodigii publica collocari potest illud, quo cautum est Marci Aurelii Decreto, quod antea fecerat Trajanus, ne in posterum Christiani accusarentur; incusso ac euforibus severissimo extremoque supplicio. Tertullianus, Eusebio teste, cujusdam Epistolæ meminit, * a Marco Aurelio ad Senatum data, qua Victoriam illam vendicat Christianis. Illustrius tamen facti hujus miri monumentum est magnifica columna a M. Aurelio Jovi *Imbriticari* consecrata, in qua Historia hæc incisa conspicitur. Supra columnam istam, quæ jam nunc exstat, & singulare Romanæ Urbis ornamentum est, S. Pauli imaginem locari jussit Sixtus V. Hæc tandem monumenta omnia nihilo sunt eo prodigio recentiora, ejus gratia relicta sunt.

Si quatuor istæ regulæ invicem connexæ firmissimam moralem demonstrationem efficiunt, quæ emineat veritas factorum illorum, quibus accommodari possunt: nolim tamen tibi persuadeas, ceteras, quæ insignibus istis non decorantur, propterea esse fallaces. Nemo est qui dubitet, fuisse olim hominem vocabulo Cæsarem, in Pugna Pharsalica victorem, & coram Senatu interreptum &c. Pauca siquidem in Historicorum Libris facta reperias, ad quæ præcepta illa referri queant; uti superioris exemplo perspicuum sit.

A R T I C U L U S II.

De argumento ex Antiquorum Silentio petito; sive de eo, quod Argumentum negans appellant.

Utinam momentum a Veterum Silentio mutuarum, quo breve & expeditum, eo solidum esset & inconcussum. Illud adhibere Critici frequentissime. Præstat ne Operis alicujus suppositionem extra aliam ponere? parata responsio est: toti Antiquitati ignotum fuit. Incumbit ne factum aliquod rejicere, aut in suspicionem vocare? Ita sane: Nullam de eo Veteres mentionem habuerunt. Urget ne adversus nos Patrum aliquorum testimonium? In hunc modum evadimus. Apud Eusebium, Hieronymum, Autores ejusdem Ævi, ejusdem regionis nullum Historiæ, Viri, facti illius vestigium superest.

* Autor est Orosius plura ætate sua extitisse Rescripti hujus exemplaria, quod universum recitat Goussierius primo Historiæ suæ Ecclesiasticæ Volumine, Lib. 2, pag. 301, ad an. 176.

Non

Non dissimulo, Veteres quoque interdum * hoc argumenti genus haud neglexisse, illudque nonnunquam commodum aliquod asferre posse. Usus certe istius non semel necessitatem habet; ante omnia ut fabulas & narratiunculas, deceptorum arbitratu ad nos fallendos excogitatas, funditus evertamus. Quo autem pravis rationis hujus usus in antecessum consultum sit, animadvertendum est duo reperiri Argumentorum negantium genera. Primum negans undequaque est: alterum partim negans, partim affirmans. Ille argumentando solum negabit, qui dixerit: Vox, *Extrema Unãio*, in nullo Autorum ante XII. Sæculum legitur. Itaque locus Prudentii Tricassini Episcopi ** in Vita S. Mauri, qui hanc vocem usurpat, sine ulla controversia corruptus est.

*Mabilon, de
Stud. Monast.
parte 1. c. 23. pag.
285.*

In promptu est argumentum partim affirmans, partim negans. Nullus Autor ante Martium Polonium de Joanna *Papissa* *** verbum facit, omnesque Autores contemporanei, & ceteri ad Martinum usque post Leonem IV. Benedictum Tertium, non autem Joannam collocant. Hæc igitur *Papissa* Martini commentum est. Pars negans hujus argumenti ostendit, neminem *Papissa* istius Martino vetustiorum meminisse: pars vero affirmans monet, apud omnes Autores in Pontificum serie Benedictum III., illius femine loco, Leoni IV. succedere.

* Launojus Dissertatione sua, pro tali argumento conscripta, quamplurimorum Patrum loca congerit, qui ab hac probatione non abhorruerunt. Qua intercedente, plurimos libros Autoribus suis suppositos esse censuit Eusebius; *quia apud veteres nulla omnino fit mentio*. Hist. Eccles. l. 3. c. 3. 25. & 37. Consulendus Photius. Cod. 1.

** Galindonus, sive Prudentius cognomento junior Hispanus in Galliis domicilium habuit. Interfuit Concilio Parisensi anno 846. Fatis concessit, ut fertur anno 861. vel 864.

*** Chanvinus Autor novæ Ephemeridis Sapientum, Rotherodami conscriptæ anno 1694., art. 1. Mensis Julii & Augusti, Joannæ *Papissæ* Historiam describit, quam Latina Spanemii, in Universitate Lugduni Batavorum Professoris. Dissertatione depromit. Hanc historiam, quam medio circiter IX. Sæculo contigisse volunt, Mariano Scoto, & Siebert-

to Gemblacensi ascribit, quorum alter ad medium, alter vero sub Undecimi Sæculi finem elaruit. Martinum deinde Polonium in medium asserit, qui fabulam istam ævo tertio decimo propagavit. Quatuor Sæculorum intervallo Viri eruditissimi quamplurimi Martini aliorumque duorum testimonio fabulosam hanc narrationem haurire non dubitarunt; donec Aubertus Miræus, collatis Mariani Scoti & Sieberti Codicibus MSS. deprehendit ea, quæ in editis Voluminibus legebantur, ab exaratis Monumentis abesse, quod David Blondelus, Hæreticus licet, ingenue fassus est. Quamobrem Aubertus Miræus fabulam istam a nova, quam adorabat, Chronici Sigiberti Editione delevit. Hinc plane fit. Martium Polonium hanc fabulam conscripsisse, cujus fraudem Leo Allatius in *Diatriba de Simoon*, alique Sapientes non pauci aperuerunt.

§. I.

Regula Critica Dupini de Veterum silentio.

*Tomo 1. in Pref.
Pag. 13. 40.*

Veterum Scriptorum silentium per Abbatem Dupinum inter eas Criticæ facultatis Leges sedem habet, quas vocat *exteriore*, quarque Operum simulationi aperiendæ conducunt. „ Argumentum hoc, inquit, „ negans dictum, multum identidem gravitatis habet & autoritatis. „ Cum etenim ex. gr. integrum Opus aliquod, Veteri Scriptori tributum, tota antiquitas ignoravit; cum omnes, quotquot de Autoris illius Operibus meminerunt, & indicem texuerunt, cujusdam Operis nullam memoriam habuisse patet; cum Opus Catholicis commodum ab ipsis laudatum non est, qui illud, occasione oblata, citare poterant, & debebant: id probabile admodum suppeditat argumentum, Opus hoc ascitum fuisse auctori suo. Constat etiam, satis opus aliquod efficere suspiciosum, quod ipsum Veteres non citaverint; & legitimis sane antiquitatis notis afficiatur necesse est; ut nemine repugnante admitti possit: contra vero quantumvis minimæ accedant præcorum Silentio in adversam partem conjecturæ, non est cur de illius suppositione dubitemus. „

Hoc loci de tribus nos instituit quoad Veterum silentium Dupinus. Primum, ut discipiamus, anne Operis illius sit probabilis adulteratio: alterum ut judicium seramus de iis, quæ monumentum aliquod in suspicionem adducere possunt: tertium denique, ut appareat, quid Operi alicui omnem veritatis speciem detrahat.

Quantumvis juste & rite per sese conditæ videantur hujusmodi leges; si tamen illas ad quædam Auctoris non controversi Opera referamus, verendum ne est, hæc omnia, Legum istarum præscripto, de veritatis exploratæ loco dejectum iri? Si quis, verbi gratia, in animum induceret, ut probaret, duas illas Orationes, quæ Operibus S. Justinii præpositæ sunt, & in quibus Gentiles ad Religionem Christianam amplectendam hortatur, mendose ad Patrem istum pertinere, aut vero quam proxime accedere ipsarum falsitatem; hic fecisset instituto suo satis, ubi ab his Dupini regulis non deflectens cavillaretur; I. Utrasque Orationes istas totam retro antiquitatem lauisse: Etsi etenim duas commemoret Eusebius S. Justinii adversus Paganos Orationes, quarum alteri *Elenchis*, alteri vero nullum certum nomen imponit; etsi eadem duo Monumenta usurpaverint Hieronymus & Photius; nihilo secius existimat Dupinus, duas Orationes illas nihil habere cum alijs ab Antiquis Scriptoribus recensitis commune; neque fieri posse credimus, cum quæpiam priorum Sæculorum

*Dupin, Tomo 1.
173. 174.*

rum Autorem recitaturum, quibus illæ fuerint perspectæ. II. Nemo eorum, qui Operum S. Justinî Indicem reliquerunt, ullam de Orationibus istis mentionem fecit. III. Opera ista summæ erant Catholicis utilitati; quippe quæ Ethnicæ Religionis novitatem, & nostræ veritatem, antiquitatemque confirmabant. IV. Non paucis Scripturibus integrum erat, earum memoriam recolere iisdemque causâ non semel fuit, quare id facerent. V. Orationum istarum stylus nonnihil a Justinî stylo discrepare videtur; & Tillemontio dilucidior & faciliior apparet, quam reliquorum Operum dictio. VI. Sunt quædam hortationis hujus loca, in quibus videtur Autor se a Gentilibus origine quoque distinguere, quamquam certum sit, Justinum non Judæum, sed Ethnicum genere fuisse.

*Tome 2. Annot.
6. in S. Just.
pag. 686. col. 2.*

Ecce multa suppositionis, ejusdemque absolutissimæ argumenta, siquidem Dupini Regulis aures præbeamus: nihilominus germana hæc esse Sancti Justinî Scripta non repugnat. „Dux hæ Orationes, inquit, re-
„vera antiquitatem redolent; & quamvis ab Eusebio prætermisissæ sint,
„& dictione parum Justino abludente utantur, ipsi tamen citra injuriam
„adjudicari possunt. „Reliqui Critici Justinî factus esse consent, quod
„usque eo Tillemontii infederat animo, ut dixerit: „Nos profecto su-
„git, hominem fuisse, qui de illis dubitaverit. „

Dupini ibid.

Tillem. ibidem.

Eadem pariter præceptiones ea tradunt, quibus cogeremur Martyrii S. Justinî Acta, quæ omnibus, quotquot fieri possunt, autoritatis & veritatis notis insignita sunt, ut placet Tillemontio, in Monumentorum mendacium numero ponere. Præter silentium etenim Irenæi, Eusebii, Hieronymi, aliorumque antiquorum, a quibus nihil de Actisistis dictum est, multæ nos movent conjecturæ, quas inferius dabimus, ut Opusculum illud suspicione attingamus.

*Tillem. Tome 2.
art. 1. de S. Just.
pag. 379.*

Quinam etiam exitus non pauca Ruynartianæ Collectionis Acta sinceræ & selectæ consequetur; ubi Dupini vestigiis insistendum sit? Ecquis Veterum de S. Ignatii Episcopi Antiocheni; S.S. Symphorose, & filiorum; S. Symphoriani Martyris; S.S. Petri, Andreæ, Pauli, Dionysii &c. Martyrum Actis locutus est, quæ tamen a Ruynartio in suum censum translata sunt? Cui Antiquorum de monumentis istis silentio accedunt mendæ nonnullæ, quæ de illorum vetustate aliquam possunt injicere dubitationem. Etsi autem persuasum nobis sit, ea genuina esse & vetusta, erroresque, quibus reserpta sunt, nihil ipsorum veritati fraudi esse; nihilo scilicet ita fert Dupini regula, ut in unum congruentibus Veterum silentio, & erratis istis, non possint Acta ista aut falsitatis aut suspicionis accusationem evadere.

At enim Dupini regula, inquit, opera tantummodo gravia & non

exiguae magnitudinis complectitur; quamobrem ea abuteretur, quicumque ad brevissima Opuscula accommodaret, uti sunt nonnullorum Martyrum pluriumque SS. Acta. Esto. Age vero, Epistolæ S. Martialis, atque Acta S. Andree sunt ne Opuscula graviora, quam aliorum Martyrum, & quorundam SS. Acta? Porro ex Alexandri rationibus, ut priores rejiciat, & Dupini, ut posteriora sibi suspecta sint, una est septem aut octo primorum Sæculorum silentium. Passioni, subdit Dupinus, Beati „Timothei fides adjungenda non est, de qua nihil litteris Vetres prodiderunt.“ Quot demum brevissima Opuscula, atque Epistolas hoc uno ductus momento Dupinus expungit? Acta Sanctæ Balbinæ, & S. Philippi Apostoli exigua pariter admodum sunt: displicent tamen ob Veterum Silentium Tillemontio: „Satis sit, (de secundis ita pronunciat,) ea nullo Veterum testimonio fulciri.“ Quæ cum dico, non est animus, alia quoque suppositionis indicia in illis Operibus non agnoscere: sed animadversio nostra eo tendit, ut legem a Veterum silentio petitam labefaceret, quæ quidem ex exemplismodo recitatis vim eandem habere debet in Opera brevia, quam in proluxa & absoluta, quandoquidem eam adhibent eruditi Critici, tum etiam, cum Scripta magnitudine sua non multum existimanda ad facultatis suæ normam exigunt.

Dupin. *Tome 1.*
pag. 232

annot. in *S. Philippi*.
pag. 646.
col. 1.

§. I L

Sapientibus Criticis familiare est & Veterum silentio deceptum argumentum: cum tamen ab aliis obijciatur ipsis, momenta non satis solida ad illud elevandum identidem assumunt.

Veterum silentio opportunitates plurimas Criticis eruditis afferente, non esset, unde miraremur, hoc argumentum in illorum dissertationes undique pene subire, si eandem non adimerent ceteris Scriptoribus potestatem; neque studiose curarent illud vanum reddere ejusmodi responsis, quæ in aliis improbarent, ubi factum aliquod Veterum silentio confirmaturi, iis uterentur.

Bailletus, sic exemplum, contendit, factum de Heraelio Imperatore, Crucem humeris suis gestante *puerum putum mentis figmentum* esse. Id vero evincit, quod Theophanes modum persequens, quo Perfide in locum pristinum restituta est S. S. Crux, nihil attingit eorum, quæ Heraelio, eam ferenti, contigerunt. Prudentius Poeta, Auror Homiliarum, quæ Eusebii Emissemi nomine circumferuntur, alique Veterum non pauci perhibent, puerum, *Barabam* nuncupatum, cum S. Romano morte affectum pro Christo fuisse: „at Eusebius Cæsareensis, inquit Bailletus, & S. Joannes Crisostomus † nullam hujus pueri mentionem habent; „ quod

Bail. 14. Sept.
18. Novembris
in Vita S. Romani Mart.
† in Homilia
ab ipso aliena.

quod satis superque est, ut suspiciosam de Historia hac sententiam proferamus. Habes facta duo solo Veterum silentio repudiata. Quid tum Narrat idem, Philostorgio duce, S. Lucianum paullo antequam extremum ageret spiritum supra pectus suum, veluti super altari quodam collocari iussisse species consecrandas, atque ita compositum rem sacram peregrisse. Cum autem id factum Eusebius & Joannes Chrysostomus, licet amplissimam Luciani memoriam usurpent, præterierint, eorumque silentium certæ Historiæ hujus veritati nocere possit, ita argumentum occupat Bailletus. » Quod est Joannis Chrysostomi id reticentis, » cogi inde tantum potest, S. hunc laudatorem, ut omnia diceret, non » suscepisse. » Sed Vero si talis responsio firma satis & solida visa ipsi est, cur non licebit, eam ambobus factis ab ipso ob Veterum silentium ad Apocrypha amandatis accommodare similibus verbis: Theophanes, Eusebius, & Autor Homiliarum sub Chrysostomi nomine latens, *ut omnia dicerent, non susceperant?*

7. Januarii in
Vita S. Luciani
pag. 178.

Ex Tillemontio vero, licet Silentium Veterum ipsi plura ratiendi facta ansam præbeat, duo tantum aut tria seligere satis ducam. Primum Beatæ Virginis tumultum attingit. » Certum est, inquit, neque Epiphani-
» nium, neque Hieronymum, neque alium ævi illius Scriptorem quid-
» piam de eo in Palestina posito percepisse. » Et aliquanto inferius: » S.
» Leo anno 454. ad Juvenalem scribens, omnia exequitur memorando
» germana monumenta Corporis Jesu Christi, quæ intra Episcopi hujus
» ditionem continebantur; uti Sepulchrum, Loca Sancta, Crux, &c.
» Hic illustris illi ad memoriam de Virginis Sepulchro patebat aditus,
» quod non poterat non fama esse celeberrimum. . . . Veruntamen
» ne somniavit quidem Leo vel unum hac de re verbum interfere-
» re. »

annot. 31. in 8.
Virg. pag. 49.
col. 1.

Poterat, aut ego fallor, nescio quis abs Tillemontio flagitare, ut planius super hoc capite mentem suam aperiret: aut enim putavit, horum Patrum silentium momentum aliquod in eos allaturum, qui Mariam Virginem Hierosolymis humatam arbitrabantur, aut nullum. Si nullum: quare, exedo, in medium produxit? Si vero aliquid adversæ partis propugnatoribus profuturum credidit, quod jure & merito credidit, conveniat id quoque necesse est, peræque fore probabile, Deiparam Ephesi non occubuisse; propterea quod Polycrates, Tillemontii confessione, magnificis Ephesinam Ecclesiam titulis ornat, omniaque recenset, quæcumque ad ipsius dignitatem pertinere possunt; nec tamen tradit, Virginem Ephesum incoluisse; aut ullo modo de Morte, aut illius sepulchro verba facit; quanquam post Concilium Generalè, eadem in Urbe celebratum, hæc futura fuissent in ore omnium pervagata, eoque magis, quo animad-

annot. 5. in 5. Tl.
morb. pag. 185.
col. 2.

ver-

vertit Tillemontius, Polycretem hunc aliquem certe fuisse Ecclesiasticum Ephesinæ Civitatis Virum, & Traditionis Ecclesiæ suæ V. aut VI. seculo testem. Non posset etiam doctus iste Criticus insinuari, nullum sive ante, sive post Synodum Scriptorem de Virginis Mariæ sepulchro quidpiam dixisse, quod tamen ille Ephesi reperiri contendit. Ecce itaque idem argumentum, antiquorum silentio comparatum, Tillemontio pariter & adversariis ejus suppetias ferre.

Tom. 3. pag.
493. col. 2.

Idem Criticus eorum objectas diluens rationes, qui censent, Rescriptum ad omnes Asiæ Provincias pro Christianis non ab Antonino, sed a Marco Aurelio profectum fuisse; quod S. Melito, multas Antonini e Christianis Epistolas recitans, illud omiserit. „ Tametsi Melito, inquit, eo, „ qui ab Eusebio describitur, loco, illud non memoret, hoc non prohibet, quominus alibi non retulerit. „

Tom. 4. annot.
in S. Stephanum
Pontif. pag. 394.
col. 2.

Secundum hæc, cum decreverit, Stephanum Pontificem Martyrio consecutum fuisse: „ videtur, ait, „ dubium alicui esse posse, utrum vitam „ pro Christo fuderit Stephanus, nec ne? Augustinus nanque frequens „ in illius memoria, id tacitus præterit; & Vincentius Lirinensis eximius „ S. Stephani laudator, quique eum Beatæ Memoræ Pontificem appellat, hac de re siluit. „ Ratum itaque poterit esse, Augustinum & Vincentium Lirinensem in Martyrii S. Stephani ignorance versatos fuisse; & aperto adeo suadente testimonio, licet de I. hujus Pontificis Martyrio ambigere. Verum Tillemontius argumento occurrit hoc pacto. Nihil istorum nos movet, ut credamus, rite probari, id ideo non fuisse, quia Patres illos latuerit. „

Tom. 1. Dissert.
20. prop. 2. pag.
218.

Inter graviora, quæ affert argumenta Natalis Alexander, ut Primorum Pontificum Decretales ad Siricium usque parvipendat, illud est omnium octo priorum Sæculorum Patrum silentium. „ Non meminit, ait, Hieronymus in Catalogo de Scriptoribus Ecclesiasticis, Siricius, Innocentius, Leo, alique summi Pontifices, octo priorum Sæculorum Concilia, Thotius ipse: ergo sunt supposititia. Firmissima pariter ejusdem Auctoris ratio, quomobrem Marcelo, a Patre extra Ecclesiam pulsus, ad Pontificem non appellaverit, inde traducta est: Incredibile est, inquit, quod res tanti momenti tanto fuisset obruta silentio.

Hist. Tom. 1. fasc.
2. Dissert. 4. art.
21. pag. 163.

Promptum esset, magnum huc id generis argumentorum, quæ a Veterum silentio sumit, obire numeram; ac ipsius P. Alexandri consulto non videmus, quodnam inde nasci quisque possit emolumentum. Launojo etenim, ut Lazarum Massiliensem Episcopum fuisse, insinuas ire posset; Sanctasque Sorores Mariam Magdalenam & Martham in Provinciam minime adventasse, Veterum silentium in auxilium vocante, atque ætne, nullum ejus rei vestigium esse apud Salvianum, Cassianum,

num; Victorem Massiliensem, S. Eucherium Lugdunensem, Casarium Arelatensem, neque apud alios illarum Ecclesiarum Scriptores; id reticere prorsus Ufuardi & Adoni Martyrologia; additque, S. Gregorium Pontificem, S. Odonem, Venerabilem Petrum, S. Petrum Damianum, Sanctum Bernardum in Sermonibus de S. Maria Magdalena habitis nihil itineris hujus meminisse. P. Alexander hæc omnia paucissimis de medio tollit momenta, & nugarum instar habet, quod nimirum in uno Veterum silentio consistant. *Respondeo, hæc argumenta futilia esse, quia negantia sunt*: atque alibi arguentibus ipsum de S. Lucæ, quoad iter Petri Romam, silentio: *Argumenta*, respondet, *ab autoritate negativa nullius esse ponderis.*

*Alex. Hist. Eccl.
Sæc. 1. Tomo 2.
Dissert. 15. Concl.
1. ad 1. pag. 77.
Idem Sæc. 1. Tomo
1. Dissert. 15.
Concl. 3. pagina
52^a.*

Si Blondellus & Daszews Ignatianas Epistolas non admittant, Patrum Eusebio vetustiorum, ut Iuliani, Tertulliani, Clementis Alexandrini, Epiphani, & Joannis Chrysostomi silentium causati, reponit Alexander, ex quo aliquibus Patribus exploratæ non fuerint, perperam inferri ceteris ignotas fuisse Epistolas istas; neque quicquam adversus illarum veritatem eorum silentium posse conficere. Audiamus Alexandrum: *Unde id probabunt adversarii? Num ex eo, quod nusquam illarum meminerint? At id non sequitur. Licet enim in eorum Operibus, quæ nunc exstant, mentio harum Epistolarum nulla facta sit, fieri tamen potest, ut in his quæ perierunt, qualia fuisse quamplurima notum est, commemorata fuerint. Sed etsi nulli earum meminissent, non sequitur, quod eas penitus ignoraverint: siquidem necesse non fuit, ut omnes Scriptores Ecclesiasticos nominarent, quos noverant, aut eorum Opera citarent.* Subjungit: *ad ea, quæ de Tertulliano urgentur, respondeo, ineptam esse consecrationem, qua colligitur, ignotas Tertulliano fuisse Ignatii Epistolas, quia ab illis dissensit.*

*Alex. Hist. Eccl.
Sæc. 1. Tomo 2.
Dissert. 15. pag.
31^a.*

Quam multa constet hic Alexander, ut a Veterum silentio peti-
tum argumentum irritum reddat! Quid vero si ejusdem ipsissima verba
in eum retorqueremus, cum hujusmodi probationem magnificat, atque
hac una permotus Pontificum Decretales, Constitutiones Apostolicas,
aliaque Historica capita flocci facit? Eandem de Priscorum ignoratione
rundit incundem Dupinus prioribus quatuor dubitandi rationibus, num
Apostoli ad edendum symbolum convenerint; neque id animo ipsi exci-
dit, ubi in disputationem incidit de primorum Pontificum Decretalibus.
Attamen quoties S. Ignatii Epistola hoc impetuntur momento; & pro-
pterea Launojus de sexagesima sexta S. Cypriani Epistola quæstionem mo-
vet: „non est mirum, inquit, peculiaria facta nonnulla Veterum scien-
tiam fugisse, adeoque inde comparatum argumentum ita rem efficit,
„ut nihil minus. „Itaque si hoc rationum genus averfantur adeo, ubi-
cunque ipsum instituto minime faveat, quare ad illud se conferant,

*Dupin. Tomo 1.
pag. 29.*

*Idem pag. 66.
Idem pag. 107.*

*Idem pag. 149
vol. 1.*

ubicunque favet? Si nullius frugis esse putant, quid est causæ, eæ adhibeant? si alienius, eæ explodant? Quippe vim habentibus ullam responsi ad illud prosternendum excogitatis, undenam liberum ipsis fuit Operis aut facti alienius falsitatem per idem constituere? Anne jure, & eorundem confessione fas non erit, eam probationem levem, cuique animus attendendus non sit, appellare? Alioquin ad veritatem accedet, & pondus consequetur, quoties in eos etiam urgebit.

§. III.

Critici vicissim exprobrant sibi, quod a Veterum silentio argumenta ducant illius exigua firmitatis exempla: præcepta pro recto usu.

Nemo est qui nesciat, Launojam Doctorem Sorbonnæ in ple-
risque Libris suis, publicæ utilitati commissis, certi atque con-
stantis principii loco posuisse: ad fabulas amandanda esse omnia, com-
munem rerum ordinem superantia, & eventa quælibet, quæ ab Autori-
bus, vel ipsis ætate proximis non memorantur. Verum cum animadver-
terit Doctor hic, inter omnes de hoc initio non convenire, Tractatio-
nem * quandam, qua illius auctoritatem factam tectam defenderet, in-
stituit. Thierius autem aliam, qua illud oppugnaret, lucubravît anno
1662, Existimat hic, negans argumentum, quantumvis generali Autorum
omnium silentio confectum, nullam adhibere persuadendi necessitatem;
si modo alterius docti & ingeniosi Scriptoris, quantumvis novitii, quan-
tumvis neoterici auctoritate frangatur. Nihilominus ei satis erit oculos in
Thierii Libros conjicere, qui certior fieri velit, illum silentio Veterum
ut plurimum argumentari. Qua de re merito expostulat eum Thierio
Mabillonius, quod Lacrymæ Sanctæ Vindiconensis fidem labefaciet, quia
ante duodecimi Sæculi finem nulli fuisset aut Concilio, aut Pontifici per-
specta; cumque Epistola eadem scriptum reliquerit, non latuisse Viros
Religiosos Vindiconenses, nihil ejus rei vel in sacris Voluminibus tradi,
vel a primorum sæculorum Autoribus commendari: ac eos non latuisse
quoque, omnia minime a Veteribus consignata Litteris esse: Thierius
contra, Epistolam illam refellens, Mabillonium de Veterum silentio car-

Thier. Exercit.
adv. Laun. pag.
322.

Epistola ad Epi-
scopum Elefantim
data pro Lacry-
ma Vindiconensi
anno 1700, Gall.
pag. 9.
Ibid. pag. 43.
= hinc in res.
ad Epist. Mabil-
lonii art. 2. pag.
17. Gall.

* Ita inscribitur: *Dissertatio in qua probatur, negationem argumentum in questionibus ex facto usu & traditione pendens, multum habere roboris.* Inscitit Launojus centum quinquaginta Scriptorum digis, quibus argumentum negans usus attulit. At Launoji fato plerique eorum, quos

citât, Patrum id probationis aliis locis refutant, quemadmodum Tertul-
lianus, Hieronymus, Augustinus, aliique. Idem sentiunt Theologi: *Off-
levis admodum, atque nullius plane
ponderis argumentatio.* Habet Baro-
nius Tomo 1. pag. 270. Edit. An-
twerp.

pit his verbis. „ Si in hunc modum ratiocinari liceret, nulla esset fabula, quæ in constantis veritatis locum subire nequiret, favente quatuor Evangelistarum silentio. „

Pater item Fronto in Apologia, qua Libellum de Imitatione Christi Thomæ a Kempis vindicat, gravissime conqueritur cum Launojo de usurpata frequenter negantis argumenti auctoritate. Launojus tamen sub exitum Dissertationis, in Frontonem conscriptæ, addit multa superius dictis ab hoc momentorum genere; & planum facit, eundem etiam Patrem in illius fidem se aliquando recipere, adeoque eodem, quod in aliis deestatur, vitio laborare.

Non absimiliter Simonius sæpe hanc probationem adoptat, & Dupino atque Arnaldo succenset adoptantibus. Sermonem nanque de Bezzæ Manuscripto habens Criticus iste. „ Operæ, inquit, sane pretium erat, ut in hac quæstione diligentius versatus esset Arnaldus. Solas etenim in facti quæstione congerit conjecturas; & agentibus rationibus nihil nisi negantia objicit argumenta. „ Arnaldus e regione de eodem usu Tilletmontium redarguit in Dissertatione de iis, quæ super Jacobi Martyrio testatus est Hegeppus. Tilletmontius ipse, cui familiare est responsum hoc, non desinit tamen de illo Valesium, Rigaldum, Pearsonum, aliosque criminari, quoties utuntur, tum ad sua confirmanda, tum ad ejus adversaria dogmata evertenda. Porro hi omnes eundem morem aliis Scriptoribus gerunt. Natalis Alexander, postquam magnum factorum numerum veterum silentio, quasi invicto fundamento, constituit, male de Launojo audit, quod in Tractatu de Simonia dubitaverit, utrum D. Thomas Summam Theologicam, quæ ipsi adscribi solet, revera confecerit, nec ne; ansam ei præbente id suspicandi Clemente VI., qui habita de Sancti hujus Viri laudibus Oratione, ejusque doctrinam Operum ejus numero & dignitate celebrare gestiens, Theologicam Summam in cæterorum Indice non recensuerit. Universæ demum de re Critica Controversiæ nihil personant frequentius, quam mutuas sapientium de argumenti negantis usu querimonias.

Verum enim vero argumentum hoc ærius, quam par est, persequitur Dupinus, ubi quinque Græcæ Epistolæ sub Ignatii nomine vulgatas falsitatis arguere curat. „ Nemini dubium esse potest, inquit eruditus, iste Criticus, Ignatio suppositas esse quinque Epistolæ Græcæ, quæ ab Eusebio & Hieronymo non referuntur: si nanque Autorum istorum temporibus existerent, fieri nullo modo potuisset, ut eas vel non viderent, vel de iis fieri non audivissent. „ Consequens itaque inde erit, Athenagoræ Apologiam, ad Marcum Aurelium Imperatorem oblatam; Hypotyposis Theognosti Alexandrini; Opera S. Jacobi Nisibensis, Hy-

Simon, Dissert.
Cra. de MSS.
Novi Test. page
15. Gall.

In Summa S.
Thoma vindica-
ta.

Dupinus tamē.
pag. 111.

menxi, Narcisi, aliorumque multorum adulterina esse; propterea quod neque Eusebius neque Hieronymus eorum meminerint: si nanque *Autorum istorum temporibus extitissent, fieri nullo modo potuissent, ut ea non vidissent.* Ad Apocrypha insuper rejicimus alteram *Instruktionem Pastorem Bos-fueri Episcopi Meldensis de promissis Jesu Christi Ecclesie*, sive, *Responsa obiectis Ministri cuiusdam in priorem Instruktionem.* Parisiis Typis Anissonii in 12. 1701. Gallice: quandoquidem neque doctissimi Præfalis hujus Custos a Bibliotheca, neque Parisiensium Ephemeridum Scriptores, neque Monumentorum Trevoltiensium Autores, neque Dupius in Autorum Ecclesiasticorum Catalogo verbum ullum hujus Operis fecerunt: tametsi fuissent singuli omnium celeberrimi hujus Episcopi Scriptorum callentissimi. Exemplum hoc, aut me fallit animus, evitiores efficere Criticos deberet in scienda de Antiquorum germanis operibus, in Indicibus temporum illorum omisissis, sententia.

Fabulam deinceps saperent facta nonnulla in Ecclesie Fastis semper celebrata, quorum essent S.S. Laurentii & Sebastiani Martyrium: non enim in Eusebiana Historia Ecclesiastica sedem habent, in qua tamen colligenda suscepit omnia, quæ gesta in Ecclesia sunt majori animadversione digna. En quæ ab his Criticorum nostrorum initiis ducuntur confectiones; ut plane videatur nullam esse mediam inter utrumque viam, aut illas componere, aut neganti argumento unicum remittere. Ceterum cum simile vero sit, neutrum istorum perfectum iri, postulabat res, ut aperirent nobis ad quosnam usus rite atque ordine adjungi posset momentum hoc, & quatenus conjecturæ alicui aut suscipiendæ aut roborandæ possit adhiberi, quin in scopulos paulo ante memoratos incidamus.

Autor Dissertationis de S. Dionysio Areopagita Parisiis impressæ anno 1702. nonnullas exequitur conditiones, ex ejus mente, ut argumentum negans firmam sufficere possit probationem, necessarias. „ Sic prima inquit; omnia Autorum illorum extare Opera, quorum proficimus si-
 „ lentio. Altera, factum illud eos non ignorasse. Tertia, non modo eis
 „ fuisse de illo loquendi facultatem, sed officium. Quarta, cum id po-
 „ terant & debebant, eis animo non excidisse. Postrema, cum id men-
 „ te comprehenderent, nihil obfuisse, quominus muneris sui partes exple-
 „ rent. „ Quoties hæc quinque Autorum silentium comitantur, ratum
 „ omnibus esse potest illud efficere firmiter, id, de quo disceptatur, fa-
 „ ctum non contigisse. At ex istarum præscripto non magno erit argu-
 „ mentum hoc Criticis usui, neque præsidium ex eo ullum adveniet, nisi
 „ raro admodum, ne dixerim, fortasse nunquam.

Oportet, Launoji sensa recito, negantis argumenti vim totam exhaurire

vire, de qua agitur, materiem, ut nonnihil valeat. Quapropter id san-
xit in rem hujusmodi: *In his, quæ ex conditione facti, & usu, & tradi-*
tione pendet, si abnativa ratio quadret in omnem penitus subiectam mate-
riam, firmissima judicari debet; si non quadret, quia potest majus, aut mi-
nus quadrare, aliquando probabilitatis habet aliquid, aliquando nihil; id-
que sapius.

Epistola nuova.
pat. ad Dissert.
de argumenta
negat.

Nec quis error in argumenti solummodo negantis usu subrepat, de quo
Launojus hic loquitur, necessum est ex Mabillonio, non omnes tantum,
quos de re siluisse perhibemus, Autores legisse, verum pro certo habe-
re, nullum Scriptorum per ea tempora viventium opus periisse: immo
aliqua saltem ratione exploratum habere non incongrue, eorum nihil,
quæ cadunt in disceptationem, Autorum, qui ejus ætatis supersunt, di-
ligentiam fugisse.

Mabill. de Stud.
Monast. a. p. ca. 3.
pag. 196.

Basnagius vero ea est opinione, ut credat, non expedire, ad silentium
veterum rem devolvere, nisi affirmantes probationes, ut sit ali-
quando, deficient; tunc autem alicujus esse ponderis, cum gene-
rale silentium est, aut ab ullo in adversam partem momento non infrin-
gitur. Accedunt exempla duo ex ejus penu deprompta, quibus hæc regu-
la facile admodum accommodatur. Primus eorum, qui Dionysii Areopa-
gitæ in Gallias ingressum posteritati propagarunt, fuit Fortunatus Epi-
scopus Pictaviensis. Sexcenti igitur anni, antequam cognosceretur, cla-
psi erant; at qui res adeo memoranda altissimo est obruta silentio? Un-
de nam eam effodit Fortunatus in communi totius Orbis oblivione? ne-
que etenim aut momenta aut monumenta producit: non est itaque ma-
jori fide dignus, atque Isidorus Hispalensis, eum S. Philippum Aposto-
lum in Gallias profectum fuisse narrat. Si quando autem, subdit erudi-
tus Criticus, valere potest negans argumentum, tum certe est, tum
in alicujus rei negotium venit integer hominum ordo; cum silentium ge-
nerale est; & sexcentorum annorum spacium intercessit. Quo emenso,
Auctori de re sine sponse perhibenti credendum non est; & quampluri-
mi licet cum deinceps secuti sint, hæc Scriptorum fabulæ adspulatorum
turba nullam ipsi veritatis accessionem facit. Quamobrem futuram puto,
ut ab argumento negante assumpta probatio cum firmior, ac plerumque,
& constantior esset, tum parcius in eorum scriptis appareret; si præcep-
tis illis locotrupte operam Critici navarent.

Basnagius Hist.
Eccles. p. XL.

Basnag. 16. lib. 3.
c. 3. p. 110.

ARTICULUS III.

De argumento a rerum convenientia, ab iis, quæ fieri potuerunt, quæque similia vero sunt, collecto.

Quamquam id habeant persuasum Critici Sapientes; non esse in re Historica de rerum cum veritate similitudine, de conjecturis, de factorum convenientia magnopere laborandum, ubi paratum est eam rationibus absolutis constituere: nihilo secius constat aperte, pleraque, quibus utuntur, momenta conjecturis inniti & specie veritatis. Obvia passim sunt in illorum Operibus ejus rei exempla; immo non deest locus, in quo ut futilibus levissimisque conjecturis assentirentur, plana & concepta Scriptorum testimonia deseruerunt.

Tim. 1. p. 614.
ed. 1.

Tillemontius v. gr. quinta in S. Joannem Evangelistam annotatione, efficit S. Irenæi, aliorumque multorum Patrum autoritate, nec non gravissimis argumentis, Apostolum hunc non concessisse Ephesum, ut ea in Urbe domicilium collocaret ante annum 66. Cum autem id non congruat cum eo, quod probat, Deiparam Virginem eodem secum ivisse: ætatem siquidem octoginta quinque annorum egisset, itineribus conficiendis incommodam; a manifesto Patrum multorum testimonio expedit sese conjecturarum usu. „ Dicendum igitur, ait Tillemontius, S. Joannem sexagesimo duntaxat anno Ephesum se contulisse, ut sedem inibi poneret, „ aut diu moraretur: potuisse tamen fieri, ut illuc ante pergeret aliquando, inde regressurus, & quin Virginem secum duceret. Sanctus Joannes, inquit alibi, fortasse hoc pacto iter Ephesum contendit anno 37., quo extra Hierusalem, ut vero simile sit, versabatur; aut „ aliquibus post annis, cum Petrus prædicationis gratia in Asiam venit. „ Vides, Criticum hunc adversus disertum Irenæi aliorumque Patrum testimonium Historiam hujusmodi propugnare, adhibitis formulis *fieri potuit, fortasse, verosimile sit*. Species est, non inique laturum fuisse Tillemontium, si quis pro responso in eam intorquisset verba illa, quæ habet eadem annotatione: *At hæc nihil nisi possibilis quedam sunt, gratis excogitata*; neque magnopere facienda, ubi expressis sensus, solidissimisque rationibus adversantur.

annot. 11. in
Deip. Virg. p. 492.
ed. 1.

Nemo est Scriptorum Ecclesiasticorum, qui S. Modesto Hierosolymitano Patriarcha VII. Incunte Sæculo florenti, in S. Mariæ Magdalenzæ Ephesino itinere commemorando præcesserit. En verba, quæ ad nos usque

usque detulit Photius : *Post dormitionem sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ, profecta est Magdalena Ephesum ad dilectum discipulum, ubi cursum Apostolicum per Martyrium unguentifera Maria perfecit, nolens ad extremum usque spiritum a Joanne Evangelista & Virgine separari.* Dilucide testatur Sanctus hic Patriarcha, Magdalenam Ephesum ab obitu tantum Virginis petiisse; *post dormitionem.* Verum pugnante hoc cum Tillemontio, qui censet Deiparæ Ephesum proficiscenti Magdalenam sese comitem adjunxisse, ad conjecturam appellat, ut plano testimonio fucum faciat : „ Dicamus, ita loquitur preclarus Criticus, Magdalenam Ephesum iter fecisse, (quo Mariam Virginem, ut videtur, sequi posset); „ qua e vivis sublata, apud Sanctum Joannem Evangelistam perpetuo mansit, quin ab Apostolo Virgine, dum spiritum hausit, sevocari unquam pateretur. „ S. Modestus, a quo historiam illam accepimus *post Deiparæ dormitionem* iter hoc contigisse tradit : at Tillemontius contendit, eam, *ut videtur*, Virginem Mariam comitatam fuisse.

„ Bailletus, qui raro admodum a Tillemontio recedit, non dubitat asserere, opinionem fuisse in Oriente atque Occidente olim longe lateque pervagatam; post Sancti Spiritus descensum, atque Apostolorum huc illucque dispersionem, Mariam Magdalenam Hierusalem, & regionem suam deferuisse, ut Ephesum in Asia minori se conferret, ibique cum Maria Virgine, quæ illuc Joannem Evangelistam, ut fertur, sectata fuerat, commoraretur. „ At qui fieri potest, *eam esse opinionem in Oriente atque Occidente olim longe lateque pervagatam*, de qua ne unus quidem ante VII. Sæculum mentionem habet? Unde cognovit Mariam Magdalenam *post S. Spiritus descensum, & Apostolorum huc illucque dispersionem* Ephesum migrasse, cum S. Modestus, unus historiæ hujus narrator, distincte fateatur, id evenisse *post dormitionem Deiparæ*, quæ in annum circiter 66. longe ab Apostolorum dispersione incidit? Equis in medium adducitur, qui nobis pro narratione sua spondeat? Tillemontium tantummodo signat, quem proxime hac de re conjicientem audivimus : Ceterum cum præsenferit Bailletus, posse aliquem ipsi locum objicere S. Modesti, qui sane enucleatus est, in ora Libri annotationis instar apposuit : „ Videtur in eam sententiam concedere, (*Sanctus Modestus*), ut credat, Magdalenam nonnisi *post Deiparæ interitum* Ephesum accessisse. „ Quare autem non dixit potius, illum aperte in hanc sententiam concedere, quam id *videri*? & quoniam ait Modestus explicite *post dormitionem Deiparæ*, quare alibi scriptum reliquit „ Bailletus : quam proxime ad verum accedere, Beatam Virginem in Asiam se cum Joanne transfuisse, & cum Magdalena Ephesum inco-

Photius ed. 1771.

Tomo 2. art. de
S. Mar. Magd.
pag. 37.
Item annot. 4.
pag. 519. col. 2.

Baillet, 22 Julii in
Vita S. Maria
Magd. pag. 643.

75. Aug. in Fe-
sti Assumpt.

Hac itaque ratione præstantes Critici puris conjecturis facta nonnulla superstruunt adversus Ancorum certum testimonium, harum vocum usu; *ut videtur ut fertur ut probabile est*

Dupinus Ymo
1. pag. 79.

Dupinus quoque nihil habet, quod Tertulliano, Eusebio, Hegesippo de Epistola, a Pilato ad Tiberium oblata super Jesu Christo e mortuis revocato, opponat, præter inanes conjecturas, & imagines veritatis.

Summius Hb.
Crit. Vet. Test. 2.
c. 2.

Ad hæc: Critici longe adeo procedunt conjecturis suis, ut semel hoc argumentorum genere constituto alicujus Historiæ capite, illud certum atque exploratum esse velint. Simonius exemplo sit, qui opinionem suam de publicis Sribis confirmaturus, exorditur a quadam positione, urget speciem veri; atque assumptis duobus istis momentis, concludit firmissime: exitisse revera in Judæorum-Republica tales Amanuenses. Ratiocinatur in hunc modum. „ Si modo in Hebræorum Republica a Mose

Idem cap. 2.

„ deinceps fuerunt Librarii publici, nullo negotio consultum erit incom-
„ modis omnibus, quibus ostendi solet, Mosen partibus omnibus Pen-
„ tateueum non conscripsisse. Positis Sribis istis Hoc itaque ha-
„ bito pro re constanti, cogimur, aut ego fallor, ad publicos Scriptores
„ confugere. „ Alio vero loco addit: „ Non admodum a vero distat,
„ Mosen jam inde ab initio Reipublicæ hujusmodi Librarios designasse
„ Quare simillimum vero est, eos ætate Mosis exitisse. Quo
„ constituto „ Autor Animadversionum in Historiam Criticam
Simonii, hoc loci observat: *Ea nihilo scius omnia probabililitatis fines non*
egredi. „ Ita ut, subdit Dupinus, rem decernens Simonius summæ pro
„ Religionis negotio gravitatis, qualis est Autoritas Pentateuci, qua-
„ dam positione & simplici Hypothesi; ei satis nutans fundamentum
„ substruxit. „

Dissert. præf. pag.
70. col. 2.

Quapropter non possum quin aliud hujusmodi asseram exemplum; cum satis superque ardeat Criticis nostris probatio ista, & nimium etiam in ipsorum voluminibus reperiatur. Criticorum plerique in eo consentiunt, Historiam S. S. Mauricii & sociorum, a S. Eucherio Episcopo Lugdunensi exaratam, atque a Patre Chiffletio in *Paschino illustrato* publici juris factam, omnes autoritatis numeros habere. * Cum autem Tillemontius & Bailletus existimaverint, eandem Historiam, quam lucedo-

Mail. Tab. Crit.
2. 5. 79.

* Joannes a Burgo Dei, Minister Montis Perullani addendum curavit anno 1705. Libellum hoc titulo: *Dissertatio Historica & Critica de Martyrio Legionis Thebana*, quo liquido ostendere nititur, cum narrationem Martyrii istorum Militum Thebæorum, quæ in Surio legitur, tum aliam Eucherio adscriptam commentitias

esse. Movetur his. 1. quod elegantissima sit Eucherii ad Valerianum Epistola; pedestris vero hujus Historiæ stylus: 2. quod Mauricium appelleret Eucherius pro *Legionis Præfeto*, *Legionis Primicerium*; 3. visum & legimonem S. S. istorum ad Ethnicum quandam complectatur; indigna planæ, quæ Eucherio vendicemus.

navit

havit Surius, descripsit vero Autor VII. Sæculi, ad Sanctorum istorum Historiam absolvendam pertinere posse, integrum quoque esse sibi censuerunt, eam in censum suum traducere. Porro intererat properea viam quandam investigare, qua pondus aliquod autoritatis acquireret monumentum nullius ex eorum doctrina existimationis. Criticen igitur excutunt suam, quæ ipsi semper adjumenta comparavit, unde sibi faveria statuerent, & jacentia erigerent. Non alia sane de causa eruditissimus Tillemontius hoc in discrimine ad communem suam de rebus vero similibus regulam convertit animum, præhabitisque citra rationem ullam tribus aut quatuor capitibus, id satis esse sibi persuasit, ut singularem acciperet existimationem Historia Mauricii Suriava, ipsiusque inscripto, ut magis libuerit, apta esset. Attende quo id præstiterit modo.

In *speciem* est, inquit, Monachum quendam S. Mauricii; sive, ut Baileti verba recitemus, *fertur*, Monachum Agaunensem, vel S. Mauricii in regione Valesia ad annum 650. hanc Historiam a Surio traditam descripsisse: in *speciem* item est, eam ex Monasterii sui Traditionibus concinnasse: *videtur* demum a vetustiori Scriptore rem didicisse? Quibus jactis conficit: „ Quamobrem visum est nobis, abs re non esse, ea non-
nunquam uti. „

Perspexistis quid demum autoritatis attulerint Actis istis Critici nostri; autoritas, quæ simplicibus duntaxat veri similitudinibus fuleitur, quæ gravissima facta roborantur, præsertim summum Martyrii S. Mauricii & Sociorum ejus caput, de quo S. Eucherius *sepe implicasse* continent, & falsum hunc Autorem certiorum Eucherio cognitionem habuisse.

Nihilominus in *speciem* est, inquiet aliquis, omnes hæc veri species nullam re ipsa veri speciem in sese continere. Ecce etenim Historiæ hujus Autorem Monachum designare, & quæ de S. Mauritio tradidit literis ab alio eum Scriptore accepisse profiteri, eum, Bailetoteste, *æque ipse atque ejus sponsores ignoti sunt*? Quæ veri species, Monachum istum ex Monasterii sui Traditionibus narrationem illam collegisse; eum * Monasterium illud tertio duntaxat a Mauricii & Sociorum ejus obitu sæculo, aut per alios anno ejusceit 515. constructum sit, ** ut Traditiones

* Sigismundus Burgundionum Rex, postquam S. Aviti Viennensis opera Jesu Christo nomen dedit, Sanctis Martyribus istis addictissimus fuit: ædificari Agauni præcepit celebre Monasterium, Mauricii deinceps nomine insignitum, cui redditus multos largitus est, ibique se humari jussit, constituto quotidiano *Psalterio*, ut ait

Tom. I.

S. Gregorius Turon. l. 2. *de Gloria Mart.* cap. 75., aut *Laudes perenni*; ut placet aliis.

** Sentiant ita Mabillonius Tomo 1. Aq. Ord. S. Bened. pag. 562., & Theodoricus Ruinartius Aq. Seleß. pag. 282. contendentes ante annum 515. extructum fuisse Monasterium Agaunense, ducti titulo Fragmenti

Tillem. Tom. 4.
p. 4. de S.
Maur. pag. 484.

Bailei, Tab. Crit.
2a. Symp. in Vita
S. Mauricii.

N n

inde

inde descendentes sexto solummodo ævo cæperint propagari? Moneant porro, quo hæc profluxerint rivulo duobus aut tribus Sæculis, & a quo id didicerint priores Monasterii illius Monachi, ut ad illum derivarent, qui VII. labente, ea posteris commendavit. *Quæ species* insuper, Autorem hunc, instituto vitæ, ætate, & propugnatoribus suis prorsus obsecurum de S. Mauricii Martyrio certiores effectum fuisse, quam Eucherium, qui centum quinquaginta post annis eam Historiam lucubravit? *Quæ tandem species*, Traditionem Mauriciani Monasterii, tribus circiter Sæculis recentioris, atque a Monacho traductam VII. Sæculi, aliquid probabilius asserre, quam ab Eucherio deductam, qui per ipsum Tillemontium a Viris fide dignis S.S. istorum Gestis imbutus fuerit, ad quos ea Traditione ingenua manaverint? * Nullum monumentum erit, quantumvis depravatam, quod similitum rerum istarum usu in aliquam non veniat existimationem, atque audacter nequeat adhiberi.

Tomo 4. annuæ.
1. in S. Maur.
pag. 696. col. 2.
Ibidem art. de
S. Maur. pag.
422.

ARTICULUS IV.

De conjectura ducta ab iis Scriptis, qua fabulis respersa sunt, rebusque minus probabilibus & a veritatis specie remotis.

Nullum certius est iis, qui Criticis nostris animum præbere velint, mendacis Operis indicium, quam si fabulæ in eo, & facta aut probabilis aut recto iudicio adversantia deprehendantur. Inter ceteras, quas Dupinus ad monumenti alicujus veritatem explorandam, rogavit leges, ea est: *utrum Historias plane fabulosas præferat*; quicquid consentit Alexander; Tillemontius vero, Bailletus, alique ad eam non raro se recipiunt, ut plurima Martyrum Acta, Sanctorum Vitas, facta, atque Opera pessudent, cum extraordinarias res, & fide difficili, & fabulas olentes complectuntur.

Dupin. in Præf.
P. 17.
Alex. San. 1.
cap. XI. art. 6.
Cicæ. Revet.
Clericæ.

Homiliæ S. Aviti ferente: *Dicta in Basilica Sanctorum Agamennum in invocatione Monasterii ipsius vel passionis Martyrum*. Quo fit, ut potuerit quidem Sigismundus aliquanto junior Monasterium angere divitiis, & instaurare; non vero a fundamentis excitare.

* Testabantur Viri, e quibus S. Mauricii Gesta hausit Eucherius, se illa ab Isaac Genevensi Episcopo accepisse; hunc autem a Theodoro ejus loci Episcopo, in quo passus fuerat Mauritius, quique illa ab ipsis rei testibus percipere poterat. Paul. illustr. pag. 91. & 92.

H.1.

Hujus regulæ monito operibus certo suppositis accensent Dupinus & Alexander Proto-Evangelium S. Jacobi a Neandro editum; Evangelium Nicodemi; Vitam S. Joannis, cuidam nomine Prochoro ex septem prioribus Diaconis uno tributam; Libros de S. S. Petri & Pauli Passione, qui S. Lini titulo circumferuntur; Abdiæ Librum, Apostolorum gesta narrantem, aliaque id genus monumenta plura; quod totidem sint narrationum & fabellarum scætantia monumenta.

Eodem docente pronunciato, nullam vero propinquitatem agnoscunt Tillemontius & Bailletus in Vita Sanctæ Theclæ, ascito Basilii Seleuciensis vocabulo conscripta, in Vita S. Mariæ, Tertulli ejusdem famulæ; in Actis S. Sabinæ, S. Abercii, S. Glyceriæ; aliisque similibus monumentis, quæ per istos incredibilibus, absurdis, omninoque a veritate abhorrentibus rebus plena sunt.

At si confictum illud scriptum est, quod fabulosis inficitur narrationibus, non teneo, qua ratione Barnabæ Epistolam Dupinus & Cavius, Hegesippum S. Jacobi mortem referentem mordicus tueantur; Tillemontius, Bailletus, & Ruinartius atque ut paucis rem transigam, qua ad infinitum abirem, quomodo P. Alexander, ceterique unanimi consensu cum Ecclesiæ Patres, tum Doctores suffragium ferant pro Pastoris Libro, & prima S. Clementis ad Corinthios Epistola; egregio illo antiquitatis Christianæ monumento Priscis omnibus celeberrimo. Ægre etenim alia reperias, quæ fabulis accedant propius, minusque fidem mereantur, quam Hyenæ sexum mutantis Historia; (quod naturam investigantibus refragari P. Alexander existimat) Phoenix e cineribus suis resurgens, plures ultra Oceanum Orbes, quæ omnia Epistola sua persequitur Clemens. Ubinam occurrent ad fabularum ingenium magis composita, quam quæ tradit Hermas de Angelo *Hegrino*, Brutis imperante; de Baptismo Patriarchis Apostolorum opera post illorum interitum collato; de duobus Geniis, bono altero, altero malo hominibus designatis? Quis addas per me licet veterum nonnullorum opinionem, qui dixerunt, S. Joannem Baptistam nunciatum ivisse Jesum Christum Justis iis, qui ante ipsum occubuerant, quod Apostolis quoque commune faciunt Clemens Alexandrinus & Origenes; Millenariorum fabulam, aliaque similia his, quæ nihil minus communem rerum ordinem & fidem superant.

Magnopere etiam laborabis in Criticorum legibus cum propriis illorum initiis conciliandis. Cum etenim affirmaverit Dupinus, Historiam Phœnicis, a Clemente in Epistola ad Corinthios commemoratam, infabulas proniorem esse iis, quæ de quorundam Animalium facultatibus in Epistola sua tradit Barnabas, in hoc magnum effatum ab Alexandro similiter usurpatum erumpit: „ Quorsum autem certis adeo perspicuis-

N n 2

que

*Dupinus: Tomo
I. pag. 10.
Alex. Tomo 7.
Soc. I. cap. XL
art. 10.*

„que rebus confirmandis immorari; cum omnibus compertum sit, prę-
 „morum Christianorum Libros fabulis istis redundare?“

Si primorum Christianorum Libri fabulis istis redundant; cedo, quæ
 monumenta suppositicia proclamare Prochori, Lini, & Abdiz Volumina,
 aliaque, de quibus dictum est; quia fabulis & narratiunculis re-
 ferta sunt, & in quibus non apparent facta magis incredibilia, quam
 quæ in Virorum istorum Apostolicorum Epistolis leguntur? Alibi quo-
 que hæc sub stylum venient; quamobrem iis modo superfedemus.

ARTICULUS V.

*De conjectura capta a Titulis, Inscriptionibus, & tempore
 Litteris mendose adscripto, quod a factis &
 monumentis, de quibus agitur, discrepat.*

Quoddam est Tillemontii argumentum, quo Acta Sancti Hyacin-
 thi ostendat vitium subisse, Formula a Præfecto usurpata: *Do-*
minus nostri Imperatores iusserunt. „Id non congruit, inquit Criticus,
 „nisi temporibus illis, quibus plures regnabant Imperatores, neque cre-
 diderim id ante Marcum Aurelium reperiri. Qua de re aut falsa sunt
 „Acta, aut Hyacinthus non oppetiit mortem Trajani ætate; quod pro-
 „batum fuit Baronio.“

In Vita S. Matizæ famulæ mentio cujusdam in Christianos Edicti sit,
 quod inscribitur: *Maximianus, Adrianus, Antoninus, Pii, Felices, Au-*
gusti. Asseruat Tillemontius, hunc titulum perspicue Actorum isto-
 rum falsitatem indicare. „Antoninus quidem, ait, cum Adriano im-
 „perium gessit; at Cæsaris non Augusti nomine decoratus. Solus ille,
 „Adriano jam extincto, Pii, non autem Felices nomenclaturam forti-
 „tus est; neutram Adrianus.“

Quarta eodem Critico de Sanctæ Sabinæ Actis dubitandi ratio est,
 quod sæpius Imperatorum & Augustorum verba interferant. „Non no-
 „vi, ait, hunc loquendi morem Adriani temporibus invaluisse, quibus
 „hæc contigisse autumant; cum ante M. Aurelium nemo in dignitatis
 „illius supremæ socium sibi quemquam asciverit. „Dupinus postremo
 tempus vitiose Epistolis appositum in signorum numero collocat; unde
 monumenti alicujus fraudem aperiamus.

Admissis itaque illustrium Criticorum nostrorum pronunciatis istis, li-
 ceret fortasse alicui S. Ignatii Acta adulterina judicare. Habent enim, San-
 ctum

Tillem. Tome 2.
 ann. 5. in per-
 fect. Trajani pag.
 625. col. 1.

Tome 2. ann. 5.
 in persequen-
 tiam Adriani
 pag. 625. col. 2.

Ibidem ann. 7.
 in S. Sub. pag.
 630. col. 1.

Dupinus in
 Pref. pag. 16.
 Item Tome 2.
 pag. 4 & 71.

Atque hunc quarto Trajani Imperatoris anno, quod illius præceptis non paruerit, igni traditum: *Traiano enim post quartum annum Imperii sui, elato de Victoria*. Nihil fecius Tillemontius aliique cum anno Christi 107. Trajani Imperantis decimo vitam profudisse testantur. Suspicio item suboriri poterit de Rescripto, vulgo, Antonini ad Asiæ Provincias pro Christianis dato, quod huic Principi tribuit Tillemontius annot. XI. in S. Justinum, utrum ad M. Aurelium citius spectet; quoniam hujus Epistolæ titulus, ut ab Eusebio, & Chronico Alexandrino recitatur, Marcum Aurelium aperte signat: *Μάρκος Αὐρεῖλος Ἀγαθός* &c. Rufinus haud aliter legit Eusebium.

Ruinart. *Assa*
Sel. pag. 11.
num. 2.

Euseb. l. 4. c. 13

Eric tum, cur dubitemus, ane Justinus 150. * anno præclarissimam suam Apologiam obtulerit, an vero decem aut duodecim ante annis, In titulo namque hujus Apologiæ Marcum Aurelium Cæsarem non appellat, quo tamen honore anno 139. donatus fuerat. Insuper fas erit Eusebio, Hieronymo, a quibus non dissentit Tillemontius, insicias ire dicentibus, parvam S. Justin! Apologiam ** Marco Aurelio, & Lucio Vero Imperatoribus consecratam esse: Justinus etenim de illa scemina Christiana sermonem habens, quæ a Viro disciata est, eam perhibet Apologiam non *Imperatoribus*, sed *Imperatori* exhibuisse, qui alius esse non poterat ab Antonino. Licebit negare Justinum Marco Aurelio & Lucio Vero Romanis Principibus ex Tillemontii Chronologia mortem haud obisse. Narrant enim ipsius Acta, Præfectum sententiam in eum tulisse his verbis: *Obtruncabuntur Martyres; qui Diis sacrificare, ac Imperatoris Edicto parere noluerunt*. Nonne interpellare Tillemontium quis posset: cur unius Imperatoris meminit, duobus imperantibus? Jam ab initio Actorum S. Justin! unus duntaxat Imperator commemoratur. Rusticus inquit Justino: *Esse Diis ipsis obediens, et Imperatoris Edictis*. Hæc omnia argumento esse possent monumenta ista sacata esse, sinobilissimorum Criticorum ponderibus essent examinanda.

Ruinart. *Assa*
Sel. pag. 45.
num. 3.

Ibidem pag. 45.
num. 4.

* Tertia hæc est, quæ apud Imperatores Christianorum causam oraret. Justinus eam Romæ anno circiter 150., & Imperatoris Antonini, 13. lucubravit. Obtulit deinde eidem Tito-Antonino, & duobus illius adoptione filiis, Verissimo, qui Marcus Aurelius; tum Cæsari, & Lucio Vero; quibus duobus Philosophorum nomen Justinus imponit. Hæc Apologia non Principibus istis tantum, sed Senatui, populoque Romano universis inscripta fuit.

** Parva S. Justin!, quam M. Aure-

lio misit, Apologia temporis ordine secunda est, quamvis in editis exemplaribus priorem locum obtineat. Valesius in *Noris ad cap. 17. l. 4. Hist. Eus.* Eusebio, Hieronymo, & majori Sapiendum numero adversatur, atque hanc Apologiam Tito-Antonino, non Marco Aurelio oblatam docet. Contra Tillemontius Tomo 1. annot. 12. in S. Just. pag. 695. & Theodoricus Ruinartius in *Ad. Sel. pag. 35.* Valesii momenta recitant, & conclusæ dissolvunt.

*T. II, tom. 2. an-
not. 4. in S. Ignat.
p. 68. col. 1.
Ibidem annot.
XI. in S. Iustini
num. p. 492. col.
2.
Ibidem annot. 2.
in Marcion pag.
649. col. 2.
Ibidem pag. 695.
col. 2. & p. 696.
col. 1.*

*Ibid. annot. 13 p.
702. col. 2.*

*T. II, tom. 3. an-
not. 16. in De-
cimo pag. 710.
col. 1.*

Diluuntur hæc omnia : 1. quia Exscriptorum vitio dandum est, falso appositum esse tempus in Epistolis Ignatii : quartum etenim pro Nono Trajani imperii anno adnotarunt . 2. Titulum in Epistola e Christianis ad Afic Provincias data, & M. Aurelii nomen ferente, apud Eusebium interpolatum sine ulla dubitatione fuisse : quantumcunque vetusta sit ista corruptio . 3. Cæsaris verbum prætermisissum in Apologia S. Iustini titulo, sive Sancti istius imprudentia, sive Librarii errore . 4. Fœmina illa a S. Iustino in parva sua Apologia memorata, quamvis uno, non pluribus Imperatoribus supplicem libellum obtulerit, id non officere, quominus illum sub Marci Aurelii & Lucii Veri dederit Imperio . Quod si unius duntaxat Principis eo loci mentio sit, id contigisse, quia ambobus exhibita non fuerit supplex tabella, sive id moris esset, sive, ut sit verosimilius, tum Lucius Verus in Syria Parthico bello distineretur . Quod attinet ad Sancti Iustini sententiam, respondet, unius tantum Imperatoris, cum duo essent, nomen in ea apparere ; quoniam Decretum hoc, utpote peculiaris in speciem Epistola, uni duntaxat merito adscribi potuit, non habita Collegæ ratione, cui nihil rei erat in illo negotio, & fortasse per id temporis millibus leucis Roma aberat .

Quocunque demum ingeniosas hæc Tillemontii conjecturas honore prosequamur, dubitationes tamen nostras nequaquam tollunt, quo fit, ut nonnulla animadvertere cogamur . Primum sit, non constare nobis, quamobrem cautum esse debeat Sanctorum Historicis, ne ab iisdem conjecturis præsidium petant, quo S. Hyacinthi, S. Mariz famulæ, Sanctæ Sabinæ, aliorumque Martyrum Acta vindicent a calumniz suspitione, qua laborant ob mendaces titulos, atque adjuncta aliorum, Martyrii Epochæ minime respondentia . Hoc autem iceirco, quod 1. non urget major ratio, cur Exscriptorum socordiz vitio vertamus errata in Actorum istorum titulis deprehensa, potius quam ea, quæ in alios irreperunt, Tillemontio, easdem licet maculas contraxerint, probatos . Aut certe ipsius est definire, quænam sint in Operibus rejiciendis suppositionis notæ, quibus legitima non afficiantur . 2. peræque nos arbitrari posse, in Actis Martyrum, de quibus superius, titulos depravatos fuisse ; ac veritatis imaginem refert, Antonini Rescriptum in Eusebio ab integritate primæva descivisse . 3. exploratius non esse in Historia fallaciz specimen ejus titulum de duobus Imperatoribus monere cum unus fuerit, quam de uno, cum fuerint duo . Denique quare non erit Sanctorum Historicis libitum, iisdem uti responsis, quæ adhibet plerumque Tillemontius, quoties super hujusmodi erroribus in angustias compellitur ? Annotatione in Marcionitas altera, ut culpa vacare ostendat, quod in magnæ S. Iustini Apologiæ titulo Marcus Aurelius Cæsar non appellatur :

tur : „Æquum fortasse non est, inquit, summam adeo in Justino di-
 „ligentiam hac de re flagitare, quippe qui cum Martyrem loquentem
 „induxisset in secunda Apologia conscripta Marco Aurelio, & Lucio
 „Vero, utrisque Augustis, priori Imperatoris titulum accommodat,
 „Collegæ ne Cæsaris quidem. „Prima quoque in S. Nazarium anno-
 „tatione, de eo Paulinum, aut Sancti illius Actorum Scriptorem pur-
 „gaturus, quod in Historia Sanctorum Nazarii & Celsi tempus, quo
 „data est, non apposuerit : „Neminem latet, ait Tillemontius, com-
 „plures Chronologia nec leviter tinctos ad Historias concinnandas ac-
 „cedere. „

*Tome 2. annot. 2.
 in Marten. pag.
 699 col. 2.*

*Tome 2. pag. 519
 col. 2.*

Quod si æquum non est summam adeo diligentiam flagitare in tantæ
 celebritatis Patre, ut erat Justinus, atque in gravissimo Libello per se
 se Imperatoribus delato; mirum non videbitur, nonnulla accurationis
 vitia in multorum Martyrum Actis reperiri, quorum Autores Intelli-
 gentia tanta, quanta Philosophus ille, minime pollabant: mandabant
 etenim litteris sæpe, quæ fando audierant; & Historiam texentes, fa-
 vendæ pietati Fidei magis incumbabant, quam adamussim servan-
 dis Chronologiæ universæ Dogmatibus. Quapropter labes in monumen-
 tis istis deprehensæ nihilo magis illis nocere debent, quam quæ in legiti-
 mis minus accuratis reperiuntur.

Sit altera animadversio, me non posse animo exhaurire, quo Sapien-
 tis hujus Critici responsa modo cum propriis ipsius principiis societa-
 tem inire queant. Quadragesima nanque in Sanctum Justinum annota-
 tione planum facere nititur, Rescriptum pro Asiæ Christianis ad An-
 toninum, non Mareum Aurelium pertinere: si etenim postremi hujus
 esset, mentio Lucii Veri Collegæ sui aliqua intercessisset: e quibus hoc
 elicit effatum: „Lucius Verus Marco Aurelio socius erat Imperii an-
 „no 161. Augusti titulo, secumque Romæ degebat. Quid est igitur,
 „quod ipsius nomen in titulo desideratur, quod Epistola singularem
 „perpetuo personam usurpat? Notum est, impostero multis Impe-
 „rii summam simul gerentibus, ab uno gesta, altero absente, immo
 „cum semel repugnante, utrorumque nomine facta fuisse, tum etiam
 „cum unusquisque eorum partem Imperii suam administrabat: idque
 „moris obtinuisse putem sub ipsis Marco Aurelio & Lucio Vero, qui
 „conjunctim nulla partitione Provinciarum imperabant. „Nos monet
 hujusmodi regulâ, si Justinus Marco Aurelio & Lucio Vero Principibus
 caput dedisset, futurum fuisse, ut Sententiæ verba efferrentur a Præse-
 cto in hunc modum: cum capite cum Sociis plectendum, quod Impe-
 ratorum, non Imperatoris Edicto parere nolueris; quandoquidem, co-
 ste Tillemontio, multis Imperii summam simul gerentibus, ab uno ge-
 sta,

*Tillem. Tome 2
 pag. 493 col. 1.*

sta, altero absente, immo non semel repugnante, utrorumque nomine fiant.

Ceterum videtur insuper, etiam si M. Aurelii Decretum, de quo in Actis Iustini, *Imperatoris Edicto*, peculiaris quædam Epistola fuisset, nihilque solemne & publicum, ardua sane dictu res, prætulisset; non tamen ipsi soli tribuendum, nulla *Collegio habita ratione: etsi is Romanum millibus Leucis abesset*. In hanc per sese sententiam amplissimus Criticus descendit, priori in Martyres Lugdunenses annotatione. Opioatur Doduvelus, Marcum Aurelium anno 167. ad Galliarum Præfectum super Martyribus Lugdunensibus rescriptisse; & quamquam eo tempore Lucius Verus in Imperatoris potestatis societatem venisset, unius duntaxat nomine signatum fuisse Rescriptum; quia nondum ab Oriente redierat Lucius Verus. „ Hoc tamen satis non est, reponit Tillemontius; „ Imperatorum siquidem absentia non obstat, quominus in Rescriptis & Libellis supplicibus eorum nomina scriberentur. „

Accedat istis tertia animadversio. Non erit multi operis monumentis omni exceptione maioribus constituere, aliquando, duobus regnantibus, unicum Imperatorem significari, aut unius Imperio duos; atque in Actis summæ autoritatis singulari & plurali numero promiscue Imperatores nominari.

Offert se se primo loco disputationi nostræ exemplum a S. Felicitatis ejusque filiorum Historia sumtum, qui mortem pro Christo sub Tio Antonino exceperunt. In ea legere est verba hæc: *Dominus noster Imperator Antoninus jussit*, nonnullisque lineis interjectis: *Augustorum instituta contemnitis*. Cum plures signantur nomine Imperatores, respondet Tillemontius, id commode ad M. Aurelii & Lucii Veri tempora refertur; eumque Marcum Aurelium tantummodo appellant, in causa fuit, quod tum Lucius Verus Bellum adversus Parthos gerebat. At non facile est, ut credamus, Autoris Actorum istorum animo obversatum fuisse unum duntaxat Imperatorem cum dicebat: *Dominus noster Imperator Antoninus jussit*; & quinque aut sex post versiculis de duobus loqui decrevisse: videlicet, cum Antoninum nuncupat, M. Aurelium intelligere, non spectato Lucio Vero; cum vero plures lodicat, tum ei in memoriam rediisse deperditam Lucii Veri speciem. Paratum ne ullum erudito Critico consilium fuisset, quo inter hoc responsum, & exempla sequentia conveniret? Certum apud omnes est, S. Acicii Martyris Acta esse integerrima, quippe a tabulis publicis deponita: nihilominus Imperatores utroque esserunt numero sine discrimine. Marcianus Judex Sanctum Martyrem monet: *debemus amare Principes nostros*. Cui Acicius. *Et cui magis cordi est, vel a quo sic diligimur Imperator, quemadmodum ab omnibus Christianis* t. Erat

au.

Timo 1. p. 197.
cuius

Ruinart. AB.
Sol. p. 21.

Timo 2. et. de S.
Sol. p. 155.

Ruinart. AB.
Sol. p. 139.

autem Decius, qui solus imperavit. Habent etiam Acta Sancti Maximi Martyris, quæ genuina profecto sunt, & sensum pietatis ingerunt, Optimum Proconsulem dixisse Sanctis: *Decius Imperator Decreta constituit*, Idem p. 144. & paulo post: *Nam cognovisti Decreta invictissimorum Principum*, & deinceps modo unius, modo plurium Principum meminit.

Martyrum Lampfacensium Acta, ex pulcherrimis, quæ exstant, Eclesiæ monumentis, hæc verba producant a Iudice cuidam ex his Martyri, Petro nuncupato, dicta: *Habes ante oculos Decreta invictissimorum Principum*. Idem p. 147. Nemo tamen in dubium revocat, Sanctos istos, Decio Christianos insectante, e vivis sublato fuisse. Idem observare licet in Actis Sanctorum Luciani & Marciani sub eodem Imperatore interfectorum: *invictissimos Principes*. Idem pag. 159.

Nemo unus ignorat, Sanctorum Claudii, Neonis, & Asterii Acta & Tabulario ad nos pervenisse: adeoque summam sibi auctoritatem vindicare: verumtamen Claudio Lysias Proconsul indixit: *Sacrifica Diis secundum præceptum Domini nostri Augusti*. Cumque ad thus adolendum Sanctum adigere vellet, subjunxit: *Domini nostri Imperatores iusserunt, Christianos vos sacrificare Diis*. Baronii exemplar reddit, *Domini nostri Imperatores, . . . & Augusti nostri iusserunt*. Subscriptionem vero Actorum istorum colligitur manifesto, eos anno 285, Diocletiano Romanam ditionem sine Collega tenente, Martyrio absumptos fuisse. Identidem pariter videmus, de duobus Imperatoribus sermonem haberi, unus licet usurpetur: siquidem cum sciscitaretur ex Carnifice Sapricius; cur illum jugulareret, responsum accepit: *Quoniam nolivisti Diis sacrificare, sed contempsisti Edictum Imperatoris*. Porro extra aleam est, S. Nicephorum morte mulctatum sub Valeriano & Gallieno. Ruinart. Act. scilicet pag. 248.

Legimus postremo in Tractatu Eusebiano de Martyribus Palæstinæ, Præfectum iussisse Procopio primo in illa persecutione Martyri, ut quatuor Imperatoribus rem divinam offerret: *cum vero quatuor Imperatoribus libari iuberetur*. Si in hæc verba incidissent Critici nostri, Actis inserta, quibus non sapit palatus eorum, fidenter admodum monumentum illud falsitatis insimularent; quod scilicet nunquam quatuor Imperatores una dignitate illa fuerint honestati. * Visum est copiosius aliquanto in re hæc versari; ut monumentis, per Tillemontium ipsam genuinis, consecratur, haud raro mentionem unius factam fuisse Imperatoris, cum duo essent, duorum, cum unus tantum; proindeque non esse istam in Actis, quæ hoc pacto loquuntur, germanam suppositionis notam. Euseb. de Mart. Palest. 1.

* Per id temporis duo renunciati fuerant Imperatores Diocletianus, & Maximianus-Hercules; duo item dem Cæsares Constantius-Chlorus, & Galienus-Maximianus.

Quæ cum ita sint, erit ne jus Criticis nuperis ad monumenta adulterine, quæ Sanctorum Historici proferunt in medium, dignoscenda, sancire Leges, atque ab ipsis continuo discedere? Licetbit ipsis, exceptionem rebus dare; ut errata, quæ in rejiciendis operibus deprehendunt, errorum speciem amittant in iis, quæ amplectuntur? Fas erit de arbitrio culparum illarum patrocinium suscipere, quæ in aliis nulla purgari excusatione possunt? Tantam ne penes se arbitrantur potestatem esse, ut hostem ad assentiendum inducant responsis iis, quæ propria ipsorum principia subvertunt; eumque, interclusa ad quamlibet appellationem via, Historici alicujus Sanctorum narrationem damnant, ubi in ejusdem æquales, aut fortasse minores labe incurrunt?

A R T I C U L U S V I.

De conjectura temporis, quo lucubrata sunt Opera, aut facta contigerunt: deque additionibus, quæ in Veteribus Monumentis conspiciuntur.

SI quando ea complectitur Liber aut Historia, quæ Scriptoris temporis non congruunt, sive interfert adjuncta factis, de quorum veritate laboramus, minus accommodata; id sane constanter admodum declarat, supposititium librum esse, Historiamque mendacem. Fraudulentis hominibus usuvenit, inquit Dupinus, in sermonem delabi de Viris longo post tempore, quam illi, quibus ascribunt opera, florentibus; & Historias recitare, quæ illis jamdiu extinctis contigerunt; Urbium populorumque meminisse, tempore, quo Autores illi scribebant, in hominum ignoratione versantium; Autores laudare iis, quos loquentes inducunt, recentiores; institutorum denique & cæremoniarum memoriam usurpare, de quibus cum alium silentium erat. „

Cujus regulæ exercitatione Criticus hic primam & quintam S. Clementis ad Jacobum fratrem Domini Epistolas arguit falsitatis. „ Harum inquit Epistolarum prima indicat, S. Clementem eam post S. Petri interitum exarasse; „ aliaque ad S. Jacobum Clementis Episcopi Romani S. Petri successoris nomine missa est. „ Porro stat firmum & constans, Jacobum, cui utræque Litteræ, ante S. Petrum decessisse.

Eadem favente lege Dupinus, Alexander, alique Critici Apocryphis annumerant Liturgiam S. Petri, quæ S. Marci titulum habet; quæ S. Matthæi, & aliam S. Jacobo tributam; Libros Mercurii Trismegisti; qui S. Dio-

*Dup. Bibl. in
Pref. part. pag.
87.*

Tomo I. p. 865.

S. Dionysii Arcopagitz vocabulo noti sunt; aliaque opera non pauca, in quibus se produnt Cereemoniæ, mores, facta, Historiæ, quæ ea minus vetusta pronuntiant, & Autoribus, quibus tribui solent, posteriora, atque ipsorum sæculo minime consentanea. Ad ejus insuper normam, specimen suppositionis in Epistolis S. Martialis, & primorum Pontificum ad Sirieum usque esse putant, quod plura in iis proferantur Sacrorum Bibliorum loca secundum Versionem vulgatam, longo post Scriptores illos tempore confectam. Tillemontius denique & Bailletus multa Sanctorum Acta & Vitas abieciunt ob id unum, quia eventis compacta sunt, cum Martyrum & Sanctorum illorum ætate non coherentibus.

Videtur itaque ex moniti hujus institutione, abjudicandum Cypriano esse primum Testimoniorum Librum ad Quirinum: refertus enim est multis ex vulgata Interpretatione locis, ut non inficiatur idem Dupinus. Acta quoque S. S. Lucii & Montani, qui anno circiter 260. exsi sunt, quorumque gesta inter pretiosa Antiquitatis Christianæ Monumenta collocantur, fraudis notam subire poterunt; legimus etenim in illis, & priori præsertim parte, Sanctorum illorum manuscripta, non pauca Scripturarum loca Interprete Hieronymo. Idem exitus erit Historiæ S. Saturnini Africæque sociorum; Actorum eum Justinii, tum Cypriani; atque, ut complura alia vetusta monumenta præteream, Moses ipse & Pentateuchi deturbari poterit possessione: eum in his operibus omnibus innumera pene reperiantur, quæ Autorum suorum ætati minime respondent.

Quoties ad refellendas S. Ignatii Epistolas causantur Critici Protestantes, Valentinianorum in illis eorumque Dogmatum orationem admisceri, eum dicitur, *Verbum e silentio non prodisse*; atque Ignatio compertos esse non potuisse Hæreticos istos, qui eo defuncto in arenam profluerunt. „ Nisi ulla præsto esset, reponit Dupinus, his argumentis responsio, mallem dicere additum ab aliquo locum illum. „ Egregium deinde hoc pronuntiatum expromit, „ Multa sunt opera, in quæ additamenta nonnulla irreperferunt, ipsorum vetustatis decus in speciem minuentia. Hujusmodi apparent plurima in Sanctis Bibliis, in Homero, in Herodoto, cunctisque ferme Scriptoribus tum Ecclesiasticis, tum profanis. „ Autor Epistolæ, vulgo Simonio tributz, de Sacrorum Librorum afflatu Gallatetur neminem hanc Dupini legem perfringere posse, quantumlumeunque MSS. ejusdem Libri codicum volutaverit.

Eandem rursus jubet legem Simonius in Historia Critica Novi Testamenti. „ Haud expedit, inquit, universum Actum aliquod respicere, propterea quod consecutus inde temporibus nonnihil ascititium in illud illi lapsus sit. Tum vero magis, cum Additiones istæ suspicioforum hominum opera minime sunt, qui dolo malo Actum illud vitiare inten-

Bibl. T. 1. p. 547.

Apud Rina. Act. p. 111.

Bibl. T. 1. p. 547.

Bibl. p. 32.

67 p. 97.

derent. Alias majorem Librorum partem explodere oporteret, cum paucissimi sint qui alienam manum aliquando non passi fuerint. Nullum pariter ad hanc diem exstaret Novi Testamenti exemplum, sive Græcum sive Latinum, sive Syriacum, sive Arabicum, quod legitimum jure censeri posset; cum nullum afferri possit, quocunque demum Idiomate exaratum, ab his additionibus omnino immoxium. In eadem sententia sunt Tillemontius & Bailletus, quæ adduntur hujusmodi, nullo esse Actorum illorum veritati detrimento. Ruinartius ipse animadvertit, in Acta exploratoris sinceritatis sub initium præcipue & sub finem explanationes & facta quædam ab Autoribus illata fuisse; sed hinc, ait, nullatenus Actorum ipsorum autoritas minuitur.

Ruinart. *Act. explorat. p. 8.*

Ecce duas regulas, ut videtur, toto cælo diversas. Si prior namque in Opere aliquo fallaciz specimen præbet, altera excusationem, neque macula vel minima inuri librum patitur. Quapropter ubi Critici Sapientes commemorata superius opera, aliaque illis similia de loco deiciunt ob certa temporis posterioris indicia; num interdictum esset in eos Dupiniana sententia jactare? in hac Opera additamenta nonnulla irrepsisse, ipsorum vetustatis decus in speciem minuentia. Hujusmodi apparere plurima in Sanctis Bibliis, atque in cunctis ferme Scriptoris tum Ecclesiasticis, tum profanis; aut alia Tillemontii, Bailleti, & Ruinartii: Hinc nullatenus Actorum ipsorum autoritas minuitur: sive Simonii: Haud expedit universam Actum aliquod respicere propterea quod consecutis inde temporibus nonnihil ascititium in illud illapsum sit. Tum vero magis, cum additiones ista suspicioforum hominum opera minime fiant, qui dolo malo Actum illud vitare intenderent. Hoc autem plerumque in Tractationibus, de quibus modo, locum habere, quæ interpolatæ auctæque sunt consilio non iniquo.

Tillem. *Tom. 3. pag. 211.*
Baillet. *Tab. Crit. XI. Febr.*
Tillem. *Tom. 2. annot. 13. in S. J. J. pag. 499. col. 2.*

Quod si displicet Criticis nostris præclarissimis responsum hoc, quare illud usurpant? Nonne usurpant Tillemontius & Bailletus, ut S. Saturnini Afri, & sociorum Acta a suspitione liberent; & S. S. Justini & Cypriani tueantur, cum dicunt, plura iis adjunxisse Donatistas; istis vero addita multa & mutata fuisse, nulla autoritatis jactura? Nonne usurpat Ruinartius, quo Selectorum Actorum suorum, quibus plura, re perfecta, accesserunt, veritatem sartam rectamque defendat? Eandem adhibet solutionem Dupinus, non modo causam agens tertii de Testimoniis ad Quirinum Libri, Cyprianum Autorem præferentis, multaque divinorum eloquiorum loca ex vulgata Interpretatione fumentis; verum satis etiam plerisque objectis faciens, quæ Mose Pentateuchum subrahere conatur; nihilque ferme aliud respondere didicit, nisi post Mosen apposita fuisse multa, multaque inversa. Eodem demum recidunt Critici præstantes, ut partes non exiguas 6. & 46. capitis Epistolæ primæ S. Clementis

Dup. *Bibl. Tom. 2. pag. 147. col. 2.*

Dup. *Differt. prel. pag. 78. 79. &c.*

Clement. *Act. Crit. Tom. 2. pag. 495.*

tis ad Corinthios, quæ adficiæ videntur, monumento illi non nocere demonstrent.

His positis, mihi videor videre, non esse, cur Critici traditi eandem aliis super hæc re adimant facultatem: aut saltem interesse rei, ut certas condant leges, quibus discrimen fiat: quandonam additamenta, aut res, Scriptorum ætati non congruentes, de Operis falsitate convincant, quando autem excusatione digna sint; quod sane hæcenus eos præstitisse me fugit, nisi tribus regulis contenti simus, quas edidit Dupinus e re nata Simonii contententis: aut ineptam esse illius de Additionibus legem, aut dicendum Mosis nequaquam esse Pentateuchum. Duo priora Dupini pro Additionum regula effata, & pro vindicando Mosis Pentateucho, * egregie quidem propositum conficiunt. Quamvis autem istarum trium legum prima ad Internoscenda legitima & spuria volumina utilissima sit: nihilo secius alteri vix solis Mosis Libris accommodari posset. De tertia etenim, quam *Principem* Dupinus appellat, estque revera aliarum, & æquissimæ Critices fundamentum, quæstionem movebimus sub istius Dissertationis finem.

Dupin. Dissert.
prælim. pag. 98.
99.

A R T I C U L U S VII.

De conjectura, quam affert Scriptoris stilus.

Hæc gravissimarum Criticæ disciplinæ præceptionum una est, quibus Autoribus suppositorum & germanorum Operum delectum habeamus. „ Dictio, Dupinus ait, Lydius veluti lapis est, veritatem Librorum indicans & falsitatem; cum fieri nullo modo possit; ut eo facilius Scriptoris alicujus ratio dicendi exprimatur, quin nulla interdum varietas emergat. „ Eadem in causa non levi est, quare *Indiculus Hæresium*, qui in fine Præscriptionum situs est; *Epistola de cibis Judæorum*; de *Trinitate* Liber, aliæque Opera a Tertulliano removere velint nonnulli, quod stilum ejus omnino non referant. Convenit pariter inter omnes, *Homiliam adversus eos, quæ aleis ludunt*, æque ac *Traſſatum in Spectacula*, *Indicem* pag. 528. Librum de *Pudicitia*, & *Homiliam contra Novatianum* ob Orationis dif-

Prof. 2. part. p.
p. 17.

Dup. Tom. 2.
pag. 121. 122.

Indicem pag. 528.

* Prima Lex ita habet. „ Cum de Libri veritate non superpetunt argumenta; aliunde de illo conjectura haud una in dubitationem adducimur, de illius falsitate pronuntiandum est. „ Altera vero

sic: „ Cum de Operis alicujus Autore constet, & innumere perspicueque in rem hanc non desunt probationes, necessario fit, addita fuisse verba & nomina illa. „ Dupin. Dissert. Prælim. pag. 99.

siml.

similitudinem ad S. Cyprianum non pertinere: nec non ex eodem præscripto Librum de *Singularitate Clericorum* neque Cypriani, neque Originis, neque Hieronymi, neque Augustini sæctum dici posse, ipso dicendi genere ab unoquoque istorum Patrum longe abhorrente.

Est sane cur credamus, Criticos Aevi nostri doctissimos Regulam istam a S. Dionysio Alexandrino, Eusebio, Hieronymo, Augustino, aliisque Veteribus depromsisse, qui illius sæpe comminiscuntur. Per eam Hieronymus anceps esse videtur, num vetustissimum, quod super sit, in quatuor Evangelia Commentarium, cujus ætatem evasit sola Interpretatio Latina in Patrum Bibliothecis, non secus ac aliud in Salomonis Proverbia Commentarium Theophilo Antiocheno Episcopo adscribi possit: *Legi*, inquit, *sub nomine eius*, Theophili, *in Evangelium, & in Proverbia Salomonis Commentarios, qui mihi cum superiorum Voluminum elegantia & Pithari non videntur congruere.* Item Pater de Minutio Felice differens, animadvertit, extitisse Librum de *Fato*, celebri cuidam Patrono Romano tributum, qui quamquam ab Oratore eloquente profectus fuisset, differabat tamen genere loquendi a Dialogo pro Religionis defensione, *Octavius*, inscripto, quæ ejusdem Autoris esse ferebatur. *Sed & alius sub nomine eius fertur de Fato, vel contra Mathematicos, qui, cum sit & ipse disertus hominis, non mihi videtur cum superioris Libri stilo convenire.*

Sanctus Augustinus hanc regulam secutus est, ut eorum refelleret opinionem, qui S. Cypriani de Hæreticorum Baptismo Epistolæ commentitias esse existimabant. *Non desunt, qui hoc sensisse Cyprianum prorsus non concedant, sed sub eius nomine fuisse confictum.* Duobus itaque capitibus eas ad Cyprianum spectare docet Augustinus, quorum præcipuum & primum ab stili ejusdem cum ceteris Operibus similitudine deducit. *Nos tamen duas ob res non negamus, illud sensisse Cyprianum; quod & stili eius habet quandam propriam faciem, qua possit agnosci.*

Tametsi nullum ferme sit documentum Criticum, aut isto tutius, aut sapientius excogitatum: affirmare tamen audemus, illud falli nunquam posse. Si nanque parendum ipsi foret, subreperet dubitare, utrum altera S. Petri, & S. Pauli ad Hebræos Epistolæ revera Apostolorum istorum essent nec ne: quamvis nefas sit ambigere de his. Accepimus a Hieronymo: *Simon Petrus duas scripsit Epistolas, quæ Catholica nominantur, quarum secunda a plerisque negatur propter stili cum priore dissonantiam.* Quæ pene eadem considerat super Epistola ad Hebræos. Originem autem illi opinionis hujus faciem præstulerat.

Pendebat animi S. Dionysius Alexandrinus, num autor Apocalypseos idem esset, atque Autor Evangelii S. Joannis, & prioris ejusdem Apoclypti stili

Epist. 48. ad
Vanc.

In catalogo.

Orig. Hom. in
Epist. ad Hebræos.

stoll nomine insignitæ Epistolæ; & præsertim stili discrimine movebatur. Consulat Lector in Eusebio egregias multas Critices regulas a viro isto Sancto super hæc re traditas.*

Exempla hujusmodi nos monitos esse volunt, non admodum conjecturæ illi defendendum esse, quæ una dictionis nititur varietate. Unusquisque diversis ætatibus a semetipso veluti diversus est: aliquando etiam eadem ætate dissimilia rerum adjuncta satis esse possunt, ut dissimili ratione loquatur. Nonne Scriptor alius eandem exequi simulando potest, sive de industria, sive ob a quales cum illo mores, ingenium, stilum, & dicendi modum? ** Sunt utique, qui fateantur, Critici, versari in manibus hominum Tractatus aliquos, Ambrosii & Hieronymi nominibus, qui nihil habent, quod ad Patres illos appositum non sit, ipsique tribui nequeat.

Næ ille, qui accuratissime Petri Ambruni ad Historiam Criticam Veteris Testamenti responsum excutiat, perspiciet, stilum, contextum Orationis, voces, formulas apte adeo Simonii scribendi rationi convenire, ut non dubitaverit Clericus illud Autori ipsi Historiæ Criticæ addicere. Ex vero enim difficile admodum esset in eam sententiam non ire; nisi certos nos reddidisset Simonius, suas loquendi formulas affectasse Petrum Ambrunum, ut hæc se larva obduceret, hominibusque imponeret, responsum illud ab Autore Critices proficisci.

Patet itaque fraudi, quicumque ex stili consensione Opera statuit ejusdem Autoris esse; atque eandem subit aleam, qui ex differentia, alterius esse contendit. Licet in Exhortatione ad Gentiles, quæ a Justino inscribitur, eique constanter asciscitur, levem duntaxat ab illius Martyris dictione varietatem animadverterit Dupinus; Tractatus tamen hujus stilius incommode non nihil accidit cogitanti, illum non modo clariorem & faciliorem, sed elaboratiorem, quam aliorum Operum, stilum esse,

* S. Dionysius comparat eodem loco Evangelium Sancti Joannis, & primam ejus Epistolam, quo de pluribus nos instruit, ut dignoscamus, quandomam duo ab eodem Autore parva sunt Opera. Unde colligere licet, inquit Valefius in annotatione ad hunc S. Dionysii ab Eusebio recitatum sensum, quam præstaret Sanctus hic Critica facultate. *Quippe proprium est Critici de Scriptis Veterum judicare, & quod verum ac germanum, quod spurium ac subditivum opus sit distinguere.* Valef. in Notis, pag. 154. col. 1.

** Neminem latet, Poetam æta-

tis nostræ celeberrimum ad Vivianum super ejus in Fretum Mamer- tinum ingressu duas Epistolas dedisse, quarum altera exquisitè adeo Balzacii stilum, structuram & conformationem verborum referebat, altera Voiturei ingenium ad vivum usque eo imitabatur, ut cuilibet fucum fecerint: nisi Desprævus per sese personam excucit. In Oper. Bail. Tomo 1. pag. 76. Amstelodami 1702. Comperit omnes habent, ut nihil magis, quam Voiturei Orationi apponitur dictio Balzacii, tam ab utriusque alienum esse Boilaci sermonem,

qui

Hist. Eccl. l. 7. c. 25.

Tillem. Tomo 2. annot. 9. in S. Joann. pag. 616. col. 1.

Joann. Cler. Acta. Cru. Tomo 1. pag. 512.

Epistola 14. de personis Theologorum. Batavorum. Gall. Simon in Refutatione. alius Epistola 14. Gall.

Tom. 1. pag. 174.

qui desertus admodum & neglectus apparet. Non absimiliter Legis hujus consulto dicere necesse erit, S. Antonii Vitam, a S. Athanasio elucubraram, illius Opus nequaquam esse, quod Dupini testimonio sub sensus aperte eadit inter Vitam illam, & cetera Athanasii Opera locutionis discrimen.

Dupin. Bibl. 2.
part. Tome 2. de
Athen. quart. fa-
culi pag. 172.

In aliis quoque deficere videtur hoc de ratione stili præceptum. Si germano Autoris alicujus Operi, aliud dissimili scribendi genere utens suppositum est, argumentum ab stili distinctione petitum, non multum habebit ad secundum hunc explodendum soliditatis. De duobus etenim illud dici ferme potest quod de duobus S. Petri Epistolis scriptum reliquit Cajetanus: *Tantum distat prima a secunda, quantum secunda a prima.*

Novi equidem, quod nemine de priori S. Petri Epistola dubitante, hæc veluti inconcussa Actio ad ferendum de altera Epistola judicium æquum tribuit facultatem; ob eamque causam si in discrimine stili positum est firmum de aliquo opere suspicionis argumentum, Veterum Scriptorum Ecclesiasticorum indo ducta conjectura atque ab Hieronymo memorata, satis esset, ut alteram S. Petri Epistolam affictam Apostolorum Principi crederemus: Si vero desint indicia certa, uter librorum illorum, de quibus agitur, germanum sit Autoris opus, tum non magno erit usui a stilo decerptum argumentum.

Gravior tamen urget difficultas, cum unum duntaxat superest Scriptoris alicujus opus; Tunc sane de illius veritate aut falsitate questio non est e stili ratione dirimenda. Qua de re tuetur mordicus Sanctus Hieronymus, Origenis Apologiam a Pamphilo Cæsarensi Presbytero conscriptam non fuisse: quandoquidem nullum aliud exstabat Pamphili opus, ad quod veluti ad normam, hujus Apologiæ judicium exigeretur. *Date quodlibet aliud Opus Pamphili, nunquam reperietis, hoc unum est.*

Hier. ad Pam-
mach. & Occa-
sum de erroribus
Origenis.

Cum una solummodo legitur Scriptoris cujusdam Tractatio, operosum est adjumento stili germanum illius Autorem dignoscere. Nihilominus tum alias Critici ad illius suppositionem relegendam seiverunt leges. Juvabit, inquit, expendere diligenter, num quid appareat in ea aut temporis non respondens, aut usitatum sæculo illo, quo simulatus vixit Autor, loquendi consuetudinem non præstans, Hanc non negaverim ponderis alicujus futuram regulam, ut Scriptum aliquod vel rejiciamus, vel amplectamur; at non satis semper erit firma & rata. Num ne haud fieri potest, calumniatorem, aut eadem aut insequenti ætate scribentem, religiose tempus apponere, a Dogmatibus, erroribus, Cærimonis, moribus tractandis abstinere, verba & formulas studiose usurpare temporis affines Scriptoris illius, sub cujus nomine delitescit? Non-

Joann. Cler. de
Athen. Crit. p. 3.
sect. 2. c. 6. pag.
521.

ne pervagatum est, Vigilium Tapsensem, cum ad Arianos, Nestorianos, & Eutichianos infectandos se totum dederit, Athanasii, Idacii Clari, & Augustini nomen dignitatemque callide ascivisse sibi, qui ante ipsum in eandem arenam descenderant? non tamen aut stili discrepantia, aut res, Patrum illorum temporibus, & locutioni minus aptæ, in causa fuerunt, cur Patribus illis adventitios esse recognosceremus Tractatus, quos sub eorum nomine Vigilus in lucem ediderat.

Efficitur his omnibus, inductam stili dissimilitudinem aut æqualitatem non semper viam & rationem tutam esse ad dicendam de vero alicujus operis Autore sententiam: præcipue vero repetenti memoria incredibilem nonnullorum Criticorum libertatem, qua secundum præjudicatas opiniones, & privatum judicium de Scriptorum stilo pronunciant. Mira sane res Eruditorum hac super re varietatem animo contemplari; ubi præsertim commodo suo, & disputationis æstu ad insiciendum cuidam Autori aliquod opus feruntur. Etsi autem his affectionibus obnoxios non esse Criticos nostros nobis persuadcamus, quoties de Scriptorum dictione decernunt; non videmus tamen, in quem conjiciendæ sint tot sententiæ distractæ de S. S. Justini, Cypriani aliorumque Patrum Operibus, in quas perducti sunt Valesius, Tillemontius, Dupinus, Cavius, Alexander, aliique Critici præstantiores. Est uanque admirationi locus, eruditissimos, & exquisitissimo judicio Viros in stilo dispiciendo de iisdem operibus tam diversâ sentire. Quod animadvertimus in Erasmo, & Abbate de Billy quoad Homilias in Acta Apostolorum, quæ S. Joannis Chrysostomi titulo vulgatæ sunt. Erasmus siquidem existimat, nihil esse Sancto illo Doctore magis indignum, quam Homilias illas: si vero Abbatem de Billy consulimus, nihil est ad Joannis Chrysostomi dictionem magis compositum. Non secus dissident Erasmus & Rigaltius super Tertulliani Libro de *Pænitentia*. Prior habita stili ratione Tractatum Tertulliani non esse conviciatur: alter ad ipsum spectare arbitratur, si ex illius cum ceteris Scriptoris hujus operibus orationis consensione dirimenda controversia sit. Næ ista duo sunt judicia dissimillima.

ARTICULUS VIII.

*De conjectura ducta ex operibus, Dogmata tradentibus,
quæ prodita tantum sunt post Veterum interitum,
quibus adjudicari solent.*

Maximo, ut videtur, ad aperiendam Scriptorum fraudem injuria Veterum nomina præferentium, emolumento futuræ sunt, quas sufficere Critico potest lex ista, probationes. „ Dogmata, inquit Dupi-
in Bibl. Praef. 2.
part. pag. 172.
 nus, siue res, quas complectitur Opus, ejus falsitatis specimen exhibent. 1. Si ea contineat, quæ longo nonnisi post Autorem illum inter-
 „ vallo tradita sunt. 2. Cum ad illa explicanda vocibus uruntur post il-
 „ lorum solummodo interitum usitatis. 3. Quando errores, ac si ætate
 „ illa inveciti fuerint, redarguant, qui tamen multo post exorti sunt. „
 Aliis quoque Criticis non excederunt animo conjecturæ istæ, ut opera nonnulla aspernarentur.

Si Liturgias S. S. Petro, Jacobo, & Andrea tributas novitatis infimulare placet Dupino & Alexandro, in monumentorum istorum suppositionis notis collocant verba ista: Filium & spiritum Sanctum Patri consubstantiales esse, & Sanctam Virginem Dei Matrem: Dicta, quæ usurpari cæpta sunt ab Arrianorum & Nestorianorum damnatione. Tillemontii judicio non inepta est conjectura adversus Acta Sancti Andrea, ab Aethiæ presbyteris conscripta, quod in illis legantur voces, quæ Fili cum Patre *Consubstantialitatem* indicare videntur. Hoc esse *unigenitum Filium*, quod est ille, qui genuit.

Launojus pariter, Tillemontius, Dupinus, Morinus, Criticique ceteri, qui Libros S. Dionysii Areopagitæ nomine notos oppugnant, non sunt obliti id quoque argumentorum genus in illum urgere. Scriptori hic, ajunt, perspicue loquitur de Nestorianorum, Eutychianorum, & Antropomorphitarum Dogmatibus, qui non uno sæculo post hunc S. Pauli discipulum prodierunt. Firmissima Sapientum conjectura est, ne legitimis S. Justinii operibus annumerent Tractatum, qui inscribitur: *Refutatio Dogmatum Aristotelis*, non secus atque *Questiones & Responsa ad interrogationes Orthodoxorum*, monere multa in iis reperiri Manichæorum sensus adversa; de Incarnationis Mysteriis in ea verba disputari, quæ nonnisi post Hæresum initia in ore hominum versari cœperunt; eundemque Scriptorum istorum Autorem vocem *Consubstantialis* adhibere. Denique

que ut alia plura, quæ cogi possent, exempla missa faciam: nomen liquet, ajunt, *Expositionem Fidei*, eidem S. Justino tributam, nimium perspicue Dogmata Arrianis, Nestorianis, & Eutichianis erroribus opposita docere; ut Patris illius sæculo congruere possit?

Quantumvis æqua & justa sit conjectura hæc, quamque demum ad germanorum & fallacium Operum delectum habendum utilis videatur: hærent adhuc animis nostris hac de re scrupuli nonnulli. Primus sit, fore inde, ut ad supposita fortassis, vel certe suspiciosa ablegenda sint opera, Epistola S. Ignatii ad Ephesios; secunda Apologia, & Dialogus S. Justini; Epistola sincerissima S. Gregorii Nazianzeni; & Liber S. Athanasii adversus Arrianos; * propterea quod in tribus prioribus loca quædam occurrant, in quibus Decreta Nestorianismum evitentia confirmantur; duo vero posteriora ea comprehendant, quæ Concilii Ephesini Patribus ad Mariam Virginem Dei Matrem asserendam profuerunt, atque in rem hanc verbum *Genitricis* usurpant. Idem dicendum erit de Epistola Ecclesiæ Romanæ, aut S. Clementis Papæ ad Corinthios, ex pulcherrimis Antiquitatis Christianæ monumentis opusculo; præfert enim testatissima verba, Valentinianorum & Gnosticorum Hæresibus contraria dogmata statuentia. In dubiorum tandem, aut mendacium Operum classe recensenda erunt cunctorum Patrum illorum scripta, quos pro Nicenæ synodi formula in medium protulit Athanasius; quoniam Sancti Doctores isti Arrii errores anathemate confixerant, antequam ipsæ hanc vitam ingressus fuisset. *Episcopi contra non has voces ipsi excogitarunt, sed eas a Ant. Ep. ad Eph. Patribus contestatas acceperunt, & scriptis suis inseruerunt. Siquidem præfati Episcopi abhinc annis centum & triginta, tum qui Roma, tum qui in nostra Civitate Pontificatum gessere, accusaverunt eos, qui Filium creaturam dicerent, aut qui negarent eum consubstantialem Patri.*

Nunquid non verendum erit, habere secundam hæskationem nostram, Regulam istam tenebras aliquas offundere, testimoniumque Traditionis Ecclesiasticæ elevare, qua Hæreses profligantur, & Dogmata cum iis pugnantia confirmantur? Ecclesia etenim novos fidei articulos non creat, sed illius tantummodo capita in Sacris Bibliis & Traditione conclusa declarat. Concilia ipsa in eo laborarunt, ut vestitam doctrinam a Chri-

* Deus noster Jeshu Christus a Maria in utero gestatus est, &c. qui & genitus, & baptizatus est. Ign. Ep. ad Ephes. Verbum ipsum formatum esse, id est formam induisse, & hominem esse, appellaturus Jeshu Christum. Just. Apol. 2. & Dial. contra Triph. Deum a calo receptisse, & hominem inter ho-

mines factum esse. Si quis Mariam Deiparam (θεοτόκον) esse insinuat, a Deo alienum est. Greg. Naz. Epist. ad Cald. Joannes adhuc intra Materna viscera delitescens Deipara (θεοτόκον) Virginis Maria voce percepta præ gaudis exultavit. Ath. libro contra Arrianos.

sto & Apostolis manantem, atque ad nos usque Traditionis ordine, veluti rivulo quodam derivatam custodirent. Huic autem colligendæ traditioni non acquiescit Ecclesia in posteriorum duntaxat Patrum consulto, neque in illorum placitis, qui temporibus vixerunt, quibus adversus Fidei scita debacchati sunt hæretici homines; verum ad primos fontes ascendit, exordiendo ab iis, qui proximiores ævo Apostolico fuerunt, atque ad eos descendendo, qui in Ecclesiâ sine proxime, antequam oriretur controversia, aliquid posteritati commendarunt. Quam viam & rationem Synodi quoque de Hæreticorum concertationibus dijudicaturæ tenuerunt. *

*Aug. l. 2. contra
Jul. c. 10.*

Si Ecclesiæ Patres, ex egregia S. Augustini animadversione irreprehensibiles, doctrinæ Ecclesiasticæ testes fuerunt, iudicesque nullo privato studio contaminati de concertationibus in Ecclesiâ excitatis, antequam ad eorum tribunal deferrentur, pronuntiarent; consequens est, eos Dogmata tradidisse; quæ longo annorum intervallo intercedente, deinceps explicata sunt; & Fidei Articulis addita; nec non errores, priusquam gignerentur, impugnasse. Immo hæc omnia necessum erat in eorum Voluminibus præsto esse: alioquin Canones suos ex ipsorum testimonio componere nequivisset Ecclesiâ, neque Traditionis ope Hæreses prosternere. Ita ut necessaria ratiocinationis hujus consecutio ferat, Patrum Opera, unde Ecclesiâ & Concilia decisiones hauserunt, si modo vim habeat regula, de qua in præsens, aut adulterina, aut suspiciosa, aut corrupta, aut interpolata fuisse, quod piaculum esset tueri.

Magno denique nos officio devincirent præclari Critici, si id in se oneris recipere paterentur, ut nos instituerent: 1. quamobrem Apocryphis accenseant Acta Sancti Andreæ; a Dionysio Areopagita nuncupata Volumina; & nonnullas Tractationes, S. Justino tributas; causamque judicio huic prætexant Dogmata ab his tradita, quæ post illorum duntaxat obitum sancita fuere: interim dum eandem non ferunt sententiam de S. Ignatii Epistola ad Ephesios; de altera Apologia, & Dialogo Sancti Justinii; de Epistola S. Clementis Papæ ad Corinthios; de Epistola S. Gregorii Nazianzeni a nobis citata, & de Tractatu S. Athanasii adversus Arrianos: cum Dogmata Nestorianis, Arrianis, & Eutichianis

* His fundamentis innixæ sunt decisiones Concilii Ephesini contra Nestorium, & Concilii Calcedonensis adversus Eutichen, quas divini Verbi & Sanctorum Patrum locis præfulserunt. His armis effuderunt Catholici Severianos in Colloquio habito Constantinopoli; Monotheli-

tas confutarunt in Concilio Lateranensi sub Martino I., & in Sexta Synodo Generali. Idem institutum secuti sunt Patres in Septimo Concilio Generali pro Imaginibus; in Concilio Francofordiensi contra Elipandum, in aliis demum bene multis.

contraria nihilo dilucidius in illorum, quam in istorum Libris exposita sint; ut laudata superius loca conferenti exploratum erit.

Nec vero magis causam assequimur, cur Autor, S. Dionysii Areopagitæ nomine clarus, Deum *Spiritum, substantiam, invisibilem, ineffabilem, Incomprehensibilem* appellans, Ascertum doceat Antropomorphitarum errori repugnans; & verbis illis hosce Hæreticos refellat, ut exlimat Morinus; Sanctus vero Ignatius & Origenes eosdem in nonnullis Operibus infectari minime dicantur. * Et propterea unde sit, hanc, quam sibi animo fingunt Antropomorphitarum refutationem, tanti esse; ut illius Opera commentorum macula inurat; horum autem Tractatibus nullum vel minimum negotium facessat: quamvis Hæretici isti vapulent utrobique.

De celesti Hierarchia l. 2. de divinis nominibus.

II. Quid ita voces *Matris Dei*, quæ frequens fuit Gregorio Nazianzeno, & Athanasio; æque ac *Consubstantialis*, quæ Patribus roboratur, centum & viginti plus annis ante Nicenam Synodum florentibus, & tamen usitatæ in Ecclesia non sunt, nisi Patribus istis jandiu extinctis: voces, inquam, istæ Doctorum istorum Operibus non nocebunt, summo vero criminis indicio erunt in Liturgiis S. S. Petro, Maro, & Jacobo tributis, & in aliquibus Operibus, Justinii nomini adscriptis?

Postremo, si falsitatis documenta suppeditat, errorem aliquem, priusquam nascatur, opprimere, difficile admodum erit, suspiciosorum Librorum Catalogo non adicere Cypriani, Hilarii, Ambrosii, & Gregorii Nazianzeni Opera, in quibus, Augustino teste, Pelagianismum straverunt, cujus semina jacta sunt incunte circiter sæculo V. A quibus (scilicet Cypriano, Hilario, Ambrosio, Gregorio Nazianzeno) Hæresis vestra (Pelagiana) prius damnata, quam nata. Idem Augustinus de Orationis Dominicæ expositione loquens a Cypriano elaborata, ita habet: De duobus vero ceteris (Pelagianorum erroribus) tanta illa perspicuitate dissertitur; ut supradicti Hæretici, novi inimici gratia Christi, longe ante repellantur convicti esse quam nati.

Lib. 2. op. Superfluo contra Jul.

Aug. libr. de doctr. Trinit. c. 2. 3. 4.

Libentes, inquit nescio quis, damus utro atque concedimus, in Patrum istorum, quorum meminit Augustinus, Scriptis, aliorumque a to

* Incorporatum verum neque species est, neque figura, neque particula animalis habentis formam aliquam propter naturam simplicitatem. Ign. Ep. ad Smyrn. De Jesu Christo autem differens, vocat eum: Filium Dei in tempore, qui omni tempore carnis, invisibilem naturam, visibilem in carne, impalpabilem, omnemque contactum resistentem, ut pote incorporatum &c. Ign. Ep. ad Poly-

carpum. Non ergo aut corpus aliquod, aut in corpore putandus est Deus, sed intellectualis natura simplex; nihil omnino in se adjunctionis habens, nisi ne majus aliquid & inferius esse dicatur, sed ut sit ex omni parte pervas, & ut ita dicam, totus mens ac sens, ex quo initium totius intellectualis naturæ vel mentis est. Orig. l. 2. Periarch.

superius memoratorum plura apparere, erroribus quam maxime adversa, quibus jactata deinceps ab illorum obitu Ecclesia est; eaque illam ad Hæreticos condemnandos adhibuisse: at de hoc non digladiamur. Monet regula, tum Autori suppositum opus significari; *quando errores, ac si illa ætate inæstii fuerint, redarguit, qui tamen multo post exorti sunt.*

Nihilo fecius si æquis ponderibus libeat examinare hinc Opera vulgo Dionysiana, Justin, & similia, illine animum advertere ad ea, quæ de Religionis Mysteriis Clemens Pontifex, Ignatius, Cyprianus, Hilarius, aliiq; litteris consignarunt, non crediderim, ullum in alterutris verbum repertum iri, quo Arrianorum, Nestorianorum, Eutychianorum, aliorumque Hæreticorum opiniones, ac si autorum suorum ætate invecæ fuerint, aut aliter, convellantur. Si nanque Operum istorum Autores Hæreses confutarunt, atque improbarunt, quæ post ipsorum obitum propagatæ in Ecclesia sunt, id eo contigit, quod Decreta, & negotia Religionis ediferentes, doctrinam quandam Heterodoxis istis usquequaque diversam statuerunt.

Equidem non inficior; illum habendum Librum pro adulterino, quo Hæreticum Dogma repudiatur, perspicue indicando, Sectam illam Autoris ætate grassatam fuisse, & vocibus utendo, quæ ad disceptationem, ejusque Autores referri commode possunt. At nemo ostendet, Dionysium v. gr. Arcopagitam, aut quicumque alius sit, quidpiam tale scripsisse locis iis, in quibus Nestorianorum, Eutychianorum, & Antropomorphitarum errores redarguere dicitur. Quod de nonnullorum Scriptorum Tractatibus propugnare possemus; quamquam eos autem Critici fraude constare totos, perinde ac errores persequantur, tanquam illorum ætate invecos, qui longe ante hinc migraverant. Certum nanque est, eos haud aliter sensa sua efferre, quam Patres efferant, quorum volumina ab omni vitii suspitione oportet esse remota; quique Hæreses non semel exagitarunt, damnaruntque, antequam ad illorum Tribunal delatæ fuissent.

Dupini itaque est, aliorumque Criticorum, qui hujusmodi regulam amplexati sunt, aut modum & rationem scrutari, quo tot periculosos consecutionibus subducatur, aut eam commoda interpretatione mollire. Quod mea interest, conjecturam hanc a Dogmatibus petitam iis coercendam finibus esse puto, quibus eam definivere Sixtus Senensis, Andreas Hyperius, Scultetus, Rivetus, Cavius, Clericus, ita docentes: † *Si dogmata, vel error manifestus asseritur in suspecto opere, quod cum Autoris, cui per fraudem ascribitur, aliis operibus non solum non congruat, sed etiam ex diametro repugnet,* * Id non diffidetur Dupinus, quod eam

† Adeat, qui maluerit, Dissertationis hujus Art. præsummo.

* Ea est octava apud Rivetium Men- | dacis Operis nota, In cujus exem-
quon-

quinto inter monita loco posuerit, quæ ad arguendam Operis alicujus fallaciam e Dogmatibus depromit. Rem vero longius produxit Dupinus cum dixit. *Si ea contineat, quæ longo nonnisi post Autorem illum intervallo tradita sunt.* Si namque conjectura hæc inter eas locum non habuit, quas Critici in hunc Dissertationis hujus citati collegierunt, quamvis omnes huc attinentes in unum cogere studuerint: id factum est, quod eam ideo nullo numero habendam existimarent; quia ab Apostolicis temporibus nova Fidei in Ecclesia Dogmata nunquam tradita fuisse.

At enim cui non est apertum, reponent, huic verbo *Dogmatum traditorum* Dupinum subijcere notionem *Dogmatum*, quæ extricata, illustrata, constituta, & tanquam Fidei capita declarata sunt? Ad hæc nihil est, quod respondeamus præter verbusculum: videlicet vocem *tradere* in præsentem secundum speciem sui, quam ingerit animo, eandem non videri, atque illam illustrandi Dogmatis, & tanquam Fidei caput declarandi. Quapropter non est, aut ego fallor, inficiandum, regulam hanc ita, ut a Dupino recitatur; expressam aliqua emendatione indigere; atque illam verbo tenus acceptam incommoda multa consequi posse.

ARTICULUS IX.

De conjectura, quam percipimus a Veterum, quibus Libri rescripti sunt, citationibus.

SI quæ a Veteribus ex Libro quopiam olim prolata sunt, ea nunc in Libro, eadem inscriptione insignito, desiderantur; aut alius est, aut mutus. „Constantissima omnium ratio, inquit Dupinus, ad Operis vetustatem explorandam est, si in eo occurrant loca a Veteribus laudata. Nonne innumeros propterea probatos habemus Libros, quod in illis contextus aliquis a Veteribus memoratus legatur?“

In ea itaque insistens egregius Criticus iste planum facit, Septem Ignatii Epistolæ; aliam Polycarpi; Cypriani de Unitate Ecclesiæ, de Operibus Misericordiæ, & de Eleemosina, aliosque multorum Autorum Tractatus, ipsis extraneos non esse: loca etenim, quæ inde exscripserant patris Patres, in illis reperiuntur.

plum sexdecim in Leviticum Tractatus assert, S. Cyrillo injuria adjudicatos; quod nimirum doceant: Animas ratione utentes ante Orbem creatas fuisse; poenas Inferorum æ-

cernum minime duraturas, aliosque id genus errores, quos in germanis Operibus undique rejicit, & convincit Sanctus ille Doctor. Rivet. de Patrum Autor,

Ejus-

Juven. Hist. Art.
Crit. Tomo 2. par.
te 3. §. 12. p. 663.
anno 1. p. 61. 117.
224.

304 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

Ejusdem institutione Tillemontius articulo de S. Herina, & quarta in hunc Patrem annotatione quibusdam Protestantibus negat, Pastoris Librum vicia subiisse. „ Non est, ait, cur dubitemus, alium ab eo qui „ nunc exstat, Pastoris Librum, a Patribus tanto in pretio habitum fuisse; cum integerrimæ adhuc, quas decerpserunt, illius particulæ perfectæ verent. „ Quo etiam principio ductus Alexander, ceteris Criticis ad stipulatoribus, Opera multa propugnat, oppugnat alia; quoties a Veteribus eorum allata sensa cum editis Voluminibus non consentiunt.

*Alex. Tomo 1.
fac. 1. Differ. 22.
pag. 104, & alibi.*

Quantum demum roboris & æquitatis habere Lex ista videatur; an non posset quis illius exercitatione, testatissimi Autoris Libris falsitatis aut depravationis crimen imponere, atque ab aliis perspectæ fraudis illud detrahare?

Nemo unus ad hanc diem de Epistolæ S. Clementis Papæ ad Corinthios veritate incertus animi pender; & tamen quæ ejusdem Epistolæ capita cum Clemens Alexandrinus, tum S. Basilii asserunt, in ea, ut allata sunt, frustra requiras. Majori Sapientum suffragio ceusetur esse genuina S. Ignatii ad Polycarpum Epistola; etsi in ea desideres, quæ tradit Eusebius, Ignatium Ecclesiæ Antiochenæ curam Polycarpo commendasse. Jam vero Smyrna longius aliquanto profectus, ex Troade scribens non solum cum his, qui erant Philadelphiæ, sed etiam cum Ecclesiâ Smyrnensi; & separatim cum Polycarpo, qui illi Ecclesiæ præsuit familiariter per litteras collocutus est, cum Virum spectatum & Apostolica virtute præditum cum esse pro certo cognosceret, Ecclesiæ Antiochena gregem, sicut pastorem ingenuum, & fidelem decebat, commendavit.

*Libro 4. Strom.
p. 116. & seq.
Libro de Spiritu
Sancto, 29.*

*Euseb. Libro 3.
16.*

Eo vero magis faciendum plurimi dixerim locum istum, quo utitur illo Dupinus, ut efficiat Epistolas Ignatianas Historicum istum non latuisse. Unum certe fuit Usserio, qui primus omnium germanas hæc Epistolas edidit, ex gravissimis momentum, quamobrem hanc ad Polycarpum non recenseret, & sex duntaxat esse sincere definiret. Irenæi demum Opera necessum erit aut manca, aut ipsi supposita judicare; quod nulli bi referant longam illam de Marco Gnostico partem, de qua S. Hieronymus in quadam Epistola meminit. * Sic porro ex instituto Criticorum

Tomus 1. p. 116.

* S. Hieronymus, audito nuncio, quendam amicorum suorum nomine Lucianum, Hispaniarum incolam, & vivis excessisse, dedit Epistolam ad viduam ipsius Theodoretam, quo eam solaretur, atque in servanda constanter Ecclesiæ fide adhortaretur. Grassabatur tum in Hispania, & præsertim in Lusitania Basilidis Hæresis, cujus initia Hieronymus nobili illi feminæ ante oculos ponit, ut majori in eam horrore perfunderet.

retur. „ Refert Irenæus, inquit, Vir Apostolicum tempus, & Papæ, Auditoris Evangelistæ Joannis, discipulus, Episcopus Ecclesiæ Lugdunensis, quod Marcus quidam, de Basilidis Gnostici stirpe descendens, primum ad Gallias venerit, & eas partes, per quas Rhodanus & Garumna fluunt, sua doctrina maculaverit, . . . inde Pyrenæum transiens Hispanias occupavit. Hier. Ep. ad Theodoret.

nostrorum maxima quæque Monumentorum istorum aliorumque auctoritas non est tanti; ut suppositionis aut saltem interpolationis conjecturam evadant; atque ad nos primigenia integritate sua pervenisse ratum faciat.

Ubi hæc aliaque non abissimilia Criticis Sapientibus objiciuntur, in promptu est non unum responsum. Primum quidem Tillemontii, qui vim difficultatis, in Ignatii ad Polycarpum Epistolam intentatæ, probe noscens, distractusque anfractibus multis, ut Eusebium interpretaretur, in hanc demum se recipit responsionem, quæ omnibus fortasse non ardeat.

„At fatendum est, inquit, id non satis respondere speciei illi, quam in nobis ingerit Eusebius, qui loco isto aut memoria labi potuit, aut ac-
Tillem. *Tom. 2. ann. 6. in S. Ign. p. 222. col. 2.*
curatione deficiere.

Idem Criticus aliam cogitavit causam, cur a S. Basilio citatus locus in S. Clementis Epistola non reperiatur. „At ex alio quopiam, inquit,
Tillem. *ann. 7. in S. Clem.*
„S. Clementi tributo Opere depromtus fortasse fuit. „Dupinus novam rursus selegit, ut infirmaret, quod urgeri solet, SS. Hieronymi & Augustini verba a tribus ad Quirinum Libris abesse. „Quamvis,
Dupinus *Bibl. Tom. 1. p. 447.*
„ait, ea MSS. Codices non complectantur, haud licet tamen de illis dubitare. „Nulla profecto erit tam gravis ratio, ad Voluminis alienius fallaciam aperiendam a Textibus deficientibus petita, quæ responsionum istarum aliqua fusdeque non vertatur: eas nanque integrum erit culibet, æque ac Criticis doctissimis, ad usus nostros adjungere.

Non defant præterea Monumenta multa certæ atque exploratæ falsitatis, quæ tamen legitima haberi poterunt, aut saltem corrupta quidem, non vero commentitia; si modo in hac de locis citatis regula adhareamus. Convenit inter omnes, Acta S. Agnetis a Surio collecta immerito S. Ambrosii nomen jactare. Nihilominus S. Aldhelmus VII. sæculi Scriptor non pauca recitat loca, in his quoque Actis descripta; Epigramma item S. Damasi Papæ huic S. Agnetis Historiæ quamsimillimum est. Quotquot etiam de præclaro Martyrio Virginis hujus Prudentius Hymno complexus est, cum mendacibus Actis illis mirifice concinunt: non secus quæ leguntur in Sermone 47., qui inter S. Maximi Taurinensis Opera locum obtinet. Denique nemini dubium erit, multa multis in Operum suorum locis de Sancta Agnete dicere Ambrosium, quæ Actis illis apprime congruant.

Historia S. Marcelliani & Petri Martyrum Romæ monumentum est nullius apud Tillemontium & Bailletum auctoritatis. Attamen quidquid de Sanctorum istorum Martyrio, ab ipso, qui eos obruncavit, carnificem, ut fatetur acceptum, Epigrammate quodam persectus est Damasus Pontifex, exstat ad hanc diem in Sanctorum istorum Actis, quo modo a
Tillem. *Tom. 1. ann. 2. de SS. pp. 199.*
Baillet. *Tabula Critica 2. Junii.*

Surio in lucem publicam vulgata sunt. Eadem pariter Historia legitur carminibus adstricta studio Eginhartii Caroli Magni ab Epistolis, qui IX. Sæculo claruit. Satis, ut opinor, hæc omnia, ad leges de locis adductis revocata, argumento esse possent, Opera ista, aliaque id genus plurima, veritatis habere speciem, non falsitatis; cum Critici ejusdem Regulæ monito multa suscipiant, fide tanquam digna, tot, Veterum traductis contextibus minime munita.

Cum hæc Monumentorum genera Criticis nostris proponuntur, duplici plerumque ratione se se expediunt. Prior est, Scriptores ea laudantes in errorem incidisse, ut illa genuina, cum essent fucata, existimarent, & Veteres creberrime Apocryphorum & suspicioforum Operum mentionem fecisse. Altera: potuisse calumniatorem aliquem Auctorem ipso Verustiorum loca congerere, ut callidius delitesceret. Verum quemadmodum a primis sæculis Opera ferme innumera conficta sunt; nullusque ferme Antiquorum est, qui illorum memoriam non aliquando usurpaverit; promptum erit semper unicuique respondere, metuumdum esse, ne, qui ea reminiscuntur, e contaminatis fontibus hauserint: aut calumniatorem aliquem concessisse eorum loca, qui de illis locuti sunt, ut Historias suas coagmentaret. Revera autem hoc est, quo utitur, responsum Alexander, ut Sanctæ Theclæ Acta a Basilio Seleuciensi in vulgus edita rejiciat.

*Alex. Hist. Tomo
II. lib. I. XI. art.
2. p. 11.*

Fastidium huic Articulo imponat mira sane animadversio: nimirum hinc P. Alexandrum, præceptum hoc de locis citatis reputantem, Libris Sybillinis assentiri: illinc Dupinum, eandem legem pensitantem. Prophetarum Gentilium istarum Oraculis a Patribus adhibitis dissentiri. Ecce regulam ingeniosissime comparatam, quæ extremis quantumlibet disparatis accommodari possit! Ceterum nihil præfert hoc capite, quod non sit regulis plerisque Criticis consentaneum.

A R T I C U L U S X.

*De præcipuis Criticæ Artis regulis in unum collatis
ad aperiendam Operis alicujus
falsitatem.*

Animadversis itaque multis in præcipuas Criticæ disciplinæ regulas a conjecturis ductas, unum superest, ut de iisdem simul connexis dubitationibus aliquas afferamus, dispiciamusque, utrum hoc saltem pacto

Ad conelufum de Librorum fuppoſitione argumentum inde traduci queat. Ut quæſtionem hanc in ampliffimo lumine colloce- mus, recolere id ante omnia neceſſe eſt, quamvis plurimæ ſint ad Operum delectum habendum Criticæ præcep- tiones, tres vel quatuor tamen ex illis eſſe, in quas cæ- teræ ferme omnes definant aliquando. Harum coniecturarum, ſive le- gum ſive probationum, quæ eodem recidunt omnia, aliæ innatæ veluti, atque inſitæ ſunt, aliæ aſſumptæ & adventitiæ; utraq; vero partim rem efficientes, partim rei veritati proxime accedentes. „ Innatæ inquit Du-
 „ pinus, eæ ſunt, quas ipſum, quod vertitur in quæſtionem, Opus
 „ ſuppeditat, ſive a tempore, quod aliquo percipi poteſt indicio, ſive a
 „ doctrina in eo tradita; ſive a genere ſcriptionis. Aſſumptas illas dico,
 „ quæ a Veterum MSS. Codicibus, præſertim autem Scriptorum illorum
 „ aut teſtimonio aut reticentia ſumuntur. „

*Dupin. in Pref.
 a. par. 9. §. 6. Item
 in Trail. de Do-
 ctrina Chriſtiana
 cap. 20. p. 644.*

Unaquæque iſtarum alias rursus complectitur, quæ tamen ad quatuor priorum unam vel alteram rediguntur. Exemplum ſit. Quæcumque in Opere aliquo tempus poſterius ſignificent, dies falſo inſcripti, com- memoratæ perſonæ, Autores producti, Hiſtoriæ traditæ, Urbium & popu- lorum nomina, quæ ætati, qua ſcribebat Autor, non congruunt: Hæ omnes ad tempus ſpectant coniecturæ. Ad Dogmatum ſimiliter con- ſecturam referri debent ea, quæ poſt Scriptores illorum interitum prodita ſunt; voces ad illa explicanda uſitatæ, quæ tum non invaluerant; erro- res, caremoniæ, conſuetudines, quarum per id temporis nullum veſti- gium apparebat; opiniones veris opinionibus illorum Scriptorum adver- ſantes; atque Hiſtoriæ maniſeſto fabuloſæ: univerſa hæ peculiareſ quas- dam inſtruant probationes, ſub Dogmatum probationibus comprehen- ſas. In cenſum ſtili veniunt non voces tantum, dicendi formulæ, & locutiones; ſed ſermonis etiam ſtructura, ſcribendi modus facilis, expedi- cus, perſpicuus, involutus; elocutio, figuræ & rerum neſcendarum ra- tio. Tum denique locum habet Veterum autoritas, cum Opus vel pro- bant, vel improbant; cum ipſius e re nata verba non faciunt; cum totam latuit antiquitatem; cum omnes quotquot operum alicujus Auto- ris meminerunt, aut Indicem texuerunt, de peculiari quodam nihil om- nino habent; cum Librum aliquem Catholicis perutilem non laudarunt ſi, qui, oblata id præſtandi occasione, laudare illum poterant & de- bebant: hoc quodcumque eſt, Dupino Autore, pertinet ad Veterum cum teſtimonium, tum reticentiam.

Revera experimento ipſo liquet, Eruditos his tantummodo coniectu- rarum momentis Librorum veritatem expendere; eoſque partim legiti- mos, partim ſuppoſititios pronunciare, in quibus notam aliquam depre- hendunt regulis iſtis aut aptam, aut ineptam. Oculos pauliſper con-

vertat in Dupini, ut alios mittam, Criticen de Scriptoribus Ecclesiasticis, qui perspectum habere velit, eum aliqua semper uti ex his conjecturis, quin præcipuas quatuor interdum adhibere.

Dupini Tom. 1.
Pag. 57^a.

Et vero, ut Sermones, S. Gregorii Thaumaturgi nomine vulgatos, falsarii alicujus commenta esse demonstret, sumit 1. Nullum Veterum eos memoria prædidisse. Ecce priorem a Veterum silentio ductam conjecturam 2. Sermones istos a Patris illius Oratione abhorreere longe. En alteram conjecturam stilo dicendi sultam. 3. considerat, illum Trinitatis & Incarnationis Mytheria edisserere verbis iis, quæ Arrianorum & Nestorianorum partæ Hæreses in more posuerunt. Audis tertiam ad Dogmata pertinentem. Denique species est, Homilias has tum elucubratas fuisse, cum Ecclesia placidissima pace uteretur, Festosque dies solemnè admodum ritu celebraret, quod in Gregorii Thaumaturgi tempora incidit perincommode. Præsto est extrema conjectura, tempus Autore posterius attingens. Quibus omnibus intercedentibus prudenter & conclusè efficit Dupinus, Sermones istos non esse omnino Gregorio Thaumaturgo adjudicandos.

Consequens inde est, inquit, cum præcipuæ conjecturæ, ante alias vero quatuor recensitæ, ceterarumque fundamentum, junguntur una, nos certiores, ut sunt humana, reddere posse de alicujus Operis falsitate: licet ab una vel duabus haud semper persuaderi possimus. Tenemus etenim, Tractatus quosdam esse, de quibus nihil omnino apud Veteres, uti Apologia Athenagoræ, Hypotiposes Theognosti Alexandrini, atque id genus alios, quibus fidem Critici non derogant: non paucos quoque præter Antiquorum silentium stilo confectos, a vera Scriptoris, cui tribuitur, loquendi ratione dissidente, cujusmodi sunt Orationes duæ, in quibus Justinus ad Religionem Christianam amplectendam Ethnicos adhortatur: aliquos tandem multis fallaciæ notis inustos, ex. gr. S. Justinus Acta, & tamen hominibus eruditis minime suspectos.

Atqui legum istarum vestigio dicendum erit, nos exploratas habere causas, certioresque, ut sunt humana, fieri de Epistola ad Diognetum, * Justinus nomen ferentis suppositione. Constat etenim 1. De ea nihil omnino Peteres habuisse; totamque antiquitatem, sapientum istorum confessione, latuisse; cum, oblata ipsi id præstandi occasione, laudare illam potuissent, tanquam Catholicis perutilem; neque etenim video, unde nam elegantior Gestorum virtutumque primorum Christi fidelium descriptio comparari posset. Quotquot etiam de Sancti Justinus Operibus meminerunt,

* Fertur, Diognetum fuisse Platonem illum, a quo pingendi arte imbui voluit Antoninus Imperator, cui Philosophus cognomen. Jul. Capitolin. in Vita Antonini.

ant illorum indicem texerunt hujus Epistola verba non faciunt. * „ 2. Aper-
tum est oculis ipsis, ut loquitur Tillemontius, clariori & politiori
„ ac sit Justinus, dictione uti Epistolam istam. „ 3. Hujus Autor Episto-
la Christianorum sectam novissimam appellat, vique in publicam lucem
emergentem; & se Apostolorum discipulum declarat, quod Justinus eta-
ti nullo modo congruit: immo ex Tillemontii animadversione tum Apo-
stolici discipuli conditio, tum Orationis discrepantia satis semper erunt
argumento, Epistolam hanc Justino adventitiam esse. Dogmatum postre-
mo conjecturam attingit illud quod ea in Epistola testatissimis verbis
enunciatur; Judæos tum temporis offerre solitos supremo Numini San-
guinem & sumum Victimarum; quod ab Urbis Hierosolymitanæ & Tem-
pli excidio, anno scilicet septuagesimo fieri desitum est. Perspicitur item,
S. Paulum Apostoli vocabulo designari, qui mos Justinus temporibus ad-
huc non increbuerat. Hæc ne coherere possunt cum iis, quæ perhibet
Alexander: *Nec ullum suppetit argumentum, quo ipsi (Justinus) abjudica-*
tur præter silentium Veterum?

Ibidem vol. 4.

*Alex. Hist. Ec-
cl. Tom. 1. fac.
2. art. 2. cap. 4.
pag. 61.*

En quam verum sit, expensis quatuor præcipuis Criticæ facultatis con-
jecturis, nos, quantum in homine est, fieri certiores de istius Epistolæ
fraude. Hoc tamen non obviat, quominus certis S. Justinus operibus ac-
censetur a Sculteto, Halloixio, Labbeo, ut tradit Tillemontius, ad-
dicque, se legisse neminem qui de illa dubitare fateretur. Cum iisdem fa-
ciunt Alexander & Cavius. Dupinus etiam Patri huic adseribendam ei-
tra injuriam putat; quamquam in Operum Scriptorum Ecclesiastico-
rum Tabula inter dubios Libros collocet. Verum si magnæ regulæ suæ
Criticus hic illustris parere velit, neque legitimis, neque suspiciosis, sed
certo adulterinis Patris istius operibus annumeranda est. „ Constat, in-
„ quit, satis opus aliquod efficere suspiciosum, quod ipsum Veteres non
„ citaverint: & legitimis sane antiquitatis notis afficiatur necesse est, ut
„ nemine repugante admitti possit: contra vero quantumvis minimæ
„ accedant Priscorum silentio in adversam partem conjecturæ, non est
„ cur de illius suppositione dubitemus. „ Porro succedunt multæ Ve-
terum silentio conjecturæ, quæ planum faciunt, Epistolam illam non
nulla in se continere, Justinus ætati minime respondentia. Dupinus igi-
tur mendacem hanc Epistolam non vero dubiam regulæ suæ præscriptio-
ne pronunciare debebat. Præterquamquod ne habita quidem legis hujus
ratione, interesset Dupini ceterorumque Criticorum eam infra supposi-
tas ablegare, quod nimirum præstantiores regulæ & conjecturæ Criticæ
conjunctim acceptæ eam falsam esse, ut pati potest vis humana, con-

*Till. Tom. 2.
annot. 2. in He-
renus persecutio-
nem pag. 514.
vol. 1.
Tom. 1. pag.
275.
Tom. 2. pag.
749.*

*Tom. in Pref.
pag. 13. 40.*

* Anno 1992. Henricus Stepha- | vit, & S. Justinus Operibus infe-
nus Epistolam hanc edendam cura- |ruit.

vincant; neo aliud opus reperire sit, in quo tot fraudis argumenta deprehendantur, si modo Criticis præcipientibus aures præbeamus, Alterius loci institutum erit ostendere, utenti præcipuis Criticis documentis vicissim copulatis quodcumque legitimum volumen mendacissimum videri posse.

ARTICULUS XI.

Anne conjectura multa in unum redacta factum ali quod historicum coarguere possint falsitatis.

PRæcipue, quibus Historiæ alicujus vitium dignosci possit, conjecturae, ut animadversum alibi est, sunt hæc. Prior, cum eventum aliquod, ab autore novitio memoratum, nullo veterum Scriptorum testimonio fulcitur. Altera, si a Libris commentitiis originem ducat. Tertia, quoties res perspicue fabulosas præferat. Quarta, quando Chronologiæ ordinem non retinet, & adjuncta temporibus, locis, & Viris, de quibus agitur, opposita complectitur. Postrema, cum facti alicujus narratores digladiantur invicem, diversisque efferunt modis.

Præceptorum itaque istorum consensione P. Alexander figmenti loco habet S. Jacobi in Hispaniam iter. 1. inquit doctus hic S. Dominici alumnus, probatur ex eo quod Hierosolymis omnium Apostolorum primus martyrio affectus est, antequam Apostoli varias in Provincias dividerentur; quia Apostoli dispersi non sunt ante secundam persecutionem, qua ab Herode mota est contra Ecclesiam: qua igitur ratione peragrarè Hispanias potuit? 2. Hæc opinio invaluit post octavum Sæculum. 3. Jam constat apud Doctos Librum de Vita & morte Sanctorum, qui sub nomine S. Isidori circumfertur: Collectanea illa Ven. Bedæ: Librum illum Turpini, sive potius Tūlpini (ita enim vocatum esse Remensem Episcopum, qui Carolo Magno imperante vixit, constat ex veteribus monumentis) aliosque pro hoc itinere Libros, falsos esse & supposititios. Denique fabulis scatet Historia hæc: cujusmodi est Templum S. Mariæ de Pilar nuncupatum, Casaraugustæ extructum, & consecratum B. Virgini a S. Jacobo ejusdem jussu Deiparæ, cum adhuc vivens Hierosolymis, S. Apostolo in Hispanias prædicanti, super Columnam lapideam scse conspiciendam præbuisse.

Præter has Generales Criticis institutiones, neque enim de momentis Theologicis fermo est, idem P. Alexander alias adhibet, quo ostendat, commentitiam prorsus esse Trajani Imperatoris ex Inferis liberationem

S.

Alex. Hist. Eccl. tom. 1. p. 1. Dissert. 1. & pag. 55 & seq.

Tom. 1. sup. 2. Diss. 1. pag. 119. & seq.

* S. Gregorii precibus. 1. Nihil ita prodit falsitatem *Historia*; quam *Autorum* in ea referenda dissensio; uti hanc *Scriptores* vario modo referunt. 2. Non est verisimile, S. Gregorium orasse pro flagitiosissimo Principe, Elmi-
co, persecutore Christianorum atrocissimo, Sodomita, & omnibus libidini-
bus dedito. Cum hæc, tum quæ proxime sequitur, conjectura quæstio-
nis hujus peculiaris est. 3. *Joannes Diaconus*, qui præcipuus est *Histo-*
ria hujus narrator, pluribus sibi contradicit. 4. Nullus *Scriptorum Vete-*
rum, qui *Traiani* ** præclare gesta & dicta summa diligentia literis com-
mendarunt, egregium istud (de Vidua) facinus retulit. Et *Joannes Dia-*
conus, qui trecentis post S. Gregorium Magnum annis vixit, hanc narratio-
nem non hausit ex probatis *Actis Vitæ S. Gregorii*. *** §. Oratio pro De-
functis, cuius auctoritate fulta est *Historia* hæc, S. *Damasceni Joannis*, cui
tribuitur, non est. 6. Narratio hæc fabulosis, & ridendis narratiunculis
constat tota. 7. Turpiter labitur de re *Historica*. Itaque si consensient
inter se hæc omnes conjecturæ, certam & ratam faciunt, ut per homines
fieri potest, hujus *Historia* falsitatem: tametsi aliquando una aut altera ex
illis singillatim id præstare nequiret.

Verum enim vero si conjecturarum omnium istarum, aut quatuor præ-
cipuarum nexus facti alicujus falsitatem compertam adeo, ut fas est ho-
mini, efficere potest; futurum inde quoque erit, ut Critici sapientes
versionem Bibliorum Græcam, quam appellant Septuaginta, non suspici-
ciosam modo, verum narratiunculam pro arbitratu conflam existiment.

**** Ante omnia etenim, ut probationes eodem, quo cas *Historia* *Traiani*

* Legitur quid Gregorius
per Forum Traiani, quod ipse quan-
dam pulcherrimis aedificiis venerat,
procedens; iudicii ejus, quo viduam con-
sultatus fuerat, recordatus atque mi-
ratus sit, quæ nimirum, Trajano
ad imminens belli [Scythici] proci-
dium vehementissime festinanti processit
flebiliter obsecrans, ut filii sui inter-
recti sanguinem vindicaret. Hujus
inquam mansuetudinem iudicis asserunt
Gregorium recordatum, ad S. Petri Ba-
ptistam pervenisse; ibique tandem super
errore tam clementissimi Principis despo-
nente, quousque [per Angelum] re-
sponsam sequenti nocte accepisset: se pro
Trajano fuisse auditum: tantum pro
nullo ulterius Pagano preces effunderet.
Joann. Diac. l. 1. de Vita S. Greg. c. 44.

** Trajanus, Scythiis bello tractis,
reversus est Romam anno 103. se-
cundum Chronicon Eusebium, &
Plinius junior, gerens tum Consu-

latum, Traiani Panegyricum eorum
Senatu recitavit: elaboratissimum
plane opus, in quo nihil omisit eo-
rum, quæ ad Principis illius digni-
tatem pertinere poterant. De hoc
tamen præclare facinore ne verbum
quidem.

*** S. Gregorius Turonensis, &
Venerabilis Beda, qui e monumen-
tis satis bonis plura Sancti hujus
Pontificis gesta ad nos usque propa-
garunt: ante alios vero Paulus Dia-
conus Monachus Montis Cassinensis,
qui primus omnium ejus Vitam di-
gessit, preces a Gregorio oblatas Deo
pro Trajano omnino reticent.

**** Pro certo ponitur, Versionem
istam Septuaginta, aut duorum &
septuaginta Hebræorum opera con-
secram fuisse, qui ad Ptolemæum
Philadelphum missi fuerant, Libro-
rum Judaicorum studio flagrantem,
ut eos Græce reddendos curaret,

Valer. in Enst.
l. 1. c. 3.

explodendæ disposuit ordine Alexander, persequamur, quicumque hanc recitant Historiam, neque de Libris in Græcam linguam conversis, neque de Interpretationis ratione inter se conveniant. Qui fieri potuit, ut homines septuaginta duo scorum in cellulas singulas conclusi, aut bini in singulas, in eandem Sacrarum Scripturarum Interpretationem conspiraverint, ut unaquæque illorum Versio cum sensu tum verbis alteris responderet? 3. Factum istud narrantes pluribus gravissimis conjecturis sibi contradicunt. 4. Nullum exstat veritatis hujus testimonium, cui fides adhibenda sit, quodque Religionis Christianæ tempora antecedit; mirum sane videri debet, neminem Judæorum omnium, multorum Sæculorum intervallo, Historiam hanc celeberrimam, ipsique gloriosissimam, litteris commendasse. 5. Josèphus & Philo, qui præ aliis de illa meminerunt, non aliud rei fundamentum nacti sunt præter Aristzam & Aristobulum Scriptores supposititios, ut omnium pene Eruditorum fessententia. Patres vero deinceps e cœnosis fontibus istis hauserunt, cum Josèpho duntaxat & Philone duobus utantur. 6. Tot rebus miris, extraordinariis, & fabulosis conferta hujusmodi Historia est, ut cognita facile sit, eam ratione quadam, apertissime Judæorum ingenium referente, descriptam esse, qui semper in volaptatis loco habuerunt, magnas duntaxat res & admiratione dignas excogitare & venditare. 6. Historia hæc eum temporum illorum Chronologia nullo modo componitur. * Multas vero alias conjecturas silentio prætereo. Quas tamen hæcenus memoravi, cæ satis sunt superque, ut liqueat, si momentum e regulis istis, complexu uno adhibitis depromptum, majorem, quæ humana industria comparari possit, afferat de facti alicujus Historici suppositione firmitatem, hanc manifeste viciosam judicandam esse, repugnantibus Eruditis, qui eam genuinam esse censent: quamvis Protestantes nonnulli de illa suspicentur, immo non desint, qui ulterius procedant, atque inaneipiti ponant; utrum extiterit unquam Versio hæc a septuaginta Judæis ad Ptolomeum Philadelphum missis elucubrata. At super hoc capite, quemadmodum super aliis pluribus, audiendi non sunt.

& in celebri Bibliotheca, quam procurante Demetrio Phaleræo Atheniensi, Alexandriæ instruxerat, collocaret. Propterea Præfectum hunc Bibliothecæ ad Eleazarum Pontificem dedisse Litteras, qui ex quaque Tribu sex homines delegit, ut ad Regem Ptolomæum mitteret, quos, Versione absoluta, amplissimis muneribus donavit. *Aristæas Aristobulus, Philo, Josèphus,*

* Controversia est, 1. quo tempore Demetrius Phaleræus, Princeps antea Atheniensis, apud Ptolomæum concesserit. 2. An sub Ptolomæo Lagi filio, an vero sub Philadelpho ea Versio fuerit adornata. 3. Dissidium est, quando nam Eleazar summum functus sit Sacerdotio; resque illas gestæ de quibus mentio fit in Epistola Demetrio ab Aristæa vindicata.

Eadem

Eadem pariter regulæ docebunt nos, ut adversus Patrum, Immo recentiorum etiam Criticorum turbam, S. Petri cum Simone Mago certamen aut fabulosum habeamus, aut suspitione attingamus. * Primo namque de illo nihil fando auditum fuerat ante Arnobium, aut Sæculi III. exeuntis aut IV. ineuntis Scriptorem; nec possum quin admirer, attendens illud, nimirum trium priorum Sæculorum Patres, in Petri rebus celebrandis frequentissimos, & in hujusmodi sermones passim incidentes, nihil de hoc fuisse locutos. ** Exploratum est, Historiam hanc origine prima a Constitutionum Apostolicarum Autore, & falso Marcello descendere, quorum Operibus nemo fidem adjicit. 3. Factis non paucis fabulam olentibus redundare. 4. Narrationis hujus Chronologiam non sibi constare. Eusebius, & quidam alii Simonis adventum & interitum Claudio imperante contigisse serunt. Sunt qui ad Neronis Imperii finem retrahant: tragicus quoque Magi hujus exitus non consentit cum eo, quod dicitur, erectum ipsi Romæ fuisse Simulacrum. Hanc denique Historiam persequentes discrepant longe in narrando. ***

Tillemontius hac de re disputans ista memoranda verba protulit. *Tillem. Baillet, & aliorum.*
 „ Etiam si autem commentum vanum revera esset Historia hæc, mallem citius, dummodo valide falsitatis ejus probationes non asserantur, cum „ Arnobio, Cyrillo Hierosolymitano, Pontificis Liberii Legatis, Ambrosio, Augustino, Isidoro Peleusiota, Theodoretto, aliisque multis in „ errore induci, quam ad nobilissimos gravissimosque plurimos Ecclesiæ „ Græcæ & Latine magistros credulitatis inconsideratæ arcescendos induci. „ ei. „ Eadem asseverant Bailletus, alique Critici.

Quæ cum ita sint, juvat Viros hosce Sapientes interrogare; num præcipuarum Critices Legum conjunctio, quas ad hoc examinandum factum, & satis, nisi fallor, accurate traduximus, tanti sit nec ne, ut firmum & ratum de illius adulteratione argumentum sufficiat? Si tan-

* Antiquorum plurimi in causa, quare supplicio affecti sint Petrus & Paulus, hanc de Simone Mago relatum vidiorum ponunt. Infelix homo iste se Dei filium jactabat; ut autem tantam dignitatem cælos scandens comprobaret, in aera igneo curru a duobus Dæmonibus magicis artibus subvectus est: sed Petro & Paulo oratibus eum Dæmoones deseruerunt, cecidit, cruraque sibi cofregit. Brundisium tum delatus, summoque pudore & dolore correptus, se e cubilulo præcipitem dedit. Till. Tomo 1. art. 34. in D. Petrum, pag. 185.

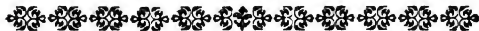
** Narrant Justinos, Iræneus, & Eusebius, Simonem Magum Romanam Claudio Imperatore se contulisse, ibique portenta multa fucata perpetrasse. Ceterum de S. Petri cum hoc calumoiatore concertatione silent altissime. Apud Vale. annot. in Euf. l. 2. c. 15, pag. 33. col. 1.

*** Ajunt quidam eum lapsu debilitatum periisse; alii crura taotum suffregisse sibi. Observat Augustinus S. Petrum omnipotentis Dei virtute illum interemisse. Aliqui demompunt, Simonem a Petro ad certamen provocatum fuisse: alii vero a Simone Petrum.

ti est, quod, ut videtur, fateri coguntur; non video, quare Patrum sensa super hac re deponere detrectent, cum id libitum sit per ipsos citra reverentiæ ipsis debitz jacturam, quando solida urgent momenta. Porro de duobus persuasum nobis est. Primo, non crediderim fore, ut clariores & constantiores de facti alicujus Historici falsitate, probationes reperiantur, quam quæ modo allatz sunt. Critici certe ipsi alias non tradiderunt, eoque magis, quo universas ad Historiam hanc labefactandam valere ostendimus. Secundo, effatum esse Tillemontio, Dupino, Alexandro, & Baillero, nec non ceteris Criticis familiare, posse nos a Patrum sententiis recedere, quotiescumque de illorum lapsu nos inconcussæ rationes monitos faciunt. Inimò identidem apparet, eos in Patrum testimoniis, uti superius animadversum est, non acquiescere, quamquam minoribus numero & auctoritate conjecturis impellantur.

Contra vero si conjecturarum istarum omnium consensio argumentum certum & validum minime suppediat; non erit, unde Critici nostri conquerantur, si quis dixerit, non modo quamlibet conjecturam seorsum acceptam, veluti ab aliis distractam, dubiam & vitiosam esse, sed ne omnes quidem, in universum collatis viribus, aut exploratam probationem, aut moralem rei veritatem efficere posse. Aut saltem erudiant nos, nunquid aliæ præsto sint conjecturæ præter hucusque discussas, quibus sive Operis sive Historici capitis suppositionem deprehendamus; atque indicent, conjecturarum numerum & pondus, quæ in rem tantam sui asserunt necessitatem.

At enim, inquiet nescio quis, nonne perspicuum est, cum regulæ & conjecturæ Criticæ aliquando magis, aliquando minus probabiles sint & propositum conficientes, iis abuti quemque posse nullo negotio; nisi incommo-
modo huic consultum sit supremæ regulæ exercitatione, quæ prudentiæ & æquitatis judicium est, cujus vi, antequam de re quacumque decernatur, utriusque partis momenta libratis ponderibus examinanda sunt? Hæc itaque postrema regula insequentis articuli pensum erit.

A R T I C U L U S XII.

De principe Criticæ regula.

Postquam dubitationes nostras de peculiaribus Criticæ doctrinæ legibus & conjecturis proposuimus, illud reliquum est, ut eas subtexam, quæ attinent ad magnæ Artis hujus regulam, quam Dupinus
nun-

nuncupat *generalem*, atque fundamentum eam ita esse rectæ Critices, ut ceteris abutatur, qui hanc negligat. Difficillimum sane est de Opere aut Historia quadam accurate pronunciare, solo peculiarium Critices præceptorum cum singillatim tum simul sumtorum usu, nec petito ab hac *generali lege* præsidio.

Eam sanxit Dupinus jam ab ipso Operis Prooemio, in quo constitutis Critices monitis & conjecturis ad fallacia & germana opera dispicienda; atque ob oculos positis monitorum & conjecturarum istarum, alias majori, alias minori cum specie veri, tum etiam efficacitate virtutis, subjungit: „*principem regulam esse æquitatis & prudentiæ judi-*
 „*cium, quo, coactis omnibus, quæ pro re & contra rem conjici pos-*
 „*sunt, utriusque partis momenta æqua veluti lance suspenduntur.*”

Præf. 2. p. pag. 40. Item Dissert. præf. pag. 38. col. 2.

Hoc æquitatis & prudentiæ judicium duas subit considerationes. Sive etenim illud percipimus in universum & per sese, sive separatim, ut actio a Dupino, Tillemontio, Bailletto, Alexandro, ceterisque Criticis producta. Porro *judicium hoc æquitatis & prudentiæ* in universum & per sese, non est actu ipso regula illa, quæ utriusque partis rationes pensitet, statuaturque, quanam ex parte major prodeat cum veritate similitudo, sed ea est peculiaris uniuscujusque Critici semita, quam tenet, ut expensis utriusque partis conjecturis, ad ferendum re ipsa *hoc æquitatis & prudentiæ judicium* perveniat.

Princeps hac regula cum eadem, atque recta ratio sit, semper erit natura sua æqua & accurata; neque qui ejus vestigiis insistat, unquam a veritatis tramite aberrabit. At actus ipse judicii, quod legis istius norma committitur, non semper æquus est, rectus, & ad principis hujus regulæ, qua duce exerceri visus fuit, præscriptionem compositus. Opiniones etenim præjudicatæ, ratio inconsulta, nimia ad decernendum celeritas, nonnullarum cognitionum vitium, sinistra rerum interpretatio, assumpta officia, ingenii humani levitas & imbecillitas, qua nequit semper res urgere, hisque intendere: hæc universa, exercitatione ipsa, actum hunc judicii enervare, turbare & corrumpere facile possunt, quantumvis judicanti persuasum sit, se illum *ex judicio prudentiæ & æquitatis* elicere.

Hinc oriri solent de eadem narratione, de eodem facto, de eodem Opere, æqualibus adjunctis affecto, iisdemque fulto conjecturis tot diversæ sententiæ, tot inanes controversiæ: quamquam unusquisque sibi blandiatur, nonnisi excussis utriusque partis momentis, uno prudentiæ & æquitatis judicio ad dijudicandum accessisse.

Nullum ferme suppetit Opus, aut fama clarius, aut autoritate constantius, quam S. Ignatii Epistolæ. Ratum continuo habeamus, eunctos,

qui de illis disputationem instituerunt, eruditos Criticos, nihil eorum ignorasse, quæ ad Epistolas illas spectant; omniaque funditus animo comprehendisse, quæ illarum veritatem tueri, aut suspensionem commovere possint. Alii tamen Epistolis istis ad communes Criticæ Artis regulas, & conjecturas, quæ ipsis accommodari possunt, revocatis, & utrinque positis in trutinâ rationibus, inducuntur demum *regule huius principis* monito, ut certas existiment & enucleatas, cum Epistolas omnes, quas habemus Sancti huius Martyris, Græcas, tum etiam tres latinas ad beatam Virginem & Sanctum Joannem missas. Aliis vero, postquam eadem prospexerunt, visum est, omnes esse rejiciendas; quibusdam Græcas tantum amplectendas; nonnulli septem solummodo, ab Eusebio & Hieronymo memoratas, Ignatio dignas censent; aliqui tandem, Usserio autore, qui Epistolas hæc ad integritatem restitutas in publicum edidit, ipsius ad Polycarpum Epistola repudiata, sex solum germanas esse testantur.

Attamen quantumlibet inter se differant opiniones istæ; nihilofecius in id concurrunt omnes illarum propagatores, ut unusquisque singillatim credat, se in eam descendisse, *utrinque positis in trutinâ rationibus ex insituto supreme regule, quæ prudentiæ & æquitatis iudicium est.*

Quæ de Sancti Ignatii Epistolis animadvertimus; apte referri possunt ad Libros omnes, & facta controversa, immo ad maiorem adjunctorum, quæ illa consequuntur, numerum, quæque mirum distractarum opinionum, at totidem falsa æquitatis & prudentiæ iudicia iurantium, dissidium pepererunt. Quem præterit, super uno Jesu Christi Nativitatis capite centum circiter dissimiles Epochas emanasse? Nihilominus consule quem malueris Scriptorum illorum; & neminem reperies, qui de se non prædicet magnificæ, perpenis utrinque argumentorum ponderibus, eas se partes suscepisse *principis regule, æquitatis nimirum & prudentiæ* consilio.

Crediderim sane, Autores omnes, qui in Jesu Christi Nativitatis tempus statuendum incubuerunt, magna eruditionis vi præstitisse; rei illi accuratissimum studium dicasse; obvias difficultates disquisivisse atque illustrasse; diligenter utriusque partis rationum virtutem explorasse; omnesque Critices regulas in rem illam facientes adhibuisse: certum denique est, unumquemque illorum ad hanc potius quam ad illam Epocham animum convertisse *Suprema Regula præscripto*; veruntamen peræque certum est, illustrium Criticorum istorum iudicia esse dissimillima, omninoque contraria.

Ecce itaque centum circiter diversa placita Criticorum super eo Chronologiæ capite, qui cetera jam inde a Christianæ Religionis exordio inniti deberent; placita vero omnia, si fides eorum autoribus est, ex eadem *suprema* Critices lege deprompta, qua dirigente, quilibet eo se contulit, ubi

ubi major veritatis imago apparere videbatur. Interim autem rem nobis gratissimam exhiberet, si quis Sapientum istorum nos institueret: utra opinionum istarum certior sit, magisque probabilis. Num ea, quæ majori Scriptorum numero stipatur? At persuasum omnibus esse debet, in re Critica tutius esse, Scriptores pendere, quam recensere; neque etenim Theologi tantum & *Cassius* ii sunt, qui temere aliorum vestigia persequantur. Anne præ ceteris audiendi erunt Autores illi, qui eruditione, scientia, intelligentia, doctrinæque copia eminent? Qui autem istos dispicies? Nonne ad eos te conseras, qui minus præjudiciis, privatique studiis implicantur? Verum quonam pacto rem tantam internosces? An illorum opinionem amplectaris, qui exquisitis omnia illius controversiæ capita animo perlustrarunt? Ita: nisi profiterentur universi & singuli in hac eo se gessisse inquisitione, ut nihil habeant, de quo redargui possint. Pro iis ne tandem suffragium feremus, qui diligentia summa rationes & conjecturas ultro citroque ponderarunt; atque ob id unum in eam partem propenderunt, quæ veritati magis assimilabatur; quod scilicet *supremæ regulæ, quæ æquitatis & prudentiæ iudicium est*, firmiter adhererint? Nemo unus Autorum illorum minime persuasum habet, id se accuratissime præstitisse. Ecce quo demum tendat *princeps* hæc Dupini *regula*, cujus ductu operosum esset, opus aliquod aut factum controversum ratum habere.

At enim, nunquid non est apertum, tum plerasque Epochas istas, tum opiniones, nonnulla Opera, narrationes, aut facta Historica sive rejicientes, sive amplectentes, minimum in sese probabilitatis continere: quamquam Autoribus illis persuasum sit, se in eam vergere partem, cui verum magis affine sit; & *principem* sequi *regulam, quæ æquitatis & prudentiæ iudicium est*? De hac minima probabilitate nihil repugno: at quid non metuamus, exiguam hanc aut minorem probabilitatem, huic potius, quam alii opinioni tributam; ab anticipatione & iudicandi celeritate, non ab idonea disquisitione proficisci? aut quodnam erit hujus, ut ostentatur, iudicii insigne? Alias, plures licet ex his opiniones sint; parum aut omnino nihil probabiles, non desunt tamen quæ ad veritatem proxime accedere videantur. Inter hæc autem discrimina, cedo, quisnam erit *supremæ regulæ* usus? *Æquitas*, & *prudentia* ista, de qua tantopere gloriantur, nonne eo deveniet, ut ad singulorum ingenium, & privata præjudicia redigatur?

DISSERTATIO IV.

ANIMADVERSIONES IN REGULAS CRITICES.

DE ACTIS ANTIQVORVM MARTYRVM:

UM Acta sincera & selecta primorum Ecclesie Martyrum, a Theodorico Ruinartio collecta, in exemplar sibi proposuerint Viri Litterati; ut ad rectum monumentorum istorum delectum habendum tutas Artis Criticæ Leges rogarent; cumque in iisdem Actis positum sit dubitationum illarum fundamentum, quas in hujusmodi Leges, a Tillemontio & Bailletto super hac re conditas, excitaturus sum, nonnullas in antecessum afferam ad eruditi hujus Benedictini Collectionem pertinentes, quas excipiant alia, ad investiganda amborum Criticorum illorum præcepta, quæ his Actis fulciri possent existimarunt, institutæ.

PARS

P A R S P R I O R .

DE ACTIS SINCERIS ET SELECTIS
antiquorum Martyrum, a Theodorico Ruinartio
collectis.

A R T I C U L U S P R I M U S .

*Acta primorum Martyrum in plura genera tribuntur, non
eadem auctoritate præstantia.*

INTER magnum Actorum Martyrum numerum, quæ ad hanc diem in Sanctorum Historicis, aut aliorum Historicorum collectionibus existant, tres aut quatuor eorum classes licet distinguere, quæ diversa prorsus prædix sunt auctoritate. Alia namque sunt perspicue adeo mendacia, ut de illorum suppositione nemo unus ambigat. Satis est ea legisse, ut ratum quisque habeat, ea Romanensis fabulæ potius, quam germanæ Historiæ imaginem referre: sive temere aut de industria corrupta sint, sive ad circumveniendos homines ab Autoribus excogitata, quod moliti sunt Hæterodoxi; aut fallaci quodam studio, quo ad id vitium incensu fuere Catholici nonnulli; aut exercendi stili gratia, de quo accusari solent Monachi, (perinde ac, si fides Bailletio est, multas Sanctorum Vitas composuerint, de quibus nullam antea perceperant animo cognitionem.) Id genus Actorum plura in promptu sunt apud Simeonem Metaphrasten, Jacobum de Voragine, *Antea Legenda* Scriptorem; Petrum de Natalibus, Mombricium; Lipomanum; Surium; Bollandi & Sectatorum Collectionem; atque apud eorum plerosque, qui in ejusmodi argumento elaborarunt.

*Baillet, Orat. de
Vita SS p. 15.*

Altero loco quædam Sanctorum Martyrum Acta sunt, quæ majorem aliquanto exprimunt speciem veritatis; licet ad Critices regulas revocata a Sapientibus repellantur; propterea quod commune exploratæ veritatis specimen non exhibeant, immo mendacii notam haud levem subeant; neque Autoris alicujus testimonio confirmentur, in quo citra formidinem acquiescere possimus.

Tertium Actorum Martyrum ordinem tenere queunt ea, quæ dubia & suspiciosa esse censentur: videlicet, quæ nonnisi reddita Ecclesiæ pa-

cc,

ce coagmentata fuerunt, quæque pro Autographis Actis suffecta sunt; tempore, absumtis immanis Diocletiani aliorumque Imperatorum persecutionis, qui Sacris Voluminibus bellum indixerant; aut ætate illa, qua pulchriores Christianitatis Ecclesiæ infectabantur, cum Tyrannorum, Barbarorum, vel Hæreticorum diluvio pene obruta sunt. Revera insiciantur monumenta ista erroribus multis de tempore, de locis, & personis, quæ ipsorum auctoritatem, ne Actis Autographis sit æqualis, imminuunt. His accedant Acta illa, quæ in rei summa Legitimis accensentur, pias res & Sanctis Martyribus dignas complectuntur, & quandam vetustatis imaginem repræsentant; ut arbitrari possimus, ea saltem quoad præcipua rei capita a monumentis archetypis descendisse, sed Paraphrasibus & additionibus interpolata fuisse.

Præter universa hæc supposita, corrupta, & suspiciosa Acta, in germanorum deperditorum locum incommode substituta, supersunt adhuc non pauca certa & sincera; gaudetque Ecclesia, temporibus istis pretiosa hæc monumenta e situ atque oblivione, in quibus tot sæculorum intervallo sepulta fuerant, vindicata conspiciere.

Quas profecto sanctissimas Christianæ antiquitatis exuvias Theodoric Ruinartii vigiliis, reconditæque eruditioni debemus, qui eas omnes in suum Tractatum * de Actis sinceris & selectis primorum Martyrum coegit, atque ab Actis cum mendacibus, tum suspiciosis, quæ in ceteris Sanctorum Historicis permixta erant, secrevit. **

Verum non plane contentus Cl. hic Benedictinus, se Acta Martyrum sincera & selecta, atque multorum MSS. fide castigata, edidisse emendatissima; eadem eruditissimis adnotationibus, atque animadversionibus exquisitissimis, apprimeque necessariis locupletavit. Hæc sunt autographa, archetypa, partim e Tabulariis publicis depromta, partim a testibus oculatis descripta, partim vero ab aliquo Patre Veteri, aut Autore magni nominis, neque ab illius rei tempore admodum remoto exarata: ut Collectio eorum omnium, quæ secundum Scripturas gratiora Ecclesiæ sunt, existimari merito possint. Quod adeo in illorum animis insedit, qui S. S. Martyrum Actis se dediderunt, ut id genus monumentorum veritatem aut falsitatem exploraturi, super his Actis Criticas præceptiones instituerent; neque pariter constantius effatum habeant, quo Acta nonnulla, licet aliunde satis bona, aspernentur, alia vero, tametsi facie tenus suspiciosa, recipiant, quam respondere, ea Ruinartium tanti

Tallem. in adm.
p. XII.
Baill. Orat. de
Vita SS. p. 27.

Baill. 15. Maii
Tab. Cræ. p.
XXV.
Tallem. tom. 1.
Annot. 12. in Per-
fecto. Dicit p.
704. col. 2.

* Publicam lucem sustinuit anno 1619. Gallice redditus est a Droveto de Maupertuy 2. Tom. 2. Parisiis 1708.

** Hinc visum est opere pretium esse, ut sincera Martyrum Acta, a falsis & dubiis sejuncta, in unum fasciculum colligeremus. Ruyn. Act. Sel. pag. XI.

non fecisse, ut in Actorum sincerorum & selectorum serie collocaret; hæc autem Operi suo inferenda existimasse.

Porro quanquam Acta antiquorum Martyrum Collectionis Ruinartianæ *Acta sincera* immo *sinceriora* habeantur, affirmare tamen licet, non eadem omnia integritate nitere, & propterea in quoddam classes partiti posse.

I. Prima complecti debet Acta *Autographa judiciaria*, quæ usitatiore ^{Baili, in Or. ap. 21.} vocabulo *Proconsularia* dicuntur; aut *Præsidialia*; quod nimirum Proconsules, & Præsidum munere fungentes, præclariore essent inter Provinciarum moderatores, aliosque Judices, qui sub Ethnicis Imperatoribus judicium capitis Sanctis Martyribus intendebant. Acta ista, quæ nihil aliud præferunt, nisi interrogata quædam ad juris normam exacta, in Tabulariis publicis servabantur; indeque summo studio ea, ut exstiterent, * habere conabantur Christiani, quod a Tabellionibus sæpissime nonnisi magna pecuniæ vi poterant obtinere. ** Etatem evaserunt, exstantque etiamnunc XVI. aut XVII. pretiosa hujusmodi antiquitatis Christianæ Monumenta, incorruptissime ad nos traducta. Acta nimirum S. Justini Episcopi Philippi; S. Acacii Episcopi Antiocheni; S. Maximi, in Asia Mercatoris; S. S. Petri, Pauli, Andreæ, & Dionysii Virginis; S. S. Luciani & Marciani; S. Cypriani Episcopi Carthaginensis; S. S. Claudii, Asterii, Neonis, & S. S. Dominiæ, & Theonillæ; S. Maximiliani Thebæste in Numidia; S. Marcelli Centurionis; S. S. Agapæ, Chionæ, & Irenæ sororum; S. Didymi, & Sanctæ Theodoræ Virginis; S. S. Tarachi, Probi, & Andronici; S. Crispinæ in Africa; S. Sereni Sirmalensis in Pannonia. S. S. Philæ Episcopi Thomuitarum in Ægypto, & Philoromi Procuratoris Summæ rci; & S. Quirini Episcopi Siciæ.

Aliquando in Actorum Proconsularium istorum fronte reperire est Præfatiunculam quandam; in sine vtro clausulam aliquam Martyris interitum enarrantem, quod eorum auctoritati nihil officit omnino: cum enim Acta ista, ut in publicis Tabulariis custodiebantur, in Judicis sententiam plerumque desinere, nec de Martyris obitu mentionem haberent; nisi si in Tormentis quæstionis animam egissent; Christiani Actorum collectores Proemia iis, atque Epilogos, in quibus Sanctorum mortem exequerentur, addiderunt.

II. Alterum Actorum genus *Autographorum* eorum est, quæ Martyres ipsi per sese, ut commodum erat, conscribunt, atque in illis quæ tum ipsi, tum eorum Socii pro fide Christi supplicia pertulerant, de-

* *Acta ex Actis publicis excerpta*.
Ruin. in Præf. pag. 7.

** *Minusquam ab ipsis Notariis pæ-*

illis quantovis pecuniarum pretio con-
quabant. Ruin. 16. pag. 2.

scribebant. * Hujusmodi non suppetunt alia certæ autoritatis præter Acta Sanctorum Perpetuæ, Felicitatis, & Sociorum, atque alia S. S. Montani, Flaviani, & Sociorum; quorum præcipua pars ab ipsis Martyribus elucubrata est, reliquum vero ad cæteras eorum pœnas & Martyrium spectans, additamentum Christianorum. In hunc censum venire possent Acta Sancti Ignatii Martyris, qui in Epistola ad Romanos nonnulla eorum commemorat, quæ patiebatur in itinere Romam versus: non secus atque tormenta illa, quæ in Epistola ad Fabianum Episcopum Antiochenum se sustinuisse narrat Dionysius Alexandrinus: at visum est cautius, & illius Acta, & istius narrationem ad insequentem Actorum ordinem reservare.

III. Hic ex iis componitur, quæ Christiani Tribunali adstantes eodem, quo Scribæ publici, tempore scriptis commendabant; aut ipsorum certaminis testes, statim ac absolutum erat ipsorum Martyrium, inscribebant.

** Ista similiter Acta Autographis accensentur, atque utroque modo exarata undecimum aut duodecimum numerum non excedunt: videlicet Acta S. Ignatii Episcopi Antiocheni; S. Polycarpi Episcopi Smyrnenfis; S. Prolomæi, & sociorum; S. S. Martyrum Lugdunensium Photini, Blandinæ, Attali &c. S. S. Metræ, Apolloniæ, & plurimorum aliorum Alexandriæ, & alibi; S. Piousi Presbyteri Smyrnenfis; S. S. Jacobi, Mariæ, & sociorum; S. S. Hieremiæ, Isaïæ, Samuelis, aliorumque multorum, quorum Martyrii Autor est Eusebius, S. Theodoti Cauponis, & septem Virginum Ancyræ; S. Procopii Lectoris; S. Basilii Ancyrani Presbyteri; & S. Theodoretæ Presbyteri & Parochi Antiocheni.

IV. Quartum inter Acta locum obtinent ea, quæ proxime ab Autographis istis decerpta sunt, a quibus molestæ rei judicariæ formulæ detractæ sunt, & non semel animadversiones & Rhetoricæ venustates additæ: sive, hæc subsidio fidelibus deficiente, id attendebant, quod ore omnium pervagatum erat, quod persecutionum tempore viventes ad hominum notitiam propagaverant; atque his omnibus Acta Martyrum adornabant. *** In Ruinartii collectione XXV. leguntur hujus rationis Acta; inter quæ S. Symphonisæ & septem Filiorum; S. Felicitatis, itemque septem

* Cum ipsimet Martyres tormenta, quæ a seipso, vel ab aliis Martyribus superata fuerant, describere curarent. Ruin. Act. Præf. pag. 2.

** Nonnulli etiam, cum Martyrum, quæstiones haberentur, sese cum spectantibus Gentilibus intermiscerant; sicque ea, quæ tum a Præsidibus, tum ab ipsis Martyribus dicta factave fuerant,

diligentissime annotantes, ex his, quæ coram seipso viderant; aut audierant, postea dicta concinnabant. Ruin. ibid. pag. 2.

*** Si aliquid ex publica fama notum esset, aut certe ex antiquioribus Viris, qui persecutionum tempore vixerant. hæc omnia in unum colligebantur. Ruin. ibidem pag. 3.

Filiorum ; Martyrum Scillitanorum in Africa ; * S. Saturnini primi Episcopi Tolofani ; S. Fructuosi Episcopi Tarraconensis , & sociorum ; S. Gennesi , Comici Romani &c.

V. Quinti Actorum generis meminit Theodoricus Ruinartius , quæ neque e Tabulariis publicis educta , neque recitatis hucusque modis conscripta fuerunt . Reperiuntur hæc in Autorum Ecclesiasticorum voluminibus , qui dum Ecclesia in pace versabatur placidissima , Martyrum illorum Historiam Homiliis , Panegyricis , Hymnis celebrarunt , eos maximis laudibus extulerunt ; quicquid ipsorum perfectum habebant , posteritati tradiderunt : sive id tuta & constanti traditione , sive optimis monumentis accepissent . **

Pleraque antiquorum Martyrum Acta , a Ruinartio in os hominum producta ad hunc ordinem spectant . Sex etenim supra centum Monumentis , Collectionem ejus constantibus ; duo supra quinquaginta hæc digesta ratione sunt , quam modo retulimus . Inter cetera locum habent Martyrium S. Jacobi Episcopi Hierosolymitani ; S. Simeonis ejusdem Urbis Episcopi ; S. S. Epipodii , & Alexandri Lugdunensis ; S. Symphoriani Augustodunensis ; S. Apollonii Senatoris Romani ; S. Leonidis , Patris Origenis ; S. Hippolyti , Presbyteri Romani , aliorumque .

Ceterum in plerisque omnium istorum generum Actis ea occurrunt facta , verba , atque errata quoque de temporibus , locis , atque hominibus , quæ Sapientum mentes super ordine , nonnullis monumentis designando , in varias opiniones distraxerunt . Quædam etenim tertii generis alii ad quartum rejiciunt . Sunt pariter in quarto , quæ tertium aptius occuparent , aut quintum . Huic etiam non pauca adscripta sunt , quæ præcedenti accommodata viderentur . Quamobrem studuimus diligenter Acta singula ad eam seriem redigere , in qua collocari solent ; quamvis non diffiteamur , ad alias nonnulla præsertim postremorum duorum ordinum monumenta , revocari posse . Quod convenit inter omnes , atque in rem nostram magnopere est animadvertendum : Ruinartius id consilii cepit ; ne ulla in Collectione sua Acta sede & loco donaret , quæ incorruptæ non essent ; utque cetera respueret : ut illud consequens sit , quamquam universa Acta ista eadem autoritate minime polleant , pollere tamen tanta , ex Benedictini hujus sententia , quanta opus est , ut germana & sincera , cuiuscumque demum sint classis , existantur .

* Sancti isti duodecim sunt , *S. M. litani* appellati fortasse , quod e Scillitana Urbe Provincie Proconsularis , nimirum Carthagenensis , prodierint . Censenturpassum , priores fuisse ,

qui effuso Sanguine Jesu Christi fidei in Africa dicerent testimonium .

** *Aliquet Martyrum Gesta ex Homiliis discimus* . Ruinartio ibidem .

ARTICULUS II.

*Multa primorum Martyrum monumenta, quæ ab Actorum
sincerorum & selectorum collectione exclusa sunt,
in ea fortasse collocari possent.*

Ruinartius *Prof. p.*
XL

Theodoricus Ruinartius, eruditus S. Benedicti discipulus, cum Acta
sincera & selecta colligendi necessitatem animadvertisset, tanti-
que consilii, nunquam satis laudibus efferendi, quam adhibuit, ratio-
nem persecutus esset, atque adjumenta, quæ nactus erat, aperuisset, ut
ad illud, quod suspicimus, perfectionis fastigium opus suum eveheret,
addit: Porro etsi nihil omiserim, ut quantum in me fuit, hæc Actorum
Collectio accurata, atque numeris omnibus absoluta redderetur: non ita ta-
men rem me confecisse existimo, ut nulla penitus, præter ea, quæ hic exhi-
bemus, sincera Martyrum Acta reperiri posse existimem. Nec etiam animus
est, ea omnia inter spuria rejicere, quæ hic non habentur: quin etsi aliquis
(moderationem admireris cum eruditione certantem) nonnulla ex iis
quæ a me forte rejecta sunt, sincera judicaverit, non refragabor; modo id ar-
gumentis certis probare queat.

175. XL

Annunte itaque Viro Cl. facultatem nobis fecimus, quæ Articuli ha-
jus titulus monet, in disceptationem vocandi. Quæ de re me sane per-
bearum prædicabo, si post uberrimam messem a Ruinartio eorum o-
mnium factam, quæ pretiosiora supersunt Christianæ antiquitatis, inte-
grum erit mihi, spicas aliquas in Scripseribus Ecclesiasticis a tanto Messore
prætermittas legere, ut aliqua demum primorum Martyrum cogata
monumenta, quæ ipsius diligentiam eruditionemque fugerant. Mihi æqui-
dem videor posse testari, tot eorum superuisse, ut justum volumen ef-
ficerent. Hoc tamen satis eris pauca traduxisse: quo aliquis inde occa-
sionem fortasse nanciscatur, ea in publicam lucem emittendi.

Primus omnium se se offert S. Patroclus Martyr Trecentis in Gallia
Celtica, qui propter Fidem passus est anno circiter 259., & ab Ecclesia
colitur duodecimo Kalendas Februarias. Tamen ipsius Acta autographa
nequaquam sunt, nihilo tamen minus stili simplicitas, & quædam ve-
rustatis imago argumento esse poterant, eum sincera, & genuina, uti a
nonnullis appellantur Sapientibus, haberentur.

Nonam Julii diem S. Cyrilli Episcopi Gortinensis, & insectante Decio,
Martyris memoriæ consecrat Ecclesia. Oculos in hæc Acta conjiciat qui
velit,

vellet, atque intuitu primo omnia in illis unusquisque veritatis insignia deprehenderet. Brevia sunt, aperta, gravia, atque, ut videtur, antiqua. Ad hæc, nescio quid præferunt elegans, & magnificum, verbo, quidquid optimum monumentum efficere potest probatum. Autographa item nonnullorum Scriptorum suffragio judicanda sunt. Historiam S. Felleis Sutrinæ Martyris, sæviente Aureliano, archetypum Opus non dixerim, at dictione gravi utentem, piissimis factis repletam, nulloque adjuncto rerum improbabili laborantem, Vetustatis specimen habere; & momento esse aliquo videtur; neque pauci, quibus respergitur, errores, illius certæ veritati tenebras offundere possunt.

Cum Acta S. S. Justi & Pastoris puerorum Martyrum in Hispania anno 304. paullo post illorum triumphum confecta fuerint, Autographorum prærogativa decorari nequeunt, eorum tamen puritas & brevitatis faciunt, ut vera & genuina censeantur. Orationibus quidem duabus constant, nimirum aliquanto præ ingenio puerorum elaboratis, at longiores & exquisitiore apud monumenta autographa reperiuntur.

Nemo inficias ibit, Historiam S. S. Eusebii, Marcelli, Andrii, Hippolyti, aliorumque Martyrum, Romæ anno 257. Valeriani sententia interemptorum, omnibus veritatibus atque integritatis dotibus præstare. Revera etenim pulcherrima est, suavis, pia, vetusta, & quadam dicendi majestate sublimis.

Sancti Cononis, ejusque filiorum, ab Aureliano extremis suppliciis affectorum, Neonii anno 275. Acta ingenue & naturali dicendi genere utuntur: adeo, ut ab Actis Proconsularibus exscripta videantur; aut certe, id quod eorum confessionis est, ab Autore, qui, Ecclesia in pace composita, IV. circiter sæculo ea lusebrasse videtur; quodque utilius apparebat, decerpisse, quæque aliunde de illorum gestis audierat, addidisse.

Ex duobus exemplis Actorum S. Policusti Martyris anno 250. aut 257. sub persecutione Decii, sive Valeriani, contractiora omnibus certæ autoritatis indicibus confirmantur; præter namque breviter simplicitatemque nullum recitant eventum, quod ipsorum existimationi nocere possit.

Univerſa hæc Sanctorum Martyrum Acta quarto, aut mo fallit animus, Actorum selectorum Editionis Ruinartianæ ordini annumeranda fuissent, neque defunt, quæ a tertia illorum classe arceri non debuissent; quod nimirum eadem veritatis documenta præbeant, atque illa, quæis nemo fidem derogat; immo dicerem, aliquando majora. Nec vero propterea illa ab omni labe vindicamus; sed contendimus, tum hæc elui nullo negotio posse, tum eorum veritati obesse non posse; cum his similes, & aliquando graviore, minusque excusatione dignæ in monumentis non legi-

legitimis tantum, sed autographis deprehendantur : ut facile admodum probatu esset, nisi si rem eo differemus, ubi singillatim in hoc argumento perpendendo versabimur.

Jam vero nos latet, qua de causa Actis sinceris & selectis quicunque generis non adjunxerit præclarissimus Criticus noster Acta S.S. Emeterii, & Chelidonii Martyrum Calaguritanae; S. Eutichii, aliorumque Martyrum Alexandrinorum sub Arrianis; S. Cyrilli Diaconi Heliopolitani, & Martyris; Martyrum Communionis Catholicæ Constantinopolitanæ; Martyrum Alexandrinorum ad annum 373.; Confessorum Ægypti, Lybiæ & Pentapolis; S. S. Casti & Emilii Martyrum in Africa; S. Rutilii item Martyris in Africa; S. Alexandri Carbonarii nuncupati; octoginta Martyrum Byzanthinorum; S. Joannis Martyris Nicomedienfis; S. Nemesii, aliorumque Martyrum in Africa; & quamplurimorum, quos, ne longi imus, præterimus, quorumque Gesta ab Ecclesiæ Patribus & Autoribus Ecclesiasticis, non secus ac ea, de quibus hucusque locuti sumus, recitantur.

Libentissime profecto perciperem, quid sit, quod in Actorum hujusmodi numerum ascita fuerint Acta S.S. Barlaami, Gordii, aliorumque a S. Basilio vulgata; S.S. pariter Asteriæ & Pelagiæ Virginum ab Ambrosio; S. Dominiæ a Joanne Chrysostomo, S. Theodori Amaseni a Gregorio Nysseno; S.S. Apollonii & Philemonis a Rufino; S. Cassiani Martyris a Poeta Prudentio; S. Macedonii & sociorum a Sozomeno publici juris facta, quemadmodum aliorum multorum, de quibus nihil exploratum habemus, nisi quod Scriptores Ecclesiastici ad nostra duxerunt. Quid sit, inquam, quod in Actorum sincerorum & Selectorum numerum ascita fuerint S. S. istorum Martyrum Acta; rejecta vero illa, quæ paullo ante nominavimus; licet iidem Patres Scriptores Ecclesiastici stilum suum Martyrum istorum texendæ Historiæ consecraverint; licet nihil ad pium religiosorum hominum exemplar minus composita sint; licet æque explicate in illorum Scriptis patentia; ut paucis, licet in omnibus æqualia? Quare sit simile vero, aut postrema hæc Acta in Ruinartii Collectionem admittenda esse, aut pleraque eorum, quæ admissa fuere, repellenda.

ARTICULUS III.

*Quædam in Ruinartii Collectione locum habent monumenta,
quæ Criticis Viris minus rata & firma sunt.*

Quæcumque omnes virtutis nervos intenderit Ruinartius, ne ul-
la tanquam Acta genuina produceret; quæ revera non essent;
non id est assecutus, ut Sapientes homines universa, quæ illius
Collectio complectitur, opuscula perfectæ autoritatis esse sentirent;
sed quædam ad suspiciosa, alia ad suppositicia, non pauca, ad depra-
vata, nonnulla etiam ad fabulosa detruderent.

Historia S. Jacobi, Episcopi Hierosolymitani, ex Hegesippo deprom-
ta, atque ab Eusebio memorata, quæque in Actis Selectis principem
locum obtinuit, si Dupinus audiendus est, magis ad fabula, quam ad
veritatis ingenium accedit. Dissertationem quandam in rem hanc insti-
tuit Arnaldus, in qua plures narrationis hujus particulas fabularum,
rerum incredibilem, absurdarum, immo stultarum etiam insinuat.
Existimat pariter se invictissimis * rationibus effecisse, quæcumque de
Sancto Jacobo perhibet Hegesippus, nullo modo propugnari posse, &
procul esse longe ab omni specie veritatis.

Lib. 2. Hist. 2. 32.

Dup. Tom. 1.
pag. 167.

Tom. 1. Mem-
non. Tellen. 2.
Editio.

* Ecce Autoris istius momenta.
1. Ferunt Actilla, librum fuisse D.
Jacobum in Sanctis Sanctorum introi-
re: legunt enim ita Epiphanius &
Hieronymus sic ταύτην τὴν ἀγίαν, non
autem in prioris Templi partem,
quod fidem omnem transgreditur. 2.
Nihil est, cur credamus, S. Jacobum
ab Aaronis Stirpe protectum
fuisse. 3. Cum Hegesippus Judæos
S. Jacobum hoc pacto interpellantes
inducit: *Hortamur te, ut populi er-
rorem comprimas, qui falsam de Jesu
opinionem imbibis, perinde quasi Chri-
stus esset* tibi enim omnes fi-
dem habent proinde plebi per-
suade, ne circa Jesum deinceps aberret.
Par ne usquam erit exemplum amentia
tantæ? Nonne illud necessario
fit, aut populum illum mente cap-
tum fuisse, aut Jacobum mente cap-
tum credidisse? 4. Nihil certe ab-

surdus cogitari potest, quam Ju-
dæos nobis ob oculos ponere, quod
Hegesippus facit, perinde ac lum-
ina in existimatione Jacobi probita-
tem haberent, interim vero illum
rem hanc homine honesto insignifi-
cam in sese admittere posse confi-
derent. 5. Deinde verba, quæ in
Scripturarum & Phariseorum ore ponit
Hegesippus, pura puta vocum con-
geries sunt obscura & indigesta. O
Jesu, cui nos omnes fidem adhibere par
est; quandoquidem populus omnis errat,
Jesum scilicet crucifixum, doce nos quod
sit ipsum Jesu, suffixi Crucis. 6. Red-
dito autem a Jacobo testimonio ap-
prime diverso, obstupent Judæi,
quasi vero illud præstolari non de-
buissent. Tum exclamant *ipse etiam
Jesu erravit*! moxque concitantes,
eum e Templi fastigio præcipi-
tem agunt,

Til.

Tillemontius ipse, qui totus fuit in aliqua probabilitate Historiæ huic vendicanda, postquam propriis difficultates ab Arnaldo propositas meditatuse est, adeo illarum vi convictus fuit, ut aperte fateretur, se non audere testari, responsa sua adversariationes elevaré; arduumque magnopere videri, in pluribus Hegesippo non refragari, præsertim cum tradit, uni Jacobo potestatem fuisse Sancta Sanctorum ingrediendi. Denique declarat se id ulterius tueri nolle: „Quinta, inquit, præcipue Arnoldi probatione commoveor; ne quod in Editione priori susceperam, „me hac Hegesippi narratione sustinenda amplius irretiam. „Si magni hominis istius moderationem Critici imitarentur, in spem aliquam induceremur, fore ut quantocius multæ veritates emergent, quæ novis in dies acuminibus involvuntur.

Temo 1. pag.
612. 4. Editio.

Acta S. Justinii Collectioni Ruinartii inserta a Tillemontio & Bailletto, tanquam legitima immo Autographa monumenta, sunt plurimi; verum tamen doctus Pater Papebrokius, apud omnes Critica facultate præclarus, funditus penitatis hæc S. Justinii Actis, ea S. Justino Philosopho supposita fuisse pronuntiavit; & palam facere studet, Acta illa Ruinartiana ad alium Justinum pertinere, qui Græcia Romam veniens, ibidem capite diminutus est; cum ex adverso Justinus Apologus vi veneni sublatus fuerit. Alia rursus id ipsum consuevit argumenta.*

Hollandus ad
dem 23. Aprilis.

Ruinart. Acta
Sed. pag. 110.
Tillem. Temo 3.
art. de S. Saturni-
nino. pag. 297.

His adde S. Saturnini primi Episcopi Tolosani Acta, de quibus per Ruinartium & Tillemontium nefas esset dubitare: at nihil nobis certi atque absoluti narrat, de anno, quo Actorum istorum vixerit Scriptor, a quo tamen monumentorum istorum pendet autoritas. Opinatur Ruinartius eum quinquagesimo floruisse anno post S. Saturnini interitum, qui in 250. incurrit. Contra vero Tillemontius hujus Vitæ Auctorem discipulum facit S. Exuperii sub V. Sæculi initium.** Attramen

* Primum peticum est ab Officio, & Menæis Græcorum, nec non a Typico S. Sabbæ, quæ peripicue duos Sanctos Justinos agnoscunt; quemadmodum etiam parvum Menologium editum Venetiis anno 1522. Alterum suppeditat Apponius VII. Sæculi labentis scriptor, cujus hæc verba sunt: *De Magno Viro Justino Philosopho historia refert factum, qui dum contra Gentiles pugnaret & quosdam filios Matris philosophos redarguit blasphemantes, callide in secreto ab illis vocatus, ab illis Magistris interfectus est.* Lib. 1. in Apocal. Tertium prælo est horum

Acta volutanti, in quibus dicuntur Martyres capite damnati, quod *Imperatoris edicto* non obtemperaverint, cum *Imperatorum* scribendum esset, regnantibus tum Marco Aurelio & Lucio Vero. Commemorantur denique illorum Imperatorum Edicta, qui omnino nullum in Christianos edixerunt.

** Ruinartii sententia est, quæ de Sancti Saturnini Vita feruntur, ab alio conscripta esse, atque ea quæ corporis Translationem persequuntur: quapropter cum ait: *ante annos quinquaginta* sive assuta sunt

tot

tot istorum rationes & decisiones non prohibuerunt, quominus Patres Menardus, & Alexander, multique Sapientes S. Saturnini Historiam Opus calumniatoris fide prorsus indigni esse proclamarent. Adde, inquit Alexander, huius Historiæ Autorem fidem non mereri.

Quantumvis optima veritatis indole prædita sint S. Pionii Acta, illamque Charitatem, quæ prioribus Ecclesiæ sæculis effervescebat, maxime redoleant; tempus tamen operi appositum, atque Eusebii testimonium suspicionem in illa conferre possent. Critici quoque præstantes explicatissima, ut testantur, suppositionis indicia in iis deprehendunt. Quorum evertendis argumentis nihil est apertius, quam duos agnoscere hoc Pionii nomine insignitos Sanctos, ab Actorum Scriptore minime secretos; aut Eusebium non audire, cujus dicta cum iis, quæ narrantur, componi nequeunt. *

Tamet si S. S. Luciani & Marciani Martyrum Nicomediensium Acta, qui Sabino Bithiniæ Proconsule, Decio vero Ecclesiæ divexante, flammis pro Christo absumti sunt, Autographa haberi necesse sit, utpote ab Autore e publicis tabulis deprompta, quoad ea, quæ ad ipsorum confessionem, & Martyrium, alteram Actorum partem, attinent, & quamvis integerrima, & elegantissima, ut nihil supra, censentur: hæc tamen præconia universa Tillemontium non prohibent, ne asserat, errare Historiam hanc iis sinceritatis notis, quæ in Actis Autographis continuo se produnt; neque istorum autoritate ullatenus pollicere: & pulchram satis, plamque licet, & nihil vitiosi præferentem, non esse tamen nisi in mediorem Actorum numero recensendam; cum plura, quæ Metaphrastis dictionem referunt, complectantur. **

Acta Sancti Vincentii Martyris legitima passim visa sunt, & propterea a Ruinartio in suam Collectionem recepta. Nihilominus multa Bailletio in iis occurrunt, quæ offensionis aliquid habent, & Tillemontio arduum opus est, tutum satis de illis iudicium ferre. „ Non audemus, „ inquit alibi, Sancti Vincentii Acta vel probare, vel improbare: „

verba hæc, siue nobis fucum facit, cum ex Tillemontio quinquaginta solum post Saturnini mortem annis florere nequiverit, neque Reliquiarum Translationis meminisse, quæ incidit in V. Sæculum.

* Perhibent Acta Martyrium subisse S. Pionium sub Proconsule Julio Præto, & Quintiliano Consule, Imperatore Gajo, Mense quinto Traiano Decio, & Vizato grato; videlicet Decio Consulatum tertio gerente, anno circiter 252. Ex adverso Eusebius,

Pionium non sub Decio, sed sub Marco Aurelio passum fuisse, declarat, atque illum Polycarpi Martyrio, quod anno 167. contigit, adiungit. Persecutione orta in Asia, inquit Historicus hic, Polycarpus & Pionius fecere Martyrium. Cum Eusebio faciunt Hieronymus, & Martyrologia bene multa.

** Exemplo sit, quod Sanctorum quidam ad Proconsulem ait: Loquaris quasi unus de insipientibus.

Menardus Diatriba de Unico Duxysio. pag. 36.

Alex. sec. 1. Tom. 2. Dissert. 13.

Barn. Tillem. tome 3. art. de S. Pionii pag. 367. Ruin. pag. 120.

Petavius, Joseph. Scalger, Pearson & c. apud Ruinart. pag. 120.

Baillet. Tab. 28. Orig. pag. 37. Acta Sel. pag. 256.

Tillem. Tome 3. annal. 32. in Decio persequit. pag. 704. col. 2.

Exp. 1. Hist. c. 25. item 20. Ruin. Act. Sel. pag. 189. Sab. Crit. 22. Jan. pag. 56. Tillem. Tome 3. pag. 216. item pag. 674. col. 2.

multaque adnectit quæ in causa fuerunt non contemnenda cur animi sui assensionem sustineret . *

A R T I C U L U S IV.

*Consideranti Bailletianas Regulas dubium suboriri forte
posset , num oporteret , Actorum partem a
Ruinartii Collectione summovere .*

*Baill. Orat. de
Vita S. S. pag.
140.*

EA tantummodo Martyrum Acta Bailletis autographa sunt ; quæ a Tabulariis publicis deprompta , vel ab ipsis Martyribus , sive ab eorum certaminis testibus conscripta , aut ab his revera autographis traducta fuerunt ; nec vero alia pene videntur hoc Autographorum nomine donanda . Porro qui assentiat his , nonne jure dubitabit , utrum nec ne quinti Ordinis apud Ruinartium Acta sincera reipsa sint ? Si nanque deest ipsis Autographorum ratio , deest quoque ex initiis Bailletii sinceritas . Quo fieret , ut *Sincerrum & Autographum* ejusdem nomina essent significationis ; aut certe non apparet , in quo situm sit eorum discrimen . Criticis autem persuasum adeo est , hanc esse Ruinartii mentem , ut quoties monitum volunt , Acta quædam esse sincera , ea dicant a Ruinartio inter *Autographa* recenseri . Bailletus sane eruditus Patris hujus Collectionem amplissimis verbis efferens , subjicit : „ quod si Acta „ nonnulla permixta sint , *Archetypis* aliquanto inferiora , id factum esse , quia pro *Autographis* habita fuerint , & ab antiquo Patre , aut ab „ Autore magni nominis alio profecta , qui propior illi esset ætati „ . Et quidem non est , quid *Alia sinceris & selectis* intelligamus , quam Acta vera , fidelia , pura , digna fide , autoritate probe munita , autographa : eadem enim fere vis subjicitur verbis istis ; aut quemadmodum ea nuncupat Ruinartius , *Alia pura , primigenia , genuina* . Non putavi addendum esse , *Archetypa* ; quamvis etenim omnia *Archetypa* sincera sint , & certæ autoritatis , non omnia tamen Acta sincera & certæ autoritatis *Archetypa* sunt .

*Baill. ibidem
pag. 171.*

*Ruin. Pref. pag.
2.*

Duo itaque Bailletus habet , quæ manifesto ostendunt , ipsi consilium

* Primum est , eorum Conciones nimium videri prolixas . Alterum , desiderari versiculum : *Judica me Deus &c.* a S. Augustino relatum . Tertium , formulam hanc *Daciano int.*

dam Brasili ejusdem temporis Autori consentaneam non esse . Cetera , quæ S. Vincentii Acta in suspensionem adducere possunt , a Tillemontio sunt petenda . Tomo 3 , pag. 674.

non fuisse, quintæ Classis Acta immo quartæ etiam non exiguum partem *Autographis* accensere. Monet namque primo loco, Tabularum Instrumenta *autographa* proxime ab *Archetypis* descendisse: altero vero, Acta hoc pacto confecta in manus pervenisse Episcoporum, aut Censoris alicujus, a quibus, antequam in vulgus manarent, castigarentur. Fatemur ultro quinti Ordinis monumenta, & quarti etiam non pauca, proxime ab *Archetypis* exscripta non esse; neque putamus tueri quempiam posse, ea ob oculos posita fuisse aut Episcoporum, aut Censorum, quo, adhibito prius severiori judicio, publicam lucem aspicerent. Ecce itaque Acta multa, quorum ex Bailleti Critice nuntiat auctoritas.

Ipse quoque ratio, qua Ruinartii Acta cum ex quinta serie, tum ex quarta pleraque elucidrata sunt, si ad Bailleti regulas exigatur, non patitur, monumenta hæc satis magna auctoritate florere. Quæ in quintum censum veniunt, multimodis exarata sunt. 1. Aliqua istorum decerpta sunt; atque unam Martyris Historiam exhibent; quin interdum illustrandæ narrationis gratia, ornamentis quibusdam affecta sunt. 2. Alia non leguntur nisi in Homiliis, aut Panegyricis Patrum, qui S. S. illorum merita celebrarunt. 3. Quædam Poematibus & Hymnis ad S. S. gloriam fusi continentur. 4. Multa denique sunt ab Autoribus Ecclesiasticis, Rufino nimirum, Palladio, Socrate, Sozomeno, Theodoro, aliisque collecta.

Præterquamquod Monumenta ista, & quarto etiam loco posita nonnulla, ab Archetypis haud ortum ducunt, plura etiam, quæ scrupulum ingerunt animo, complectuntur. Qui namque minime dubius & anceps præterea Acta S. Symphoriani Martyris Augustodunensis; cum ipsorum Scriptor videatur, argumenti sui partem creasse, seque collocationum inter Judicem rogantem & Sanctam respondentem autorem fecisse; etsi his universa pene Acta concludantur; cum species sit, cum M. Aurelii nomini Editum quoddam supposuisse, qui nullum sanxit, ut placet Criticis nostris; & neminem in eorum testimonium proferat, quæ, tertio post Martyris exitum jam ad finem vertente sæculo, lieteris commendavit? Fidenter ne prorsus & animose asseverabis, Sancti Nicephori Martyris Historiam Actis sinceris & selectis adscribendam esse? Atque, monente Bailleto, ipsa quoque narrationis hujus pulchritudo, quantumvis ad exemplum pia, potest esse ratio dubitandi iis, qui locorum & temporum adjuncta multa in ea desigerant, num Parabola quædam judicanda esset Charitatis fraternæ & Christianæ reconciliationis: moralis scilicet Instructio ad Historiæ naturam composita; sive, ut lo-

Baillet. Tab. Crit.
220-225 p. 1-4

Baillet. Tab. Crit.
p. 243 p. 25.

Tillemont. 4. de
not. 8. in Perso-
nas Valerian. p.
300. edeb.

ta imaginem aliquam referat. Historia demum nomine carens Auctoris; nulloque vestigio notata, ex quo argui posset, unde nam, aut uno, aut pluribus exactis seculis, rem hauserit. Num quis vim afferet nobis, ut S.S. Cyri & Julitz Martyrum Acta sine ulla dubitatione fide digna & autoritate præstantia nuncupemus? Quid quod Auctor ipse ansam nobis præbet de illorum absoluta atque integra veritate ambigendi; quandoquidem profitetur, se factum e traditionibus popularibus accepisse, quarum fons a ducentis quinquaginta annis obstructus fuerat? Plura alia parata essent exempla super hac priori, qua hujusmodi Acta conscripta sunt, ratione; nisi hæc tria in rem nostram satis superque esse pro certo haberem.

Martyrum Acta, ex quo ea nobis dederint Patrum Homiliz, non afferant semper necessaria secundum Bailleti Criticen indicia; ut omnes tollant dubitationes quæ de illorum veritate moveri possent.

Quoties succurrit ipsi Auctorum testimonium infirmare, exiguumque illorum auctoritatem innuere, ad hoc principium se confert: eos nempe Oratorum citius quam Historicorum instar locutos fuisse. Regula ista, quam crebro usurpat, reperitur præsertim in ea Tabulæ Criticæ parte, in qua S. Laurentii Acta ad Criticæ artis leges expendit. Postquam etenim animadvertit, a Sanctis Ambrosio, Augustino &c. defumenda esse quæcumque certiora supersunt de Sancti hujus Diaconi Gestis, subjungit. „Meminere tamen oportet unumquisque, non neglexisse Patres, E. „loquentiæ privilegiis uti, quo Martyres & Tyrannos artificiose collo- „quentes inducerent. „

Secundum hæc, contendet ne quis, ut, monumenta veluti *pura, primigenia, & genuina*, Sermones aliquos, quin hæsitemus, recipiamus, in quibus Auctores *non neglexerunt eloquentiæ Privilegiis uti, quo eos artificiose colloquentes inducerent, quos in scenam producebant*; Rectorumque potius quam Historicorum dogmata sectati sunt? Probabile e contrario fit, futurum per Criticos integrum nobis dubitare de auctoritate & sinceritate Actorum Sancti Laurentii, quæ accepimus ab Ambrosio, atque inter Acta selecta sedem habent; de iis, quæ Sanctus Eucherius Episcopus Lugdunensis in Epistola ad Salvianum Episcopum commentatus est super Mauricii & Sociorum Martyrio; de traditis a Chrysostomo ad Sanctam Dominiam, & foelias, nec non ad Sanctum Lucianum Presbyterum Antiocheum spectantibus; de Elogio, quo Gregorius Nazianzenus usus est in Sanctum Theodorum Martyrem; deque aliis item a Basilio in S. Barlaamum, Gordianum & Julitam consecutis; de S. Phocæ Passione ab Asterio Amaseno descripta; utque ceteris de Martyribus differentibus, atque in Acta selecta relatis supersedeamus, cui persuasum erit, quandam Tabulam S.

Eu.

Tab. Crit. 10.
Aug. p. XLX.

Euphemie * martyrio depictam, atque ab Asterio Amaseno explicatam, opus esse satis firmum & ratum ad dubitationes universas eximendas, quæ moveri possent, utrum Acta ista pura sint, explorata, sincera, & autographa, necne?

Satis est evolvere, quæ de Sanctæ Agnetis Martyrio recitat Ambrosius, quæ de S. Juliano Martyre Chrysostomus, quæque de aliis Sanctis, a Patribus celebratis, & in selectorum Actorum numero recensitis ad hanc diem existant; ut compertum sit, summos hosce Viros non neglexisse *Eloquentia Privilegiis uti*, ut argumentum ipsis propositum nonnunquam sterile uberrimum fieret; eique ornamenta & adjuncta multa commodare, quæ ex proprio citius penu, quam e rei summa depromserunt.

Regula insuper, quam tradidit Bailletus de testimonio, Poetarum auctoritate comparato, nihilo favet magis animis confirmandis super Actorum Veterum Martyrum, quæ ad Ruinartii Collectionem atinent, integritate. Cum etenim non levem S. Felicis Nolani Vitæ partim hauserit e Poematibus Paulini, ad Sancti illius celebritatem compositis; præsentit ipse per se se, non omnes lubenter admodum fidem adhibebunt Poetæ, facta adeo nova & inusitata narranti, qui quantumvis Vir Sanctus esset, non desineret Poetam esse; & propterea facultatem habere, argumentum suum admiratione aliquanto majori, quam natura sua ferret, efficiendi „ Est cur judicemus, inquit, S. Paulinum ex Poeticæ disciplinæ ingenio „ S. Felicis virtutes prædicaturum, illius licentia non se abdicasse. „

Quo loco arbitrandum illud quoque est, Baillæto duce, hujus libertatis exercitationem non excidisse animo Prudentio in Poematibus de S. Laurentio, de S. Eulalia Emeritensi; in Hymnis de S. Hyppolito Presbytero Romano; de Sanctis Agnete, Vicentio Diacono, XVIII. Martyribus Cæsaraugustanis, Cassiano, aliisque, quæ Actis selectis annumerata sunt. En novum Actorum genus, de quorum auctoritate suspicari possit.

Jam vero quod est Rufini, (cui soli de re testimonium dicenti non esse fidendum Critici nostri existimant) Socratis, Sozomeni, Theodoretii; non dubitamus Historicos istos, qui tanto munere nulla sane ratione decorati sunt, ut neque fallere neque falli possint, summam Ruinartio habere gratiam, quod in Actorum sincerorum & selectorum numerum addiderit ea, quæ mandarunt ipsi Litteris de S. Simeone Episcopo, &

* Nihil revera certi ad ætatem nostram productum est de Gestis & Martyrio S. Euphemie præter ejusdem tabulæ descriptionem, ab Asterio Amaseno IV. labentis sæculi Scriptore confectam, in quæ S. Virginis hujus Martyrium pictura

expressum erat. Historia hæc copiose habetur IV. & VI. Actione alterius Concilii Niceni; ut ad Imaginum venerationem confirmandam argumento esset. Tomo 1. Auth. PP. Combef. Ruinart. Act. Bibl. Sel. pag. 343.

14. Jan. in Vita S. Felicis. pag. 318.

In Tab. Crit. 10. Aug. p. XXX. Item 10. Decembri pag. XXXI.

foecis; de S. Cyrillo Diacono Heliopolitano; de Sanctis Eusebio, Nestorio, Nestorio, & ceteris Martyribus Gazæ in Palæstina; de S. Macedonio, & Sociis, de S. Basilio Ancyrano, pluribusque aliis. Interea metuendum est, ne tantum minime deferant Historicis istis Sapientes, ut, quæ hæreant, tanquam pura & germana suscipiant, quæ de Sanctis Martyribus istis posteritati propagarunt, quæque potiori jure collocanda essent inter narrationes veritati proxime accedentes; non secus atque ea, quæ in Scriptoribus Actorum nonnullorum Martyrum, in Homiliis & Poematibus Patrum reperiuntur. Si etenim non multum tribueret omnibus Historicis istis, qui eas uti dubias tantum & suspiciosas admitteret; ipsis fortasse nimium tribueret, qui illas monumentis tutis, veris, genuinis, & autographis annumeraret. Quare, ut duo hæc extrema declinemus, iniquum forte non esset, de monumentis istis hoc ferre judicium: ea maxime probabilia habenda in rei summa, neque ullatenus contemnenda, immo aliquo honoris genere prosequenda; quamquam vix induci possimus ad credendum, Homiliis & Poësis istis nulla rerum addita fuisse adjuncta, aut speciem quandam narrationi effictam, quibus autoritatis suæ nonnihil amitterent. Idem pariter ratum facit, Autores istos Ecclésiasticos Historicarum suarum capita præcipua a monumentis certissimis desumpsisse; quod nullo modo tueri possumus; cum nullum plerumque de generibus summis sponsores exhibeant; exploratum vero sit, ornatus adjuncta, & argumenti partem ab Autoribus istis profluxisse.

Quid si Critici nostri Eruditi facta plurima graviorum Scriptorum, Eusebii nimirum, Hieronymi, & Augustini autoritate fulcra, quotidie flocci faciunt? Qua igitur ratione minoris longe dignitatis Historicis animum adhibere super factis, quæ ante ipsorum oculos, uno quippe, aut pluribus sæculis antiquiora, versata non sunt; & neminem præterea, qui pro ipsis spondeat, in medium adducunt?

ARTICULUS V.

Panca sunt Collectionis Ruinartiana Acta selecta, in quibus, ad Tillemontii documenta revocatis, leves interdum maculae, immo suppositionis nota non appareant.

Eorum, quæ præfata Martyrum Acta maculis afficiunt, non unum genus est. Quædam levissima sunt; alia aliquanto majora, nonnulla denum tantæ gravitatis, ut de monumenti illius falsitate quæstionem dirimant.

Tillemontio leves maculae sunt, ea omnia quae rem perturbant, 1. ob nonnullorum nominum similitudinem: *Aurelii* ex. gr. & *Aureliani*, *Claudii* & *Clandiani*, *Fabii* & *Fabiani*, *Maximi* & *Maximiani*, *Valerii* & *Valeriani*, quorum unum interdum pro alio in Actis autographis usurpatur. 2. cum sive nota, sive verbum aliquod loco alterius appositum est: uti IV. pro IX., *Thrace* pro *Dacis*, quod occurrit in Actis S. Ignatii; *Stratēum* pro *Statēum*, in Actis Sanctae Symphorosae; *Traiano* pro *Tralliano* in Actis S. Polycarpi. 3. Si in MSS. variae Lectiones emergant, quod obviam sit in Actis S. Symphoriani: *non debet Index frivolis verborum fermocinationibus subiacentem proferre sententiam*, alia legunt, *superiacentem*, *jacentem*. Martyrum Scillitanorum Acta exordiantur in hunc modum: *Existente Claudio Consule*, alia MSS. habent: *praesente*, *praesente*. 4. Quoties tempus mutatum est; quemadmodum in Actis S. Maximi loco *pridie Kal. Maii* Amanuenses adnotarunt *pridie Idus Maii*. 5. Cum Actis ipsis Proconsularibus praefixum est quoddam Proemii genus, aut aliqua ad illa concludenda veluti Peroratio. Tillemontius in Actis ipsis auctoritatis minime controversae magnum erratum istorum, aut his similibus numerum observavit; quae tamen nihil asserunt opusculis, in quae irreperferunt, detrimenti, atque in nihilum occidunt per sese; ubi monumenta illa quandam integritatis notionem imprimant, cujus vi de illorum puritate & sinceritate quaestionem habere nequimus.

Tillem. in Actis
vitiis, & ali-
bi.

Attamen aliae sunt labe, quae majorem animi provisionem flagitant. Hujusmodi praecipuae existimantur, quae Historiam, disciplinam, mores, & id genus alia attingunt, quarum haud pauca se produnt in Actis selectis exempla. Licet autem harum una vel duabus occurrentibus, nequeat Historia infra suppositas ablegari; sentit nihilominus Tillemontius, hanc suspitione laborare, si plures invicem connexae in illa deprehendantur.

Propositis etenim multis; etsi levibus maculis, quibus inficiuntur S. Marisi Acta, ut ea adulterina esse convinceret, hanc jussit legem: „ Quamvis dici possit has minoris momenti esse, si singillatim accipiantur difficultates ad elevandam Actorum istorum auctoritatem; sufficiunt tamen, omnium complexione considerata, etiam si magna anti- quitatis & veritatis signa praeferebant. „ Dupinus item praecipis, quae tradit ad internoscenda fallacia & incorrupta Scriptorum Opera, hujus accessionem fecit inter ea, quae rem concludentia nuncupat: idemque ferme est cum Tillemontii lege. „ Accidit saepe numero, inquit Du- pinus, ut quaelibet conjectura divisim sumpta non magnopere facienda videatur: si tamen in unum cogantur omnes, nos efficiatur aliqua de re, ut fert veritas humana, certiores. „

Tillem. q. 4. an-
not. 4. in S. Ro-
m. p. 671. et. 2.

Dup. in Praef. 2.
part. p. 110

Quo constituto principio, non video quid plane cogitandum sit de multis, iisque *Archetypis Monumentis*, in *Ruinartii Collectione* comprehensis, quæ pluribus hujus naturæ vitiiis contaminantur. Juvet nonnulla exempla producere. Quamquam Acta S. Maximi Mercatoris in Asia, & Martyris Proconsularia censcantur: *Proconsularia*; Baronius ait, & quo breviora sunt, eo fideliora censi debent, non pauca tamen in iis reperire est, quæ negotium aliquod facessere videntur. 1. Narrant, Sanctum hominem ultro se palam ostendisse, quod supposititiis potius Actis, quam veris familiarius esse contendunt. 2. Titulus *Consularis*, Optimo Proconsuli tributus, error est; ut ex consequentibus manifesto colligitur. 3. Cum Optimus dixit, Decii Edictum imperasse: ut omnes Christiani, relicta superflua superstitione, cognoscant verum Principem, cui omnia subjacent, & ejus Deos adorent; non apparet, quænam sit verbis istis subiecta sententia. 4. Non convenit, utrum anno 250. interierit. 5. Monent Acta, eum obiisse diem supremum *Secundus Idus Maii*; cum tamen putent legendum esse *pridie Kal. Maii*. 6. Quidam Ephesi decessisse perhibent; alii & fortasse tutius in Urbe Asia, Liburniæ civitate prope Dalmatiam in Illyrico; aliqui Lampaci in Hellesponto: Acta vero apud *Asia Provinciam*. In obscuro denique est, unde nam genus duxerit Maximus: erat *Plebeius*, inquit Acta, negotii sui curam gerens. Alia Episcopum, Presbyterum, Diaconum, aut Levitam appellant. Hæc omnia in opusculo satis brevi nihil profecto ad ejus conferunt veritatem.

*Titidem p. 243.
num. 2.*

Acta S.S. Rogatiani & Donatiani MM. Namnetensium stilo & cogitatis gravia sunt, & pro sinceris habita; quædam tamen in his offendent. I. Sermones, præsertim Judicis, aliquanto longiores sunt & elaboratiores. II. Tradunt Acta, Diocletianum pollicitum fuisse his, qui Deorum caeremonias colerent, vel sacrificia devote offerrent, publico se cognoscerent stipendio donandos: quod Tillemontius putat, Imperatoris severitatem, præsertim in Decreto publico non decere. Rogatiani quoque ad Judicem verba non satis vrecunda videntur; nihilque erat, cur acerbè adeo responderet. III. Probabile non est, Carnificem sententiam, in Martyres pronunciatam, exequendo immutasse. Animadvertunt demum Acta, Diocletianum & Maximianum Decreto sanxisse eos qui Christiani nominis in confessione persisterent, post illa tormenta, capitalem subire sententiam. Edicta istiusmodi proposita sunt anno duntaxat 303. immanis persecutionis tempore: nihilo secius *Ruinartius* S.S. istorum supplicio assignat tempus Gallicanæ persecutionis a Maximiano Herculeo exelata: sub initium Imperii Diocletiani, quo tempore persecutio generalis non erat, Edictis adhuc minime vulgaris.

*Acta fol. p. 296.
num. 1.*

Huc

Huc afferre liceret Acta S. Polycarpi nonnullis obstructa difficultatibus hactenus inexplicitis, non secus atque illa Sanctæ Symphorose, & S. Theodoti, de quibus disputans Tillemontius ait. „ Nulium ferme monumentum est, quantumvis Autographum, quod objectis non pateat, „ quandoque molestis & difficilis explicatus. „ Nihil dico de multorum primi Ordinis Martyrum Actis, de iis ulmirum, quæ ita sunt autographa, ut sint etiam *Archetypa*, & tamen secundæ hujus rationis erroribus non vacant, qui etiam reipsa, & seorsim sancti leves videantur, neque Monumentorum istorum auctoritatem extenuare possint, universorum certe concursus ex Doctrina Tillemontii ea deberet in suspensionem vocare, immo falsitatis redarguere.

*Tome 1. pag. 166.
col. 1.*

Perginus in altera Dissertationis hujus parte Tillemontii & Bailleti regulas examinare, quibus ad dispicienda Acta legitima a spuriiis uti solent. Id unum interea hoc loco monitum facimus, Legum istarum præscriptione videri, in Actis plerisque, quæ sincera jactantur, non admodum sinceritatis deprehendi. Non quod revera hujusmodi esse negem, idem etenim pene suffragium de illis fero, atque Autor Collectionis: at in aliquibus quædam loca reperias, quæ Tillemontii & Bailleti consulto manifesta sunt suppositionis indicia; in hunc censum veniunt tormenta extraordinaria, sermones exquisitiores, aspera verba, minusque Imperatoribus & Judicibus morem gerentia, & id genus alia, quæ deinceps persequemur.

PARS ALTERA.

REGULÆ CRITICÆ

Tillemontii & Bailleti ad Actorum Veterum Martyrum
cum mendacium tum germanorum discrimen
habendum.

ARTICULUS PRIMUS.

*Acta Martyrum quo breviora, & simpliciora, eo semper
meliora iudicata sunt.*

Documentum hoc, quod a Baronio Critici mutuarunt, principii cu-
jusdam loco ponunt, cui cetera innitantur, quæ sunt ad re-
ctum habendum veterum & autographorum Martyrum monumentorum
ab interpolatis & suppositis delectum accommodata. Quoties in opus
incidunt brevitatem affectum & simplicitatem, plerumque uti sincerum atque
incorruptum amplectantur, rejiciunt vero, aut certe suspitione attingunt,
si quando vitiis, duabus istis virtutibus contrariis, inficiatur.

Tillemont. 2.º, art.
20. de S. Jos. p.
435.

Tillemontius nempe de Sancti Justini Actis discrens. Ipsorum integri-
tas, inquit, eo certior evadit, quo breviora sunt, & simplicissima: quæ
duo signa percipimus esse, ut Acta autographa a falsis & paraphrasi
utentibus secernamus. Baillet similiter, qui Tillemontium fere sem-
per sequitur e vestigio, non excidit præceptum istud. Ex firmioribus,
ait Criticæ nostræ regulis illa est: simpliciora & breviora Sanctorum
Acta esse item meliora, & quandam autoritatis indolem præferre.
Duabus istis virtutibus, subdit alibi, putamus nos verum Actorum
Autographorum argumentum assecutos fuisse, iisque semper uti sumus,
ut hæc ab illis dignosceremus, quæ primo capite mendacia sunt, aut pa-
raphrasibus, veluti subfatis quibusdam pannis, depravata. †

Baillet, in Orat. p.
336.

Idem p. 34.

† Fontaines ha-
bet Autogr.
Additiones in
Actis.

Secundum hæc otiosum esset percontari quamobrem tanta prædicatione
extollant Actorum S. S. Ignatii, Symphorose, Polycarpi, aliorumque au-
toritatem; quod nimirum pro certo habeant, eorum brevitatem simplici-
tatem.

eatemque totidem esse explorata ipsorum fidelitatis absolutæ monumenta, quibus laude digna efficiuntur.

Nec vero mirum videri debet, ab ipsis prava existimari tot vetusta, quæ Metaphrastes collegit, Acta, sive quæ in *Legenda aurea*, Bollandi, Lippomano, Surio, aliisque Sanctorum Historicis reperiuntur; cum præcipua, & fortassis una, quam afferunt, hujus discriminis causa sit; ea tot additionibus intumuisse, ut quandam autoritatis formam, quæ nonnisi brevitate & simplicitate fingitur, amiserint: quamquam autographa esse possit rei summa, atque inter additiones paraphrasesque tenuis interdum quidam archetypæ sinceritatis splendor affulgeat.

Quæ cum ita sint, me quidem lætet, utrum præferant egregii Critici nostri, magnam hanc atque excellentem regulam, quæ non inepte ipsorum regularum regula diceretur, cum undique ipsis apte cadat, utrum inquam præferant, hanc duobus aut tribus æque periculosis scopulis patere, eandemque gravissima incommoda consequi posse. Si namque interest revera, opus aliquod breve & simplex esse, ut autographum habeatur; interest pariter continuo nonnulla a Ruinartii Collectione Acta detrudere, ex. gr. S. Tarachi & sociorum; S. Theodoti, aliorumque multorum: gravioris autoritatis licet, clariorisque integritatis. Alia in exemplum adducam deinceps.

Verum enim vero hæc condita Lege, non modo plura delenda forent Acta ab eorum numero, quæ Autographa reputantur; sed oporteret, Criticos inter ista plurimis locum dare monumentis, quæ videntur ipsis suppositicia aut interpolata: quod scilicet brevitate & simplicitate prædicta sint, adeoque vero Operum germanorum ingenio.

Hinc Tillemontius Acta S. Concordii simplici stilo & pressa narratione confecta testatur: quod maximo vetustatis argumento potest esse.

„Simplicitas stili, & brevis Actorum istorum narratio, subjungit Bail-
„letus, illorum antiquitatis specimen dare possunt. „Lubentissimo
„animo, loquitur alibi Tillemontius, in Sancti Urbani Pontificis Actis
„quandam simplicitatis imaginem recognoscimus, quæ rectam illorum
„notionem menti informare potest; eademque deprehendimus in Actis
„Sanctorum Pontificum Alexandri, Stephani, & Marcelli; Sanctæ Pu-
„dencianæ; S. Aureæ; S. Sabinæ &c. „Illine vero monumenta hæc re-
„cescent Critici in illorum classe, quæ nulla florent, utpote aut vicia-
„ta aut supposita, autoritate. Quod si in rem esset, alia subjicere exem-
„pla: nonne uterque illorum Acta Cononis & filiorum, Martyrum Ico-
„nii, simplicita, sincera, & genuina fatentur? Nonne iisdem dotibus
„prælucent S. S. Petri & Marcellini Martyrum Romæ; S. Policrati Mar-
„tyris in Armenia, quæ monumentis istis aliquam inter Acta autogra-

Till. Tome 2, con-
de S. Conc. p.
419.
Bail. Tab. Crit.
2. Jan. p. XXIV.
Till. Tome 3, an-
not. 3. in S. Ur-
bani p. 677.
col. 1.

Till. tome 4, p.
657, col. 1.
Bail. Tabula
Crit. 29. Mart.
p. 16.

pha sedem promereri deberent, quam illis Critici, regulis suis adversantes, non concedunt?

Hujus demum regulæ exercitatione parari dixerim quandam fraudulentis hominibus personam, qua universis imponant; nullum etenim majus incumbere ipsis negotium, quam aliquorum Actorum lectione, ad quorum normam putant Critici nostri se exquisitum hac de re judicium con-
 flasse, antiquitatis & simplicitatis stilum simulare, atque his artibus fretus suos, tanquam prisca & autographas Tabulas venditare. Hanc

Baillet, Orato p.
338.

conjecturam ab ipsis Bailletii verbis duco. „ Calumniatoribus, qui falsa
 „ subinde Acta commenti sunt, nunquam res ita felicitate cessit, ut no-
 „ bis facum facerent; nisi cum brevitatem simplicitatemque studiose
 „ imitati sunt. „ Porro si veteratoribus istis exitus respondit prospere,
 „ ut nos deciperent; sique alii identidem nos decepturi fortasse sunt, sim-
 „ plicitatem & brevitatem in aliqua S. S. Historia copulantes: „ Succedit

Dupinus in
 Pref. a. parte p.
39.

„ etenim interdum, inquit Dupinus, homini industrio, Scriptoris ali-
 „ cujus stilum adumbrare, in opere præsertim non admodum prolixo: „
 „ quorsum evadet regula ista? cuius emolumento erit? ad eos ne usus
 „ adjungi poterit, ut propositum erat? cumque falsarii alicujus operi ac-
 „ commodabitur, nunquid non pro ipsius fallacia & suppositione retegen-
 „ da, autoritatis ipsi pondus accedet?

Tome 10. ad-
 vers. p. 13.

Non est autem, cur hic cum Tillemontio addamus, „ conducere Hi-
 „ storiam, stili, & disciplinæ cognitionem ad pronuntiandum de iis, quæ
 „ tempore aliquo conscripta sunt, aut ad longe remotius referre oportet;
 „ neque enim multi operis erit versuto huic homini, qui tantum
 „ potuit, ut simplicitatis & brevitatis conjunctione nos luderet, nihil in
 „ medium proferre, quod iis omnibus non cohzreat. Quod si in re non
 „ magni momenti offenderit aliquando anne Acta quam maxime Auto-
 „ grapha hujusmodi culpis vacant?

Notandum.

Quibus positis haud constat, cujus esse possit frugis summum hoc Til-
 „ lemontii principium, quod universæ ipsius Critices fundamentum est;
 „ cum asserit, eos, qui Vetera Martyrum Acta non controversa legunt,
 „ sensum quandam effingere sibi, quo dispiciant ea, quæ redolent vetu-
 „ statem ab iis, quæ fabulam aut popularem Traditionem olent. Ex qua
 „ nanque valde calumniator noster narrationi suæ simplicitatem & brevita-
 „ tem adjunxerit sensu illo exquisito, quem autographorum monumentor-
 „ rum lectione sibi comparavit; ii, qui ad opus hoc excutiendum acce-
 „ dent, quique S. Ignatii, S. Symphorose, S. Polycarpi, S. Felicitatis, alio-
 „ rumque evolutis Actis, eundem sensum affectui fuerint, hi, si me con-
 „ sulas, hac in narratione quandam antiquitatis veritatisque imaginem in-
 „ tuebuntur, qua eam a narratiunculis, Fabulam & popularem Traditio-

nem

nem olentibus, secernant. Quæ de re utraque regula ista suis mutuolaminibus obstruit, atque officit.

Ut vero Articuli hujus finis sit, integrum nobis erit animadvertere; quantumvis tuta atque excellens appareat obtutu primo hæc fundamenti loco posita Criticorum nostrorum regula, videri tamen eam aut nimium, aut nihil omnino conficere. Incommodæ consecutiones, quas superius retulimus, monent, eam ultra quam satis est probare, aliunde etiam compertum habemus, exiguam fidem facere; quapropter præstaret, additamentum ipsi aliquod opponere, sive ut tollerentur ambiguitates, sive ut generalis hæc præceptio finibus aliquibus coerceretur. Arbitrandum siquidem est, Viros præclarissimos sine ulla temperatione agre admodum hæc asserta laturos. *Historia præfati hujus Martyris brevis est & simplex: fidelis igitur: aut ejus brevitæ & simplicitatis ipsius veritatem confirmant.* Contra vero: *Acta antiqui hujus Martyris neque satis simplicia sunt neque brevia: igitur falsa & supposititia: vel alia: Eorum brevitatis & simplicitatis vitium certe suppositionis indicia præbent.* Non desunt etenim monumenta, in quibus hæc duo vicissim junguntur, nec tamen adulterina esse desinunt; atque item alia, quæ iis carent, & tamen autographa existimantur.

Critici nostri amplissimi, qui difficultates hæc prospexerunt, studium omne diligentiamque in eo locarunt, ut eas, adhibitis nonnullis explanationibus, præoccuparent; aut citius moliti sunt, generalem hanc regulam multis peculiaribus monitis constituere, quæ complectuntur ea; quæ ab Actorum *Archetyporum* simplicitate nequeunt separari, ejusque propriam indolem exprimunt. Instat itaque proximo articulo dubitationes aliquas excitare super Actorum germanorum & veterum proprietatibus in universum: singillatim vero impostero singulas egregie hujus simplicitatis dotes scrutabimur.

ARTICULUS II.

Virtutibus compluribus perficiatur necesse est simplicitas illa, quæ in Actis Veterum Martyrum intima est sinceritatis nota.

AUdiamus, quonam Bailletus sensa sua aperiat modo de Virtutibus, simplicitatem consequentibus, quam ad monumenta archetypa vera & autographa internoscenda præcipue Critici adhibuerunt.

„ Id

342 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

Baill. *Orat. de*
Vol. 5. §. 9. 14.

Ibidem p. 138.

Till. *Tom. 2. p.*
698. col. 2.

Till. *Tom. 2. p.*
577. 640 667.
668. Tom. 4. p.
671. Tom. 1. p.
674.

Tom. 2. anim.
11. in 3. Just.
non p. 698. col. 2

„ Id perspectum semper fuit, inquit, Acta Sanctorum simpliciora &
„ magis genuina, minus quam cetera Sermonibus, aut concionibus,
„ miraculis & prodigiis; citationibus, & Scientiæ ostentatione, pœniquē
„ haud usitatis redundare. „ Alibi vero : „ Actorum archetyporum
„ simplicitatis quædam perfectio est, ab omni affectatione abhorreere ;
„ pauca portenta, non multas exquisitas pœnas, Scripturæque loca haud
„ frequenter indicare. „

Propterea Tillemontius, a quo has quoque regulas didicit Bailletus,
non putavit, se melius Justinī Actis splendorem additurum, quam si
ostenderet, eorum simplicitati univerſas has virtutes comitari. „ Fidelitas
„ Actorum S. Justinī, ait, iis omnibus videtur explorata, qui eorum
„ reputant simplicitatem. Fruſtra in iis requiras magnas illas declamatio-
„ nes, monſtroſa illa prodigia, subitas conversiones, inaudita supplicia,
„ quæ nos vehementer angunt, dum illustriorum Martyrum Historias in-
„ certis & ridendis fabulis confarcinatas conspicias, quæ ipsorum non
„ venerationem augent, sed fidei detrahunt ; & tantum abest, ut Christianorum
„ pietatem foveant, ut potius in hostium Dei scandalum risumque vertantur. „

Primo certe aspectu Tabularum Criticarum, quas de Gestis S. S. in
uniuſcuiusque Mensis fronte collocavit Bailletus, constat manifesto, eum
regularum istarum exercitatione, ad simplicitatis ingentium collata, ple-
raque Martyrum Acta aut tanquam autographa probare, aut veluti notha
improbare. Hoc eodem simplicitatis impedimento factum est, ut mul-
torum Sanctorum Acta ad Historias depravatas & fidē indignas Tillemontius
rejeceret : cuſusmodi esse possunt Acta S. Hermagoræ & Fortunati
Aquilejensium, S. S. Marſii, Asterii, Adriani, Reſtituti, Hermii, S. S.
Serapiz, Sophiz, Glyceriz, aliorumque multorum.

Nec aliud Criticus iste argumentum aſſert, quare ab his omnibus mo-
numentis defecerit, niſi quia factis *Metaphraſticis* reſerta ſunt ; longis
nimirum concionibus, non paucis comparationibus, & Bibliorum con-
textibus interpoſitis ; perpetuis miraculis ; tormentis prorsus inſolitis,
innumeris pene suppliciis, a quibus nonnunquam vi divina conuale-
ſcunt, asperis demum verbis in Iudices ſuos a Viris Sanctis jaſtatis. Quæ
cum memoro, animadvertat unusquisque, non intendere Criticos istos,
culpæ his omnibus contaminatum eſſe oportere opus aliquod, ut repu-
dietur ; ſed unam, duas, aut plures fatiſ eſſe, ut in ſequentibus per-
ſpicuum fiet.

Nunc autem gravis obverſatur nobis difficultas. Si veterum Marty-
rum Historiz, quæ aliqua præſeferunt Simplicitatis officiis contraria, in
hostium Dei scandalum risumque vertuntur, ut ait Tillemontius, tantum
abest, ut Christianorum pietatem foveant : non videmus, qua ratione
com-

componi possint magnæ istæ, quas Actorum Archetyporum & autographorum simplicitati Critici vendicant, perfectiones, cum meritis laudibus quibus Ruinartii Acta sincera & selecta extollunt; quandoquidem præscriptionibus istis quidquid in hac Collectione venerabilius, antiquius, & constantius reperitur, ab imo subvertunt.

Si res itaque postulat, ut simplex omnibus numeris monumentum pareat admodum Sermones sive Conciones, Scripturarum sensa, doctrinæ ostentationem, insueta tormenta, mira, & prodigia complectatur, quodnam erit judicium Actorum S. S. Perpetuæ & Felicitatis; S. Pionii; S. S. Tarachi, Probi, & Andronici Martyrum Ciliciæ; S. Theodori Martyris Ancyranæ, aliorumque plurimorum, quæ tanti sunt a Clarissimis Criticis nostris, eaque inter pretiosa antiquitatis Ecclesiasticæ monumenta collocant, & citra controversiam archetypa esse pronunciant? Diligenter etenim Acta ista investiganti, ob oculos versabitur, non modo ipsis deesse brevitatem, sed illorum quoque simplicitatem erroribus ipsi oppositis inquirari, cruciatibus nunquam fando auditis, miris factis, verbis duris minusque verecundis; ne multa, omnibus aliis insignibus, propter quæ præfectorum Martyrum Acta identidem Criticis displicent. Hoc est Articulus, quæ sequuntur, propositum argumentum, in quibus omnes hæc singillatim falsitatis notas in antiquis Martyrum Actis ad trutinam revocabimus.

A R T I C U L U S III.

Acta sincera Veterum Martyrum pauca mira & prodigia continent.

EA est Historiæ Sanctorum pars, inquit „Bailletus, majori animi provisione a mendaciis & calumniis vindicanda, quæ res miras ipsi tributas persequitur.“ Quo motus initio, Legis inconcussa loco hanc fancit: germanum Actorum sincerorum & autographorum indicium, quo a suppositis & viciatis distinguuntur, esse, si pauca miracula recitent.

*Orchestra Vir. S. S.
pag. 238.*

Longius sane, quam par est, progredere, si animus esset, cuncta persequi opera numerando, quæ male audiunt apud Sapientes quod nimirum miraculis referantur. Satis erit dixisse, Tillemontio fucata videri S. Abercii Acta, „quia nihil sint, nisi acervus miras credibilis pro- digiorum, aut certe tantum credibilis, suadente alicujus firma autorita-

*Till. tom. 2. p.
664. ed. 1. an-
not. 3. in Pag.*

Ibidem p. 659.
col. 21

te, quæque errori obnoxia ferme non esset. „ Vellem equidem, inquit alibi, posse de Actorum S. Alexandri Episcopi & Martyris Romæ bonitate & veritate testari; at nihil nisi portenta, & facta Metaphrastica referunt. „ Et annotatione 3. in S. Concordium affirmat Acta Martyrii S. Pontiani ad Metaphrastis dictionem proprius accedere; & magnum Mirorum Numerum eorundem auctoritatem nihil magis amplificare. Infra supposita denique detrudit Acta S. S. Petri & Marcellini, S. Marissi, S. Cheronii, S. Basilisci, S. Sophiæ, aliorumque multorum; quod scilicet miraculis plus nimio consent.

*Tillem. tom. 5.
p. 199.
Baill. tab. Crit.
2. Junii p. VI.
Tillem. Ibidem
p. 713. col. 2.*

At vi Legis hujus me fugit, qui poterunt præstantes Critici nostri se subducere, quin Actis vetustis acceptissimis testatissimisque notam aliquam inurant. Oculos conjice, si liber, in Acta S. Theodoti, & septem Virginum Ancyræ Martyrum, S. Romani, Diaconi Cesarzensis, & Martyris Antiocheni. S. Vincentii Diaconi & Martyris; S. Theodoti Presbyteri & Parochi Antiocheni; S. S. Bonosi & Maximiliani Martyrum Antiochenorum, aliaque multa nihil minus autographa; in quibus ramen prodigia & portenta leguntur æque mirabilia, atque ea, quibus monumenta, hoc nomine fraudis aut interpolationis accusata, obruta sunt.

*Till. tom. 7.
Adm. p. XV.
Baill. Orat. p. 14.*

Si genuinis Actis insitum natura est, pauca miracula congerere: quid, rogo, fiet de S. Polycarpi Actis, a Tillemontio in veterum atque autographorum exemplar propositis? Plurima sane Virtutis divinæ facta in Sancti Martyris hujus Historia enarrantur, decerpta ex Epistola Ecclesiæ Smyrnenfis, paullo post ipsius Triumphum conscripta, unde pleaque Eusebius in Historiam suam transtulit, quamque omnibus partibus absolutam Theodoricus Ruinartius publica luce donavit.

*Eusebius l. 4. c.
15.
Acta Selestap.
26. & seq.*

I. Signum ante triduum, quam comprehenderetur, revelationis accepit. Intuebatur cervical capitis sui flamma ambiente circumdari Vix adhuc stratis gravia membra subtraxerat, ait his, qui cum eo erant, ignibus se cremandum.

*Tillem. tom. 7.
p. 66.
Baill. 26. Janu.
vii p. 444. &
seq.*

II. Cum arcem fuisset ingressus, e caelo statim missa vox sonuit clamans: Polycarpe, habes virtutem. Hanc vocem qui in arena erant, audierunt; ex aliis autem nullus audivit.

III. Completa Oratione, flammaque supposita curvus in littora arcus apparuit in aliquantam latitudinem cornua utraque stendendo, velum navis imitatus, qui Martyris corpus molli velabat amplexu, ne aliquid ex Sanctis artibus flamma vassaret.

IV. Ipsum Corpus . . . pulchro colore resplendens singulorum iuvabat aspectum.
V. Odor etiam Thuris, aut Myrrha, aut pretiosi alicujus unguenti ex ipso fœtebat.

VI. Ethnici *præceperunt, congestorem ignis aceingi, gladiumque san-*
cto corpori iniicere Cumque hoc ita fuisset effectum statim
sopitum cruore cessit incendium. Quod vulgare portentum non crediderim,
ut parum sanguinis e vulnere manans magnum focum extingueret.

VII. *Ecce subito fluente sanguinis copia, columba processit de corpore.*

Cedo rursus, cujus generis erunt Acta S. Felicis Nolani, Acta tanto in
pretio habita? Quot ob oculos ponunt mira facta, Metaphrastis stilum
optime referentia, quibus effici deberet, ab ipso conficta fuisse, si modo
id sibi revera Acta vetusta vendicarent, ut pauca prodigia complecter.
rentur?

I. Scfe offert Angelus, Maximi Episcopi Nolani servandi gratia, silen-
ti nocte, ut e carcere Felicem liberaret, a Deo ablegatus.

II. Carcer repente supero lumine illustratur, uni sancto viro perspi-
cua, reliquis obscura: quod portento vim addit.

III. Catena manibus & cervice fluxere quin infringenterentur.

IV. E plagis inflctis corpus convalluit.

V. *Prosiliantque pedes laxato caudice nervi . . .*

VI. Referatur carcer *salvis claustris.*

VII. Angelus Felicem *direxit callibus ignotis, emensus secretos saltus*
invia rura; donec locum fessi senis invenit.

VIII. Omnipotens subito de sentibus uram edidit.

IX. Felix *descriptum manu, morientis ad ora racemum admovent, expri-*
mitque humentes acinos, succumque liquentem: tum suscipit humeris, &
adfert tam volucri cursu, tanquam magis ipse feratur; & pedibus pieta-
te citis Deus addidit alas: sicque in Urbem intulit.

X. Maximus Felicis *imponit capiti dextram; ore & apostolico benedi-*
cens, & locupletans, immarcescibilis redimivis honore corona; perpetuisque
opibus, quas & modo cernimus, auxit.

Quam multa unius noctis intervallo acta prodigia! nec minoris facien-
da sunt alia: quod insectatores Felicem non agnoscentes, ab eo sciscita-
ti sunt: Ubi nam esset; & aranearum telæ latebram, in quam se ab-
diderat, pertexentes, Felicem eorum oculis subduxerant.

Ut autem illustre fiat argumentum hoc, conferre placeat inter se Acta
S. Felicis Nolani, & S. Serapiz Virginis & Martyris, quæ Critici flo-
ci pendunt, & suspiciosa atque interpolata propter nonnullas voces, mo-
destiam Christianam minus referentes, & prodigia multa incommode
coagmentata, considerant. Atqui, si pro rato habendum, est hujus San-
ctæ Mulieris Acta, a Baluzio altero Miscellaneorum Tomo vulgata, in
dubium revocanda esse ob facta mira, quibus, ut volunt ipsi, refer-
eantur, oportebit quoque incerta aut fortasse adulterina pronunciare non

Ex Formate S.
Paulini apud
Auct. ibidem.
† Ita appella-
batur in illa
mentum
quoddam li-
gneum noxi-
um supplicio
designatum.

modo S. Felicis Acta, verum S. Polycarpi, S. Theodoti, aliorumque multorum illustrium Martyrum, omnium sententia legitima, quæ tamen portentis longe inusitatis cumulata sunt, quam Historia S. S. Serapiae, Cononis, Petri, & Marcellini &c.

Terræmotus, quo concussa est Urbs universa: duo Ægyptii, quibus prostituta fuerat Sancta Serapia, qui splendidissimi adolescentis, eorum libidini obstitentis, terrore correpti, prostrati sunt, atque ita immobiles ad novam usque diem jacuerunt; tum Sanctæ Virginis ope ad salutem revocati: facies ardentes ipsius corpori admotæ, atque ea intacta statim extinctæ: Carnifices humi procidentis; & fragmentum quoddam fustis, quo cædebatur, in Judicis oculum offcendens, quo tertio die orbatur: hæc universa monstra divina sunt, quæ in S. Serapiae Actis leguntur. Equum sic Lectori judicium, num ista, quidquid urgeat demum Tillemontius, Metaphrasti magis affinia sint; quam Sancti Felicis Ostenta. Numero certe illa, quæ Virginis Sanctæ meritis operatus est Deus, pauciora sunt quam ista; atque in rei summa nihil admirabilius in se continent. Quod si Facies, innoxia Virgine restinctæ, (majus etenim id negotium creare posset) tanti sunt, ut propterea in suspicionem incidat Historia; non apparet, qua ratione Acta S. Theodoti Presbyteri, Parochi Antiocheni, & Martyris sincera atque autographa videri possint. *Quatuor etenim Angeli adstantes in veste candida, & loquentes cum eo, dum lampadibus ad latera appositis adurebatur; & carnifices subito cadentes in facies suas cum lampadibus, majora sane prodigia sunt, atque illa quæ Serapiae Virgini contigerunt.*

Præterquamquod consilium ipsum, quo cum Sancti Presbyteri, tum Sanctæ Martyris mira facta præstitit Deus, animadvertendum non nihil est. Hinc illa miraculorum multitudo non tendit alio, quam ad Episcopi ejusdem solatium, sive ut maxime ad corporis Vitam servandam: illic vero, si impudentes duo humi sternuntur exaumes, id Virginis illius integritatis causa fit. Quo loco nos docet Tillemontius, nunquam fide tanta digna esse miracula, quantam in eo rerum discrimine perpetrata merentur; additque, quoties Virgines legimus traditas a Judicibus, ut his afficerentur contumeliis, toties divino Numine injuriam prohibitam fuisse, atque identidem perspicuis prodigiis, ut pro Sancta Serapia, ait Tillemontius, factum novimus. Me tandem læcet, qui possit hæc Criticorum nostrorum regula cum alia Ruinartiana conciliari, quam statuit annotatione quadam in portentum ab Eusebio recitatam de columnis Porticus, quæ quasdam veluti Lacrymarum guttas stillaverant. Ex hoc; ait egregius Pater, aliisque portentis, quæ passim Eusebius narrat, collige, rejicienda non esse Martyrum Acta, eo nomine, quod quandoque in eis ejusmodi insolita miracula a Fidelibus inserta sint.

Ruin. *Ad. S. S.*
p. 660.

Tillemont. *2 pag.*
270.

Euseb. *de Marc.*
Falsissimè. 9.
Acta vel. pag.
134.

At enim, inquit, non hæc tantum sunt inordinata prodigia, quæ S. Serapiz Acta minus certa efficiunt; sed alibi quoque interpolata, & paraphrasibus aucta se produnt; & multis compacta sunt, quæ incommode cadunt. Perhibent Acta, Sabinam nuptam fuisse, quam tamen Virginem nuncupat Bedæ Martyrologium: hoc autem ad evertendam funditus monumenti illius auctoritatem manifeste facit. Nihilominus, Tillemontio Autore, in hoc deceptus est Beda. Deinde Judex nuncios domum Sabinæ mittit, qui Virgines ante Tribunal adesse juberet: attamen nunquam, nisi unius Virginis, quæ Serapia est, mentio fit, cum Acta plures fuisse testentur. Jam vero si existimant, additiones has monumentum istiusmodi in crimen vocare posse: quod scilicet Imperatores tum memorent, cum unus fuerit; Edicta Adriani Imperatoris, qui nunquam in Christianos leges promulgavit, comminiscantur; & in obscuro positus sit Vindiciani ejusdem titulus *Ducis Ducum*: paratum est objectis istis argumentis responsum; alias vero nemo non videt, leves esse ævros, quibus Acta S. S. Polycarpi, Justiniani, aliaque licet *archetypa & autographa* notantur; quin succurreret alicui, adversus illorum veritatem concludere.

Apparet ut, Paraphrasen istas iis esse graviore, quæ in S. Felicis Actis adverti possunt? Habent ipsa, Maximum Episcopum Nolanum, urgente persecutione, in Eretrum concessisse, nullum vitæ actum subsidium, præterquam a Deo providente; atque animo obfirmato, aut fame & ærumnis coram ipso pereundi, aut ab eo auxilium comparandi. Si Critici Sapientes hujusmodi sensa in Actis illis deprehenderent, quibus non sapit eorum palatus, non desinerent respondere: id esse tentare Deum, neque communem Christianorum consuetudinem. Cui persuasum erit, tempore persecutionis adeo cruentæ, ut Maximum Episcopum, aliosque plures ad latebras compulisset, Felicem in publica mediæ Urbis platea Christianos divinis præceptis imbuisset? Non immoror responso, a S. Felice iis reddito, qui ipsum conquirebant: se videlicet *Nescire Felicem*; quod post Bedam Tillemontius, quantum in ipso est, purgare nititur, animadvertens; *neminem faciem suam cognoscere*. Nihil pariter dico de controversia jam pridem Sapientum studiis agitata: utrum Felix Nolanus adversus Hæreticos decertaverit; num Romæ aut Nolæ testimonium Jesu Christo dederit; an ne Fratrem ejusdem nominis habuerit, aut locus ille in *Pincis* sive *Pineis*, quo sepultus est, æque involutus sit, atque *Vindicianus* in Actis Sanctæ Serapiz *Dux Ducum* appellatus.

Igitur quando conveniret inter Criticos eruditos, Acta Serapiz prodigiis multis inordinatis referre, pluraque in iis esse, quæ negotium facessant, eorumque auctoritatem infirmant; assequi profecto nullo modo possum, qua demum Legum suarum præscriptione, in dignitate consistent

Acta S. Felicis, & plurimorum ejusdem antiquitatis & veritatis Martyrum, quæ ingenti miraculorum aliorumque factorum numero obruta sunt, quibus nihil implicari minus possumus, quam Sanctæ Serapiæ prodigiis. Fas esset ne per ipsos nobis, ex his omnibus elicere, Criticorum nostrorum documentum, ad germana & fallacia Martyrum Acta exploranda propositum, omnino acuratum non esse, & vera monumenta cum falsis, miscere commode posse, ut exemplis hucusque allatis conficitur; & aliis multis nullo negotio conficeretur, si diligentem Actorum Autographorum, cum supposititis, aut vitiatis collationem institueremus?

ARTICULUS IV.

*De nonnullis Critices regulis, quas tradunt Sapientes super
Miris rebus, in Actis veterum Martyrum
occurrentibus.*

Quamquam eadem semper in Ecclesia Miraculorum gratia reſiderit, non idem tamen fuit semper de iisdem lacum judicium. Prioribus quidem sæculis in eo enixius Christiani laborabant, ut Martyrum Sanctitatem animique robur celebrarent, quam ut Historias suas prodigiis inſtitatis cumularent. At exacta aurea illa ætate, & non paucis fabularum & miraculorum affectionem veritatis studio antefereantibus, compositum est apud Græcos præsertim, & Imperio ad occasum vergente, Historiam Sanctorum innumeris pene miraculis, minusque Martyribus necessariis replere: quam immoderatam credulitatem, opinio est, ad decimum sextum usque sæculum perseverasse.

At vero postremo isto, cum Critices lumina exquisitum rerum sensum, veritatisque cognitionem paulatim revocarent, visus pariter est inordinatus hic portentorum, & Martyrum dignitatis ardor in dies restringui: cœperuntque homines cavere sibi a calumniis, fallaci studio, nimisque credendi facilitate, quæ quatuordecim sæculorum spacio tot fabulosa prodigia, & facta mira, quot plerique redundant Sanctorum Historici, pepererant: quæque in Hæreticorum scandalum visumque vertuntur: tantum abest, ut Christianorum pietatem foveant.

Et quidem ipsi conspicimus, eos, qui sibi de exquisitiori, atque elegantiori, quam esset præteritis sæculis, judicio gloriantur, iis omnibus exiguum plerumque adhibere fidem, quæ prodigia aut Gesta inusitata nuncupantur. Non quod illa omnino inficiari velint; sed quod metuant,

nc

*Paill. Orat. de
Vol. 55.*

*Tillamont. 73. in
S. Inſtr. tom. 2. p.
698. col. 2.*

he ipsi quoque credulorum hominum, inanique cura flagrantium turba involvantur, a quibus dispici se nulla alia posse ratione existimant, nisi si ostenderint; se minus esse ad hæc mira haurienda compositos. Contenti plane sunt, inquit Bossuetus; modo speculatores ceteris hominibus, ceteris liberiores se prodant; & æquius esse censent tot rebus admirabilibus non moveri. Immo videntur hoc uno cuncti, qui Critici illustres, accurati, ingeniosi appellari solent, emineret ceteris de plebe sapientibus, qui infas adhuc gerunt animo obsoletas opiniones, & popularibus traditionibus præoccupantur.

Prima Inst. ult.
de Verif. Trouv.
trocis p. 21.

Propterea sane factum est, ut nonnullas indicerent regulas, quibus, hæc de re cautum sibi esset; quoties aliter nequeunt, quin extraordinarium aliquid scriptis commendent. Harum priorem Tillemontius in his verbis effert. „ Quemadmodum ostenta magna, eo suspiciosa esse debent quo pauciora sunt, si ab Auctoribus levis momenti referantur, ita ex adverso eo majori cum veneratione, utpote summæ potestatis divinæ monumenta, suscipienda sunt, si Virorum autoritate confirmantur, a quibus recedere insolens esset & criminosum. „ Æqua profecto est & recta Lex ista; sique alia non suppetit, ad fraudem Miraculorum prospiciendam accommodatior; neque ulla sane in promptu est probabilior, quæ ab hominibus fastidii delicatissimi nos in tuto ponat, quoties interest rei inusitatum aliquid enarrare.

Till. semo 4. page
226.

Nisi etenim regula hujus præscripto pareamus, versabimur semper in discrimine ad duorum extremorum sive credulitatis, sive incredulitatis alterum declinandi. Sunt enim ex. gr., qui religioni duocerent, miro alicui facto non assentiri, reputantes, induci se ad dubitandum de omnibus, si modo vel de uno dubitent; & ratum habentes, satis esse unicuique certa fide tenere, omnia fieri per Deum posse, ut iis omnibus, quæ de infinita ipsius potestate feruntur, assentiarur. Alii contra inepte arbitrantur, celsi erectique animi esse, de universis miraculis ambigere; nihil aliud causantes, nisi horum multa identidem conficta fuisse, neque majorem urgere rationem, cur his, quam illis fidem adjungamus. Quidam vero Critici media incedunt via, easque tantummodo miras narrationes persequuntur, quas a Saeris Litteris accepimus: malunt nanque fidelibus, quod imitentur, quam quod admirentur duntaxat, exhibere. Verum præterquamquod nihil magis in Historia delectat, ac magna & mirabilia, nihil item Virorum Sanctitatem magis confirmat atque erigit, quam prodigia, quibus libitum fuit Deo illam veluti testibus roborare. Quapropter a Sanctiorum Vita mira cuncta detrabere, idem est prorsus, atque firmis meritum eorum argumentum, & præcipuum, quo populo grata sunt, blandimentum auferre. Ceterum compertum est, miracula, ubi satis ex-

Comme Villiers
Revue 5. 3. 1. 1. 1.

plo-

plorata sunt, fidem fovere & alere, atque ad divinæ potestatis, justitiæ; providentiæ, ceterarumque virtutum specimen servandum augendumque conducere. Porro nos eo sæculo vivimus, quo non interest minus ea meminisse, quæ pium fidei sensum ingerant, quam quæ mores emendent.

Univerſa itaque vicia hæc vitare volens Tillemontius, egregium præceptum illud, atque ab omnibus ratione utentibus accipiendum indixit.

Quare meritis nunquam prudentem Criticorum noſtrorum cautionem laudibus afficiemus, ubi ad hoc ingenioſum pronunciatum confugiunt, ne in errorem inducant, aut inducantur. Quidquid enim æquo veritatis ſponſore ducitur, quantumvis inſolens ſit, minorem animo ſuſpicionem commovere debet, quam quod ab ignoto aliquo, aut minoris momenti Scriptore proſciſcitur. Idcirco nihil erit, de quo cum Sapientibus noſtris expoſtulemus, quoties ingentia prodigia levi autoritate munita aſpernantur; ut ſibi a fraudulentis & calumniatoribus cautum ſit; ſcopuloſque illos declinent, in quos impingunt homines ad credendum cum proniores, tum tardiores, quique nihil amplectuntur, aut in omnibus ad portenti naturam accedentibus accipites hærent: at non videmus, quid animo cogitandum ſit, ubi proprias ipſi leges infringunt, nobiſque aut venditant mira multa leviſſimis incertiſque teſtimoniis; aut ea ſubtrahant, quæ tradunt illi, a quibus recedere inſolens eſſet & criminoſum.

Meruendum nanque eſt, Tillemontium, licet accuratiſſimum, ab excellenti, de qua ſuperius, regula aliquando deſceſiſſe. Præclaruſiſte Criticas in ſuum textum ſumma miracula non pauca tranſtulit, a Deo, ut inviſtam Vincentii Diaconi & Martyris conſtantiam animi remuneraretur, perpetrata; at eorum pleraque non alio fulcit, quam Sancti Leonis Sermone quodam, ipſi manifeſte ſuppoſito; atque Actorum S. Vincentii teſtimonio, de quibus in hunc modum pronunciat Tillemontius idem: „Non audemus Acta S. Vincentii probare, aut improbare.“

Idem pariter Autor rem de S. Conone Martyre Iconienſi ſatis inauditam litteris commendavit. „Cum flumen, inquit, quod Sancti hujus recessu præter labeſcatur, repente exundaſſet, multiſque, ne trajicere poſſent, impedimento eſſet, præcibuſa Viro Sancto auxilium depoſcerunt, qui vocis imperio aquarum impetum aliquandiu coercuit, ipſique viam hoc pacto ſtravit. At ſupereſſuente ruruſ ſumme, pagosque plures deſtante, juſſit aquis, ut eſſluerent, quæ dictis obtemperarunt.“ Audiſti admirabile revera factum, quodque innici ſagitabat alicujus teſtimonio, a quo recedere inſolens eſſet & criminoſum, ut ipſe præſcripſit.

Nihilominus Bollandus & Bailletuſ huic prodigio animum non attendunt, rati, illud Sancti Cononis Actis adventitium eſſe: immo proſitetur Tillemontiuſ ipſe Hiſtoriam hanc nulliuſ explicatuſ obſtructam eſſe difficultati.

Roll. 29. Maji
Tab. Crit. p. 62
Tillem. ibidem
p. 61, ed. 1. &
2.

ratibus, hujusque monumenti partem a Traditionibus minus tuis, quibus miserum potuit falsum aliquid, descendisse.

Non absimiliter Vita S. Basilici, Martyris Comanensis coagmentatio quædam est miraculorum & prodigiorum, Autore Tillemontio, quæ meliorem apertissime vadem postularent, quam ejusdem Sancti Acta, nuntantis adeo fidei; ut veritus sit Cl. hic Criticus, ea nonnisi dubia veluti & depravata suscipere. *Ibidem tomus p. 379. & seq.*
Ibidem p. 375. ed. 2.

Quod si ea Tillemontius persequitur miracula, quæ tanta, quanta ipsius monet regula, minime florent autoritate: Bailletus quoque non se-
cus adversus eas, quas ediderat, se gessit; eum portenta quamplurima prætermittit eorum, quæ omnibus a se institutis conditionibus excellunt. Duo etenim statuit: „1. Vera miracula exiguum non esse San-
„cti alicujus Vitæ ornamentum, quo Deus, ut ea faceret, usus est;
„hujusmodi autem, addit, curabo diligenter, ne ullum in Opere meo
„desideretur. „Alterum in Admonitione sedem habet. Quamquam etenim consilii ejus non esset omnia, etiamsi vera miracula, coercere:
„In id tamen incumbam, ait, ut nullum in præteritis relinquam co-
„rum, quæ probis testibus innituntur. „ *Baillet, Orat. p. 161.*
Baillet, in Admon. p. 6.

Nunquam satis Bailleti intelligentiam efficere quis poterit, quæ præclaras adeo Leges rogavit, ut per eas in aperto poneret: se neque eorum scrupulo teneri, qui Vitam Sanctorum aliquam sine miraculorum splendore in vulgus edere verentur; neque aliorum ferri credulitate, qui quæcumque in Sanctorum Historiis congesta sunt, eltra delectum recipiunt, Declarat item; *quamquam consilii sui non sit, omnia etiamsi vera miracula coercere, nullum tamen eorum se in præteritis relinquitur, quæ probis testibus innituntur.* Erat propterea, cur Litteraria respublica in spem induceretur, fore, ut integritate atque acuratione summa solveret ipsi fidem datam Scriptor hic, ipsique solatium præberet, S. S. Gestis possidendi, non modo immani mendacium prodigiorum numero, quibus vulgare Autorum opera obruuntur, expurgata, verum universis aucta Actorum autographorum prodigiis, quæ ipsius sententia non exiguum sunt Sancti alicuius Vitæ ornamentum, quo Deus, ut ea faceret usus est.

Attamen si cui in mentem veniret, ea omnia in unum cogere, quæ ipse sustulit, licet in monumentis autoritatis cunctis perspectæ reperirentur; haberet sane, unde non modicum volumen instrueret. Non putato molestem Lectori futurum, nonnulla exempli loco subijcere. Nar-
rat Sanctus Paulinus, Episcopum Maximum, quo S. Felici pietati gra-
tes referret propter præstitum sibi singulare charitatis officium, dexteram ipsius capiti imposuisse, ut cæleste eidem auxilium promeretur. Por-

Tillem. Tomo 4.
pag. 230.

Baill. 14. Jan.
P. 314.

Acta Sel. pag.
215. Tillem. to-
mo 3. p. 374. &
169.

Acta Seleſtop.
371.

Acta Seleſtop.
463. & 664.

ro huic benedictioni * Paulinus accepta refert univerſa prodigia, quæ poſterum ad Felicis celebratam operatus eſt Deus. At Bailletus, nulla facti hujus adhibita mentione, quod æque mirum atque inuſitatum in Eccleſia eſt; id unum dicit, Felicem benedictionibus cumulatum, quas ipſi pietas conciliaverat, domum continuo petiſſe; nihilque benedictionis hujus naturam edidiſſe, in qua miraculum ſitum erat.

Silens tacituſque pariter præteriit Columbam e vulnere, quo tranſverberatus eſt S. Polycarpus, egredientem; non ſecus ac factum illud, quod ingredienti carcerem S. Pionio contigit. *Unus enim ex apparitoribus caput ſam vehementer inſiſit, ut eodem impetu in tumorem latera manuſque tranſierint. Equo animo injuriam doloremque tulit Pionius; ſed percufforis manus & latera ſic inflammata ſunt, & intumuerunt, ut respirare vix poſſet.* Accedit, eidem Bailletto viſum non eſſe de celebri portento ſermone habere, quod Acta S. Theodoti complectuntur. Perhibent enim, Frontonem Presbyterum ſublatus Martyris corpus impoſuiſſe Aſinæ ſuæ: *Aſina autem deducta ab Angelo per devia loca abiit in Malum.* Satis eſſe duxit Bailletus, cum dixit: Aſinam a Frontone in ſemitæ capite conſtitutam, qua eundem ipſi erat, dimidiſſamque, rectâ ad Mali Vicum rediſſe.

In Actis S. S. Bonofi, & Maximiliani legimus, projectos Sanctos juſſu Comitſ Julii in vivam calcem, mire inde evaſiſſe: itemque ipſos certio plumbatis caſos non ſenſiſſe. Quæ tamen prodigia Bailletus Geſtorum ipſorum Hiſtoricus reticuit.

Exempla iſta, quibus alia plurima addi poſſent, argumento eſſe poterunt: utrum ſecus ne Bailletus, quod in ſe receperat, in id incubuerit; ut nullum in præteritis verum miraculum relinqueret: atqui hæc certe, quæ alias probis teſtibus inniuntur, quippe ab Autographis, immo Archetypis depromta, exiguum non fuiſſent Vita Sanctorum iſtorum ornamentum.

Jam vero ſi Arnaldus Andiliacenſis ab hoc mira facta delendi inſtituto non abhorruit, nos latet quonam pacto Tillemotio & Bailletto reſpondere poſſit, a quibus edocemur, hæc Sanctorum Hiſtorias mirifice illuſtrare, & prætermittenda non eſſe, quoties ab iis conſirmantur, a quibus recedere inſolens eſſet & criminoſum. Arnaldus autem ipſo in limine Operis ſui de Vitis complurium S. S. ex diverſis Sæculis, Gallicæ, Lectorem monet, ſe non pauca loca ex Archetypis ſubidiſſe, quæ omnino redundabant, cujuſmodi ſunt miracula multa; & tamen ibidem teſtatur facit, omnes,

* Tum deinde ſacram Felicis amatâ } benedicens & locupletans, porpetiſſima
imponit capiti dextram, ſimul omnia Chri- } opibus, quas & modo cernimus, auxis
ſti dona petens; . . . Ore & Apoſtoliſco } Paul, apud Ruin. Acta Sel. pag. 266.

quas producit, Sanctorum Historias, esse pariter veras pulchras, atque utiles. An non videtur, cum detrahentem nonnulla prodigia, & supervacaneum illa recensere existimantem, elegans quoddam per Tillemontium & Bailletum e S. S. Historiis ornamentum, quibus ut ea faceret, usus est Deus, subtraxisse?

Huic Articulo modum statuam egregia P. Thomassinii animadversione de Miraculis, quæ callide ascito fabularum prætextu repudiantur. Id vero animadvertit, occasionem nactus eorum, quæ gesta sunt, postquam Beatus Theodoricus, tot Sanctorum illustriumque Monasteriorum Pater, locum quendam in Religiosorum suorum sepulchrum extruendum curavit; a quibus deinde sciscitatus est, num inter eos esset, qui illud dedicare vellet? Se ultro libens obtulit Monachus nomine *Basilius*, cui Sanctus Abbas res divinas precesque, Defunctis persolveri solitas, tertias nimirum, nonas, & quadragesimas offerri mandavit. Exacto quadragesimo die, Basilius, optime valens corpore, somno iustorum obdormivit; & quadragesima aliorum dierum spacio divinis nocturnis officiis assiduus interesse a Theodosio visus, & canere auditus est.

Id Historiarum genus, subdit Thomassinus, non quidem fide divina traditur, neque tamen propterea fas est sapientibus præclarisque hominibus illud aspernari. Qui Cypriani, Augustini, Ambrosii, Hieronymi, Gregorii Nysseni, Basilii, Athanasii Opera sedulo versant, incipites esse nequeunt, utrum Patres isti Historicis similibus, eademque ratione confirmatis, fidem suam faciles adhibuissent. Augustinus certe alia quædam multo incredibilia posteritati consecravit; & maxime verendum est, ne perniciosissimæ arrogantia sit, velle inter Augustinos, Hieronymos, Gregorios, aliosque vetustiores Ecclesiæ Patres tres eminere.

*Traicté de
libération Esprit
rom. l. 2. c. 21. p.
435. Gallice.*

ARTICULUS V.

Bailleti Regula de Miraculis.

Bailletus facile reformidans, ne quis exprobraret ipsi, illum tot ostenta atque prodigia in S. Felicis Nolani Vita coagmentasse, operæ prætium duxit, insequentibus regulas definire. Exaratis etenim miris rebus,

* Et ipsum quidem habuit sepulchrum. Jubeat autem Pater omnia fieri, quæ Lex vult fieri mortuis i tertianas, inquam, novenas, & consequenter octavas quadragenas &c. Apud Bolland. XI. Januarii pag. 688.

Tcm. I.

Y y

quæ

Bail. 14. Jan.
p. 116.

quas de Sancto illo Presbytero cecinit Paulinus : „ Reputet unusquisque ,
que , subiungit , miraculorum istorum Autorem , eundem semper fuisse
se Deum , supremum inquam naturæ Dominum , qui cum in veteri
tum in nova Lege tot splendidissima dedit præpotentis virtutis suæ moni-
menta : Christumque Jesum iis , qui in ipsum firmiter credidissent ,
discipulis pollicitur esse , eos longe majora , atque ipsum , factu-
ros . „

Secundum hæc me sane præterit , quo jure Bailletto liceat , tot Mar-
tyrum Acta Vitæque Sanctorum amandare , & quamplurima , quibus ,
referuntur , miracula caussari ; quod per ipsum in germanis S. S. mo-
numentis , pauca tantummodo continentibus , non apparet . Quantumvis
enim inaudita tum numero erant , tum natura , nihil tamen narrabant
nobis , quod divinæ potestatis consideratione sit admirabile ; ipsique apte
semper eadem initium illud Bailleti , ad fulcienda Felicis Acta accommo-
datum . Auctores vero ea recitantes , ipsique vim addere cupientes , in-
tegrum esse sibi existimabunt , Sapientis hujus Critici Regulam usurpa-
re , & monere : *Horum miraculorum Autorem supremum naturæ Dominum*
fuisse , qui cum in veteri , tum in nova Lege tot splendidissima dedit præpo-
tentis virtutis suæ monimenta ; Christumque Jesum iis , qui in ipsum fir-
miter credidissent , discipulis pollicitur esse , eos longe majora atque ipsum ,
facturos .

Prudentis Lectoris judicium sit ; nonne præceptum hoc suapte indole
dolosorum hominum licentiæ super hac responsus afferat autoritatis ? sit
revera immoderate simplicium credulitatis , mendacisque in Sanctos stu-
dii fulcimentum ; nonne demum viam sternat fabulis quibuscumque ,
prodigiisque admirabilioribus & futilioribus ? satis namque confirmabuntur ,
ubi promptum erit , respondere : *Eorum Autorem supremum naturæ Do-*
minum fuisse ; qui cum in Veteri , tum in nova Lege splendidissima dedit
præpotentis virtutis suæ monimenta .

Bail. ibid. Item
10. Augusti in
Tab. Crit. p.
XIX.

Hoc Bailleti documentum excipit aliud . „ Judicare licet , inquit , S.
Paulinum S. Felicis merita celebraturum ex instituto poetice , qua præ-
dictus erat , facultatis , non omnino Artis illius libertate se abdicasse , ut
veram Historiæ summam aliquibus modis exornaret , in quibus mirum
magis , quam verosimile se prodit . „

At enim funditus evertit , aut ego fallor , Bailletus , quæ de S. Felici
miraculis lieteris consignavit , cum dieit , Paulinum poetice facultatis
libertate non omnino se abdicasse , ut veram Historiam summam modis aliqui-
bus exornaret . Verba hæc referuntur ne ad S. Felicis Historiam ; an vero
ad Miracula ejus nomine patrata ? Nihil est caussæ , cur intenderet ani-
mo Bailletus Sancti Viri Historiam , de qua nemo dubitat , impugnare .

Pe-

Petebat itaque mira duntaxat gesta, & revera per eorum occasionem ad eam incommodorum provisionem se contulit, sive quo prodigiorum istorum auctoritatem elevaret; sive ut obducto quodam velo splendorem illorum imminueret; sive denique suæ ipsius utcumque excusationis gratia, quod nimirum Historiam hanc miris compluribus resperferit, quæ exquisitis quibusdam minime ingeniis quadrant, minus ad portenta propensis, & pauca solummodo in genuinis Sanctorum Actis recognoscantibus.

Quibus positis nunquid non fas esset, Bailletum interrogare, utrum horum credere præstet, an S. Felicis miracula a Paulino memorata in rei summa falsa, an vera esse; atque an ejusdem Historiæ adjuncta, in quibus mirum magis, quam verosimile se prodit, figmentum Poetæ sint, secus ne? Si miracula certa sint, quod non crediderim in dubium revocari posse; non illud semper ex Bailletiano præcepto consequetur, Acta Sanctorum sincera pauca hujusmodi facta complecti. Quod si fucata sint, nihilque penitus, præterquam ascititium, quo rem suam exornare Poeta maluit, ornamentum; quod in injuriam Paulino, ejusque ad stipulatoribus cederet: sive demum tum adjuncta, tum mirum illud, quod dominatur, & verosimile, ut ita dicam, præfocat, ab Autore commenta sunt: non video, quo consilio non dubitaverint Critici nostri Sancti hujus Presbyteri Nolani Historias tot mirandis eventis aut re ipsa aut rei comitantibus suppositis refecire.

Aliquid argumenti hujus absolutioni deficeret, si cetera de Miraculis documenta Critica taciti præteriremus. Prodigia hæc aut apud Scriptores reperiuntur, a quibus recedere insolens esset, aut criminofum, vel apud Historicos nullo numero. Quod attinet ad prioris generis Scriptores, habeto, quo se gerat plerumque modo Bailletus. 1. Cum sese expedire nequit, quin mira hæc facta persequatur, sere semper alteram ex his dicendi formulis subtextit: *Liberum sit Lectori, quod maluerit, de hoc miraculo pronunciare Sancti hujus Acta perhibent Si Sancti hujus Historico fides est* aliasque id genus multas. 2. Eorum nonnulla supprimit, dum Sanctorum Historiam, in qua recensentur, exequitur. 3. Institutum suum purgare nititur, monendo, hæc inusitata gesta, re jam perfecta, novitii alicujus opera accessisse.

Contra vero Tillemontius, quantumvis extraordinaria portenta ista videantur, ea sine ulla hæsitacione commemorat, totque anfractus & circuitiones omittit; quoties probati alicujus Scriptoris fidei concredita sunt, aut Actis perspicue autographis inserta. Non dissimulandum tamen, consuevisse illum, si in adjuncta rei incidat, quæ factis ipsi fidem diminuere possint, illa merito, adhibita quadam temperatione, emollire.

Nihilò item magis consentiunt una ambo isti Critici super iudiciò ; quod de prodigiis, ab alterius rationis Scriptoribus enarratis, ferendum est. Si monumenta hæc pluribus miraculis onerantur, & supinis erroribus adversus Historiam aut disciplinam afficiantur, Tillemontius ea falsa, supposita, aut interpolata, & fide indigna pronunciat. Si vero in illis aliquid insit frugis, minusque aliquanto maculis, insutisque factis asperguntur, non ea rejicit omnino, sed in suspicioso numerat; eandem, quam præferunt probabilitatem, & cum vero similitudinem habere sinit; compendio quoque in orationem aut adnotationes suas redigit; quo tamen in loco nonnihil ea temperavit, ne majorem Lector ipsi tribueret, quam mereantur, auctoritatem.

Bailletus autem, qui assentatur sibi, minori se, ac Tillemontius, de prodigiis atque ostentis religione implicari, nunquam in aliquod incurrit apud Scriptores, de quibus sermo est, quin illud existimet in eo, in quo sedem habet, volumine certum ita suppositionis indicium, ut, quantum in ipso est, monumenta ista, quancumque habere possint, speciem veritatis amittant. Quoties vero incidit in Autores, quorum nomine & fama aliqua fieri posset miris, quæ narrat, rebus accessio dignitatis, nunquam ferme desinit, callide adeo iis ipsis uti, ut aliquid detrahant aut operi bonitatis, aut Scriptori existimationis. „ Non cen-

Baillet, Tab. Crit. 1. Jan. p. XXVI. „ setur, inquit, Autor Vitæ S. Clari, Abbatis Viennensis fide indignus,

Ibid. 2. Jan. pag. XXVIII. „ præsertim in iis, quæ naturæ vires haud excedunt. Narratio historica miraculorum S. Adelardi, Abbatis Corbiensis tanti non sit, acce-

Ibid. 4. Jan. pag. XXXI. „ tera. Vita S. Rigoberti Rhemenfis ab autore conscripta est optimæ fidei,

Ibid. 6. Jan. pag. XXXIV. „ at prodigiis hauriendis facili & credulo. Vita S. Melanii Rhedonenfis Episcopi eandem visa est, atque alia hujus generis opera, aleam sub-

Ibid. 1. Jan. pag. XL. „ ire; ut eam Amanuenses Religiosi additionibus locupletare decreverint, quibus admirabilior evaderet. Confecta fuit Sancti Fursii, Ab-

Ibid. 2. Jan. pag. XL. „ batis Latiniacensis Historia de Miraculis; ac nullo delectu, & fortasse minori veritatis studio. Videtur Autor Gestorum S. Delii Abbatis monumeta adulterasse; ut sibi in rebus insolitis asserendis indulgeret.

Ibid. 28. Maii, p. XLVIII. „ Acta S. Cheronii Martyris Carnotensis non omnino fallacia judicantur; sed species est, Autorem monumenta daptavisse, ut ea portentis ex sæculi illius ingenio cumlaret.

Interest porro animadvertere, Bailletum ferme nunquam earum, quas improbat, Historiarum suppositionem argumentis munire; sed satis esse ipsi, eas censoria nota inurare, uti proxime ostendimus, aut tantum dicere, illas miraculis aut fabulosis rebus refertas esse. Hoc pacto plerumque facta nuncupat, quæ prodigium redolent. Aliquando etiam sufficit ipsi miracula, quibus non acquiescit, appellare *Miracula Metaphrasica*.

et quæ dictionem referunt *Metaphras* quæ in manus *Metaphras* inciderunt aut in lubricas manus *Metaphras*. Eadem non semel sentia ipse Tillemontius usurpat : censuram dixerim, aut breve paratumque momentum ad opera explodenda, quæ sæpe testatissimæ sunt autoritatist

At enim, inquires, id consilii Bailletus nequaquam suscepit, ut Dissertationes instituendo, Lectorem implexis disquisitionibus irretiret: nihilque præ oculis habuit, quam simplicem facti narrationem texere, quin se in universis, quæ tradit, confirmandis implicaret, aut exeutendis iis, de quibus Scriptores digladiantur, & utroque trahunt. Quasuper re aperte admodum mentem suam aperuit jam inde ab ipsa *Admonitione*. „ In fronte, inquit, uniuscujusque Mensis *Tabulam Criticam* brevissimam colloco Actorum, Scriptorum, Archetyporum, aliorumque Operum, autographorum, quæ ad concinnandas S. S. Vitæ adhibui, quæque simul tanquam Operis mei Tabulæ & probationes habenda sunt Aliquando quid de unoquoque monumento, & Autore sentiendum sit, paucis appono: sæpius vero, si expediat res sit, ut alii conjectura assequantur, nihil profero. „

Baillet. *Adm.*
XIII. & XIV.

His omnibus duo tantummodo habemus, quæ respondeamus. Primum est, Bailletum Historicæ facultati, Critici quoque munus addidisse, Critici autem æque severi ac ingeniosi, & propterea Tabulas Criticas confecit, quas ex ejus monito instrumenta simul & momenta ejus Operis haberemus. Atqui nullum adhuc in Republica Litteraria Criticum novimus, qui se ea, quæ narrat, probandi lege solveret; cui satis esset duntaxat de re pronunciare; cuique persuasum fuerit, fidei ipsius aliis standum esse; præsertim si monumenta rejiciat, Viris clarissimis probata, & opiniones vulgatas, in quas hæcenus præscriptio inducta non est.

Altero loco dici poterit, videri hoc Bailleti institutum, promissum, quod pactus publicæ fuerat, invertere: disputans nanque ille de Sanctis, qui ob id unum cogniti sunt, quod ab Ecclesia coluntur, nihilque ulterius explorati de illis proditum est, ais, se recitaturum tantum ea, quæ ad eorum memoriam celebrandam gesta in Ecclesia sunt; quin in apertienda Historiarum illarum fraude immoretur. Addit insuper: „ Verum non laboro, ut hanc ratione conficiam; nisi si evidens plane non sit, aut aliquid ex ea incommodum consequi possit. „

In *Adm.* p. 36.

Attamen quamplurimæ Historiæ sunt non modo non explicatæ falsitate, verum probabilis admodum veritatis, quæ a Bailletis, circa quodvis momentum non audiuntur, neque illarum errores indicat, præterquam generalibus vocibus, & formulis superius adnotatis. In quo certe Tillemont-

mon-

montium non est imitatus, qui sua interesse existimavit, singula errata persequi, & monere, cura quibusdam monumentis, partim alicujus cum vero similitudinis, partim dubiis, & minime perspicue suppositionis, abstineret. Equidem fateor, nos a Bailletto Decisiones tot argumentis munitas, longiusque adeo productas, atque a Tillemontio, non præstolabamur, cum ille, quemadmodum hic, Dissertationes consiciendi consilium haud susceperit; at se nullo poterat modo subducere, quin aliquam censuræ suæ rationem redderet, quod nullo negotio præstitisset, si modo aliquanto latius, ut interdum facit, Tabulas Criticas explicasset.

A R T I C U L U S VI.

Acta Sanctorum autographa paucos sermones aut conciones in se continet.

A Deo persuasum Tillemontio est, sermones nonnihil prolixos; nihilumque elaboratos, quibus constant Sanctorum Historiæ, præcipuas esse illarum suppositionis aut interpolationis notas; ut Sanctæ Sophiæ Acta nullius frugis esse doceat, quod videlicet dictione sua, longisque Orationibus in semetipsa sententiam dicant, & S. Adriani pariter Acta adulterina esse contendens, asserat, etiam si nihil ulterius quicquam in eis reprehendendum esset, longas tamen conciones satis compertum facere, ea pro arbitratu lucubrata fuisse. Idem de Sancti Sebastiani Actis judicium profert Bailletus; quæ propterea aut mendosa aut certe suspiciosa esse censet, maximarum, inquit, quæ illarum in ea sunt, concionum vitio; & super Actis S. Firmini Ambianensis Episcopi hæc habet: „ Producti sermones, quos inter se trahunt, qui loquentes inducuntur, in „ causa sunt, cur de illis suspicio possit excitari. „

Me fugit, num præfererint Critici nostri, ipsos, quo nonnullorum Actorum fallaciam longis inter rogantes & respondentes adjectis sermonibus crimini vertunt, eo nos monitos facere, plura in Collectione Rujnartiana S. S. monumenta reperiri, quæ, si ex elaboratioribus & longioribus orationibus pendenda res sit, a sinceris & autographis expungantur. Quod dabis præscum suppositum Opus, exquisita magis eloquentia, pluribus concionibus sermonibusque redundans, quam Acta S. Mauricii & sociorum, quos Legionem Thebanam nuncupant, S. Eucherii Episcopi Lugdunensis opera & studio confecta? Nonne profitentur Critici, S. Victoris Massiliensis, ejusque Sociorum Martyrum Acta in sermones pro-

trahi

Till. tom. 2. pag.
621. col. 2.

Ibid. tom. 5. pag.
641. col. 1.

Tab. Crit. 20.
Tan p. L. IV.

Ibidem 25. Sept.
Tab. Crit. p. L. I.

Till. tom. 4. pag.
754. col. 1.

trahi longius; stilumque & conciones facere, ut illa studiose, & de industria conscripta esse credantur? Tillemontius quoque nonne de S. Vincentii Diaconi & Martyris Actis differens, cum prolixius, ait, sermocinari, quod plerumque Actorum falsitatis indicium avertit? Nonne tandem, Bailleto docente, comperimus, S. Philippi Episcopi Heraclæensis & Martyris Acta immodicas colloctiones, & ultra quam satis est, exquisitas, interserere, eruditionemque affectare? Fac, quæso, te conseras ad legenda S. Afræ, & sociarum Martyrum; S. Patricii Episcopi Prusæ in Bithynia, & Martyris; S. Basilii Ancyran Presbyteri, & Martyris, aliorumque multorum Acta; & plane cognosces, si longi sermones concionisque perpolitæ rei commentitiæ specimen præbent, necessum fore, ut Acta hæc universa, aliaque Collectionis Ruinartianæ plura inter monumenta, mendacii notis inusta, recenseamus. Oportet sane, ut videtur, aut eos huic iudicio subscribere, aut non satis accuratam regulam suam confiteri.

Nec vero felicius cessit ipsis ejusdem regulæ exercitatio ad Acta archetypa ab iis, quæ sincera tantum & autographa sunt, discernenda. Jaciunt etenim inconcussi veluti fundamenti loco, Acta archetypa, ea nimirum, quæ proxime e Tabulariis deprompta, aut a Martyribus conscripta, aut ab oculatis testibus exarata fuere, nequaquam longis sermonibus & meditatæ concionibus referri; idque putant Lydii lapidis instar esse, quo Acta, quæ genuina alias & autographa sunt, seligantur.

„Acta S. S. Epipodii, & Alexandri Martyrum Lugdunensium, inquit Tillemontius, archetypa non esse dixerim, ubi ad dictionem, concionibusque nimium exultas & longiores, quam ut a duobus illis Martyribus rectari potuerint, mentem animumque converto. „Concinit ipsi Bailletus de S. Symphoriani, Martyris Augustodunensis Actis, quæ quamvis pulchra ipsi veraque videantur, non tamen archetypa, neque satis simplicia, aut naturalia stili causa. Videtur Autor, se Archetypum sermonum illorum fecisse, quos inter Sanctum Virum & Judicem instituit. „Actorum istorum Oratio sublimissima & ornatissima, ait Tillemontius, non secus atque conciones productiores ea minime archetypa esse decernunt. Eandem prætexit præsertim quoad Judicem causam, ut S. S. Donatiani, & Rogatiani Martyrum Nannerensium Acta ab Archetyporum indole describere ostendat. Quapropter hujusmodi, inquit, haberi non posse existimaverim. Negat tandem hoc esse titulo honestanda S. Patrocli Martyris Acta, si Sermocinationum immodicarum ratio habeatur: id ipsum sentit de S. Agatha, aliisque, quorum mentio molesta esset.

Verum si Actis Archetypis institum natura est, paucos sermones concionisque præferre; quorsus evadent illa S. Acatii, Episcopi Antiocheni in Asia; & S. Tarachi, sociorumque, quæ primi ordinis Archetypa passim

Baillet. Julii p. 627. &c.
Till. memo. 5. pag. 674. col. 2.

Baillet. 22. O. 3. p. 676. &c.

Ruin. Acta Sel. p. 500. ibid. pag. 621, & 650.

Till. tom. 3. p. 30

Tab. Crit. 22.
April. p. XXX.
Baillet. Tab. Crit.
22. Aug. pag. XLII.
Till. tom. 3. p. 43.
Ibid. pag. 609. col. 2.

Till. tom. 4. pag. 732. col. 2.

Ibidem pag. 204.
Tom. 3. pag. 731. col. 1.

existimantur, utpote a Tabulario, sive a Regestis publicis Consilii decerpta, a quo in quaestionem postulati sunt? Quorsus Acta S. Pionii Presbyteri & Martyris Smyrnenſis; S. Theodoti Cauonis; & septem Virginum Ancyrenſium Martyrum, quæ *Archetypa* sunt, utpote ab oculatis testibus descripta?

Porro si eunctorum Actorum istorum cum iis collatio fiat, quæ obinfertas conciones orationesque accuratas religioni ducunt Critici Sapientes Monumentis *archetypis* accensere, perspicue apparebit, neque longiores ista, neque plures complecti, quam Acta modo memorata, quorum duo priora Proconsularia sunt, posteriora vero similiter *archetypa*, ab adstantibus scilicet certamini eorum & morti testibus excepta, litterisque mandata.

Prospexerunt sane sapientes isti, ipsorum regulam inoommode non parum accidere Actis cum *Archetypis*, tum germanis & autographis: propterea duplicem viam inire cogitarunt, quibus assentati sibi sunt, hinc initium suum, illinc veterum Martyrum monumentorum veritatem tueri. Prima fuit, longos sermones istos, exquisitasque conciones summatim conferre; dum Sanctorum Historiam attexunt: non semel etiam eas penitus subtrahere. Quod si hac ratione hanc suppositionis notam eorum obtutibus abdiderunt, qui hæc Acta a fonte non reperiunt: ii certe, qui *Archetypa* ipsa consulere student, norunt continuo, aut Legem istam ab integritate desciscere, aut multa S. S. Acta manifeste *Archetypa* de loco suo esse deicienda.

Altera via est, hæc fraudis insignia in Actorum Scriptores derivare; expositulantes cum ipsis, perinde ac multa S. S. verbis addiderint; cum illorum, tum Judicum sermones in longum protraxerint, artis pigmentis resperferint; non sint obliti eloquentiæ privilegia, ut Martyres, & Tyrannos colloqui studiose facerent inter se; quod Laudatorum potius, quam Historicorum more locuti fuerint; aut demum, uti de Actis S. Basilisci Martyris Comanenſis scribit Tillemontius, "suspiciari quicquam posse, si negotium aliquod creant Sanctorum colloquia, nequo aliunde constat ulla ex parte, ea Martyres, uti describuntur, habuisse; non admodum veritati aduersari, *Archetypum* autorem, quæ a Sauro Viro perceperat, amplificasse." Alibi pariter Acta S. Symphoriani Martyris Augustodunensis Criticis poulderibus examinans, in quibus ejusdam Edicti Aureliani mentio est: "Edictum hoc, ait, ab Actorum Scriptore confictum puto . . . qui in animam sibi inducere potuit, æque licere sibi, Imperatori, atque licetbat Judici & Martyri, sensa accommodare."

Ex his omnibus reputare possumus, Criticen commoda sane multa consequi,

Basill. 16. & 19.
Jana. p. 48. & 52.
Item 10. Aug.
16. Tabula Crit.
p. 19. & 43. Tills
Tomo 5. p. 715.
col. 2.

Till. tom. 3. pag.
410 col. 2.

requi, at suis quoque erroribus affici. Ipsius quidem luminibus quicquid in ejus semita impedimento est, haud ægre de medio tollimus; sed cum illius invicem distracta principia sint, neque se mutuo fulciant, sit sæpe numero, ut quoties se a difficultate quapiam Critici in tuto ponunt, in aliam multo majorem offendant. Cujus rei sensibus ipsis patet exemplum ea de regula, cui modo operam damus.

Nihil profecto speciosius esse potest, quam egreulum documentum istud: *Acta Sanctorum autographa paucos sermones aut conciones in sese continent*. Nihil ipsius usu utilius, ad dispicienda Acta sincera & autographa ab adscititiis, & autographa ipsa ab *Archetypis*, instituto. Ut vero incommodæ excellentis hujus regulæ consecutiones devitentur, nihil facilius, quam conciones Orationesque istas aut compendio dare, aut penitus deiere, aut denique monumentorum illorum Scriptoribus intentare crimencorum omnium, quæ in iis supervacanea sunt, aut ab antiquitatis specie abludentia.

Hoc totum quantum est, nihil nisi excellens, commodum, atque utile est: at falleretur ne, si quis diceret, videri, Sapientes istos hoc pacto ab imis concessisse quicquid secundum divinas Litteras honorabilius superest in Ecclesia, & magnum illud Evangelii principium oppugnasse, quod in limine procemii sui Ruinartius constituit, & uno ferme universi laboris sui fundamento posuit, efferturque in hæc verba: *Cum enim ex divinis litteris habeamus, Martyrum dicta, cum ad Præsides sistentur, superno instinctu pronunciata fuisse, sit, ut quæ in his Actis eorum ad Præsides responsa continentur, pro sacris Oraculis habenda sint?*

Si aliquanto longiores sermones, concionesque exquisitiores, quæ obviam sunt legenti Acta S. Acacii Antiocheni; S. Tarachi, & sociorum; S. S. Pionii, Theodoti, Mauricii, Vincentii Diaconi, & Philippi Heraclæensis; Sanctæ Afræ; S. Basilii Ancyрани; S. S. Epipodii, Alexandri, Symphoriani Augustodunensis, Victoris Massiliensis; Rogatiani, & Donatiani Nannetensium, aliorumque multorum illustrium Martyrum, si istorum, inquam, sermones, quorum Acta *Archetypa* sunt, aut certe autographa & sincera, sive ex parte, sive usquequaque additi sint ab Historiarum narratoribus; si artis pigmentis respersi; si in iis afferendis eloquentiæ privilegia oblii non sunt; Martyres & tyrannos colloqui studiose inter se fecerint, & Laudatorum potius, quam Historicorum more locuti sunt: qui obsecro, poterimus ignea, quæ Sancti Martyres ante Tribunalia, fuderant verba superno instinctu pronunciata recognoscere? Qui pro sacris Oraculis merito habenda erant? Quare demum tanto semper ardore conniti visa est Ecclesia, ut minutissima quæque verbiuscula felici illo tempore a Sanctis Martyribus emissæ colligeret: rata, ut inquit Chrysostomus, si non

defuisset, qui nobis diligentissime traderet, non tantum quid Apostoli, & Martyres scripserint, quidve locuti fuerint, sed ut sese per omnem vitam habuerint illorum omnia eximia utilitate referta esse? Hoc pacto Sacri Martyrum sermones, aut major eorum pars delinerent sermones esse afluatu divino fusi, Oraacula Sancti Spiritus, igne divinæ Charitatis accenssi, quique veneratione summa, quam ipsis Ecclesia & Patres præstiterunt, colendi essent.

At difficile sit, inquit fortasse eruditi Critici nostri, ut nobis persuadeamus, Actorum Martyrum Scriptores in sermones & conciones istas, ipsis tributas, manum non immisisse, eloquentiæ & ratiocinationis venustatibus non illustrasse, locutionis demum leporibus & figuris, cogitatisque etiam affectis minime auxisse, excoluisse, erexisse: uti exemplis multis firmatum est, præsertim Coneloni a Legionis Thebanæ militibus habitæ. Quid! An non potuit divinus Spiritus longa ita, non secus ac brevia responsa S. S. Martyribus afflare? eumque Christus dixit: *dabitur vobis in illa hora, quid loquamini*, num pollicitationis suæ vim decem magis verbis, quam decem periodis circumscripsit?

Quid quod si daremus ultro Criticis istis, Actorum Martyrum Scriptores operam aliquam in longis sermonibus locasse, tutior ne propterea lex ipsorum evadet? Minora ne consequentur incommoda? Ut demum magis libucrit, respondeant, regula semper vitiosa erit & manca: si nanque Acta sincera, autographa, & *archetypa* sermones a Scriptoribus auctos, sive perpolitos complectuntur, non esse amplius poterunt nota ad habendum inter vera & adventicia, neque inter autographa, & *archetypa* discrimen: consecutiones incommodæ, de quibus superius, non leviora pericula creabunt: anceps esse semper poterit & dubium, an verba Sanctorum Martyrum eo, quo proficui debent, honore donanda sint, atque afflatu Sancti Spiritus eleita fuerint, secus ne. Tandem, si conveniat, addi potuisse, immo addita multa S. S. Martyrum Orationibus fuisse; Acta his additamentis affecta, non poterunt non in maximam suspicionem adduci: quandoquidem Autor sermonum verborumque S. S. Martyribus actorum convictus, fide statim in narratione reliqua laborabit, cujus pars præcipua in colligendis S. S. Martyrum verbis sita erat. Apparet itaque, non posse nos de huiusmodi additionibus convenire, quin monumentorum, in quæ irrepsérunt, veritati nocemus.

ARTICULUS VII.

*Acta primorum Martyrum sincera non multis exquisitis
cruciatibus constant.*

Ecce alterum in S. S. Martyrum Actis suppositionis indicium, æque
ac præcedentia, si Criticos nostros audiamus, certum & explo-
ratum. Urget ne ipsos, S. Clyceriæ Historiam falsitatis arguere? „ Ni-
hil nisi, inquit Tillemontius, mira facta & horrenda tormenta suppe-
ditat: Acta S. S. Victoris & Concordiæ, subjungit alibi, elegantia o-
mnino non carent; sed ad summam inusitatissimas tantum penas præ-
feruerunt, quas ipsa Bedæ autoritas ægre admodum multis suaderet. „
„ Magnus, addit, Tormentorum numerus, e quibus divina semper vir-
tute convalescit S. Hermias, recentiorum Græcorum credulitatem re-
dolet. „ Denique ne exemplorum molestia Lectorem afficiam, con-
tendit, diversa, quibus vexatur S. Pontianus, supplicia Sancti hujus Mar-
tyris Actorum fraudem aperire.

Libere fidenterque fatemur, nescire nos, quam huic præceptioni sen-
tentiam sapientes hi Critices magistri subijciant. Intendunt ne, germa-
na Martyrum Acta non asserre, eos diversa multa poenarum genera
subiisse, aut in eos crudelioribus, magisque insolitis cruciatibus animad-
versum non fuisse, quam Legum Romanarum severitas in reos capitis
animadverteret? At si de his ex Patrum Ecclesiasticorum dictis, & Acto-
rum ut maxime autographorum narratione pronunciandum est, adver-
sus illorum monitum illico fiet, Sanctos Martyres omnia suppliciorum
genera pertulisse, tantæque immanitatis, quanta in Dæmonis, homini-
bus inspirantis, malitiam cadere potest:

Conjiciat, quæso, oculos in Epistolam ab Ecclesiis Viennensi & Lu-
gduensi ad Asiæ & Phrygiæ Christianos datam, ut eos facerent de
Martyrum suorum Historia certiores, quod ex pulcherrimis summæque
autographis totius antiquitatis monumentis unum est, quicumque nosse
amat, quam variis gravissimisque suppliciis Sancti Martyres torqueren-
tur. Hujus partem in summam redactam ab Eusebio, qui universam pe-
ne recitat, huc transtuli lisdem aut simillimis verbis.

Non solum ædificiis publicis, balneis, & foro illis interdictum erat; Euseb. l. 9. c. 2. p. 1.
sed etiam ne quisquam usquam locorum in publicum prodiret, vetitum Or. Hist. Eccl.
ab illis. Supra modum igitur lethale multitudinis universe Præsidis, &

satellium odium in eos effuderat. Ac primum cruciamenta, quæ cõfessim erant, & tanquam cumulo a multitudine in illos coacervata, viriliter & magno animo subibant: vociferationes, plagas, violentos tractus, dilacerationes, lapidum projectiones, carceres, & quidquid denique ab agresti & furiosa multitudine contra eos velut contra hostes & inimicos fieri solebat. Nonnunquam pedes illorum in crassas compedes impositi distinebantur, & ad quintum usque foramen, longa intercapedine interposita, distendebantur. Verberum trajectiones, equulei distorsiones perpercos, lamineis æneis, ferventibus & ignitis tenerrimis in membris affligebant: tum ferreas cathedras & ignitas illorum membris supponebant, quibus corpora misere frixa & exusta erant, pestifero nidore exhalante. Ac quoniam illi perstabant constantes, vesana multitudo contra illos asperere & ferociter saeviebat; adeo ut neque adolescentuli commiserarentur ætatem, neque mulierem omnino revererentur: ad extremum in rete involutos Taurorum ictibus eos objectabant, a quibus diu multumque icti & exagitati erant; bestiisque incurvantibus objiciebantur: quæ omnia si evasisent, ut funestæ narrationis hujus aliquando modus sit, caput jugulo dabant.

2. 1. 6. c. 34.

S. Dionysius pariter Alexandrinus in Epistola ad Fabianum Antiochenum, Eusebii opera a temporum injuriis vindicata, immanissima persequitur tormenta, quibus Martyres afficiebantur Alexandriæ, exorta Philippo regnante ad annum circiter 249. Christianorum vexatione. Fustibus cadebantur; vultum oculosque eorum præacuris arundinibus pungebant; lapidibus obruebant; pedibus constrictis, per universæ Urbis plateas asperis saxis constratas raptabant; & simul ac corpus eorum ad saxa mollaria allisissent, & flagris pariter lacerassent, ad suburbia trahebant, ibique crebro saxorum coniectu obterebant. Aliis, maxillis crudeliter deverberatis, omnes dentes excutiebant, aut igne absumentes, aut omnes membrorum articulos confringentes, atque ex edito loco præcipientes ejicientes, diris inauditisque cruciatibus concidebant. Non paucos equuleo tortos, novaculis, & flagellis dilaniatos, doloribus acerbissimis premebant; & aliquando in vivam calcem injiciebant; immo fertur, Magistratum quendam S. Ischirionis, arrepto fuste præacuto intestina ac viscera transfodisse, crudeliterque interemisisse.

In Vita S. Gregorii Thaumaturgi.

De infestationis Decianæ sævitie, qua in alias Provincias ferebatur, judicium haberi potest ex iis, quæ narrat nobis Gregorius Nyssenus, quod atinet ad Ponti persecutionem. Unus variis carnificinarum, inquit, & tormentorum apparatus omnem afferebat concessionem, etiam ante periculum hominibus formidinem injiciens. Enses, ignis, bestia, serotes, & foveæ: item instrumenta, quibus membra confringerentur, & torquerentur; tum ferrea sella ignita, tum ligas erecta, in quibus stan-

1. 1. 1. 1.

rum corpora dum intenderentur, terribilium unguinum violentis admotionibus lacerarentur: atque alia item innumera ad varia corporum tormenta exquisita ab iis excogitabantur; ac studium iis, qui eas potestates susceperant, nunum erat, ne quisque alteri secundus exuperantia sævitia mitior videretur non misericordia infantium, honor caniciei, non virtutis verecundia in mentem veniebat insens ne mulierum quidem naturali sexus infirmitati indulgebatur, ut eiusmodi periculis exempta manerent; sed una adversus omnes crudelitatis erat lex, eodem modo pœna nullo discrimine sexus habito.

Quid jam reliquos Martyres, inquit Eusebius Diocletiani persecutionem exequens, nominatim attinet commemorare, aut varia plagarum & suppliciorum genera, quæ insignes Martyres perpeSSI sunt, oratione depingere? qui partim securibus percussi interierunt, sicut his, qui erant in Arabia, contigit; partim crucibus confractis divexati, veluti his, qui in Cappadocia versabantur, accidit; partim etiam pedibus in sublime appensis, capiteque in terram demisso, igne paulatim accenso, & leniter aradescente, & fumo e materia accensa ascendente suffocati, quemadmodum illis, qui in Mesopotamia morabantur, evenit: partim naso, auribus, & manibus amputatis, ceterisque corporis membris dilaniatis deformati, ut his, qui incolebant Alexandriam, obigit. Quid opus est etiam eorum, qui Antiochia Martyrium subierunt, memoriam renovare, quorum alii candentibus eraticulis suppositis, non ad mortem usque, sed ad longinquum & durissimum cruciatum assati sunt?

De Syria vero ad Pontum deflebens orationem Eusebius, subiungit: Sed cruciamenta, quæ Martyres in Ponto tolerabant, auditu videntur horrenda. Quidam enim digitos manuum ab extremis unguibus, acutis arundinibus transfixos habuere; aliorum terga, plumbo igni liquefacto, ejusque materia jam ebulliente effervescenteque perfusa, & corporis partes, quas natura maxime ad necessitatem fabricata est, flammis adusta: nonnulli membris pudendis, ac visceribus cruciatus torpes, intolerandos, & ejusmodi, quos exprimere reformidat Oratio, subierunt.

Habes quæ Ecclesiastici Scriptores de diversis suppliciorum generibus, Martyribus inuissis, memoriæ prodiderunt. Promptum quidem esset loca alia subtexere, in quibus nihilo obscurius hæc super re mentem suam aperiant: at hæc præ ceteris selegimus, quo plures dirissimas afflictiones, aliis atque aliis Imperatoribus insistentibus, per diversas Imperii Romani Provincias Viri Sanctissimi perpeSSI sunt, assequemur.

Verum his in universum recitatis, de Patrum sententia apertius constabit, si quæ Martyres aliqui singillatim sustinuerunt, subjiciamus. Præfatus Ægypti, nomine Aquila, cum Sanctam Potamienam flectere nequi

Euf. H. l. 1. c. 12.

Euf. M. l. 1. c. 12.

Hist. Pall. ad
Euseb. c. 9.
Acta Selesti p.
102.

nequiuisset, eamque toto corpore seivissime excruciasset, crudelius quodam ceteris tormentum ab eo inventum est. Jube enim magnum lebetem pice replem vebementissimo igne accendi. Cum bulliret ergo pix in eam paulatim demissa spatio trium horarum, emisit spiritum, cum pix pervenisset ad eius collum. Eusebius quoque scribit, Sanctam hanc Virgincm acerbissimos ac vel dictu ipso horribiles cruciatus pertulisse.

Acta Selesti p.
59.

Obversatur nobis in S. Arcadio Martyre Mauritiano novum stupendumque supplicium. Jube enim Provincie Reclor eum incidi per singulas corporis juncturas, & omnem compaginem dissolvi. *Ad digitorum*, inquit, *condylis* incipite, dehinc manus a lacertis diffociantur, lacerta a cubitis; mox a Thorace diffuantur humeri; & sic ab articulis pedum gradatim ascendentes, facite articulos a pedibus, pedes a cruribus, crura a poplitibus; & quod supererit, femora a coxendicibus dislocate, & sit in artificio vestro mora Tandem Judex ira incensus, quod Martyr Sanctus de levitia sua triumphum ageret, tanto supplicio exitum aliquando imponere compulsus est ventris sectione, atque evulnere, quod supererat sanguinis, cum visceribus effudit.

Acta Selesti p.
79.

In Actis item S. S. Claudii, Asterii, & Neonis Proconsularibus, atque e Tabulario depromtis poenae leguntur, nihilo certe, quam hucusque recensit, mitiores. Proconsul Ciliciz jussit, *Claudium* ad virgas aptari; *equuleo* suspendi; *flammam* pedibus eius adhiberi; sed & de calcaneis partes eius abscindi, & offerre ei: Tum ungulis vexari, & testam asperissimam lateribus eius incumbere; & candelas ardentes eidem applicari. Asterius deinde in equuleo suspensus est; dumque latera eius torquebantur, dicebant: Vel nunc credens Diis sacrificas. Ad huc apprehensis ferreis moribus, & conligatis pedibus eius, fortiter tortus est, carbonibus ignis pedibus eius substratis, *virgis* autem & durissimis nervis dorso eius & ventre confuso. Neon post duos fratres eorundem cruciatuum periculum fecit. Tandem Sancti isti Martyres, recitata ex tabella sententia, cruci affixi sunt, ut aves eorum corpora lacerarent.

Acta Selesti
pag. 212.

Hos secuta est ad coronam Sancta Theonilla: quibus autem modis referre pergo. *Lysias* dixit: *Alapis* tundite faciem eius, & projicite eam in terram, ligantes pedes eius, & torquete fortiter: praecepit denuo: *Suspensam* capillis, faciem eius alapis caute: *Novacula* acuta radice caput eius, ut vel sic erubescat; & cingite eam rubo campestri, & extendite per quatuor palos, & loro non solum dorsum, sed & totum corpus eius concidite. Carbones etiam ventri eius supermittite, & sic moriatur.

Exf. Hist. Eccl.
l. 6. c. 6.

Extremum fit autem aliquorum S. S. mirifice tortorum exemplum, quod enarrat Eusebius de Sancto Petro Eunuchio Cubiculi Diocletiani. Adducitur, in medium coram hoc, & Galerio Maximiano, qui, cum
jussus

iusus idolis immolare, omnino negaret, mandarunt nudum in sublimem tolli, & flagellis eo usque toto corpore dilaniari, quoad supplicio evictus ... Ossibus eius iam carne denudatis, acetum sale permixtum in corporis membra, a cruciatu attenuata & prope contabefacta, infuderunt; ... inde Craticula & ignis una in medium trahuntur, & reliquiae eius corporis, tanquam carnes ad comedendum paratae, ignis incendio non raptim, ut brevi e vita decedens omni labore liberaretur, sed paulatim absunta fuerunt; quo in tormento animam efflavit.

Consulat qui velit a nobis in posterum dicenda in Actis S. S. Tarachi, Probi, Andronici, & Theodoti: evolvat Acta S. Victoris Massiliensis, & S. Vincentii Diaconi; quæ Patres de S. Laurentii Martyrio chartis promiserunt; pleraque tandem Ruinartii Acta sincera & selecta: & hæc ægre percipiet, non esse semper Acta autographa, immo *Archetypa* illa, quæ minus exquisita tormenta nobis exhibent. Si nanque hæc tenus memorata eo nomine vocare renuat, operosum sane erit, hæc crudelia & extraordinaria supplicia aliunde repetere. Ratum quoque esse volumus, Acta, quæ ob miros cruciatus vitiosa censentur, fere plerumque neque tot, neque tam gravia tormenta, quæ ex *Archetypis* superius adductis aliqua, penes se habere.

Edicta quidem Imperatorum adversus Christianos promulgata minime cernunt, ut universa hæc supplicia eis intentarentur; & quartum, sævissimumque omnium, Diocletiani Decretum generalibustantum verbis jubebat, detrectantes Idolorum cultum, morte mulctari. Propterea, inquit Eusebius, mandata data esse, iudicesque missos; ut celeres animi motus a natura datos ad acerbiora suppliciorum genera inveniendâ intendere-

*Euseb. de Vita
Const. l. 2. c. 51.*

Fit tamen simile verò, hæc in Sanctos Martyres inflicta cruciamenta crudelitate potius Judicum excogitata, quam Legum severitate imperata fuisse. Generosi revera illi & æqui Iudices, quo suam solentem indolem & ingeniorum acumen ostenderent . . . in novis suppliciorum generibus inveniendis laborabant; seque inter ipsos superare enixe contendebant. Lactantius vero accommodatius causam persequitur, cur Præfecti in Christianos tam immoderata inhumanitate invherentur. *Accepta potestate* pro suis moribus quisque Præfectus servivit. Alii præ nimia timiditate plus ausi sunt, quam jubebantur. Alii suo proprio adversus iustos odio, quidam naturali mentis feritate, nonnulli ut placerent, & hoc officio viam sibi ad altiora munirent. Itaque dici non potest, huiusmodi iudices quantâ, & quam gravia tormentorum genera excogitaverint, ut ad effectum propositi sui pervenirent.

*Euseb. H. l. 8.
c. 12.*

*Lact. Inst. l. 6.
c. 12.*

Hæc, quam quilibet Provinciarum Rector arripiebat sibi, facultate;

ut

Null. 22 Jan.
Pag. 512.

ut pro ingenio suo Christianos doloribus conficeret, non illi modo ad cuncta humanitatis documenta violanda perducti sunt, sed universas quoque iustitiæ leges oblii. Dacianus iniquissimo animo ferens admirandum Vincentii robur invictamque constantiam, fines omnes transgressus est, quos atrocioribus criminibus plectendis Leges statuerunt; ut duriora tormenta in Sancti Vincentii corpore periclitaretur. Docent nos Acta Sanctorum Afræ, & sociarum Martyrum, Gajum Judicem milites misisse ut manus injicerent in Matrem tresque Sanctæ Mulieris famulas, quæ ipsius corpori in monumentum condendo operam dabant, ea lege, ut si nullæ ratione ad sacrificandum præberint consensum, implectur monumentum cremis & siccis spinis, & clauderetur super eas, ignisque supponeretur, ut nullæ ex eis evaderet: quo nihil esse poterat in præscripta æquitatis temperatæ perversius.

Acta Scit. Cap.
503.

Non desuerunt præterea Magistratus, in Christianos adeo furore perciti, ut in eos animadverterent nulla Legum habita ratione, quæ illos duntaxat insectandos edicebant. In certamine etenim S. Nicephori Martyris Judæa velementem adeo Sapientie responso actus in rabiem est; ut affectionum suarum stimulis obtemperans magis, quam Imperatoris imperio, quo decretum erat, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi nulla interjecta mora de medio tollerentur, quætionem nihilominus in Sapientium habuit, quamquam se presbyterum esse interrogatus prodidisset. Licet etiam militiæ Privilegium milites eximeret, ne in quætionem postularentur; nihil tamen obstat, quominus eam Maximus Præfex in S. Tarachum exerceret: etsi non liceat tibi, exprobrat ipsi Vir Sanctus, universas penas mihi adhibere, quia militaris fui. Enim vero id imperaverat paullo ante Diocletianus ipse, Rescripto quodam ad Præsidem S. Iustium dato.

Acta Scit. p.
219.

Ibidem p. 475.
Baron ad an-
num 290. 288.
29.

Secundum hæc, non est cur miremur, Magistratus istos, qui non dubitabant Leges a se propugnandas convellere, & Imperatorum Scita, quorum administratores erant, prætergredi, ut affectionibus suis indulgerent; tot horribilia tormenta machinatos fuisse, quorum una imago terrorem incutit; ea S. S. Martyribus admovisse; tristesque narrationes hæc in eorum Historiis contineri. Hæc universa Actorum istorum veritati impedimento non erant; nisi ad monumenta supposita rejiciamus quidquid augustinus est in tota antiquitate, in quo, repugnante licet eruditorum Criticorum nostrorum regula, ingens adeo suppliciorum inauditorum numerus congeritur.

Nihil tamen ostendit apertius, quousque Tyrannorum immanitas ferebatur, ac animadvertisse, illam cum extremo S. S. Martyrum spiritu non desit.

desisse, sed in ipsorum extincta corpora debacchari consuevisse. Cum primum ex corporis vinculis evolaverant Sancti Martyres, inquit Eusebius, ipsorum exuvie in ignem projiciebantur, iisque combustis, ossa perfringebant, & in pulverem comminuta, in aquas dispergebant. Magnopere namque Tyranni Sanctis honorem ipsorum Reliquiis delatum invadebant; & propterea vi omni atque conatu, ut illorum corpora in nihilum redigerent, insistebant, tum in Mare demergentes piscium pabulum futura, tum feris avibusque rapacibus obijcetes. Hujus consuetudinis tot exstant in Historia Ecclesiastica monumenta, ut ea me huc traducere, ægre quisque laturus esset.

Euseb. Mart.
Palaest. c. 3. c. 4. c. 5.
l. 5. Epist. c. 22.

Quæ cum ita sint, non intelligo, quid sibi velit Tillemontius, cum erratum putat esse in Edicto ambobus Decilis, Patri & Filio tributo, quod statuat, Christianos arboribus in Avium cibum suspensum iri. „ Non „ constat, ait egregius iste Criticus, Romanis unquam id supplicii genus neque adversus Christianos, neque adversus alios in more positum „ fuisse. „ Haud crediderim, ejus animi Tillemontium esse, ut credat, nunquam sanxisse Insectatores, ut Martyrum corpora huc illucque bestiis avibusque discerpenda obijcerentur. Ipsum quidem latere minime poterat, jussu Daciani S. Vincentium projectum fuisse in apertum locum, ut cadaver exanime, sepultura carens honore, a feris & avibus penitus consumtum non compareat.

Till. 3. Tom.
annor. 2. in
Pers. Dicit p.
701. col. 2.

Ab. Seignap.
175.

Apud Eusebium inter horribiliores Tyrannorum sevitias locum habet inhumanitas, qua cautum per ipsos erat, ne corpora Martyrum humarent, sed canibus bestiis avibusque traderentur. Horum igitur corpora sub dio exposita, ut a bestiis laniarentur diu noctuque, sollicite iussu custodiri Canes vero, & fera bestia, & carnivora adices humanos artus hac & illas dispergebant. Quam incredibilem barbariem terram ipsam horruisse addit Historicus iste, & Paganum quendam detestari, cum dicit: *ferina interim ista rabies est, abjecto homine, in silvestrem animum transire*. Hujus Tyrannorum immanitatis, qua S. S. Martyrum corpora bestiarum dentibus exponebant, alia argumenta multa ab Eusebio, Lactantio, Augustino ceterisque Patribus requiras.

Euseb. de Martyr.
Palaest. 9.

Seneca libro 4.
Clem.

August. de cura
pro Mort. c. 8.

Si vero, ut fert Littera, ita sensisset Tillemontius, nunquam Romanos eo supplicio in Christianos usos fuisse, arboribus scilicet suspendendi in avium eseam ipsorum corpora, celebri esse possent exemplo S. S. Martyrum Claudii, Alterii, & Neonis Actacitra omnem dubitationem consularia. Habent itaque: *Lysias dixit foras Civitatem hi tres Fratres, ut digni sunt, crucifigantur, ut aves eorum corpora lacerent*. Surii & Baronii exemplaria legant: *Cruci affigantur, & corpora eorum avibus laceranda relinquuntur*.

Ab. Seignap.
171.

ARTICULUS VIII.

*Verba contumeliosa, in Actis nonnullorum Martyrum reperta,
sunt quoddam argumenti genus; ut ipsorum frans
aut vitium deprehendatur.*

Baill. in Orat.
p. 174.

E Vangelico Jesu Christi promisso refragaretur, qui reputaret animo, Spiritum Sanctum injurias, aut aliquid, moderationi, suavitati, patientiæ & charitati Christianæ adversum, Martyribus fugassisse. Fieri non potuit, ut hominis Dei Martyres fierent, quin simul discipuli essent, ejusque Spiritum imbibere. Quamobrem necessum fuit, ut semper benedictionem pro maledictione redderent, pro suis persecutoribus preces funderent, & Potestatibus honorem deferrent. Hinc asseveravit Tillemontius, hunc certe a Martyribus abhorreere loquendi morem, dura nimirum & contumeliosa verba in alios faciendi; atque universas, quæ supersunt, Historias S. S. Martyrum autographas redolere undique debitam Potestatibus reverentiam, & suavitatem, cum ab Evangelio tum a Paulo scripsisse injuriosa verba, quibus respersa sunt nonnullorum Martyrum Acta, ad ipsorum falsitatem aut depravationem aperiendam conferre.

Till. Tom. 9. pag.
641. col. 1.
Baill. Tab. Crit.
v. Sept. de S. Ad-
riano pag. XIV.
Till. Tom. 4. pag.
679. col. 1.
Baill. Tab. Crit.
v. Sept. p. 174.
Till. Tom. 2. p.
690. col. 1.

Et revera, regulæ hujus monito, aliis Actorum S. *Adriani* Martyris Nicomediensis suppositionem indicantibus, quasdam adnectunt Critici voces contumeliæ, Christianorum spiritui parum consentaneas. Non absimiliter pronunciant de Actis S. *Marii*, in quibus *Audifax* hæc Judici obloquitur: *Stultam rem locutus es*. Id, subdit Tillemontius, Metaphrasie dignum est. Baillæto pariter visam est, de S. S. *Sabinæ* & *Serapiæ* Historia versari in ancipiti propter nonnullas voces, minus moderationi Christianæ respondentes. Cum eo facit Tillemontius, atque, nonnulla in S. S. illarum Actis loca reperiri, in quibus Metaphrasie dignas injurias legimus. *Canis rabide, Asiaticæ*: neque *Matronæ*, neque Sanctæ *foeminae* dictionem refert: nec vero intelligo, cur S. *Serapia* Judici respondeat: *Non facio voluntatem Patris tui Satanae*. In eandem quoque suspicionis invdiam adducta sunt a Criticis Acta S. *Agathæ*, quod videlicet Quintianum ejus Mamillæ abscissionem imperantem verbis objurgavit; quæ insolens plane barbaries ex ejus ore divellit: *Impie & crudelis Tyranne non te pudet amputare in femina, quod ipse in matre suxisit*? Quod maximo impedimento est, inquit Tillemontius, ne in Actorum S. *Basilisci* Comanen-
Mar-

Till. Tom. 1. p.
751. col. 2.

Martyris veritate acquiescamus, verba sunt ab ipso in Judicem jactata: *Bestia Silvestris, canis lambens sanguinem, luxuriose Agrippa, formidabili, species Daemonum crudelis, sine lege.* „Ægre sane crediderim, inquit, hæc verba dedisse Ecclesię Martyrem, aut scripserit æquum Sæculi quare, „ci & Martyrio devorum Virum. „Idem esset nullius negotii opus, aliis, quæ pauca non sunt, Sapientum locis confirmare, ut perspectum fieret, eos ex acerbis & injuriis S. S. Martyrum vocibus Actorum suppositionis, aut certe interpolationis specimen capere.

Quamvis de recondita doctissimorum istorum Critices Magistrorum eruditione nobis persuasum apprimè sit, nonne licebit ultra ipsorum injuriam expendere, utrum nec ne accurata sit ipsorum Critices, & principia inconcussa? Cum id nanque spectamus, quod modo huc retulimus ex Bail-
 leto, non apparet, unde nam consentaneum iis esse possit, quæ subdit paullo post: „Nemo inficias ibit, existare multa Acta sincera, & explo-
 „rare auctoritatis, quæ non pauca asperitatis præbeant argumenta, & „adversus Judices atque Imperatores convictiorum speciem. „Itaque si Acta explorata auctoritatis vocibus acerbis & maledicis constant; hæc falsificatis specimen nequaquam erunt: alioquin conveniat id necesse est, Actis autographis, iisdemque *archetypis* non deesse suppositionis indicia.

Non longe est ab eo Tillemontius, qui conqueustus acerrime de modis istis loquendi elatis, & si fas est, duris & contumeliosis, eos alibi excusat, imo probat, & nobis persuadere nititur, divinum Spiritum in Martyribus illis fuisse locutum. At nihil non confirmatum momento aliquo producamus. „Durius aliquanto est, quo Judicem S. Conon alloqui-
 „tur, modus, eum *perditum hominem, omniumque impiissimum* appel-
 „lans: his tamen verbis in Antiocham Regem Sanctorum Machabæorum quidam invecus est; & suam ita vim habet veritatis ardor, ut ani-
 „mi furentis affectio. „Idem Autor, ut aliquibus, quibus respersa sunt Eusebii & Marcelli III. Sæculi Martyrum Acta, excusationem asserat, præsertim iis, quæ alteruter eorum Judici dixerat: *fac miser, quod facis*: „id, inquit, rude & amarum nonnihil est: accur non ali-
 „quid justæ indignationi parcamus, quæ in Sanctis Vitis, iniquam hanc Magistratum consuetudinem eernentibus, excitabatur?

Quod pariter habent Acta S. Marcelli Centurionis, qui ad supplicium ductus, Judici comminatus est. *Agricolaus nec Deus tibi benefaciat*, probari videatur Tillemontio. „Vox hæc, ait, inusitata quidem est, at di-
 „gna habita fuit Actorum illorum Collectori, quæ a Christi Martyre
 „emitteretur. Hujusmodi etenim homini, proxime corona donando,
 „tribui revera potest Prophetarum prærogativa, ut videat, que provi-
 „dentię suæ ordine statuit Deus, idque eorum instar optati cujusdam

„speciem referat, cum suppliciorum, quæ Deus minatur impiis, justitiam præ oculis habeat, eamque, nullo movente livore, aut elatione, perfectissime diligat. „Tillemontii tandem aspera verba memorans, a S. S. Taracho & focis in Judicem jactata, atque a nobis alibi afferenda, videtur pro certo habere, ea, omnem licet modum excedentia, S. Spiritus afflatu fusa fuisse. „Illud profecto, ita scribit, firmum & constans est, nimis aperte Deum in Sanctis istis agere & pati, ut inficiari possimus, ejusdem Spiritum in eis ex Evangelico promisso verba fecisse. Quapropter hæc specie tenus sermonum eorum asperitas summa nonnisi cum veneratione suscipienda est. „Quo in loco non video, cur Bailletus, qui tanto studio Tillemontii sensus obsequitur, ab ejus mente defeceat, cum tueretur, desiderandum fortasse fuisse in posteritatis exemplum, ut Sancti isti magis ex Literarum sensu suavitatem & moderatorem, a Christo Domino discipulis suis præscriptam, & cum re eorum verbis in semetipso expressam, operibus retulissent . . . neque credendum cuiquam esse, Spiritum divinum in eorum ora minus humana verba indidisse. „

Nihil attinet hic animadvertere, si hujusmodi in Sanctis Martyribus loquendi ratio purgari, imo probari possit, propterea quod instinctu divino procedat, atque in Actis Autographis locum habeat, non futuram amplius in iis, in quibus reperitur, falsitatis notam. Id nanque adeo plane consequitur, ut novis illud momentis firmare non interesset; nisi tria subjungerent eruditi Critici nostri, quæ ad judicium revocare præstet. Primum est, hæc liberiora verba nullibi forte præterquam in S. Tarachi, & sociorum Actis deprehendi, sive, ut loquitur Bailletus, „convicia hæc semel tantum justitiæ ardorem in Viris Sanctis indicasse. „Alterum, eadem eos Sanctorum istorum rusticitati vitio vertere. „Id quoque accedere potest, inquit Tillemontius, S. Tarachum militem egisse, alios veto Laicos fuisse, qui propterea minus adstringebantur edendis moderationis & verecundiæ exemplis, quique majori quadam libertatis specie uti poterant, ut impiis secundum eorum merita vires redderent. „Bailletus pariter sententia est, „non esse profecto in Beatis istis Martyribus cum animi cultum, urbanitatemque flagitandam, quam poliorum Virorum convictus in hominibus res profanas gerentibus esset fingit . . . Prior, qui bellicis laboribus pene semper distractus fuerat, alique duo, qui negotiis secularibus irretiti videbantur, nihil nisi si Laici erant, quibus opportunitas fortasse tanta non fuit, quanta Ecclesiasticis hominibus, atque a mundi strepitu semotis, ut in Sacris Bibliis verum Christianæ Religionis ingenium perspicerent, „

Denique ubi rigidiore hæc dicendi modos in Actis constantissima au-

Ind. Temp. p. 274.

Baill. 9. Off. in Vita S. S. Tarachi, Præf. & Andronic. pag. 274.

Præf. 9. Off. in Vita S. S. Tarachi p. 274.

Tillemont. 5. pag. 286.

Baill. ibidem p. 286.

toritatis animadvertunt, cujusmodi sunt ea, quæ referre aggredimur, ad illud plerumque responsum se conferunt, quod familiare ipsis est, quoties rem aliquam opinionibus suis incommodam de medio tollere satagunt: *causantes: illud, quodcumque est, rei iam perfectæ & absolute vitiose accessisse.* „ Vix adduci possum, ut credam, Bailletus ait super Actis S. Ba-
 „ filii Ancyranî, Presbyteri, & Martyris, afficta non fuisse Sancto Marty-
 „ ri huic quædam amara verba, & Martyrum communi modestiæ minus
 „ consentanea, eo consilio, ut eorum magnanimitas emineret; „ Inju-
 „ riosæ voces, inquit alibi, in nonnullorum Martyrum Actis obviæ ab
 „ Actorum Scriptoribus commentæ sunt, qui Sanctos ea ratione loquen-
 „ tes induxerunt, qua ipsi tanto in discrimine positi locuti fuissent. „
 Verum responsio hæc, nullo præsidio roborata, non modo floccii facienda est, sed Actis etiam, voces hæcæ complectentibus, offitit, qui tandiu minime vacabant suspicione, quandiu libitum erit respondere, manus aliquos posterioris opera res nonnullas additas: aut illud ab Actorum Autore proficisci.

Baillet, Tab. Crit.
 21, Martij pag.
 XXXI.

In Orat. p. 1761

Scudeamus itaque diligenter, quædam id genus verborum exempla persequi in Monumentis summe autographis, imo *archetypis*, quæ nullo additamento interpolata ad nos usque descenderunt; quibus perspicuum fiet; non modo Milites & Laicos, *non satis verum Religionis Christianæ ingenium perspicientes*, sed Diaconos quoque & Presbyteros Sanctarum Scripturarum super hac re institutiones apprimè calentes, imo nobilissimas sæminas, politicioris orbis convictu & præceptis imbutas, in eadem sensa non admodum officiosa erupisse.

Acta S.S. Claudii, Asterii, & Neonis Martyrum in Cilicia perhibent: *Acta Sci p. 260.*
 S. Asterium, in quæstione positum, Proconsuli dixisse: *Stulte insane, quam ob causam me tormentis afficis?* alia exemplaria legunt: *Stulte agis.*
 Nec vero ullus esset dubitandi locus, monumentum hoc *archetypum* esse & Proconsulare; videlicet a Proconsulum Tabulario decerptum, atque in eo numero, quæ magis autographa sunt in Ecclesia.

Hæc verba, quæ habent Acta S. Theodoti Cauponis, & Martyris An-
 cyranî, eum in Judicem dedisse: *Agnosce Dominum Jesum Christum adju-
 vantem me, per quem te velut mancipium contemo, & impios Imperato-
 res tuos despicio;* atque alia S. Vincentii Daciano dicentis: *Ipsos Principes
 tuos celo altior despicio;* hæc, inquam, verba minorem in Imperatores
 ipsos reverentiam innuunt: Quibus accedant Acta S.S. Tarachi, Andro-
 nici, & Probi Martyrum in Cilicia, citra omnem dubitationem *archety-
 pa*, at citra omnem æque dubitationem sensus illiberalissimis referta, ut
 deinceps ostendemus.

Idem p. 367.

Idem p. 367.

S. Petrus Abfclamus, qui & Balsamus, Martyr Judicem increpavit. *Idem p. 558.*

Ad.

Ibidem p. 596.

Adimple opera Patris tui Diaboli. In Actis similiter S. S. Fausti Januarii & Martialis Martyrum Cordubensium videre est, quendam ex his Judiei respondisse: *Difficile est tibi, & Patri tuo, qui diabolus est . . . Deos enim alios non habetis, nisi quem & patrem dicitis Satanas.* Fuit etiam, qui se Judicem Diaboli filium existimare decreet. Alia deinceps Martyrum Acta verbis contumeliosis contexta missa facio, uti S. Pherbutæ, quæ ex summis Sacerdotibus unum, *canem impurissimum, canem impurum* appellat; S. Theodoretæ Presbyteri & Parochi Antiocheni Martyris, qui Julianus dixit: *Ego renuntiavi Diabolo Patri tuo*, aliaque non pauca, in quibus frequenter admodum verba similia leguntur.

Ibidem 697.

Ibidem p. 660.
Ibidem pag. 660.

Quod si voces aliquanto inofficiosæ, non semel a Sanctis Martyribus emissæ, quandam speciem ingerunt animis, non satis suavitati atque humilitati Evangelicæ respondentem, quid dicendum erit de factis nonnullis, longe magis modestiæ & patientiæ, a Christo Domino verbo exemplo traditæ, repugnantibus? Præsto sunt exempla duo; quorum primum sufficit nobis S. Eulalia Virgo & Martyr Emeritenfis. Hanc eum Judex blandimentis & promissis magnificis in sententiam suam perducere conaretur, antequam tormentorum periculum faceret; *Martyr ad ista nihil; sed enim, infremit, inque Tyranni oculos sputa jactat: simulacra dehinc dissipat, impostamque molam Thuribulis pede profubigit.* Hæc Prudentius, Historiæ hujus eodem occidente seculo scriptor.

Libro 11.
C. 10. v. 1.
Ruin. A. 3. Sel.
p. 655.
Baill. 10. Mart.
p. 341.

Secundum vero sumo a S. Basilio Ancyrano Presbytero & Martyre, qui non modo conviciis Judicem sacessivit, cum *Mancipium Diaboli* vocans, *apage perversum immundum*, sed ad rem etiam omniino inauditam se ferri passus est. Cum etenim ad Esculapii Fanum abisset Julianus, illuc accersivit Basilium, ut thus Diis adoleret. Ille vero tantum flagitium respuens, *accepit contra unum e discissis corporis sui loris, illudque Juliano in faciem jecit, dicens: Accipe Juliane, quando hoc cibo delectaris; mihi autem vivere Christus est, & mori lucrum.*

Si Critici nostri facta hæc in monumentis, minus, ac sunt S. S. Eulaliæ & Basilii monumenta, autographis legissent, non dubitassent has Historias Metaphrasticas exelamare; aut re jam confecta ipsi assutas, aut ab Auctorum Autore confictas. Nihilominus eas ipsi quoque recitant, & quod attinet ad Sanctæ Virginis facinus, subdant: Spiritum Divinum eos, quos per inusitatas semitas dirigit, ita movere posse, ut ipsorum gesta neque decori legibus, neque humanæ aliquando congruant rationi.

T. 1. 1. 1. 1. 1.
321.
Baill. 10. Dec.
embrii p. 345.

ARTICULUS IX.

Acta, in quibus Martyribus fidem abdicantibus munera pollicentur, aut fraudis aut suspicionis notam subire necesse est.

Tolosæ prelo datum est anno 1664. Edictum * quoddam adversus Christianos nomine duorum Deciorum, Patris & Filii, alterius Augusti, alterius Cæsaris. Tanto magis faciendum est Monumentum hoc, quo unum duntaxat est Persecutionis Edictum, quod omnibus suis partibus absolutum ætatem evaserit: Tillemontius tamen annotatione secunda in Decianam Persecutionem multa objecit in hoc Opusculum argumenta, quorum unum apte in rem nostram cadit; quandoquidem ex eo indicium sumit. falsitatis in Veteribus S.S. Martyrum Actis. Fert nimirum Edictum, Imperatores iis, qui Diis litarent, maxima munera, dignitateque ipsas polliceri. „ Nihil adeo est, inquit doctus iste Criticus, adulterinis aut suspiciosi Historiis commune, ac animi pendeo, „ utrum similiter sit Actis Autographis familiare . . . Si vero Judices „ id artificium puerile excoGITARE potuerunt, erat ne Imperatoris dignitatis eodem uti, in publico præsertim solemniq; Decreto? Molestæ sane, subdit alibi, induci possum, ut credam, Diocletianum spondidisse, se iis, qui rem divinam Numinibus suis facerent, pensiones soluturum. „ Quo instituto docet, Metaphrastis ingenium redolere „ promissum, a Præfecto S. Martyri Nestori factum, quo obstringebatur, se summum ipsi Pontificis Officium ab Imperatore exoraturum.

Porro, si verum est hoc Tillemontii pronunciatum, consequens esset, infra supposita monumenta rejici oportere, aut certe infra suspiciosa, quamplurima Martyrum Acta, de quorum autoritate nemo unquam dubitavit. Accepimus vel ab ipso, Acta S.S. Claudii, Asterii & Nconis Martyris & Proconsulum Tabulario deprompta fuisse; atque in illis cum Judicis, tum reorum verba ita referri, ut a Tabellione excepta fuerunt; qua de re subjungit nihil magis autographum aut certum est, quam S.S. istorum Acta. Nihilo tamen minus diserte tradunt, Proconsulem Lydiam,

* Edictum hoc confirmavit Senatus Consultum, omnibus in Provinciam Præfectis, Proconsulibus, & Magistratibus missum, lectumque publice

in Castris Prætorianis, dehinc affixum in Capitolio, ejusque exempla multa descripta, ut undique terrarumque dispergerentur.

Tillem. tome 1 p. 46.
701. col. 2.

Idem tome 4. col. 28 in 2.
Dion. p. 772. col. 2.
Idem tome 5. p. 661. col. 1.
Idem tome 1 p. 713. col. 2.

Idem Tome 4.
p. 414. col. de SS.
Ipsius.
Bail. 32. Aug.
Tab Crit. pag.
XLIII.

diu multis tormentorum generibus vexatis Viris illis Martyribus, eos magnificis munerum & gratificationum promissis, Imperatorum nomine factis allexisse. En quibus illos allocutus est Judex: *Domini nostri Imperatores inserunt, ut Christiani sacrificarent Diis; contradicentes puniri, cedentibus autem honores & munera polliceri.*

Encl. Acta S. Iuliani p. 160.

Till. tom. 4. art. 2. de S. Donat. p. 94.

Neque vero repugnabit Tillemontius, Historiam S. S. Donatiani & Rogatiani Martyrum Nannetensium, tempore Diocletiani Ecclesiam affligentis, omnes veritatis numeros habere; quod videlicet eam hujusmodi censuerit Bailletus, quæ in meliorum Actorum ordinem reciperetur. Porro ex ea didicimus, immane Ecclesiæ Catholicæ bellum intulisse, omnemque movisse lapidem, ut sive promissis, sive minis, Christianorum animos concuterent. *Missis Epistolis, nos monent Acta, ad Præsidentem Galliarum, decreto sauxerunt; ut simulacra Jovis vel Apollinis quasi divino cultu deberet Universitas venerari: ea ratione præfixa pollicentes bis, qui eorum caeremonias colerent, vel sacrificia offerrent; publico se cognoscerent stipendio munerandos; quo facilius humanam mentem cupiditatis laqueus traheret in errorem, ut deciperetur munere, qui rationevinci non posset: eos vero, qui Christiani nominis in confessione persisterent, post illa tormenta jubent capitale subire sententiam.* Quibus positis ullus ne reliquus est dubitandi locus, dona & præmia decreta fuisse, Edictorum etiam publicorum voce, Jesu Christi desertoribus: quin simul S. S. istorum Acta perspicuè apud omnes sinceritatis & autoritatis rejiciamus?

Encl. Acta S. Iuliani p. 160.

Idem p. 302.

Till. tom. 4. pag. 189.

Præterquamquod non allata solum in promptu sunt exempla id genus promissorum: similia legimus in Actis S. Victoris Massiliensis, & in Historia S. Theodoti Cauponis & Martyris Ancyraui, quæ non modo ex Tillemontii sententia pulchra & vivax est, verum gravis, non fucata, & vere archetypa. In jus nanque vocatus est coram Præfecto, qui statim ipsi xatum fecit; nihil propositorum suppliciorum ei experiendum esse, si persuaderi sibi sineret, ut sacrificaret, quin etiam ejus præ aliis fructuum amicitia, & victoriosissimis Imperatoribus earum evasurum. Quod si & alios Christianos abduceret a dementia, eum *toti Urbi dominaturum, factus Sacerdos Apollinis omnium Deorum Maximi*. Sanctus autem Vir Vitam pro Christo fudit anno 303. paullo post vulgatum a Diocletiano imperatore, & Galerio Maximiano Cæsare in Urbe Nicomedienfis adversus Christianos Edictum.

Mabillonius quarto Analectorum suorum Volumine, complexus est Acta S. Theodoretæ Presbyteri, Parochi Antiocheni, & Martyris, quæ deinceps, uti germana in Actorum selectorum Collectione edidit Ruinartius. Narrant nobis, Julianum Apostatam, quo regnante passus est Theodoretus, lenibus citius verbis, quam vi & minis studuisse, ut asse-

clas

clas Christi ad mendacium Deorum Religionem amplectendam induceret: *Julianus prævaricator effectus idola colens, Imperii Regnum suscepit. Sic- Ruin. AZ. 511. que omnes Christianos non vi nec minis, sed præmia & dignitates promit- P. 658. tens, persuadebat ad sacrilegam legem.*

Non nos deficerent exempla alia a monumentis æque autographis petita; at hucusque dicta efficiunt satis, haud raro Monumenta summæ autoritatis, eademque archetypa, nec, ut putat Tillemontius, fallaces tantum & suspiciosas Historias, præferre, Imperatores Romanos, Præfectos, Proconsules, aliosque Magistratus Ecclesiam insectantes, dignitates sapius, & liberalia promissa Christianis fidem suam, ut Idolis immolarent, abdicantibus obtulisse. Nec sane mirum id ab eis susceptum consilium; quandoquidem Tyranni, quibus cordi erat, flagitiosum cogitatum suum opere perficere, plane cognoscentes, cruciatuum vim invictum Martyrum robur nullatenus flectere, conabantur saltem, ipsorum animos promissorum splendore obstringere. Persuasum etenim ipsis erat, artificium hoc minorem inferre dignitati suæ ignominiam, quam pudori & dedecori futurum esset, vinci se, autoritatem, legesque suas contemni ab hominibus specietenus ignobilibus, at Jesu Christi, cujus nomen & venerationem summovere volebant, virtute confirmatis.

ARTICULUS X.

Si qua Acta Edictorum mentionem habent, ab Imperatoribus Trajano, Antonino, & M. Aurelio, qui nulla promulgarunt, adversus Christianos latorum, id vitii & fraudis indicium esto.

Interest solummodo oculos in contextum & annotationes Tillemontii conjicere, ubi de Trajani, Antonini, & M. Aurelii in Christianos savitie orationem instituit, ut palam sit, contendere illum, Imperatores istos nullum adversus Sectam hanc Edictum sanxisse: quo sit, ut in falsitatis argumentis recenseat, si quæ Veterum Martyrum tradat Historia eos Decreta & Leges aliquas Ecclesiæ Catholicæ exagitantæ causa rogasse.

Atqui, si quæcumque id Edictorum genus memorant Acta, Tillemontio incidunt in suspicionem; aut necessum erit, illum certiora S. S. Martyrum monumenta de gradu dejicere, eaque suppositionis notis affici sentire; aut profiteri, Imperatores istos Christianis interficiendis Decreta jus-

Till. Monumenta tom. 2.

Ibidem annot. 5. in persecut. Trajani p. 615. col. 1.

Ibidem annot. 5. in persecut. Adriani p. 629. col. 2.

Eruditus iste Criticus annotatione 3. in S. Ignatium nos docet, ab Officio in publicam lucem emissâ fuisse genuinâ Sancti hujus Actâ ab ipso in sine veteris Epistolarum ejus interpretationis reperta, sermone latino conscripta, cujusque exemplar Græcum in Actorum Martyrum antiquorum & archetyporum collectione tradidit nobis Ruinartius. At perhibent Acta Latina, S. Ignatio se Trajano sistenti Imperatorem dixisse: *Quis est cacodæmon nostras festinans præceptiones transcendere?* Vox hæc præceptiones indicare sane posset Edictum aliquod in Christianis latum, quod clarius exprimit Versio Græca: *ταῖς ὑμῶν ἐπιτάξεσιν καταδῶν ἐν ταῖς ἡμέραις*: verbo Græco *καταδῶν* Edictum, Sanctiâ nem, Constitutionem revera significante. Quare aut verba hæc faciunt, ut de S. Ignatii Actorum veritate suspicemur, aut non fuit, cur de S. Hiacyntii Martyris Actis disputans Tillemontius, scriberet: „Acta hæc vel falsa sunt, vel Hiacyntus, quod retulit Baronius, minime Trajani temporibus mortem oppetit. Cum nullum in Christianos Edictum emanaverit Trajanus, qui dici poterit imperasse illum, torquendos esse diversis suppliciis eos, qui Deos Numinum honore prosequi inficiarentur? „At quare vox ista *Edictum* in Actis S. Hiacyntii solemne adversus Religionem Decretum indicit, & peculiare tantum præceptum in Ignatianis declarat? Denique si verbum idem Actis S. Hiacyntii suppositionis specimen exhibet, ecur eandem haud constat S. Ignatii monumentis invidiam?

Nemo est qui ambigat, Decium Edicta solemnia & generalia adversus Religionem edixisse, & ramen in Martyrum Actis ab hoc Principe interremtorum Scriptores promiscue vocibus istis utuntur: *Mandatum, Præceptum, Leges, Edictum*, ut jussa designent, quibus hic Imperator Christianos divexandos esse præscripserat. S. Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Fabianum Episcopum Antiochenum ab Eusebio relata *Edictum Imperatoris Decii* appellat; Autor Actorum S. Pionii *Præceptum Principis*; Autor item Historiæ Martyrii S. Maximi aliis id efficit verbis: *Decius Imperator Decreta constituit*, & alibi *Dominus Imperator iussit*. Constans pariter apud omnes est, Diocletianum in Christianos Edicta publica tulisse, nihilominus aliis verbis non enunciantur in Actis S. S. Martyrum, qui sæviente immani illa persecutione Sanguinem Jesu Christo dedere. Quo videtur concludi, Trajanum Edicta in Christianos proposuisse, sive Sancti Ignatii Acta mendacii nota laborare; sive tandem illa Hiacyntii nullum inde detrimentum capere, quod scriptum sit; *imperasse illum, torquendos esse diversis suppliciis, qui Deos numinum honore prosequi inficiarentur*.

Quod si Decreta in Christianos haud sanxit Trajanus, quæ vis subiecta

Et erit verbis istis, quæ in S. Ignatii Actis continentur. *Trajanus omnes aut sacrificare, aut mori cogebat* ? Quomodo interpretabimur Eusebii sensa dicentis: Principis hujus exemplo populos in Urbibus universis ad insectandos Christi fideles exarsisse ? Satis est Epistolam Plinii * junioris ad Trajanum, & Trajani ad Plinium responsum evolvere, ut exploratus sit magnus Christianorum numerus, qui Imperatoris hujus tempore in omnibus Imperii Provinciis gladio absumtus est, quod ægre admodum percipi posset, nisi Trajani Edictum de Ecclesia deturbanda intercessisset.

Quamquam aperte in Christianos nihil decreverit Adrianus, quod non fuerit vel certe Statutum aliquod generale Sacrificia faciendi, nulla Christianorum habita mentione; idem tamen fortasse de Tito Antonino dici nequit, si Justino fidem adhibemus. Cum etenim Apologia huic Principi oblata dixerit, infligi Sanctis Martyribus acerba tormenta, ita subdit: *Neque ita contra eos, qui nihil per injuriam iniqui admiserunt, perinde atque adversus hostes supplicium carnis statuite. Illud autem vobis prædicimus &c.* Quæ voces supplicium capitis statuite monere quidem possent Persecutionem in Christianos excitatam ab aliquo Antonini Edicto profectam fuisse.

Conspicimus in Actis S. Felicitatis, quæ anno circiter 150. Martyrii palmam cum septem filiis suis adepta est, imperante, ut conjicit Ruarnatus, Tito Antonino; cum Sancta hæc Mater in conspectu Publii Præfecti fuisset filiis, ut fortiter pro animabus suis pugnarent, & fideles se in amore Christi exhiberent, hæc audientem Publium jussisse, eam alapis cædi, & dixisse. *Ausa es, me præsentem, ista monita dare, ut Do-*

* Non convenit inter Doctos de anno Rescripti hujus a Trajano pro Christianis dato. Tillemontius Tomo 2. Monumentorum art. 3. de Trajani Persecutione pag. 184., Cardinalem Baronium secutus, anno collocat 104. Eusebius illius merminit in Chronico anno 107. Opinatur P. Noris in Epistola Consulari hujus Epocham ad annum 109. vel 110. pertinere. Pagus ex præscripto legum Criticarum, quas tulit in Dissertatione de Consulatus Imperatorum Romanorum eam scriptam fuisse contendit anno 112. Sententiam suam ex eo probat, quod Idacius in Fallis ad VI. Trajani Consulatum, qui in annum Jesu Christi 112. incidit, hæc habet memoranda verba: *Hic Consulatus persecutio Christianorum.* Erat hic annus decimas quintus Procon-

sularis Trajani, qui propterea, ut *Quindecennalia* sua celebraret, Consulatum inivit; cumque Christiani duodecim Regni ejus anno perturbati fuissent, ut Eusebio narrante comperimus, instaurata persecutio fuit quinque post annis ex *Quindecennaliis* occurso; quibus moris erat Imperatori, vota ordinaria Mendacibus Diis persolvere. Subjungit Pagus, certum esse, Plinium juniorem, in Bithyniam anno 110. missum, ibique ad annum usque 112. versatum, in Asia fuisse anno, quo Trajanus decimum quintum Imperii Proconsularis celebravit, atque illinc ad Imperatorem istum Epistolam dedisse. Quapropter de medio tollitur dubitatio omnis, Trajanum per idem tempus ex Pagii principis, Rescriptum, de quo agitur, lucubrasse.

Ibid. p. 22.

minorum nostrorum iussa contemnunt ? Tum dixit Præfectus : *Dominus noster Imperator Antoninus iussu, ut Diis omnipotentibus immoletis* ; & paulo post subdit : *Ut video, convenit vobis cum pessima matre vestra hoc consilium, ut præcepta Principum contemnatis* ? Denique accersito coram se Martiali filiorum postremo, inquit illi Præfectus : *Crudelitatis vestrae factores effecti Augustorum instituta contemnitis*. Habetis multas dicendi formulas, quæ additis præsertim iis, quæ scribit Justinus in Apologia sua, argumento esse possent, Titum Antoninum aliquod mansisse in vulgus adversus Christianos Edictum ; neque etenim solidiores sunt, atque illæ quæ in Decii & Diocletiani Decretis occurrunt.

Tillemont. a. 472.
da. S. Felicitate
p. 155.
Basil. 10. Jul. in
Fav. S. Felix. p.
290.

Respondet Tillemontius, S. S. istorum Triumphum ad M. Aureliam rem revocandum esse : „ idque eo magis, ait, quo Acta de pluribus „ Augustis mentionem faciunt, quod eum Titi Antonini Imperio non con- „ gruit, sed cum tempore potius quo Marcus Aurelius & Lucius Verus „ Romanæ Reipublicæ gubernacula tractabant, quoque, ut species est, „ contigit, tum quando Lucius Verus Parthico bello distinebatur ; quan- „ doquidem unius Antonini meminisse solent Acta, & propterea gesta res „ est ad annum 164. : discessit namque Roma Lucius Verus anno 162. „ rediitque 166. „ Ceterum ut ut daremus ultro erudito Critico isti, Sanctam Felicitatem ejusque filios M. Aurelii tempore extremum sup- „ plicium sustinuisse, fateri ipse quoque cogeretur adversus sententiam suam, ab Imperatore isto profecta fuisse in Christianos Edicta ; siquidem videtur, verba ista, *iussa, præcepta, instituta*, in Actis Sanctorum istorum inserta, nihil de Generalibus & solemnibus Edictis monere minus quam ea, quæ in Martyrum Historiis leguntur, Decio Valeriano aliisque Imperatoribus intersectorum, qui hujusmodi Decreta emis- „ runt.

At vero, inquit, id genus nulla sanxerunt Titus Antoninus, & M. Aurelius. His paratum habemus responsum, id esse videlicet, de quo controversia instituitur. Eis enim est nosse, utrum hoc dicendi formula, *supplicium capitis statuite*, quæ in Apologia Justini ad Antoninum legitur, aliaque verba, *iussa, præcepta, instituta*, in Actis S. Felicitatis, eodem Principe Martyris, obversantia, solemne aliquid præferant, ne ne : sique absolute verum sit, nulla ab Antonino Ecclesiæ exagitantæ nomine Edicta mansisse ; quandoquidem nonnulla quoque tribui M. Aurelio posse paulo post comperiemus : Denique anne duo tantæ autoritatis Monumenta, quantæ sunt Christiani hujus Philosophi Apologia, atque illustrium istorum Martyrum Acta, minime apta sint, quæ invictæ confirmant, alijs quoque deficientibus argumentis, in Christianos Antoninum decrevisse.

Præ-

Præterquamquod, tametsi inter nos & Tillemontium conveniret, nulla adversus Christianos Antoninum Edicta promulgasse; ipsum tamen urgeret exponere nobis, quid sit, cur hæc voces *iusa, præcepta, instituta* nihil Actorum S. S. Felicitatis, filiorumque veritati noceant, eademque non paucas conjecturas æquissimas ipsi sufficiant, ut alia monumenta rejiciat, quæ narrant, Sanctos aliquos in Fidei testimonium vitam dedisse sub Antonino, aliisque Imperatoribus, qui ex ejus mente ab Decretis in Religionem faciendis abstinuerunt?

Porro quamvis nulla Christianis insectandis Edicta constitulset M. Aurelius, magnum tamen id existimandi momentum ei esset, qui adverteret animum istis Apologiæ verbis S. Melitonis * Episcopi Sardicenis, eisdem Imperatori delatæ. *Persecutionem nunc patitur piorum hominum genus novis per Asiam Decretis exagitatum*. Quæ de re verba ista novis per Asiam Decretis haud levi indicio sunt, hoc in Christianos, M. Aurelio excitante bellum, non exarsisse propter populorum adversus illos commotas seditiones, neque vetustarum Legum Romanarum præscripto, quibus, monente Cicerone, universæ Religiones extraneæ interdicbantur, quod est commune sapientum istorum perfugium; sed consideranti, quæ subdit S. Melito, apertum est, Decreta illa ab Imperatoribus profluxisse: *Imprudentissimi namque delatores ex Imperialibus Edictis occasionem nacti, palam diu nocturneque grassantur*. Illud certe non dissimulo, videri S. Episcopum officii gratia in sequentibus ambigere, num Imperatoris essent Edicta illa. *Si hac iussu tuo fiant, recte atque ordinate facta sunt*; nihilo secius asserit Dupinus, Sanctum Melitonem hoc supplicii libello a M. Aurelio flagitare, ut, abrogato adversus ipsos Edicto, Christianos vexare desineret.

Deinde qui dici poterit, M. Aurelium ad persequendam Ecclesiam CONSULTA non edidisse; ubi paulisper intendamus animum iis, quæ referunt Acta S. Justini, in quibus ter Edictorum mentio fit? Initio ipso constat memorari *impta Edicta* adversus Christianos lata: Rusticus Præfectus Justino imperat, ut pareat *Imperatoris Edictis*: Denique Præfectus verbis istis in Martyres sententiam capitalem dicit: *Qui Disiis facrificare, & Imperatoris Edicto parere noluerunt*. Porro certum est, Imperatorem istum alium non fuisse a Marco Aurelio, sub quo Justinus solique Martyrii coronam adepti sunt.

* Iterum sæviante anno 177. M. Aurelii persecutione, quatuor Viri summi eidem pro Christianis Apologias obtulerunt: Meliton primus; alter S. Appollinaris Hierapolitanus,

tertius Athenagoras; quartus Mil-tiades; quin alterius Justini ante annos aliquos datæ Apologiæ mentionem habeamus.

Till. tom. 2. 680.
not. 1. 1. in 5.
Jus. p. 702. col.
2.

„ Non me fugit, his omnibus haud ægre se subducere Tillemontium
hoc pacto : „ Commodum est dicere, vocem Edictum in Archetypo ;
ut mitius significaret, locatam fuisse ; v. g. non secus ac *iustum* sive
imperium, quæ cum nihil publicum innuant aut solemne, indicare nobis
possunt Constitutionem aliquam ei similem, quam super Christianos
Lugdunenses Galliarum Præfectus accepit. „ Lectoris sit de responsi hu-
jus soliditate judicare ; sique particula hæc, *Commodum est dicere*, nullo
alio fulta momento, fucum facere possit testimoniis apertis, de Edictis,
a M. Aurelio in Ecclesiam vulgaris, monentibus. Cum libet respondere :
Commodum est dicere, vocem Edictum in Archetypo, ut mitius significaret,
locatam fuisse, non secus ac iustum, sive Imperium ; commodum erit pa-
riter eodem uti responso, ut vindicemus ab injuria Martyrum Acta, quæ
aut supposita aut suspiciosa esse censentur eo nomine, quia Edictorum
communiuntur sub iis Imperatoribus, qui nulla sanxerunt : & nihil mi-
nus unicuiusque jus erit dicere, *vocem Edictum, ut mitius significaret, in*
Archetypo positam fuisse, non secus ac iustum, sive imperium, quæ cum ni-
hil publicum innuant, aut solemne, indicare nobis possunt Constitutionem ali-
quam ei similem, quam super Christianis Lugdunensibus Galliarum Pra-
fectus accepit.

Ruin. Acta Sed.
p. 64.

In Actis S. S. Epipodii & Alexandri M. M. Lugdunensium, qui absumti
sunt sæviente pluribus in locis adversus Religionem M. Aurelio, decimo
septimo Imperii sui anno, apparet, Sanctos Martyres coram universo
populo interrogatos fuisse, & de Christiana fide apertum eos testimo-
nium protulisse, quo tumultus repente exortus est, atque adstantes voci-
ferari cœperunt : *Etiâ nunc convelluntur Principum Sanctiones ?*
Ecce de Principum Sanctionibus hic mentio, si modo nullas edidisse-
rent ?

Libro 7o.

Tum etiam difficile persuasum est, M. Aurelium Edictis generalibus &
solemnibus Ecclesiæ bellum minime intentasse ; ubi Orofit verba perpen-
dantur. *Defuncto Lucio Vero, inquit, M. Antoninus solus Reipublica præ-*
suit, sed in diebus Parthici belli persecutiones Christianorum in Asia, &
Gallia graves præcepto ejus existerunt, atque ubi res deferenda sit Actis
S. Symphoriani Martyris Augustustoduni, quæ sinceris & selectis Rui-
nartius annumeravit, in quibus Edictum videre est rite confectum, quo
Christianos, Deorum sacrificia averſantes, jubet Imperator extremo sup-
plicio interimiri. Cum etenim plane confessus fuisset S. Martyr, se verum
Deum in cælis regnantem adorare, Judex responſionem ægre ferens, di-
xit : Ignoras forsitan, quod Principum nostrorum Scita sanxerunt ? Officio
recitante pandantur : Ex Officiis recitatum est. Aurelianus Imperator
omnibus administratoribus suis atque Rectoribus : Comperimus ab his,
qui

Ruin. p. 69.

Id. p. 70.

qui se temporibus nostris Christianos dicunt, legum precepta violari. Hos comprehensus, nisi Deus nostris sacrificaverint, diversis punite cruciatibus; quatenus habeat districtio prolata iustitiam, & in refecandis criminibus ultio terminata iam finem. Quibus perlectis, Simphorianum Iudex allocutus est: Quid ad hæc Simphoriane respondes? numquid possumus hæc Decreta convellere? Ecce, ut videtur, Edictum ritibus omnibus constitutum. Hætere sane quis posset in verbo *Aurelianus*; at ex Ruinartio legendum est *Aurelius*, qui a M. Aurelio alius non est, eorumdem Criticorum nostrorum confessione.

Tillemontius vero arbitratur, se difficultatem istam funditus sustulisse, cum Edictum illud Actorum S. Simphoriani Scriptori retulit. „Hoc, inquit accidit incommode, reperire nos in Actis S. Simphoriani falsum Edictum, veluti germanum & autographum recitatum: quod tamen perspicuum esset corruptionis argumentum in Opere, quod archetypum haberetur, ignoscendum est Autori, trecentis ferme post annis scribenti, qui in eam opinionem induci potuit, ut crederet, non secus licere sibi Imperatorem loquentem, atque licebat Judicem & Martyrem colloquentes exprimere. „Utrum responsum istud acceptum omnibus futurum sit, prorsus ambigo: illud saltem pro certo habeo, recipi Sententiam hanc ab omnibus MSS. neque super ea dubitasse quidpiam Ruinartium.

Quæcumque caussatur Tillemontius, ut ostendat, conflatum fuisse Decretum illud ab Actorum Scriptori, omnia accommodari possunt ad purganda quamplurima Suppositionis indicia, ab eodem egregio Critico in Actis, quibus non assentitur, reperta. Satis erit dixisse, ea, quæ in hujusmodi Monumentis minus apte cadunt, ab Actorum Scriptoribus proficisci; sique fraus tanta Scriptoris Actorum S. Simphoriani, Edictum Imperatoris, qui nunquam proculit, excogitantis, non obest, quominus historia hæc genuina atque autographa esse credatur; idem faciendum erit de Monumentis ab ipso rejectis, præsertim si archetypa sine Monumenta. Non tamen futurum putamus, ut Acta S. Simphoriani in germanorum & autographorum numero censenda essent; si modo constaret de Mendacio tanto ab Autore conficto; neque locus est dubitandi, Tillemontium ipsum, ubi simile quidquam in Opere aliquo minime sibi grato deprehendisset, illud continuo ad Apocripa rejecturum fuisse.

Quamobrem cum certum sit, omnes veritatis numeros habere Historiam Sancti Simphoriani, illud videtur consequi, etsi nullum aliud præsto esset momentum latorum in Religionem a M. Aurelio Decretorum, hoc unum dubitationem omnem summovere; & non modo non esse re-

Till. tom. 9. annot. 4. in 5. deograph. p. 619. col. 2.

spont-

spondendum, incommode accidere in huiusmodi Historia falsum Edictum reperisse, quin asserendum contra, revera M. Aurelium Decreta statuisse, quod in Monumento sincero & autographo legantur. Si itaque tanti non sunt conjecturæ istæ, ut colligere per eas liceat, Trajanum, Titum Antoninum, & M. Aurelium adversum Ecclesiam tulisse Leges; utcumque tamen, aut ego fallor, Monumenta Martyrum verusta indignitate retinere poterunt, in quibus Edicta Imperatoribus istis tributa conspiciuntur; neque impostero notæ falsitatis erunt in Operibus haud omnino archetypis, sive autographis, cum id vitii non pariant pluribus alijs sine ulla, ut prædicant, controversia sinceris & archetypis.

A R T I C U L U S X I .

Alia suppositionis indicia in Actis veterum Martyrum.

R Evocatis ad trutinam iis Critices regulis, quibus persuasum habent Eruditi Critici, se Acta Martyrum legitima ab iis, quæ non ita, secernere posse, quasque dixerim Universas & communes, cum in omnibus pene veteribus Monumentis versentur cum veris tum falsis, cum ad eorum veritatem statuendam, tum ad fraudem suppositionemque aperiendam; non desunt aliæ quædam Leges veluti peculiare, quæ in paucissimis Operibus, aliquando etiam usum habent in uno tantum. Fit igitur præscriptis istis, ut animadvertamus, quædam propterea Monumenta, deficientibus etiam argumentis alijs, in fallaciæ suspicionem venire. Habeto præcipua, ab Operibus Tillemontii diligenti studio collecta.

§. I.

Acta, in quibus Persecutiones Decii & Valeriani coniunguntur, aut mendaciū crimen subeunt, aut summam asserunt dubitationem.

D Uplex exstat Actorum S. Polieucti genus, qui princeps celeberrimusque Martyrum, quos Jesu Christo obeulit Armenia, passim existimatur. „ Neutrum vero istorum, ait Tillemontius, satis autographum videri debet; quandoquidem Sancti huius interitum eodem pore collocant, quo Decius & Valerianus Ecclesiam divexabant: qui tamen nunquam simul Imperii fastigium obtinuerunt. Hoc uno dema-

Till. Tomo 1.
annot. in hunc
Sens. p. 735.
cui. 2.

„ tō ; Acta latina apprimè brevīa nihil præferunt admodum reprehendendum . Quod erratum ita inficit Acta ista , ut aliis quoque „ commune sit . „

Illud sane extra quæstionem positum est , distinguī a Valeriani Persecutione , infictum Decii furore Christianæ Religionis bellum ; quod nimirum Scriptores Ecclesiastici hoc septimo , illam vero octavo loco recenscant . Patet etiam manifeste , non potuisse Imperatores istos simul Imperii gubernacula tractare ; cum inter Decium & Valerianum regnaverit mensibus duodeviginti Gallus , non supputato Emiliani Imperio , quod tertium mensem non excessit . Nihilò fecius , tametsi perhibeant Acta S. Polieucti , Martyrem hunc diem extremum clausisse Decio & Valeriano Christi fideles insequentibus , non id vitiose dictum judicamus , si Actorum Græcorum sententia rem dirimamus ; Habent nanque , Bollandi testimonio , non quidem Sanctum istum sublatum fuisse duorum istorum Principum Persecutione sæviēte ; sed Polieuctum & Nearcum illorum ætate Romanæ militiæ nomen dedisse . *Temporibus Decii & Valeriani Imperatorum vivebant Nearchus & Polieuctus instituto Viæ Milites .* Mænæ Græcorum , si tamen iis fides ulla , eadem utuntur loquendi vi .

*Sulpitius Severus
viti . Origenes .*

*Bolland. Tomo II.
Februarii . p. 65 v.
c. 12.*

Ceterum inficiari nemo potest , plures esse Autorum Ecclesiasticorum ; qui a Decio ad Valerianum usque unam numerent continentem persecutionem ; licet intervallum fuerit inter utramque , neque alter alteri proxime successerit . Constat etenim S. Hieronymum ambas copulasse , cum scripsit in Vita S. Pauli primi Hæremite ; Sanctorum Martyrum multitudinem in Ægypto & Thebaide , urgente Decii & Valeriani persecutione , Sanguinem pro Christo Jesu fudisse . Narrat quoque , S. Paulum in Desertum concessisse iisdem Imperatoribus furentibus in Ecclesiam ; atque in Libro de Viris illustribus animadvertit , S. Methodium sub Decio & Valeriano passum fuisse . S. Optatus denique Milevitanus credidit , utrasque Persecutiones sub Leonis imagine apud Danielem fuisse præcognitas ; quod scilicet simillimæ fuerunt .

*Hieron. in Catal.
c. 23.*

Idem porro putaverim intellexisse eos , qui ambas necunt Persecutiones ; sive quia ob instauratum a Valeriano Decii in Christianos Edictum , atque ipsi additis acriores minas , aliqua saltem ratione Decio referri potuit Valeriani Persecutio . Fuerunt pariter , quidicerent , Valerianum Romanam Præfecturam sub Decio gessisse , atque hoc in munere Decianæ Persecutionis participem fuisse .

Præterquamquod , sit quidem errori dandum , utrasque Persecutiones conjungere , non crediderim tamen illum esse gravissimum ; majores namque in Actis ipsis autographis emergunt , in quibus apparet quoad Tabulas & Chronologiam non satis diligens accuratio . Fieri quoque potuif-

fec, ut dubitantes Actorum Scriptores, utra nam illorum Persecutione Sancti ii Martyres passi fuerint, scriptum reliquerint, id contigisse Decii & Valeriani Persecutione; nimirum altero eorum Christianis noente: non multo secus atque videmus, Martyrologia Virum aliquem Martyrem sub eo Imperatore statuere, sub quo minime mortem oppetit.

§. II.

De quadam voce caelesti.

DUO sunt in Historia S. Cononis, filique Martyrum Ieonensium in Asia, incommoda, propter quæ sentit Tillemontius, Autorem illius addidisse multa, quæ non parum de illius dignitate detrachunt. Præcipuum est, sub istorum Sanctorum interitum e cælis auditam quandam vocem fuisse, qua exterritus adeo Domitianus fuit, ut surgeret exemplo & secederet. » Non esset cur miraremur, inquit doctus iste Criticus, vocem hie e cælis auditam legentes in funere Sancti hujus; altera siquidem in S. Polycarpi Martyrio personuit; at verbum duntaxat unum protulit, hie autem trium vel quatuor linearum sermonem habet, cujus haud scio, aliud ne exemplum in Monumento ullo archetypo reperiretur. »

Tillem. *Tom. 4. annot.*

Si nihil est hoc loco, in quo hæreat super Actis S. Cononis Tillemontius, nisi in prolixitate sermonis, non erit multi operis plura ejus rei exempla recitare a monumentis fidei & veritatis indubie deprompta. En primum ex Eusebiana Historia mutuatum. Cum S. Dionysius Alexandrinus animum ad Librorum ab Hæreticis confectorum Lectionem intendisset, quidam ex numero Presbyterorum, ut eum a proposito revocaret, in ejus mentem ea de re scrupulum iniecit. Cui tamen non acquievit, cælitus demissa ad se voce, quæ præcepit manifesto: *Omnes libros, quos sumis in manus, evolve sedulo. Nam satis habes verum & firmitatis ad quæque tum convincenda, tum exploranda. Atque hac causa fuerat, cur initio ad Fidem Christi vocatus fueris.*

Euseb. *Hist. 4. 4.*

S. Theodoto Ancyrano Martyri, cujus Acta in primis autographa; eademque archetypa, illuc se nocte quadam conferenti, ubi proieceraut Idololatraz S. Tecusam Virginem, Socialque Martyres, ut ipsarum corpora auferret, duo Viri splendidis vestibus amicti astiterant, ipsique voce omnibus ex comitatu precepta, dixerunt: *Confide Theodote. Dominus enim Jesus Christus nomen tuum inter Martyres descripsit, audiens orationem tuam, quam effudisti cum lacrymis pro inventione Sanctorum Corporum. Missi autem sumus ab illo, ut suscipiamus te, & sumus ii, qui dicuntur Patres: Veniens porro ad paludem videbis Sanctum Solandrum armatum, qui*

Ruin. *Alia f. h. pag. 161.*

custodibus formidinem incutit, sed non debebas tecum adducere proditorem.
Ecce sermo duplex, cælesti voce latus, & Cononis sermone productior.
Exstat exemplum aliud S. Victoris Episcopi Uticensis in Historia Marty-
rum Ecclesiæ Africanæ a Vandalis exagitatæ. Testatur est ibi, locutum
fuisse Deum Cæco euidam *Felicitis* nomine; ut Eugenium Episcopum ad-
iret, a quo lumen reciperet, & sanitate donaretur. Qui sermo, a Deo
eum hoc Cæco institutus, nihilo contractiore est, atque ille, qui de San-
cto Conone litteris traditur.

§. III.

De titulo Episcopi Episcoporum.

HOC titulo parum utuntur Acta Martyrum, si excipias illa S. Se-
bastiani; quod in causâ fuit Tillemontio, ut ea D. Ambrosio
Autori minime concederet. „ Titulus *Episcopi Episcoporum* Pontifici Sum-
mo tributus, inquit, a Romano aliquo, ut species est, sæculo IV.
posteriori inventus fuit: „ atque alibi subdit: „ Siscitari quis posset,
quo primum tempore Pontifices *Episcopi Episcoporum* nuncupari co-
eperunt, uti eos nuncupat Sanctus Tiburtius. „

*Tillem. tom. 4o
anast. in S. Se-
bast. p. 740 col. 2.
Ibid. p. 742 col. 2.*

Tametsi titulus hic in universum Pontificibus minime conferretur S. Se-
bastiani ætate, ejus tamen perspicuum exemplum e medio III. sæculo pro-
ducitur. Id habet primum Concilium Cartaginense, anno 256. celebra-
tum, atque Episcopos 87. e Provinciis Africæ, Numidiæ, & Maurita-
niæ advocatos complectens. Animadversione dignum in eo est, S. Cy-
prium de Stephano Papa loquentem dixisse: *Neque enim quisquam no-*
strum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut Tyrannico terrore ad ob-
sequendi necessitatem Collegas suos adigit. Quare, ubi Autor Actorum S.
Sebastiani Pontificem *Episcopi Episcoporum* titulo insigniret, id nequa-
quam Specimen esset falsitatis; quoniam alii multo ante Romano Epi-
scopo *Episcopi Episcoporum* dignitatem fuerant elargiti. Apparet etiam,
id fuisse moris tempore Tertulliani; eum Scriptor hic, Montanistarum
Hæresi insectus, probaturus Ecclesiæ facultatem non esse peccata non-
nulla relaxandi: *Audio, inquit, Edictum esse propositum, Pontifex scili-*
cet Maximus, quod Episcopus Episcoporum edicit, &c.

*Conc. Cartag. 1o
apud S. Cyprum
num.*

*Tertull. libro de
Fiduc. c. 1.*

§. IV.

De Vöce Πάππας.

INter ea, quæ in Actis S. Cononis, anno 275. Martyrio affecti, solli-
citudinem afferunt Tillemontio, nomen est Papæ Πάππας, quod le-
gitur,

gitur, adhibetque Iudex ad Presbyterum & Episcopum significandum. »

Tillem. ubi su-
pra.

» Fas esset ambigere, ait Sapiens iste Criticus, hic ne usus tot seculorum
» statem serat. »

Mabill. romo 4.
Analeth.

At verbum istud videtur usurpari ceptum esse a prioribus Aëis, ut
Presbyteri, idemque Summus Pontifex, & Episcopi indicarentur. * Ani-

Ruin. Ab. S.
tell. p. 364.

madversio est Mabillonii in Actis S. Mammarii aliorumque Asrorum
Martyrum, donari nomine *Pape* Presbyteros; narratque Ruinartius, re-
periri in vetustissimo Lectionario Luxoviensi, Acta S. S. Juliani & Basilis-
se, qui occubuerunt pro Christo sæculo IV., Presbytero Antonio *Πά-
πας* nomenclaturam dedisse; ipseque tandem Tillemontius conficitur, id
nominis in Actis S. Theodoti Martyris Diocletiani azate usurpari. Mo-
nuitque, habent Acta, ut quando veniret *Papa beatus Fronto*, &c. qui
Fronto Parochus Malensis erat.

Ibidem.

§. V.

De verbo Trinitatis.

Quandoquidem Trinitatis Nomen ad trium divinarum Personarum
intelligentiam non admodum in primorum Sæculorum consuetu-
dine positum erat; vocem hanc erroris notam judicat Tillemon-
tius, quoties illam in Monumentis veteribus offendit: quapropter de
Sanctæ Sophiæ Actis disputans, ait: » Quin cætera in iudicium voce-
» mus, altero sæculo ille nequaquam inoleverat loquendi mos, quo usa
» fuisse inducitur Sancta Sophia: *Te deprecamur inseparabilis Trinitas*,
quæ est una Deitas; & annotatione a. in Stephanum Pontificem, in qua
expendit Acta S. S. Eusebii & Marcelli, vitio vertit Actis istis verba hæc,
quæ de Stephano Pontifice scripta sunt. *Baptizavit eos in Nomine Trinita-
tis*, » Sapientissimi Viri, addit ipse, considerant, non versari solitam vo-
cem istam in ore Scriptorum trium priorum seculorum. »

Tillem. romo 2.
Annot. in Persic.
Adrian. p. 648.
vol. 2.

Tam. 4. p. 594.
vol. 2.

Nihilominus extra omnem dubitationem est, consuevisse uti verbo illo

In Annal. Fran.
corum Eccles. 70.
vol. 2.

* Pater Le Coince animadvertit,
Episcopis omnibus diu *Papa* nomen
fuisse commune; Gregorii vero
VII. iussu solis Petri in Ecclesia Ro-
mana successoribus designatum. Idem
illustris Historicus subiungit, Sum-
mos Pontifices excellentiæ causa
semper *Papas* fuisse appellatos. Ru-
mor est, negotium facessere intendit
se aliquos Savaronio Præsidi Claro-
montii in Alvernia, † quod *Papa* no-
men dederit Francisco de la Guesle

† Factis cessit
anno 1622.
†† Diem fu-
erem obijt
anno 1722.

Archiepiscopo Turonensi: Verum ip-
sum accusationem declinasse, caus-
factum, se id imitandi filii Sidonii ††
Apollinariæ gratia fecisse, cuius æta-
te eo nomine universi Episcopi deco-
sabantur. Quamvis antiquitus, in-
quit doctus Mabillonius, omnes prom-
issive Episcopi *Papa* dicerentur;
nemo tamen, præter Summum Pon-
tificem, id nominis, de semetipso
loquens, sibi arrogabat Mabill. de Re
Diplom. l. 2.

Ter.

Tertullianum & Cyprianum; nosque docet Dupinus, Novatianum ingens volumen de Trinitate luebrasse. Adducit Alexander locum quendam ex Firmiliani ad S. Cyprianum Epistola excerptum, qui tradit Trinitatis nomine conferri tunc temporis Baptisma: *eo quod, qui baptizatus sit, gratiam consequi poterit, invocata Trinitate nominum Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Dupin. in Bibl. p. 157.
Alex. lex. 1. p. 100 a. Differt. 14. p. 127.

Exstant pariter verba hæc animadversione digna in S. Eupli, anno trecentesimoquarto extincti, Actis, quæ non autographa modo, verum etiam archetypa existimantur: *Dixit Euplus: Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum adoro, Sanctam Trinitatem adoro, præter quam non est Deus*. Alia fil. p. 49.
In Historiis demum S. Fructuosi Episcopi, & Sanctorum Augurii, & Eulogii Diaconorum, quas in Selectorum Actorum numerum retulit Ruinartius, vocis *Trinitatis* mentio fit: morte autem mulctati sunt Valeriano & Gallieno Principibus ad annum 259. Alia fil. p. 220.

A R T I C U L U S XII.

De præcipuis Critices documentis, junctis una ad redarguenda mendacii vetusta Martyrum Acta.

CUM universas animadversiones ad eruditionem nostram, non vero ad aliorum Criticen referamus, visum est nobis interesse rei; posteaquam ostendimus, accurate, præcipuas in veteribus Martyrum Actis suppositionis notas, separatim & divisim acceptas, in Monumentis etiam autographis, quin archetypis deprehendi, diligenter quoque dispicere, utrum culpæ hæc omnes, aut saltem potiores simul sumtæ procul absint nec ne a Monumentis fidei minime dubiæ.

Prospicio quidem fore ut respondeant semper, tametsi fieri posset, ut certissima Historia unico vel duplici falsitatis signo notaretur, his non assimili, quæ in fallacibus vel corruptis Monumentis conspiciuntur, id nequaquam Operi fucum facere, vitiis illis in magno excellentium antiquitatis argumentorum numero veluti submersis. Non est itaque satis, cur Monumentum autographum rejiciamus, in ipso eundem aut similem errorem offendere, in quem apud Historiam aliquam mendacem incurrimus. Sed id cognoscere necesse est, num suppositi alicujus Operis indicia a Criticis constituta super quibusdam qualitatibus, brevitati & simplicitati antiquorum Martyrum Actorum adversis; num indicia hæc inquam in unum collecta, sive ad minus præcipua in Monumentis autographis & archetypis recipia reperiantur.

For-

Porro, nisi me fallit animus, non desunt in Collectione Actorum sin-
cerorum & Selectorum Ruinartiana Acta multa autographa, eademque
archetypa, & Proconsularia, quæ universa signa præferunt, a Littera-
tis Viris istis Monumentis Veterum fraudulentis aut depravatis apposita.
Quæ cum ita sint, ut exemplis confirmare aggredimur, futurum videtur
opus ad Supposita detrudere nonnulla elegantiora & meliora, quæ hæc
de re super sint, Monumenta, & fateri, aut Criticas Leges, a Sapien-
tibus Præceptoribus istis ad delectum germanorum Actorum habendum ro-
gatas, ambiguas esse vitiosasque; aut ipsorum usum neque rectum, ne-
que accuratum.

Primum, quod sese offert, exemplum est S.S. *Tarachi, Probi, & An-
dronici* Martyrum Cilicentium, qui anno 304. Diocletiano in Christia-
nos sæviente absumti sunt. Non crediderim quemquam esse, qui dubita-
ret archetypa Sanctorum istorum Martyrum Acta. Complectuntur et-
enim capitulis Judicium ipsorum, tribus interrogationibus comprehensum,
quibus addita est fidelis eorum omnium narratio, quæ a damnationis il-
lorum momento ad sepulturam usque acciderunt: universa autem Chri-
stianis, testibus oculatis scribentibus. Id etiam præclarior habent Acta
ista, cujus haud simile forsitan exemplum Ecclesiastica Historia suppedi-
tabit; erogasse nimirum Christianos satis grandem pecunie summam, ut
ea a Justitiæ * Proconsularis Tabulario depromerent. Præstantia Opuscu-
li hujus tanta factum est, ut inter pauca ad nos usque traducta vetusta
monumenta rarissimum esset & pretiosissimum, de quibus convenit in-
ter omnes.

I. Prima, quæ in Actis sinceris desideratur, brevitatis, ab his abest lon-
ge, quippe admodum prolixis; uti videre est in Collectione Ruinartii,
qui ea Græce in lucem edidit, & Latine.

pag. 457. &
sic.

II. Se prodit multitudo sermonum & disputationum inter Martyres &
Judicem, quæ Historiæ hujus majorem partem conficiunt, ita ut vix in-
venias Acta sive vera sive fucata, quæ suppositionis specimen apertius exhi-
beant, quod Ruinartius affingit Actis, per ipsum ab impudentibus vel
indoctis hominibus contaminatis: *Adjunctis Martyrum cum Tyrannus con-
certationibus, quibus, ut sibi videbatur, Martyrum suorum fortitudinem ce-
lebrarent.*

Ruin. Pref. p. 2.

III. Occurrunt crebro in Sanctorum istorum Historia supplicia inau-
dita, atque extraordinaria tormenta, quæ ex Criticorum nostrorum in-
sultatione veterum Martyrum Actorum simplicitati pene vehementius ad-

* A quodam nomine Sebasto, uno de
Spiculatoribus, ducentis denariis omnia
ista transcripsimus. Acta apud Ruin.

Ducta ratione ducentorum denario-
rum evadunt nummi aurei circiter
octo.

versantur. In Interrogatione prima narrant, fractas fuisse *Taracho* maxillas, super cervicem casum, virgis diu percussum, vinculisque ferreis manibus, extremo supplicio perimendis designatis, adstrictum. *Probus* deinde in equuleo distentus, crudisque nervis verberatus est, quem Judex supinum verti jussit, ut super ventrem caderetur, atque postremo in carcerem catenis onustum retrusit, imperans, ut ei manus ambas & pedes in Nervo stringerent, idest in ligneis impedimentis usque ad quartum foramen, quod erat acerbissimum supplicii genus. Tercio *Andronicum* confestim in Equuleo suspendit Maximus, atque in Fibia fortiter torxit: ipsi ungulis ferreis laniata sunt latera, sale vulnera respersa, & testarum fragmentis perfricata; tandem collum pedesque vincla catenis.

Interrogatione altera *Taracho* lapidibus infringunt os, ut omnes pendentes evellerentur; dehinc nervorum flagellis afficiunt dire in equuleo, rursus contundunt os, suspendunt inverso capite deorsum, aeremque fumum supponunt. Maximus deferri jubet acetum, & sale mixtum in nares ejus infundi, addita Sinape cum aceto. *Probus* statim in ore oberitus, admoto candenti ferro carnibus ejus, suspensus est in equuleo, dorsumque flagris dilaceratum, quibus cruciatibus minime conceussa S. Martyris constantia, Maximus ei radi caput imperavit, ignitasque prunas superponi. Nec vero mitiora passus est *Andronicus*, quem manibus pedibusque quatuor palis confixerunt, atque ita suspensum, facie ad terram conversa, volutatusque vapulavit dirissime taurinis nervis; cumque corpus ejus sale perfricasent, rursus in aera erexissent, pectusque & ventrem virgis divexasent, in carcerem secundo condiderunt, atque hic fuit hujus exitus interrogationis.

Interrogatione tertia *Tarachus* adstrictus in Equuleo distentusque acerrimam quaestionem sustinuit. Labia illi, facies, & palpebrae concisae, ignitis obeliscis pectus transossium, auresque abscissae: Novacula cranii pelvis abrafa, prunaeque exinde superimpositae, atque sub axillis iidem Obelisci accensis traducti sunt. Habita deinde *Probi* quaestio est; cui pedibus sursum suspensio, stigmatis ferreis ardentibus latera & dorsum ustularunt, suras manusque terebrarunt, subulisque & acubus oculis compunxerunt. *Andronicus*, qui crudeli huic spectaculo modum imposuit, papirum corticesque super ventrem suum ardere passus est, subulisque ignitis digitos sub unguibus transfigi, convelli dentes, postremo recidi linguam; quibus exhaustis cruciatibus, tres simul bestiiis ferocibus objecti sunt, cumque ferarum ipsorum vel contactu abstinerent, gladio animadversum Martyrium absolverunt.

Aliquanto prolixius Sanctorum istorum certamen persecutus sum; ut Lectoris sit judicium ferre, anne quamplurima atque extraordinaria tormenta-

menta Actorum archetyporum Autographorumque simplicitati conciliari queant.

IV. Mira prodigia, quæ per eruditos Criticos nostros ab Autographorum Monumentorum simplicitate abhorrent maxime, in Sanctorum istorum Historia sunt frequentissima. 1. Virgarum & taurinorum nervorum ictus eos, quin enervent, confirmant. *Plagis confortas me*. 2. Carnifices instar Medicorum sunt, & immaniora tormenta veluti suavia, quibus perfunderentur, Aromata: *Tormenta vestra unguentum est*. 3. Fortius acutum sale commixtum, acriorque sinapis in ore sanctorum mellis naturam induunt: *Acetum tuum, dulce est mihi; ministri tui mel pro sinapi infuderunt mihi*. 4. Ignis ardentior Probum non urit: *Ignis tuus tepidus est, & me non contingit*. 5. Vulnere *Andromici* miro modo sanata conspiciantur, ipseque firma corporis valetudino: *In prima interrogatione vexasti corpus meum, & sanus ante tribunal tuum oblati sum; pressio est & nunc, qui me curat & salvat*. 6. Plures feræ eodem tempore in Sanctos homines immisissæ ne illos quidem tangere ausæ sunt. Ursus ferocissimus, quem deinceps laxarunt, tantum abiit, ut eis vel minimum noceret, ut potius ad lambenda vulnere accederet; & crudelis Leæna post Ursum soluta, prono capite ante *Tarachi* pedes se projiceret, *quasi eum adorans*. Denique in Prodigiis numero collocari possunt terræmotus subito excitatus, & tempestas nimia illum consecuta, cum primum fixerant humi genua Christiani, ut a Deo gratiam de internoscendis Martyrum corporibus exorarent: stella splendida e cælo missa, & super singula Sanctorum Corpora sedens: demum sydus refulgens denuo, & Christianis locum indicans, in quo S.S. Martyres tumulo mandarent. Quæ universa, inquam, tot portenta sunt, ut trium Martyrum istorum Acta suspitione laborare possent; si verum esset, archetyporum Operum simplicitatem magnum Miraculorum numerum non sustinere. 7. Aliud est eum autographorum Actorum simplicitate præ ceteris ferme pugnans indicium, aspera verba, minus verecunda, eademque contumeliosa, quibus interdum Sancti Martyres utuntur. Attamen fas est dicere, ægre admodum in Historiis minimæ auctoritatis, atque exploratoris suppositionis reperiri posse amariores voces, fortiores, & minorem observantiam olentes, atque in Actis trium istorum Martyrum reperiuntur. Nonnulla exempli causa referre pergo; ut inde æquius iudicium ferat Lector. *Recede a me cum consilio tuo, Minister Satana*, dixit *Tarachus* ad *Demetrium*. *Andronicus* vero *Judici* exprobravit, de Imperatoribus sermonem habens: *Patrem habetis Satanam, nam filii Diaboli estis facti*. In *Judicem* quoque hæc jecit *Tarachus*: *Pater vester Satanas*; item in *Maximum Andronicus*: *Tu autem Daemon es totus*, quem pariter *Maledictum* appellat; & sermonem ad *Judicem*

dicens convertens, subiunxit: *Nunquam tibi bene sit, Tyranne, neque his qui tibi dederint potestatem istam Ego maledixi & maledico Potestates, & Sanguibibulos, qui Sæculum everterunt, quos Deus brachio suo alto evertat, & conterat, & perdat, & det super eos iram.* Vides quam ratione de Imperatoribus *Andronicus* verba faciat. Nec minus dura, quam hæc, iis impropere *Probus*. Tandem ex pluribus Actorum istorum locis constat, S. S. istos Martyres Judicem *insensatum stultum* vocasse, idque sæpius.

Difficile admodum, opinor, est, ut congruat hic loquendi moscum Actorum archetyporum simplicitate, si modo certissimum sit Sapientum Criticorum nostrorum Decretum. *Tillemontius* certe & *Bailletus* eum probe intellexissent, liberum hoc aliquanto dicendi genus futurum esse impedimento Actorum istorum veritati, quocumque demum studio potuerunt, illud commode interpretari conati sunt. Verum aut id necessario conveniat necesse est, injuria hæc verba, non secus ac supplicia extraordinaria; longiores sermocinationes, & facta mira nihil habere, quod Actorum archetyporum simplicitati repugnet; aut consequens erit, Acta Sanctorum istorum mendacii crimine nequaquam vacare, quod esset judicium non his modo duobus peritis Criticis, verum etiam Litteratis omnibus contrarium, qui Actorum istorum autoritatem Orbi universo perspectam esse consentiunt, neque fieri posse, ut majoris autoritatis alia, si ve castigatiora, si ve certiora in medium afferantur.

Operæ pretium est, aliud quam brevissime exemplum adijcere. Acta S. Theodoti Cauponis, & Martyris Ancyranus tanta passim censentur esse pulchritudine atque elegancia, nec minori gravitate, & naturæ imitatione, ut senserint viri sapientes, paucissima extare vetusta Monumenta, quæ certa adeo & autographa dici possint. Nec vero integrum est, utrum archetypa sint, dubitare, siquidem a Nilo, teste eorum omnium, quæ Litteris tradidit, oculato conscripta sunt. Nihilominus, qui a Criticorum nostrorum legibus non recedat, vix in Actis istis eorum, quod postulant, Monumenti archetypi, & simplicitatis argumentum deprehendet.

1. Manifestum est, Acta ista, quippe longissima brevitatem nullatenus referre.

2. Referta sunt sermonibus prolixis & exquisitis, quandoque etiam concionibus. Apparet item in illis nimia eruditionis ostentatio, comparationibus, & Scripturarum locis interjectis, quod ab antiquorum Monumentorum abhorret simplicitate.

3. Haud raro mentio fit Visorum, narrationum Supernarum, vocumque Cælestium.

Tom. I.

D d d

4. Cre-

Till. p. 285. Tom. 5. Baillet. XI. Oñier. in Vita S. S. Istorum M. M. p. 118.

Till. tom. 5. p. 285.

Ruin. Asiae Sol. p. 114. & seq.

4. Crebra adeo sunt prodigia & facta inusitata in Actis S. Theodoti; ut mirum sit rejecta minime fuisse, quemadmodum Monumenta alia multa vetera, licet pauciora complecterentur, explosa propterea sunt.

5. Hactenus crudelia, quibus excruciatu est, supplicia fuisse, ut dicuntur milites, Theodotum aeneum esse oportere, qui panis illis non frangeretur. In sublime nanque actum equuleo suspenderunt, Carnificesque in partes divisi longo temporis intervallo ferreis ungulis dilaniarunt; fortissimum acetum lateribus ejus infuderunt, accensasque lampades admoverunt; saxi denique maxillæ ipsius contusæ sunt, dentesque exeuissi. Exactis post quinque diebus, rursus ad quaestionem raptus, atque equuleo impositus tertio priora vulnorum loca perferutari passus est; superque testarum fragmenta carbonibus mixta versatus, gladium postremo latus excepit.

6. Non facile ea videntur simplicitati, in Monumentis autographis petiti, congruere, quæ Sanctus Martyr in Judicem suum protulit: *Agasice Dominum Jesum adiuvantem me, per quem te veluti mancipium contemo, et impios Imperatores tuos despicio.*

Extremo loco quod perhibent Acta ista de Presbytero Frontone, ejusque itinere ex Malo Ancyram cum Asina veteri vino onusta, colloquii- que cum Militibus corpus S. Theodoti custodiendis habitis; de modo quo cum sustulit, imposuitque Asinæ sax, quæ Angeli euctu Malum petiit, quindecim Ancyra Leucis distans, aliaque multa hujus generis facta parum inquam sunt ad propugnandam antiqui Monumenti simplicitatem idonea.

Ruinarius idem in Actorum sincerorum & selectorum collectione publici juris fecit Acta S. Vincentii Diaconi & Martyris, quæ sunt ap- prime autographa & vetusta, eademque perfecta olim ab Augustino; unde quinque sermones depromsit, quos in honorem S. hujus Martyris, ejusdem die Festo vertente, populo recitavit. Eadem pariter Acta consonant iis, quæ habet Prudentius in Hymno quodam de laudibus Mar- tyris hujus; & tamen rem transigenti ex Criticorum nostrorum præcep- tis ablegandum esset Opusculum hoc infra supposita, cum iis omni- bus conditionibus non careat, quæ Actorum Veterum, legitimorum & autographorum simplicitatem subvertunt.

1. Inficiari nemo poterit deesse ipsis breviteratem; molesta nanque sunt prolixitate.

2. Incidimus in verba satis dura, minusque Imperatoribus obsequen- tia.

3. Compertissimum est, S. Martyrem istum varia tormenta, crudelissi- ma, inusitata, & multa subisse.

4. Col-

p. 378.

August. Serm.
81. p. 276. 277.
276. 277.

Prudent. Hymn.
3.

4. Colloquia cum Vincentii tum Daclani nimirum longa & elaborata videntur.

5. Acta ista portenta plurima & mira referunt. Demum, ut id genus vitii aliis commode reprehendendis in Actis istis superfedemus, frequens est in iis sermo de Visis, & Superiorum dictis, quæ superius animadversis addita, non satis sunt ex Criticorum nostrorum instituto ad illorum veritatem confirmandam accommodata.

Ecce tibi ob oculos exempla tria ducta ex Monumentis autographis; archetypis, iisdemque Proconsularibus, in quibus specimen apparet omne simplicitati, quam in vetustis Martyrum Actis flagitant Criticæ Leges, adversum. Quæquæ hæcenus collegimus argumento esse potuerunt, pluribus in Actis Autographis, atque e Tabulario sumtis nonnunquam duo, aliquando etiam tria, suppositis Actis tributa iudicia reperiri, quorum unum duntaxat satis esse Criticis solet ad Historiam aliquam suspicione attingendam. Quod itaque iudicium de Actis sinceris habendum est, quoties tres, immo plures afferunt notas, ipsorum integritati contrarias? Confidimus sane fore, ut egregiæ Artis hujus præceptores viam sternant difficultatibus istis cum Regulis suis conciliandis, mysteriumque norint eas fartas testasque tuendi, quin officiant tot veteribus monumentis, indubiis, & pretiosioribus, quæ a Sacra Littera ætatem evaserint.

A R T I C U L U S XIII.

De ratione a Criticis habita ad regulas constituendas, quibus Acta sincera a mendacibus dispiciantur.

NOS docet Tillemontius, quonam pacto rogandæ sint leges aliquæ tutæ, quarum ope iudicium haberi possit de Actorum veterum Martyrum auctoritate, eorumque germana a fallacibus ignoscantur; quotiescunque Scriptorum testimonio minime fulciuntur, aut ab Autore ignoti nominis profecta sunt. „ Quod si quis interroget, inquit præclarus iste Criticus, quænam sint præcepta, quibus visum est discerni instituire inter vera & falsa monumenta, ubi Autores latent in incerto: ii scire, qui S. Polycarpi, Martyrum Lugdunensium apud Eusebium, aliorumque indubiæ apud omnes veritatis Historias perlegerint, cognoscent ipsarum lectione quandam informari animo sensum, ut discernantur ea, quæ hanc antiquitatis veritatisque speciem

Tillem. in Act.
mon. p. XV.

ingrunt ab iis, quæ fabulam, aut traditionem redolent popularém;
 „ Notitia pariter Historiæ, stili, & disciplinæ in eorum cognitionem du-
 „ cit, quæ ætate aliqua scribi potuerunt, eorumque, quæ non nisi ab ea
 „ longe recedunt.”

Temo 2. art. de
 §. Jus. 22. p.
 935.

Baill. Serm. de
 Vita Sancti. p.
 29. Item p. 138.

Tametsi diligens hic Criticus minime singillatim indicaverit notas *hujus antiquitatis speciei*, neque Leges, per quas vetera Martyrum Monumenta aut tanquam legitima fuscipienda, aut veluti supposita respicienda sunt; operosum tamen non est eas dignoscere ex ratione, qua utitur in expendendis id genus Operibus. Præcipua duo *hujus antiquitatis speciei* argumenta sunt brevitās & simplicitas. Ea est perfecta simplicitas, quæ prodigia mira, sermones nimium exquisitos eruditosque, tormenta inusitata, aspera verba & contumeliosa, aliaque, de quibus superius, excludit. Indicia hæc, quæ huc illucque in Operibus Tillemontii veluti dispersita sunt, in unum redegit Bailletus, totque ex illis Criticas quasi regulas condidit; quibus ab experientia rectoque judicio petitis, atque ab archetyporum Operum visceribus, & *quadam antiquitatis specie*, quam præferunt, comparatis, uti possumus ad sincerorum & falsorum Martyrum Actorum delectum instituendum: quod ante Sapientes Criticos istos nemo unus aggressus fuerat. Hæc autem ratione quoddam Artis genus constarunt, cujus auxilio putant, neminem impostero decipiendum in Martyrum Actorum delectu; immo fas est dicere, si Sanctorum Historici iisdem præceptis obtemperassent, non futurum fuisset; ut genuinarum Historiarum loco, tot falsa corrupta & incerta monumenta posteritati commendarent.

f Volumen hoc
 yodit 169.

Quare Tillemontius & Bailletus idem ferme super veterum Martyrum Actis præstiterunt, quod super re Diplomatica † orsus est Mabillonius, qui ad secernenda vera Diplomata * a Spuriis artem quandam constituit, & tradidit præceptiones.

Cum etenim vitiosorum cum autographis Diplomatibus confusione fieret, deficiente præsertim tuta aliqua atque exquisita ad ipsorum delectum habendum ratione, ut nullius pene frugis studium esset ea, quæ vetustarum Tabularum subsidio hauriebatur, antiquitatis notitia; in animum induxit, quod nemo ante illum, ** Mabillonius, ut his inter-

* Diplomatis nomine, quod proprie litteras Principis Patentes significat, complectitur Mabillonius Scripturas vetustas & Tabulas, jura Ditionis alicujus, aut Communis continententes.

** Nemo ex Veteribus, quem noverimus, in rem hanc quidpiam præcepit; nisi si diceres Anonymum

quendam, qui ante quingentos annos Librum edidit inscriptum. *Synagoga dictandi*. At regulas præfert tantummodo scribendi Epistolas & Diplomata summorum Pontificum & Regum. Alii multi statuerunt leges de singulari aliqua Tabula, uti Leo Allatius in *Animadversiones ad fragmentum antiqui. Erasmii*, Eruditus Pater Pa-

noscedis genus quoddam Artis accommodaret, & regulas præfinitret : Quod ut re ipsa præstaret, Tabularum Diplomatumque plura, eaque diversa ut in Diplomaticæ Artis regulas verterentur, sculptenda curavit. Accurata quippe consideratione scribendi rationis, stili, subscriptionis cum temporis, tum nominum, signorum, Membranz, Corticis, papyri Ægyptii, * aliorumque omnium veræ Tabulæ caracterum id assequi possumus, ut fallaces aut incertas dignoscamus. Chartæ vetustæ, si Mabilionium audias, quoddam veritatis indicium exhibent, statim industria antiquario perspectum; non secus ac aurum dispicit uno contactu peritus aurifer. Experimentum itaque, quod Opusculorum istorum lectio-
ne comparamus, Lydius veluti lapis est, ne in huiusmodi discrimine hallucinemur. Atque hac vetusta monumenta legendi assiduitate gignitur paulatim in nobis sensus nescio quis, qui germanarum & notha-

De re Diplo-
maticæ l. pag. 40
& seq.

pebrochius primus ait, qui id consilii coepit; quod est a Lypsienſi Ephemeride his verbis animadverſum : *Nemine ad hoc usque tempus peculiaris tractatione rem aggressum fuisse ante Danielem Papebrochium Societatis Jesu, Editis Antuerpiæ Sanctorum Actis clarissimum Virum: qui in Propylæo ad Aprilis nemum secundum data opera discutiendam eam suscepit anno 1675, tanto cum successu &c.* A. Q. Erud. publicata Lypsie Calend. Maii 1682, pag. 130. Ibidem 1. Jan. 1683, pag. 10. Verum rem tantam, tantoque homine dignam ad umbilicum perducere non potuit, cum eum, uti proficeretur ipse, subsidia multa deficerent: Nempè quod a privatis ad publicas Scripturas transire volenti, nequaquam parabilis fuerit earum copia: propterea quod sollicitius custodiuntur. Papebroch. in propyl. ad Tom. 2. Mens. April. num. 40.

* Brissonius, Doubletus, nonnullique alii Corticem ab Ægyptio Papyro nihil differre arbitrati sunt. Cortex igitur, quo ad scribendum utebantur, membrana erat tenuissima, quæ inter lignum extenditur, corticemque crassorem. Papyrus autem Ægyptius confectus erat ex membranæ plantæ cuiusdam nomine Pappi quæ in Ægypto ad Nilum creſcit. Didicimus ab Allatio modum, quo texebatur Papyrus. Ex Papyri phylis, aut excisis, aut simul mixtis, tam-

quam flamine & statimine compaginabatur, quemadmodum & tela fit ex pluribus filis. Extendebantur enim papyri phylis in aliqua tabula: hinc obli-
nebantur glutino: si in Ægypto, te-
xebantur aqua Nili turpida: si Roma, vel aliis partibus, texebantur pellinis flore fervente, aqua temperate minimo aceti aspersa. Deinceps aliæ phylis transverse superponebantur ad modum cratris, tandem malle tenuata glutino percuttebantur. Leo Allat. in animad. ad fragm. Etrusca num. 66. Salmast. in Notis ad Vopisc. Non multo aliter rem exequitur Plinius l. 15. c. 13. Mabil. de Re Diplomatica l. 2. c. 8. pag. 33. Quod si Valterius paulisper iis animum applicuisset, quæ de Papyro Ægyptio tradunt Scriptores isti, non obtrudisset nobis in Magno Lexico Historico editionis 1707. feri ex medulla cauli Papyriensis, in album glutinum redacta, folia tenuissima, super quæ litteras Veteres exarabant. Est sane quod suspicemur, eum Ægyptium Papyrus cum Cythere Nili confudisse, ex cujus medulla, ad Massæ naturam distracta, atque in subeilia folia expansa, charta conficiebatur: uti animadvertit Grævius ab Epistolis Anglicæ Regalis Societatis in Libro, cui titulus: *Methodum Regalis Societatis*. 1681. At Cyperus a Papyre longe admodum differt, quod Calepinus ipse in Dictionario adnotavit.

rum Tabularum collatione intercedente, ad adjudicandum inter utraque satis est. Quo pacto, concludit celebris hic Benedictinus, genuina Patrum Opera a fallacibus, sincera Pontificum Decreta a suppositiculis, autographa Martyrum Acta ab iis, quæ sunt fecus, discrevimus.

Ecce, ut apparet, quod exemplar sibi ob oculos posuerunt Tillemontius & Bailletus; ut institutiones suas de Veteribus Martyrum Actis componerent: illud saltem inficiari nemo poterit, hæc esse ipsorum principia, atque ad ista illos se conferre, ubi id genus monumentorum inquisitio incidat & iudicium. Necesse itaque propterea erit, id demum perfectio- nis assecuta fuisse Sanctorum Martyrum Acta, quod assecutum est Diplomaticum institutum; & tutis æque solidisque fundamentis utraque inniri.

† Sunt, qui
putant hæc
nunc inconcu-
sam esse dis-
cussam.

Nos vero initio illud ultro concedimus Tillemontio & Baillet, quod vehementius fortassis in Diplomaticam Artem urgeri solet, † non secus atque adversus rationem pro veteribus Martyrum Actis institutam. Cum etenim Incumberet edere regulas ad dignoscenda germana Martyrum Acta a mendacibus sive incertis, oportebat ante omnia eorum veritatem conclusæ habere compertam, ad quorum normam collectæ sunt huiusmodi præceptiones; quandoquidem si modo liceat in suspitionis crimen vocare monumenta ista, id statim vitium consequetur, fuciles esse leges illas, quæ ab iis tantummodo pendent. Tillemontius & Bailletus singulari quodam decorant privilegio S. S. Polycarpi, Justin, aliorumque paucorum Acta, quæ dubitationem omnem evasisse creduntur. Hæc sunt, ex quibus quandam disciplinæ speciem constant, quæque veluti exempla in lucem proponunt, unde cætera cognoscantur, nosque ad recte de ipsorum veritate & falsitate iudicandum instituamur. Præ aliis itaque necesse esset, monumentorum istorum auctoritatem confirmare. Id tamen libenti animo præterimus, ipsisque facile damus, Acta, quæ in aliorum exemplar nobis exhibent, non modo ingenua atque autographa esse, verum *archetypa* & Procon- sularia.

Univerfa hæc Acta vetusta archetypa, quod multo ante animadvertimus, in tres classes distribuuntur. In prima locamus ea, quæ Procon- sularia dicuntur, atque a publico, in quo asservabantur, tabulario depromta sunt; cuiusmodi sunt Acta S. Justin, S. Acacii Episcopi Antio- cheni, & id genus alia. Altera complectitur Acta, ab iisdem Martyri- bus descripta, videlicet S. S. Perpetuæ & Felicitatis, aliorumque. Ter- tia sunt Acta ab oculatis testibus scriptis mandata, quibus annumeravi- mus Acta S. Ignatii Episcopi Antiocheni; S. Polycarpi &c.

Omnia hæc Acta, quæ ad nos usque perducta sunt, tricessimum nu- merum

merum non excedunt; inter quæ non desunt aliqua, quæ nonnullis Sapientibus minime tanquam *archetypa* probantur, aut certe ipsi in dubiis habent; uti Acta S. Luciani, S. Maximiliani, S. Crispinæ, S. Sereni, S. Theodoret, & fortassis aliorum.

Quo in loco illa apte cadit animadversio, inter nimirum hæc cuncta monumenta sex tantum aut septem esse, quorum autoritas veterum suffragio sit explorata: sunt autem Acta S. Polycarpi, Martyrum Lugdunensium, S. Metri, Martyrum Palæstinorum, S. Procopii, & S. Mariani Ministri, quæ Eusebius ad nos traduxit, aut de illis mentionem habuit. Quod vero reliquorum pene Actorum *archetypum* est, non suppetunt argumenta certa ab autoritate ducta, ut illa tucamur; sed ex intimis ipsorum visceribus, perspectisque antiquitatis aut veritatis notis comparantur.

His pro certo habitis, utrum ne haud liceret ab istis Criticis doctissimis seiscitari, num omnia hæc, quæ passim *archetypa* esse censentur, monumenta exemplo esse possint ad genuinorum, & eorum qui contra sunt, Actorum discrimen instituendum, aut contrahenda res sit ad quoddam genus Actorum singillatim, ex trium ordinum istorum aliquo collectorum: an demum inter hæc omnia *archetypa* monumenta nonnulla sint eligenda, quæ aliis specimen præbeant & documentum?

Ut Acta universa, quæ *Archetypa* existimantur, fundamentum sternere possint Criticæ facultati in alia veterum Martyrum monumenta, necessum esset, illa easdem veritatis notas, idemque sinceritatis atque antiquitatis specimen exhibere, quibus germana & falsa monumenta inter noscuntur. Nihilo tamen minus major Actorum istorum *archetyporum* pars quammaxime differunt invicem, & paucissima sunt quæ in brevitate, simplicitate, aliisque ad naturam veluti monumentorum *archetyporum* spectantibus signis non discrepent.

Atqui si Acta cuncta *archetypa* apto esse nequeunt exemplo ad germanorum & suppositorum delectum habendum; neque pariter crediderim esse in rem hanc Monumenta, quæ ad ordinem istorum singulos pertinent singillatim. 1. Non quidem dignitatem hanc tribuendam puto Actis S. S. Perpetuæ & Felicitatis, vel S. Montani, S. Lucii &c. quæ sola alteram *Archetyporum* classem faciunt; præterquamquod etenim longissima sunt, quod ab *Archetypis* Actis abhorreere dicitur, utraque etiam quamplurimis Superiorum Vitis congesta sunt, ob idque a ceteris ferme omnibus veteribus Martyrum monumentis distinguuntur. Porro videtur, Actorum Sincerorum & *archetyporum* minime esse, tantam cœlestium visorum & narrationum copiam afferre. Acta Insuper S. Montani nimiam doctrinam affectant, & Sanctorum Scripturarum loca frequentius recitant,

tant, quod item Sapientes judicant Actorum Archetyporum simplicitati contrarium, ut nihil magis.

2. Non video pariter, qui facultas hæc aliorum duorum ordinum Actis concedi posset. In eorum nanque utroque quædam sunt brevissima, simplicissima, atque a miris rebus, tormentis inusitatis, conclonibus, scientiæ ostento, verbisque contumeliosis aliena; quædam autem & nimis prolixitate, omnibusque aut ferme omnibus vitiis istis scatentia. Quare minor inter hæc monumenta Similitudo impedimento est, ne ipsis in constituendis hujusmodi legibus hæreamus.

Nihil itaque præclaros istos Criticos manet, ut rationem suam tueantur, quam in ceterorum Actorum exemplum seligere Acta S. Justini; S. Acacii; S. Maximi, in Asia mereatoris; Martyrum Lampfacensium; S. Cypriani; S. S. Claudii, Asterii, & Neonis; S. Maximiliani; S. S. Agapes, Chionix, & Irenes fororum; S. Dydimi; & S. Theodori, quæ proconsularia censentur: quibus addas Acta S. Ignatii, S. Ptolomæi, Martyrum Lugdunensium; & S. Crispinæ, ab oculatis testibus descripta; quæ universa brevissima revera sunt & simplicissima; antiquitatis imaginem quandam referunt, ingenuitatemque redolent singularem, quæ in archetypis Actis a primo fonte ad nos usque incorrupte traductis amorem sibi honoremque conciliat. Horum demum Actorum lectione informatur animo sensus quidam, quo ad antiquitatis normam exacta monumenta ab iis, quæ fabulam olent, aut Traditionem popularem, tute admodum separantur.

At non mediocris emergit hoc loco difficultas. Si Acta, de quibus hucusque, in aliorum exemplar producere necesse est, affirmare pariter necesse erit, Monumenta verusta, quæ insigne aliquod brevitati & simplicitati repugnans habebant, futura supposititia, depravata, aut saltem suspiciosa. Propterea ab Actorum archetyporum numero delenda erunt Acta S. S. Perpetuæ & Felicitatis; S. Montani, S. Lucii, & Sociorum; S. Pionii, S. Jacobi, & S. Marciani, S. Theodoti, & Septem Virginum Ancyre; S. Theodreti Presbyteri Antiocheni; S. S. Tarachi, Probi, & Andronici, aliorumque nonnullorum.

Quæ omnia monumenta non modo ampliora, quam par sit, videntur, verum non paucis Visis, & e Cælis immissis cognitionibus, prolixis conclonibus, Bibliorum dictis, doctrinæ ostentatione, miraculis, prodigiisque insolitis, suppliciis extraordinariis & dissimilinis, verbis asperis, & suavitati Evangelicæ minus respondentibus, aliisque notis, quæ certorum & sincerorum Actorum simplicitati nocent, pleni sunt. Nihilominus extra omnem aleam est, ea esse archetypa, quippe alia ab ipsis Martyribus exarata, alia ab oculatis testibus descripta, multa denique Proconsularia, atque ab ipso Tabulario deprompta.

Dein.

Deinde nunquid non locus hic esset interrogandi, quamobrem constituitur, Acta vetera Martyrum brevia & simplicia regulas fore ad iudicium de aliis ferendum, quæ longiora sunt, & concionibus, pernīs haud iustitatis, aliisque similibus referta? Cum etenim hæc postrema cetera dubitationem omnem æque autographa & archetypa sint ac priora, non aporet, cur minus apta sint, quam alia, ut in exemplar proponantur; neque cur eorum lectio sensum antiquitatis minime gignat ita tutum, ut aliorum lectione gignitur, quæ brevia & simplicia sunt, quandoquidem neutrum Actorum genus minus antiquum est, certum, autographum, & archetypum.

A R T I C U L U S XIV.

Ejus viæ & rationis collatio instituitur, quæ ad Actorum veterum Martyrum delectum habendum adhiberi solet, cum ea, quæ de Tabulis vetustis tradita est.

CUM non defuerint Scriptores eruditi, qui Diplomaticam Mabillonii artem vehementer oppugnarent; *alii contra non minus industrii eadem vi ipsius causam susceperint; ** quidam demum negotium hoc *** ad Problema publici iudicii revocaverint; aliunde autem ab instituto

* Pater Germonius, præcipuus Diplomaticæ facultatis adversarius, eam aggressus est tribus Dissertationibus inscriptis: *De veteribus Regum Francorum Diplomatibus* &c. Prior prodit anno 1704. Præstans quidam Antiquarius Anglus Hicceus nomine in suo *Thesouro Linguarum septentrionalium*, Oxonii edito, pleraque rejicit regulas, quæ ad veras Chartas a falsis dignoscendas in Diplomatica feruntur.

** Mabillonius in Supplemento ad Librum Diplomaticæ, vulgatum anno 1704. Ruinartius in Dissertatione, hoc titulo producta: *Ecclesia Parisiensis vindicata adversus duas Dissertationes Germani*, Gallicè; verum defensionem duntaxat octavæ Mabillonii Chartæ suscepit. Præter Petrum Coustaum Congregationis Maurinæ, qui hac in disputatione lo-

cum aliquem habuit, eres censerī possunt Itali, qui Diplomaticam propugnare instituerunt. Lazarinus, & Gattus nihil supra Epistolam unam moliti sunt; at Fontaninus eloquentiæ Professor Opusculum ad Diplomaticam in os hominum protulit. Messanzæ demum aliud Opus apparere perspectum est pro Diplomatica, hoc nomine: *Scipionis Maranta Messanensis expositio in Bartholomæum Germanium pro antiquis Diplomatum & Codicibus MSS. Messana in 8. 1799.*

*** Autor *Historia concertationum de Arte Diplomatica* in vulgus editæ anno 1708. Qui Scriptum hoc voluerunt, iis iudicium stabit, utrum Autor æquam lantem suspenderit, eamque scribendi rationem naviter consecutus sit, quam sibi adumbratam fuisse testatur; ut scilicet solas Germanii difficultates, adhibita-

nostro remotum sit; abstinens a dicenda sententia, id unum contendam, ut viz illius & rationis collationem faciam, quæ Tillemontio & Bailletto probata fuit ad Sincerorum veterum Martyrum Actuum discrimen habendum cum Artis illius legibus, quas super Codicibus & Tabulis dedit nobis Mabillonius.

Ajo itaque primo loco, Tabulas, * quas in Diplomaticæ artis regulas sculptandas curavit Cl. Mabillonius, iisdem condicionibus præditas esse, quod ad Scripturæ modum atinet, stilum, tempus adscriptum, subscriptiones, signa, materiem, videlicet Corticem, Papyrum Ægyptium, aut membranam, aliisque veteribus monumentis communes notas. Contra vero Acta archetypa in Ruinartii Collectione comprehensa, atque abs Tillemontio & Bailletto in ceterorum exemplum assumpta diversis notantur indiciis super brevitate & simplicitate, quibus Criticæ leges, modo memoratæ, inniuntur.

Altero loco, id magnam sane veritatis speciem habet, non æqui & boni facturos fuisse opus Mabillonii Viros Sapientes; si Tabulæ, ipsius consilio, ut Artis Diplomaticæ regulis fundamentum essent, insculptæ, quadam signa indicarent, quorum præscripto rejicere oporteret, veluti supposititias Chartas aliquas autoritatis omnibus exploratæ: si veteres Tabulæ universorum testimonio legitimæ argumenta falsitatis ulla præferrent, iis regulis adversantia, quas intendit ab iisdem prorsus Tabulis, in aliorum exemplar positis, decerpere. Porro id vitii, aut ego fallor, emergit in Actis archetypis, quæ tanquam aliorum exempla abs Tillemontio & Bailletto selecta sunt: si namque adjicias animum quibusdam notis, quibus afficiuntur eorum nonnulla, opus erit continuo pleraque aliorum Actis mendacibus accensere, quamvis autographa apprime sint; itemque in Actis certis & indubiis Suppositionis argumenta deprehendere.

*Mabill. Diplom.
h. p. 6. p. 132.*

Postremo fatetur quidem Mabillonius, unumquodque indicium ab ipso datum, si singillatim, atque ab aliis semotum accipiat, satis non esse per sese ad Codicis alicuius veritatem aut falsitatem demonstrandam; at idem contendit, cum omnia simul coalescant, fieri non posse, humano more loquendi, ut decipiamur; eaque omnia adeo scite industrie

que his responsa exequeretur, cavereque diligenter, ne quid dissimularet, aut excusaret.

* Quintus Diplomaticæ Libræ quinquaginta octo Tabulas complectitur, integra nonnulla monumenta præferentes, & Diplomata Regum nostrorum a Dagoberto I. ad

S. Ludovicum; cuiusque Scripturarum generis specimen cum Alphabetis suis; de Scriptura præcorum Gallorum, Francorum, Gothorum, Saxonum, Longobardorum; de Scriptura Romana uniuscujusque ætatis de Runica, & Merovingiana.

que

que adulteraverit peritus falsarius, ut nihil fraudis quispiam odoretur. Ex aduerso quamquam complexio signorum omnium, quæ simplicitati, & auctoritati Actorum archetyporum tribuuntur, eorum omnium mendacium, quæ vitiosa sunt, significare posset; argumentum tamen huiusmodi ad evidentiam usque, & veritatem moralem nullatenus cresceret; idemque plerumque rei vero similis & probabilis fines non egreditur.

Verum unde fit, inquiet aliquis, argumentum ab Diplomaticæ artis legibus ductum tutius esse, accuratius, minusque ambiguum, quam illud, quod a regulis, ad Acta Martyrum spectantibus, comparari potest? Id sane propterea fit, quod, ubi Codicis alicuius expendendi negotium incidit, nihil quemquam sollicitum habere debet, nisi diligenter considerare, anne communes Tabularum autographarum notas gerat; si namque in eo cognoscantur, perspicuum statim erit, optimum esse Codicem & indubitatum; si vero una aut harum qualitaturn plures in eodem desiderantur, licitum & circa errorem propugnare, falsum illum esse, aut certe dubium & incertum. Nunquam igitur reperire erit, germanam Tabulam multis inscie vitiiis e rei natura petitis, quod attinet ad additionem, signa, subscriptiones, loca & tempora adnotata &c. quibus fallaces aut dubiæ Tabulæ depravantur. Hoc tamen ad pleraque Martyrum Acta nequit accommodari, in quibus, sinceris licet & archetypis, eadem suppositionis indicia deprehenduntur, quæ in suspiciosissimis & incertis, immo in falsis & apocryphis se produnt.

Quocirca cum nihil de archetypi alicuius Operis veritate detrahant errata ista, consequens nequaquam est, Acta Martyrum iis respersa, dubia plane esse & suppositicia: jus enim semper est unicuique contendendi, non esse illa ob hæc existimata falsitatis signa traducenda, si modo his similia conspiciuntur in prioris Ordinis monumentis, quæ ad aliorum delectum documenta præbent, uti a nobis locis non paucis animaduersum est. Ex quo facile est colligere, * regulas quibus fulta est ars Diplo-

* Ecce ex his regulis præcipuæ.

Prima sit, non esse leges hæcæ strictè sumendas, neque interpretandas.

Altera, non mediocris opus esse prudentiæ, cum veteres Tabulæ ad trutinam revocantur.

Tertia, ferendum esse iudicium secundum eas res, quæ favet possessio diuturna.

Quarta, ad rectè coniiciendum de Tabula aliqua non interesse modo ad

Scripturam, & notam ullam, verum ad singulas & universas attendere.

Quinta, unum vel alterum vitium, nisi si rei Summam attingant, Tabulis vetustis minime offecere.

Sexta, non esse antefendum genuinarum Tabularum testimonio Historicorum & Inscriptionum suffragium.

Septima, additiones in Tabulis obvias tantum non esse, ut illæ pro-

matica, tutiores esse minusque errori & ambiguitati obnoxias, ac eas, quas tradere nobis existimarunt Tillemontius & Bailletus, ut rectum inter vera antiquorum Martyrum Acta, & dubia aut supposita iudicium committeremus.

pterea rejiciantur. Quas omnes le- | Mabill. de re Diplom. l. 3. c. 6. pag.
ges solida argumenta confirmant, | 141. & 142.

DISSERTATIO V.

ANIMADVERSIONES IN REGULAS CRITICES.

A SIMONIO

Excogitatas ad conficiendam Interpretationem Sanctorum
Biblitorum, iis omnibus, quæ hæcenus
prodierunt, accuratorem.

ARTICULUS PRIMUS.

*Simonii consilium videtur esse, Veteris Testamenti Interpreta-
tionem parare quo ad sensa & cogitata
perfectiorem.*

ON in Proœmio modo ad Historiam Criticam Veteris
Testamenti, verum pluribus etiam in locis Operis sui,
Versionis novæ consilium aperit Simonius. „ Quando-
„ quidem plena periculi res esset, inquit, non apposi-
„ tis, quæ sunt opus, remediis, mala nunciare; pro-
„ pterea recensitis optimis pravisque qualitatibus,
„ quæ pleraque Biblitorum Interpretationes consequuntur, initio tertii
„ Libri eam viam rationemque significavi, quam sectetur oportet qui-
„ cumque Scripturarum interpretationem hæcenus editis perfectiorem
„ orditur. „

Antequam vero aggredior ad explicandas eruditi hujus Critici leges,
interesset rei scire, utrum sit ejus animus, futuram hanc novam a se in-
stitui-

*In Bibl. Critic.
veter. Test. l. 1. c. 1.
p. 1. c. 1. 1.
Ibidem l. 3. c. 1.
p. 11. c. 1.*

stituendam Versionem accuratorem, & fideliozem, apertiusque verum Textus archetypi sensum reddituram; an vero fidelitas hæc & accuratio ad perfectionem tantum, ut ita dicam, assumtam & adventitiam Scripturæ pertineat; nimirum sensuum intelligentiam dilucidius explicando, ad præscripta Grammatica accommodatius, & stilo, quam in ceteris Versionibus fuerit, emendatiore atque elegantiore?

Si uno hoc duntaxat altero modo rem percipit Simonius, non apparet cur dixerit, magna huic exequendo consilio obflare impedimenta; *immo videri, rem tantam successus prosperos habere non posse*; neque cur Auctor Responsi ad Spanhemium quodam admirationis genere scripserit *sibi continuo audax visum esse consilium istud*; cum Pontifices Sixtus V. & VIII., qui Vulgatæ Editioni, omnibus, quæ exstant, aliis procul dubio accuratiori, corrigendæ incubuerunt, fateantur, plura eos omisisse, quæ mutari poterant, quod saltem recidit in claritatem, dictionem, & nitidiores, magisque Latinas dicendi formulas: *Sicut nonnulla consulo mutata, ita etiam alia quæ mutanda videbantur, consulo immutata relicta sunt.*

Quare est admodum simile vero, nisi Simonii laborem vanum futilemque habere velimus, dicendum esse, contendere illum, ut nova hac sua interpretandi ratione Veteris Testamenti Interpretationem compareret Ecclesiæ accuratorem, absolutiorem, magisque Textui archetypo *in sensu & cogitatione* respondentem, sive, ut ferunt ejus verba, *quæ melius archetypum exprimat*, quam ceteræ hucusque editæ Versiones, ne excepta quidem Septuaginta, aut Vulgata; * neque enim alia subijci potest verbis istis Sententia: „ Critice, quam duobus prioribus Libris adhibuimus cum in Bibliorum Textum, tum in varias illius Interpretationes, manifesto est argumento, nullam hæcenus produxisse exemplam omnibus suis partibus Scripturæ sanctæ Versionem. „

Ac si consilium in universum Autoris Historiæ Criticæ tendit horum, ut leges condant, quibus aut Codicem Librorum Sacrorum archetypum emendet, aut germanam, ad hanc diem nemini notam, intelligentiam assequatur, aut majorem ipsi, quam antea, amplitudinem addat & varietatem: illud certe dici citra erroris notam poterit, ipsius singulare consilium eo spectare, ut Ecclesiæ paret Versionem cumu-

* Quid igitur post septuaginta Interpretes & post Sanctum Hieronymum sese emendaturos sperant scoli homunculi? Quid causa est, quod Græca Translationi non acquiescunt, cui acquieverunt Apostoli, & universa Ecclesia Græca & Latina? Quare non Versioni La-

tine, quam inculpatam, cum primum facta est, judicavit Ecclesia; judicavit etiam Synagoga, quamque inviolatam conservavit cum Ecclesia Romana annis mille ducentis universus Occidens? Morinus Exerc. Bibl. l. c. 1. Exercit. 1, pag. 4.

p. 690. col. 2.
Gall.
Fertur Simonium esse Responsi hujus scriptorem.

In Basf. Bibl.
Vulgata Edit.

Epistola ad A-
bbatem de offitatu
Sacrorum Librorum
pag. 14. col.
1. Gall.
Hist. Crit. Vet.
Test. l. 1. c. 1. pag.
252. col. 1.

latiorem in sensis asserendis, atque fuerit Versio Septuaginta, S. Hieronymi, omniumque postremorum Sæculorum Interpretum. „ Quæ omnia,

„ inquit in rem hanc perdoctus Proteftans, nonne ad eam rem valent, Spanhem. in R-
„ ut vereamur, ne nos Operis Simonii lectio in arte dubitandi de præ-
„ cipuis Christianæ Religionis dogmatibus confirmet? „

Qua de re illud sine ratioe minime existimatur homines, novum hoc Autoris Historiæ Criticæ consilium potissima in causa fuisse, ut æquum videretur, opus ejus, dum lucem primam hauriebat, obruere.

„ Si Simonius, inquit Proteftans quidam, incumbat animum Epistolæ

„ Cardinalis Barberini ad P. * Morinum datæ de Criticæ Capelli, **

„ quæ incomperta ipsi esse non poterat, in ea illorum purgationem of-

„ fendet, qui suam Historiam Criticam Parisiis supprimendam curarunt;

„ ne viam aperirent sententiis dubiis & impudensibus, quæ tandem in

„ errorem præcipites dare solent. „ Simonio certe magnificis adeo ver-

„ bis Capelli Opus efferenti, de quibus non convenit vel inter *** suos:

„ illum ceteris, qui ea de re scripserunt, antecire judicanti, nuncupanti-

„ que eruditius, quod exstet, & præstantissimum Opus; Autoremque eun-

„ dem sibi in ducem quem sequeretur, adjungenti, alia inesse spes non po-

„ terat, quam Historiam suam Criticam eandem fortunam laturam, ac

„ *** gratiosissimi, ut vocat Spanhemius, Scriptoris sui Criticæ sacra subivit.

Spanhem. in R-
„ ut vereamur, ne nos Operis Simonii lectio in arte dubitandi de præ-
„ cipuis Christianæ Religionis dogmatibus confirmet? „

Petrus Ambro-
„ nus in Respons.
ad H. B. Criticæ
„ Retrad.
1675.

* Cardinalis hic Epistolam ad Mo-
„ rinum misit anno 1653, in qua
„ gerebatur, Capelli Librum Criticæ
„ sacra inscriptum, magnos rumores
„ Romæ excitasse, propterea quod
„ Autor sibi facultatem vindicaverat,
„ Sacros Codices de arbitrio emen-
„ dandi; quod Ecclesiæ & Pontifici
„ soli concessum est. Quam epistolam
„ hoc pacto concludit: *Dare operam*
„ *debemus; ut non modo errores, verum*
„ *etiam curiositatem omnem & anda-*
„ *ciam, quibus ad novos errores via*
„ *feruntur, depellamus.* Hæc Epistola octo-
„ gesimum primum obtiner locum in
„ Collectione Epistolarum, quas An-
„ gli in publicum emisserunt anno
„ 1681, titulo *Antiquitatum Ecclesiæ O-*
„ *rientalis*. Dupinus sæculo decimo se-
„ ptimo p. 3, p. 247. istam Epistolarum
„ collectionem Simonio accenset.

** Liber Ludovici Capelli, Mi-
„ nistri & Professoris Salmurienfis,
„ nomine Criticæ sacra, post impedi-

menta magna, ipsi decem annorum
„ spacio Genevæ, Sedan, & Lugdu-
„ ni Batavorum illata, tandem formis
„ Parisiensibus prodit studio PP. Pe-
„ tavii, Morini, & Merleanni Mini-
„ mi, anno 1650.

*** Matthias Vvesmuth Profes-
„ sor Roslochii, in defensione Textus
„ Hebraei, & Masorethici, edita
„ anno 1664, in hunc modum de Ca-
„ pello, ejusque Opere locutus est:
„ *Capellus profanus Bibliomastix, & ejus*
„ *Critica Atholismi buccina, & Alcora-*
„ *ni falcimentum, publica flamma abo-*
„ *lendum.*

**** Vix in Gallia lucem aspe-
„ xit Critica Veteris Testamenti,
„ cum post examen satis nobis notum
„ damnata & sublata est seeretioris
„ Consilii decreto, anno 1678, adco
„ periculi errorisque plena visa est.
„ Jussu Episcopi Meldensis 1702, 29,
„ Sept. Gall,

ARTICULUS II.

*Regula Critica Simonii ad novam ejus interpretationem
eleborandam.*

Perspècto Cl. istius Critici consilio, superest investigare, qua illud inierit ratione. Rem universam ad tres præcipuas leges deduxit, quæ alias non paucas complectuntur. Initio illud ratum habet, quandoquidem interest cujusque Interpretationis archetypum seum, quoad fieri potest, referre, necessum esse constituere ante omnia, quodnam futurum sit archetypum, unde Sacra Biblia vertenda sint.

*Hist. Crit. Vet.
Test. l. 1. c. 1. p.
35 a. d. 2.*

REGULA PRIMA.

Statuit itaque prioris principii loco, cum Textus Hebraicus, licet locis aliquibus vitiosus, germanum archetypum sit, ipsi accomodandam esse Versionem novam, cujus consilium capit. Ex ejus nanque sententia, quoties attinet opus aliquod interpretari, præstat quoque, id citius ad Textus normam facere, quam ad Versionum ejusdem Textus.

pag. 351. col. 1.

Porro cum, eodem Simonio Judice, non essent in præsentia nisi corrupta Hebraici Textus exempla, illud præ omnibus cordi esse debet, ut Textum hunc ex Criticarum regularum præscripto restituamus. Videlicet oportet. 1. Varias Textus Lectiones adnotare, quæ in ora Libri collocandæ sunt, meliore ad ipsam Interpretationem servata, quin admodum religiose Textum Masorethicum, aut antiquorum Judæorum in Biblia Criticen sequamur. 2. Cavere, ne diversam Interpretationem eum varia Lectione misceamus, & secernere, quænam revera sit varia Lectio ab iis, quæ vitium tantummodo sunt Librariorum; eumque hærebimus in ancipiti, apponenda erit conjectura nostra, ne conjecturæ a variis Lectionibus minime intermiscantur. 3. Curam omnem adhibere, ut constet, quinam sit Hebraicus Textus, quique non; ut Interpreti liberum sit, addita Textui mutare, ubicumque in meliorem sensum inciderit. 4. Interpreti jus esto alias sæpius apponere vocales, & ampliorem Hebraicis vocibus sententiam subjicere, quam Christianis Linguæ hujus peritioribus, Rabbiisque ipsis in more fuerit. 5. Quodcumque de Punctis vocalibus dicimus, de Accentibus quoque intelligatur oportet.

pag. 354. col. 2.

col. 2.

Ibidem.

pag. 355. col. 1.

tet,

ret, qui incisorum & punctorum loco sunt ad Oraculis partes distinguendas. Integrum etenim esse debet Interpreti eos minime scitari, quod tunc melior sensus occurrit. Consultare demum opus est verustas Septuaginta & Vulgatæ versiones locis illis, in quibus apparebit, posse has Textum Hebraicum redintegrare; quin ab hoc munere rejiciamus Exemplar Hebraicum Samaritanum in Pentateucum, non secus acque alias Interpretationes Græcas, Latinas, Chaldaicas, Syriacas, Arabas, ceterasque, simul & Commentaria sapientiorum Rabbiorum in Scripturam. pag. 356. col. 1.

Cum vero posuerit pro certo Simonius, instaurari posse Textum Hebraicum veterum Scripturæ Versionum ope, aliunde autem istarum exempla tantum depravata supersint; animadvertit in rem esse pariter, rationem scrutari, qua prima vetustarum Interpretationum Archetypa, ut in nobis erit, resciamus; antea alias vero eam, quæ sepeuaginta Interpretibus tribuitur. Cujus illud assert argumentum, ne scilicet Textum Hebraicum vitiosis Interpretationibus corrigamus. pag. 356. col. 1.

ALTERA REGULA.

NON est satis Textum selegisse, cui nostra adhaereat Interpretatio; requiritur ulterius, ut eam Linguam calleamus absolute, in qua Textus ille descriptus est: Atque illud exploratum est, pleraque verba Hebraica ambigua esse, incertæque admodum significationis. Quo de hoc cautum sit: 1. In ipsa Interpretatione adhibe meliorem, magisque propriam verborum Hebraicorum Versionem, ceteras autem remotiores in ora Libri seponere. 2. Da operam Linguæ Hebraicæ alio plane modo, ac in Scholis, & ex editis illius Linguæ Lexicis plerumque addiscitur. 3. Ut autem perfecta Hebraici Idiomatis cognitio acquiratur, interest veteres Græcos Interpretes in consilium vocare Judæos Caraitas sive, *Textuarios*; Judæos Rabbinitas, sive *Talmudistas* * in Hebraica Lingua doctiores, quæ addere fas est S. Hieronymum, & Masorethas. 4. Quo facilius prospere cedat consilium hujusmodi, opus est se conferre ad Bibliorum Concordantias, præsertim ad illam Conradi Kircherii, in qua uno aspectu adjectam a Septuaginta unicuique verbo Hebraico Scripturarum cap. 2. p. 357. col. 2. & 3.

* Erudicus quidam Autor ejus est opinionis, ut contendat, non esse Rabbinos ad Hebraicam Linguam percipiendam tutores duces. Cum enim a bis mille circiter annis Hebraica Lingua desierit esse Judæis vernacula, non sunt penes illos majora, quam apud alios, ad eam perdiscendam adjumenta. Ipsorum Li-

brî singulari quadam utuntur Lingua, e vocibus Hebraicis confata, ab eorum genuina significatione distortis, & cum Linguis populorum ceterorum vernaculis permixtis. Goussletus in Commentario Linguæ Hebraicæ Amstelodami, & Ultrajecti impresso 1702.

explicationem conspicimus. Summas quoque In rem hanc afferet opportunitates Concordantia Hebraica Marii de Cafalio, cum referat Vulgatæ & Septuaginta interpretationem, quoties a communi voces Hebraicas vertendi ratione Versiones istæ recedunt. His omnibus accedat oportet antiquarum Versionum interpretatio, quæ nos eorum certiores facit, quæ tempore illo magis probantur; aliæque Linguae, ad collationem veterum Versionum cum Archetypo instituendam accommodatae.*

TERTIA REGULA.

Interpreti Divinarum Scripturarum in Hebraicæ Linguae pericia minime acquiescendum est, sed ad illius notitiam, in quam eas vertit, ulterius tendendum. Animadvertet tamen L. nefas esse hanc Linguae doctrinam ad eam crescere exquisitam rationem, ut frangat auctoris sensus; cum potius iis dicendi formulis utendum sit, quæ, ut proprius fieri poterit, ad Archetypum accedant. 2. Non esse Interpretis Bibliorum, ordinem vocum; ut est in Archetypo, omnino retinere, alias fieri nullo modo poterit, quominus interdum in ambiguo ludat, cum Linguae minime in omnibus invicem respondeant. 3. Si Interpretem subibit dubitare de alicujus vocis intelligentia, necessum esset in ora paginae breves adnotationes appingere Lectorem monentes, ancipitem haberi verbi Hebraici significationem, Artisque aut moris verbum esse nobis ignoti. 4. Opus esset in calce Versionis Lexicon apponere verborum obscurorum & difficultium, nominum Ani-

* Illustris Autor, quem superius citavimus, Hebraicæ disciplinæ calientissimus animadvertit, nulliusstrugis esse ad Linguae Hebraicæ intelligentiam veram Hebraicorum verborum significationem sciscitari ab Orientis Linguis Chaldaica, Syriaca, Arabica, quæ prioris veluti Dialecta sunt. quandoquidem verba hæc ab Hebraica in hæc alias Linguas commigrantes, non formam modo, verum significationem quoque commutarent. Propterea contendit, levi admodum esse subsidio Versiones ad Hebraicam Linguam in sua integritate comparandam. Versio Septuaginta, quæ omnium est vetustissima, iisque temporibus propior, in quibus vigere poterat aliqua Linguae Hebraicæ cognitio, non paucis ex illius mente vitii inficitur; Scriptoresque ad eam luebrandam acciti fere semper eorundem verborum sensum in-

vertunt. Nihil pene aliarum Græcarum Interpretationum ætatem evasis præter quædam loca divisa, ab antiquis Autoribus memorata, & quasdam voces in Versionem Septuaginta illatas, ut eam undequaque vitiarent. Vulgata, si ipsum audias, nimium Septuaginta Versionem, minusque accurate Textum Hebraicum refert. Paraphrases Chaldaicæ non sunt in Versionum numero collocandæ. Ex Syriacis Versionibus una adhæsit Septuaginta, alia quæ Codicem Hebraicum sibi proposuit, recta & inculcata est. Arabicæ ad Septuaginta, vel Vulgatæ, vel Syriacæ normam revocatæ sunt, aliunde plus æquo liberæ, neque satis vetustæ. Quæ vitia occurrunt pariter in Versionibus Copticis, Æthiopicis, & Armenis, ex Septuaginta Versione profectis. Gouletius ibidem.

ma-

malium, Plantarum, Gemmarum, Instrumentorum, aliarumque rerum similium, quæ in Judæorum quoque ignoratione versantur, ex quo Linguæ Hebraicæ usus apud illos obsolevit. Quoties verborum istorum ullum ignotum omnino erit, neque ad hanc potius quam ad illam significationem adduci poterit, verbum idem, quod in Textu est, in Versione pag. 162. col. 1. servabitur, expositis in Lexico de verbo illo Interpretis conjecturis. Hac ratione parabitur Bibliorum sanctorum Versio, in qua discrimen erit eorum, quæ certa, quæ dubia, quæque penitus sunt incomperta. Postremo loco non est omittendum studium conficiendi Tabulas Geographicas & Chronologicas cum rerum difficiliorum illustrationibus. pag. 163. col. 1.

Ecce præcipuas Simonianæ Criticæ præscriptiones, viamque & rationem sectandam; ut divinarum Litterarum Versio feliciorum exitum reperiat, ac omnium Linguarum & sæculorum Interpretibus hætenus datum est. Fatemur ultro sine ulla dubitatione plerasque illarum exquisito ingenio esse summaque acuratione; quæ de re omnes singulatim excutendas nequaquam fuscipio; longius enim, quam par sit, protraheretur oratio mea; sed aliquibus in earum præcipuas, quæque ceteras complectuntur, animadversionibus contentus ero; atque effata illa diligenter perpendam, quæ super Versionum autoritate, & Interpretatione sua Novi Testamenti protulit Simonius.

A R T I C U L U S III.

Num intersit instituendam Versionem ad Textum Hebraicum accommodare.

UNA ferme ratio est principiorum Disciplinæ alicujus, & Ædificii cujusdam fundamentorum; ut nisi utriusque solida sint & inconcussa, corruat res universa. Nonne principia Simonianæ institutionis multum habent firmitatis? In id demum omnia recidunt: *Interesse novam Versionem ad Textum Hebraicum accommodare*. Opus sane est, enunciationem hanc admodum virium habere, ut ipsi tantum Ædificium, quantum ille reputat animo, superstruat!

Si omnes, qui contendunt, deficiente primo & germano Archetypo, non esse a Septuaginta Versione recedendum; quique sibi persuadent, nullam Scripturam Sanctam ætate hac admittendam esse præter antiquam Versionem Latinam, cui nomen Vulgatæ † aut communis, hi sane Autoris † Xxi. hujus principium minime probant; sique Protestantes, qui Textum

Hebraicum Veteribus Versionibus anteferunt, summa novum hunc Interpretandi modum existimatione, magnique laudibus prosequuntur; * non est cur Simonius Operi suo suffragium idem a Catholicis præstetur.

Origens: Tomo 8.
in Joan.

Si documenta eadem servare præstat Scripturæ Versionem antiquam corrigentem, & novam adornantem; nemo erit, qui reperiat, Origenem, ubi Septuaginta Versionem retractavit, & Pontifices, cum in Vetus Vulgata instauranda laborarunt, ad hujusmodi pronunciatum confugisse. Si fidem adjicimus Rufino, Origenes non Textus Hebraici, sed antiquarum Versionum subsidio Græcam Septuaginta Interpretationem emendare exorsus est. Idemque Origenes nos docet, se, menda innumera in communibus Septuaginta versionis exemplaribus animadvertentem, ea sustulisse Græcorum veterum exemplorum auxilio, & aliarum Interpretationum luce. Ubi vero ait, se Textum quoque Hebraicum consuluisse, de Aquilæ versione intelligendus est, quæ Hebraica appellabatur, quod Hebraici Textus verbum a verbo redderet.

Hist. Crit. l. 2. c. 1.
13. p. 263. col. 1.

Sapientibus Viris pariter, qui sub summis Pontificibus Sixto V., & Clemence VIII. operam suam ad Vulgatæ instaurationem contulerunt, diversam plane a Simonio rationem inire placuit, ut ab eodem didicimus: Quod magnopere attinet, inquit, animadvertere in Vulgatæ correctione ne illud est, hanc non ad Hebraicum exemplar Archetypum, quod latine reddiderat Sanctus Hieronymus, revocatam fuisse, sed ad vetustos ejusdem Interpretationis Codices; & ad Hebraicam fidem tum solummodo eos appellasse, cum Latinus Interpres in sensu verborum fluctuabat. Eadem pariter provisione cautum erat, ne quis auderet errata Interpretis Latini Archetyporum ope tollere. In his tandem, quæ neque Codicum, neque Doctorum magna consensione satis munita videbantur, ad Hebræorum Græcorumque exemplaria duximus confugiendam, non eo tamen, ut inde Latini Interpretis errata corrigerentur.

Vinctus Vin. Bal.
ad pro Reform.
dix. 1689.

Verum potuisset Simonius initium illud suum auctoritate exemploque

* Theologi nostri *Protestantes*, inquit Autor Præfationis, quæ in limine est Historiæ Criticæ, Editionis Leers 1683., majorque præsertim eorum numerus, qui Linguarum peritiam & Critices Artibus excelsunt, Simonii opus in pretio habent, illudque celebrant in Libris, quos in vulgus edunt Mihi quidem persuasum est, si rationem ab ipso traditam in Bibliorum interpretatione teneamus, magna inde consecutura

., tanto Operi navando adjumenta. Nonnullis infedit opinio, Simonium hoc Proæmium scripsisse, at nullam veritatis speciem habet commentum istud; siquidem se Protestantem Autor declarat. Alii Simonii consilium de nova Versione Summi ingenii consilium vocant; magnum & Criticis dignum; excelsum & utilissimum; Si modo urgeat incepto circa omnem licentia notam. Resp. ad Hist. Crit. Petri Ambruni, pag. 14.

Do.

Doctorem, qui Editionem Complutensem curarunt, confirmare; quandoquidem Græcum Septuaginta collatione ad Textum Hebraicum restituerunt: nisi sentiret „ hanc corruptionem potius quam reformationem „ nuncupandam esse; cum per ipsum hæc ad Hebraicam veritatem con-
 „ formatio necessaria tantum sit iis locis, in quibus sive manifesti de-
 „ prehendantur Amanuensium errores, sive Autores, licet minus Græ-
 „ cam Septuaginta Versionem intelligentes, ausi sunt pro libidine cor-
 „ rigere. „ Si Versionem ad Hebraici Textus normam redigere pura
 corruptio est, quid de ratione illa dicendum, quæ integram Versionem
 eodem Textu dirigit; cuique in exemplar & fundamentum futurus est?

Hist. Crit. V. 8.
 Test. l. 2. c. 3. p. 28.
 195. col. 1.

Autor Historiæ Criticæ, condens novæ rationis suæ leges, putaverat
 Sapientum de jacto a se principio exprobrationes prævertere, cum dixit,
 S. Hieronymum in suam Interpretationem nihil retulisse, nisi quod
 magis Archetypo Hebraico, a se reddito, appropinquare cognoscebat:
 at ubi intellexit, provisionem hanc justas Criticorum querelas haud res-
 stinxisse, denuo exemplum hoc Sancti Hieronymi reficiat in Epistola
 Parisiis data anno 1679. nomine Theologi Parisiensis, ut valeret respon-
 si loco ad Spanhemium. „ Spanhemius, ita Theologum suum loquen-
 „ tem inducit, in eo accusat Simonii sententiam, quod ab opinione in-
 „ ter Ecclesiæ Romanæ Doctores acceptissima discedat, qui ut plurimum
 „ primas deferunt Vetustis Versionibus non vero Hebraico Archetypo.
 „ Respondet Theologus: *Sanctus Hieronymus novam Versionem suam ex
 Hebraico Textu confecit: quocirca Simonius in hoc Hieronymi viam & ra-
 tionem sectatur.*

Simon. l. 3. c. 2. p.
 338. col. 2.

Resp. ad Episto-
 lam Spanhem. p.
 631. col. 2.

At non video, quid emolumenti ab exemplo Hieronymi capere possit;
 nisi si argumenta proferat, Interpretem ætatis hujus iisdem subsidiis præ-
 ditum fuisse, quæ sibi comparavit Sanctus Pater; ut novam Bibliorum
 Versionem ab Hebraico Textu depromeret. Nullam mentionem facio
 singularis afflatus, quem non omnes ipsi concedunt; sed exemplorum
 Hebraicorum ita emendatorum, minusque vitiosorum, ut Hieronymo
 præsto fuerant; cognitionis adeo absolutæ Linguarum Græcæ Hebraicæ
 Chaldaicæ &c., auxilii præstantiorum ejus sæculi Rabbiorum, ipsiusque
 celeberrimæ Academiæ Tiberiados; * Hexaplorum Origenis, ** quæ utili-

* S. Hieronymus a Schola, sive
 Academiâ Tiberiadi Doctorem Ju-
 dagum accersivit, a quo Lingua san-
 cta imbueretur, quoque ad nonnullos
 Bibliorum vertentes Libros veluti
 Socio uteretur.

** S. Epiphanius de Ponder. &
 Mens. l. 7. c. 19. explicat perspicua-
 te summa magis hujus Origenis Ope-

ris æconomiam. Tradit *Tetrapla*
 Versiones Aquilæ Symmachi, &
 Theodotionis continuisse; *Tetrapla*
 vero nominavit, quod per quatuor
 columnas disposita esset. Deinde ad-
 didit columnas duas in quibus He-
 bræum legebatur characteribus He-
 braicis & Græcis, & *Hexaplorum*
 nomine donavit. Cum denique He-

ter

414 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

ter sane in suos usus convertisse puto; & instinctus peculiaris Sancti Spiritus ad opus huiusmodi suscipiendum, quem ipsi tribuit Clemens VIII. divinitus excitatum.

In Praef. Bibl.

Quid quod si daremus ultro egregio Critico Simonio maiora fore ipsi, quam S. Hieronymo, adjumenta? ut ad se pertinere arbitraretur excitatam Versionem suam Textu Hebraico formare, opus praeterea esset, ut iisdem momentis, quibus adductus fuit S. Hieronymus, ad interpretandum adduceretur. Praeterquamquod etenim labori huic non se dedit, antequam sibi a Pontifice Damaso delegaretur, ut ab eodem acceperimus; * Ecclesia certe sancti illius Interpretis tempore diverso plane modo, quod est Bibliorum Textus, se habebat, ac se habeat aetate nostra.

Cum S. Hieronymus ad Versionem suam faciendam aggressus est, corruptissima erant Latina exemplaria: unusquisque assumpta specie castigandi Vulgatam, quae ad Septuaginta normam redacta fuerat, pro libito addebat non pauca, & detrahebat: *Apud Latinos*, animadvertit illustri hic Doctor, *tot sunt exemplaria, quot Codices, cum unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit, vel subtraxerit, quod ei visum est*. Innumera menda in illam invexerat negligentia vel incidia Librarium: Versionis Septuaginta Codices neque puriores erant, neque emendatiores; etenim praeter fublatos, aut alio translatos *Asteriscos*, sive *Stellas*, obelos sive lineas parvulas, in Graecia, in Palaestina, atque in Aegypto diversa Exemplaria adhibebantur. ** Magna itaque Scripturae Codicum cum Graecorum tum Latinorum confusione factum est, ut Sanctus hic Doctor ad parandam novam Versionem suam cogeretur; *** & fontem ipsum adiret, quoniam rivuli lutulenter fluebant. *Decet enim*, inquit apposite ad institutum nostrum Cassiodorus, *ut inde ad nos venit salutaris translatio, inde iterum redeat decora correctio*. Idque praesertim, cum certo constat, minus interpolata esse archetypa, quam Versiones.

Praef. in Jofue.

Ant. l. 2. de
Dott. Chrys. a. 11.

Cap. l. 1. D. bin.
l. 3. a. 15.

xapli istis accessio per eum facta est aliarum duarum Versionum, quae non alio, quam quintae & sextae Versionis vocabulo signabantur, univrsum hoc Opus *Ostapla* nuncupavit.

* *Novum opus me facere cogit ex veteri, ut post tot exemplaria Scripturarum tota Orbe dispersa quasi arbitrio sedeam . . . pius labor, sed laboriosa praesumptio, iudicare de ceteris ipsum ab emendatis iudicandum . . . tu, qui summus Sacerdos es, fieri jubet*. Hier. Praef. in Evang.

** A Constantinopoli ad Antiochiam

Editio Luciani legebatur: In Aegypto Helychii. Mediae inter has Provinciae Palaestinos Codices probant, videlicet Origenis correctionem ab ambobus Eusebiis Caesareensi & Pamphilo ex Hexaplis elaboratam. Hieron. Praef. in Paralip.

*** Satis aperte super hac re loquitur Hieronymus idem in Praefatione ad Paralipomena. *Si Septuaginta Interpretum pura, & ut ab eis in Graecum versa est, editio permaneret, supersuet me, Chromati Episcoporum SS., atque deitissime, impelleres, ut Hebraea volumina Latino Sermone transferretur*.

At,

At, divino favente numine, in præfens gravissimis hiſce Incommodis non afficimur. In promptu nobis eſt Sacrarum Litterarum interpretatio; autoritate Patrum Concilii Generalis firmata, qui jubent, adhrere omnes veteri Latine Interpretationi, ab Eccleſia tot retro ſæculis acceptæ, ^{Croc. Triden.} ſolæ. quamque autographam pronunciant, dignamque quæ aliis latinis Verſionibus antecellat, & ex qua pendeat univerſa tum diſputantium, tum O-ratorum ſacrorum, tum demum Actorum publicorum diſceptatio. Quare Simonium tot cauſæ, quot Hieronymum, urgere non poterunt, ut novæ Interpretationis Bibliorum juxta Hebraicum Textum conſilium iniret.

Verum, inquiet fortaiſſe aliquis, non eſt itaque ſas impoſterum novas Verſiones ad Textum Hebraicum referre? Periculoſum itaque cenſendum erit, & vituperatione dignum tot Virorum pietate & doctrina præſtantium ſtudium, qui poſt Tridentinam Synodum Sacrorum Librorum Verſionibus perſcendis in omnia Linguarum genera animum applicuerunt? Quem latet, opinari ſapientes Criticos, Patres Concilii Tridentini, dum Vulgatæ Editioni ſuffragium autoritatis ſuæ addiderunt, alias Interpretationes, multoque minus Archetypum Hebraicum haud rejeciſſe? Demum „ utrum ne quem piam ſugere poteſt, quamvis Concilium Tridentinum „ ſanxerit, non eſſe ab explicatione Patrum in Scripturis interpretandis „ recedendum, cautum tamen illius ſaſſu non fuiſſe privatis hominibus, „ alias explicationes conſectari, quoties fidei caput aliquid non contro- „ vertitur? Immo ex adverſo aſſerere commode poſſumus, nunquam, „ atque poſt Concilium illud factum eſt, Litteratos viros in novis Textus Bibliici ſenſus aucupandis tantum operæ ſtudiique poſuiſſe.

Non inſicior, diverſas Scripturarum Verſiones, præſertim a Catholi- cis elaboratas, utiliſſimas eſſe, atque ex illis commoda multa magna- que percipi poſſe, quæ paucis exequitur Morinus in ſuis Bibliſcis Exercitationibus. * Neque crimini verto novas Verſiones, ad Textum Hebraicum accommodatas, Quod autem probare nullo modo, illud poſſum eſt, eo animo hæc præſtari, ut ſucum faciant vetuſtis Eccleſiæ Verſio-

Pellæ. Hiſt. l. 6. c. 17. Marian. pro E- de Vulg. Summar. Proſ. ad Hiſt. Crd.

* 1. Ut poteſtas & energia diſtinctionis cuiuſdam exprimitur, quæ Latine non ſatis expreſſa eſt, aut non potuit expri- mi. 2. Ut varia vocis, aut Phraſis ſignificationes cognoscantur, quæ peregrina Lingua unico verbo, aut aunica phra- ſi omnes repræſentari non poſſunt. 3. Ut emphasiſm, aut genium Linguaſine qua- rum cognitio ſenſus Autoris interdum obſcurus eſt, variarum Leſionum com- paratione Sacra Leſionis ſtudioſus perſci-

piat & imbibat. 4. Ut Judæi propriis armis conſidiantur. 5. Ut diſſentientibus ex utraque parte variis Latinorum codicibus, ſenſ, velut arbitet, conſu- latur. 6. Ut maniſeſtus error, cui varii Co- dicis conſulti non medentur, ſenſis au- toritate corrigatur. 7. Ut Archetypi cor- ruptio ex tam inſigni clyſſi ſinceritate co- gnoſcatur, & pterumquo ſanetur. Mo- rin. Exerc. Bibl. l. 1. Exerc. 5. c. 1. pag. 180.

nibus,

nibus, idque consilii, ut fertur, cepit Simonius in sua, quam adumbravit, Bibliorum Interpretatione. Profecto namque in rem erat, ut magnificam novæ rationis suæ speciem animis hominum informaret, eam, quæ de duabus antiquis Versionibus ab Ecclesiæ exordio vigeat, existimationem imminuere. Verum, ut Lectoris sit judicare, num Critico isti imponamus, nonnulla ipsius hac de re dicta referre pergitur.

Ab ipsa Operis sui Præfatione habet, „ Criticen, a se in præcipuas „ Bibliorum Versiones institutam, clarissimo esse argumento, quam verum sit, Sanctarum Litterarum Interpretationem pene fieri non posse. „ Capite primo Libri primi Historiæ Criticæ gloriatur, se viam & rationem ostendisse, quam sequi necesse est, ut interpretatio omnibus

Libro 2. c. 21. p. 449. col. 2.

ad hanc diem editis accuratior habeatur: quod deinde repetit crebris locis. „ Criticis, inquit alibi de Vulgata, a Tridentino Concilio præbata disputans, *ius est dijudicandi, utrum recta sit Vulgata; sique melius Hieronymo Textum Hebraicum interpretari quis possit.* Possem quidem innumera loca, in quibus idem ait Simonius, recitare; at unico rem expediam. Audi quibus mentem suam verbis aperiat. „ Verum est, Textum Hebraicum nunc existentem gravissimis erroribus vitiatum esse; at contra longe imperfectiores sunt antiquæ Versiones cum Græcæ cum Latinæ. „

Libro 3. c. 1. p. 253. col. 2.

Ceterum ne cavillari videamur, rem traducamus ad momenta, quibus motus est eruditus noster Criticus, ut novam Versionem suam Textu Hebraico dirigeret. At quid inde commodi comparabit? quandoquidem ipso teste Fontes Hebraici ab Esdra deinceps infinitis locis contaminati sunt, quod in Historia Critica confirmare curat, nosque proximo articulo demonstraturi sumus.

A R T I C U L U S IV.

De Textu Hebraico a Moyse ad nos usque.

§. I.

Textus Hebraicus sub ea ratione, quæcum ante tum post Captivitatem erat, ineptus est, qui ad novam Versionem Archetypi loco adhibeatur.

SI ad eam rationem animum adjiciamus, qua nobis in conspectu ponitur Hebraicus Textus a Moyse ad reditum usque Judæorum Hierusalem post Captivitatem Babylonicam, non secus atque ad illam, in qua ver-

versabatur alterius Templi tempore ad exortam usque Christianam Religionem; persuasum continuo nobis erit, tametsi ad hanc diem existeret Textus ille, nulli tamen usui Simonio futurum ad novum ipsius cogitatum opere implendum.

Hist. Crit. l. 1. c. 1.

Silento prætereo mutationes haud paucas, quibus ante captivitatem obnoxius fuit Textus hic, quasque Autori nostro vitio dare placet cum Amanuensium libertati, tum incertitæ, qui Litteras multas ipsi addiderunt, vel ab eo detraxerunt, magna propterea facta est in Hebraico Textu perturbatio. Porro Judæi Babylonem translati sensim Chaldæorum loquendi & scribendi rationi eo assueverunt, ut exacta Captivitate, cum Chaldaica, aut Syriaca, quam usurpabant, Lingua vocibus Hebraicis permixta ad Hebraicum Idioma non parum accederet, ansam Librariis dedit exarandi complures Hebraicas voces Orthographia Chaldaica. Idem Librarii elementa pro elementis collocabant, invertabantque multa, *uci Aleph in Ain, Beth in Phe, Koph in Caph, & Scin in Samec varietate tanta, ut ob cam ab antiqua integritate Hebraica Lingua defecerit;

ibidem c. 16.

Doctores Scripturas Sanctas populo differentes, quæ semper Hebraicis litteris servatæ sunt, nihilo solliciti de Codicibus suis reparandis, Traditioni citius Patrum suorum, quam Bibliorum Textui insisterunt. Allegorizæ post reditum e Babylone in consuetudinem venire cœperunt: ** Doctores voluptate ducti sunt novos in Scripturis sensus excogitandi, suisque exquisitis acuminibus aliorum existimationem captandi; diligentiam omnem operamque converterunt ad disciplinas superstitiosas Chaldaæ secum reventas, atque inter alias inanibus Cabalæ *** figmentis

* Ex K reddebant Y, ex D B, ex P S, atque ex W D.

** Commode ad Allegorias confugimus 1. cum sensum tantum Litteræ sectanti error subrepat. 2. Cum nonnihil absurdi emergit in sensu Grammaticali. 3. Cum idem sensus Grammaticalis Fidei veritati aut bonis moribus adversatur. Matth. Flaccius Illiricus.

*** Pater Kirkerius his verbis Cabalam definit: *Cabala est divinarum humanarumque rerum arcana per Moysen Legis typum allegorico sensu tradita & insinuata facultas*. Tritariam dividit Cabalam. Priorem appellat *Gametricam*, quæ fit elementorum alicujus verbi inversione: alteram *Notariam*, quæ ex unaquaque littera verbum conficit, sive verbum ope alterius, eodem numero constantis, Ter-

tiam *Themuram*, quæ sita est in mutatione Litterarum, quarum una adhibitis quibusdam colligationibus pro alia valet. Animadvertit, Cabalam istam tribus suis partibus esse tanti, ut exigua solum ingenia detineat. Sunt quoque, qui Cabalam in duo membra partiantur, alterum *Mercava* dictum, quod est Scientia Currus, quæ mundum intelligentem considerat; alterum vero *Berefish*, scilicet Opus Creationis, quod ad Orbis hujus spectabilis circumspectionem intendit animum. Cabalists dividunt Scientiam suam in *Theoricam* & *Practicam*. Illa speculando procedit, scrutaturque Mystera veteri Lege comprehensa, ineffabilia Divini nominis Arcana, Hierarchias cœlestes, Scientias numerorum &c. Cabala *Practica* complectitur Talismata, Astrorum peri-

addicti sunt. Delectati ceptum est Historiis describendis, siue potius fabulis ad Angelos spectantibus, * quorum nomina & munera accurate exequebantur. Postremo neglecta prorsus a Judæis Critica doctrina, quæ ad custodiendam Textus Bibliæ integritatem erat magnopere necessaria; nihil est quod miremur, Exempla Scripturarum Hebraica mutationes vicissitudinesque tantas subiisse iis Doctoribus, qui ut plurimum, futilibus duntaxat subtilitatibus vacabant.

Mill. Crit. l. 1. c. 26, parte 26. ad.

Quo tempore confusio, quæ tum in Bibliorum Codices irrepserat, universalis adeo facta est, ut, si fides Simonio, ne exempla quidem, unde hauerunt Septuaginta, fuerint innoxia, ipsaque non modo illdem, quibus nunc Textus Hebraicus, mendis seaterent, verum etiam fortassis essent illo imperfectiora.

Simonium loquentem audiamus. „ Exemplar Hebræum, quo Septuaginta Interpretes usi sunt, nihil nobis præbeat documenti, quoniam illa tempestate undique viciosum erat. Abstinebimus itaque ab hodiernis Divinarum Litterarum Textu sine discrimine secundum Septuaginta exemplar corrigendo; caruerunt siquidem æque ac nos genuino Archetypo; ipsorum Textus Hebraici codex, non aliter ac nostris, mendis suis notabatur, & forte multis locis viciosior erat. „

Quæ cum ita sint, non apparet, velle Simonium, meditatam Interpretationem suam repetere a Codice tot mutationibus turpiter admodum depravato. Quæ nanque via & ratio esset, his subfidiis ordiri Versionem Scripturarum, quæ accuratior futura sit, magisque Archetypum referat, ac ceteræ Interpretationes hactenus elaboratæ?

Qui Interpretationem istam ad illius Textus normam revocare, cuius præscripto nolumus hodiernum textum resiliuere, cuiusque exempla, ne ipsi demtis, quibus usi sunt septuaginta Interpretes, non aliter ac nostra, mendis suis notantur, & forte multis locis viciosiora sunt?

Atqui si jam tum corruptus adeo erat Textus Hebraicus, quare nunquam Filius Dei Judæos & Scribas de socordia in Sanctis Litteris servandis reprehendit, contra vero ad Libros illos consultum mittit: *Scrutamini Scripturas*, cum tamen eos eodem tempore, Origenis & Hiero-

Joann. 5. v. 39. Orig. l. 8. in Iohann.

tiam &c. Non desunt, qui existimant a Cabala ortum duxisse quotquot commenta inania Magicæ Arti suadamentum poluerunt.

* R. Abrahamus Ben-Dior io Præfatione præfixa Commentario suo in Librum Creationis, Angelorum nomina narrat, qui Primos Patriarchas iussituerunt. *Fuerunt, inquit, Patrum nostrorum Angeli Præceptores no-*

si: Angelus Magister Adam Raziel, Semi Sophiel, Abrahæ Tzabiel, Isaac Raphael, Jacobi Peliel, Moysi Myraem, Davidis Michael, &c. Unusquisque Angelorum illorum discipulo suo siue scripto, siue oretenus Cabalam, hoc est Traditionem docet; qua ratione io populo Dei servata semper est. Leguntur inibi alia plura hisimilia de Angelis deliramenta.

nymi

nymi testimonio, de multis, ut videtur, levioribus culpis redargueret ?

Si Textus Hebraici codices, quo tempore Versionem suam Septuaginta perfecерunt, tot interpolationibus distorti erant, tum, quando Judæi tanto cum honore Sacros Libros venerabantur; * tum, quando exempla non admodum aucta fuerant; tum, quando ab Hebraicæ Linguae peritissimis scribebantur, neque adhuc ad externos migraverunt: si Libri, inquam, isti ætate illa ita erant contaminati, ut modo in ipsos veluti in regulas intendere nequeamus, nostrumque Textum illorum Interpretum codicibus emendare; ubi nam, cedo, reperiet Simonius in præsentiarum Textum hunc correctiorem & accuratiorem post annos circiter bis mille, postquam innumeris ferme manibus tractatus est, totque mutationes vicesque sustinuit? Denique si exemplar Septuaginta, quo d fieri non poterat, quin autographum esset, quippe ipsius publica traditum autoritate, si hoc, inquam, Exemplar integrum non erat, dici potest, tum hujusmodi non extitisse, adeoque neque ab Esdra imposteurum unquam.

Quamquam ultro Simonio dederimus quidquid de Textus Hebraici vicissitudine post reditum Babylone, immo quoque ante, produxit, ut ostenderet Textum hunc, qua ratione tum temporis exstabat, non posse novæ Interpretationis exemplar esse; nihilominus additum volumus, inter Eruditos multos de his omnibus non convenire, quæ ipse pro certo ponit ad Textus Hebraici corruptionem contulisse. Satis enim simile vero sit, Codices Synagogarum usui delectos, non fuisse vulgarium Librarium opera descriptos, sed a Sacerdotibus in Hebraica Lingua versatis; ore quidem populi a Transmigratione Babylonica periisse germanum sermonem, sed in Synagogis & Scholis, in quibus Lex legebatur & tradebatur, fuisse servatum. Non diffitemur pariter, Judæos in Chaldaea disciplinis superstitionis imbutos, Doctoresque ad sensum allegoricum, vanaque acumina in primis investiganda plus satis conversos; id tamen non oberat, quominus studiosi aliqui viri semper extiterint, intelligentiæ divinarum Scripturarum litterali mordicus addicti, deque illius integritate mirifice solliciti.

* Si vitio alicujus humi cecidissent Sacri Libri, Crimen, tanquam gravissimum, publico indicto jejuniis Ju- dæi expiabant, August. de Civit. Dei l. 15. c. 13.

§. II.

Non video, qui possit aliquis, curandam Versionem ex Hebraico Textu; qualis erat primis Christianæ Religionis sæculis, depromere,

EI videbitur, qui rem deferat ad Simonium, Textum Hebraicum nihilo perfectiorem & emendatiorem fuisse prioribus Fidei Christianæ sæculis, quam fuerit Septuaginta Interpretum Ævo, atque ante Servatoris nostri adventum. Ab hoc erudito Critico certiores effecimur, easdem causas, quæ ad eum invertendum conduxerant ætate illa, hæc quoque extitisse, immo novas aliquas in medium protulit: „Judæi; „inquit, tempore Domini nostri nihil ferme studii operæque ponebant „nisi in suis Traditionibus, Allegoriis, & Parabolis. Jacebat omnino „contemptui habitus sensus Scripturarum Litteralis . . . Pharisei, qui „ceteros inter Judaicos Doctores tum eminebant: in difficultatibus Le- „gis passim obviis, non Scripturæ Textum, sed Traditiones Patrum „suorum consulebant. Omnia præjudicatis opinionibus dirimebantur. „. . . Christus Dominus, & Apostoli loca Veteris Testamenti citabant „ad modum Phariseorum, qui dum recitarent, Textus verba minime „perceperant, rati, pendere Religionem non simplicibus Sacrorum Li- „brorum vocibus, sed anteceptis animo Traditionis judicii. „ „Sanctus Paulus, ex Phariseorum secta profectus, divinas Litteras „ex Traditionis præjudiciis est interpretatus. . . . Apostoli testimonia, „a veteri Testamento desumpta, ad explicationes traditione receptas & „confirmatas accommodabant, ipsorumque argumenta allusionibus quo- „que aliquando & allegoriis duntaxat constabant. . . . Libris etiam Phi- „lonis & Josephi possumus ostendere, Allegorias apud Judæos Christi „Domini ætate maximo in pretio fuisse, neque illos magnopere sen- „sum Bibliorum Litteralem cordi habuisse, aut exempla emendata com- „parare. . . . Eisdem minorem diligentiam fidemque in Scripturas „sanctas indicasse. . . . Plerique item Patrum non videntur ad Scriptu- „ram interpretandam ex vero strictoque Litteræ sensu incubuisse. In „Commentariis itaque Primorum Patrum præstat Religionis Christianæ „veritatem, quam Litteralem Textus Biblici expositionem requi- „rere. * „

* Ratio interpretandi Scripturas non una fuit secundum temporum hominumque varietatem. Prioribus sæculis dabant operam Christiani, ut Sacras Litteras intelligerent germanumque illarum sensum ex Apo-

stolorum, hominumque Apostolico- rum doctrina extricarent. Tempo- ribus magis pacificis, in quibus Chri- stiana Religio, falsis devictis, caput crexerat, laborem insuper impende- runt in edendis Commentariis, atque

D. 2

Hist. Crit. l. 1. c. 17 p. 97.

Ibidem p. 98. col. 1.

Ibid. p. 97. col. 2.

Ibid. p. 98. col. 1.

Ibid. col. 2.

Ibid. p. 100. col. 1.

Libro 3. c. 8. pag. 384.

Denique, Simonii sententia, Exempla a S. Hieronymo adhibita non fuerunt Archetypum Hebraicum, ad quod redigenda erant exempla cetera; neque periculo vacaret si quis universum Textum Hebraicum attatis nostrae ex ipsius Interpretatione resciret. Eset item abs re omnibus locis ejus vestigiis hærere, in quibus Codicis sui Lectionem Septuaginta Interpretum Codicibus anteculit: quasi vero Judæi ipsius Ævo meliora exemplaria penes se haberent, ac Veteres Interpretes Græci,

Libro 1. c. 16. p. 47. col. 1. b.
Libro 2. c. 13. p. 260. col. 1. a.

Ex hac Simonii doctrina, juvat me duas consecutiones elicere. Prima sit, etiam si exstaret hodie Textus Hebraicus illorum Temporum, non posse illius, quam molitur, Interpretationis typum esse, si modo hujusmodi vitii affectus tum erat. Altera, satis operosum esse, omnes Critici ipsius ratiocinationes cum Principiis suis conciliare: in adversam namque partem firma adest momenta in responsis ad Vossium, ubi ostendit, in Judæorum Synagogis lectum semper Hebraice fuisse Scripturæ Textum, atque apud Judæos tantum Hellenistas Chaldaice, aut Grece interpretari solitum: Codices Bibliorum, præsertim Synagogarum usui futuros, a Sacerdotibus, aliisque Hebraicæ Linguae peritis, exarari consuevisse.

Libro 2. c. 17.

Libro 2. c. 17. p. 263. col. 1. a.

Præter hæc a Simonio adhibitas probationes, alias quoque a Samaritanis, * Judæorum hostibus, ipsorumque Traditiones averfantibus de-

Institutionibus pro Scripturarum explicari condendis. Vergentibus autem studiis ad octavum & nonum sæculum, explicationes Scripturarum morales & spirituales celebrius quam antea colebantur, omnia ferme ad Mysticam intelligentiam atque Allegoricam referebantur, neque in alio pene studiorum cura versabatur præterquam Catenis Synopsisque Patrum in Sacra Biblia conscribendis. Ad duodecimum sæculum, quo Theologia diligentiori via & ratione soli coepta est, non admodum dissimili nomennebantur modo divinas Litteras, quo Theologiam tradebant, acutis questionibus quoad Dogmata discussis, aliatque locis communibus compluribus. Neglectum exinde graviter Bibliorum studium, donec postremorum temporum hæreses ortæ sunt, cum Novatores, Traditione posthabita, unam Scripturam simplicem nudamque tanquam Fidei suæ regulam venerarentur. Hinc revocari animi ad Librorum Sanctorum doctrinam, ad Litteralem sensum, Lingua-

rumque peritiam, novis Interpretationibus se dediderunt, ea contentione, ut centum quinquaginta annorum spacio plura prodierint in Sanctam Scripturam Opera, quam quingentis antea annis præstitum fuerit. Ceterum licet variis Fidelium eruditione & pietate, variis pariter in Ecclesia fuerit divinas Litteras interpretandi modus, in omnibus tamen sæculis Controversiarum Questiones, apertis, atque e Scripturarum Litteris sumtis argumentis, diromæ sunt.

* In Opere, cui titulus: *Antiquitates Ecclesie Orientalis clarissimorum Virorum &c.* Londini edito an. 1682., & colligente Epistolæ Sapientum præteriti sæculi multorum: Epistola 14., quæ a Petro de Valle ad Morinum mittitur, nobis originem tradit Samaritanorum. Inquit enim, populo in Assyriorum Captivitatem ducto Sennacheribi aut Salmanazaris iussu Assyriorum-Coloniam Samaritanam commigrasse, a quibus profecti sunt posteriores Samaritani. Narrat insuper, Leonibus novo illorum Domi-

pro-

promit; quamvis magno non sit faciendum inter Samaritanorum & Judæorum Codices discrimen.

Eecce tibi egregia testimonia pro Textu Hebraico Judæorum, quæ satis indicio sunt, studium sensus Litteralis Scripturarum adeo primis Ecclesiæ sæculis minime neglectum fuisse, uti nobis persuadere nititur Simonius. Momenta hæc omnia cum sãventia tum contraria, ab iisdem ipsius principiis, quæ in Historia Critica jecit, ducuntur; ubi a se firmiter quodam loco constituta, alio destruit, quod Criticis familiare est.

Fortassis quidpiam audaciæ nimix reperies in eo, quod de prioribus Ecclesiæ Christianæ Doctoribus pronunciat; atque ad Christum usque & Apostolos producit: nimirum eos plus satis morali & allegorico intellectui addictos fuisse; & ex Traditionis præjudiciis explicasse. Si vero hinc intendas aciem in Christianorum Apologias, in Celsum Origenis, & Apologeticum Tertulliani, atque in alia eumduorum istorum magni nominis, tum aliorum multorum Ecclesiæ Patrum scripta adversus Judæos aut Paganos elucubrata; plane perspicies, eos æque instituere, & probare, funditusque sensum Scripturarum litteralem & historicum cognovisse. Illine aut. m. si diligenter mira facta consideres, quibus Jesus Christus & Apostoli prædicationis suæ veritatem roborarunt, illud sane affirmare poteris, nullum unquam fuisse sensum veriore, magisque cum litteræ, tum menti ejus, qui in Scripturis Sanctis locutus est, respondentem, quam illum, cui argumentis hujusmodi auctoritatem addiderunt. Non est melior Legis Interpretatio ea, quæ ab ipso Legislatore fit, ad quem solum pertinet Legem interpretari: atque adeo non est divini Verbi explicatio accuratior illa, quam adhibuit Deus ipse; & tum suis tum Apostolorum suorum prodigiis confirmavit.

cilio acriter infestis; Oracula edixisse, detestanda eis esse Idola, Deumque Israelis colendum, si modo velent ærumnam tantam evadere; qua de re missos ab Assyriorum Rege Levitas, qui eos Moysis Lege instituerent, a qua nunquam in posterum defecerunt, Verumtamen cum reliquias

Idololatriæ retinuisent, Hæretici semper habiti sunt a Judæis. Vereres Characteres Hebraicos perpetuo servant; Eldras namque post Captivitatem Babyloniam novos alios Judæis dedit; diversa elementorum specie constantes.

§. I I L

*Huiusmodi est Textus Hebraicus a Quinto Ecclesie sæculo ad nos usque ,
ut integrum non sit, illo ad novam Interpretationem
faciendam uti.*

CUM universa Hebraici Textus exempla; quæ a S. Hieronymi æta-
te ad nos usque prodierunt, ex iis confecta fuerint, quæ ante Chri-
stianæ Religionis ortum, & quatuor vel quinque priorum sæculorum in-
tervallo in Ecclesia versabantur; non sit credibile, accuratiora ea esse mi-
nusque vitiosa, quam illa ipsa Archetypa, e quibus deprompta sunt.

Duo exemplorum MSS. Textus Biblici genera apud Judæos præsto sunt,
alterum eorum, quibus in Sinagogis passim utuntur, alterum eorum,
quæ privati homines adhibent: Generatim fas est dicere, neutrum horum
Codicum MSS. genus, ut modo Textum Hebraicum referunt, huic
parandæ Interpretationi Archetypum aptum esse. Quod etenim attinet
ad Bibliorum MSS., Synagogæ usui haud consecrata, "pauca horum bo-
na sunt, uti nos monet Simonius; quoniam difficile est industrios &
accuratos Amanuenses reperire: alibi autem dicit: "Codices MSS.,
qui pro privatis hominibus exarati fuer, minus sunt emendati. "
De aliis porro MSS. habeo qui loquatur. "Nemo est, qui ad religio-
sam accurationem attendens, "qua descripta sunt, statim non effi-
ciat, Judæorum exemplaria, vel certe ea, quæ usus habent in Syna-
gogis, minimis etiam mendis carere: verum falluntur; quandoqui-
dem omnes istæ diligentæ præscriptiones non admodum vetustæ sunt;
neque ullum mihi dabis MSS. quantumvis accuratum, in quo varie-
tas aliqua non appareat. "

Exemplar Textus Hebraici majori existimatione dignum, quod exstet,
illud est, quod Masorethicum appellant, cujus Lectio ita circumscripta
est, uti conspicitur. Tamen si etenim modus legendi Hebraica Scripta per se
se definitus nunquam fuerit, usus tamen illum præscriperat; & proprie-

* Characteres v. g. MSS. illorum
Synagogæ quidam litteras habent
punctis, five cornuis, quæ *Thagin* sci-
licet coronas vocant, ornamenti lo-
codistinctas. Cautum est, ne Libros
istos super immundi animalis pelle
describant, secus profani censerentur.
Oportet, pellem hanc peculia-
ri quodam artificio paratam esse Ju-
dæi alicuius opera, qui neque Apo-
kata sit, neque Hæreticus Atra-

mento quod Scriptioni illorum usui
futurum est, Chalcanthum non sit
permixtum: pellis item iustos quos-
dam altitudinis & longitudinis ter-
minos habeat necesse est: quæcum-
que linea item triginta litteris con-
ficiatur, & certum spacium inter
eas interjiciatur. In Historia Criti-
ca plures hac de re scita dignas ani-
madversiones require.

tatio-

Hib. c. 11. l. 1. 2.

Pag. 130. col. 2.

c. 22. p. 121. col. 2.

v. 27. p. 119. col. 2.

rea ut mos inveteraret, & tollerentur omnes, quæ irreperere possent, mutationes, visum est Masorethis, * interesse rei, priscam legendi Textum Hebraicum rationem statuere, appositis quibusdam notis, quas in Textum invexerunt, & propterea *Septem Legis* nuncupatas voluerunt. Critica hæc Textus Hebraici magnopere pendenda est, ut post a Judæis profuens, qui meliora pro viribus eorum Exemplaria consuluerunt; nomenque *Masora* ** ipsi impositum non parum monet, Traditionem illos, tanquam regulam, diligenter secutos fuisse.

*Libro 1. c. 1. pag.
251.*

Quamquam contendat Simonius adversus Eruditorum multorum sententiam, *** Textum Masorethicum habendum esse, veluti egregium Bibliorum Exemplar, a Judæis Tyberiadis, vulgo Masorethis Linguae Hebraicæ callentissimis emendatum; hic tamen absolute existimari nequit primum verum Archetypum, atque adeo Textus ille, ex quo moderari possit nova Interpretatio. 1. Quia, Simonii placito *Masora* nihil divinum continet, Doctoresque Tyberiadis innumeris locis ostendere potuerunt; cum neque Prophetæ fuerint, neque in ipsorum Criticæ, aut Hebraici

* Controversia gravissima inter Sapientes est de Masorethis. Opinio fuit aliquorum, Collegium horum Rabbiorum ab Esdra Sacerdote Judæorum, Legitque Doctore fuisse coactum: eosque Scripturarum Canonem in Libros viginti duos, & unumquemque Librum in sectiones & versiculos divisisse. Masorethæ iidem voces omnes, & elementa ipsa cujusque sectionis numerarunt: Notas etiam appinxerunt in ora Textus, vocantes *Certhib* modum scribendi quædam verba, eadem vero legendi *Kari*; quod signatum est Littera P Koph in ora Textus Biblici. Creduntur item Autores Punctorum, quæ vocalium & Accentuum loco sunt ad orationis partes distinguendas. Fertur, Rabbiorum istorum Collegium centum & triginta duntaxat annis stetisse, & multis ante Christi adventum sæculis sublatum fuisse. Alii contra & probabilius propugnant, Masorethas, qui Punctorum vocalium & Accentuum Auctores censentur, V. tantum sæculo exente floruisse.

** Nomen *Masora* Traditionem Hebraicæ significat; verum hoc vocabulo proprie intelligimus Criticam in Textum Hebraicum doctrinam, a ve-

teribus Judæorum Doctoribus excoGITATAM, cujus ope Textus versiculi, voces, & Litteræ recensitæ sunt; & varietates earum omnes indicatæ; ut vera Lectio servaretur, & via hac a quibuslibet mutationibus in tuto poneretur. *Masora* Chaldaice conscripta est, & communiter in marginem & parvam bipartitur. Magna distributa est superius & inferius in margine Textus; Parva sita est in interiore Bibliorum margine, & Synopsin exhibet majoris, minutis litteris conscriptam, vocabulique contractis, & symbolicis non paucis reserpsam.

*** Morinus in *Exercitat. Bibl.* & Ludovicus Capellus in sua Critica Sacra *Masoram* flocci faciunt; & Morinus in eo est, ut probet, Thalmudis suffragio, Judæos Tyberiadis aliis omnibus, quod est præsertim Hebraicæ Linguae, indoctiores & rudiores fuisse. R. Aben-Esra in Libro inscripto *Jesud Mora* Masorethas supputantes versiculos, voces, ipsaque Textus Biblici Litteras ei comparat, qui alicujus Medici Libri paginas percereret, quin remedium aliud ægroto adhiberet. Idem Rabbini Masoretharum rationationes cum puerilibus nugis componit.

Tex.

Textus censura errores irrepere repugnaret 2. quia Judæi isti nimium Textum Hebraicum circumscripserunt, neque satis amplam ei significationem dedere. 3. quod Textui huic hærendum non est nimis studiose aut anxie. 4. Cum Masorethæ Textum Hebraicum instaurarunt, Exemplaribus carebant satis emendatis. 5. Traditio, ad quam censuram suam direxerunt, non semper constans fuit & uniusmodi; immo diversis temporibus aut locis dissimilis ipsa quoque effecta est. 6. Prætermiserunt Judæi in Textu menda innumera, & conjecturis potius suis, quam germanæ Traditioni insisterunt. 7. Regulas suas, cum oscitanter antiquas Versiones examina-verint, haud recte accommodaverunt. 8. Fas est cuivis Interpreti Leges Masorethicas diversa plane ratione digerere, amplificare, aut coercere ex variis veterum Exemplorum Lectionibus, cum meliorem intelligentiam suppeditant. Denique *Masora* confusa non parum est & involuta, convenitque inter omnes, eam, qui in compendium illam redegit, non omnia inde vicia sustulisse. Argumenta hæc omnia e Simonio decerpta efficiunt manifesto, neminem obstringi, ut præsentī Textui Hebraico fidem adhibeat, tanquam genuino prototypo; neque hujusmodi illum esse posse ad novæ Interpretationis opus movendum.

Inter præcelsiora Bibliorum exempla memorat Leusdemus Professor Hebræus Trajectensis MSS. quoddam anni 1199, in quo sunt magna & parva *Masora*; & MSS.^a, in quibus Magna *Masora* objicitur nobis, adiectis imaginibus Urforum, Canum, Bovum, aliorumque animantium; uti est MSS. hoc, Simonio fidem non merentur.

Lausdemus idem meminit alterius Codicis Manuscripti, quem ante annos mille exaratum Toleti, nunc vero Hamburgi servatum testatur; at supposititium est; & licet illum Judæi Hilleli tribuant, recens tamen admodum est. * Præter Exemplar Hilleli Judæi magno habent in honore Codices Rabbiorum Ben-Aser, & Ben-Nephthali. ** Porro Judæi Hierosolymitani sunt a Codice Ben-Aser; Babylonii vero a Codice Ben-Nephthali.

In universum de MSS. hisce omnibus, ceterisque Textus Hebraici Editionibus affirmare possumus, Textum hunc ea integritate prædictum nullatenus reperiri, quæ novæ Interpretationi necessaria est; quoniam

* Plures Judæorum Hilleli nomine nū sunt, quo factum est, ut in errorem inducerentur non pauci ætatis hujus Sapientes, qui crediderunt, Exemplum MSS. Bibliorum Hilleli, verum illi cujusdam esse. Schikardius sub reditu Captivitatis conscripsum existimavit. Cuius alii ad iudicium Hil-

lelo, sexaginta ante Christum annis florenti. Judæi pariter vetustissimum faciunt. Morinus vero nihilo quingentis annis antiquius.

** Latet in obscuro quo revera tempore vixerint duo isti Rabbinī: Vulgata tamen opinio eos ad XI. sæculum ævum egisse tradit.

Tom. I.

H h h

Sim-

Simonio docete 1. Judæi postremorum sæculorum passim Talmudis* & Traditionum suarum instituta Lingux suæ, & Sacerdotum Bibliorum studiis antefecerunt; Grammaticæ & Criticæ contemnunt adeo, ut *Masora*, quæ Textus Hebraici est Criticæ, plerosque Judæorum lateat. 2. Judæi de suis Codicibus maxime discrepant; alii aliis primas dantes, unde fit, Textum Hebraicum non esse omnino mendorum expertem. 3. Quamvis apud Judæos essent exemplaria diligenti accuratione descripta, non possunt tamen instar esse certæ regulæ ad correctionem aliorum; cum multo ante Judæi incuriose Libros suos versaverint, & in omoia MSS. alias perturbatio manaverit. 4. MSS. præsentis temporis ad *Masora* leges tractata sunt, & nihil faciunt ea, quæ *Masora* oon respondent; cumque *Masora* ab Exemplaribus vitiosis descenderit, nullo modo tanquam germanum Archetypum, a quo cetera pendeant, judicanda est. Denique nunc certe nullibi reperire est optima Bibliorum MSS., præterquam Constantinopoli, Thessalonica, aliisque Orientis partibus, quo Judæi Hispani iis Regnis pulsî confugerunt; adeoque necessum erit novo Interpreti illuc se conferre, ut illarum Bibliotecarum angulos pertentet, si Textum Hebraicum perfectum querit, quo meditatam Versionem regat. Ne verbum quidem hic facio de Textu Hebraico Librorum Typis emissorum, quippe nihil minus, quam in MSS. codicibus, corrupto.

Verum, inquit aliquis, anne Simonium fugit, Textus Hebraici Exempla cum edita tum MSS., quæ in præsentia supersunt, gravissimis vitiis notari, depravata tantummodo ad nos pervenisse, illumque mutationes innumeras subiisse? De his omnibus non discentis; quandoquidem documentorum suorum unum est, ante omnia oportere Textum Hebraicum restituere. Totum hoc exploratum habet; at illud certe percunta-

* Talmudes, hoc est, doctrina, complectitur Legis explicationem ab antiquis Doctrinibus traditam, caeremonias religiofas, & Jus Civile Judæorum. In duas partes dividitur, quarum primam, quæ Textus vices gerit, *Misna* appellant, altera Glossæ loco posita, *Gemara* dicta est, at ipso Textu minus comprehendendi intelligeotia potest. Duo quoque Talmudis genera sunt: primum est Hierosolymitanus, ea in Urbe collectus anno circiter 469. a R. Jochanam, acitit in locum nonnullis aliis Hebræis. Alter, & præclarior prioris Babylinicus vocatur, lucubratque Babylone est ad an. 476. Sunt ex Judæis qui R. Judæ Hakkadoth pri-

mam Talmudis collectionem tribuant. Vivebat Rabbini hic per aliquos Aetnoim Imperatore, ejus præceptor fuerat annu circiter 188. Collegit hic Rabbini Constituciones & Traditiones, qui ipsum præcefferant in Librum *Misna* occupatum, hoc est, repetitionem, si ve Læctionem repetitam. Tamest apud Judæos summa sit io existimatione Talmudes, illumque haud raro Scripturis sanctis aequiponant, nihilo secius pessimus liber diceodas est, mille falsis Traditionibus, ridendis fabulis, horribilibusque blasphemis appletus; prindeque merito a multis Pontificibus damnotus.

si a Simonio possumus, ut indicet nobis, quisnam singillatim sit Textus hic restituendus, cui Versio nova inniti queat? Textus hic Hebraicus non erat sane in exemplaribus, Septuaginta Interpretum & S. Hieronymi tempore existentibus; præterquamquod etenim imperfecta admodum erant exempla illa, Autore Simonio, ea ipsa perierunt. Neque item erit Textus Masorethicus; siquidem ipsius monito cavere debet unusquisque, ne illum accurate sequatur. Erit autem fortasse Exemplar Hilleli, sive aliorum Rabbiorum? Nemo tamen illorum satis amplam Hebraicæ Lingux speciem effingere potuit Textu illo, quem Masorethæ circumseripserunt, omnesque ipsorum codices erratis gravissimis affecti sunt. Principem forte, inquit, locum dabimus alicui eorum, qui Constantinopoli, Thesalonice, aut in regionum Orientalium ulla reperiuntur; quoniam alibi nequeunt optima Bibliorum MSS.* nancisci? At qui certior fiet Simonius de ipsorum integritate, cum nullum adhuc ex eis ad trutinam revocaverit? Atque delecto, ut ipsi libuerit, parendæ Versionis gratia Codice aliquo, qui ratum ipsi faciet, alios minus vitiosos alibi non existare?

Tandem Si Critici hujus animo insedit opinio, non esse quidem adumbratæ Interpretationis suæ prototypum aliquem illorum Codicum, qui nunc in manibus hominum versantur; sed illum, qui habita omnium collatione, effici inde posset; satis erit dixisse, non posse Textum Scripturarum comparari iis omnibus, qui supersunt, accuratorem emendationemque, nisi si Criticus hic tanta polleat mentis acie, ut rectum instituat discrimen omnium locorum, quæ in corruptis omnibus Exemplaribus in corrupta sunt, ut ex iis novum Textum conficiat. Id autem difficultatis insuperabilis videtur opus. Nihilominus, quamquam pro certo ponemus Exemplar hoc, qui pro certo ponet, nullam in illud Textum corruptionum interpolationem irrepsisse, idemque germanam esse Scripturam Sanctam. Cum quo Codice illorum comparisonem instituemus, ut non secus esse argumentis conficiamus; quandoquidem ab Esdra ad nos usque nullus prorsus suppetit haud interpolatus?

A R T I C U L U S V.

De regulis Critices, ut Versionum antiquarum opes, Textus Hebraicus instauretur.

CUM illud sit primum Simonii Initium, opus esse novam Interpretationem ad Textus Hebraici exemplum exigere, nosque ostende-

H h 2

si-

simus, hunc nonnullis locis esse viciōssimum persuasum omnibus esse debet, id præcipue interesse rei, ut ex criticorum dogmatum præscripto Textus hic restituatur.

*M. P. Crit. I. p.
n. 1. p. 253, not. a.*

Inter ceteras autem præscriptiones, illa est non postrema, qua constituitur, vocandas esse in deliberationem antiquas Versiones Græcas, Latinas, Chaldaicas, Arabicas, Syriacas, aliasque. Nihilō secius monet esuditus iste Criticus, quamquam Textus Hebraicus ætatis hujus errata non contemnenda contraxerit, has veteres versiones multo esse viciōssiores. Verum quidem est, contendere illum, se huic incommodo occurrere addendo Textui Hebraico vetustas Versiones, comparando invicem eum Textum Hebraicum, tum antiquas Versiones ad ipsum exactas, & viam rationemque investigando, qua, ut magis fieri poterit, Interpretationum istarum Archetypa resciantur, quod assequi poterit, qui super quibusdam difficultatibus Textum Hebraicum consulat. Hoc pacto, concludit Simonius, *aliquo saltem modo primum Archetypum instaurabitur.*

Si profecto id posset constare certo nobis, iis tantum locis deficere Textum Hebraicum, quibus integræ sunt Versiones; contra vero has iis tantum locis mutatas, quibus Textus est incorruptus, nemo in dubium revocaret, Textum & Versiones mutuo subsidio posse reparari. Atamen, quamvis constans sit, non sivilisse Deum Exempla cum Textus tum Versionum omnia omnibus item locis esse depravata; Textumque Archetypum non secus ac veteres Interpretationes, quæ in quibusdam exemplis errant aliquibus in locis, aliis in exemplis iisdem locis esse inviolata; illud persuasum habemus, non posse, ut est hominum natura, fieri, ut Vir singularis multos Textus Versionumque Codices evolvas, in quibus eadem loca incorrupta sint apud omnia, quæ ad nos pervenerunt, cum Archetypi tum Interpretationum exempla. Propterea ad magnificatam hanc correctionem Textus Versionum auxilio, Versionum vero Textus ope absolvendam, oporteret, præsto alicui esse non modicum Exemplorum numerum, quæ simul possent Textum Versionesque ad pristinam integritatem revocare. Oporteret insuper multa ingenii vi pollere Interpretem, ut universa loca contaminata adnotaret, quæ deinde per sana & integra redintegrarentur. Hoc autem est quod præstantioris Critices documenta assequi nequibunt, quodque Sapientioris Interpretis industriam superat.

Quem præterit, inquires, non posse usque eo Textum Archetypum Versionibus, Versionesque Textu, rescire, ut veterem integritatem undequaque reeipiant? Id unum contendimus, non evadere hominem diligentiam, Textus Versionumque consilio, & Critices præsidio, Textum Hebraicum nancisci satis emendatum, Versionesque antiquas satis castigatas,

gatas , ut eorum habita collatione , nova institui possit Textus hujus Interpretatio , quæ propius omnibus hucusque editis ad ipsum accedat.

His responsio est : usque dum in promptu non erunt Archetypi Textus Versionumque veterarum exempla minus vitiosa , quam ea , quibus usi sunt prisce Interpretes Græci , Latini , alique (de quo admittitur nobis , ita nostra sunt , opes omnis .) Usque dum singillatim non cognoscantur loca omnia in Textu Archetypo , atque in Versionibus vitiosa ; & argumenta certa minime parata erunt , quæ nos certiores efficiant , Textum & Interpretationes lisdem locis minime labi , quod singulari homini aut factu nullo modo est , aut difficillimum est : nunquam acrior Critice Textum Archetypum satis emendatum , præsertim sublata Traditione , nobis suppeditabit . Nunquam Eruditus aliquis ad eam perfectionem Versiones antiquas adducere poterit , ut collatis illis , & junctis una , Criticæque adjuvante , Scripturarum Interpretatio , hæcenus elaboratis absolutior , emergat .

Ad extremum inquires : Textum , quantumvis variatum , corrigendis Versionibus aptum esse posse ; quoniam nihil obest , quominus vitio vacare queat iis locis , in quibus peccant Versiones : & similiter Versiones , quantumvis pluribus mancas , Textui corrigendo usus asserre posse ; quoniam multa sunt loca , ex quibus facile pereipitur , qua ratione olim Textus legeretur . Nihil etenim attinet hic , nisi rem re illustrare haud aliter , ac in duorum MSS. comparatione fit , quæ Tamen singillatim vitiosa habeantur , commoda tamen non pauca ferunt ad tertium quoddam emendatius & accuratius consilandum .

Non est qui ambigat , duo MSS. postea invicem instaurari , ut in novissimis Veterum Scriptorum Editionibus passim fit : immo in rem hanc institutiones aliquæ traditæ sunt , quas alibi memoravimus : verum non est æqua illorum , atque Textus Versionumque Biblicarum ratio . Ibi aliquid augurari conjectura possumus , & rebus vero similibus acquiescere . Hic vero incumbit Textum autenticum , certissimæque autoritatis comparare . Quapropter tutum principium postulat res , quo loca in Textu & Versionibus mutata dispiciantur , rectumque discrimen fiat locorum Textus ad Versiones castigandas , locorumque Versionum ad Textum rescindendum .

*Joannes Clericus
de Arte Crit.
Tomo 2. c. 16.
p. 335. & seq.*

ARTICULUS VI.

*Regula Criticæ Simonii, quibus ad veritatem Versio
Septuaginta Interpretum adducatur.*

*W. B. Crick, J. C.
2. p. 156. col. 2.*

Versio Septuaginta Interpretum ex Simonii sententia corrigi potest
1. conferendo Græca omnia, quotquot reperire erit, exempla.
2. Patrum Opera iis addendo. Denique Textum Hebraicum ampliori,
quam in præfens est, consideratione acceptum consulendo. Hæc sunt
præcepta Critica, quæ Græcæ Septuaginta Versioni restituendæ dedit Au-
tor noster.

Universæ, quæ ad hanc diem existunt, * Versionis Septuaginta Edi-
tiones, varix tribus præcipuis comprehenduntur, unde manarunt ceteræ.
Prima est Complutensis edita anno 1515. Altera Veneta anno 1518.
Tertia Romana anno 1587.

*Lib. 2. c. 1. p.
294. col. 2.*

Quam maxime dissident inter se Critici de trium istarum Editionum
autoritate. Principem locum aliqui, uti Morinus & Vvaltonus, Roma-
næ tribuunt; quam tamen corruptiorem esse censet Vossius. Alii primas
dedere Complutensi, utpote accommodatius Archetypum Hebraicum re-
ferenti. » Id certe conveniat necesse est, inquit Simonius, nullam ca-
» rum accuratam esse, turpissimisque maculis omnes scætere. Quocirca,
» ut vera & fidelis erui posset, opus esset singulas ad Criticas leges exa-
» minare. »

Prima Legum istarum, quod animadvertimus, est, *conferre Græca o-
mnia, quotquot reperiri possunt exempla.* Verum sapientis hujus Interpretis
esset indicare, cui exemplorum istorum immorabitur, ut correctionem
suam moderetur. Quo sublato nullius frugis videbitur esse Lex ista. Ne-
cessum, nanque, ut videtur, esset, Textuum istorum meliorem sepo-
nere, atque ex eo loca in aliis exemplaribus emendanda notare. Ita por-
ro se gesserunt Autores novæ Editionis Græcæ Novi Testamenti sub Ur-
bano VIII. anno 1673. ** At non video Simonium posse viam hanc, quæ

* Opinio fert, Archetypum Ver-
sionis Septuaginta servatum in Pro-
lemæi Bibliotheca fuisse ad Julium
Cæsarem usque, quo regnante con-
flagravit.

** Censores isti selegerunt Tex-
tum Græcum Bibliæ Regiæ Phi-

lippi II., in quo loca signarent,
quæ viginti duorum MSS. Codicum
consulto reparanda erant. Decem
istorum Evangelia continebant; octo
Acta Apostolorum & Epistolas o-
mnes; quatuor vero Apocalypsim.
In hunc modum autem Textum re-

melior est, tenere; quandoquidem per eum, nulla est istarum præcipuarum Editionum Versionis Septuaginta, quæ accurata sit, maculisque gravibus non aspergatur, adeoque Correctionem aliarum dirigere queat. Aut saltem ad ipsum spectaret, aliud, quod sequamur, castigatius Exemplum proponere. Nos etenim docet, maximis difficultatibus obnoxia esse Græca, quæ nunc exstant, Exemplaria; cumque Veteres Critici, Origenes nimirum, Lucianus, & Hesychius, ipsorum emendatores, tanta non fuerint doctrina præditi, quanta opus erat ad accuratam Bibliorum Sacrorum Criticam, multa in causa esse, cur viæ & rationi, quam in illorum instauratione sectati sunt, fidem nostram derogemus.

Subsidium vero, quod a patrum Operibus in rem suam putat asciscere, leve satis videtur esse & supervacaneum. Ipsi nanque pronunciaturum est, non esse satis ad antiquam Versionem Græcam renovandam Patres consulere, qui non semel memoriæ suæ confisi Scripturam Sanctam recitarunt; neque magnopere sunt veriti quin eam hypothesebus suis accommodarent; præterquamquod hæc eadem Versio ante Patres vetustiores corrupta erat. Hæc omnia perspicue evincunt, Patrum Opera non admodum Textus Græci Septuaginta Interpretum instaurationi suffragari posse; si illud addas cum Simonio, Patres hac Versione utentes, cum super obviis difficultatibus ad Archetypum Hebraicum se referre nequirent, plura verba immutasse, ut alia redderent sensa, quæ commodiora videbantur.

Quæ tamen viâ & ratio hæc est, Textum Hebraicum consulere, sive illum in tota sua latitudine, sive ut est in præsens, consideres, quo Græca Septuaginta Interpretum Versio restituatur; si non potuit se cohibere Simonius; quominus Autores Editionis Complutensis redargueret, quod nimirum hanc regulam sectati fuerint; sique dicenda illa sit *corruptio potius quam instaurationis*? Ecce ad summum quam sint exquisitæ sapientis hujus Critici leges, ad veterem hanc Versionem restituendam latæ! Quibus addere possumus, Versionem Septuaginta ab ipso fonte viatam esse; cum Interpretes illi, Simonii ipsius confessione, Codicibus Textus Hebraici satis emendatis caruerint. Textus pariter Hebraicus, cum, ut in præsens exstat, tum in tota sua latitudine acceptus, minime huic

stituerunt. 1. Quoties major MSS. Græcorum pars cum Vulgata congruebat, emendabant Textum Græcum Bibliæ Regiæ Lectione Editionis Latinæ. 2. Quoties omnia MSS. Græca a Vulgatæ Textu discrepabant, Textus Græcus his MSS. instaurabatur, rejecta ad calcem Capitum veteri Lectione. 3. Quoties pleraque MSS. Textui eidem non con-

cinebant, eaque varietas ad Vulgatam haud pertinebat, negotium ex majori MSS. numero dirimebatur, appposito in extremis capitibus, quem mutaverant, loco. 4. Quoties unum duntaxat MSS. Vulgatæ Lectioni favebat, id in adnotationibus ad Cap. finem significare non omittebant. Præf. coll. Context. Græc. cum 22. Cod. MSS. Romæ anno 1673.

Ver-

Versioni retractandæ idoneus est; nisi si reperiantur accuratiora Textus Archetypi exempla, quam ea, quibus in sua Interpretatione usi sunt Septuaginta; alioqui Versio hæc quamvis resecta, consentanea non esset, ut illius præsidio secundum Simonii placitum Textus Hebraicus castigaretur.

Quod si ratum quoque nobis esset, rectas fore ad explendum ipsius consilium universas regulas istas; reliquum esset insuper Criticum aliquem reperire, qui satis ingenii haberet & facultatis ad illas scite accommodandas. Hic autem erit ne Simonius? An vero alius? Quicumque ille sit, oportet hunc esse Origene eruditorem, minusque isto præjudicatis opinionibus addictum. Summus etenim Vir iste, Patrum omnium primus, qui diligentius animum ad Librorum Sanctorum studium contulerit; qui præ omnibus laboraverit in Textus Biblici cum emendatione tum explicatione; qui apprimè Linguarum Sanctarum peritia instructus, in Litterarum Sacrarum, Autorumque profanorum cognitione versatus, ingenio adeo acuto solido acrique præditus, ut a S. Hieronymo post Apostolos Ecclesiarum magister fuerit appellatus: „ Hic summus inquam Vir, si fidem Simonio adjungimus, assumpta ratio-
ne reddendi Versionem Septuaginta accuratorem, aut utiliorem Ec-
clesiæ operam navandi, multarum mutationum causa fuit Si at-
tentius expendatur modus, quo veterem Editionem Græcam Origenes
emendavit, est sane, ut eredamus, eam nonnullis locis depravasse,
cum sibi speciem prætexisset, illam reddendi archetypo accommo-
datiorem Non multi operis negotium esset ostendere, Originem
liberius, quam par erat, veteris Versionis Græcæ Textum resecisse at-
que inculcasse, cum tantæ rei non esset profors idoneus. Atque ali-
bi: Origenes Hebraica Lingua mediocriter tinctus erat, & compluri-
bus præjudicatis opinionibus laborabat. „ Jam vero si Origenes Ver-
sionem Septuaginta Interpretum castigaturus vitiavit, si eruditione tanta non fuit, ut eam restitueret; aliisque rei huic necessariis adjumentis ex-
ruit: locus sane conjecturæ est, futurum haud levis negotii opus quem-
piam reperire, qui Versionis hujus instaurationem audeat suscipere:
Opus est itaque Simonium ipsum esse: Opus est, ut ad id emolumentum
Ecclesiæ præstandum, legesque suas re ipsa adhibendas scire in-
struat,

Legimus in Monumentis Trevoltiensibus Epitomen Epistolæ Theologi
eujusdam Salmanticensis de instauratione Textus Biblici Septuaginta In-
terpretum. Cum audivisset Theologus hic, Bernardum Montfauconium
meditari Editionem Hexaplorum, hoc est, fragmentorum Veterum Græ-
carum Versionum, Grabiumque eruditum Prussianum in Anglia Editio-
nem

*Idem.
Hieron. Pref. In-
terp. novum
Hebrææ.
Sic. Hieron.
p. 199. col. 2.*

p. 199. col. 2.

*Monum. Trevolt.
Juni 1759.
vol. 72.*

nem Versionis Septuaginta curare, induxit in animum, ut monito aliquo Operum istorum commodis utilitatique serviret; ipsius autem consilium erat, ut præcipuum ipsorum Studium ad Septuaginta Versionis correctionem incumberet, camque ad Textus Hebraei normam revocarent. Verum eum ipsius Criticæ præscriptiones eo demum recedant, quo a nobis superius allatæ, illis in præsentiarum excutiendis superfedemus; non modo quia, licet Simonii non sit Epistola hæc, principia tamen, species rerum, notiones, atque consilia operi mandanda, eadem sunt, atque illa Autoris Historiæ Criticæ Vet. Test., verum etiam quia Turneminus in hanc Epistolam ingeniosas animadversiones consecit. Postquam etenim Sapienter hic Jesuita probavit, consilium larvati hujus Theologi ad rem insuperabilem tendere, & mutationes cum Textus Hebraei, tum Versionis Septuaginta leves esse, minorisque faciendas: Postquam Origenem de eo purgavit, quod ait Theologus ille, ipsi in Versione Septuaginta castiganda rem prospere non cessisse; contendit Versionem Septuaginta insalubrem esse, si modo usque eo corrupta sit, ut existimat hic Salmanticensis Theologus; neque ipse sane potest hinc se subducere, si tamen, quod ait, corruptio hujusmodi ad omnia MSS., & Scripturarum loca in Patrum Operibus diffusa manaverit. Qua etenim ratione, inquit prudenter clarus hic Societatis Jesu Criticus, utemur, ut Versionem hanc ad pristinam integritatem reducamus? Conjecturis scilicet, & conjecturis, qualibet probatione destitutis. Corrupto Archetypo, cuinam principio hærebimus, ut sive Archetypum ad Versionem restituendam, sive Versionem ad Archetypum reparandum feligamus? Unde pericpicimus utrum eorum depravatum sit? His addit nonnullas animadversiones ad tollendos lapsus, de quibus Septuaginta Interpretes accusat. Societas item ex eadem Societate Epistolam, qua eum confutat, ad Theologum hunc, ut fertur, Salmantinum dedit.

Ibidem art. 71.

ARTICULUS VII.

Regula de Punctis Vocalibus & Accentibus.

Tamet si dissidium inter Autores sit, * quo primum tempore Punctorum Vocalium, Accentuumque usus incæperit; illud tamen apud omnes est in confesso, ob id unum inventa fuisse, ut constantior fieret lectio & pronuntiatio Linguae Hebraicae, & minus exercitatis facilius redderetur: eaque eandem Textui Hebraico opportunitatem asserere, quam Puncta & Ineisa Latinis Græcisque asserunt Libris, partium. scilicet Orationis distinctionem; ** quamquam alteri quoque sint usui

* Distracti sunt super hoc in quatuor plaecita Scriptores. Primum est R. Azariæ in Libro suo *Nur Kiria* Iohannumque Rabbiorum, putantium nihil recentiores esse in Alphabeto Hebraico Puncta Vocalia aliis Litteris Hebraicis; quoniam in quolibet Linguarum genere vocales simul consonantesque repetitæ sunt. Alterum ex Joanne Reuelino, siue Capnione Libro 3. de *placitis Cabala*, aliisque Doctoribus Judæis est, Puncta Vocalia Mosi cum Lege divina fuisse revelata. Tertium, atque apud Judæos vulgariter fert, Eldram, Doctoresque Concilii magni ab ipso celebrati Autores esse, vel certe Punctorum Vocalium Accentuumque instauratores. *Varietas est*, ait Rabinus quidam, *Denum de dispo Scripturam compunctam, sed obliis Judæos usque ad Esara advenitum*. Postremum denique certiusque probat, Doctores Tyberiadis, vel diceas, Traditionis Magistros Puncta Vocalia cogitasse anno circiter Christi quingentesimo, atque ad quinquagesimum obitus Hieronymi. 1. Quia Characteres Hebraici, in Sielis Numismis Judæorum veteribus sculpti absque Punctis Vocalibus conspiciuntur. 2. Exempla, quæ adhibent Synagogæ, siue Vocalibus Accentibusque conscripta, ipsorum indicant novitatem, qua in Libris publicis adhuc

inveñti non sunt. 3. Samaritæ, quæ nulla tum inerat cum Judæis cognatio, invento huic in Exemplaribus suis locum non dederunt. 4. Sufficit Commentaria Hieronymi in Scripturas voluisse, ut compertum sit ipsius ætate puncta, nunc pro Vocalibus usurpata, tum ignota fuisse.

** Elias Levita in Præf. 3. Mafor. animadvertit, Legem universam fuisse olim, ut ita dicam, unico versiculo conclusam *PDH Pasuch*, siue aliqua ratione unicum verbum; quoniam nulla tum erat versiculorum, capitum, neque vocum in Libris Mosi, aliisque Bibliorum distinctio. *Magistri Cabalistici*, inquit Rabbini istæ, *asserunt iteram Legem esse quasi Pasuch unum, atque periculum unum secundum alios ut dictionem unam exceptis nominibus divinis*. Morinus observat, MSS. multa Græca & Latina nulla Periodorum divisione conscripta esse. Quo plane modo exaratum esse antiquum Novi Testamenti Exemplar, quod Beza MSS. dicitur. Prostat in Bibliotheca Regia vetustum S. Gregorii Nazianzeni MSS. haud aliter confectum, pariterque Quatuor Evangelia Lingua Ægyptiaca aut Coptica, quæ in Bibliotheca Patrum Oratorii Parisiensis servantur. Morin. Exercit. Bibl. l. 1. Exercit. 6. c. 2. p. 197. Beatis tamen Græcæ & Latine anti-

apud

apud Judæos. * Quæ, a nobis dictæ Punctorum & Accentuum, notæ adeo, ut ita dicam, ad Textus verborumque naturam pertinent, ut si immutentur, invertatur etiam, acque immutetur sensus, visque sententiarum. His pariter distinguunt genera, tempora, numeros, aliaque plura.

Ex præcipuis tamen Simonianæ Institutionis regulis una est: *integrum esse debere Sanctorum Scripturarum Interpreti, crebrius nova apponere Puncta Vocalia, & ampliorem vocum Hebraicarum significationem facere, quam Sapientiores Christiani Lingua hujus periti, iidemque Rabbinus consueverint.* Quod commune accensibus esse debet. Documentum hoc optime est Sapientis Viri hujus principiis appositum; scilicet eum affirmat, posse locis aliquibus melius, quam præstiterint Masorethæ, oppingi puncta: neminem teneri Hebraico Textui, ut post illorum instaurationem est, fidem præstare; neque eos esse in Critica disciplina Prophetas, aut falli nescios.

Si argumenta a Simonio adversus Capellum allata tanti sunt, ut probent, Protestantem hunc aliquo saltem modo, certam Bibliorum veritatem destruxisse, eum licere dixit, Punctorum rationem a Masorethis inventam pervertere, eamque deferere, quoties melior sensus deprehendatur: non satis video, qui regula a Simonio hic constituta eundem non similiter præcipitem agat. Ipse suam mentem aperiat: „ Vereor, inquit, ne funditus Capelli Criticæ expendentis compertum sit, ipsum aliquo sane modo certam Scripturarum veritatem destruxisse: etenim præter variantes Lectiones liberum cuique facit, ea puncta Vocalia addere, quæ sensum meliorem referunt, nulla eorum ratione habita, quæ nunc in Textu leguntur. Quod hoc momento firmat, nimirum Judæos esse, qui Puncta hujusmodi apposuerunt, neque iis omnem fidem adhibendam esse. Verum videtur contra in hoc illis potius credendum, quam aliis; cum Textus Hebraicus ab ipsis profectus fuerit, & de Bibliorum usu negotium sit, qui inter ipsos duntaxat servari potuit. „ Habes quibus Simonius eodem judicio de Capello pronunciet, & semetipsum condemnet.

Si jus est novo Interpreti alia Puncta Vocalia collocare, amplioremque vocum Hebraicarum significationem facere: Puncta hæc vocalia ab Interprete immutata, latiorque iis comparata amplitudo, usu haud robo-

quitatis temporibus voces cunctas eodidem punctis sejungebantur: ut videre est in vetustis Gruteri & Lypsi Inscriptionibus.

** Præter Accentus, ad partes Orationis distinguendas adhibitos alii sunt, qui ad Cantum signandum spe-

stant, eodemque pene in usu sunt, atque apud nos Musicæ notæ. Doctores Judæi notas hæc accentusque cogitarunt, ut rationem canendi divinam Legem accuratius indicarent; & propterea Judæi cantum quibuldam capitis gestibus prosequuntur.

rata, sed ab ipsis tantum delecta orta argumento erit, ut colligamus; ex Simonii principiis, Versionem ipsius non futuram undeque verbum Dei, pars namque illius semper Inventum Interpretis dicenda erit.

Si propius Doctorum Tyberiadis labor inrospectiatur, cum Textui Hebraico Puncta Vocalia Accentusque addiderunt, comperimus, eos nihil ulterius præstitisse, quam notarum istarum præsidio id statuere, quod usu, ab antiqua Traditione manante, ipsorum temporibus invaluerat. Porro concedit Simonius, majori habendam in pretio hanc Masoram, quæ ab Judæis descendit, quam si ab aliis descendisset; quatenus ratio scribendi & pronunciandi alicujus Linguae ab aliis addisci nequit, quam ab iis, qui eam scribendi pronunciandique consuetudinem habent. Non sit credibile, subjungit, Masorethas aliter Libris Legis Puncta affinxisse, ac in Synagogis per ea tempora legebantur: neque hac super re Judæi in suspicionem cadere possunt; quemadmodum super aliis Fidem attingentibus caderent. Et profecto Aben-Esra Sapiens Judæus animadvertit, nihil Doctores Tyberiadis præstitisse, quam id statuere, quod diuturna Traditione multo ante receptum erat; atque non secus Textum Hebraicum distinguere, ac ab Esdra, & Magni Consilii Senatoribus tum lectum erat, atque distinctum. Hoc tantum uno utrique differunt, quod illi Puncta Accentusque posuerunt, ut constans esset ab his primo constituta moderatio. Hæc denique Traditio, concludit Simonius, quæ ad Puncta pertinet, adeo certa & firma videtur, ut Secta Caraitarum sive Judæorum purorum, * qui universas Judæorum falsas Traditiones tanquam deliramenta rejiciunt; Masorethica tamen Puncta recipiat, & præsentem Lectionem non minori, quam Judæi ceteri, accuracione sequatur.

* Hæc Judæorum secta Rabbinistarum Sectæ adversatur. Caraitæ Textui duntaxat Bibliorum adhærescunt, Traditionesque flocci faciunt, quas alii veluti Religionis fundamentum venerantur. Caraitismus, ut tradunt Morinus & Simonius, ad VIII. tantum sæculum exorsus est. Vox *Karai* hominem eruditum significat, atque in Textus Sacri disciplina versatum, & propterea Caraitas eos appellant, qui hanc suam Scripturis solis committunt. Ex Caraitis alii Constantinopoli degunt, alii Babylone, non pauci in aliis Orientis regionibus, atque apud Moschos ipsos, ubi proprias habent Synagogas, seque veros nuncupant Mo-

saicæ Legis observatores. Scupartius Opus edidit Jenæ anno 1701., in quo de Origine, progressu, & præcipuis Dogmatibus Caraitarum disputat, Librorum suorum indicem tenuit, quorum in Occidente paucissima sunt exempla, cum neque sint Caraitæ. Anno 1703. Triglandius in eandem rem Dissertationem fecit duobus voluminibus in 4. comprehensam. Opinatur hic eo loco intelligendos esse Caraitas, quo narrat Josephus, Joannem Hircanum a Phariseorum secta ad Sadducæorum partes transivisse. Scaliger quoque, duo Buxtorfii, nonnullique alii Literati Viri crediderunt, Caraitas posteros esse Sadducæorum.

Ex

Ex initiorum istorum doctrina, quæ utpote ab Historia Critica depromta, nequit Simonius diffiteri, consequens erit, novum Interpretem, dissimilia Puncta, Accentusque his, quæ modo in Textu sunt adseribentem, legere & scribere longe ab usu, vetusta Traditione accepto atque firmato. Aliunde vero, quoniam satis est simile vero, illum minime scripturum & pronunciatum scire adeo perfecteque Linguam Hebraicam, ut Hebraei ipsi, perpetua consuetudine studioque imbuti, metuendum est, ne sæpius Interpres novus a Scripturarum Textu deslestat, & pro Verbi Dei sua nobis cogitata, recentisque conjecturas obtrudat. Et vero usque dum non efficiet perspicue, se melius Judæis ipsis Hebraicam Linguam callere, suamque instaurationem propius antiquam legendi & pronunciandi Hebraice Traditionem accedere, erit semper, cur ipsius Puncta collocandi rationi fidem abrogemus.

Non infelior, nunquam docuisse Simonium, quemadmodum Capellus aliique docuerunt, abiciendum esse Masoræ testimonium, quod a Judæis proficiscatur: contra vero centies monet, non nisi caute admodum & circumspècto judicio Masoretharum puncta prætermitti posse, & præsertim nisi innitatur quis 1. auctoritati veterum Interpretum; 2. aliquibus Codicibus; 3. optimis rationibus; aut demum nisi meliorem sensum deprehendat. Verum enim vero si Christianorum Sapientiores in Hebraica Lingua Interpretes, iidemque Rabbinæ præclariore fati amplam, Simonii sententia, verbis Hebraicis significationem minime dederunt, vel Punctis vocalibus Accentibusque Lectionem circumscripsere: Si inter Ecclesiæ Patres pauci extiterunt, qui ad Bibliorum Criticam se dederunt: Si inter Latinos unus inventus est Hieronymus, qui huic muneri idoneus esset; si plerique usque eo pro vetustis Ecclesiæ Versionibus præoccupati fuere, ut Textum Hebraicum omnino negligerent, neque omnibus instructi erant subsidiis, ad rem Bibliorum Criticam funditus expendendam necessariis: si denique ii, qui Septuaginta Interpretum Versione usi sunt, ea facultate non fuerunt, ut ad Archetypum Hebraicum super difficultatibus obviis se conferrent: si hæc universa ita se habent, non fit verosimile, posse Interpretem, novam Versionem adornaturum, ad alterutrorum auctoritatem appellare, cum placebit ipsi alia Puncta Vocalia, aliosve Accentus eorum loco, qui positi modo sunt, interserere.

Nihilo magis liberum est Interpreti huic in nonnullorum Exemplorum auctoritatem se recipere, ubi succurrat mutationes facere, de quibus in præfens: quandoquidem persuasum Simonio est, nunc deesse nobis vetusta Exemplaria Hebræa, & raro eorum bona reperiri. Quare huic memorata libertati alia Puncta vocalia, aliosque accentus apponendi, locus non erit

Eibro 1. c. 7. pag. 355 col. 1.

Ibidem col. 1.

High Crit. Pref.

Lib. 2. c. 3. p. 191. col. 1.

Lib. 3. c. 7. p. 359 col. 2.

erit; nisi quoties gravia momenta Interpreti præsto erunt, aut sensum meliorem deprehendet.

At quantumvis recta rationique consentanea Interpreti videatur mutatio ista, metuendum est, ne Viris aliis Criticis, de Hebraicæ Linguae peritia cum ipso certantibus, alia suppetant æque firma argumenta, quibus inducantur, ut credant, sensum ab eo editum meliorem non esse, Textumque eas Punctorum Accentuumque inversiones non sustinere.

Quod si contingat, erit sane, cur in spe habeamus, erudicum hunc Interpretem æqui bonique facturum; si mutationes suas minime tenebimus, easque ut tutiores, magisque Textui archetypo respondentes, haud existimabimus.

A R T I C U L U S VIII.

Regula de Vocibus Hebraicis ambiguis :

*Hist. Crit. l. 1. c. 1.
* p. 217. col. 1.*

Illud initio pro certo habendum est, pleraque verborum Hebraicorum in ambiguo esse, * eorumque significationem prorsus incertam. Ea propter quoties Interpres ad Versionem suam Interpretationem adhibet suo iudicio meliorem, non est absolute dicendum, illam ad vivum res in Archetypo comprehensas referre. Dubitandi nanque semper locus est, utrum sensus vocibus Hebraicis appositus sit revera germanus, quoniam alii non desunt eadem probabilitate præstantes. Cui incommode fieri non potest, ut provideamus, inquit Simonius, nisi præceptorum aliquorum usu. Primum est, invicem conferre meliores Librorum Sacrorum Interpretes cum Judæis tum Christianis. Alterum in contextu Versionis eam vocum Hebraicarum Interpretationem seligere, quæ rei proprior videatur. Demum ad Marginem ablegare ceteras Interpretationes, quæ remotiores videbuntur.

Ante omnia doctum hunc Interpretem in terrogamus, an accuratissime excussa in partes omnes Versionis melioris præstantia, possit ipse sibi persuadere, eam, quam delegit, ut ad Versionem assumeret, esse Textui magis affinem; an vero post examen illud dubitatione adhuc æstuet, subiectam esse verbo illi sententiam veriorum? Si anceps nullo modo sit de

* Voces Hebraicæ ambiguae spectant præsertim ad nomina Animalium, Arborum, Plantarum, Mensurarum cum solidorum corporum,

tum rerum liquidarum, gemmarum, ornatus femineæ; & instrumentorum; ad summum verba alicujus artis, aut morum, aut consuetudinis.

opti-

optimò delectu, reliquum sit, perspicuam esse Regulæ suæ falsitatem, affirmantis, in dubium vocari semper posse, *utrum sensus vocibus Hebraicis appositus sit revera germanus*. Quod si ratum non habeat, se recte concessisse, nobis nequaquam Versionem dabit, quæ genuinis Dei verbis certo constet.

Huic incommodo consultum erit, inquit, collatis invicem melioribus Librorum Sacrorum Interpretibus. At rursus adhuc Criticum nostrum exoramus, ut nobis aperiat, num hæc collatione habita, exploratum sit ipsi, sensum, a se verbis Hebraicis accommodatum, esse meliorem; num autem ambigat super hoc? Næ ille haud audebit propugnare, sibi esse exploratum; quoniam scriptum nobis reliquit, *alias non deesse eadem probabilitate præstantes*. Si vero minime dubius revera sit, anne de eodem convenient ceteri Sapientes? Si vocatis in consilium præclarioribus tum Judæorum tum Christianorum Interpretibus, hæreat adhuc in incerto super vero sensu, voces Hebraicas explicante; inutilis videtur esse consultatio hæc ad statuendam vocum Hebraicarum ambiguarum significationem.

Præterea ut absurdum hoc, quod a multiplici Hebræorum verborum potestate proficiscitur, tolli posset sapientiorum cum Judæorum tum Christianorum Interpretum consulto; oporteret, Interpretes istos vocibus Hebraicis ambiguis Interpretationem dedisse certam, non dubiam tantum aut probabilem, atque affirmare posse constanter, eam purum putum Textus Archetypi sensum referre. Nihilo tamen secius animadvertit Simonius, Origenem aliosque Patres profiteri, se nullatenus certos esse, si-
Libro 1. c. 2. pag. 358. col. 1. gnificationem ab ipsis adhibitam vocibus Hebraicis veram esse, cum earum pleræque ambiguum sint, & potestatis prorsus incertæ. Unde sit pariter, Septuaginta, & S. Hieronymum sæpe eandem vocem dissimillima ratione interpretari.*

Afferit insuper Simonius, Veteres Judæorum Interpretes, utpote Religionis hostes, Versionem suam præjudiciorum suorum finibus circumscriptis: Veteres Interpretes Christianos nonnunquam inconsulto eorum Exemplaria correxisse: opus esse diligentius variantes eorum Interpretationes ad trutinam revocare: deque illis ex Criticarum le-
Libro 1. c. 10. p. 211. col. 1. & 2.

* Exempli gratia verbum **סמך** *Orhim* Isaïæ c. 13. v. 22, quod Septuaginta *Semium* reddiderunt, Vulgata explicat *Dracones*. Apud eundem Isaïam 34. 14. **לילית** *Lilith* Septuaginta interpretantur *Oncocentaurem*, & Vulgata *Lamiam*, Cant. 7. 13.

מגדל *Megadim* Septuaginta sunt *unces*, Vulgatæ *Fema*, Ezech. 28. 13. **ספיר** *Jahalem* vertunt Septuaginta *Smaragdum*, Vulgata *Jaspidem*. Exodi 35. 22. **חן** *Ebach* Septuaginta significat *Sigillum*, Vulgatæ *Armillum*; sicque alia nonnulla.

gum documentis judicium ferre, quin satis magna antiquitatis ratio habeatur.

Quid igitur emolumentum capiet novus hic Interpretes, antiquos alios cum Judaeorum tum Christianorum consulens; si modo illi, *utpote Religionis hostes, Versionem suam praejudiciorum suorum finibus circumscribere*; sique isti *inconsule eorum exemplaria correxerunt*; si nefas est, eorum Interpretationes sequi, quin ex Criticarum legum documentis expendantur; neque *Satis magnam habendam esse antiquitatis rationem*?

Atqui sive Simonius verbis istis ambiguus sensum reddat, alicui veterum Interpretum, Judaeorum tum Christianorum similem; sive novum aliquem cogitet, aequè erit semper incertus; & propterea verum Dei verbum esse non poterit.

Neque quidpiam proficiet, si dixerit, se intra Versionis contextum meliorem vocum Hebraicarum Interpretationem collocaturum, atque in ora alias Versiones, quæ remotiores videbuntur: Quoniam haud raro, quæ ipsi meliorem sensum efficere videbitur, magisque rei esse, ad summum probabilis erit; quamque ipse selegerit veluti præstantiorem, magis a Textu Archetypo distabit; contra vero quæ in margine erunt sepositæ, eidem Textui magis respondebunt. Denique quocumque se vertat Simonius, verba certe Hebraica nunquam interpretabitur nisi incerte, quandiu Interpretationem suam Criticis duntaxat præceptis accommodabit, Traditionemque non audiet.

*Lib. I. c. 2. p. 157.
not. 2.*

Qui fiet igitur post hæc, ut Simonii Interpretatio proptus ad Textum Hebraicum accedat, quam præfixæ Ecclesiæ Versiones, quæ traditione constitutæ & moderatæ sunt? Cui dubium esse poterit, magis autographum referre Interpretationem vocis ambiguum Textus Hebraici, ut legitur apud Vulgaram, Traditionisque autoritate firmatur, quam referat Simoniana, & Criticis legibus innixa? Aliorum judicium sit, utrum institutio ejus satis a Protestantium ingenio recedat; atque eisdem homines laqueis irretiat, quibus ipsi obstricti sunt. Plerique Protestantium, inquit, non omnino institutionem hanc ignorarunt, collocandi nimirum intra Versionem vocum Hebraicarum Interpretationem; quæ, ut videtur, præstat aliis, atque in ora Libri separandi ceteras, specie remotiores. Huic præcepto aliquando in suis Interpretationibus obtemperarunt, sed raro. Etenim cum afferrent, Scripturam sanctam unicum esse principium, a quo pendere debet Religio universa; jure in Interpretationibus suis diversas verborum Hebræorum significationes haud indicarunt. Via namque hæc & ratio id unum præstitisset, ut de Religionis suæ certa veritate populus in dubitationem veniret, eum deprehendisset, eam nutanti adeo fundamento fulciri.

Quod

Quod si varias vocum Hebraicorum sensa aliqua in unum conferre id maxime præstare potest, ut populus de ea dubitet Religione, quæ tam incertis dubiisque innitatur fundamentis, quid nobis a Simonio assignata Regula proficiet? Verum cum addit, id esse a Sacrorum Bibliorum Interprete servandum; ut eorum discrimen sit, quæ certo verba Dei sunt, quæque ipsius Versio, probabilitatis fines plerumque non excedens; cumque alibi tradit, apponendas esse in Margine adnotationes, de ambigua vocis Hebraicæ significatione Lectorem mouentes: nunquid non Leges istæ nos poterunt de certa Scripturarum veritate in dubitationem adducere? Si Versio ab Interprete in Orationis contextu posita; quamvis melior & congruentior ipsi videatur, nihilominus persæpe probabilis tantum est; si Interpretationes alias, ipsius iudicio a veritate remotiores, in ora Libri sponat; si adjungat Margini adnotationes, de vocum hebraicarum non prorsus certa significatione Lectorem mouentes: ubinam erit germanum Dei verbum? Non quidem in Margine, in quo Versiones tantummodo collocantur, quæ videntur magis a veritate distare: Neque item in contextu Versionis; quoniam Interpretatio in eo posita plerumque probabilitatis fines non excedit: Qua de re præceptum, ab Interprete per Simonium servandum, nullum usum habet ad verba divina ab ipsius Versione certo secernenda. Contra vero nihil in Scripturis non incertum reddet, quodque in animis non populi solum, verum Sapientum quoque dubitationem haud injiciat; qui, si desint præceptiones aliæ, certam Scripturarum veritatem ostendentes, animadvertent, eas levibus adeo inniti principiis, ut sunt regulæ Critices duntaxat humanæ.

Enim vero quid prodest contendere se ab Hæreticorum indole alienum esse, & profiteri, se minime ea, qua Protestantes, opinione imbutum, Biblia nimirum unicum esse principium, a quo pendeat Religio universa: Ecclesiam ex adverso Catholicam præter Scripturam, germanas Traditiones, veluti Religionis fundamentum amplecti: ipsam denique non erubescere, dum fatetur, Textum Hebraicum Bibliorum ex verborum Hebraicorum ambiguitate non una ratione interpretari posse? Quid namque certæ Scripturarum veritati favet Traditio hæc, quandiu eam instantibus Critices regulis non tenebimus? Num Ecclesia, quæ in Textu Hebraico voces ambiguas esse confitetur, eas minime Traditionis subsidio designabit atque definiet, dabit autem Interpreti, Versionem ipsius iudicio meliorem, quantumvis semper incertam solumque probabilem, seligere, atque in contextu collocare? An vero Ecclesia Catholica, quæ sacris Litteris, & Traditioni innititur, paratam non habebit Versionem aliam ab ea, quæ Critices minus accuratæ institutionibus erit constituta?

ta? Quid prodest denique Ecclesiæ huic, Scripturis & Traditione pendere, & sateri in ipsius Textu voces ambiguas reperiri; quandiu filii ejus, comementui habentes leges, ab hac conditas Traditione, ut ambiguas Textus Hebraici voces definiret, fallaces duntaxat sequuntur humanæ radios rationis, audaciori Criticæ munitæ, quæ sanctæ & colendæ antiquitatis desertores præcipites semper agi?

A R T I C U L U S IX.

Regule Criticæ ad Linguam Hebraicam spectantes :

*Ex lib. p. 67. 354.
p. 68. p. 359. et 2.*

NON est satis præsto habere Textum, in quo hæreat curanda Interpretatio; illud quoque interest rei ex Simonio, ut Linguam Interpres perfecte caleat, in qua Textus descriptus fuit. Cum tamen pleræque voces Hebraicæ incerta explicentur significatione, huic incommodo consuleum non erit, subjungit Criticus iste, nisi operam det Interpretes Hebraicæ Linguae alia plane ratione, quam qua solent ut plurimum in Scholis uti, & nisi obtemperet monitis illis, quæ ad perfectam Hebraici sermonis intelligentiam tradidit. Super qua re plura sunt, quæ nobis afferunt dubitationem. Num 1. Interpres Sanctorum Librorum, secundum propria Simonii principia, postquam ita hauserit Hebraicæ Linguae institutionem, ut in præsens mos est hauriri, absolvendæ Versioni isti idoneus non sit, si modo fieri possit: aut saltem si Textus Hebraici Interpretationem nequeat perficere ita accuratam, ut pro præsentis rerum statu desiderare est. 2. Num satis concludant momenta Simonii, quibus Hebraicæ Linguae, ut in novis Grammaticis & Lexicis percipitur, ambiguitatem nititur confirmare. Num denique regulæ, quibus nos imbuere contendit, ut sermonis Hebræorum disciplinam cumulare accepiamus, accuratissimæ videantur, vitiosisque illis, quæ in communem Linguam istam discendi rationem derivat, haud inficiantur.

§. I.

Ad bonam Litterarum Sanctarum Versionem faciendam, sufficit Hebraica Lingua ea ratione incubuisse, qua in Scholis communiter tradisolet.

ID in confesso apud omnes est, post reditum Judæorum a captivitate apud eos Linguam Hebraicam obsolevisse. Cum autem Chaldaica, quæ tum invaluerat, Hebraicæ proxime accederet, ansam dedit hoc Exemplorum Scripturæ Hebraicorum Amanuensibus, ut Chaldaicæ Linguae elementis uterentur, atque ista pro illis non semel ponerent. „ Cre-
„ di-

„diderim, inquit Simonius, ætati illi præcipue tribuendam esse magnam
 „perturbationis partem, quæ in Textu Hebraico nunc apparet, expli-
 „catu sane propterea difficili; nisi omnem mutationem istarum noti-
 „tiam habeamus. „ Porro præceptorum illorum subsidio, quæ ex re-
 „centioribus Grammaticis comparamus, inversiones istæ restitui possunt
 „quatenus fieri potest, & optima Bibliorum interpretatio requirit.

Ex doctrina Simonii ad accuratam Textus Hebraici Interpretationem
 opus est. i. apprimè nosse duo illa Litterarum genera quorum priores
 Hebraice dicuntur *Otiachaffeter* subductæ; aliz *Yehammesec*, hoc est additæ.

II. Interpretis est scire, quoties Litteræ quas vocant *וואו*, videlicet
Aleph *ו*, *Ne Van*, & *Jod*, supprimendæ sunt, & cum aliis mutandæ.

III. Quoniam Codicum Hebræorum Librarii miscent haud raro *Aleph*
 cum *He* *ו*, ad egregium Interpretem attinet distinguere, cum Littera *ו*
He, in verborum sine posita; collocanda sit in Litterarum numero, quas
quiescentes nuncupant, quando vero habenda loco Litteræ *Aleph* *ו*.

IV. Peritus sit oportet, in more Judæorum esse *Aleph* *ו* cum *He* *ו* mu-
 tare; & propterea Hieremiam Prophetam c. 25. scripsisse *Ascem* *וואו* cum
ו, loco *וואו* cum *He* *ו*.

V. Urget pariter novisse, Litteram *ו* *Jod*, in *Aleph* *ו* verti, *ו* *Van* in
Aleph *ו*, & *He* *ו*; quæque sint verba, in quibus *Aleph* *ו* quiescit, &
 in quibus veluti futilis deletur, licet in verborum illorum contextu sit. *
 Mutationes hæc omnes, aliæque, quas nihil attinet memorare, suntque
 referendæ in libertatem, quam sibi vindicarunt Amanuenses, id Littera-
 rum genus addendi aut detrahendi, miram confusionem, atque Interpre-
 ti pertincommodam in Textu Hebraico pepererunt.

Aliæ multæ sunt Grammaticæ Institutiones, a sapienti Scripturarum
 Interprete non ignorandæ. Siquidem ut supersedeamus quamplurimis
 Grammaticis Levitatibus, ut de *Seeræ*, de *Daguef*, de *Hatephpatach* &c.
 iisque omnibus, quæ ad nominum verborumque inflexionem pertinent,
 Interpretes artem tenere debet, revocandi nomina & verba ad radices suas;
 explicandi mutationes punctorum, quæ ab accentibus proficiuntur: sci-
 re proprietates singulas, diversosque litterarum cum verbis nexus, & di-
 stinguere ea, quæ ad radicem & Alphabeti necessitatem pertinent, **
 quæque adjuncta, & ex accidenti sunt.

* Hinc fit, alia esse verba plena
 & integra, alia manca & mutila.
 Plena dixeris, quibus appositæ sunt
 Vocales antiquæ: mutila, quando in
 ipsis desiderantur.

** Litteræ, ad Alphabetum e rei
 natura spectantes, sunt secundum

doctrinam R. Jonæ Grammatici præ-
 stantis *x*, Guimel *ו*, Daleth *ד*, Zain
ז, Cheth *ח*, Teth *ט*, Samec *ס*, Ain
ע, Phe *פ*, Thade *ת*, Quoph *ק*, Re-
 sch *ר*; aliæ vero Litteræ ex acciden-
 ti sunt, sive additæ.

Abſit pariter ab Interprete bono, perſpectas non habere quaſdam Grammaticæ facultatis regulas, quæ non parum ad tollendam Textus Hebraici perturbationem conducunt, eoque præſertim recidunt, conſueviſſe Scripturam res eaſdem, eademque non ſemel verba repetere. Cognoscat neceſſe eſt, deſſe in ea multa, redundare, transferri, pluralia ſingularibus addi, ſingularia pluralibus; voces diverſa ratione ſcribi, nomina feminini generis cum verbis maſculino more conſtructis, item maſculinum cum verbis feminæ genere compositis, alioſque ſimiles uſurpari a communi lege remotos dicendi modos, quorum exempla Grammatici homines non ſubtrahunt.

Oportet denique, egregium Interpretem, ut fieri poteſt, de quorundam verborum pene ignotorum interpretatione erudiri, ut ſunt nomina menſurarum, ponderum, animalium, gemmarum, aliorumque ſimilium.

Ece tibi præcipuas regulas, a perfectio Textus Hebraici Interprete ſciendas. Non inſciabitur ſane Simonius, eas omnes percipi poſſe a Grammaticis Libris cum manuſcriptis, tum in lucem editis, atque a Lexicis celebriorum ſapientiorumque Rabbiorum, uti R. Judæ Ching, * Rabbi Jonæ, Aben Eſſæ, ** Davidis Kimhi, *** Eliæ Levitæ, **** aliorumque mukorum Grammaticorum, ſive eorum, qui illos ſunt conſecuti.

* Judas Ching inter Judæos Grammaticos omnium opinione ſapientiſſimus, quem propterea appellant *Grammaticorum primum & Principem*. Cum Rabbini hic non vixerit niſi Sæculo XI. ad annum Jeſu Chriſti 1030., id induxit Morinum, & Voſſium, ut crederent, vetuſtiorẽ non eſſe apud Hebræos artem Grammaticam. Verum non eſt ille quidem primus Grammaticus Hebræicæ Scriptor, quamvis ei maximam dederit perfectionis acceſſionem. Quod efficitur verbis Davidis Kimhi: *Jamcerto, inquit, qui præceſſerunt nos, ad tam Linguam Sanctam attenderunt, docueruntque vias & regulas ejus ſapientes, qui vixerunt ante nos. Caput autem & dux Doctorem & Inflauratorem Lingua fuit ſapienter Ithuda Paſſi, cognominatus Ching; in cujus tempore perverſa erat in ore hominum corruptaque admodum. Kimhi in Præf. Libri Michol. Judas Ching Arabice Opera ſua ſcripſit, inter quæ magni nominis Lexicon, non tamen impreſſum; quemadmodum Grammaticæ R. Jonæ qui inter me-*

ſiores vetuſtioresque Grammaticos Judæos reſenſetur.

** Autor hic ex Judæiſſis, quotquot extiterunt, literatiſſimis, nomenque *Sapientis* adeptus eſt. Ejus in Scripturam Commentaria edita ſunt in Maximis Bibliis Veneta, & Baſileenſi, Grammaticæ vero Hebræica Typis tradita eſt Venetiis 1546. Aben-Eſra natione Hiſpanus Sæculo XII. exeunte, & XIII. ineunte floruit. Commoratus aliquandiu Romæ Rhodium conceſſit, ibique anno circiter 1217. deceſſit.

*** Præſertim in pretio eſt Davidis Kimhi via & ratio docendi, ejuſque diſtinctionis perſpicuitas. Judæi recentes cum omnibus aliis Grammaticis anteaſerunt; iidemque Chriſtiani ferme in omnibus ſequuntur tum in Bibliorum Verſionibus tum in Lexicis. Superſtes erat adhuc XII. Sæculo occidente, & latet verum ſuæ mortis tempus.

**** Quamquam R. Eliæ Levitæ eſſet Gente Germanus, longius ſagittæ ſtadium Romæ & Veneriſis tranſiegit; ubi Hebræicæ Linguae di-

At

At Simonius ipse per se satis super hac re aperit mentem suam. Neesse est, inquit de Calvino disputans, optimam Scripturarum Versionem cogitanti Grammaticen Hebraicam plene calere, quod omnino dederat Calvino. Aliquanto post subdit: Cum dico ad habendam Bibliorum Versionem bonam necessum esse, Grammaticen Hebraicam tenere, animus non est, Grammaticen istam regulis, paullo ante inventis coere. Sive nanque ex regulis, ut modo sit, sive usu ipso citra artem, ut Septuaginta & Hieronymus præstiterunt, percipiatur, utroque modo ad rectam versionem faciendam idoneus Interpres erit.

Lib. 2. c. 34. pag. 316. ed. 2.

Quo principio suadente, quamquam pleraque verba Hebraica ambigua sint, atque incertæ omnino significationis, poterit quis excellentem Textus Hebraici Interpretationem instruere, quin Linguam Hebraicam didicerit alia ratione, atque discitur in scholis, & Lexicis, Hebraice conscriptis. En itaque doctus iste Criticus subvertens hoc loco magnum initium illud, quod alibi statuerat super necessitate discendi Linguam Hebraicam secus, atque in Scholis traditur; quod nimirum Idioma istud multis verbis, dubie significantibus conflet. Immo videtur quoque principium istud satis inanes reddere præceptiones illas, quas aggressus est exhibere nobis, ut perfectam Hebraicæ Linguæ intelligentiam assequeremur. Quorsum etenim tot præcepta satis incerta, si absque illorum subsidio recte potest Textus Hebraicus interpretari?

Denique licet ad Hebraicarum Literarum studium se conferret quis ea ratione, quæ arridet Simonio; modus hic vocum Hebraicarum significationem nunquam statueret: quocumque etenim te vertas, ut Linguam ullam perdiscas, verba illam constantia, si modo ambigua sunt, erunt quoque semper. Comprehendes, si placet, omnes eorum notiones, cognoscas; at semper varia potestate interpretabuntur.

§. II.

Argumenta Simonii, quibus ostendit necessitatem studendi Lingua Hebraicæ aliter, ac fit in Scholis, rem nequaquam concludere videntur.

INitio Simonius pro certo posuit, quidquid artis Grammaticæ nunc traditur in Scholis, depromptum fuisse a Libris R. Kimhi, Aben-Esre, Eliaz Levitæ, aliorumque recentium Judeorum; cumque eruditi Gram-

Lib. 1. c. 3. pag. 156. ed. 2.

matice Christianos multos, eosdemque Cardinales instruebat. Judæorum Criticus præclarissimus exhibetur. quique tantis Traditionibus suis minus adhereret. Plura lucubravir, serique opinio, cum fun-

ditus Chaldaicas Paraphrasés intellexisse: ante omnia vero in Grammatico Hebraico excellisse, de quo libros multos composuit, quorum aliqui latine conversi sunt. Claruit Sæculo XVI.

mat-

matici isti constituerint regulas suas super Scripturarum Codicē a Masorethis circumscripto, contendit Simonius, non potuisse illos speciem Hebraicæ Lingux satis amplam animo informare. Quare cum Grammaticæ, quæ in præsens adhibetur, per ipsum expleta omnino non sit, * nesciret sane diversas, quæ plerisque vocibus Hebraicis accommodari possunt, significationes diligenter indicare, quicumque Litteris Hebraicis operam haud navaret aliter, ac institutione Grammaticarum Rabbinicarum, & passim in scholis discuntur.

Quod si Rabbinii sapientes isti cognitionem satis absolutam Grammaticæ Hebraicæ non habuerunt, ut inde interpretari possent Sacra Biblia adeo cumulate, ut ex Simonii consilio fieret: fateri non desino, ægre admodum persuaderi quemque posse, Interpretem Christianum, Criticumque natione Gallum magis Hebraicam Linguam calere funditus, quam perdocti præceptores isti, qui studium omne contentionemque suam in ea posuerunt; quibusque, ut illam addiscerent, adjumenta plura præstosuerunt, quam Christianis disciplinæ illius studiosissimis.

At quem fugit, inquires, post Regulas Grammaticas universas, de quibus hæcenus, e celeberrimorum Criticorum istorum Libris decerptas, aliasque deinceps super Hebraicæ Lingux instituto excogitatas, non abfuisse, quominus Grammaticorum cum Judæorum tum Christianorum Principes ad hanc quoque diem digladiantur invicem de Litterarum mutatione, de illarum vi, de mutarum radice, ipsarumque punctis &c. adeoque de vera illarum significatione? Et propterea ipsorum de Lingux Hebraicæ præcepta non semper certa sunt, neque item esse possent. 1. Quia Exempla Hebraea, quibus Sapientes isti Magistri usi sunt, differunt pluribus ab antiquis, quod incertissimam Textus lectionem reddit. 2. Vix & rationes illæ, quibus hanc Linguam instaurarunt, nequaquam sunt adeo tutæ ut ambiguitatem omnem de medio tollant. 3. Difficillimum est certas præscribere regulas ad Lingux inconstantiam, ut est Hebraica, intelligentiam. Inficari denique nemo poterit, Grammaticas regulas, a Rabbinis vetustioribus acceptas, satis recentes esse, quippe VII. Sæculo posteriores, in quo Lingua hæc ad nihilum pene redacta erat. Ipsarum itaque ope nemo poterit certa efficere pleraque verba Textus Hebraici.

Hæc Simonii momenta nimis æqua sunt, ut in quæstionem revocare

* R. David Kimhi primus fuit, qui Grammaticam ederet, eamque *Meheol*, idest, *Perfectionem* nuncupavit. Hinc opus hæc erat, Librum esse genere illo perfectum. Judæi Christianique sequentium temporum

alias iis, quas tulerat, regulas addiderunt. Buxtorfius vero Pater eo successu rei tantæ operam navavit, ut suis omnibus doctissimis antecessoribus antecederet.

queant. Nihilominus si verum est, quod contendit ipse, animadvertit Forsterus, * leviter in Hebraicis litteris tinctos esse Rabbinos, neque solum semper esse, Interpretationem sequi per eos verbis Hebraicis adjectam; ** illud aperte consequens est, quaecumque hic objecta a Simonio sunt, spem omnem praecidere nobis, hac aliquando fruendi felicitate, ut Versionem hactenus editis emendatiorem habeamus. Si namque sentit Criticus hic, consilio huic, opere praestando, satis non esse praceptorum Grammaticorum studium, ut passim in scholis colitur: alii quoque fortassis Sapienter dicant in rem suam, Criticas leges super hoc negotio ab isto Scriptore traditas nihilo videri solidiores, aut minoribus incommodis obnoxias. Quod sequenti §. nos probaturos esse confidimus.

§. III.

Critica Simonii praeceptiones ad perfectam Hebraicæ Linguae intelligentiam non sunt undequaque accurata.

Illud proficemur necesse est, perbeatum, eundemque satis eruditum fuisse Simonium qui Linguam Hebraicam, Rabbiorumque libros non modo ipsorum instar intellexerit, in liisq; quæ hujus Idiomaticis Magistrorum aciem fugerant, introspecterit; verum etiam ætate nostra, ut fert ipse, Linguam tot sæculorum intervallo deperditam invenerit, nobisque ad eam perveniendi semitam certissimam straverit. Quæ

* Theologus hic proteflans Lexicon Linguae Hebraicæ concinnavit, Simonii judicio probatissimum. In Praefatione considerat, se satis mirari non posse, Christianos tantifacere Judæorum Commentaria, in quibus neque via ingenii locet, neque Dei cognitio, neque Artium, vel Linguarum, ne demta quidem Hebraica, intelligentia: quibus addit: *At quod ad Sacra Scriptura intelligentiam atque etiam Hebraeæ Linguae cognitionem attinet, praestiterunt, quæ laudem merentur, omnino nihil. Nam Dictionaria & Commentaria ipsorum plus obsecuritatis & erroris in Ecclesiam Christianam iniecerunt, quam lucis & veritatis.* Joannes Forsterus ex Proteflantibus Theologus diem supremum obiit Vvinterbergæ 1. Decembris 1756.

** Si fides est Davidi Kimhi, & Talmudis Auctoribus, celeberrimi Rabbiorum verba multa Hebraica ex Arabica & Græca Lingua prom-

serunt, vel fortuito ab advenis, iisdemque Mercatoribus, & Ancillis. *Deprehendimus, inquit Rabbini hic, Magistros nostros Linguam de Lingua didicisse, cum dicunt in Talmuda nesciebant Magistri nostri quid esset אריותא, audierunt ancillam eujusdam Rabbini dicentem cuidam mulieri: accipe תריתא, id est scopas, & scopas domum. Nesciebant quoque Magistri nostri, quid esset יבולא יחבא, audierunt quendam Arabem mercatorem dicentem cuidam homini: accipe onus tuum, & impune camelo. Praeterea statuerunt nonnulla praecepta supra linguam alienam, ut cum dicunt, quis est sensus istius dictionis יבולא? significat illa artem: Dixit enim R. Abiba, cum ambularem per Arabiam vocabant Arriem Jobala &c. Morinus bene longum Talmudis locum recitat, in quo dicitur, unde hanferint Rabbini multarum vocum Hebraearum potestatem. Exerc. Bibl. Exerc. 6, 6, 5. pag. 226.*

si ha-

si habemus explorata, quis inficias ibit, felix inventum hoc ad Sæculi nostri dignitatem pertinere, atque inter illustriores egregiosque, a Critice per hæc tempora partos, fructus esse collocandum?

Postulat itaque præsentī res, ut dispiciamus anne satis tuta & accurata sit nova hæc via & ratio discendi, vitiisque illis careat, quæ in communibus Grammaticis emergunt. Quicumque itaque cumulatam Hebraicarum Litterarum notitiam assequi studet, ab his, ait Simonius, ne flectat. 1. Interest consulere veteres Interpretes Græcos, & Judæos in Lingua Hebraica peritissimos; 2. His addi poterunt S. Hieronymus & Masorethæ. 3. Se referat ad antiquarum Versionum interpretationem; quin prætereat alias Linguas, ad earum cum Archetypo collationem habendam appositas. Denique adhibebit Concordantias Corradi Kirkeri; & Marii de Calasio.

Porro illud nobis cōmmodè accidit, non urgeri nos, ut ad ostendenda præceptorum istorum vitia aliunde argumenta mendicemus; cum nihil requiratur ulterius, quam eacum ipsis Simonii principis comparare.

Si ex ejus mente a primis Sæculis innumeris locis interpolatus fuit Textus Hebraicus; sique Versiones omnes sunt mendosiores; si Græci Interpretes, Doctissimi Rabbīnorum in Lingua Hebraica; Origenes, S. Hieronymus, alique Patres, & Masoræ Scriptores iis in erroribus versati sunt, quos alibi retulimus, iisque tribuit Simonius; non erit facile persuasum, posse quem Scriptorum istorum consulto perfectam intelligentiam, intimamque Hebraicæ Linguae vim assequi, & constantem certamque vocibus Hebraicis ambiguis significationem accommodare. Idque eo magis, quo Autorum illorum nemo, Critici hujus confessione, Linguam illam plene perspectam habuit, neque satis amplam ipsius speciem animo informavit. Contendit denique, hosce omnes doctos Scriptores corruptissimas tantum Versiones fecisse, præjudicatisque citius opinionibus suis, quam Textus Hebraici Litterali sensui adhæsisse.

Quamquam autem Græca veteris Testamenti *Concordantia*, a Conrado Kirkeri Cl. Protestante Augustensi edita Francofurti anno 1607. duobus vol. non mediocri utilitatis ad sacros Libros intelligendos opus sit, & Lexici Hebraici loco haberi possit; gravem tamen in ea culpam notant, quod nimirum in Græco Septuaginta Interpretum ab Editione Complutensi, quæ germana ipsorum Versio non est, haud recesserit.

Concordantia Marii de Calasio, * quæ revera vocum Hebraicarum Biblio-

* Marius de Calasio, Ordinis Minorum, Hebraicæ Linguae Professor Romæ, prelo ibidem dedit *Concordantiam* suam 4. Volum. in fol. anno 1621. In Margine positæ sunt Vet-

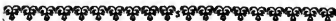
sonum Septuaginta & Vulgatæ varietates, ut obtutu uno pateat, in quibus tria Biblia hæc discrepent, & in quibus coincinant. Insuper præfert quoddam Lexici genus, in quo rum

rum, quæ in Libri contextu sunt cum Versione Latina, *Concordantia est*, ad perfectam verborum Hebræorum vim intelligendam magno erit emolumento. Nihilofectus cum Hebraicæ hujus *Concordantie* summa a *Concordantia* Judæi R. Nathan manaverit, atque a R. Mardochæo aucta deinceps fuerit, non putamus eam Linguae Hebraicæ satis amplam notionem imprimere. Quamobrem neque ista, neque Conradi Kirkerii *Concordantia* tanti esse possunt, ut vocum Hebræicarum ambiguum significationem constituent, certam reddant, diversasque, quæ plerisque verbis Hebraicis apponi possunt, interpretationes enumerent accurate.

Id quidem ultro datum volumus Simonio, præcepta ipsius de abso-
luta Linguae Sanctæ peritia ad definiendum non prorsus certum alicujus
vocis Hebraicæ sensum non parum posse conducere: verum via hæc &
ratio omnem ne scrupulum evellet, qui oriri poterit super ea, quam ha-
bet, Linguae Hebraicæ eruditione, super novæ Grammaticæ suæ regulis,
& super excogitati ab eo Lexici accuratiorne? Utrum inducet omnes,
ut cum eo sentiant aut de Textus Archetypi Lectionibus, aut de expli-
cationibus a nova Grammaticæ petitis; aut eo trahet, ut credant, tu-
tum semper fore ipsum sectari? Confidimus sane, non laturum grava-
re Simonium dubitantes nos, an quæcumque tradidit, traditisque super-
struere potest, de Hebraica Lingua præcepta, ita recta sint, perspicua, &
accurata, ut universas Grammaticorum controversias dirimant de Li-
terarum mutatione, potestate, punctis, multorum verborum radice,
&c. Neque item moleste accipere debet, nos haud omnino persuasum
habere, ex ipsius instituto impleri posse omnibus numeris consilium
suum; neque illum leges suas super Exemplaribus, quam fuerint Rab-
binorum Codices, emendationibus statuisse, ut omnem Textus Hebrai-
ci ambiguitatem tollant; neque tandem post tot pronunciata & præce-
pta sua minus inconstantem esse Linguam Hebraicam, aut per ea ipsius
inconstantiae mederi posse.

cujuslibet vocis Hebraicæ notionem] cet; Syriaca, & Arabica, quod max
indicat, & comparat simul cum aliis] gniam habet ad verba Hebræa cognos-
cognatis Linguis, Chaldaica videli-] icenda, opportunitatem,

ARTICULUS X.

De aliis nova hujus via regulis. In quam rem Spanhemii locus recitatur.

Superesset quidem nonnullas super aliis documentis a Simonio additis dubitationes sigillatim afferre; verum quoniam præcipua, quæ in ea intentari possunt, objecta superius attigimus, satis erit, ut molestiam repetendi evitemus, huc traducere quæ animadvertit Spanhemius in epistola ad quendam amicum data, & Parisiensibus Typis 1678. vulgata, in qua ipsi Historiæ Criticæ rationem reddit. Hoc etenim scripto strictim refert quæcumque in Simonianas urgeri possunt institutiones, de quibus oratio est.

Epist. Spanhemii pag. 601. col. 2. & 3. sepe Gall.

» Quis, inquit, pro Simonio spondebit de ea, quam prætulit, ratione affigendi puncta, vel vocales Litteras mutandi adversus Masoretharum, aut Veterum Versionum, aut Magistrorum Hebræicæ Linguæ cum Judæorum tum Christianorum autoritatem; quod statim novum in Textus hujus Sacri Linguæ explicationis sensum invehit? Quantumvis desceat Capelli Criticæ super hoc Textu facultati; quam dici poterit, præceptum esse debere Operis sui fundamentum; non desinit tamen multa quoque in ipsa reprehendere, & rueri, vel Capellum immodice varias Scripturarum Lectiones auxisse, vel perquam modice Masorethis tribuisse. Cumque nihil certi aut indubitati ipsius opinione sit, tum in præclara hac Judæorum super Sacris Litteris Criticæ, tum in vetustis Versionibus, sive Græcæ sive Latinæ Ecclesiæ probatis, tum in intelligentia Linguæ Textus Archetypi, quæ in præsens habetur, & multis retro sæculis habita est; quid firmitatis, quid auctoritatis ex hac nova Interpretatione redundabit? Integra ne res erit judicio tuo, si dicas, eam Simonianis regulis accommodatam fuisse? At dum propterea Patris hujus judicio & eruditioni subjicitur; nonne subditur pariter Criticæ cujusvis alii, qui se aut ipsi parem, aut doctiorem existimet? Cui disciplinarum Hebræarum studiose ratum erit, Simonium ætate hac regulas apponendi puncta melius tenere, incertumque jacentis hujus Linguæ ingenium assecutum fuisse, quam antiqui illi præstantesque Masorethæ, quam ceteri omnes Judæi Critici, qui curam omnem diligentiamque ad id contulerunt; patrum suorum traditione ad eos manaverat: & antiquiora minusque vitiosa Textus

„ tus hujus Exempla possidebant? Quis eorum, qui cum Morino, aliis-
 „ que tum ante tum post ipsum plurimis, vetustas Versiones Textui
 „ Hebraico anteponunt, persuasum habebit, Textum hunc, a Simonio
 „ ad Criticos suæ præcepta revocatum, futurum Archetypo veteri ma-
 „ gis affinem, ac Codices tot ante sæculis, sive a Septuaginta Interpreti-
 „ bus, sive a Vulgatæ Scriptore in deliberationem vocati? Nulla est, si
 „ ipsum audis, Providentia divina, nulla Patrum aut Conciliorum au-
 „ thoritas, nulla Ecclesiæ his vel illis consentiens Traditio, quæ huic
 „ Criticæ arti resistat. Ceterum quid inquit Simonius, si Critice ipsius,
 „ quantuncumque demum illam amplificet, non est tamen vel ad Au-
 „ thorum profanorum correctionem & explicationem admittenda? Illud
 „ certe ignorare non potes, Ingeniosissimos Operum Græcorum & Latī-
 „ norum Criticos regulas severiores asserre, neque tantam pati, aut
 „ concedere licentiam, quantam largitur Simonius cum in Textu Libro-
 „ rum Sacrorum instaurando, tum in nova Versione instituenda. „

Verum enim vero licet Simonio daremus ultro, regulas Criticas, ab
 ipso pro nova Interpretatione traditas, accuratas esse, aut firmas adeo,
 tutasque, ut res postulare; reliqua tamen est aliqua de illis dubitatio.
 Videtur etenim Critici illius fuisse, alias adjungere leges, quibus rectus
 usus fieret ante positarum. Atque illud non est abs re dicere, eum
 se gerere instar Historici, qui magnifice jactans se Chronologiam inor-
 dinem aliis, quotquot Sapientes tenuerunt, accuratiorem redacturum,
 ut absoluta habeatur annorum noticia, qui ab Orbe condito ad Christi
 adventum præterfluxerunt, hanc viam & rationem teneret. Unaquæ-
 que Chronologia supputationem quandam ponit, quam sequitur. Porro
 illud necesse est ante omnia constituere, utrum ex Versione Vulgata,
 aut Septuaginta repetenda sit Scripturarum Chronologia. Quare cum
 Versio Septuaginta ad Textum Hebraici normam facta sit, Textus hujus
 ratio subducendi annos anteferenda est rationi Septuaginta. Quoties enim
 sermo est de summa incunda, standum citius est ei, quam tradit Tex-
 tus Archetypus, non vero illi, quæ oritur a Versionibus ex eo compa-
 ratis.

Postito principio isto, diceret exinde Historicus hic, expendere præstat
 annorum numerum, qui a condito Orbe ad Diluvium intercesserunt, a
 Diluvio ad Abrahæ vocationem, quique signanter indicandi sunt, non secus
 atque illi, qui exierunt a fuga Ægyptiaca ad constructionem Templi Sa-
 lomonis. Nefas erit haud significare, an interregna temporibus Judicium
 includantur nec ne in tempore Liberatorum istorum populi Israelitici.
 Calculis denique accurate subductis annorum, qui ab extracto Templo
 ad exitum & Captivitatem Babylonica, atque deinceps ad nativitatem Jesu

Christi præterierunt, servatis diligenter initio, fine, & Interregnis Regni Judaicorum, aliarumque Nationum, ut quæ defunt in Scripturæ Chronologia implentur; tum etiam numero Summorum Pontificum, annorumque, quibus Supremo Sacerdotio functi sunt: his exactis, concluderet erudicus hic Historicus, emerget Chronologia hæcenus institutis accuratior.

Nemini revera dubium esse potest, rectissimam fore Chronologiam istam, quæ caret tantummodo legibus ad hanc rationem incundam idoneis, Ecce, ut videtur, quo propemodum recidit via docendi Simonii. Primo loco Textum Archetypum statuit; petit deinde, ut plures inter Textus hujus Lectiones melior in Versionis contextu collocetur; ne interpretatio cum varia Lectione misceatur; ut omni animi diligentiæ Textus distinguatur ab iis, quæ Textus non sunt; ut puncta mutantur, quoties rite posita non videntur; ut Textus Archetypus Versionum ope, Versionesque Archetypi subsidio restituantur; ut denique ceteræ Critices regulæ non omittantur. At multis id constans erit & ratum, necessum esse, alias regulas cogitare, quibus hæc servantur. Quod a Simonio peristolatur, sive ab iis, qui consilii sui specimen probant & documenta: si tamen amant nos vestigiis eorum hærete.

At ponamus pro certo, edidisse in lucem Simonium Sacra Biblia; ad legum suarum præscriptum efformata, exitumque revera notioni illi respondisse, quam animo adumbraverat: quis affirmare poterit, Versionem ab eo elaboratam magis Textui Archetypo accedere, quam Versio S. Hieronymi, Septuaginta, aliorumque accedat, qui Textum eundem interpretati sunt? „Quandoquidem per eum Archetypus hodiernus gravissimis vitiiis notatur, innumeris locis corruptus est; Versionesque cum Græcæ tum Latine sunt multo mendosiores... Servata sane ratione ista, tanti operis erit dicere, novam Interpretationem magis Hebræum Textum referre, ac Versiones Septuaginta, S. Hieronymi, aliæque: quanti pronunciare, utrum Pictor imaginem aliquam feliciter sit imitatus, eujus cum autographum tum exemplum perierunt. Postremo licet propugnare quis vellet, institutam ab ipso Versionem apprime Textui Archetypo congruere; tum fas erit nobis Simonii concessione eo uti argumento, quod affert, ut ostendat parum accuratam supputationem, quam ediderunt Rabbini. Punctorum vocalium, Accentuum, verborum, & versiculorum Biblicorum. * „Quamquam, inquit, verum

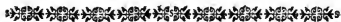
H. J. Crisp. l. v.
c. 1. pag. 138
col. 2.

H. J. Crisp. l. v.
c. 1. pag. 140
col. 2.

* Testatur nobis Simonius, se vidisse Periphrasim versutum MS., in quo reperitur omnium rerum istarum enumeratio hoc pacto: *Parfietib*: sive magnæ Genesios Partitiones sunt

duodecim. Quæ vocantur *Sedarim*, hoc est Ordines, sunt 43. Versiculis constat 1534., verbis 20713., Litteris 78100. Continet Exodus *Parfietib*: ph 11, Sedarim 33., 1209 Versiculos, et esset,

esset, Judæos universas Textus Hebraici Litteras recensuisse, totidemque esse etiam nunc apparet; nihil inde effici posset, nisi eos Exemplorum suorum litteras numerasse, quod non indicit quidquam aliis Codicibus commune; quandoquidem apud Masorethas nequaquam erant germana Archetypa, neque ullum est præter primum Archetypum, a quo cetera dirigenda; eoque magis, quo Amanuenses magnum detrahendi addendique Litterarum numerum sibi libertatem vendicarunt. Convenire igitur inter nos & Simonium posset, novam Interpretationem suam futuram magis Textui hodierno Hebraico similem, quam Versiones antiquæ, at id nihil indicere cum vetustis Textus exemplaribus, neque item cum ejusdem Textus antiquis Exemplis commune; quæ castigatiora præsentibus emendatioraque fuisse par est.

ARTICULUS XI.

Non apparet, Simonium in nova Interpretandi ratione ullam Traditionis auctoritati locum dare.

UT quod æquum est Simonio tribuamus, libenter fatendum est; cum centies in Scripturarum Interpretatione Traditionis necessitatem cognovisset. Ab ipso Historiæ Criticæ Proœmio declarat, nihil certi de Religione affirmare quem posse, nisi Traditionem cum Scripturis conjungat; sique juris regulam a facti præscriptione sejungat. Ex Vetusta hac Christianæ Religionis Epitome difficilia Bibliorum loca interpretanda esse Propterea Concilii Tridentini Patres jussisse prudenter, neminem adversus unanimem Patrum sententiam Sacras Litteras explicare.

*Conc. Trid.
Sess. 4. De
de Script. Can.*

Alibi legere est verba hæc animadversione digna. „Extitit perpetuo in Ecclesia quædam Religionis Synopsis a Scriptura non pendens, ad quam redigendum est quicquid in ipsa Scriptura obscurum est. Ordinem hunc secuta sunt Concilia in Decisionibus, in quibus Episcopi narrabant fidem in suis Ecclesiis receptam. Non est visum ipsis, confugiendum esse necessario ad Grammaticos, & in Criticæ peritos,

*Hist. Crit. l. 3.
p. 10. pag. 405
col. 1.*

63467. Litteras. Complectitur Leviticus Parvulus 10. Sedarim 25. Versiculos 859. voces 11903. Litteras 44989. &c. Animadversum in Talmud de est, Litteram *Pau* 1 in Verbo *gaw* bon 1703. Levit. 11. 41. totius Pentateuchi mediam Litteram esse, Hist. Crit. l. 1. c. 26, pag. 139. col. 2.

Mid. c. 6 pag.
176, col. 1.

„ ut locus aliquis Bibliorum difficilis explicaretur . „ Fieri nullo modo potest , inquit alibi , ut Libri divini explicentur , nisi ex notionibus quas de Religione invexit Traditio . Demum necessitas Traditionis in Scripturarum Interpretatione ita est in universo Simonii Opere firmiter constituta , ut Protestantes , qui in illud arma verterunt , * in hoc præcipue doctrinæ capite vim posuerint , tanquam eorum omnium fundamento , de quibus in Historia Critica disputat .

Cui vero non infidisset opinio fore , ut autoritas Traditionis esse deberet , essetque unum novæ docti hujus *Rabbanistæ* vix & rationis fulcimentum , ** unde perfectiorem hæcenus editis Bibliorum Interpretationem compararet ? Attamen non videtur verenda hæc auctoritate uti velle ; si de re hac ex ipsius principiis transigendum sit , immo ex regulis in Versionis suæ instituto latis .

Qui profecto invicem hæc componere ? Hinc affirmare fieri nullo modo posse , ut Libri divini explicentur nisi ex notionibus , quas de Religione invexit Traditio : illinc vero in Scripturarum Interpretatione Critices luminibus , quod facit Simonius , deferre magis , quam Ecclesiæ & Patrum auctoritati , ex quorum testimonio manat Traditio ? Promptum esset plura loca recitare , in quibus super hac re aperit mentem suam ; at satis erit duo vel tria innuere .

Mid Crit. l. 3. p.
177. p. 158. col. 2.

„ Sixtus Senensis , inquit , novas omnes Litterarum Sanctarum Interpretationes rejicit ; quod nequeant nisi perturbationem in Religionis „ negotium inducere , neque alius sit diversas opiniones conciliandi „ modus , quam Ecclesiæ judicio rem submittere , ad quam unam pertinet „ veras Scripturarum Interpretationes a mendacibus scernere . . . un-

* Autor Proemii Editionis Historiæ Criticæ a Leers instructæ , narrat , in quadam Synodo , apud Baravose celebrata , parum abuisse Patres , quin libellum supplicem ad Belgii Provinciarum Proceres darent , ut Simonii Historia Critica supprimeretur , quam continebant repugnare maxime Protestantium initiis , quippe eos Traditioni subicere conaretur . Velinus Minister in Epistola ad Boylium Folhamo datam 14. Maji 1678. probare nititur adversus Autorem Historiæ Criticæ Veteris Testamenti noam esse Fidei regulam Scripturam Sanctam . P. Ambrunus Minist. r item in responsione ad Historiam Criticam typis commissam Rotterodami 1685. æque ac Autor Libri inscripti *Sensu nonnullorum Theologorum Batavorum*

de Historia Critica V. T. Gall. , aliudque Scriptum , cui titulus : *Prognatio eorumdem Theologorum* reprehendunt acriter Simonium , quod omnia ad Traditionis auctoritatem referat , atque hinc , ut videtur illis , Scripturarum dignitatem imminuat .

** Hoc pacto nuncupat semetipsum Simonius in Epistola 14. Septembris 1684. missam ad Fremontium de Ablancurtio , qui in Epistolis omnibus ad Simonium nullo alio , quam *Caraita* nomine signabatur ; & propterea Simonius passim *Rabbanistæ* nomen usurpabat in iis , quæ ad ipsum reddebant , ut alteri opponeret . Notatione 58. in Epistolam xix. Anecdotorum Simonii Rotterodami apud Leers 1701. pag. 168.

de colligit necessum esse in Traditione quiescere, quam in id genus difficultatibus exhibet nobis Ecclesia. At videtur mihi nimis initium hoc suum amplificare, & occasionem nactus omnia prorsus ad Ecclesiam autoritatem redigendi, in iis, quæ Religionem attingunt, potestatem ipsi conferre, ut de rebus Criticis tantummodo & Grammaticis pronunciet. * „ Audis clarum hunc Criticum, negantem Ecclesie facultatem varias de Scripturis opiniones componendi, videlicet interoscendi germanas fallacesque Interpretationes, causamque prætexentem, quæstiones istas ad Criticam solum & Grammaticam pertinere: sive, ut melius dicamus, videtur ex ejus mente decisio Quæstionum ad Sacras Litteras spectantium esse potius e re Critica & Grammatica, quam Ecclesie; quod non convenit cum iis, de quibus nos ipse superius monuit. Non visum fuisse Patribus Conciliorum, confugiendum necessario ad Grammaticos, & in Critice peritos; ut locus aliquis Bibliorum difficilis explicaretur.

Lib. 2. c. 20. p. 405. col. 1.

Quod autem est Patrum Ecclesie, cujus unanimis sensus Traditionem parit, habeto qui loquatur. „ Non desunt inter nos ad hanc diem Viri Litterati, qui id unum urgent, eoque contenti sunt, ut colligant, quæcumque super Bibliis Sanctis in Patrum Operibus reperiuntur; quali vero magis Patribus, quam aliis Interpretibus res prospere cesserit. . . . Certum est Patribus defuisse quædam necessaria subsidia, tempusque ipsum eos defecisse, ne se altius in gravissimas Quæstiones Biblicas inferrent. Commentaria novorum Interpretum Veterum Commentariis debent pluribus locis præstare. „ Uterius quoque alibi progreditur. „ Non semel accidit, dicens, Patres Bibliorum Textum ad sensum suum accommodare; atque anceps consilium esset, Codices ipsorum citationibus reficere. „

In Prefatione.

Lib. 1. c. 13. p. 12. col. 2.

At enim, si hæc vera sunt, inquires, non video, qui potuerit Simonius mandare Litteris. Fieri non posse ut Divini Libri explicentur, nisi

* „ Simonius, inquit Hæreticus quidam magni nominis, Critices sue regulas in notum Sixti Senensis opus exercens, asserit, nimis eum Ecclesie autoritati tribuere, cum tribuit potestatem ferendi iudicium, de rebus ad Criticam & Grammaticam unice pertinentibus. Interea autem Criticam & Grammaticam istam sensuum hujus Sanctæ Scripturæ Dominam & iudicem renunciat, quibus in Opere universo jus statuit Sacrorum Librorum Textum restituendi, soli-

gendi explicationes vocum ambiguarum, aut Punctorum, quæ in Bibliis verba mutant, instaurandi denique cum Textum archetypum tum veteres Versiones: quod idem est ac dicere: Religionem per eam a Scriptura non pendere; hanc autem Scripturam Criticæ & Grammaticæ arti Patriarchus & sectatorum ejus submitti, eandemque Criticam & Grammaticam esse Ecclesie minime obnoxiam. Spanhemius in Epistola sua pag. 609.

ex notionibus quas de Religione invexit Traditio ad hanc redigendum esse quidquid in Scripturis obscurum est; quandoquidem Traditionis hujus alia ponit præter Ecclesiam & Patres fundamenta, quos non videtur, ut ferunt principia sua, iudices istorum idoneos agnoscere. Ecclesia per ipsum facultate non pollet pronunciandi de rebus, quæ ad Criticæ & Grammaticæ solum attinent, atque in istas videtur omnes Bibliorum difficultates redigere. Sanctis Patribus, si eum attendimus, nihilo magis, quam aliis Interpretibus res prospere cessit: idemque anceps consilium est, Codices ipsorum citationibus reficere. Neque pariter comprehendere animo possumus qui dixerit, *Patres Concilii Tridentini in hisse prudenter, neminem adversus unanimitatem Patrum sensum Divina verba explicare*; Sapientum erit decernere, utrum Doctrina hæc Simoniana Decreto huius Concilii Tridentini respondeat, cui tamen adeo honorifice subdi videtur.*

Nihil est, cur a flagranti hoc Rabbanista præstolemur, cum hæc Traditioni in nova sua Interpretandi ratione, qui universa ad momenta Critica traducit, quique eum Traditionem, eum Scripturas Critices suæ legibus videtur subijcere. Satis est oculos ad pleraque ejus instituti præceptiones convertere. Interest ne Textum seligere, qui novæ Versioni suæ fundamentum sit? rationis tantummodo consulit intelligentiam. Oportet meliorem Lectionem statuere, quam in contextu Interpretationis ponat, quæque sine controversia ad intimam Scripturam sæpius pertinet, ipsiusque pars est? Tanti Viri ingenio tribuendum est, cum hanc vel illam Lectionem anteferre, non vero Traditioni Ecclesiæ, quæ eam servaverit. Nonne quæstio est dispiciendi, quæ revera ad Textum spectent, quæque non? Negotium vertit super punctis aliquibus, quæ Archetypi Textus sensum crebro mutant,* quemadmodum diversa Accentuum &

* Decretum Concilii hoc pacto exaratum est. *Sancta Synodus ad coercenda petulantia Ingenia decernit; ut nemo sua prudentia innixus, in rebus fidei & morum, ad adificationem doctrinæ Christianæ pertinens, Sacram Scripturam ad suos sensus contrahens, contra eum sensum, quem tenuit & tenet Sancta Mater Ecclesia; cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione Scripturarum Sanctorum, aut etiam contra unanimitatem consensum Patrum, ipsam Scripturam Sacram interpretari audeat; oīamque huiusmodi Interpretationes nullo unquam tempore in lucem edenda forent.* Conc. Trid. Sess. 4. Decr. de Script. Canon.

* A nimadvertit Morinus, vocem דָּבַר *dabar* scribi, & enunciari posse octo modis, qui res apprime diversas significant. 1. דָּבַר *dabar*, verbum, res, sermo. 2. דָּבַר *debar*, pestis. 3. דָּבַר *debar* aditum, oraculum. 4. דָּבַר *dabar*; cum a posteriori brevi, dixit, locutus est. 5. דָּבַר *debar*, loquens. 6. דָּבַר *dabar*, dictum. 7. דָּבַר *debar*, loqui. 8. דָּבַר *dabar*, loquere. Libro c.

Exerc. Exercit. 6, c. 2. pag. 195.

In-

Incisorum positio? Id omne, ut opinatur ille, quantumvis reipsa Scripturas attingat, liberum est Interpreti, qui jus habet mutandi, addendi, detrahendique a Textu, quæ magis libuerit, ubi meliorem sensum deprehendat. Id omne necesse est, Critices suæ regulis obtemperare, atque apud Tribunal suum disceptari. Si Traditio, Ecclesiæ judicium, Patrumque autoritas minimam in hoc partem sibi vindicaret, exclamaret veluti adversus injustam occupationem Simonius, quæ in supremæ Artis suæ jura fieret, neque cessaret centies repetere; *non esse hoc loco negotium ad Fidem spectans*. Theologi revocent ad judicium, utrum in arbitrio sit privati hominis invertere, addere, aut demere, ut fert animus, cum ipsi videbitur sensum meliorem offendisse, aliquid, quod ad summam, cogitata, & sensa Archetypi Textus attineat; quin Ecclesiæ Fidem attingat.

*Nihil Crit. in
Præf.*

Nihil fecius quam est verendum, idem exprobratum in Simonio, quod exprobrat ille Protestantibus, ipsique nobis! „Non providerunt, inquit, Protestantes, cum Traditiones Catholicorum perinde ac humanæ sint, abjiciunt, se in idem vitium delabi, quod Catholicis crimini vertunt; quoniam ut genuinum Dei verbum admittunt Bibliorum Interpretationes, quæ plerisque locis nihil nisi humani præferunt. Porro Simonii Interpretatio, quandoquidem in nova sua interpretandi ratione multis locis non ad Traditionem, sed ad Critices suæ regulas se recipit; ut sit verosimile, non afferet undequaque purum Dei verbum, & nihil nisi humanum pluribus locis continebit.

*Lib. 3. c. 27. 15.
col. 6.*

Consecutio hæc natura ipsa manat e principio, quod statuit his verbis. „Interpretis Bibliorum, inquit, est, in margine diversas Interpretationes locare, quæ verbis Textus Hebraici ambiguis reddi possunt; ut discrimen esse possit eorum, quæ revera verbum Dei sunt, quæque ipsius tantummodo Versio, probabilitatis finibus circumscripta. Hæc argumentatio nonne unumquemque certiores efficere debet, absque Traditionis lumine neminem posse inter multas Interpretationes eam seligere, quæ verum Dei verbum sit? Quamdiu Criticis eam statues documentis, nihil nisi probabile complectetur Simonii ipsius confessione, neque certo erit sincerum Dei verbum; & propterea instituta Versio humanis tantum rebus constabit omnibus locis illis. Sapientis itaque Rabbantis hujus munus erat aperire nobis quid inter Versionem ejus, & Protestantium interesset, cum utraqque quidquid pene habent accurati, id Criticis regulis acceptum referre debeant.

Nidno.

Sed heus tu, dicere posset Simonius; nonne apertum est, in præfenti de Critice, non de Fide negotium transigi? Nonne animadvertimus in Præfatione Historiæ Criticæ, & centies iteravimus, quamquam Concilium

*In Resp. ad epist.
de Synodum Gall.
p. 150. col. 2.*

Tridentinum sanxerit, non esse in Scripturarum Interpretatione a Patrum explicationibus recedendum, cautum tamen privatis hominibus non fecisse, ne alias Versiones quaerere, ubi Fidei caput non esset? Excidit ne memoria responsum, quod in rem hanc Spanhemio dedimus, id genus Interpretationum privatorum hominum Opera esse, qui carent autoritate, ut ipsorum Versiones tamquam authenticæ in Ecclesia recipiantur? Denique quis dissimulabit, nos inter novæ rationis Interpretandi præcepta haud oblitos fuisse Traditionis; cum eorum quoddam doceat, consulendas esse veteres Interpretationes, melioresque tum Judæos tum Christianos Interpretes, quæ accedent Opera Patrum?

Verum incommode cadit, responsa hæc obexantia in Simonium ipsum recidere. Si foret hic sermo de Bibliorum Interpretatione magis ad Grammaticen exacta, elegantiori stylo utente nitidiori & clariori, haud agere fateremur, Criticas Leges admodum huic consilio collaturas. At quaestio est, ut superius probavimus, de Versione quoad sensa & cogitata perfectiori, quod profecto rei Criticæ non est, nisi accedat ipsi Traditio, utpote per se ad fidem pertinens. Si vero insistat rursus Simonius, consilium suum nullatenus ad Fidem spectare; exploratum semper erit, Interpretationem ejus incorruptum Dei verbum haud reddituram, & locis multis humanum opus tantummodo futuram; quoniam Scripturarum Divinitas, undecumque sumatur, Criticis Legibus submitenda non est.

Novæ explicationes, quas Tridentina concedit Synodus, non sunt propterea genuinum Dei Verbum, quandiu a Criticis institutionibus solum, remota Traditione, promentur. Neque sane existimamus fore, ut audeat quis aggredi ad confirmandum, Patrum Tridentini Concilii animum fuisse, privatis hominibus tribuere, ut novas Commentationes Scripturarum persequerentur, quoad sensa & cogitata a Patrum commentationibus dissidentes. Et tamen usus documentorum novæ viæ & rationis Simonianæ ad sensa Bibliorum & cogitata, proindeque ad Fidem referuntur.

Atqui si nos inter & Simonium conveniret, redarguendum non esse Interpretem, qui longe aliter a Patribus vertat Biblia in rebus, a Fides & moribus alienis; illud certe dubium esse posset, anne integrum esset, eum temeritatis & arrogantiae insimulare, qui se ceteris omnibus præferre arbitraretur: præsertim si illud attendas, eas quoque res, quæ in Sacris Litteris indifferentes videntur, nexus sæpe maximos cum iis habere, quæ Fidem & Mores attingunt. Quamobrem præceptum consilium semper erit, in his omnibus a Patrum Sanctorum idem sentientium mente se subducere.

Quam-

Quamquam Ecclesia Versiones novas minime authenticis accenseat ; non tamen sequitur hinc, licere privatis hominibus Traditionem non sectari ; quæ Scripturarum sensa in Fidei morumque negotio constituit . Propterea cum primum Interpres hos limites transgreditur , solis Critices regulis innixus , humanum opus tantummodo pariet . Magnificet quidem Simonius pro libidine, quamvis Ecclesia novæ Interpretationi suæ non assentiatur, nisi ut singularis alicujus hominis Operi, futuram tamen Textui Archetypo, quam Versiones prisce proximiorum . Jus erit semper, ipsi respondere, excogitatam a se Versionem, tametsi fortasse regulis magis Criticis, quam Traditionis luminibus congruentem, purum Dei verbum nullo modo fore, & crebris locis humanum tantummodo ingenium laturam ; adeoque minus, quam vetustæ Versiones , Textum Archetypum imitaturam .

Postulat Simonius, ut in deliberationem vocentur antiquæ Interpretationes, meliores Librorum Sacrorum cum Judæi tum Christiani Interpretes, quibus addantur Patrum Opera : non repugno . Verum eodem tempore liberum facit Interpreti ab eis desciscere, ubi in sensum incidat commodiorem ; causam prætexens, Veteres Interpretes præsto non habuisse Codices satis emendatos, neque subsidia omnia necessaria, neque tantum temporis, ut in quæstiones Biblicas altius penetrarent : eos nimium Allegoriis deditos fuisse ; Scripturas ad sua citius cogitata, quam cogitata sua ad Scripturas accommodasse ; minus quam par erat Litterarum sensui adhæsisse ; nihilo melius rem illis, quam reliquis Interpretibus cessisse ; non paucis locis novos Interpretes veteribus esse antefereandos : verbo dicam, periculi plenam rem esse Codices Patrum citationibus rescire, qui non semel Textum archetypum ad propria sensa componunt . Si hæc omnia significant, Traditionem in pretio habere, non est hic honos Simonio invidendus . Verumtamen an ipsi universa ista daturi Simonio sint, penitus ignoro . Illud certe magnam speciem habet fore, ut Theologi secundum principia suæ deprehendant, id fucum aliquem facere, immo labefactare Traditionem posse, cujus in Historia Critica studiosus adeo videtur esse Simonius ; quamvis ei in nova Interpretandi ratione nullam sedem relinquat, cujus tamen fundamentum omne parare debuisset ; ne superesset locus redarguendi ejus, novam Interpretationem suam ab una humanæ Critice undequaque proficisci, nihilque divinum locis haud paucis exhibere .

ARTICULUS XII.

Præcepta Critica Simonii de Versionibus authenticis :

INter omnes, quæ extant, Bibliorum Versiones, una est Vulgata, quam Synodus Tridentina authenticam declaraverit. Porro Simonius existimavit, e se sua esse, hanc Concilii declarationem ad omnes alias Versiones propagare; ut ea, quam tum certe Novi Testamenti meditabatur, & in publicum emittere volebat animo, hoc honorifico titulo non careret. Neque multum a vero abest, Criticum eundem credidisse, si ex instituti consilii sui præscripto Veteris quoque Testamenti editionem curasset, futuram fuisse istam non modo *authenticam*, sed potuisse eandem aliis omnibus antea editis, firmioris certiorisque autoritatis haberi; quandoquidem per eum accuratior, perfectior, & Textui archetypo similior evasisset, in quo *authenticam* Versionum ponit veritatem. Referre itaque pergo, quibus verbis super hac re aperiat mentem suam. Præstat enim eum audire; quoniam omnium Concilii Patrum personam sumit, eorumque auctoritatem induit; ut quænam sint *authenticæ* Bibliorum Versiones, pronunciet:

*Bibl. Crit. Lib. 6.
29. p. 289. col. 2.*

„ Si Scripturarum auctoritatem, in verba Simoniani *Decreti*, positis
 „ omnibus præjudicatis opinionibus, remotoque partium Judæorum,
 „ tum plerorumque sive Catholicorum sive Protestantium Christiano-
 „ rum studio, ad trutinam revocemus, omnibus jus suum tribuamus, si-
 „ mul ac pronunciabimus, Textum Bibliorum Hebraicum esse revera
 „ *authenticum*; omnesque Versiones sive Græcis sive Latinis Literis fa-
 „ ctas, sive veteres, sive recentes, esse item modo suo *authenticas*, quæ
 „ fide ingenua ex Archetypis depromtæ sunt. „ Paulo post *sententiam*
 „ jamnunc pronunciatam confirmat his verbis: „ Omnes Bibliorum Ver-
 „ siones a Viris idoneis, & a fraudis suspicione remotis elaboratæ, per
 „ sese *authenticæ* sunt, tanquam exempla Acti alicujus, quod ex sese
 „ authenticum est. „

*Ibid. p. 295. col.
1. et 2.*

Jam vero eum putaverit Simonius, integrum esse sibi pro arbitrata suo Concilii Tridentini de Vulgata *Decretum* explicare; æqui bonique faciet, nos aliquas animadversiones proponere in *Decretum*, quod de Versionum authentica veritate modo interposuit. Prima versabitur super voce *authenticum*, cujus notio enucleanda est. Vox itaque *authenticum* ex vetustiori magisque propria significatione, ut tradit ipse, primum germa-

ma-

manumque rei alienius Archetypum indicat, ut illud ab Exemplo distinguatur. Unde Testamenti alicujus archetypum idem Testamentum demonstrat, qua ratione ab Autore descriptum est. Secundo: *Authenticum* sumitur pro scripto, quod ipsum archetypum non est, sed Exemplum fidele, quodque in nullam mutationis suspitionem adduci possit. Denique appellat *authenticam* Versionem alienius Acti, quodcumque illud sit, quæ accurate archetypum referat; ejus tamen Versionis autoritas non inde in ipsam derivat, quod simpliciter Versio sit; sed quod hujusmodi Acti Versio, aut Exemplum sit. Varias hæcæ verbi *Authenticum* significaciones a Simonio comparavimus; quapropter nullum erit de his diffidium.

Altera animadversio in ea verba recidit. *Omnibus jus suum tribuemus; simul ac pronunciabimus, Textum Bibliorum Hebraicum esse revera authenticum*. Sciscitatur itaque ante omnia, quinam sit hic Textus Bibliorum Hebraicus, quem *authenticum* declarat? Non erit ille quidem; ut apparet, archetypum primum Scripturarum, quod ab ipsis Scriptoris Sacris exaratum est; perit namque istud, & quidquid atatem tulit, exempla sunt. Idem Bibliorum Textus, quem dicit *authenticum*, ad alteram rationem pertinere non potest, qua verbum *authenticum* accepimus: hoc etenim sensu vox *authenticum* signat Exemplum fidele, quod interpolatum non fuit. Atqui ex Simonio nullum superest Textus Hebraei archetypi Exemplum, quod mendis gravissimis vacet; quodque Amanuensium incuria, aut Judæorum fraude pluribus locis corruptum non sit. Secundum hæc studiosum hunc Criticum flagitamus, ut narret nobis, quam alia notione vocis illius Textum Bibliorum Hebraicum *authenticum* declarat; quoniam, ut perhibent ipsius inicia, alterutro solum ex relatis modis Textus *authenticus* esse potest. Est itaque quod vereamur, non extare ullum Scripturarum Textum Hebraicum, qui ad præcepta Simonii revocatus *authenticus* dicendus sit.

Tertia animadversio ad alteram *solemnis Decreti sui* partem progreditur. *Omnibus jus suum tribuemus, simul ac pronunciabimus omnes Versiones sive Græcis, sive Latinis Litteris factas, sive veteres, sive recentes esse item modo suo authenticas, qua fide ingenua ex Archetypis deprompta sunt*. Verba hæc pro certo ponunt, Versiones omnes ex Archetypis puris & incorruptis deductas fuisse; atamen id genus nulla est, ut superius ostendimus. Præterea non suppetit Versio aliqua, quæ ex Archetypis depravatis, aut ex Exemplis interpolatis confecta non sit. Denique verbum *authenticum*, primo aut altero modo sumtum, apud illos esse non potest, multoque minus tertio modo accommodari.

Quarta animadversio eandem regulam petit, quæ habet. *Appellanda est*

Lib. 1. c. 2. §. 253. col. 2.

est

est authentica Versio alicuius Auctoris, quodcumque illud sit, quæ accurate Archetypum referat. Ecce conditiones necessarias, ut Versio *Authentica* sit : 1. perficienda est accurate, hoc est fideliter; ut perfecte Textum reddat, a quo sumta est. 2. Opus est, Archetypum esse *authenticum*, videlicet, aut primum archetypum, aut fidele Exemplum, quod in nullam mutationis suspicionem adduci possit.

Quod si oportet, has conditiones Versionem comitari, ut *authentica* sit illud constans sane & ratum esse poterit, nullam prorsus eum Græcam tum Latinam siue antiquam, siue recentem repertum iri, cui *authenticæ* titulus apponi possit eo sensu, quo accipitur a Simonio : Siquidem nulla est ex ipsius doctrina, quæ diligenter elaborata sit, atque ad primum archetypum, vel Exemplum *authenticum* redacta, quibus iniuri nequeat nota suspicionis, aut revera corruptissima & vitiosissima non sint. Quod paucis expendendum putamus.

Ordiamur a Versionibus Græcis. Siue Versionem Septuaginta, quæ primo loco collocanda est, ea ratione consideremus, quæ ex Autorum suorum manibus tum primum egressa est, siue illa, quæ extat in præsentia, nullo modo *authentica* esse poterit. „ Septuaginta, Simonius ait, nimium sibi in ea Interpretatione arrogarunt : sæpe plusquam satis est Textus „ Hebraici Litteræ adhaerent, aliquando etiam non habita sensus ratione. „ Non semper accurate genuinam sententiam eligunt, & obscuritate laborant, ut Litteræ plus nimio infideant. In more positum habent verborum significationem, ultra quam fere communis consuetudo, dilatare. „ Id omne satis modicæ accurationis argumentum est. Hebræo Exemplari, „ sequitur, quo usi sunt Septuaginta, abest, ut veluti regula Interpretationem nostram metiamur; cum per id tempus peruersus omnino esset „ Textus Hebraicus. Non semper itaque emendabimus Textum hodiernum ex Codice Septuaginta; caruerunt etenim æque ac nos vero Archetypo, eorumque Textus Hebraici exemplum suis ita scatebat vitiis, „ atque nostrum, & fortasse crebris locis depravatus erat. „ Ad hæc cui persuasum erit, Exemplar Septuaginta Textus *authentici* conditiones habuisse? Eadem pariter Versio, ut in præsentiarum est, in tribus præcipuis Editionibus reperitur, unde cetera sunt depromptæ.

Prima est Complutensis, altera Veneta, postrema Romana. „ Verum illud conveniat necesse est, inquit Simonius, nullam earum accuratam esse, atque omnes mendis gravissimis afflicti. „ Erit itaque proculdubio aliud Exemplar *authenticum* Versionis Septuaginta, uni Simonio exploratum.

Antequam de aliis Versionibus iudicium instituo, reminisci oportet, si Exemplum Hebraica, a Septuaginta Interpretibus adhibita, accurata non fuerit.

Heb. Crit. L. 2. c. 2.
p. 258. col. 2.
Item. c. 6. p. 261. col. 1.

L. 1. c. 1. p. 2.
p. 261. col. 2.

L. 1. c. 2. p. 2.
p. 261. col. 2.

fuere, neque emendata, neque citra errores, immo nostris quoque, si Deo placeat, vitiosiora, posse nos sane statuere indubitati principii loco, ceteros Interpretes Græcos, Latinos, aliosque, qui Versiones suas multis a Septuaginta sæculis adornarunt, nihilominus interpolata, & corrupta Exempla præ oculis habuisse. Hæc una consideratio satis esset superque ad ostendendum liquido, nullam existere vetustam aut novam Versionem; quæ sit *authentica*, quod attinet ad Textum, unde comparata est. Superest igitur planum facere, Versiones istas neque item *authenticas* esse posse, quod interest accurationis & diligentiae.

Præcipuæ Versiones Græcæ secundum Septuaginta sunt. 1. Versiones Aquilæ tribuæ, qui Adriano Imperatore claruit. » At quamvis, inquit *Lib. 2. c. 9 pag. 23. col. 1.*
 » Simonius, animum præcipue ad Textus Hebraici Bibliorum
 » verba e verbis reddenda, Lexicon potius vocum Hebraicarum, quam
 » Versionem confecit; adeoque barbara evasit Versio hæc, ut locis haud
 » paucis sensus ipsius assequi intelligentia non possit. Propterea illam E-
 » piphanius contemptui habuit, & inutile satis Opus esse censuit S.
 » Hieronymus eandem explodit, atque Aquilam excipit veluti ridendum
 » hominem, & inconsultum. » Alterum locum obtinet Versio Theodo-
 » tionis, Commodo Imperatore florentis. » Attamen ejus Scriptionis interpre- *Ibid. p. 17. col. 2.*
 » tandi ratio hallucinationibus obnoxia est, atque a Litteræ sensu nimium
 » recedit. » Tertia a Symmacho elaborata tempore Severi Imperatoris,
 » nihilo est aliis accuratior. Præterquamquod tres scriptores isti in fraudis
 » suspicionem veniunt, cum scripserint, ut Christianæ Religioni adver-
 » sarentur. Quamobrem ex præscripto Simonii nulla istarum Versionum
 » *authentica* esse potest. Sunt aliæ duæ Versiones Græcæ * ignoti auctoris,
 » quas Origenes duabus columnis Hexaplorum suorum addidit, non secus
 » atque tres aliæ nunc memoratæ. » Verum cum, Simonii sententia, per-
 » fectæ sint tantummodo, ut de autoritate Versionis, ab Ecclesia probatæ, *Ibidem col. 2.*
 » detraherent, &c. » non auderem eas Versionibus *authenticis* annumerare.
 » Præter has omnes Versiones extant tres aliæ Interpretationis Septuagin-
 » ta correctiones, quæ in Ecclesia usurpari consueverant. Prior a Lucia-
 » no retractata, altera ab Hesyehio; tertia quæ in Hexaplis Origenis, ab
 » Eusebio & Pamphilo separatim in vulgus editis, continebatur. Testan-
 » tur Hieronymus, & Augustinus, Auctorum istorum Opus emendationem
 » potius esse veteris Septuaginta editionis, quam novas Versiones, qua de
 » re nihil attinet illis immorari. Id verum monitum faciam, dixisse Si-
 » monium, Criticen Auctorum istorum plus satis liberam videri.

* Altera ex his Versionibus, quam
 dicunt quintam, Jerceunthe reperta
 est Caracalla imperante. Altera ve-

ro, quam vocant sextam, inventa
 fuit Nicopoli sub Alexandro Mam-
 mæ filio.

Tandem in univcrsum præstat animadvertere, alias Versiones, in Ecclesiis Orientis legi solitas, uti Syriacas, Arabicas, Copticas, Æthiopicas, Armenas, aliasque, quorum aliquæ ad Textus Hebraici, aliæ vero ad Versionis Septuaginta normam exactæ sunt, erratis non levibus vitiatas esse, sensumque Archetypi graviter aliquando in ipsis inversum; quæ de re Simonii judicio *authentica* haberi nequeunt: præterquamquod imperfectissimos Codices in exemplar habuerunt.

Sub ipsum Ecclesiæ exordium exitit quædam Versio Latina, aliis nomine *Itala*, aliis *Vulgata*, ceteris *Vetus*; quoniam revera videbatur eundem cum Ecclesia Latina nactam fuisse ortum, ejusque Autor latebat. Ut constet, eam nullatenus *authenticam* esse Simonii præscriptione, facis haberemus monuisse, eam, quippe e Græco Septuaginta, quam probatum fuit, vitioso traductam, atque ex corruptis exemplaribus concinnatam, nihilo esse posse exemplari suo præstantiorem. Verum alia non pauca in promptu sunt, quæ si Critico isti fidem adjungimus, nos de inodica illius accurate certiores efficiunt. „ Autor Versionis hujus, inquit, „ plus æquo contendit, ut Græcum Septuaginta totidem verbis redderet, ipsosque illorum barbarissimos imitaretur; quo fit locis multis intellectui difficilis, adeo barbara est, & mente minus percipi potest: „ præterquamquod Interpres Hebraicæ Linguae plane rudis, cum inambigua verba incidens, nequiret ad eam se recipere, offendit pluribus.

Inter Latinas autem præcipua est Versio S. Hieronymi. Hic tamen „ Pater, per Simonium, Exemplaria magis emendata non habens quam „ Septuaginta, atque in se admodum diversa, nullam potest illis legem nobis præstinire. Alias cum sibi Pater hic arrogaverit, Litteras „ Textus Hebraici aliis commutare, ubi meliorem edere sensum ipsi videbatur; nullam sibi certam legem constituerit; non semper in Observationibus suis constans fuerit; ususque admodum varia scribendi ratione, ad sensum potius intenderit, quam ad ea, quæ scripta erant; „ defecerit accurate ob minorem meditando consuetudinem; potueritque rem felicius gerere, quam gesserit, nisi a Versione Septuaginta „ adeo se subtraxisset; „ secundum hæc, inquam, difficile est ut mihi persuadeam, ipsius Versionem ex Simonii doctrina *authenticam* futuram.

Neque vero cuiquam sit in spe, novorum Interpretum Versiones majori diligentia præstare, & consequenter magis, quam Veteres, *authenticas* esse. Versio Sanctes Pagnini S. Dominici alumni, quæ prima novarum Scripturæ Interpretationum est, Textum Hebraicum referentem, „ non modo barbara est, obscura, & solæcismis scatens; verum Autor „ Textus sensu non semel invertit: „ Recitantur etiam exempla Versionis

Lib. 3. c. 1. pag. 213. col. 2.

Lib. 3. c. 12. pag. 217. col. 2.

Lib. 3. c. 12.

Lib. 3. c. 12. pag. 217. col. 2.

Lib. 3. c. 12. pag. 217.

nis Pagnini, quibus contendunt, eum Myfteriorum noſtrorum veritatem ſubtrahere; ferturque, Genebrardum Verſionis hujus imaginem, non ſatis ipſi ſecundum nobis adumbrare. *

„ Arias Montanus, ** ſequitur Simonius, ſe conſulit in Verſionē
 „ Pagnini reſcienda, atque iis locis inculcanda, in quibus eam non ſa- Lib. 2. c. 20.
pag. 317.
 „ tis Litteræ hærrere deprehendebat: fuit tamen cur diceret quis de
 „ Ariæ Montani emendationibus loquens: *Quæ correſſiones, tot corru-
 „ ptiones.*

Quod attinet ad Verſiones Cajetani, Iſidori Caſſanenſis, aliorumque recentiorum cum Catholicorum tum Proteſtantium, quas non vacat hic recensere; ſunt hæc aliis etiam vicioſiores; eum Autores earum præjudicatis opinionibus haud abhorruerint, aliasque ſemitas iniverint, quam a Simonio in nova Interpretandi ratione adumbratas.

Eſſet itaque deſiderandum, doctum Criticum iſtum, ut *Decretum* ſuum ſtatueret, quo declarat, Verſiones omnes Scripturarum Græcaſtum Latinas, quæ archetypa ſua reſerunt, *authenticas* eſſe; nos pariter docere, quinam ſint Interpretes hi, qui fide ingenua, nulla fraudis ſuſpicionē, fideliter, diligenter, abjectis præjudiciis interpretati ſunt; ſi namque vitiorum iſtorum aliquo coargui poſſunt, nullo modo poterit quis, Simonianis regulis obtemperans, Verſiones illorum *authenticas* recognoscere.

At certe, inquit, Simonius in Præſatione ad Hiſtoriam Criticam, alibi- que ſæpe ſatetur, Vulgatam a Patribus Concilii Tridentini *authenticam* fuiſſe enunciatam: non repugno. Sed ea ratione de S. Hieronymi, ut oſtendimus, Verſione ſermonem habet, ut indicet, ſe illam nihilo magis intrinſecus *** *authenticam*, quam ceteras ſive recentes, ſive antiquas Interpretationes, exiſtimare. „ Quamquam, ait, aliis Bi- Cone. Trid.
ſeſ. 1. de
de Script. Ce-
non.
 „ bliorum Verſionibus haud acceſſerit publica & firma veritatis autori- lib. 2. c. 14 pag.
266 d. 1.
 „ tas, non deſinunt tamen per ſeſe huiusmodi eſſe Hoc uno di-
 „ ſerunt Vulgata, alique Verſiones, quod nos ſcilicet devincti ſumus
 „ ad Vulgatam in *authenticis* numerandam, quippe ita de illa, non

* Minus diligens, nimis ambitioſa, nimis curioſa, nimis Grammatica, nimium Rabbinicarum miniſtriarum amula , nec ſatis interdum coheret cum veterum Hebræorum doctrina, nec cum ſidei Catholica Myſteriiſ. Genebr. Præf. in Orig. Opera.

** Non video, inquit Simonius, quamobrem Ariæ Montano congruat nomen *Fidiſſimi* Interpretis: contra vero æquum magis erit eum *ineptiſſimum* Interpretem nuncupare, qui Tex-

tus ſui omnem pene ſenſum ſuſde- que vertit. Lib. 2, c. 20. Hiſt. Crit. pag. 317.

*** Tradit Morinus, duobus modis aliquid *authenticum* eſſe poſſe, aut ex natura, aut ex accidenti; uti cum ſit, duas ejuſdem Textus lediones veras eſſe atque invicem reſpondere: tum altera ex natura ipſius *authen-* *thetica* eſt, altera ex accidenti. Exerc. lib. 1. Exerc. 6. c. 12.

„ vero de aliis definitum est . „ Quod idem esset ac dicere, Exemplum alicujus Acti, Principis auctoritate muniti, usui futurum ad litem transigendam ; quamquam reipsa tam esset corruptum , quam alia exempla, eadem auctoritate minime firmata . Quemadmodum etenim Principis declaratio, qui Acti illius exemplo suæ pondus adderet auctoritatis, non illud quidem accuratum efficeret & fidele, nisi per sese, atque ante Principis declarationem hujusmodi esset ; haud aliter si Exemplum istud ad litem transigendam idoneum est, non ideo est, quod melius ac reliqua, archetypum exprimat ; sed quod Magistratibus placuerit, eam fore regulam consulendam in litibus disceptandis, idque dignitatis aliis, etsi nihil viciosisioribus, tribuere negaverit.

Id sane judicio meo significat, Vulgatam reipsa non esse quidem majoris præ ceteris auctoritatis ; sed auctoritatem ejus, qua antecellit aliis, auctoritatem esse extrinsecam, comparatam, & ex accidenti . Ita proculdubio sentit Simonius, cum dicit . „ Nostra interest pacis studio nullam „ Bibliorum Versionem publice adhibendam agnoscere, præter eam , „ quæ nobis ab Ecclesia proponitur . Siye uti loquitur in Præfatione ad Versionem suam Novi Testamenti , „ Decretum nimirum Concilii Tridentini de Vulgata eo tantum spectare, ut rectum servet ordinem, atque, „ que universa dissidia summoveat . „ Addit postremo, *Vulgatam Interpretes nonnullos in errorem induxisse*.

D. Augustini exemplum, quod usurpat Simonius, dum suam Synodi consulto reverentiam proficitur, satis de ipsius mente constare facit . „ Nos in eo Augustini consilium sequimur, inquit, qui cautum voluit, „ ne in Diocesi sua nova S. Hieronymi Interpretatio legeretur, quamvis „ vis eam magni faceret . „ Id autem significat, si recte vim habet exemplum Simonii ; quemadmodum Augustinus Hieronymi Interpretationem interdixit, etsi eam pluris penderet : ita Simonium Vulgatam, veluti *authenticam* publica consuetudine recipere, licet persuasum habeat, eam aliis Versionibus reipsa auctoritate minime præstare . Quapropter, una dempta Concilii declaratione, omnes per eum Scripturarum Versiones, quin eandem Vulgatam excipias, æque *authentice* habendæ sunt.

Quo loco non video, undenam congruere hæc omnia possint eum ea Lege, quam secundum Cardinalem Pallavicinum rogavit Simonius : Toties Acti alicujus, quodcumque illud sit, Interpretatio admittenda est, quoties fidem in interpretando servat : tumque idoneam dico ad dirimendas, quæ Actum illud sequuntur, concertationes ; „ Si interpretatio fidelis est, *authentica dici poterit, & satis erit ad ferendum de litibus illis indicium, quæ a præcipua Scripti illius rudiorique complexione proficiuntur*. Si namque omnes Bibliorum Versiones *authentice* sunt, illud

Mid pag. 230.
col. 2.

Mid. Crit. J. 2. d.
17. pag. 249.
col. 2.

Card. Pallav.
H. B. Conc.
Trid. J. 2. c. 17.
italice

illud efficitur necessario, esse illas bonas & fideles; quoniam ipsarum autoritas posita est in accuratione, qua archetypum suum referunt; neque ipsis tribuitur, quatenus simpliciter *Versiones sunt*, sed quatenus huiusmodi *Acti Versiones, aut exempla*. Quare si Versiones universæ fideles sunt, tanti pariter erunt, ut ipsarum ope controversiæ ab Acto illo, idest Scriptura, ortæ dijudicentur. Et propterea divinarum Litterarum Versiones omnes, nulla Ecclesiæ declarationis habita ratione, aptæ ad lites tollendas erunt, aut, quod melius, ad ipsarum normam Religionis disceptationes & controversiæ revocari poterunt. Declaratio Concilii Tridentini, Vulgatæ favens, nihil ipsi ponderis aut dignitatis addet supra ceteras Versiones quoad usum publicum; quandoquidem aliz, utpote fideles, quod pro certo ponitur, aptæ sunt ad lites transigendas, quo tantum capite fideles sunt, quin ullam flagitent declarationem. Si Interpretatio fidelis est, *authentica dici poterit, & satis erit ad ferendum de litibus illis iudicium, qua a præcipua Scripti illius rudiorique complexione proficiantur*. Aptum esse ad controversias dirimendas idem mihi, ut videretur, est, ac Interpretationem illam aptam esse, ut ea publice utamur. Quod si æqua consecutio est, viderit Simonius, eam cum regulis suis componere, & præsertim cum Decreto Concilii Tridentini, quod saltem Vulgatam ceteris Latinis Interpretationibus præferat.

Tamen ex nonnullorum Theologorum mente * illud non fuerit Patrum Tridentinorum in Vulgata *authentica* pronuncianda consilium, ut eam nimirum cum Textu Hebraico Veteris Testamenti, cum Græco Novi, neque cum Septuaginta Versione conferrent, aut quidpiam dedignitate, qua tum florebat, detraxerent; multoque minus ita esse *authenticam* statuerent, ut nullo vel minimo vitio laboraret: nihilo tamen socius, ubi Patres Concilii declarant, Vulgatam *authenticam* esse, eamque omnibus Versionibus Latinis anteferebant; id nos monet, eam maxime Textui archetypo congruere, nullo adversus Fidem aut mores optimos in errore versari, idoneam esse ad Religionis negotia expedienda, & nemini licere, eam quovis obtentu rejicere. Porro cum Patres Concilii Vulgatam *authenticam* enunciant, non ipsi vendicant præstantiam tantum, quasi vero eandem præterito tempore non habuerit; sed pro certo posito his omnibus jam ab initio excelluisse, nihil efficiant de-

* Andreas Vega, Hispanus, e S. Dominici familia, & Salmantinus Theologiæ Professor in Theologorum numero fuit, qui Tridentinæ Synodo interfuerunt Melchior Canus, ejusdem Instituti Vir, ex Oppido *Tarazonæ* Diocesis Toletanæ ad Concilium

Tridentinum Pauli III. tempore missus fuit. Didacus de Paiva & Andrada, Conimbricensis Theologus magni nominis, a Sebastiano Lusitanie Rege ad eundem cœtum ablegatus est, ut ibi Theologi sui personam sustineret.

Alex. Hist. Eccl. par. 15. c. 16.
Diff. XII. c. 16.

claratione sua, quam confirmare fidem nostram, cognitionem altius insin-
 igare, nosque docere, vetustam hanc Vulgatam, tot retro seculis Ec-
 clesie consuetudine probatam, germanum esse Dei verbum. Neque et-
 enim verbum Dei Ecclesie indiget suffragio, ut revera Scriptura Divi-
 na sit, sed ut tantum nobis testatum sit, Scripturam illam germanum
 esse Dei verbum. Quod sit non multo secus, atque declarat Ecclesia,
 Librum aliquem Canonice accensendum. Illud certe non facit declaratio
 hæc, ut Liber ille afflatu divino fusus fuerit; sed nobis ostendit, illum
 huiusmodi esse. Ecclesie testimonium Libro divinitatem non adsciscit,
 sed in eo esse pronunciat: auctoritatem non addit, sed pro certo po-
 nit, eamque indicat nobis. Constans namque est, quodlibet testimonium,
 pro quavis veritate aut facto dictum, ratum necessario prius habere,
 eam esse veram, illudve existere.

Si Versiones omnes Bibliorum, Simonio docente, etsi eas *authenticas*
 esse Ecclesia minime pronuntiaverit, huiusmodi tamen per sese sunt, nobis-
 que ob id unum præceptum est, ut Vulgatam *authenticam* agnoscamus,
 quia huiusmodi eam esse decretum fuit: cum Patres Concilii nullum ex
 recentis Privilegiis declaratione sua ipsi adjunxerint, sed eam illis an-
 tea pollere certum fuerit; quidem citra ipsorum declarationem ex sese,
 instar saltem aliarum Versionum *authenticarum* erat: illud hinc consequens
 sit, omnes Bibliorum cum Græcas tum Latinas, cum vetustas, tum re-
 centes Versiones, quippe per sese, ut Simonius existimat, *authenticas*,
 archetypum maxime relaturas, verum Dei verbum sacras, regulam-
 que idoneam ad controversias de Fide & Religionis negotio dirimen-
 das.

Verum cui perspicuum non est, quam sit plena alæ & periculi conse-
 cutio hæc: omnes nimirum Versiones Bibliorum, ingenua fide ad archetypa red-
 actas, siue Græcis siue Latinis litteris reddita sint, siue antiquæ siue recen-
 tes, futuras genuinum Dei Verbum; quandoquidem pleraque ipsarum om-
 nibus pene partibus a Critice originem ducunt? obstrictos nos fore,
 ut has omnes in Fidei regulis habeamus, idoneasque censeamus ad Re-
 ligionis momenta dijudicanda: ubi crebris admodum locis opus huma-
 num tantummodo sunt, ut serunt præcepta Simoniana? Collocet Inter-
 pres in Versionis contextu Lectionem ipsius iudicio meliorem; invertat,
 quotiescumque sensum commodiorem offendere arbitrabitur, puncta vo-
 cæ, accentusque, haud raro interpretationem dissimillimam efficien-
 tes: præeunte rationis lumine, quæ ad Textum pertinent, quæque
 non, quæ vera Lectio, quæque Librarii error, aut varia tantum-
 modo sunt Interpretatio, scernat: ea ratione voces ambiguas inter-
 pretetur, ut in contextum Orationis meliorem inferat, ceteros vertendi
 mo-

modos in ora Libri seponat ex animi sui sententia, quamvis probabilitatis sæpe finibus concludatur: secundum hæc, poterit ne quis id Versio- num genus per sese *authenticum* appellare, ad Religionis momenta definienda accommodatum, Scripturam denique divinitus immixtam, pu- rum patrumque Dei verbum? Omnes hæc nanque consecutiones ex hoc Sa- pientum Criticorum initio natura ipsa promuntur. Si Interpretatio fide- lis est, *authentica* dici poterit, & satis erit ad ferendum de litibus illis iudicium, quæ a præcipua Scripti illius, rudiorque complexione proficiscun- tur.

At illud non erat satis, Textum archetypum, vetustasque Versiones, acceptas Ecclesiæ, humanæ tantummodo Criticæ subdidisse; opere præ- tium erat, Ecclesiam ipsam Criticis legibus subicere; quoniam Ars hæc ad se revocat, iudicii ab Ecclesia pro vulgata lati censuram. Ab- sit, ut quidpiam non confirmatum asseramus. Postquam Simonius nihil capite XL alterius Libri de Historia Critica prætermisit eorum, quæ ad exaggerandos, atque in conspectu ponendos Vulgatæ errores facere po- terant, his verbis concludit. „ Liberum est Criticis examinare Vul- gatæ accurationem; utrumve melius, quam Hieronymus præstiterit, „ possit quis Textum Hebraicum interpretari. „ * Ita sane: *accurata* est Vulgata ista; sique huiusmodi non esset, neque ante, neque post Concilium *authentica* dici posset. Ex natura sua *authentica* fuit ante Con- cillii declarationem, ut perhibent Sapientis huius Critici documenta; *ac- curata* igitur est, aut ipsius principia falsa sunt. Ipsius enim doctrina, Versio ulla nequit esse *authentica*, quin sit fidelis & exquisita, neque item fidelis & exquisita, quin sit *accurata*, videlicet archetypum suum re- ferens in iis, quæ Fidem & mores attingunt, quamquam diligentia hæc & accuratio a mendis levibus illam non eximat. Ita ille ipse. „ Satis „ est, ut Versio *authentica* sit, eam data opera non fuisse vitiatam, li- „ cet propterea erratis non vacet. „ Quod si hac ratione intendit Simo- nius Vulgatam non esse *accuratam*, nihil ipse novum nos docet. Te- statur enim Hieronymus idem, se non omnia, quæ in Versione sua emendari poterant, sustulisse. Ita calamus temperavimus, ut in his tan- tum, quæ sensum videbantur mutare, correctis, reliqua manere patece- rent, ut fuerant. Idem compertum habuere Concilii Tridentini Patres, æque ac Pontifices Sixtus V., & Clemens VIII. Illi nanque iusserunt: Ut

Lib. x. c. 17 p.
248. col. 2.

Ibidem pag.
249. col. 1.

Hier. Epistola ad
Damianum.

* Simonio relinquimus, ut curet do- ctroinam hanc cum illis conciliare, quæ habentur in Præfatione Bibliorum hoc pacto. Non immerito Catholica Ecclesia Sanctum Hieronymum Doctorem Maxi- mum, æque ad Sacras Scripturas inter-

pretandas divinitus excitatum, ita cele- brat; ut jam difficile non sit eorum da- mnare iudicium, qui vel tam eximiis Doctoris lucubrationibus acquiescunt, vel etiam melliora, aut certe satis præ- stant se posse confidunt.

Fin.

Vulgata Editio quam emendatissime imprimatur : isti fatentur , se plura ; quæ corrigi poterant , præterisse : Sicut nonnulla consulo mutata , ita etiam alia , quæ mutanda videbantur , consulo immutata relictasunt.

Ab Hieronymi vero exemplo momentum Simonius mutuatur , ut Criticos Vulgatæ accurationem lance veluti suspendendi vindicet in libertatem . En ipsius verba . „ Qua in re exemplo , inquit , nobiserit S. Hieronymus , qui Vetere abjecta Editione Vulgata , quam Univerſa Ecclesia complexa fuerat , novam Interpretationem elaboravit : & tamen „ nihilo Septuaginta minus erant cum temporis *authentici* , quam nunc „ Vulgata . „ Ac si quis diceret : Hieronymus a Septuaginta , & Vulgata Editione vetusta , Ecclesiæ accepta universæ , recessit , ut novam Versionem institueret : integrum itaque Criticis erit , Vulgatæ accurationem dispicere , sive quod planius inde sit , a Vulgata recedere , ut novas Interpretationes conficiant . Quod si argumentatio hæc , iudicio Sapientum Criticorum nostrorum , eum non gerit Ecclesiæ morem , quem interest eidem gerere , ipsorum esset suas loquendi formulas moderari .

Ecce quam in animum ingerunt Eruditorum istorum præcepta speciem quandam asperam aliquanto , minusque castigatam ; quam hinc ædificent ; illinc destruant ; & incensi studio ostentandi (sit venia verbo) exquisitam eruditionem suam , Criticen latius , ac par est , vagari sinant . Ecce quam irruant invicem in semetipsos , quamque sæpiissime præcipua Religionis capita concutiant : quod plerumque in eos Ecclesiæ censuras retorquet , cæsi ab ipsius sententia ad Critices suæ Tribunal appellent .

A R T I C U L U S XIII.

Animadversiones in Versionem Novi Testamenti , a Simonio confectam .

QUandoquidem aggressus non sum ad executiendam Autoris Historiæ Criticæ doctrinam : utrum nimirum , quod eximius doctusque Præsul Episcopus Meldensis Bossuetus in Decreto 29. Septembris 1702. nos docuit , petat ille scriptis suis : firmam Librorum Sanctorum auctoritatem ; eorum asslatum divinum ; peculiarem , qua Christianis servantur , providentiam ; Traditionem & auctoritatem Patrum , quos ipsorum armis oppugnat in rebus summis , simul atque Sanctum doctrinæ Ecclesiasticæ consensum , qui Christiana Religioni dignatus & fundamentum est : cum .

eum inquam non susceperim usque eo meas animadversiones in hoc Opere ferre; sed earum aliquas tantummodo in Regulas Critices intendere; quas edidit Autor noster, ut iis conficeretur Veteris Testamenti interpretatio, hæcenus vulgatis accuratior & fidelior; videtur flagitare in Ritum meum, ut hoc loci subnectam nonnullas considerationes in documenta, quæ publici juris fecit, ut interpretari egregie quis possit Novum Testamentum, atque in earundem suarum Legum usum. Verum quoniam ingeniosissime animadversa multa sunt a R. P. Cherubino a S. Josepho, Carmelita Excalceato in Opere inscripto: *Bibliotheca Critica Sacra Tomo 4. Dissert. 14. Art. 10.*, quo perspecta fieret Criticorum præceptorum levitas, quæ in Versionis illius Proæmio continentur, atque eruditione non mediocri cum Textus, tum adnotationum Versionis illius errores retexit, idemque allata a Simonio in Apologia pro nova Novi Testamenti Editione argumenta convellit: iccirco ab iisdem rebus pertractandis abstinere commode possum. Id unum monitum velim, si de accurate & diligentia excogitata Versionis Veteris Testamenti, cujus consilium in Historia Critica exposuit Simonius, pronunciandum sit ex illius exitu, quam Novi Testamenti edidit Trevoltii anno 1702. haud ita facile persuasum erit ulli, eam Textus Hebraici Interpretationem omnibus aliis, ne demtis quidem Septuaginta & Vulgata, fidiorem futuram, magisque Archetypum reddituram.

Non itaque moleste ferat Simonius, nos in eum hic regerere, quod ipse in Patres antiquos animadvertit: „Nonnulli, inquit, pro Textu „Biblico explicando regulas satis accuratas tradiderunt, sed earum ple- „rasque usu ipso perficere nequiverunt: tantæ molis est Scriptu- „ras Divinas ex Litteræ sensu explicare. „ Verum quamquam ipsi da- „remus ultro, Patres ea, quæ ad Vebum Dei interpretandum tule- „runt, non omnia præstitisse documenta; ecur ipse in Versione sua Novi Testamenti plerasque suas regulas diligenter non est executus? Si per illum Patres defecerunt non pauca subsidia necessaria, tempusque ipsum, ut Scripturas funditus introspicere; Origenes, Augustinus, alique, si unum excipias Hieronymum, hebraicis litteris admodum leviter tincti fue- „runt; Patres Græci non satis intelligebant quoddam Græcum Synagoga Dia- „lectum, sine quo, quemadmodum sine Hebraica disciplina, unusquisque erroribus obnoxius erit; Patres iidem non erant cuidam Critices studio assue- „ti, in quo ad plenam Bibliorum cognitionem momenta sunt maxima. Qua- „mobrem hic Autor postquam magnifice factus est in Præfatione Historiæ Criticæ, se Operi suo perficiendo adjumenta omnia necessaria habuisse parata: videlicet tempus, magnum MSS. aliorumque Librorum nume- „rum, perfectam Linguarum Sanctarum peritiam, diuturnam Rabbino- „rum,

Hist. Crit. l. 1. c. 8. pag. 386. col. 2.

L. 3. c. 9. pag. 391. col. 2. & c.

rum, Patrum, & Interpretum Lectionem: Quamobrem inquam tot præditiis munitis, & commodis auctus optimam Novi Testamenti Interpretationem nobis haud comparavit? Propterea sane quod arduum est Sacras Litteras feliciter vertere, quoties mittitur Traditio, aliasque semitas inire placet ab iis, quas nobis straverunt Patres, ut nimirum ingenii nostri lumina, audaciorisque Critices instituta teneamus.

Atque ut Lectoris judicium sit, utrum Simonius Leges accuratæ Versionis servaverit in ea, quam Novi Testamenti lucubravir, in rem erit hic recitare particulas aliquas Decretorum duorum præstantium sapientumque Præsulum, qui jure ac merito Interpretationem hæc censoria serula castigarunt.

„Lapsus est, (judicio Cardinalis de Noailles Archiepiscopi Parisiensis
 „in Decreto 15. Septembris 1702., damnante Versionem Novi Testamen-
 „ti Trevoltii excusam) in Præfatione, in Interpretatione, atque in
 „Adnotationibus. Quamvis testatum fecerit jam inde ab initio in Pro-
 „œmio se Vulgatæ vestigia persequi, eum tamen de illa sermonem ha-
 „bet, ut ostendat, se neque Versionem istam, neque Synodum Tri-
 „dentinam, a qua formam habet, auctoritatem venerari.”

„Sibi fas esse ducit sæpenumero verba Sacra potius explicare, quam
 „interpretari, sensum suum (juxta locum collocans, quem offerunt natura
 „sua, quemque ipsi Interpretes ceteri dederunt. A quo non abhorret
 „in Verbis Eucharistiæ Consecrationis, in quibus aliquid immutare cri-
 „minosum est.”

„Inaudito audaciæ genere emollire satagit quasdam dicendi formulas,
 „quæ videntur ipsi vehementiores; neque propterea Textum ipsum in-
 „vertere veretur. Aliis quoque locis non modo non verum Interpretis
 „fide verborum sensum, sed alium penitus adversum reddit.”

„In Adnotationibus autem tot sunt nova, impudentia, & periculo-
 „sa; ut nihil minus damnari mereantur. Coercet crebro in illis sensa,
 „quæ Textus in suspensio relinquit, eique sæpiissime præ ceteris addit sus-
 „fragium suum, quod minus Patribus, & Scripturarum Commentato-
 „ribus innititur. Enervat adeo loca illa; quæ perspicua atque inclu-
 „sibili ratione Fidei capita summa confirmant, ut Viri Hæretici, iis
 „adversantes, facile possint ipsius adnotationibus animum adicere: cu-
 „jusmodi sunt de peccato Originis; de Prædestinatione; de Gratia ad
 „recte agendum necessitate; de Sanctitate, sive Justitia inherente; de
 „Mortuorum Resurrectione; de Baptismate; de Extrema Unctione;
 „de effectibus Sacramenti confirmationis; simulque alicubi de Jesu Chri-
 „sti Divinitate.”

„Notatione ad v. 10. cap. 9. Epistolæ ad Romanos favet Doctrinæ pri-

„ primæ Propositionis , a Constitutionibus Pontificum Innocentii X. ,
 „ & Alexandri VII. * damnatæ ; affirmans , Deum iustis hominibus ,
 „ neque apud ipsum , ut in illis est , male quidquam merentibus , Gra-
 „ tiæ suæ dona subtrahere . In errorem usque Calvinistarum rigidorum
 „ prolabitur , cum dicit , *Deum , ut Dominum supremum , rejicere Judæos*
 „ *potuisse , quamquam nullius omnino culpæ reos* . Quo fit , ut Deum in-
 „ justum pariter efficiat & infidelem ; injustum puniendo innoxios , infi-
 „ delem non stando promissis electo huic populo factis . „

„ Verum præter enunciationes audaces & lubricas , quibus redundant
 „ adnotationes ejus ; dicendi non paucæ formulæ sunt humiles adeo , &
 „ Scripturarum majestate indignæ , ut ipsæ sint satis tantummodo super-
 „ que ad opus illud improbandum &c. Quamobrem cum citra prævari-
 „ cationem tantam Verbi Divini perversitatem , novam adeo impuden-
 „ temque doctrinam , adnotationes abjectas adeo & ancipites , atque
 „ enunciata in Hæresim inducentia sustinere nequeamus : cautum apertif-
 „ sime omnibus fuisse & esse volumus , ne dictam Novi Testamenti In-
 „ terpretationem , Trevoltii prelo submissam , legant , aut apud se
 „ retineant . „

Bossuetus Episcopus Meldensis in vestigiis hæsit hujus magni Ecclesiæ
 Principis , Decreto adversus eundem Librum edito die 29. Septembris
 1702. „ Inhibemus explicare cunctis Christi fidelibus &c. ne imposterum
 „ legant , aut retineant Librum superius memoratum , Præfationem
 „ ejus , Interpretationem , Animadversiones ; quippe pro rata ratione
 „ Interpretatio infidelis est , inconsiderata , pessimique exempli ; Ani-
 „ madversiones cum Præfationis , tum marginis explicationibus reple-
 „ tæ similiter inconsideratis , pessimi exempli , Traditioni unanime Pa-
 „ trum Sententiæ contrariis , lubricæ Fidei , atque in errorem & Hære-
 „ sim adigentibus . „

Hic autem Præsul non putavit in rem esse , censura simplici contineri ,
 additque Decreto suo primam quandam Institutionem anno 1703. de Au-
 toris illius consilio & ingenio . Trifariam dividitur Institutio ista . Prima
 pars considerationes super Versione illa complectitur in univèrsam ; ape-
 rit Scriptores Interpreti acceptos , ejusque in ceteros Interpretes perquam
 lubricos animi propensionem ; vitio vertit illi , quod novas & singula-
 res explicationes suas ex Socinianis depromserit ; redargnitque de lato pro
 ipsorum Commentariis in Historia Critica præclaro judicio . Altera pars
 in notandis censoria virgula quampluribus Versionis locis versatur . Ter-

* Simonius pag. 27. Supplicationis
 suæ fatetur se abesse longe a quin-
 que Propositionum doctrina , quam

veluti Mahumeticam impietatem se
 averfatum semper fuisse dicit .

„tia tandem universa fertur recta in Grotium, quem postulat Soci-
 „nismis; istus tamen in Simonium recidit, qui explanationum ejus
 „nonnullas adoptavit.

Cum vero jam jam eformis subducturus esset Institutionem istam Bos-
 suetus, supplicationem quandam ad Cardinalem de Noailles misit Simo-
 nius, ab ipso subscriptam, inscriptamque 12. Octobris 1701. In ea to-
 nusest, ut purget loca Versionis, & Adnotationum, in Cl. illius Præ-
 fulis Decreto reprehensa.

Supplicatio hæc ansam dedit Bossueto; ut additamentum quiddam fa-
 ceret Institutioni suæ sub anno 1703., in quo nova animadvertit super
 præcipuis locis, quæ liberare culpa studuerat Simonius.

Fidem omnem superat, inquit doctus Præful, *quot sint, in quibus Re-*
ligio aggredditur. Constat hoc septuaginta locis, quæ lanee suspendit Bos-
 suetus. „ Sufficit, ait, palam fuisse, Autorem pro libidine, sine lege &
 „ facultate, fusdeque vertere Textum Evangelicum, nullum gerere Tra-
 „ ditioni morem; undique contemnere Tridentini Concilii Legem, quæ
 „ nobis imperat, ut in Scripturis interpretandis ab ea non recedamus;
 „ In eo solum Sapientiam jactare, ut perpetuas præcipitesque interpre-
 „ tandi novitates affectet; nunquam finem facere subjiciendi sua Sanctis
 „ Spiritus cogitatis; levitatibus plenam esse ipsius Criticæ; alias vero
 „ audacem, impudentem; licentiozem, imperitam, & Theologiæ ex-
 „ pertem &c. „ Quibus absolutis animadversionibus, tribus offendere Si-
 monium deprehendit in purgationibus suis. Primo, quod ab omnicensu-
 ra se factum & rectum existimet, quoties de Fide, & moribus non est
 disputatio. Secundo, quod evadere arbitretur reprehensionem omnem
 cum in probatis Versionibus aliquem reperit Catholicum, instar ipsius
 interpretantem. Tertio, quod credat, se Supplicatione illa interposita
 erimen omne removisse.

Ephem. Sup. 16.
Decembris
1702. Londi.

Ephemerides Sapientum nos docent, „ non modo Catholicos Roma-
 „ nos haud esse hæc Simoniana interpretatione contentos; verum Cleri-
 „ cum ipsum in Articulis additis Monumentis Trevoltienfibus Editionis
 „ Batavorum adversus Librum hunc conelamare, & viribus omnibus
 „ ostendere, Simonium adeo non esse in Rabbiorum disciplinis eruditum,
 „ ut sibi ipse blanditur. Jacobus sane Bernardus aliquanto liberalius de ea
 „ loquitur in sua Republica Litteraria. Ait nanque inter cetera, hæcenus
 „ nullam prodiisse Novi Testamenti Versionem, cui commodius, quam
 „ isti, Genæva acquiescere possit. Judicium satis idoneum, ut iis, qui-
 „ bus Simonius in suspensionem venit, opinio hæc altius insideat. „

DISSERTATIO VI.

ANIMADVERSIONES IN REGULAS CRITICES.

DE USU CRITICES,

QUO AD HISTORIAM ECCLESIE,
& Opera Scriptorum Ecclesiasticorum.

Actenus dubitationes nostras de Critices regulis proposuimus; urget in presentia nonnullas animadversiones subnectere in usum egregiæ Artis hujus, cum habitum, tum etiam habendum. Verum interest in antecessum examinare pravos usus a Critice partos primo in negotio Religionis, deinde in liberalibus disciplinis.

ARTICULUS PRIMUS.

De malo Usu Critices.

§. I.

*Nonnulli Critici magna ipsorum arte ad invadendam Religionem
usi sunt.*

SI recta, qua Criticen adhibuerunt ingeniosi temperatique Critici;
ratione egregios attulit fructus Ars ista Reipublicæ Litterariæ, uti
ostensum a nobis est in priori Dissertatione; non minoris sunt alex &

Ooo 1 per-

periculi detrimenta, quæ Religioni intulit malo usu immoderatorum, maximeque Protestantium, Criticorum. Laxatis etenim impudenti arrogantique ipsorum Criticæ habenis; neque circumspèctis quidpiam limitibus, quibus eam Fides & Religio circumscribere, adorti & conati sunt eorum omnium convellere fundamenta, quæ majori sunt in Christiana disciplina venerationi.

Quem fugit, audaces Criticos istos ad arbitrium suum fidem suam revocare, & quemcumque alium a se ducem removeere præter rationis suæ lumina, contentis etiam Verbi Divini luminibus? Id certe sibi infelicissimi juris Criticæ occupavit, ut de omnibus judicium committeret, & pronunciaret. „Scriptura, inquit Abbas quidam celebris, Critico videri definit emendata; Opus est sine intermissione Textum Græcum, Hebraicum, & Syriacum adire. Patres & Doctores Ecclesie non sunt ejus vim sententiamque assecuti, ipsorum argumentationes propositum non faciunt nostræ ætatis homines sunt, eruditiores. „

Videbis revera impudentes istos non multo aliter aggredi ad exeutenda Christianitatis, atque ad profanæ antiquitatis monumenta aggrediuntur; rati solis fidere limati, ut putant, judicii sui præceptionibus, cui Sacra omnia & profana subjiciunt.

Quot ne tenebriosa Opera liberum esset in aprium producere, in quibus Critici veluti certatim audaciam suam usque eo illustrant ipsius Religionis impendio, ut ipsa, quibus demonstratur, argumenta ad quodam probabilitatis genus, in utramque partem propugnandæ, revocarent? Si indulserunt homines, ut Criticæ subderent Divinæ arcana Sapientiæ, summæque ipsius Potestatis portenta mira increduli dederent dubitationibus; si data opera studuerunt, ut testimonia, Christianismo magis faventia, inducerent in suspensionem; id est crimini dandum fatali multorum consuetudini, qui, ut eos exprobrat Vossius, Criticam personam susceperunt. Non possumus satis conqueri, eo gradatim ventum esse, ut habeatur Religio, quasi Scientia Criticæ obtemperans facultati. „Fertur sane, inquit Cl. P. Mabillonius, certius de Dogmatibus & Religionis capitibus judicium, atque illud ferret Concilium. „

Quot minus utiles concertationes excitavit Criticæ super monumentis Christianæ antiquitatis? Quique illorum ausi non sunt, ea petere directe, repercussione quadam eadem extenuarunt, partim obsequium Sanctis Patribus gerendum diminuentes, per quos, veluti per canales, illa volvuntur; partim in eorum præsidium se recipientes, quo diversas ab se imbibitas sententias tuerentur; partim denique ipsorum verbis, quæ magis libuerit, sensum accommodantes. Hic est forsasse, inquit Mabillonius,

*Abbas Trapp.
penit in Resp.
ad Trill. de
fud. Monast. p.
276, Galis.*

*Vossius Dissert.
de Sybillis.*

*Mab. de Stud.
Mon. p. 2. c. 13.
pag. 291.*

lonus, quidam sæculi nostri morbus. Sæcula evoluta simplicitatis & credulitatis excessu peccarunt; in præsens ingenia, ut vocant, fortia admittunt nihil, quod ad ipsorum Tribunal delatum non sit. Porro cum sapientissimus quidam societatis Jesu Vir Religiosus hos omnes aliosque multo strenue oppugnaverit malos usus in Opere, quod non multo antehac in vulgus edidit; * non est cur hac in re ulterius progrediar; in-
 ito a me consilio proponendi duntaxat dubitationes quasdam, animad-
 versionesque movendi in Usam legesque Criticas de Historia Ecclesiasti-
 ca, Patrum Operibus, Actis Veterum Martyrum, & Historia Sancto-
 rum; non autem malos ipsius in negotio Religionis usus insectandi.

Illud addam tantummodo, P. Laubrusseum generatim multa animad-
 versum in Critices licentioris de Religione pericula, illorum errorem de-
 prehendere, qui absque nutu, & vocatione Critico Librorum Sancto-
 rum examini se immiscuerunt. Notat exquisitam Criticorum diligentiam
 ostentandi Linguarum & Rabbinismi peritiam; quasi vero ab illis uni-
 versa descenderent: Exponit prava dubia, in Textu Hebraici integrita-
 tem excitata; aperit ipsorum hallucinationes super nonnullorum Scriptu-
 raz Librorum Autoribus, lubricas eorum novitates ob oculos ponit de
 Legum & exemoniarum Hebraicarum origine; reteggit denique errata
 nonnullorum de Canone cum Veteris tum Novi Testamenti, ipsorum-
 que de Sanctorum Librorum afflatu mutationes.

Transitum deinde facit ad sensa minus temperata super interpretatio-
 ne Librorum Sanctorum, quæ confirmat exemplis, ab arrogancia Criti-
 corum quorundam de Bibliorum intelligentia petitis; exquisto contem-
 tu præceptorum ab Ecclesia traditorum, ut germanum sensum dispice-
 ret; ab ipsorum licentia inducendi fallaces regulas, ipsisque existimatio-
 nem comparandi, grammatarum detrimento; ab usu regularum suarum
 super Prophetiis vitioso, atque ab immoderato, quod præferunt, stu-
 dio subjiciendi cuidam polito limatoque judicio Sanctorum Litterarum
 difficultates; ab ipsorum, verbo dicam, audacia in innovandis Biblio-
 rum Versionibus.

Exagitat post hæc malos Critices usus de Traditionibus, quorum fun-
 damenta nonnullorum Criticorum licentia pene convulsa sunt; aperitque
 novas vias ab ipsis inventas, ut Patrum & Traditionis auctoritati deroga-
 rent, conatusque ipsorum, ut sanctiores consuetudines Traditione juve-
 ritas Christi fidelibus eriperent.

* Opus P. Laubrusseii, impressum
 Parisiis anno 1711. duobus Tomis
 in 12. titulum habet: *Traité des
 mauvais Usages Critiques en matière de Religion*,
 Gallice. Volumen primum instituitur.

tum est ad ostendendos Critices ma-
 los Usus super Bibliis Sacris; alter-
 rum ad everrendos eos, qui ad Tra-
 ditionem spectant.

*Leubus. Tem.
ag. 11.*

Placet hanc Epitomen absolvere egregia docti hujus Jesuitæ consideratione de Criticæ novissimis hæc temporibus instaurata. „ Comperit
est quingentis retro sæculis, innumeram Barbarorum multitudinem Occidentem universum occupasse, secumque barbariem adduxisse, quin
ullum inde Fides caperet detrimentum. Vidimus autem rursus Litteras floruisse; statimque Criticæ, & Hæresim socias fideles, æquo gressu
eandem remotas semitas persequi, pari audacia eisdem fines prætergredi, eandemque Ecclesiæ leges protegere. „

*Leubus Patrum
p. 1. 6. 7. p. 138.*

Experimento ipso revera probatum est, primos, quos dicunt, *Reformatores*, * itemque *Protestantes* ** postremi sæculi, audaci Criticæ protectores, in eo vim omnem posuisse, ut ab imo Christianismum suffoderent; sive Scripturas dubitationibus & futilibus jurgis redigentes eo, ut certa argumenta, minimeque controversenda de re Religionis inde comparare non possent; sive insurgentes in Traditiones constantissimas, nulla alia ductos ratione, quam fastidio suo; sive curantes diruere sensim totum Fidei exterius ædificium, inter supposita rejiciendo scripta & facta probatoria; sive demum ad pravam ipsorum Criticæ consugientes, ut sese expediant, cum super quibusdam factis autoritas Traditionis & Patrum ipsis objicitur. In suis certe disputationibus solenter adco Religionis & Grammaticæ negotia miscuerunt, ut citra diuturnum validumque studium, difficillimum sit inter tot Criticæ ambages veritatem ab errore secernere.

* Sub initium præteriti Sæculi Jacobus Verheiden edendum curavit Librum, cui titulus: *Præstantium aliquot Theologorum, qui Romanum Antichristum oppugnavunt: Magni Concilii 1602. Memint Opus hoc quinquaginta Scriptorum, quorum præfigitur Imago: Gestorum textitur historia, Laborumque Catalogus. Nemini dubium esse potest, primos Religionis, quam dicunt *Reformatæ*, Sædatores egregios Criticos fuisse, & præcipuum Artis hujus usum in Ecclesiæ Romanæ oppugnationem convertisse.*

** Inter superioris ætatis Protestantes, qui adversus Catholicam Ecclesiam Criticæ exercuerunt, numerari potest, Rainaldus Anglus, cujus præcipuum Opus est censura, quam fecit Librorum Sacrorum,

quos hodierni Heretici apocryphos appellant, & *Tractatus de Idolatria Ecclesiæ Romanae*. Blondelus quoque usus est Criticæ ad Religionem expugnandam, uti videre est in Tractatu ipsius: *De Primatu Ecclesiæ Gall.* & in *Illustratione de Eucharistia Gall.* Cata Kenius idem præstitit in Libris Controversiarum pro defensione eorum, qui ex ipsius parte erant: Quis addi possunt Usserius, & Dallengius; qui potissime venenum suum effundit in Opere, cui titulus: *Usus Patrum*. Juris pariter & Clericus, ut ceteros præteream, in eo laborarunt, ut Criticæ suam in Ecclesiam intentarent, quorum postremus in sua *Antecritica*, & Epistolis Criticis nullam non caprat occasionem, qua impudentes Criticæ suæ regulas ad Religionem exagitantem adhibeat.

§. II.

Malus Critices Usus in Rebus, quæ Religionem non attingunt.

NON sunt ii tantum, quos attulimus, mali Critices usus; supersunt alii multi. Videntur etenim Autores nonnulli id studiose exquirere, ut Critice nullam afferat opportunitatem, præterquam ad implicandam Historiam Ecclesiæ, ad ferenda dubia super factis melius constitutis, eorumque momenta extenuanda. Alii vero Artem suam tantummodo referunt, ut opiniones magis destitutas, minusque propugnandas tueantur, ut in Scriptoribus eorumque Operibus maculas culpasque deprehendant, quæ vix sincero, simplici, rectoque animo sentiri & percipi posse videbantur.

Alia plane ratione Criticen usurpavit Thierius, quæ sane in malis revera Artis hujus usibus numerabitur. Id accidit tum, cum Launojus typis commisit Tractatum de autoritate negantis argumenti, in cujus altera Editione anni 1662. verbum aliquod Thierio inofficiosum ipsi excidit. Thierius alium Librum emisit Parisiis anno 1664., quo Launojo responderet, in eoque nugæ multæ leguntur majori, quam par erat, conatu actæ, quæque ad rectæ Critices usum nullo modo pertinent. Exempli gratia, capitibus haud paucis id tantum investigat, utrum Launojus strenue sui periculum fecerit in Theologico Experimento; sique Censores eum laudibus honestaverint. Disquirat etiam in aliis, anne ipsius nomen *Thiers* vertendum Latine sit *Thiersus*, *Thersus*, *Thertius*, *Tertius*, aut *Thirsus*, uti reddiderat Launojus. Tria capita nihil complectuntur nisi Indicem errorum Grammaticorum Launoii; eumque reprehendit, quod *Johannis* vocabulum sine *h* scripserit *Johannis*, & *Sincerum* cum *y*. „ In „ commodè certe cadit, ait Hedouvilleus, Thierium ad meliora com „ paratum his tricis ineptiisque detineri; „ & pulcherrimam artem Criticam ad minuta hæc peragenda detrudere.

Constat etiam, abusum fuisse Criticæ Thierium, ubi eam usurpavit, ut colligeret & expenderet magnum Superstitionum lepidarum atque inauditarum numerum; * ex quo Scriptores Ephemeridum Sapientum, qui

*Thierius in de-
fensione adver-
sus Appendi-
cem Joann.
Launoji c. 17.,
& seq.*

*Ephem. Sapien-
tum 16. 1665.
Martii.*

* Super Præfatione Missæ testatur reliquit Thierius, superstitiones quosdam esse, qui putant, recitantes duas decadas Coronæ, dum canitur Præfatio, non fore imposturæ singultibus obnoxios; alios item, Sacerdote canente, *sursum corda* mutare collum signo Crucis, existi-

mantes hac ratione se suspensum evasuros: quasi vero *corda* eo loci *funem* significaret; non paucos opinari se non peticum in moribus eorum rabidorum, si ore hiant *Sanctus* Missæ pro Defunctis audiant; sique *Trisagium* hoc angelicum scripserint in particula Pergamenæ vir-

*Ephem. Sap.
27. Decembris
1703.*

tertium & quartum Tractatus de superstitionibus hujus Doctoris Tomum in Epitomen redegerunt, nos docent, eum mira adeo diligentia & accuratone illas collegisse, quæ spectant ad Sacramenta, ut putent, se non hallucinari, si dicant, in iis reperiri non modo illas, quæ revera peractæ sunt, sed eas quoque, quæ peragi tantummodo possunt. Nolumus quidem inficias ire, eas Thierium primo cognovisse, nihilominus quamplurimas recitat sine argumentis, & sine sponsoribus.

Haud raro conspicimus in Litteratorum plerorumque Operibus quendam Critices usum, adulterinum sane, & vituperatione dignum, quicerte a primæ ipsius institutione minime invaluit. * Qua etenim specie veritatis persuaderi sibi quis poterit, primos Critices Autores, cosque, qui ad eam perficiendam vim omnem contulerunt, ea mente fuisse, ut adhiberetur ad declamandum; ad animi motus in illustri lumine collocandos, ad acria verba, dura schomata, injuriaque jaciendas, idque propriatis, & personam ipsam attingentibus querimoniis? Quod in causa fuit, ut fierent minoris scripta plerorumque sapientum Italorum, ** qui decimoquinto sæculo exeunte floruerunt. Idem vitium detraxit de dignitate duorum Scaligerorum, *** Sciopii, **** Garassii, Gresseri, Gruteri, Fcvarde-

ginis, se cumque detulerint; uberpiscatu usuros: aut oculos firmiter tempore Sanctus trium Missarum intendentes *anguinum rigore* sanari; denique *Pater noster* recitantes ordine præpossero, dum attollitur Sacramentum in Missa, dentibus non laboraturos, &c. Thierius Tractatu de Superst. Tom. 3.

* *Mos etiam obtinet in Republica Litteraria, ut homines Litterati sibi invicem perscille detrabant, & propter levem injuriam, aut quod interpretantur injuriam esse, convivorum plaustra in adversarios conjiciant.* Joann. Cler. *Epist. Crit. Epist. 3. pag. 90.*

** Inter Italos, qui fama laborarunt, acrioris & mordacioris Critices, & Maledictorum causa, sunt *Poggius Florentinus; Laurentius Valla Senator Romanus; Mervula ex Alexandria Satiellorum; Politianus, Pontanus ex Neapoli.* Animadvertunt item, Criticen Cl. Vives nonnquam severiorem esse, accusariæ solere improbitatis & detractationis; quod ad ipsius nominis existimationem statuendam non admodum confert.

*** Julius Cæsar Scaliger ea mordacitate & vehementia in Erasmus

scripsit contra fas & æquum, ut qui studiosius ab eo sunt, ipsius furentem Criticen purgare nequiverint. Assumpta ratione quod Erasmus supersticiosos Ciceronis imitatores damnaret, ita egregium hunc Criticum traducit Scaliger, ac si horribiliores blaiphemias evomuerit, & criminum atrociorum, turpiorumque reus esset. Eum nanque appellat *Parasitum, Ebriosum, Brutum animans, Furiam, Carnificem, Avarum, Indoctum, Stultum, Scopulum Religionis, eloquentia maculam; & generis humani viperam.* Jul. Scalig. *Orat. in Erasmus.*

**** Qui non noverunt Scioppium, de Critices ipsius genere, ejusque ingenio facile judicabunt, si tamen non detractent Librum evolvere inscriptum: *Infamia Famiani Strada*, quem in Thuanum lucubravit: præsertim vero consulant Scaligerum suum *Hypobolimaum*: nullum nanque est contumeliarum genus, quod in Cl. virum hunc eo libro non evomat. Quingentorum mendaciorum eum convincere jactat in quadam epistola, quam scripserat, ut offenderet, se e generosa Familia della

tij, Salmastij, aliorumque multorum. Quamquam vero id sit Protestantibus commune intemperantibus, effrenate in alios, maximeque Catholicos ferri, non possumus tamen diffiteri, istorum Criticen quoque in hanc levitatem incidisse, si ex ipsorum mutuis perpetuisque querelis pronuncian- dum sit.

Quot Sapientum Scriptorum exoptulant eum Launojo, eum cum ipsis non satis liberaliter agere; quotque illorum contra Launojus insinuat, immoderatus in se Criticen exereuisse! * Mabillonius merito de Thierii acerbitate & injuriis queritur: hic autem immerito idem exprobrat humanissimo illi Benedictino. Simonius & Petrididierus contendunt, Dupini Criticen eos offendisse; Dupinus ex adverso jure querelas habet in asperiores loquendi modos Simonii, alteriusque eruditi Religiosi Viri ex Congregatione S. Vviconis, cujus tamen non sunt adeo inofficiosa verba, ut Dupino persuasum fuit. Simonius quoque proscindit Litteratos homines e Porçu Regali, pro ipsorum Versione, Montibus edita, & Martia- num; hi vero ça retorquent in Simonium, quæ nihilo sunt huma- niora.

Nonnullis Sapientibus visum est, reperisse in Judiciis Eruditorum, a Bailletto latis, quædam loca aliquanto duriora, qua de re a querimoniis haud abstinerunt. At excellens iste Criticus, qui ingeniosas adeo leges condi- dit, ** monentes nos, haud esse attendendum id genus rebus animum,

scala descendisse, quæ tandiu Veronæ imperavit. Ephem. Sap. 5. Jan. 1665.

* Ex ipsa inscriptione Libri, quem in Launojum edidit Thierius, quæ hæc habet. *In qua defensione Launojii fraudes, calumnia, plagia, impostura, mala fides, & Linguarum Græcæ & Latine inscientia aseruntur, multiplicesque errores confutantur.* Ex hoc liquido fit, qui celeberrimum Doctorem istum in Operis processu Thierius accipiat in Defensione adv. Append. Joann. de Launoj Parisiis. 1664. Fatendum tamen est, Launojum ipsum, præterquamquod ap- prime Thierium contemnit, de illo totidem illiberaliter dicere in Ap- pend. ad Dissert. de autor. negantis argumenti Parisi. 1662.

** S. Autor, Bailletus inquit, qui pro sui nominis exultatione labo- rat, utque Operum suorum eos ca- pias fructus, quos sibi ante oculos ponit, vitia infirmitateque suas, si qua afficitur, abscondat necesse est:

cohibeat, ut maxime poterit, ani- mi motus, quibus commoveri pos- sit: senisque odii, aut nimis vo- luntatis, quoties aliquem refutatu- rum scribit, aut propugnaturus, in- tercludat.

II. Qui vehementer scribit, eam sponte præstantiam amittit, quam ipse causæ suæ probitas supra adver- sarios traherebat.

III. Non dixerim, sequitur Bail- letus, utrum argumentum sit molli- citæ majoris, aut superbie acutioris, non esse eo animo sæculi nostri homines, ut Scriptorum illiberalita- tem inurbanitatemque sustineant, quam præteritis ævis non admo- dum, ut apparet, moleste ferebant. Nisi si Gallica Lingua non sit ad con- tumeliarum sordiumque illarum usum facile composita, quibus Latina aut Græca Lingua minus eruolceret.

IV. Opinio est præjudicata, non esse bonum, Librum Autoris sui bili & selle suffusum: quantumvis egre-

Planum facit, non fuisse illum hujusmodi exprobrationibus omnino imperturbatum, si de re judicium ferendum sit cum ex Illustratione, & Proœmio ad Collectionem Poetarum, quæ in fronte sunt IV. Tomi de Judiis Eru-
ditorum; tum ex nonnullis aliis Operum ejus locis. *

Si vero cui in mentem venerit, viam hanc & rationem Criticorum no-
ratorum purgare exemplo Hieronymi, Epiphani, Luciferi Calaguritani, Hilarii, Bernardi, aliorumque Patrum, qui vehementius in Hæreticos lo-
cuti sunt; nihil habemus, quod respondeamus, nisi momenta illa, rerum-
que adjuncta, quæ ad præstantes Viros illos a culpa liberandos conducere potuerunt, nullatenus in præsens vigere, aut tanti non esse, ut minus temperatam scriptorum hujus sæculi Criticæ excusare posse videantur.

Quod si opus esset aliquid in rem hanc ex Antiquitate exemplar asciscere, promptum esset dicere, dissimili plane ratione se gessisse Gregorium Nysænum eum Eunomio, ejus maluit citius injurias inulte cadere, quam eas aliis injuriis populare. *Ego quando cuique, agebat Augustinus, vel dicendo, vel scribendo respondeo, etiam contumeliosis criminationibus laceratus, quantum mihi Dominus donat, franctis, atque coercitis vane indignationis aculeis, auditori Lectorive consulens, non ago, ut efficiar homini conviciando, sed errorem convincendo salubrior.* Verum quin ad ea usque Patrum tempora regrediamur, præclarum moderationis hujus exemplum dedit nobis celeberrimus elapsi sæculi Scriptor, ** cui accedat alius ejusdem *** virtutis & dignitatis.

gium tractet argumentum, ordine utatur pulchro eruditoque, munusque suum accurate exequatur.

V. Una est ad servandam augendamque sui nominis famam, & adversariorum extenuandam via, quoties in Scripta sua inurbana verba irrepere sinunt: adversam constanter loquendi rationem tenere, Baill. Judic. Sap. Tom. 1. p. 2. c. 3.

* Si Tractatus Historicus & Criticus de Satyris, personas ipsas attingentibus, qui inscribitur *Anti*, autorem, ut fertur, agnosceret Baillerum, non possem, quin crederem, Cui hunc Criticum aliqua erga se affectione capere. Neque enim videtur alio referri posse, nisi ad quendam molliorem animi sensum, jocos illos facetiasque, quibus Menagium petit ex occasione *Anti-Baillæti*. Non plane contentus, illum cum *Anti-baban* Jacobi d'Aufoles-la-Peire comparasse, *Anti-baban* redivivum nuncupasse, dixisseque, si quis velit, *Anti-ba-*

banum cognationem suam, & generationis suæ naturam in *Anti baillæto* cognoscere, opus esse, ut ipsi invicem accedant, atque *Anti-baillæti* coram *Anti-baban* procidat: quo in eum, cui debetur, honos conferatur. Tom. 2. Art. 155. p. 243. Insuper *Anti-baillæti* postremum appellat *Anti*, personas attingentium, & tot humanæ affectionis immoderate abortum successorem. Ib. att. 67. p. 288.

** Animadversum est, omnes, quotquot in P. Coïntium scriperunt, prodeuntibus ipsius responsonibus, continuo calculum mutasse, atque in ejus sententiam descendisse. Dixerim sane, tam iis in viam revocandis conduxisse moderationem adversarii respondentis, quam solida argumenta resistentis. Inaudirum est, Coïntium aliquando in eos, quos adoratur est, vocem contumeliosam intentasse. Ephem. Sap. 3 Martii 1687.

*** Convenit inter omnes, Tillæmontium habendum esse Exemplar

Porro

Porro quo hæc Critici modestia Lectorum amorem alliciat atque existimationem, eo inurbanitas atque obreptatio non modo satietate afficiunt, verum Criticem ipsam in contemptum adduxerunt. Huic verbo *Critice* subjicitur plerumque vis & sententia, quæ non paucos offendit; cum primum illud aut audiunt, aut legunt, hæret statim in mentibus notio effingens rude ingenium, contumeliasque in alios jactas, aut errata acrius, quam par est, animadversa. Quamobrem malus Critices usus ejus nomen in invidiam vocavit, institutum, exercitationemque jacere fecit.

Non est itaque Critices Usus, cum pravo usu permiscendus, aut, si placet, bona & mala Critice; ex quo etenim ea secreta fuerint, quibus confunduntur, una erit reliqua Artis hujus, quæ in animo defixa sit, species excellens, utilis, atque jucunda. Perspicuum fiet, esse illam instrumentum veluti generale, sine quo nemo potest revera Litteras profiteri; clavem ipsam, progressum, & absolutionem scientiarum humanarum; Historiæ denique Ecclesiasticæ, Operumque Patrum murum & clypeum; illudque ferme de Critice dici potest, quod de humanarum Litterarum studiis factus est Mabillonius, "eam non modo necessariam ad Patres
„ intelligendos esse, verum etiam viam & rationem ostendere, qua Dogmata Religionis adversus adversarios tueantur; quod non præstat Scriptura, a qua argumenta duntaxat, remque comparamus.", Ullus ne fieri potest excellentior magnæ hujus artis usus? Ad hunc sane unum eam sapiens & ingeniosus Criticus revocavit.

Mabill. de bibl.
Mans. p. 2. c.
XI. p. 25. 269.

moderationis, quæ in cunctis ejus Operibus refulget. Si namque Scriptores ex adverso lucubrantes urbanitatis tum servandæ absolutum specimen agitant, evolvant per me

magni hujus Viri Epistolam ad Laetium super istius Tractatu de antiquo Judæorum Paschate, quæ sita est in Calce Monumentorum Spec. Vitæ & Ingenii Tillemart. XL.

ARTICULUS II.

Uſu Criticarum Regularum, adhibitisque Sapientum initiis, Opera omnium opinione ſuppoſita, ab ea nominis fama vindicari poſſunt; aliaque explorare legitima falſitatis argui.

§. I.

Ex uſu earumdem legum, quibus Ignatianas Epistoſas authenticas eſſe ſtatuit Dupinus, poſſet quis eſſectre, cum Carmina Sibyllarum, tum Epistoſas Abgari & Jeſu Chriſti apocryphas eſſe.

TAmetri ſolidiſſimis momentis planum fecerit Dupinus, Epistoſas, S. Ignatio adſcriptas, germanas eſſe reiſſa Sancti illius Martyris lucubrationes; carmina vero Sibyllis tributa, atque a Patribus recitata certo ad illas non pertinere; nihilominus haud eſſet factum difficile demonſtrare, eum, qui pro Carminibus Sibyllinis argumenta uſurpare vellet, quibus ratam facit Dupinus Epistoſarum S. Ignatii autoritatem, probaturum, eadem, qua Sancti illius Episcopi Epistoſæ, Carmina quoque gentilium Prophetarum iſtarum veritate muniri.

Ante omnia autem illud eſt animadvertendum, has eſſe firmiores maxique conſuſas, ut Autori cuiſpiam Opus aliquod accenſeas, Criticas præceptiones. 1. Attentius evoluto Libro, de quo accidit dubitare, te reſcribas ad Scripſtores, aut ejuſdem, aut ævi præſtoris. 2. Opus eſt; allata teſtimonia clara eſſe, affirmantia, atque e legitimis eorundem ſcriptorum Operibus deprompta. 3. Teſtimonia Veterum excipiant conjecturæ ad Cri-

* Antequam laberetur ſæculum XVI, nemini in mentem venerat, de Sibyllinorum Oraculorum veritate, multoque minus utrum extiterint aliquando, ancipitem eſſe. Poſſevinus Jeſuita, & Caſtaliſio primi fuerunt, qui hac de re dubitationem iniecerint. Blondelus deinde male in Sibyllas animatus, quod ingnem purgantem in vita futura conſtituant, earum perdendarum conſilium habuit, affirmavitque, ea carmina invecſta in Eccleſiam fuiſſe anno a Chriſto nato 140., & Patres, ſive ex imperitiis, ſive ex ſimplici-

tate illa carmina ad malum uſum convertiſſe. Idem Opus hoc Hermæ, Libri Paſtoris Scriptori, adjudicat, Montanumque aliquid rei conſuliſſe ſuſpicatur. Craſſetus vero Jeſuita anno 1675. ut Blondelum, & Marchium Profeſſorem Theologiæ Groeningæ reſelleret, Diſſertationem de Sibyllarum Oraculis conſcripſit. Gallæus, Miniſter Eccleſiæ Walloniæ Harlemitanæ, viceſimam quintam Diſſertationum ſuarum de Sibyllis, earumque Oraculis inſtituit, ut Craſſeto responderet: editæ ſunt Amſtelodami 1664. in 4.

tica

tica documenta redacta, quæque ostendant, Opus, de quo fertur iudicium, adulterinum esse non posse; genuinum esse oportere. 4. Interest palam facere, loca hujus Libri, ab Antiquis memorata, exare ad hanc diem in Tractatu controverso. 5. Hunc item nihil complecti, quod moribus, dogmatibus, disciplinæ, Autori, & tempori non congruat. Denique præstat firmiter iis omnibus occurrere, quæ Operis illius auctoritatem possent exterminare.

Porro cum S. Ignatii Epistolæ sint monumentum ex Christianæ antiquitatis elegantioribus, Heterodoxi nonnulli, quos inter Blondelus, Salmasius, Dallæus &c., contenderunt, eas fuisse confictas, quæ saltem ratione ab Usserio Oxonii anno 1644, & Vossio Amstelodami anno 1646 editæ sunt ad normam MSS. Græcorum Bibliothecæ Florentinæ & Cantabrigiensi. Contra vero Dupinus excellentiores Critices regulas, quæ Operi huic accommodari possunt, eo contulit, ut S. Ignatium illarum genuinum esse Scriptorem tueretur.

Dup. Hist. l. v. p. 113. C.

I. Doctus hic Autor Quæstionis statim perspicue ob oculos ponit, & nititur confirmare, non esse negotium de Epistolis universis, quæ S. Ignatii nomine circumferuntur, quindecim namque sunt, duodecim Græcæ, & tres Latinæ, sed de septem duntaxat Græcis, Eusebio, & Hieronymo probatis. Exinde nos docet, Ignatio vita functo, Epistolæ hæc S. Polycarpum ipsius discipulum collegisse, neque fieri posse simile veri, germanas evanuisse, aliasque suspectas fuisse per id intervallum, quod inter Polycarpum, Origenem, & Eusebium, eas recitantes, intercessit. Post Eusebium tandem easdem Epistolas unanimi Christianorum consensu receptas, & ab innumeris Scriptoribus Ecclesiasticis in medium adductas fuisse.

I. I. Affert Dupinus loca explicatissima, ex eorum legitimis Operibus decerpta, quæ Litteras illas ab Ignatio exaratas esse declarant.

Ibid. p. 119.

I. I. I. Enumeratis Autoribus ad XVI. usque seculum, qui sancti hujus Martyris Epistolas, ut maxime *authenticas* agnoverunt, transitum facit doctus noster Criticus ad momenta & conjecturas, quæ aptæ ad evincendum sunt, Epistolas illas a S. Ignatio revera profectas fuisse, & primæva integritate constare. „Primum, inquit, attinet discutere, ut percipiamus, an S. Ignatius Epistolas scripserit. Non crediderim, esse quem-
„plam, qui jure de hoc animi pendere possit. 1. etenim, antiquitas uni-
„versa hulo facto auctoritatem tribuit. 2. Traditione a nobis allata fir-
„matur, perhibente nimirum, Autores, qui cum S. Ignatio versari fue-
„rant, uti S. Polycarpum, aliosque, qui ab ipso statim vixerant, uti
„Origenem & Irenæum, has Litteras cognovisse & recitasse. Atqui ab-
„surdum mea quidem sententia immane est urgere, per id temporis id
„illi tributum fuisse, quod ille haud lucubraverat. Constans itaque de-

Ibid. p. 120.

„bet esse, S. Ignatium Epistolae scriptisse. Et vero, cui dubium esse potest
 „erit, has esse easdem, quas collegit Polycarpus Epistolae; quaeque ve-
 „ri species, tempore inter Polycarpum & Eusebium elapso, germanas
 „periisse, aliasque illarum loco vulgatas fuisse? Eusebio itaque praesto
 „erant archetypae S. Ignatii Epistolae; cumque ceteri, ipsum consecuti,
 „quorum attulimus testimonia, sine controversia septem, ab Eusebio
 „memoratas, Epistolae habuerint, non est dicendum aliqua specie ve-
 „ritatis, eos mendaces S. Ignatii Epistolae laudasse. „

ibid. p. 125.

I V. Post haec conjecturas & argumentationes infert, ad verum ac-
 cedere non parum, Editiones Usserii & Vossii * Epistolae S. Ignatii in-
 corruptas, ut erant primitus, dedisse nobis; quoniam loca a Veteribus
 allata, de verbo ad verbum in illis reperiuntur. Quod eo firmius videri
 tur esse, quod non agitur hic de unius aut alterius loci similitudine,
 sed de locis quamplurimis, a variis Scriptoribus adductis: id namque rem
 efficit certiorum.

ibid. p. 126

V. Non praetermisit Dupinus alias quoque Criticas institutiones, ad
 tempus spectantes; addit enim: „Epistolae istae nihil praefereunt, quod
 S. Ignatii personae & temporis non cohaereat. „

*Dupin. p. 129.
 & seq. Alex.
 Hist. Eccl. tome
 2. 2. 1. 2. Differt.
 22. p. 105. &
 seq.*

Postremo infringit solidae obiecta a Salmasio, Blondelo, Aubertino, &
 Dallæo argumenta. Iisdem Criticis praecipis in rem eandem utitur A-
 lexander.

*Dup. Biblioth. p.
 50.*

Interea praestat considerare, fieri nonne posset initiorum Dupini usu,
 ut probaremus, Carmina, Sibyllis adjudicata, non esse forte adulterina.
 1. Negotium est, non quidem utrum Carmina, nomen Sibyllarum ge-
 rentia, in octo Libros tributa, & Patrum Bibliothecae inserta, in supposi-
 titis collocanda sint: nemo enim unus de hoc ambigit, aut certe eorru-
 ptissima esse; sed refert scire, utrum mendacia sint Carmina Sibyllina
 quae Patres habuerunt, & recitarunt; an eadem revera fuerint, quae a
 Romanis diligentia tanta custodiebantur, uti ab ipsis effusa; sique pro
 constanti judicandum sit ex Dupini sententia, Carmina a Patribus memo-
 rata altero saeculo conficta fuisse. Non repugnat Dupinus, Sibyllas Car-
 mina condidisse, in Capitolio servata, neque ullus erit qui factum hoc
 tot vetustis autoribus testatum, denegare possit. Varro, Cryſippus, Pli-
 nius, Solinus, Elianus, Dionysius Halicarnassensis illius mentionem fecerunt.
 ** Sunt qui dicant, Josephum quoque de Sibyllis locutum fuisse.

ibid. p. 76.

* Certum est, inquit Godavius, omnium Epistolarum illarum archetypum viciatum fuisse, illudque a Veterum Patrum citationibus discrepare. Hist. Eccl. 2. anno 107. & 108. pag. 165.

** P. Crasetus in prima parte Dissertationis suae, postquam ostendit, Libros Sibyllarum, summam semper in Ecclesiam venerationem acquisivisse, extitisse id Prophetarum genus, quas nonnulli profani Scri-

Anl.

Animadvertit S. Clemens Alexandrinus, Apostolum Sibyllinorum Librorum lectionem consuluisse; Hermas etiam, prioris Ecclesiæ sæculi scriptor, hosce Libros compertos habuit. Si fides est Autori Quæstionem S. Iustino adscriptarum, afferebantur Sibyllæ in altera Epistola, cui nomen S. Clementis Papæ. Tum quoque sæculo secundo in medium prolatae sunt a Justino, Theophilo Antiocheno, & Clemente Alexandrino; tertio vero ab Origene, & Lactantio; item quarto a Constantino Imperatore, quorum verba producit Eusebius, a Gregorio Nazianzeno, ab Augustino, innumerisque aliis sequentium sæculorum. 2. Loca Scriptorum istorum non modo ex perspectis ipsorum Operibus traducta sunt, verum adeo sunt conceptis verbis efformata, ut nemo homo anceps esse possit, eos de Libris loqui voluisse, qui Prophetarum Gentilium istarum esse dicebantur.

I I I. Nostra interest in præsentī argumentis confirmare, Carmina, a Patribus laudata, altero sæculo ficta non fuisse; eadem esse, ac Carmina Sibyllarum, quæque a Romanis religione tanta custodiebantur. Quod ut fiat, nos manet unum, Dupini argumentationem repetere, atque ad institutum nostrum accommodare. *Primum attinet discutere, ut percipiamus, anne Sibyllæ carmina scripserint? Non crediderim esse quempiam, qui iure de hoc animi pendere possit. 1. etenim universa antiquitas huic factō auctoritatem tribuit. 2. Traditione a nobis allata firmatur, perhibente nimirum, Autores ante Christum florentes, Patresque prioribus Ecclesiæ sæculis scribes, uti S. Clementem Papam, Hermam, Iustinum, Theophilum Antiochenum, sibyllina carmina cognovisse & recitasse. Atqui absurdum mea quidem sententia immane est, urgere, per id temporis id illis tributum fuisse, quod ipsa non lucubraverant. Constans itaque debet esse Sibyllas Carmina scripsisse. Et vero cui dubium esse poterit hæc esse eadem, quæ collegerunt, atque in tutto posuerunt Romani, multique Pagani Autores ante Christum etiam nominarunt: quæque veri species ab Augusti ætate, qui Libros istos revisit, clausitque aureis duobus arculis in Templo Apollinis ad Sanctum usque Clementem Pontificem, Iosephum, Hermam, & Iustinum, illa perisse, aliaque priorum loco vulgata fuisse? S. Clementi itaque Pontifici, Iosepho, Hermæ, & Justino præsto erant germani Sibyllarum Libri; eumque ceteri, ipsos consecuti, sine controversia Libros*

ptores ad sexagesimum numerum deduxerunt: & Varro ex opinione certiori decimo includit numero. Postquam etiam narravit, quæ de Jesu Christo, & aliis Religionis Mysteriis litteris tradiderunt: efficit ratione, vixisse olim Sibyllas, de Jesu Chri-

sto disputantes. In quam rem testimonium affert Ciceronis, Virgilio, Taciti, Svetonii, aliorumque multorum Autorum profanorum, qui ante Christum claruerunt, & non paucorum Ecclesiæ Patrum.

ab Herma & Justino memoratos habuerint, non est dicendum aliqua specie veritatis eos mendacia Sibyllarum carmina laudasse. Quamquam etenim Pagani de Carminum Sibyllinorum a Patribus laudatorum, auctoritate dubitaverint; Lactantius tamen nos docet; non fuisse Christianos, qui nova excogitaverint, uti Pagani ipsis objiciebant. *

I V. Loca a Libris Sibyllinis decepta, & a Patribus memorata, ad hanc diem, Dupini ipsius confessione, extant in Voluminibus, istis Prophetis ad judicatis. Siquidem, ubi animadvertit, tribus aut quatuor locis dumptis, omnia licet quamplurima, quorum in Veteribus vestigium est, reperiri verbis æqualibus in Sibyllarum Libris, qui jam nunc superfunt, subiungit: „ Firmior de Operis alicujus vetustate ratio est, si loca ab antiquis adducta in eo sint Hæc ratio eo constanter est, quo non est sermo de uno duntaxat loco, sed de pluribus, a variis Autoribus relatis; & Libri Sibyllini eadem adhuc Lingua afferuntur, qua descripti fuere. Ceterum non est mirum, si quæ sint loca, quæ ad verbum non respondeant; quandoquidem non paucas Librorum istorum partes amissimus, & Prisci homines sæpe minus erant in Textibus afferendis accurati, & sensum potius, quam Litteram consecrabantur. „ Ecce qui Patres ex Dupino Carmina Sibyllarum usurpaverint; quod nos eximit, quin aliud huic quarto statuendo argumento subdamus.

Dup. ibid. p. 62. Attamen Cl. hic Criticus quintum quoque a tempore petitem suppeditat &c. „ Addere possumus, inquit, quæcumque de sibyllinis Libris testati sunt Patres, adhuc revocari. Libri Sibyllarum non admodum elegantes erant. Istiusmodi sunt præsentis. Disputabant de Jesu Christo, de Judicio, de Inferis; quæ omnia in iis, quæ extant, occurrunt, &c. „

Denique allatis a Dupino ** aliisque multis quamplurimis momentis & conjecturis adversus veritatem Carminum Sibyllinorum a Veteribus, laudatorum, Alexander & Crassæus *** ita firme & graviter faciunt factis, ut iis satisfaciat Dupinus, quæ in Ignatianas Epistolas congerunt Prostantes.

* His testimoniis quidem rectè solent eo confugere, ut dicant, non esse illa carmina Sibyllina, sed a nostris ficta atque composita, quod profecto non putabis, qui Ciceronem, Varronemque legeris, aliisque Veteres, qui Erithraam Sibyllam, ceterosque commemorant, ex quorum Libris ista exempla proferimus, qui Anteros objurgant, antequam Christus secundum carnem nasceretur. Lactantius de vera Sap. l. 4 c. 15.

** Dupinus conjecturas, quas in Sibyllinos versus capit, a Blondello comparavit. Biblioth. Tomo 1. pagina 59. & sequenti: Item libro 2. Prolegomen. in Biblia capite 7. pag. 386. & seq.

*** Blondelus Carminum Sibyllinorum falsitatem quinque munit rationibus per ipsum invidis. Obviam fit Crassæus, atque quantumvis accurate servarent Romani

Eorum iudicium sit, quibus placitum erit id, quod hucusque diximus, expendere, utrum necne Criticarum regularum usu, quæ ad falsas rectas tuendas Ignatii Epistolas adhiberi solent, possit quis affirmare, Gentilium istarum Prophetarum Carmina, a Patribus citata, non esse mendacii infimulanda.

Tametsi contendat Dupinus, Epistolas Abgarî ad Jesum, atque huius ad Abgarum, ut maxime sit simile vero, supposititias esse; Historiamque narrantem de duabus Epistolis ipsis, ex Edesseno Tabulario depromtis, æque fabulam redolere; videtur tamen urgeri ipse principiis suis, ut Monumentis hæc firmam & certam auctoritatem non detrahat.

1. Eusebius Epistolas istas, Historiamque in Edesseno Tabulario invenit; eas viderat S. Ephrem, laudavit Darius Comes, & Veteres bene multi; inter quos Evagrius, Procopius, Joannes Damascenus, Theodorus Studita &c. 2. Quidquid earum retulerunt Scriptores hi, in eorum germanis Operibus legitur. 3. Confirmari possunt Epistolæ istæ conjecturis Dupini. *Primum attinet discuti, ut percipiamus ane Christus & Abgarus Epistolas scripserint. Non crediderim, esse quempiam, qui iure de hoc animi pendere possit.* 1. etenim plures Auctores huic factæ auctoritatem tribuunt, & quamquam eorum primus, qui de his meminerunt, Eusebius sit, & ceterorum, qui huic antecesserunt, silentium minus solidam reddat probationem hanc, atque illa sit, qua ad propugnandas Ignatii Epistolas, utitur: nihilo secius non caret magna specie veri: alias non liceret Sapientibus nostris, & præ aliis Dupino, facta multa, hujus duntaxat autoris testimonio, sive admittere, sive rejicere. Hæ igitur Epistolæ, factumque istud innituntur auctoritate Eusebii, Ephrem, &c. *Atqui absurdum, mea quidem sententia, immane est, urgere, per id temporis Epistolas Jesu Christo & Abgaro tributas fuisse, quas ipsi non lucubraverant. Constans itaque debet esse, Jesum Christum, Abgarumque Epistolas scripserisse. Et vero cui dubium esse poterit, has esse easdem, quæ in Edesseno Tabulario servatæ sunt: quæque veri species, ab Eusebii ætate illas perisse, aliasque priorum loco vulgatas fuisse? Eusebio itaque præsto erant germanæ Jesu Christi & Abgarî Epistolæ; eumque ceteri,*

Libros, id tamen obesse non potuisse, quominus id compertum Christianis fuerit, non secus ac compertum fuit Ciceroni, Virgilio, Ovidio Plutarcho; præterquamquod Varro & Lactantius affirmant, Sibyllæ Eritheæ Carmina in omnium manibus dispersa fuisse: Carmina ista in Capitolis, aut Templi Apollinis, Palatini incendio minime conflagrasse, quod nimirum rei

subventum sine cunctatione fuerit: nihil esse admirandum, Deum mysteria sua foeminis Paganis revelasse; cum ex S. Thomæ doctrina divinum munus Prophetia sit, quod probis impropbiisque hominibus largitur Deus; uti Scripturæ omnes abunde testantur. Crætiæus Diuert. de Sibyll. Oraculis p. 2. Alexander Tom. 1. l. 2c. 1. Dissert. 1. pag. 169, & seq.

Tom. 1.

Qq q

ipsum

Tall. Tomo 7.
art. de S. The-
ma p. 400. Item
nota 7. pag 460
col. 2. & seq.

Cavius Hist.
Liber. pag. 2.
col. 2.

ipsum consecuti, sine controversia Epistolas ab Eusebio memoratas habuerint, non est dicendum aliqua specie veritatis, eos mendaces Epistolas laudasse. Aliæ conjecturæ, quibus Ignatianas Epistolas Dupinus tuetur, facile admodum Abgari & Jesu Christi Epistolis accommodari queunt: Tillémontius vero, & Cavius ea omnia concludere retundunt, quæ adversus monumentorum istorum auctoritatem afferuntur,

§. II.

Si Criticarum præceptionum exercitatio ita Alexandrum afficit, ut Carmina, Sibyllis tributa, certam præferre auctoritatem arbitretur; illum item afficere debet, ut Pimandrum, nomen Mercurii Trismegisti gerentem, minime explodendum existimet.

Dup. Bibl. Tomo
6. pag. 68. Alex.
Hist. Eccles. To-
mo 1. fac. 1. col. 11.
Art. 35. pag.
244.

ÆTate ista extant Mercurii Trismegisti * vocabulo Dialogidico, quorum prior Pimander, alter vero Asclepius nuncupantur, atque sic sunt præcipui Viri in illis colloquentes. * * Opinatur Alexander, istorum Operum primum adulterinum esse; nos vero haud fore mul-

* Pagani non pauci de pervertusto hoc Philosopho verba fecerunt; Cicero, Diodorus Siculus, Jamblicus, ante alios vero Plato in Phædro, qui honorem ipsi vendicat Inventarum Litterarum elementariarum, Artium, atque Scientiarum. Græcis dictus est Trismegistus; quod nimirum Rex magnus fuerit, magnus sacerdos, magnusque Philosophus. Ægyptius erat, & Scriptorum, quotquot ætatem evaserunt, profanorum antiquissimus, necdesunt, qui ipsum non admodum Mose posteriorem asserunt.

Toletus Gallorum Regis Chirurgus a Calculis, Auctor Tractatus de Lithotomia, quinto Parisiensibus typis editi 1708. in quodam Dialogo Mf. inter Hermetem & Anfrasilanum quandam, contendit, „ Mercurium Trismegistum nunquam hominem fuisse, sed nomen istud vera significatione conditiones indicare Spiritus universi corporis, qui vitalis est. Spiritus hic universus per eum Trismegistus est, videlicet ter maximus. 1. Maximus latitudine quoniam ubique est. 2. Maximus virtute, omnia namque fecundat. 3. Maximus diu-

turnitate; quippe perpetuitatem in omnia influit: vi namque sua universa in quocumque semine excitat Spiritum vitalem speciei. Idem Spiritus universus allegorica interpretatione maximus est propter triplicem eximiam dignitatem, Hermoti Trismegiste tributam, videlicet magni Philosophi, ac si unicuique rei persuaderet, id sibi comparare, quo nutriatur, augetur, & multiplicetur: magni Sacerdotis, quia omnium Mixtorum semina in unum cogit communiōe sui, ut & Immolator victimas conjungit; magni denique Regis Ægyptii, scilicet naturæ humidæ, in qua præcipue occultatur Spiritus universus: regnum namque suum in humiditate collocavit. „ Non dubito has nominis Mercurii Trismegisti explanationes fore potius ad Alchimiatarum, quam ad Criticorum & Historicorum ingenium compositas.

* * Hannibal Rosellius Ordinis Minorum Opera Mercurii Trismegisti edenda curavit, commentariis locupletavit, Textumque Græcum & Latinum Francisci Flupatii addidit in sol. Coloniz Agripinz 1630. Franci-
ti la-

et laboris putamus, contrariam partem tueri usu Criticarum regularum, ex quibus ipse Carmina Sibyllina, a Patribus laudata, primorum non esse Christianorum figmentum evincit.

Habeto, qui Doctor iste Carminum Prophetarum istarum causam suscipiat. Initio monet, duas esse hac de re Eruditōrum sententias; *Quidam* Alex. Hist. Tom. 1. fac. 1. Dis. 1. pag. 109. *Et Libros illos, & in his descripta oracula penitus respiciunt*, atque hac esse inter Litteratos homines opinio vulgarior; alii non solum oracula, sed Libros integros Sibyllis vendicant. Nos mediam opinionem duplici propositione proponemus & propugnabimus.

Prima ita habet: *Quæ ab antiquis Patribus, & Autoribus Ecclesiasticis laudantur, Sibyllarum Oracula, non sunt figmenta Christianorum.* Id autem hoc egregio principio confirmat. *Monumenta, quæ a Patribus eruditissimis laudata sunt adversus Ethnicos, & in quibus firmissimum illi collocarunt Religionis Christianæ præsidium, quibus tandem obiectam suppositionis notam diluerunt, non sunt figmenta Christianorum: hæc enim est legitimi Operis nota, si antiqui laudens illud Opus sub nomine illius Autoris, cui inscriptum est.*

Deinde Propositione hac roborata testimoniis Justinī, Theophili Antiocheni, Clementis Alexandrini, Origenis, Lactantii, aliorumque Patrum, alteram Conclusionem statuit his verbis: *Non sunt prorsus genuina & incorrupta Sibyllarum Carmina, quæ octo Libris continentur in Bibliotheca Patrum.* Tertio: plura enumerat, quæ fidem facere possunt, aliqua ex his Carminibus a Sibyllis profecta non fuisse, * & temporum consecutione interpolata fuisse; ex quo illud efficit, octo Librorum ipsorum, qui Sibyllini inscribuntur, Autorem professione Christianum fuisse; Linguae Hebraicæ, veræ Theologiæ, immo Historiæ, & Geographiæ penitus ignarum.

Modo nos manet, principia hæc Libro; *Pimandri* vocabulo insignito, accommodare, ut ostendamus, illum a Mercurio Trismegisto lucubratum fuisse. Dictū namque facile est, quamvis in duas de hoc Opere abierint

Dysin. Biblioth. pag. 69. Alex. Hist. Tom. 1. fac. 1. c. 1. Art. 1. pag. 109.

seus de Foix de Candale Episcopus Autrensis Latine & Gallice vertit Pimandrum Mercurii Trismegisti, doctisque commentariis illustravit.

* Certum est, inquit P. Alexander, Sibyllas esse Moise posteriores, nihilo secius scriptum in illis est, Sibyllam in Arca commorata fuisse. Lib. VIII. legitur, post Trajanum, Littera T. designatum, eum regnaturum, cujus nomen ab Adriatico Mari fumetur, nimirum *Adrianum*: post quem tot alios

Imperii gubernacula tractaturos, videlicet Antoninum, Marcum Aurelium, & Lucium. Imperatorum Historiæ historice recitantur. Adami nomen ab *Adam* originem ducere sentiunt, quatuorque ejus nomini litteras quatuor mundi partes significare, quamquam Hebraicæ & Chaldaicæ tribus tantummodo constet. Titanum fabulæ, cæu veræ Historiæ obtruduntur; millenariorum traditur opinio; Neronem esse Antichristum; Animas

sententias Autores, quarum prima ferat, Tractatus istius Autorem novum esse Christianum Platonium, ex Platonice Philosophiæ principii disputantem, altera opinetur, omnibus partibus suis, ut in præsentî extat, Mercurio * * Trismegisto tribuendum. Attamen si cui esset animus, Librum hunc ex Alexandri initis propugnare, dicere is posset, se velle medium inter hæc duas adversas sententias iter ingredi, & primo loco ratum & firmum habere, res ex hoc Libro depromtas, & ab Ecclesiæ Patribus recitatas, figmentum esse non posse Christiani alicujus, Platonica institutione disputantis.

Quo prima hæc propositio probetur, satis erit excellens Alexandri fundamentum sternere in hunc modum. *Monumentum, quod a Patribus eruditissimis laudatum est adversus Ethnicos, & in quibus firmissimum illi collocarunt religionis Christianæ præsidium, quibus tandem obiectam suppositionis notam diluerunt, non est figmentum Christianorum. Atqui Liber, de quo est controversia, ab Antiquis nomine Mercurii Trismegisti citatus fuit &c.* Hæc est enim legitimi Operis nota, si antiqui laudent illud Opus sub nomine illius Autoris, cui inscriptum est. Consultat, qui velit, Autorem Cohortationis ad Gentiles, Justino tributæ; Lactantium l. 4. de divinis. Instit. c. 6., Clementem Alexandrinum l. 1. Strom. S. Augustinum Libro de quinque Hæresibus cap. 3., S. Cyrillum lib. 1. contra Julianum, aliosque multos; hos inquam consultat, ut certior fiat, eos Mercurii Trismegisti Libros adduxisse, & præsertim *Pimandrum*, veluti Religioni faventem, in eo præsidium adversus Paganos collocasse, ejusque suppositionis notam diluisse. Qua de re secundum Alexandri principia constat; Librum *Pimander* nuncupatum, figmentum non esse Christiani alicujus sed verum Mercurii Trismegisti Opus.

Alex. ibidem
ib. 190.

Haud nos latet, quod alibi quoque animadvertimus, sese facile admodum Scriptorem istum ab Libri hujus locis, apud Patres deprehensis, expedire, cum dicit: *An Mercurii revera esset, necne, Patres non expendierunt, maiora in studiis incumbentes.* Nihil tamen minus nonne integrum nobis esset ab eo sciscitari, utrum satis solidum videatur ipsi responsum hoc, ut testimonium Patrum ex hoc Opere laudatorum imminuat? Satis apparet, visum ipsi illud haud levis momenti fore, ut posset *Pimandrum* a Mercurio Trismegisto abjudicare. De hoc inter nos conveniet; verum simul rogabimus, utrum aequi bonique facturus esset,

usque ad Resurrectionem in Inferis
futuras; Judicii igitur Purgantis vi-
ces subitum, impios denique ab igne
liberandos &c.

* * In hæc opinionem ivit cum

Rosselius, tum Franciscus Flussatus,
aliique, quos recenset in Admonitione
ad Lectorem, quam in Editionis
hujus Operis Græcæ & Latinae fron-
te collocavit.

scri-

Scriptorem aliquem, cujus animo infideret opinio de Carminum Sibyllinorum, a Patribus allatorum falsitate, paucis respondere omnibus locis, ab hoc docto Critico ad Carmina ista propugnanda congestis. *An Sibyllarum revera essent, nec ne, Patres non expenderunt, maiora in Studia incubentes?* Et propterea nullus est reliquus medius locus, & fatari necesse est, aut responsum hoc: præter quod aliud frustra in Alexandro desideres, nihil adimere virium Patrum testimoniis, e Trismegisti Tractatu productis, aut argumentum perdocti hujus Dominici alumni, e Patrum auctoritate depromptum, nullius omnino frugis esse ad roboranda Carmina, Prophetis Paganis adscripta.

Altero loco dici potest, quamquam Liber, *Pimandri* vocabulo notus, a veteribus Patribus usurpatus fuerit, tanquam præclari hujus Philosophi Opus; certum tamen esse, illud, quo extat modo, nunc corruptissimum esse; non tantum etenim plura refert loca, e novo & veteri Testamento exscripta, verum etiam Verbi æternitatem divinitatemque explicatam. Hujus Libri Autor Filium ejusdem cum Patre substantiæ esse tradit, cumque a Patris intelligentia procedere; patet etiam cum Versionem Septuaginta adhibuisse, ut mundi creationem describeret; hisque similibus rebus redundat; quod argumento est, Christianum aliquem illum retractasse & inculcasse, propterea quod dicta hæc omnia nonnisi a Scriptore, multis post annis, quam vixerit Mercurius, & Christiana Religio prodierit, florente, proficisci queunt.

Audisti, quo pacto primæ propositionis ope, e testimoniis Patrum petita, facile erit propugnare, *Pimandrum* haud esse supposititium, illudque a Mercurio Trismegisto confectum; alterius vero principii fiet satis nullo negotio omnibus Anacronismis, gravibusque erratis, quæ in eo deprehenduntur. Igitur colligere quis poterit ex præclari hujus Doctoris initis, sive *Pimandri* Tractatum non esse mendacii arguendum, sive Sibyllarum Oracula ab aliquo Christiano fuisse excogitata.

Super quibus unum duntaxat superest responsum: nimirum *Pimandrum* ita semper fuisse, atque modo est; proindeque abjiciendum esse, licet a Patribus ex errore facti in medium prolaturum; neque enim oportet de re apertissime fabulosa Patrum testimoniis adhærescere. At enim Carmina Sibyllina res ne continent minus fabulosas, errataque minus gravia? Scilicet, inquires: verum ab ætate Patrum Carmina hæc interpolata sunt; neque sit simile veri, ea tot fabulis per id tempus resecta fuisse, quin id animadverterent. Ecur autem eadem non poterunt *Pimandri* propugnatores conjectura augurari?

§. III.

Eiusdem Regula Critica præscriptione Dupinus & Alexander duo facta maxime contraria tuentur. Quenam incommoda viam hanc rationemque consequantur.

Hæret adhuc animo infixus scrupulus aliquis; quod videlicet dudum Viri Litterati res apprimè pugnantes statuunt eo momento, quod proxima Paragrapho attingimus. *Hæc est*, inquit Pater Alexander, *legitimi Operis nota, si Antiqui laudent illud opus sub nomine illius Autoris, cui inscriptum est.* „ Firmior est ex Dupino ratio, quæ ad confirmandam Operis alicuius vetustatem adhiberi possit, si in eo loca a Veteribus laudata reperiantur. Nunquid non innumeros Libros ea una admittimus ratione; quod loca nonnulla Priscus aliquis Autor afferat, quæ in illis legantur?

Alex. Hist. T. 1. fac. 1. Dissert. 1. pag. 160. Item Tom. 2. Dissert. 2. Dup. Ed. T. 1. pag. 61.

Hoc jacto fundamento, S. Ignatii Epistolas, aliaque Opera multa defendit Dupinus, & Carmina Sibyllina suscipit Alexander. Quid est itaque causæ quod hoc eodem pronunciato, prior Ignatii Epistolas, non vero Carmina Sibyllina in legitimis habet; alter autem est ab Oraculis Sibyllarum, est in *Pimandrum*, Mercurio Trismegisto tributum? ideo fit, quia sibi persuasit Dupinus, Patres Epistolas Ignatianas minime citasse, aut illas vendicasse, antequam accuratis eas ponderibus examina- rent; quod de Sibyllinis Oraculis haud præstiterunt.

Idem ibidem pag. 61.

„ Adeoque nemini mirum, inquit, videatur, rejici a nobis tanquam spurios Libros, ab Antiquis habitos pro germanis; quoniam illos ad judicium non revocaverant.

Alex. T. 1. fac. 1. pag. 194.

Idem reputavit animo Alexander de Operibus Mercurii Trismegisti: *Ceterum an revera Mercurii essent, nec ne, Patres non expendunt.* Quod si Dupinum etiam interroges, unde sit, affirmare illum, Patres Epistolas Ignatianas expendisse, idque in Sibyllinis Carminibus illos non prospexisse: „ ideo contigit, respondebit, quod Patres gravioribus tum negotiis se locos dederant. Non absimiliter respondet Alexander sciscitanti, cur Pimandri Liber confectus sit, etsi a Patribus memoretur? *Patres non expendunt, maiora in studia incumbentes.*

Idem ibidem pag. 64.

Idem ibidem.

Ambo igitur Sapientes isti Critici de hoc Principio non discrepant, quod fortassis Critices universæ tutissimum est, nimirum: *Opus tum vetustum esse, cum loca, ab Antiquis laudata, in eo deprehendantur.* Convenit pariter inter eos de rationibus, quamobrem aliquando eo principio utantur, aliquando vero non; & tamen apud illos usus ipsius dissimilissimus est, consecutiones disjunctissimæ.

Si

Si quatuor hæc Opera penitemus, scilicet Ignatii Epistolas, Epistolam Barnabæ, Carmina Sibyllis apposita, & *Pimandrum* a Mercurio Trismegisto nuncupatum; constabit illico, id esse quatuor his monumentis commune, quod ea multi præstanti auctoritate Patres laudaverint: ut ex magno Critices instituto: *Hæc est legitimi Operis nota, si aliqui laudent illud Opus sub nomine illius Auctoris, cui inscriptum est*; consequens videatur esse, Tractatus hosce omnes, aut supposititios futuros, aut germanos. Ipsorum tamen satum est longe diversum. Utrique Doctores in Ignatii Epistolis certam firmamque auctoritatem agnoscunt: Dupinus Barnabæ Epistolam admittit, Sibyllina carmina respuit; Alexander suffragio suo Barnabæ Epistolam improbat, Sibyllarum Oracula probat, utrique demum *Pimandrum* infra supposititia detrudent.

Omnia, quæ Dupinum & Alexandrum cogunt, monumenta, ut Epistolas Ignatianas, velut certa & indubitata antiquitatis vestigia recipiant, ad duo summa capita rediguntur. Primum est, Epistolas istas optimis innici Veterum testimoniis; alterum, eas nulla præmi difficultate, cui utrique Doctores isti parvo negotio, solidisque rationibus non occurrant: objecta namque a Protestantibus in has Epistolas æquissimis diluunt responsis. Verumtamen horum initiorum vi, non constat, quæ de re Barnabæ Epistolam non admittat Alexander, & Dupinus Carmina Sibyllina rejiciat; quandoquidem pro utrisque his Operibus Patrum turba dicit testimonium: Pater autem Alexander quæ adversus Prophetarum gentilium Oraacula faciebant, plene sustulit; idemque Dupinus præstitit super his, quæ in Barnabæ Epistolam solent intentari. E re pariter esset Criticarum ipsorum Legum, ut uterque *Pimandrum* a fabulis ad germanum & legitimum Opus revocaret; neque enim diffiteri poterunt, illud a tot memorari tantisque Scriptoribus, a quot Barnabæ Epistola, & Sibyllarum Oracula memorantur; omnesque, ut superius nobis est dictum, in eo repertas falsitatis notas sapientissime deleri.

Una est Dupino, & Alexandro reliqua difficultas, ne ille Carmina Sibyllarum a Patribus laudata recipiat, ne hic Barnabæ Epistolæ fidem adjiciat, neve uterque *Pimandri* Libro assentiantur: persuasum videlicet Dupino esse, non tributum iri a Patribus Carmina Sibyllis, si quidem ea diligenter excussissent. Idem causatur Alexander, quo Veterum imminuat testimonia, quibus Epistolam Barnabæ fidei Dupinus, & cæteris illorum firmius affert argumentum ad *Pimandri* Librum a tot Patribus usurpatum, refutandum, quam illud, ut dicant, Antiquos conspicientes editum Librum hanc Mercurii Trismegisti nomine, bona fide credidisse, ad illum revocare spectare, quin in eo ulterius discutendo laborarent.

At

At si doctis Criticis integrum est, Monumentis suppositis *Pimandri* Librum annumerare, etsi tot illum Patres usurpent, assumto omisso iudicii vitio; si non absimiliter de carminibus Sibyllinis disputat Dupinus; de Barnabæ Epistola Alexander; quid est rei, quod Scriptor aliquis, cui Pastoris Liber, S. Clementis Papæ Epistolæ, itemque S. Polycarpi; & Ignatii non arridebunt, haud poterit ad responsum idem se conferre, ut Auctorem Ecclesiasticorum auctoritati deroget, quorum testimoniiis authenticis adscripta sunt hæc monumenta?

Nonne videtur responsum istud, quæcumque tulit majori veneratione digna tota retro antiquitas, concutere, quibus Veterum fides præcipuum est fulcimentum? Si namque Dupinum percontemur, quam obrem Patres non satis Oracula Sibyllarum, & Mercurii Trismegisti Librum expenderint; idemque de eodem Opere, & S. Barnabæ Epistola Alexandrum sciscitemur, eadem uterque utitur responsione: *Ceterum*, inquit ille, *an revera Mercurii esset, necne, Patres non expenderunt, majora in studia incumbentes*: „ Et sane ait hic, nemini mirum videatur, cur, Patres haud suspendisse Criticorum lance Libros istos; comperitum est enim, gravioribus tum negotiis se totos dedisse. „

Propterea quoties contendunt Sapientes isti Critici, ut nobis persuadeant, suscipienda esse tanquam Opera genuina Pastoris Librum, Clementis Papæ, Ignatii, & Polycarpi Epistolas, aliaque id genus vetustæ monumenta; quod nimirum fiat eorum mentio apud Patres; jus erit idem nobis atque ipsis dicere: *Patres haud suspendisse Criticorum lance Libros istos, majora in studia incumbentes*. Neque existimaverim, Criticos ipsos ostendere nobis posse, cur instar Criticorum Patres citaverint Pastoris Librum; Clementis, Ignatii, & Polycarpi Epistolas; aliaque istiusmodi monumenta, non autem Sibyllarum Oracula, & Pimandrum, quasi tum gravioribus negotiis dediti toti. Nullam etenim rationem iis confirmandis in medium proponent, quæ ipsis nequeat accommodari: scilicet Patres ex illis decerpta loca retulisse.

Aliud quoque præstat animadvertere, antequam huic materiæ modum imponamus. Hoc præjacto initio, quod est universæ Criticæ fundamentum; *Opus tum vetustum esse, cum loca, ab Auctoribus laudata, in eo deprehendantur*; Dupini, ut apparet, esset, Sibyllarum Oracula a Patribus recitata, & Mercurii Trismegisti Librum in authenticis habere; pariterque Alexandri foret, cum hoc postremum, tum Barnabæ Epistolam haud rejicere. In eo namque tota est doctorum istorum super monumentis istis dubitatio, quod nimirum gravia in iis menda se prodant, quæ de ipsorum salutate adeo præbent indicia, ut necessum sit, a Patribus super ea re desciscere, & præstet citius confiteri, Patres monumenta

ta illa

ea illa non satis accurate perpendisse, quam ea certis & legitimis operibus accensere.

E quibus duæ Animadversiones emergunt. Prima est, opinari Dupin, sibi satis esse superque, ut Barnabæ Epistolam tucatur, si compertum fecerit, id Opus Patres attulisse, & responderit momentis illis, quæ Epistolam ipsam coarguere possent suppositionis: Alexandrum quoque ambas hæc vias tenere, ut a Patribus adducta Sibyllarum Oracula in dignitate constituat. Species itaque est, non fuisse liberum Dupino Sibyllarum carmina explodere; si tamen celebris hic Dominici-Filius objecta his momenta æqua ratione subvertit, sique Dupinus ipse de medio sapienter tulit, quæ in Barnabæ Epistola negotium poterant efficere, interesse rei, ut Alexander hanc Epistolam legitimam agnoscat; & consequenter neutri illorum dubium esse debere *Pimandri* Librum in authenticorum numero collocare.

Ut nanque in nihilum evadant quæcumque adversus opus hoc sunt excogitata, satis est dicere, illud corruptum fuisse, postquam a Patribus in medium allatum fuit, multaque ipsi addita, quæ neque temporibus, neque Mercurio Trismegisto aptari queunt. Eo est æquius responsum hoc, quo Dupinus & Alexander illo utuntur, alter, ut Barnabæ Epistolam vindictæ ab Objectis, alter ut Carmina Sibyllina propugnet. Eidem responsioni vim afferunt egregiæ duæ Criticæ præceptiones. Prima est *additionem* Lex: fatentur etenim Viri nostri Litterati, has in plerosque Librorum irrepsisse, quæ ipsos recentiores videri faciunt; atque id genus esse aliquas in Bibliis, in Homero, Herodoto, omnibusque ferme Scriptoribus cum Ecclesiasticis tum profanis. Alia regula ita habet. „Cum factum aliquod, tradit Autor de Arte cogitandi, satis alias autoritate constitutum, multa tamen refert, quæ repugnant, aliisque Historiis specie tenus non concinunt; tum sufficit, solutiones, his repugnantibus adhibitas, sustineri posse, & verisimiles esse: iniquum certe dixerim super hac re momenta omnino affirmantia desiderare; quoniam facti natura per sese satis constituta, non decet exquirere, ut eadem quæ liber adjuncta ratione confirmantur. „ Quare cum *Pimander* in ore fuerit multorum Scriptorum Ecclesiasticorum, nihil ulterius petunt hæc Critica præcepta, ut ea tollantur, quæ adversus Opus hoc moveri solent, nisi asserere, simillimum veri esse, aut fieri saltem posse, in illud additamenta aliqua illata fuisse, atque interpolatum, corruptumque Christiani alicujus opera, disciplina Platonis imbuti.

Quod si interroget quis, undenam constet, hujusmodi Opera depravata fuisse, confiteri necesse est, respondet idem Autor, nihil suppetere hac de re exploratum, sed sufficere, id fieri posse, & sæpius accidisse.

Tom. I.

Rxx

sc,

Dupin, Simon, Alexander, Trismegistus, Pimander, Hermes, Zoroaster, Rhodanus etc.

Parte 4. cap. 13. pag. 451. Arnaldus in Disquisitione de S. Jacobi, Reg. 1. c. 1. Tomo 1. 2. Editio 1714.

De Arte cogitandi. ibid. pag. 454.

sc, ut jus sit, id veluti adjunctum ponere necessarium, quo purgentur Patres ab errore, ubi Monumentorum istorum meminerunt. Fas itaque & æquum non postulat, ut mutationis hujus argumenta manifesta extorqueantur; siquidem factum (videlicet Patres id Operis produxisse Mercurii Trismegisti nomine) satis probatum est, iremque certum, loca a Patribus allata in ipsorum Operibus per id temporis reperiri.

Principium hoc efficere videtur, non P. Alexandrum & Dupinum modo, verum quotquot Critici Sapientes abhorrent adeo a Mercurii Trismegisti Tractatu, merito illum rejicere non posse; idemque dicto de Barnabæ Epistola, & Oraculis Sibyllinis, a Patribus recitatis &c. alioquin oportet ipsos tutiores Critices eorum regulas aspernari.

Sit alterius animadversionis loco super turpibus mendis, quibus aspersa sunt Carmina Sibyllina, & *Pimander*, attendere animo, hinc Fabulas, falsasque res in his Operibus deprehensas; illinc vero Patrum eacitantium testimonium, atque deinceps expendere, utra ex his rebus æquior videri debeat, aut contendere, veri speciem non habere, vel saltem fieri non potuisse, ut monumenta hæc temporum consecutione, impudentis alicujus, sive indocti manu corrumpentur, aut vicem aliquam subirent; sive absque ratione ulla affirmare, tot celebres Scriptores deceptos fuisse, dum monumenta adulterina in medium adduxerunt; tanta non præstitisse mentis acie, ut errata, quæ in oculos incurrunt, cognoscerent; aut denique ea cirra delectum & judicium recitrassent.

Illud profecto inficiari non possumus, si probabile non est, aut simile veri, Tractatus hosce post Patrum eos memorantium tempora, non paucas vicissitudines passos fuisse, aliud consequi necessario, nimirum Patres istos in errorem facti admirandum plane, immo monstruosum incidisse. Cui porro persuasum esse poterit, cum Autor Hortationis ad Gentiles S. Clemens Alexandrinus, Lactantius, S. Augustinus, S. Cyrillus Alexandrinus, alique multi legerint ex. c. in *Pimandro Verbi æternitatem Divinitatemque aperte explicatam; Filium ejusdem esse cum Patre substantia, atque ab ejus mente procedere*: Operis hujus Autorem eadem Versionis Septuaginta usurpare verba, ut modum, quo mundus conditus fuit, exequatur, aliaque his similia, quæ ab alio nequeant, præterquam a Christiano Viro proficisci? Qui fieri, inquam, potest, ut tot Patres sapientissimi hæc omnia in eo perspexerint Tractatu, cumque nihilominus Philosopho tribuerint, qui tot ante Christum sæcula vixerit, atque antequam Versio Septuaginta conficeretur? Offendit ne quis alibi facti pudius erratum!

Antequam *Pimandrum* falsitatis condemnes, intererit ne licem in Patres universos criminis intentare, atque illos vel impostores appellare, vel

vel satis simplices, ut se in fraudem induci sinerent; sibi que persuadere, Sæculum istud majori, quam tota retro antiquitas, intelligentia præstare. Videtur itaque effici inde oportere, magis ad rei naturam accedere, si dicas, fieri posse, immo simillimum veri esse ex regula, de qua sermonem habuimus, *Pimandrum* vitiatum potius fuisse, quam tot Patribus eum facti errorem tribuere, qui apud Scriptorem vel vulgarem nulla prætexi excusatione posset, & quadam principii hujus consecutione probabilius esse, *Pimandrum* a Mercurio citius Trismegisto, quam ab homine Christiano scriptum fuisse; quamquam fateatur unusquisque, plura in hoc Libro reperiri, ipsi, postquam Patres illum retulerunt, assuta.

Sententia hæc, Sapientum nostrorum initiis; ut viderur, constituta; (neque enim in animo est, Mercurium Trismegistum Operis hujus Autorem propugnare.) Sententia hæc, inquam, æquior esset profecto existimanda, & Historiæ Ecclesiasticæ utilior, si attendcremus. 1. Autores Ecclesiasticos, qui de Opere isto locuti sunt, utpote jus habentes autoritatis suæ, non posse illo privari; neque satis esse, ut excusentur, quod capti errore fuerint, si dicatur citra probationem ullam: *Patres hæc Opera instar Criticorum non expendisse, & maioribus tum negotiis se totos dedidisse*. Ac non video, quibus tum gravioribus negotiis Patres incumbere potuissent, quam ut nihil afferrent incommodum Religioni, dum eam statuere curabant: quod sane accidisset, si Scriptores Ecclesiastici veteris Philosophi nomine monumenta a Christianis confecta produxissent.

2. Cuicumque Autori liberum fore, eodem uti responso; cum sive ad factum aliquod statuendum, sive ad Librum aliquem ulli tribuendum, objicietur ipsi Antiquorum testimonium. Hinc etenim via patcret innumeris incommodis.

3. Eruditos Criticos nostros ita non respondere, ut superius ostensum est, cum ipsorum opinioni favet Vetrum testimonium.

Denique species est, multo pauciora incommoda sequi, si *Pimandrum*, Carmina Sibyllarum &c. legitima esse credamus, quam si Patres deceptionis accusenius. Ubi admiserimus monumenta ista intra illos, quos retulimus, fines, emolumentum aliquod Religioni afferre possunt: sed non vacat periculo, lædendi aliqua ex parte Traditionem, ubi affirmabitur, tot celebres Patres, variis Ecclesiæ sæculis viventes, (quod in re facti genus quoddam Traditionis efficit) in turpissimos, eosdemque pene incredibiles errores offendisse. Quod ab eo admodum distat, quod accidit, cum unus vel alter capitur de re aliqua Chronologica, aut de factis, ab aliis autoribus, sive majoris, sive ejusdem nominis in controversiam vocatis. Tum non est absolum valde ab Antiquo recedere, ut alii, aut

multis adhæreas : verum in præfenti longe differt natura res nostræ) Quamobrem non poterunt Sapientes nostri Librum nomine *Pimandrum*, Sibyllarum Oracula, aliosque id genus absolute aspernari, quin ipsa subvertant principia sua : aut saltem ipsorum erit, nos docere, qui possint ea congruere tot consecutionibus, quæ non videntur nobis admodum ineptæ.

§. IV.

Si nonnullas Critices Dupini regulas adhibeas, fieri fortasse poterit, ut elegantiora Antiquitatis Christianæ monumenta in suspensionem adducas.

Tillem., Bailletus, Valesius, Alexander, Ruinarum, Cavius, Peassonius, alique Protestantium multi.

Dupin. Bibl. Tomo 1. pag. 70.

Ibid. pag. 72.

EXtat in Orthodoxographis Epistola Pilato tributa, * atque ad Tiberium data de factis miris Christi Jesu. Quamquam Epistola hæc passim Tertulliani, & Eusebio testimonio recipiatur, nihilominus Dupino infedit opinio, eam saltem in dubiis habendam esse. Habeto Leges Criticas, quibus utitur, ut id confirmet. Postquam retulit quæ perhibent Tertullianus & Eusebius, atque hodierna quoque die in eadem Epistola reperiuntur, addit eruditus iste Criticus: „Verum illud est difficile dictu, utrum Epistola hæc Eusebii ætate scripta fuerit, an vero deinceps super ipsius narratione conficta. Utut tamen res se habeat, non pauci ex Scriptoribus sunt, qui de Historiæ hujus dubitant veritate: quæ namque species est, hæc Tiberio narrasse Pilatum de homine, quem capitis ipse damnaverat? Quod si ea scripsisset, ad veritatem ne accedit, Tiberium ad Senatum retulisse, ut Diis hominem hunc annumerarent, una Præsidis narratione commotum „?

Sequenti vero articulo, in quo sermonem orditur Dupinus de Epistolis Senecæ ad Paulum, & Pauli ad Senecam, aliud indicat Principium, quod dictis modo apprimè concinit. „Haud liquet [sunt hæc Doctoris hujus verba] quonam tempore excogitatæ sint Epistolæ istæ, aut quo

* Hæc Pilati Acta adulterarunt, cum Hæretici, tum etiam Ethnici, sive horum imitatione alia confecerunt. S. Epiphanius ea rejicit, quorum usus erat apud Quartadecimanos (*Heresi* 50.) Tillemontius annot. 19. Tom. 1. in S. Petr. pag. 542. alia in medium affert aut falsissima, aut corrupta. Eusebius l. 9. Histor. cap. 5. perhibet, ad annum 311. edi jusse Maximinum Acta, Pilati & Jesu Chri-

sti nomine supposita, & maledictis in Mundi Servatorem referta; & præcepisse, ut undique ediceretur Opus hoc in Urbibus, & Pagis, atque in Grammaticis ludis memoriter addiscendum Magistris curarent. Mentio fit istorum Pilati Actorum in Historia SS. Martyrum Tarachi, Probi, & Andronici. Ruin. Acta selecta pagina 456.

„ autorem; neque facile est dirimere, utrum per occasionem Epistolarum istarum falsa Passionis S. Linii Acta tradant, mutuam fuisse inter Sc- necam & Paulum Litterarum vicissitudinem; aut an hujus Autoris narratio his Epistolis vulgandis ansam dederit. „

Quibus monitis suadentibus, nonne integrum esset asserere, Epistolam S. Clementis Papæ, alteram S. Polycarpi ad Philippenfes, & Veterum plerasque vel certioris autoritatis, suspensionem habere posse suppositionis? Verum est, S. Clementem Alexandrinum, Origenem, Eusebium, Hieronymum, Photium priorem citasse; Iræneum, Eusebium, & Hieronymum alterius meminisse: *Verum difficile dictum est, utrum Epistolæ istæ Patrum istorum ætate extiterint, an vero deinceps super locis ex iis recitatis confictæ sint.* Idque præsertim quod attinet ad illam S. Clementis, quam ex collectis una Patrum locis deceptor aliquis potuisset congere. Quod eo veritati propius videri posset, cum opusculum istud diu la- tuerit, donec in vetusto MS. repertum in publicum protulit, edendumque curavit Patrieus Junius Oxonii 1663.

Affirmant, inquit, Patres isti, S. Clementem, & Polycarpum aliquas dedisse Epistolas, resque simillima vero est. Id ultro damus & concedimus. At Justinus, Tertullianus, Eusebius nos docent pariter, Pilatum ad Tiberium conscripsisse de Christo, quod sane probabile est, illum fecisse. * Quod si aperto licet Antiquorum istorum testimonio, *difficile dictum est, utrum Epistola hæc Eusebii ætate scripta fuerit, an vero deinceps super ipsius narratione conficta;* nihilo erit facilius statuere, nonne loca aliorum Patrum occasionem pepererint calumniatoribus istis, Epistolas aliquas S. Clementis & S. Polycarpi titulo producendi, an vero Patrum illorum ætate extiterint.

*Ut tamen se res habeat, non pauci tamen ex Scriptoribus sunt, qui de utrarumque Epistolarum istarum dubitant veritate. Quæ nanque species est, in Epistola quadam scripsisse Clementem, ultra Oceanum plures mundos reperiri, Historiamque Phœnicis fabulosam adeo recitasse? ** Quænam imago veritatis est, S. Polycarpum periinde de Ignatio & vivis mul-*

* De Adis istis loquitur Justinus in Apologia sua pro Christianis. Tertullianus in Apologetico adv. Gentes c. 21. *Vetus erat consuetudo, ait Eusebius, Provinciarum Rectoribus, ut quicquid novi apud ipsos contingeret, Imperatori nunciarent, ne quid ipsum lateret.* Pilatus de Resurrectione Salvatoris nostri Jesu Christi, cuius per universam Palestinam celebris erat fama, ad Tiberium Principem retulit: multa

quoque alia ejusdem miracula se audi- tu accepisse significant, & qualiter ad- vitam denno revocatus, a plerisqueque Deus haberetur. Euseb. Histor. l. 2. c. 2.

** Reprehendas vero hoc in illis quissimam, quod extra Oceanum mun- dos aliquot collocet. Deinde forte & il- lud, quod Phœnicem avem unicam tam- quam præ verisimo adhibuit argumentis. Phot. in Bibl. Cod. 126.

ro ante sublato, locutum fuisse, ac si adhuc non decessisset? de ipso Ignatio, & de his, qui cum eo sunt, quod certius agnoveritis, significate. * Verumtamen si quis velit, conjecturas has tanti non esse, ut de Epistolis istis dubitationem injiciant, & æqua lance Patrum eas memorantium testimonium suspendant: non est quidem ut credamus, conjecturas in Historiam Pilato tributam objectas præstare posse perspicuis Justinii, Tertulliani, & Eusebii sensis. Ita ut si Critica Dupini præcepta Pilati narrationi nocere nonnihil possunt, videntur quoque Epistolas Clementis, Polycarpi, atque illustria non pauca antiquitatis monumenta impetere posse.

Id præterea interest inter Pilati Historiam a Priscis relatum, & Clementis ac Polycarpi Epistolas; illam quidem asserre nihil, quod veritatis imaginem non referat; Epistolam vero S. Clementis asserre multa, quæ fabulam haud parum olent, atque alteram Epistolæ S. Polycarpi partem additam videri, præter alia, quæ non satis apparent probanda esse. Non repugno, nullo negotio evelli serupulos omnes de duabus hæc postremis Epistolis: at quo majori purgabitur Narratio Pilati a levi illa veri similitudine, quam in ipsa deprehendit Dupinus?

Non extat fortasse antiquius, elegantius, atque Sapientibus Viris acceptius Monumentum Ignatii Epistolis. Vulgata istarum Editio, quæ per id temporis tanquam falsa & interpolata exploditur, habebatur germana, antequam Usserius & Isaacus Vossius Epistolas istas ad suam integritatem revocatas edendas curassent. Porro ex institutis Dupini non ad veritatem accedit magis, neque majori conjectura assequi possumus, Epistolas Ignatianas vulgatæ Editionis suppositas esse, aut corruptas, quam a Vossio in lucem editas. Neque enim liquet, quoniam tempore excogitata, vel corruptæ sint Epistola istæ, aut quo auctore: neque facile est dirimere, utrum per occasionem Epistolarum istarum, quæ depravatæ sunt, atque in Vulgata Editione comprehensæ, tradiderint Veteres, scripsisse S. Ignatium ad Smyrneneses, ad Ephesios, ad Magnesianos, ad Trallenses, ad Romanos, & ad sanctum Polycarpum; aut an id, quod in Patribus legitur, bis confingendis ansam dederit, quæ in Usseriana & Vossiana Editione continentur: idque eo magis, quo scitu difficillimum est, utrum plura loca recentis Editionis Vetuslam in pauca redegerint, an vero Vetusla paraphrasis sit recentioris.

Accepimus, inquit, a Polycarpo, Iræneo, Origene, Eusebio, Hieronymo, & a tota demum antiquitate, Ignatium septem Epistolas exa-

* Cavius alias exequitur conjecturas, quibus de S. Polycarpi Epistolæ veritate suspicati sunt Centu-

riatores Magdeburgenses, Dallæus, Aubertinus, Tentzelius, alique. Cav. Hist. Litter. Sæc. 2. pag. 29. rasilæ.

rasse. Ita sane. Non tamen accepimus ab illis, eas citius esse, quæ Us-
 fertus Vossiusque vulgauerunt, quam eas, quæ ab Editione communi pro-
 dierunt. Loca, reponunt, quæ Theodoretus, alique Patres ex Ignatii
 Epistolis decerpserunt, in nova Editione leguntur. At 1. nunquid in Ve-
 rusta pariter non apparent? & si qua in hac deessent, quot in recenti
 quoque desiderantur? Nonne superius animadvertum a nobis est, cum
 elegantem ex Eusebio locum, tum alia ex aliis Patribus in hanc diem haud
 extare; & Godavius ipse nonne dixit, manifestum esse, archetypum o-
 mnium Editionis Usferianæ & Vossianæ Epistolarum vitiatum esse, &
 antiquorum Patrum citationibus non respondere? 2. Quid prohibet dic-
 re, non Patres ab Epistolis, quæ legitimæ feruntur, loca summis-
 se; verum illum potius, qui Epistolas Ignatianas, quæ pro authenticis usurpantur,
 conscripsit, loca Patrum adiunxisse, quæ conceptis adeo verbis in Editio-
 ne vetusta non reperiuntur? Hoc responso utitur aliquando in rem aliam
 P. Alexander. *Hanc Epistolarum consarcinatorem ex Patribus præfatis*
plurima destituisse, quæ illius adornando figmento serviebant, non vero Pa-
tres ex huiusmodi Epistolis illa hausisse. Quod eo probabilius est, quo po-
 stremæ Editionis Epistolæ sæculis bene multis in obscuro jacuerunt. Qua
 de re haud facile constabit, num sint hæc alicujus deceptoris Opus, po-
 tiusquam illæ Vetustæ Editionis.

*God. Hist. Ecclæ.
 l. 2. p. 165.*

*Alex. Hist. Tom.
 2. fac. 1. cap. XL.
 l. 2. p. 165.*

Denique pro Ignatii Epistolis, quæ firmiter autoritatis esse existiman-
 tur, asserere quis potest, in illis observari nihil, quod S. hujus Martyris
 ætati non congruat, aut de illarum veritate nos anceps reddat. Verum,
 præterquamquod de hoc inter Eruditos omnes non convenit, illud etiam
 dicimus, in iis, quæ corruptæ creduntur, nullam occurrere difficultatem,
 quæ nequeat ita facile de medio tolli, atque illæ, quæ emergunt ex Epi-
 stolis archetypæ, ut ferunt, integritatis. Quod quamquam rueret, non
 videtur firmiter credi posse, calumniatorem aliquem Vulgatæ Editionis
 Epistolas deformasse, quam affirmari, Autorem Epistolarum, ut opinio
 habet, genuinarum, ut melius laceret, nihil prorsus, quod calumniam
 suam aperiret; atque ita personam induisse, ut nihil poneret, quod aut
 Ignatii temporis non accommodaretur, aut tantum Martyrem non decreet.

Quot manibus versamus Libros Athanasii, Ambrosii, Hieronymi, alio-
 rumque nominibus suffectos, in quibus nihil reperias, quod tempus, do-
 ctrinam, ipsamque Patrum istorum dictionem non referat? *Difficillimum*
itaque dictum est, utrum Ignatii Epistolæ, ex Editione postrema, extarent
ea ætate, qua a Patribus laudata sunt, aut an Epistolæ vetustæ Editionis,
Patrumque adducta loca ansam dederint eas excogitandi, quæ certam pas-
sim autoritatem obtinuerunt. Ecce, ut videretur, quo demum Dupini in-
 tia nos traducant.

A R T I C U L U S III.

*Criticarum Regularum usu Historia magis confirmata dubia,
aut nullius fidei esse possunt: alia vero, qua falsis,
aut incertis accenseri solent, evadere
possunt similes veri.*

§. I.

*Si audias regulas Criticas Tillemontii, Historia Martyrii S. Iustini, quæ
per ipsum testatissima est, falsitatis suspicione
perstringi potest.*

Tom. 2. p. 608. col.
2.

Capit. Hist. Lit.
ter. ad ann. 43.

CUM Tillemontius adnotatione 12. in S. Clementem probaverit, mendacia esse S. hujus Pontificis Acta, Opusque nulla auctoritate munitum, ostendere nititur, illum, qui Passonis S. Clementis historiam descripsit, huic tribuere ea, quæ feruntur de alio S. Clemente, pro Christo morte affecto in Chersoneso, non sub Traiano, sed paulo post. Libet Criticas præceptiones dare, quas huic factò confirmando constituit. „ Satis est fortasse argumenti, ut dubitemus, ane qui pessimum „ adeo opus confinxit, potuerit ad S. Clementem Romanum referre, quæ „ fando audierat de S. Clemente Martyre Chersonesi; proindeque adjun- „ sta non pauca rei subtexere, ornande gratia narrationis suæ. Id sane „ insolens magis non esset, quam novisse, S. Gregorium Nazianzenum „ & Prudentium non distinxisse S. Cyprianum Carthaginensem ab alio „ Orientis Cypriano. Quod si contigit hoc Sæculo IV., non erit deinceps, cur miremur, Rufinum & Zosimum fidem Martyrio S. Clementis dedisse, quod Irenæus, Eusebius, & S. Hieronymus ignoraverant; illudque Synodo Vasionensi, anno 442. coacta, S. Gregorio Turonensi, aliisque de eo mentionem impostum habentibus, persuasisse. Rufinus non præstabat sane multa ingenii accuratione, & delectu, cum is fuerit, ut *Recognitionum* fabulis instar veritatis præberet aures, atque in illis latine vertendis ætatem suam tereret: nec non ex iis, quæ gesta sunt de Cælestio & Patroclo Arelarensi, perspicuum est, plus nimio compositum fuisse Zosimum ad ea haurienda, quæ ipsi obtrudebantur. „

Quot profecto animadvertenda essent in hæc præclari Critici nostri pronunciata! sufficiat tamen dixisse: 1. Factum habitum pro constanti sta-

tui

tui formulis tantum dicendi communibus & vagis. *Satis est fortasse argumenti, ut dubitemus; Id sane insolens magis non esset; Quod si contigit hoc seculo IV., non erit deinceps cur miremur.* 2. Sententiis agentibus multorum Autorum nihil opponi præter aliquorum silentium. 3. Hanc elici consecutionem; videlicet: insolens non esse, Scriptorem Actorum S. Clementis duos ejusdem nominis sanctos non secrevisse; cum S. Gregorius Nazianzenus & Prudentius in eundem errorem lapsi fuerint de Sanctis Cypriano Carthagenensi, & Cypriano Orientis. Nos alibi hujus argumentationis levitatem perspectam fecimus, quæ sæpissime in Criticorum scriptis occurrit, licet Logicis minus, ut apparet, probabilis. 4. Contendere illum, ut Rufini & Zosimi testimonio faciem faciat, quod nimirum alter minori ingenii accuratione valeret, alter nimia credulitate peccaret.

Antequam ulterius progredior, meminisse necesse est, non urgere nos. Tillemontii conjecturas suppositionem Historiæ Martyrii S. Clementis asficere, sed tantummodo facti errorem in eo, qui illam composuit; atque adeo animus est dicere, si sapientis hujus Critici probationes tantum præferunt facultatis, ut hunc facti errorem evincant earumdem conjecturarum usu, fore, ut quis fortasse in dubium revocet verissimarum Historiarum multarum autoritatem, ostendendo, ipsarum Scriptores hallucinatos fuisse, remque pro re suscepisse narrandam.

Quamquam Historiæ Martyrii S. Justinii certa sit, incorrupta, sincera, Tillmont. 22. p. 2. an S. Justin. p. 410. & 415. & absolutissime confirmata, ut autor est ipse Tillemontius, annon historia hæc de gradu dimoveri posset, si quis efficeret argumentis, illius Autorem id Sancto Justino Philosopho commune facere, quod ad alium S. Justinum pertinet? Atque id nullo sermo labore obrinebit, qui in rem hanc afferat regulas Criticas paullo ante memoratas. Attende qui propositum moveri possit. *Satis est fortasse argumenti, ut dubitemus, an ne qui confinxit, vel composuit Historiam Martyrii S. Justinii, potuerit ad S. Justinum Philosophum, sive Apologistam * referre, qua fando audierat de S. Justino, qui Græcia Romam venerat, & non multo post Præfecti Rustici jussu sanguinem pro Christo fuderat. Id sane insolens magis non esset, quam novisse, S. Gregorium Nazianzenum, & Prudentium non distinguere S. Cyprianum Carthagenensem ab alio Orientis Cypriano; aut S. Hieronymo eundem fuisse Quadratum Apostolorum Discipulum, atque alium Quadratum Episcopum Athenarum. Quod si contigit hoc seculo IV., non erit deinceps cur miremur, S. Epiphanium ** Acta quædam S. Ju-*

* Fertur Divus Justinus Apologista capite diminutus fuisse, quod ei tantum congruit qui Græcia Romam venerat. S. namque Justinus Philosophus & Apologista veneno extin-

ctus est, ut perhibet opinio.

** S. Epiphanius unus est Patrum, qui de Justinii Martyrio sermonem instituit.

stino Philosopho vendicasse, quæ Sanctus Irenæus, Eusebius, & Hieronymus ignoraverant, illaque aliis persuasisse, qui deinceps eadem S. Justino Apologizæ tribuerunt. „ S. Epiphanius, per Tillemontium, accusationis munere donatus non est, & plus satis factus natura erat ad Historias „ minus probatas suscipiendas : „ utque ab Iustini Actis non recedamus, nonne asserit, eum Adriano imperante Martyrium passum ; quamquam sit exploratum, id M. Aurelio, & Lucio Vero Imperatoribus accidisse ? annotatione vero 12. in S. Iustinum scribit doctus noster Criticus, „ S.

Tillem. Tom. 7.
adnot. 17. in S.
Joann. p. 692. col.
10.

Tom. 2. p. 697. col. 2.
Ruinartius. AB.
fol. pag. 100. 107.
120. 194. 255.
287. 559.

Epiphanium non esse certum Historiæ ducem. „ Eadem conjecturæ accommodari possent Historiis S. Potamienæ Virginis & Martyris, S. Saturnini Episcopi Tolosani, S. Pionii Martyris Smyrnenensis, S. Cypriani Orientis, S. Felicis Nolani, S. Genesii Histrionis, S. Luciani Presbyteri Antiocheni, Martyris ; aliorumque eodem nomine multorum. Etsi enim ipsorum Historiæ certæ sint integritatis atque autoritatis, satis esset huic elevandæ ad Tillemontii conjecturas se conferre, quæ ratione eadem capi possunt de Scriptoribus Martyrii omnium Sanctorum istorum, atque doctus noster Criticus eas de Scriptore capiat, qui S. Clementis Historiam conscripsit. Promptum esset itaque in hunc modum ratiocinari. Satis est argumenti, ut dubitemus, an Scriptores Gestorum S. Potamienæ, S. Saturnini &c. potuerint ad sanctos istos referre, aliisque persuadere, quæ fando audierant de alia S. Potamica, de alio S. Saturnino &c. Quod si id contigit a Sæculo IV. non erit cur miremur, eos fidem dedisse Martyrio Sanctorum istorum, quod Irenæus, Eusebius, & S. Hieronymus ignoraverant. Et quidem Patres isti, primus certe, & postremus, ne verbum de his protulerunt ; ipseque Eusebius cognitos non habuit eorum plerosque, quos nunc retulimus. Denique colligi posset etiam, Sanctorum istorum Scriptores non multum accurate & diligenter præstitisse ; quandoquidem lapsi sunt in Historiarum istarum adjunctis, aliisque factis : quod de unoquoque Autore vel acerrimi iudicii fas erit dicere. Nemo enim illorum est, ipsius confessione Tillemontii, ne excepto quidem Eusebio, qui in aliquo non offenderit, atque in rerum gestarum narratione captus aliquando non fuerit.

Quo in loco non est qui non videat, me non laborare, ut conferam Acta S. Iustini, S. Potamienæ, S. Pionii, aliorumque, cum Actis S. Clementis apertæ apud Scriptores multos falsitatis : id unum mens est ostendere ; nimirum si præcepta, quæ adhibet Tillemontius, ut efficiat, eum, qui Sancti Pontificis hujus Martyrium litteris commendavit, errore facti huic tribuisse, quæ fando audierat de alio Clemente apud Cheronefem pro Christo interempto ; ita quoque habitam a nobis argumentationem tanti futuram, ut hæere fortassis faciat super autoritate Actorum S.

Iustini, S. Potamienæ, S. Saturnini &c. & dubitare, utrum horum Historici Sanctis istis Martyribus errore facti adjudicent ea, quæ de aliis eodem vocabulo Martyribus fando audierant:

§. II.

Adhibenti Regulas Criticæ Tillæmontii facile erit, Historiis perspicue falsis aut fabulosæ veritatis imaginem, & aliquam probabilitatis speciem adiungere.

CUM objicitur Tillæmontio, narrationem Hegesippi de Martyrio S. Jacobi non admodum certam esse; quod nimirum multis referata sit, quæ fabulam olent, & fidem omnem superare videntur, sapiens iste Criticus, ut momenta hæc omnia in Historiam istam objecta subvertat, sequentes leges edieit.

*Tillæm. Tiro. 1. adnot. 23. in S. Jacobi p. 631. col. 1. 2. Editio-
nis*

Prima hæc habet. „ Non est novum, id genus rerum minime probabilem in Historiis testatissimè reperire; siquæ Lex Darii, quæ cum erat, ne quispiam Mensis spacio rem ullam ab altero postularet, alibi quam in Sacris Libris legeretur, animi pendeo, num aliquis sibi persuaderet, hanc Legem aliquando latam fuisse. „ At si autoritas divina facit, ut rebus, alias specie tenus incredibilibus, assentiamur; quæ ratione ipsa quoque vetusti Scriptoris autoritas poterit nobis ea rata facere, quæ scriptis mandavit, quantumvis minime probabilia? Quot ne Fabulæ admittendæ essent hujus vi pronuntiati?

Altera regula his verbis effertur. „ Ea quæ videntur absurda, non habenda sunt tamquam argumenta rem dirimentia. Non audiuntur, præsertim adversus certam veritatem. „ Verum est, si Tillæmontius de iis loquatur, quæ videntur absurda in Scripturis, uti de Lege Darii, non audienda esse adversus veritatem certam, atque a Spiritu Sancto testatam. At sum nescius, an in Historiis humanis veritas aliqua certa, & quæ fallere nequeat, videbitur, cum res minime verissimiles complectitur; siquæ ea non poterunt falsam aut saltem suspiciosam reddere, potius quam certam & exploratam.

Idem.

„ Constat per sese, addit præstans iste Criticus, in Historiis certioribus extare posse aliqua, quæ videantur absurda, atque ipse sæpiissime modus aliquibus familiaris res narrandi, iis affert suspensionem, fidem, quæ derogat, quæ magis sunt vera; quoniam facta quedam duntaxat narrat invicem disjuncta, iis omissis, quæ illa necerent, & fieri potuisse, & probabilia esse demonstrarent. Non semel minimarum, quæ eos commovent, rerum meminerunt, & graviorum obliviscuntur. „ Juxta quas & sequentes enunciationes, quis prohibebit, ne obviam ire

Idem.

possimus iis difficultatibus, quæ in multis Sanctorum Historias interantur, cum satis habent fundamenti? ne iis aliquam veri & probabilis speciem apponamus; ne illas alicujus emolumenti fore evincamus, aut saltem dubitandum de hoc esse; quamquam factis redundant minus probabilibus, & fabulam olentibus? Hæc namque plerumque de causa emanari solent id genus monumenta infæta supposita, fabulosa, nulliusque autoritatis. Profecto si Tillmontium scisciteris, quid sentiat de S. Theclæ Historia, Basilio Seleuciensi tributa, * de Historia S. Eustachii, & sociorum; ** S. Mariæ Ancillæ, *** aliarumque similium: respondebit, hæc Opuscula eventis fabulosis plena esse, quæ de ipsorum autoritate detrahunt, & in fictionis suspensionem adducunt.

Quomodo etenim, inquit, in rebus, a vero quam longissime recedentibus, non habebuntur, quæ persequitur narrando S. Theclæ Historia de æterna Falconillæ salute, licet in Paganorum tenebris diem obierit, *** quæ abscissis capillis, vesteque mutata, adivit Paulum; & quod miro modo disrupta humo, in hiatus illum vivens ingressa fuerit, qui confectum per sese clausus est? Atteretne quis, addunt, Historiam, Romanenses magis fabellas referentem, quam eam, quæ S. Eustachii ad bonam frugem conversionem, Imperatoris hujus casus, Tatianæ uxoris, filiorumque eventus significat? Postremo nonne fabulosa multa in S. Mariæ Ancillæ vita observantur, uti quæ referuntur de Sanctæ hujus interitu in Rupe quadam, quæ ad eam recipiendam scissa est; similiter Editum adversus Christianos hoc titulo: *Maximianus, Adrianus, Antoninus, Pii, Felices, Augusti*? Atque aliis id genus rebus minime similibus veri Historia ista confecta est. Ecce precipuas rationes, quarum

Tillm. Tomo 2.
advoc. in S.
Theclæ pag.
928. & 529.
Basil. 23 Sept.
Tab. Crit. pag.
XLVII.
Till. ibidem ad-
not. in pers. c.
Adrian. pag.
627.
Basil. Tab. Crit.
XX. Sept.
Tillm. ibidem
pag. 629.
Basil. Tab. Crit.
J. Novembri.

* Contendit Baronius, Vitam S. Theclæ, a Basilio Seleuciensi conscriptam, genuinam esse, idque probat regula omnium Criticarum solidissima; nimirum, quod pleraque, in ea comprehensa, legantur apud Origenem, Epiphanium, Augustinum, Joannem Crytostomum, Ambrosium, Gregorium Nazianzenum &c. Bar. ad ann. 47.

** Anno 1660. P. Combefissus in publicum edidit nova S. Eustachii Acta, quæ ab ejusdem Ævi Scriptore profecta fuisse existimat. In eam sem affert sententiam Leonis Alati, S. Dominici alleclæ, qui tanti facit monumentum hoc, quanti fieri possunt Acta constanter Archetypa. Combef. in Act. & pag. 83.

*** Baluzius Tomo altero Miscellaneorum publica luce donavit Historiam S. Mariæ, cujusdam nomine Tertulli Ancillæ; atque animadvertit, Historiam hanc optime exarata fuisse, & non parum antiquitatis redolere.

**** Autor Anonymus, qui Gallicè reddidit Vitam S. Theclæ, inscriptam nomine Basilii Seleuciensis, & Clermontii editam 1668 omnes illas difficultates de medio tollit pag. 225. & seq. Ea est autem opinio, non asserere Historiam istam, Theclam Falconillæ salutem æternam exorasse, sed orasse tantummodo pro ea, precibus Triphenzæ Principis, & Falconillæ Matris,

Vi hæc monumenta non probantur, videlicet, quod oppleta sint rebus incredibilibus, absurdis, a vero procul distantibus, & fabulosis.

Si cui ferret animus propugnare Vitas S. Theclæ, S. Eustachii, S. Mariz Ancillæ, aliarumque similium; respondere hic statim posset Tillemontii sentis: *Novum non esse, id genus rerum minime probabilem in Historiis testatissimis reperire*. Et sane nonne fas illi esset dicere, Historias Sanctorum istorum non præferre facta magis fabulosa, quam Historiam Phœnicis, e suis cineribus resurgentis; Hyennæ, sexum mutantis; quæ de infinito Mundorum numero ultra Octavum positorum narrantur; de Angelo, Hegrini nomine, Bestiis imperante; de Baptistæ Patriarcharum, aliisque fabulis in nonnullorum antiquorum operibus repertis? Quare effici inde posset, omnia haud probabilia, quæ legimus in Actis S. Theclæ, S. Eustachii, aliorumque, non esse nisi absurda, quæ huiusmodi videntur, & habenda non sunt tamquam argumenta, rem Historiarum dirimentia.

Quod si responsa hæc Sapientibus nostris satis non erunt, addere quis poterit: *Modum aliquibus familiarem res narrandi iis sapissime assero suspicionem, fidemque derogare, quæ magis sunt vera. Facta eos omittere, quæ demonstrarent, illa fieri potuisse, & probabilia esse. Non semel minimam, quæ eos commovet, rerum meminisse, & graviorum oblivisci*. Quod facile admodum in Historiis Sanctorum, de quibus modo, accidere potuit. Cum etenim v.g. dicendum sorte esset, S. Mariam Ancillam, afflatu divino motam, ut effugeret, suamque castitatem in tuto poneret, in rupem quandam recessisse, quo loco non est passus Deus eam tum deprehendi, Autor contra hujus Historiæ dixerit brevi, *Rupem ad eam recipiendam seissam fuisse*. Idem ferme præsumere possumus de aliis eventis, quæ profecto neque adeo fabulosa, neque adeo incredibilia viderentur, si Scriptores mentem suam in dicendo satis aperuissent.

Porro quamquam ostenderent Eruditi nostri, monumenta hæc facta continere minime probabilia, & absurda, quæ non modo talia videntur, sed revera sunt; cur integra non erit, ad hoc aliud Tillemontii pronuntiarum se recipere? *Etiamsi aliquid esset, quod omnino non videretur ad communes rationis præscriptiones compositum; nonne id potuit Christus Dominus permittere, ut hæc ad multos in melius convertendos conducere, aut propter alia consilia nobis ignota? Quemadmodum revera manifestum est, fuisse Deum identidem, ut aliqua adversus communem naturæ ordinem acciderent, quotum, non vero alias, potestas ejus effulgeret.*

Verum enim vero ubi demum conjecturarum & argumentorum Sapientum nostrorum pondere, ut ita dixerim, premeremur, neque modus

us effect ulterius propugnandi tacta mira, quibus Historiz istæ; aliæque plures relictæ sunt, facultas ne nobis auferretur, qua usus est Tillemontius ipse, ut Arnaldi objectis faceret satis de Jacobi Martyrio?

Tell. Tome 1.
Mémoires, 1. in 5.
facimus pag.
631.

„ Quod nostra interest [hæc sunt ipsius verba] nos ea dicimus, quæ
„ fert ingenium nostrum super locis difficilis sane explicatus; alii eadem
„ poterunt clarius illustrare: at licet singulare aliquod adjunctum esset,
„ ejus rationem reddere nemo posset, incommodum fieret propter id
„ unum universa rejicere. „

Præterea si Viri nostri Critici præstantes istis adhuc responsionibus non acquiescunt, urgentque rursus, non pauca esse in narrationibus historicis S. Theclæ, Eustachii &c. quæ ratione humana firmari nequeunt, quæque pariter certo falsa, & minime probabilia videntur; facile inter nos de his conveniet: at simul percontabimur, utrum iis aliqua prætexi excusatio possit secundum aliud Tillemontii initium, quo confitetur, has esse istorum Historicorum labeis? „ Sed putaverim ego [his verbis loquitur] dici posse hæc levia esse, & excusatione digna; quandoquidem rerum summam non invertunt, adeoque apta non sunt ad exterminandam Historicorum auctoritatem in aliis, quæ referunt, factis; cum nemo „ Scriptorum sit certus adeo & accuratus, in quo similia quædam non „ occurrant. „ Atqui si nemo Scriptorum est, in quo similia quædam non occurrant, quid rei est, cur Eruditi nostri nullum horum haud parcent Metaphrasti, Mombricio, Surio, Baronio &c., eaque omnia & singula in ipsis summa severitate redarguunt? Erit ne, Scriptores istos, fama minus accuratos, nullam propterea indulgentiam mereri, indulgentiam sane aliis Autoribus tributam? Quid vero? immo eorum errata excusant, licet minus excusabilia, quam Metaphrastis, aliorumque Historicorum errata.

Ibidem annot.
2^a pag. 619. col.
B.

Etsi denique nulli responsionum istarum per eos locus esset, æquum ne est, eo nos jure non agere posse, quo sibi putant agendum esse Critici nostri, easdem occasiones nacti? Eceur lieitum non erit, vitia hæc in Amanuenses transferre, atque de illis id ferre judicium, perinde ac essent additamenta rei jam perfectæ advenientia? Responsum Criticis nostris commune, cum propugnare Historias volunt, fabulis aliquibus obnoxias, uti exemplis alibi confirmavimus.

Quantumvis recta & æqua videantur responsa ista, quæ reddere possunt Sanctorum Historici, ad normam Legum Criticarum Tillemontii, locis difficilibus, quæ emergunt in Historiis S. Theclæ, S. Eustachii, S. Mariz Ancillæ, aliarumque hujus indolis, in Sanctorum Gestis recensitis: non est tamen animus iis uti, ut narratiunculas, & fabellas multorum Historiarum Sanctorum resperfas rueamur. Persuasum nanque nobis est, quam-

quæ plurima eventa esse, quæ nullam habent eum verocogitationem; eademque multa suppositicia, & fabulosis rebus referta, atque indignis, quæ Martyribus & Sanctis tribuantur.

Id unum intendimus palam facere exemplis istis, multa extare Acta & Sanctorum Historias, a Viris nostris Litteratis infra eas, quæ nulla sunt autoritate & fide, detrusas, quæque ex Legibus Tillemontii sedem habere possent, non dixerim, inter Monumenta archetypa & authentica, neque inter illa, quæ manifeste germana sunt; at saltem inter narrationes, alicui futuras utilitati, quamvis dubias, cum præsertim satis sunt testimoniis firmatæ, uti superius in exemplum allatæ.

Quandoquidem id uni navamus operam, ut veritatem illustremus, & nosmetipsos crudiamus; propterea non repugnamus, disferre multis Historiam Martyrii S. Jacobi ab Actis S. Theclæ, S. Eustachii, & S. Mariæ Ancillæ. Prima autorem habet Hegesippum, vetustum Historicum; aliæ vero vadem non habent, qui possit huic Scriptori Ecclesiastico comparari. Vita S. Theclæ cuidam Basilio Seleuciensi tribuitur, de quo levis superest memoria; utraq;que aliæ ab ignotis omnino Scriptoribus prodierunt; erratique totæ, & fabulis constant, ut nihil supra ad illas removendas desideretur. Qua de re Tillemontius sui muneris esse arbitratus est, omnia Critices suæ præcepta adhibere, ut vitia purgaret, quibus affecta conspicitur Historia S. Jacobi, eique omnem, quæ major fieri posset, cum vero similitudinem adderet; non tamen putavit præclarus iste Criticus, eodem privilegio uti sibi licere, ad pugnandum pro factis minime probabilibus, quæ leguntur in Historiis S. Theclæ, S. Eustachi, S. Mariæ Ancillæ &c., utpote non ejusdem autoritatis testibus confirmatis.

Nihilominus, ejusque demum ponderis esse dicatur autoritas Hegesippi, id non tollit quominus universi pene cruditi homines ab eo, quod ad S. Jacobi Martyrium attinet, deficiant: idemque Tillemontius, excussa rursus hac narratione, declarat in altera Monumentorum suorum Editione, se nolle amplius, uti in priori præstiterat, ea propugnanda iri retiri, tametsi studeat semper, ope enunciationum suarum paullo ante dictarum, errata in ea reperta purgare. Contra tres aliæ Historiæ patronos habent, ea in Republica Litteraria dignitate conspicuos, quæ Criticis inferior non est, in hanc quoque diem stantibus a Jacobi Martyrio, per Hegesippum tradito. Post hæc itaque aliorum judicium sit; utrum antiqui hujus Scriptoris testimonium, plerisque Sapientum super hac re non probatum; antefendum sit autoritari & conjecturis, quæ statuerunt Combefisius, Baronius, & Baluzius, ut aliqua appareret in his tribus Historiis similitudo veri & probabilitas; neque enim veriti sunt

Scri-

Scriptores isti, S. Theclæ, S. Eustachii, S. Mariæ Ancillæ Acta in narratione *Archetyparum* & authenticarum censum referre.

Quod autem est errorum, quibus respersa sunt, respondere possumus, id esse, quod controvertitur. Interrogamus etenim utrum liceat ea purgare, adhibitis Criticis regulis, quibus usus est Tillemontius ad purganda ea, quæ sunt in narratione Hegesippi, & quorum non pauca fabulam haud leviter redolent. Non videtur itaque deneganda Baronio, Baluzio, Combefisso, aliisque Sanctorum Historiis facultas propugnandi Historiam S. Theclæ, S. Eustachii, S. Mariæ Ancillæ &c. eorundem principiorum usu, quæ Tillemontius ad excusandas narrationis Hegesippi labes adhibuit.

Si tamen nulla excipere gratia vellent Historias S. Theclæ, S. Eustachii, S. Mariæ Ancillæ, aliorumque similium, quod pro his suffragium non tulerint, Antiqui: quis vetat, nos a Criticis Tillemontianæ monitis præsidium sumere, ubicumque disputabitur de factis historiis, Veterum testimonio roboratis, quorum autoritas aut major, aut non inferior erit Hegesippi autoritate?

Propterea cum Tillemontius & Bailletus habenda curabunt tanquam supposita & fabulosa, quæ S. Gregorius Nyssenus, & S. Epiphanius perhibent de ortu Deiparæ, de illius Infantia, & Parentibus; * cum judicabunt, quæ S. Gregorius Papa de S. Paulino litteris mandavit, qui ejusdam Viduæ filii loco se in servitutem tradidit, omniaque hujus facti adjuncta, Bailletio visa *partibus omnibus nullo modo propugnanda*, non secus atque Historiam de septem Dormientibus Ephesi, a Gregorio Turonensi ** posteritati commendatam; eum inquam judicabunt isti Critici, universa eventa ista suspiciosa esse, & parum similia veri, nunquid non poterit quis ad memoratas Critices regulas se conferre? Ecce certe non liebit, ut facta hæc, atque alia id genus tueantur, ea principia in me-

S. Greg. Diall.
1-34.

Baill. 32. Junii
In vita S. Pauli
pag. 140.
S. Greg. Turon.
Gloria Mart. 4.
95.

* Ambo isti Sacri Doctores asserunt, B. Virginis Patrem sensuisse, quin filios haberet, vitio sterilitatis, qua Uxor ejus laborabat: Annam Templum adiisse, Deum oraturam, ne se a Benedictione arceret, quam Lex fecunditati impetiebatur: hanc eandem in Sanctum Sanctorum ingressam; Joachino vero Eremum incolenti Angelum stetit coram, & monuisse, Uxorem suam uterum gerere: Virgineam autem, ab uberibus vix remotam, ad Templum ductam fuisse, ibique Deo Sacram & Religiosam a Sacerdotibus, Samuelis instar, educatam fuisse, &c. Greg. Nyss. Tract. de Christi

sti Nat. Epiphanius Hær. 78. & 79.

** Io tresopiniones adserunt Scriptores de Sanctorum istorum somno. Prima fert, iis mortem passis sub Decio in quodam specu, ipsorum corpora eodem loco inventa fuisse Theodosio Juniore imperante. Tradit altera, eos vero somno, non morte; correptos, elapsis ducentis annis, evigilasse. Ita quoque Gregorius Turonensis. Tertia denum habet, illos obivisse revera, ipsorumque corpora nulli obovia corruptioui, ad vitam aliquando remigralle. Quod in causa fuit, quare ipsorum mors somnus, ipsique *Dormientes* vocarentur.

dium

dium asserre, quæ attulit Tillemontius, ut Hegesippi narrationem tue-
retur; adeoque dicere: *Novum non esse, id genus rerum minime probabi-*
lium in Historiis testatissimis reperire: ea quæ videntur absurda, non habenda
esse: tamquam argumenta rem dirimentia: in Historiis certioribus extare
posse aliqua, quæ videantur absurda; ipsamque sapissime modum res nar-
randi aliquibus familiarem iis asserre suspicionem, fidemque derogare, quæ
magis sunt vera: hæc levia esse, & excusatione digna; quandoquidem ve-
rum summam non invertunt: denique, etiamsi aliquid esset, quod omnino
non videretur ad communes rationis præscriptiones compositum, nonne id
potuisse Christum Dominum permittere, ut hæc ad multos in melius conver-
tendos conducere?

Adversus hæc, non inficior, reponere potuisse Tillemontium & Bail-
letum, Sanctum Gregorium Nyssenum & Epiphanium, quæ referunt de
de Maria Virgine, ejusque Parentibus, a Traditionibus Judæorum, & ab
Historiis apocryphis decerpisse. Ceterum alibi ostendimus, quam futi-
lia sint ejusmodi enfugia, atque ita fore Sapientibus Viris istis operosum, sta-
tuere, Hegesippum, ea, quæ de Sancto Jacobo scripsit, e popularibus Tra-
ditionibus non hausisse, quemadmodum multi operis est palam facere,
utrosque Patres istos fallaces Traditiones audivisse super his, quæ de Vir-
gine Matre ejusque Parentibus testati sunt.

At enim Critici nostri sine ulla dubitatione subjunxissent, Sanctos
Gregorios, cum Pontificem, tum Turonensem, quamquam fallere nescios,
falli tamen a fraudulentis & mendacibus hominibus potuisse; atque il-
lum a Paulini ætate nimis esse remotum, hunc vero a sæculo, quo con-
tingit Historia Septem Ephesi Dormientium. Tamen, si nonnullis Viris
doctis fides est, hi duo Patres parum accurati fuerint, & faciles plus
satis auris rebus miris & extraordinariis præbuerint; & non crediderim
sane his vitiis minus affectum fuisse Hegesippum, si assentior Dupino de
hoc Historico dicenti: „ *Quantum in nobis est indicium ferre de ipsius Ope-*
re ex iis, quæ supersunt, erat ipse parum diligens, magisque factis & fa-
bulosis Historiis, quam solidis & veris narrationibus refertus. Ceterum ita
sere distat a tempore Martyrii S. Jacobi Hegesippus, ac a Paulino Gregorius
Papa, & a Sæcætem Dormientium Historia distaret Turonensis.*

Dupin. Bi-
bliot. Temo. 1.
p. 48. 167.

* S. Jacobus Martyrio cruciatus
est anno Christi 62., Hegesippus ve-
ro secundum Chronicon Alexandri-
num excessit e vita Commodi Impe-
ratore, qui regnavit usque ad exitum
circiter alterius sæculi. Porro ad an-
num 430. Paulinus ex Africa rever-

sus est, & S. Gregorius Papa vitam
cum morte commutavit anno 604. Ex-
periti sunt septem Dormientes anno
circiter 447. Imperium gerente Theo-
dorio Juniore, & S. Gregorius Turonen-
sis ad Episcopii dignitatem evelus est
anno 594., extinctus autem 596.

ARTICULUS IV.

*Ex usu Critices factum idem, iisdem comitantibus adjunctis;
videri simul potest verum, sincerum, authenticum,
& dubium; falsum, haud probabile,
& fabulosum.*

Nemo non ægre admodum sibi persuaderet, Criticarum Regula-
rum usu idem factum, iisdem comitantibus adjunctis, variam
adeo faciem referre posse, specieque adversantes adeo in hominum men-
tibus imprimere; nisi id exemplis ratum facere studeremus.

*Euseb. Hist. Ec-
cl. l. 3. c. 23. Ruin-
artius Adla
Sel. pag. 50.*

*Scaliger in
Animadv. ad
annum 1677.*

*Dupinus Bi-
bliot. Tomo 2.
pag. 165. & 169.
col. 2.*

*Arnaldus Dis-
sert. de S. Jacobi
Petavio in No-
tis ad Mart. 76. S.
Epiph.
Tallien. Tomo 2.
annus 11. in S.
Jacobi pag. 271.*

Primum, quod præsto est, abiis defumo, quæ persequitur Hegesippus
de Martyrio S. Jacobi, ab Eusebio relato. Theodorus Ruinartius hanc
habet Historiam in veris & authenticis; eamque ipsi fidem adjungit, ut
in fronte Collectionis Actorum sincerorum & selectorum Veterum Mar-
tyrum collocaverit. Contra, Josephus Scaliger de narrationis hujus sup-
positione non dubitat, & momentis multis ipsius falsitatem perspicuam
facere nititur. Dupinus aperte fatetur, eam magis ad fabulam, quam ad
Historiam accedere, & non pauca in ea reperiri, quæ vera censi ne-
queunt. Contendit Arnaldus, eam esse minime probabilem, atque in-
credibilem, hoc est nullius cum vero similitudinis. Petavius, qui rem
per sese admittit, non diffitetur multis constare, quæ fabulam olent.
Tillemontius denique, qui palam pro hac Historia pugnauerat in prioribus
Monumentorum suorum Editione, videtur ab ea defecisse in altera, in
qua dicit, nolle se amplius propugnanda Hegesippi narratione irretiri.
Veruntamen operam dat objectis omnibus auferendis, quæ super hac re
posuerat ipsi ante oculos Arnaldus, nihilque omittit eorum, quæ ad
ipsius ostendendam veri similitudinem attinent, ex quibus efficere quis
posset, si eam non probat Tillemontius, uti certam & indubitatam,
eamdem tamen uti manifeste mendacem non aversari; atque indicare, il-
lam admitti posse tanquam dubium monumentum, & a quavis veri specie
minime remotum.

Ece factum, de quo varia plane sentiunt Eruditi nostri: sit hoc pro-
pterea quod Criticæ præceptiones, ad quarum amissum Historiam hanc
revocarunt, minus rectæ sint, aut ambigæ; & Tribuendum ne erit pra-
vo magnæ illorum Artis usui; aut forte contendet aliquis, nonnulla deef-
se Criticis istis, ad perfectum Criticum effingendum necessaria; & Causa
bimur

bimur ne, eos citius præjudicatis suis opinionibus, quam accuratæ & prudentis Critices rationibus & luminibus adhæsisse? Quod si nescimus, cui referenda sit hæc Criticorum nostrorum divisio, de illa nonne saltem possumus dubitare?

Quis ambigat, inquit Criticus aliquis, hanc Autorum istorum divisionem ex eo oriri, quod factum hoc unusquisque expendit & adjudicavit variarum Regularum usu; quamquam omnes æque tutæ & veræ sint? At non video, qua ratione responsum hoc judicia eorum purgare poterit, quin simul fateantur, Criticos dissimiles lances in promptu habere, atque ab una eorum industria in Criticarum Legum usu pendere ut falsum appareat, quod verum est; dubium, quod fabulis annumerandum.

Quamobrem Criticus, absque eo quod germani & egregii Critici famam amittat, pronunciare poterit, idem factum, iisdem adjunctis compositum, verum esse, falsum, dubium, incredibile fabulosum. Si namque factum aliquod in disceptationem vocet Criticus quibusdam præceptis, quæ illud verum, sincerum, & authenticum demonstrabunt; si iudicium ferat alius ex aliis, quæ illud falsum & supposititium ostendent; si tertius & quartus aggrediantur ad dicendam de illo sententiam secundum alias institutiones, quæ illud obijcent animo tamquam dubium, incredibile, aut puram putam fabulam: nonne exploratum est, eundem Criticum, quem non latent universa magnæ Artis suæ documenta, non secus atque usus omnes, qui fieri possunt, postquam probaverit prioris generis regulis, Historiam hanc veram & genuinam esse, alterius falsam & excogitatem, posse quoque tertii & quarti generis insitutus efficere, eventum idem dubium esse minime probabile, & fabulosum? Eaque de re narratio eadem ejusdem Critici opinione, diversis saltem temporibus, vera videbitur, falsa, dubia, incredibilis, fabulosa; libitumque semper erit eidem Critico propugnare ex accuratæ & rectæ Critices præscriptis album, nigrum esse, rubeum, & flavum; nigrum vero album esse flavum & rubeum.

At enim qui tam audax erit, ut neget, addet aliquis, rectissimam atque æquissimam esse præstantium Criticorum istorum in varias sententias divisionem, utpote duobus Critices firmissimis fundamentis innixam, nimirum autoritate & conjectura? Ruinartius Eusebii testimonio existimavit, posse se Historiam istam amplecti, tanquam sinceram & germanam, quin adverterit animum adjunctis, quæ possunt illam aut suspiciosam reddere aut fallacem: propterea hic autoritatem nunc conjecturæ prætulit. Arnaldus & Dupinus alia via inceserunt, rati, fabulas, resque incredibiles in narratione aliqua obvias, magis faciendas esse, quam auro-

ritatem, easdemque homines ad firmissimas conjecturas attendentes, in opinione statuere ipsius ad fabulas amandanda. Petavius * & Tillemontius medii inter hæc extrema steterunt, interque auctoritatem & conjecturam animum suum, ut ita dicam, librarunt. Ipsi quidem peroptassent, se tot Veterum Scriptorum testimonio dedere, qui veram hanc narrationem existimarent. At cum hujuscemodi partes in suspenso relinquunt tot fabulæ in Historia ista deprehense, non ausi sunt consilium capere pro agente aut uigente sententia; & quin se totos auctoritati aut conjecturæ traderent, bona fide cognoverunt, eam nec explodendam esse universam, neque universam admittendam. Quibus positis, cur mirum erit, distractos admodum esse Criticos istos in judicio, de hac narratione lato, quamquam sic secundum uniuscujusque principia rectissimum æquissimumque?

Quantumvis propendeam inclinatione voluntatis in hanc Sapientum nostrorum divisionem probandam, & profitendum, vias istas, quas sunt ingressi, nihil habere, quod prudentioris Critices regulis non concinat: nihilo scilicet hæret nobis adhuc animo geminus scrupulus super ratione, quam utrique in Hægesippi narratione dijudicanda secuti sunt.

Primus est, quare Ruinartius hoc loci primas deferat auctoritati potius, quam conjecturis, tametsi constantissimis & pene evidentibus de Historiæ hujus falsitate; alibi vero, una fretus levissima specie veri, testimonio Eusebii claro & aperto refragetur, cum eodem tempore ponit mortem S. Polycarpi & S. Pionii; & simplicem eo loci conjecturam ejusdem Historici anteferat auctoritati. ** Dupinus obtemperavit nunc præcepto suo monenti, tum falsum esse Opus aliquod cum res continet manifeste adulterinas. Qua de re non dubitavit ad conjecturas mentem adicere: nihil sollicitus auctoritatis. Nihilo tamen minus hujus regulæ vi non poterat idem legitimam ducere Epistolam S. Clementis, & nonnulla alia Monumenta: præterquamquod etenim Pontificis hujus Epistola non multo majori, quam Historia Martyrii S. Jacobi, auctoritate firmatur, eadem redundat rebus multo magis fabulosis, minusque credibilibus.

Videtur Arnaldus super hoc facto oblitus fuisse prioris admonitionis; quam statuit, ut Hægesippi narrationem oppugnaret. Habeto ipsius verba. „Cum merito non possumus de facto aliquo dubitare, quippe fir-

Dupin. in Pref.
part. a pag. 36.

Dupin. T. 1. m. 2.
pag. 57.

Ann. Differt. de
Narrat. Hægesippi.
P. 1. Reg. prima.

* Non diffiteor, nonnulla, vel ab Hægesippo prodita, vel ab aliis inserta, quæ parum probabilia videantur. Sed totam ipsam Historiam nego propterea damnandam esse, Nam pleræque in illa vera sunt, aut veris certe simillima, quædam absurda. Pet. in Notis ad Hæc. 78. S. Epiph. pag. 332.

** Cujus Pionii, cum Alia Polycarpi Martyris subjuncta fuerint, quidam incaute eos uno eodemque tempore passos fuisse existimaverunt, idque mendum in Eusebii Chronicon irrepsit. Ruin. Acta Sel. pag. 27. En sola conjectura, quæ Ruinartium non audire coegit apertum Eusebii testimonium.

„ mi-

„ miter adeo testimoniis probato , ut credendi locus sit , illud certum & „ constans esse , parum attendendus est animus argumentis objectis ad „ versus illud , satisque erit ea solvere responsis probabilibus , quæque „ duntaxat esse possunt , absque eo quod quidquid asseritur , evincere „ oporteat , ita revera esse , quemadmodum responsum est . „ Narratio Hegesippi firmiter adeo testimoniis probata est , ut credendi locus sit , illam certam & constantem esse . Hegesippus , S. Clemens Alexandrinus Eusebius , S. Epiphanius , & S. Hieronymus in hujus Historiæ summa conveniunt , simulatque in plerisque adjunctis fidei difficillimæ . Insuper P. Petavius non modo usus est responsis probabilibus , quæque fieri poterant in objecta , a Scaligero adversus hanc Historiam facta , sed acquisitis , quæque difficultates pene omnes , ab Hæretico homine illo propositas , in nihilum evadere faciunt . In speciem itaque est , debuisse Arnaldum , nisi a sua ipse Lege discedere voluerit , testimonium conjecturæ præferre , non autem conjecturam testimonio .

*Apud Euseb. l. 2. c. 21. par. 61.
Apud Petav. in Not. ad Hier. 78 S. Epiph. pag. 132.
Petavius ibid.*

Petavius quoque hanc scivit Legem super narratione Hegesippi : *Cum factum tam vetusti & graves Auctores asserant ; cur factum sit mirandum , vel querendum magis est , quam de præstantissimorum Virorum autoritate dubitandum .* Res itaque urgebat Virum hunc sapientissimum , ut ad purgandam narrationem istam momenta quæreret , & testimonio fidem omnino adjiceret , potius quam anceps inter autoritatem & conjecturam hæreret .

Petav. ibidem ;

Me fugit , quamobrem Tillemontius agentem , aut negantem partem manifeste amplexatus non sit , qui summum illud edidit Critices sue principium : „ Quoties occurrerunt res , vetustis & gravibus Scriptoribus „ confirmatæ , quorum testimonio gerendus mos est ab Ecclesiæ Catholi- „ cæ alumnis , non est visum ab iis recedere nos posse , præterquam in „ victissimis rationibus id postulantibus . „ Documentum hoc Critico nostro persuadere debebat , ut mentem suam pro autoritate aperiret ; quandoquidem postquam dixit ; *quoties occurrerunt res , vetustis & gravibus , Scriptoribus confirmatæ , sibi non esse visum , ab iis recedere posse ,* exemplo ponit ea , quæ narrat Hegesippus de S. Jacobo Minore . Ipsi itaque erat , ut videtur , non attendere animum conjecturis , ut antiqui hujus testimonio inviolate adhereret . Quod si Sacerdotium Legis cum Jacobo , tum Reccabita tributum , Privilegia Christianorum Principi concessa , facultas ingrediendi locum Sanctum , aut fortasse Sanctum Sanctorum : non esse probabile , Judæos ad S. Jacobum se retulisse super his , quæ de Christo Jesu credenda erant &c. Si hæc omnia , inquam , visa Tillemontio sunt invictissimæ rationes , sua intererat conjecturas autoritati anteferre , nisi regulæ a se traditæ adversari maluisset .

Tillem. Tom. 4. in Pref. pag. XVI.

Tillem. annot. 37. in S. Jacobum pag. 637. vol. 2. Edit. 2.

Ac non esset quidem multi operis, haud pauca huc asserre facta, multo melius confirmata, quæ descript eruditus iste Criticus, ut conjecturam sequatur; quamquam momenta, cur id fecerit longe minus fortia essent illis, quæ in Hegessippi narratione se produnt. Iter S. Pauli in Hispaniam multo plurium graviorumque Patrum dictis, quam S. Jacobi Martyrium, assertum est; & Tillemontio certe constantes adeo rationes non fuerunt, quare illi non assentiretur, uti sunt impræsentiarum. Non poterat itaque sustinere assensionem suam inter auctoritatem & conjecturam, sed necessario alterutram amplecti.

Juxta quas regulas nonne dici posset in præsentî, Ruinartium, propter Epocham Mortis Sanctorum Polycarpi & Pionii, se concedere citius debuisset conjecturæ, quam auctoritati; Dupinum, & Arnaldum pro auctoritate suffragium ferre, contemta conjectura secundum præceptionem ab isto latam, & judicium ab illo de Clementis Epistola: Petavium vero & Tillemontium non potuisse ancipites inter auctoritatem & conjecturam versari? prioris namque erat totum auctoritati tribuere, alterius totum tribuere conjecturæ.

Propterea ex necessaria principiorum istorum consecutione videtur esse dicendum, narrationem Hegessippi per Ruinartium non futuram deinceps veram & germanam, sed falsam, & fabulosam: per Dupinum & Arnaldum non ultra supposititiam, incredibilem, & fabulis plenam, sed sinecram & authenticam: Petavium denique & Tillemontium non posse imposterum illam dubiis operibus accensere, idest, Historiis neque in univèrsum rejiciendis, neque recipiendis, sed illius institutis veram censendam, illius autem Decretis in monumentorum mendacium numero collocandam.

Hic apparet, quam recte hujus Articuli initio animadvertemus; Eruditum hominem Criticas Leges, Ususque omnes apprime tenentem, idem factum nullo negotio ob oculos positurum tamquam verum, falsum, dubium, incredibile, si modo diversas magnæ Artis suæ regulas adhibeat. Postquam itaque ostenderit, anteposita auctoritate conjecturæ, factum illud falsum esse; ipsius veritatem & sinecricitatem astruet, prælata conjectura auctoritati. Si libeat aliquas habere animadversiones in ea, quæ variis Operis hujus locis observavimus, persuasum unicuique erit, Litteratos Viros nostros tum obstringi inviolate regulis suis, eum ipsorum consiliis favent, quantumcumque autem eos impliceant, non multum religioni ducere fidem illis datam revocare: imo deprehendens sæpe numero, his regulis uti illos hoc loci ad factum aliquod statuendum, quod alio loco eadem leges subvertunt.

Alter, qui nobis injectus est, scrupulus Super Sapientum istorum ratione,

ne, ad id pertinet, nescire nos, quibus adducti momenti Critici nostri; Historiam de Martyrio S. Jacobi ab Hegesippo recitatam expendentes; quidam illorum autoritatem potius sectari sint, quam conjecturam, alii contra fulti conjectura sint, nulla autoritatis habita ratione; aliqui demum inter autoritatem & conjecturam se ab omni assensu veluti abstinerint.

Illud equidem statim existimavi in causa esse potuisse, 1. quod nimium Critici in hoc delectu in vestigiis steterint magnæ illorum Artis, docentis, utri earum tum parendum sit. At scilicet hic dubitatione magis æstuo. Etenim præterquamquod non memini, me præcepta ista in Sapientum nostrorum Operibus legisse, ipsique haud ita facile expediendis laqueis involverentur, si loca, in quibus extant, indieare opus esset; non possumus præterea non mirari, eos aliquando transgredi Leges istas. Et sane accidit quam sæpissime, quamvis autoritas multo majorem vim habeat, quam conjectura, vel contra conjectura præponderet autoritati, ut placet tamen, uni eos ad stipulari detrimento alterius, & non semel postquam mentem suam, sive pro autoritate, sive pro conjectura declararunt, ab iis se suberahere, aut eas tum sequi, cum in rem esset contra se gerere. Horum omnium deinceps exempla subjecimus.

Denique tametsi ratum & constans habere Criticen eas regulas significare, quibus se vel ad autoritatem referat, vel ad conjecturam; & Eruditos nostros ne latum quidem unguem ab eis in Hegesippi narratione expendenda discessisse; illos tamen rogare juvat, ut me faciant certiores, nonne easdem, an diversas institutiones sint secuti? Si easdem, unde factum est, per eas ad autoritatem vergere Ruinartium, ad conjecturam Arnaldum & Dupinum, suspensos incertosque pendere Petavium & Tillemontium? Est ne easdem regulas ad extrema penitus adversantia deducere, easque exhibere posse tamquam verum, quod falsum aut dubium est, & tamquam supposititium & fabulosum, quod sincerum & certum est? si vero e diversis præsidium sibi compararunt, fiet inde, deesse Criticæ facultati certas & firmas regulas ad ostendendum, quando vel autoritas, vel conjectura eminere debeat, sique id genus monita indiearet Critice, qui fieri posset, ut e principis omnino contrariis solidum de eodem facto judicium enunciaretur? Ratio altera, propter quam non eodem tramite incepterunt Critici in seligenda sive autoritate, sive conjectura, erit fortasse, eos, hac Eusebiana Historia diligenter excusata, aqua lance suspensis utriusque partis momenti & probationibus, quæ illos poterunt vel ad autoritatem flectere, vel ad conjecturam, vel ad iter medium tenendum, omnibusque ex adverso libratiss, ei parti se dediderunt, apud quam majorem verisimilitudinem deprehendebant.

bant *ex principis regula documento, quod est aequitatis & prudentia iudicium*. Hanc itaque supremam regulam attendens Ruinartius ira est affectus, ut duxerit majoris auctoritatem, quam conjecturam; Arnaldus & Dupinus ut adhaererint conjecturae nihil de testimoniis sulliciti, & Petavius Tillemontiusque ut locum inter hæc duo extrema medium servaverint. En *iudicium aequitatis & prudentia* longe a semetipso diversum, & *suprema regula*, quæ ut alias monuimus, alia indigeret regula superiori, ut in ejus trutina positis tribus hisce *iudiciis aequitatis & prudentia*, eo se animus vertere posset, ubi major veri species appareret.

Non possumus revera assequi cogitando, idem factum, totidem verbis expressum, iisdemque adjunctis compactum, diversam adeo formam sui prodere Criticis nostris. Baluzius, occasionem nactus, S. Mariæ Ancillæ factum narrat cujusdam nomine Tertulli, * quod ipsi *aquum & certum videtur*; cum Tillemontius affirmet, *immane hoc absurdum nemini credibile visum iri*. Thierius testatur, Historiam Lacrymæ Vindocinensis non modo fabulosam, sed ridendam esse, & nullo modo propugnandam; & tamen celeberrimus Mabillonius pugnantia his de illa sentit. Contendit Arnaldus, P. Malebranchium in Libris suis favere sententiis Epicureorum, alius vero Autor conceptis verbis sensa illi tribuit omnino contraria. Denique ne huc innumera id genus exempla asseramus, constat, Consilium Edesseni Regis, qui ulciscendæ gratia mortis Christi,olvebat animo bellum indicere Judæis, Dupino videri consilium *modicæ intelligentiæ, inpositum, atque insaniam simile*, interim dum Tillemontius nihil horum in illo considerat, sed contra *exquisitum iudicium, & pro Jesu Christi gloria ardorem, quo ad penas ejus mortis repetendas impellebatur*.

At cur non liceret respondere; hæc adeo opposita judicia ex eo proficisci, quod Critici nostri facta in controversiam adducta non uno aspectu respiciunt; & propterea nihil prohibet, singula esse æque justa & recta? Quod roborari potest egregio principio Autoris Libri inscripti: *Inquisitio Præjudiciorum vulgarium*. ** Principio, inquam, quo priori sermoni ejus fundamentum ponit, nimirum: *Posse duas partes sibi invi-*

* Referunt Acta istius Sanctæ, in Adriani edicto, adversus Christianos lato, jussisse illum, extremo supplicio perimendum unumquemque, qui Christianum aliquem occultaret. Porro Tertullus, cum satis habuisset, Sanctam Mariam flagellis cædi, ailique tormentis vexari jubere, neque illam ad Prætorum detulisset, ille idem delatus est, uti Edicti transgressor; & quamquam præclarissimo genere & di-

gnitate esset, difficillimum fuit ab ipsius capite hoc periculum propulare, atque opus item fuit de his per litteras Imperatorem facere certior. Baluz. in M. scell. Tom. 1. pag. 115.

** Consilium suscepit Autor hoc in Opere impugnandi ex vulgaribus præjudiciis nonnulla, quæ mentem parare posset ad recte de omnibus sentiendum. Novem Sermones digessit, Parisiisque edidit anno 1704.

cem repugnare, & de eodem argumento concertationem habere; & tamen utraque jure & ratione non abfimiliter fulciri. Ita se prorsus habent quo ad nos humanæ cognitionis objecta, (verba sunt scriptoris ejusdem) non aliter arque prospectus, quo ad eos, qui in illum ex varia loci acie intuentur. Nemo ignorat, qualibet vel minima mutatione loci, prospectum hunc res diversas omnino in oculos inferre, & dicere merito quæm posse; *Hominem prospicio*, dum alter verissime quoque testabitur: *Leonem prospicio*.

Haud fere secus P. Lamius argumentatur. „ In universum, inquit Be-
 „ nediſſimus hic, ad Abbatem Brillonium * scribens, id facit, nos dissi-
 „ milia adeo judicia de eadem demonstratione enunciare, ut quam tu
 „ *Sophismi*, & *Paralogismi* redarguis, eadem mihi accuratissima viden-
 „ tur, quod diversimode rem attingimus; & sane me fallit animus,
 „ aut hic est verus tot disputationum fons, & quare in dies præstantis-
 „ simorum etiam Virorum judicia de eadem re concurrant contraria. Si
 „ uniusmodi esset omnium consideratio, fieri non posset, quin eodem quo-
 „ que modo pronunciarent. Ex sua quisque parte jure & merito agit, at-
 „ que in eo tantum peccant, quod putent, adversarios suos eadem ex parte
 „ concertationis argumentum inspicere, qua ipsi. Quapropter id primum
 „ animo versare deberent disputatores, ut perpenderent bona fide,
 „ utrum necne argumentum propositum uterque ex eadem parte intuea-
 „ tur, & operam darent, ut se mutuo ad eandem prospectus aciem
 „ deducerent; at in eo vitium est, quod sæpe bona fide laborant, &
 „ disputantes ut disputent, quandoque etiam ut excellant, nihil minus
 „ curant, quam invicem percipi. „ Hæc sunt, aut ego fallor, quæ ma-
 „ gis veri similia asserri possunt ad purgandum Sapientum nostrorum su-
 „ per Hegesippi narratione dissidium.

Non est quidem hic locus excutiendi principium jactum ab Autore Li-
 bri: *de Inquisitione Præjudiciorum vulgarium*. Dixisse satis sit, hac semel
 admitta propositione, non videri, dirimi unquam posse litem aliquam
 inter homines exortam, neque certo cognosci alicujus Ecclesiasticæ Hi-
 storici facti veritatem aut falsitatem: imo injuria ageret, quicumque con-
 troversias transigere, & eventa definire vellet, quandoquidem adversus
 rationem se moveret, quam utrimque æquam esse pro certo habet. Ef-
 fici similiter posset, alium, se in alia statuentem prospectus acie, quam
 ea, in qua se statuit Autor Inquisitionis Præjudiciorum, elicere consecut-
 ionem posse iis, quas ipse elicit, omnino contrarias.

* Epistola P. Lamii Benediſſimi e
 Congregatione S. Mauri ad Abbatem
 Brillonium, Doctorem Sorbonicum pro
 Demonstratione Cartesii de Existencia
 Dei, ab isto Doctore oppugnata.

*Memor. Trés
 vite. p. 151
 Jan. & Febr.
 1701. pag. 191.*

*Exemplar sa-
 pientum 23 Jan.
 1704.*

Cum fateatur P. Lamius, non decipi Brillonium, *Sophismi & Paralozismi* redarguentem Demonstrationem Cartesii, * quæ ipsi accuratissima videtur; id propterea fit, quod Doctor in Quæstione controversa non attendit nisi id, quod minus præcipuum est, & rei caput prætermittit: contra vero Benedictinus hic id omne specularur, quod ad ejus statum, ut ejus verbis utar, habitumque pertinet. Non est itaque mirum, utrumque æquam causam habere, cum Demonstrationem istam unusquisque e loco, veluti suo aspiciat, sequæ in diversa prospectus acie constituat.

Atqui multo aliter se res habet in eo, de quo exquirimus, S. Jacobi factio. Ut enim 1. judicium fiat de Historiæ hujus veritate, & decernat animus, ut illam siue veram siue falsam enunciet, non interest, illam nudam contemplari, atque in semetipsa, uti quædam Geometrica enunciatio, neque illam ita accipere, ut Demonstratio Cartesiana ex eo accipietur, quod minus præcipuum est, rei capite prætermisso; aut, quod est caput, accepto, & minus præcipuis prætermisissis: sed circumspicienda sunt adjuncta omnia, quæ narrationem hanc comitantur, siue intima sint, siue externa. Ea voco adjuncta intima, quæ ad ipsum factum spectant, illa vero externa, quæ personas attingunt, quorum testimonio ad eventum illud credendum inducimur. Quo posito, si hujusmodi sunt omnia hæc adjuncta, ut nunquam, aut raro admodum contingat, similia adjuncta eum falsitate coire, mens nostra suapte vi ad habendam fidem de illius veritate traducetur. Quod si contra adjuncta hæc talia non sint, ut quam sæpissime cum falsitate non ineaut societatem, postulat ratio, aut nos hæerere in ancipiti, aut falsum existimare quod dicitur; ubi non apparet unde sit verum, quamquam manifeste fieri non potuisse haud intelligamus.

2. Non eadem est ratio de facto historico, quoad Criticos de illo judicatu, atque de prospectu aliquo quoad eos, qui in illum ex diversa loci acie intuentur. Nemo ignorat, qualibet vel minima mutatione loci, prospectum hunc res omnino diversas in oculos inferre, & dicere merito quem posse: *Hominem prospicio, dum alter verissime quoque testabitur: Leonem prospicio.* Neque enim integrum est iis, qui factum exami-

* Hic esset Demonstratio. „Quod
„clare percipitur comprehendere in
„alicujus rei specie clara, distincta,
„simplici, naturali, necessaria, &
„immutabili, potest vere & con-
„stanter ad rem illam referri. At-
„qui clare percipimus; *Existentiam*
„necessariam & æternam compre-
„hendi in specie Dei; hancque esse

„claram distinctam, simplicem, na-
„turalem, necessariam & immuta-
„bilem. Vere igitur potest ad Deum
„referri *Existentia* necessaria & æter-
„na. „Logicorum cetero, disquirere,
„utrum ad eorum Leges exacta sit hæc
„Demonstratio, atque an Dei existen-
„tiam citius ponat, quam probet.

nant, aspectus aciem pro arbitratu feligere, aut locum mutare; sed oportet eos in eodem, ut ita dicam, situ consistere, hancque ipsis objectam rem ex ea perlustrare parte, quam indicant Criticæ Leges, quæ non alix sunt, quam a nobis adductæ, aut eodem sermone omnes revidunt. Hic jam quæro: qui fieri potest, tot sapientes Criticos universa eum intima tum externa Hegesippi Narrationis adiuncta pensasse, dum in ipsorum iudicio prodigiosam adeo disensionem comperimus?

Non erediderim, Criticos, ut suam super Hegesippi Historia² divisionem excusent, non secus atque super aliis Historicis narrationibus, in medium allaturis principium Autoris de *Problematicis Philosophicis expositis super origine distractarum opinionum Hominum*. Cartesius, inquit Scriptor hic, dubitavit, num sensus univæque hominum res objectas eodem prorsus modo referant. Idcirco autem dubitavit, quod eum sensus, tum illorum actus ita invicem differre debeant, ut singularis hominis temperatura. Cum itaque sensus nostri traducant pene usque ad animos impressiones varie temperatas, mentes nostræ, quæ species suas ex his impressionibus effingunt, non pereipiunt accurate eademque ratione sensibiles qualitates. Propterea aliquod semper diferimen est ex parte rei objectæ inter species, quas animo informamus, sive istæ simplices sint, sive ex aliis confectæ. Ex quo colligere videtur Autor, inde esse repetendam causam, * quare sermone nunquam Philosophi de rebus Physicis conveniant.

*Memor. Trev.
coll. Manf. 1703.
1704. pag. 190.*

Quamquam id ultro daremus, auctoritatem & conjecturam, quoties factum aliquod historicum critica lance suspendendum est, ita sermone afficere sensus nostros, ut res objectæ sensibiles: Lieet verum esset, sensus nostros similiter traducere pene usque ad animos impressiones varie temperatas, mentesque nostras, quæ species suas ex his impressionibus effingunt, non satis accurate, eademque ratione percipere argumenta, ex testimonio, atque ex conjectura petita: est sane cur mihi videar videre, nunquam fore, ut Critici confiteantur, diversas sententias, in quas de factis historicis distrahantur, a varietate dispositionis organo-

* Existimavit Autor quidam, unam dispositionis organorum varietatem non esse in causa, cur discrepent hominum opiniones, sed alias quinque superaddendas esse. Asserit igitur, homines crebro diversa opinari de re eadem. 1. Quod varie alii sint atque educati. 2. Quod dissimilibus animi affectionibus agitentur. 3. Non æque solertes sint. 4. Neque item studiosi. 5. Neque demum eadem ratione utantur. *Epistola Philosophica de variis argu-*

mentis Ep. 1. Trevolil 1703. Gall. Quare autem quatuor hæ res postrema: in unoquoque homine eadem non sunt? nunquid non id ex varia oritur organorum temperatione? Prima pariter, quam asserit hic Autor, causa ruere videtur. Constat namque, multos iisdem monitis imbutos ab infantia, dissimillime de iisdem rebus sententiam dicturos; alios contra non eadem disciplina utentes, in eadem tamen opiniones descendere.

rum proficisci. Id enim esset concedere, Criticam facultatem minus ex institutis optimi iudicii, quam ex corporum temperatione pendere, & consecutione necessaria dicere opus esset, Criticos de factis Historicis ex corporis affectionibus iudicium ferre, atque huic citius quam alteri sententiae assentiri, quod ita postulent eorum organa, hac vel illa ratione disposita. Et propterea Critici argumentorum vi, quam vel ex autoritate vel ex conjectura depromunt, haud ferrentur, ut huc potius vergerent, quam illuc.

Quamobrem si purgari nequit Criticum de narratione Hegesippi, aliisque factis, dissidium exemplo Artis prospiciendi, aut Demonstratione Cartesii: si variae eorum opiniones referri nequaquam possunt in organorum varietatem: sique contendunt ipsi praedicia, impudentiam, praecurpationem, aut id genus affectiones nihil ad tantam sententiarum diversitatem contulisse; aequi bonique faciant, si audeamus credere, ipsorum divisionem super iisdem factis, eadem adjuncta afferentibus, non posse aliunde originem ducere, quam ab inconstantia & levitate Regularum Magnae ipsorum Artis, aut ab illarum usu pravo & adulterino.

A R T I C U L U S V.

*Videntur Critici Magnae illorum Artis Usu obumbrasse magis,
& implicasse pleraque graviora Historiae Ecclesiasticae
facta, quam ea illustraverint, &
explicaverint.*

Critici homines, sive astruere caput Historiae aliquod, sive destrueret velint, tot congerunt conjecturas, similitudines veri, acumina, & circuitus, ut difficillimum sit, inter tot eruditionis & Critices veluti impedimenta, narrationis alicujus aperire veritatem aut salutatem, aut illum, quo affici potest, probabilitatis modum. Inter innumera exempla, quae promptum esset huc asserre, praeter alii unicum duntaxat amplector.

Adhuc exeunte circiter Saeculo XVI. terebat opinio, universis acceptissima, Fidem Christi investam in Gallias fuisse, sive ab Episcopis per Apostolos missis, sive a S. Clemente Summo Pontifice. Primus eorum, qui adversam sententiam in aliquo lumine prodidit, Faber fuit, e vivis creptus anno 1612., & Ludovici XIII. praceptor, contendens, S. Dionysium

nyſium Paſiſienſem alium fuiſſe ab eo, quem S. Paulus chriſtiana fide initiavit, & neminem ante Carolum Magnum hæc de re dubium fuiſſe. Sententia hæc multos habuit præteriti ſæculi ſectatores; dum ceteri hominierna quoque die vetuſtæ in rem hanc opinioni adhæreſcunt. At quamquam utrimque nihil prætermiſerint eorum, quæ Critice exquisitiſſima poterat ipsis in memoriam revocare, negotium fortasſis hoc hæcenus ita minime illuſtrarunt, ut præſtolari quiſque ex eorum labore debebat, atque ex Regularum Uſu magnæ illorum Artis, quam adeo magnificiant.

Autores * novæ Epochæ, quos deinceps brevitatis gratia *Gregorienſes* ** nuncupabimus, opinantur, S. Saturninum Episcopum Tolosanum, S. Garianum Episcopum Tutoſenſem, S. Trophimum Episcopum Atclatenſem, S. Paulum Episcopum Narbonenſem, S. Dionyſium Episcopum Paſiſienſem, S. Auſtemonium Episcopum Alvetniæ, & Clermontii ab VIII. ſæculo, & S. Martialem Episcopum Lemovicenſem in Gallias iſſe tempore Decii Imperatoris ad annum 250. ; ut Jeſu Chriſti Fidem, ab interitu Irenæi pene intermortuam, in iſis regionibus conſtituerent.

Alterius ſententiæ propugnatores, *** quos omnes uno **** *Areopagiticum* nomine comprehendemus, aſſerunt, Galliarum Apoſtolum non diſſerre a Dionyſio Areopagita, S. Pauli Diſcipulo; alioſque Episcopos, qui comites ipſi adjunguntur, in Gallias ablegatos a S. Petro, vel Clemente fuiſſe, ibique, incunte altero Eccleſiæ ſæculo, vitam Chriſti dediſſe.

Non eſt hic ſermo de opinione Autoris novæ Diſſertationis, editæ Toſoſæ anno 1703. de tempore quo Chriſtiana Religio in Gallias radices egit: Ex parte nanque in Gregorienſium ſententiam recidit, iſiſdemque ſerme utitur probationibus. Scriptor hic aſſignat, non quidem priori, ſed altero Eccleſiæ ſæculo, Chriſtianæ Religionis in Gallias poſitum fuiſſe fundamentum, quo poſterum pene diruto, medio III. ſæculo inſtauratum eſt. Per hunc itaque S. Dionyſius, alique ſex Episcopos non ſunt dicendi Apoſtoli Galliarum, ſed Religionis noſtræ in illis Provinciis *Inſtauratores*; exiſtenteſque multo ante Evangelii Prædicatores, qui per illa loca Fidem nunciaverant.

Habes argumentum Diſputationis illius, quæ tot Opera ſæculo præter-

* Launojus, Tillemontius, Dupin-
nus, Bailletus, Sirmondus, alique.

** Cum Scriptores iſti quendam
ex præcipuis probationibus e Gregorii
Turoſenſis teſtimonio delumant, viſum
eſt, apte vocari *Gregorienſes*
poſſe.

*** De Marca, Dadinus Altifſe-

ra, Patres Milletus, Menardus, Chif-
ſerius, Alexander, alique.

**** *Areopagiticum* vocabulo in-
telligimus eos, qui propugnant, San-
ctum Dionyſium Areopagitam primo
ſæculo in Gallias proſectum eſſe, &
priorem Episcopum Paſiſiorum fuiſſe.

rito in lucem educenda curavit. Nostra interest in præfens ostendere; qua via inçesserint cum *Gregoritenſes*, tum *Areopagitici*, ut opiniones suas tuerentur, & expendere, quam lucem huic materiæ attulerint. Præter communes Critices Regulas, quas utrique commodè in rem suam adhibuerunt, alias rationes amplexati sunt, propriæ statuendæ opinioni, exterminandæque aduersariæ: rationes, quæ fortassis iis omnibus non ardebunt, qui citra ullam animi præoccupationem pronunciant.

§. I.

RATIO PRIMA.

*Omniem, quam possunt maximam, existimationis famam iis parere,
qui secundum se dicunt, ipsorumque menda purgare: de
aduersariis autem per contemptum loqui, eorumque
vitia ostentare:*

Essatum hoc, quod genus quoddam efficit loci Criticis Scriptoribus communis, ad majus pondus sententiæ suæ tribuendum, præoccupandumque Lectoris animum, non est sane in re præsentī prætermisſum. Sanctus Sulpicius Severus [verba sunt Tillemontii, quibus ad controversiam istam aggreditur] antiquissimus Scriptorum, qui extant, cuius non est, eui testimonium rejiciamus, non modo propter antiquitatem suam, verum quod sæculo nobilitate atque opibus, Ecclesiæ vero Sapientia & pietate conspicuus fuerit. Sequimur etiam, subjungit, S. Gregorium Turonensem quoad Tempus Missionis S. Dionysii aliorumque, non quod sit tutissimus Autor, sed quod melior & vetustior iis, quotquot super ea re supersunt. Cadit percommode, eum eum Sulpicio Severo non certare, & posse iis congruere, qui Dionysium, sub Diocletiano collocare videntur. Alvernæ ortus erat, Episcopus Turonensis, Lemovieno proximus, & Parisiis frequens. Non potuit itaque ignorare quatuor istarum Ecclesiarum fidem de iis, qui Religionem in eas intulerant.

Addunt pariter pro duobus istis Historicis, eos produxisse nihil, quod certissimum videri non possit; quandoquidem prior declarat, se ex optimis Monumentis Historiam suam conscribere, nihilque in præteritis reliquisse, ut evaderet accurata: alter vero adventum septem Episcoporum in Gallias non retulit, nisi fide Scriptoris Actorum. S. Saturnini, quod monumentum totius auctoritatis habendum est, utpote labente circiter sæculo IV. conscriptum.

Launo-

Tillem. Tomo 4.
Ar. 1. de Sane
St. Dionys. pag.
439.

Idem annot.
2. in S. Dion.
pag. 708.
Constant. Anno
Francorum ad
annum 324.

Latiojus typis Parisiensibus commisit anno 1651. Opusculum adversus Autorem de Gestis Episcoporum Carnomanensium, tribus constant Dissertationibus. Priores duas universas refert ad purganda, ut maxime potest, errata omnia, de quibus Sulpicius Severus & Gregorius Turo-nensis insinuantur. Congessit quæcumque Scriptores multi, cum veteres, uti Prudentius, Fortunatus alique &c. tum recentes, uti Faber, Bellar-minus, Petavius, Josephus Scaliger &c. scriptis tradiderunt In existimatio-nis, qua Patres ipsos prosequuntur, argumentum; nihilque ipsi exci-dit, ut ipsorum auctoritatem amplificaret. Sirmondus ipse exordium fe-cit Dissertationi suæ de Distinctione duorum Dionysiorum a commenda-tione Sulpicii Severi, quem vocat *testem gravem, rerum nostrarum auto-rem peritissimum*; & deinceps Gregorii Turo-nensis fidelitatem laudibus celebravit.

Postquam Gregorienſes viribus omnibus incubuerunt, ut vim adderent testimonio Vadum Sententiæ suæ, operam convertunt ad detrahendum de fama Visibii, & Hilduini, qui duo sunt adversantis opinionis funda-menta. „ Hilduinus, inquit Dupinus, qui ante omnes * memoriæ pro-
 „ didit, S. Dionysium Galliarum Apostolum Arcopagitam esse, Autor
 „ est fabularum confarcinator, qui falsa multa recitat, productique Scri-
 „ ptum quoddam manifeste supposititium ejusdam nomine Visibii. Huic
 „ miserando Scriptori fudit eorum opinio, qui duos Dionysios confun-
 „ dunt. „ Nihilo honorificentius de Hilduino meminit Tillæmontius. Abbas hic est inquit, Regni administer, satis indoctus, aut audax, qui

cap. 1. & 4.

Dupinus Bi-
blioth. Tomo 1.
pag. 122. col. 2.Tillæmont. Tomo 4.
Dissert. de Sulpi-
cio, observ. 6.

* Anno 824, sive 825. Galliarum Antislites conventum coegerunt Pa-riſiis super Quæſtione de Imaginibus. In hujus Concilii Actis hæc verba le-gantur. *Nec vobis radium fiat si ad oſen-dendam rationem veritatis, veritatem-que rationis, sese paulo longius sermo sub-traxerit: dummodo linea veritatis, qua ab antiquis Patribus nostris usque ad nos inflexibiliter ducta est, Beato Dionysio ſci-licet, qui a S. Clemente in Galias cum duodecim annorum numero primus prædicator directus, & post aliquod tempus una cum sociis, huc illucque prædicationis gratia per idem regnum dispersi martyrio coro-natus est.* Animadvertendum est. 1. Syn-odum hanc præactam fuisse decimo post Caroli Magni obitum anno, & antequam Hilduinus Arcopagita sua lucubraret. 2. Hanc fuisse Traditionem vetustissimam & tutissimam, qua ab antiquis Patribus usque ad nos inflexi-

biliter ducta est. Id apprimè concinit per Mabillonium Officio Ecclesiæ, quod consuetudine receptum erat tem-poribus Caroli Calvi, & in die S. Dionysii recitabatur. In priori antipho-na Horarum Matutinarum, & tertio tertii Nocturni Responsorie hæc verba sunt: *Beatissimus Dionysius Christi Mar-tyr, tradente B. Clemente, parturienda Gentibus semina divina suscepit.* Hoc officium idem est, atque illud, quod reperitur in Antiphonarum Gregoriano, quod Carolus Calvus litteris aureis exarandum curavit pro Abbate San-cti Corneli Compendiensis. Nemini dubium esse potest, inquit Mabillo-nius, Officium hoc in Ecclesiis Gal-liarum multo ante receptum fuisse; idemque constanter præbat, Hildui-num Officium hoc conficere non po-tuisse. Mabillon. Tomo 1, veter. Ana-lect. pag. 64.

H. Ho-

eos de hoc facto conveniat, dignos non esse, quibus autoritas in iis, quæ tradunt de primis Martyribus, & septem Galliarum Episcopis, tribuatur.

In officium primum, quod adhibent Critici, ut famam Autoribus aucupentur, qui favent ipsis, detrahant vero aliis, qui adversus eos pugnant: de quibus duo animadverto. Primum, non modo super hac questione, sed super plerisque factis historicis, ut alibi exempla dedimus, hac se gerere Criticos ratione.

Alterum ad id pertinet, quod sibi mutuo exprobrant Critici, cur hac se gerant ratione, & rei injustitiam ostendere student. Patres Menardus & Milletus conqueruntur de Launojo, deque nonnullis aliis *Gregorianis*, quod vehementius in Hilduinum locuti sint, ipsius errores collegerint, eaque scriptis tradiderint, quæ tanti Abbatis nomen possunt funditus exterminare: quod formulis dicendi vagis in illum ferantur, quoties ex. gr. affirmant, miserandum illum Autorem esse fabularum & mendaciorum plenum, non audiendum, nulloque numero in is, quæ narrat.

Nunquid te latet, ait Menardus, sermonem ad Launojum dirigens, ejus Scriptoris autoritatem hebescere, qui hujusmodi paret citato? Nos docent Polybius, Cicero, Lucianus, alique bene multi, id præcipue, & ante omnia Autoribus, cavendum esse, ne animi affectionibus implicentur, ipsique quæcumque præjudicia esse abjicienda, quæ amor aut odium sufficere possent, tum quoad Autores suos, tum etiam quoad adversarios. *Omnis amoris & odii affectu seu erga suos, seu adversarios.*

Launojus quoque idem vitio vertit Milletto Menardo, & Autori de Gestis Episcoporum Cænomanensium. Expostulat cum ipsis, eos coacervasse nonnulla Sulpicii Severi & Gregorii Turonensis menda, & velle locis istis communibus duorum Sanctorum istorum testimonium super aliis Historiæ capitibus violare. „ Sed quæso attendant animo, exclamat Launojus, „ quous, quo via hæc eos ducat. „ *Exhibeant nobis, si possunt, simile quid unquam, non dicam a Christianis, vel Hæreticis, sed etiam a Gentilibus attentatum fuisse: Ac proinde nullos unquam futuros esse cordatos atque eruditos homines, qui tam perniciosum exemplum, & adeo perversam scribendi methodum imitentur.*

Menardus ibidem cap. 15. p. 201.

Menardus ibidem pag. 202. in Præfate duob. Dis. nyliis.

Launojus Dissertat. de Sulpicio Severo, & Gregorio Turonensi videretur.

versalem. 5. eamque Licinii exiguam adeo, ut immerito persecutionibus annumeretur. Alex. supra Dissert. decimaquinta concl. 2. ad 1. Objectionum. Menardus ibidem cap. 1. Millet. &c.

Contentund, S. Gregorium Turonensem lapsum fuisse. 1. Cum Martyrum Athanasium mortem collocat post interitum S. Irenæi, 2. Cum

sub Decio Imperatore Sanctorum Laurentii, Sixti, & Hyppoliti Martyrium refert. 3. Cum sibi persuasit, Valentianum Hæresiarcam, Hæreticum toti antiquitati ignotum, errores suos vulgasse tempore Decii. Denique cum Novatiani Hæresim sub eodem Imperatore posuit &c. Alexander ibidem, Menardus cap. 4.

§. II.

RATIO ALTERA;

Opera nonnulla admittere tamquam bona, legitima, & argumenti loco futura, cum favent rei suæ, eadem vero repudiare, veluti corrupta, supposititia, nulliusque autoritatis, si quando ipsis nocent.

UT nemo suspicetur, nos imponere Criticis, cum ipsis hoc pronuntiandum tribuimus, satis erit in medium afferre testimoniorum illorum aliqua, quibus vel ad propugnandum, vel expugnandum factum, quod excutimus, utuntur.

Areopagitici multa effrunt autoritate Actorum S. Geneviæ, ex iis, quæ dicit Fortunatus in Hymno in obsequium S. Dionysii; ex vetusto Martyrologio Romano, S. Hieronymo tributo; ex aliis Venerab. Bedæ, Ufuardi, Adonis, aliorumque multorum; ex Actis S. Fusciani, ex Historia S. Luciani Bellovacensis &c. Gregorieneses contra eadem monumenta pro sua opinione stare confirmant. Verum quando ea citant *Areopagitici*, tum contendunt autoritate esse prædita, sincera, germana; quoties autem iis utuntur *Gregorieneses*, toties monumenta vitiata sunt, & supposita. Non absimiliter loquuntur *Gregorieneses* de iis Operibus, quæ aut suam, aut adversariorum causam defendunt.

Launojus dat operam ex. gr., ut ostendat, S. Dionysium, a Pontificibus in Gallias missum, *Areopagitam* non esse; quoniam tribui non possunt, nisi S. Dionysio Ecclesiæ Parisiensis institutori, quæ dicuntur, eum nimirum Roma venisse assumtis in socios S. Fusciano, S. Victorico, S. Crespino & Crespituano, S. Rufino, S. Valerio, S. Luciano Bellovacensi, S. Regulo Augustomagensi, S. Quintino, S. Piatone, & S. Marcello. Launojus hæc sunt hujus facti argumenta. 1. Acta S. Piatonis, plane indicantia, eum Roma cum S. Dionysio, aliisque sociis venisse. 2. Innititur Historiæ Sanctorum Fusciani & Victorici, & denique S. Luciani Bellovacensis, cujus postremæ tria producit exempla Mf., nimirum illud, quod in Ecclesiæ Parisiensis, aliaque duo, quæ in Bibliotheca Rhotomagensi servantur.

*Apud Alex.
fac. 1. ubi supra
object. 4. pag. 55.*

*Alex. ibidem
pag. 56.*

Quibus respondent *Areopagitici*, Acta S. Piatonis corrupta esse; Historiam Sanctorum Fusciani & Victorici interpolatam, atque in germanis Sanctorum istorum Actis, quæ refert Codex Mf. Bibliothecæ S. Germani Præcentis septingentis annis vetustior, videre non esse nomen S. Dionysii, neque

neque eorum, qui erant ipsi in Societatem iuncti. Quidam demum contendunt, in Historia S. Luciani Bellovacensi, a Launojo laudata, legi, S. Virum hunc in Gallias ablegatum cum S. Dionysio tempore Juliani Imperatoris, quod aperte toto erat ostio; alii vero, sistendum potius esse in Vita S. Luciani in Monasterio Bellovacensi asservata, ejusque nomine signata, quam omnibus aliis MSS., a Launojo memoratis.

Verum cum pro se *Arcopagitici* his quoque a Launojo adductis Operibus indigeant, quamquam ea amandaverint non verentur ex his argumenta suæ opinioni firmandæ comparare. Auctoritate ducti Actorum S. Piatonis, inquirunt, S. Dionysium Gallias non petiisse tempore Maximiani, adduntque præsidio Historiæ Sanctorum Tuscani & Victorici, S. Dionysium eos sibi non adscivisse socios, quos ipsi tribuunt; denique S. Luciani Bellovacensis Acta proferunt, quo ostendant, non fuisse a S. Clemente Dionysium in Gallia ablegatum.

Porro Launojos, qui ratum habebat universa hæc, a se tamquam optima recitata monumenta, sibi uni opportunitates asserre, calculum subducit, ubi in illum eadem jaciuntur; neque dubitat palam facere MSS. de Gestis S. Piatonis vitiata esse; Autorem SS. Fusciani & Victorici miscere non modo tempus adventus Sociorum S. Dionysii eum tempore eorum mortis, quæ quinquagesimo contigit anno, postquam eo venerant, sed Epocham quoque Martyrii ipsorum eum Epocham eorum in Gallias Missionis; postremo S. Luciani Vitam a deceptore quodam fuisse adulteratam.

Ex solidioribus Alexandri momentis, quibus probat, a S. Clemente in Gallias missum Dionysium, illud est, quod depromit e Martyrologio Ven. Bedæ, in quo hæc leguntur. *Apud Parisium Natalis SS. Martyrum Dionysii &c. qui Beatus Episcopus a Pontifice Clemente Romano in Gallias directus, ut predicationis operam populis a fide alienis exhiberet.* Occurrit huic testimonio Launojos, locum hunc Bedæ Textui superadditum, atque ab aliqua impudenti manu depravatum. Quapropter ea mente est, aliud extare Martyrologium, a Beda nuncupatum, atque ante annos quingentos scriptum, incorruptum adeo, certæque autoritatis, ut putaverit, se posse illo uti ad demonstrandam Arcopagitæ Dionysii a Parisiensi distinctionem, & tertiam opinionis suæ probationem consiciendam.

Interea Alexander, qui alterum argumentorum suorum in Bedæ Martyrologio posuerat, Launojum retundit, causatus, duorum Dionysiorum distinctionem in germano Bedæ Martyrologio haud reperiri; abest enim ab eo, quod citat Cardinalis Baronius, licet vetustissimum, atque ab alio in Monasterio S. Cyriaci asservato, quod summæ autoritatis esse existimatur. Critici vero isti idem præstant de Actis S. Geneviæ, de Martyro-

*Apud Menard.
Dictionnaire de Usages
des Doyens, p. 66.
pag. 97. & seq.
cetera. Dissert.
15.*

*Launojus de
Actibus Dionysii
Dissert. c. 6. pag.
17. & seq.*

*Alexander ibi-
dem præf. p. pag.
29. Menardus.*

*Launojus ibi
supra pag. 100.*

Jogii Ufuardi &c. Qua dere monumenta ista tum bona creduntur, cum ab eis sunt; quod si aduersus eorum sententias afferantur, corrupta continuo sunt & interpolata.

*Apud Menard.
Diatriba de nouis
et Dion. c. 74. &c.
221.*

Quamvis autem huic effato obtemperent Auctores isti, non est tamen, quod illud inuicem non reprehendant. Launojo nanque colligenti pleraque Ecclesiarum Gallicarum Martyrologia, duos Sanctos Dionysios distinguunt, Milletus, postquam illorum testimonium pro viribus elevavit; hæc addit: *Nulla Martyrologia ad nos, nisi corrupta peruenisse. Cumque idem Autor aliunde plura usurpaverit Martyrologia, quæ de unico Dionysio meminerunt, illum carpit Launojus his verbis: Tunc corrupta sunt Martyrologia, quando nocent; incorrupta quando non nocent.* Quod pariter in Launojum regerit Menardus. Quoties Historia SS. Fusciani & Victorici, nec non S. Piatonis Acta testantur, S. Dionysium, ejusque socios ad Gallias accessisse sub Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, toties Launojo monumenta hæc evadunt corrupta, quippe sensus ejus opposita: *corrupta quia nocent.* Verum nunciant hæc Opuscula, Sanctos istos Martyrium subiisse, Imperatoribus istis Christianos instantibus? quoniam hæc Epocha ipsius opinioni respondet, tum firmæ autoritatis monumenta sunt: *incorrupta quia non nocent.* Quod vetusta Martyrologia, [sequitur idem Benedicctinus] referant, a S. Clemente Dionysium in Gallias missum, exclamat Doctor hic, ab impudenti manu fuisse vitiata: *corrupta, quia nocent.* At præferunt ne, Sanctos Dionysios duos extitisse, & Pontificibus vendicant ne Martyrologia S. hujus Episcopi Missionem & quod ipsi suffragantur, desinunt interpolata esse & corrupta: *incorrupta, quia non nocent.*

§. III.

RATIO TERTIA.

Improbant Areopagitici argumenta omnia Gregoriensibus probata; hi vero illis par referunt pro pari; tum ab autoritate, tum a conjectura sumuntur hæc utriusque partis momenta. Dissimulatur, nude mutua hæc oppositio oriri possit.

AMbarum opinionum Scriptores eo Libros suos onerarunt numero probationum, conjecturarum, & responsonum, tum confirmandæ gratia sententiæ suæ, suarumque rationum, tum etiam infirmandæ contrariæ, suorumque argumentorum, ut ad infinitum pene abiret, quicumque ad se traduceret, omnia super hæc Critices acumina accurate describere. Satis sit dixisse, eos in rem hanc Volumina integra lueubasse. Quod

Quod autem mirum est, in hac multitudine locorum e Scriptoribus decerptorum, conjecturarum, factorum, & responsionum utrinque productarum, vix unum invenies testimonium, quod per eos ab opere spurio, vel corrupto, vel detorto, vel ad rem inepto, non manaverit. Nulla item conjectura est, quæ videatur ipsi probabilis, nullumque factum, quod amplectantur. Super quibus adeat qui velit Opera aliqua hæc de retypis commissa.

Sirmondus, erudita Dissertatione adversus veterem Epocham confecta, sectatorem habuit consilii sui Bouquetum in priori sua Ecclesiasticæ Historiæ Gallicanæ parte. Duos istos scriptores adoratus est P. Milletus edito Opere de adventu S. Dionysii Arcopagitæ in Gallias, eique præsidio suere De Saussay, nonnullique alii. Amici Sirmondi his duabus Epistolis responderunt. Launojus quoque in arenam descendit, & Sirmondo adimplatus, eum conatu omni defendit. Iterum Milletus Sirmondo reposuit; quod ægre ferens Launojus, prodiit rursus in Milletum alio Opere inscripto: *Responsionis ad Dissertationem de duobus Dionysiis discussio*. Parisiis 1643., adversus quod surrexit Menardus in suo Tractatu. *De unico Dionysio*. Parisiis 1643. Præter istos alii hanc aciem scriptis publicis sunt ingressi, quos inter De Marca Autor de Gestis Episcoporum Cænonanensium, Chiffletius, Alexander, alique ex utraque parte bene multi, qui mutuo dicta a singulis refutarunt. Porro extra ullam dubitationem est, si autoritates omnes, conjecturæ, argumenta responsiones, & facta utrinque producta colligerentur, infinitum pene numerum hæc universa essetura; Verum ponamus ea tercentesium non prætergredi. Ex trecentis itaque ex. gr., quas *Arcopagitici* urgent, probationibus, nulla est, quæ a *Gregorianis* non rejiciatur; atque ex adverso non reperias ex trecentis, ab his adductis, quam in illorum responsa valere arbitrentur illi. Certissimum id saltem est, vix unam repertum iri, quæ apud adversarios male non audiet.

Fatendum itaque erit, Criticem magnam habere dissolvendi vim. Quid ita? Ergo ne hinc Milletus, Menardus, de Marca, Patres Chiffletius, & Alexander, alique Scriptorum plurimi, qui sententias ipsorum amplexati sunt, rationesque secuti, trecentas super quodam facto enunciationes protulerunt, quin vel una alicujus ponderis & æquitatis esset? Si namque esset, non exploderent aperte absque aliqua honoris nota. Illinc Sirmondus, Bouquetus, Launojus, Tillemontius, totque periti Critici, quoniam istis impostorum dedere, non poterunt blandiri sibi, vel unam ex tot, quot e re sua rationes ediderunt, propositum confectisse. Id sane Paradoxon videtur sæculi nostri celeberrimum.

Cui namque persuasum esse poterit, Viros præstantes adco, uti sunt
Gre

Gregorieneses, factum quoddam ad Critices universæ trutinam revocasse; atque ita fuisse hallucinatos, ut inter trecentas probationes, ad refutandum primorum Galliarum Episcoporum Apostolorum adhibitas, si non fuerint, qui vel ipsarum una successus prosperos haberent, si fides est *Areopagiticis*, atque istos nihilo meliorem exitum suis dare potuissent, si *Gregorienesibus* credimus? Nunquid in causa est, illos ea non præstare facultate egregia, quæ iudicium, scientiam, eruditionem, vim, ingenii profunditatem, integritatemque desiderat, & partibus omnibus ad perfectum Criticum fingendum est necessaria? Quis nam id auderet contendere? Dices ne, eos optimæ Critices præcepta non calluisse, qui magnæ Artis hujus præceptores esse censentur? Id quoque a vero longe admodum abest; Superest itaque sateri, siue ambiguas esse & infirmas Criticas institutiones, siue illis minus sapienter Criticos usos fuisse. Quoniam vero neutrum nobis daturus esse cum *Gregorieneses*, tum *Areopagiticis* credendum est; nonne saltem poterunt conqueri, si Criticus aliquis nulli affectus rationem hanc disputandi eorum præjudicatis pro istarum Epocharum alterutra opinionibus vitio verteret? In hunc modum argumentari, ut videtur, posset Criticus noster. Ponamus, duos egregios Criticos, cujusmodi sunt Patres Menardus & Alexander, nunquam sando audivisse de Quæstione, in iudicium nunc vocata, eosque fortuito incidisse in Dissertationes Launoii & Tillemontii super hæc re; in quibus affirmant constanter: *Serius, quam fert opinio, vulgatum fuisse in Galliis Christi Evangelium; neque ibi ante Marti Aurelii persecutionem Martyris cuiuspiam sanguinem effusum fuisse*; quod evincunt multis Veterum testimoniis, quamplurimis ad trecentesimum usque numerum factis, & conjecturis. Postquam celeberrimi Patres isti concertationem hanc vacuo penitus animo examinauerint, & æquis Critices exquisitoris ponderibus libraverint adducta testimonia, monumenta, & conjecturas Tillemontii & Launoii, quæso te quodnam de Virorum istorum sententia, ejusque momentis iudicium laturi essent? Non est sane abs re, eos citra ullam simulationem sponte dicturos, Sententiam hanc certam videri, aut maxime probabilem; neque trecentarum illarum rationum ullam esse, quæ illi statuendæ, ut est ipsius, non conducatur, & per sese plus minusve æquitati consentanea non sit. Ambigerem, vel unum fore Criticum in Republica Litteraria, qui fide ingenua, omnique posita præoccupatione, huic sententiæ non subscriberet. Quod idem dici potest de *Areopagiticorum* opinione; si tamen eam Tillemontius & Launojus expendissent, iisdem præhabitis cautionibus, quibus affecti Menardus & Alexander de *Gregorienſi* opinione dijudicaverant.

Deinde crediderim, hunc eundem Criticum colligere ex istis posse, Pa-

Patres Menardum & Alexandrum, a nobis Quæstionis hujus delectos arbitros, in hunc modum laturos judicium, atque dicturos: 1. Hæc sententias seorsim acceptas non parum esse probabiles, & utriusque fundamenta omnia, aut saltem pleraque rectissima esse, aliqua auctoritate præstare posse, & nullatenus contemnenda esse. 2. Si comparentur invicem utraque opiniones, & argumenta, quibus innituntur, ambas aliquis cum vero similitudinis jacturam facere, non tamen illam prorsus evanescere. 3. Posse quemque ex rectæ Critices institutis utram maluerit opinionum istarum amplecti, quin interea contrariam despiciat, aut ejus placita, quippe vero affinia, æquis rationibus munita, adeoque secundum accuratæ Critices pronunciata, haud explodenda tanquam falsa, vel minus probanda.

Quod si edito judicio isto a Patribus Menardo & Alexandro æquissimo atque rectissimo; (nec absimiliter dicendum puto de Tillemontio & Launojo) hi tamen Eruditi Viri deliberandum esse sibi existimarunt, atque sive in *Areopagitieorum*, sive in *Gregoriensium* familiam dederunt nomina, tum ipsi ad diversas statim sententias traducuntur; tamen si nulla subeat mutationem summa rei, tum quoad factum tum etiam quoad adjuncta.

Tunc *Gregoriensium* secta, (quod idem de *Areopagitica* dicito) quam Menardus & Alexander rectissimam & æquissimam duxerant, cum antequam, tum etiam postquam collationem ejus cum *Areopagitica* instituerent, non modo nullam probabilitatem servat, aut speciem veritatis, sed in falsam statim evadit, & nulla ratione propugnandam. Audiamus judicia, quæ proferunt Sapientes isti, jam alterutra ex his Epochis additi: Religio Christiana, ita fert Alexander, ante tertium sæculum stabilita est in Galliis, imo & ante secundum: siquidem certo probatur, Viros Apostolicos primo sæculo in varias Galliarum Ecclesias Evangelii lumen intulisse. Jam vero multo ante quæstionem hanc diremerat Menardus, certam & inconvulsam *Areopagitieorum* opinionem appellans, *Gregoriensium* autem dubia & incerta fidei, imo & falsam. Nihil æquior *Areopagiticus* est *Gregoriensium* Judicum delectorum sententia. Tum Launojus, tum ejusdem consilii ceteri eam inter fabulas amandant, atque adeo fama laborat, ut nos doceat Dupinus, neminem pæne in hanc diem esse, qui parum adeo sincerus sit, ut dubitare possit, alium esse ab *Areopagita* Dionysium Parisiensem. Nihil hic loquor, inquit Bailletus, de studio atque opera Hilduini Abbatis S. Dionysii, aliorumque ejus asseclarum usquead nostra tempora, qua laborarunt, ut cogrent in unum *Areopagitam* Athenarum Episcopum cum S. Episcopo Parisiensi, quandoquidem jam nunc ut laboriosa & superflua censeantur. Senteit Tillemontius, dici posse, *Areopagiti*.

Alex. Soc. 1.
Dup. 15. p. 2.

Menardus de
Univ. Dumesq.
20.

Tome 1. pag.
100.

Bail. 9. 08.
T. 1. Crit. pag.
X X.

Tome 4. annot.
de S. S. D.
pag. 710. ed.
2.

gitorum opinionem hac atate funditus eversam esse. Ecce qua via Sententiae istae, absque eo quod ulli in semetipsis obnoxia sint mutationi, sunt repente rectae rationi repugnantes, incertae, dubiae falsae, fabulosae, haud propugnandae, & nulla ferme fide dignae. Porro si opiniones istae in rei summa novam, ut ita dicam, naturam induunt, ipsa quoque momenta, a quibus pendent, ad nihilum adeo recidunt, ut ex trecentis nullum sit, quod subsistat, cujusque exiguae soliditatem haud ostendant. Id perspicuum unicuique erit, qui vel paulisper in Opera hae de re publici juris facta oculos intendat. Deprehendet in illis, omnibus mutuo responderi utriusque partis coniecturis, * easque rejici absolute, ne admittis quidem illis officiose aliquo saltem sensu. Nihilofecius in rem erit, meminisse, rationes istas & coniecturas, quantumvis nulla probabilitate praestantes, ut eas vocant Critici nostri partium studio distracti, probabilitate tamen non caruisse per ipsos antequam hujusmodi studia suscipere, & tum etiam non carere, cum ab iis se removeant, & a Quaestione controversa, ut ita dicam, se abdicant. Nostri vero Sapientes mirae hujus Metamorphoseos causam, quam maluerint, in medium adducent. Nos interea ratum & constans habebimus, celebre adeo Ecclesiasticae Historiae eventum, quodque alicujus momenti est, non posse in tot Criticorum animis ad varias ad sui ipsius formas se componere; nisi tribuatur id, sive alicui partis eorum praesudicio, sive Artis suae aecceptissimae legibus minus accuratis, sive pravae earum exereitationi.

§. IV.

RATIO QUARTA.

Implicare se aut propugnandis aut oppugnandis factis innumeris, & vetustis Monumentis, quae aliqua cognatio est cum facto praecipuo.

HAud modicum Volumen Scripturus esset, si quis ad ea omnia colligenda aggrediretur momenta, facta Historica, & Opera, quae super hac quaestione adhibent Viri nostri sapientissimi. Statim ac *Arco pagitici* aliquis consilium cepit adherendi Epochae veteri, continuo mille sibi laqueos induit, cogiturque quamplurima tueri facta & eventa, quae rem illam attingunt; purgare multa monumenta, atque opera, le-

* Launojus sermonem habens de responsione sua ad P. Milleti Dissertationem, his verbis utitur Sancti Hieronymi: *Sequitur quaecumque geris, aut pariter in luto haurimus, aut pariter expedimur*. Praef. de duobus Dionysis. Menardus quoque declarat in Prooemio, se in vestigiis Launoii inhaesurum, neque probationum ejus ullam sine responso praetermissurum.

vimque plerumque soliditatis; confugere ad conjecturas plures, verique similitudines, levissimas sæpenumero & vanas. Non sunt tamen hæc omnia satis. Necessè est, illum ferri ad evertenda facta complura in eum jacta, ad rejicienda opuscula haud pauca, & conjecturas, rationesque adversus Epocham suam allatas. Eadem via incedere debet *Gregoricensis*; quo sit, ut horrendis utrique involvantur ambagibus, quæ tantum abest, ut rem illustrent, factumque istud in bono lumine collocent, ut illud magis implicent, novis obducant tenebris, rationes rationibus eumulantes, conjecturas conjecturis, eventa eventis, quorum pleraque se mutuo petunt, ut demum, collatis diligenter utriusque partis adjunctis, appareat, nihil illos ferme profecisse.

Fortasse utriusque sententiæ Autores ita se gerunt, freti egregio hoc Critico documento: „Accidit sæpenumero, quamquam unaquæque conjectura seorsim accepta non magni facienda esse videatur, universas „tamen connexas, quandam rei addere certam veritatem moralem. „Verum, ut accurata sit regula ista, oportet primo, conjecturas istas esse genuinas, hoc est, rectas. 2. Eas sibi vicissim præsidio esse. 3. Non infirmare, quæ animus est his confirmare. Denique iniculis constantibus superstrui. Hæ autem haud raro in Criticorum conjecturis conditiones desiderantur. Videntur namque Critici nostri minus solliciti esse de librandis rationibus, quam de cumulandis; & si ut plurimum nullo jungantur nexui, aliquando ipsorum causæ officiant citius, quam faveant, aut in hac re vim faciant, cum ipsi in alia plane se munire vellent. Porro, ut est rerum natura, fieri non potest, quominus hæc contingant. Quod ut constat, animadvertite infinitum ferme objectorum numerum, quæ inter disputandum emergere faciunt, * & reperiuntur in tanta editorum hæc de re Librorum turba. Ut autem melius judicium tuum interponas, operæ pretium duco, horum partem in medium afferre. Ordiamur ab *Areopagitici*.

Præter S. Philippum, S. Paulum, S. Lucam, S. Crescentem, S. Trophimum; S. Martialem, Apostolos aut Apostolorum Discipulos, quos ajunt *Areopagitici*, Fidem Christi in Gallias a primo Sæculo prædicasse, flagitat causa eorum, ut contendant, 1. Ad annum usque 102. aut circiter, quo evasit ad Superos S. Clemens Papa, plures alios Viros Apostolicos missos in Gallias fuisse tum a S. Petro, tum etiam a S. Paulo, tum denique a S. Clemente. In hoc numero sunt S. Taurinus Eboreicensis, S. Nicæus Rhotomagenis, S. Exuperius Bavioviensis, S. Gaius Turonensis.

* Launojus de hac concertatione scribens dicit, e re sua esse, ut plurima immisceat, quæ sunt de Dionysio

quæstione dispendio prætermittentur, si cum investigare mihi res non esset.

De duobus Dionys. Pref.

sis, S. Julianus Carnomauensis, S. Savinianus Senonensis, S. Aventinus Carnutensis, S. Altinus Aurelianensis, S. Sanctinus Meldensis, S. Eucharis Trevirensis, S. Clemens Metensis, S. Sixtus Rhemensis, S. Memmius Chabillouensis, S. Lucianus Bellovacensis, S. Firminus Ambianensis, S. Saturninus Tolosanus, S. Dionysius Parisiensis, S. Fronto Petrogoricensis, S. Ursinus Bituricensis, alique multi a Launojo ad 40. pene calculum recensiti.

*L. Ann. Digesta,
de Sulp. Sev.
6. serv. 4.*

2. Quamquam Sanctorum istorum Episcoporum plerique extremum Martyrio Spiritum clausurint, admittere item debent *Areopagitici*; quamplurimos Martyres, qui a primo Ecclesie seculo in Gallis sanguinem pro Christo fuderunt, inter quos recensere est S. Agoardum, S. Ivonem, S. Lucianum, S. Praxentium, S. Justinum, S. Eugenium, S. Fuscianum, S. Victorium, S. Piatonem. S. Rufinum, S. Crepinum, S. Crepinianum, S. Valerium, S. Lucianum, S. Marcellum, S. Quintinum; aliosque plurimos, a Tillemontio, qui illorum Acta disecit, memoratos.

*Tillem. Tomo 4.
Act. de S. Dion.
et in eund.*

3. Admirandus hic hominum Apostolicorum, Episcoporum Martyrum, aliorumque Sanctorum numerus, quem a primo seculo confiteri *Areopagiticis* est opus, eos pariter irretit amplectendis innumeris Traditionibus popularibus, Ecclesiarum in Sanctorum venerationem constructarum, monumentorum ad nominis illorum commendationem erectorum, aliorumque plurimorum factorum, quae ab hac sententia nequeunt separari.

4. Ipsorum est certare pro innumeris Operibus suae opinionis confirmandae gratia, quorum pleraque aperte suppositicia sunt, corrupta, fabularum & rerum minime probabilium plena; quodque difficillimum puto, conciliare invicem debent eventa & scripta, quae se mutuo destruant, totque repugnantia praefereunt, ut qui facta haec & Sanctorum istorum Acta tueri velit, necesse haud raro habeat, id loco isto repudiare, quod altero loco ipsi jecerat fundamenta. Unde factum est, invitos etiam appellare illos ad tot conjecturas & imagines veri, quas non est mirum, haud multum asferre ponderis illorum opinioni, imo quammaximè admodum nocuenti. Qui de his certior fieri amat, se conferat ad Dissertationes pro hac sententia conscriptas.

Hic tamen finis impedimentorum non est, quibus illaqueantur *Areopagitici*. Ad eos pariter attinet, *Gregoriansium* fundamenta diruere; paulam facere, Autorem Passionis S. Saturnini audiendum non esse, Sanctos Sulpicium Severum, & Gregorium Turonensem exigua florere auctoritate; eorum errata magnificare, & prolixum omnium indicem texere. Repellenda sunt tamquam suspiciosa aut corrupta Martyrologia quamplurima & vetustissima: illud videlicet, Hieronymo adjudicatum, atque

que alia Bedæ, Ufuardi &c. Conclamandum adversus Calcedaria, *Missalia*, *Breviaria*, atque antiqua omnium fere Ecclesiarum Gallicarum Dyptica. Expedienda sunt hæc omnia obtentu suppositionis vel corruptionis, vel modicæ antiquitatis. Nisi hæc sufficiant, illis se subducunt, quasi rati non multum in illis inesse auctoritatis. Interest denique prospicere infinitis incommodis, & repugnantis; tot facta inficiari, conjecturas, & momenta innumera excogitare, quæ non enervant aliquando minus propriam, quam aliorum sententiam; responsa denique & solutiones adoptare, sive potius exeufationes, quæ creberrime adversariis suis novas suppeditant aggressiones. Hæc sunt illorum pars, quibus irretiuntur *Areopagitici*.

II. Illa autem *Gregoriansum* neque minora sunt, neque minus molesta:
1. Cause suæ constituendæ necessario maximam existimationis famam conquirant Sanctis Sulpicio Severo, & Gregorio Turonensi, quam apud semetipsos pene non habent, quorumque testimonio in ceteris præter istud factis vix obsequuntur.

2. Necessum est, eos in fidem plurimorum Martyrologiorum se recipere, innumeris factis aures præbere, auctoritatem ipsis tribuere; ceterum eorum pleraque aut erratis scateant, aut recentiora plus æquo sint ad id factum probandum, & loca non pauca exhibeant, * quæ sine appellatione *Areopagiticis* emolumento esse possent, si hæc illi Monumenta omnibus suis partibus reciperent. Verbi gratia, verba hæc, quæ habentur in vetusto Martyrologio Romano, edito a Rosveldo. XI. Kalendas Aprilis: *Narbone Sancti Pauli Episcopi, Discipuli Apostolorum*, atque alia, ex Adonis Martyrologio deprompta IV. Kalendas Januarii: *apud Arelatem natalis S. Trophimi Episc. & Conf. Discipuli Apostolorum Petri & Pauli*.

3. Instat *Gregorianses*, ea non præterire, quæ num. 4. de *Areopagiticis*, persecuti sumus, nec opus est hic denuo recitare. Unum addam argumento *Neganti* eos quam sæpissime fidere, a cujus usu frequente abstinent *Areopagitici*.

* Bailletus 15. Maii pag. 117. Tillemontius Fono 4. pag. 224. Bollandus, & Martyrologium Gallicanum adiunt, Claromontanam Ecclesiam iudibus Maii colere 6266. Martyres, pro Christo interemptos Galliæ imperante ad annum 280. in Urbe Avernæ, (nunc Claromonti) a Chroco Rege Germanorum Vandalorum Idololatæ (nunc Ponerani nomen habent) qui depopulatis Civitatibus Moguntina & Metensi, in

Gallias irrupit. Satis autem apparet, doctissimos nostros *Gregorianses* viam inituros, quæ septem Episcoporum Epocharum, qui per eos in Gallias non se contulerint nisi Decii ætate ad annum 250., coherere faciant tot Sanctorum in urbe una Martyrio, non comprehensis, si attendimus *Fraisse Canonice Cathedralis Claromontana, Scriptori de Origine Ecclesiarum Gallicarum* pag. 308. Virginibus, foeminis, pueris, & senibus.

4. Oporteret insuper, eos monumenta multa adulterinis accensere, quæ plerorumque *Gregorianisum* ipsorum confessione exploratæ sunt Fidei, & responsa usurpare cavillatione plena; uti quando in eos afferunt Inscriptionem vetustam, qua effiei potest, Fidem in Hispaniis propagatam fuisse ante Neronis tempus. *

5. Harum partium studiosi stare debent adversus innumeras antiquas Traditiones omnium fere Ecclesiarum Gallicarum & Hispanarum; & in Sporiis numerare, quæcumque ab *Areopagiticis* laudantur, & autoribus firmantur, ante Carolum Magnum florentibus. Sunt etenim, qui autumant, ante illum altum silentium fuisse de tot Virorum Apostolicorum in Gallias adventu.

Postremo ad eos attinet, elevare testimonia Scriptorum, qui sententiæ suæ notam aliquam inurere possunt, aut *Areopagiticorum* opinioni vim addere: atque, ut aliquando collationi huic finem imponamus, eos patere affirmo iisdem, quibus patere vidimus *Areopagiticos*, incommodis. Quis Criticorum nostrorum eruditionem, aut perennem Critices fecunditatem haud admirabitur? Eruditionem quidem; quoniam ad factum unum componendum opportunitatem ipsis afferunt res, eventa, testimonia & Opera, cum typis commissa, tum manu exarata, pene infinita. Fecunditatem etiam Critices, quoniam regularum ejus subsidio emergere faciunt super minimo quovis evento innumeras conjecturas, rationes, similitudines veri, quæ alias similiter pariunt. Si universa hæc dicenda sunt, Historiam Ecclesiasticam illustrare, tenebras, quibus offunditur, dissolvere, nobis erudiendis infundare, nolumus conmoda hæc egregiæ Criticorum Arti, ejusque Legum exercitationi invidere.

* „Neronis persecutio Hispaniamque pervasit, uti arguimus, inquit Godavius, ex veteri Inscriptione reperta in Urbe *Cluinia*, *Celtania* nuncupata. Ita ferebat. „

NERONI CL. CÆS. AUG.
PONTIF. MAX. OB PRO-
VIN. LATRONIB. ET HIS
QUI NOVAM GENERI HUM.
SUPERSTITIONEM INCULCAR
PURGATAM

Porro certo scimus, Principis hujus ætate non aliam produxisse Novam Religionem præter Christianam, quæ Ethnicis ridenda videbatur & periculi plena superstitio. Non tamen inficias imus, multis Viris doctissimis

eam infedisse sententiam, ut credant; Inscriptionem hanc adulterinam esse, adeoque negent, Christianos in Hispaniis exagitatos fuisse. Hist. Eccles. anno 69. pag. 224. Baron. ad annum 69. §. 45.

Tillemontius quoque Tomo 1. pag. 84. de Inscriptionis hujus dubitat veritate. Launojus eam esse veram non diffidet; verum contendit eo positam, quod Hispani audivissent, Neronem ab Imperio Romano Religionem Christianam exterminasse. Et ob id facinus apud se Neroni memoratum Electionem posuerunt, quo purgantem a Christianis, non qui aderant, sed qui tandem aliquando adfuturi erant, Provinciam suam Imperatori gratularentur. Diss. de Sulp. Sev. §. 2.

§. V.

Alia, quibus utuntur Critici, Rationes.

PRETER ea, quæ diximus hætenus, in rem est, alias hic subnectere rationes, a Criticis in præfenti non modo, verum in aliis etiam Quæstionibus adhibitas.

I. Ad illustrandum factum positum in controversia, alia eventa statuere, & momentis uti, quæ alibi non probantur ipsi, quin imo rejiciuntur.

II. Sibi mutuo exprobrare, quod recitata Autorum loca detorqueant; invertant, corrumpant.

III. Responsa parum solida adhibere; quod argumento est, eos difficultatum vi frangi, & dare citius operam, ut illas eludant, quam ut solvant.

IV. Probationis loco id asserre, quod vertitur in quæstione, & æquas sibi consecutiones elicere sive ex Scriptorum testimoniis, sive ex quibusdam factis; licet hæc facta & testimonia a Disputationis capite sint remota.

V. Iisdem Operibus, locis, & dicendi modis uti ad pugnancia facta confirmanda.

Non duxi colligenda hic esse exempla, ut evincerem, rationes istas Criticis nostris usus haud paucos attulisse: passim enim in illa incurret unusquisque, non in illorum modo Operibus, verum in isto quoque. Illud etiam possumus certo affirmare, nullam ex his rationibus esse, quam non adhibuerint super hac quæstione disputantes: videlicet, neutrius partis Autores eas neglexisse. Quemadmodum enim persuasum nobis est, nonnullos esse Eruditos Viros, qui, discussa quæstione hac, istarum rationum aliquam ad suos usus non converterunt; ita non putamus, ipsis injuriam inferre, si dixerimus, neminem repertum iri, qui oblitus fuerit, horum adjumentorum ullum adhibere.

Quibus tamen querelis animus non est, celeberrimis Criticis istis gloriam invidere, quam sunt promeriti ubi excellentiores Critices præceptiones ad hoc fictum historicum traduxerunt: id unum dicimus, Sapientes nostros, quippe super re intricatissima laborantes, non potuisse non huc adterre quicquid ipsis præsto fuit ad opinionem, gravissimis difficultatibus impeditam, sive propugnandam sive oppugnandam. Multi sane molestique operis est illam diligenter expedire; & adversaria accommodate refutare: quod asserit suspensionem, Regulas, aut Usam Critices haud semper ad facta quædam illustranda conferre.

ARTICULUS VI.

*Regula Critica, quibus huic factō expendendo uti quis
posset.*

SUM nescius, anne in aliquo lumine spinosa hæc disputatio collo-
cari posset, absque eo quod tot usurparemus discernendi modos, qui
ab accurata & recta Critice abhorrent, totque eruditionis veluti impe-
dimenta, quæ in rem hanc ostentant Critici, nonnulla hic recensendo
præcepta ab eruditis nostris constituta. Longe absum a novis rebus in-
ducendis, idque unum intendo, nimirum, Legum istarum præcipuas
ex eorum operibus colligere, ut illas utrique, de qua agimus, sententiæ,
possim accomodare: quæ item maximæ esse poterunt ad cetera facta
historica perpendere opportunitati.

REGULA PRIMA:

Factum perspicue aperire.

DOCUMENTUM hoc primum satis per sese clarum est. Nemo est qui
dubitet, fieri non posse, ut quis de controversia ulla disputet ac-
curate, quam sinistre intelligit, & obscuris ambiguisque vocibus effert;
Quare, ut præcepto huic diligenter obtemperemus, his verbis factum
hujusmodi possumus enunciare. *Utrum Fides constituta in Galliis fuerit
ab Apostolicis Viris post primum Ecclesiæ Saculum; ibique Martyres exti-
terint ante Marci Aurelii persecutionem. An equidem, utrum Fides con-
stituta fuerit, utrum ab ullo Episcopo Ecclesiæ aliqua erecta, non au-
tem tantum prædicata aut recepta: quandoquidem Gregorius Sapien-
tissimi farentur testimonio Septem Episcoporum, qui ad Sanctam Rade-
gundem * litteras dederunt, consulgere Fidem cæpisse in Galliis ab ipso
Christianæ Religionis ortu, sed parum ibidem profecisse.*

Eccæ paucis status Questionis. De eo convenit inter Doctos; verum
cum duabus constet partibus controversia, ambas æque negant Gregorien-

Tallem, Tom. 4.
Art. 1. de S.
Dion pag. 440.
Lanoy, &c.

* Medio circiter VI. Sæculo Se-
ptem Gallorum Episcopi Epistolam ad
Sanctam Radegundem dederunt, qua
narrant ipsi i ter cetera, veritatis
cognitionem, licet ab incunabulis
Christianismi plantata in Galliis Fi-
des fuerit, ad paucos tamen propa-

gatam fuisse, donec divina misera-
tione illuc missus fuit S. Martinus:
Cum ipso Catholica Religionis exordio
cæpissent Gallicanis insinibus veneranda
Fidei primordia respirare, Greg. Tur,
Hist. Franc., 4. cap. 39.

ses,

Jes; *Areopagitici* per sese priorem affirmant, alteram ex rei consecutione amplectuntur. Quo posito, id habent, ut videtur, commodi *Areopagitici* prae *Gregoriensibus*, quod his ita firmanda sententia sua est, ut nullo possit exemplo ipsius falsitas demonstrari. Ut autem *Areopagitici* aliquid e re sua compendii faciant, satis est, eos ostendere, Virorum Apostolicorum aliquem singillatim Ecclesiam aliquam in Galliis instituisse, eamque suo Sanguine irrigasse. Sunt qui Concertationem aliis verbis exponant. An S. Dionysius Parisiensis idem sit atque *Areopagita*. An S. Trophimus S. Pauli Discipulus, S. Crescens, S. Martialis, ceterique Fidem in Galliis prædicaverint, illucque fuerint sive a Petro, sive a Paulo, sive a S. Clemente ablegati. Quæ omnia eodem recidunt, & Disputationis statum efficiunt.

REGULA ALTERA.

Factum Scriptorum testimoniis probare.

HOC est primum Critices initium, Porro necessum foret, Autores ejusdem esse cum re ætatis; si vero desint, ad eos confugiendum est, qui propiores sunt temporibus factorum, quæ acciderunt modo ne plus æquo distent. Argumentum etenim a Scriptore VII. aut VIII. sæculi satis leve esset ad eventum I. aut alterius sæculi confirmandum; nisi tamen optimos vades dictorum suorum proponeret. *Areopagitici* primo loco ad Epocham suam statuendam citant testimonium S. Epiphani * scribentis, S. Paulum, Lucam in Gallias Fidem nuntiandum misisse; unde in Italiam, Dalmatiam & Macedoniam transit, ubi Divinum Verbum seminavit. Opinio quoque tradit, a Paulo Crescentem quoque, Ecclesiæ Viennensis institutorem, in Gallias ablegatum, uti legitur capite 4. Epistolæ alterius ad Timotheum. Hæc S. Crescentis Missio ab Eusebio deprompta est, qui refert, S. Paulum direxisse S. Crescentem eis *εἰς τὰς Γαλλίας*; ** quod testimonio pariter Epiphani, Theodoret, &

De Marra Ep. ad V. M. Menand. M. Menand. Alexand. &c.

* Recito S. Epiphani locum: *Idque primum in Dalmatia, Gallia, & Italia, ac Macedonia præstitit: sed in Gallia præ ceteris; sive, principium vero in Gallia, Apud ἢ τὰς Γαλλίας, Epiph. Hæres. 5.*

** P. Pezronius existimat contenditque, Comem Japheti primogenitum, & Noe Nepotem, habendum esse primum & germanum populorum Gallorum patrem, quibus *Galatrum* nomen Græci impulerant. Posteritas *Quimeri* non modice aucta

principatum Asiæ Minoris, Insulæ Cretensis, totiusque Græciæ obtinuit. Denique iisdem populis in Europa constitutis, & præsertim intra eos fines, qui Oceano, Pyrenæis, Mare Mediterraneo, Alpibus, & Rheno circumferuntur, *Celta & Galli* dicti fuere, unde *Galatiz* nomen ortum est. Pezronius de Antiqua Nationis & Lingue Celta sive Galli in 12. 170. Postquam Galathes, prætorum Celtae Rex, Gentes multas subegit, eas *Galatrum* vocabulo infu-

So-

Sophrenii, aliorumque Veterum multorum roboratum est. Suffragiū deinde haud paucorum Patrum certum habent, Divum Paulum, annos duos Romæ commoratum, iter in Hispaniam suscepisse; & secundum omnem veritatis speciem Gallias pertransivisse, easque divinis placitis imbuisse. Opinantur denique, Isidori Hispanensis fide, S. Philippum Apostolum Religionem nostram Gallis & Anglis palam fecisse.

*Isidorus I de Vi-
ta & Morte
Sagittarum c. 79.
Deu. Ad 2. lib.
c. 11. c. 3.*

Areopagitici institum animo est, secundum ipsos sentire Irænei, & Tertulliani testimonia. Primus nanque ut ostenderet, fidem unam esse, hæc habet. *Neque hæ, quæ in Germania fundata sunt Ecclesiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt, neque quæ in Iberis, neque quæ in Celtis &c.* Mordicus enim tuentur, * Celtarum nomine S. Iræneum universas Gallias accepisse. Tertullianus pariter, qui triginta circiter post S. Iræneum annis scribebat, animadvertit, ætate sua factum fuisse Evangelium *Galliarum diversis nationibus*. **

*Tert. Ad u. Jud.
1. 7.*

Alia quoque monumenta ad usus suos tranferunt *Areopagitici*. Primum est Epistola Cypriani 66. ad S. Stephanum Pontificem anno 258. datam, in qua urget illum, ut ad Gallorum scribat Episcopos, jubearque eos Marcianum Episcopum Arelatensem a Fidelium communione se-motum declarare, aliūque in ejus locum sufficere. Quod argumento haud contemnendo est, inquit, Gallicarum Ecclesiarum non Decii ætate ex Epocha S. Gregorii Turonensis, sed multo ante jacta fundamenta fuisse. In aciem pariter educitur Epistola, quam S. Zozimus Pontifex ad Gallorum Episcopos misit anno 418. in qua hæc leguntur. *Ad quam primum ex hac sede Trophimus summus Antistes, ex cujus fonte tota Gallia Fidei rivulos accepit, directus est*. Tum referunt, Scriptum,

Zozimus. Ep. 5.

gnovit, & *Palatiam* illam appellavit, quæ *Gallia* deinceps dicta est. Ipsi nepotes ad Greciam & Asiam Minorem ulque se propagarunt, eoque nomen etiam *Galatiam* contulerunt. Diod. Sic. Hist. l. 5.

* Est opinio adversus Quesnellum, *Celtarum* nomine non illos modo intelligendos esse, qui Galliam incolunt ab Julio Cæsare *Celticam* nuncupatam, sed Gallos omnes in universum; quoniam Iræneus Genræ & Scriptione Græcus, eam subjecit voci illi sententiam, quam ipsi subjecit Lingua Græca. Porro non est dubium, omnes Autores Græcos *Celtas* vocasse Gallos universos. Hæc quidem de his, inquit Strabo, qui *Narbonensem Regionem colunt, commemoramus, quas antea Celtas nomina-*

bant, a quibus universi Gallos a Græcis Celtas appellatos opinor propter eorum Claritatem Strabo l. 4. Autor Noviss. Dissert. de tempore, quo in Gallis egit radices Religio Christiana Parte 2.

** Hoc Tertulliani verbum per Leunorum nihil significat præter populos Lugdunenses, Viennenses, Valentinienses, Helvios, Augustodunenses, & Divionenses. At est verosimilius, diversas illas, de quibus perhibet Tertullianus, Galliarum nationes, eas Provincias exprimere, quæ, secundum partitionem ab Augusto factam, Gallias complectebantur: videlicet Narbonensem, Lugdunensem, Belgicam, Aquitanicam. Galliarum imposterum in septemdecim Provincias divisæ sunt.

aut

aut genus quoddam supplicis Libelli, ab Episcopis Provincia Arelaten-
sis ad S. Leonem Pontificem anno 450. oblatum, in quo postulant Pri-
vilegiorum suorum instaurationem, quæ postremis S. hujus Pontificis
declarationibus fuerant diminuta. Quo autem Ecclesiæ Arelatenfis di-
gnitatem probent, Missionem S. Trophimi in Gallias a B. Petro Aposto-
lo producant: *Missum a B. Petro Apostolo*. Quibus monumentis Episto-
la Septem Episcoporum Gallicanorum ad S. Radegundem addi pot-
est.

*Inter Eccl. S.
Leonis Ep. 44.*

Neque vero hæc tantum sunt *Arcopagiticorum* momenta: habeto alia,
quæ per ipsos quandam Traditionis speciem efficiunt. In hujus fronte col-
locant Vitam S. Dionysii, a Visbio autore ejusdem ævi, testeque eorum,
quæ narrat, oculato descripta: eandem catenam nectunt Autoritas Hil-
duini, Acta S. Genovefæ, S. Sanctini Episcopi Meldensis, Testimonia
Fortunati Episcopi Piclavienfis, S. Eugenii Junioris Episcopi Toletani,
Simeonis Metaphrastis, Martyrologii Venerabilis Bedæ, ex Diplomate
Pipini Regis Gallorum pro Monachis Abbatæ Sandionysianæ; S. Metho-
dii Martyris, Archiepiscopi Byfanthini; Anastasii *Bibliothecarii*, Hinc-
mari; S. Paschasii Abbatis Corbejenfis; Joannis Scoti Erigenæ, S. Tho-
mæ, aliorumque multorum.

Scriptores deinde hujus Causæ patroni non prætereunt taciti Marty-
rologium Romanum, aliaque nonnulla *Breviaria* & *Missalia* multa-
rum Ecclesiarum Galliæ, atque universæ pene Christianitatis: Monu-
menta testantia, a S. Clemente in Gallias S. Dionysium Arcopagitam ab-
legatum fuisse, qui Parisiensem Ecclesiam instituit, & effuso sanguine
decoravit.

Contra vero Gregorienes non modo sua esse dicunt loca S. Irenæi,
Tertulliani, & Epistolæ ad S. Radegundem, quibus fidunt etiam *Areo-
pagitici*; sed præsertim rem suam deserunt ad Autorem de Gestis S. Sa-
turnini, quem volunt incunte quarto sæculo in vivis fuisse; ad S. Sulpi-
cium Severum, & Sanctum Gregorium Turonensem. Non eos sugerunt
Martyrologia, quæ de duobus Dionysiis verba faciunt, quorum Ecclesia
non unum solum diem colit, Arcopagita quidem quinto Nonas, Epi-
scopi vero Parisiensis septimo Idus Octobris. * Præcipua, quæ laudent,
Martyrologia, hæc sunt, Bedæ, Ufuardi, Adonis, Notkeri, & Roma.

* Hæc Martyrologia passionis eo-
rum loca & adjuncta manifeste di-
stinguunt; nullum adjungant comi-
tem illi, qui concessit ad Superos
quinto Nonas Octobris; alterum ve-
ro septimo Idus Martyrio affectum
cum S. Rustico & Eleutherio tra-

dund. Animadvertunt, primum va-
ria tormenta sustinuisse; secundum
capite tantum damnatum. Denique
non apparet in his Martyrologiis,
quo imperante obierit prior; solum-
que narrant, quo Præfestoalter pas-
sus sit.

num, a Rosvveido in publicum vulgatum. Martyrologia item Ecclesiarum Claromontanæ, Rhemenfis, Antisiodorensis, Trecentis, Parisiensis, Rhotomagenfis, Senonenfis, Augustodunensis, Andegavenfis, Turonensis, Sveffionensis, Ambianensis, aliarumque multarum.

Adjungunt *Gregorieneses Martyrologiorum* testimonio illud quoque *Kalendariorum* Ecclesiarum Ambianensis, Carnotensis, Venetæ in Britannia Minori, Narbonensis, & antiquorum cum *Breviarii* tum *Missalis* Romanorum. Memorant post hæc Litanias triginta Ecclesiarum, quæ S. Dionysium iis Martyribus accensent, qui, Aureliano Imperii summam gerente, passu sunt, iisque sociant, qui Maximiani sententiam subdere. Acta deum Sanctorum Fulciani & Victorici pro se adducunt, aliaque id genus opera, de quibus superius. Ecce præcipua Monumenta omnia, unde utriusque partis Scriptores probationes hauriunt veras & agentes; neque etenim de negante argumento, aut consecutionibus a verbis Autorum cliticis sermo est.

REGULA TERTIA.

Necessum est haud depromi Veterum testimonia ab Operibus supposititiis, dubiis, suspiciosis, quaque aut locis aut sensis utroque trahi possint.

Supervacaneum est facto alicui confirmando, loca decerpere ex operibus ullo vitiis istorum notatis. Quod concertationes in immensum abire facit, atque haud paucas intrudit res peregrinas in iudicio Eventu præcipui, illudque in dies magis involvunt. Ut suspiciosum Monumentum aliquod tuearis, tua interest, ad alia confugere, nihilo ferre majoris autoritatis, e quibus novæ difficultates emergunt, conjecturas conjecturis cumulare, novam disputandi ansam dare, quod quæstiones efficit infinitas.

Scriptores utriusque partis super hac controversia in errorem huiusmodi non inciderunt, quod attinet ad Opera aperte supposititia. Si nunc excipias Librum *de Morte & Vita Sanctorum*, Isidoro Hispalensi tributum, * atque ab *Arcopagiticis* laudatum, de cuius falsitate nemo est, qui ambigat, non habemus, quem *Apocriphum* Librum *Gregorieneses* in

* De Marca autor est, hunc S. Isidori Tractatum extare Parisiis in Bibliotheca Abbatæ S. Germani Prætextensis cum aliis ejusdem Patris Operibus, legique in hoc MS., 850. annorum ætatem ferente: *Philippus Gallus prædicat Christum*, Compertum

pariter facit, S. Jacobum in Hispania fuisse, ibique Evangelium nuntiavisse: quod argumento esse posset, Propugnatores Itineris S. Jacobi in Hispaniam locum hunc non vitiasse, ut nonnullis persuasum est. Marci Epist. ad Henr. Valegium.

medium protulerint, uno demto Launojo, qui loco quodam utitur e
 Constitutionibus Apostolicis deducto, alioque e *Sinopsi* Dorothei de Se- *Launojus Diss.
de Sup. Scr. 16.*
 ptuaginta duobus Discipulis, ut ostendat, S. Crescentem in Galliis po-
 dem non posuisse.

Non idem tamen affirmare possumus de Scriptis dubiis & suspicio-
 sis; sed aliorum iudicium sit, num his adscribenda sint monumenta,
 iecireo mendis istis notata, quod notantibus incommodum serant; si et-
 enim id moris in Regulam Critices evaderet, magni facerent statim u-
 triusque sententiæ Scriptores momenta sua, ab autoritate petita. Non
 videtur igitur æquum, Opus aliquod inter suspiciosa & dubia detrude-
 re, quod passim a Viris integerrimis recipitur. Quamobrem etsi tenuat
 Launojus amplecti supplicem Libellum Episcoporum Provinciæ Arela-
 tensis ad S. Leonem Pontificem; & Epistolam 66. S. Cypriani, ali-
 que Zozimi, quæ *Areopagiticis* asserunt opportunitatem; non putamus
 tamen in hoc Doctorem istum audiendum esse: quandoquidem duo
 priora Opera vel ab ipsis Gregoriensibus admittuntur; tertium autem
 placet viris doctis, ab hac Disputatione omnino remotis, aliisque, qui-
 bus in hac Controversia negotium est, illudque in veris Sancti huius
 Pontificis Epistolis recensent.

*Launojus de
duobus Dionys.
Diss. cap. 50
59. & seq.*

*Reuss. in Diss.
Apoc. pro 2.
Hilarius cap. 6.
Dionysius Bibl.
1. 3. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9.*

Non crediderim ex regulis rectæ & accuratæ Critices, sumendas esse
 ab illo Opere in rem aliquam probationes, a quo in adversam partem
 aliæ maxime perspicuæ & conclusæ traducuntur; si nanque vim habet
 argumentum aliquod ab autoritate Scriptoris, & verborum claritate,
 ubi duo invicem pugnancia loca inde promentur, alterutrum certe eo-
 rum nihil efficiet; & priori interim destruent, dum aliud extruit,
 quid, amabo, proficiet? Quotiescumque etenim causæ duo æque agunt
 utrinque, non potest non vis earum hæere suspensa ab efficientia
 sua.

Quæ principia concludere videntur, non multum progredi causam
Areopagiticorum & Gregoriensium, cum utrobique Acta recitant S. S.
 Fusciani & Victorici; *Martyrologia* Romæ, Usuardi, Adonis, aliaque
 haud pauca; siquidem Opera ista ut hinc favent, illinc tamen nocent,
 ut nos exempla monuerunt. Quapropter Critices accuratæ sectatores
 universas probationes istas, ad implicandam licem istam tantummodo
 accommodatas, mittere deberent. Quorsum *Gregorienses* quamplurima
 congerunt *Martyrologia*, duos Sanctos Dionysios internoscentia, si toti-
 dem pene præsto sunt nihil vetusta minus & authentica, quæ nullum
 inter Dionysium Areopagitam, & Galliarum Apostolum agnoscunt di-
 scrimen? Quid prodest ad quædam S. Genovefæ Acta appellare, ut fiat
 liquido a S. Clemente in Gallias missum Dionysium, si non desunt alia

ejusdem Sanctæ Mulieris Acta, in quibus de hoc alcum silentium est ? Nullius v. gr. frugis erit Alexandro testari, Acta S. Genovesæ, a Launojo producta, vitiosa esse, non autem quæ ipse producit, quoniam e regione sentit Launojus. Porro qua demum ratione constabit quinsam Doctorum istorum capiatur, absque eo quod tot molestis diffidiis immisceamur, quæ vel Critice accuratissima nunquam fortasse poterit definire ?

Non liquet pariter quid commodi capiant *Areopagitici* ab Eusebii dictis, quibus aperit, a S. Paulo Crescentem in Gallias ablegatum fuisse, tamesi opinio hæc arrideat Rufino, Epiphanio, Theodoro, Sophronio, Autori Chronici Alexandrini; cum *Gregorieneses* non videantur leviori de causa *Galatiam* intelligere post S. Joannem Chrysothomum, Ambrosium, Autorem Commentariorum in tresdecim D. Pauli Epistolas, a Hieronymo memoratum, & Bedam Venerabilem.

REGULA QUARTA.

Sint loca Veterum clara, apta, & absoluta:

HUjus Regulæ monito integrum esset sine hesitatione ex *Areopagitarum* probationum numero tollere loca S. Irenæi, Tertulliani, Patrumque, itineri S. Pauli in Hispaniam faventium: quippe neque clara, neque distincta. Exemplo sit verbum *Celtarum* S. Irenæi, & Tertulliani dictio: *Galliarum diversæ nationes*, quæ non plane reddunt Gallias universas; Patresque totum pro parte sumere potuerunt; neque item certum est, eos de universis Galliis loqui voluisse. * Si veteres Geographi mentem suam perspicue super his aperirent, alicujus momenti esset *Areopagiticorum* argumentatio; at non extat, eos quidpiam retulisse absolutum & affirmans ad id probandum: quamquam etenim Patres multi reipsa dixerint, Paulum in Hispania fuisse, non tamen verbum ullum ediderunt, quo illum in transitu per Gallias aliquam ibi Ecclesiam instituisse significarent. **

* *Celta populi Gallie, quæ una pars Celtica dicta est, quæ Lugdunensis dicitur.* Philippus Ferrarius. *Celta populi fuerunt Gallia, a quibus ejus major pars Celtica dicta est, quæ olim amplissimis definitur terminis, teste Brissio. Nam præter Lugdunensem, & populos intra Ligerim & Garumnæ fluvios, Massimam usque, atque Narbonam extendebatur, ac utquit Strabo, postea tamen angustioribus restricta fuit limitibus tempore Augusti, & sæpe Lugdunensis dicta*

fuit. Baudr. Lex. Geograph. verbo *Celta.*

** Sunt qui existimant, Paulum in Hispaniam iter habentem *Ruscium* transgressum fuisse, ibique Sacris initiali Episcopum nomine Petrum, qui haud multo post sanguinem suum cum aliis plurimis ejusdem Urbis civibus in testimonium Jesu Christodegit. Boscus, alique non pauci Scriptores id Regionis illius vulgata ceferunt Traditione. In Ecclesiæ Ca-

Huic

Huic eidem Regulæ obtemperantes *Gregorianes* magna non possent ab Epistola Ecclesiarum Viennensis & Lugdunensis ad Asiæ & Phrigiæ Ecclesiam data, neque item ab iis, quæ de Marci Aurelii persecutione scribit Eusebius, præsidia comparare; neque etenim vel Epistola, vel Eusebius locus indicant reipsa, S. Photinum primum Christianismi in Galliis autorem esse, ejusque ætate alias non extitisse ibidem Ecclesias præter illas Galliarum Viennensis & Lugdunensis. Eadem de causa non magnopere *Areopagiticis* juvat Epistola Cypriani 66. ad Stephanum Pontificem missa; neque in ea sane quodquam recte efficitur, fidem Arelate radices egisse aliquot annis, antequam ceteri, de quibus, fatentibus Gregorianis, loquitur Gregorius Turonensis, Episcopi illuc pervenirent: verum S. Cyprianus verbis conceptis non dicit, Ecclesiam hanc, aut aliam in Galliis a primo sæculo initia posuisse.

Quamquam autem cum monumenta hæc, tum etiam alia, de quibus superius, certum & conclusum argumentum nequeant sufficere, non est tamen animus, ea præcipuo facto confirmando emolumentum nullum afferre, quoties in antecessum probationibus absolutis munitum fuerit, uti sunt quæ sequuntur.

Gregorianis tria id genus momenta præsto sunt. Primum suppeditat ipsis Sulpicius Severus his verbis: *Sub Aurelio Antonini filio persecutio quinta agitata, ac tum primum intra Gallias Martyria visa, serius trans Alpes Dei Religione suscepta*. Alterum sumunt ab Autore Passionis S. Saturnini, qui habet: *postquam sensim & gradatim in omnem terram Evangeliorum sonus exiit, parique progressu in Regionibus nostris Apostolorum prædicatio consecravit*. Tertium largitur ipsis S. Gregorius Turonensis in Historia, in qua ex fide vetusti Scriptoris de Martyrio S. Saturnini perhibet, S. Dionysium, ejusque Socios Galliarum Apostolos illuc ivisse Decio Imperatore ad annum 250.

Sulp. Sev. Hist. l. 2.

Ruinart. Act. S. Saturnini pag. 100.

Hæc sunt, ut videtur, præcipua *Gregorianorum* fundamenta. Primum e Sulpicio Severo deproptum duas habet partes, duo pariter sententiæ illius membra probantes directo, sive ut Launoii verba usurpemus, duas Epochas indicantes. Altera certa est & constituta: nimirum ante Marci Aurelii persecutionem non fuisse visa intra Gallias Martyria; altera non definita: videlicet, non statueré hanc Prædicationem Evangelii in Galliis tempore M. Aurelii, Tillemontius certum habet & ratum, fidem ante illud tempus vix in Galliis receptam fuisse; quamquam nemini sit indu-

Launojus de Antiqua Divinitate l. 2. p. 24.

thedralis Perpiniani Tabulario custodiantur antiquæ Tabulæ hujus Historiæ mentionem habentes. *Ruicinus*, Colonia olim Romana, universum inde Ruscinoensem comitatum

nuncupavit. Urbs hæc diruta fuit anno 118. Una superest alta Turris ad Thecim fluvium, vetustum adhuc Turris Ruscinoensis vocabulum servans,

bium,

Tillem-Tom. 4.
art. 1. de S.
Dum pag. 490.
Dupin's edition
de l'art. 1. de S.
in ch. 2.

bium, an fuerit nec ne ibi Evangelium ab Apostolis, aut eorum successoribus nunciatum. Aliud sensum accommodat huic alteri loci illius parti Dupinus. „ *Certum est*, inquit Doctor hic, *Evangelium Serius in Gallias, quam in alias mundi plagas lumen suum intulisse*. Verumtamen videtur hic longius, quam par est, Galliarum conversionem distulisse.

pag. 254.

Girius Patronus Supremi Senatus Parisiensis, Autor Versionis Gallicæ, anno 1659. editæ, de Historia Sacra Sulpicii Severi, ita locum hujus Historici reddit. *Marcus Aurelius Persecutionem quintam excitari concessit; ac tum primum Gallie effundi viderunt Sanguinem Martyrum suorum, Religione Christiana non antehac trans Alpes suscepta*. Textus habet *serius*, quod non satis exprimit *non antehac*; quare cum ista Girii, tum Dupini interpretationes non videntur Sulpicii Severi verbis concinere. Aut certe exploratum est, quam maxime adversari iis, quæ ad Sanctam Radegundem Septem Gallorum Episcopi scripserunt. *Fidem in Galliis effulgere cœpisse ab ortu Religionis*. Ita ut secunda hæc S. Sulpicii Epocha, sive altera ejus propositionis pars non possit maxime Areopagiticorum sententiæ refragari. Quoties enim Fides disseminata in Galliis fuerit quinquaginta post annis quam in Asia, & triginta quam in Italia, id satis videtur esse temporis, ut dici possit *serius* in Galliis suscepta Dei Religio. Explicatio hæc nullo modo S. Sulpicii locum decoraverit, & congruere posset iis, quæ tradunt *Areopagitici*, Gallias primo Sæculo Evangelii lumen pervasisse. Neque enim in ipsos valere posset Historici hujus testimonium, nisi si *serius trans Alpes Religione suscepta* aliquam erectam Ecclesiam designaret, quod verba illa non reddunt.

Quantumvis autoritatis tribuas Actis Martyrii S. Saturnini, non possunt multo esse *Areopagiticis* detrimento. Cum dicat etenim, sensim & gradatim in regionibus Gallorum Apostolorum prædicationem coruscasse, id non monet, eam minime a primo sæculo non coruscasse: multo minus nihil in illis verbis reperias, quod Gallorum Martyres adunque persecutionem Marci Aurelii detrudat. Quod attinet ad septem priores Episcopos Galliarum, Acta ista nullius mentionem habent præterquam S. Saturnini, cujus in Gallias adventus certam habet medio circiter III. Sæculo sedem. Qua de re, accepto quoque strictissime loco, ex Actis S. Saturnini decerpto, non possent aliud inde colligere *Gregorianes*, nisi S.

Marcus Frijf. ad Val.

* Habemus ab Augustino, *Fidem* ipsius ævo neque illatam, neque prædicatam quidem fuisse, nisi aliquibus Africæ Gentibus. Opinio est, S. Frumentium in aliquas Æthiopiarum partes eam invexisse IV. Sæculo; atque Historia narrante compertum sit, Gothos,

aliosque Barbaros Septentrionis Fidei nomen haud dedisse ante Valerianum; Iberiamque eam recepisse sub Constantino opera & studio cujusdam ancillæ. Tillem. Tomo 4. art. 1. De S. Dionys. pag. 440.

Sa-

Saturninum in Gallias pervenisse Decio imperante, & aliquanto post vitam pro Christo cum morte commutasse. *Areopagitici*, qui S. Saturnini Acta in aliqua habent existimatione, hæc omnia ultro fatentur, quin aliquod opinioni suæ damnum inferre vereantur.

Nihil absolutius loco S. Gregorii Turonensis asserre quis posset, ut Septem Gallicanorum Episcoporum Apostolatam ad medium usque circiter III. Sæculum revocaret; si exploratum esset, Autorem Actorum S. Saturnini id revera dixisse. Verum neminem latet, S. Gregorium Turonensem per eorum occasionem, quæ scriptor hic tradit, nimirum S. Saturninum Decli ætate Tolosanæ Ecclesiæ administrasse, sex alios Galliarum Episcopos, adieciſſe. Id sane oportet inter omnes convenire, S. Gregorium hoc loci sese laqueis haud paucis implicasse; quoniam haud ita facile ipse sibi constare potest. In Libris etenim de Gloria Martyrum & Confessorum prodit memoriæ, S. Saturninum sacris initiatum a Discipulis Apostolorum fuisse, & S. Eutropium chrismate delibutum atque a S. Clemente in Gallias missum. Ac si duo hæc loca pretio caderent verbis illis: *Ut ferunt, ut fertur*, quibus utitur Sanctus hic, dum res minime compertas in medium profert, non est tamen cur dicas, eadem adhibuisse, cum disserit de S. Ursino: ait enim absolute, cum Bituricas Discipulorum Apostolicorum jussu petiisse.

Argumenta *Areopagiticorum* solidissima ducta sunt a Visbii testimonio, Hilduini verbis ad nos traducto, nec non a Scripto, quod Provincia Viennensis Episcopi ad S. Leonem Pontificem dederunt anno 450. *Prima intra Gallias*, inquit Antistites isti, *Arelatensis Civitas missum a Beatissimo Petro Apostolo S. Trophimum habere meruit Sacerdotem, & exinde alius paulatim Regionibus Galliarum bonum Fidei & Religionis insisum.* Non putaverim, nonnihil de vi sua detractum iri huic testimonio ex Dupini Interpretatione dicentis, verba hæc: *Trophimum missum a Beatissimo Petro Apostolo*, intelligenda esse de missione ab Episcopis Successoribus S. Petri & Apostolorum; nihilo secius Textus habet revera a *Beatissimo Petro Apostolo*. Tamen si Epistola Zozimi ad Galliarum Episcopos eo numero & autoritate non esset, qua volunt *Areopagitici*; non tamen inficias iverint, eos gravissimum comparare argumentum posse ab Epistola, quam septem Episcopi ad Sanctam Radegundem scripserunt.

Ex omnibus his testimoniis haurire licet 1. locum S. Sulpicii Severi de primis Galliarum Martyribus accommodatum esse, absolutum, & propositum efficientem, neque fore unquam, ut de dignitate cadat, misicande Paris illius autoritate. Nec vero persuasum habeo, aliquod ipsi incommodum asserre Responsum de Marca, & Alexandri affirmantium,

Sul-

Tollem East.
Dupin. Bibl.
Rat-
narius &c.

De Glor. Mart.
c. 48. & 50.

De Gloria Conf.
c. 80.

Dupin. Bibl.
Tome 3 p. 2. 128.
131.

Marca Epiſtola
ad Valerium.

*Alcu. Tom. 2.
sec. 1. Dissert.
c. 101. 2.*

Sulpicii Severi intelligentiam esse, non saviisse in Galliis persecutionem Generalem, in qua gladio absumti fuerint Præsules & populus, quemadmodum anno 177. in Ecclesiarum Lugdunensis & Viennensis Persecutionibus contigit; non autem negare Patrem illum, aliquos viros Martyres fuisse ante illos, qui M. Aurelii tempore interierunt. Porro non videtur hæc explicatio Sulpicii verbis accommodari posse, cum diserte tradat: *Ac tum primum intra Gallias Martyria visa.*

2. Certum est, verba *serius trans Alpes* S. Sulpicii Severi, & *sensim & gradatim* Actorum S. Saturnini non indicare, in Galliis a primo Sæculo haud effulsisse splendorem Evangelii.

3. Si Gregorii Turonensis testimonium, qui septem Episcoporum adventum anno circiter 250. locat, non infirmarent errata, quæ refert, multa, aliaque loca, in quibus secum ipse pugnare videtur, illud testimonium adversam opinionem funditus everteret.

4. Si fides omnis esse posset Actis S. Dionysii, ab Hilduino vulgatis; atque e Visbio depromptis, dissoluta citra appellationem quæstio esset; neque enim ab illo adduceretur antiquior Scriptor, quippe ipsius confessione ejusdem est ævi, neque fideior, quippe affirmat, S. Dionysii Martyrium ante oculos suos fuisse versatum.

Demum loca *Areopagiticorum* a Scripto, quod Episcopi Provinciæ Viennensis ad S. Leonem Pontificem exararunt; ab Epistola Zozimi ad Galliarum Antistites; ab Epistola, quam septem Episcopi ad S. Radegundem dederunt: hæc inquam loca, ut opinor, conclusæ efficiunt, Fidem in Galliis a primo sæculo nunciatam fuisse; non autem inde deducere possumus, aliquos per id tempus Christi fidem sanguine testatam fecisse, aut Ecclesiam ullam ædificasse, de quo præsertim disceptatio est.

REGULA QUINTA.

Falsa rationibus & conjecturis confirmare:

QUamquam utriusque Sententiæ a nobis in iudicium vocatæ Scriptores quamplurimas huc cogant rationes, similitudines veri, & conjecturas, cum ad opinionem suam statuendam, tum ad contrariam infirmendam, atque argumenta, quibus roboratur; vix tamen utrinque unum offendas absolutum & constans argumentum huic factò historico extra aleam collocando; atque illud unum a negante probandi genere petitum erit, sive eodem recidet.

Præcipua *Areopagiticorum* ratio in Traditione posita est. Fieri nullo modo potest, ajunt, omnes ferme Gallicas Ecclesias XVI. aut XVII. Sæculorum intervallo tantum errorem fovisse; quod tamen effugere non

pos-

possent, si modo a primo sæculo institutis Evangelicis imbutæ non fuissent, easque vix aliquis Apostolicus sanguine suo non resperferit. Ita communis Gallorum quaque ætate retulit fides, neque eitra conclusa rationum momenta est illi hujusmodi gloria invidenda.

Quis mos, respondent Gregorieneses, atque argumentantur, quis mos est gerendus Traditionibus popularibus, quarum ab octo sæculis obstructus est fons, nec quidpiam ad eas pertinens extat explorati? Quem præterit, nihil de iis aures hominum pervasisse ante Carolum Magnum? *

REGULA SEXTA.

Quidquid in adversum est, firmiter diluere.

SI utriusque partis Criticis habenda fides est, regulæ isti obtemperant accurate, utpote qui contendunt, solide iis omnibus fecisse satis, quæ in factum præcipuum, ejusque adjuncta commoventur. Næ ipsis id quod æquum est concedendum, eos scilicet nihil sine responsione præteruisse, quod non parum contulit ad eorum volumina amplificanda, factaque gravissima haud pauca implicanda quamplurimis probationibus, conjecturis, & responsis, plerumque admodum inanibus, parumque constantibus.

ANIMADVERSIONES

ad Factum istud, aliæque similia dijudicanda necessaria.

EXpeditis argumentis, quæ Scriptores utriusque Epochæ ab auctoritate & conjectura in rem suam derivarunt, iisque intra fines, quos recta & æqua Critice postulat, cohibitis, illud percommode cadit, ut Animadversiones nonnullas huc traducamus, quæ celebri huic quæstioni dirimendæ ut opinor conferent.

Attendendus primo est animus ad hoc, nimirum, cum hinc S. Sulpius Severus aperte signaverit tempus, quo primi Martyres in Galliis fuerunt, & Gregorius Turonensis adventum septem Episcoporum: illine vero Hilduinus propugnaverit, S. Dionysium Areopagitam a S. Clemente in Gallias missum fuisse, ibique Martyrium subiisse; æquitatis

* Apud Hilduinum, ait P. Le Coite. Tharastus Patriarcha Constantinopolitani, utrum Dionysius Pauli Apostoli discipulus, ac primus Athenarum Episcopus, martyrium apud Gallorum Gentem consummavit, solite per Legatos suos inquiri, comperitque, id certum reperiri. Pipino Rege hac de Passione Dionysii Areopagite per Galliam s'pargi capite opinio t ad ann. Christi 836. p. 121. Pipinus evasit e vita anno 768. Hilduinus vero Areopagite sua scripsit anno 837., & propterea primus non est opinionis hujus Autor, quæ in Galliis invaluerat 70. annis, antequam de illa loqueretur.

pagite per Galliam s'pargi capite opinio t ad ann. Christi 836. p. 121. Pipinus evasit e vita anno 768. Hilduinus vero Areopagite sua scripsit anno 837., & propterea primus non est opinionis hujus Autor, quæ in Galliis invaluerat 70. annis, antequam de illa loqueretur.

esse, Scriptores istos in testimoniorum suorum possessione relinquere & quandoquidem clare, nullaque intercedente ambiguitate, rem asserunt, donec optimis rationibus assequamur, utros opinio sefellere.

Dupont Traité
de Dile. Cris.
t. 20 pag. 139.

Animadversio altera versatur super vadibus, quos inducunt tres Auctores isti de iis, quæ verbis adeo conceptis docent. Cum etenim S. Sulpicius Severus & S. Gregorius Turonensis a rei capite distent sæculo non uno, multo vero magis Hilduinus; nemini ipsius verbis standum est ex præscripto ejus regulæ singularis, quæ Inter solidissimas universæ Criticæ recensetur. *Habendum contemtu est, quidquid novus Autor sine testimonio antiquioris, quod, dum res gerebatur, vixerit, in lucem edit.* Quare cum non potuerint tres Auctores isti, per sese id callere, quod multo ante contigit, quam ipsi nascerentur, necessum est, id illos ab antiquioribus accepisse, aut certa & constanti traditione ad ipsos manasse; alioquin dicere opus esset, eos facta ista confinxisse.

Post quas animadversiones, rectæ & accuratæ Criticæ trutina perpendamus, utra ex his opinionibus certior videri debeat Initio suis, videlicet, quod attinet ad vades eum S. Sulpicii Severi, & Gregorii Turonensis, tum Hilduini; sive quod attinet ad Traditionem, unde utrique, quod asserunt, hauserunt. Habes, aut ego fallor, unde pendeat Quæstionis hujus solutio, quæ sane nunquam poterit apte expediri, nisi his tandem finibus circumscribatur.

Quamvis declaret S. Sulpicius Severus, se Historiam suam ex optimis monumentis collegisse, res tamen haud paucas eodem de primis Gallorum Martyribus loco persequitur, quæ non auderent *Gregorianes* propugnare; honor nihilominus, quem Gallia universa Scriptoris hujus tribuit probitati, nos urget, ut habeamus ratum, ea, quæ de primis nostris Martyribus tradit, didicisse illum ab Autore aliquo vetustiore, cujus opera exciderint; aut constanti temporum suorum traditione factum illud protulisse. Non repugno, S. Gregorium Turonensem contendere testimonio Scriptoris de Gestis S. Saturnini, primum hunc Tolosæ Episcopum in Gallias non venisse ante medium circiter III. Sæculum; * at de sex aliis Episcopis meminit non alicujus ipso antiquioris Autoris fide, sed traditione Ecclesiarum Alvernensis, Turonensis, Lemovicensis, & Parisiensis; quæ porro traditio illum, ut superius monitum fecimus, non poterat latere.

Abbas S. Dionysii multos eorum, quæ litteris commendavit, vades dedit, scilicet Fortunatum Episcopum Pictaviensem, & S. Eugenium juniorem Episcopum Toletanum. Affirmant Antistites isti in nonnullis Hymnis ipsis tributis, S. Dionysium ad Gallias jussu S. Clementis Pontifi-

* S. Gregorius aijbi ea retulit, quæ cum his pugnare videntur.

tis se contulisse. Hilduinus Episcoporum istorum dictis adjicit duorum *Missalium* vetustissimorum testimonium, * in quibus descripta erat Missa ritu Gallicano jam inde ab exordio ejusdem Fidei in Regionibus illis constituta, & in quibus Martyrium S. Dionysii sociorumque legebatur. Idem Abbas Græcum Historicum, Aristarchum nomine, in medium producit, qui in Epistola ad Onesiphorum data plura miscet ad S. Dionysium Arcopagitam spectantia, atque inter cetera, cum ab Ecclesia Atheniensis discessisse, alio in locum suum Episcopo successo, exindeque Romam migrasse. ** Denique Hilduinus nos certos efficit, se Traditionem istam ex Historia comparasse de Gestis Dionysii a Visbio, teste Martyrii ejusdem, ut ipse ait, oculato descripta. Verum quamquam hujusmodi testimonia satis solida sint & aperta ad Hilduini Traditionem in tuto ponendam, de qua tamen non convenit inter omnes; *** qui fieri poterit, inquit *Gregorieneses*, ut Hilduini fide certum & constans habeamus, sponsos, quos assert, ea dixisse, quæ dicentes illos inducit; cum exploratum sit, Abbatem hunc iis dotibus affectum non esse, quibus afficiatur necesse est Historicis testimonii omni exceptione majoris? Quod ut liceat,

* Anno 1681. P. Thomasius ex familia Religiosa Theatinorum Romæ edendum curavit Opus inscriptum, *Codices Sacramentorum nonaginti annis vetustiores, quorum primus est Ecclesia Romana, reliqui Gallicana.* in 4. Romæ. Primum horum quatuor Codicum Sacramentorum, sive *Missalium*, cui titulus est: *Liber Sacramentorum Romane Ecclesie*, crediderim certe Gallicanum esse, ab hoc Pontifice nuncupatum, etsi demortuo ipso aliquas additiones subjerit. Alter est *Missale Gothicum* sive Gallicanum, priscum, cujus frequentior erat in Galliis usus, donec temporibus Pipini & Caroli Magni Ritus Romanus inolevit. Tertius vocatur *Missale Gallorum*, & quartus *Missale antiquum Gallicanum*. Sunt qui credant, totum consecutum fuisse pro Ecclesia Piclavienſi; & quarum pro Antisiodorensi; magnam autem veri speciem habet, *Missalia* duo, ab Hilduino laudata, Gelasianum esse, & Gothicum, sive vetus Gallicanum, in quo refert habitam de Dionysio Arcopagita mentionem. In hanc quoque diem comperimus, Gelasianum Canonem de S. Dionysio, deque S. Eleutherio meminisse &c.

** *Aristarchus Græcorum Chronogra-*

phus in Epistola ad Onesiphorum Primitærum de sum Athenæ Civitatis, & Gestis ibidem, Apostolorum temporibus scribens, Dionysii Arcopagitarum profapia, & doctrinam ejus, atque conversationis ordinem, sive ætatis tempus, nec non & ordinationem ejus, ac predicationem; subrogationem etiam Episcopi suo loco, & adventum illius Romam ordinabiliter narrat. Hild. in Arcop.

*** Non desunt, qui opinentur 2. in Hymnis, Fortunati & S. Eugenii nomine inscriptis, non extare, quæ de S. Dionysio continere dicuntur; sed ea fuisse a Doubleto adjecta in fine Tractatus sui de Antiquitatibus S. Dionysii, typis emissis Parisiis 1625. 2. Utraque præca quæ asseruntur. *Missalia* loqui revera de quodam Miraculo & de Martyrio S. Dionysii, at Parisiensis, non Arcopagitæ. Et sane nihil est, quod hunc indicare possit. 3. In vetustis Historiis-ne verbum quidem fieri de hoc Aristarcho, omnesque latere quinam Autor fuerit. Denique Vita S. Dionysii, quam Visbio adjudicant, non esse Dionysii Arcopagitæ Vitam, sed Dionysii primi Episcopi Parisiensis, qui sæculo tertio floruit. Le Coigne ad annum 335. num. 115. & seq.

Dofert. 2. art. 6.
Pag. 236.

oculos conſpiciat, qui voluerit, in quinque Critices præceptiones a nobis in rem hanc traditas, atque ad *sinceritatem, accuratationem, vacuumque animum redactas*; & vix in Hilduino veſtigia apparebunt illarum partium; quæ Hiſtorici fide digni indolem efficiunt. Neque alia præſectò de cauſa Criticorum plurimi Hilduio in eorum numero habent, quibus non eſt autoritas adiungenda, quique fabulas non paucas conſueverunt. Quare donec de Abbatis huius fidelitate ex his Critices regulis diiudicabitur, juſ ſemper unicuique erit, ſuſpitione attingendi Traditionem ejus, & Litteratos illos probandi, qui illius opinioni detrachere conati ſunt.

Tameſi non aggredior impræſentiarum ad ſuſcipiendam Hilduini deſenſionem, neque ipſius de S. Dionyſio Areopagita ſententiam mordicus amplectendam; non poſſum tamen quin ad rectæ & cujuſvis affectionis expertis Critices judicium exigam; utrum Scriptoris huius verbo ſtandum ſit: ſiquidem ab hoc pendet non parum facti huius decifio. Affirmare itaque quis poſſet. 1. Licet Sapientum multi de Hilduini fidelitate palam ſiniſtre ſentiant, multos item, & nihilo minus illuſtres, eſſe, qui pro Abbatis huius probitate cauſam dicant; etſi conſiteri neceſſe ſit, utroſque fines æquitatis præteriſſe. 2. Non videtur ſecundum accuratæ & prudentis Critices præcepta integrum eſſe cuique, dubium factum expendenti, eos fide indignos Scriptores criminari, quorum teſtimonium cauſæ ſuæ adverſatur. Porro videre mihi videor *Gregorienſes* hæc de Hilduino peccare; Si nanque illos interroges, quare contemta tanto Abbatis huius Autoritatem abſciant, propterea eſt, ajunt, quod fabulam excogitaverit, quæ S. Dionyſium Areopagitam & S. Pauli diſcipulum eundem cum primo Epifcopo Pariſienſi facit: at enim id in quæſtionem venit. Quod ſi ita ſe gerere licitum eſſet Criticis, quæ non perturbatio rem Litterariam ſuſleque verteret?

3. Quamvis daremus ultro, Hilduinum adeo miſerandum Autorem eſſe, ut *Gregorienſes* perſuadere nituntur, non poſſunt, ut opinor, quominus ex inſtitutis ſeverioris Critices Dupini Traditionem ipſius amplectantur. „ Secunda Regula, inquit Doctör iſte, ejus ope de factorum „ veritate ſeceptamus, a Scriptoris narrantis probitate & fide proſciſci- „ tur. . . . ſi nanque homo eſt ad fabulas venditandas compoſitus, „ ſi homo inepte credulus, qui tot litteris tradidit, quos auribus exce- „ pit, nullo delectu, judicio nullo intercedente, qui ſibi ipſi placuit in „ colligendis narrationibus incertis, aut falſis per ſeſe excogitandis (au- „ dis, ut ſpecies eſt, Hilduini ingenium optime redditum:). Si quod nar- „ rat, non firmatur autoritate alterius Scriptoris, is non erit, cui fi- „ dem noſtram adhibeamus, moniti: *mendaci, etiam vtradicenti, non eſ- „ ſe credendum*. „ Quæ de re Hilduini Traditio, vetuſtis Autoribus be-

Dupini Traſſ.
de Doctrina
Chriſtiana c. 20.
Pag. 246.

ne multis munita, non poterit non vel tanquam probabilissima existimari; nisi forte a Doctoris illius regula desciscamus.

4. Hilduinus opinionem suam Scriptorum multorum suffragio constituit, momenta sustulit in eam objecta, atque testatus est, se nihil, quod non certissimis manaret Historiis, retulisse; *ex ipsa veraci Historia*. In Epistola ad Ludovicum Pium tum scripta, cum ad eum Areopagitica sua misit, fateretur, si quis revocet in dubium, quæ de S. Dionysio Areopagita mandavit Libris suis, paratum se esse ad MSS. vetera in medium afferenda, a quibus rem mutuavit. *Hæc universa & qualiter, & quo ordine dicta manifeste reperiet*. Quod est Epistolæ Aristaræ, hæc habet ipsa ad illum Principem Abbas noster. *Quam Epistolam vestra Dominationi dirigimus, & quisque studiosus apud nos prævalere invenire, curiosus autem ex Græcorum fontibus, unde & nos illam sumimus, poterit mutare*. Videtur itaque, quo non est promptum adeo, duo hæc in eodem autore conjungere, nimirum aggredi ad obtrudendam fabulam præcæ Traditionis loco, & paratum esse ad ostendenda Opera, quibus, quæ referat, ab accusationibus vindicentur, eo confessione universorum non reperiri fortasse in Historia cum Ecclesiastica tum profana exemplum impudentiæ tantæ, quanta in Hilduino fuit, si modo commentum ipsius est Dionysii Areopagitæ narratio. Cui profecto persuasum esse poterit, Abbatem præclarum adeo generosa stirpe, moderatione singulari, ante omnia vero ea pietate, mentis acie, & probitate præstantem, quæ Principi Magno in causa fuerit, ut cum sibi ministrum adjungeret, ipsique rerum Regni sui gravissimarum procuracionem committeret: cui persuasum, inquam, esse poterit, hujus ingenii Scriptorem, Regis sui jussu Historiam enarrasse, eandem fabulis referuisse, Regi, Episcopis, torique Regno imponere tentasse: atque interea palam edicere, se Monumenta, unde rem hausit, authentica producturum? monumenta quidem, quæ cum in multorum manibus versari possent, poterant subinde calumnias & mendacia sua reterege & aperire. Hoc agendi genus, extremum, aut ego fallor, fuisse inveterandiæ & temeritatis fastigium. Quamobrem perisissent licet monumenta, quibus Historiæ S. Dionysii tenendæ usus est Hilduinus, sive non extarent adhuc temporibus nostris ea, quæ suis extitisse narrat, æquum tamen esset, ipsius potius, quam Criticorum nostrorum dictis acquiescere. Anne conjecturæ leves, aut argumenta negantia præverti debent testimonio vero, absoluto, atque iis, quæ hæcenus retulimus, adjunctis affecto?

5. Nulla ferme est Critices certior præceptio, qua pateat veritas Historiæ alicujus, a quopiam Autore recitatæ, & compertum sit, non esse illum ejus inventorem, quam ea, cum Scriptores alii, quibuscum nulla

Baronius, Coin-
tus, Sirmondus,
Alexan-
der &c.

nulla huc Intercedit cognatio, ab isto tradita confirmant; factumque passim constat receptum ante fuisse, quam hic de eodem quidpiam posuerit commendaſſet. Quo prorsus modo se habet Hilduinus. Sexaginta autem annis quam Abbas hic *Areopagitica* sua in lucem ederet, sero-
bat opinio in Galliis communis, S. Dionysium *Areopagitam* Evangelij prædicandi gratia, illuc appulisse. Episcopi Conventus, acti Parisiis tempore Imperatoris Ludovici Pil, Epistolam ad Eugenium II. dederunt, in qua se accepisse perhibent vetustissima & tutissima Traditione, a S. Clemente in Gallias missum Dionysium, primum illarum Apostolum fuisse, atque inibi pro Christo cruciatum occidisse. Nos alibi verba ipsa descripsimus. Denique Hilduini Traditio roborari utcumque potest Epistola Antistiti Gallicanorum ad S. Leonem, alia S. Zozimi, & præsertim illa Episcoporum Galliarum ad S. Radegundem. Quod si tanti non sunt argumenta ista, ut efficiant Traditionis Hilduini veritatem; non dubito tamen, quin æquum hominem persuadere possint, cum non fuisse primum, qui S. Dionysium Apostolum Gallorum, *Areopagitam* esse, dixerit, ut ipsi crimini vertunt *Gregorieneses*.

Postquam autem vacui animi homines simul contulerint utrumque Traditionum fundamenta, & æqua lance suspenderint hinc S. S. Sulpicii Severi, & Gregorii Turonensis testimonia, illine hanc probationum copiam, quæ sententiæ favet Hilduini, ipsorum iudicium esto, utra ue harum opinionum adeo certa sit, ut alteri aut minimum, aut ferme nihil probabilioris relinquat: sive demum an rectæ & accuratæ Critices institutione possit quis indiscriminatim se se adungere alterutri, quam maluerit, Epocharum istarum adventus S. Dionysii, aliorumque Galliarum Episcoporum. Dissertatione huic proxima indicabo, quam partem sequi super hac questione magis æquum nobis videatur.

Si vero prolixi nimis fuimus in hoc Articulo, id propterea factum est, ut melius perciperentur rationes, quibus utuntur sapientes nostri ad evolvendam controversiam istam, qua distracti invicem sunt de primæ in Galliis prædicationis Evangelicæ, primorumque Martyrum tempore. Idcirco autem factum hoc historicum aliis multis anctuli, * quod cogita-

* His addi potuissent Disputationes de Assumptione Virginis, nimirum, an corpus cum anima ipsius in cælum translatum fuerit; an S. Maria Magdalena, Maria peccatrix, & Maria Soror Marthæ tres tæminæ sint, aut una tantum; sique sorores hæ duæ, fraterque Lazarus ad Gallias appulerint. In exemplum quoque afferre possemus celeberrimas Disquisitiones de postremo Jesu Christi Pâschate; de

Autore Operum, S. Dionysii *Areopagitæ* nomen præteritum, atque Libelli de Imitatione Christi, aliæque id genus, ob quas in varias Opiniones extremorum Sæculorum Critici abierunt, & scripta plurima pepererunt, in quibus ferme universis, eisdem omnes ingrediuntur vias, rationes adhibent, atque incommoda offendunt, quæ nos hoc articulo animadvertimus.

verim, illud nos propius attingere, Scriptoresque idem elucidando additos, nihil sibi temperasse, ut in rem hanc quidquid sufficere ipsi exquississima eruditio, & fecunda Critice parere potuit, explicarent.

Unum exemplum hoc perspicue ostendit, in quot se involucra jaciatur. Hæc facit, ut centum emergant difficultates, dum uni incumbimus dissolvendæ; ineptæ & leves multæ probationes afferantur, quæ se mutuo petunt; in struem quandam compingantur testimonia & conjecturæ, e quibus aliæ rursus haud raro prodeunt, obruuntque, & impli-
cant adeo præcipuum factum, ut pene in turba tanta reperiatur. His denique eruditionis & Criticæ impedimentis magnis veluti congestis sive oppugnandæ sive propugnandæ alicui sententiæ sit sæpe numero, ut incertus pendeat adhuc animus ad quam se traducat.

Quamquam etenim magnificenti Critici, se hac ratione factum hoc, aliæque Historiæ Ecclesiasticæ plura illustrasse, atque in amplissimo lumine collocasse, me fugit, an viri nulli istarum parti vel addicti vel infensi, poterunt non confiteri, iis potius tenebras illos obduxisse, ambagesque non paucas circumdedisse, quandoquidem post quamplurimas Dissertationes, Tractationes, Opuscula & Opera in lucem vulgata cum profecto isto, tum in illud, tantum abest, Viros Sapientes sibi invicem animis & sententiis accessisse, ut contra utrique opinioni suæ firmiter adhererent, & adhererent, quique adhuc neutri se dederunt, hæcant dubii incertique, quam potius amplectantur.

Adjecimus præterea nonnulla Critices monita, quæ ut in optimis autoribus frequentia, ita certa admodum sunt quibuscumque factis historicis examinandis; eaque ad celebre hoc prædicationis Evangelii in Galiliis factum accommodavimus. Si in ipsorum vestigiis accurate insisterent Critici, de medio sane tollerentur non pauca argumenta minus firma, tum ab autoritate, tum etiam a conjectura deprompta; omitterentur quæstiones multæ, rei advenientes, prorsusque inutiles; objecta quibusdam finibus concluderentur, minusque negotii faceretur ea dissolvere. Prædens demum regularum istarum usus Historiæ semitas contraheret, Critices plus satis contentiosæ æstus cohiberet, latius aditum aperiret veritati retegendæ, aut ferendo judicio quænam sententiarum illarum æquitatem magis referret. In quæstionibus etiam problematicis deprehenderemus, utra opinionum illarum magis esset similis veri, & sequi possit; si præjudicia, & partium susceptarum studium sinerent vacuo penitus animo de rebus deliberare. Paucis omnia: si in factorum historicorum trutina nobis blandiri utique non possemus de inventa semper veritate, in spem tamen induci possemus, nos eadem, adhibitis hisce regulis, appropinquare.

DISSERTATIO VII. & Ultima.

ANIMADVERSIONES IN REGULAS CRITICES. DE VITIIS,

*In qua Regularum Criticarum Usu delabi possumus, & quibus
uti rationibus, ut ea declinemus.*

AMETSI ex iis, quæ hæcenus persecuti sumus, integrum fuerit unicuique animadvertere in universum, Criticeen, tum quoad traditas regulas, tum quoad habitum illarum usum, vitiis omnino non carere; præterire tamen nullo modo volumus hoc loci, eorum præcipua singillatim colligere, aliaque illis addere, quæ ut oratione attingeremus nullam adhuc nacti fuimus idoneam opportunitatem. Quo autem a molestis repetitionibus abstinemus, resque in pauca redigamus, in ora Libri loca hujus Operis apponemus, In quibus confidimus fore, ut reperiantur argumenta necessaria iis rite probandis, quæ in hac Dissertatione complectemur.

Cum autem parum esset, ostendisse, vitia passim occurrere in Regulis & Usu Critices; nisi in eo diligentem ponercmus operam, ut rationes paterent ad magnam hanc artem instaurandam accommodatæ: iccirco summam huc traducemus vias tenendas, quibus illa regatur, ipsius principia magis inconcussa reddantur, & majora afferant commoda ad Historiam Ecclesiæ illustrandam & statuendam.

ARTICULUS PRIMUS.

*In Criticorum Operibus non apparet notio satis accurata
plerarumque vocum, verumque his vocibus
signatarum.*

Nihil est, quod ita Disciplinam invertat, atque vocum ambiguitas; præsertim cum varix iis sententiæ sive ab uno sive a pluribus Autoribus subjiciuntur. Hinc fit, ad infinitum progredi Disputationes, atque in diffisis longe regionibus sæpe versari, qui in rei summa facile admodum sibi invicem accederent, si eandem notionem quibusdam vocibus imprimerent. Nonne accuratio, claritas, & nitor, quibus præditum esse oportet egregium Criticum, cum deberent ab hoc laqueo in tuto ponere? In hunc tamen scopulum iplerumque impingunt, quos appellant Scholasticos.

Porro ut rem hujusmodi diligenter expediamus, opus esset huc id revocare, quod dicitur definitio nominis, atque animadvertere quo differat a rei Definitione. Verum quoniam Critica pronunciata plerumque Scholæ acuminibus non quadrant, & raro admodum in Criticorum Operibus id genus Definitiones deprehenduntur; ideo cum nullas fortassis alias tum nominum tum rerum nostri sapientes agnoscant, nisi illas, quas vocant *arbitrarias*; opere pretium duco animadvertere cum Autore de Arte Cogitandi, quemadmodum quicumque sonus ex sese & natura sua ad species omnes significandas indifferens est; ita liberum esse unicuique citra errorem, omni significatione veluti exuere vocem hanc. ex.gr. *Parallelogrammum*, eamque ad reddendum mihi triangulum referre. Tum, modo illi unam hanc notionem assignam, dici poterit, *Parallelogrammum* tres angulos æquales duobus rectis habere. Ut autem regula hæc in pravum non deflectat, tria sunt observanda, 1. id non licere nisi privata quadam exercitatione, non autem in Libris, qui publicæ inserviunt utilitati, nisi si eandem ubique serves significandi vim. 2. Cavendum esse, ne sonus hic ad certam quandam rem cum alterius permixtione indicandam convertatur. 3. aliter omnino se habere rerum Definitionem. Neque etenim ab hominis voluntate pendet, species rerum id in se comprehendere, quod ipse maluerit; adeo ut si quis in illis definiendis quidpiam formis aptabit, quod minime complectuntur, non poterit errore vacare. Itaque non video, cui vitio vertendum sit hoc per-

T. I. p. 12. pag.
104. & 105.

turbationis genus, quo non semel afficiuntur Critici, præterquam hule Definitionum, quas pro arbitrio apponunt, consuetudini, quin eorum aliquid, quæ monuimus, præcaveant. Inde pariter oritur, ipsorum multos eidem sono eidemque rei disjunctissimas species accommodare; neque raro eundem Criticum reperiri, qui eas locis non paucis diversimode interpretetur. Hoc autem unum dicito ex vitiis illis, quibus usus Critices inquinatur; ut exemplis probare pergo.

§. I.

De voce: *Apocryphum*.

SI dissentiant Sapientes Critici nostri de propria verbi *Apocryphum* significatione, deque reper illud enunciata, propterea fuit, quod sane crederent, minimarum rerum istarum studium in Logicos, aut Lexicorum autores conijciendum esse, sive quod e re sua fore non putarent, proindeque potuisse, nulla interjecta cunctatione, ad varios modos transitum facere, quibus intelligi potest res, hoc nomine *Apocryphum* designata, cujus notio profecto obscurissima.*

Tomo 1. pag. 31.
col. 2.

„ Eusebius, inquit Dupinus, in tres Classes Libros *apocryphos* partitur. Prima continet eos, qui Libris Canoniceis proprios sunt, videlicet, licet, qui in Canonicorum numero ab aliis collocantur, ab aliis nullo illo ejiciuntur. Altera præfert Libros, in Canonicorum album a nemine relatos, non tamen ab Hæreticis confictos. ** Tertia denique constat Libris revera ab hostibus Religionis excogitatis. „ Hujus regulæ vi tuetur Dupinus, Barnabæ Epistolam primo *Apocryphorum* aut certe secundo generi accensendam esse, quæ *Apocrypha* licet, ab

* Verbum hoc *Apocryphum* radicem habet e Greco ἀποκρύπτω, quod est abscondere. S. Augustinus l. 15. de Civ. Dei c. 23. autore est, Libros apocryphos ita nuncupari, quod sint latentis originis. Hieronymus Epist. ad Lætam putat, eos esse Apocryphos Libros, qui ab iis non prodierunt, quorum nomina referunt. Gelasio autem Pontifici visum est, hoc vocabulo signari, quod mysteria ab Hæreticis occultata complectantur. Ea mente est Epiphanius, ut existimet in hunc modum appellatos, quia in Area sepolti non essent. Sunt denique qui contendunt, eos hoc nomine donandos Libros, qui in Canone recensiti non sunt, aut solos Libros praves.

** Dupinus haud notat locum; quo de tribus his Apocryphorum Librorum generibus sermonem habet Eusebius. Verum ea non potuit promovere, nisi e. 25. l. 3. Historiæ suæ. Ceterum apertum est, Eusebium hanc vocem ἁποκρυφῶν germana intelligentia sua non vertisse, quippe pro incertis & dubiis Libris usurpavit, cum proprie ab Hæreticis suppositis significet. Quo factum est, ut Valesius hoc locum animadvertat pag. 31. Col. 2., cum subduxisset ealeulum (ap. 31. ejusdem Libri, in quo perspicue Libros incertos a supposititiis secerant, atque in hoc Originem secutus est, qui ait Tomo 13. in Joann. *Disquirente: si res genuinus Liber, an methus, an mixtus?*

illis proficisci potuerunt, a quibus nuncupantur, uti Liber Pastoris, aliaque.

Confessio, S. Cypriani nomine vulgata, Epistolæ Abgari ad Jesum & Jesu ad Abgarum a Gelasio inter *Apocrypha* positæ fuerunt, & tamen nequeunt habere sedem in ulla trium istarum classium, quas Dupinus proposuit. 1. Nemo illas Canonicis scripturis annumeravit. 2. Monumenta hæc, Doctoris hujus sententia, adulterina sunt. 3. Ab Heterodoxis conscripta non fuerunt. Admittenda est itaque quarta Librorum *Apocryphorum* Classis, in qua locentur Opera Spuria, quæ nihil fidei & bonis moribus adversum continent, neque ab Hæreticis commenta sunt, ejusmodi erunt Epistolæ Abgari & Jesu Christi, Confessio S. Cypriani, aliaque nonnulla, in Concilio Romani Decreto enunciata.

Docet Alexander, *bisariam sumi Apocrypha, vel pro Pseudepigraphis, & quorum secreti Autores atque incogniti, vel pro iis, quæ notam aliquam merentur erroris aut impietatis*. Quapropter Epistolam S. Barnabæ falso huic Apostolo tributam existimat, atque in hunc modum argumentatur. S. Hieronymus & Eusebius non amandant Epistolam Barnabæ ad *Apocryphas Scripturas*, quia notam aliquam erroris aut impietatis meretur; quinimo testatur S. Hieronymus, illam ad adificationem Ecclesiarum pertinere: Ergo censent illam *Apocrypham esse, quod sit Pseudepigrapha, & S. Barnabæ supposita*. Hac vero ratione Epistola eadem supposita est, eademque non est. Est quidem secundum rogatas ab Alexandro de Libris Apocryphis leges, non est autem, si quas super eadem retulit Dupinus, audiamus.

Alexander idem ad Librum Pastoris sermonem convertens inquit. 1. *Idem ap. 7. p. 100. & seq.* Hermam certo esse Libri Pastoris autorem. 2. a Gelasio Pontifice apocryphis annumeratum: Liber, qui appellatur *Pastoris apocryphus*. Quibus positis; respondebit fortasse quis huic Doctori, nihil efficere prorsus argumentum, quo utitur ad ostendendam Epistolæ Barnabæ suppositionem, aut siquid efficit, effectum quoque, Pastoris Librum injuria Hermæ adjudicari. Gelasius etenim, per eum, non proscrispsit Librum Pastoris, ut *Apocryphum, quod noxia esset doctrina*; oportet ergo illum proscrispsisse, quod esset suppositicius; id tamen non patitur Alexander, qui ejus germanum Scriptorem Hermam fuisse tradit. Gelasius igitur alia de causa Apocryphum nuncupavit, videlicet quia Canonicus non est. Gelasius non proscrispsit Librum Pastoris, quod falsi esset nominis, aut noxia doctrina, sed quod extra canonem esset collocandus. Quamobrem inter Libros *Apocryphas* idest supposititios, & *apocryphos*, scilicet erroribus infectos, medium genuerit *Apocryphorum*, nimirum eorum, qui sunt a Canone removendi; adeoque Liber aliquis *Apocryphus* esse poterit, quin

fit suppositus, aut pravus. Hinc fit liquido, Dupinum responderi posse, quamquam Epistola Barnabæ Apocrypha sit, talem non esse tamen, *vel quod falsi nominis, vel quod noxiæ doctrinæ, sed quod extra Canonem collocanda*: ita sentente Alexandri Principio.

Rur. ad Rom. 91.
5. 18.

1us Cris. M. T.
c. 7. p. 80.

Alio plane modo ab istis partitur Libros *Apocryphos* Simonius. In censum nanque veniunt per eum Scripta quoque, quæ primitus mendacia non sunt, sed temporum consecutione vitiata. Contendit siquidem, Baronio duce, Nazæros aliquandiu Evangelium S. Matthæi sine ulla additione custodivisse; nihilo secius, perdoctus hic Cardinalis Evangelium hoc in *Apocryphis* habet. „ Si Apocryphi nomine, ait Simonius, Librum falsum intelligas, verum non est secundum hanc interpretationem, Evangelium Nazærorum *Apocryphum* esse. Id unum dici potest, est, *authenticum* non esse, si additamenta gravia, sensumque invertentia, susceperit. „ Qua de re videtur hic Criticus peculiarem quandam Librorum Apocryphorum ordinem inducere, hoc est eorum, qui *authentici* non sunt: quo sensu non deerunt Libri Apocryphi, qui simul *authentici* habendi sint, ut Liber Pastoris.

Id. Rur. ad Rom. 91.
p. 81. col. 2.

Initia Tillemontii in quatuor partes Libros *Apocryphos* dividunt. Prior eos præbet, qui aliquando tamquam Canonici recitati sunt. Altera eorum meminit, qui ab Autoribus, quos in fronte gerunt, conscripti fuere; quemadmodum Epistolæ Jesu Christi & Abgari. In tertiadistribuit Opuscula multa a Catholicis viris afficta Apostolis, aut hominibus Apostolicis, quæ non discrepant a fide & optimis moribus; cuiusmodi essent Epistolæ quædam Mariæ Virgini tributæ. In extrematandem congerit Libros ab Hæreticis suppositos, & vitiis multis obnoxios, v.g. Evangelia, quæ SS. Petri, Thomæ, & Matthiæ nominibus circumferuntur &c. Sentit Valesius, differre Libros *apocryphos* ab iis, qui sunt incertæ autoritatis; & *apocryphos* palam falsos esse, nec non plerumque ab Heterodoxis elaboratos. Verum, ut species non levis est, omnes in ipsius sententiam minime descendunt.

Hæc itaque documenta faciunt, aut ego fallor, Criticos nostros misecere sæpius vocis hujus notionem, remque hac voce indicatam. Quoties etenim Opus aliquod in medium assertur, quod eos juvat aspernari, sive quia supposititium, sive quia ejus auctoris nomine insignitum, a quo confectum non fuit, sive quia erroribus, e fonte Hæreticorum manantibus, aspergitur; satis habent, ubi asseveraverint, Librum *Apocryphum* esse. Verum quidnam hocce rei monet? Nunquid non potest Opus aliquod *Apocryphorum* inuri nota, absque eo quod supposititium sit, erroribus aspergatur, vel Hæreticos homines auctores agnoscat? id genus sane sunt, quæ tanquam Canonice recitata fuere, licet revera non essent.

essent. Quare cum Alexander Epistolis Jesu Christi & Abgari refragatur, & Tillemontius Barnabæ Epistolam suscipere detrectat, nihil supra dicunt isti Critici, nisi, hæc Scripta Apocrypha esse. Nihil fecius dictio hæc nihil certi affirmat; potest nanque Liber apocryphus esse, quin sit commentitius. Exemplo sit Tillemontius, qui non dissitetur, positam a Gelasio in *Apocryphorum* numero Confessionem Cypriani, nec tamen fictam esse assentitur. Idem opinantur de S Barnabæ Epistola Dupinus, deque Hermæ Libro Pater Alexander. Non erit itaque magnopere faciendum responsum hoc, donec inter Criticos lis erit de propria notione rei, hac voce *apocryphum* designata, donec ejus naturam haud explicabunt, vel singuli arbitrio suo.

§. I I.

De Verbo : *Canonicum*.

EXeutiamus in præsentia, utrum distinctius se gerant Viri Litterati nostri quoad verbum *Canonicum*. Tillemontius Barnabæ Epistolam considerans, hæc verba profert: „Difficile est, ut credamus, Apostoli hujus Opus esse Epistolam ipsi adscriptam; quin credamus etiam illam esse Canonicam. Nunquam tamen hoc titulo ab Ecclesia venerata fuit; idque partim in causa est, cur dubitandum nobis esse putemus, nonne ab alio Barnaba, quam a D. Pauli Collega, fuerit exarata. „Eandem Legem sanxit Dupinus. „Ut Liber aliquis, inquit Doctor iste, Canonicus sit, non est satis illum ab Apostolo quopiam, sive Apostolorum Discipulo proficisci; sed ab universis Ecclesiis oportet eum instar Canonici haberi. „Celebris P. Alexander locis haud paucis contendit, demta Ecclesiæ declaratione, nullum Librum Canonicum esse censendum.

Audisti tres istos Eruditos in id conspirantes, nimirum, ut Liber Canonicus sit, judicium Ecclesiæ desiderari, quo illum inter Scripturarum volumina referat. Tres item fatentur unanimes, Epistolas Jesu Christi ad Abgarum, S. Barnabæ, & S. Pauli ad Senecam Canonicis Litteris non esse adjungendas. Tillemontius quoque objectum argumentum labefactans, quo nimirum iccirco Epistola Jesu Christi ad Abgarum auctoritatem non habet, quia si haberet, ab Ecclesia inter Scripta Canonica describeretur: „Gravissima est, inquit, difficultas hæc. Ipsi tamen facere satis quis posse videtur, si diceret, Ecclesiam, cum Epistolam hæc receperit humana quadam via, non autem certo & perenni fonte constantis Traditionis, ab Apostolis ad nos usque descendens, Ecclesiam inquam non debuisse illam inter Canonicos Libros sede donare.

Tillem. *Tom. 1.*
art. de S. Barn. p.
490. Item in an-
not. 60. p. 489.

Dupinus *Bl. l.*
Tom. 1. p. 17.

Al. *Hist. Eccl. 2.*
§. 5. c. 1. c. 2. p. 11.
art. 6.

Tillem. *Tom. 1. art.*
de S. Th. p. 401.

re. » subjungit porro, Ecclesiam eandem propterea Epistolæ illi nomen *apocrypha* imponere potuisse, non tanquam mendaci, sed tanquam non autoritate tanta florenti, ut Scripturarum pars fieret. Idem ferme ipsum Dupinus habet de S. Barnabæ Epistola, & Alexander de Epistolis S. Pauli ad Senecam.

Dupin. tom. 1.
pag. 16. & 17.
-lita. Titm. 1.
facile XLVII.

Nunc vero scrutemur diligenter ad quos usus Principium hoc Sapientes isti accommodaverint. Ex mente Dupini non est arguenda mendacii Epistola S. Barnabæ, tamen Canonica non sic. Ex mente vero Tillemontii turpi mendacio laborat; quandoquidem alias eam Ecclesia a Verbi Divini Canone non arceret. Postremus hic Autor contendit insuper, germanam esse Epistolam Jesu Christi ad Abgarum, non ramen Canonicam; interim dum Alexander ostendere nictur, eam, si genuina esset, ab Ecclesia in Sanctorum Librorum ordinem cooptandam. Absunt item longe Viri isti Sapientes super Epistolis S. Pauli ad Senecam; si nanque Alexander eas uti fallaces non repudiet, licet haud Canonicas; occurret continuo Tillemontius de iisdem Epistolis disputans, & causabitur, non posse affirmari, Opus aliquod partum ab Apostolo quopiam fuisse, quod Ecclesia in Canonem non assumerit.

Ex hucusque dictis præsto erit colligere, siue Tillemontii & Alexandri argumentationem sententiam Dupini de Barnabæ Epistola non evertere, aut si duo illi priores Epistolæ hujus fucum & vanitatem evincunt, evincere pariter, figmentum esse Epistolas Jesu Christi ad Abgarum, & S. Pauli ad Senecam. E contrario Momentum Dupini & Alexandri de Jesu Christi ad Abgarum Epistola aut futile est, aut efficere non abfimiliter poterit, Epistolam S. Barnabæ a Dupino propugnatam, & Epistolas S. Pauli ad Senecam Alexandro probatas Monumenta esse a veritate abludentia. Postremo ratio Tillemontii & Dupini non potest esse ulli Epistolis S. Pauli ad Senecam detrimento, a quibus est Alexander; quin vitium inserat falsitatis Epistolæ Jesu Christi ad Abgarum, & S. Barnabæ, a quibus sunt Tillemontius & Dupinus.

Nullo itaque negotio animadvertimus, quam parum conveniat inter Criticos nostros de Specie, quam par est duobus verbis istis *Canonicum* & *apocryphum* imprimere. Non repugno convenire satis de nozione propria verbi hujus *Canonicum*, agentes, *Librum esse ab Ecclesia receptum in eorum numero, qui partem Scripturarum Sanctarum component*; sed distant quam longissime super re hoc nomine intellecta. Quod est vocis *apocryphum*, æque recedunt in vi significandi & re significata, adeoque, ut apparet, nullas nobis verborum istorum Definitiones tradiderunt præter illas, quas de arbitrio sunt meditati.

§. III.

Verba alia, quæ claritatem desiderant.

DUORUM verborum, de quibus modo, obscuritas facit, ut cognoscamus, quanti intererat, illa in lucem adducere, tum etiam multa alia ambigua, & notionis subobscuræ. Quo fit, ut ex ineerta horum intelligentia varix species animo informantur, quæ concertationibus multis aditum præbent, ex eo ortum ducentibus, quod eadem vocæ res dissimiles accipiantur.

Nulla itaque subest spes fore, ut Sapientes nostri invicem aliquando appropinquent, quandiu ante omnia haud ratum habebunt, quam speciem aliquibus verbis apponant. Exempli ergo *Traditioni* in re factorum, *Acto authentico* in re Martyrum, aliorumque Sanctorum Historica, *errori populari*, *opinionis plebis*, *testimonio Veterum*, *Silentio Scriptorum*, *narrationi minime probabili*, *argumento certo*, *concluso*, aliisque id genus vocibus, quæ Critici fere semper sensus dissimillimis efferunt. Illud addo, compertum esse sapissime ab eodem Scriptore, eidem voci hanc rem subijci loco illo, alio aliam. Si accurate desinitum fuisset, quid rei sit *Exomologesis*, num de Confessione Sacramento, vel de absolutione ab Excommunicatione, aut de Pœnarum Canoniarum condonatione, sive de pœnitentia publica, sive de simplici reconciliatione sic interpretanda, in aliquo fortassis lumine collocata fuisset magna illa quæstio miræ inter Scriptores disensionis, nimirum: Utrum Diaconis fuerit unquam tradita facultas absolvendi a peccatis; atque ubi jubet S. Cyprianus, posse *Lapso Exomologesim* facere delicti sui in manibus Presbyterorum; aut necessitate urgente, in manibus Diaconorum, * Morinus & Alexander de verbo hoc digladiati, Doctorem illum pugnantly admodum dicentem non induxissent.

Alexander quoque & Dupinus in diversa abierunt de sensu vocis hujus: *legitur*. Hieronymus disserens de Epistolis Senecæ ad Paulum scribit: *Non ponere Senecam in Catalogo Sanctorum; nisi me illa Epistola provocarent, quæ leguntur a plurimis*. Idem verbum extat apud Augustinum: *Mérito*, ait, *Seneca Cuius etiam quedam ad Paulum Apostolum leguntur Epistole*. Dupinus inquit, verbo illo *leguntur*, quod adhibent Patres isti, non monere nos, germanas esse Epistolas istas, sed solum ipsorum nomine venditari. Contra vero Alexander urget, Sanctos

Alex. H. A. 1. 1.
fac. 1. D. J. 4. p.
234. & 5. 39.

Alex. Hist. 1. 1. fac.
234. 1. 4. 2. 1. 1.

Dup. 1. 1. p. 72. &
1. 1. d. 2.

* Si Presbyter repertus non fuerit, | sub pœnitent. Epist. 13. ad Presbyte &
& negare exitus caperis, | apud Diacon. |
num quoque exomologesim facere delicti | Diac. Eccl. Carthag.

Patres Hieronymum & Augustinum ea voce *leguntur*, Epistolas istas a Paulo & Seneca revera scriptas affirmare.

Quod nos tamen vehementius movere debet, iidem Scriptores novam rei faciem inducunt, ubi in quæstionem incidit locus S. Hieronymi, in quo fert, S. Barnabam Epistolam ad ædificationem Ecclesiæ scripisse; *Al. ibid. 6. p. 119.* *Quæ inter Apocryphas legitur.* Tuetur etenim Alexander, his S. Hieronymi verbis Epistolam Barnabæ apocrypham esse, & commentitiam; vult autem Dupinus, hoc verbo *legitur*; in cuius locum sufficit *numeratur*, *Dupin. p. 22.* indicare S. Hieronymum, eam non esse confictam. Quod argumento est, inquit, non habuisse illam tanquam *Apocrypham*, quasi falso S. Barnabæ tributam; quoniam ex adverso ipsi illam adjudicat, cum dicit *Apocrypham* esse. En tibi qui verbum idem plane diversa significet, vi præjudiciorum, aut sententiarum, quibus detinentur Viri sapientissimi.

Non secus si complicatam *Celtarum* notionem evolvisent nobis accurate, de quibus perhibeat S. Irenæus superius laudatus; id sane ad Patris huius clariorem intelligentiam, & Quæstionis de vulgato in Galliis Evangelio lumen contulisset. Accidit namque sæpe numero, Criticos Sententiæ suæ fundamentum non sternere significatione propria, & verborum aliquorum naturæ consentanea, e quibus facti explicatio petenda est; sed rebus notiones imprimere æquas opinionibus, quas suscipiant propugnandas; uti animadversum commode erit de verbo *Celtarum* apud S. Irenæum, de *Galliarum diversis Nationibus* apud Tertullianum, deque aliis huiusmodi. *Dupin. p. 217.*

Certo igitur certius est, si Critici diligenter varias extricassent significationes, gradus, modosque accipiendi universas voces istas, nonnullasque alias; futurum fuisse, ut semitam illi contraherent, laboremque detraherent iis, qui Ecclesiasticæ Historiæ operam sunt daturi. Hac adhibita ratione clariora evasisent facta multa; impeditiores viæ non paucæ resectæ fuissent; & evulsa stirpis quæstionum plurimarum radix, quæ distrahunt Eruditos, & plerumque emergunt ex his Definitionibus de arbitrio confictis, neque satis dilucidam accuratamque eorum, de quibus agitur, speciem animo informantibus.

A R T I C U L U S II.

Non designarunt autoritatis pondus, quod est Veterum testimonia tribuendum.

MIHI videre videor, id futurum fuisse potissimum Criticorum studium, ut quam possent maxime, secernerent diversum autoritatis modum, singulis autoribus appositum tum quod attinet ad cosmetiplos, tum quo ad alios, sive quo ad argumentum, in quo versantur, sive quo ad rationem, qua mentem suam aperiunt. Qua docendi via prætermissa, erudient ne satis nos de factis Antiquitatis Ecclesiasticæ; quamvis se jactent, illam optime enodasse, secretis vero a mendaci, Historia a fabulis, antiquitate a novitate, secundum excellentis eorum Artis lumina, atque exercitationem?

Tamet si Criticæ facultatis Magistri, inquit aliquis, quodam genus Indicis istarum, quæ desiderantur, enunciationum minime texuerint; adverte tamen vel leviter animum ad rationem illam, qua de Veterum testimoniis loquuntur, & facile admodum erit deprehendere, illos nobis super hac re instituendis incubuisse, non vi Legum digestarum & elaboratarum, sed quodam Artis genere, cujus præcepta sita sunt in eorum accommodatione & usu, nec non in exemplis, ad nihilo minorem utilitatem & doctrinam, quam vera præcepta, compositis.

Effet sane, cur hac docendi via, sive Arte contenti essemus, si modo ipsius usus perpetuo sibi responderet, & Criticorum singuli constanter ipsi obtemperarent: verum animus sententiam suscepturus pendet in ancipiti, cum videt, hoc loci Scriptoris alicujus Prisci autoritatem invictum argumentum suppeditare multis, quibus, aliisque alibi eadem autoritas flocci sit: cumque perspectum habet, Criticos eorundem Autorum testimonium in se invicem objicere ad illustranda, sive oppugnanda facta apprimè diversa, absque eo quod hujus instituti legem ullam condant, vel rationem etiam persæpe reddant.

Tillemontius ex. gr. adversus Patrum Sanctorum turbam, ut multo ante animadvertimus, uni Gelasii Papæ testimonio lunitus, dubium incertumque S. Pauli in Hispaniam iter existimat. Nihilo tamen minus præstat ne dijudicare, utrum apocrypha sit *S. Cypriani Confessio*, postquam hujusmodi ab hoc Pontifice declarata est: tum Gelasii testimonium, quod alias prætulcrat testimonio Epiphani, Crysolostomi, Hiero-

nymi, Theodoret), Gregorii Magni, aliorumque multorum, nunc ab ipso minoris sit, quam Gregorii Nazianzeni dictum; quamquam, eodem faciente Critico, Pater iste lapsus fuerit, eum S. Cypriano Carthaginiensi commune fecit, quod cuidam duntaxat S. Cypriano Episcopo in Oriente tribuendum erat. „ Verum tandem, concludit Tillemontius, „ si necessario oporteret, Gregorii Nazianzeni iudicio Gelasii iudicium „ opponere esset sane, cur censura unius, & suffragium alterius assensionem nostram æque suspenderet. „

*Tom. 3. an. p. in 3.
Cyp. Orientis p.
741. col. 2.*

*Tom. 3. an. 26. de
Jesu Christo p. 57.*

Idem Criticus Eruditus præ manibus habens disputationem de Jesu Christi in Cælum Ascensione, evincit testimonio Augustini, & Leonis, diem ejus Festum celebratum ab Ecclesia fuisse, sæculo V. incunte, quadragésimo post Pascha die, uti moris est in præsent. At cum Baronius animadverterit, Dominicum fuisse diem illum, quo Spiritus Sanctus in Apostolos descendit, testantibus id Patribus, & Ecclesia, ut movent verba Augustini & Leonis; Tillemontius, recitato Augustini loco, qui videtur innuere, diem a Resurrectione Christi quinquagésimum, fuisse Dominicum, in quo nempe illapsus est in Apostolos Spiritus Sanctus, his verbis respondet: „ Atqui, quamquam Augustinus id ita aperte fassus „ esse, uti fatetur, Christum Dominum octavo Kalendas Aprilis duobus „ Geminis Consulibus obiisse, nihilo gravius esset ipsius testimonium ea „ de re, quam de ista. Quibus addit: „ S. Leo conceptis verbis asserit, Die Dominico Spiritum Sanctum descendisse; ac multo sane minus Augustino accuratus est in rebus tantummodo veris enarrandis, „ atque etiam multo recentior. „ Ecce Patrum istorum duorum testimonium ad propugnandum factum quoddam, aliudque plane simile oppugnandum accommodatum.

*Tom. 1. an. 5. in
D. Petrum pag.
337. col. 2.*

Quo in loco illud est animadversione dignum; contendere Tillemontium S. Augustini præsidio, ita communem fuisse Ascensionis celebritatem, ut, nullo extante Oecumenici alicujus Concilii Decreto, oporteat inde colligere, eam Apostolica Traditione ad nos mansisse. Porro S. Augustinus idem de Pentecostes solemnitate litteris commendavit. * Nos vero Dissertatione secunda exempla multa congestimus varietatis hujus Doctorum nostrorum super Veterum autoritate. Illud certe desiderandum esset, ut huic Critices vitio Viri litterati consulerent, nobisque documenta præberent, unde, quam quisque debeat hac de re inire rationem, dignosceremus.

Diss. an. 1. p. 2.

* Sicut quod Domini Passio, & Resurrectio, & Ascensio, & adventus de cælo Spiritus Sancti anniversaria solemnitate celebrantur, & si quid tale occurreret, quod servaretur ab universa,

quacunque se diffundit, Ecclesia. Hæc sunt Festa, quæ sensit Augustinus, ab Apostolis, vel Conciliis Generalibus instituta, propter quod ab universis mundo colerentur. Epist. 54. c. 7.

A R.

ARTICULUS III.

*Nulla via se prodit in Libris Criticis, quam ingredi possimus
ut ea argumenta secernamus, quibus cogimur ab
antiquis deficere, utque compertum sit,
quando ne conjectura, quando vero
auctoritas prestare debeat.*

Summorum Sapientum Initiorum unum est, morem gerendum esse Veterum testimonio singularem, neque ab eo unquam defeiscendum; nisi gravissima, quam fieri potest, urgeant argumenta. At non apparet, nos docuisse Criticos, quænam sint hæc argumenta, hæc conjecturæ, quibus ad Scriptores istos, ubi de re pronunciant, minime standos cogamur.

Non inficior, non deesse facta quædam, etsi admodum pauca, de quibus haud est multi negotii aut testibus suffragium ferre, aut conjecturæ. Nullus hominum est v. gr., qui circumspectis diligenter primorum Pontificum ad Sirieum usque Decretalibus, * jure & merito Criticorum non anteferant conjecturas, quibus illas Suppositas esse conclamant, Seriptorum testimonio, qui eas ut legitimas venditare vellent. E contrario quicumque, positis opinionibus præjudicatis, ad trutinam revocat conjecturas Hæreticorum, quibus S. Petri Romam iter, atque ea in Urbe mortem vocant in controversiam, is stat pro Veterum, utrumque factum narrantium, auctoritate.

Quoties tamen eo res ducitur, ut ambigamus, utri adhærendum sit? Si Critici nostri viam aliquam ostendissent, unde teneremus, nunc audiendum esse testimonium, nunc conjecturam capiendam; aut quibus momentis impelli possimus, ut recta sit ab Antiquorum mente defectio, nos haud laboraremus scire, nonne pluris pendendum sit Eusebii testi-

* Conjecturæ, quæ commentitias probant Decretales, hæc sunt: 1. Illas Antiquos omnes latuisse, nec unquam fuisse ante IX. sæculum memoratas. 2. Contextum esse locorum ex Patribus, ex Conciliis, ex Canonibus, ex Imperatorum Decretis, quæ a III. sæculo edita sunt, decerptorum. 3. Sacras Literas citare secundum Hieronymi Versio-

nem. 4. Epistolarum istarum structuram non esse ad sæcula, in quibus Pontifices vixerunt, quorum nomine obtruduntur, accommodata. 5. Anacronismis redundare. 6. Dictione uti impura & lutea, atque in omnibus Epistolis prorsus simili. Dupinus Tomo 1. pag. 662. & seq. Alex. Hist. Eccl. Tomo 2. sæc. 1. Diss. 20. pag. 216, & seq.

monium, Baptisma Constantini ad exitum vitæ ejus producentis; an vero conjecturæ, quæ sequuntur, quæque in unum coactæ persuadere possent, cum multo ante mortem Christianæ fidei nomen dedidit. Simul ac dedit Deus in conspectum huic Principi signum Crucis pridie quam * cum Maxentio confisteretur, nocte insequente ipsi dormienti astitit coram Christus cum signo eodem, quod in Cælo conspexerat, præcepitque, ut exemplari ad imitationem illius confecto in Vexillis suis, eo in prællis cum hostibus committendis uteretur. His itaque obsequens, Crucis Vexillum ubique erigi jussit, in Prætorio suo collocavit, & adorandum hoc redemptionis signum omnibus pietatis argumentis profectus est.

* Anno 325. hic Christianus Imperator adfuit Magno Concilio Nicensi, edendasque curavit Leges multas Imperio salutares, & cum Ecclesiæ, tum Christianis utilissimas. Idem Ecclesiæ liberator extrui jussit in pluribus ditionis suæ Urbibus, præsertim vero Hierosolymis, Romæ, & Constantinopoli, magnifica cultui divino Tempia, & ditissimis muneribus donavit. Quo ardore Princeps hic Religiosus Gentilium & Paganorum ad bonam frugem conversionem promovet? Quo charitatis igne flagrabat, cum ipsorum Idola remove, & Tempia dejicere funditus cernebatur? Qui mentis ardor ad Hæreticos quoque & Schismaticos, quos ab Ecclesiis suis repulit, se propagavit? Quis satis jejunia ipsius, & pœnitentiæ opera laudibus prosequetur? Qua pietate dies Dominicos, & Festa Sanctis Martyribus Sacra celebrabat? An nos fugit, cum Helenopoli agentem, orasse diu in Templo S. Martyris Luciani? An non proditum memoriæ est, ipsum in more positum habuisse, pervigi-

* Septimo Cal. Novembris anni 312. Constantinus paulo post meridiem aspexit Crucis signum splendore figuratum solique imminens, & circa illud hæc verba Græce exarata. *In hoc Signo vinces.* Hujus Prodigii exercitus universus ipse torruit. Euf. de vita Const. l. 1. c. 28.

** Vexillum h. c. deinceps *Labarum* appellatum est, atque illud Eusebius hoc modo describit: *Hañile oblongum erectumque, quod cornu habuit transversum ad fermam Crucis constructum Ad Cernu illius particula, qua ex transverse erat per hañile travella, ve'amen quoddam pertenuedipensum adossit, regali videlicet & magnifica structura, mirabili varietate lapidum pretiosorum, artificiose conjunctio-*

rum, lucisque sua claritate pulchro resplendentium depicta, & multe auro intertexta. In fastigio hujus Operis corona affixa, laudibus pretiosis, & aureo polito circumtextis. In ea appellationis Salvatoris nota inscripta: erat enim Littera R. in ipso molis Littera X. inserta. Euf. l. 1. de vita Const. c. 31.

Hujus pars inferior verius basim sub ipsum Crucis iohne ad texturæ discurrentis hmbrias auream pii Imperatoris pariter, ac Liberorum suorum effigiem ad pectus usque concinne descriptam continuit. Porro designavit Consiliarios strenuissimos quinquaginta suorum, qui illud circumducerent, quique pariter virtute divina servabatur.

Jium

Illum Pascharis infomnem & orantem cum ceteris fidelibus ducere? Eusebio denique docente, uti observavit Valefius, comperimus, magnum hunc Imperatorem omnibus Christiani hominis officiis sanctum integerrime fuisse. Quibus præhabitis, fieri ne poterit, ut persuasum habeamus, adeo prælara gessisse Constantinum, nondum Catechumenum, ut perhibent nonnulli, immo nondum Baptismate lotum?

Valefius an. in g.
61. l. 4. Euf. de
Vita Constantini
p. 251. col. 2. Va.
les de. M. H. B.
Sac. 4. Diff. 22.

Non auderem, aut me fallit animus, dubitare, Constantinum in Catechumenorum album relatum fuisse paullo post, quam suspexit in aere splendidam Crucem, circumquaque Litteras Græcas habentem, quæ monebant: *In hoc signo vinces*; ex quo legi titulum capitis 32. Libri primi de Vita Principis hujus ab Eusebio descripta, his verbis expressum: *Quomodo Constantinus Catechumenus factus Sacras Scripturas legerit*. Quod si vitiatum fuit titulus hic, ut placet multis; cur illum in sua Versio-
ne Valefius reliquit? Sique ejus MSS. alium titulum præferebant, cur hunc minime mutavit? Est ne dicendi locus de Viro haud Catechumeno, imo haud Christiano, ea, quæ de Magno hoc Imperatore dicit Eusebius? *Aderat jam magna Paschalis Festi solemnitas, in qua Imperator vota Deo persolvens, una cum ceteris pernoctavit*. Nisi fuisset revera Christianus, quamobrem idem Historicus illum appellasset *Sacrorum Mysteriorum participem*? Addit, hunc Principem secedere solitum stans boris in Aulae suæ partes remotiores, ut preces Deo funderet: Festis vero diebus, non modo vires majores ad pietatis officia consulisse; sed utcumque Pontificis munus obisse: *Idem; ipso pariter in idem*. Valefii versio habet: *Pontificis, atque Hierophanta munereungebatur*. Christophorus interpretatur: *Divinos sacrorum ritus obibat*. Musculus autem reddit: *Sacras caeremonias expediebat*. Hæc omnia perspicuo sunt argumento, Constantinum cum aliis Christianis interfuisse sanctis Mysteriis, quod integrum ipsi non fuisset, nisi antea Baptismatis aquis abluto.

Lib. 4. de Vita
Constantini 57.

Ibid. c. 32.

Nihilò secius asseverat Valefius, conjecturas hæc omnes evincere, Constantinum tum temporis haud Gentilem fuisse, non probare autem illum Catechumenum, multo vero minus Christianum: *Hæc omnia*, inquit Alexander, *Constantinum Gentilem non fuisse convincunt, sed ad Christi fidem conversum, & non tantum animo, sed externa professione Christianum, ea tamen non arguunt, ipsum fuisse Christianum Sacramento-
rum communione*. Verum enim vero quis poterit cogitatione percipere, tantæ Religionis Principem sub fine vite suæ Baptisma distulisse; atque inter tot pericula, in quæ variis rerum vicissitudinibus adductus est, non metuisse gravissimum salutis æternæ discrimen subire? Univer-
sæ profecto conjecturæ istæ suspicioni locum dare possunt, Imperatorem hunc

Valefius loc. sup.

Alex. sup. loc.

hunc longe ante interitum suum fonte Baptismatis expiatum fuisse. Quæ de causâ illum fortasse cum Athanasius in Vita S. Antonii, in qua de Epistolis enarrat, ad S. Abbatem istum a Constantino datis, tum Augustinus Epistolis 162. & 166. Principem Christianum appellat.

At si conjecturæ istæ loco cedere debent auctoritati Eusebii, & sectatorum ejus de Baptismatis Epocha Constantini; quamvis Historici hujus testimonium difficultate non vacet; non video quare contendat Valesius, conjecturas suas de rationibus, quibus motus est Diocletianus, ut se abdicaret imperio, præcellere debere disertis Eusebio, Constantini, aliorumque multorum testimonio, qui affirmant, eum rebus administrandis se subduxisse, quod esset mente debilitatus. Et sane infelix revera Princeps cum bis in capitis dimicationem venisset, conflagrandus in Aula media sua Nicomediensi ictu fulminis cælestis, & pravitate eorum, qui furorẽ ejus in Christianos retorquere moliebantur, tanto percussus terrore est, ut ejus animum occupaverit, & quandiu vixit, perpetua imaginatione vexaverit, quasi capiti ipsius fulmen semper impenderet. Ad hæc accedente molesta valetudine, aliisque sollicitudinibus, ita fractus est animo & corpore, de quo non discrepat Valesius, ut per intervalla tantummodo compos fuerit rationis. En causâ genuina, qua compulsus est Diocletianus ad privatam Vitam traducendam. Cum in

Euseb. de Mort. Persic. c. 17. 18. 19.

Lib. 8. H. A. c. 17. p. 309. Euseb. in Orat. Const. ad S. Cæciliam c. 25 pag. 401.

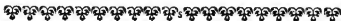
difficili morbum incidisset, ait Eusebius, ejus vi demotus iam de mentis suæ statu esse videbatur . . . ad privatam vitam se contulit; atque alibi: Post eruentem Persecutionis sævitiam suametipsa sententia damnatus ob vitium insaniam, vili quodam clausus domicilio pœnas dedit. Non possunt, quidem testimonia acceptiora desiderari iis, quæ per semetipsos assequi testes; potuerunt. Id non poterat Eusebius ignorare, præsertim vero Constantinus; qui in Aula hujus Principis frequens fuerat, quique non poterat non esse iis omnibus egregie imbutus, quæ ad Diocletianum attinebant. Nihilominus minus tueretur mordicus Valesius, testimonia hæc non esse conjecturis anteferenda. Prima est, Imperatorem hunc nunquam levis animi indicium præbuisse. Altera, illum flagitantibus, ut manus Guernaculo rursus admoveret, respondisse: Utinam possitis videri olera manibus nostris sata; quod inquit Valesius sapientiam refert singularem. Tertia, alios Imperatores ipsum semper in honore & pretio habuisse. Postremo ab ipso multo ante susceptum abdicationis hujus consilium. His adactus est conjecturis Valesius, ut Antiquorum testimonio fidem derogaret; quamquam, si hæc illis compares, quæ probare possunt, Constantinum non fuisse baptizatum, vita dumtaxat occidente, & auctoritatem auctoritati opponas, liquido fiet, testimonia, pro Diocletiani abdicatione allata, magis absoluta & distincta esse, quam ea, quæ pro Constantini

Annos. in Euseb. in Orat. Const. c. 25. pag. 270.

Bap-

Baptismate producantur; & Valesii conjecturas, facile refellendas, minus propositum efficere, quam eas, quibus de Baptismate Constantini augurati sumus.

Nulla itaque nos cura afficeret, quas amplecti partes deberemus super utriusque Controversiis, aliisque hujuscemodi, si nobis ea Momenta Critici ob oculos posuissent, quæ quam maxime firma vocant, ut ad conjecturam testimoniis præferendam impellamur. Si nanque in rem esset, Tillemontii, Dupini, & Alexandri viam inire, ut mittam ceteros, promtum esset, opinor, sine hæsitacione ulla Conjecturæ adhærere, quæ Baptismum Constantini provehit, quam Scriptorum dictis, qui ad instantem usque mortem protrahunt; quandoquidem Litterati Viri isti, uti alibi monitum fecimus, vi conjecturarum longe leviorum, minusque solidarum, testimonia reiciunt Autorum plura, & absolutiora iis, quæ Euse- Diss. 1. c. 1. §. 2.
bius, alique post ipsum, de Principis hujus Baptismate, ad supremum diem dilato, Litteris consignarunt.

A R T I C U L U S IV.

*De Vitiis aliis, quo ad Veterum testimonia, in Critice
exercenda passim obviis.*

QUandoquidem de Vitiis istis universis copiose superius disseruimus, atque exempla illorum multa in medium protulimus; hic satis erit ea paucis retractare, aspectuque uno necessitatem agnoscere Regulas & Usus Critices instaurandi.

Primum, quod observatur animo, vitium illud, nisi capior, est, Sapientes Criticos nostros Veterum testimoniis, aberrantibus a sententia sua responsa reddere plus satis generalia, nec satis firma. Quique apertius loqui vellet, responsiones istas vocare posset, aut veras defectiones, aut anfractus & circuitus monentes, eos difficultatis pondere premi. Verum quod perineommode in hujusmodi explicationibus cadit, illud est, in nihilum ferme totam evasuram Veterum auctoritatem, si modo eas adhibere liceret; tumque paratum fore unumquemque, omnia pro libidine tueri, quin eum elariora & disertiora Veterum testimonia in officio continerent. Diss. 1. c. 1. §. 4.

Secundum. Quemadmodum diligentissimum Criticorum nostrorum studium fuit, ut sibi caverent a factis, ex Librorum Apocryphorum, sive adulterinorum testimonio depromtis, quæ innumeras sunt in Historia Diss. 1. c. 1. §. 5.

E:-

Ecclesiastica difficultates, quæque non levem ingenii facultatem flagitant ut per fœmitas Antiquitatis impeditas incedere tuto possimus; non secus gravissimum Reipublicæ Litteraræ officium præstitissent, si in eo posuissent operam suam, ut nos instituerent, quando nam id genus monumenta aliquo numero esse possunt, quando vero, quippe nullius frugis, sint repudianda. Quod enim homines non satis perspicaces implicare potest; animadvertere est, hinc Eruditos nostros, ubi in eorum iter incidunt, nulla cunctatione ea rejicere, neque abstinere se, quin clament, apocrypha esse, spuria, nulliusque ponderis monumenta ista; illinc vero deprehendere, si quando ullum ex iis compendium facere possint, illa non præterire modo, sed quæstus majoris gratia, satagere, ut aliquam ipsis autoritatis speciem adjungant. Quandiu hac se gerent ratione Critici nostri, neque pronunciatum aliquod statuunt de Operum istorum usu, erit semper cur queri possimus, vitiosam inde esse Critices communem exercitationem.

Tertium. Quantumvis vi omni & contentione laborent Critici, ut Autoribus ejusdem cum rebus ævi de factis Historicis innitantur; opus tamen est ad illorum quoque fidem confugere, qui nonnullis sæculis a re distant. Porro cum argumenta, quæ ab Scriptoribus hujusmodi comparari possunt, non unam eandemque autoritatis vim habeant; nonne oporteret pro rei natura aliquam super his viam & rationem præfinire? Non raro sane incerti pendemus animi; ubi nimirum Eruditorum ea de re libertatem attendimus, uti exploratum fuerit documentis sæpius alibi traditis.

Quantum. MSS. Usus magno revera est emolumento ad perfectam Ecclesiasticæ Historiæ, Operumque Patrum intelligentiam, præsertim cum fide integra recitantur; neque enim præsto est omnibus, Archetypa ista consulere, quæ in dies singulos a Viris sapientissimis laudantur. At quid proderunt argumenta hæc, dum taciti præteribunt Critici, uti visum est hactenus præterisse, singillatim enarrare, quibus affecta esse notis debeant MSS., quibusque regulis internoscendum sit varium autoritatis eorum pondus, tum quod attinet ad ipsorum antiquitatem & accurationem, tum quod attinet ad numerum, ubi utrinque afferuntur, atque ad alia adjuncta a nobis alibi memorata?

§. Necessum pariter esset, a Critice alia multa, quæ ipsius usui critici vertuntur, vitia exterminare. Et profecto æquum ne est, non dixerim Patrum testimonia anfractibus nimirum exquisitis elevare, ipsorum loca detorquere, sinistre intelligere, citationes ipsas mutare & corrumpere, aliena ab ipsis sensa tribuere, quæque revera docuerunt, dissimulare; verum in rem quoque suam, quoties expedit, conferre Opus Autoris cujusdam, sive Caput, sive locum, eundemque rejicere & improbare,

*Diff. 2. p. 2. ar. 5.
lib. 1. ar. 7.*

Ibidem ar. 7.

*Diff. 2. p. 1. ar. 7.
§. 2. 10.*

bare, quoties rem videtur involvere: cum laudis præfatione dictum adferre Scriptoris alicujus, ubi faveat; ipsique nuncium remittere non admodum officiose, ubi noceat? Quo Veterum autoritas negotium non faciat, est ne mos accuratissimus, ipsorum de aliis rebus menda exaggerare verbis, eorumque indicem texere; traducere illos veluti Scriptores fabularum plenos, minus diligentes, nimium credulos; palam edicere, eos Oratorum, Laudatorum, Poetarum instar locutos fuisse, & conqueri, ipsorum doctrinam suspitione laborare? Peccata hæc omnia occurrunt passim in Usu Critices, essentque fortasse ferenda magis, si ad quos spectat ea detestari, & intrinsecus improbant illa, iidem non incurrerent in culpas istas, uti videmus, sibi mutuo exprobrare.

Aliud etiam emergit in Usu Critices vitium satis grave super Veterum testimonio. Nimirum sententiam aliquam statuere fide unius vel alterius Scriptoris, confuse & incondite de re differentis, qui possit secundum se interpretari; eamque opponere testimoniis multorum absolutissimis, clarissimis, & ad communem Ecclesiæ mentem compositis. Totus in eo est Blondelus ut probet, S. Stephanum Pontificem de Baptismo Hæreticorum in errorem raptum fuisse ei omnino adversum, quem in S. Cypriano remove conabatur. Affirmat Launojus, id verum videri, atque ex eo ducit, quod, ut inferius trademus, pluris semper Ecclesiæ Cyprianum fecerit, quam Stephanum Pontificem. „ Quod est sum-
 „ mæ rei, inquit Dupinus, quamquam passim ab omnibus habeatur, a
 „ veritate Pontificem stetisse; est tamen dubitandi locus, cum errore ea-
 „ ptum fuisse Cypriani errori contrario, „ Nonnullis visum est, scribit
 Bailletus, S. Stephanum opinionem suam ad aliam extremitatem, haud
 crimine vacantem, deduxisse.

Sapientum istorum sensa firmari solent verbis Decreti hujus Pontificis, a S. Cypriano relatis: *Si quis ergo a quacunque Hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est.* Atqui nullam habet veri speciem, locum hunc, non omnino apertum, & ab Alexandro optime enodatum, præstare debere testimonio Eusebii, Augustini, Vincentii Lirinensis, & Faundi, qui non secus atque nos a S. Cypriano dicta viderunt, & testati sunt concordēs, S. Stephanum Pontificem præcam & germanam Ecclesiæ doctrinam propugnasse; idque eo magis, quo ex admonitione Tillemontii, „ operosum valde est, alicujus Scriptoris sensa co-
 „ gnoscere, si ex quodam textu a reliquis sejuncto, si ex adver-
 „ sariis ejus testimonio. „ Nihil dico de ceteris Alexandri argumentis, quæ validiora sunt, quam quæ ab aliis Criticis affruntur, judicio quidem Tillemontii, *levia & incerta*. Denique si Pontifex Stephanus ea fuisse opinionem, quæ ipsi tribuitur, unversam tum Ecclesiæ in duos errores

Tom. I.

D d d d

di.

Dupinus Tom.
2. pag. 461.Baillet. Annot.
in Vita S. Ste-
phani pag. 4.Euseb. 74. ad
Tempus.Alex. Tom. 1.
Sæc. 3. Diss. 14.
pag. 162.Tillem. Tom. 4.
avert. 10. & 11.
Cyprianum pag.
62. & 63.Alexander ibi-
dem.Tillemont.
ibidem.

distracta fuisset, quin affirmare quis posset, vel unum in consonam veritati sententiam ivisse. Ecce quo demum Critice non recte adhibita Litteratos homines ferat.

A R T I C U L U S V.

Critices usus alio quoque vitio contaminatur super Veterum testimoniiis, a quo alia pleraque manare solent.

CUM præcipuum Critices fundamentum autoritas sit, Viri Sapientes eas esse sibi arbitrantur, eas amplecti opiniones, quæ præsci aliorum Scriptoris suffragio roborantur, & nulla in re sibi tum parcant, ut ejus pretium studiose augeant; unde sit, eos sere semper Vetustum aliquem sive in semetipsum, sive in alios, sive, in multos simul dicentem inducere. Juvat ne scire, utrum Judæi de industria Hebraicum divinorum Librorum textum vitiaverint? Origenem Origeni opponunt; Hieronymum Hieronymo; Chrysostomum Chrysostomo. Interest examinare, an Diaconis olim facultas fuerit Peccatoribus culpas Sacramenti administratione relaxandi? Cyprianum ipsum in Cyprianum convertunt. Nonne antestatur per illos Hieronymi opinio aliorum multorum Patrum sensibus de modo, quo Versio Septuaginta confecta fuit? Tandem haud raro vim magnam Patrum utrinque recitari percipimus ad Positiones repugnantes statuendas. Ea propter opportunitatem asserit testimonium Tertulliani, Cypriani, Augustini, Cyrilli Alexandrini, Gregorii Magni, aliorumque paucorum, probantibus, a S. Paulo Petrum ex animo reprehensum fuisse; Interim dum alii sapientes, autoritate ducti Origenis, Dydimi, Apollinaris Laodiceæ, Eusebii Emisæni, Hieronymi, & Chrysostomi &c. defendunt, id Paulum fecisse simulare. Litterati etiam homines, quibus placet, Linum statum a S. Petro Pontificem fuisse, quippe id honoris ad S. Clementem deferunt, utrinque magnum S. S. Patrum numerum recensent.

Vix ullum reperias in Historia Ecclesiastica factum, de quo non dissideant studiosi homines nostri; & secum Autores Ecclesiasticos in partes non trahant. Hinc prodeunt omnia fere vitia, de quibus Critices usus insimulatur. Hinc oriuntur tot probationes fuitiles, ad Scriptores Ecclesiæ in sententiam suam pertrahendos, excogitatae, tot responsa parum concludentia, ad aliorum testimonium declinandum, adhibita, & magnus ille Conjecturarum concursus in partem utramque, non semper fa-

is accurate coactus. Hinc denique proficiscuntur tot disceptationes, & judicia pugnancia, a Summis Viris quotidie de eodem eventu lata, quæ tantum abest, ut ad Ecclesiasticam historiam extricandam conducant, ut adumbrent potius, & tenebras ipsi offundant.

Criticorum sane nostrorum scribendi ratio Ecclesiæ fuisset utilior, Patribus reverentior, atque ad enodandam Ecclesiæ Historiam accommodatior, si studium atque operam tantum in Scriptoribus inter se conciliandis, eorumque sententiis vicissim aptandis posuissent, quantam in eisdem ad sua placita revocandis collocarunt. Quæ conciliatio super factis haud paucis non est ejus negotii, quod aliquibus visum est.

Communis v. g. Patrum sensus est, S. Marcum Romæ Evangelium suum, Petro vivente & probante, lucubrasse. Irenæus tamen opinatur, illud a Marco conscriptum, Petro & Paulo e vivis sublatis. *Post horum verorum interitum*. Ita Patris hujus verba flecit Valesius, ab Eusebio relata: *Euseb. l. 5. c. 3. μὲν δὲ τὸ μόνον ἱστορεῖται*. Nihilò scius est, quod animadvertamus, vocem Græcam *ἱστορεῖται*, & Latinam *excessum* aut *exitum*, quibus antiquus Irenæi & Rufini Interpretes usus est, ambiguas haberi, & significare *egressum* ita, atque *mortuum*. Qua priore interpretatione, Irenæus dixisset tantummodo, Marcum vulgasse Evangelium suum, postquam Petrus & Paulus Roma demigraverant.

Chrysostomus adversus Patrum plerorumque mentem conjecit, S. Marcum in Ægypto, non vero Romæ Evangelium suum scripsisse. At quid prohiberet, Patrem hunc ceteris conciliare, dicendo: S. Marcum Romanis Christi fidelibus evangelium præbuisse ex munere Interpretis Petri, qui in ea Urbe Principe fidem annuntiabat; idemque Evangelium primis Ægyptiorum Christianis tradidisse ex Officio Apostoli & Amicis?

Asserit locis multis Hieronymus, quamquam Epistola D. Pauli ad Hebræos illi semper ab Ecclesiis Orientis fuerit adjudicata, *eam tamen Latinorum consuetudinem non recipere inter Scripturas Canonicas*. Atqui S. Hilarius, Optatus, Ambrosius, Augustinus, alique Patres nonnulli, Hieronymo vëtustiores, aut ætate pares non modo non de Canonica Epistolæ hujus auctoritate dubitarunt, sed Pauli quoque fuisse eensuerunt. Quamobrem igitur asseveravit Hieronymus, eam Latinos id temporis non admittere? Parata responsio est; disserre admodum inter se Ecclesiarum consuetudinem, & Scriptorum singularium testimonium. Hieronymus affirmans, ætate sua apud Latinos Epistola ad Hebræos non fuisse receptam, Ecclesiarum multarum in Occidente morem adscripsit, quæ in publicis Conventibus eam revera non legebant; quod non tollit, quominus Patres illius ævi eam tamquam canonicam, & D. Pauli opus existimaverint.

Tillem. ann. 4.
Tom. 4. in versu
ent. Aurel. pag.
631. col. 1.
Euseb. hist. eccl.
30.

Hæc eadem ratione dissidium auferit Tillemontius Lactantii & Eusebii de Aureliani in Christianos Edicto. Docet Eusebius in Historia sua : Aurelianum, cum Litteras contra nos compositas prope dixerim manu subscriberet, divina ultio subito occupavit, qua bracciorum commissuris enervatis, illum ab instituto repressit, & in Chronico ait : Aurelianus, cum adversum nos persecutionem movisset, fulmen juxta eum, comitesque ejus ruit, & non multo post occiditur. Historia hæc videtur nobis ratum facere absolute, nullum in Ecclesiam Edictum sanxisse Aurelianum. Lactantius tamen autor est, cum severitatis tantæ in Ecclesiam Decreta tulisse, ut appellari mererentur *Decreta Sanguinis & cadis*.

Lactant. de
Mort. Persecut.
6.

Ut conveniat inter Autores istos, par esset, aut me fallit animus, dicere, cum Aurelianus editurus in Christianos Edicta esset, tum a Deo percussus fulmine divinæ indignationis indice; at illum corde obduruisset, neque id obfuisse, quin paullo ante mortem vulgaret Edicta sua, adeo ut vel parum, vel nihil efficerent; imo neque ad omnes provincias, & præsertim ad eam, in qua agebat Eusebius, manarent. Hic revera Lactantii sensus est, ubi ait, inanem fuisse pravam Aureliani voluntatem; ipsiusque Edicta nondum in remotiores Provincias delata fuisse, cum vita defunctus est.

Tillem. Tom. 2.
ann. 4. in 5.
Clem. Pont. pag.
519. col. 2.

Tametsi difficile non parum sit, Antiquos & recentiores in unam sententiam conferre de primis Petri Successoribus; atque extra alcam ponere, Clemens ne omnium primus successerit Apostolo isti, an tertius ab ipso fuerit Episcopus Romanus: Baronius tamen, Bollandus, Alexander, præ aliis vero Tillemontius existimant, posse se varia horum sensa componere, si dixerint; inauguratum quidem a Petro Clementem, ut esset Antistes Romanus; at honorem tantum Lino & Cleto celsisse; neque fieri potuisse, ut ad summum Ecclesiæ Gubernaculum tractandum adduceretur, præterquam iis ad superos vocatis. Aliter rem expedit Tillemontius, quam amplecti mallet, inquit, responsionem; si tanta esset, quanta superior, autoritate: nimirum faceret, Clementem a Petro ordinatum Episcopum, instar Episcopi Apostolici, nulli Ecclesiæ peculiari addicti, sed instituti, ut præsto esset Apostolis in eorum ministerio, ad fidem prædicandam pergeret, Ecclesiamque huc illucque statuendam, confirmandamque, donec post obitum Cleri a Romanis Christianis delibis petitus, Ecclesiæ istius Sacris præfectus fuerit.

Tillem. ibidem.

Ham. 2. 5. c. 7.

Hamondus Presbyter Anglicus ex Hæterodoxis in Opere, quo Episcopatum adversus Presbyterianos mordicus tuetur, secus dirimit controversiam. Putat, non abhorreere a veritate, S. Clementem Judæos Romæ degentes rexisse, dum Linus & Clerus alius post alium Gentilibus præerant; quibus Martyrio absumentis, Clementem in se unum universam Ec-

Ec-

Ecclesiam Romanam transtulisse. Qua nempe interpretatione sit, ut proxime secundum Tertullianum, Rufinum, Latinosque omnes, Apostolis succederet, quod attinet ad res Judæorum: quod vero erat rerum universarum, aliis tantum duobus, secundum Hieronymum, Irenæum, cunctosque Græcos.

Sum nescius, anne sentire Idem possent Acta S. Sylvestri, Eusebiusque de Baptismate Constantini, temperatione adhibita ab Autore quodam claro ad medium circiter Sæculum XII., * Constantinum videlicet tinctum aqua salutari Romæ fuisse, at gravissima morbi vi Nicomediæ correptum ibidem rursus baptizatum ab Eusebio ejusdem Urbis Archiepiscopo, ea Industria, ut illum Arianismi laqueis implicaret; ** quod forte verbis Hieronymi in Chronico confirmari posset: *Constantinus extremo vite sue tempore ab Eusebio Nicomediensi Episcopo baptizatus in Arianum Dogma declinat.*

Ad hæc: æquissimum non esset, Scriptores antiquos in societatem vocare de tempore prædicationis Evangelii in Galliis, duabus Traditionibus libenter admissis, altera, quæ nonnullorum Episcoporum in Gallias adventum a primo sæculo peteret; altera vero, quæ illud ad medium circiter III. Sæculum retraheret? Hæc profecto Traditiones duæ potuerunt satis obtinere Sæculis V. & VI., quod conjicimus a Supplici Libello, quem ad S. Leonem Pontificem Episcopi Provinciæ Arelatenis obtulerunt anno 450., qui memorat, S. Trophimum in Gallias a S. Petro missum; atque ab Epistola, quam ad Sanctam Radegundem Episcopi Gallicani dederunt, medio circiter sexto sæculo vertente; traditque Fidem Christi Gallis a Christianæ Religionis ortu nunciatam. Traditio hæc sensim invaluit ad Pipinum usque, quo rege vulgatiores erat, uti nos facit certiores Epistola ad Eugenium II. a Gallorum Episcopis scripta, *** agentibus ipsi in Conventu habito Parisiis anno 824., hanc Traditionem

* Anselmus Episcopus Havelburgensis in Ditione Brandeburgi Urbis Germanicæ vixit Ævo XII. ad annum 1149. Lotarius II. Imperator eum ad Græcum Imperatorem Legatum misit, & nonnulla de Religione colloquia cum Græcis habuit, quæ deinceps collegit, & scripta tribuit in tres Libros, atque ad Eugenium III. misit, Opus hoc publici juris factum est a P. D. Luca Acheriodemico tertio Spicilegii sui Volumine.

** Eusebius, inquit Anselmus, quondam Nicomediæ Episcopus, totius Ari-

ana Hæresi fermentatus, scilicet narrat Hi-

steria, a Theodorico Venerabili Episcopo Græco sermone conscripta, & a Cassiodoro per Epiphanium Scholasticum in Latinum nostrum translata, Magnum Constantinum Imperatorem in Arianum dogma rebaptizavit. Hujusmodi Anselmi enunciationi obstitit Alexander Tomo 2. l. 2. c. 4. p. 388., & Diss. 23. Constantinum ab Ariana Hæreseos suspensione purgat. Nihilominus eo graviora videntur Anselmi verba, quo Antiquum alium, Hieronymi suffragio adjutum, respondere offendit.

*** Coetius ad annum 826. num. VIII. & XVI. levissimis, ut videlicet

esse vetustissimam & tutissimam, quæ ab antiquis Patribus usque ad nos inflexibiliter ducta est. Demum elapso decennio, Arcopagitica sua memoriam prodiit Hilduinus, atque huic robur addidit opinioni.

Alterius Traditionis autores sunt S. Sulpicius Severus, & S. Gregorius Turonensis, quæ ante M. Aurelii tempus nullum in Galliis Martyrem proficitur, neque ante exactum pene medium III. Sæculum primos Episcopos nostros huc adventasse credit.

Exinde Traditiones utraque istas Martyrologia, alia Monumenta Ecclesiastica, Acta Sanctorum multorum, atque Scriptorum Opera subieciunt, quorum quædam huic, alia alteri adhærent.

Posset fortasse quis Traditionum istarum fontem ducere ab exeunte circiter sæculo I., sive ab ineunte secundo; si Hilduino hinc, illinc Ufuardo & Adoni habenda fides. Ita est affectus prior, ut credat Aristarchi testimonio, quod alibi observavimus, Dionysium Arcopagitam, alio in locum suum Episcopo suscepto, Athenis Romam commigrasse, quod forte ansam credendi dedit, S. Dionysium Arcopagitam Romæ agentem, iussu Clementis Gallias petiisse. Perhibet Criticus, Ufuardo & Adone testibus, Traditionem aliam Aristidis autoritate fulciri. * Apologista hic ex Ufuardo & Adone, nihil de S. Dionysio Arcopagita meminit præter martyrium, obrutis silentio ejus itinere Romam, ejus Missionem in Gallias; ejusque interitus loco. Verumtamen opinatur Cointius, Aristidis de universis Epochis istis silentium satis efficere instar Traditionis, S. Dionysium Arcopagitam Athenis Mart yrii palmam adeptum.

Utrumque tamen se res habeat de duarum Traditionum istarum origine, illud evadit omnem dubitationem, utraque radices agere in nonnullis Ecclesiis cœpisse a V. & VI. Sæculis; atque inde manavit tanca eorum dissensio, qui ævis insequentibus scripserunt. Quibus animadversis, aptum videtur esse huic dirimendæ quæstioni, utramque Traditionem agnoscere. Habeto momenta ostendentia hanc esse incundam viam, potius quam rejecta una, alteri assentiri.

Abque hac temperatione, necessum erit fateri 1. sive Episcopos a nobis relatos, & a priore Epocha stantes, sive S. S. Sulpicium Severum, & Gregorium Turonensem alteri additos, ignorasse penitus non modo

eur, conjecturis ductus hanc Epistolam falsitatis arguit. Contra Mabillois, a nobis in rem hanc citatus, Alexander Sæc. 1. Diss. XVI. prob. 15. alique multi eam legitimis accensent. Baronius retulit 9. Annalium Volumine, & servatur in quodam Bibliothecæ Thuanæ Codice.

* Aristides Philosophus Atheniensis obtulit Adriano Imperatori Apologiam pro Christianis, quæ intercedit sæculorum iniuria. Eusebius in Chronico, & 4. Historiæ Libro, nec non Hieronymus in Libro de Viris Illust. Philo sophorum hunc Christianam eximii laudibus efferunt.

fin.

Dissert. 6.

ad annum 235.
anno. 116.

suarum, verum totius Regni Ecclesiarum Traditionem de primis earundem institutoribus; quandoquidem extra vim eorum locis illatam nulla est eos admovendi & conciliandi invicem ratio. 2. His duabus Traditionibus susceptis, se prodet haud ægre magnæ illius perturbationis causa, quæ in Martyrologia, Monumenta Ecclesiastica multa, nonnullorum S. S. Acta, & Scriptorum Opera a Sæculo VIII. super hac re irrepfit: Opera inquam, rebus perspicue repugnantibus plena, aliis aliud apprime diversum factum propugnantibus. Denique si MSS. eorundem Codicum modo hanc, modo Traditionum istarum aliam amplectuntur, id non aliis vitio dari potest, nisi Monumentorum istorum Librariis, qui addiderunt ipsis, quæ Ecclesiarum suarum Traditioni magis consentire videbantur, aut deleverunt, quæ dissentire: rati se posse opinionem Provinciarum suarum communem in Monumenta, quæ exscribebant, inferre.

Df. 6.

Præter exempla alibi recitata abs re non erit aliud in præfens subjicere. Si Bosquetus in Vita Dionysii, ab ipso in lucem nonnullorum MS. fide edita, * hanc rationem secutus non est; de hoc tamen, ut de Marca probat, licet vehementer dubitare. In hac Historia non narrat Bosquetus, Clementis imperio ad Gallias contendisse Dionysium, quamquam declaret Marea, se vetustum Ecclesiæ Turonensis MSS. vidisse, eandem ipsam S. Dionysii vitam ab illustri hoc Præsule vulgatam exhibens, atque in ipso S. Dionysium in Gallias oblegatum a Clemente legisse. Idem Marca Vitam hanc Fortunato Pictaviensi Episcopo, VI. Sæculi Scriptori, adjudicat. ** Quod si verum est, Bosquetum, S. Dionysii Gesta ex hoc Scripto Fortunati traduxisse, itemque Codicem hunc Dionysium in Gallias jubente Clemente profectum meminisse, nihil aliud videtur rei hujus in causa esse potuisse, nisi quod visum sit Episcopo isti, integrum esse sibi eam seligere Traditionem, quæ temporibus suis eminere incipiebat; sive, ut ego libentius arbitror, quod exemplum MSS. Fortunati, cui dedit ille operam, hoc adjunctum non retulerit.

Bosquetus Hist. Eccl. Gall. p. 2.

Tametsi utraque ex his Traditionibus absit longe a veritate; nihilo fecius cum Scriptorum V. & VI. Sæculi testimoniis roborentur, quorum omnes fide digni sunt, jusque habent dictorum suorum, neque fieri pos-

* *Sane a Clemente in Gallias Dionysium missum Nomen Autoris illius Vita deprehenditur in Codice MS. Turonensis Ecclesiæ, qui complectitur Vitam S. S. aliquot, a Fortunato descriptas, & inter ceteras, Dionysii Parisiensis illam, quæ iam, ut dixi, edita est in publicum. Dixerat paulo superius im-*

pressam a Bosqueto Vitam illam. Marca Epist. ad Valesium.

** Tillemontius, Bailletus, uti monuimus Diss. 2., contendunt, Autorem Vitæ hujus non vixisse nisi VII. aut VIII. Sæculo. At si Fortunatum retulit Autorem, oppido vetustior est.

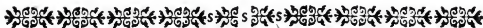
fit, ut ostendatur, undenam fluxerit facti hujus error, posteriorum Sæculorum Scriptores æquitare omni earum alterutram amplectari potuerunt. Hac via tolluntur de medio pugnantia innumera, quibus redundant Ecclesiastica monumenta multa, & incommoda cuncta devitantur, in quæ utriusque partis Scriptores impegerunt, nosque alibi, id quæstio-
Diss. 6. Art. 5. nis in manibus habentes, paucis dedimus.

Itaque nihil prohibet, quin colligamus, utrasque Traditiones istas non parum probabilitatis habere, & cum vero similitudinis. Quod vero spectat ad suscipiendum *Gregorianæ* Traditionis falsitatis insimulandæ negotium, ut *Areopagitici* volunt; sive *Areopagiticæ* ad incredibilia rejiciendæ institutum, ut *Gregorianis* libitum esset; nobis insitum animo est, non posse Criticem vel acriorem in re hac propositum assequi; quandiu aliæ præsto non erunt cognitiones, & extabant Sulpicii Severi, Gregorii Turonensis, aliorumque Episcoporum testimonia.

At enim, inquires, posita opinionum istarum probabilitate, cur non potero animadvertere utra sit certior, & veritati congruentior? Si expedienda res sit testimoniis utrinque productis, videntur *Areopagitici* firmiter causam adoptasse. Antistitum enim loca ab eis recitata magis dif-
 ferta, & absoluta sunt, minusque intricata, quam Sulpicii Severi, & Gregorii Turonensis verba, saltem quod est Missionis nonnullorum Episcoporum nostrorum; neque enim sermo hic est de universis aliis Traditionibus Ecclesiarum multarum singillatim super primis ipsarum Apostolis. Nihilo tamen minus si transigenda sit ex conjectura & rerum specie, præstabit admodum opinio *Gregorianæ*. En rectior judicandi modus ex accuratæ justæque Critices præscripto.

Jam vero etsi hæc Autorum conciliandorum ratio omni difficultate non carcat, multum sane ad Historiam Ecclesiæ illustrandam conducere. Conjunctis etenim, ut res patitur, variis sensis, sublata esset perpetua hæc, quæ apparet, inter Veteres oppositio; varietas tanta non esset factorum, de quibus Autores dissimiliter locuti sunt, at rei summa non discrepat; sique Theologis patuit aditus, ut ita de rebus Dogmaticis se gererent, quamobrem interclusus erit, ut commode ita se gerant de rebus Historicis.

ARTICULUS VI.

*Conjecturarum Usus, quarum est apud Criticos exercitatio,
vitiis non vacat.*

Quamvis Dupinus alique Critici egregias condiderint regulas de conjecturarum Usu ad ostendendam alicujus Operis falsitatem, atque istarum pleraque facile admodum eventis accommodari queant: quamvis nos docuerint Sapientes Viri isti, alias esse Conjecturas *insitas*, alias *adscitas*, atque utraque tum concludentes esse posse, tum probabiles, quamque demum Conjecturam sigillatim, majoris aut minoris auctoritatis esse posse, & diversa longe argumenta sufficere, species tamen est, Criticos haud satis mentem suam aperuisse, quibus affecta esse debeat conjectura, ut vera sit, & æquam inde probationem comparare possimus.

Et vero enim si pronunciatum aliquod tutum, & rectam aliquam rationem hac de re statuissem, illud nullo negotio assequi quisque posset, nonne Litteratorum quorundam de Sociis S. Ursulæ, vulgo dictis Undecim mille Virginibus, conjectura vera sit, legitima, & rite firmata. Ea nanque opinione sunt Sapientes isti, mirum hunc sociarum S. Ursulæ numerum ad unam tantummodo redigendum, quæ nomine *Undecimilla* vocabatur, atque inde Amanuenses Martyrologiorum, disjunctis vocis hujus partibus, undecim mille affirmarunt. * Palam fieret utrum exquisita sit Tillemontii conjectura, cum refutaturus sententiam Eusebii de Martyrum Lugdunensium anno, sic habet: „Volut Eusebii Martyres Lugdunenses decimo septimo M. Aurelii anno collo- care; quod si aliter in Chronico loquitur, propterea fuit, quia non, dum satis rem hanc expenderat. „ Non esset cur in dubium revocare, recipienda ne sit nec ne tamquam firma & rata Launoji conjectura, respondentis Testimonio Alexandri, de prompto ex Epistola-cujusdam Archiepiscopi Arelatensis, anno circiter 1203. data ad Episcopos Provinciæ suæ, in qua ostendere nititur, Cæmeterium quoddam, vulgo *Aliscampum* sive *Caniporum Elysiorum* extra muros Arelatenses præsentia

Dupin. in Pref.
2. part. pag. 36.

Simondus, Valesius, &c.

Tome 3. annot.
1. in S. Martyres
Lugdun. pag.
596. col. 2.

Alex. Tourn.
Sacra Diss. 16.
probat. 2. pag. 73.

* Anno 1678. Vir Religiosus e Congregatione S. Mauri volumen protulit inscriptum: *Meditationes pro Fe- do S. Ursula Gall.* in quo laborat, ut

probet, plurimas fuisse S. Ursulæ so-
dales, & objecta in rem hanc diluit
argumenta.

Tom. I.

Ecce

Ma-

Maximini Aquarum Sextiarum Episcopi, & nonnullorum Jesu Christi Discipulorum sacratum fuisse: *Verum omnes isti Episcopi*, inquit Launojus, *coevi non fuerunt SS. Apostolorum Petri & Pauli*. Harum trium conjecturarum prior a re ducitur, quæ duntaxat fieri potuit. Altera plus æquo generalis est, & quibuscvis testimoniis accommodari potest. Tertia non magni ponderis videri debet, nempe genus quoddam Loci communis.

Compertum haberemus etiam, nonne liceret uti quibusdam conjecturis, quas strictim acceptas consecutiones prævæ sequi possunt. Birchodius * v. g. probaturus, non esse conficta Opera, primorum Patriarcharum nomen gerentia, ita conjicit de re hac: Crediderim, neminem, si modo nihil litteris dedissent, periculum facturum fuisse, Libros eorum nomine supponendi, & propterea aggressi sunt Libros illis tribuere, quod omnes perciperent, præoccupato animo esse, illos Opera ulla posteritati commendasse. Non secus conjecit Dupinus, ut Epistolarum Ignatii veritatem vindicaret.

Dupin Bibliot.
Tome 1 pag.
124.

Porro conjecturæ istius exercitatione fas esset adversus Dupinum propugnare, germanas esse Epistolas Jesu Christi ad Abgarum, tresque alias Mariæ Virgini tributas. ** Evangelia, quæ a primis Ecclesiæ seculis in vecta sunt nominibus S. Thomæ, S. Matthiæ, S. Bartholomæi, S. Philippi, S. Andreæ, haberi possent veluti ab his Apostolis conscripta, non secus atque Apocalypses, & Acta, obtrusa eorum nomine, qui nihil scripto consignaverant: satisque esset respondere: *Porro existimare, atate illa ipsi vindicata fuisse Opera aliqua, quin ulla lucubrassent, id est, meo quidem judicio, immane absurdum. Sit itaque pro constanti Jesum Christum, Virginem Mariam, atque Apostolos Epistolas scripsisse, Evangelia, Apocalypses, & Acta.*

Insuper si hac re nos diligenter instruxissent, celleremus etiam, an solida conjectura sit factis explodendis, aliud ferme simile asserre, quod fictum esse deprehendimus. Quandoquidem frequentissimus est in Operibus Criticorum mos conjecturæ hujus adhibendæ, uno duntaxat contenti erimusexemplo. Affirmat S. Petrus Alexandrinus, uti constat ex Chronico Alexandrino, a Menochio edito, legendum esse c. 19. S. Joannis vers. 14. *Erat hora quasi tertia*; quod videlicet Lectio hæc in emendatis Exemplaribus, atque in eo, quod manibus S. Joannis Evangelistæ exaratum in Ecclesia Ephesina ad hanc diem extat, repeteretur. Simonius, ut

* Opus ejus typis vulgatum Harphenicibus anno 1687. in fol. titulum habet: *Jani Birchodii Theol. Doct. & Profess. in Academia Hafnienfi Lumen Historiæ Sacræ Veteris & Novi Testamenti,*

** Prima ad S. Ignacium missa est, secunda ad Florentinos, edita a Canisio Juriconsulto. Tertia illa est, quam apud se extare Messinenfes jactant, Dupinus Tomo 1, pag. 5.

factum hoc de medio tollat, hanc ducit conjecturam. Quemadmodum falsum est, Venetos adhuc Evangelii S. Marei Archetypum possidere, ita dicendum est de Traditione Ephesiorum, a S. Petro Alexandrino memorata.

*Simoni M^o.
Cris. Nicos. Ep.
c. 4. p. 42. 43.*

Denique si regulam nobis ullam de Conjecturarum usu tradidissent, judicium ferre possemus, utrum coacervatio conjecturarum, sine ulla probatione in medium adducta satis firma videri possit ad sententiam aliquam statuendam, æquitatis legibus temperatam. Exempli loco sit. Postquam Petrididierus prolixè admodum confecit argumentis, Carmina Sibyllis tributa antiquiora esse tempore a Dupino præfinito, quin imo sæculi primi factum esse, ita concludit. „ Ut ex Librorum isto-
rum Epocha incamamus rationem aliquam, quæ omnibus Antiquitatis
monumentis congruat, libenter dicerem, hos Christianos esse, qui
nimio in Religionem animi ardore correpti, prædictiones istas Sibyllæ
mutuo dederunt, ut apud Paganos vaticinia instituto suo commoda
reperirent. Dicerem, Christianos istos omnia pro certo non habuisse,
quæ Sibyllarum nomine vendebant; sed ea inferuisse, quæ apposita
existimaverant, ut Paganis facilem redderent Evangelii acceptionem.
Dicerem quoque, cum Volumina hæc adeo interpolata in Christiano-
rum aliorum notitiam venissent, qui fraudem nullam suspicabantur,
bona fide eos credidisse a Sibyllis revera hæc præfagia descendere;
Deumque ita Gentilibus se in conspectum dare voluisse. Dicerem item,
Volumina hæc, Christianorum studio longe lateque diffusa, persuasis-
se cum Paganis multis, tum Christianis etiam ea, quæ in ipsis com-
plectebantur pro Christiana Religione, ita a Sibyllis profecta fuisse.
atque reliqua, quæ præferebant, a Paganis minime controversa;
Tandem sic se habuisse negotium, cum Justinus primum pro Chri-
stianis Apologiam obtulit Antonino Pio Imperatori. „ Brevitatis gra-
tia verba nonnulla prætermisi, quæ nullatenus loco isti vim detrahunt.
At non paucis profecto constat hæc Epitome, quæ omnibus non proba-
buntur, quippe minus ad primorum Christianorum fidelitatem com-
posita. Quoniam hæc ad Criticem nequaquam spectant, id unum dixero,
videri satis, non probaturum eruditum hunc Benedictinum, si quispiam
conjecturis uteretur istis adversantibus, ut aliam rerum dispositionem
statueret huic ab ipso traditæ contrariam. Ecce autem non liceret eo-
dem jure uti, quo usus est Petrididierus? Ac si hæc docendi ratio con-
cederetur, promtum sane cuique esset, varias cogitare Quæstionum sol-
vendarum vias. Necessum itaque foret, Leges de Conjecturæ Usu san-
cire, quæ licet Criticorum non præciderent nimiam libertatem, ipsorum
certe errata nobis aprerent.

*Animæ versio-
nes in Biblioth.
Dup. Tom. I. c.
2. p. 1. pag. 113.
p. 114.*

II.

Inter omnia, quibus afficitur Usus Critices, quodque cetera ferme complectitur vitia omnia, illud ex gravioribus vitium est, eos qui ad hæc studia se conferunt, non una eademque ratione conjecturas & verisimilitudines adhibere.

In Conjecturæ alicujus fidem se recipere, ut factum aliquod in tuto ponas, eandemque tum rejicere, tum tibi non faver, non est plane Criticen accurate exercere. Illud autem æquus est Conjecturæ usus, toties eventum aliquod in mendacibus aut suspiciosus habere, quoties inter ejusdem narratores non convenit. *Nihil ita prodit*, ait P. Alexander, *falsitatem Historiæ, quam Autorum in ea referenda dissensio*. Hæc Conjectura sufficit Alexandro argumentum ad repudiandam Historiam liberationis Trajani ab Inferis, orante S. Gregorio Magno; quoniam Autores id rei narrantes dissentiant narrando.

Verum cum Heterodoxi hoc Alexandri principium in rem suam vertunt, ut Petrum Romæ non fuisse planum faciant, quod qui de hoc licetere meminerunt, dissident de tempore adventus ejus in hanc Urbem, tum respondet: satis esse, Historicos in rei summa idem sentire, licet in ei adjunctis dissentiant. *Enim vero sapissime contigit, ut constet de veritate, de modo aut tempore non constet*. Verumtamen sive responsum hoc difficultatem non aufert, sive conjectura, cui adhæret super Historia Trajani, commentitia est, siquidem qui referunt illam, de præcipuo reicapite consentiunt: nimirum *S. Gregorium Poenis Inferorum Trajanum liberasse*; de aliquibus vero adjunctis dissentiunt.

III.

Non pauci vitii Critices adhibendæ annumerant miram illam conjecturarum & rationum struem, quam congerunt Critici nonnulli. Hæc argumentorum multitudo plerumque neque magno est momento, neque utilitati ad id, quod in manibus habent, confirmandum. Verum id crimini darem sive animi alienationi, qui diu in rem eandem intendere nequit, sive eruditioni uberiori, atque exquisitiori, quæ non potest non aliquando se prodere. Habeto exempla duo. Animus est Launoi in quadam Epistola sua præbare, hanc esse Ecclesiæ mentem, videlicet Stephanum Pontificem, dum S. Cypriani opinionem damnavit de Baptismo hæreticorum, in errorem adversum incidisse. Quod assequitur hæc conjectura: nimirum Cyprianum pluris in Ecclesia semper habitum fuisse quam Stephanum: cui alias quoque adnectit. Sancti Patres, inquit, summis laudibus Cyprianum, non autem Stephanum persecuti sunt: In

Ca.

Alex. Toms.
Sac. 2. lib. 2. Diss.
ser. 3. prob. 4.
pag. 119.

Toms. Sac.
Diss. 12. ad
prim. obj. 2. pag.
325.

Ad Jacobum
Erasmum
Diss. 12. sub apud
Alex. Toms. 12.
Sac. Diss. 14.
pag. 130.

Canone Missæ adscriptum est nomen Cypriani, non Stephani. In veteribus Litanis, atque in Ritualibus Ecclesiarum Gallicarum undeviginti Cyprianus invocatur, non Stephanus: In Sacramentario S. Gregorii legitur, ut in antiquis Missalibus, Præfatio propria pro Festo S. illius Doctoris, non vero S. hujus Pontificis: Ecclesia Romana S. S. Cornelli & Cypriani festum diem rieu agit semiduplici, simplici autem S. Stephani Memoriam. Illud denique singulare honoris Cypriano tributi argumentum est, prisca Kalendaria Romana nomine ipsius indicasse Hebdomadas * ab illius Festo ad Adventum, non autem nomine S. Stephani, uti vocabantur Hebdomadæ sive dies Dominici post Epiphaniam, post Pascha, post Pentecosten, quodque S. S. duntaxat Apostolis Petro & Paulo, nec non Laurentio Martyri præstitum fuit. His conjecturis persuasum nobis esse vult Criticus iste, rei speciem ferre, S. Stephanum Pontificem ex Ecclesiæ mente captem errore fuisse opposito illi, quem in S. Cypriano, ejusque partis Episcopis condemnaverat.

Quibus tamen sinibus haud circumscribuntur vitia, ex conjecturarum usu profecta; licet illæ inter præcipua Critices fundamenta sedem habeant; sed alia non desunt plura quibus opus istud rescriptum est, nec vacat rursus tolligere, ne dicta repetamus.

Alterum exemplum id genus conjecturarum, ut videtur, admodum inutitium, nec id, quod res flagitat, efficientium ex *Flagellantium* Historia depromi potest, in quam, si fides Thierio est, inania pene argumenta multa Autor intrudit. Boilæus nanque volvens animo verberationes voluntarias in invidiam hominum adducere, cumulate probat altero Historiæ suæ capite, in Lege prisca verberationum ultro sibi incussarum consuetudinem non fuisse. Abrahamo, inquit, & Isaac id non erat in more positum. Capite tercio contendit, rem esse incertam, utrum S. Paulus corpus suum flagellis appetierit. Capite quarto tradit, citra dubium esse, ante Rempublicam Romanam constitutam flagrorum pœna captivos haud affici solitos: Scythas virgis & flagellis captivos defectores ad officium compulisse, morem verberationum ultro facta: um apud

* Anno 1652. P. Fronto Canonicus Regularis S. Genoviciæ imprimi curavit Indiculum Evangeliorum, hoc titulo, *Kalendarium Romanum*, ejus Codex MS., quem aureis litteris signatum, milleque annorum ætatem terre docet, servatur Parisiis in illustri illius *Abbatia Bibliotheca*, Kalendarium hoc S. S. Cornelli & Cypriani Festum diem collocat decimo octavo Kalendas Octobris, & deinceps ad Adventum usque numerum Hebdomadarum

supputat hoc modo: *Hebdomada I. II. III. Cr. post Natale S. Cypriani*. De quibus duo animadvertit Autor hic. Primo, non videri ipsi, peculiare unquam S. Cypriani officium recitatum fuisse. Secundo, subducendum, ut opinatur, fuisse citius Hebdomadarum numerum Cornelio, qui prius est. Demum taretur, senium hunc magis ea referre, quæ habet S. Gregorius Magnus in Regesto I. 12. Ep. 530.

Thierius Criticus
de Hist. Flagell.
c. 1. p. 14. C. 6.
¶ all.

Lacedæmones obtinuisse, statimque in Paganis radicem egisse. Quinto capite docet, S. Augustini ætate Hæreticos & fontes flagellis casos fuisse, ut innumeras alias id genus conjecturas mittam a Boilæo adhibitas in Historia sua. At enim, inquit Thierius, quod afferunt frugis argumenta hæc omnia, ut Christianis abstinendum esse a verberationibus suas sponte factis evincant? Recte secusne ratiocinaretur, qui diceret: In veteri Testamento hoc vel illud usurpabatur, siue ita ferebat Paganorum consuetudo: aut hæc pro captivis, reis, & Hæreticis usus habebant; igitur in Novo servanda non sunt, Christianis populis interdicienda, atque a Religiosis domibus amandanda? Haud aliter Thierius septem traducit Historiæ *Flagellantium* capita, cujus conjecturæ nunquam satis rectæ aut conclusæ videbuntur.

In tertia Operis hujus Dissertatione alia multa vitia animadvertimus, quæ in Usu Critices deprehenduntur; non omisimus ea, in quæ delapsi sunt Critici super Argumento negante, siue Autorum Silentio; sed cum nihil eo loci meminerimus de conjectura petita a silentio Scripturarum: utrum scilicet Critici recte satis & accurate illa uterentur, id paucis hoc loco complectar.

A R T I C U L U S VII.

Vitia conjecturæ capta a Silentio Scripturarum.

Illud est præ ceteris animadversione dignum, Silentii divinarum Litterarum non unum genus esse. Primum, quoties inter multos Scriptores Sacros, quorum erat factum aliquod memoria consecrare, unus duntaxat est, qui scriptis illud commendaverit. Alterum, quoties nemo Autorum Canonicorum de eo verba facit: A, prioris generis Silentio Scripturarum præsidium petit Faustus Manichæus in quadam adversus S. Augustinum disputatione. Interrogatus etenim ab isto Ecclesiæ Patre, cur veterem Legem & Prophetas non admitteret, quibus Christus ipse in Evangelio suo autoritatem adjunxerat verbis istis. *Non veni solvere Legem aut Prophetas . . . sed adimplere*: irritum statim esse voluit Faustus testimonium illud, causatus ab uno duntaxat Evangelista Matthæo recitari. Pro certo habemus, inquit, sensa hæc edita a Christo in Monte disputante, & tamen ne verbum quidem apud Joannem, qui tum aderat.

Aug. contra
Faustum l. 17.
c. 1. Matth. 5. v.
17.

Nihilo melius hic Hæreticorum Princeps argumentatur, eo qui fabulam

lam existimaret, objiceretque Adventum Magnorum Bethleamum, quod ab uno Matthæo enarretur; aut qui infra commenta ablegaret portentum, quod Lazarum Christus ad vitam revocaverit, silentio Matthæi Marci, & Lucæ; aut mira ab Apostolo Paulo Corinthi patrata, & controversiam inter Petrum & Paulum Antiochiæ ortam coargueret falsitatis: quippe illa tacitus Lucas præterit.

Argumentationis hujus levitas ipsa se prodit: si namque oporteret aut explodere, aut attingere suspicione Jesu Christi & Apostolorum facta, si-ve quod unum tantum habuerint ex Evangelistis narratorem, si-ve quod in Novo Testamento non inciderint in mentionem; pleraque Religionis mysteria concuterentur, nihilque certo sciremus eorum, quæ serunt de Apostolis Patres Sancti præter id, quod Evangelium, Acta, & Epistolæ Canonice comprehenderent. S. Hieronymus in Comm. Epist. ad Gal. c. 2. agens de modo, quo S. Petrus Antiochenus primo Episcopus fuerit, deinde Romam transtulerit sedem, hoc præclarum initium posuit. *Asirum non est, si Lucas hanc rem tacuerit, cum & alia multa, quæ Paulus sustinuisse se replicat, Historiographi licentia prætermiserit; & non statim est contrarium, si quod aliis ob causam dignum judicavit relatu, aliis inter cetera dereliquit.*

Quamquam Critici Nostri sapientes ratum habuerint & constans, hanc Faulti Manichæi probationem, non modo viribus nutare, sed Catholica fide laborare, atque nulla esse hoc pacto ratione adhibendam, ad alterum tamen Silentii Scripturarum genus crebro se referunt. Quoniam autem nihil super ejus usu præceperunt, æquissimorum Virorum judicium esto, nunquid susceptum hac de re a Criticis institutum videri debeat ad rectæ accurationis Leges exactum. Dupinus in dubium revocans, num Apostoli ad Symbolum edendum congregati fuerint, primam dubitationis rationem affert S. Lucæ silentium, & primo movetur ad S. Jacobi Liturgiam ab Apostolo isto abjudicandam, quod ipsam Epistolæ Apostolicæ Jacobo non tribuant.

Dupinus Tom.
3. pag. 286.

Dupinus Diss.
Præf. pag. 100.
col. 2.

Alexander innumeris pene Historiæ suæ Veteris Testamenti locis Silentium divinatorum Librorum traducit ad imminuendam Josephi de pluribus, quæ retulit, factis auctoritatem. Cum docet Judæus hic, Cainum, regionibus multis peragratis, Naida confedisse; Sethi Nepotes duas in sublime columnas erexisse, alteram lapideam, lateritiam alteram, id erudito huic Dominicano fabulam redolet propter Sacrarum litterarum silentium: *Nil habet sacer Textus*. Cum vero testimonium sumit ipse a Josepho, ut efficiat, primum hominem *Adamum* appellatum fuisse ab *Adama*; utque fulciat multa ad Israelitas post eorum ingressum in Ægyptum attententia, quid, cedo, commodi ex hoc testimonio comparabit,

Alex de prima
revocanda ad
art. 2.
Ibidem.

De tertio mun-
di atate art. 3.

Alex. Tomo 1.

fac. 1. Diff. 19.

Dupin. Tomo 1.

pag. 49.

Claudianus Julius

Deinde Verbis

Kjcardo pag. 68.

si in ipsum regram: *Nil habet Textus sacer*. Idem Dominici Alumnus; & Dupinus in hac responsione vim ponunt super Novem Canonibus, qui editi ab Apostolis dicuntur, & in Antiocheno Concilio lati. *Synodus hæc*, inquit, *S. Luca ignota*. Inter cetera Jolii fundamenta, quibus adstruit, Virginis Deiparæ corpus & animam minime a mortuis excitata fuisse, Divi Luca silentium est: *Quis autem*, inquit Auctor iste, *crediderit*, quod *Lucas tam insigne miraculum Assumptionis eius corporeæ silentio præterisset*, si sibi cognitum fuisset? *Quis autem ipsi notum fuisse negaverit*, si ceteris Apostolis innotuisset?

Tillemontius quoque in rem suam transtulit argumentum hoc Silentii Scripturarum, ut robur detraheret loco S. Joannis Crystostomi cuidam, in quo scribit, S. Paulum minus quam triginta, aut triginta sex, quibus Christo vixit, annis, Evangelico lumine perfudisse Perfas, Indos, Scythas, Romanos, verbo, omnes quotquot sunt hominum nationes. „Non ap-
paret tamen, ait doctus iste Criticus, sive ex ejus Epistolis, sive ex
Lucæ Actis, eum extra Romanam ditionem Fidem exportasse. Qua-
propter non video, quæ sit verbis istis Chryostomi subjicienda sen-
tentia. * „

Tillem. Art. 51.

de D. Paulo

pag. 387.

Idem Pater autor fuit, secundum Tillemontium, fuisse D. Paulo privilegium, ægros sola corporis umbra sanandi, quod Petro tribuunt Litteræ sanctæ. S. Augustinus, & S. Cyrillus Alexandrinus miram hæc virtutem omnium Apostolorum umbris communem faciunt. „Sed Scri-
ptura, respondet Tillemontius, portentum hoc uni vendicet D. Pe-
tro. „Si res postularet, ut non audiremus Ecclesiæ Patres de Gestis Apostolorum nos instituere, aut saltem de factis pluribus ambigere-
mus, quæ scriptis suis persequuntur, propterea quod nulla extet in Scri-
pturis illorum memoria; ea minime uteremur consolatione, qua solemus tot præclara illorum Gesta, & non parum pietati fidelium fovendæ ap-
posita, suspicere; & Tillemontio ipsi opus esset non paucæ Monumentis suis Ecclesiasticis obliterare. Prior sane ipsius Tomus non admodum cresceret, si delenda ab ipso forent facta universa de Virgine Maria, de Joanne Baptista, & de Apostolis, a Patribus memorata, & a Biblicis Scripturibus intacta.

Tillem. Art. 51.

de S. Petro pag.

245.

* Clemens Pontifex in aletra ad Corinthios Epistola de D. Paulo differens ait, *Paulus in Oriente & Occidente verbi præfatus, illustrem Fidei susceptionem sortitus est, & in justitia mun- dum universum instruens, & ad occidentis terminos veniens*. Animadvertit Marca in Ep. ad Valel. Apostolos

justi Christi Orbi universo nunciatum Evangelium ivisse; quod verbis roborat Eusebii dicentis: Apostoli non Romanum modo, sed etiam alia Regna tum Parthorum, tum Armeniarum, Scytharum, Indorum, Æthiopum ipsimet prædicationibus infunderunt. Euf. l. 3, c. 5, de Demonstr. Evang.

Jam

Jam vero Tillemontius in Epistola quadam ad Lamium hæc habet. „ Nolle equidem postulare criminis S. Irenæum, quod crediderit, „ Christum Dominum quadragessimum annum excessisse: neque enim con- „ trarium aliquid ex Evangelio demonstrari potest. „ Si parendum huic documento est; quæ S. Clemens Alexandrinus de Vita Christi; Sancti Gregorius Nyssenus, Epiphanius, Gregorius Turonensis, & Joannes Damas- 401.70.56.406
 mascenus de Mariæ Genealogia, ortu, infantia, atque in vitam reditu nobis reliquerunt, nefas erit ex Tillemontio & Bailletto res parum cer-
 tas aut fabulosas censere: satis erit nanque si dixeris: *Contrarium aliquid ex Evangelio demonstrari non potest*. Nonne responsum idem adduci pos-
 set ad complura facta roboranda, quæ, minima licet affecta probabilita-
 te, in Veterum istorum Operibus occurrunt? Profecto si ferendum judi-
 cium esset de probatione, ab Scripturarum silentio petita, ex dissimilibus
 istis Critices Usibus, nemo non fateretur, viam hanc & rationem vitis
 plurimis contaminari.

A R T I C U L U S VIII. -

*Documenta in universum, quibus uti possemus ad instaurandas
 Regulas Ususque Critices.*

REdactis jam in pauca vitiositatibus iis, quibus Regulæ Ususque Critices passim inquinantur, operæ pretium est, ut consequan-
 tur documenta in universum aliqua, ad magnam artem istam resti-
 tuendam, ejusque initia firmitiora & solidiora reddenda, usumque sibi
 magis similem efficiendum composita. Documenta hæc sita sunt in ad-
 dendis duobus aliis Principiis Autoritati & Conjecturæ, quæ duo sunt
 Criticæ facultatis fundamenta, atque in Regulis exponendis, quæ qua-
 tuor initiorum istorum exercitationem emolumento esse faciant, idque
 Article isto & insequentibus præstare pergam; si prius monnero, quam-
 quam pleraque præceptis istis Criticorum Opera sint respersa, me ta-
 men lecirco ea hic cogere voluisse, ut melius compertum habeatur,
 quæ sit ad Critices usum statuendum, dirigendum, & accuratioris
 studio perficiendum necessitatis.

§. I.

*Testimonio & Conjectura, quæ duo sunt Critices Principia, duo alia
superstruere opus est: nimirum Traditionem, & Consuetudinem,
sive consensum Ecclesiarum.*

Dissert. 2. p. 2.

Hinc proficiscuntur, aut me fallit animus, pleraque vitia, in quæ offendimus in Usa Critices de factis præsertim Historicis, quod tanti non sint Autoritas & conjectura, ut satis argumentorum sufficiant ad quædam eventa confirmanda, quæ Traditionibus, Opinionibus popularibus, Moribus, Consuetudinibus Ecclesiæ alicuius peculiaris, Provinciæ, Regni, aut Ecclesiæ universalis inniuntur. Quidam Critici se veluti Sacramenti Religione obstrinxerunt, ne ulli animum adjangerent Historiæ, quin ab ejusdem Ævi Scriptore recitaretur. Nec desunt alii, qui hæsitacione nulla respuunt quascumque Historias, moribus duntaxat, & consuetudinibus Regionis aut Nationis alicujus, quandoque etiam Ecclesiæ Universæ constitutas: præcipue vero si Sponsore aliquo boni nominis haud inniuntur, qui uno aut duobus post Sæculis Traditionis hujus fontem aperiat.

Ibidem.

Verum enim vero in quæ tandem extrema adduceremur, si vix huc & rationi adhærescendum constanter esse arbitrareremur? Quot eventa indubitata, nec non alias Historias nexu aliquo cum illis conjunctas, necesse esset fabulis accensere?

Tillemontius & Dupinus non ausi, ut opinor, sunt, assentiri suffragio Patrum plurimorum de itinere S. Pauli in Hispaniam; ne cogerentur Evangelii in Gallias a primo sæculo delati Traditionem amplexi: quæ profecto ægre admodum refelli posset, si modo Paulus Hispanis Evangelii lucem intulisset.

Dissert. 2.

Quis est qui ambigat, Launojum, ne ad quædam fuscipiendas Ecclesiarum singularium Traditiones adigeretur, eo demum compulsus fuisse: ut optimæ notæ Libros, Viris sapientissimis repugnantibus, falsitatis redargueret? Quis ignorat, Doctorem istum, Traditiones & consuetudines istas oppugnaturum, a Monumentis certo Apocryphis arma sumsisse? Nonne haud est mirum, Tillemontium, Bailletum, & Alexandrum Antiquorum de Virginis Assumptione dubitationes e Voluminibus, ipsorum confessione supposititiis, & Apocryphis decerpere: veritos ne ad vetustam Ecclesiæ Traditionem admittendam impellerentur?

Denique si in Operibus Sapientum nostrorum reperias tot Veterum loca vi ad probandum adacta, tot corrupta, tot responsa propositum non efficientia, tot inanes conjecturas, verique similitudines, tot ad eluden-

das difficultates circuitus, tot argumenta negantis generis; cui nam hæc disputandi ratio culpæ danda, nisi Criticorum animo, ab iis omnibus, quas *populares Traditiones* vocant, alieno, atque a recensendis inter Magnæ illorum Artis initia Traditione, & Consensu Ecclesiarum, tamen ab eis minime abhorreant, quando conducit ipsis non abhorrere?

Ue igitur tot incommoda removeantur, atque Ecclesiasticæ Historiæ claritas accedat; quare Autoritati & Conjecturæ, duobus summis Critices Fundamentis, accessio non fiat Traditionis, & Consuetudinis introductæ in Ecclesiis particularibus, in Provinciis, Regnisque secundum naturam factorum & Ecclesiæ Universalis consensionem? Porro cum dicimus, Traditionem in censum venire posse Criticorum initiorum de re Historica: cave, præstoleris, consilium nostrum tendere horsum, ut reviviscant, & Patronum habeant innumeræ fabellæ, & Historiunculæ pro libidine contextæ quotquot Patres nostri avide arripuerunt, nobisque tamquam ad pietatem informandam aptissimas narrarunt. Contra etenim parati sumus, ut rei natura pati potest, eas sciscere Leges, quæ immane istud Chaos dissolvant, quibus laqueos vitemus, in quos feritur plerumque minus æqua credulitas, sive pietas minus temperata; & perobscuras hæc semitas tuto ingrediamur, nullo alio duce præter piam Majorum nostrorum fidem. Dnorum principiorum istorum, si Autoritati & Conjecturæ comitentur, exercitatione fabulam & veritatem inter noscemus; causa rei cognita disceptabimus; neque demum contenti imposteram erimus, ubi occurrent in itinere Critico huiusmodi Historiæ fabulose aut nutantes, dixisse instar omnium ferme Criticorum citra ullam probationem: *hæc sunt Traditiones, erroresque plebis*. Initia hæc omnino Fidelium Universalitati necessaria videntur, qui discrimen subeunt aut nimis, aut minus credendi; quod videlicet accurata & germana semper argumentationis pronunciata minime custodiant.

Persuasum itaque nobis est, iniquum ita esse, cum periskas omnes a Patribus acceptas Historias retinere sine delectu, tum omnes abijcere sine ulla exceptione. Quapropter media esset incedendum via inter proniorem credulitatem, & Criticem severiorem; atque media via ista, quam *Traditionem* Criticam appellarem, principium aliud est, Testimonio & Conjecturæ adjungendum.

Quod attinet ad Ecclesiam, cujus consensus Universalis in Critices initis locum habere deberet, non est quidem intelligenda Ecclesia, res Fidei decernens, sed Christianos de factis ipsis historicis erudiens, eaque proponens tantum, ut pias, & vetustas consuetudines in *Dypticis* suis, hoc est Martyrologiis, Kalendaris, Missalibus, Breviariis, Litanis, aliisque ipsi in more positis Monumentis; præsertim eum mores isti ita asse-

cti sunt, ut postulat æqua Traditio. Habes, quid intelligamus nōmine consensu Universalis Ecclesiæ, cui addas velim consensum Ecclesiarum singularium, Provinciarum & Regnorum. Qua consideratione Consensus Ecclesiæ quartum erit Critices fundamentum, si tamen a Traditione, cum qua cognatio ipsi aliqua intercedit, illum fecernas.

Duplex hoc principium confirmari posset autoritate * Petri Blesensis; & egregia doctissimi P. Thomasi animadversione. Indicat primus, non docere Fidem, Virginis Deiparæ corpus gloria cælesti perfusum, eoque translatum; haud tamen esse de hoc dubitandum. Virginis Assumptio per illum *verisimilis duntaxat est*; quippe neque Fidei firmitate, neque Demonstrationis claritate munita. Quod si Ecclesiæ Fides flagitat animi demissionem; non secus circumspectionem & reverentiam opiniones ejus desiderant. Qua de re præceptum hoc dedit Thomasinus. „ Nobis innumera persuadere debemus, quæ nihil minus sunt, quam Fidei capita, aut veritas omnino non controversa. Nihil sane ita civilem hominum societatem & commercium exterminaret, quam non acquiescere, nisi veritati constitutæ ejus autoritate, qui falli non possit, aut Demonstrationibus apertis munitæ. Ferme nunquam capitur, qui opinionibus Ecclesiæ fidem adhibet; simulque novit, eas maxime probabiles esse, non autem Demonstratione perspectas, aut errori minime obnoxias. „ **

Quod si hæc animi affectio utilissima est prudentiæ, moderationis, summisionis, charitatis, concordiæ, virtutumque multarum exercitatio; non est plane ambigendum, consuetudines ab Ecclesia sive receptas, sive imperatas, tanta autoritate præstare, ut nos ad ipsas summa observatione suscipiendas impellant. Facta, quæ ipsius testimonio pendent, præsertim universali, videri nobis debent ejus saltem momenti, ejus testimonium unius vel plurimorum Scriptorum, quorum dicta, rem aliquam Historicam enarrantia, explodere non auderemus. Ad extremum quotiescumque de Factis tantummodo negotium est, non possumus evagari, quominus Traditionem & Consensum Ecclesiæ Autoritati & conjecturæ connectamus; ut sequentes rationes efficient, meo quidem iudicio firmissimæ, & fortasse conclusæ.

* *Hodie verisimile est, quod Beata Virgo & anima beatitudinem & corporis glorificationem adeptæ est. Quod non enim veritas proferus in dubium, autoritativè asserimus; opinando tamen non asserendo.* Petr. Bles. Sermon. 28.

** Maldonatus illud initium am-

pleditur in Disputatione de Mariæ Virginis Conceptione adversus Theologos Parisienses. *Est animadvertendum, inquit, etiam Ecclesiam habere suas opiniones; nec enim quidquid sentit, sentit tamquam fide catholica.*

§. II.

Argumenta pro duobus istis Principiis:

Primum sumo ab Autoribus Ecclesiasticis, qui nos in cognitionem duxerunt factorum innumerorum de Christo Domino, de Virgine Deipara, de Apostolis, de Viris Apostolicis, de Historia Ecclesie, deque compluribus sanctis institutionibus, quæ non aliunde, nisi ex Traditionis fonte, sive ex Ecclesie consuetudinibus, & populorum opinionibus manarunt. Exempla ejus rei centum occurrent legenti Tertullianum, Origenem, Gregorium Nazianzenum, Epiphanium, Joannem Chrysostomum, Hieronymum, Augustinum, aliosque eorumdem seculorum & infrequentium Scriptores.

Julius Africanus auctor est, motum quo terra Christo mortuo concussa est, longe admodum lateque propagatum fuisse, & subversiones multas cum in Judæa, tum in Orbe reliquo contigisse. Docet Eusebius, eo in loco, unde Christus Cælum conscendit, in summo videlicet montis Olivæ vertice, antrum fuisse, in quod, vetustissima traditio ferebat, Servatorem nostrum cum suis Discipulis ingressum, iisdem Mysteria secretissima communicasse.

*Apud Euseb. in
Circum.*

*Euseb. de Vita &
Const. l. 1. c. 41.*

Accepimus ab Ambrosio, D. Petrum, victo Simone Mago, ad mortem perquisitum a Gentilibus fuisse; quod cum Christiani percepissent, eundem deprecati sunt, ut in Ecclesie emolumentum fugam iniret. Petrus revera noctis silentio se subduxit, & utque portis Urbis appropinquavit, Christum offendit illuc pariter ingredientem, quem cum interpellasset; *Domine quo venis?* responsum tulit: *Venio Romam iterum crucifigi*; quo verborum sensu intellecto, Petrus reversus est. S. Augustinus, S. Leo, alique Patres mentionem faciunt Festorum multorum, videlicet Resurrectionis Christi Domini, Ascensus in Cælum, Pentecostes, aliorumque similium, quorum consuetudo in Ecclesia ipsorum ævo jam obtinuerat, neque aliunde præterquam, ut fides communis erat, ab Apostolorum Traditione descenderat.

Ambros. serm. 80.

*August. Epist.
54. c. 1.*

In Talmude Babylonico, sive Tractatu, *Sanhedrim* inscripto, extat Traditio quædam his verbis comprehensa. *Mundus duraturus est annis sex mille, nimirum; bis mille in confusione inanitatis; bis mille sub Lege, & bis mille sub Regno Messie.* Cornelius a Lapide tradit, hanc cum Judæis & Gentilibus, tum Græcis & Latinis communem esse. Nihilò secius quamquam lateat in obscuro Traditionis hujus autor, * tempusque ortus ejus;

* De hujus Traditionis autore non buunt Eliæ prophetæ; sed major convenit. Judæi nonnulli eam tri- | buunt Eliæ prophetæ; sed major
Rabbinorum & Christianorum nume-
&c

& quamquam conati sint Rabbinī eam variis supputationibus firmare, petitis a primo versiculo Geneseos, in quo sexies Littera Aleph millesimi numeri nota reperitur; id non prohibet, quin vetustioribus Ecclesiæ Patribus probata fuerit hæc Traditio. * Continetur in Epistola S. Barnabæ. S. Irenæus affirmat, ad totidem annorum millia Mundum duraturum, quot consumsit Deus in eo creando dies. His similia habent Iustinus, Origenes, Clemens Alexandrinus, Lactantius, Hieronymus, & Augustinus.

In confesso est, Biblia Sancta de Traditionibus, & factis Historicis hujusmodi filere prorsus; sique Patres eos non recitant, e quibus hæc depromserunt, argumento est, siue illos Superiorum narratione eadem didicisse, quod a veri specie longe abest, siue Traditione a Decefforibus suis ad eos derivata, siue more & consensu Ecclesiæ. Quis profecto is esset; ut in præfenti Patres illa excogitasse propugnare, aut dicere auderet? Illud unum, quod majore veritatis similitudine dicere possumus, est, hausisse Patres facta ista ex documentis, quæ in memoria & Traditione Fidelium insiderant. „ Ac si via hæc, scribit Tillemontius, relatis Patrum sensis de S. Thecla, si via hæc ita certa non est, ut veritati alicui controversæ statuendæ appositæ sit; satis tamen est, ut cum obfervantia amplectamur ea, quæ tanti habita sunt a Viris summis, ut Posteris tradicerentur, & a Posteris fidelibus pietatis fovendæ gratia reciperentur.

Alerum argumentum suppeditant nobis ii ipsi, qui id Traditionum genus minus sapiunt; neque enim eas flocci faciunt, si quando ipsis afferunt opportunitatem. Videmus eos confugere sæpe numero ad Usus & Monumenta Ecclesiarum particularium & Ecclesiæ Universalis; & oenties comperimus, uti exemplis multis probatum a nobis est, non præterire Tillemontium, Alexandrum, & Bailletum, quin ea animadvertant; ubicumque occasio tulerit, quæ Scriptores nobis de Ecclesiarum suarum Traditione retulerunt.

*Tillem. annot.
v. in Jesum
Christum.
Tillem. Tomo v.
art. 27. de S. Pe-
tro.*

Tillemontius haud ægre facetur, Jesum Christum conceptum VIII. Kalendas Apriles; quamquam vetusta hæc opinio non percrebuerit Saeculo V. nisi communi Ecclesiæ consensione. Plura quoque Mira a S. Petro edi-

rus eam profectam scribunt a Doctore quodam, Elia nuncupato, qui centum: & quinquaginta circiter annis vivebat post Templi Hierosolymitani inaugurationem.

* Christiano Reinaccius non sibi parcit, ut probe deesse Traditioni idū firmum cum in Veteri, tum in

novo Testamento præsidium; Patres eam afferentes dissidere de modo, quo est interpretanda, atque ipsorum non pauci in eam aperte ferri. *Traactio Eliana, sive de sæc. durationis mundi millenariis.* Sic habebat Thesis propugnata Lipsiæ anno 1702., præfide Reinaccio.

ta fuisse non dubitat, etsi unum habeant narratorem Basilium Seleuciensem, qui medio circiter Sæculo V. vivebat, eaque communi populorum fama acceperat. Quo Launojus ostendat, Stephanum Pontificem ad extremum deflexisse de Baptismate Hæreticorum errorem ab eo, de quo S. Cyprianum redarguebat, in *Breviarii* Romani fidem se recipit, contenditque, summos Antistites Clementem VIII. & Urbanum VIII., dum hoc probarunt, Decretum illius emendasse; quandoquidem altera Officii Sancti Stephani lectione scriptum est: *Baptizatos ab Hæreticis iterum Baptizari vetuit, rescribens S. Cypriano verbis illis: nihil innovetur, nisi quod traditum est.*

*Launojus Epi-
scopus ad Jan-
uum Brevia-
rium.*

Vult ne Alexander conficere argumentis, genuina esse Acta S. Andree, Presbyteris & Diaconis Achajæ tributa? autoritatem Ecclesiæ in medium avertit, quæ illa in Officio S. Andree legenda proponit; idemque in *Breviariorum* & *Missalium* testimonio vim ponit, ut S. Dionysium Areopagitam ad Gallias sæculo 1. adventasse tueatur.

*Alex. Tomo 7.
Sæc. 1. cap. XI.
209. b.*

*Diff. 15. c. 5. 2.
245. 11.*

Vix unum postremorum sæculorum Criticum reperies, vel inter eos, qui Traditionum Ecclesiarum, & plerorumque ejus Monumentorum testimonio moveri minus videntur, qui opem ab eis aliquando non possulent: illud certe verum, *Gregorianes* & *Areopagiticis* navasse operam, ut ad suas partes revocarent *Missalium*, *Breviariorum*, & *Martyrologiorum* tum Ecclesiarum particularium, tum Ecclesiæ Universalis auctoritatem, & Usibus, Moribus, & mulcaram Ecclesiarum Traditionibus inniterentur. Quoniam alibi alia multa edidi ejus rei exempla, quarto Dupiui argumento contentus ero, quo Dionysium primum Regi nostri Apostolum ab Areopagita differre convincit. Accipe ejus verba: „ Infinita præsto sunt vetera Martyrologia, in quibus S. Dionysii „ Areopagitæ, atque alterius Galliarum Apostoli memoria non uno co- „ demque die recolitur, atque in quibus distinguuntur loca, eorumque „ tormentorum genera. Quod idem argumentum capias ex Antiquis „ *Breviariis*, *Missalibus*, *Kalendaris*, & *Litanis*, in quibus S. Dionysium „ Gallorum Apostolus eos consequitur, qui Marco Aurelio Imperante „ passi sunt. „

*Dupuii Bibl.
Tomo 1. pag.
112. col. 2.*

Neque item Viri sapientes eas contemptui habuerunt Traditiones, quas *populares* vocant; quoties visum est ipsis, per illas aliquid rebus pertractandis veritatis pondus accessurum. Exemplo sine quo sequuntur. „ A quarto sæculo, inquit Tillemontius, invaluerat in Ægypto Tra- „ ditio, Christum Jesum in Thebaidem cum Maria & Josepho venisse, „ coque Templum Hermopolis ejusdem Provinciæ Urbis ingrediente, o- „ mnia Templi illius Idola labefactata fuisse, atque elisa. Rufinus, sive „ alius, quisquis est, quem loquentem inducit, se Templum hoc vidisse

*Tillem. Tomo 1.
art. 4. de Sæculo
Domini pag. 106.*

se

se perhibet. Hieronymus non longe abest, quin dicat, Dæmōnes in-
gressu Christi in Ægyptum tremore correptos fuisse; & jam tum Ido-
la ruere cœpisse. Sozomenus ipse tradit, ut videtur, euncta Ægypti
Idola tum concussa fuisse; idemque docet, Ægyptiorum fide pervaga-
ta, Jesum Christum Hermopolim Thebaidis venisse, dumque portas
Urbis introiret, Malum Persicum procerum, portæ proximum, &
superstitiosis, ut apparet, honoribus cultum, ad solum usque inflic-
xisse se, ipsumque adorasse. Addit insuper, ætate sua arborem hanc
extitisse, proditumque fuisse ipsius folia, corticem, & ligni partieu-
las ægrotis admotas, eorum morbis, accedente fide, creberrime me-
deri.

*Vita Patriarch.
h. a. c. 7.
Hieronym. in
Isaiam. c. 19.
v. 1.
Sequent. J. 5. et 21.*

*Tillem. Tom. 2.
art. 3. de S. Jo-
hne Evang. pag.
315.*

*Baill. ad an.
99. 39.*

*Tillem. Tom. 2.
art. 3. de S. Sym-
onis pag. 264.*

*Bollandus 2 6.
Aprilii p. 417.*

*Tillem. art. 28.
de S. Petro pag.
129. & 170.*

*Baill. 8. Janu-
arii p. 191.*

Idem Criticus, Populos enumerans, ad quos Joannes Evangelista Chri-
sti legatione sanctus est, Traditionem Indorum esse dicit, Apostolum
istum Fidem in Regionem suas intulisse. Pro hac tamen populari Tradi-
tione spondet tantummodo Epistola quædam, a Societatis Jesu Patribus
Basiliorum agentibus data anno 1555. atque a Baronio laudata. Idem Til-
lemontius ejusdem Cardinalis testimonio refert, „ in hanc diem ostendi
Tiburi Cisternam siccam, in quam, ferebat prisca Tradio, secessis-
se S. Symphorosam cum filiis suis tempore persecutionis; summaque
animi demissione inter receptus illius ærumnas expectasse, donec Deus
ipse ad pugnam eliceret. „ Insuper Criticus hic, IV. Sæculi Autorem
a Bollando laudatum audiens, Ecclesiæ Amasensæ in Ponto Traditionem
assert, qua vulgatum erat, S. Petrum Romam cogitantem illuc diver-
tisse, Religionem Christi primum nunciassse, multos ad bonam frugem
convertisse, locum quendam, deinceps *Cathedra S. Petri* appellatum sa-
crasse, atque aliquandiu inibi commoratum; Virum angelica sanctita-
te atque integritate præstantem, Nicetum Nomine, Sacris ordinibus ini-
tium ad Episcopatum evexisse. Deinde Tillemontius ipse loco eodem
aliam Menæorum Græcorum autoritate Traditionem exequitur his ver-
bis: „ Credebant incolæ Sinopes Urbis Ponti, S. S. Petrum & Andream
diu inter eos mansisse, & lapideas Cathedras ostendebant, quibus, opi-
nio erat, eos ad Evangelium prædicandum usos fuisse. „

Bailletus, * aliquibus in universum de S. Luciani Apostoli Bellovacen-
sis Vita enarratis, subjungit in hunc modum: „ His addere licet fidem
immemorabilem, quam a nulla unquam Historia conscripta deprecisit
Ecclesia ista; gloriosum hunc nimirum Apostolum sanguine doctrinam

* Ne moleste feras Bailletum, emun-
ctæ adeo naribus hominem, quod atti-
net ad Traditiones populares, Criti-
ces suæ severitatem pro S. Luciano

Bellovacensi Apostolo mitigasse; quan-
doquidem illum uti Diacæus Patro-
num suspiciebat, in qua ortus erat.

79 suam

„ suam obfignasse; eoque Edificii, quod jecerat, sacri fundamenta rigasse. „ De Sancto vero Theodosio Cœnobiarca differens, hæc verba profert. „ In cujusdam summi Montis antrum secessit, * quo, rumor erat, noctu se re cepisse Magos, ab adoratione Jesu recens nati Bethlehemem remigrantes. „ Atque in ora Libri apponit. *In Magorum antrum secedit.* Launojus denique adeo in ea omnia, quæ vulgares Traditiones vocantur, animatus, fatetur tamen aliquod inde argumentum posse comparari: *Docemur*, inquit, *adhibendam non esse fidem historico narranti, quæ nec vidit, nec audivit, nec ab nllis omnino scriptoribus æqualibus, vel supparibus, aut ab ullo Traditionis monumento accepit.* Non me læet quidem, Sapientes istos Traditionibus hujusmodi, quamvis vetustis, certam non adjungere auctoritatem; at ne id nos ipsi contendimus, illas habendas esse perinde, ac falli non possent, sed quasi similes veri, aut aliqua certe probabilitate præstantes. Vix reperire erit Traditiones ex earum numero, quas populares appellant, quæ hanc magis referant naturam, atque a nobis modo recitata. Nihilominus Critici nostri haud abstinere ab argumentis in quædam facta Historica inde sumendis, licet fonte ipso neque ex auctoritate neque ex conjectura proficiantur. Id itaque necessitatem adhibere deberet persuadendi nobis, ut Traditionem, sive *populorum* fidem, quoties ratione consentanea sit, nec non Consuetudines Ecclesiasticas Testimonio & Conjectura adjiceremus, atque ex his nova duo Critices Principia constaremus.

Quo autem ratio tertia in bono lumine collocetur, opus est in memoriam revocare, factorum Historicorum multiplex genus esse. De nonnullis extremo judicio pronunciare possumus uno Veterum testimonio, quemadmodum de adventu S. S. Apostolorum Petri & Pauli Romam, de eorumdem in hac Urbe morte; de iis, quæ Romæ inter Sanctum Anicetum & Polycarpum super Festi Paschatis Epocha contigerunt. Alia dijudicari possunt una Conjectura: videlicet quæ feruntur de Concilio Sinuesano, in quo fama est, S. Marcellinum lapsum suum confessum fuisse; de Marcione, qui extra Ecclesiam a Patre rejectus, quamquam se contulerit Romam, non tamen ad Romanam sedem appellavit; de Trajano, qui S. Gregorii Papæ precibus penas inferorum evasit. Denique de Quæstionibus quibusdam disceptare quis potest auctoritate simul & conjectura. In quarum numero quæstio est de septem Diaconis, qui cum in Altaris Ministros, tum in bonorum Ecclesiasticorum dispensatores electi fuerunt; illa, quæ propugnat, Sanctos Cyprianum, Firmilianum, aliosque Episcopos, Hæreticorum rursus baptizan-

* Anno 431. S. Theodosius in | que posuit anno 529. Auctor de Gestis hanc speiuncam semgravit, spiritum. | illius paullo post floruit.

dorum Autores, a S. Stephano Pontifice minime percussos anathemate fuisse; quæque tuctur, Zephirinum Pontificem in Montanistarum errorem haud incidisse, neque ab his Hæreticis fuisse. Quare eventa hæc omnia jure non possunt in controversiam vocari; quod si quis in Historias istas difficultatem aliquam intentare velit, promptum est contradicentes alterutro Principiorum istorum, vel utroque in angustias redigere. Tunc etenim dicendum est, Autoritatem & Conjecturam supremos esse id genus Controversiarum judices, neque locum relinqui ad Tribunal superius provocandi. Verum quam paucæ sunt in Ecclesiastica Historia hujuscemodi facta!

Jam vero alterius generis eventa sunt, ad quæ revocari possunt eorum pleraque, quæ multo minore gaudent veritatis imagine, & de quibus jure ac merito possumus ambigere. Id genus facta, ut plurimum, hinc & illinc sunt in suspensio, tum quoad autoritatem, tum etiam quoad conjecturam; ut demum multi operis sit judicium ferre, utra præstare debeat, immo quænam sententia propius ad veritatem accedat; quamquam non semel testimonium aliquod paullo disertius, sive ex Autore aliquanto majoris nominis depromptum, aut denique conjectura ulla æquitate solum, opinionem aliquod præ adversaria probabilitatis pondus afferre possit. In his habeto dissidium inter Apostolorum Principes Antiochiæ ortum: ille nanque, qui serio Petrum a Paulo objurgatum ajunt; quique contra ex compacto; omnes Patrum plurimorum testimonio, & conjecturarum multarum vi causam suam tutantur: argumenta sane non pauci utrinque facienda, *Accedat his Quæstio* agitata, nonne prioribus *Ævis* Ecclesiæ peccata omnia lethalia expianda essent poenitentia publica; an vero quædam tantum crimina poenæ isti obnoxia.

Qua de re Historica facta ista æquis veluti librantur ponderibus; neque tanti est autoritas, vel conjectura, ut alterutra ex parte lancem premere queant; cum neutra illarum regula sit his tollendis difficultatibus suprema. Cum itaque Testimonium & Ratio se tanquam libramento sustineant; fieri non potest quin utrinque eadem appareat veritas species; & propterea quoniam pleraque eventa Historica his finibus circumferibuntur, utram partem sequatur, liberum cuique esto.

Atque utinam ea sterni posset via, qua tuto cognosceremus, quænam ex sententiis illis probabilitate majore præstet; hoc autem est, quod facultatem nostram superare non arbitror in plerisque Historiæ Ecclesiasticæ factis: ista nanque sive ad Traditionem attinent, sive ad consuetudinem & consensum Ecclesiæ. Porro addita hæc duo Principia, sive alterutrum eorum, Autoritati, & Conjecturæ, in Regulam principem evaderent, quæ de illis jure extremo, & extra appellationem decerneret,

&

& ubicunque ponerentur, illic laux propenderet. Quis etenim anceps esse posset, utraque initia hæc aliquo esse momento? Tum opus esset, huic iudicio se dedere; nec liceret ulterius disputationes producere: aut certe pars illa, cui vel *Traditio*, vel mos aliquis *Ecclesiasticus*, vel demum *Ecclesiæ* opinio præsto esset, latiore veri speciem, & probabilitatis modum referret; etsi alias eadem vi & numero utrinque esset testimonium & conjectura.

Multo vero magis duorum Principiorum necessitas emergit in factis, neque testimonio fultis, neque conjectura. Quoties etenim non deerit argumentum aliquod ad hæc statuenda facta a *Traditione*, vel a moribus & placitis *Ecclesiæ* mutuatum, toties non levis accedet ipsis veritatis imago, ut ad æquitatis normam composita existimentur, & nihil fortasse minus, quam pleraque alia eventa passim controversa. Non interest alias in rem istam rationes congerere præter *Traditiones* paullo ante memoratas. Ipsarum plurimæ una stant fide populorum, & *Ecclesiæ* opinione. Nullum earum nisi apud *Scriptores* IV. aut VI. sæculis posteriores vestigium, & diuturno hoc temporis spacio in memoria duntaxat hominum hæserunt. Quod si id satis non est, ut nulla auctoritatis & conjecturæ habita ratione, facta huiusmodi aliquam probabilitatis imaginem acquirant; non est itaque cur istis in *Sapientum* nostrorum Opera aditus pateat. Verum dictu sane puto, persuasum habere illos, aliquos esse frugis opiniones populorum, & *Ecclesiæ* mores; quandoquidem eas in medium afferunt, neque aliud quidem afferre possent præter traditionem, quæ ad usque *Scriptores* descenderint, a quibus tot jam exactis sæculis collectæ sunt.

Illud etiam accidit aliquando, sententias minus auctoritate firmatas, quam contrariæ, ubi tamen ab eis sit *Traditio*, quique *Ecclesiæ* consensus nuncupatur, multo probabiliores haberi iis, quæ magno testimoniorum numero stipantur. Exemplo res clara fiet. Antiquorum Patrum plurimi, videlicet *Origenes*, *Eusebius*, *Epiphanius*, *Hilarius*, *Gregorius Nyssenus*, *Amphilochius*, *Ambrosius*, *Joannes Chrysostomus*, alique erediderunt, aliam ante *Mariam Virginem* ab *Iosepho* ductam uxorem, quæ ipsi ppererit *S. Jacobum Minorem*, aliosque ab *Evangelistâ Fratres Domini* appellatos. Unus ferme est ex primorum Sæculorum Patribus *Hieronymus*, qui pro Sancti *Iosephi* Virginitate pugnaverit. Nihilò secius quamquam auctoritas *Hieronymi* obrui numero & antiquitate omnium aliorum Patrum videatur, tamen cum isti adhæreat *Ecclesiæ* consensus perpetuo sentientis, Sanctæ Virginis Sponsum exhibatum coluisse, sit longe probabilior & tutior antiquorum omnium Patrum sententiis, qui *Iosephum* aliam in Matrimonio habuisse sœminam, antequam

Gggg 2 ipsi

604 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

ipsi Virgo nuptui traderetur, opinati sunt. Ecclesie hanc item fidem esse asserit Cardinalis Petrus Damiani, quod certe de communi opinione intelligendum; imo ex Bailleto opinio adversariorum sustineri nullo modo potest.

Baillet. 19. Marii
p. 8. 421.

§. III.

Ea, quæ in hæc duo Principia obijci possunt, argumenta diluantur:

QUæ hæcenus persecuti sumus, duplicem nobis æque opinor certam veritatem animo possunt informare. Prima sit, duci posse a Traditionis testimonio, Ecclesieque consensu probationes satis firmas, quibus quædam facta Historica, ut saltem verisimillima suscipiantur. Altera, Criticos super hoc negotio religiosiores ad eas se conferre, quotiescumque commodum esse potest consilio suo ipsorum testimonium. Hinc itaque, ut videtur, colligendum dixerim, percerferi posse in Criticorum fundamentorum numero Traditiones, & Mores, sive consensum Ecclesie, atque addenda esse Autoritati & conjecturæ, quæ duo priora sunt magnæ hujus Artis capita.

Verum quem præterit, inquires, Traditiones populares esse falsas & suppositas sæpe numero, semper autem incertas? Nunquid non est obnoxium fieri, ut millies decipiatur, jinuamque innumeris Historie figmentis referare, si quis præcipiti adeo fundamento factum aliquod superstruat? Monumenta Ecclesiastica, uti sunt Martyrologia, Breviaria, Missalia, Kalendaria, atque id similia solidius & certius argumentum nequeunt suppeditare. Siquidem t. non video, qui monumentis istis possit factum tanquam certum, & inconcussum demonstrari. Tillemontius de adventu Magorum loquitur in hunc modum. „ Non equidem tam diu his immoratus fuissim nisi tenerem, Viris alias eximis Religionis instar esse, non adhærere iis quæ Ecclesie officio videntur, constituta. Sed eadem Ecclesia integrum vult esse nobis, a Littera aliquando desciscere, & Spiritum sequi; atque in iis, quæ e re Historica sunt, certa duntaxat secundum Historie regulas aucupari. “ Idem Criticus de Mariæ Virginis Assumptione habet, „ nisi pietas veritate fulciatur, facile ad superstitionem & illusionem desciscere; neque per veritatem nobis fas esse posse, eas res certas ducere, de quibus nos haud efficit autoritas vel ratio certiores. “ Contendit Alexander, *Autoritatem Breviarii Romani efficere non posse, ut fabula in Historias evadant; nec censeri debere explorata & inconcussa veritatis, quacumque Breviario sunt inserta.*

Secundo loco dicitur, mendis referta esse Martyrologia, vel ipsa, quæ Ec-

Tillemont. 9. in
Jesum Christum.

ann. 18. in 2.
Pag. pag. 300.

Allen. Hist. Soc.
p. 20. 21. de
Lassu. Martelli.

Tillem. ibidem
pag. 422. col. 1.

Ecclesiæ Romanæ probata sunt, ejusque usus designata. Causantur etiam Breviarium factis incertis non vacare; & assidue inculcant, in *Collected* Officii S. Catherinæ memorari, ab Angelis Corpus ejus in Sinai Montem translatum, quod ita a vero abest, ut nihil magis. Hæ sunt solidiores Criticorum conjecturæ, quibus a Traditionum & Morum Ecclesiasticorum testimonio se expediunt, si quando impetit ipsorum sententias; sive quando adhibentur ad consuetudines aliquas statuendas, quibus non sapit palatus eorum.

Verum non est magnopere laborandum, ut hæc objecta momenta dissolvamus. Fatemur ultro, si admitterentur sine delectu & judicio vulgares cujusque generis Traditiones, futurum, ut obnoxii mille deceptionibus essemus, factisque commentitiis germanorum loco adducendis. Id autem nihil est, quod spectat ad Traditiones a nobis propositas. Nolumus, eas germanis Traditionibus annumerari; nisi ad Criticarum regularum præscriptum, de quo inferius, diligenter exigantur; atque hoc uno sensu in Criticorum Initiorum censum veniant.

Quod est autem Consuetudinis & Consensus Ecclesiæ, nobis insitum animo est, magis æquum esse, atque ad pietatis, cultusque erga Matrem Ecclesiam a filiis gerendi rationem compositum, cam de Consuetudinibus, quas statuit, audire, ipsaque facta Historica, quæ nobis exhibet, amplecti citius, quam illa severioris & obstinatoris Critices præceptis expendenda suscipere. Diss. 7. c. 2.

Non est cur decipi vereamur, si verisimillima facta censebimus, quæ narrat nobis Ecclesia in Martyrologiis, Breviariis, & Missalibus suis, aliisque id genus monumentis; sique de iis nobis cautum erit, de quibus dicturi sumus, ne temere commenta teneamus, & veritatem leviter aspernemur. Hæc recta temperatione adhibita, superstitionem pariter & illusionem fugiemus, pacem in Ecclesia servabimus; neque opinionibus novis, pietatem Fidelium perturbantibus, offensioni populis erimus.

Verum enim vero quamquam nos falleret opinio de Usu Ecclesiæ aliquo, aut facto peculiari; non crediderim tamen, piam eorum summisionem, qui Usus istos consecrarentur, & factis crederent, in superstitionem & illusionem evasuram; præsertim si bona illis fide, tamquam ab Ecclesia confirmatis assentiantur. Nonne dicent, ex. gr. supersticiosum fore, hostiam non consecratam adorare, quæ hujusmodi tamen esse credatur? an contra non est hic Religionis Actus perinde Deo acceptus, ac si Hostia illa revera Christi corpus contineret? Id autem propterea fit, quod cultus, Hostiæ præsentis adhibitus, ad objectam sibi rem veram feratur, nimirum ad germanum Jesu Christi corpus; quamvis proxime objecta res illud non asserat. Haud aliter dicito de cultu Sanctorum Exuvii,

viis, quæ fide ingenua huiusmodi esse censentur, tributo; etsi nanque tales ipsa non essent, huic tamen venerationi accommodari nequit species, quam ingerit in animis nostris superstitio: scilicet, quod sit *Cultus indebitus*, vel rei indebitæ.

Tillem. annot.
9 in) esum
Christum.

Non absimiliter ferme de Consuetudinibus & Factis Ecclesiasticis, ab Ecclesia nobis propositis dicendum arbitror. Licet verum esset, Corpus & Animum Virginis ad vitam haud remigrasse; Verbum æternum carne nostra haud indutum VIII. Kalendas Apriles; Magos Bethlehem non pervenisse ante Purificationem, & VIII. Idus Januariæ; itemque Ecclesiam, ut verbis Tillemontii utar, hos Festos dies, aliosque celebrare, nihil sollicitam utrum nec ne in illum diem inciderint hæc mysteria. Tametsi exploratum esset in Martyrologiis adscriptos Sanctos esse prorsus confictos; sive Historias S. Alexii, S. Eustachij, Marcellini Pontificis, aliorumque similium, Breviario assutorum, fallaces esse & supposititias; erit ne redarguenda Christiani alicujus tum docti, tum indocti, tum etiam Critici fides pia; qui religioni duceret, iis non adhaerescere, quæ in Martyrologiis, in Officio, & Institutionibus Ecclesiæ comprehenduntur? Dicendum ne erit, rem in discrimine versari, ne ad superstitionem & illusionem evadat, aut sit hæc pietas immoderata? Cultus isti desinunt sive in Autorem mysteriorum, quæ celebramus, sive in obsequium Mariæ Virginis, sive in imitationem virtutum Sanctorum, quos nobis ante oculos ponit Ecclesia: quæ omnia, etsi certa non essent, aliqua saltem ratione vera haberentur, vel representatione.

Haud equidem negaverim nefas esse longius, quam par est, progredi initio isto, neque rem postulare, ut illi obtemperemus, præterquam tribus positis conditionibus. Prima pro certo habet bonam in Ecclesia hæc proponente fidem, de qua nemo dubitare poterit, qui norit, Pontifices & Episcopos suffragium suum Monumentis Ecclesiasticis non dedisse, nisi prudentibus adhibitis cautionibus; unde ratum habuerunt, nihil reliquum fuisse tutius aut melius, quod potius complecterentur. Flagitat altera humilem animi demissionem, fidemque ingenuam ab iis, qui consuetudini, aut factis istis ab Ecclesia traditis acquiescunt. Tertia tandem conditio est, Traditiones, Institutiones, Historias istas æquas & rectas esse, nimirum iis septas conjecturis, quas postulat *Critica Traditio*.

Cum dicunt, testimonio Martyrologiorum, Breviariorum &c. non posse factum ullum tamquam certum & inconcussum demonstrari; nunquid verba hæc illa sequitur consecutio, ut opus sit, de factis ipsis Historicis Ecclesiæ autoritatem nihil facere? Si ita est, quomobrem nova

verentur Critici pro istorum pluribus hanc auctoritatem interponere? Cum autem in ea præsidium posuerunt, persuasum ne ipsis erat, ductam inde probationem futuram *exploratæ & inconcussæ veritatis*? Atqui ipsa Ecclesia minime existimavit, Consuetudines, & eventa omnia tantummodo Historica, quæ nobis præbet, certa fore, & falli nescia. * Constat, eam identidem emendandum curasse in Martyrologio, quidquid ipsa imprudente atque invita in ipsum forte irrepererat. **

Propterea nobis hæc tribuit Ecclesia duntaxat, uti maxima probabilitate affecta; cum perspectum ipsi adeo sit, id factorum Historicorum genus, quippe ad fidem & bonos mores non pertinent, esse posse fallacia & supposititia, ut, si quando auctoritate & ratione assequamur, rem secundum præceptiones Historicas veram non esse, atque hujus præsto sint momenta absoluta, & errori minime obnoxia, nunquam animus Ecclesiæ fuerit, nos ad ea recipienda compellere. Tum fas est privato homini ab illis recedere; quamquam forte nefas esset tum Ecclesiæ luminibus obstruere lumine suo. Quapropter quamquam ingeniosissime excogitata sint a Criticis, quas desiderant, conditiones, ut factorum & Morum ab Ecclesia productorum veritatem in tuto ponant; nihilominus si desint conditiones istæ, non satis est semper grave ad contradicendum argumentum. Integræ itaque Ecclesiæ Fidei assentiaris necesse est: donec certæ & evidentes suppetant probationes, quæ te ad aliud sciendum iudicium impellant.

Interim vero illud confiteri oportet, Criticos menda nonnulla, quibus afficiuntur Martyrologia & Breviaria, asserentes, ut de illorum auctoritate detrahant, Autorum omnium testimonium funditus convellere; quandoquidem nemo unus est, qui de re Historica hallucinatus aliquando non fuerit. Quemadmodum igitur contra fas & æquum esset, Josephi, Eusebii, S. Hieronymi, aliorumque Scriptorum testimonia non audire eo prætextu, quod aliquando in factorum narratione capti sint; non scieus erit auctoritatem abjicere Martyrologii Romani, quod in eo relictum sit

* *Judicium Dei veritati, qua nec fallit, nec fallitur, semper innititur: Judicium autem Ecclesia nunquam opinione sequitur: quam & fallere sæpe contingit, & falli.* In cap. a nobis, & 2. de Excommunicatione.

** Anno 1577. Petrus Galestinus, Protonotarius Apostolicus edendum curavit Martyrologium Romanum, rejectamque ad Gregorium XIII. obtulit. Idem Martyrologium Baronius inculcavit ejusdem Pontificis jussu, & typis rursus dedit anno 1584.,

& 1586. accessit ipsi Sixti V. Pontificis auctoritas. Denique cum temporum consecutione deprehenderit Baronius, in eodem Martyrologio errata adhuc multa reperiri, factum est, ut moneret universos, illud ad Annalium suorum normam calligandum fore, si quando discreparet. Deinceps vero ad Clementem X. usque novæ subinde prodierunt Martyrologii emendationes, quo in dæis magis repurgaretur.

nomen S. Felicis Papæ, quem volunt ab Hæreticis in Sanctam Sedem intrusum, * aut fidei refragari Breviarii, Officii que Ecclesiastici, quod in iis legatur, Angelos in Montem Sinai corpus S. Catherinæ transtulisse, aliaque hujus generis. Respondere nanque, nullatenus videri, id contingere potuisse, neque argumentum est, neque responsum summis istis mentibus, ingeniisque robustis dignum, quæ se jactant, factum nullum aut probare, aut improbare nisi suadentibus rationibus invictis. Jam vero quam asserunt in adversam partem probationem? Parata ne habent momenta satis firma, ut ostendant, Felicem Pontificem non fieri tanti, ut in Martyrologio locum haberet? sive figmenta esse; quæ in *Collecta* Sanctæ Catherinæ recitantur? Nobis quidem rem gratissimam facerent, si modo hæc in lucem proferrent.

An ne redarguendum dixeris, iniquient, multarum Ecclesiarum singularem institutum, quo Libros Ecclesiasticos ab ipsis adhibitos inflaurarunt, atque ex iis detraxerunt multa, quæ in Breviario Romano erant, multa que addiderunt, quæ non erant? Exempli gratia qui paucis abhinc annis dederunt operam, ut Breviaria Parisiorum, Viennæ, Aureliani, & Ecclesiarum aliarum multarum castigarent, sustulerunt Officium S. Mariæ Magdalænæ, & quidquid ad forem Lazari, & Mulierem peccatricem pertinere posset; quamquam Breviarium Romanum unam eandemque mulierem ex his tribus conflaverit.

Miror sane, non defuisse homines præclaros, qui hanc prætexerent rationem, ut vincerent, tres extitisse feminas, Mariæ nomine nuncupa-

* Bailletus quam moleste tulit, Baronium in Martyrologio suo Antipapas aliquos reliquisse, uti Felicem II. Arianorum opera assumtum loco Liberii. Subjungit. „ Gregorius „ VII. is fuit, qui Pontifices omnes „ ad Siricium usque Sanctorum fastis „ adscripsit. „ In serm. de Gestis Sanctorum. art. 24. At satis apparet, cum Bailletum, tum etiam Lupum hujus postremi facti sponsores Tomo 3. Conc. p. 573. non advertisse animum, S. Gregorium Pontificem in *Antiphanario* & *Sacramentario* suis, totum ipsum posuisse Officium S. Felicis Papæ & Martyris, quod in Missa legebatur quarto Kalendas sextiles. Nomen quoque hujus Sancti Pontificis extat in Martyrologiis Bedæ, Usuardi, & Adonis. Nos docet Baronius eo ipso 1582., quo Martyrologium retractabat, anno, non defuisse, qui ambigerent, nonne expungendus es-

set S. Felix; sed consilium capturn esse illum relinquendi, quod videlicet quarto Kalendas Septembris recepta fuerint in Ecclesia S. S. Cosmæ & Damiani Sepulchra duo, quorum alterum hanc ferebat Inscriptionem: *Hic requiescit S. Felix Papa & Martyr qui damnavit Constantium Hæreticum.* Quotiescumque Cæmeteriis Romanis corpora eruantur, ea, quæ Sanctorum sunt, internosci solent aliqua ex his tribus notis. Prima est, si in sepulchro ampulla sanguinis reperiat. Secunda, si Palma extet, aliqua in re insculpta. Denique nota certior est nomen Sancti lapide aut marmore aliquo impressum. Sunt, qui ambigant, utrum in hoc fraus aliqua intercesserit; sed aliorum judicium esto, nonne hæc argumentis destituta dubitatio ad moralem disciplinam, reclamque Criticæ sit composita.

cas. Absque eo quod etenim consilium hac de re capiamus, nunquid verum non est, ut Ecclesie nonnullæ tres ex illis Sanctas agnoscunt, ita majorem aliarum numerum ex Breviarii Romani doctrina unam tantummodo profiteri? Præterea si hæc de tribus mulieribus consecutio propositum efficeret, multarum Ecclesiarum aliarum consensus, qui unam duntaxat colunt, pluris esset magnopere adversus trium mulierum istarum distinctionem. Itaque opinor, cum hoc, tum aliis exemplis hujusmodi, ante oculos habendam esse elegantem S. Augustini præceptionem, qua docet, Institutionum Ecclesiasticarum varietatem Fidei unitati non obesse. *Sit ergo una Fides, inquit, universa, quæ ubique dilatur, Ecclesia, tanquam intus in membris; etiamsi ipsa Fidei unitas quibusdam diversis celebrationibus celebratur, quibus nullo modo, quod in Fide verum est, impeditur: Omnis enim pulchritudo filie Regis intrinsecus: illæ autem observationes, quæ varie celebrantur, in eius veste intelliguntur. Unde ibi dicitur: In sinibus aureis circumamicta varietate, sed ea quoque vestis ita diversis celebrationibus varietur; ut non adversis contentionibus dissipetur.* Quod idem Ambrosius solide his verbis definit. *In omnibus cupio sequi Ecclesiam Romanam: sed tamen & nos homines sensum habemus; ideo quod alibi rectius servatur, & nos rectius custodimus.* Quapropter ubi offendunt aliquid accuratius iis, quæ in Breviarii Romano continentur, sive alterius Ecclesie membra erunt, in qua institutiones moresque dissimiles obtinuerint; non improbatum sumus; eos de rebus neque ad Fidem neque ad bonos mores spectantibus, sed ipsam tantummodo Historicam narrationem attingentibus, completi, quæ ipsis rationi magis consentanea videbuntur; quin illa rejiciant, quæ in Martyrologio & Breviario suis Ecclesia Romana collocavit: nisi si, ut superius monitum fecimus, efficax id ratio flagitet; & ab Augustini regula non descendant; nimirum, caveant, ne sensa hæc diversa in divisiones, unitatem seindentes, desinant aliquando.

Exempla itaque nonnullarum Ecclesiarum, quæ variis invicem moribus sunt imbuta, planum faciunt, æqua duci posse ab Ecclesiarum particularium, & Ecclesie præsertim Universalis consensione argumenta. Critici quoque, ad eam sapissime pro statuendis factis aliquibus consurgentes, non possunt, quominus fateantur, cur Testimonium Ecclesie, tum Traditionem Critici principii munere iungi posse: præcipue vero si facta, ab utrisque producta, ad insequentes regulas exigantur.

Aug. Ep. 18.

Ps. 44. 16.

Ambro. 1. 4. de
Sacerdot. c. 1.

ARTICULUS IX. & Ultimus.

Regula pro commoda exercitatione quatuor Principiorum Criticorum, quæ sunt Autoritas; Conjectura; Traditio; & Consuetudo, sive Consensus Ecclesiarum.

Proximo articulo satis firmiter docuimus, aut ego fallor, necessitatem addendi nova duo Principia iis, quæ passim Criticorum fundamentorum loco ab omnibus usurpantur: propterea illud duntaxat reliquum nobis est, ut huc nonnulla præcepta revocemus, quæ per occasionem Egregii Critici dederunt pro acurato usu, sibi que respondente, Autoritatis, & Conjecturæ; aliaque illis adjungamus in utilem Traditionis, & Consuetudinis, sive consensus Ecclesiarum exercitationem. In eam porro spem inducimur fore, ut utrorumque vestigiis rectior evadet Critice, & æquius deinceps de rebus, quæ ipsius sunt, judicium ferri poterit.

§. I.

Regula de Antorum testimonio, quod est primum Critices Initium.

UT de medio pleraque difficultates penitus tollerentur, quæ sere semper de multorum Operum Præcorum emergunt autoritate interesset, quasdam Tabulas instar præludii ad Historiam Ecclesiasticam præponere, in quibus Opera Scriptorum Ecclesiæ, ex prioribus sex aut octo sæculis deprompta, servata ætatis ratione, recenserentur. Harum Tractationum plures certo legitimæ sunt, & Criticis omnibus in universum probatæ: de aliarum multarum suppositione nemo homo dubitat. Inter quæ medium quandam locum obtinent aliæ, quarum quædam ab aliquibus recipiuntur, ab aliis repudiantur; ceteræ dubitationem ingerunt cunctis, qui ea de re disceptarunt, scriptoribus.

In Tabularum istarum priore Opera collocarem, ab omnibus habita pro indubitatis; in secunda, quæ certo commentitia sunt; in tertia Opera suspiciosa; in postrema Scripta illa, quæ Criticis aliquibus apocrypha sunt, aliis contra authentica. Quarum Tabularum præsidio molestum omitteremus germanorum Librorum veterum examen, quod paucorum sane opus est; sæpe longius distrahit, tempus frustra absumit, lites parit infinitas, eosque detinet, qui Historiæ Ecclesiasticæ

navare operam student. Quibus autem cordi erit Scriptorum veterum volumina expendere, rectumque eorum delictum habere, quæ genuina sunt, ab iis, quæ secus sunt, regulas isti Criticas consulant, quas alibi tradidimus.

Negotium nobis hic non est de Scriptorum Ecclesiasticorum autoritate quoad dogmata, mores, & disciplinam; neque cogitamus ulla edere documenta, momenta quæ sint præstanda ab iis, qui fructuosæ illorum lectioni vacare, aut doctrinam trutina diligenti versare volunt: actum id enim est. Verum quæstionem ponimus de Scriptorum omnium autoritate, quorum testimonium alicui esse potest cum Historiæ Ecclesiasticæ, tum etiam Criticæ facultati emolumento. Quo autem eam, quam possumus maximam, rebus istis claritatem asseramus, animadvertendum ante omnia duco, testimonium veterum considerari posse tum quoad fontes, unde profluit, tum etiam quoad aliorum Scriptorum fidem, tum denique quoad eas quibus quisque singillatim afficitur, qualitates. Priusquam tamen ulterius pergo; memoria repetamus egregiam illam S. Augustini regulam, quæ de factorum Historia omnibus Scriptoribus Ecclesiasticis, quacumque demum in Ecclesia fulgeant dignitate, potest accommodari. *Solis eis, inquit, Scripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre; ut nullum eorum Autorem scribendo errasse aliquid firmissime credam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate, doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt.*

Pluribus modis ea potuerunt Ecclesiastici Scriptores haurire, quibus testimonium impertiuntur. 1. Superiorum narratione, aut asilatu peculiari. Hæc via quidem sine ulla dubitatione certissima omnium est, ejusque, quanquam raro admodum accidat, non pauca in Historia Ecclesiæ occurrunt exempla. *

Facta nihilominus ex hoc fonte manantia, summa tantum adhibita animi provisione sunt admittenda. Opus est excutere diligenter hominis illius conditiones, cui hæc Divorum manifestatio facta est; adjuncta, quæ illi comitantur; Deique consilium, quare viam hanc inire decreverit, ut nos de factis Historicis institueret. Quemadmodum autem argumen-

* Nos docet Sanctus Cyprianus Epistolis 8. 10. 34. 54. & 69. Deum ipsi multorum notitiam immisisse per signa & Oracula, aliquando etiam per pueros, ut Epistola 10. narrat. Infantes isti, Sancto Spiritu pleni, & mente in Cælum acti, multa videbant, intelligebant, & monita a Deo populis facta referebant. Alia quoque suppetunt ejus rei exempla in historiis exploratæ veritatis. Doda velus hæc habet in rem hanc verba animadversione digna. In omni illo intervallo, ab Apostolis ad Cyprianum usque, perpetuus erat Visitationum usus, semperque ab Ecclesia probatus. Idque exemplis bene multis confirmat. Diss. Cyprianica 4. §. 1. & seq.

Hhh 1 cum

tum inde petum fere non est e re Critica; ita non subtexam hic præceptiones ullas, quibus hæ cælestes communicationes dignosci queant.
* Scriptores vide hæc de re differentes.

2. Autores per semetipsos res percipere potuerunt. Nemo ambigit, hanc item cognoscendi rationem tutissimam esse. Cum vir probus est, & fide dignus, nefas erit de illius testimonio dubitare; nisi si aperta præstosint argumenta, ipsum hallucinatum fuisse; aut ejus naturæ factum sit, ut capi de illo potuerit; aut demum credendi locus sit, eum revera captum fuisse. Non desunt Scriptorum multorum præclarissimorum cum inter veteres, ** tum etiam inter recentiores *** exempla, qui aberrarunt ijs

* Cardinalis Bona excellentem Tractatum conscripsit de *spirituum Diferentia*; in quo plures assert sapientissimas regulas ad vera & falsa Vita secerneant. P. quoque Dominicus a Sanctissima Trinitate Carmelita Discalceatus nihil prætermisit eorum, quæ ad hanc rem facere possunt. Tomo 6. libro 7. Sect. 7. Biblioth. Theologicæ.

** Fit vero simile, Eusebium vidisse *Labarum*, quod describit, uti Dissert. VII. diximus; quoniam ait: *Quod & nos aliquando videre meminimus*. De Vita Constant. l. 1. c. 30. Historicus hic Numismata aurea Constantini, & trium filiorum inter Coronam & Vexillum locat. En ipsius verba: *Ipsa vero hasta ab infima sui parte in magnam longitudinem producta, in superiori parte sub ipso C. utis Signo, ad ipsam veli varii coloribus depictam summitatem, auream Deo cari Imperatoris, & Liberatorum ejus imaginem depictam pectore tenus sub mem gestabat*. Euseb. ibidem c. 31. Verumtamen magnam refert speciem veritatis, errasse Historicum istum; si deterenda res sit ad Numismata Constantini Magni, quæ in lucem edidit P. Mulinetus in Dissertatione Historica de Vito huius Imperatoris, in quibus elictum *Labarum* est cum quatuor Imaginibus sub lacinis Vexilli. Quod si Bailletus ad hæc Numismata attendisset, atque ad *Labari* figuram, quæ extat in Ephemeride Sapientum 4. Aprilis 1681., non dixisset, Imaginem Imperatoris & filiorum sitam fuisse inter Coronam & Vexillum. Baill. 21. Maii pag. 712. Vita Const.

*** Non pauci magni nominis Autores asserunt, servari Venetiis Evangelium S. Marci, ipsius manu exaratum. Quidam ajunt, illud Latine, alii Græce conscriptum esse. Eruditissimus Montfauconius, qui celeberrimum S. Marci Thesaurum lastravit, duo fert de hoc Evangelio non prætereunda. Primum, illum descriptum esse in Papyro Ægyptiaca, non vero in Membranis. Alterum, ipsius judicio, elementa latina esse, tum ex visu, tum ex Historia hujus Codicis MS. in *Diario Italico*. Parisiis 1702. Maximilianus Mislorus, Hæreticus indagator Epistol. 16. Itineris sui Italici edita anno 1703. hoc S. Marci Evangelium ita ob oculos ponit accurate, & minutatim, ut nihil supra. Affirmat, se illud inspexisse & perpendiculariter cum Abbate Litha, Bibliothecæ S. Marci custode, atque observasse, hujus Libri paginas ex Membranis compactas, volumen autem Græcis litteris conscriptum; deprehendit nanque Litteram Δ; & Σ. ito verbum hoc KATA. Ecce duo testes oculati, inter quos de eodem facto non convenit. Quid quod, si fides Mabillonio, qui ante illos S. Marci Thesaurum circumspexerat, hic Liber clausus sigillis est, nec cuiquam pater? Mabill. Iter Ital. pag. 32. Quamquam mors Jacobi II. Regis Anglorum in oculis veluti veritata sit Autoris Dictionarii Historici Morerii Editionis 1704., tamen eam collocat anno 1702., etsi contigerit anno 1701. Autor animadversionum in hanc Editionem erratum hoc Volterio aperuit, a quo sublatum est, non secus ac cetera in

in rebus, quarum se testes oculatos affirmabant, quasque oculorum suorum judicio retulerunt; quapropter citra ipsorum probitatis injuriam super his possumus addubitare. Ceterum exempla hæc, quantumvis pauca, non obsunt, quominus argumentum ab id genus Scriptoribus comparatum, firmissimum sit: imo singularis imprudentiæ notam subiret, qui non acquiesceret: atque adeo nulla potest cogitari certior probatio, quam ea, quæ testis oculati auctoritate pendet; & prudenter perpetuo agit, qui fidem ipsi non derogat.

3. Scriptores de rebus instrui potuerunt ab illis, qui per se se eventa, quæ narrant, viderunt, aut noverunt. Ratio hæc nihilo est antecedente minus testata; præcipue vero si probitate perspecta sint, qui res se vidisse aut nosse perhibent. Esset nanque quoddam impudentiæ genus factum aspernari ab Autore memoratum, pro quo spondet homo, qui rem oculis suis subjectam fuisse confirmat. Quæ adeo videtur recta prudensque admonitio, ut quamquam Bailletus nullo pene numero habeat testimonium quorundam Patrum, uti B. Theodoret, S. Gregorii Papæ, S. Gregorii Turonensis, S. Sulpicii Severi, quoties mira facta enunciant; declarat tamen, se usque eo morem illis gessisse, ut admitteret, quæ didicerant Patres illi ab amicis & notis suis, qui se testes aiebant; & quorum integritati fidebant adeo, atque sibi ipsis.

Baillet. in *Adm.*
Art. 12.

Tametsi autem pervagata sit inter Criticos, istque acceptissima regula ista; est tamen vero simile, Eruditos illos, quibus tantum ponderis affert testimonium S. Gregorii Turonensis de Missione primorum Episcoporum in Gallias, quam ad Sæculum III. distulit sine rei vade: verosimile inquam est, ægre admodum eruditos istos facta multa ab ipso tradita suscepturos; etsi fateatur, se illa a Viris accepisse fidei incorruptissimæ, & testibus oculatis. *

4. Testimonium Autorum ejusdem ævi fons aliusest, unde erumpunt argumenta alicujus frugis super factis Historiis. Quamvis Metaphrastes

Editione 1707. Ob hoc mendum ætatebus insequentibus dissidia fortasse erunt inter Chronologos; atque omnes Tabularum certillarum fidem appellabunt. Quidam mortem istam anno 1701. collocabunt; alii vero insurgunt, & in medium producta Editione anni 1704. contendunt; Principem hunc fati cessisse anno 1702.

* Est autem in Bethlechem pæons magnus, de quo Maria gloriose aquam fertur hausse; ubi satius aspicientibus miraculum illustre monstratur, idest Stellæ, ubi mundis corda, quæ apparuit Ma-

gis, ostenditur. Venientibus devotis, ac concurrentibus super ei passis, operiuntur lintes capita eorum. Tunc ille, cujus meritum obtinuerit, videt Stellam ab uno pariete putei super aquas transmigrari ad aliam in illo modo, quæ solent super caelerum circulo stella transferri. Es cum multi aspiciant, ab illis tantum videtur, quibus est mens senior. Nonnulli vidi, qui ex eo assererent se vidisse. Nuper autem Diaconus noster retulit, quod cum quinque viris aspectis, sed duobus tantum apparuit. Greg. Turon. de Glor. Martyr. c. 1.

*Nulli. uti Adam,
v. 12.*

& Nicephorus inter Græcos, & Jacobus a Voragine, Petrusque de Natalibus inter Latinos famæ deploratæ autores sint, & minimæ apud Sapientes auctoritatis; Baillerus tamen declarat, cum singillatim Historiam Sancti alicujus ejusdem cum ipsis aut regionis aut Ævi, quem nosse possent scripserunt, cum visum fuisset sibi, eos audire saltem de summa rei; siquidem arbitratu est, eos perfrictæ frontis adeo non esse, ut ausi fuerint confingere, sive supponere summa quoque capita Historiæ alicujus Sancti, quorum recens adhuc memoria viguisset, & superesse possent testes, ad eos mendacii redarguendos, appositi.

Quoties Scriptores posteriorum Sæculorum in ea, quæ monumentis tradunt, sponsores proferunt ejusmodi, omni aequitate possumus iis factis assentiri, quæ ex his fontibus hausisse se profitentur. Verum quoniam Scriptores Ecclesiastici non semper Autores memorant, a quibus, quæ narrant, traduxerint; neque item eorum ullum in Scripturis, vel in Ecclesiæ Scripturibus, qui præcesserunt, aut in eodem sæculo versati sunt, vestigium extat: tres supersunt tantummodo viæ, unde historias illas promere potuerint.

Primo eas deducere potuerunt a Scriptis, quæ interceiderunt, quæque in Bibliothecarum pulvere delitescunt. Haud equidem negaverim, multa fuisse veteribus cognita, quorum origo a multis sæculis latet; * verum contendere, se posse iudicare, quænam ab id genus monumentis in rem suam Scriptores Ecclesiastici contulerint, divinare est. Difficile pariter intellectu videtur, Eusebium, Arhanasium, Hieronymum, Augustinum, Joannem Chrysostomum, aliosque Veteres tot ex his Libris perditis mutuasse, quæ posteritati commendarent de Apostolis, de Viris Apostolicis, deque iis, quæ prioribus Ævis contigerunt, quorum apud Sacras Litteras, & Volumina Scriptorum vetustiorum alium silentium est.

Traditio, & Consuetudines Ecclesiarum, de quibus inferius, haberi possunt instar fontis alterius, e quo ad Scriptores factorum multorum notitia manavit: Libri vero suppositicii instar tertii. Ut autem hæc pateant apertius, animadvertendum est, plura recenseri factorum genera. Alia sunt celeberrima, illustria, publica, atque universis perspecta, de quibus non ita facile quo ad rei summam falli Scriptores potuerunt; quamvis

* Hieronymus ex. gr. narrat in Tractatu adversus Vigilantium, Pompejum Hispania Romam revertentem, Sertorio profigato, collegisse quotquot reperit Vetroneis, Arevacos, & Celtiberienses in Pyrenæis, quos ad primam planiciem ductos, quæ in Montium il-

lorum radicibus sita erat, incolae fecit Urbis illius, unde & *Carvenarum* nomen accepit. Quinam Historicus, quilibet Geographus, quilibet Scriptor Hieronymo antiquior factum illud, tot adjunctis affectum, persequitur?

quoad adjuncta fecus res se habeat. Alia sunt peculiariora, & paucis, interdum etiam uni Historico explorata. Nonnulla sunt natura ipsa magis credibilia, ejusmodi dixeris, quæ plerumque accidunt, & communi de causâ; nonnulla autem minus credibilia, atque hæc esse solent, quæ raro eveniunt, & causâ singulari. Quædam demum in Autoris regione contigerunt; quædam in Provinciis remotis.

Quamvis exempla multa a nobis recitata docuerint, Scriptores etiam testatioris & certioris autoritatis lapsos aliquando fuisse in Historiis quoque publicæ famæ; id tamen eo consilio factum est, ut compertum haberemus humanum prorsus esse, omnibusque fere commune hæc peccare. Nihilo secius propter paucorum vitia, non est omnium Scriptorum testimonium de factis Historicis repudiandum: impudens enim esset, ridendumque consilium quibusdam factis fidem detrahere. Atque ut non capiamur, nosque saltem prudentia duce, & exquisitæ intelligentiæ luminibus dirigamus, hæc sunt diligenter servanda.

REGULA PRIMA.

FACTA celeberrima & illustria, quæ nihil incredibile afferunt, & in Historicorum narrantium regionibus contigerunt, recipienda sunt hesitatione nulla ab Scriptoribus illis, in quorum conspectu gesta fuerint, sive qui didicerunt illa a Viris fide dignis, vel ejusdem ævi, maxime vero si Scriptores isti ingenio, probitate, & fide præstent ingenua.

REGULA SECUNDA.

SI eventa publica non sint, neque rebus consent fabulosis, atque acciderint in Autoris ea recitantis regione; tum eventa hæc verisimilia existimentur; præsertim autem si narratores habeant testes oculatos, aut eadem ætate viventes, neque hujusmodi, ut hominibus imponere voluisse videantur.

REGULA TERTIA.

QUAMQUAM Historici scripto tradiderint eventa paucis nota; quamquam hæc a communi paulum ordine abhorreere videantur, adjunctis affecta sint non omnino incredibilibus, atque in Provinciis remotis acta fuerint, non tamen amandanda sunt, præterquam firmis non dicam rationibus, sed invictis argumentis suadentibus. Neque enim sit credibile, alicujus integritatis hominem tanta fuisse impudentia, ut aliis obtrudere facta voluerit, quæ aperire potuerint Scriptores ejusdem ævi, & planum facere illa nihil magis esse, quam signæpta.

RE.

REGULA QUARTA.

SI quis Autor nimix credulitatis fama laborat, atque sit ad fabulas venditandas a natura institutus, nec non ad incertas narrationes sine delectu & judicio hauriendas: si talis, inquam, autor facta describit, quibus se interfuisse, sive illa ab iis, qui aderant & noverant, sive ab ejusdem temporis scriptoribus percepisse testatur, non sunt, opinor, explodenda eventa ista: idque præcipue quoties publica sunt & illustria, quoties nihil nisi simile vero præferunt, atque in ejus regione evererunt, nisi si aliunde dictorum falsitas emergat. Mente sane atque intelligentia vacare arbitraretur Autorem illum, qui factum consuxisset, de cujus statim mendacio & fraude redargui posset. Illud interim præstat animadvertere, si Autor idem de factis perhibeat paucis notis, minus probabilibus, quæque in remotis Provinciis contigerunt, non est eventis istis fides adjungenda, antequam optime pensitentur, licet asserat Autor, illa coram se gesta fuisse, aut a Viris cognovisse, qui rem viderant, & perceperant.

Quo in loco illud attendas velim, me non sine aliquo discrimine argumenta, ab his tribus narratoribus decerpta, in eundem ordinem digere. Tutiuss namque est Autorem audire, qui, quæ nunciat, se vidisse assermat, quam eos, qui se a testibus rei præsentibus, eandemque tenentibus imbutos fuisse declarent; & minore in alea versatur, qui hujus postremi sententiæ adhæret, quam qui ad ejusdem ætatis Scriptorem animum adjicit, præsertim si eadem sint spectabiles probitate. Denique testimonium Autoris contemporanei anteferendum est testimonio Doctorem, qui pluribus annis, itemque sæculis a re distant; quia priorum testimonium accuratius videtur esse, quamvis posteriores majore sint nomine & dignitate. Non semper insita est animo facti species, quod contigit multo ante; & Viri ipsi summi sæpius, quam par est, memorix fidunt, quam aliquando deficere necesse est. Quare cavendum, ne illorum existimationi nimium tribuamus, qui in hujusmodi vitium incidunt. Ceterum abs re crediderim, non vereri aliquem disertum ejusdem ætatis Autoris testimonium imminuere, tum maxime cum per se ferrem assecutum fuisse asseverat; propterea quod Scriptor recentior asserat aliqua, cum Prisci illius narratione pugnantia.

Ad hæc æquum videtur, vetustos ejusdem regionis Scriptores alienigenis anteferre. Difficillimi profecto negotii est, accuratam eorum notitiam habere, quæ procul a nobis gesta sunt; ipsaque experientia compertum habemus, vulgi rumores ex hac ad illam Nationem dissipatos, & narrationes longe venientes Scriptores multos in errorem induxisse, ea
præ-

præsertim ætate, qua infrequens & difficile Litterarum commercium erat, quaque Latini sæpe Græcos, Græcique Latinos ignorabant. Ut illud consequatur inde, testimonium Latinorum de factis & Controversiis in Italia, Gallia, atque Hispania &c. ortis, Historicorum Græcorum testimonio antefendum esse.

Jam vero multi operis negotium est regulas sciscere de testimonio a libris, qui perierunt, depromto; quandoquidem nos latent, quæ in illis comprehendebantur. Quædam ex his Opera nihil nobis præter nomen & titulum afferunt; alia vero diminutas tantum Epitomas. Quod est istorum, locus erit judicandi ex fragmentis istis, si parva adeo non sint, de ingenio, eruditione, probitate, intelligentia, ceterisque Autorum illorum dotibus; atque animo informandi, quam certum esse possit illorum testimonium.

Quando autem Scriptores Ecclesiastici fontes non indicant, unde sumerunt narrationes suas; tum ut testimonii vis cognoscatur, virtutes eorum intimæ considerandæ sunt; locus, quem inter Sapientes occuparunt; tempus, regio, aliaque adjuncta; & natura factorum, de quibus locuti sunt, perpendenda.

Haud inficias iverim, Libros multos commentitios aliqua interdum autoritate præstare. Critici certe, omnium judicio super hoc capite religiosiores, non desinunt eos adducere, cum expedit rebus suis, uti probatum alibi a nobis est. Quo autem autoritas id genus Operum extricetur, opus est illa in tres classes partiri, siue alicujus Autoris nomen referant, siue non. In priore ea ponas, quæ fabulis scatent, Historiisque ridendis: cujusmodi sunt Evangelium Nicodemi de Passione & Resurrectione Jesu Christi; Proto-Evangelium S. Jacobi de Vita Mariæ Virginis; falsus Melito, qui de Matris Domini interitu & Resurrectione disserit; confictus Abdias, Gestorum Apostolicorum Scriptor; Vita S. Joannis, quæ nomine Procori ad hanc diem extat, aliaque his similia. Ad alteram classem spectant monumenta erratis conferta, in quibus tamen quædam bona sunt, Historiis multis fabulosis, & narratiunculis de arbitrio compactis permixta; neque omnino vacante erroribus: uti Chronicon Alexandrinum, *Ménæ & Menologia* Græcorum, Constitutiones Apostolicæ; Recognitiones S. Clementi tributæ, atque alia. Denique non desunt Libri spurii, qui tamen nihil nisi pium & solidum complectantur. In hoc numero recense Opera multa, quæ Sanctorum Cypriani, Athanasii, Hieronymi, Ambrosii, Joannis Chrysostomi, Augustini, aliorumque Patrum nomenclaturam adepta sunt, atque ad Operum ipsorum Appendicem rejecta.

Opera suppositicia prioris generis nullius autoritatis habenda sunt;

Tom. I.

IIII

cum-

*Diff. part. 1.
art. 1. 2. 3.*

cumque nullam omnino opportunitatem asserre possint; nemo ea proferre deberet, nisi ut animum ab illis remorum ostenderet, & Veterum in fallacibus monumentis obtrudendis libertatem indicaret.

Haud similiter autem res se habet omnino de Operibus alterius Ordinis, ad quæ cognoscenda has rogare Leges quis posset. Prima est: Eruditum illum, qui utitur aliquando Libris istis, non posse, sibi eorum dictis in angustias compellitur, ab illis recedere; hoc uno brevi, nec argumentis munito, eifugio: Hæc sunt monumenta Apocrypha. Altera, secundum rectæ & accuratæ Critices præcepta nunquam adhibenda esse huiusmodi Opera. Et sane quamquam veritatem complecti aliquam possint, ea tandiu erit incerta, quandiu a mendacio fecerit non poterit.

Præterquamquod enim nullius frugis est Monumentorum istorum testimonium, tertum insuper Scriptores tempus in illis refellendis, quoties adversus se faciunt; volumina succrescunt, & novæ sæpe numero concertationes oriuntur. Quamobrem expeditior via esset, ad ea nunquam confugere; cum Historia illa nequeat non maxime suspiciosa videri, quæ innititur levibus adeo argumentis; quæque non sunt ex dignitate Operis, ad accuratam & castigatam Criticam compositi. Nihilominus, quoniam peritiores posteriorum sæculorum scriptores Monumentorum nothorum istorum testimonium non asperniantur, animadvertere juvat, in illis reperiri 1. Eventa ad historiam, sive ad Chronologiam spectantia. 2. Vetustas consuetudines, quæ Sanctorum cultum & Festorum celebritatem attingere possunt.

Quo posito, illud possumus affirmare, Criticæ accuratioris esse, hæc Apocrypha scripta minime producere in argumentum factorum Historicorum, & Chronologiæ; eorum namque ope, quippe pinguibus mendis & anachronismis scatentium, non posset satis fabula veritasque dignosci. At enim, inquires, quare ad ea non se conferre, ubi factis istis elucidandis desunt meliora? Hanc sibi prætexunt nonnulli Critici excusationem. Quasi vero dicerent: Singularia quædam de Gestis Apostolorum apud Abdiam lego, quorum nulla apud ceteros scriptores mentio: occur non licebit tum mihi ipsius suffragio eadem referre? Regula hæc, subjungent, æqua videri poterit, cum unum est Operum istorum testimonium; at non item, cum eo utimur ad alterius Scriptoris, cum eo concinentis, fidem roborandam, atque ostendendum, plures de eodem facto locutus fuisse. Ego vero non video, quid emolumenti capere possis ab Opere nullius autoritatis; neque qua ratione aliquod ipsi pondus accedat, si modo cum alterius Scriptoris fidei præclaræ testimonio conjungatur. Paret denique Regule hujus soliditas, si decernendum de re sit ex ea, qua se gerunt iidem Critici, ratione, qui ab Apocryphorum

Scri-

Scriptorū usu non abhorrent : neque enim crediderim ; eos unquam in Scriptis suis , quoties adversus illos monumentorum hujusmodi auctoritas intentatur , præterisse , quin eam aperte repudiarent , aut vel ullam probabilitatis umbram concederent .

De vetustis vero Consuetudinibus , Sanctorum cultu , celebratione Festorum , aliorumque similibus , quæ v.g. in Constitutionibus , ab Apostolis nuncupatis , in Menzis & Menologiis Græcorum &c. reperiuntur , ipsorum testimonium non est usquequaque abjiciendum , alicujus imo ponderis esse potest ; quoties autores isti testes se fuisse perhibent ; ante omnia vero si alterius Scriptoris suffragio fultum sit , qui , quæ narrat , ex his fontibus contaminatis non hausit . Quod tamen non tollit , quominus vetusta hæc monumenta res Ecclesiasticæ disciplinæ utilissimas complectantur , & plurima eaque egregia præcepta tradant de Christianorum , & sigillatim Pastorum officiis , deque Institutis & Cæremoniis Ecclesiasticis .

Hic equidem non existimem , idem ferendum esse de Scriptis III. Classis judicium , atque de præcedentium Libris confictis enunciavimus . In hunc itaque modum monumenta hæc , opinor , expendi possent . Cum Autor illorum Virum sagacem , gravem , & probum se prodit , persuasum habeo , super ignoti hujus testimonio satis firmum argumentum statui posse , quo factum aliquod suscipere teneamur ; idque eo suscipiendum erit , quo in Autore suo majores eruditionis , limati judicii , & fidei ingenue notæ apparebunt . Quæ tamen cum dicimus , illud pro rato habemus , ex ipsius dictione , stylo , & rebus narratis conjici posse tempus quo vixit , nihilque eum protulisse Sæculi sui negotiis aut eventis contrarium . Ceterum quamquam illud acclere posset , ut in Opere isto levia ejusmodi menda emergerent , quæ in probatoribus Scriptoribus plerumque occurrunt , non id tamen illius testimonio officere deberet .

Porro haud absimile fere est Librorum istorum suppositorum , atque Actorum Veterum Martyrum Ruinartii farum . Monumenta hæc Autoris nomine carent , tempus , quo descripta fuere , desideratur , multa nullatenus sunt a Veteribus memorata ; demum erratis non ita levibus asperguntur . Quæ omnia indicia Actorum istorum suppositionis argumentum esse possent : nihilo secius nemo non exploratam habet plerorumque Monumentorum istorum veritatem , atque item ex illis optima de factis non paucis argumenta duci possunt . Unde itaque Opusculorum istorum auctoritas ex ipsa rei summa . Suis namque ipsorum viribus in dignitate se continent ; eorumque simplicitas , brevitatis , adjunctaque cetera testatum faciunt , legitima esse Acta hujusmodi . Idem poteris de Supposititiis tertii ordinis voluminibus asserere . Auctoritas istorum ex

ipsa rei summa comparatur, videlicet ex Scriptoris ingenio, fide, stylo firmitate &c., ut ubi hæc omnia in Apocryphis istis Operibus conveniant, ea non parum acquirant facultatis, qua pro factis Historicis argumenta suppeditent: quoties præcipue nos deficiunt meliora.

*In Iudicio de
Controv. super
Martyr. Parisi
Ecclesiæ p. 27.*

Contendit Launojus, mendacem Librum aliquem, nonnihil autoritatis obtinere, quod a Scriptoribus multis laudetur; idque exemplo confirmat epistolæ ad Paulam, & Eustochium, de cujus falsitate universorum sententia non discrepat, & tamen Hieronymo vindicatur. Epistola hæc, inquit Doctor iste, utpote ab Hincmaro Archiepiscopo Remensi, ab Odilone Abbate Cluniacensi, ab Ivone Carnotensi, aliisque laudata, in alicujus nominis autoritatem evadit. At si verum esset principium hoc, illud confiteri necessum foret, ementitum Melitonem flocci non esse faciendum, atque illo ad facta statuenda uti nos posse; quandoquidem plurimi a VI. Sæculo Scriptores de eo meminerunt.

*In Tractatu
de S. Thoma.*

Quamquam autem libro apocrypho autoritas propterea non addatur, quod illum Scriptores multi citaverint; secus tamen dicendum esse puto, cum ab œcumenica Synodo producitur. Ex quo fit, Frontonem Ducæum de Homilia super S. Thoma, Joanni Chrysostomo tributa, loquentem, his verbis uti: *Licet autem ut genuinum eum Autoris nostri fatum propter styli disparitatem non agnoscamus; tamen eum commendat autoritas Lateranensis sub Martino I. coactæ circa annum 650. contra Monothelitas.* Eandem cum laude nominat Homiliam Concilium VI. Constantinopolitanum, Agathone Pontifice, adversus eisdem Hæreticos celebratum. Cujus principii monito quampluribus Apocryphis Monumentis autoritas aliqua foret iccirco concedenda, quod a Conciliis Generalibus usurpantur. * Id quidem videtur satis rationi respondere; si nanque tantopere habita sunt Opuscula ista a Patribus Sanctorum Conventuum illorum, ut aliquam ea veritati definiendæ vim asserre existimaverint; qua de re nullam asserent factis duntaxat recipiendis? Hic saltem honor non videretur denegandus locis illis, unde Concilia textus adductos decerpserunt, quin toti ipsi Tractationi, in qua verba sunt, deferatur.

Testimonium Veterum maxime dissimiles autoritatis gradus habere potest, si ejus fiat cum testimonio aliorum Ecclesiasticorum Scriptorum collatio. Quoniam vero difficillimum esset, hujus comparationis modos sin-

Præter Homiliam de S. Thoma, mendose ad S. Chrysostomum spectare creditam; Concilia Constantinopolitanum, Lateranense & Nicenum II. Monumenta plura suppositicia memorarunt; uti Epistolam, titulo S. Basilii ad Julianum, Homiliam de

Unico amborum Testamentorum Legislatore, S. Joanni Chrysostomo adjudicatam; Pratum Spirituale Joannis Molchi, relatum nomine Sophronii, Dialogos de Trinitate; Historiam de Imagine Jesu Christi in Urbe Beryti, aliaque multa.

gillatim ante oculos ponere, aliquibus regulis hic in universum propofitis contentus ero.

REGULA PRIMA.

QUOTIES factum aliquod exequitur narrando Autor unus, quod a multis, testimonii æque in universum recipiendi, oppugnatur: tametsi veritas ab eo flet fortasse, qui solus loquitur; ratio tamen postulat, ut ab ejus sententia discedentes, in eam, quæ plures habet sectatores, descendamus.

REGULA SECUNDA.

SI unus vel duo Historici factum referant, de quo ceteri ne verbum quidem habent; audiendus est citius, qui refert, quam qui de illo verbum non habent. Accidit namque non semel scriptoribus non fuisse studium, ea litteris mandandi, quæ in oculis eorum versabantur; quod scilicet ita pervagata forent, ut fieri non posse videretur, illa a quopiam ignorari.*

REGULA TERTIA:

UBI quidam Autores factum varie persecuti sunt, circumspiciendum diligenter est, quid rei esset illis in eodem facto. Privata namque studia homines plerumque seducunt. Non tamen altius intimis eorum rationibus penetrandum est; expedit potius in iis vim facere, quæ nota sunt, quam in conjecturis, ex absconditis cordis affectionibus petitis, quæ dubiæ semper, incertæque sunt. Eadem præceptio anteferas Scriptores liberos, nullique addictos aliis, qui non possunt non sæpe numero Principum & Procerum ambitioni indulgere. Si tamen momenta hæc perspicue non constant, tibi eoræ sit, quæ contradicunt, auferre, & Scriptores, quoad veritas patitur, Scriptoris conciliare.

REGULA QUARTA.

SI duas Sententias discrepantes Multi e veteribus tuentur, liberum esto eam sequi, quæ tibi vero similior videbitur: itemque si Scri-

Hæc de causa Philo, & Josephus, qui diligentissime Templi Hierosolymorum Mira congesse-
runt, taciti prætereunt Probaticam Piscinam apud Judæos celeberrimam, cujus aquis morborum depellendorum inerat facultas. Novimus præterea a Scrip-
toribus multis in nullam gravissimarum

rerum cognitionem nos venisse, quæ in regionibus illorum gesta fuerant; eademque ab alienigenis didicisse. Ex. gr. si perspectum habemus, moris fuisse Imperatorum Romanorum, ut ante illos ignis gestaretur, id Græcis, non Italis scriptoribus debemus.

Diff. 1.
Diff. 3.

ptores inter Ecclesiasticos de Chronologiæ capitibus non conveniat ; ut
tociidem ferme sint opiniones, quot de re aliqua Tractatores ; quod ostendit
nobis Epocha Nativitatis Jesu Christi ; de qua alibi diximus, & tempus
Martyrii S.S. Apostolorum Petri & Pauli. * Tum Moderni, qui dis-
tracti sunt in Veterum testimoniis sectandis, possunt singuli eadem
probabilitate ejusdem prisce Scriptoris sensis adherere, quem sibi in Chrono-
logiæ duces adseverunt ; servato præsertim accurate, quem semel
adoptarunt, temporum ordine.

REGULA QUINTA.

Diff. 2. art. 2. 3.
4. 5.

NON existimaverim, esse redarguendum Autorem illum, qui Pri-
scum aliquem modo sequitur, modo deserit, secundum varias, de
quibus disputat, Tractationes ; atque illum cum aliis sive majore sive mi-
nore autoritate Scriptoribus Ecclesiasticis confert. Ea etenim conjecturis &
adjunctis esse potest, ut eum aliquando cogant eb eo desistere, cui antea
innitebatur. Verum aliorum judicium sit, nonne Critices accuratæ institu-
tion! respondeat, Scriptoris antiqui placito obtemperare, ceterisque omni-
bus anteferre super quodam capite ; super alio vero prorsus simili, ad-
junctisque iisdem affecto, nuncium ipsi remittere, cujus dictis senten-
tiam suam constituerat, atque alterius testimonium præferre, quem
antea repudiaverat. Multa protulit opus nostrum exempla hujus Criti-
corum de re Historica consilii ; quare unicuique hic attexam de re Chrono-
logica.

Tillem. Tomo 2.
annot. 2. in S.
Cron. pag. 193.
col. 2.

Declarat Tillemontius, mentem suam esse, Eusebio aures præbere de
Chronologia S. Lini, aliorumque Pontificum ad S. Pontianum usque ; Bu-
cherii vero ordine ceteros inde Pontifices enumerare. Quodnam est ipsius
propositum in hac se gerendi ratione ? nisi errasse Eusebium in Chrono-
logia Pontificum, qui paullo ipsum antecesserunt, accuratissimum fuisse
in Pontificum Chronologia, qui magis ab ipso remoti erant. Quapropter
Eusebius præstat per Tillemontium Autori Chronologiæ Bucheria-

* Alexander Chronicon spectans
Eusebii, Sanctos Apostolos Petrum
& Paulum vivere defuisse tradit
eodem, quo Nero, anno, qui per
ipsum tertius decimus, aut decimus
quartus est Imperii ejus, & Jesu
Christi 69. Alex. Hist. Tomo 1. l. 2.
2. Arr. 6. p. 27. Tillemontius in ve-
stigiis hæret S. Epiphani, qui Apo-
stolorum istorum Martyrium anno
collocat 66. Tillem. Tomo 1. annot.
40. in S. Petrum p. 557. col. 2. Bol-
landus e vivis ereptos credit, Nerva

& Vespasiano Consulibus anno 64. secutus
indicem Pontificum, Damasi nomen
gerentem, Bolland. April. Tomo 1.
p. 14. Baronius Hieronymo consen-
tens, existimat isthinc sublatos post
Senecæ interitum, nimirum anno 67.
Hier. in Chronico & de Viris Illust.
Dupinus tandem, dicto certe audiens
aliorum Antiquorum, affirmat, Apo-
stolos istos vitam pro Christo fuisse
non quidem annis 69. 67. 66. 65. sed 64.
Dupinus Diff. Prelim. pag. 192.

na: hic vero contra præcellit Eusebio. Eusebio quoque, inquit iste Criticus, primas deferre debemus, cum dicit, S. Linum proxime S. Petro successisse, & duodecim ferme annis Ecclesiæ gubernaculo tractasse; hunc excepisse Cleum, totidemque aut paulo amplius annis regnasse; tertio denique, Clementem sedem eandem novem annorum spacio obtinuisse. Nihilo tamen minus persuasum habet, non audiendum esse Eusebii testimonium, cum initium Pontificatus Lini refert ad annum 69, Cleti ad 81., Clementis ad 93.

*Idem annu.
1. an S. Clem.
pag. 577. col. 1.*

Idem 396. col.

Denique considerare libet, Scriptores Ecclesiasticos autoritate differre admodum inter se, si illos invicem compares, tum quod attinet ad approbationem a Conciliis factam Opusculis & doctrinæ aliquorum; tum quoad honorem ipsis præstitum, publice legendo in Ecclesiæ Officiis illorum Tractationes; tum denique quoad prærogativas a summis Pontificibus nonnullis concessas. Certo quidem certius est, cum de Scientiis humanis, de Historia, de Chronologia, & solis factis negotium est, Autoritatem Scriptorum Ecclesiasticorum tanti fieri duntaxat, quanti sunt momenta, quibus fuleitur. Qua de re Autori minus vetusto & celebri, factum conjecturis firmioribus statuenti, & vera manifeste tradenti, nemo dubitat fidem esse adjungendam, posthabito Patris etiam & Doctoris Ecclesiæ testimonio. Quamquam si conjecturæ ex utraque parte æque ducantur; res flagitat, ut præcellat Vetusli Scriptoris autoritas recentioris autoritati; sensa Viri Ecclesiastici sensis illorum, qui extra Ecclesiam sunt; testimonium denique Patrum & Doctorum Ecclesiæ, quorum Opuscula Conciliis probata sunt, & singulari honore ab Ecclesia affecta, testimonio Scriptorum Ecclesiasticorum, qui hujusmodi plausu glorioso dignati non sunt.

Cum autem dicimus, Autoritatem primum esse Critices principium, intellige, opus esse, ut facto alicui animum adjiciamus, illud testibus fide dignis roborari, Autore videlicet, judicio acri, exquisitorum gustu & probitate præstante, qui fabulis bellum indixerit, atque ab alijs

* In Concilio Romano, a Gelasio Papa celebrato anno 494. mentio fit Opusculorum Patrum, quæ suscipit Ecclesia: Jam nunc subsistentem est de Opusculis S. S. Patrum, quæ in Ecclesia Catholica recipiuntur. Opuscula B. Cyrilliani, Athanasii, Gregorii Nazianzeni, Basilii, Joannis Chrysostomi, Theophili Alexandrini, Cyrilli Alexandrini, Hilarii, Ambrosii, Augustini, Hieronymi, Prosperi, Dist. 15. Cap. S. Romana Ecclesia. In Concilio pariter Generali Constantinopolitano tempo-

ribus Vigilii Papæ, & Imperatoria Justiniani, Patres ejusdem Synodi, postquam pronunciarunt, se amplecti quidquid in quatuor prioribus Conciliis œcumenicis factum & decretum erat, subjungunt: Super hac sequimur per omnia & Sanctos Patres, & Doctores Ecclesiæ Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregorium Theologum, & Gregorium Nyssenum, Ambrosium, Augustinum, Theophilum, Joannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem, Præclum &c. Concil. V. Generale Coll. 3.

decipiendis, vel in fraudem inducendis alienus sit, ut nemo magis. Quod si Scriptores duo iisdem æqua ratione virtutibus pollerent, eorumque alteruter præter id ampliorem esse existimationem, fama melius constituta, & doctrina probatior: cujus sententia anteire deberet, ubi quam hic narrat, alter rejiceret? Satis apparet, hujus dictis homines fidem adhibuit, tamquam magis similibus veri; præsumptio certe isti faveret: idemque fere pronuntiandum esse arbitraret de Veteribus erga recentiores; de Scriptoribus Ecclesiasticis erga eos, qui sunt extra Ecclesiam, deque Patribus erga locum, quem ipsi in Ecclesia obtinuit doctrinæ ipsorum comprobatio.

Utrumque autem minime arrideret enunciatum istud, ratum saltem & constans habeo, non posse non unumquemque confiteri, testimonium Patris alicujus aut Doctoris Ecclesiastici de factis Historicis, petiit ab Opusculis, Conciliorum suffragio munitis, antefendum esse testimonio alterius Patris, cujus Scriptis eadem approbatio non accedit. Præstantia hæc obsequium significat, quod summis Viris istis debemus, & Ecclesiæ filiis apprimè congruit. Ac si tantum hoc pacto adversam Hæreticis viam iniremus, qui toti sunt in infirmanda Patrum auctoritate; vel ob id unum optimorum esset, opinor, Criticorum huic pronuntiato assentiri. Quem præterit, studium omne in eo posuisse Protestantæ, ut Patrum Ecclesiasticorum auctoritatem gradatim convellerent? Initio quidem dixerunt, Patres homines fuisse perinde ac nos fallere & falli haud nescios: illos adjumenta multa, quæ in hanc diem præsto sunt nobis, defecisse: facta minime expendisse pondere Criticorum; atque his Patrum testimonium super Historia Ecclesiastica elevarunt. Deinceps ventum est ad ipsorum auctoritatem contemnendam de factis, quibus aliqua est cum Religione cognatio, uti v. g. de quibusdam vetustis Ecclesiæ consuetudinibus: Post hæc non sunt veriti Patres deserere, imo ipsas illorum interpretationes Sanctarum Litterarum oppugnare. Postremo eorundem auctoritatem de Dogmatibus & Traditione penitus sustulerunt.

Ecce quam præcipientes dedit impudens & superba Critice Protestantes. Statim ac Criticus ingenti & licentiori animo instruitur, sibi magnopere cavet, ne credulus sit; atque in Magnæ Artis suæ luminibus confidit. A testimonio Veterum se subducit super eventis multis, quæ cum Sanctis institutionibus, & piis Traditionibus Ecclesiæ, jam inde a multis ævis acceptis, connoctantur. Quo vero pretextu? Propterea est, inquit, quod Patres multa ignoraverint, in quorum cognitionem Critice opera venimus; quod se totos dederint ad res majoris momenti perpendendas, quod denique Critica Facultate præditi non essent. Quot ne hujus Instituti exempla in medium protulimus? eo demum usque, ut Critici Ca-

tholici non pauci super hac re Heterodoxorum luminibus Veterum lumina postposuerint. Qui fines istos sunt prætergressi, quam metuendum est, ne illic minime sistant?

Pronunciati hujus itaque exercitatio necessitatem habere videtur, cum in scopulis evitandis, tum in ostendenda erga Ecclesie Patres observantia. Et sane si Concilia statuerunt, scripta eorum incorruptam & Catholicam doctrinam præferre; quamobrem facta Historica, doctrinæ permixta, majorem non atquirent veri speciem, quam eventa in Libris minus probatis reperta? Consequenter ex severioris Critices documentis extra controversiam est, Scriptorum Ecclesiasticorum testimonium Auctorum novorum cognitionibus anteferendum esse; atque inter illos, eorum opinionibus obtemperandum, quos majoribus Ecclesia honoribus est prosequuta: posita semper in adjunctis facti, atque in intimis Scriptoris virtutibus æqualitate. Quemadmodum nemo est subditorum aut inferiorum, qui citra assentationis & indulgentiæ notam, non possit aut debeat pluris facere Principis aut Magistratus, quam vulgaris hominis narrationem, si modo par utrinque probitas effulgeat: quare non oportebit in re Critica & Historica pendere magis eorum fidem, quos obsequio suo tot retro Sæculis honestavit Ecclesia, ac illos, qui apud ipsam tanta nunquam dignitate fuerunt? Illud etiam perspicuum est, meas Animadversiones eo usque non fieri, ut Sanctorum istorum Doctorum sensus prælatis, opinio contraria falsitatis sit insinulanda, eam tantummodo velim, eam fore minus probabilem.

Superest Veterum testimonium ad trutinam revocare quoad singulorum animis insitas qualitates. At re ista superius non uno loco delibata, atque toto ipso art. 6. Diss. 2. idem argumentum tractante, id unum hoc loci subnectam, animadvertendum scilicet esse, ut quanti sit ponderis testimonium Scriptoris vetusti certo constet. 1. Nonne in ejus Operibus accuratio, recta intelligentia, soliditas, & gustus rerum exquisitus deprehendantur. 2. Si pronus est ad hauriendum quodlibet Historiarum genus; si nimia credulitate laborat; si circumspeditionem in rebus post accuratum duntaxat judicium enunciandis ostendit. 3. Quibus verbis res efferat. Num verbis conceptis, & ambiguitate non fallentibus: num alicubi evertat, quod alibi confirmaverat; idque an obiter, & occasione oblata, an vero consulto, & summa rei excussa. 4. Si in Scriptis ejus locus est animæ affectionibus, partium studiis, præjudiciis atque ardori disputandi. 5. Nonne demum argumentum suum funditus assequatur; erroribus obnoxius sit, atque rerum, de quibus disputat, numeris omnibus absolutam noticiam habeat, vel in ipsis gerendis fuerit versatus.

Antequam porro deliberes, hujus ne potius, quam illius Scriptoris

Tom. I.

K k k k

pr-

*Diss. p. 9
§ 1. 1. 1. 1. 1.
§ 1. 1. 1. 1. 1.
§ 1. 1. 1. 1. 1.*

præfici testimonium amplectaris, præstat diligentissime penſitare, non modo ex quo fonte res ad ſe derivaverint; quem locum in Eccleſia teneant; quibusque animi dotibus ſint affecti; ſed naturam etiam factorum, quæ narrant, videlicet, an paucis nota ſint, an vero illuſtria; an vulgaria & ſimilia veri; an vero mira & minus credibilia; an denique in Autoris regione, an vero apud exteras gentes contigerint. Tandem intereſt dijudicare, num eventa ei perſpecta fuerint, a quo referuntur, numque illa a teſtibus oculatis, aut ejuſdem tantummodo ævi didicerit. Ad accuratum Criticum attinet, alterutri narrationi minime aſſentiri, quin adjuncta hæc omnia æqua lance ſuſpenderit; quorum conſideratio Autorum teſtimonio non parum exiſtimationis addere poteſt, vel imminuere.

§. II.

Regula de Conjectura, altero Critices Principio.

TOta ipſa Operis hujus Diſſertatio tertia in eo verſata eſt, ut ex-
penderet, quidquid ad Conjecturam ſpectat, tum quoad Regu-
las a Criticis inſtitutas ad rectum habendum germanorum Patrum ope-
rum, factorumque Historicorum delectum, tum quoad commodam Ar-
gumenti negantis exercitationem. Animadvertimus quoque multa in præ-
cipuas conjecturas, & magnum erratorum numerum collegimus, qui-
bus conſperſa ſunt Criticorum Volumina de argumento a conjecturis du-
cto: quare id unum reliquum in præſens eſt, ut præcepta nonnulla tra-
damus, quorum vi Uſum habebimus hujus alterius Critices Principij
magis ſibi respondentem.

Conjectura, ut a notione nominis ordiamur, argumentum incertum
eſt. Mediam obtinet ſedem inter cognitionem certam & *ſophiſma*; ut
aliquid magis aſſerat, quam *ſophiſma*, minusque ac certa cognitio. *So-
phiſma* nihil efficit prorsus, ad decipiendum inſtitutum eſt, & ſpeciei
multum, ſoliditatis nihil habet. Quod eſt cognitionis certæ, veritatem
hæc facit exploratam, utque mens ei conſtanter adhæreat. Media ita-
que conjectura inter utrumque, ita menti aperit veritatem, ut non
omnino iſta convineatur; ſive ut melius dicam: conjectura cognito eſt,
aliquod in veritate fundamentum ponens, haud ramen ſublatis omni-
bus in adverſum dubitationibus. Quo ſit, ut indicij tantummodo ſulta, &
rationibus non prorsus certis, unam probabilem opinionem gignere poteſt,

Probabilitas gemina eſt: alia, quam interiorem vocant, altera, quam
exteriorem appellant. Illa innititur momento ſimili veri, aut conjectu-
ræ rationi conſentaneæ; hæc vim habet in autoritate & ſenſu Erudito-
rum.

rum. Quibus animadversis licebit insequentibus regulas edere de gradibus probabilitalis, a conjecturis acceptæ.

I. Eo est major vel minor facti alicujus probabilitas, quo magis minusve rectæ & firmæ sunt conjecturæ & rationes, a quibus pendet.

II. Tanto æquius momentum aliquod est, quanto a pluribus Sapientibus hujusmodi esse cognoscitur. Quemadmodum etenim fieri nequit humano more, ut justa & recta sit ratio ulla, quia a Viris Sapientibus intelligatur, haud aliter quo pluribus probabitur, eo ad probandum constantior erit, & dignior, quæ audiat.

III. Inde fit, conjecturam, doctis indoctisque passim acceptam, eventum probabilius reddere, quam si ab aliquibus duntaxat admitteretur; simulque de gradu deici, quo illorum pauciores de rationis aut conjecturæ hujus, in quibus constitutum est factum Historicum, conveniunt. Accidit quoque, eventum diu pro certo aut maxime probabili habitum, fieri & videri falsum, minimeque propugnandum; quoties temporum consecutione emergunt Criticis firmæ adeo & conclusæ probantes de facti hujus falsitate conjecturæ, ut probabilitas antecedens evanescat, & nemo de ipsius ambigat suppositione. Quod forte contigit de primo Pontificum Epistolis, quarum fraus in Galliis præsertim est explorata.

Quapropter, si libuerit *Decretalium* propugnatoribus vacuo penitus animo has rationes librare, necesse erit, ut consueantur, testimonia Scriptorum ab his Epistolis, facienda minoris, quam conjecturæ fiant a Critice deinceps in ipsas inventæ.

IV. Tum eventum aliquod censeri potest minime probabile, cum nullo recto argumento roboratur; & sicuti huic vel illi conjecturæ major minorve inesse potest veri species; non secus Historia quædam majore potest probabilitate gaudere, quam alia.

V. Ut cognoscas rationis alicujus æquitatem, interest excutere, quodnam sit de illa Sapientum Judicium; nec satis erit, ut qui eam adhibet, illam ad rationis naturam exactam esse pronunciet. Videmus etenim crebro, homines ipsos Eruditos momentis uti judicio suo rectissimis; de quibus tamen, qui alieni a re sunt, judicium ferunt omnino contrarium.

VI. Ut argumentum aliquod reddat factum certo probabile, opus est, illud æquum esse & firmum; neque satis puto, dixisse nullam urgeri conjecturam in oppositum. Quo etenim Scriptor aliquis facto cuiuspiam ex prudentiæ legibus assentiat, non sufficit decernere, conjecturam suam rationi non adversari; sed necessum est ex instructo Sapientis, momentum suum rationi consentaneum esse, ut in hanc potius quam in aliam partem flectere possit.

VII. Non est inter probabiles recensenda Historia, in quam feruntur

conjecturæ adeo firmæ, ut partem adversam explorare convincant; si vero crescant, ut quoddam cognitionis humano more certæ genus efficiant.

VIII. Autoritas tum conjecturæ concedere debet, cum hæc iusta videtur adeo & recta, ut prudentis ingenii, minimeque occupati hominēs pro certo teneant, Autorem captum fuisse; cumque illum purgare nemo posset, quin anfractibus verborum, & responsis futilibus ureretur. Cum vero factum commodè testimonio confirmatur Scriptoris, qui autoritate aliqua præstat, qui explicate & citra ambiguitatem rem profert, cui nemo contradicit; neque colligere quis potest illum deceptum fuisse, tum autoritas conjecturæ antecellat necesse est.

IX. Ubi narratio æqua ratione instruitur & conjectura, non est satis, ut probatio destruat, aut factum rescindatur, in universum monere: *id in speciem esse non potest: metuendum est ne factum istud figmentum sit: dubitare est, illud e monumentis supposititiis depromptum esse; sed agentis generis responsa, & argumenta manifesta necessaria sunt, siue firmiora, siue eadem vi rem concludentia, ut inde conjectura infringatur, aut totidem ponderibus libretur.*

X. Quandoquidem fallaces frequenter sunt conjecturæ, solertis & moderati Critici esset, honoris loco ducere, nunquam a semita communi ad devia deflectere, nisi veritatis negotio compelleretur, tantumque abesse deberet, ut intelligentiam suam summis, qui ante nos extiterunt, Viris præire vellet, ut ipsi potius persuasum esset, nunquam se tutius iter ingredi, nisi quando ipsorum vestigiis insisteret.

S. III.

*Regula de Traditione; & de Usibus, siue consensu Ecclesiarum;
Tertio & Quarto Critices Principiis.*

QUI superius ostendimus, duo hæc Principia auctoritati & conjecturæ addenda esse; aliqua in præfens animadvertere debemus, ne mendaciis & fabulis aditus pateat in delectu germanarum Traditionum, neve cum falsis & popularibus permisceantur.

Non est hic recensendi, multoque minus examinandi locus varia Traditionum genera, de quibus disputant Theologi: satis erit superque in universum monuisse, triplicem esse Traditionem, nimirum Divinam, Apostolicam, & Ecclesiasticam. Eam dico Traditionem Divinam, quæ Dogmata a Jesu Christo Apostolis suis tradita complectitur, quæque Ecclesia perpetuo credidit, tametsi in Sacris Litteris non reperiuntur. Traditionis Apostolicæ nomine intelligimus eam, quæ ab illis constitu-

ta

ta est, non tamen in eorum Operibus legitur. Traditio tandem Ecclesiastica inducta est sive a Conciliis, sive a Pontificibus, sive ab Episcopis, & paullatim tacita populorum consensione in Legis naturam evasit. Thierius aliud Traditionis genus adjungit, quam *popularem* appellat, eaque est, quam Filius Dei ad Legis Doctores, & Phariseos sermonem habens condemnavit, neque Traditionis nomine insigniri meretur, quippe quæ veritati tanquam fundamento minime superstruitur.

Thierius Diss. de
Læcyma Pindus
nigræ. c. 13.
Gall.

Si quando Critici in Traditiones incidunt, quæ ipsis non sapiunt, factis habent, si dixerint per contemptum, eas esse Traditiones *populares*. Verumtamen agnoscant necesse est, uti probavimus, alias esse Traditiones præter Divinas, Apostolicas, & Ecclesiasticas, quas il ipsi transferunt ad usus suos: & Thierius ipse, fastidii super hac re delicatissimi, magnum earum numerum attulit, quæ ad triplex hoc Traditionis genus spectare nullo modo possunt. Quare dicendum, alias non desesse Traditiones n.ædas inter Traditiones Apostolicas & Ecclesiasticas hinc, illinc inter traditiones populares. Continent aliquando istæ res a Lege divina abhorrentes, nihil omnino pietati profunt, & sæpissime fabulam redolent manifesto; quique istiusmodi Traditionibus mentem adjicit, illusionem plerumque & superstitione obligatur.

Thierius Exort.
adv. Læu-pag.
182.
Item in desin-
fens adv. Læu-
pag. 15 & seq.

Traditiones vero, *Usus*, & *Consensus* Ecclesiæ, a nobis pro tertio & quarto Critices principiis habiti, cum vitiis istis nequaquam pateant, sive sunt facta Historica, sive Mores & Sanctæ Institutiones, sive demum quedam celebritates in Dei, Mariæ Virginis, Sanctorumque cultum institutæ, quæ ad pietatem excitandam, & Fideles Christi optimis exemplis imbuendos maxime conferunt; sive tacita Ecclesiæ consensione probentur, sive nobis proposita sint in *Martyrologiis*, *Missalibus*, *Kalendaris*, aliisque similibus Ecclesiasticis monumentis.

In istarum Traditionum numero percensere potes illas, quæ nos doceant, Deiparæ Parentes Joachimum & Annam nuncupatos fuisse; eosque absque liberis, Anna sterilitate laborante, consensisse; Christum Dominum in utero Virginis VIII. Kalendas Aprilis conceptum; in specula Christi nascentis bovem & asinum fuisse; Magos ante Purificationem puerum Jesum adorasse, eosque Reges, & tres fuisse; Mariam Dei Matrem non Ephesi, sed Hierosolymis spiritum posuisse; ejus corpus & animam ad vitam revocata; S. Josephum Virginitate semper floruisse; Myseria Resurrectionis, Ascensionis, & Pentecostes in dies incidisse ab Ecclesia celebratos, aliaque his affinia eventa, *Usus* sanctæque Institutiones ad Martyrum aliorumque Sanctorum Historiam pertinentes, quas uti verisimiliores Ecclesiæ complexa est, sive nobis in Libris ab ipsa adhibitis proponit.

Egre.

*Dupin de Be-
ne. C. de h. cap.
XI. pag. 276.
Gall.*

Egregias edidit regulas Dupinus, quibus germanæ Traditiones recte
dispicantur. „ Opus est per ipsum, 1. certo scire, Ecclesias universas
„ id a prioribus sæculis in more positum concorditer habuisse. 2. Pro ea-
„ dem re Partes testimonium dicere. 3. Moris hujus initium & institutionem
„ ab Apostolis deinceps non apparere. 4. Nullum extare in Veterum Patrum
„ Scriptis Morem isti contrarium. „ Tria documenta satis opinor accurata

*Diff. p. 75.
Dissert. de La-
crima Vindici-
ne p. 31.*

præbuit Launojus, ne in Traditionibus deligendis hallucinemur, eaque in-
serius recitavimus. Unum dumtaxat exhibet nobis Thierius his verbis :
„ Quod Traditionem vocamus, illud primo oportet multo ante institu-
„ tum fuisse, deinde ab uno ad alium manasse, deque illo testatos
„ consequenter gravissimos omnium aut pene omnium sæculorum au-
„ tores fuisse. „ Verum Dupini & Launoii Documenta ad apostolicas
ciclus cognoscendas Traditiones, quam ad nostras sunt accommodatio-
ra. Hæ nanque neque ab omnibus primorum sæculorum Ecclesiis rece-
ptæ fuisse, neque uniusmodi semper fuit illarum usus, neque plerisque
testes fuerunt Autores, qui tradunt illas : quod non obest, quominus
eas Ecclesia susceperit, licet fontes nobis haud indicet, unde effluerunt.
Quod attinet ad regulam Thierii, non potest illa Traditionibus, &
Ecclesiæ Institutis, de quibus modo, congruere.

Ut igitur nemo possit abuti Traditionibus, & Moribus, sive Consensione
Ecclesiæ, quas in Critices initis colloeamus ; utque cum Traditionibus
popularibus non permisceantur, & loco factorum & Institutionum ger-
manarum Traditiones Ususque fabulosi non invehantur.

I. Interest, Usus & facta Historica, quæ proponuntur, nihil vanum,
superstitiosum, aut inutile præferre.

II. In rem est, ut præsumi possit, Ecclesiam, Episcopos, aut alios,
qui ante omnes id rerum genus hauserunt, non hausisse inconsulta ra-
tione : tamen quænam fuerit, lateat in occulto.

III. Operæ pretium est expendere, an locus sit de Institutionum aut
factorum istorum veritate dubitandi. Si sit, argumenta superant clara
certa & evidentiæ, eorumque falsitas demonstrari possit.

IV. Institutiones, & facta ista nihil referant indecorum, ridendum,
nocens, haud probabile, aperte fabulosum, aut incredibile.

V. Oportet, Traditiones & Consuetudines istas nihil continere adver-
sum usus, & tempora, in quibus invaluerunt ; neque adversus digni-
tatem Virorum, quibus res est cum factis illis.

VI. Cavendum etiam est, ne Traditiones istas, Mores, & facta hi-
storica oppugnaverint & rejecerint Scriptores ejusdem ævi, aut alii, quo-
rum autoritas rerum illarum falsitatem nobis persuadere possit.

VII. Animadvertas item, num aperte pugnancia complectatur rei sum-
ma,

ma, an vero nonnulla tantum adjuncta a factis præcipuo dissentiant.

VIII. Requiritur insuper, ut siue objectas, siue obijciendas difficultates eludere conluse possis. Denique si quid esset in Traditionibus aut Moribus istis, quod ad leges hæc perfecte exigere nequires, nescis crediderim illud ante suppressere, aut amandare, quam serio reputes, nonne suppressio ista majori futura sit populis offensioni, ac pravus usus auferendus; atque anne magis expediret id sustinere, quod absque graviore offendiculo aut abrogare, aut refutare non potes.

Porro cum præcepta ista accommodari possunt Traditioni, consuetudini, aut factis alicui Historico, cujusmodi sunt pleraque a nobis paullo ante allata, siue quod illa tacita consensione probet Ecclesia, siue tradat nobis in *Martyrologio*, *Breviario*, aliisve, quibus utitur, monumentis: cum constans est, prudenter agere illum, qui hæc suscipit eo animo, eaque ratione, quibus ad nos traducta sunt; nimirum tamquam Traditiones, & facta veri simillima; non autem falli nescia. Equidem non video, qui possit Critice severior ab his admittendis se subducere. Quo etenim spectant omnes Magnæ Artis hujus præceptiones, nisi ut ad antiquitatem cognoscendam nos ducant, atque ut factis non assentiamur, nisi ad ipsius Decreta accurate redactis? Criticus tandiu ex recti & prudentis Critici Instituto agere censetur, quandiu ex pronunciatis istis consilium capit partis alicujus propugnandæ, eamque reipsa propugnat; quamquam accideret, ut interdum aceldie, rem intrinsecus falsam esse, aut similitudinis veri fines non egredi. Quare autem ulterius quidpiam postulare quoad Traditiones, Usus, aut facta Historica, de quibus disputamus? quandoquidem appellandæ sunt Traditiones, *Usus*, & facta *Critica*, videlicet, revocata ad eas leges, quæ nos ad illa recipienda inducere possunt, & dum recipimus, præstare, ut æquissime & sapienter agamus.

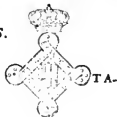
Eventis certe istis improbandis non est satis conqueri, ut centies repetunt, has esse Traditiones *populares*, & *vetustos errores*: si admittantur, patere adicum figmentis, fabulis, superstitioni. Traditionum istarum fontes obstrictos esse, atque ipsarum Autores ignorari: eas toti antiquitati occultas fuisse: Scriptores Ecclesiasticos nullam de his mentionem habere: vestigium ipsarum non esse nisi apud Autores nimis recentiores, minusque accuratos; aliquando etiam ab Operibus Apocryphis origine prima descendere. Ea denique frequens est quibusdam Criticis & semidoctis responsio, sine probatione causari, in *Martyrologio*, *Breviario* &c. fabulas multas insertas fuisse, & facta minime digna, quæ a Viro ratione utente recipiantur.

Quærelis omnibus istis, quas in Traditiones & facta, de quibus hætenus, urgent, satis respondimus in antea dictis. Illud unum addimus in præ-

præsentia : cum Ecclesia , Episcopi , & si placet , populus ipse in cognoscendarum consuetudinum & factorum historicorum istorum possessione a sæculis multis consistant , non sufficere , ut refellantur , argumenta negantia , vaga , & generalia , quemadmodum sunt modo memorata , congerere ; sed necessum esse , Autorum fide dignorum testimonium ajens atque disertum præsto habere , quod illa explodat , sive illorum falsitatem aperiat : aut momentis opus esse firmis adeo , & propositum efficientibus , ut sapientem & prudentem hominem cogere possint ad Traditiones & consuetudines istas contemnendas : aut denique deficientibus autoritate & conjectura , rem flagitare , ut ostendant , facta & mores illos , qui propugnantur , veros esse non posse ex documentorum , quæ retulimus , præscripto . Sique ex. gr. occurreret in *Breviario* factum aliquod falsitatis ingerens suspicionem , non sunt propterea cetera omnia ad fabulas ableganda ; sicuti non aspernamur Scriptoris alicujus testimonium , qui captus nonnunquam fuerit in narrando .

Ecce regulas judicio quidem meo necessarias , ut rectus sit Principiorum Criticorum usus . Nihilo tamen minus mihi ipse blandiri non auderem , hæc , quæcumque digessi in Opere isto , difficultates omnes æquare , scopulisque evadendis apta esse , quos in Historia Ecclesiastica offendimus . Neque etenim aciem meam longe adeo intendo ; satisque percipio , consilium hoc opere impleri non posse ; quandiu hominum tantummodo studio & diligentia negotium transigendum sit . Illud itaque commodi nacti erimus ex Regulis & Animadversionibus istis , ut si utraque satis solidæ videbuntur , ipsarum ope facile futurum sit , controversias multas , in quas distrahi sunt , & distrahantur adhuc Litterati homines , evitare : responsa reddere Veterum locis apposita : non deferere Traditiones multas , Sanctasque Institutiones passim in Ecclesia jamdiu receptas : obsequio majore prosequi tot sanctos mores , ad pietatem excitandam accommodatos : facta statuere , quin hic evertamus , quod alibi ædificavimus : eam vim Scriptoris Ecclesiasticis tribuere , quam merentur : justè & rectè genuinas Traditiones , sanctasque consuetudines a narratiunculis & Historiis , *vulgari tantum Sermone protritis* , fecerero : universa in Opere isto memorata incommoda fugere : extremo loco præstare , ut Critices usus magis sibi respondeat ; accuratior sit , & majus ex ipso in Litterariam Rempublicam emolumentum redundet .

F I N I S.

TABULA

RERUM PRÆCIPUARUM.

A

Aldia opus Criticis non probatur, pag. 179. & seq. item 183.

Aben-Efra perdoctus Rabbini flocci facit Masorethas, 424. quo tempore floruerit 444.

S. Aberti M. Acta suppositicia esse creduntur propter mira & prodigia minus similia veri, quibus constant 343.

Abgar Epistola ad Jesum varie Eruditorum animos distraxit, 110. 111. 114. 124. 133. 489. & seq. 563. 566. 586.

Christo nomen dedit ex Eusebio 133.

Abrahamus Ben-Diar Angelorum nomina narrat, qui per ipsum primos Patriarchas insinuat. 418.

S. Aetii M. Acta loquuntur de Imperatoribus cum singulari numero, tum plurali. 288.

Academiarum utilitas. 73. & seq.

Academia Gallica origo. 74.

Academia scientiarum & Inscriptionum. 74. 75.

Academia Italica, 73. 74. Londinenses, 75.

Acetrum usus in Textu Hebraico, 434 & seq. 452.

Acta Martyrum, & Regulæ ad vera & falsa internoscenda, 15. 330. & seq. 335. 337. & seq. 341. & seq. 358. & seq. 389. & seq. 399. & seq. 402. & seq.

Instaurata, præsidio Critices, 19. & seq. 61.

Non unum illorum genus est, 319. & seq. unde de prompta sunt, 331. & seq. 355.

Multa sæpe vitii sciant, 334. & seq. Noxæ germanorum, 338. & seq. 341. 343. 358. 363. 370. 376. 378. 384. & seq. 390. & seq.

Quænam Acta in aliorum exemplar lumenda sunt, 399.

Quoddam Conclusionis genus aliquando in illis repertum, non significat, ea, quæ sequuntur, addita esse. 291.

Ado Vide Martyrologium.

S. Adriani M. Nicomedienis Acta suppositionis notis sunt affecta. 370.

Adriani VI. Pontificis exemplum moderat.

tionis in censura Librorum. 155.

Adriano Imperatori anne Pii nomen datum fuerit, 284. Edicta non tulit ipse in Christianos, 347. 379.

Aristides ipsi apologiam obtulit pro Christianis. 182.

Aegyptus legebat Editionem Hefychii, cum Hieronymus Biblia vertit. 414.

Africanus Julius quæ tradat de Terræ motu in Christi passione. 597.

S. Agatha V. & M. exprobat in Quintianum nonne Actis ejus falsitatis suspicionem asserat. 370.

Agamenese Monasterium quo anno, & a quo erectum. 281.

S. Agnæ Virg. & Mart. Acta quam habeant apud Scriptores existimationem. 309.

Num Patres de illis Laudatorum instar locuti sint. 333.

S. Aldelmus Episcopus in Anglia Acta Martyrum collegit, 21. quid de illis senserint Critici, 135. 212.

S. Alexandri Episcopi, & Mart. Romæ Acta prodigiis referta. 344.

S. Alexander Martyr Lugduni in Persecutione M. Aurelii. 382.

P. Alexandri Operum Elogium, 65. 103. varie utitur ille Veterum testimoniis, 113. & seq. 122. & seq. 140. 146. 162. 163. & seq. 176.

citat crebro Scripta dubia & spuria, 196. qui se expedit a testimonio MSS., 255. quæ ducat argumenta a Veterum silentio, 272. & seq. 175. a conjecturis, 282. 304. 309. & seq. est a Carminibus Sibyllarum, & in Pimandrum Mercurii Trismegisti, 490. & seq. 494. & seq. contendit, S. Dionysium Areopagitam primum fuisse Parisiensem Episcopum, 518. 531. 535. ejus sententia de Libro Pastoris, 563. improbat, & probat Historiam Josephi, 165. 172. quæ ratione ostendat, falsas esse primorum Pontificum Decretales, 126. 272. duo tantum Librorum Apocryphorum genera admittit. 563.

Allegoria num adhibenda, 417. Judæi tempore Jesu Christi omne sere studium

- suum in illis ponebant. 410.
S. Amabilis Presbyteri Ricomagenſis Vita fabulis reſerta eſt. 243.
Amalea Urbs Ponti credit, ſe Evangelium a S. Petro audiviſſe. 600.
S. Ambroſii Opera, quæ ipſi tribuuntur, & rejiciuntur, 183. Patri hujus ſententia, ſequi quique poteſt mores Eccleſiæ ſuæ. 609
Ambruſius Petrus alius eſt ab Autore Hiſtoriæ Criticæ V. Teſtamenti, 295.
 412. ejus judicium de hac Hiſtoria. 407
Anaſtaſius Bibliothecarius collegit Adā MM., 21. Autor minus accuratus. 115
S. Andreas Apoſtolus. Variæ de Acto- rum ejus veritate ſententiæ, 125. 145, 210. 254. 298. 300. 599.
Andreas Cretenſis ait, Virginem Deiparam obſiſſe ſenio conſectam. 210
S. Andronicus M. in Cilicia Adā ſuſpicioſa ſunt Criticis, 372. 390. & ſeq.
Angelorum nomina, quibus Patriarchæ traditi in diſciplinam fuere. 418
P. Annarii Generalis Doctrinæ Chriſtianæ Theologia Poſitiva laudibus celebrata. 66
Anſelmi Episcopii Havelburgenſis mens de Baptiſmate Conſtanti, 581
Antheimus Episcopos Salaminæ Barnabæ corpus invenit. 121
Antiochia Apoſtoli nequaquam Concilium celebrarunt, & ſuppoſiti ſunt Canones novem, qui huic Concilio tribuuntur, 120. 146. 591.
Antonino Tigro Imperatori Juſtinus Ma- gnam Apologiam ſuam obtulit, 185. 380. 381.
Apocryphi multæ ſignificationes, 562. & ſeq. Vide Opera.
Apologia Monachorum, 122. & ſeq. S. Juſtini, 185. 380. 381. S. Melithonis, ibidem Ariſtidis. 582
Aponii opinio de Morte S. Juſtini nonne recipienda. 240
Atreſianæ Lectionarium Græcum quid ſit. 249
Apoſtoli num Symbolum confecerint, 113. 145. 591.
Arcadii M. in Mauritania immane ſup- plicium. 366
Arcanſii Hæretici in Cretenſi Inſula ini- tia poſuerunt. 193
Argumentum negativum geminum, 267. diſſimiliter a Criticis uſurpatum, 268. & ſeq. 271. & ſeq. 274. & ſeq. Argu- menti hujus incommoda, 275. Regu-
- læ pro recto Uſu. 276
Argumentum negativum depromptum a Si- lentio Litterarum ſanctarum, 390. & ſeq.
Arias Montanus. Quid ſenſerit Simonius de ipſius Verſione. 465
Ariſtarchus Samofatenus acutiſſimorum totius antiquitatis Criticorum unus, 90.
Ariſtarchus Chronographus quid de S. Dio- nyſio Arcopagita ſenſerit. 555. 582
Ariſtides Philoſophus Athenienſis Apolo- giam pro Chriſtianis obtulit Adriano Imperatori. 582
Ariſtoteles temporibus Criticæ florere cæ- pit. 89
Arnaldus Andilliacenſis a Metaphraſte decerpſit partem Vitarum ejus de San- ctis Illuſtribus, 215. 227.
Arnaldi regulæ, ut probet, narrationem Hegeſippi de Martyrio S. Jacobi fabu- lis redundare, 262. 327. & ſeq.
Arium Liberalium caſus, & inſtauratio, 36. 72. 86.
Aſcenſio Jeſu Chriſti quo die contigerit, 133. 179. Mira, quæ patrabat Deus ſingulis annis in Eccleſia, quam S. He- lena extruendam curaverat eo in loco, unde Chriſtus celos concendit, 186. Feſtum Aſcenſionis ab Apoſtoliſ con- ſtitutum. 570. 597
Aſſumptio B. Virginis. Vide B. Virgo.
S. Aſperii M. Adā nunquid in falſitatis ſu- ſpicionem venire poſſunt, 289. imma- nitas ſuppliciorum ejus, 366. 369. quæ ad Proconſulem habuit, dum torque- retur, 373. Munera ipſi promiſſa ſunt Imperatorum nomine. 375
S. Aſperius Episcopos Amaleſus, Auditor Vitæ S. Euphemie Martyris. 333
S. Athanaſius, Autor Vitæ S. Antonii, 296. Locus eſſet dubitandi, an Liber adverſus Arianos ejus ſit, 299. & ſeq.
Athorum origo in Gallis, atque in Ita- lia, 96. qui adverſus enſcripſerint. 65
S. Audifax M. quæ ad judicem dixerit, 370
S. Auguſtino tributa Opera multa ſive probata ſive rejecta, 185. utrum ipſius ætate Fides Conſtantiſ Univerſam pervae- rit. 550. Conſtantiſ appellat Prin- cipem Chriſtianum, 574. teſtaſur va- rias Eccleſiarum inſtitutiones unitæ non eſſe, 609. ejus ſententia de teſti- monio Autorum Eccleſiaſticorum, 611
S. Avitus Episcopos Viennenſis gratulatur

CLO.

Clodoveo de illius Baptismate, 142. deceptus est in factis multis. *ibidem*.
Marcus Aurelius Imperator, mira pro eo facta, 165. Non fuerunt duo simul Imperatores ante ipsum, 284. & seq. S. Justinus oculis ipsi parvam suam Apologiam, 285. an Edicta in Christianos tulerit. 378
Aurelianus Imperator nonne Edicta promulgaverit in Christianos. 580
Authentici variaz significationes, 460. 464
Autores, qui Martyrum Acta collegerunt, 20. & 60. qui Historiæ Ecclesiasticæ incubuerunt, 26. 31. 37. & seq. quique MSS. 38. & seq.
Autores Polyglottorum, 39. Bibliorum Lingua vernacula, 40. Prolegomenorum in Scripturam Sanctam, 41. Grammaticarum pro Linguis, 14. Collectionum Græcarum & Latinarum Conciliorum, 46. 47. Canonum Apostolicorum, *ibidem*. Patrum Græcorum, & Latinorum, 48. & 49. Bibliothecarum Autorum Ecclesiasticorum, 50. Epimeridis Sapientum &c. 51. & seq. Chronologiæ & Geographiæ, 55. & 56. Historiæ Veteris testamenti, 57. Centuriarum Magdeburgensium, *ibidem*. Operum Theologiæ *Postiva*, 64. Tractatum Controversiarum, 65. de Theologia Dogmatica. 64
Autores, qui falsos Mysticos oppugnaverunt, 69. qui veram spiritus dirigendi rationem instituerunt, 70. qui Rituum Superstitiosorum levitatem demonstrarunt, 71. qui in Humanis litteris restituendis insudarunt. 72
Autores Academicarum, 74. Eloquentiæ Sacræ & Forensis, 76. & 77. de Notitia Tabularum antiquarum, &c. 83. Tractatum Criticorum in Sacra Biblia, 90. de Diplomatica, 396. 401.
Autores Ecclesiasticorum genera quatuor, 31. parvo in honore habiti a Criticis, 110. & seq. 165. de quibus cautum esse debet, ubi illorum testimonio refragari oportet, 122. si in re Critica necessum est, eos fide ingenua, optimique moribus præditos esse, 137. & seq. nefas est eorum nomini detrachere suspitionibus & accusationibus, 138. & 140. non est eludendum ipsorum testimonium, quamquam res narrent laudatorum instar, &c. *ibidem*. & 360. præsto ipsis fuerunt adjumenta multa, quæ desunt recentioribus, 174.

Non est magni facienda ipsorum dictionis varietas, 294. quantumvis sancti sint, nulla tamen lex urget, ut credamus verum, quicquid referunt, 611., plures viæ unde facta, quæ tradunt, accipere potuerunt, 108. 611. & seq. quoniam est eorum autoritas gradus, 569. 621. Regulæ, ut absolute intelligantur, 10. & seq. 150. Vide *Regula*.

Autores Græci Criticorum judicio minus accurati, 135. & seq. 190.

Autores profani alicui esse possunt Historiæ Ecclesiasticæ emolumentum. 29

Autores Critices. 89. & seq.

Autor Lectionis Patrum scribit, extare bonam & malam Criticem, 5. ipsius regulæ, quibus Patres non sine utilitate legamus, 10. 12., quæ requirit in Scriptore, ad Historiam Ecclesiæ texendam accedente, 11. quod proferat judicium de Editionibus Erasmi. 48

Autor Dissertationis, editæ anno 1703. de S. Dionysio Areopagita qualitates aliquas recitat, ipsius sententia necessarias, ut negans argumentum bonam possit sufficere probationem. 276

Autor Problematis de Libris, S. Dionysio Areopagitæ tribuit. *Vide Problema*.

Autoritas primum Critices fundamentum, 108. & seq. 610. quo pacto id intelligendum. 624

R. Azarias contendit, Puncta vocalia Alphabeti Hebraici ita vernula esse, ac alia Elementa Hebraica. 434

B

Bailletus. Judicium de ipsis Vitis Sanctorum, 19. 24. 63. Ejus Critices in *Autores* Actorum Martyrum, &c. 20. 135. 137. 310. & seq. falso monachos accusat veluti inventores fabularum illarum, quæ occurrunt in Gestis Sanctorum, 22. & seq. Vitiæ ipsius Summa, 101. utrum firma & rata sit accusatio, quam in Metaphrasten intencavit, 253. & seq. 227. quid senserit de Menzæ Græcorum, quo ea modo usurpaverit, 188. & seq. diverfos habet Chronici Alexandrini Usus, & *Prædestinati* Sirmondi, 191. & seq. nullius frugis videntur cautiones ejus de monumentis falsis & dubiis, 294. & seq. 290. & seq. 204. & seq. 210. & seq. finistrum de Metaphraste judicium, 214. a quo tamen deprohmuit multa pro lucu-

- brandis Sanctorum Historiis, 217. cur
Autorem hunc non citet, 218. & seq.
221. & seq. ejus Paraphrases collatæ cum
Paraphrasis Metaphrastis, 153. &
seq. 227. & seq. 234. & seq. non semper
viam sequitur & rationem, quam sta-
tuerat; nimirum ne pro Sancti alicujus
Historia Autores citaret sæculo plus re-
centiores, 239. & seq. Regule ad Opti-
mum Historicum informandum, 247 qui
utatur argumento ducto a Veterum ſu-
lento, 270. & seq. 2 rerum convenien-
tia, ab iis, quæ fieri potuerunt: &c.
279. & seq. ex Autoris hujus regulis du-
bia esse possent multa MM. Acta, 330.
& seq. 338. 341. 343. 348. 358. & seq. 363.
& seq. 370. & seq. 375. & seq. ipsius Re-
gulæ de verbis parum honorificis Scri-
ptorum pauci pendendis, ab ipso ali-
quando proditæ, 481. & seq. regulæ,
de Miraculis, 344. & seq. vulgares sepe
adhibet Traditiones, 601. quid sentiat de
figura *Labari* Constantiniani. 613
Balti Jewitæ sententia de Oraculis Paga-
norum. 148
Calistus meditatus fuerat novam Conci-
liorum Collectionem, cujus primum edi-
dit Tomum anno 1683., 47. judicium
quod tulit de Historia S. Mariæ Ancil-
læ. 508 517
Calixtus documentum de modo, quo a præ-
claris antiquitatis Viris descendendum
est. 123
In *Baptismo* an triplex immersio a Cano-
nibus Apostolicis instituta esset, 120.
234
Calixtus puer M. noane morte pro Christo
afflictus cum S. Romano. 270
Car. erinus Cardinalis quæ scripserit ad P.
Morinum de Critica Sacra Cap. II. 407
De S. *Barnaba* Epistola Sapientum judi-
cium, 111. 114. 124. 128. 162. 164. 283. 495.
& seq. 563. 565. 567. repertum est in il-
lius Sepulchro Evangelium S. Matthæi,
121. 141.
Carolinus Cardinalis. Doctissimorum de
ipsius Historia Ecclesiastica sententiæ,
29. ratio, quæ ad id opus navandum
ductus est, 58. Ejus Vitæ Compendium,
ibidem, quænam sint ipsius judicio ger-
manorum Actorum Martyrum Notæ.
338
S. *Bartholdmaus* Apostolus num apud Indos
Evangelium S. Matthæi reliquerit. 118
S. *Basilii* Ancyranæ Presb. & M. Acta Mar-
tyrii nunquid aliquibus rebus consent,
- operi absoluto adjunctis, 573. præcla-
rum Sancti hujus facinus. 374
Basilii Seleuciensis Gesta de S. Thecla V.
& M. ab ipso conscripta, admissa & re-
jecta, 306. 508.
S. *Basilii* M. Comanenſis Acta a Criticis
explosa, tanquam dubia propter Mira-
cula, quæ in eis narrantur, 351 propter
Conciones in illis repertas, 360. propter
voces contumeliosas in Judices jactas.
370
Basilii opinio de argumento negante, 277.
278.
Beda Ven. Liber de Locis Sanctis sufficit
crebro argumenta Criticis, 186. 197.
Varia de illius Martyrologio Sapientum
Judicia, 531. 539.
Bellarmini Cardinalis judicium de Vicis
Sanctorum Metaphrastis. 222
Behtlerus, Vicus prope Hierosolymam,
ubi extat puteus admirandus ex D.
Gregorio Turonensi. 613
Bela. Ita nuncupatur exemplar N. T.,
servarum Cantabrigiæ, & Lectiones
continet, quibus Litterati Viri non ac-
quiescunt, 250. ubi MS. hoc repertum
fuerit. *ibidem*.
Biblia Lingua vernacula, 41. Critice Bi-
bliorum Temporibus Hieronymi usque
actissima, 191. gemina sunt Indorum MSS.
Biblice 123. & seq. Vide MSS. *Bibliorum*.
Verfones *Bibl.*
Bibliotheca Scriptorum Ecclesiasticorum,
31. 32. 33. 50. Manuscriptorum, 40. Bi-
bliorum. 43
Birkhedii conjectura qua probat, Opera
primis Patriarchis tributa non esse sup-
posititia, 585
Blennus Maria Joanna Monialis Santissimi
Sacramenti Opera multa in vulgus edi-
dit. 62
Boilans Despravius in quo sitos esse put-
et Operis uniuscujusque sales, 10 ipsius
est gloria, quod Satyræ pudorem &
moderationem reddiderit, 86. Auctor est
duarum Epistolarum ad Vivonium da-
tarum de ipsius in Fretum Mamerri-
num ingressu. 295
Boilans Autor Historiæ flagellantium.
Multis mendis vitatur Opus hoc, si
Thierio fides. 80. 390
Boilands, quique illum secuti sunt. To-
tius Operis consilium, & argumentum,
61. causam suscipit Legendæ Auræ
Jacobi de Voragine. 219
S. *Benedicti* M. Opera Mira in ejus Manuscriptis

Adis recitata. 352
Agnetus Episcopus Montis pessulani Vi-
 tam S. Dionysii Episcopi Parisiensis con-
 scripserit, 341. 333. 384.
Agnetus Episcopus Meldenis Quietismum
 damnat, 68. vituperat Criticos, qui fal-
 laciis Protestantium præjudiciis ad-
 hærent, 149. Instructio Pastoralis Præ-
 fatus omnia in Indice Operum ejus, 176.
 narrat exitum Critices Veteris Testa-
 menti, 407. & N. Testam. Trevoltii im-
 pressum condemnat, 470 & 473.
Agnetus Romani autoritas facere non po-
 test, ut fabulas germanarum Historiarum
 instar habeamus. 604. 607.
Agnetus in Actis MM. possit ne esse in-
 dicium vetustatis & autoritatis, 338.
Agnetus opinio de quadam Demonstratione
 Cartesii. 521
Agnetus non distinguit corticem a papy-
 ro Egyptio. 397
Agnetus Regine Privilegium Xenodo-
 chio Augustodunensi concessum num si-
 dum sit. 254.
Agnetus e Societate Jesu edidit in lucem
 Pontificale nomine Damasi, 81. ejus
 Chronologia videtur Tillemontius. 612.
Agnetus Dei Joannes Ministri Montis
 Pessulani ostendere nititur, Historiam
 S. Mauritii & Sociorum opus esse com-
 mentitium. 480

C

Calala Definitio & divisio. 417
Calala Marii in quo sita sit Concordan-
 tia Hebraica, 410. & 448.
Calala Papa e. truendam curavit Eccle-
 siam Deiparæ nuncupatam trans Ty-
 berim. 182
Calala quid dupliciter esse potest, 107.
 parum conveniunt Critici de hujus vo-
 cis significatione. 563. 566
 De **Calala** Critice judicium, 408. cujus
 opera lucem aspexit. *ibidem*.
Calala Secta Judæorum Rabanistis ad-
 versa. 476
Calala usu Scriptoris insinuat, 39.
 usu Typorum. 87. & seq.
Calala Magnus Imperator, & Rex Gal-
 liarum humanarum Litterarum insinua-
 tor, 36. Institutor Universitatis Pa-
 risiensis. *ibidem*.
Calala Calvus Rex Galliarum. Vide *Com-
 pendium*.
Calala primus est, qui de Carminum Si-

byllinorum veritate dubitationem mo-
 verit, 147. & 484.
 De S. Catharina V & M. Translatione ab
 Angelis in Montem Sinai quid sentien-
 dum sit. 605.
Calala Regulæ ad dignoscendas bonas Pa-
 trum Editiones, 11. ad internoscendum
 Opus Suppositum ab eo, quod non item,
 160. judicium de Centuriis Magdebur-
 gensis, 58. de Chronico Alexandrino,
 191. de Metaphrasie. 214. 222
Calala nomen, quid significet, 544.
 548. non habemus adhuc illius rectam
 notionem. 568
Calala Magdeburgenses, earumque au-
 tores. 58. Vide *Syllabus*.
 S. **Calala** Episcopus Parisiensis colle-
 git Acta Martyrum, 21. Warnabarius
 ad ipsum misit Acta trium Geminorum
 Lingonicæ Civitatis. 161
Calala Monachi Opera a Baillete judica-
 ta. 24
Calala Autor Ephemeridis Sapientum
 confectæ Rotherodami, cui tribuitur
 Historia Joannæ Papiæ. 167. & seq.
Calala Abbas quam mat erici partem ad
 Historiam suam Ecclesiasticam concul-
 lerit. 103
Calala primi num merito accusari po-
 tuerit de suppositis multis fallacibus
 monumentis, 142. mos Christianorum
 Orientis sexta die Januarii. 163
Calala Alexandrinum, opus autorita-
 te carens per aliquos Criticos, 191.
 in germanis MSS. Sigeberti non reperies
 fabulosam Papiæ Joannæ Historiam.
 267.
Calala difficultates, 30. quantæ sit
 Historiæ Ecclesiasticæ utilitas, 55.
 Regulæ ad conciliandos Chronologos.
 56
Calala Monachos consulit quidam
 Archiepiscopus Lugdunensis; ut ipsi
 Passionem Jesu Christi emendarent, at-
 que ad se mitterent. 24
Calala Opera quomodo sint. 217
Calala Alvernæ caput. Sandi qui
 in hac Urbe coluntur, & Martyriom
 Gallieno Imperante subierunt. 539
 S. **Calala** M. Acta num in suspitionem
 veritatis venire possint, 189. ejus Mar-
 tyrii crudelitas, 366. 369. quæ Procon-
 sulem allocutus fuerit, dum torqueretur,
 373. multa ipsi Imperatoris nomi-
 ne pollicentur. 375.
 S. **Calala** Pontifex, Episcopus Romanus

- a S. Petro constitutus, 169. totam dignitatem Lino & Cleto secundum aliquos celsit, *ibidem*, 580. 623. contendunt, suppositicia esse Acta ipsius Marcyrii, 132. 304. & seq. an S. Dionysium in Gallias miserit, 324. 327. 331., dissimiliter utuntur Critici Constitutionibus Apostolicis, & Recognitionibus S. huius Pontifici tribuit, 178. & seq. Ejus Epistolæ ad Corinthios, & ad Sanctam Jacobum probatæ & improbatæ, 122. 123. 190. 299. 304. 301. & seq.
3. *Clementis* Alexandrinus fama apud Criticos laborans, 200. & seq. 210. unde hauriet Traditiones multas, & quoties Evangelium secundum Egyptios & Nazænos citaverit, 107
- Clericus*, qui definitur Criticeo, 1. Regulæ ipsius ad MSS. emendanda, 8. ad Autores recte intelligendos, 150 ad Opera spuria dispicienda, 238. parum gerit morem antiquitati, 174
- Cletus* Pontifex quot annis Ecclesiam rexit Romanam, 623
- Cleto* Rex Galliarum quo die unda Baptismatis locus, 142
- Clunia-Columa* Urbs Hispaniarum. Estat in illa vetus Inscriptio, quæ argumento esse potest, Fidem Hispanis nuntiata fuisse ante Neronis ætatem, 540
- Celsinus* Presbyter Oratorii animadvertit, Gregorius VII. iussisse, Papæ ritulum impostum solis Romanis Episcopis tribuendum, 388. effectus ipsius moderationis in adversariis resistendis, 482. contendit, Pipino regnante, opinionem vulgare cepisse, de S. Dionysio Areopagita, Episcopo Parisiensi, 353
- Cenova*, Urbs Vasconicæ, quare hoc nomine donatæ, 614
- Cenovevillæ* delevit a Gestis Sanctorum, quæ in lucem edidit, cuncta Mira facta, quæ absunt a Sacris Litteris, 148. & 349.
- Compendium* in Abbatia S. Cornelii Carolus Calvus Gallorum Rex inscribendum curavit aureis Litteris *Antiphonarium* Gregorianum, in quo testatur, a S. Clemente Dionysio Areopagita in Gallias ablegatus, 327
- Conciliorum* Collectionum Autores, 46 & seq. In Concilio Francofordiensi aperitur calliditas Elipandi Episcopi Toletani, 92. In Lateranensi Rodericus
- Episcopus Toletanus irritas reddit perbulationes Compostellani, *ibidem*. An posterioribus Conciliis jus sit priora corrigendi, 176. Concilia perpetuo adhæserunt veteri doctrinæ custodiendæ, 300. an *Æcumenica* laudantia Opuscula quædam apocrypha ulam ipsi tribuant auctoritatem, 620
3. *Concordii* Presbyteri & M. Acta sunt *authenticæ*, 339
- Conjectura* alterum Critices fundamentum, 108. 258., ipsius ootio, 6:6. conjecturæ rei innatæ & assumptæ, 307. minus solidæ, 385. & seq. conjecturæ ad delectum habendum Operum Patrum, 258. & seq. de Falsis Historicis, 261., & seq. de Dogmatibus, 298. & seq. utrum conjecturæ multæ in unum collatæ argumentum certum sufficere possint, 310. & seq. & 314. conditiones, quæ in germana Conjectura desiderantur, 337. coojecturæ Criticæ adversus Traditiones, & Consuetudines Ecclesiæ, 604. & seq. Regulæ de conjectura, 259. & seq. 261. 627. & seq.
5. *Cononius* Martyris Iconii Acta haberi possunt, ut Proconsularia, 325. 339. Mira pro ipso facta, 350. num modus, quo Judicem est allocutus, aliquanto acerbus fuerit, 371. an Editor Adonrom ejus quidpiam addiderit ex Marce suo, 386
- Consensio* Ecclesiarum quartum Critices principium. Vide *Ecclesia*.
- De Constaniani* Magni Baptismate variæ sententiæ, 140. 371., & seq. & 381. an ante Mortem Christianam fidem professus sit, *ibidem*, & 371. & seq. qua pietate dies festos colverit, 373. S. Augustinus eum Christianum Principem appellat, 574
- Constitutiones* Apostolicæ citatæ & rejectæ, 120. 128. 273. Vide *Baptisma*, & S. *Clementis*.
- Consulatum* qua occasione acciperent Imperatores, & Cæsares Romanorum, 56
- Controversarum* Autores, 65
- S. *Cornelius* Papæ Epistolæ qua ratione ad nos pervenerint, 171
- Corpora Sanctorum* quo tempore primura erui incæperit homines, 21
- Cortæ* qua differat a papyro *Ægyptio*, 397
- Consi* Præsidis opinio de Critice, 1. fateretur hic Eusebium offendisse multis,

26. quo primum tempore cœperit operam dare Ephemeridi Sapientum. 52
- Craffetus* e Societate Jesu propugnat Libros Sibyllarum. 484. 486. 488.
3. *Crescennius* Discipulus S. Pauli. Sensa Criticorum de ipsius adventu in Gallias, 167. 197. nonne illum D. Paulus in Gallias, an vero in Galatiam miserit, 553. 543. & 547.
- Critici* definitio, eidem objecta res, 1. & 4. ejus utilitas, 2. 3. 30. ejus conditiones, 2. necessitas, 16. & seq. 19. 25. 31. 36. & seq. fructus, 39. nique ad 89. ejus lumina, 91. fundamenta, 108. & seq. 121. & seq. 593. & seq. 596. Vide *Regula*, Ipsi Regulae, ejus Historia, atque illius insinatio, 89. & seq. Cui tribuenda sit, 95. ejus primi Autores, 90. bona & prava Critice, 5. Malus Critices usus in negotio Religionis, 475. & seq. aliis in rebus, 479. & seq. vitia Critices, 560. & seq. 593. & seq.
- Critici*. Minus eorum veteribus Scripturis Ecclesiasticis obsequium, 17. & seq. 109. & seq. 456. & seq. sine probatione ab eorum testimoniis recedunt, 436. & seq. 518. 569. 571. illud responsis parum firmis extenuat, 200. & seq. circuitu eludunt, 132. & seq. aliisque modis, 137. & seq. 210. & seq. anteterunt sæpius Hæreticorum lumina Patrum dictis, 144. & seq. delent nonnunquam Prodigia a Gestis S.S., 148. 243. 248. & seq. tribunt Scripturis Ecclesiasticis sensa, quæ nunquam ediderunt, 150. & seq. 160. & seq. celebrant laudibus faventes sibi, adversarios autem contemni habent, 165. 171. & seq. contendunt se pluribus, quam veteres, præstare cognitionibus, 174. & seq. varie utuntur Libris, Scripturis nonnullis tributis, 178. & seq. 181. & seq. 183. 188. 194. & seq. 210. & seq. 530. 538. & seq. Manuscriptis Codicibus, 248. & seq. de argumento deprompto a Veterum Silentio, 266. 270. 274. usque ad 77. de Titulis, 184. & seq. de tempore, quo facta contigerunt, 290. & seq. de Stilo Autorum, 293. & seq. incommoda principiorum suorum, 134. 143. 205. 308. 362. & seq. 484. & seq. 494. & seq. 500. 504. 507. 514. 536. 608. 613. quæ mutuo sibi exprobrant, 164. & 519. quoniam pacto utuntur pluribus Martyrum Adis, 327. 330. 334. 334. 338. 363. 370. 375. 377. 384. 389. 395. 401. utrum ipsæ integrum sit Vulgatam expendere, 416. 469. nli sunt Critice ad invidendam Religionem, 475. & seq., male nli sunt eadem, 479. & seq., modi adhibendi, ut inter Criticos conveniat, 521. videntur citius complura Historiæ Ecclesiasticæ facta obumbrasse, quam illustraverint, 524. & seq. rationes minus rectæ, quas adhibuerunt, 526. & seq. usque ad num. 541. in constantia Criticorum de modo autoritatis, testimonio Veterum tribuendæ, 569. conjecturæ ipsorum in Traditiones & Contradictiones Ecclesiarum, 604. & seq.
8. *Cyriacus* Episcopus Carthaginensis laudat locum S. Joannis de Trinitate, 249. Usus varii Criticorum de ipsius Epistolis 66. & 67. ad S. Stephanum Pontificem, 172. 252. 255. 273. 514. 547. momenta, quibus possumus ipsi adjudicare Epistolas de Baptismo Hæreticorum, 294. Deus illum multa docuit Visis & Revelationibus. 611
5. *Cyprianus* Orientis Liber de Confessione, ejus nomine insignitus, an ipse sit, 561. & 570.
5. *Cyrelli* Pueri & Martyris Actorum, a Bollandi decetporum, collatio instituitur. 229. & seq.
5. *Cyrelli* Episcopi Gortinenis Adia omnes veritatis notas habent. 524

D

5. *Damasus* Pontificali ipsi tributum. Variæ sententiæ de illius Autore, & de tempore, quo scriptum est 180. & seq. Pontifex hic imperat Hieronymo, ut novam edat Bibliorum Versionem ad Hebræos Codices exactam, 413
- Darius* Hyllaspes an Templum Hierosolymitanum insinaverit. 172
- Davidis* Posterii, inquisiti a Domitiano & Vespasiano Imperatoribus. 119
- Decii* Imperatoris Edicta ipsius nomen gententia susceptione attinguntur, 575. Differunt Persecutiones Decii & Valeriani, 384. & seq. an hoc Imperante Septem Episcopi Fidem pene intermortuam ab interitu Irenæi in Gallias rursus florere fecerint. 525
- Decretales* Pontificum editæ Romæ 1591. 47.

47. dissimiliter sentiunt Critici de Decretalibus primorum Pontificum, 125. 273. & seq. 571. cui tribuatur collectio ipsarum. 164. & seq.
- Demetrius Phaleræus* delectus a Ptolomeo Philadelpho ad censeiendam Bibliothecam suam Alexandriæ dat Litteras ad Summum Sacerdotem Eleazarum, ut ad se mitteret Judæos, Græce redituros Biblia Sacra, 312. conjecturæ quæ factum hoc minus probabile reddunt, *ibidem*.
- Demonstrationis* Cartesianæ natura. 532.
- Des cartes*, Latine Cartesius Renatus. An varietas opinionum, ex ejus placito, oriatur ex varietate temperationum. 523
- Despiciens* Claudius Doctor damnatus fuit a Facultate Parisiensis, quod in Legendam Auream concionem habuerit. 14
- Diaconi* an bonorum Ecclesiasticorum administrationem habuerint, 179. 601. utrum potestas ipsis fuerit absolvendi a peccatis. 567
- Dioctetianus* Imperator, quibus rationibus adductus fuerit, ut Purpuram deponeret. 574
- Ad *Diogenem* Epistola Justiniani num ipsaria. 308
- S. Dionysius Areopagita*. Diversæ Scriptorum opiniones de Libris, ab hoc Pauli Discipulo nuncupatis, 114. 148. 157. 158. 173. 261. 298. 308. de ipsius in Gallias Missionem, 114. 134. 142. 143. 157. 172. 241. 277. 525. & seq. 535. 545. 599. Argumenta in utramque partem, 527. 530. 532. 537. 543. 547. 548. 552. 599. judicium Critici, nulli parti addicti, in rem hanc, 534. & seq. Præcepta ad hoc factum examinandum, 542. & seq., Traditiones duæ de ipsius adventu in Gallias, 581. & seq. quæ nam sit probabilior. 552. & seq.
- S. Dionysius Alexandrinus* non mediocriter veritatis erat in Arte Critica. 394. & seq.
- Dionysius Halicarnassæus* creditur fuisse egregius Criticus. 90
- Diplomatici* nomine quid intelligatur, 396. Scriptores, qui Artem Diplomaticam sive propugnaverunt, sive oppugnaverunt. 401. & seq. quinam in ejus rectum usum regulas conderint, 396. & 403.
- Discipuli* Jesu Christi septuaginta duo delecti ad exemplum Moïsis, 179
- Dodwelli* de Rescripto ad Præfectum Galliarum super Martyribus Lugdunensibus, 288. multa profert exempla, ut probet, in Ecclesia sæpe Deum hominibus doctrinam indidisse Visi & Revelationibus. 611
- Dogmata*, quibus constat Opus aliquod; an illud coarguere possint falsitatis. 298. & seq.
- S. Denotianus*. Vide *Regarianus*
- De *Dormientibus* septem Ephesi, & Martyribus dissimilia hominum placita. 512
- S. Derivatus* V. & M. Acta quibus verbis a Criticis extenuentur. 212
- Doubletus* non distinguit corticem a papyro Ægyptio. 397
- Druſus* contendit, Hassidæos eosdem esse, ac Phariseos. 164
- Dubium* refert opiniones celeberrimorum Chronologistarum de anno mundi, quo incipere debet Æra Christiana. 30
- Dupius*. Judicium de ipsius Bibliotheca Scriptorum Ecclesiasticorum, 51. quibus laudibus celebret sæculum XVII. 98. ipsius ingenium, 104. dissimiliter utitur Veterum testimonio, 112. & seq. 117. & seq. 129. & seq. 133. 144. 160. 164. 171. 175. 178. & seq. 245. & seq. 248. & seq. 567. ejus de Silentio Autorum regulæ accuratæ non videntur, 168. & seq. 591. 599. de conjecturis, 290. & seq. 293. 295. 307. & seq. 537. 586. Animadversiones in principem ejus Critices regulam, 315. & seq. varie adhibet suas Criticas præceptiones, 484. & seq. 494. & seq. 500. & seq. 516. distinguit tria Librorum Apocryphorum genera, 562. quid intelligat voce Apocryphum, 565. ejus conjecturæ de falsitate Decretalium. 371

E

Ecclesiarum consensus, ejusque usus, quantum Critices Principium; quid hac re intelligatur, 595. probatur testimonio Patrum, 596. & seq. eorundemque Criticorum, 599. & seq. hujus principii necessitas, 603. & conditiones, 606

Ecclesia opiniones oportet veneratione prosequi, 599. quidquid credit Ecclesia, sive divina nequaquam credit, 597. 607. audienda est super Consuetudinibus,

RERUM PRÆCIPUARUM. 641

bus, quas insinuit, 605. pulchra est propter Fidei unitatem. 609. Vide *Historia Ecclesiæ*.
R. Elias Levita animadvertit, universam Legem olim unico versiculo, ut ita dicam, comprehensam fuisse. 434. Vitæ ejus compendium. 444
Elipandus Episcopus Toletanus frandis convictus in Concilio Francofordienſi. 92
Eloquentia Sacra in quo sita sit. 75
Eloquentia Forensis his postremis temporibus inflaurata. 77
Ephemeridum utilitas, 52. Ephemeridum Sapientum institutio, *ibidem*. Trevolentium, 53. aliarum Nationum. *ibidem*.
Episcoporum a Presbyteris distinctio quandam cooperit. 131
Episcopi primi Galliarum. Vide *Gallia*.
S. Epiphanius quam habeat apud Criticos de factis multis exlimitationem, 169. 196. 197. 202. & seq.
S. Epipodius Martyr Lugdunensis sub M. Aurelio. 382
Epocha Criticorum ad Autoris alicujus testimonium suscipiendum, 239. & seq. quot opiniones de Epochæ, sive de Æra Christiana, 30. Regule Æræ, sive Epochæ alicujus Historiæ. 55
Erasmo gloria conceditur, quod primus fuerit inter Sapientes, qui Criticen in Patrum Opera exercuerit, 48. Asserit Renanus, plurimum nos Erasmo debere, propterea quod ipse quoque ex parte contulerit ad Theologiam Dogmaticam resistentiam, 63.
Esseni. Vide *Hassidai*.
Evagrius de Historiâ judicium, 28
Eucharistia. S. Clemens Alexandrinus ait, liberum cuique in aliquibus Ecclesiis fuisse eam sumere. 130
S. Eucherius Episcopus Lugdunensis quodnam judicium ferat de S. Clemente Pontifice, 210, unde sumserit Historiam S. Mauricii & Soc. ejus, 226. 231. & seq.
S. Eudoxia Samaritana M. Historia an in certis haberi possit. 254
S. Eulalia V. & M. Emeritenſis facinus admirandum. 374
S. Euphemia V. & M. Historia ab Asterio Amaseno narrata. 333
De S. Eupli Diaconi & M. in Sicilia Martyrii judicium. 222
De Eusebii Historia judicium, 26. & seq.

Tom. I.

de Arianismo infimulatus, & a Valensio purgatus, 126. & seq. 140. si danda fides est ejus opinioni de Baptismo Constantini, *ibidem*. Libros Scripturarum in plures Classes partitur, 162 tria genera Librorum Apocryphorum internoscit, 562. qua ratione describat *Labarum* Constantini. 572. 612
S. Eustachius Mart. Acta an sint fucera. 508. & seq.
Eustathius Episcopus Thessalonicensis quo tempore floruerit. 94
De Eusebii, Patriarchæ Alexandrini Annalibus judicium. 170
Exomologesi nomine non adhuc constitutum est, quid severa intelligendum sit. 567
Exprobationes mutæ Criticorum, 164. 479. & seq. 527.
S. Exuperio Episcopo Tolosano quænam acciderint animadversione digna in Translatione Corporis S. Saturnini. 22

F

Faber Præceptor Ludovici XIII. exemplar Critici perfecti, 6. primus est, qui contenderit, S. Dionysium Episcopum Parisiensem alium esse a Discipulo S. Pauli, 514.
Faber Jacobus, Doctor Sorbonicus, damnatus quod redarguerit Opinionem confundentem tres Marias, in Evangelio revera distinctas. 11
De Fastis Historicis feruntur judicia varia. 554. & seq.
Facultas Parisiensis quo tempore, & a quo erecta. 36
Fausſi Manichæi falsa ratiocinatio de silentio Scripturarum. 590
Faydit Abbas contendit, Vitam S. Amabilis, a Baillæto editam, fabulis refertam esse. 243
S. Felicitas, & septem ejus filii quo Imperatore Martyrium inierint, 288. 379. & seq.
S. Felix II. Papæ & Mart. Officium integrum reperitur in Sacramentario S. Gregorii Papæ, 608. ejus sepulchrum anno 1582. cognitum. *ibidem*.
De S. Felici Nolani Vita, a S. Paulino descripta, quorundam Scriptorum judicium, 333. Mira a Deo proposita, 345. & seq. 351. & seq. 354.

M m m m

S. Fe-

- S. Felici* Sutri M. Acta videntur vetusta. 325
- Famina* Adulteræ historia reperitur in Evangelio Hebraico Nazarethorum. 208. abest a multis Codd. MSS. 252. & seq.
- Festa* constituta sive ab Apostolis sive a Conciliis Generalibus. 579. 597
- Flagellantium* Historia multis erroribus notatur. 79. 163. 590.
- Fleruosus* Hæreticus Anglus non audit Prodigia, quæ Scriptura non complectitur. 148
- Fleuri* opinione quo tempore Linguae colli coepit, 37. Consilium ipsius Hist. Eccles. 60
- Florentinus* in publicum vulgavit Martyrologium, S. Hieronymo tributum, 180 quid sentiat de Historia, Marcello S. Petri discipulo adjudicata. 198.
- Fontanella* opinio de Oraculis Christianitatis, 148. & seq. 158. & seq.
- Forsserus* Theologus ex Proreli. Lexicon Biblicum concitit, summo in pretio habitum. 447. & seq.
- Fortunatus* Pictaviensis Episcopus inter primos fuit, qui de adventu S. Dionysii Areopagitæ in Gallias locutus sit, 277. an autor sit Vitæ illius Sancti, a Bolqueto editæ. 583
- Fraissius* Canonicus Claromontanus quot numeret Sanctos in Urbe Alvernæ morti traditos a Croco. 539
- P. Fronto* Canonicus Regularis S. Genovietæ quæ perhibeat in suo Calendario Romano de Festo S. Cypriani, 589. Launojus ipsi exprobrat, quod ad negans argumentum confugiat. 275
- Frontis* Presbyter, Parochus Mali quæ ratione iussulit corpus S. Theodori M. 352. 394. Papæ titulus ipsi tribuitur. 388
- Fronto* Duceus Jesuita contendit, in sexto Tomo Operum S. Joannis Chrysostomi contineri 73. Sermones, Patri huic affictos, 185. quid judicet quoad Homiliam de S. Thoma, huic Patri adscriptam. 610
- S. Frumentius*, Æthiopum Apostolus. 550
- Galesinus* Petrus, Protonotarius Apostolicus edendum curavit Martyrologium Romanum anno 1577. 607.
- Gallia* quo tempore Artes Liberales florere viderint, 36. 72. 86. 95. & seq. ibi coeptum est imprimere characteribus rotundis. 87. Variæ opiniones de adventu septem Episcoporum in Gallias, 114. 172. 253. 524. & seq. Regulæ ad expendendum hoc factum, 542. & seq. Nomina horum primorum Episcoporum, 530. 537. quo tempore Fides illic constituta sit, 524. 533. 549. 534. 542. 544. 550. & seq. quo tempore primum Martyria visa. *Idem sermo locis.*
- Gallus* origo, 544. & seq. 518.
- Gassendus* collegit nomina eorum, qui ad instaurandam celeberrimi Epicuri famam se dederunt. 97
- Gelasius* Papa autor celeberrimi Decreti de Libris Sanctis. 92
- Gelasius* Cyzicenus qui sit, & quæ ratione ejus testimonio Critici utantur. 168
- Geographia* in Historia necessitatem habet, 55. Auctores, quibus debet perfectionem suam. 56
- Germanii* Jesuitæ Dissertatio de Veteribus Francorum Diplomatum norma esse potest iis, qui ad scribendum accedunt, 79. Præcipuus est Diplomatices Mabillonianæ adversarius. 401
- De Gyræ*, Minimorum Aflectæ Vitæ Sanctorum judicium. 62
- Gyrus*, Patronus optime explicavit vocem *Seius* in S. Sulpicio Severo de primis Mart. Gall. 550.
- Gedavi* Episcopi Grinnicensis judicium de Critice, 5. quæ referat de Morte Jesu Christi, 146. sententia de Epistolis Ignatii. 426
- Gemara* Franciscus opinatur, Carmina Librorum SS. similia esse Græcis & Latinis. 122
- Gossietus* contendit, Rabinos non esse eutos duces ad Hebraicæ Linguae intelligentiam, 409. 410.
- Græci* Auctores minus accurati creduntur, 135. & seq. 138. Quid sint ipsorum Menæ, Menologia, & Liber *Αποκάλυψης* nuncupatus. *Idem.*
- Vide hæc verba.*
- S. Gregorius* Nyssenus an depromserit a Libris Supposititiis, quæ de Maria Virgine tradit, 201. 205. & seq.

S. Gre.

GALI Judicis Decreta iniqua, quæ edidit in Matrem & ancillas S. Atræ. 368

RERUM PRÆCIPUARUM. 643

- S. Gregorius Papa Magnus* . Conjecturæ Criticorum ad rejiciendam Historiam de liberatione ab Interis Trajani , 310. 588. In *Sacramentario* S. hujus Pontificis reperitur integrum Officiump S. Felicis Papæ & Marti. 608
S. Gregorius Thaumaturgi nomen ferentes Sermones ex Duobus ipsius non sunt . 308
S. Gregorii Taronensis opinio de Festo Assumptionis Dei, ætæ , 203. Nonnullis Criticis videtur non mereri fidem . 234. 557. a quibus audiatur de Missionem S. Dionysii in Gallias . 525. & seq. quandam minus tutam Traditionem narrat . 613
 post Christi Nativitatem occideretur . 240
Hexapla Origenis quid sint . 413
S. Hieronymi M. Acta quæ polleant auctoritate , 284. 286. 378.
Hilarius Diaconus an Autor sit Questionum de Veteri & Novo Testamento . 248
Hilduinus Abbas S. Dionysii . Varia placita Scriptorum de ipsius Libris Areopagiticiis , 527. 535. quando ea scripserit , 553. ad quem miserit 557. Sponsores , quos exhibet , ut Missionem S. Dionysii Areopagitæ in Gallias propagnet . 554
Hilii Exemplar Bibliorum , ab eo vocatum , non est per aliquos vetustum . 425

H

- Hæretici* primi non sunt Linguarum Sacularum Magistri , 45. Scholasticæ timore percussus ejus nomen denigrarunt . 66. Nonne sequi possumus ipsorum sensa in re Critica , 113. 143. & seq. Animadversio Tertulliani in rem hanc . 150. Antiquitatem continent , 174. 624. & seq. Quare in Metaphrasen insurrexerint . 214. quod judicium tulerint de Historia Critica Simonii , 295. 412. & seq. 454. 457. 474. Hæretici , qui Criticæ usi sunt adversus Ecclesiam Catholicam , 478. levibus conjecturis ducti iter S. Petri Romam negant , 262. 588.
Hamendi Presbyteri Protestantis Angli opinio de Episcopatu S. Clementis Papæ . 580
Halsidel ex Drusio non distinguuntur a Pharisæis & Essenis . 164
Hegesippus . Sententiæ Criticorum de Narratione ejus Martyrii S. Jacobi . 110. 133. 262. 283. 327. & seq. 507. 510. 514. & seq. 218.
S. Helena extruendam curavit Ecclesiam in eo loco , ex quo Jesus Christus cœlum conscendit . Mira quæ in ea patrabantur . 186
Heracii Imperatoris factum de Cruce ab illo super humeros lata , rejicitur a Criticis . 270
Hermas an autor sit Libri *Pastoris* , 112. 125. 162. 175. 283. 304. 563.
Hermopolis in Thebaide . An fas sit dicere , Jesum Christum infantem ibi fuisse . 599
Herodes an Hierosolymis Templum ædificare fecerit , 166. an ipsum huius summi post Christi Nativitatem occideretur . 240
Hexapla Origenis quid sint . 413
S. Hieronymi M. Acta quæ polleant auctoritate , 284. 286. 378.
Hilarius Diaconus an Autor sit Questionum de Veteri & Novo Testamento . 248
Hilduinus Abbas S. Dionysii . Varia placita Scriptorum de ipsius Libris Areopagiticiis , 527. 535. quando ea scripserit , 553. ad quem miserit 557. Sponsores , quos exhibet , ut Missionem S. Dionysii Areopagitæ in Gallias propagnet . 554
Hilii Exemplar Bibliorum , ab eo vocatum , non est per aliquos vetustum . 425
Hincmari Archiepiscopi Rhemensis sententia de die Baptismatis Clodovei , 142. & seq. de Missionem S. Dionysii Areopagitæ in Gallias . Vide S. *Dionysius* & *Hilduinus* .
Historia Ecclesiasticæ Autores , 25. & seq. 56. 57. & seq. 58. Regulæ de illa fructuose & utiliter addiscenda , 13. ejus insinuatio Criticis adjumento . 25. & seq. in quo sita sit , 54. & seq. 56. quo tempore ceptum sit eam Gallicè reddere . 59. Ratio illustrandi Historiam Ecclesiasticam . 594. & seq.
Historia Sanctorum insinuat Criticis adjumento . 19. 20. & seq. 60. 61. & seq. Monumenta , quæ Historiæ usui esse possunt , 264. Regulæ ad veras a supposititiis internoscendas . 245. 283. & seq. 284. & seq. pñsemus aliquam veritatis speciem dare illis , quæ fabulose videntur , 507. & seq. 514. & seq.
Historicorum quænam indoles , 30. 31. eorum vitia , 31. Regulæ ad rectum Criticum inter alios discernendum , 13. ad perfectum efformandum , 30. 247.
 De *Heremio* sileo varia judicia . 175
Hieronymus sæpe dislinebatur in respondendo difficultatibus , a præstantissimis Viris multis ipsi obiectis de Sacra Scriptura , 91. Duo genera Exemplorum Martyrologii sui , a quibus in publicum edita . 180. 181. Canon Veritatis Hebraicæ ipse est , 255. utitur Rabbino quodam e Schola Tiberiadis ad interpretanda Biblia Sancta , 413. An eius Epistola ad Paulam & Eustochium supposititia sit , atque alienius auctoritatis . 620

Hierosolymis an Herodes rursus Templum
reificaverit. 166. an idem fecerit Da-
rius Hyllaspes. 173

In *Hispania* quo tempore Fides prædi-
cari cœperit. 113. 117. 131. 160. 310.
518. 546. 548. 569

Hyflaspis Libros an Paulus legendos con-
suleret. 208

I

Iacobus Apostolus num Sanctuarium in-
grederetur. 111. 133. 327. 517. Criti-
corum mens de ejus itinere in Hispa-
niam. 310. & seq. 546. & de narratio-
ne Martyrii ejusdem ab Hegesippo sa-
cta. *Vide Hegesippus.*

Jacobus de Voragine, Dominici filius,
Archiepiscopus Januensis. Qui recepta
a Criticis sit Legenda Aurea. 24.
218.

Jacobus II. Angliæ Rex. Falsa Epocha
mortis ejus, deinceps emendata. 612

Japi Poliglotta quo differant ab Anglicis.
41. 44

Janfenii Episcopi Gandavensis sententia
de mulieris adulteræ Historia apud
Joannem. 208

In *Ileria* quo tempore Fides recepta sit.
550

JASUS CHRISTUS. Variæ de ipsius
Nativitate Epochæ. 30. 316. num fue-
rint in ipsius stabulo Bos & Asinus,
147. abicienda ne sunt, quæ Patres tra-
diderunt de ipsius Nativitate & Vita,
200. & seq. 204. & seq. 593. num Agnus
Paschalem manducaverit in Pervigilio
Mortis ejus. 116. 149. quo die Spiritum
misiit. 132. 167 & in cœlum ascendit,
233. 179. 570. 597. ejus Epistolæ ad Ab-
garum. *Vide Abgarus.*

S. Ignatius Episcopus Antiochenus an Evo-
dio successerit. 131. variæ Scriptorum
sententiæ de ipsius Epistolis. 112. 114.
124. 128. 131. 204. 272. 276. 299. 301.
203. 316. 494. & seq. 502. & seq. Regu-
læ Criticæ ad ostendendum eas esse au-
thenticas. 484. & seq. quo anno, &
quo Imperatore mortuus sit. 185. &
seq. 377.

Illyricus Matthias Flaccus Autor Centu-
riarum Magdeburgensium: de hoc O-
pere judicium. 57. & seq.

Insuperatores Romani quandonam Consula-
tum sumerent. 56. num eodem unquam
tempore quatuor extiterint Imperato-

res. 289. an Edicta Imperatorum ju-
bebant cruciatus, quibus Martyres ve-
xabantur. 367. Historici Græci nobis
tradiderunt, id mori fuisse Imperato-
rum istorum, ut ignem ante se gesta-
rent. 621

Indi, nonne apud ipsos repererit S. Pan-
thænus Evangelium S. Matthæi. 118.
120. an S. Joannes illis Evangelium præ-
dicaverit. 600

Inphæles colebant pervigilium Feti diei S.
Joannis Baptiste. 185

Inscriptionum Academiæ origo. 75. Co-
gnitio Inscriptionum fructus Critices,
82. 81. num falsæ Inscriptiones tanti
sint, ut propterea Historia rejicienda
sit. 284 & seq.

Instauratio Critices, Disciplinae, &
Artium Liberalium. 36. & seq. 63. 64.
& seq. 72. & seq. 89. 93. 94. & seq.

S. Joannis Baptiste Historia translationis
Capitis an a Metaphraste ad nos descen-
derit. 228. 232.

S. Joannis Evangelista Evangelium an ser-
vetur Ephesi ex opinione S. Petri Ale-
xandrini. 121. in quibus Codd. MSS. re-
peritur locus ejus de Trinitate. 149.
250. quo anno Ephesium incolerit,
278

S. Joannes, cognomento Marcus, Disci-
pulus & Controbrinus Barnabæ, corpo-
ris sui umbra morbis medebatur.
189

S. Joannis Crisostomi varia Opera, quæ
falsa creduntur, a nonnullis Criticis
adhibentur. 185. an Homiliæ in A-
cta Apostolorum, ejus nomine signa-
tæ, ab ipso revera lucubræte fuerint,
297

S. Joannes Damascenus an traduxerit e
falso Melitone, quæ habet de Morte
Deiparæ. 201. 205.

Jobi Liber metricè conscriptus est. 129

Johannes ex silentio Lucæ negat, corpus
Deiparæ e mortuis surrexisse. 592

R. Jona Grammaticæ Hebræica nunquam
typis commissa est. 444

S. Josephum Patres multi contendunt bis
uxorem duxisse. 603

Josephus non semper habetur Auctor ac-
curatus. 165. & seq. 172. 627. sensu
Litteratorum hominum de ipsius pro
Christo testimonio. 134. 141. 145. 255.

Jrenai sententia de mundi duratione. 598
S. Ildemar Hispalensis Autor Collectionis
Conciliorum. 46. Decretalium. 164.

& seq. & Libri de Mortis, & Vita San-
 Horum. 546
 Iffum prope Parisios. Argumentum col-
 loquiorum ibidem factorum. 69
 Italicarum Academiarum nomina. 74

& seq.
 Itali primi sunt, qui Characterum rotun-
 dorum ulum induxerunt in typis, 87.
 Sapientes homines, qui primi in Ita-
 lia Disciplinis perficiendis operam do-
 derunt, 95. & seq. fama laborarunt
 maxime ob ipsorum Criticen licentio-
 rem. 480

Judai quas penas subirent, si quando ali-
 quorum ex ipsis incuria Libri Sancti
 humi decidissent, 419. Jesu Christi æ-
 tate suis tantum Traditionibus incum-
 bebant, 420. duo habent genera MSS.
 Bibliz, 423. post ipsorum captivitatem
 Lingua Hebraica non fuit ab ipsis
 usurpata. 442. & seq.

S. Iusti pueri, & M. in Hispania Acta
 existimari possunt archetypa. 325

S. Iustinus Philosophus quibus Imperatori-
 bus Apologias pro Christianis suas ob-
 tulit, 120. 125. & seq. an erraverit,
 cum dixit Romæ erectum simulacrum
 Simoni Magi, 146. & seq. Senla Scrip-
 torum de Operibus multis, ab eo nun-
 cupatis, 297. 300. 301. 309. Epocha
 Mortis ejus, 133. 169. 185. 187. Acta
 Martyrii ejus omnibus afficiantur au-
 toritatibus notis, 291. & seq. 338. 342.
 305. & seq. an veneni vi sublatu sit .
 328

Augustini Iustiniani Jannensis Operum in
 Psalmos ratio. 40

Juvenalis Episcopus Hierosolymitanus an
 repererit Hierosolymis Virginis Ma-
 riæ sepulcrum, 137. & seq. an talis
 fuerit, qui falsa monumenta falsaque
 Historias confingeret, *ibidem*. S. Leo
 Pontifex ad eum litteras dedit, &
 gratulatus est cum eo, quod Impera-
 tor Marcianus illum in sedem suam
 restitueret. 139

K

David Kimbi, doctus Rabbiniis ante
 omnes Grammaticam Hebraicam con-
 fecit. 444. & seq.

King Judas peritissimus Judæorum Gram-
 maticus censetur. *ibidem*.

Conradus Kircherus Hæreticas Augusten-
 sis, Judicium de Concordantia sua Græ-

ca V. T. 409. 448.

P. Kircherii Jesuitæ opinio de Cabala Ju-
 dæorum. 417

L

L. Abari Constantiniani figura, quidque
 illud continebat, 372. 612.

Lacryma Sancta Viadocinensis a Thierio
 flocci facta. 274

Lactantius testatur, Christianos sibyllina
 carmina non continuisse. 488

Laminæ Benedictinus quo sensu dixerit,
 extitisse Atheos, 96. Quid sentiat de
 quadam Demonstratione Cartesiana .
 321. & seq.

Lamii Presbyteri Oratorii Judicium de
 multis Scripturarum factis, 116. 149.
 176. & 177.

Lamogunnus Primo Præfidi Rapius glo-
 riam tribuit, quod forum purgaverit
 a loquendi genere, trivis & compis-
 citis communi. 77

Lamerti Martyres Martyrium passi sunt,
 Decio Ecclesiam infestante. 189

Lauftrancus Benedictinus, & Archiepisco-
 pus Cantuariensis operam dabat cor-
 rigendis Libris Scripturarum & S.S.
 Patrum. 23

Laubrosseli e Societate Jesu sententia,
 in quo sita sit utilitas Critices, 2.
 contendit, Bailletum Operi suo nocuisse,
 19. quid sentiat de malo Usu Cri-
 tices in negotio Religionis. 477

Launojus quas tradiderit Criticas præce-
 ptiones, ne de Traditionibus fallamur;
 15. accusatur, quod duo Orosii loca vi-
 tiaverit, 162. eum rejiciat Epistolæ S.
 Cypriani ad S. Stephanum lxvi. lxvij. 172.
 252. 254. 273. argumentum negans constan-
 tantis principii loco habet, 274. &
 seq. Conjecturæ ipsius ad ostendendum
 S. Stephanum Papam in errorem Cy-
 prianico oppositum incidisse, 388. 399.
 sententia de Sancto Dionysio, 337. &
 seq. 331. & seq. quæ exprobrat Hil-
 duino, 328. concedit, aliquid ex Tra-
 ditionibus hauriri argumentum posse .
 601

S. Laurentii Martyrio adjuncta an Patres
 retulerint Oratorum inflat, 332. & seq.

Legio Melitina quod Mirum factum M.
 Aurelio impetraverit. 165

Legio Thebæa Vide S. Mauritium.

S. Leo Pontifex quæ habet de jejuniis qua-
 dragimalibus, contendunt aliqui ejus non
 esse.

- esse. 248
 De *Leontio* Episcopo Neapolitano quod iudicium ferat Bailletus. 135
Leobii Caroli Angli regulæ ad ostendendam Prodigiorum Scripturæ veritatem. 165
Leftangius novem Regulas statuit necessarias ad faciendam optimam Interpretationem Gallicas. 81
S. Linus Pontifex quot annis Romanam Ecclesiam gubernaverit. 623
Linguarum sandarum instauratio. 40. & seq.
Lingua Hebraica post reditum Judæorum Babylonia, a vetusta integritate sua defecit. 416. & seq. 447. & seq. multæ hujus Linguae voces ambiguae sunt. 438. & seq. 443. 456. an modus, quo traditur in Ichois aptus sit ad bonam faciendam Interpretationem. 442. & seq. Vide *Simonius*.
Littera humanæ fructus Critices 171. Epocha ipsarum instauracionis. 36. & seq. 63. & seq. 86. 89. 94. & seq. ut hæc haberetur, magna opus esset antiquitatis præstare intelligentia, 174. in id Patres incubuerunt, *ibidem*. Recentiores in quædam studiorum genera longius intenderunt Veteribus. 176
Liturgia SS. Petri, Matthæi, &c. an supposititiæ sint, 290. 298. 301. 391.
Libri. Vide Opera.
Longinus sapiens Sophista, & Criticus præclarissimus. 90.
S. Lucas an Fidem in Galliis prædicaverit. 543
S. Lucii M. & S. Montani Acla inter preciosissima antiquitatis monumenta collocanda sunt. 291
S. Lucianus Aotiochenus M. quid paulo ante mortem suam fecerit. 138. 271
S. Luciani Bellovacensis Vitæ tria MSS. genera, 530. An fide Aclis ejus adhibenda. 600
 In *S. Luciani* Nicomedienfis M. Aclis sermo fertur de multis Principibus. 288. 319.
Lupus Abbas Ferrariensis quibus afficiat laudibus Hilduinus. 528
- M
Abissinii Regulæ de modo colendi studium Conciliorum 9. studium Patrum 10. optime interpretandi, 82. de MSS. Codicibus, 156. ad demonstrandam Operis alicujus falsitatem, 259. de Diplomatica, 403. ejus opinio de Archetypo Evangelii S. Marci, quod servatur Venetiis. 612
Macrolii sententia de interitu filii Herodis. 240
Madalena Maria an differat a Maria Pectatrice, & Maria Sorore Marthæ & Lazari, 88. 114. 178. 608. ejus iter in Gallias. 122. 168. 169. multis opinio est, eam Ephesi occubuisse, 188. 241. 279. ejus Reliquiæ venerantur in Provincia, & Vezeliaci, 126.
Magerum Regio, conditio, & Nomina, 151. Tullepontii opinio in rem hanc 604.
Magistratus erant ferme semper autores suppliciorum illorum, quibus MM. vexabant. 368. 373.
Maldonatus testatur, se non reperisse Historiam mulieris adulteræ Evangelii nisi in uno duntaxat exemplari, 152. asserit, non omnia quæ credit Ecclesia, Fide divina credere. 596
Manuscriptorum utilitas, 39. & seq. 248. & seq. Viri Sapientes, qui in MSS. insudarunt, 40. anteferebant sunt Lectiones plurium, 250. 253. vetustissima non sunt emendatissima, 3. 254. varii Criticorum circuitus ad imminuendam illorum auctoritatem, 253. MSS. Biblicæ, Cantabrigiæ, 250. Alexandrinum, 254. Perpinianense, 452. quibus MSS. generibus usi sunt tempore Urbani VIII. pro nova Editione Græcæ Novi Test. 430
S. Marcus Evangelista ex Eutichio duodecim Presbyteros Sacris iniciavit, qui cum Patriarcha Alexandrino morarentur, 170. ejus Missio in Ægyptum, 171. iudicium de Historia Vitæ ejus. 241. duodecim postremi versiculi Evangelii ejus absunt a MSS. multis Græcis, 252. an scripserit Evangelium suum Romæ vivente S. Petro, 579. varia sentia Scriptorum de conditionibus Archetypi Evangelii ejus, quod Venetiis extat. 612.
Marini Gnosticus quas regiones erroribus suis maculaverit. 304
 De *Marca* opinio super Tractatu de Vita & Morte SS. S. Ihsidori Hipalensis, 246. ait, Vitam S. Dionysii, a Boschetto vulgatam, scriptam fuisse Fortunato, 583. & Apollolos in omnem terram Evangelii lumen intulisse. 592
S. Marcellus Diaconus Romanus & M. Tullemonio purgatus. 371
S. Mar-

- S. Marcelli* Centurionis verba, quæ ad Judicem habuit cum ad supplicium duceretur. *Ibidem.*
- S. Marcellini* M. Romæ Historia an vera censeri possit. 305.
- De S. Marcellini* M. Nicomedienfis Actorum autoritate judicium. 329
- Marcellini* Hæretici mens de postremo Jesu Christi Patheate, a Patribus oppugnata. 349
- S. Margarita*, sive *S. Marina* Martyr: Metaphrasæ faretur, se ab hac Vita delevisse tot fabulas, quot Acta ipsius corrupta erant. 353
- De S. Maria* Ancillæ & Martyris Vita mulierum Criticorum judicium, 283. 285. 287. 509. & seq. 520.
- In S. Mariæ* M. Actis vitia quæ reperiuntur an falsitatem eorum probent. 335
- Marsacium* in Alvernia, ubi *S. Gregorius* Turonensis testatur, se aliquando per vigiliam Festi Assumptionis celebrasse. 204.
- Maffra*, & *Mafforeta*. Vocum istarum significatio, 424. de illa judicium. 435. & seq.
- Martianus* & *Benedictinus* regulas statuit ejus opinione tutissimas pro intelligendis Autoribus Sacris, 9. ejus purgatio ab accusationibus Simonii, 23. ejus animadversiones in Epistolam Hieronymi ad Sunnam & Fretellam, 91. probat, Canonem Veritatis Hebrææ esse verum Archetypum *S. Hieronymi*. 255
- Martius* Polonus excogitavit Historiam fabulosam Joannæ Papißæ. 267
- Martyrologiorum* Adon's, Uluardi, & Ven. Bedæ varii usu. Criticorum, 163. 169. 530. 532. 539. 545. 546 & seq. 583. Martyrologium, quod nomen fert *S. Hieronymi*, Eusebii Martyrologium est, 180. a quo editum in lucem, 181. duo genera Exemplorum hujus Martyrologii, 180. Martyrologium Romanum pluries emendatum fuit. 607
- Martyribus* quæ tormenta acerbissima incubiebantur, 363. & seq. 391. & seq. 394. Vide *Acta Martyrum* & *S. Anselmum*.
- An S. Martini* Apostoli germanum Evangelium sit, quod apud Indos invenit *S. Pantænus*, 118. 120. hoc Evangelium reperit in sepulchro *S. Barnæ*, 121. 141. ubi servabatur *S. Hieronymi* ætate hoc Evangelium Hebræe scriptum, 118. 128. an *S. Mathæus* scripserit Evangelium suum Hierosolymis paulo ante Mortem Jesu Christi. 139
- Maunteny* Gallice reddidit Acta sincera & Selecta Theodorici Ruinartii. 320
- S. Mauricij* & Legio Thebæorum. Epitome Sermonis, quem habuerunt, 225. Acta Martyrii ipsorum authentica sunt, 241. 280
- S. Maximus* Episcopus Nolanus *S. Felici* donum Miraculorum impetrat. 345.
- In S. Maximi* Mercatoris in Asia, & *M. Adis* menda nonnulla reperiuntur; quamvis in Proconularibus numerentur. 335. 336.
- Pro S. Maximiliano* mira facta. 345
- Maximilianus* Missenus Hæreticus sentit, Archetypum Evangelii *S. Marci*, servatum Venetiis, Græce scriptum esse. 612
- Melchior Canus* tres regulas affert ad internoscendos Historicos bonæ notæ, 13. 246. conqueritur de illis, qui Monachos accusant de fabulis inventis luci causa, 22. contendit, neminem Patrum esse, qui non aliquando de re Historica lapsus fuerit, 165. adfuit Concilio Tridentino. 467
- S. Melio* Episcopus Sardicenfis obtulit *M. Aurelio* Apologiam pro Christianis, 272. 381.
- Menardus* Dominus Isernenfis statuit quatuor principia, quibus putat, se universos Chronologos conciliare. 55
- Menardus* Benedictinus Launolm de minore accusatione redarguit, 161. 162. propugnat Missionem *S. Dionysii* Areopagitæ in Gallias, 531. & seq. 534. & seq. 538. & seq.
- Menda* aliquando reperiuntur in Actis MM., sed non nocent auctoritati ipsorum. 334. & seq.
- Mensa* & *Mensura* Græcorum varie a Criticis adhibentur, 128. & seq.
- M-nsterius* Jesuita contendit, Librum Jobi Opus Drammaticum esse, 121
- Mercurius Trifonepius* an autor sit *Pi-mandri*, 114. & seq. 141. 190. 450 & seq. 494. & seq. 497. & seq. quinquam fuerit, numque existerit aliquando hoc nomine homo. 494.
- Metabrazter* quo tempore vixerit, 213. ejus vitæ Sanctorum tripartitæ sunt, 219. accusatus fuit, quod regulas traderet ad fallaces Historias contingendas, 23. 153. Critici ab ejus vitis Sanctorum multa facta historica depromserunt, 216. & seq. quare illum non citent. 218.

& seq., 221. & seq. 223. comparatio Paraphrasum ejus cum Paraphrasibus Bailleti, 229. ejus errata ab scriptoribus multis excusantur, 222. 224. 225. & seq. Vita S. Nicephori Mart. edita a Metaphrasse, & cum Bibliothecæ Regiæ MS. collata. 234. & seq.

Minutius Felix ex D. Hieronymo non est autor Libri: *De Fato*. 294.

Miracula a Vitis Sanctorum detracta, 148. 244. 348. & seq. an Acta Martyrum sincera contineant Mira pauca, 345. Regulæ Criticæ de Miraculis, 348. & seq. cautiones Criticorum de Miraculis. 348. & seq.

Mirans Aubertus quare fabulam Papissæ Joannæ sustulerit a nova Editione, quam adornavit, Chronici Siegeberti. 267.

Mysalia. Vide *Sacramentaria*.

S. *Modestus* Patriarcha Hierosolymitanus primus est, qui de itinere S. Mariæ Magdalenæ Ephesum mentionem fecerit. 279.

Monachorum Apologia super Actis Sanctorum, quæ divulgavit, 22. & seq. In saculo undecimo elaboravit, ut Criticæ & Humanæ Litteras instaurarent. 93

Mosen totius Pentateuci Autorem non esse Simonius contendit. 280. 292

Monumenta, quæ Historiæ afferre possunt opportunitatem, 264. 265. 342

S. *Montanus*. Vide S. *Lucius*.

Monfauconii Benedictini opinio de Archetypo Evangelii S. Marci, quod Venetiis servatur 612.

Morinus, Oratorii Presbyter citat duodecim Autores Ecclesiasticos, probandi gratia, Patres Judæos accusasse de corrupto, data opera, Scripturarum Textu, 151. & seq. ipsius de Versione Septuaginta judicium, 406. quid commodi per ipsum ducere possumus & variis Scripturarum Versionibus, 415. considerat, extare MSS. multa Græca & Latina scripta absque ulla distinctione Periodorum, 434. asserit, verbum Hebraicum *Dabar* octo modis scribi posse, 456. rem authenticam esse posse duobus modis. 465

Moschus Joannes auctoritatem ex Bailletto jamdudum amisit. 135

Mulinetii Canonicus Regularis S. Geneviensæ ostendit, corruptionem characterum in Numismatibus & Inscriptionibus, 38. si deferenda res sit de figura *Labari* ad Numismata Constantini ab ipso vulga-

ta. 612
De *Mundi* duratione vetusta Judæorum traditio, quidque de illa Patres senserint. 597

Mystici falsi postremorum sæculorum damnati, 68. Opera, quæ illorum doctrinam oppugnant, 69. & seq.

N

SS. *Nazarinus* & *Celsus* Martyres Mediolani. Utuntur quidam Sermone, S. Ambrosio appposito mendose; ad constituendam ipsorum Historiæ partem. 185.

Nazaræorum Evangelium fuisse, an D. Matthæi, quod apud Indos repertum est, 118. & seq. 128. & seq.

S. *Neo* Martyr. Vide SS. *Asterius* & *Claudius*.

Neronis Imperatoris tempore Fidem nuntiata in Hispaniis fuisse Inscriptionem quadam vetusta confirmari potest. 340

In *Nicensi* secundo Concilio, & VII. *Æcumenico* memoria Eusebii anathemate percussa est, 126. 127.

S. *Nicephori* Martyris Antiocheni Vita deprompta a quodam MS. Bibliothecæ Regiæ confertur cum Metaphrasse, 234. & seq. ipse Martyr est Charitatis; *ibidem*. cuius auctoritatis sunt illius Acta. 289. 331. 368.

De *Nicephori* Historia Ecclesiastica judicium. 29

An *Nicolans* ex Septem Diaconis unus autor fuerit Sæctæ Nicolaitarum. 123

Nicolao V. summo Pontifice Litteræ Humanæ rursus effulgere cœperunt. 83

Noëlles Cardinalis & Archiepiscopus Parisiensis damnat falsos Mysticos, 69. & 70. & Novum Testamentum impressum Trevoltii anno 1702. 472. & seq.

Numismata constituunt partem aliquam studii Academiæ Inscriptionum, 75. eorum cognitio excellens est Critices fructus, 83. eorum utilitas ad Historiam, 38. 83. Regulæ ad explicanda Numismata. 84

O

Orapla Origenis quid contineant. 413
Opera. Regulæ observandæ in illorum lucubratione, 78. 79. in quâ sita sit bonitas & pravitas operis, 80. Regulæ ad iudicandum de illius præstantia, 81. modus exercendi Criticem in Opera, 123.

155.481. in negotio Religionis non sunt adhibenda Opera Hæreticorum, 150.
Opera Apocrypha & supposititia, qui utantur illis Critici, 178.179.182.188.
191. 194. 200.204.210.214.282.290.298.
303.306.plura genera Librorum Apocryphorum, 662. & seq. 617.619. & seq. 631. & 622.
Opuscula antiquitatis ex Fontanella nihil fuerunt nisi fraudes Sacerdotum, 148. 158. & seq.
Organorum varia dispositio non est unica causa varietatis opinionum hominum, 552.
Origenis Apologia non est Pamphilii Presbyteri, 296
Orysi locus de primis Martyribus Galliarum interpolatus a Launojo, 161. opinatur, S. Petrum Romam ivisse sub initium Imperii Claudii, 262. ait, se vidisse Exempla multa Rescripti Marci Aurelii ad Senatum, quo fatetur ipsum debere Christianis Victoriâ adversus Quados, 265

P

Pagii opinio de tempore, quo Theodoretus incepit & explevit Historiam suam, 28. designat occasiones, in quibus Imperatores & Cæsares Consulatum subibant, 56. contendit, anno 112. Trajanum vulgasse Rescriptum suum adversus Christianos, 379.
Pallavicinus Cardinalis quas regulas statuerit ut de alicujus Aâi autoritate judicemus, 466. quo modo eas adhibuerit Simonius, 467. & seq.
Palastina. Primorum Martyrum illius regionis Aâa nonne authentica, 289
Pana Deum mortuum esse sub Tiberio vulgatur, 320
S. Pantbanus quod Evangelium apud Indos repererit, 118.120
Papa quo tempore assignatum fuit nomen Episcopi Episcoporum, 387. & πᾶσι 388.
Papobrachius celebris Bollandi successor, 61. ejus opinio de Aâis Justini, editis a Ruinartio, 328. suscepit constituere Regulas aliquas pro Arte Diplomatica, 397.
Papyrus Ægyptius quo differat a Critice, 397.
Papyrius Massorius Autor Historiarum *Quantis*, *Perrarcha* & *Boetius*, 95. com.

Tom. I.

mendavit Vitam S. Dionysii, scriptam ab Hilduino, 528
Parisiis coactum Concilium fuit anno 824. quod in Epistola ad Eugenium II. Pontificem data tuetur vetustam Traditionem ferre, S. Dionysium in Gallias a S. Clemente missum fuisse, 527. varia judicia de hac Epistola, 581.
Parisiensis, sive sectio Bibliorum quotuplex sit in MS. Perginianensi, 452
Pastoris Liber. Vide *Hermas*.
S. Pastoris Pueri & M. in Hispania Aâa ita brevia & simplicia sunt, ut propterea sincera credantur, 325
Pater Sancti consulendi sunt super factis multis Historiæ Ecclesiasticæ, 29. in ipsorum Operibus quatuor reperiuntur Tractationum Criticarum genera in S. Scripturam, 90. ipsi agnoscunt se scilicet posse, 165. incubuerunt humanis Literis, 274. & seq. an dubitaverint de corpore Virginis, e mortuis excitato, 196. & seq. abiciendum ne est ipsorum testimonium eo præteatu, quod facta ab ipsis narrata e Libris Apocryphis hauserint, 200.204. & s. q. 210. & seq. quomodo uti sint argumento a Veterum silentio depromto, 267. testes sunt Ecclesiasticæ doctrinæ irreprehensibiles, 300. & seq. Critici multi contendunt, Pater locutus fuisse Oratorum instar in illis, quæ de SS. MM. Historiis tradunt, 226.332.333.361.362. oportet ad illos se coferre pro restituenda antiqua Versione Græca, 431.457. & seq. multi ex illis acceperunt vetustam Traditionem Judæorum de Mundi duratione, 598. multa ipsorum Opuscula Conciliis Generalibus probata, 613
S. Patricii Martyris Trecentis Aâa redolent Antiquitatem, 524
S. Pauli Apostoli Epocha Conversionis, 168. an multa ex Operibus Apocryphis traduxerit, 204. num Carmina Sibyllarum citaverit, 129. nonne consilium dederit de illis legendis, 108. dissimilia sena de Epistolis ad Senecam, 114. 300. 365. 367. & seq. iter ipse in Hispaniam, 113.117. 118.121. 132.160. & seq. 518. 528. 569. volunt, cum Sacris iniitasse Episcopum Ruscini, 548. an extra Imperium Romanum prædicaverit, 592. Rationes, quæ induxerunt ad credendum, Epistolam ad Hebræos ejus non esse, 194. 579. redarguit S. Petrum, 140. 602. Epocha Mortis ejus, 169. 182. 612. ejus caput

Nnnn lac

- lac pro sanguine effudit, 183. 185 eo vivente umbra ejus medebatur ægrotis, 392.
- S. *Pauli Eremita* Historiam ab Hieronymo excogitatam credunt aliqui Critici. 147.
- S. *Paulus* Episcopus Narbonensis quo tempore Ecclesiam illam erexit. 173
- Pearsonius* Anglus, Autor Prolegomenorum, quæ Waltonus in fronte posuit Polyglottorum Anglicorum. 44
- Pentateucis*. Vide *Moses*.
- Petrididieri* conjecturæ de Carminibus, Sybilis tributis. 587
- S. *Petrum* Apostolum crediderunt Autores aliqui seniores Andrea fuisse, 173. Episcopatus ejus Antiochiæ, 251. Romæ, 262. 588. variæ Autorum sententiæ de illius certamine adversus Simonem Magum, 118. 199. 313. & seq. post victoriam hanc Roma exivit, & Christus Jesus ipsi in conspectum venit, 597. ubi primam suam Epistolam scripserit, 119. 145. quare dubitet non nemo, alteram ejus Epistolam ab illo revera scriptam fuisse, 294. 396. a Paulo reprehensus est, 140. 601. Epocha mortis ejus, 169. 182. 612.
- S. *Petri* Alexandrini opinio de vers. 14. capit. 19. Evangelii S. Joannis, 586
- Petrus Blesensis* quæ habeat de Assumptione Deiparæ. 596
- S. *Petrus* Eunucus Diocletiani crudelissime vexatus. 366
- S. *Pezronii* Opinio de Origine Gallorum. 443. 544.
- S. *Philippo* Apostolo nonnulli filias tribuunt: 249. alii contendunt, eum Fidem nunciavisse Gallis, & Anglis, 537. 544. 546
- Philologia* quid sit, 72. 84. & seq.
- Philo* Judæus ne verbum quidem fecit de Probatica Piscina, inter Judæos celeberrima. 621
- Philoponum* sequuntur Scriptores multi de Epocha Mortis Jesu Christi, 146. incidit in errorem *Trithemium*, ibidem. instaurat opinionem Marcionis, contendens Christum Dominum ultimum Pascha minime celebrasse. 149
- Philostorgius* quædam peculiaria narrat de morte S. Luciani Antiocheni, Litteratis multis probata. 138. 271.
- Photius* quod judicium ferat de Historia Ecclesiastica Evagrii, 28. & Gelasii Cyliceni, 168 nonnulli gloriam ipsi tribuunt, quod Sapientum Ephemeridem repererit. 52
- Pilatus* ad Tiberium de Jesu Christo Epistolam dedit, 133. 145. 280. 500.
- Pimander*. Vide *Mercurius Trismegistus*.
- S. *Pienius* Presbyter & M. Smyrnenfis: Res animadvertendæ in Historia Sancti hujus, a Bailletio prætermissa, 352. an mortuus fuerit anno quo Polycarpus. 319. 516.
- Plinius* junior Præfectus Bithiniæ. Ex ejus ad Trajanum epistola liquido constabit de Magna numero Christianorum, hoc Imperatore interrentorum. 379
- Poeta* Galli in quibus Veteribus antecellant. 85
- S. *Polycarpus*. Sensa Criticorum in ejus Epistolam ad Philippenfes, 112. 124. 501. & seq. Miracula quæ in ejus intetitu contigerunt. 344. 352. 516.
- Polyrates* quisnam sit & quæ autoritate. 199. 249. 271.
- S. *Poliuctus* creditur esse primus & præstantior Armeniæ Martyr. 384. & seq.
- Polyglottorum* quinquam Autor. 40
- Pompejum* Urbis Convenarum credidit esse existimat Hieronymus. 624
- Pontius* Cypriani Diaconus hujus S. Episcopi Vitam conscripsit. 171
- Pontificali Damasi*. Vide *Damasus*.
- Pessimus* Jesuita inter primos est, qui de Carminibus Sibyllinis dubitaverit, 147. 484
- De *Prædestinato* Sirmondi opinio Doctorum. 191
- Præfetti* Provinciarum sententias crudelitissimas dicebant in Christianos. 367. & seq.
- Præjudicia*, quæ per Criticem excusimus. 88.
- Presbyteri*. Vide *Episcopi*.
- Presbyter* Aliæ loco excidit, quod excogitaverit falsam de SS. Paulo & Thecla Historiam. 142
- S. *Prisius* Episcopus & M. Claromontanus incumbere colligendis & consiciendis Martyrum Actis. 21
- Probabilitas* gemina. 626
- S. *Probi* Martyris in Cilicia Martyrium gravissimum. 373. 390. & seq.
- Problema* de Operibus tributis S. Dionysio Areopagitæ, deque illis judicium, 88.
- Autor hujus regulas condidit ad cognoscendam falsitatem Librorum Sancti istius. 261
- Protagoras* Abderites a Laetantio existimatur Atheorum primus. 96
- Prudentius* Episcopus Trecentis quo tempore

pore vixerit. 267
Psalmi, alique Multi Bibliorum Sancto-
 rum Libri ex mente nonnullorum Scrip-
 torum adstricta numeris Oratione con-
 scripti fuisse. 121
Pueri Deus aperit quæ Cyprianus face-
 re debebat populorum suorum com-
 modo. 611.

Q

Qualitates Veteribus & Recentioribus
 communes, 174. qualitates intimæ au-
 toribus necessariæ, ut quæ narrant,
 admittendæ sint, 246. & seq. 621. &c.
Quietismus & *Quietista* damnati. 69. &
 seq. Opera, quæ illorum doctrinam
 oppugnant. *ibidem*.

R

Rabini non sunt duces tuti ad addi-
 scendam Linguam Hebraicam, 409.
 multa verba Hebraica ab Arabico &
 Græco traxerunt. 447
S. Radegundes. Argumentum Epistolæ Epi-
 scoporum Galliarum ad ipsam. 542
Recognitiones Liber Apocryphus. 178
Regula Criticæ ad emendanda MSS., 7-
 39. 248. & seq. ad studium Scriptura-
 rum Sanctorum, 9. ad Concilia, *ibidem*,
 ad Patres intelligendos, 10. & seq. ad
 Historiam Ecclesiæ, 13. & seq. ad Theo-
 logiam Scholasticam, 67. ad Diploma-
 tice, 401. & seq.
Regule Criticæ ad efformandum perfectum
 Historicum, 30. ad efficiendas Biblio-
 thecas Scriptorum Ecclesiasticorum,
 31. & seq. ad Chronologos concilian-
 dos, 55. ad munus Concionatoris, 76.
 ad Opera perfecte lucubrandam, 78. 79.
 ad iudicandum de præstantia Operis, 80.
 ad faciendas Gallicas Interpretationes
 optimas, 81. 82. ad recte intelligen-
 dos Auctores, 150. ad ferendum judi-
 cium de autoritate alicujus Auctoris, 461.
 & seq. ad Scribendum adversus ali-
 quem. 481
Regula Critica de testimonio Veterum,
 129. 117. & seq. 240. & seq. 610. 615.
 621. & seq. de ipsorum intimis quali-
 tatibus, 246. & seq. 622. & seq. de
 ipsorum stylo, 610. 619. de ipsorum si-
 lentio, 268. & seq. 277. 590. 596. & seq.
Regula Criticæ de Conjecturis, 259. 261.
 & seq. 5. 6. 58. 5. 616. de Traditione, &

consensu Ecclesiarum, 15. 610. & seq.
 628. & seq.
Regula Criticæ ad distinguenda Acta ger-
 mana Martyrum, & Historias a fabu-
 lis, 254. 259. & seq. 278. 280. 281. 330.
 334. 338. 341. 356. 389. 395. 401. ad inter-
 noscenda Opera legitima a spuris, 260.
 298. 303. 306. 310. 484. & seq. atque ad
 habendum argumentum conclusum de
 veritate facti alicujus Historici, 264. 542.
 usque ad 560.
Regula Criticæ de Miraculis, 263. 348.
 & seq. 353. & seq. deque Regula Cri-
 tices, quam principem appellant, 314.
 520.
Regula Criticæ Simonii ad novam Biblio-
 rum Versiorem faciendam, 408. & seq.
 ad tollendam innumerarum vocum He-
 braicarum ambiguitatem, 438. ad He-
 braicam Linguam funditus callendam.
 442. & seq.
Reinacius ostendere nititur, vetustam Ju-
 dæorum Traditionem de Mundi dura-
 tione nullo inniti firmo principio. 598.
 De *Reliquis* opinio Bailleti. 155. 156
Rescriptum ad Asiæ Provincias pro Chri-
 stianis cui tribuatur, 272. 285. & seq.
 287.
Revelationes factæ S. Cypriano, & pue-
 ris. 611
Rhemanus Erasmo tribuit instaurationem
 Theologicæ *Positiva*. 63
Riverius assert notas undecim, quibus de
 Scripti alicujus falsitate judicare pos-
 sumus. 260. & 302.
SS. Rogatianus & Donatianus Martyres
 Nannetenses. Et si Acta ipsorum sine-
 ra videantur, non carent tamen er-
 roribus, 336. 376.
Abbatis Rogui sententia de Judicio Sa-
 pientum Bailleti. 155.
Rosvidus Jesuita primus est, qui consi-
 lium suscepit restituendi in universum
 omnes SS. Historias. 61
Rodericus Episcopus Toletanus in Synodo
 Lateranensi irritas reddit vanas Epi-
 scopi Compottellani postulationes. 92
 De *Rufini* Historia Ecclesiastica judicium.
 26.
Rufini Traditio est, S. Paulum illuc tran-
 euntem, Hispaniam versus Episcopum
 Sacris initialle. 548
 De *Ruinartii* Benedictini Auctoris sinceris &
 selectis natura & ordine, 60. 310. de illo
 brevis enarratio, 102., in Actis suis im-
 misceat multa a Metaphraste decerpta,

216. multæ SS. Vicæ collocandæ essent in Collectione illius. 312. nonnulli Critici improbant monumenta illius Operis multa, 327 330. & seq.

S

De S. *Salina* Mart. Actorum autoritate Criticorum dubitatio. 284. 286
Sacramentaria, sive *Missa* à Thomasio vulgata. 555

Sacule præterito Sapientes fuerunt Augusti tempore sapientiores, 84. Elogium Dupini. 98

Salsburgensis Joannes, Episcopus Carnotensis, egregius Criticus, quo tempore floruerit. 94

Sall Dionysius, Autor Ephemeridum Sapientum, 52. ejus opinio de Annalibus Baronii. 58

Samaritanorum origo. 422

Sanctorum quo tempore corpora erueret, discerpere, & huc illucque transferre ceptum est, 22. notæ ad discernenda vera Sanctorum corpora. 608. Vide *Acta Martyrum*, & *Missa*.

De *Santes* Pagnini Versione Bibliorum judicium Genebrardi. 563

Sapricius Presbyter, amissa Charitate, fidem quoque & Martyrium amittit. 236. & seq.

In S. *Saturnini* Episcopi Tolosani Corporis Translatione mira contigerunt, 22. quo tempore confecta sunt Acta ejus Viræ & Translationis, 251. 264. 328. Quod Missionem ejus in Gallias Vide S. *Dionysium*, & *Gallia*.

Savarani Præfidi Claramontii in Alvernia negotium facessunt, quod Papæ titulum dederit Franciscus de la Guesle Archiepiscopo Turonensi. 388

Scaliger Josephus Eusebio tribuit graves Chronologiæ errores. 26

Scaliger Julius Cæsar acrius in Erasmus invehit. 480

Scelestratus quod judicium ferat de Annalibus Baronii. 28. & de Damasi Pontificali. 181

Scitiliani Martyres quare hoc nomine vocati, 331. menda levis Actorum illorum. 335

Schopi ingenium, & Critice. 480

Scriptura Sancta. an Critice opus sit ad Sacrum Textum restituendum, 16. & seq. ad optimas ejus Editiones habendas, 40. 42. quatuor genera Criticorum Tracta-

rum de Bibliis Sanctis reperiuntur apud Patres, 90 ejus studium invaluerat à primis Ecclesiæ Sæculis, 91. 420. & seq. varium fuit temporum varietate, 421. multæ Librorum Sanctorum Classēs ex Eusebio, 162. 20. Textus Hebraicus Archetypum esse possit ad bonam Scripturarum Sanctarum Versionem faciendam, 401. Vitiū conjecturæ petitiæ a Silentio Scripturarum, 590. & seq.

Scultetus quas condiciones in Theologo requirat. 35

An S. *Sebastiani* Actorum Scriptor Pontifici summo tribuat titulum Episcopi Episcoporum. 387

Simon Sanguis differt a Simone Mago, 146

Seneca an Epistolam scripserit ad D. Paulum, 114. 500. 565. 467. & seq.

Septuaginta. an Autores sint Versionis Græcæ Vet. Tell. 114. 145. 311. an ipsorum Versio viciola sit, 410. 412. 462. num exempla, quibus usi sunt, satis essent emendata, 415. 418. & seq. 463. tres tantum superfluit ejus Versionis Editiones, 430. Regulæ Simonii ad instaurandam Versionem istam, 430. & seq.

S. *Serapia* M. Acta cum Actis S. Felicis Nolani collata, 345. & seq. volunt aliquos inesse nævos in ejus Historia. 370

Silylla coniecuræ sunt ex D. Hieronymo Prophetiæ donum ob Virginitatem, 120. varia Autorum sensa de Carminibus ipsi tributis, 112. 114. 129. 141. 147 306. 484. & seq. 587. an D. Paulus hæc Carmina citaverit, eorumque lectionem contulerit, 129. 208.

Sigbertus Monachus Gemblacensis non habet in veris Operum suorum MSS. Historiam fabulolam Joannæ Papiæ. 267

Sigismundus Rex Burgundiorum extruendum curavit Monasterium Agaunenle. 281

Silentium Litterarum Sanctarum duplex est. 590

S. *Simonis* Episcopi Hierosolymitani argumentum Martyrii. 119

De SS. *Simone & Judâ* Apostolis, Martyrio affectis, quæ habeat Abdias. 180

De *Simoni* Magi volatu multa Sapientum judicia, 118. 198. 313. & seq. de Simulacro ipsi erecto Romæ. 146

Simonius contendit, universas Scripturarum Versiones interpolatas esse, 16. 468. 410. 414. 417. 462. non ostendit satis obsequii in Sanctos Patres, 17. & seq. 120. 115. & seq. 175. 432. 448. 455. 458. 469.

471. asserit, celeberrimos hujus sæculi Theologos Regulas Criticas ignorasse, 35. judicium de ipsius Historia Critica Veteris Testamenti, 17. 18. 103. 412. 530. antefert super multis Scripturarum factis sensa Hæreticorum icens SS. Patrum, 145. conjecuris totummodo innixus asserit, Pentateucum Moïsi non esse, 280. consilium ejus ad faciendam Bibliorum accuratissimam omnium, quotquot extant, Versionem. Vide Diss. V. Exitus Historiæ suæ Vet. Test. 407. Animadversiones in illius Nov. Test. 470. & seq. sententia ipsius de Doctrina quoque Propositionum 471. & de loco ubi ferunt servari Evangelium S. Marci. 586
Simplicitas in Adis MM. oota est auctoritatis ipsorum. 341. & seq.
Sinopium Urbs Ponti. Credant, S. Petrum ibidem prædicasse. 600
Sirmondus a Societate Jesu quid operis contulerit Baronio, 19. ejus de S. Dionysio opinio, 142. & seq. 158. 518. 533. & seq. sensa Scriptorum de Prædestinato illius. 191. & seq.
Sixtus V., & *Clemens VIII.* in eolaborarunt, ut Vulgatæ emendationi insisterent Viri docti, & fateatur, se omisisse multa, quæ mutari poterant, 406. 469. ordo, quem servarunt Eruditi in hac emendatione. 412
Sixti Senensis Regulæ ad dignoscenda Opera legitima asperius, 259. nimium desert auctoritati ex Simonio, 454
De Sacris Historia Ecclesiastica judicium. 26. & seq. 135
Sophronius Criticis nonnullis simplex est, facilis, & credulus est. 155
Sozomenus in Historia sua non semel recessit a veritate. 27. & 135
Spanhemius quod judicium tulerit de Historia Critica Vet. Test. Simonii, 17. 35. 103. 450.
Spinoza postremis temporibus Atheismum instauravit. 97
Spiritus Sanctus quo die super Apostolos descendit, 133. 178. 185. 570. & seq.
S. Stephanus Papa an in errore Cypriano contrarius incidit. 147. 177. 188. 298. dubitationes Scriptorum aliquorum de ipsius martyrio. 272
S. Stephanus III. Abbas Cisterciensis retractat Biblia. 23
Struvius regulas condidit, ut pronuncius de præstantia alicujus Operis. 83

De S. Sulpicii Severi Historia Ecclesiastica judicium, 26. 528. a quibus auditor de tempore Missioois S. Dionysii in Gallias, 135. 526. 549.
Superstitio quid sit, 605. coosuetudines superstitionis damoatæ. 70. 71
Symbolum Apostolorum quo tempore compositum, 113. 145.
S. Symphoriani M. Augustodunensis Acta authentica non sunt, & modis sciant, 331. 335. 383. & seq.
S. Symphorosa M. 335. Extat Tiburi Cisterna sicca, in quam secedebat cum filiis suis tempore persecutionis. 600
Synagoga quas adhibebat cautiones, ut Libros Bibliorum more suo scriberet. 424

T

T *Almudas* quid significet, 426. 427. Traditio de duratiooe muodi a Talmude deprompta. 598
S. Tarachi Martyris in Cilicia martyrium crudele, 373. 390. & seq.
Tan Tempus, Litteris adscriptum falso, nota sit certa suppositionis. 284
Tertullianus animadvertit non deesse, qui credant, Judæum fuisse Alexandrinum, qui Epistolam S. Barnabæ adjudicatam composuerit, 111. molestæ fert, S. Hieronymum posuisse Senecam in numero Scriptorum Ecclesiasticorum. 114
Tertullianus ait, non esse adhibenda Opera Hæreticorum in negotio Religionis, 150. an autor sit Libri de Penitentia, 297. an Pontifici titulum dederit Episcopi Episcoporum, 387. Evangelium setate sua nunciaturerat multis Galliarum Provinciis. 544
Testamentum Novum quo tempore ceptum sit Gallice reddi, 41. exempla, quibus usi sunt Urbani VIII. ad novam Editionem Græcam Novi Test. 430. Animadversiones in Novum Test. Trevolienſe, 470. & seq. damnatum Decretis Præfatum Parisiensis, & Mendensis, 471. & seq.
Tetraptla Origenis quid contineant, 412
Textus Sacri. Morinus adducit Patres duodecim, ut probet, Judæos illum consulto non vitasse, 151. & seq., quæ in eo mutata sunt ante adventum Christi, 417. & seq. qualis esset primis Ecclesiæ sæculis, 420. & seq. an vetustæ Versiones aptæ sint ad hunc

- hunc Textum restituendum . 428. & seq.
- Thomas* Navis Gubernator audit, Deum Pana mortuum esse. 110
- Tharastus* Patriarcha Constantinopolitanus inquit in Galliis, an S. Dionysius Discipulus S. Pauli Martyrium passus fuerit; & quoniam esset hac de re Gallorum Traditio. 553
- S. *Thecla* Virg. & Mart. Acta qua præsententur auctoritate. 186. 306. 508. & seq.
- Theodora* Viduæ Luciani, S. Hieronymus scribit, ut eam soletur, & hortetur ad perleverantiam in Fide Catholica. 304
- De *Theodoreti* Historia Ecclesiastica iudicium. 28
- S. *Theodoreti* Presbyt. & Mart. Antiochan Miracula, aliaque adjuncta in ejus Actis contenta dubitationem de illis ingerere possint. 346. 374
- S. *Theodosii Canobiarca* Historia, quæ de ipso narratur super Dedicatione Ecclesiæ suæ, 353. cecedit in Speluncam Magorum. 602
- S. *Theodosii* Cauponis & Mart. Ancyran Mirra &c. narrata in illius Historia non possunt eam dubiam reddere aut fallacem, 337. 339. 352. 373. 376. 386. 387. 393. & seq.
- Theodulphus* Archiepiscopus Aurelianensis exscribendum curavit pro Gisla sorore Caroli Magni geminum Plalterium S. Hieronymi. 92
- Theologia* instaurata Critices splendore, 33. 64. tria genera rationis, & viæ pro addiscenda Theologia. 37
- Theologia* Scholasticæ origo, 35. ejus instauratio, 66. Regulæ pro ejus studio, 69. necessaria est ad cognoscendas fallacias Hæreticorum. *Idem*.
- De *Theologia* positiva quinam egerint, 64
- Theologia* Dogmaticæ objecta res, 64. 65.
- Theologia Mystica* argumentum, 67. Opera in rem hanc. 70
- Ad *Theologum* perfectum efformandum quatuor sunt necessaria, 35. quid Theologi exprobrare possent Criticis, 164.
- S. *Theonilla* Martyris supplicium immane. 366
- Theophilus* Episcopus Antiochenus non est ex D. Hieronymo autor Commentariorum in quatuor Evangelistas, & in Proverbia. 294
- Thierius* Criticen fecit Historiæ Flagellantium, 79. 163. utitur negante argumento ad detrahendum de auctoritate Lactantii Vindocinensis, 274. male usus est Critice, 479. 480. & seq.
- S. *Thomas* Apollolus Evangelium Parthis prædicavit, 179. dubitant, an Homilia de S. Thoma, S. Joanni Chrysostomo adjudicata, Patris hujus sit, 620
- S. *Thomas Aquinas* an autor sit *Summæ Theologicæ*, ejus nomen ferentis, 275.
- Thomasius* Theatinus.
- Vide *Sacramentaria*.
- Thomasius* idem ingeniosas animadversiones fecit de modo incumbendi studii Patrum. 11
- Thomasinus* ex Oratorio narrat consuetudinem quandam Christianorum Orientis die sexta Januarii. 164. quæ habeat de S. Theodosia Cænobiarca, 353. asserit morem & venerationem gerendam esse opinionibus Ecclesiæ. 596
- Tiburi* extat Cisterna sicca, in quam secessit S. Symphorosa, filique ejus tempore persecutionis. 600
- Tillemontius*. Idea, sive ordo ejus Historiæ Ecclesiasticæ, 60. quare Editio hujus Operis aliquo annorum spatio dilata fuit, 147. Elogium ejus, 100. 101. varie utitur testimonio Veterum, 110. & seq. 128. 131. 133. 135. & seq. 137. 238. & seq. 210. & seq. 239. & seq. 251. vituperat Scriptores recentiores, qui deserunt Ecclesiæ Patres, ut Hæreticorum cognitionem sedentur, 145. S. Dionysio Areopagita sensa tribuit ab ipso aliena, 157. sæpe probat & improbat eisdem Autores, 163. 168. 169. & seq. 178. 181. & seq. 183. & seq. 188. & seq. utitur testimonio multorum Operum dubiorum, 191. & seq. 199. & seq. 203. rejicit illud Metaphrasti, 213. interim vero ab illo multa sumit, 215. dissimiliter adhibet argumentum ductum a silentio Scripturarum, 269. 271. a Convenientiis &c. 278. & seq. 4. Titulis, & Inscriptionibus &c. 284. & seq. 292. quid sentiat de multis Actis Sinceris Ruinartii, 334. Vide secundam partem quartæ Dissert. magnum est Criticis moderationis exemplar, 482. ex ejus Criticis Regulis Historia Martyrii S. Justini &c. videri posset suspiciosa, 504. & seq. ex ejus principiis distinguere possumus quatuor genera Librorum Apocryphorum, 564.

- non neglexit Traditiones Ecclesiarum, neque populares. 598. & seq.
- De *Timothei* discipuli S. Pauli Apostoli Historia iudicium Tillemontii, 199. 241.
- Tolutorum* antiquorum cognitio fructus Critices, 82. an tituli & Inscriptio arguere possint Historiam aliquam falsitatis aut suspitionis. 184
- Tolitus* quid cogitet de Mercurio Trimegisto. 490
- Tormenta* extraordinaria Martyribus inflata. 363. & seq., 391. & seq.
- Turnimini* & Societate Jesu animadversiones in Epistolam Theologi Salmantini de insauratione Textus Septuaginta. 433.
- Trajanus* Imperator inquirere facit Posteros Davidis, 119. an liberatus fuerit ab inferis, orante S. Gregorio, 311. 588. 601. an Edicta tulerit in Christianos. 377
- Traditiones*. Regulae, ne in Traditionibus fallamur, 15. Patres multa sacra tradiderunt Traditionis testimonio, 201. 208. Traditio, tertium Principium Critices quid significet, 594. probatur testimonio Patrum, 597. & eorumdem Criticorum, 598. 603. quæ comitari illud debeant conditiones, 606. tria Traditionum genera. 618. præter hæc tria alia quoque non desunt, *illidem*. Regulae ad illas dignoscendas. 630. & seq.
- Treveltsensium* Ephemeridum origo. 53
- Tridentinum* Concilium quo sensu Vulgatam authenticam declaraverit, 456. 460. 462. & seq. 465.
- De *Trinitate* locus Joannis non reperitur in MS. 249. quo tempore cœpit adhiberi vox Trinitatis. 388
- S. *Trophimus* quo tempore erexit Ecclesiam Arelatensem. 171. 515.
- do. 180
- Varro* habitus est Romanorum doctissimus. 90
- Vassori* opinio de Atheismo ante iactatam ab Hæreticis reformationem. 96
- Vega* Hispanus ex Ordine S. Dominici affuit Concilio Tridentino. 467
- Verlorum* ambiguitas multam affert disciplinis perturbationem, 561. varietas in verbis Hebraicis, 458. 463. 477.
- Verborum* sibi ipsi insularum ulus, 163. leves conjecturæ ad illas reprobandas. 589. & seq.
- Versiones* Bibliorum, ex Simonio, universæ interpolatæ sunt, 16. 408. 410. 415. 47. 463. commoda, quæ capi possunt ex variis Scripturarum Versionibus, 415. multæ Bibliorum Versiones, 462. & seq. quo sensu ipsæ *authentica* sunt per Simonium, 460. & seq. Vide *MS. Bibl. Novum Testamentum. Textus Sacæ.*
- Vespasianus* Imperator inquisitionem diligentem lecit stirpis Davidicæ. 219
- Vexillum* Constantinum. Vide *Labarum*.
- Vexillum* translatae sunt Reliquiæ S. Mariæ Magdalenz. 126
- S. *Victor* Papa an semoverit a communione Fidelium Episcopos Afiaz. 130
- Virga* divinantis usus damnatus. 70
- Virgo Maria*. Nonne explendum sit quidquid Patres dixerunt de ejus Genealogia & c. 201. & seq. 203. 512. & seq. 503. Epistolæ, quas volunt eam scripsisse, 586. ubinam vita excelsit, 137. & seq. 240. 271. & seq. 279. & seq. varia placita de corpore ipsius a mortuis excitato, & in cœlum assumpto, 131. 132. 156. 163. 169. 181. 196. & seq. 203. 253. 592. 595. 596. 604. Festum Assumptionis illius celebrabatur ante S. Gregorium Turonensem. 203
- Vita* Sanctorum cujusmodi erant ante XVII. Sæculum, 19. & seq. præcipui ipsarum Scriptores, deque ipsis iudicium, 20. & seq., 60. 61. 215. 319. & seq. 325. 338. 331. 335. 338. & seq. nonnulli Eruditi detraxerunt ab illis Miracula, 1. 9. 243. 343. & seq. 348. & seq. 354. & seq.
- S. *Vincentii* Diaconi & M. Aña negotium creant Criticis, 329. 330. 350. 368. 369. 194. & seq.
- De *Vitæ* Vita S. Dionysii Scriptorum sententia. 545
- In *Vitæ* Typis vitia. 87

Universitas Parisiensis quo tempore, & a quo erecta, 36
Voces e Cælo in Actis MM. an sint suppositionis notæ. 386
Vocalia Puncta dissimiliter intelliguntur, 434. 452
Urbanus VIII. edendum curavit novissime Novum Testam. Græce, 431. quibus MSS. quaque ratione usi sunt Auctores hujus Editionis, *ibidem*.
S. Ursula, & sociæ MM. an ad unam duntaxat redigendæ, nomine *Undecimilla*. 585
De Ursardi & Adonis Martyrologiis diversos habent usus Critici, 163. 168. & seq. 197. 530. 533. 540. & seq. 545. 546. & seq. 582.
Vulgata a quo correctæ fuerit, 406. 469. quæ via & ratio habita in hoc, 412. & seq. quo Sensu declarata est authentica a Concilio Tridentino, 456. 469. dicta Simonii de ejus autoritate, 464. 466. & seq.
De Waltrio quo jure conquestus sit *Jajus*, 41. 44.
Wangenevicius excusat menda Metaphrasis. 223
Wasmuthius Matthias qui pronunciet de

Opere Capelli. 407
Warnobarius Presbyter Ecclesiæ Lingonicæ mittit ad S. Ceraunium Episcopum Parisiorum Acta trium Geminorum Lingonensium. 161
Witassii sententia de opinione Philopponi Hæretici super extremo Paschate Jesu Christi. 149

X

Ximenes Cardinalis Bibliorum Comphitenium Editionem procuravit. 40

Z

S. Zacharias Pater S. Joannis Baptiste propter quod interremus, 110. 118
Zachei Publicani Episcopatus. 240
Ad Zenonem Imperatorem mittitur Evangelium S. Marthæ in Barnabæ Sepulcro repertum. 121
Zozimum Pontificem, ait Tillemontius, fuisse ad omnia, quæ ipsi obtrudebant, haurienda compositum. 132
Zorobabel an Templum Hierosolymis ædificandum curaverit, 167. 173

F I N I S.

Addenda & mutanda sic lege

pag.	lin.			
3	29	re	rei	
8	28	suspecti alii	non suspecti	
16	21	non subirent	dele non	
44	x	Capella	Capellus	
55	in not. 2	Tytopographia	Editione	
65	3	culus praelis	culus opera praelis	
73	in not. 15	diffidia	diffidia autore Telisfonti	
85	29	Feureus	Fabri filia	
88	lin. ult.	non inferiores	non multo inferiores	
89	x	Libri	Libros	
90	in not. 6	Collectio	Collectionem	
92	in not. 2	impositum est.	impositum sit	
110	in not. 2	a Gisla	pro Gisla	
111	in not. 2	Thramnus	Thamus	
		nonnullos Judzos Alexan-	ex Judæis Alexandrinis ali-	
		drinos	quena	
113	8	Jacobi	Pauli	
117	15	Monothelitis	Iconoclastis	
128	penult.	Alexandrina	Cæsarensi	
141	32	Eusebii	Josephi	
146	in not. 17	triginta	quadraginta	
153	24	decimo	nono	
162	24	...	nothos	
215	14	Thietri	Theodoric	
	& alibi			
218	in notis desst		Varaggi	
220	7	non mediocree	maximas	
246	18	etenim	etiam	
249	in notis 5	initiat	initiat	
250	in not. 19	continet	continet	
294	7	commisiscuntur.	reminiscuntur	
296	9	hunc	hoc	
299	in not. 8	recessisse	processisse	
325	22	filiorum	filii	
339	in fin.	filiorum	filii	
340	7	autographa	authentica	
345	30	Marisi	Maril	
342	25	Marisi	Maril	
344	8	Marisi	Maril	
369	l. penult.	consularia	Proconsularia	
408	2	ejus interpr.	Juam Interpr.	
418	in not.			
post l. not. adde		Klrech. in Oedip. Egyptio cl. 4. c. 1.		
post secundam		Simon. Hist. Crit.		
424	18	esse firmiores	non esse firm.	
528	10	quod	quæ	

A D D E N D A

pag. 534. Dissert. 6. ante lin. ultimam.

Verum progrediamur ulterius, adderet Criticus hic ab omni affectione remotus; & rursus ponamus Menardum & Alexandrum incurtere in scripta de Marca & Milleti, pro veteri Epocha puerana; & extra alterutæ parti assensionem Criticarum Regularum præscripto expendere dinorum librorum fipientum *Areopagiticorum* sententiam, conjecturas, aliæque facta, ipsorum Epochæ constituendæ apta, ad recentissimum usque numerum; consequenter autem opinionis & rationum tum *Areopagiticorum* tum *Gregorianorum* collationem instituire;

Er-

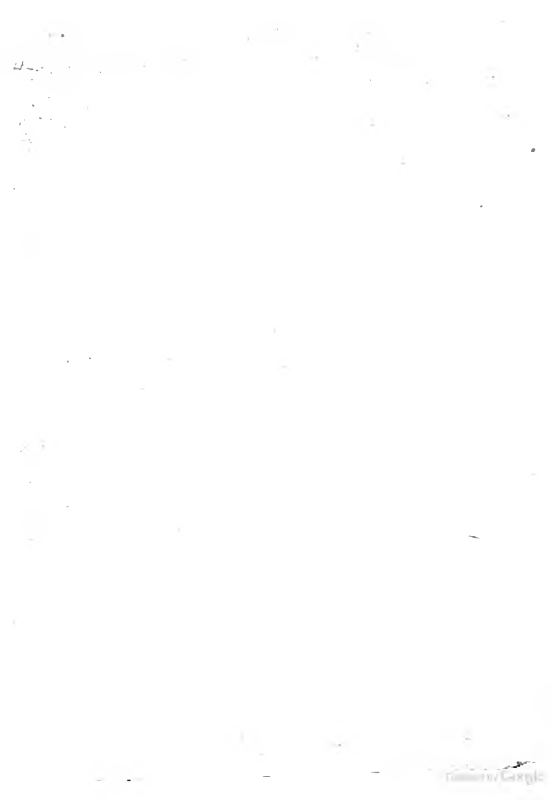
Errata typographica sic corrige.

pag.	lin.	& idem	eodem
EV	5	multa	mutua
XI	44	facile	facile
2	45	cui	qui
19	in not. 13	polirici	politi
24	20	Motino	Motino
54	12	nura	nunc
63	4	Scriptorum	Sanctorum
66	27	invenit	invenit
67	in not. ult.	Meralian	Merialian
73	in not. 12	Collaffianus.	Collaffianus.
84	2	MSS.	MSS.
et alibi			
95	in not. 10	Valla	Valla
96	in not. 14	Nonagerius	Nonagerius
98	9	inco rruptamque	inco rruptamque
112	in fin.	turpique imprud.	impudentiz
122	15	formarum	firmarum
123		officio se	officiose
135	31	Mochus.	Mochus
153	25	ratione	rationem
161	12	non eadem nec ipse integri-	non eadem ac ipse integri-
		tate fpecialiter	tate fpectabiles
	14	Inguentis	Linguentis
163	19	debilitatam	debilitatam
	1 antepen.	istam	istum
165	in not. 8	in cap.	in cap. 6.
169	4	utrumque	utrumque
170	in not. ult.	Carius	Carius
176	1	offerens	offerens
178	10	vendicat	vendicat
198	22	eadem	eandem
220	21	Ch thophorfenem	Ch thophorfenem
243	23	Lindra	Lindra
254	25	minime	minime
256	4	hec	hoc
263	8	quid	quod
265	4	Lechius	Lechius
272	21	del.	de S.
277	27	tum in alienus	cum in alic.
280	in not. 2.	Montis. Perfulani adden-	Montis. Perfulani edem-
		dum	dum
288	in fin.	Acocii	Acacii
290	1	adulterine	adulterina
293	14	alteri	altera
299	8	ablegenda	ableganda
	in not.	διερέων	διερέων
	et infra	διερέων	διερέων
326	14	imus	simus
	24	ad nostra duxerunt.	ad nos tradux-
328	2	propius	propius
344	5	propius	propius
410	13	propius	propius
351	20	ado	adco
353	9	Theodoricus	Theodosius
379	in not. 25	duodecim	duodecim
391	9	Fibia	Tibia
397	in not. 1	ait	suu
419	7	opes omnia	opes omnia
415	in not. 3	Lyffiz	Lipfi
437	12	vel	ut
439	in not. 12	Ehach	Chach
441	11	Ne	He
444	l. penult.	Aben Effiz	Aben Effiz
445	12	Aben Effiz	Aben Effiz
446	l. ult.	revocare	revocati

Errata typographica sic corrige.

pag.	lin.		
456	19 & 21	cum	eum
464	3	secundum	secundum
478	in not.	Gata Kenius	Gatakerius
490	12	Dis'ogico	Dis'ogi duo
	14	sic sunt	hi sunt
in not. l. pro.		Flupatil	Fluffitil
496	20	illas	illis
495	23	monumenta	momenta
511		& non crediderim	dole &
519	in fa.	inceperunt	incefferunt
525	3	in eff' tum	En effatum
530	25	e' celsipiuano	Crespiniano
531	24	in Gallia	In Gallias
536	20	varius as sui	varius tui
549	9	Neque in ea sane quodquam	Neque ex ea sane quidquam
557	33	semen la	rexendz
576	26	statum a S. Petto	statim
581		quiere	quique
591	2	Magnotum Bethemam.	Ma. orum Bethleemam
609	34	cuy	eum
612	in not.	in fletus	Miffonus
621 in not. in fac		Senioz	Sanioz

C

7

